T.C
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ŞURÂ-YI ÜMMET GAZETESİ'NDEKİ SİYASİ MAKALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ (1-44 SAYILAR)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sibel ATAGÜN

Tarih Anabilim Dalı

Yakınçağ Tarihi Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Fatma ÜREKLİ

Haziran 2019

T.C
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ŞURÂ-YI ÜMMET GAZETESİ'NDEKİ SİYASİ MAKALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ (1-44 SAYILAR)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sibel ATAGÜN

Tarih Anabilim Dalı

Yakınçağ Tarihi Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Fatma ÜREKLİ

Haziran 2019

Sibel Atağün tarafından hazırlanan "Şura-yı Ümmet Gazetesi'ndeki Siyasi Makalelerin Değerlendirilmesi (1-44 sayılar)" adlı bu çalışma ..... tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Fatma Ürekli

Tez Danışmanı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Prof. Dr. Fatma ÜREKLİ

Üye : Prof. Dr. İsmail TÜRKOĞLU

Üye : Prof. Dr. Recep KARACAKAYA

Üye :

Üye :

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak yazılmıştır.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Adı-Soyadı:

İmzası:

ŞURÂ-YI ÜMMET GAZETESİ'NDEKİ SİYASİ MAKALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ (1-44 SAYILAR)

ÖZET

Bu tez çalışmasında Osmanlı Devleti'nin ve yakın dönem Türkiye siyasi tarihinin en önemli örgütü olan Jön Türk Hareketinin İttihat ve Terakki Cemiyeti olarak dönüştüğü siyasi oluşumda basının ve özellikle *Şurâ-yı Ümmet* gazetesinin rolü ve etkisi, Jön Türkler arasında fikir ayrılıklarının keskinleştiği 1902 kongresinden sonra yayımlanmaya başlayan gazetede Ahmed Rıza ve taraftarlarının Sultan II.Abdülhamid dönemi dış politik gelişmelere bakışı değerlendirilmiştir. İttihatçıların kendi iktidarları dönemine gidiş serüveninde fikrî ve eylemsel olarak tutarlılıkları incelenmiştir. *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi, 1902 yılında Paris'te düzenlenen Osmanlı Hürriyetperveran Kongresi'nin ardından, Jön Türk hareketi içerisinde Osmanlı Devleti'nin ülke içindeki sorunlarına karşı yabancı müdahalesini istemeyen grubun temsilcisi olan, yabancı müdahalesini isteyenlerle fikir ayrılığına düşen Ahmed Rıza önderliğinde, Paris'te hazırlanıp Kahire'de basılan, 1902 yılından itibaren 1910 yılına kadar 220 sayı çıkan, 1908 ihtilalinde fikrî olarak büyük etkisi olan bir gazetedir. Bu gazetede özellikle Sultan II.Abdülhamid dönemi ve Sultan II.Abdülhamid dönemi sonrasını da etkileyen önemli siyasi sorunlar olarak Şark Meselesi, Boğazlar, Girit, Ermeni meselesi, Makedonya sorunu gibi konulara yer verilmiştir. *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi dönemin siyasi olaylarının değerlendirildiği, aynı zamanda edebî makalelerin ve şiirlerin yer aldığı bir gazetedir.

Bu tez çalışmasında gazetenin 1902-1903 arasında yayınlanan 1-44 sayılarından özellikle dış politik gelişmelerin ve bu gelişmelerin iç politikada, basında yansımalarının ele alındığı makaleler çevrilerek dönemin siyasetine gazetenin bakışı değerlendirilmiştir. Ayrıca yabancı müdahalesine karşı olan İttihatçıların çıkardığı bir gazete olarak gazetedeki söylemler, İttihat ve Terakki iktidarındaki faaliyetlerle karşılaştırılarak incelenmiştir. *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi, dönemin siyasi çalkantılarına ve özellikle dış politikadaki karışıklıkların iç siyasetteki yansımalarına ışık tuttuğu için gazetenin dış siyasete dair yazılarını inceleme lüzumunu bize hissettirmiştir.

1-44.sayılarının tercih edilmesinin sebebi ise, 1902 yılının, bu yıl gerçekleşen ve hareket arasında fikir ayrılıklarının keskinleşmesine sebep olan ilk büyük Jön Türk Kongresi Osmanlı Hürriyetperveran Kongresi'nin ardından Ahmet Rıza'nın birçok İttihatçıdan fikrî olarak ayrıldığı yılların ilk dönemini oluşturması olmuştur. Bu nedenle gazetenin ilk sayıları, Jön Türk Hareketi'nin fikir ayrılıklarını, hareketin kilit ismi olan ve daha sonra kurulacak olan İttihat ve Terakki iktidarında da önemli görevleri yerine getirecek olan Ahmed Rıza'yı anlamamızın yanında diğer makalelerden dönemin İttihatçı aydınlarının siyasi cephelerini tespit etmek ve değerlendirmek açısından da önem taşımaktadır.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde Osmanlıcılık, İslamcılık,Türkçülük fikirlerinin yeri ve fikrî değişimleri, dönemin siyasi olayları; Girit, Makedonya sorunu, Boğazlar, Mısır, Şark ve Ermeni meseleleri gibi önemli gelişmelerin Sultan II.Abdülhamid öncesi ve sonrası dönemi ile İttihatçıların iktidarları dönemi içerisinde karşılaştırma ve değerlendirmesi yapılmıştır.

İttihatçıların büyük bir mücadele ile sona erdirdikleri rejimde eleştirdikleri politikalara alternatif başarılı bir politika geliştirememelerinin nedenleri irdelenmiştir. Gazetede dış politikaya dair makaleler incelendikten sonra, gazetenin 1902-1903 yılları arasındaki nüshalarda yer alan siyasi yazıların transkriplerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şurâ-yı Ümmet gazetesi, Jön Türkler, İttihat ve Terakki Cemiyeti, Sultan II.Abdülhamid, Ahmed Rıza, Yusuf Akçura

THE EVALUATION OF POLİTİCAL ARTİCLES İN ŞURÂ-YI ÜMMET JOURNAL (1-44 İSSUES)

ABSTRACT

In this thesis study,the role and the impact of the press and especially the Şura-yı Ümmet journal on the political formation of transformation into as Union and Progress Association, of Young Turks action which was the most important organization of Ottoman Empire and the recent period Turkish political history, ,the view of Ahmed Rıza and his supporters to Sultan Abdülhamid II period foreign policy developments in the journal published after the 1902 congress that the disagreements sharpened among Young Turks were evaluated. Unionists' consistency was analyzed as intellectual and actual during the going adventure of their own potency period.

After the Ottoman Hürriyetperveran Congress which was hold in Paris in 1902,Şura-yı Ümmet was a journal which had a great impact on 1908 revolution as mentally,published 220 times between the years 1902 and 1910,prepared in Paris and published in Cairo,in the leadership of Ahmed Rıza who was the representative of the group that did not want the foreign intervention to the problems inside the country of Ottoman Empire in the movement of Young Turks,had a disagreement with the ones who wanted the foreign intervention. In this journal,the important political problems such as the East Issue, Straits, Creta , Armenian issue ,Macedonia problem which affected especially Sultan Abdülhamid II period and after Sultan Abdülhamid II period were taken place.Şura-yı Ümmet journal was a journal that the period's political actions were evaluated ,at the same time literary essays and poems took place.

In this thesis study,from the journal's 1-44 numbers published between 1902-1903 the journal's view the period's policy was evaluated by translating the essays about especially foreign political developments and these developments' reflections on domestic policy and the press. Also,being a journal against the foreign intervention that the Unionists publish, the statements in the journal were anaylsed by compared with the actions in the potency period of Committee of Union and Progress.The Şura-yı Ümmet journal necessitated us to examine the essays of the journal about the foreign policy as it focused on the period's political turbulece and especially the reflections of the confusion of foreign policy on domestic policy.The preference reason of 1-44.issues is that the year 1902 was the early period of Ahmet Rıza's disagreement with most of the Unionists mentally after the first great Young Turk Congress Ottoman Hürriyetperveran Congress that the disagreements among the Unionists sharpened.For this reason,the journal's first issues are important because they hold importance on determining and evaluating the period's Unionist enlightened people's political side, the disagreements among the Young Turks movement, besides understanding Ahmet Rıza who was the key person of the

movement and carried out the important duties in the potecy of Union and Progress that established later.

The position of Ottomanism, Pan-islamism, Turkism opinions and their mental changes at the Union and Progress Association, political events of the period ;the important developments such as Creta ,Macedonia problem,Straits,Egypt , the East and Armenian issue were evaluated and compared in terms of Sultan Abdülhamid II period,before and after of it and unionists' potency period.

The reasons why the unionists could not develop a successful alternative politics against the politics they criticised in the regime that they ended with a great struggle were examined. After the evaluation of foreign policy articles at the journal, the transcripts of the political articles which took place on the issues of 1902-1903 years of the journal.

Key Words: Şura-yı Ümmet journal, Young Turks, Union and Progress Association, Sultan Abdülhamid II, Ahmet Rıza,Yusuf Akçura.

ÖNSÖZ

Toplumsal bir memnuniyetsizlikten doğan ve Fransız İhtilali ile ortaya çıkan özgürlükçü hareketin Osmanlı Devleti'nde geçerli kılınması ve Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti'ne müdahalesini önlemek amacıyla gelişen Jön Türk hareketinin siyasi bir oluşum olarak karşımıza çıkardığı İttihat ve Terakki Partisi, yakın tarihimize damgasını vurmuş en önemli siyasi yapılanmalardandır. Mustafa Kemal Atatürk'ün Milli Mücadele ruhu ile Batı'nın *Şark Meselesi* emellerinin Anadolu kısmına darbe vurarak temellerini attığı Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşum sürecini anlayabilmek, Türk Demokrasi tarihini doğru bir şekilde değerlendirebilmek için İttihat ve Terakki Cemiyetini ve Jön Türk hareketini sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel yönleriyle tetkik etmek gerekmektedir.

Sultan II.Abdülhamid döneminde anayasayı tekrar yürürlüğe sokmak amacıyla siyasi bir oluşum haline gelen Jön Türklerin fikirlerini doğru değerlendirebilmek için, Jön Türklerin en önemli silahı olan basın yayın faaliyetlerine bakmak gerekmektedir. Jön Türklerin 1908 İhtilali ile Sultan II.Abdülhamid rejimine büyük bir darbe vurmasında en etkili olan gazetelerden birisi olan *Şurâ-yı Ümmet*, kurucusu olan Ahmed Rıza ve diğer yazarlarla birlikte dönemin siyasi olaylarına ışık tutmuş, Jön Türklerin Sultan II.Abdülhamid dönemindeki dış politik gelişmelere bakışını aydınlatması açısından önem arz etmiştir. Jön Türkler arasındaki grupların birleşmesi amacıyla 1902 yılında Paris'te toplanan Jön Türk kongresi sonrası, Osmanlı Devleti'nin azınlık nüfusuna gerçekleştirmesini istedikleri reformlara ve demokratik gelişmelere yönelik, yabancı müdahalesini savunan Prens Sabahaddin ve yabancı müdahalesine karşı çıkan Ahmed Rıza önderliğinde fikir ayrılığına düşülmüştür. Jön Türk hareketinin, daha sonra İttihatçılar arasında daha çok kabul görecek bir fikir olarak Ahmed Rıza kanadını değerlendirebilmek için Ahmed Rıza'nın 1902 yol ayrımından sonra çıkarmaya başladığı *Şurâ-yı Ümmet* gazetesini incelemek faydalı olacaktır. Sultan II.Abdülhamid dönemi dış politikaya Jön Türklerin bakış açısını değerlendirmek amacıyla gazetedeki dış siyasetle ilgili yazılara ağırlık verilmiştir. Gazetenin 1902-1903 yılları arasındaki nüshaları üzerinden Jön Türkler arasındaki keskin yol ayrımının Jön Türklerin fikirlerine yansıması incelenmiştir. Gazetedeki makalelerde mevcut olan eleştiri ve önerileri değerlendirilerek İttihatçıların iktidarlarındaki icraatlarıyla karşılaştırma yapılmıştır.

Bu tez çalışmasının en önemli noktası ise İttihat ve Terakki Partisi'nin zihnî alt yapısını bilmenin, 19.yüzyıl ortalarından itibaren Osmanlı aydınlarının fikirlerinin birleştiği ve ayrıştığı noktaları göstermesidir. Bununla birlikte basının kitleler üzerindeki etkisini, İttihatçıların iktidara giden yoldaki fikrî belirsizlikleri ve bu alt yapı eksikliğinin iktidarları dönemindeki sorunlara nasıl yol açtığı da yansıtılmıştır. Bu tez çalışmasının, İttihat ve Terakki iktidarının ardından yaşanan mütareke dönemini, milli mücadele ruhunu, Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyetin temelini oluşturan demokrasi kavramının Türk siyasi yaşamındaki gelişimini daha iyi anlamam için katkı sağladığını belirtmeliyim.

Çalışmam boyunca manevî desteğiyle hep yanımda olan, kaynaklar, yol haritası belirleme, araştırma ve tez yazım usulleri gibi konularda bana yardımcı olan danışman hocam Prof. Dr. Fatma Ürekli'ye şükranlarımı sunarım. Ayrıca hayatımın her aşamasında benden desteğini esirgemeyen anne ve babama teşekkürlerimi sunarım.

Sibel ATAGÜN

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **V**
ABSTRACT ..... **VII**
ÖNSÖZ ..... **IX**
İÇİNDEKİLER ..... **XI**
KISALTMALAR ..... **XVII**
GİRİŞ **1**
1. JÖN TÜRKLER-İTTİHAT VE TERAKKÎ CEMİYETİ **7**
1.1 Ahmed Rıza ve Şurâ-yı Ümmet Gazetesi 16
2. ŞURÂ-YI ÜMMET GAZETESİNİN SİYASİ MAKALELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ **27**
2.1 Balkanlar 27
2.1.1 Makedonya 28
2.1.2 Viyana Tasarısı 34
2.1.3 Jön Türkler ve Makedonya 36
2.2 Ermenilere Dair 38
2.2.1 Sultan II.Abdülhamid Dönemi 40
2.2.2 İttihatçılar Döneminde Ermeni Meselesi 44
2.3 Şark Meselesi 45
2.4 Boğazlar 51
2.5 Mısır 56
2.6 Girit 61
3. ŞURÂ-YI ÜMMET GAZETESİ 1-44 SAYILARINDAKİ SİYASİ İÇERİKLİ MAKALELER **67**
3.1 İfade-i Mahsusa 67
3.2 Müdahale-i Ecnebiye 68
3.3 Kanun-i Esasiye Bin Muhtacız 71
3.4 Siyasi - Hâl-i Hâzıra 73

3.5 Hakk-ı Hürriyet 75
3.6 Erbâb-ı Kalemin Vazifesi 76
3.7 Mükâtebe-İstanbul'dan 78
3.8 Paris'ten 79
3.9 Siyasi - Trablusgarp'a Dair 81
3.10 Yaralarımız I 85
3.11 İstikbal Hazırlıkları- Meslek 89
3.12 Erbâb-ı Kalemin Vazifesi- Birinci Nüshadan Ma'ba'd 91
3.13 Rumeli Elden Gidiyor 94
3.14 Makale-i Mahsusa-Kader 97
3.15 Ermenilere Dair 100
3.16 İttihad ve Te'âvün 103
3.17 Milletin Hakları 105
3.18 Siyasi - Hâl-i Hâzıra 107
3.19 Arnavutluk'a Dair-Don Kişot 109
3.20 Mektub-i Mahsûsî- Cenevre'den 116
3.21 Bir Rica 118
3.22 Makâlât-ı Siyasiye- Islahata Dair 120
3.23 İttifak-ı Müselles ve Müsennâ 122
3.24 İcmâl 127
3.25 Milletimiz Ne Yapıyor 128
3.26 Şuûnât 129
3.27 İstanbul'dan 130
3.28 Bulgaristan'dan 131
3.29 Makâlât-ı Siyasiye- İki Fermân-ı ʿÂli 132
3.30 Golohofski'nin Nutku Üzerine Mütâla'a 134
3.31 İcmâl 140
3.32 Makale-i Mahsusa- İstikbalde 143
3.33 Makale-i Siyasiye- Bulgaristan'da Nüfûz-u Osmani 145
3.34 Osmanlı Donanması 148
3.35 Makâlât-ı Mahsusa-İstikbalde-6.Nüshadan Maba'd 150
3.36 Ta'accüb ve Te'essüf 154
3.37 Şuûnât 157
3.38 Makâlât-ı Siyasiye- Hıyânet-i Azim 159

3.39 Makâlât-ı Siyasiye – Girid 162
3.40 Makâlât-ı Siyasiye- Ermeni Kongresi 167
3.41 Şuûnât 172
3.42 İcmâl-i Siyasi 175
3.43 Makale-i Siyasiye-Boğazlar 178
3.44 İcmâl-i Siyasiye- Şıpka Şenlikleri 184
3.45 Makale-i Siyasiye-Bir Tavsiye 191
3.46 Makale-i Mahsusa-Sanayi ve Ticarete Dair 193
3.47 Mesele-i Şarkiyeye Dair I-II 198
3.48 Makâlât-ı Siyasiye- Hidiv Meselesi 204
3.49 Makale-i Siyasiye- Şark Meselesine Dair III 205
3.50 Rumeli 210
3.51 Makâlât-ı Siyasiye- Viyana Mülâkâtı 213
3.52 Şark Meselesine Dair 216
3.53 Tebdîl-i Sadâret 220
3.54 Makâlât-ı Mahsusa-Seferberlik 224
3.55 Makâlât-ı Siyasiye-Rumeli Islahatı 227
3.56 Abdülhamid'in Hal'i 231
3.57 Makâlât-ı Siyasiye – Murâkabe-i Ecnebiye 236
3.58 Şurâ-yı Ümmet 239
3.59 Arnavut İsyanı 245
3.60 Selânik İhtilâli 247
3.61 Makâlât-ı Siyasiye- Ecnebîler İçinde Top Oynuyor 249
3.62 Devlet-i Aliye'de Demiryolları 251
3.63 Mısır ve Mısırlılar 254
3.64 Devlet-i Aliye ve Bulgaristan 258
3.65 Makale-i Siyasi-Avrupâ-yı Osmanî 262
3.66 Makale-i Mahsusa-Avrupa Matbu'ât Niçün Türkler Aleyhinde ve Bulgarlar Lehindedir? 267
3.67 Bugünkü Edebiyat ve Edibâmız 272
3.68 Şu'ûnât 273
3.69 Karadeniz Boğazı'nda Rusya Donanması 277
3.70 Girit'in Yunanistan'a İltihâkı 279
3.71 Siyasi Mu'âhezeler 284

3.72 Sultan Abdülhamid'i Sâniye Hitâb 285
3.73 Nifak Neticeleri 287
3.74 Şu'ûnât 288
3.75 Avrupa, Hünkâr, Millet 290
3.76 Osmanlı Postahanelerine Verilen Ta'limât-ı Hafiyenin Aynen Suretidir 293
3.77 Şu'ûnât 294
3.78 Telgraf Havâdisleri 296
3.79 Ağlamayan Çocuğa Meme Verilmez 297
3.80 Mütenevvi'a 300
3.81 Havâdis 301
SONUÇ 303
KAYNAKLAR 307
EKLER 313
EK - 1: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 1.sayı 313
EK - 2: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 2.sayı 317
EK - 3: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 3.sayı 321
EK - 4: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 4.sayı 325
EK - 5: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 5.sayı 329
EK - 6: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 6.sayı 333
EK - 7: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 7.sayı 337
EK - 8: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 8.sayı 341
EK - 9: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 9.sayı 343
EK - 10: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 10.sayı 345
EK - 11: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 11.sayı 347
EK - 12: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 12.sayı 348
EK - 13: *Şurâ-yı Ümmet gazetesi* 13.sayı 350
EK - 14: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 14.sayı 352
EK - 15: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 15.sayı 355
EK - 16: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 16.sayı 356
EK - 17: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 17.sayı 358
EK - 18: *Şurâ-yı Ümmet gazetesi* 18.sayı 361
EK - 19: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 19.sayı 362
EK - 20: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 20.sayı 364
EK - 21: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 21.sayı 366
EK - 22: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 22-23. sayı 368
EK - 23: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 24.sayı 372
EK - 24: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 25.sayı 374
EK - 25: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 27.sayı 377
EK - 26: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 26.sayı 379
EK - 27: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 28.sayı 382
EK - 28: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 29.sayı 384
EK - 29: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 30.sayı 385
EK - 30: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 31.sayı 386
EK - 31: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 32.sayı 388

EK - 32: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 33.sayı 390
EK - 33: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 34.sayı 392
EK - 34: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 35.sayı 395
EK - 35: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 36.sayı 397
EK - 36: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 37.sayı 399
EK - 37: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 38.sayı 400
EK - 38: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 39.sayı 403
EK - 39: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 40.sayı 405
EK - 40: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 41.sayı 406
EK - 41: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 42.sayı 407
EK - 42: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 43.sayı 409
EK - 43: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 44.sayı 410

ÖZGEÇMİŞ 413

KISALTMALAR

İTC	**:** İttihat ve Terakki Cemiyeti
DİA	**:** Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Çev	**:** Çeviren
Akt	**:** Aktaran
Ed	**:** Editör
Haz	**:** Hazırlayan
C	**:** Cilt
Nr	**:** Numara
S	**:** Sayfa

GİRİŞ

İnsanların zaman içerisinde birbirlerine ilettikleri haberleri öğrenme ve bunu başkalarına iletme ihtiyacı basın yayın faaliyetlerini ortaya çıkarmıştır. İnsan nüfusunun artması, hâkim olunan coğrafyanın genişliği, insanın kültürel miras alanını da genişletmekle birlikte haberleşme özgürlüğünün önemi artmış hatta iletişim dünyasında "dördüncü kuvvet" olarak adlandırılan "basın"ın artan bu önemi, basın yayın mücadelesini de beraberinde getirmiştir.

Basının ortaya çıkışı oldukça eski tarihlere dayandırılmakla birlikte Avrupa'da modern basın faaliyetlerinin başlangıcının "haber mektupları" olduğu bilinmektedir.

Günlük basın ürünlerine genellikle gazete denilirken, haftalık, on beş günlük, aylık yayınlanan basın ürünlerine de dergi denilmiştir. Gazete, matbaanın insan hayatına girmesiyle birlikte, insanların önemli gelişmeleri haber aldığı bir basın ürününden zamanla toplumun kültürel algısını geliştiren, siyasi bakış açısını belirleyen bir araç haline gelmiştir.

Modern basının öncü gazetelerinden biri olarak Fransa'da 1631'de Théophraste Renaudot tarafından, ilk önceleri dört sayfa, daha sonra sekiz sayfa olarak haftada bir yayımlanan "La Gazetta" yı sayabiliriz."Gazetenin yaygınlaşmasıyla birlikte Floransa 1636'da, Roma 1640'ta, Madrid 1661'de ilk haftalık gazetelerine kavuşmuşlardır.Büyük Petro,1703'te St. Petersburg'da kendi gazetesini çıkarmıştır."[1]

Osmanlı Devleti'nde ise şehir yaşamında haberleşme ihtiyacının kamusal alanda, camii, kıraathane, pazar, meydan gibi yerlerde giderildiği bilinse de modern anlamda basın yayın faaliyetlerinin Avrupa'ya nazaran daha geç başladığı görülmüştür. 1727 yılında matbaacılık faaliyetlerinin başlamasıyla ilk kitap 1729 yılında basılmıştır. Padişah III. Ahmed, matbaanın kurulmasına büyük önem vermiş hatta "saltanatı süresince yaptıklarını anlatabilmesi için Tanrı'nın kendisine büyük bir nimet

[1] Atilla Girgin, *Türkiye'de Yerel Basın*, Der Yayınları, İstanbul 2009, s.12.

sunduğu ve böylelikle tüm uyruklarının ve diğer Müslümanların sonsuza dek dualarını alacağı düşüncesiyle büyük bir mutluluk duymuştur."[2]

Osmanlı Devleti'nde hem Türkçe hem Arapça yayımlanan ilk gazete , Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın direktifi ile 1829'da çıkarılan "Vaka-yi Mısriyye" gazetesidir.[3] 1820'li yıllar Osmanlı Devleti'nde gazeteciliğin gelişmeye başladığı yıllar olmuştur. Gerek İstanbul, gerekse İzmir'de de gazetecilik faaliyetleri başlamıştır. Günümüz sınırlarında çıkan ilk Türkçe gazete ise 11 Kasım 1831 tarihinde yayınlanan *Takvim-i Vekayi* gazetesidir. "Hükümetçe bir gazete çıkarılması fikri, ilk kez bu meclis toplantılarında ortaya atılmış ve bu fikir Sultan II. Mahmud tarafından çok olumlu karşılanmıştır. Komisyon üyeleri tarafından, çıkarılacak gazete için birçok ad yazılarak Padişah'a sunulmuş; ancak bunların hiçbiri beğenilmediğinden, gazeteye "Takvim-i Vakayi" adı, bizzat Padişah II. Mahmud tarafından konulmuştur."[4]

1840 yılına kadar bu alanda tek olan *Takvim-i Vekayi*'nin yanına özel teşebbüsle çıkartılan ilk Türkçe gazete özelliği taşıyan "Cerîde-i Havâdis" eklenmiştir. 1860 yılında ise yine özel girişimin çabasıyla çıkarılan ve bağımsız bir tartışma gazetesi olarak lanse edilen "Tercümân-ı Ahvâl" gazetesi yayımlanmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti'nde siyasi çalkantıların en yoğun olduğu ve dolayısıyla gazeteciliğe olan ihtiyacın arttığı 19. yüzyılda tüm yayınların izne ve bir ön kontrole tabi olmasının gazeteciliğin gelişmesini menfi nispette etkilemiş olduğu muhakkaktır. Fakat buna rağmen özellikle Kırım Savaşı'ndan sonra gazete sayısında büyük artış olmuştur. 1873'te yalnız İstanbul'da 13'ü Türkçe olan 43 gazete vardır. Bunların 19'u günlük gazetedir. [5]

Bâbıâli'nin basın üzerindeki kontrolü yabancı basın üzerinde tam olarak gerçekleşememiştir. Avrupa basınında yer alan bir haberin Türkiye'de yabancı bir gazetede yer alması bir sorumluluk gerektirmezken aynı hak Türkçe bir gazeteye verilmemiştir. Örneğin Beyoğlu'nda Fransızca bir gazete olan "Courrier d'Orient" dan bir haberi nakleden Basiretçi Ali tutuklanmış, kaynağını açıkladığında ise

[2] Mouradgea D'Ohsson, *Tableau General de L'empire Otoman*, C.ii, s.574, Akt:Thomas Thornton, *Bir İngiliz Tacirinin İzlenimleriyle Osmanlıda Siyaset,Toplum,Din,Yönetim(1793-1807),* Çev: Ercan Ertürk,Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2010, s.109.
[3] Haluk Harun Duman, 'Türkiye'de Yerel Basın (1828-1922)', *Türkiye'de Yerel Basın*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2007, s.77.
[4] Girgin, *Yerel Basın*, s.27.
[5] Orhan Koloğlu, *Osmanlıdan 21.Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayıncılık, İstanbul 2006, s.59.

sansürcünün buna cevabı "onlar yabancı gazetedir,yazabilirler" olmuştur.[6] Basiretçi Ali'nin kurucusu olduğu Basîret gazetesinde "Levant Herald", "Levant Times", "Courrier d'Orient", "La Turquie" gibi gazetelerden yorum ve alıntılara yer verilmiştir. Gazete her ne kadar yarı resmî bir gazete gibi bilinse de birçok kez kapatılmış, Basîretçi Ali birçok defa hapsedilmiştir. [7] Basiretçi Ali, "İstanbul'da Elli Yıllık Önemli Olaylar" adlı eserinde tutuklanma hadisesinden bahsederken, İtalya Devleti tarafından devlet başkanlarına ve soylulara verilen Anonsiyad adlı nişanın bir tanesinin padişahlık veliahdına ve Sadrazam Nedim Paşa'ya verilmiş olduğuna dair "Courrier d'Orient" adlı bir Beyoğlu gazetesinin telgraf haberini çevirerek *Basîret* gazetesinde yayınladığını ifade etmiştir. Halbuki sözü geçen nişanın Veliaht Murat Efendi'ye verilmesi gerekirken Mahmut Nedim Paşa'nın oyu ile Yusuf İzzettin Efendi'ye verilmiş olduğunu da ekleyerek tutuklanma hadisesini anlatmıştır. Sadrazamın kendisine, bu telgrafla ortalığı karıştırdığını söylemesi üzerine, yabancı gazeteden çeviri yaptıklarını söyleyince, yabancı gazetelerin söyleyebileceği cevabını aldığını, dokuz gece süren sorgulamadan sonra beraat ettiğini belirtmiştir.[8] Basın faaliyetlerindeki bu çifte standardı giderebilmek adına 1857'de Matbaa Nizamnamesi çıkarılmış ve nizamname 1908 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 1864'te de yayınlanan Matbuat Nizamnamesi'nde görünürde basın sansürü kaldırılmış ve basınla ilgili davalar özel bir mahkemeye havale edilmişse de Osmanlı yöneticilerinin dokunulmazlığı devam etmiştir. Dolayısıyla gazete çıkarmak izne tabi olmuş ve devam eden kısıtlamaların uygulanmasını sağlamak için de Matbuat Dairesi kurulmuştur.

Bir süre sonra *Tasvir-i Efkâr* ile *Muhbir* gazetelerinin özellikle Girit mevzusuna dair eleştirileri Bâbıâli'yi rahatsız edince Sadrazam Âli Paşa esasında, "başkalarının yozlaştırıcı yargılarına karşı çıkacak yerde düşmanlara fesatlık aracı olacak zararlı ve yalan haberleri engellemek" maksadıyla bir kararnâme çıkarmıştır."[9]

Sultan II.Abdülhamid dönemine kadar gazeteciliğin yeterince gelişmemiş olması ve yönetime karşı büyük çaplı bir ayaklanmayı örgütleme gibi bir faaliyetleri olmaması nedeniyle dönem dönem esnetilen sansür uygulaması Sultan II. Abdülhamid döneminde kurumsal bir şekle bürünmüştür. 1870-77 yılları arasında Hariciye

[6] Koloğlu, *Basın Tarihi*, s.59
[7] İlhan Yerlikaya, "Basîret"*, DİA*, İstanbul 1992, c.5, s.104
[8] Basiret Gazetesi İmtiyaz Sahibi Ali, *İstanbul'da Elli Yıllık Önemli Olaylar*, Sander Yayınları, İstanbul 1976, s.53-55
[9] Koloğlu, *Basın Tarihi*, s.60

Nezareti'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren Matbuat Müdürlüğü'nün 1877 yılında tekrar Dahiliye Nezareti'ne bağlanmasına dair padişaha sunduğu yazının içeriği iktidarın basın hakkındaki görüşlerini açığa çıkarması açısından manidardır. Yazıda İstanbul'da farklı dillerde çıkarılan gazetelerin halkın zihnini karıştıracak yayınlar yaptığı vurgulanmıştır.

27 Mayıs 1878 tarihli bir raporla yetkilerinin genişletilmesini isteyen Matbuat Müdürlüğü, bu taleplerine gerekçe olarak, Matbuat Müdürlüğü'nün sadece İstanbul'da olan gazetelere ilan gönderebildiğini, Osmanlı Devleti aleyhinde çalışan gazeteleri kapatabildiğini, oysa yurt içinde ve yurt dışında çıkan aleyhte yayınlara da tekzip yapabilmesi gerektiğini ifade etmiştir.[10] Aralarında hiç mizah dergisi olmasa da, 1887 yılına kadar her yıl 9-10 yeni yayın İstanbul'da çıkmış fakat 1888'den 1908'e kadar olan dönemde yılda ortalama bir tane yeni yayın çıkarılmıştır. Buna rağmen Sultan II.Abdülhamid dönemi etkisi 1950'lere kadar devam eden bir gazetecilik geleneğini başlatmıştır. Dönemin üç önemli gazetesi *Tercüman-ı Hakikat, Sabah* ve *İkdam* gazeteleri, dil, üslup ve sayfa düzenlemesi bakımından sonraki yıllardaki gazetelere örnek teşkil etmiştir. [11]

Osmanlı Devleti 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan sonra Batı'nın müdahalesinin gittikçe arttığı, 1789 Fransız İhtilali ile artan milliyetçilik akımı sonucu çok uluslu yapısının gittikçe zarar gördüğü bir devlet olarak 19. yüzyıla girmiştir.Devlet,Avrupa'daki gelişmeleri yakalamak ve toplumun ayrılıkçı fikirlerden uzaklaşarak devlete bağlılığını arttırmak için toplumsal mühendisliğe girişmiş ve bir dizi reformlar gerçekleştirmiştir. Tanzimat ve Islahat Fermanı gibi reformlarla bir yandan toplumsal düzenlemeler yapılmaya çalışılırken bir yandan da Avrupa'daki ekonomik gelişmelere dahil olabilmek ve genişleyen dünya pazarına katılabilmek için sanayileşmiş Avrupa'nın Osmanlı Devleti'ne nüfuz etmesine izin verilmiştir. Ne var ki gayri Müslim tebaaya verilen ayrıcalıklar azınlık nüfusu memnun etmediği gibi Müslüman nüfusun da tepkisine sebep olmuştur. Milliyetçilik akımının etkisiyle İmparatorluk sınırlarının birçok yerinde özellikle Balkanlar'da çıkan ayaklanmalar 19.yüzyılın ikinci yarısında artarken, devletin ekonomik krizi, ödeyemediği borçlarla büyümüştür. Bu toplumsal memnuniyetsizlikten, "Yeni Osmanlılar" olarak bilinen, Bâbıâli'yi Avrupa'ya verdiği ekonomik tâvizler ve bazı

[10] Fatmagül Demirel, *II.Abdülhamid Döneminde Sansür*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 2007, s.42
[11] Tevfik Çavdar, *İz Bırakan Gazeteler ve Gazeteciler*, İmge Yayınları, Ankara 2007, s.42-43

Hıristiyanlara verilen ayrıcalıklarla Müslüman nüfusu ihmal ettiği için eleştiren bir hareket doğmuştur.[12] Yeni Osmanlılar/ Jön Türk tâbiri 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmaktan kurtarılmasını ve yeniden doğuşunu amaçlayan gruplar için kullanılan genel bir tanımlama olmuştur. Bu hareketin faaliyetlerini arttırmasında ve zamanla siyasi bir oluşum haline gelmesinde Sultan II. Abdülhamid döneminde gelişen ekonomik ve siyasi bunalımlarla birlikte 1876 yılında ilan edilen anayasanın 1878 yılında kaldırılması ve Avrupa'da Osmanlı aleyhine oluşan ittifakın etkisi büyük olmuştur. Bilindiği gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun 1877-78 yılında Rusya ile yapılan 93 Harbi yenilgisi, Osmanlı tarihinde geçiş noktası olmuştur. Savaş sonunda imzalanan ateşkesten kısa bir süre sonra meclisin kapatılarak kanun-i esasinin geçersiz kılınması 1908'deki Jön Türk devrimine kadar yeni bir dönemi başlatmıştır. Meclisin kapatılmasıyla birlikte Sultan II.Abdülhamid, yönetimi tamamen kendi eline alıp, Bâbıâli'yi saray emirlerini yerine getiren bir icracı seviyesine düşürdüğü için bu dönem baskı ve otorite rejimini ifade etmek amacıyla İstibdat Devri olarak anılmıştır.[13]

Tanzimat döneminin ardından Balkanlar'da artan iç isyanlar, 93 Harbi, Duyûn-u Umumiye İdaresi'nin kurulması ile yabancıların mâlî denetimi gibi sorunlarla başlayan Sultan II.Abdülhamid döneminin hürriyetleri yok edip, basına sansür uygulaması, Kanun-i esasiyi yürürlükten kaldırması, içte ve dışta sorunları daha da arttırmıştır. Azınlık isyanları büyük güçlerin desteğiyle devletin bekasını tehdit etmeye başlayınca ülke içinde ve dışında gizli siyasi örgütlenmeler de artmıştır. Bu fikrî ve siyasi örgütlenmelerin en temel iletişim ve fikrî yayılma alanlarından biri de hiç şüphesiz basın olmuştur. Sultan II.Abdülhamid dönemini yazılarıyla eleştiren hatta padişahı tahttan indirmek için planlar yapan siyasi yapının başında gelen İttihat ve Terakki Cemiyeti de basın yayın mücadelesini yayınladıkları gazetelerle sonuna kadar kullanmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti, siyasi bir harekete dönüşmeden önce Avrupa'ya eğitim amaçlı giden öğrencilerin Batı'daki gelişmelerin etkisiyle Osmanlı Devleti'nde de yeniliklerin yapılmasını sağlamak isteyen, zamanla da yönetime muhalefet edenlerin tanımlandığı "Jön Türkler" olarak karşımıza çıkmıştır.

Tanzimat ve Islahat Fermanı ile toplumsal bir düzenlemeye giren Osmanlı Devleti'nde Avrupa'ya giderek Batılı bir eğitim almış, yenilik yanlısı ve yönetim

[12] Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006, s.45
[13] Fikret Adanır, *Makedonya Sorunu*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Çev: İhsan Catay, İstanbul 1996, s.95.

muhalifi kimseler için kullanılan "Jön Türk" tabiri zamanla "Yeni Osmanlılar-Genç Osmanlılar" olarak da ifade edilmiştir. Genç Osmanlılar, yönetimde baskıcı bir yönetim uygulamaya çalışan Âli Paşa'ya karşı muhalefet olarak birleşmişlerdir. Nâmık Kemal, Âyetullah Bey, Nûri Bey, Mehmed Bey, Reşad Bey'in öncüleri olduğu Genç Osmanlılar, yönetimin, hürriyetçi fikirleri ülke çıkarlarına aykırı gören ve şartlar elverişli olduğunda yenilikleri uygulamak üzere erteleyen tutumlarını eleştirmişler ve Osmanlı Devleti'nin bir an önce Batı'daki siyasi yeniliklere katılmasını istemişlerdir.[14] "Genç Osmanlı" tabiri ise Şerif Mardin'in belirttiğine göre Ali Suâvî tarafından, Avrupa'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun ölmek üzere olduğu inancına karşı, kurucularının İmparatorluğu kurtarma fikrine işaret ettiği için daha sonraları "Genç Osmanlılar" olarak tanındıkları ifade edilmiştir.[15] Genç Osmanlılar, Nâmık Kemal'in editörlüğünü yaptığı *Tasvîr-i Efkâr*, Ali Suâvî'nin baş editör-yazar olduğu *Muhbir* gibi gazetelerle insan hakları, eşitlik, meclis, anayasal sistem hakkında yazılar yazmışlardır. Genç Osmanlılar'ın başlattığı bu toplumsal hareketlenmeyi devam ettiren ve yönetimdeki yenilik taleplerine dair fikrî altyapılarından yararlanan Jön Türkler, anayasanın yürürlüğe girmesinin önemini, Büyük devletlerin Osmanlı Devleti'ne müdahalesini önlemek ve yapılacak reformların tesisi için yazdıkları makalelerle toplumda ses getirmeye böylece Osmanlı Devleti'ni dağılmaktan kurtarmaya çalışmışlardır. İlk defa Sultan II.Mahmud döneminde reform hareketlerine katılan devlet adamları için kullanılan, daha sonra Sultan Abdülmecid dönemindeki aydınları da kapsayan bir ifade olan Jön Türk kavramı, zamanla Avrupa'da Osmanlı yönetimine muhalefet eden aydınları kapsayacak bir "Yeni Osmanlılar" ifadesine bürünmüştür. Hareketin Ahmed Rıza'nın teklifiyle "Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti" adını alması bu hareketi fikri bir muhalefetten siyasi bir muhalefete taşımıştır.

Cemiyet bundan sonra basın yayın faaliyetlerini özellikle yurt dışında aktif bir şekilde sürdürmüştür. Cemiyetin basın organlarına değinecek olursak *Şura-yı Ümmet* gazetesi dahil yüzü aşkın gazete basılsa da bu gazetelerin birçoğu uzun ömürlü olmamıştır. Jön Türk basını içerisinde uzun ömürlü olanlar *Meşveret, İçtihad, Şurâ-yı Ümmet*, *Osmanlı, Kanun-i Esasi* ve *Mizan* gazeteleridir.

[14] Kemal Beydilli, "Yeni Osmanlılar Cemiyeti", *DİA*, c.43, İstanbul 2013, s.430.
[15] Şerif Mardin, *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu*, Çev:Mümtaz'er Türköne-Fahri Unan-İrfan Erdoğan, İletişim Yayınları, İstanbul 1996,s.31

1. JÖN TÜRKLER - İTTİHAT VE TERAKKİ CEMİYETİ

İlk defa 1828 yılında Charles MacFarlane tarafından dönemin genç neslini ifade eden bir kavram olarak kullanılan Genç Türkler tabiri, 1855 yılında Abdolonyme Ubicini tarafından Sultan II.Mahmud'un reformlarına ve Sultan Abdülmecid'in Tanzimat Fermanı'na destek veren aydınları tanımlayan bir ifadeye dönüştürülmüştür. İsim olarak ise İtalya, Almanya, Polonya gibi Avrupa ülkelerinde yönetim karşıtı söylemlerin sahibi kişilerin muhalif hareketi ve bu muhalefetin etkisindeki edebî akımı tanımlayan bir tabir olarak "Genç İtalya", "Genç Almanya", "Genç Polonya" olarak kullanılan tabire atfen Ahmet Mithat gibi yenilik taraftarı isimlerin kast edilerek kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda ulemâ tarafından da yönetime karşı olanları tanımlayan bir kavram olarak "Yeni Osmanlılar" tabirinin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Sultan II. Abdülhamid'in Kanun-i Esasi'yi yürürlükten kaldırmasıyla zaman içinde bu kavram meşruti yönetim yanlısı aydınları ifade etmek amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. 20. yüzyıldan itibaren ise Jön Türk, Yeni Osmanlılar tabiri birkaç kişiyi değil Sultan II.Abdülhamid karşıtı Müslüman zümreyi ifade eden bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır. Jön Türk tabiri her ne kadar o dönemde rejim karşıtlarını kapsayan genel bir ifade olarak kullanılsa da İttihat ve Terakki Cemiyeti bir "Jön Türk Partisi" olarak tanınmaya ve parti mensupları da kendilerini Jön Türk olarak adlandırmaya başlamıştır. [16]

Eric Jan Zürcher, Jön Türklerin etnik kimliklerine dair kapsamlı bir araştırmanın yapılmadığını ifade etmiş ve farklı kaynaklardan alıntı yaparak Jön Türk tabirinin nasıl tanımlandığına yer vermiştir:

> "*Modern Türkiye tarihindeki büyük önemine rağmen, Jön Türkler'e ilişkin sosyal, coğrafi ve etnik nitelikler üzerinde yeterince çalışılmamıştır. Döneme ilişkin çalışmalarda, bu konuda sadece genellemeler yer alır. Örneğin Feroz Ahmad Jön Türkler'i "aşağı orta sınıf" ve "yeni oluşmakta olan meslekî sınıf" üyesi olarak niteler. Allen'e ve Geoffrey Lewis'e göre bunlar "genç subaylar"dır. Bernard Lewis bu konuda, "çoğunluğu asker Müslüman Türkler" ve*

[16] M.Şükrü Hanioğlu, "Jön Türkler", *DİA*, İstanbul,2001,c.23, s.584-585

"yönetici sınıf üyeleri" olarak söz ederken, Stanford Shaw ise bunun tam karşısında Jön Türkler'i "alt sınıf" hattâ reaya ("subject class") olarak nitelemektedir."[17]

Jön Türkler içerisinde zamanla fikir ayrılıkları nedeniyle gruplaşmalar olsa da Sultan II.Abdülhamid idaresine son vermek onları bir araya getiren önemli bir unsur olmuştur. Buna rağmen aralarındaki fikir ayrılıkları büyümüş olup temelde iki noktada ayrılmışlardır. Birincisi; Osmanlı toplumunun üst kesimini ifade eden, batılılaşmış, özellikle Fransız kültürüne hâkim, iyi eğitim görmüş ve bürokratların denetiminde anayasal bir monarşiden yana olan liberallerdir. Liberaller, bütün dini, etnik toplulukları kendi emellerinden fedâkârlık ettirmeden bir arada tutma politikası bağlamında Osmanlıcılık fikrine bağlıydılar. İkincisi ise Liberallere göre daha alt-orta sınıftan gelen, seçimlerden sonra meclisi denetim altında tutmayı hedefleyen, otokrasiyi kaldırarak anayasal bir hükümet kurmayı, Saray'ın ve Bâbıâli'nin etkisini azaltmayı hedefleyen İttihatçılardı.[18]

Jön Türk hareketinin İttihat ve Terakki Cemiyeti olarak siyasi bir boyut kazanmasında Sultan II.Abdülhamid dönemindeki iç ve dış siyasi gelişmelerin büyük bir etkisi olmuştur. Bir yandan Duyûn-u Umumiye İdaresi ile yabancıların mali kontrolüyle sonuçlanan ekonomik sorunlar esnasında iktidara gelen Sultan II.Abdülhamid, diğer yandan Mısır'ın ve Tunus'un işgali ile kaygıya kapılmış, işgal ve müdahalelerin büyümesi endişesiyle hükümette radikal bir değişime gitmiştir. Liberal ekonomiyi kısıtlamış, inkılâb taraftarlarını hükümetten uzaklaştırmış, sansürün alanını genişletmiştir. Osmanlı ekonomisindeki ve toplumundaki gelişme artarken yönetime karşı tepki, kendisini 1889'da İttihat ve Terakki Cemiyeti olarak bilinen gizli bir siyasi örgütün kurulmasıyla göstermiştir. Böylece İttihat ve Terakki Cemiyeti Feroz Ahmad'ın ifadesiyle "Anayasayı yeniden yürürlüğe koyma hareketine önderlik eden ve 1908 Devrimi'ni gerçekleştiren örgüt "[19] olmuştur.

İlk adı "İttihad-ı Osmanî" olan teşkilatın kuruluşu "Tıbbiye Mektebi'nin hamam ve mutfaklarına ait odun yığınları üzerinde akdedilen bir toplantı neticesinde kararlaştırılmış, 21 Mayıs 1889'da Tıbbiye Mektebi öğrencilerinden oluşan Ohrili

[17] Erik Jan Zürcher, Savaş, Devrim ve Uluslaşma Türkiye Tarihinde Geçiş Dönemi (1908-1928), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Çev:Ergun Aydınoğlu, İstanbul, 2005, s.143
[18] Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Sarmal Yayıncılık, İstanbul 1995, s.55
[19] Ahmad, *Modern Türkiye*., s.47

Dr. İbrahim Temo, Arapkirli Abdullah Cevdet, Diyarbakırlı İshak Sükuti, Kafkasyalı Mehmed Reşid, Bakülü Hüseyin zade Ali Beyler tarafından gerçekleştirilmiştir." [20]

Cemiyetin ilk kurulduğu günü Dr. İbrahim Temo şöyle anlatmıştır:

"Sarayburnu'nda, şimdi imârât-ı askeriyeye tahsis olunan Gülhane Mektebi adını alan eski Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye'de bir teneffüs saati esnasında o vakitlerde mevcud olan Hilal-i Ahmer barakaları karşısındaki ağaçlar altında elimde kitap dolaşırken, İshak Sukûtî yanıma sokuldu, yeni bir şeyler olup olmadığını sordu.

Ben – Gel arkadaş, düşündüklerimi sana biraz anlatayım. Aziz vatanın bugünkü hali ve tarzı idaresiyle izmihlâle uğrayacağına hepimiz kaniiz. Bu hususta her vakit ve hemen her serbest saatlerimizde birbirimizle dertleşip duruyoruz; fakat bu tehlikenin ref'i için bir çare düşünüp bulamıyoruz.Bence böyle kuru mülahazalar ve mütala'alarda dert yanacağımıza, faaliyete geçmek lazımdır.

İshak – Ne gibi bir faaliyete?

Ben- Bir cemiyet halinde çalışmakla.

İshak – Güzel ama, sen kime itimad edip böyle tehlikeli bir işe teşebbüs etmemizi düşünüyorsun?

Ben- Evvelâ sen, bir; (koğuştan çıkıp bize doğru gelmekte olan yamalı suratlı) Mehmed Reşid'i göstererek, bu da iki, olduk üç. İşte bir cemiyet başladı demektir!

Mehmed Reşid'e işaret ederek yanımıza çağırdık. Fikrimizi açtık. Bu sıra, o zaman çok sofu olan Abdullah Cevdet ikindi namazını kılarak mektebin camisinden çıkıp yanımıza geldikte: alınız bir de dördüncü dedim.

Mehmed Reşid – Kardeşim, teklifinize itiraz değil, teşekkür ederim. Lâkin bu dört tıbbiyeli gençler ne yapabilir? Koca bir cemiyeti hafiye nasıl teşekkül edebilir? Bu koca istibdatla nasıl boğuşabiliriz? Hayal ile uğraşmayalım; bunun başka bir yolunu bulalım, dedi.

Ben- Arkadaşlar, Türkiyemizin başına belâ kesilerek, Yunanistan'ın istiklâlini kazandıran "Etnik-i Eterya" komitesini teşkil edenler kimlerdi bilir misiniz? Rusya'nın Odesa şehrinde, ticaretle meşgul bir meyhaneci ve bir bakkal çırağı ile amcası zengin bir tüccarın yeğeni üç Rum çırağı idi.Tekâmül etmemiş bu cahil

[20] Ahmed Bedevî Kuran, *Osmanlı İmparatorluğunda İnkılap Hareketleri ve Milli Mücadele*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012, s.155

gençler pek az zaman zarfında buna, bu büyük emellerine muvaffak oldukları halde, bizim gibi âlî tahsil görmüş, dünyanın germü sermini görüp çıkmış dört tıbbiyeli niçin muvaffak olamasınlar? Hem de dahili vatanımızda mukaddes bir fikir ve emelle işe başlarsak ve yeter ki, bu mefkûre ve bu maksadla and edersek, biz dört hamiyetli, namuslu, vatanperver gençlerin elleri birbirini sıkmış olur ve kalbleri muhabbeti vataniye ile çarparsa, tabiî muvaffakiyet kapıları açılır, dedim.

Dört el birbirlerine kavuştu. Bu ilk ahdi misak 1305 senesi bir Mayıs gününe tesadüf etmiş ve cemiyet kurulmuştur."[21]

İstanbul'da Askerî Tıbbiye Mektebi öğrencileri İbrahim Temo, Abdullah Cevdet, İshak Sükûti, Mehmet Reşit ve Hüseyin Zade Ali tarafından başlangıçta "İttihad-ı Osmanî" adıyla kurulan cemiyet, Paris'te yaşayan ve daha sonra *Meşveret* gazetesini çıkaracak olan Ahmed Rıza Bey'le temasa geçmiş ve Ahmed Rıza'nın cemiyetin Avrupa temsilcisi olmasını istemişlerdir. Bundan sonra cemiyet, Ahmed Rıza'nın "Nizam ve Terakki" teklifi değiştirilerek "İttihad ve Terakki" adını almıştır. Cemiyetin kuruluş beyannamesine ve üyelerin yazılarına göre cemiyetin amacını Prof. Dr. Fahir Armaoğlu şöyle ifade etmiştir:

> "[…]*Cemiyet'in çalışmalarında, milliyet, kavmiyet, cinsiyet, mezhep ve taraftarlık olmayacaktır. Zira Cemiyet'in amacı, toplumun çıkarlarını korumak ve toplumu kurtarmaktır. Bununla beraber, Cemiyet'e göre "sülale-i necib-i Osmaniye'nin makam-ı saltanat ve hilafette bekası mültezemdir". Yani, Osmanlı Saltanatı ve Hilafet yine devam edecektir. Başka bir deyişle meşrutiyet esası benimseniyordu.*"[22]

Ahmed Rıza'nın cemiyete katılması cemiyetin kendi teklifiyle olmuştur. O sıralarda resmî olarak Meclisi Mebusan ve Âyan reisi ve Bursa Ziraat Mektebi Müdürü olan Ahmed Rıza, 1889 yılında Paris sergisini görmek bahanesiyle izin alarak Paris'e gitmiş ve bir süre geri dönmemiştir.Paris'ten İstanbul'a Padişah'a layihalar göndermiş ve böylece cemiyetin dikkatini çekmiştir.

Ahmed Rıza'nın cemiyetlerini Avrupa'da temsil etmeleri için Avrupa'ya kaçırılan Ahmet Verdâni, Doktor Nâzım ve Ali Zühtü Beyler vasıtasıyla Ahmed Rıza'ya müracaatta bulunmuşlar ve kendisinden olumlu cevap almışlardır. Hatta İttihat ve

---

[21] Doktor İbrahim Temo, *İttihad ve Terakki Cemiyetinin Teşekkülü ve Hıdematı Vataniye İnkılâb-ı Millîye Dair Hatıratım*, Romanya 1939, s.16-18

[22]Prof. Dr. Fahir Armaoğlu, *19.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997, s. 596

Terakki ismi yapılan haberleşmeler neticesinde kararlaştırılmıştır. Ahmed Rıza Bey Auguste Comte'nin pozitivizm anlayışına taraftar olduğundan cemiyetin adını pozitivizmin sembolü olarak "Ordre et Progres" konmasını tavsiye etmiştir. Türkçe'de "Nizam ve Terakki" anlamına gelen bu ismi Tıbbiyeli gençler değişikliğe uğratarak "Ordre" yerine "Union" (İttihad) kelimesini uygun bularak "Union et Progres" yani "İttihat ve Terakki" adını vermişlerdir. [23]

Ahmed Rıza, cemiyetin isim değişikliğinden şöyle bahsetmiştir:

"Gazete çıkaracağımı İstanbul'a, Cemiyete haber verdim.Gazetenin adı, dahası, cemiyetin bile adı henüz kararlaştırılmamıştı. İstanbul, İttihad-ı İslâm diyordu. Ben bütün Osmanlıların çıkarları için çalışacağından dolayı İttihat ve Terakki adını daha uygun gördüm. Öyle kabul edildi. Gazetenin adını da "Meşveret" koydum."[24]

İttihat ve Terakki Cemiyeti 1890'lı yıllara kadar yurt dışındaki teşkilatlanmaları ile gazete ve dergiler yoluyla Namık Kemal ve arkadaşlarının yazılarını okumaktan öteye gitmezken, 1894 yılında Tıbbiyeliler içerisinden dokuz öğrencinin okuldan uzaklaştırılması sonucu ilk kapsamlı soruşturmalarını geçirmiştir. Böylece cemiyet üyeleri yurt dışına kaçmaya başlamıştır. 1895 yılında Londra'da Ali Şefkati Bey tarafından "Hayal ve İstikbal" sessizliğini bozup yayın hayatına başlarken bir yandan da Ahmed Rıza *Meşveret*'i ve Fransızca ekini çıkarmıştır. Şerif Mardin bu duruma bakarak şöyle bir sonuca ulaşmıştır: 1895 yılında Ahmed Rıza Bey *Meşveret*'i çıkarmaya başladığı zaman, İstanbul'da, Paris'te ve Londra'da bir veya iki grup değil, en aşağı dört grup bulunuyordu. Ulemanın da cemiyetten haberdar olup ayrı bir örgütlenme içine girdiklerini de sayarsak gruplar beşe çıkmaktadır.[25]

Her ne kadar örgüt merkezi olarak İstanbul bilinse de Ahmed Rıza'nın etkisiyle cemiyet merkezi olarak Paris önem arz etmeye başlamıştır. Bir yandan da İstanbul'da cemiyete önemli isimler katılmaya devam etmiştir. Aynı zamanda yurt dışına kaçan Mizancı Murad cemiyetin Kahire'de örgütlenmesini sağlamıştır. Böylece cemiyet İstanbul, Cenevre, Paris, Kahire merkezli faaliyet göstermeye başlamıştır. Buna ilaveten Osmanlı sınırları içerisinde Ankara, Beyrut, Humus, Hama, Girit, Şam,

[23] Kuran, *İnkılab Tarihimiz ve İttihad ve Terakki*, Tan Matbaası, İstanbul 1948, s.61-62
[24] Nurer Uğurlu, "Dr.İbrahim Temo-Ahmet Rıza, Biz İttihatçılar", *Dr.İbrahim Temo, İttihat ve Terakki Cemiyetinin Teşekkülü ve Hidemat-ı Vataniye ve İnkılâb-ı Millîye Dair Hatıratım, Romanya 1939, Ahmet Rıza Bey'in Hatıraları, Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul 1950*, Örgün Yayınları, İstanbul 2009, s.301
[25] Şerif Mardin, *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*, İletişim Yayınları, 5.Baskı, İstanbul 1996, s.75

Kastamonu, Limni gibi birçok şehirde ve hukuken Osmanlı devleti'ne bağlı fiilen Avusturya ve İngiltere yönetimi altında bulunan Romanya, Bosna-Hersek, Kıbrıs gibi şehirlerde geniş bir ağ kurması cemiyet içerisindeki fikir ayrılıklarını da kuvvetlendirmiştir.

Fikir ayrılıklarını kuvvetlendiren başka bir unsur ise Ahmed Rıza'nın ihtilal karşıtı siyaseti olmuştur. İhtilal fikrine karşı olan Ahmed Rıza'nın bu tutumu kendisinin aleyhinde cemiyetlerin kurulmasına sebep olmuş ve bu aleyhte fikirler İstanbul'da da destek bulmuştur. Bunun üzerine cemiyetin önemli isimlerinden Mizancı Murad kendisini Paris başkanlığından almak üzere Avrupa'ya hareket etmiştir. Mizancı Murad çevresinde büyüyen ihtilal yanlısı İttihat hareketi, hükümeti devirme planlarının Ahmed Rıza tarafından reddedilmesi üzerine Ahmet Rıza cemiyetten ihraç edilmiştir. Fakat ihraç kararı uygulanamadan ve darbe gerçekleştirilemeden bir ihbar üzerine cemiyetin önde gelen isimleri tutuklanmıştır. Bu sıralarda meydana gelen Osmanlı-Yunan Savaşı'ndan Osmanlı Devleti'nin büyük bir zaferle çıkması ülkede Sultan II. Abdülhamid hayranlığının artmasına sebep olmuş ve bu durum İttihat ve Terakki Cemiyeti çalışmalarını ciddi derecede aksatmıştır. Aynı zamanda *Meşveret*'in Fransızca ekinde Girit'teki asileri savunan bir yazı yayınlanması Ahmed Rıza'nın ihracıyla sonuçlanmıştır. Hükümetin bir yandan *Meşveret* gazetesine dava açıp bir yandan da muhalefet liderleriyle görüşmek üzere Ahmed Celaleddin Paşa'yı Cenevre ve Paris'e göndermesiyle yeni bir süreç başlamıştır.

Mizancı Murad hükümetle işbirliği yaparak İstanbul'a dönmüştür. Bütün İttihat ve Terakki şubelerine bir barış sözleşmesi olarak duyurulan bu anlaşmada tutuklu ittihatçıların serbest bırakılması sözü verilmiş fakat tutuklular Trablusgarp'a gönderilmiştir. Bu olaylar Ahmed Rıza'nın Jön Türk hareketi içerisindeki saygınlığını arttırmış ve kendisi *Meşveret* gazetesini bundan sonra İttihat ve Terakki adına çıkaracağını duyurmuştur. Bir süre sonra *Meşveret*'i tatil ilan eden Ahmed Rıza, Cenevre'de Paris teşkilatının sorumlusu ve "Mechvéret Supplemént Français" in editörü olarak tanınmıştır.[26]

4-9 Şubat 1902 yılında Paris'te gerçekleşen olan ve Jön Türkler arasında işbirliğini sağlamayı amaçlamış olan kongre tam tersine üyeler arasındaki fikir ayrılığının keskinleşmesine ve Ahmed Rıza için de bir yol ayrımına sebep olmuştur. Kongrede yabancı müdahalesini kesinlikle istemeyen Ahmed Rıza taraftarları ile ülkedeki

[26] Hanioğlu, "İttihat ve Terakki Cemiyeti", *DİA* ,İstanbul, 2001, c.23, s.476-484.

sorunların yabancı müdahalesi ile çözülmesini savunan Prens Sabahaddin ve İsmail Kemal gibi isimler bundan sonra tamamen ayrı bir siyaset izlemeye başlamıştır. Üstelik Prens Sabahaddin bu amaçla Osmanlı Hürriyetperveran Cemiyeti'ni kurmuştur. Bunun üzerine Ahmed Rıza *Şurâ-yı Ümmet* gazetesini çıkarmaya karar vermiştir.

Osmanlı Hürriyet Cemiyeti ve İttihat ve Terakki Cemiyeti 1907 yılında Paris'te yaptıkları bir anlaşma ile birleşme kararı almış, böylece cemiyetin adı Paris merkezli "Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti" olarak değiştirilmiştir.

İkinci meşrutiyetin ilanıyla birlikte gittikçe güçlenen cemiyet 1908 yılından itibaren Meclis-i Mebusan üzerindeki etkisini arttırmıştır. Enver Paşa, Talat Paşa, Cemal Paşa, Bahâeeddin Şâkir ve Doktor Nâzım gibi isimlerin ön planda olduğu cemiyet 1908 öncesinden beri savunduğu heyet-i merkeziye hakimiyeti ilkesini uygulamaya büyük ölçüde muvaffak olmuştur. [27] Birinci Dünya Savaşı sonrasında mütareke döneminde 1 Kasım 1918'de son kongrelerini gerçekleştiren İttihat ve Terakki Cemiyeti, parti liderlerinin firar haberi üzerine 11 Kasım 1918'de Teceddüt Fırkası ismini almıştır. 5 Temmuz 1919'da İttihatçıların birçok ismi, Birinci Dünya Savaşı'na girişleri ve savaş sırasında uyguladıkları stratejiler nedeniyle yargılanmıştır. Yurt dışında faaliyetlerini sürdüren birçok İttihatçı milli mücadeleyi destekleyerek mücadeleyi bir ittihatçı harekete dönüştürmeye çalışsa da bu girişim başarılı olamamıştır.

Jön Türkler'in oluşum ve gelişim sürecindeki ideolojilerine dair Tarık Zafer Tunaya "*tarihin Abdülhamid istibdadı karşısına çıkardığı bu örgüt, Balkan Yarımadası'nda oluşmuştur. Osmanlıların Rumeli, Balkanlıların da Makedonya dedikleri bu bölgede vığıl vığıl milliyetler kaynaşmakta ve yarattıkları milliyetçi akımlar birbirleriyle çarpışmaktadır: Panhelenizm, Panislavizm, uzantılarıyla Pangermenizm. Bunlar kendi içlerinde bölünme ve çatışma halindedirler.Siyonizm de bu gidişe hiçbir surette yabancı kalmamıştır. Yabancı adlandırmasıyla Pantürkizm (Türkçülük) bu karmaşık ortam içinde yerini hayli geç olarak alacaktır.*"[28] ifadelerini kullanmıştır.Tunaya'nın da belirttiği gibi Jön Türkler'de ideolojik bir milliyetçilik anlayışının geç oluşmasının sebebi, Jön Türkler'in temelde siyasi bir örgüt olarak kurulmamaları

[27] Hanioğlu, *İttihat ve Terakki*, s.476-484
[28] Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, c.3 İttihat ve Terakki Bir Çağın, Bir Kuşağın, Bir Partinin Tarihi, İletişim Yayınları (genişletilmiş baskı), İstanbul 2000, s.27-28

olmuştur. Jön Türkler'in kuruluş amacı, yazdıkları yazılarla, eylemleriyle Fransız İhtilalinin insanlığın önüne açtığı yeni aydınlanma ufkunu Osmanlı İmparatorluğu'na getirmek, çağdışı olduğunu iddia ettikleri rejimden şikayet ederek yönetimi değiştirmek olmuştur. Jön Türkler'in siyasi bir kimlik oluşturamamalarını partinin isminin "fırka" olarak ifade edilmesi örneğiyle ifade eden Feroz Ahmad, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Dönemlerinde Milliyetçilik ve Sosyalizm Üzerine Bazı Düşünceler* başlıklı makalesinde terminolojiye yansıyan bu siyasi eksikliği şu şekilde ifade etmiştir: "*Parti, bir davayı, bir politikayı, bir görüşü vb. savunmak için farklı dava, politika, görüş vb. savunucularına karşıt olarak bir araya gelen bir takım insanlar diye tanımlanabilir. Fırka ise, güdülecek politikada anlaşan, ama onu gerçekleştirme yöntemi konusunda fikir ayrılığı olan çeşitli gruplardan biri anlamına gelir. Münir Süleyman Çapanoğlu, Türkiye'de 1945'te Nuri Demirağ'ın Milli Kalkınma Partisi kuruluncaya değin, bütün partilerin doğuşlarında fırka adını taşıdıkları gözlemini yapmaktadır.* "[29]

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin gerçekleştirdiği Jön Türk ihtilalinin milli bir ihtilal olarak başlamaması, Avrupa'da sürgünde olan Jön Türklerin anayasayı tekrar yürürlüğe koymak için başlattıkları bir mücadele olması Jön Türklerin Türkçü bir siyaset geliştirmelerini geciktirmiştir. 1908'e kadar Jön Türklerin siyasi fikirlerine dair söylenebilecek somut bir veri, Prens Sabahaddin'in başını çektiği grubun liberal ve adem-i merkeziyetçi olması, Ahmed Rıza'nın başını çektiği grubun ise devletçi ve pozitivist olması sayılabilmektedir. Ahmed Rıza bir miktar etnik milliyetçilik sergilediği için bazıları onu Türk milliyetçisi olarak saymıştır. Esasında Ahmed Rıza'nın Türklüğü, Osmanlıcılığın ve devletçiliğin bir parçasından ibaret olmuştur. [30]

Gazetenin önemli yazarlarından ve önemli düşünürlerden Yusuf Akçura, İttihatçılarla ideolojik farklılıklardan dolayı bir süre yollarını ayırmış, gazetede bahsettiği Osmanlıcılık ruhunun gerçekleştirilemeyeceğini anladıktan sonra İttihat Ve Terakki'nin ; ırk, din, dil ayrımından bağımsız ortak bir Osmanlı tâbiyetine dayanan "Osmanlıcılık" fikrinin gerçekleştirilemeyeceğini eserlerinde açıklamıştır. Trablusgarp ve Balkan Savaşları yenilgileri ile birlikte Türkçülük politikasına daha

[29] Zürcher-Mete Tunçay, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyalizm ve Milliyetçilik (1876-1923),*Çev: Mete Tunçay, İletişim Yayınları, İstanbul 1995, s.26
[30] Kemal H. Karpat, *İslam'ın Siyasallaşması Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Kimlik, Devlet, İnanç ve Cemaatin Yeniden Yapılandırılması,* Çev: Şiar Yalçın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004, s.681

çok yaklaşan İttihat ve Terakki, Yusuf Akçura ile fikir birliğine tekrar kavuşmuştur. [31]

Jön Türklerin Türklüğe bakışı özellikle Balkan Savaşları'na kadar İslam'la iç içe olmuştur. Jön Türkler için Panislamizm bir nevî milliyetçiliktir ve İslam onlar için bir din olma özelliğinden çok milliyet göstergesi olmuştur. Jön Türk milliyetçiliği, İslamî değerleri dışlamamakla birlikte lâik bir yapı oluşturmuş, din kurumlarını yönetim ve yargı işlevlerinden yoksun bırakmıştır. Jön Türk milliyetçiliği aynı zamanda gazetede birçok yerde geçtiği gibi anti-emperyalist bir çizgide seyretmiş, kapitülasyonlara şiddetle karşı çıkılmıştır. Aynı zamanda 20.yüzyıl başlarında Rusya'nın Orta Asya'daki Türkler üzerinde uyguladığı Slavlaştırma politikasına karşılık Rusya'yı zayıflatmak için özellikle Pantürkist bir söylem içinde oldukları da görülmüştür.[32]

Hasan Amca, İttihat ve Terakki rejiminin, istibdat rejiminde eleştirdikleri basın sansürü uygulamasına dair basın politikalarını şu cümlelerle ifade etmiştir: *"25 Temmuz 1914 tarihinden itibaren matbuat ve mektuplar sansüre tabi tutuldu. Askeri idarece yayınlanan talimata uymayan gazete ve ajanslar lağvolunacağı bir daha hiçbir adla yayınlanamayacağı bildirildi."*[33]

İttihatçıların iktidarda oldukları dönem boyunca en büyük eksikliklerinden biri, siyasi bir oluşum olarak doğmamış olmalarının da etkisiyle tutarlı bir ideoloji oluşturamamış olmalarıdır. Bu eksiklikte aynı zamanda Jön Türklerin yönetimi devralmak için gerekli eğitim ve deneyimden yoksun bir şekilde iktidara gelmesi de etkili olmuştur. Gelenekçi ve tutucu bir toplumda kendi cemiyetlerini bir lider olarak kabul ettirebilmek için gerekli olan sosyal altyapılarının olmayışı, bu eksikliğin farkında olmalarına rağmen devrimciliklerine uymayan bir tutuculukla davranmaları ve elde ettikleri gücü nasıl kullanacaklarını bilmemeleri İttihatçıların, kendi mücadeleleri sonucu devirdikleri dönemde eleştirdikleri problemlere kendilerinin de çözüm getirebilmelerine engel olmuştur. 1908 devriminden sonra hükümette görev

[31] François Georgeon, *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935),* Çev:Alev Er, Yurt Yayınları, Ankara 1986, s.55
[32] Kemal H. Karpat, *Türk Siyasi Tarihi Siyasal Sistemin Evrimi*, Timaş Yayınları, 2.baskı, İstanbul 2011, s.15
[33] Hasan Amca, *Doğmayan Hürriyet Bir Devrimin İç Yüzü 1908-1918*, Arba Yayınları, İstanbul 1958, s.177

almayı reddetmeleri, kendi çıkar gruplarını kurmayı başaramamalarına sebep olmuş ve bu durum da örgütlerini sağlam temellere dayandıramamalarına yol açmıştır. [34]

İttihat ve Terakki Cemiyeti her ne kadar bilinçli bir sosyal sınıf oluşturamamış olsa da, çok uluslu bir İmparatorluk sınırları içinde, milliyetçilik çalkantıları ortasında ve dış baskılara boyun eğmiş, ekonomik buhran içerisinde bir devletin içinden çıkmış bir örgüt olduğu için her şeye rağmen kitleleri harekete geçirmeyi başarmış, bir kuşağı etkilemiş bir örgüt olmuştur. İktidarları döneminde kendi içindeki çelişkileri çözememiş, etnik, milliyetçi çekişmeler, ordu ile ilişkileri, muhalefet karşıtı politikaları, özellikle Balkan Savaşları yenilgisinden sonra Türkçü bir politikaya ağırlık vermeleri ve etnik ayrıma sebep olarak diğer Müslüman unsurların tepkisini çekmeleri ile ne demokrasi anlamında ne de İmparatorluğu dağılmaktan kurtarma anlamında başarı gösterememişlerdir.

1922'den sonra İttihatçılar muhalefet hareketlerini destekleyenler arasında olsa da ciddi bir başarı elde edememişlerdir. Fakat buna rağmen İttihat ve Terakki'nin yeni kurulan Cumhuriyet rejimi içerisindeki siyasi eğilimlere büyük bir etkisi olduğu gerçektir. Her ne kadar kişiler üzerinden ağır eleştirilere maruz kalsa da İttihat ve Terakki'nin, bir imparatorluk sınırları içerisinde doğmuş ve bu çerçevede yıkılmaya çözüm aramış, imparatorluk sınırları içerisinde anayasal bir düzen kurulması için çalışmış bir cemiyet olduklarını hatırda tutarak genellemelerden kaçınılmalıdır.

1.1 Ahmed Rıza ve Şurâ-yı Ümmet Gazetesi

1859 [35] yılında –başka bir kaynakta 1858 [36] yılında- İstanbul'da "İngiliz Ali Bey" lâkaplı bir baba ve Avusturyalı bir anneden dünyaya gelen Ahmed Rıza'nın çocukluğu, babasının sürgünü nedeniyle Konya'da geçmiştir. Baba Ali Rıza Bey "*Kırım Savaşı sırasında İstanbul'a gelen İngilizlere dostluk kurması, iyi İngilizce bilmesi ve İngilizler gibi giyinmesi dolayısıyla 'İngiliz Ali Bey' lâkabıyla şöhret olmuştur*. [37] "Ahmed Rıza Bey'in yeğeni Bayan Samiye'ye göre Ahmed Rıza Bey'in babasına verilen İngiliz lâkabı İngilizlere olan ilgisinden çok Kırım Harbi'nden sonra

[34] Ahmad, *İttihatçılıktan Kemalizme*, Çev: Fatmagül Berktay, Kaynak Yayınları, 2.baskı, İstanbul 1986, s.9-10-11
[35] Mardin, *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*, İletişim Yayınları, 4.Baskı, İstanbul 1992, s.174
[36] Erdem Sönmez, *Ahmed Rıza Bir Jön Türk Liderinin Siyasi-Entelektüel Portresi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012, s.61
[37] Mustafa Gündüz-Musa Bardak, *Eğitimci Bir Jön Türk Lider Ahmet Rıza Bey ve Vazife ve Mesuliyet Eserleri Padişah ve Şehzadeler, Kadın, Asker,* Divan Kitap, İstanbul 2011, s.15

kaliteli eşyalarda olduğu gibi, yüksek nitelikleri olan kimseler için 'İngiliz' deyiminin kullanılmasından ileri gelmektedir."[38]

Ahmed Rıza'nın ailesi dört kuşaktır Osmanlı yönetim kademelerinde görevler almış ve muhit olarak da Şark havasından uzak ve yüksek tahsil görmüş kişilerin bulunduğu muhitte yetiştiği görülmüştür.

Ahmed Rıza, Sıbyan Mektebi, Beylerbeyi Rüşdiyesi, Mahrec-i Aklâm ve Galatasaray Sultanisi eğitimi ardından Arapça ve Farsça eğitimi almış, bir süre sonra da kendisini yetiştirmesi için de faydası olacak olan Tercüme Odası'nda çalışmıştır. Ardından babasının desteğiyle ziraat eğitimi görmek için Fransa'da Grignon Ziraat Okulu'na gitmiştir. "O yıllar aynı zamanda Namık Kemal'in , "*Ziraatçe zamanımıza göre muhtaç olduğumuz terakkiyâtı hâsıl etmek ise mücâhidâne bir ikdâm ile Avrupa'dan çiftçilik fennini iğtinâm etmeye tevakkuf eder' sözlerini yazdığı yıllardır.*"[39] Ahmed Rıza tahsilini askerî okullardan almaması yönüyle diğer İttihatçılardan ayrılmıştır.

Ahmed Rıza, Grignon Ziraat Mektebi'nde üç yıl eğitim gördükten sonra babasının ölüm haberi üzerine ülkesine geri dönmüştür. Ülkesine döndükten sonra yeni tarım tekniklerini kullanmak için bir işletme kurma planıyla Ziraat Nezareti'ne başvurmuş fakat sonuç alamamıştır. Bunun üzerine pek gönüllü olmasa da Bursa Mülki İdadisi'nde müdür ve kimya öğretmeni olarak görev yaparken kısa bir süre sonra da Bursa Maarif Müdürü olmuştur. Bu görevde üç yıl kaldıktan sonra memleketi kalkındırmak için hürriyet yanlısı arkadaşlarının da etkisiyle Avrupa'ya gitmek ve orada düşüncelerini yazmak, gerekirse Osmanlı yönetimine karşı mücadele etmek için Paris'e gitmeye karar vermiştir.[40] Böylece Fransız İhtilali'nin yüzüncü yılı sebebiyle düzenlenen uluslar arası sergiyi ziyaret bahanesiyle Paris'e gitmiş. burada kendisine bir daire tutan Ahmed Rıza memuriyetinden istifa ederek dört kuşaktır devlet kadrolarında görev yapan bir ailenin son temsilcisi olarak devlet daireleriyle olan ilişkisini II.Meşrutiyet dönemine kadar kesmiştir.

Ahmed Rıza'nın düşünce yapısında yerli kaynakların başını Namık Kemal ve Şinasi'nin fikirleri çekmiştir. Yabancı kaynak olarak ise August Comte ve onun pozitivizm görüşünden etkilenmiştir. Böylece fikrî altyapısını oluşturan Ahmed Rıza,

[38] Mardin, *Jön Türkler*., s. 174 ,2.dipnot
[39] Sönmez, *Ahmed Rıza*, s.62-63
[40] Eminalp Malkoç, *Ebü'l-Ahrâr Ahmet Rıza Bey Bir Pozitivistin Hayatı*, Yazışmaları ve Düşünce Dünyası, Der Yayınları, İstanbul 2017, s.55

Paris'e gittiğinde de Sorbonne Üniversitesi'nde târih-i tabîî dersleri, bir yandan da Pierre Laffitte'den pozitivizm dersleri almış ve pozitivistlerin cemiyetine üye olmuştur. Bu sırada Fransa'daki gazetelerde yayınlanan Osmanlı Devleti ile ilgili yazılara cevap yazıları ile gazetelerde İslamiyeti tanıtan ve yücelten makaleler yazmıştır. Paris'teki incelemeleri ve dersleri sonrasında kesin olarak bir şeye karar vermiştir; Osmanlı Devleti'ni yüceltmek için evvelâ eğitime, fünûna önem vermek şarttır. Bu nedenle 1893 yılında düşüncelerini padişaha layihalar halinde göndermeye başlamıştır. Padişah her ne kadar layihaları memnuniyetle karşıladığını ifade etse de altıncı layihaya rağmen herhangi bir alanda değişiklik yapılmamıştır. Bunun üzerine Ahmed Rıza, *La Jeune Turquie Gazetesi*'nde siyasi yazılar yazmaya başlamıştır. Ahmed Rıza'nın yazıları ve fikirleri Sultan II.Abdülhamid karşıtı aydınlar tarafından büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. Bu dönemde teşekkül eden Jön Türk cemiyeti İttihad-ı Osmani üyeleri kendisiyle iletişime geçmiş ve cemiyetin adı Ahmed Rıza'nın önerisinin değişikliğe uğratılması ile "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti" olarak değiştirilmiştir. "Padişah, Ahmed Rıza'nın İttihatçılara katıldığını öğrenince kendisini Türkiye'ye dönmeye ikna etmesi için Paris sefiri Yûsuf Ziyâ Paşa'yı görevlendirmiş, 2500 altın lira ihsan göndererek İstanbul'a geldiği takdirde önemli görevlere getirileceğini duyurmuştur. Ahmed Rızâ ihsanı kabul etmediği gibi, Paris Jön Türk grubunun ve İstanbul İttihat ve Terakkî Cemiyeti'nin yayın organı olarak yayına başlayan Türkçe *Meşveret* gazetesinin başına geçmiştir (1895). Ayrıca bu gazeteye ek olarak Fransızca *Mechvéret Supplément Français*'yi de çıkarmaya başlamıştır."[41]

Cemiyete adını veren, çalışmamıza da konu olan *Şurâ-yı Ümmet* gazetesinin kurucusu Ahmed Rıza, cemiyetin kurulduğu yıl, Bursa'da kimya öğretmenliği ve lise müdürlüğü yaparken, Paris'teki sanayi sergisini görmek bahanesiyle Paris'e gitmiş ve babasının ölüm haberine kadar geri dönmemiştir. Ahmed Rıza, Türkiye'yi diğer devletlerle eşit olduğu fikrini kabul ettirerek Batı akımına dahil etmek istemiştir. Rıza'nın fikir dünyasında önemli bir yer işgal eden pozitivizm, hem kendisini Batılı ilerlemeye katacak bir zemin hem de Osmanlılar'ı "barbarlık" imajından uzaklaştıracak bir doktrin olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca pozitivizmin otoriter yönü,

[41] Ziyad Ebuzziya, "Ahmed Rıza", *DİA*, İstanbul 1989, c.2, s.124

kendi propagandasını umursamayan Osmanlı halkına yön verme hakkını kendinde bulmasını sağlamıştır. [42]

Ahmed Rıza, 1902 yılındaki Jön Türk kongresinden sonra Osmanlı Devleti sınırlarındaki ayaklanmalara yabancı devletlerin müdahalesini isteyen Prens Sabahaddin grubundan ayrılarak *Şurâ-yı Ümmet* gazetesini çıkarmaya başlamıştır. 1906 yılından itibaren Bahaeddin Şâkir'in fikirlerinden de etkilenerek daha totaliter bir söylem geliştirse de totaliterliğin bireyselliği yok etmesinden yana bir tavır almamıştır. İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin Devleti Birinci Dünya Savaşı'na sokan totaliter tutumunun artması üzerine partiden ayrılmıştır. Ahmed Rıza, *Şurâ-yı Ümmet*'i yayımlamaya başlamasıyla ilgili anılarında Paris'teki gazetelere yazı gönderdikçe tanınmaya başladığını, Saray'ın kendisinin mal varlığına el koyduğundan ve geri dönmesi için para teklif ettiklerinden, para teklifini reddederek M.Laurent ve pozitivist M.Hector Denis'in korumasıyla *Meşveret'*in Türkçe baskısını çıkarmaya çalıştığından bahsetmiştir. Brüksel'de diğer nüshayı bastırması yasaklandığı için polis nâzırı ile yaptığı görüşmeyi ve görüşme sonrasını şöyle anlatmıştır:

"*Polis nâzırı beni çağırttı. "Siz kanuni bir hile yaparak gazetenizi gene yayınlıyorsunuz. Bundan dolayı sizin buraya gelmenize izin vermeyeceğim" dedi ve bununla ilgili olarak bir Kral iradesi çıktığını da bildirdi. Bu irade beni Paris'te gelip buldu. İrade Belçika toprağına ayak basmamı yasaklıyordu. Türkçe "Meşveret"i sonra (Şurâ-yı Ümmet) adıyla Mısır'da yayınlamaya başladık ve meşrutiyetin ilanına kadar öylece devam etti*."[43]

Çalışmamızda *Şurâ-yı Ümmet* gazetesinin 1902-1903 yılları arasındaki siyasi makaleleri incelememizde 1902 yılında Paris'te gerçekleşen Jön Türk kongresi sonrası ortaya çıkan yol ayrımının etkisi olmuştur. 1902 kongresi, siyasi fikir ayrılıklarının belirginleştiği ve beklenenin aksine bütün grupların birleşmesini gerçekleştirmemekle birlikte, belirli fikirlere muhalefet eden grupların aralarında ittifak kurmalarını sağlaması açısından ayrıca önem taşımıştır. [44]

---

[42] Mardin, *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1964, s.153

[43] Ahmed Rıza, *Meclis-i Mebusan ve Ayân Reisi Ahmed Rızâ Bey'in Anıları*, Haz: Bülent Demirbaş, Arba Yayınları, İstanbul 1988, s.16-17

[44] Hanioğlu, *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türkler*, 1899-1902, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s.394

Ahmed Rıza'nın İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin programını gazetede yayımlaması kendisini Jön Türk lideri olarak ortaya çıkarsa da kısa bir süre sonra Mizancı Murad'ın Mısır'daki Jön Türklerin lideri haline gelmesi ile *Mizan* Gazetesi'nin etkisi artmış ve Ahmed Rıza'nın lâik, pozitivist görüşlerine olan eleştiriler de yayılmıştır. Ahmed Rıza'nın kendi görüşlerinden taviz vermez tutumu, Sultan II.Abdülhamid'e suikast planlarına şiddetle karşı çıkması Jön Türklerin Mizancı Murad etrafına yığılmasını hızlandırmıştır. Prens Sabahaddin'in çabasıyla 1902'de Paris'te toplanan kongre, Ahmed Rıza ve taraftarları için bir yol ayrımı olmuştur. Kongredeki azınlıkların özellikle Ermenilerin, yabancıların müdahalesini sağlamak için büyük eylemler planlamalarına şiddetle karşı çıkan Ahmed Rıza, yabancı müdahalesini destekleyen Prens Sabahaddin ile yollarını ayırmış. böylelikle taraftarları ile birlikte *Şurâ-yı Ümmet* Gazetesini çıkarmaya başlamıştır.

Ahmed Rıza II.Meşrutiyet sonrası İstanbul'a gelerek Mebusan Meclisi başkanlığına seçilmiş fakat 31 Mart olayları sırasında gerçekleşen karışıklıklar yüzünden cemiyetle arası açılmıştır. Mütareke döneminde ise Âyan Meclisi başkanlığı yapan Ahmed Rıza 1922 yılında Mustafa Kemal'in kendisine Havza'dan mektup yazması üzerine Avrupa'ya giderek Milli Mücadele lehine kamuoyu oluşturmak için çalışmıştır. Lozan Antlaşması sonrasında 1926'da İstanbul'a dönerek Vaniköy'e yerleşmiş ve burada anılarını yazmıştır. 1930 yılında geçirdiği bir kaza ile kalça kemiğini kırmış, aynı gün vefat etmiştir.

Ahmed Rıza'nın öncüsü olduğu, bu tezin konusu olan *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi, Paris'te hazırlanmış, Kahire'de basılmış, 10 Nisan 1902 ile 12 Mayıs 1910 tarihleri arasında 220 sayı olarak çıkmıştır.

Gazetenin çıkarılma amacı niteliği taşıyan bir program yayımlanan birinci sayıda "*Devlet-i Aliye-i Osmaniye'nin istiklâl-i siyasî ve tamami-i mülkiyesini her türlü müdahale-i ecnebiyeden mâsun bulundurmak ve iâde-i şevketine çalışmak.*"

"*Ümmetin hukukunu müdafaa ve temin ve hükümetin ahvalini ıslah etmek gibi vazifeler hep Osmanlıların hamiyet ve gayretinden beklenildiği ve necat ve saadet yalnız Osmanlılıkta arandığı cihetle efkâr-ı umumiyeyi bu yolda tenvire çalışmak.*" şeklinde ifade edilmiştir. Görüldüğü üzere programın ana hedefi yabancı

müdahalesini engellemek iken reformların İmparatorluğun bütününe yayılması hususunun zorluğu da anlaşılmıştır.[45]

Gazetenin yabancı müdahalesine olan sert tutumuna gazetede yer alan Ermenilere ithaf edilen şu cümleler örnek gösterilebilir:

> "*Ey Ermeni vatandaşları! Madem ki bir "Ermenistan" teşkili kendini şarkın hâkim-i mutlakı 'addeden Rusya'nın siyaset-i dahiliye ve âmâl-i istila cûyânesine hiçbir veche ile tevâfuk etmiyor. Madem ki "Ermenistan" yapmak istediğiniz altı vilayette İslam nüfus ve hukuku sizinkinden kat kat ziyade bulunuyor ve madem ki îcab hâl ve mevki`, Ermeni menafi'ini Osmanlı hükümetinin kuvvetiyle ve Osmanlıların terakkisiyle mütenasip bir surette te'mine vâbeste bırakıyor. O halde Ermeni milletinin menâfi'i hakikiyesini te'mine en sağlam vasıta olan Osmanlı hükümetinin kuvvet bulmasına çalışacağınıza, mahal olan hayalet ile uğraşarak şimdiye kadar dininize, milliyetinize, lisanınıza riayet eden Türklere karşı Avrupa'nın husumetini davet etmek ve bu sayede Rusya'nın Anadolu istilasını teshîl eylemek, daha açık söyleyelim, sizin de bizim de düşman-ı müşterekimiz olan Rusya'nın etmeğine (ekmeğine) yağ sürmek kâr-ı akıl mıdır?*"[46]

Şûrâ-yı Ümmet adı 1876 yılında kurulan Osmanlı Mebusan Meclisi hakkında muhafazakâr bir zümre tarafından teklif edilen İslami bir kuruma atıfta bulunurken, başlığın altında bulunan âyet-i kerîme "Ve emrühüm şûrâ beynehüm" (Onların işleri kendi aralarında danışma iledir, Şûrâ Süresi 38. âyet) dini referanslarla çıkıyor olmasına karşılık gazetede dini yazılara da ya da bu tarz bir eleştiriye çok az yer verilmiştir.[47]

Gazetenin Kahire'de basılması ve mürettiplerinin ana dillerinin Arapça olması nedeniyle birçok yazıda imlâ hataları mevcuttur. Gazetenin Şuûnât adlı makale köşesini Ahmed Rıza, Bahâeddin Şâkir ve Ahmet Ferit (Tek) kaleme almıştır. Bunun dışında Sâmipaşazâde Sezâi, Yusuf Akçura, Ahmed Sâib, Mustafa Hamdi, Mâhir Said, Süleyman Hikmet, Ali Fahri, Halil Ganem gibi önemli isimlerin de yer aldığı gazete, Jön Türk hareketinde Türkçü tezleri dile getiren, Anadolu'da ve Kahire'de yayımlanan Türk dergileriyle birlikte bu fikirleri dile getiren öncülerden biridir.Gazetede yer alan makaleler "Lâm,Sin,Hâ-Sin,Dal" gibi imzalarla yayımlanmıştır.Çalışmamızda yer alan makalelerden "Şark Meselesi", "Kader", "Goluchwsky'nin Nutku Üzerine Mütalâa", "Bir Tavsiye" başlıklı makalelerin Yusuf

[45] Mardin, *Jön Türkler*, s.252
[46] "Ermeni Kongresi", *Şura-yı Ümmet*, 20 Ağustos 1902, numara 10, s.2
[47] Ziyad Ebuzziya, *Ahmed Rıza.*, s.125

Akçura'ya ait olduğunu daha sonra Yusuf Akçura tarafından yayımlanan "Eski Şurâ-yı Ümmet'te Çıkan Makalelerimden" adlı eserle öğreniyoruz.

Şurâ-yı Ümmet yazarlarının kültüre çok önem verdiği görülmektedir. Bu önem, şunu göstermektedir ki toplumu birbirine bağlayan manevi unsurun sadece din değil, dinden bağımsız bir kültür olduğunu keşfetmişlerdir. Toplumu geliştirmek ve bireyleri birbirine bağlamak için dine atfedilen kutsallık artık toplumun kendisine devredilmiştir. Bununla beraber halkın dini duygularını sömüren şeyhler şiddetle eleştirilmiş, toplumun geri kalma sebeplerinden biri olarak İslamın toplumsal gelişmeyi sağlayacak cihetlerinin yerine getirilmemesi gösterilmiştir. Halifelik makamının özenti niteliğinde kullanıldığı, Yavuz Sultan Selim'in armağan ettiği bu makamın Sultan II.Abdülhamid tarafından Yavuz Sultan Selim'inkileri bile geçen iddialarda bulunulduğu belirtilmiştir.[48]

Şurâ-yı Ümmet'te sunulan tezlerden biri de, halkın gerekli bilince erişmeden ihtilal yapamayacağıdır. Halkın bilincinin de Hugo ve Tolstoy gibi hümanist bir yenilikçi bakış açısıyla hürriyet açısından yenilenmeye başladığı ifade edilmiştir.

Halkın bilinçlenmesinin önemi ve bu hususun bir o kadar zorluğunun ifadesi olarak gazetedeki şu cümleler dikkat çekmektedir:

> "*Ahvâl-i memleketin salâhı demek yalnız şekl-i idarenin tebeddülü demek değildir. Bütün cemiyet-i Osmaniye'nin inkılâbı demektir. Bu ise, itiraf ediyoruz ki pek müşkül ve uzun bir iştir. Bu inkılâb memlekette asırlardan beri mütenevvi' te'sirleriyle kökleşmiş, yerleşmiş olan adât, efkâr ve hissiyâtı, hülasa ahalinin adeta hayatlarının, şahsiyetlerinin bir kısmını tebdîl ve ıslâh demektir. Ma'a-mâfih, buna da müşküllüğüyle beraber gayri mümkün denemez. Tarih, muhtelif zaman ve mekânda vuku' bulan ve vuku' bulmakta olan inkılâbat-ı mütemadîye mecmu'î değil midir? Bazı inkılâbat, anı şedîd bir burhan suretinde olur. Lâkin bu halde netâyic-i inkılâbın cemiyet için kazanılmış olduğu şüphelidir… Bahusus hey'et-i Osmaniye gibi şekl-i içtimâiyesi pek karışık ve yekdiğerinden pek farklı aksamdan mürekkep bir külde vuku'a gelecek bir tebeddül anının, istenilmedik netâyiç husule getirmesi bile ihtimal haricindedir denemez. Bu halde Cemiyet-i Osmaniye'nin ağır ve fakat emin bir surette inkılâbı arzu olunmalıdır.*"[49]

1906 yılında gazeteye dahil olan Dr. Bahâeddin Şâkir, dergiye biraz daha ihtilalci bir tutum katmış ve Bahâeddin Şâkir, Sâmipaşazâde Sezâi'nin yerini almaya başlamıştır.

---

[48] Mardin, *Jön Türkler*, s.279
[49] "Şark Meselesine Dair III", *Şura-yı Ümmet* , nr. 19,13 Kanun-u evvel 1902, s.2

Bir yandan Prens Sabahaddin ile görüşmeler yapılmış fakat Prens Sabahaddin'in adem-i merkeziyetçi görüşleri nedeniyle aralarında uyum sağlanamamıştır.

Bahâeddin Şakir'le birlikte "artık "hükümet-i meşrûtanın lüzumunu ahalinin zihnine sokmak" gerektiğini vurgulayan Ahmed Rıza'nın yerini; "bugün ilim bir deva-yı acil ve müessir olabilir mi? Şimdiye kadar vukua gelmiş ihtilallerin, inkılâbların hangisini fenn-i içtima husule getirmiş? Fenn-i içtima sükûn ve asayiş içinde bulunan hür bir memlekette tatbik olunabilir, ateş içinde yanan bir memlekette ilac-ı müessir ve acil olamaz" diyen Bahâeddin Şâkir almıştır."[50]

Bahâeddin Şakir'in yazılarının öneminin artmasıyla birlikte dergide İslam memleketlerinin geriliği üzerinde durulmaya başlanmış, Müslümanların birlik olması yolunda çağrılarda bulunulmuş, Mısır'daki federasyon taraftarı Şura-yı Osmani grubu alaycı bir şekilde eleştirilmiştir. Şimdiye kadar Ahmed Rıza'nın üzerinde durduğu İslamın geliştiriciliği konusunu biraz daha ileriye götürerek İslami politika bir silah olarak kullanılmaya başlanmıştır. "*Şurâ-yı Ümmet'*in bu tutumunda Rusya'nın baskısı altında bulunan Müslümanların 1906 yılında tertip ettiği kongrede kabul ettikleri "Millet kuvvettir, din kuvvettir" düsturunun etkisi olduğu söylenebilir."[51]

Gazete 1907-1908 yılları arasında Paris, Selanik ve Manastır'da yayımlanmış ve bu sırada Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ile Selanik'teki Hürriyet Cemiyetleri'nin birleşmesi ile gazeteye ilgi artmıştır. 1908 yılından 1910 yılına kadar da İstanbul'da basılan *Şura-yı Ümmet*'in imtiyaz sahibinin Bahâeddin Şâkir, baş yazarının Sâmipaşazâde Sezâi olduğu bu sayılar "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Vâsıta-i Neşr-i Efkârı" olarak çıkmıştır.

Başlangıçta 15 günde bir çıkan *Şura-yı Ümmet* 1908 yılında İstanbul'da yayımlanmaya başlayınca haftada bir çıkmaya başlamış fakat cemiyeti destekleyen diğer gazeteler yanında sönük kalmış ve yeterli ilgiyi görememiştir. *Şura-yı Ümmet* son sayılarında cemiyetin bir yayın organı olmaktan ziyade, siyasi, edebî, fennî, sosyal konularda yazıların yayımlandığı bir gazete olmasına rağmen arzu edilen ilgi sağlanamayınca yayın hayatına son vermiştir.

[50] Sönmez, *Ahmed Rıza*, s.119
[51] Mardin, *Jön Türkler*, s.285

Bu tezin konusu olan *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi şekil olarak 28x40 cm ebadında yayımlanan gazetenin abone sayısı 1905 yılına kadar 33-54 arasında değişmiştir. *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi Jön Türklerin etrafında birleşerek fikirlerini ifade ettiği bir gazetedir. Aynı zamanda *Şurâ-yı Ümmet,* 1902 yılında Paris'te düzenlenen Osmanlı Hürriyetperveran Kongresi'nin ardından, Jön Türk hareketi içerisinde yabancı müdahalesine karşı olan grubun temsilcisi olarak fikir ayrılığına düşen Ahmed Rıza önderliğinde, Paris'te hazırlanıp Kahire'de basılan, 1902 yılından itibaren 1910 yılına kadar 220 sayı çıkan, 1908 ihtilalinde fikrî olarak büyük etkisi olan bir gazetedir. Bu gazetede özellikle Sultan II.Abdülhamid döneminin önemli siyasi sorunları olan Şark Meselesi, Boğazlar, Girit, Ermeni meselesi, Makedonya sorunu gibi konulara yer verilmiştir. *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi dönemin siyasi olaylarının değerlendirildiği, aynı zamanda edebî makalelerin ve şiirlerin yer aldığı bir gazetedir. Bu gazete üzerine yakın zamanda bir çalışma yapılmıştır. *Şûra-yı Ümmet* gazetesine dair Alper Yeşil'in "Şurâ-yı Ümmet Gazetesi'nin (1-169) Sayılarının Sistematik İndeksi-İncelemesi- Seçilmiş Yazıların Çevirisi" adlı bir yüksek lisans tezi (2005) bulunmaktadır. Bu tezde *Şurâ-yı Ümmet* gazetesinin 1-169 arası sayılarında seçilen bir kısım yazıların iç siyaset ve özellikle şiir, hikâye gibi edebî yazıların çevirisi yer almış, siyasi yazılar değerlendirmeden ziyade sadece çeviri şeklinde verilmiş, çevirilerin daha çok edebî yönden incelemesi yapılmıştır. Bu tezin dışında gazetenin 1908-1909 yılları arasındaki sayıları Şehir Üniversitesi'nin e-arşivinde *Taha Toros Arşivi, 103,104,105,106 dosya numaralı Ahmet Rıza* adıyla yayınlanmıştır. Ayrıca Yusuf Akçura'nın gazetede yazdığı makalelerin bir kısmı *Eski Şurâ-yı Ümmet'te Çıkan Makalelerimden* (Tanin Matbaası,İstanbul 1329) adıyla Osmanlı Türkçesi ile yayımlanmıştır. Aynı makalelerin yer aldığı *Şark Meselesine Dair Eski Şurâ-yı Ümmet'te Çıkan Makalelerimden* (Ötüken Yayınları, İstanbul 2018) adlı eser Erol Kılınç tarafından hazırlanmıştır. Sâmipaşazâde Sezâi'nin *Şurâ-yı Ümmet*'te çıkan makaleleri de *Sâmipaşazâde Sezâi Bütün Eserleri III* (Türk Dil Kurumu, Ankara 2003) adıyla Zeynep Kerman tarafından yayımlanmıştır. Gazete metni Beyazıt Devlet Kütüphanesi Hakkı Tarık Us e-arşivinde bulunmaktadır. Arşivdeki sıraya göre çeviri yapılmıştır. Çalışmamızda çevirisi yapılan 1-44 sayılarındaki makalelerin orijinal görüntüsü ekler kısmına koyulmuştur.

Çalışmamızda gazetenin 1902-1903 arasında yayınlanan 1-44 sayılarından dış siyasetteki olayların ve bu olayların iç politikada, basında yansımalarının ele alındığı

makaleler çevirilerek dönemin siyasetine gazetenin bakışı değerlendirilmiştir. Ayrıca yabancı müdahalesi karşıtı bir İttihat ve Terakki Cemiyeti yanlısı bir gazete olarak gazetedeki söylemler, İttihat ve Terakki iktidarındaki faaliyetlerle karşılaştırılarak incelenmiştir. *Şurâ-yı Ümmet* gazetesinin dönemin siyasi çalkantılarına ve özellikle dış politikadaki karışıklıkların iç siyasetteki yansımalarına ışık tutması açısından gazetenin dış siyasete dair yazılarını inceleme lüzumunu bize hissettirmiştir.

1-44.sayıları tercih edilmesindeki sebep ise, 1902 yılı, bu yıl gerçekleşen ve hareket arasında fikir ayrılıklarının keskinleşmesine sebep olan ilk büyük Jön Türk Kongresi Osmanlı Hürriyetperveran Kongresi'nin ardından Ahmed Rıza'nın bir nevi yol ayrımına işaret ettiği ilk yıllar olması olmuştur. Bu nedenle gazetenin ilk sayıları, Jön Türk Hareketi'nin fikir ayrılıklarını, hareketin kilit ismi olan ve daha sonra kurulacak olan İttihat ve Terakki iktidarında da önemli görevleri yerine getirecek olan Ahmed Rıza'yı anlamamızın yanında diğer makalelerden dönemin İttihatçı aydınlarının siyasi cephelerini tespit etmek ve değerlendirmek açısından da önem taşımaktadır.

Bu tezde ele alınan 1-44 sayıları, içinde yer aldığı ilk bir yıllık dönem itibariyle *Şurâ-yı Ümmet*'in ve Ahmed Rıza etrafındaki Jön Türklerin, anayasal yönetim talebi, Avrupa devletlerinin müdahalesine karşıtlık ve Osmanlı birliği vurgularının en yoğun olduğu dönem olması itibariyle 1902 kongresinden sonra İttihatçılar arasında keskinleşen fikir ayrılığını gözlemlemek ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 1909 sonrası iktidar politikası ile karşılaştırmak açısından büyük önem arz etmektedir. Aynı zamanda gazetenin kendi içerisindeki fikir değişimini izlemek için 1906 sonrası icraatlarla karşılaştırmak açısından bu ilk sayıların önemi artmaktadır.

2. ŞURÂ-YI ÜMMET GAZETESİ'NDEKİ SİYASİ MAKALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1 Balkanlar

1789 Fransız Devrimi'nin yolunu açtığı en önemli düşünce akımı Milliyetçilik olmuştur. Milliyetçilik fikrinin yayıldığı ve etki alanının en geniş olduğu coğrafya ise hiç şüphesiz Balkanlar'dır. Milliyetçilik sadece Balkanlar'da değil dünyanın birçok yerinde büyük imparatorlukların sömürgelerinden ferâgat etmesini zorunlu kılan bir düşünce akımıdır. İhtilalin etkisinin hızla arttığı 19.yüzyılda İspanya, Latin Amerika'daki topraklarından vazgeçmiş, sömürgelerinin bağımsızlıklarını kabul etmek zorunda kalmıştır. 18. yüzyıl sonlarında da İngiltere Amerikan kolonileri üzerindeki hâkimiyetini kaybetmiştir. Milliyetçiliğin ve Fransız Devrimi'nin etki alanı olarak bizleri en çok ilgilendiren ve bu tezde üzerinde duracağımız coğrafya da Osmanlı Devleti'nin 14.yüzyıldan beri hakimiyet kurduğu Balkanlar, özellikle de Makedonya olacaktır. Balkanlar'da Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk ve Makedonya bölgelerinde Osmanlı politikası, bu bölgelerdeki halkın İslamlaşması bir yandan da bölgedeki Millet Sistemi ile ortaya çıkan dini güçlerin 19. yüzyıla doğru din etkisinden uzak etnik yapılanması ve Osmanlı Devleti'nin bu bölgedeki değişen dünya dengelerine karşı uyguladığı politika, 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında bu bölgelerde çıkan sorunların yansıması, gazetedeki yorumlar da dikkate alarak değerlendirilecektir. Gazetede yer alan makaleler,İttihatçıların Balkan politikası eleştirileri açısından değerlendirilecek, İttihatçıların Balkanlara karşı değişen politikası, iktidarda oldukları dönem dikkate alınarak yorumlanacaktır.

Balkanlarda Millet Sistemi, Milliyetçilik akımının yayılması ile gayri Müslimler arasında milliyetçi örgütlenmeleri arttırmıştır. Diğer yandan Osmanlı Devleti'nde 19.yüzyılda Tanzimat ve Islahat Fermanları ile gerçekleştirilmeye çalışılan Osmanlıcı yapılanma hızlanmıştır. Tanzimat ve Islahat Fermanları ile gayrimüslimlerin nüfuzları artmıştır.Böylece Avrupa'daki sömürge imparatorluklarının toprak kayıpları, Osmanlı Devleti'nin hâkimiyet kurduğu

alanlarda da halkının yeni kimlikler edinmesi ve Osmanlı'dan kopmaya başlaması sonucunu beraberinde getirmiştir.

Fakat Osmanlı Devleti yöneticileri bu çıkış hareketlerini devlete ihanet olarak görmüştür. Fransız Devrimi'nden önce Yahudi ve Hıristiyanlar millet olarak örgütlenmişler, kendi dini liderleri etrafında bir kültürel yapı oluşturmuşlardı. Feroz Ahmad bu değişimi şöyle ifade etmiştir:

> "*Aydınlanma ve sonradan milliyetçilik çağı, yüzyıllar boyu istikrar sağlamış dini cemaatler sisteminin altını oymaya başlamıştı. Dini cemaatler yavaş yavaş kabuk değiştirdikçe, imparatorluk sistemini ezici bulmaya başladılar. Çoğu zaman ulusal olarak tanımlanan yeni kimlikler edindiler ve reform,özerklik, hatta bağımsızlık için mücadeleye giriştiler*."[52]

2.1.1 Makedonya

1870'li yıllar Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'da yaşadığı ayrılıkçı hareketlerin en fazla tırmanışa geçtiği yıllar olmuştur. Tanzimat reformlarının içte ve dışta beklenen iyileşmeyi sağlayamamış olması yönetime karşı muhalefetin gelişmesine neden olmuştur. Dış ticaretteki ekonomik sıkıntılar, dış borçların ödenememesi ve 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda alınan yenilgi sonrası imzalanan Berlin Antlaşması Balkanlar'da yaşanacak olan gelişmeleri şekillendirmiştir. 19.yüzyılın ikinci yarısında Balkanlar'da meydana gelen ayrılıkçı isyan hareketleri Bosna ve Hersek'te(1875), ardından Bulgaristan'da(1876) başka isyanları tetiklemiş, bütün bu isyan hareketleri olurken yönetimde de önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Diğer taraftan Sultan Murat'ın sağlık durumundaki bozulmalar üzerine tahta çıkan Sultan II.Abdülhamid II.Meşrutiyeti ilan etmiştir(1876).

Aynı yıllarda Balkanlar'da meydana gelen bunalımlar Büyük güçlerin müdahalesini arttırmış ve Aralık 1876'da İstanbul Konferansı'nda Balkanlar'da uygulamaya konulacak reformları kendilerinin denetleme istekleri padişah tarafından reddedilmiştir.

"Berlin Antlaşması'ndan sonra Makedonya Manastır, Selanik, Kosova vilayetleri ve bağımsız Drama ve Serres *sancaklar*'ı için kullanılan bir terim olmuştur. Osmanlı

[52] Ahmad, *Jön Türkler ve Osmanlıda Milletler Ermeniler,Rumlar,Arnavutlar,Yahudiler ve Araplar*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,İstanbul,2017,s.3.

yönetimi resmi olarak 'Makedonya' sözcüğünü hiç kullanmayıp bu bölgeden '*Üç Vilayet*' (Vilayât-i Selâse) diye söz etmiştir." [53]

Berlin Antlaşması, her ne kadar Büyük Bulgaristan kurma fikrini gerçekleştirilemez kılmış olsa da Makedonya'yı Osmanlı yönetimine bırakmış ve antlaşmanın 23.maddesi gereği Makedonya'da Avrupa denetiminde reformlar yapılmasını gerekli bulmuştur. Böyle bir siyasi ortamda Osmanlı Devleti, uluslar arası alanda kendisini dışlanmış ve yalnız bırakılmış hissetmiştir. Osmanlı yöneticilerine göre bütün Avrupalı Devletler Osmanlı Devleti'nin varlığına muhalif bir politika uyguluyorlardı. Esasında Osmanlı yöneticileri için "Makedonya Sorunu" diye bir ifade yoktu. Yöneticilere göre Balkanlar'da meydana gelen bu sorunlar devletin yaşadığı ekonomik krizlerin bir uzantısıydı. Makedonya'da diğer bölgelerden farklı olarak bir sorun yoktu. Bu nedenle İmparatorluk içinde bulunduğu mali krizi atlattığı zaman Makedonya'da yaşanan sorunlar da çözülecekti.

Fakat 1885 yılında Bulgaristan ve Doğu Rumeli'nin birleşmesi, Osmanlı yöneticilerinin, Bulgaristan kaynaklı bir Makedonya Sorunu'nun varlığını kabullenmelerine sebep olmuştur. 1885'te gerçekleşen Bulgaristan ilhakının Osmanlı tarafından hiç beklenmediği, hatta Rusya'nın tepki göstereceği beklentisi, Osmanlı yöneticilerinin Makedonya'daki sorunların ciddiyetinin farkında olmadıklarının kanıtıdır. Bir yandan da Osmanlı yöneticileri, Rusya'nın tepki vereceğine inanmakta haksız değildi. Şubat 1885'te Rusya Sultan'a Berlin Antlaşması'nın şartlarını muhafaza edeceğine dair garanti vermişti. Üstelik Mayıs ayında Filibe'deki birleşme yanlısı bir gösteri Rus konsolosu tarafından kınanmıştır. Sultan II.Abdülhamid bir yandan da Balkanlar'ın bir çıkar çatışması bölgesi olduğunun farkına varmıştır. Ne var ki hesaplarını eksik yapmış, Balkanlar'ın Avusturya-Macaristan ve Rusya arasında bir çıkar çatışması alanı olduğunu düşünmüştür. Fakat Balkanlar'daki tehlike sadece göründüğü gibi değildi. Doğu Rumeli krizi bir Avusturya-Rusya değil, bir İngiliz-Rus çekişmesi ekseninde gelişmiştir. Rusya gerçekten de Bulgaristan'ın Doğu Rumeli ile birleşmesine karşı çıkmıştır.İngiltere ise tam tersine destek açıklamasında bulunmuştur.Osmanlı Devleti için ise bu durum sonuçları kestirilemez bir durum olmuş, Rusya'nın bölgedeki varlığı Bulgar milliyetçiliğini durdurma açısından önemli olmakla birlikte İngiltere'nin bölgedeki varlığının nasıl bir sonuç

[53] Gül Tokay, *Makedonya Sorunu Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)*,Afa Yayınları, İstanbul, 1996, s.32.

doğuracağı şüpheli bulunmuştur. Feroze A.K.Yasamee, Sultan II.Abdülhamid'in Doğu Rumeli-Bulgaristan birleşmesi ve Balkanlar'a dair, Sultan II.Abdülhamid'in aklındaki ile verdiği tepkilerin farklı olduğunu, Rusya ve müttefikleriyle İngiltere'ye karşı birlikte olmak istediğini, ancak İngiltere'nin kendisini Balkanlar üzerinden doğrudan tehdit etmeyeceğini bildiği için asıl gayesinin Rusya'yı çevrelemek olduğunu, Rusya'yı en iyi şekilde kendisinin kapana kıstıracağına inandığını ifade etmiştir. Ayrıca Sultan II.Abdülhamid'in, Bulgaristan ve Doğu Rumeli'nin birleşmesini Rusya'nın uzun vadeli amaçlarından biri olarak değerlendirdiğini, Rusya'nın Üç İmparatorlar Birliği'nde Avusturya-Macaristan ile beraber hareket etmesinden rahatsızlık duyduğunu, eğer Rusya'ya Balkanlar'daki çıkarlarının zedelenmeyeceği teminatı verilerek Balkanlar'daki statükoyu koruması tavsiye edilmezse, Rusya'nın diğer Slav ayrılıkçı hareketlere askerî destek vermesinden endişe ettiğini belirtmiştir.[54]

Bütün bu gelişmeler esnasında Jön Türkler'in Makedonya sorunlarında -1909 ihtilalinin birçok tarihçi tarafından Makedonya kökenli ayaklanma olduğunu düşündüklerini de dikkate alırsak- nerede durduklarına, nasıl bir tavır aldıklarına, gazetedeki yazılarının da bağlamında özellikle değinmek gerekmektedir.

İki önemli devlet adamı Damad Mahmud Paşa ve İsmail Kemal Bey'in 1900 yılında Jön Türk hareketine katılmasıyla birlikte Jön Türk hareketi için yeni bir dönem başlamıştır. Sultan'ın damadı ve eski büyükelçi Damad Mahmud Paşa ve oğulları Prens Sabahaddin ve Prens Lütfullah'ın, Sultan'ın kötü yönetimine dikkat çekmek için Osmanlı Devleti'nin merkezini 1899'un sonlarında terk etmesi ve Jön Türk hareketine katılması, hareket içerisinde büyük bir heyecan yaratmış, hareketin başarıya ulaşacağına dair umutları arttırmıştır. Aynı şekilde Arnavut kökenli ve meşhur bir devlet adamı olan İsmail Kemal Bey'in Avrupa'ya kaçması ve Arnavut örgütlerle bağlantıya geçmesi hareket içerisindeki heyecanı pekiştirmiştir. Fakat şu var ki harekete dahil olan bu iki kişi, Ahmed Rıza'nın yabancı devletlerin müdahalesi karşıtlığının tam tersi İngiliz yanlısı olarak biliniyorlardı. Böylece bu iki kişinin katılımıyla Jön Türk hareketinde, 1900 yılının ortalarında Sultan'a karşı olarak Britanya yanlısı bir grubun yönetiminin etkisi hissedilmiştir. Nitekim Damad Mahmud Paşa ve İsmail Kemal Bey, Osmanlı Dergisi'nde yazdıkları yazılarla,

[54] Feroze A.K.Yasamee, *Abdülhamid'in Dış Politikası Düvel-i Muazzama Karşısında Osmanlı -1878-1888-*, Çev. Yusuf Selman İnanç, Kronik Yayınları,2.baskı, İstanbul, 2018, s.203.

Sultan II.Abdülhamid'in Alman yanlısı politikasını ve İngiliz karşıtlığını eleştiren yazılar yazmış ve harekete İngiliz desteğini sağlamak için açıkça düşüncelerini ifade etmişlerdir. Bu açık çağrılara İngiliz yöneticilerin mesafeli durması üzerine Damad Mahmud Paşa ve İsmail Kemal Bey, bir yandan Osmanlı Dergisi'nde İslamcı bir söylem kullanırken diğer yandan Hıristiyan halk ile ortak çalışma girişimlerinde bulunup İngiliz müdahalesini kolaylaştırma stratejileri denemişlerdir. Damad Mahmud Paşa 1900 yılının sonlarında Ermenilere yazdığı açık bir mektupla Ermenileri ortak harekete davet etmiştir. Mehmet Hacısalihoğlu, Damad Mahmud Paşa'nın bu mektubuna yer vermiştir. Mektupta Damad Mahmud Paşa çağrıyı şöyle sonlandırmıştır:

> "*İnanıyorum ki- siz de benim gibi düşünüyor olmalısınız- sizler gibi, Abdülhamid'in uyguladığı zulmün kurbanı olan Türklerle yapılacak bir ittifak, Osmanlı İmparatorluğu tarihinin bu acı dolu bölümüne son verebilir, Abdülhamid'in ilkesi: Böl ve yönet'e; hepimizin ortak görüşü olması gereken şeyle cevap verelim: Birlikten kuvvet doğar."*[55]

1901 yılı başında yabancı müdahalesi karşıtlığı ile harekete muhalif duran Ahmed Rıza, Mısır'daki Jön Türk gazetesi *Sancak*'ın yayımcısı Ahmed Saib ve Damad Mahmud Paşa'nın söylemleri ile iyice dağınık hale gelen Jön Türk hareketini toparlamak ve ortak hareket etmek için Prens Sabahaddin ve Prens Lütfullah hareketin öncülerine "Osmanlılar"ın birlikte hareketini sağlama adına bir kongre çağrısında bulunmuşlardır. Kongreye "Makedonyalılar" ayrı bir şekilde anılarak davet edilmiştir. Kongreye Ermeni komiteleri Taşnaksütyun, Verakazmeal Hınçakean, Berlin Antlaşması'nın 61.maddesinin ve Büyük Devletler'in 1895 tarihli memorandumlarının kabul edilmesi koşuluyla katılırken, Arnavutlar da birçok delege göndermiştir. Kongrede Rum örgütlerini temsilen Konstantin Sathas, Vasileos Musurus Ghikis, Georgios Fardis ve Anastase Adossidis de hazır bulunmuştur.

4-9 Şubat 1902 yılında Paris'te gerçekleştirilen kongreye Ermeni, Arnavut, Kürt, Arap, Çerkez, Yahudi, Türk (Slav ve Ulahlar davet edilmiş fakat yanıt alınamamıştır) olan kırk yedi delege katılmıştır. Prens Sabahaddin'in başkan seçildiği ve esasında tüm halk gruplarının temsil edilmediği kongrede, delegeler arasındaki fikir ayrılıkları açıkça ortaya çıkmıştır. Ermeni delegelerin, Jön Türklerle, farklı anlaşma ve sözleşmelerde öngörülen reformların gerçekleşmesi için çalışacaklarını ifade etmeleri üzerine Jön Türklerin iki grubu tarafından da Ermenilerin açıklamalarının

[55] Mehmet Hacısalihoğlu, *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu 1890-1918,* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008, s.89-90.

reddedilmesine sebep olmuş ve Ermeniler kongreyi terk etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nu yapılacak reformlarla kurtarmak teması etrafında geçen kongrede Prens Sabahaddin ve İsmail Kemal Bey, Osmanlı İmparatorluğu'nun modernize edilmesi için 1856 Paris ve 1878 Berlin Antlaşması'nı imzalayan Büyük Devletler'in müdahalesinin gerekli olduğunu iddia etmişlerdir. Ahmed Rıza Bey ve Cenevre aktivistleri bu fikirleri reddetmişlerdir. Bu meselede Ermeni ve Arnavut delegeler Prens Sabahaddin'in tarafını desteklemiştir. Bu açıklamaların ardından Jön Türkler ikiye bölünmüş ve Ahmed Rıza Bey önderliğinde Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti kurulmuş, Cenevre'deki aktivistlerle Mısır'daki Jön Türk hareketi Balkan örgütlerini kontrol altında tutmak için *İntikâm, İstirdât, Kürdistan, Mechveret Supplément Français, Muvâzene* ve *Sancak* gazetesi yayımcıları birleşmiştir. Nihayetinde çalışmamıza konu olan *Şurâ-yı Ümmet* adlı yeni bir gazete çıkarmaya başlamışlardır.

Hareket içerisinde bu bölünmelerin olduğu sırada Rusya, Makedonya'da bir yandan Sırpları desteklerken diğer yandan Makedonya'daki Bulgar çetelerinin faaliyetlerini engellemeye çalışmıştır. Firmilian, Bulgar Hükümeti'nin tüm engellemelerine rağmen, Rus desteğiyle Üsküp metropoliti seçilmiştir. Üsküp metropolitliğine bir Sırp'ın seçilmesinin, piskoposluk bölgesinin Makedonya kilise mücadelesinde Sırp kontrolüne geçmesi demek olduğunu düşünen Bulgar Eksarhı, Sadrazam'a "[…]*Orada bir Sırbın piskoposluğa atanmasını onaylayamam. [….] Onun atanması, bu piskoposluğun Sırp olduğunu gösteren mülkiyet senedinin teslimi ve böylece ileride politik açıdan Sırbistan'a verileceği anlamına gelmektedir[…]"* [56] sözleriyle tepkisini dile getirmiştir.

Makedonya'daki Rus müdahalesi ve Eksarhın bu sözleri Osmanlı yöneticilerinin şüpheyle yaklaştığı bir durum olmuştur. Zira 1897 tarihli Avusturya-Rus ittifakıyla Balkanlar'daki statükoyu kendi çıkarları lehinde koruyamazlarsa bölgeyi kendi çıkarlarına göre aralarında taksim edeceklerini belirtmiş olmaları, Avusturya ve Rusya'nın asıl amaçlarının Makedonya'yı kendi çıkarlarına göre Balkan devletleri arasında paylaştırıp bu bölgede hakimiyet kurmak olduğunu düşünmelerine sebep olmuştur. Bu nedenle Avusturya ve Rusya'nın Makedonya için reform önerilerine mesafeli davranmışlar ve bölgede aldıkları önlemleri sıkılaştırmışlardır. [57]

[56] Hacısalihoğlu, *Makedonya*, s.101
[57] Tokay, *Jön Türkler ve Makedonya*, s.41

Babıâli'nin Makedonya'da aldığı önlemler durumu daha da kötüleştirmiş ve Bulgar Hareketi'nin gerçekleştirdiği *Cuma-i Bala* ayaklanması 1902 yılında patlak vermiştir. 1902 yılında yayımlanmaya başlayan *Şurâ-yı Ümmet*'te:

> "*Rusya Balkan yarımadasında İslam nüfuzunu yaralatabilmek için Bulgarlardan ziyade Sırp ve Karadağlılara itimat edebildiği cihetle Makedonya cihetindeki Ortodokslara bir Sırplının reis-i ruhani olarak tayinini tasmim etmiş ve er geç bu teşebbüsüne muvaffak olacağını şüphesiz görmüş olduğundan zat-ı şahane nezdinde Bulgarların izhar ettikleri iğbirar ve müşkülata rağmen teklifât-ı evveliyesini te'yitten feragât eylememekte ise de, Sultan Abdülhamid müehhiran Bulgar politikasında görülen şiddetten ürkerek mecburen vaadini leyt ve le'alle te'vilde devam edip durmaktadır. Az evvel Makedonya komitesinin sonuncu ve âteşin bir kıyamıyla Devlet-i Aliye ve Bulgar hükümeti arasına giren burûdeti Sofya kabinesi hisb-ü'l-icab bir faaliyetname ile sathice izale edebilmek için esbab-ı husumeti mahv eyleyeceğini taahhüt ederek komitenin bunun harekatını tevkif ettirmiş ve gerek Devlet-i Aliye'ye ve gerekse Avrupa komitelerine tebliğ ettiği resmi notalarla bu babdaki sulhçülüğünü irâe ve şu kadar ki Makedonya'da asayişin iade ve idamesi yalnız bununla kabil olmayıp kabine reisi Danev'in Petersburg ve Viyana ricaline beyan ettiği veche ile ıslahat-ı lâzimenin icrası ile olacağını ilave dermiyan etmiştir*"[58]

sözleriyle Rusya'nın bölgedeki etkisinden ve Makedonya'daki karışıklıkların tırmanmasından bahsedilmiştir. Aynı zamanda Rusya'nın Bulgarlar aleyhine Sırpları desteklemesinin Bulgarların çıkaracağı zorluklara sebep olmasından endişe eden Sultan II.Abdülhamid'in reformları geciktirdiği ifade edilmiştir.

Şurâ-yı Ümmet'teki makalelerden hareketle Ahmed Rıza öncülüğündeki Jön Türklere göre Makedonya'da gelinen bu noktanın sorumluları kimlerdir ya da sorunun kaynağı nedir sorusuna bakarsak; gazetedeki *Rumeli Elden Gidiyor* başlıklı makalesinde de belirtildiği üzere Makedonya'daki kötü gidişatın asıl müsebbibinin Sultan II.Abdülhamid'in kötü idaresi olduğu düşünülmüştür.

> "*Bu çirkin hale, bu ihtilale sebep nedir? Hükümetin fena idaresi, haksız, yolsuz hareketi değil midir? Her ne vakit bir karışıklık zuhur eder de düvel-i muazzama tarafından şikâyet vuku' bulursa hükümet vilayetlerde idare-i hâzırayı tebdîl ve ıslâha çalışacağını bildiriyor. Yani bu usul idaresinin iyi olmadığını kendi de tasdik ve itiraf ediyor. Ancak gâile-i muvakkaten bir taraf olunca vaadini, vazifesini unutuyor. Memleketin halini, ihtiyacını düşünmüyor. Valilere (illere) yalnız para tedariki, bekaya tahsili ve bir de evrâk-ı muzırra tahrisi için, emirleri*

[58]"Hâl-i Hâzıra", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr. 4, 23 Mayıs 1902, s.1

gönderiyor. Bu emirleri icrâya memur olanların ahaliye eşkıyadan ziyade zararı dokunuyor."[59]

cümlelerinden de anlaşılacağı üzere Sultan II.Abdülhamid'in, büyük devletler tarafından yapılan şikâyetleri dikkate alması kendi kötü idaresinin bir nevî itiraf ve kabulü olarak görülmüştür. Sultan'ın bölgede görevlendirdiği kişilerin halka yaptığı zulümleri önemsemediği, sadece para tedâriki ve emir göndermekle yetinerek ânı kurtarmaya çalıştığı ifade edilmiştir. Gazetede yer alan "Golohofski'nin Nutku Üzerine Mütâla'a" başlıklı makalede, Avusturya dış işleri bakanı Kont Goluhowski'nin Macaristan'da gerçekleştirdiği nutkun sözlerine dikkat çekilmiş, Balkanlar'daki sorunlardan Sultan II.Abdülhamid sorumlu tutulmuştur. Balkanlardaki sorunların çözümü için Avusturya ve Rusya ittifâkını gerekli gören Goluhowski'nin, Sultan II.Abdülhamid'in Makedonya'da aldığı tedbirlerin geçici olduğu için sorunların çözümünde yeterli olmadığı şeklindeki düşünceleri şu sözlerle ifade edilmiştir:

"*Hâriciye nâzırının fikrince bu tehlikeli vaziyeti ihdâs eden "ihtilâl komitelerinin kendince mütezâyid harekâtı iğtişâş-ı âverâneleri" ve " idâre-i mülkiye-i Osmaniyenin son dereceyi bulan şayân-ı esef halidir." Şimdiye kadar yangının zuhûruna, Rusya ve Avusturya'nın ihtarâtı ve "Osmanlı Devleti'nin her kıyâmı kapatmaya âmâde ahvâl-i askeriyesi" mâni' olabilmiş ise de, bundan sonra da bu iki çârenin kâfi geleceği hakkında bu devr-i endîş diplomat şüphelidir. Bu cihetle bir gün olup da felâket-i azîme zuhûr etmemek için Viyana ve Petersburg kabinelerinin daha sıkı ittihâdı lüzûmunu beyân ediyor. Diğer taraftan Devlet-i Osmaniye zimamdârâtına 'âkilâne nasihatlerde bulunuyor.*"[60]

2.1.2 Viyana Tasarısı

Makedonya'daki sorunların çaresini arama bağlamında bazı reformlar yapılmış ve bu reform çalışmaları gazeteye yansımıştır. 1902 sonunda Viyana'da Rus Dış İşleri Bakanı Kont Lamsdorff ve Avusturya-Macaristan Dış İşleri Bakanı Kont Goluchowski bir araya gelmiş ve 1903 Şubat ayında *Viyana Tasarısı* olarak bilinen reform önerilerini hazırlamış, tasarıyı Berlin Antlaşması'nda imzası bulunan devletlere onaylatmışlardır. Avusturya ve Rusya Balkanlar'daki çıkarları doğrultusunda Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgedeki varlığını korumaya özen göstermiş ve Makedonya'da başında Hıristiyan bir vali olan özerk bir Makedonya kurulmamasına çalışmışlardır. Bu nedenle *Viyana Tasarısı* tüm yetkiyi Osmanlı

[59]"Rumeli Elden Gidiyor", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr.3,9 Mayıs 1902,s.1
[60] "Goluchwvsky'nin Nutku Üzerine Mütâla'a", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr.6, 21 Haziran 1902, s.3

yönetiminin atayacağı Müslüman asıllı bir Osmanlı olacak olan *Müfettiş-i Umumi*'ye bırakmıştır. Bölgeye atanacak valilerin Osmanlı yönetimi tarafından atanacak, valiler *müfettiş-i umumi'*nin emirlerine karşı gelmeyecektir. Bölgedeki jandarma, polis ve korucular, bulundukları yerin nüfusuna orantılı bir şekilde Hıristiyan ve Müslümanlardan oluşacak, siyasi suçlular serbest bırakılacak ve mali konularda her vilayet bütçesi Osmanlı Bankası tarafından kontrol edilerek toplanan gelirler yerel yönetimin ihtiyaçları için harcanacaktı.

Tasarıya karşı en çok tepki her ne kadar Bulgarlardan gelmiş olsa da Rusların Bulgar hareketine para yardımında bulunduğunu öğrenen Osmanlı yöneticileri, tasarıyı bir Avusturya-Rus ortak projesi olarak değil, Rusya'nın bölgedeki çıkarlarına göre geliştirilen bir politika olarak düşünmüşlerdir.

Tasarıdan rahatsız olan sadece Bulgarlar olmamıştır. Arnavutlar da kendilerinin ihmal edildiğini düşünerek eylemlerini arttırmışlardır. Bulgarlar da çeteleri vasıtasıyla tasarıya tepki olarak ayaklanmalarını arttırmışlar ve İngiltere'nin dikkatini çekmeye çalışmışlardır. Bu nedenle Osmanlı yönetimi tasarıyı prensipte kabul etse de uygulamaya fırsat bulamamıştır.

Şurâ-yı Ümmet'te ele alınan *Viyana Tasarısı'*na dair şu ifadeler dikkat çekicidir:

> "*Müfettiş-i umumi ile valiler arasındaki câlib-i te'essüf ihtilaftan sarf-ı nazar, padişah ile valiler ve müfettiş-i umumi arasında kargaşalıklar gözüktü. Padişah eski i'tiyadını terk edemeyerek Makedonya vuku'âtı raporlarını doğruca kendine takdimini emr etti. Müfettiş Hüseyin Hilmi Paşa'ya resmen verilen iktidar fevkalâde hilafete, onun azillerini arz ettiği me'murînin azl ve tebdilini, şahsi veya mensubiyeti hakkında infi'âlât vukuunu men' için reddetti. İşte bu gibi harekât gayri ma'kulenin, maazallah, devletimizi mehalik-i azimeye giriftar etmesi, ecdad-i kiramımızın kemal-i şerefle feth ettikleri Rumeli'yi de kemal-i hecaletle kayb etmemize sebep olması pek muhtemeldir. Bu netice-i mazlumeden mütehassıl mes'uliyet-i azimede harekât-ı mecnunanesiyle buna sebep olan hükümer-i hâzıraya, ve bilhassa idare-i umuru ve hey'et-i vükelaya terk ile onları mevki' belasından teftiş edecek yerde her işe karışan Sultan Abdülhamid-i saniye yüklenecektir.*"[61]

Burada, tasarının önemine vurgu yapılmış fakat *Müfettiş-i Umumî* olarak tayin edilen Yemen valisi Hüseyin Hilmi Paşa'nın çalışmalarının valilerle ve Sultan II.Abdülhamid'le olan ihtilâfından dolayı reformların sekteye uğrayacağı belirtilerek, tasarının uygulanacağına dair güvensizlik belirtilmiştir. Ayrıca Sultan

[61] "Viyana Mülâkâtı", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr.21, 29 Kanun-u sani 1903, s.2

II.Abdülhamid'in reformları, işin yürütülmesini tâyin ettiği kişilere bırakacağı yerde her şeye karışarak ıslahatlara engel olacağı ifade edilmiş ve tasarının başarısızlığının faturası peşinen Sultan II.Abdülhamid'e kesilmiştir.

Viyana Tasarısı'nın başarısızlığı sonrasında binlerce kişinin ölümüne sebep olan İllinden Ayaklanması sonrası Avusturya ve Rusya tekrar bir araya gelmiş Ekim 1903'te *Mürtzsteg Tasarısı'*nı hazırlamışlardır. Tasarıya göre *Müfettiş-i Umumî* Hüseyin Hilmi Paşa Avusturyalı ve Rusyalı sivil ajanlarla birlikte Hristiyan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için birlikte çalışacaklar ve Osmanlı Devleti hizmetinde Avrupalı bir general jandarmanın faaliyetlerini kontrol edecek, bölgede Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığını tehlikeye düşürecek eylemlere izin verilmeyecek, bölgede düzen sağlandıktan sonra bölgedeki etnik ve dini düzenlemeler yapılacaktı.

Mürtzsteg Tasarısı 1904 yılında Türk-Bulgar Antlaşması yapılmasını sağlamış, 1908'e kadar kısmen de olsa reformlar başarı sağlamıştır. Fakat reform dönemi boyunca din adamlarının, çetelerin faaliyetleri devam etmiş, tüm bu eylemlerin sonucunda Makedonya Sorunu, Makedonya'da farklı unsurların kendi aralarında çatışmasına ve diğer etnik unsurlar üzerinde hakimiyet kurma çabasına dönüşmüştür.

2.1.3 Jön Türkler ve Makedonya

Makedonya sorununa Sultan II.Abdülhamid dönemi itibariyle Jön Türklerin bakışına ve çözüm arayışlarına kısaca değinildikten sonra şu sorulara cevap bulmak önemli olmuştur. Jön Türkler bu sorunu iktidarları döneminde nasıl bir şekilde idare etmişlerdir? Jön Türklerin Makedonya için hayal ettikleri "Osmanlı Birliği" tesis edilemediğine göre hatta devrimi takip eden dönemde taraflar arasındaki uçurum arttığına göre Jön Türkler neden başarısız olmuştur?

Jön Türklerin bir arada yaşayan bir Osmanlı ulusu düşüncesi esasında İmparatorluğu oluşturan etnik unsurlar tarafından kabul edilmiş bir ideal olmamıştır. Jön Türk devrimiyle bir oldu bittiyle karşılaşan ve anayasanın yürürlüğe girmesinden memnun olduklarını ifade eden Makedonya unsurları, ulusal hedeflerinden vazgeçmemiştir. Birçok görüşe göre Jön Türklerin başarısızlığının en önemli sebeplerinden biri Jön Türklerin hoşgörüsüz parti politikalarıdır. Fakat unutulmamalıdır ki Balkanlar'da gittikçe büyüyen Milliyetçilik akımının Makedonya unsurlarının taleplerinin devam etmesinin de etkisi büyüktür. Ne var ki İttihatçıların, kendilerine olan muhalefeti bile

susturma çabası, tek parti iktidarının güçlenmesi, Makedonya'daki milliyetçi hareketlerinin artmasına sebep olmuştur. Sultan'ın hükümetinin Sultan II.Abdülhamid'in, Makedonya'da zaman kazanmak için bazen bir tarafı, bazen başka tarafı desteklemesi, etnik unsurlara verilen imtiyazlar, geçici de olsa istikrarın sağlanmasında etkili olmuştur. Oysa ki İttihatçıların iktidarında bu imtiyazlar azaltılmış, Makedonya halkının silahsızlanması ve çetelerle mücadele için sert tedbirler alınmıştır. Kemal Karpat, Sultan II.Abdülhamid'in padişahlığı döneminde, İslamcılık düşüncesi ile birlikte zirveye çıkan emperyalizm karşıtı Müslüman milliyetçiliğinin, İttihat ve Terakki döneminde yerini etnik bir milliyetçiliğe bıraktığını ve nihayetinde bu durumun Osmanlı Devleti'nin çöküşüne yol açtığını ifade etmiştir.[62]

Kemal Karpat, İttihat ve Terakki'deki bu değişimi cemiyetin başındaki aktörlerin değişimine bağlamış ve bu değişimi şöyle ifade etmiştir:

> "*1908 Devrimi'ni gerçekleştiren insanlar, resmî olarak Avrupa'daki pek çok mültecinin içinde olduğu İttihad ve Terakki Cemiyeti'ne mensuplardı, ancak 1906'dan itibaren örgütün karakteri büyük ölçüde değişmişti. 1906'da, Bahaeddin Şakir ve Dr. Nâzım'ın Paris'e gelişi, İTC'ye örgütsel güç ve eylemci bir program kazandırdı.[…]Bu 'yeni' İTC artık, popülist Ahmed Rıza, Abdullah Cevdet ve Mizancı Murad gibi yazı adamlarının yönetiminden çıkıp, eylemci Bahaeddin Şakir, Talât ve Enver'in nüfuzu altına girdi*."[63]

Jön Türkler'in izlediği milliyetçilik politikası, elbette ki Türk olmayan Müslüman unsurlar arasında da rahatsız edici etki uyandırmıştır. Özellikle Arnavutlar ve Araplar içerisinde hoşnutsuzluk artmış ve dinsel –etnik çatışmalar artmıştır. İttihatçıların dil derslerine katılımı zorunlu yapması, Türkçe kullanımını yaygınlaştırmaya çalışması Araplar arasında "Osmanlıcılık" tan kuşku duyulmasına sebep olmuştur. Arnavutlar, hoşnutsuzluklarını kullanan Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan'ın kışkırtmalarının da etkisiyle ayaklanmalarını arttırmışlardır.

Jön Türkler, iktidar yıllarında bir yandan Türkçeyi ön plana çıkaran milliyetçi politikalar uygularken bir yandan da Osmanlı Müslüman Milliyetçiliği politikasına devam etmişlerdir. Müslüman –gayrimüslim ayrımı toplumdaki dinsel çatışmaları

---

[62] Karpat, *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*, çev:Recep Boztemur, Timaş Yayınları, 2.baskı, İstanbul 2012, s.207-208

[63] Karpat, *Jön Türkler, Müslüman Osmanlılar ve Türk Milliyetçileri:Kimlik Politikaları,1908-1938,*Çev:Sönmez Taner, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, s.268

arttırmış, bu durum Müslümanların Balkanlar'dan, Ortodoks Rumların da Anadolu'dan çıkarılmasıyla sonuçlanmıştır.

İttihatçıların devrimi takip eden yıllarda halkın güvenini kaybetmeye başlaması ile İttihatçılar 1911 yılında hükümetten ayrılmak zorunda bırakılmış fakat Balkan Savaşı'nın oluşturduğu krizden yararlanarak 1913 yılında tekrar bir darbeyle iktidara gelmişlerdir. "*Bu tarihten Birinci Dünya Savaşı'nın bitimine kadar Osmanlı İmparatorluğu, şeklî bir parlamenter hükümetin varlığına rağmen, gerçekte bir tek parti diktatörlüğü olarak kalır. İttihad ve Terakki, bu dönemdeki iktidarını, önemli laiklik ve modernleşme reformlarını uygulamak için kullanır. Bunlar, cumhuriyet dönemi reformlarının habercisi niteliğindedir.*"[64]

Balkan Savaşları dönemi, Türk unsurunun tecrîtine karşı bir tepki olarak Türk milliyetçiliğinin yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Diğer yandan da Balkanlar'da Türk milliyetçiliğine karşı Rum cemaatinin aralarındaki birliği kuvvetlendirmiştir. Balkanlar'daki milliyetçiliğin geç farkına varan İttihatçılar her ne kadar Yunanistan ve Bulgaristan kadar olmasa da "demografik savaş" yöntemini uygulamış ve nüfusun göç ettirilmesi ile ellerinde kalan topraklarda hâkim güç olma yolunu seçmişler ve bu politika da İttihatçıların milliyetçi politikaları olarak İmparatorluğun diğer unsurları tarafından hoşnutsuzlukla karşılanmıştır. [65]

Neticede Balkan halklarının zaferi milliyetçiliğin mantıksal bir sonucu olmuştur. 1913'ten sonra Jön Türk siyasetinin daha açık bir şekilde milliyetçi bir hale dönüşmesine sebep olmuştur. Tüm bu gelişmeler Arapların ayaklanmalarına ve Osmanlı Devleti'nin çöküşüne yol açmıştır.

2.2 Ermenilere Dair

Osmanlı tarihinde Ermeni sorunu "Şark Meselesi" kapsamında ele alınabilse de 19. ve 20. yüzyılın dış politikasında ve uzun vadeli etkileri düşünüldüğünde en önemli meselelerden birisi Ermeni meselesidir. Ermeni meselesinin uluslar arası bir sorun haline gelmesi Berlin Antlaşması ile olsa da Osmanlı'nın fetih politikalarının yanında toplumun yarı göçebe yaşam tarzı ve özellikle Doğu Anadolu'daki aşiret yapısının etkilediği bir "Ermeni köylüsü meselesi"nin 1878 Berlin Antlaşması'ndan on yıllar önce var olduğu bir gerçektir.

---

[64] Zürcher, *Savaş, Devrim ve Uluslaşma*, s.143
[65] Ahmad, *İttihatçılıktan Kemalizme*, Çev: Fatmagül Berktay, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1985, s.145

Toplumsal ve yerel sorunların dışında 1828-1829 Osmanlı Rus Savaşı sırasında Kars ve Erzurum Rusların eline geçerken, yerli Ermenilerin Rus ordusunu kurtarıcı gibi karşıladıkları gözlenmiştir.[66] Savaş sonrası imzalanan barış antlaşmasının ardından Ruslar Doğu Anadolu'yu boşaltırken Ermeni köylüleri de ihanetle suçlanma korkusu, konar-göçer yaşamın getirmiş olduğu bıkkınlık gibi nedenlerle göç etmeye başlamışlardır.

Tanzimat dönemine gelindiğinde Osmanlı yöneticileri, Fransız İhtilali'nin getirdiği sivil ve siyasi vatanseverlik duygusunu tesis için tebaanın kanunlar karşısında eşitliğini sağlamak, böylece Osmanlı vatandaşı ülküsünü gerçekleştirmek istemişlerdir. Fakat bir yandan da Kırım Savaşı sonrası Paris Antlaşması ile Osmanlı Devleti her ne kadar Avrupa devletler hukukundan yararlanacak gibi görünse de Osmanlı Devleti topraklarında çözülmelerin 1860'lı yıllardan itibaren arttığı gözlenmiştir. Bu yıllarda Avrupa'da eğitim görmüş ve yenilik yanlısı olarak bilinen Genç Osmanlıların yazdığı ve yazar-aydın çevresindeki yazılarda İslami bir söylemin kuvvetlendiği de görülmüştür. Hareketin Namık Kemal gibi önemli temsilcisinin kaleminde "İslam" olgusunun vurgulanması, vatanın Müslüman şehitlerin kanlarıyla sulanması gibi ifadelerin kullanılmasından anlaşılacağı üzere gayrimüslim Osmanlı tebaası ile Müslüman Osmanlı tebaası arasında duygusal bağın kopması göze alınmıştır.

1860 ve 1870'li yıllarda Hıristiyan köylüler arasında huzursuzluklar artmaya başlamış, Kürt aşiretler Doğu'da Ermeni köylüyü ezmeye başlamıştır. Aynı yıllarda Balkanlar'da ayaklanmaların durdurulamaz bir şekilde artması Doğu'daki karışıklıkları da tetiklemiştir. Böyle bir ortamda Genç Osmanlılar anayasa vurgusunu arttırmış , Mart 1876'da Avrupa'ya gönderdikleri bir manifestoda "Müslüman halkın da mutlakiyet rejimi altında ezildiğini, o nedenle reformların tebaanın yalnızca bir bölümünün yararına değil, tüm toplumun saadeti için yapılması gerektiğinin altını çizmişlerdir. Kendileri imparatorluk halklarını anayasal rejimle tanıştırmak suretiyle mevcut problemleri herkesin yararına ve kalıcı bir şekilde çözmeyi vaat etmişlerdir."[67]

[66] Anatoliy V.Fadeev, *Rossiya i vostoçniy krisis 20-h godah XIX vek* (Moskva:Akademiya Nauk SSSR,1958),S.263-64,307-09. , Aktaran: Fikret Adanır, "Ermeni Meselesi'nin Doğuşu", Haz:Fikret Adanır-Oktay Özel, *1915 Siyaset, Tehcir, Soykırım,* Tarih Vakfi Yurt Yayınları, İstanbul,2015, s.9
[67] Adanır, "Ermeni Meselesi'nin Doğuşu", *1915 Siyaset, Tehcir, Soykırım*, s.31.

2.2.1 Sultan II. Abdülhamid Dönemi

Osmanlı Ermenilerinin devletten talep ettiği siyasi ve sosyal hakların açığa çıkması ilk defa 1877 yılında Rusya ile yapılan Ayastefanos Antlaşması ile olmuştur. Antlaşmanın 16.maddesinde İmparatorluğun Ermeni nüfusunun yoğun olduğu yerlerde ıslahat yapacağı şartı bulunmaktadır. Bu bölge daha sonra *Vilayat-ı Sitte* (altı vilayet) olarak bilinecek olan Sivas, Bitlis, Van, Erzurum, Diyarbekir, Mâmuretülaziz vilayetleridir. (İleride değineceğimiz üzere gazetede yer alan *Ermenilere Dair* başlıklı makalede de Ermenilerin bu altı vilayete dair istekleri eleştirilmiştir.) Ermeni meselesinin bundan sonraki aşaması Berlin Antlaşması'nın 61.maddesinde "Ermenilerin koşullarının iyileştirilmesi ve reformların gerçekleştirilmesi" ifadesinin yer alması olmuştur. Bundan sonraki süreçte Ermenilerin siyasi taleplerini dile getirenler Ermeni komiteleri olmuştur. Sultan II.Abdülhamid döneminin en önemli siyasi örgütlerinden olan bu komiteler Taşnak ve Hınçak örgütleridir. Ermeni komitelerinin faaliyetleri Balkanlar'daki milliyetçilik ayaklanmalarıyla paralellik arz ettiğinden, komitelerin faaliyetlerinde Balkanlar'daki milliyetçilikten stratejik olarak etkilendikleri görülmektedir. Gerçekleştirecekleri eylemlerle yerli halkı kışkırtıp olayların büyümesini sağlamayı, Ermenilere düzenlenen saldırıları arttırmayı ve böylece Avrupa'nın müdahalesinin gerçekleşmesini amaçlamışlardır. Sultan Abdülhamid döneminin en önemli olaylarından biri olan 93 Harbi sonrasında Balkanlar'da büyük bir toprak kaybı yaşanması, Sultan'ın İslamcı politikasını şekillendiren bir gelişme olmuştur. Bu politika gereğince Müslüman nüfusun önemi artmış ve bu nüfus içerisinde Kürt nüfus ayrı bir önem kazanmıştır. Hamidiye Alayları olarak bilinen, Sultan'ın Rus Kazak birliklerinden örnek alarak oluşturduğu hafif süvari birlikleri, merkez tarafından silahlanan Kürt aşiretlerinden teşekkül etmiş ve bu birlikler "Ermeni komiteleri"nin zararlı faaliyetlerine karşı kullanılmıştır. Yalnız ortada şöyle bir sorun vardır ki Doğu'da Ermeni köylüleri ve Kürt aşiretleri arasındaki problemlerin eskiye dayanması, Hamidiye Alayları'nın merkez tarafından iyice denetlenememesi, birliklerin hedeflerinin muğlaklığı 1890'ların Ermeni katliamları olarak bilinen yıkımlara sebep olmuştur.

Ermeni devrimci örgütlerinin İstanbul'da Bâbıâli yürüyüşü, Osmanlı Bankası baskını gibi olaylarla eylemlerini arttırması ve bunun üzerine Doğu'da gerçekleşen olaylar Büyük Devletler'in gözünün Abdülhamid'e çevrilmesine ve Sultan'ın "Kızıl Sultan"

lakabıyla zalim bir şeytan gibi yansıtılmasına sebep olmuştur. Bu durumdan en çok yararlananlardan biri İngiltere olmuştur. "Rumeli'de Bulgar Milliyetçiliğinin bastırılmasında kullanılan şiddeti, "Bulgar Vahşeti" (Bulgarian Horrors) olarak dünya basınına taşımış olan Gladstone, şimdi de Ermeni meselesini kendine dava ediniyor ve 'Türklerin haritadan silinmesi'ni talep ediyordu."[68]

Bu ortamda Avrupa'dan gelen reform taleplerini, iç işlerine müdahale olarak gördüğü için reddeden Sultan II.Abdülhamid, Ermeni komitelerinin tehditlerini önlemek için tedbirlerini sertleştirmiş ve tüm Ermeni nüfusunu ayaklanmaya hazır bir tehlike olarak görmüştür. Hamidiye alaylarının denetimsizce gerçekleştirdiği bu yıkımlar Ermeni nüfusunun önemli bir kısmının ihtida etmesine sebep olmuştur. Sultan II.Abdülhamid, bir İslam devleti olarak bu ihtidalara karşı çıkamasa da, Ermenilerin Kürt aşiretlerinin saldırılarından korktukları için kendi özgür iradeleriyle Müslüman olmadıklarının farkındadır. Örneğin Erzurum vilayetinde meydana gelen ihtidalara karşı vali bu ihtidaların saldırı korkusuyla gerçekleştiğini belirtmiştir. Vali Rauf Paşa "*bu insanların, 'ihtidası Kürdlerin taarruzundan havf ve haşyete mübtenî olduğunu*' (korku ve dehşetten kaynaklandığını) ifade ediyordu. Bâbıâli ise şu cevabı veriyordu: "*Müctemian ihtidaların kabulü caiz olmadığı…fakat kendilerinin taarruzdan muhafaza olunması ve mugayir-i merzi ahvale (istenmeyen durumlara) meydan verilmemesi*."[69]

Bu kadar kişinin ihtidasına sebep olan Ermeni katliamlarının Sultan II.Abdülhamid'in emriyle yapıldığını empoze ederek Sultan'ı "Kızıl Sultan" olarak lanse eden Büyük Devletler'in görüşlerine kayıtsız şartsız inanmak, Sultan'ın özellikle dış politikadaki temkinliliğini, Avrupa müdahalesine karşı olan mesafesini yok saymak demektir. Katliamların, Sultan II.Abdülhamid'in, Avrupa'nın reformlarını kabul etmesinden sonra başlamış olması, birçok bölgede aynı anda ve planlı bir şekilde gerçekleşmiş olması, bölgede kimliği belirsiz, sarıklı kişilerin Cuma namazlarından sonra kalabalıklara kışkırtıcı söylemlerde bulunmasının tesadüf olmayacağı göz ardı edilmiştir. Her ne kadar Sultan II.Abdülhamid, bu olaylardan sorumlu olmasa da Bâbıâli'nin Hamidiye Alayları'nı ve Kürt aşiretlerini denetlemede yetersiz kaldığı bir gerçektir.

---

[68] Magnus, Gladstone, s.430, Aktaran: Selim Deringil, "Abdülhamid Döneminde Ermeni Meselesi", Adanır-Özel, *Siyaset, tehcir*, s.99.
[69] Selim Deringil, *19.Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde İhtida ve İrtidad*, çev: Ayşen Anadol-Taciser Ulaş Belge, İletişim Yayınları, İstanbul,2017,s.307.

Sultan II.Abdülhamid döneminde Ermeni meselesine karşı geliştirilen politika, reformların gerçekleştirilmeye çalışılması ve bir yandan da Doğu'da önlemler alınmaya çalışılması çalışmamıza konu olan *Şurâ-yı Ümmet* tarafından da olumlu karşılanmıştır. Muhalif bir gazete olmasına rağmen gazetenin *Ermenilere Dair* adlı makalesinde Sultan II.Abdülhamid'e hak verilmesi dikkate değerdir.

> "*Geçende Paris'te in'ikâd eden Osmanlı kongresinde Ermenilerden biri müdahale'i ecnebiyeyi reddeden işdâya:*
>
> *'Siz müdahaleyi istemiyorsunuz. Sultan Hamid de istemiyor!' demişti. Sultan Hamid de istemiyor diye bizim istemekliğimiz lazım gelmez. Biz şahsi politika takip etmek, tahfile/tahmile etmek istediğimiz zat veya idarenin her ak dediğine kara demekle uğraşmıyoruz. Hasbe'l-meslek kimsenin şahsi olarak düşmanı değiliz. Biz 'ale'l-'umum memleketimizin saadetine çalışanların dostu, sevgili vatanımızın düşmanlarının, her türlü harekât ve ef'âl ile onu mahv ve harâbeye sürükleyen veya sürüklemek isteyenlerin düşmanıyız*".[70]

Sözlerinden de anlaşıldığı üzere Sultan II.Abdülhamid'in Ermeni politikasındaki yabancı müdahalesini istemeyen ve reformları kabul eden tavrı takdir edilmiş, Sultan II.Abdülhamid'in Osmanlı'nın menfaatine çalıştığı müddetçe bunu kabul edecekleri ifade edilmiştir. Aynı makalede*:*

> *"Süferânın layihasından esasen pek farklı olmayup Bab-ı 'Âli tarafından bahş edilen teşrin-i evvel ıslahatı hakkıyla tatbik edildiği halde matlub-u emin ve istirahati kafil olacağını bedîhi iken bunun tatbikini isteyecek yerde Ermenilerin daha resmen vücudu olmayan bir layihanın tatbikini arzu etmeleri gariptir. Ma'amâfih evvelce tasavvur ve tahayyül ile ilan ve talep ettikleri imtiyaz fikrine nisbetle şimdiki bu zahiri maksatları herhalde mu'tedildir. Zaten alenen mutalib-i sa'irede bulunmaları, imtiyaz istemeleri bugün gayri kabildir. Avrupa'nın ha'iz ehemmiyet zevâtı içerisinde bu fikirlerine taraftar bulamazlar. Çünkü bütün Avrupa, tam üç yüz bin kadar öldürüldüğünü iddia ettikleri nüfuslarının, Anadolu'nun şark vilayetlerinde ancak 760 binden ibaret olduğunu ve Memalik-i Osmaniye'nin hiçbir noktasında ekseriyet teşkil edemediklerini öğrenmiştir. Memleketimizde vukû' bulacak mühim bir vak'a, bir hadise, bir ihtilal bu müdahalenin bi'l-fi'il ve gayet kavi surette vuku'una sebep olabilir. Ve böyle bir müdahale neticesinden devletimizin pek ziyade zarardîde olacağı emsali ile sabittir. Yunan, Bosna-Hersek, Bulgaristan ve Girit ihtilalleri hep müdahale'i ecânibi davet etmiş ve bu müdahalât netayic-i ma'lume'i mü'essefe ile hitâma ermiştir.*" [71]

[70] "Ermenilere Dair", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr. 3, 1 safer 1320 (1902), s.3.
[71] "Ermenilere Dair", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr.3, s.3.

cümleleriyle Ermenilerin, Osmanlı Devleti reformlara riâyet ettiği halde taleplerini arttırdıkları ve bunları yaparak Avrupa'nın müdahalesini gerçekleştirmek istedikleri ifade edilmiştir. Makalede, Ermenilerin Anadolu'da nüfus çoğunluğu iddialarına Avrupa'da taraftar bulamayacakları, zira rakamların Ermenilerin çoğunlukta olmadığını gösterdiği de belirtilmiştir. Makalenin devamında, reformlara riâyetin önemi vurgulanmış, aksi takdirde Ermenilerin istediği şekilde Balkanlar'daki gibi yabancı müdahalesi gerçekleşirse çok daha kötü sonuçlar olacağına dikkat çekilmiştir.

Ermenilerin yabancı müdahalesini gerçekleştirme çabalarına değinildiği bir başka makale ise "Ermeni Kongresi" başlıklı makaledir.Makalede, Brüksel'de gerçekleştirilen Ermeni kongresinde söz alan "Pro Ermenia" gazetesinin müdürü Piyer Gibar'ın, kendi cümlelerine yer verilmiştir. Ermeni gazetesi müdürü sözlerinde, Türkleri, Ermeni halkına zulmetmekle suçlamış, Türklerin Ermenileri açlıkla baş başa bıraktıklarını iddia etmiş, çözümün Rusya'ya katılmak değil, Türklere ıslahat yaptırmak olduğunu, "*Mağdur Ermeni milletinin katli'âm ile veya vesâit-i sâire ile mahvı arzu olunmuyorsa ne yapmak lazım gelir? Ermenistan'ın Rusya'ya iltihâkı Ermeni menâfı'ına muvaffak değildir. Çünkü Rusya'da bulunan Ermenilerde birçok haksızlığa dûçâr olmak tehlikesinden âzâde kalmamışlardır. O halde "Ermenistan" ın ihyâsı çâresini idâre-i dahiliyesini ıslahatta aramalıdır.*"[72] sözleriyle ifade etmiştir. Makalenin devamında Ermeni gazetesi müdürünün ıslahat önerileri verildikten sonra, yine gazete müdürünün ifadeleriyle Türklerin bu ıslahatları yapmasının tek yolunun yabancı müdahalesi olduğu ifade edilmiştir.

Ermenilerin Avrupa Devletleri'nin müdahalesini çekmek için giriştikleri eylemlere dair Sultan II.Abdülhamid'in sadrazamı Ferit Paşa'nın Muş Ovası'nda çıkan olaylarla ilgili vilayetlere gönderdiği emirde şöyle seslenilmektedir :"*Rusya'da sâkin Ermeniler Rusya devletinin şu sıradaki meşguliyetinden bi'l-istifâde orada bir mesele çıkarmak istedikleri halde, gördükleri tazyîkât-ı şedîde(şiddetli baskılar) neticesinde buna muvaffak olamayacaklarını anlamaları üzerine, efkâr-ı mefsedetkârâneleri şimdiki halde bizim tarafa bi't-tahvîl, dâhil-i memâlik-i şahanede*

[72] "Ermeni Kongresi", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr.10, 20 Ağustos 1902,s.1

bir iğtişâş zuhûra getirerek, bu sûretle Avrupa devletlerinin enzâr-ı dikkatlerini celb eylemek tasavvurunda bulundukları anlaşılmıştır."[73]

2.2.2 İttihatçılar Döneminde Ermeni Meselesi

1908 dönemine gelindiği sırada Ermeni cemaati, Daşnaklar (Taşnaklar), Patrikhane, Hınçaklar olarak örgütlenmişlerdir. Bunlar arasında en güçlü olanlar Ermeni Devrimci Federasyonu olarak da bilinen, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bir nevi muadili, yükselen alt-orta sınıfın temsilcisi Daşnaklar'dır. [74]

İttihatçılar ve Taşnaklar arasındaki ilişkiler dostane bir şekilde başlamıştır. "*Cemal Paşa'ya göre İttihatçıların azınlık örgütleriyle ilgili politikasının hedefi, 'ülkedeki çeşitli devrimci siyasi komiteleri (Bulgar, Rum ve Ermeni) bir tek Osmanlı Birliği Siyasi Komitesi'nde birleştirmekti.*"[75] Bu örgütlerden hiçbiri İTC ile birleşmeye yanaşmasa da Daşnaklar, meşrutiyeti destekleme konusunda İttihatçılarla anlaşmışlardır. Fakat esasında cemiyet ve komitenin amaçları birbirine zıttır. Cemiyetin amacı, bütün dini ve etnik yapıları Osmanlı çatısı altında birleştirmekken, Daşnak komitesinin amacı ise özerk ve hatta tam bağımsız bir devlet kurmaktır.

İttihatçılar ve Daşnak komitesi arasındaki işbirliği 1909 yılında da devam ederken, Patriklik kendisini dışlanmış hissetmeye başlamıştır. 1909 yılında Adana'da çıkan olaylarda görülmüştür ki, İttihatçı karşıtı gerici gruplar ve Adana cemaatinin önderi Başpiskopos Muşeg'in Ermeni halka karşı kışkırtıcı söylemleri olayların şiddetini arttırmıştır. Patriğin ittihatçılara muhalefetine rağmen Taşnaksütyun İttihatçılarla işbirliğine devam etmiştir. Eylül 1909'da İttihatçılar ve Daşnak komitesi, anayasada ve birlik yolunda birlikte çalışmak üzere anlaşmışlardır. Taşnaksütyun komitesi, Patriğin tüm muhalefetine rağmen İttihatçılarla olan işbirliğinden fayda sağlamış ve mecliste birçok Ermeni yer almıştır.

İttihatçılar ve Daşnak Komitesi arasındaki işbirliği 1912 yılına kadar devam etmiş, 1912 yılında gerçekleşen müdahaleden dolayı meclisin ömrü kısa sürse de 1914 yılındaki seçimlerde işbirliğini sürdürmüşlerdir.

---

[73] Abdülhamit Kırmızı, *Avlonyalı Ferid Paşa Bir Ömür Devlet*, Klasik Yayınları, İstanbul, 2014, s.373
[74] Ahmad, *Osmanlıda Milletler*, s.15
[75] Ahmad, *İttihatçılıktan Kemalizme*, s.150

İttihatçıların, Ermeni komiteleriyle iyi geçinmesinin sebebi, kendilerinin Anadolu'daki Ermenilerin durumunda ıslahat yapılması gereğinin bilincinde olmalarıydı. Bunun da en önemli sebebi hiç şüphesiz Berlin Antlaşması'na göre büyük devletlerin müdahalesine ortam hazırlamayı engellemek olmuştur. İttihatçılar, Ermeni sorununu ıslahat yoluyla çözmeye çalışmıştır. Fakat bu yıllarda Rusya'nın baskısı da artmaya başlamış, Rus Çarı, bölgede Ermeni sorununu yeniden canlandırmaya çalışarak Kuzey İran'daki nüfûzunu korumayı planlamıştır.

1912-1913 yılları Osmanlı-Ermeni ilişkileri için bir dönüm noktası olmuştur. Osmanlıların Balkanlar'daki yenilgisi, Balkan milletlerinin bağımsızlığını kazanması Ermeni liderlerine cesaret vermiş ve eskiden olduğu gibi Bâbıâli'ye karşı Rus desteğine başvurmaktan çekinmemişlerdir. Bu tarihlerden sonra Ruslar Doğu'daki kışkırtıcı faaliyetlerini arttırmışlardır. İttihatçılar, Rus müdahalesinden çekindikleri için, Ermeniler'in bağımsızlık için cesaretlenmesi pahasına 1914 yılında Ruslarla ittifak çabalarına girmişler fakat Rusların Bitlis'te Kürtleri kışkırtarak Şeyh Sait Molla liderliğinde ayaklanma çıkartmalarını önleyememişlerdir. İttihatçılar Bitlis ayaklanmasına karşı Ermenileri de silahlandırarak çok sert tedbirler almışlardır.

Siyasi durum bu kadar karışık bir şekilde iken 1914 yılında, İttihatçılar Ermenilere yönelik ıslahatları yapma konusuna hız vermişlerdir. Biri Hollandalı, biri Norveçli iki müfettişin (Westenenk ve Hoff) denetleyeceği ıslahatlar için bütçe hazırlanmış ve meclis onayından geçmiş iken Avrupa'da savaşın patlak vermesi, Türk-Ermeni ilişkileri açısından günümüze kadar devam eden trajik olayların başlamasına sebep olmuştur.

Özetlemek gerekirse 1908 sonrası İttihatçılar dönemi için Balkan Savaşları, bir kırılma noktası olmuş, Osmanlı toplumunun moral bakımından çökmesine, siyasi olarak Türk milliyetçiliği fikrinin şiddetlenmesine yol açmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya karşısında Kafkas cephesindeki yenilgi üzerine uygulanan tehcir uygulaması Türk-Ermeni ilişkileri için günümüze kadar devam eden olumsuzlukları tetiklemiştir.

2.3 Şark Meselesi

Avrupa tarihinde önemli bir yere sahip olan ve "Türklerin Avrupa'dan atılması" olarak tanımlanan Şark meselesi yabancı dillerde yerleşmiş bir terim olarak (Die Orientalische Frage,Vostoènyj voprsos, La question d'Orient, The Eastern Question)

geniş çağrışımlar oluşturur.[76] Fakat Şark meselesi tanımının ne zamanı kapsadığı önem arz etmektedir. Bütün devirleri içeren ve günümüzde "Doğu" anlamının verildiği "Şark" kelimesinin Şark meselesi tanımı içerisinde coğrafi bir terimin içerdiği Doğu anlamıyla kısıtlanamayacak daha geniş bir kavram olduğunu vurgulamak gerekir.

Gazetede *Şark Meselesine Dair* adlı birbirinin devamı niteliğinde makaleleri bulunan Yusuf Akçura, bu makalede Şark meselesini şöyle tanımlamıştır:

> "*Avrupa devletlerinin Memalik-i Osmaniye'yi vücuh-u muhtelife ile zapt etmek arzuları ve Devlet-i Osmaniye idaresi altında bulunan akvâm-ı muhtelifeden bazılarının bir hükümet-i müstakile teşkil etmek istemeleri*"[77]

Şark meselesi bazı tarihçiler tarafından Türklerin Anadolu'ya girişi kadar eski bir tarihe kadar götürülse de Şark meselesi tanımı Avrupa'da ortaya çıktığı dönem itibariyle 18.yüzyılda Osmanlı Devleti'nin güç kaybetmeye başlamasıyla birlikte öncelikli olarak Devletin Avrupa'daki topraklarını, daha sonra da Ortadoğu ve Afrika topraklarını kendi çıkarlarına göre paylaşmak isteyen büyük devletlerin aralarındaki rekabeti ifade eden, zamana göre coğrafi kapsamı ve içeriği değişen bir tanımlama olmuştur.

Osmanlı Devleti, Anadolu'da demografik yapıyı değiştirirken zamanla topraklarının Bizans'ın son topraklarına doğru, Marmara'ya doğru genişlemesi ve en nihayetinde İstanbul'un fethiyle devletin imparatorluk yapısının güçlenmesi ile etnik ve dini kimlikler açısından da Anadolu'da Müslüman nüfusun artmasını sağlamıştır. Osmanlı'nın Avrupa için gittikçe büyüyen bir tehlike haline gelmesi ise Osmanlı İmparatorluğu topraklarının Rumeli'ye doğru genişlemesiyle olmuştur. Avrupalılar 14.yüzyıl sonlarından itibaren Haçlı birlikleriyle Türkleri Balkanlar'dan atma girişimlerini başlatmışlardır. Kemal Beydilli, Avrupa'daki bir kısım tarihçilerin, Türklerin Rumeli'ye geçtiği 1354'ten II.Viyana kuşatması başarısızlığının gerçekleştiği 1683'e kadar geçen dönemi Şark meselesinin birinci kısmı olarak tanımladıklarını ifade etmiştir. Türklerin Avrupa karşısında İslam bayrağı taşıma misyonuyla Haçlı ittifakına karşı mücadelede bulunması ve buna mukabil Venedik, İspanya-Alman, Avusturya-Macar, Lehistan ve Rusya'nın birlikte üstlendikleri Haçlı

[76] Beydilli, "Şark Meselesi", *DİA*, İstanbul, 2010, c.38, s.352
[77] "Mesele-i Şarkiyeye Dair", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr. 17, 1 Kanunu-u evvel 1902, s.1

birliği için özellikle 15.yüzyıldan itibaren Türk meselesinin kesinlikle halledilmesi gereken hayati bir mesele olarak görüldüğü ifade edilmiştir. [78]

Şark meselesi özellikle 1774 Küçük Kaynarca antlaşması sonrası Osmanlı İmparatorluğu'nun gücünü kaybetmeye başladığının açıkça görülmesi üzerine içeriği değişerek devam etmiştir. Şark meselesi böylece 19.yüzyılda Rusya ve Avusturya'nın beraberinde sömürgeleri gittikçe artan İngiltere ve Fransa'nın da katılması ile Osmanlı'nın zayıfladığı bölgelerde çıkar çatışmalarının yaşandığı, bu çıkarların büyük devletlerin aralarındaki anlaşmazlıkların ya da barış antlaşmalarının şartlarının belirlenmesinde etken olduğu bir konu haline gelmiştir. Şark meselesinin oluşması ve gelişmesinde sömürgeci devletlerin çıkar çatışmalarını da ifade eden boyutu açısından ekonomik sebeplerin ne kadar önemli olduğunu göstermesi üzerine Yusuf Akçura'nın sözleri, dönemin Ahmed Rıza etrafında şekillenen yabancı müdahalesi karşıtı İttihatçılar açısından meseleye nasıl bakıldığını anlamak için önem arz etmektedir:

> "*Evvelen, düvel-i muhtelifenin Memalik-i Osmaniye'yi zapt etmek arzularındaki sevâik-i iktisadiyeyi tetkik edelim. Elyevm, milel-i mütemeddine denilen cemiyetlerin ahval-i umumiyeleri iktisat nokta-i nazarından müşahede altına alınsa en az tecrübeli gözlere bile ilk önce çarpacak şeyler şunlardır:*
>
> *Nüfus tezâyid ediyor. Medeniyet tesmiye olunan halin terakkisi nispetinde hem 'ale'l-umum mesut olmak üzere mukteza sanılan ihtiyacat çoğalıyor. Hem de halkın istihsal-i mes'ûdiyet için ihtiyacatı tenevvü' eden kısmı büyüyor. Bu ihtiyacatı istifaya vasıta en vâsi' manasıyla servet kabul olunduğundan, her suretle menâbi' servet elde edilmek isteniliyor. Her millet memleketindeki menâbi'-iden istifade ediyor. Ve bu menâbi'i kendine hasra çalışıyor. Lakin menabi'-i mezkure kifayet etmiyor, bulunduğu yerin haricinde menâbi' taharrisine mecbur oluyor. Medeni nâmı altındaki memleketleri ahalisi hemen aynı derece-i ihtiyaçta bulundukları için, ekserisi kendi menâbi' servetinden ecânibin istifadesini men' zımnında türlü türlü engeller ihdas ediyor. Bu cihetle menâbi'-i serveti memleketlerinden hariçte aramak mecburiyetinde bulunanlar, bilhassa medeniyetçe geride kalmış ülkelere göz atıyor.* "[79]

Cümleleriyle Akçura, meselenin içeriğinde iktisâdî sebeplere dikkat çekmiş, Avrupa'nın artan nüfusunun sömürge ihtiyaçlarını arttırdığını, kendi ülkelerindeki kaynaklar ihtiyaçları karşılayamaz hâle geldiği için daha zayıf devletlere göz

[78] Beydilli, *Şark Meselesi,* s.353

[79] "Mesele-i Şarkiyeye Dair", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr. 17,s.1-2

diktiklerini ve bu durumun da Osmanlı topraklarının değerini arttırdığını vurgulamıştır.

Küçük Kaynarca antlaşmasını takip eden yıllarda Kırım'ın Rusya tarafından işgali ve 19. yüzyıl başlarında Balkanlar'da toprak kayıplarının başlaması ile Balkanlar'da Rusya'nın güç iddiası, Slav ve Ortodoks hâmisi rolünü üstlenmeye çalışması, Rusya'yı durdurmak için Avrupalı devletlerin Osmanlı varlığının bölgede devamını gerekli bulmalarına sebep olmuştur. Bu nedenle 19.yüzyılın ikinci yarısında Şark meselesi Rusya'nın Osmanlı toprakları üzerinde tek başına hakimiyet kurmasının engellenmesi olarak içerik kazanmıştır. Kırım Savaşı'nda Rusya'nın durdurulması, Rusya'nın Osmanlı topraklarına tek başına sahip olamayacağını anlaması açısından belirleyici olmuştur. Bu nedenle her ne kadar 1877-1878 93 Harbi'nde Osmanlı Devleti'ni yenilgiye uğratsa da Ayastefanos Antlaşması üzerindeki Avrupa müdahalesini ve Berlin Antlaşması'nı kabul etmek zorunda kalmıştır.

İktidarda olduğu uzun bir dönem itibariyle Sultan II. Abdülhamid, Türklerin Avrupa'da yaşamaya artık güçlerinin olmadığının anlaşıldığı, Makedonya isyanlarının arttığı bir yandan da büyük devletlerin gözlerini Afrika ve Ortadoğu'ya diktiği yıllara denk gelmiştir. Bu dönemde Şark meselesi artık içerik olarak büyük devletlerin Makedonya'da Türk hakimiyetine karşı her türlü terör eylemlerini desteklediği, bir yandan da bölgedeki Hıristiyan nüfusun kendi çıkarlarına göre taksimi ile uğraşan Fransa'nın Tunus'a, İngiltere'nin Kıbrıs ve Mısır'a girdiği bir tanıma ulaşmıştır.

Sultan II. Abdülhamid döneminin ilk yıllarında gerçeklen 93 Harbi, Rusya'nın yayılmasının büyük devletler tarafından nasıl endişeyle karşılandığının açığa çıkması açısından önemlidir. Rus orduları bir yandan Doğu Anadolu'ya doğru bir yandan Balkanlar'a doğru ilerlerken tek endişe eden devlet İngiltere olmamıştır. Avusturya Türk ve Rus barışında arabuluculuk yapılması için Berlin'e müracaat etmiş, fakat Bismarck bu müracaata pek yanaşmamıştır. "*Avusturya'yı sakinleştirmek için Rusya'nın Viyana elçisi Novikof, savaşın sonu ne olursa olsun Rusya'nın Reichstadt Uzlaşması'ndan kesinlikle ayrılmayacağını, fakat ancak Boğazlar meselesi ile İstanbul'un mukadderatının belirlenmesine ait barış şartlarının Avrupa ile uzlaşılarak kararlaştırılmayacağını Kont Andrassy'ye bildirmeye memur edildi*

(Viyana elçiliğine 4 Temmuz 1877 tarihli telgraf)." [80]Bu girişimler Şark meselesinin büyük devletler arasındaki barış şartlarında belirleyici unsur olduğunu göstermektedir.

Berlin Kongresinde Osmanlı toprakları paylaşılırken bir yandan da Kuzey Afrika'daki toprakların paylaşılma hazırlıkları başlamıştır. Bu konuda Avrupa'yı yüreklendiren kişi Bismarck olmuştur. İngiltere'ye Suriye veya Tunus'a girmesini önermiştir. Fakat İngiltere'nin daha önce davranıp Kıbrıs'a girmesi Fransa'nın tepkisine sebep olmuştur. Bunun üzerine İngiltere delegesi Salsbury'nin Fransız delegesi Wadington'a Tunus'u teklif ederek söylediği şu sözler Şark meselesinin 19.yüzyıl sonlarında nasıl açık bir işgal paylaşımı haline geldiğini göstermesi açısından ilginçtir :"*Kartaca'yı barbarlar elinde bırakamayız, siz de oraya dilediğiniz gibi yerleşiniz, biz ses çıkarmayız.*"[81]

Şark meselesi Sultan II.Abdülhamid döneminde bu kadar açık bir şekilde işgal boyutuna ve Makedonya'daki isyanlara sebep oluyorken, İttihatçıların Şark meselesi hakkındaki düşüncelerini değerlendirdiğimizde özellikle 1902 yılındaki kongreyi dikkate alırsak bu konuda İttihatçıların ikiye ayrıldıklarını söyleyebiliriz. Ahmed Rıza, Şark meselesini, Osmanlı meselesi haline dönüştürerek büyük devletleri sorunun çözümünden uzak tutma taraftarı olmuştur. Prens Sabahaddin'in başını çektiği diğer grup ise Avrupalı devletlerin yardımı olmadan bu sorunun çözülemeyeceğini, Avrupalı büyük güçlerle uzlaşarak Osmanlıcılık çerçevesinde Şark meselesinin çözülmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu fikir ayrılığında, kongredeki Ermeni ve Arnavut delegeler, Prens Sabahaddin'in görüşlerini desteklemiştir. Fakat bu desteğin asıl sebebi; Şark meselesinin Osmanlıcılık çerçevesinde çözülmesi değil, Avrupa'nın müdahalesiyle kendi özerklik-bağımsızlık çıkarlarını sağlayabileceklerini düşünmelerinden ileri gelmiştir.

Yusuf Akçura, makalesinde sadece iktisâdî sebeplere değil, dini, siyasi, sosyal sebeplere de değinerek Şark meselesini değerlendirmiştir.

> "*İşte iktisadi olan bu sebeplere, ilmi, dini, ticari, siyasi diğer esbap da manzum olarak, -esbab-ı mezkure arasında düvel-i ecnebiyenin teşvîkâtı bilhassa şayân-ı tahatturdur-*

[80] Sergey Goryanof, *Rus Arşiv Belgelerine Göre Boğazlar ve Şark Meselesi,* Haz: Dr.Ali Ahmetbeyoğlu-Dr.İshak Keskin, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2006, s.386
[81] Enver Ziya Karal, "İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı 1908-1918", *Osmanlı Tarihi,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, c.9 s.260

Memalik-i Osmaniye'nin bazı uzuvları ayrılmakla nihayet bulan isyan ve ihtilaller meydana gelmiştir.

İslam tebaanın idareye karşı olan hoşnutsuzlukları ise düvel-i ecnebiyeye bi'l-istinad ayrılmak istemek suretiyle değil, fena idareyi tebdil ve "ıslahat-ı umumiye" icra etmek arzusu şeklinde tecelli eylemiştir. Bu arzunun bi'n-nisbe geç kalması, tebaa-i islamiyenin sû-i idareden daha az mutazarrır olmalarından ve zararlarını da biraz geç idrak eylemelerinden, Osmanlı hey'et-i içtimâiyesinde ekseriyet İslamlardan da bulunduğu, daha doğrusu bu hey'etin esası onlardan vücut bulmuş olduğu için, bu şekli tecelli tabi'îdir.[82] "

İfadelerinden anlaşılacağı üzere Akçura,bölgedeki kötü yönetimi de şark meselesinin başarıya ulaşmasında sorumlu tutmaktadır. Avrupa'nın müdahalesine kucak açan Ermeni ve Kürt aşiretlerinin bölgedeki iç mücadeleleri ve denetimin yetersizliğinin de etkisinin olduğu vurgulanmıştır. Yusuf Akçura, Şark meselesinin başarıya ulaşması için Avrupalı devletlerin matbu'âtı da Türkler aleyhine kullandıklarına değinerek Jön Türklerin buna karşı yönetime muhalefet ederek bu intibâyı düzeltmeye çalıştıklarını vurgulamıştır. Akçura'ya göre bir devletin güçlü olabilmesi için ilmî, siyâsî, iktisâdî gibi her alanda kendine yetebilmesi gerekir ve bütün bu alanlar birbirine bağlı, birbirini besler mâhiyettedir. İlmin gerçekleşmesi için iktisadi servetin olması, iktisadi kalkınma için ilmin gelişmiş olması gerekmektedir. Osmanlı toplumu bu konuda eksik kalmıştır. Üstelik toplum birbirinden kopuk, hatta birbirine düşman haldedir. Akçura kurtuluş için ümitsiz olmadığını, Avrupa devletlerinin birbiriyle mücadelelerinin, Osmanlı topraklarını taksim etmede anlaşamamalarının Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını geciktirdiği gibi Osmanlı içerisindeki topluma karışamamaları sağlanırsa Osmanlı Devleti'nin kurtarılabileceğini ifade etmiştir. Bunu sağlamanın da toplumu "Osmanlıcılık" etrafında birleştirmekten geçtiğini belirtmiştir. [83]

Şark meselesinin 20.yüzyıldaki etkisine döner ve konuyu özetlersek, 93 Harbi sonrası başlayan gelişmeler, Kıbrıs'ın işgali, Mısır'ın işgali, Tunus'un işgali, Balkanlar'daki gelişmeler tüm bu gelişmelerin Berlin Kongresi'ndeki taksimâtın bir devamı olduğunu göstermiştir.

Osmanlı hakimiyeti Avrupa ve Balkanlar'da tasfiye edildikten sonra Ortadoğu ve Afrika'ya sıra gelmişti. İtalya kendisine kalan Osmanlı'nın Afrika'daki son toprağı Trablusgarp'ı da işgal ederek Ege'ye de girmiş ve Rodos ve çevre adaları işgal

[82]"Mesele-i Şarkiyeye Dair", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr. 17, s.2-3
[83] "Şark Meselesine Dair", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr.19, 13 Kanun-u evvel 1902, s.1-2

etmiştir. Hemen ardından Rusya desteğiyle çıkan Balkan savaşlarında Osmanlı Devleti Balkan topraklarını kaybetmiş ve Edirne'yi geri almayı başararak Birinci Dünya Savaşı'na girmiştir. Savaş esnasında büyük devletler arasında yapılan gizli antlaşmalar Şark meselesinin kağıt üzerinde resmileşmesinin ifadesi olmuştur. Rusya'nın savaştan çekilmesi ile açığa çıkardığı bu antlaşmalarda Sevr antlaşması ile son değişiklikler yapılmıştır. Şark meselesinin büyük çoğunluğu başarıya ulaşmışsa da Mustafa Kemal önderliğinde gerçekleşen milli mücadele sonucunda Anadolu toprakları kurtarılmış ve Lozan Antlaşması ile Şark meselesi bir süreliğine sona erdirilmiştir.

Fakat Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihe karışması sonrası İmparatorluk topraklarının taksiminden pay alamayan etnik yapıların devletleşmesinin devam etmesi Şark meselesinin devam ettiği anlamına geldiğini göstermiştir.[84] Yugoslavya'nın dağılması, Kosova ve Makedonya örneğindeki gibi bölgedeki etnik çatışmaların devam etmesi, Osmanlı mirasına konmaya devam eden büyük devletlerin hâlâ Şark meselesini sürdürdüklerini göstermektedir.

2.4 Boğazlar

Boğazlara hâkim olmanın devletlere vereceği uluslar arası avantajlar, tarih boyunca birçok devletin birbirleriyle olan rekabetlerini arttırmıştır. Boğazlar, milâttan önce üçüncü yüzyıla kadar Truvalılar, İranlılar, Atinalılar ve Ispartalılar arasında, milâttan sonra da Hunlar, Avarlar, İranlılar Araplar Boğazlara ve İstanbul'a hakim olmak için savaşlara sebep olmuştur. [85]

Şurâ-yı Ümmet'te 1902 yılında yayımlanan *Boğazlar* başlıklı makalede Boğazların önemi şöyle aktarılmıştır:

> "*İstanbul boğazlara mâlik bir millet, şüphesiz, tabi'atin bu yolda bir lütfuna, tâli'in büyük bir 'inâyetine mazhar olmuştur. Lakin buna mukabil daima düşmanlarımızın, hasûdlarının âmal-i istilakâranesine mukabeleye hazır bulunmak mecburiyetindedir. İstanbul'un en kıymetli olduğu gibi en za'îf ve can alıcı noktası da boğazlardır. Boğazlar, İstanbul'un refah hal ve saâdetine ne kadar hâdim iseler, onlara münhasıran hakim olmak da bu lâtif şehrin*

[84] Beydilli, *Şark Meselesi*, s.357
[85] Beydilli, "Boğazlar Meselesi", *DİA*, İstanbul,1992, c.6, s.266.

muhafaza ve himayesine o derece lazımdır. İstanbul'da hükmetmek için Boğazlara mâlikiyet şart-ı azimdir."[86]

cümleleriyle İstanbul'a tam olarak egemen olabilmek için Boğazlar'a sahip olmak gerektiği ifade edilmiş, Boğazlar'ın ne kadar önemli olduğu Avrupa devletlerince de mâlum olduğundan, Boğazlar'a hâkim olmak isteyen düşmanlarımıza karşı dâima hazırlıklı olmamız gerektiği vurgulanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin 15. yüzyılda İstanbul'a ve ardından Karadeniz'deki önemli liman şehirlerine, özellikle de Kırım'a hâkim olması, Balkan hakimiyeti ile birlikte Eflâk-Buğdan'ın alınması ile Karadeniz ve Marmara Denizi, Osmanlı Devleti için bir iç deniz haline gelmiş ve Devletin İstanbul ve Çanakkale Boğazları'na olan hâkimiyeti güçlenmiştir. Karadeniz'de ticaret yapabilme ya da Boğazlar'dan geçişin Osmanlı Devleti'nin verdiği imtiyazlarla olduğu, Karadeniz'in Osmanlı Devleti'nin iç denizi durumunda olduğu bu tam hâkimiyet dönemi, Rusya'nın Karadeniz'de etkin olma siyasetini uygulamaya başladığı 17.yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir. Osmanlı Devleti, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'na kadar 1600'lü yıllarda Rusya'yla gerçekleştirdiği mücadeleler devam etse de Karadeniz'de ticaret yapma serbestliği vermemeyi başarmıştır. Küçük Kaynarca Antlaşması Karadeniz'in ve dolaylı olarak da Boğazlar'ın tehdit altına alınmaya başlandığı bir dönüm noktası olmuştur. Rusya, bu antlaşma ile Karadeniz'de ticaret yapma ve Boğazlar'dan ticaret gemilerini geçirme hakkını elde etmiştir. Bu tarihten itibaren Boğazlar, uluslar arası alanda daha sık gündeme gelmeye başlamıştır. Söz konusu makalede Rusya'nın Karadeniz'e inmesine dair şu ifadeler yer almıştır:

"*Birinci Petro, penceresini garba açmıştı. Haleflerinden bir âfet bütün Karadeniz'in şimâlini Türkiye'den nez' ile bahrimiz göre ayağını attı. Kaynarca mu'âhedesi, bu müthiş berât-ı inkırâz-ı Osmani Boğazları Rus gemilerine küşâd etti. Birbirini müteâkip hükümât-ı sâireden bazıları da bizden bu müsâadeyi aldılar.*"[87]

cümlelerinden anlaşılacağı üzere Rusya'ya verilen bu ayrıcalığın bundan sonra diğer devletler tarafından da istenmeye başlanacağı, Rusya'nın Batı'ya açılan politikasının bundan sonraki süreci değiştireceği vurgulanmıştır.

Osmanlı Devleti, her ne kadar Boğazlar'ı savaş gemilerine kapalı tutmayı başarmışsa da 19.yüzyılda yönetimin uygulayacağı denge siyaseti ile bu prensibinden tâvizler

[86]"Boğazlar", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr. 13, 3 Teşrin evvel 1902, s.1.
[87]"Boğazlar", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr. 13, 3 Teşrîn-i evvel 1902, s.1.

vermeye başlaması sonucu giderek tek taraflı hâkimiyetinin sınırlanmasına sebep olmuştur. 1806 Kala-i Sultaniye Antlaşması ile bu mutlak gücü sınırlanan Osmanlı Devleti, 1833 Hünkâr İskelesi Antlaşması ile Boğazlar üzerinde başka bir devlete tâviz vermek zorunda kalmıştır, 1841 Londra Boğazlar Sözleşmesi ile Boğazlar uluslar arası bir statüye kavuşmuştur.

1856 Paris Antlaşması ile Boğazlar'ın kapalılığı ilkesi devam ederken Karadeniz'in tarafsızlığı ilkesinin benimsenmesi hem Osmanlı Devleti'ni hem de Rusya'yı güç durumda bırakmıştır. Rusya, Balkanlar ve Karadeniz hâkimiyetini güçlendirmek için Balkan bunalımında etkin bir şekilde yer almış ve 1871 Londra Antlaşması ile Karadeniz'in tarafsızlığı ilkesi kaldırılırken Rusya ve Osmanlı Devleti Karadeniz'de donanma, tersane bulundurma hakkı elde etmiştir. "*Rusya, bu antlaşmayla sıcak denizlere inme politikasını gerçekleştirmek için insiyatifi ele geçirirken, Osmanlı Devleti ise Rusya'nın sayesinde bir süreliğine de olsa kendi kıyı toprakları üzerinde egemenlik hakkına yeniden kavuşmuştur.*"[88]

Boğazlar'ın kapalılığı Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam etse de 19.yüzyılın sonları itibariyle Boğazlar, özellikle İngiltere, Fransa ve Rusya'nın kendi aralarındaki çıkar çatışmalarından dolayı anlaşmazlık yaşadığı bir bölge haline gelmiştir. Özellikle Rusya, Balkanlar'daki isyanları, Panislavist düşünceyle desteklemiş, böylece Boğazlar'da diğer büyük devletlerden daha etkin bir siyaset izlemek ve "hasta adam"ı Boğazlar'dan atmak istemiştir. Balkanlar'daki olayların tırmanması ve Tersane Konferansı'ndaki reform dayatmalarını Sultan II.Abdülhamid'in kabul etmemesi sonucunda başlayan 93 Harbi sonrasında imzalanan Berlin Antlaşması, resmî hükümlerine rağmen Rusya ve İngiltere arasında Boğazlar'ın nasıl bir çıkar çatışması alanı olduğunu göstermiştir. *Şurâ-yı Ümmet*'te yer alan "*Fakat bütün mu'âhedat-ı düveliye gibi bu mu'âhedeleri de her devlet kendi menâfi'ine göre te'vîl etmektedir. Hatta daha Berlin Kongresi esnasında Rusya ile İngiltere'nin tefsirleri yekdiğerine müşâbih değildi. İngiltere mürahhıslarından Lord Salisbury, padişahın lüzum gördüğü takdirde dost ve müttefik devletlere Boğazları açabileceğini beyân ederken, Rus mürahhıslarından Kont Şuvalov, mesdûdiyet kaidesi umum Avrupa kararıyla kabul edildiğinden, Sultanın, vazi'-ül imzâ devletlerin rızasını istihsâl*

[88] Bülent Şener, "Türk Boğazları'nda Geçiş Rejiminin Tarihi Gelişimi ve Hukuki Statüsü", *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 2014, Yıl 7, s. XVII, ss. 479.

etmeden Boğazları küşâd edemeyeceğini iddi'â ediyordu "[89] ifadeleri İngiltere ve Rusya'nın antlaşma maddelerini nasıl kendi çıkarlarına göre yorumladıklarını kanıtlamıştır. Makalede özellikle Rusya'nın, Sultan Abdülhamid'in içinde bulunduğu zor durumdan yararlanmaya çalıştığı, Rusya politikası açısından, Boğazlar üzerinde hâkimiyet tesis edebilmek için Avrupalılar'dan izin alınacağına, Avrupalı devletlerden daha zayıf olan Osmanlı Devleti'nden izin alınmasının daha kolay bulunduğu ifade edilmiştir.

Berlin Antlaşması, Boğazlar'ın statüsünü 1871 Londra Antlaşması'na göre yinelemiş ve Boğazlar, Birinci Dünya Savaşı'na kadar bu antlaşma çerçevesinde değerlendirilmiştir. Birinci dünya savaşından önce Boğazlar sorununun gündeme gelmesi ise 1911 Trablusgarp Savaşı ile olmuştur. Rusya, bir yandan Osmanlı Devleti'ne Çanakkale Boğazı'nda bir İtalyan tehdidine karşı, Rus gemilerine geçiş serbestisi verilmesinin mukabilinde Boğazlar'ın Osmanlı egemenliğine ait olduğunu kabul edeceğini garantileyen bir teklif sunmuştur.[90] Rusya'nın İngiltere engeli nedeniyle bir şey elde edemediği, İtalya'nın da Çanakkale Boğazı'nı geçme girişiminin başarısızlıkla sonuçlandığı Trablusgarp Savaşı için Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi* adlı eserinde iç siyasette olumsuz sonuçlar yarattığı görüşünü ifade etmiştir. Karal'ın ifadesinde Sadrazam Said Paşa'ya göre, Boğazlar'a yönelik bu tehdit büyük devletler tarafından durdurulacaktı. Fakat bu gerçekleşmediği için İtalyan teşebbüsünden önce istifa eden Said Paşa'nın yerine göreve gelen Gazi Ahmet Muhtar Paşa Hükümeti, İttihatçı düşmanı, ülküsüz ve prensipsiz bir hükümet olduğu için Trablusgarp elden çıkmış ve Balkan Savaşı felaketi meydana gelmiştir.[91]

Gazetede Boğazlar makalesinin yazıldığı 1902 yılında Osmanlı Devleti ve Rusya arasında Boğazlar üzerine haberleşme ve Rus baskısı devam etmekteydi. Dr.Cemal Tukin, 1-09-1902 tarihli Osmanlı Devleti'nin Petersburg Sefâreti'nden Bâbıâli'ye yollanan bir telgrafa yer vermiştir: "*Rusya hükümeti Boğazların tam kapalılık esasını hiçbir veçhile bozmak istememekle beraber Devleti Aliye'den gayri Karadeniz'de bir harp donanması bulundurmak hak ve imkânını hâiz yegâne devlet olması dolayısıyla yalnız dört sefine örneğinin parçalarının trenle taşıttırmaktansa bu modelleri Boğazlar'dan geçirmeği arzu ediyor. […] Bununla beraber Hünkâr, Hüsnü Paşa'nın*

[89] "Boğazlar", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr.13, s.2.
[90] Feridun Cemal Erkin, *Türk Sovyet İlişkileri ve Boğazlar Meselesi*, Aktaran: Bülent Şener, *Türk Boğazları'nda Geçiş Rejimi*, s.481.
[91] Karal, *Osmanlı Tarihi*, s.285

müzekkeresinde yazılı bulunan görüşü muhafaza buyurmak istedikleri takdirde,imparator fikir ve görüşünü değiştirmeyecek ve bir kat daha mağdur olacaktır. Bu hususta icrasına başlanıp da zaten pek ziyade uzamış bulunan müzakereler son derece fena tesiri mucip olmaktadır."[92] Rusya'nın isteklerindeki cesareti ve Rusya'ya verilen tavizlerin eleştirildiği *Boğazlar* makalesini teyit eden bu tercüme Boğazlar meselesinin Rusya için ne kadar belirgin bir politika haline getirildiğini göstermiştir. Osmanlı Devleti'nin bir zamanlar hâkim olduğu Boğazlar üzerindeki egemenliğini kaybettiği ve Boğazlar'ın büyük devletlerin pazarlık merkezi haline getirildiğinin ifade edildiği makalede yer alan "*Hükümet-i hâzıra bu müsâ'adesiyle, sevâhilimizi, bilhassa pâyitahtımızı müdafa'a ve muhâfazaya elzem Osmanlı donanmasını ıslah ve tamam yerine, Karadeniz ve Rus donanmasının Akdeniz'den gelecek sefâin-i harbiye ile de takviye ve tezyîdini te'mîn etmiş oldu. Acaba, hiç düşünemedi mi ki Rusya'nın bu Karadeniz donanması yalnız bize karşı kullanılmak İstanbul'u zapt Ayasofya'nın helâlini salîbeye tahvil etmek için ihzâr olunmaktadır.*"[93] ifadeleri ile Rusya'nın donanmasının Karadeniz'den geçmesine izin vermenin ne kadar tehlikeli olduğu ifade edilmiş, Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne yardım etme görüntüsünün ardındaki emellerinin İstanbul'u zapt etmek gibi tehdit içerdiği vurgulanmıştır. Gazetede, Rus donanmasının Karadeniz'de seyretmesine bir başka tepki ise "Karadeniz Boğazı'nda Rus Donanması" başlıklı makalede şöyle ifade edilmiştir:

> "*Îmâ-yı intihâ-yı vatan eden ne müthiş bir temaşâyı hayat fersâyı izmihlâl karşısında bulunuyoruz. Abdülhamid Yıldız'da, Rusya'nın Karadeniz donanması Boğaz'da! Altı yüz senelik bünyân-ı devleti tâ esasından sarsan bu hâle karşı millet kımıldamıyor. Yerlere kapanmış ara sıra o zemîn-i zilletten başlarını kaldırarak, titreyerek 'ikâb-ı şimâlinin Karadeniz Boğazı'nda âfâk-ı ümidi kaplayan siyah kanatlarını, Yıldız'ın mahvettiği istikbâle karşı temevvüc eden kanlı muzafferiyet bayrağını seyr ediyor. Hilâfet da'vâlarıyla dünyayı bîzâr eden "halife'i mülk sîret-i şehinşâh-ı İskender haslet" bu hâle karşı ne yapıyor?*"[94]

ifadeleriyle Sultan II.Abdülhamid'in halifeliği vurgulanarak Rus donanmasının Karadeniz'de bulunmasına izin verilmesinin İstanbul ve İslam dünyası için ne kadar büyük tehlikeye sebep olabileceği uyarısı yapılmıştır. Makalenin devamında, bundan on sene evvel de İstanbul'un benzer bir tehlike ile karşı karşıya kaldığı, fakat Sultan

[92] Dr.Cemal Tukin, *Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Boğazlar Meselesi*, İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü Üniversite Matbuatı, İstanbul, 1947, s.337
[93] "Boğazlar", *Şurâ-yı Ümmet*, s.2
[94] "Karadeniz Boğazı'nda Rus Donanması", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr.37, 23 Eylül 1903, s.1.

II.Abdülhamid'in gerekli tedbirleri almayarak, donanmanın ıslahı için gereken masrafları yapmayarak İstanbul'u tehlikeye attığı ifade edilmiştir.

Osmanlı Devleti Boğazlar üzerindeki hâkimiyetini Birinci Dünya Savaşı sonrası imzalanan Mondros Mütârekesi ve Sevr Antlaşması ile tamamen kaybetmiştir. Milli mücadele zaferi ile her ne kadar Anadolu toprakları Lozan Antlaşması ile kurtarılmış olsa da Boğazlar'ın yönetiminin komisyona bırakılması ve silahsızlanma maddesi Türkiye'nin egemenliğine gölge düşürürken, güvenliğini de tehdit etmiştir. Bu nedenle İkinci Dünya Savaşı'nın yaklaşıyor olması Türkiye'nin Boğazlar meselesini tekrar gündeme getirmesini sağlamış ve Montrö Boğazlar Sözleşmesi 1936 ile Türkiye Boğazlar üzerindeki hâkimiyetini tekrar ele geçirmiştir.

2.5 Mısır

Şurâ-yı Ümmet gazetesinde "Mısır ve Mısırlılar" başlıklı makalenin yazıldığı 1903 yılına yâni 20.yüzyıla gelene kadar Mısır, tarihin her devrinde coğrafi konumu, tarımsal verimliliği ile dünyanın en önemli coğrafyalarından biri olmuştur. Arkeolojik araştırma sahalarının ilklerinden olan Mısır'da, arkeolojik buluntulara göre yedi bin yıl öncesinde Nil vâdisi çevresinde gelişmiş bir medeniyetin izleri bulunmuştur. [95] Mısır, *Şurâ-yı Ümmet*'te "Mısır ve Mısırlılar" başlıklı makalede şöyle tanımlanmıştır: "*Mısır, mü'ellif-i zaman, kalemi edvar-ı yegân-şân olan bir tarihin en kadim, en mühim sahifesi, bilmem hangi muharrik "ağaçları gümüşten yapraklar açar altun meyveler verir bir ağaca" dediği Hindistan'dan sonra insaniyetin bir hazine-i serveti, İslamiyetin ise en büyük penâhıdır.*"[96]

Mısır halkı, otoriteyi tanrısal gördüğü ve otoriteye koşulsuz itaat ettiği için, Mısır'da M.Ö.5. yüzyıldan İngiltere askerlerinin çekildiği 1954 yılına kadar Persler, Romalılar, Büyük İskender, Bizanslılar gibi birçok farklı devletin iktidarı görülmüştür. Türklerin Mısır'da hâkimiyeti bilindiği gibi Osmanlı Devleti'nden çok daha önceye dayanmaktadır. Araplar tarafından 641 yılında gerçekleştirilen Mısır hakimiyeti, Arapların otoritesinin sarsılmasıyla birlikte bölgede Türk devletlerinin kurulmasını hızlandırmıştır. 868 yılında kurulan Tolunoğulları Devleti Mısır'da kurulan ilk Türk İslam devleti olmuştur. Ihşîdîler'in hakimiyetinden sonra 969-1171

[95] Pandit Nehru, *Dünya Tarihine Bakışlar*, Çev:Saliha Tuğcu-Engin Deniz Akarlı, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul, 1965, s.30.
[96] "Mısır ve Mısırlılar", Şurâ-yı Ümmet, Nr.32, 11 Temmuz 1903, s.1.

yılları arasında bölgede Şiî Fatımî hakimiyeti görülmüş ve ardından Selâhaddin Eyyûbî Mısır'da istikrârı sağlayan unsur olmuştur. 1250-1517 yılları arasında Mısır'da hüküm süren Memlük Devleti, sınırlarını Pasifik Okyanusu'na kadar genişleterek Doğu Akdeniz'de bölgesel bir güç olmayı başarmıştır.

Osmanlı Devleti'nin Mısır'a hâkim olması ise 1517 yılında I.Selim'in Mısır ve Suriye'yi topraklarına katmasıyla gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti aynı zamanda kutsal topraklara da hâkim olarak hac yollarının tüm kara bağlantılarına hâkim olmuş ve bu durum Osmanlı padişahlarına önemli bir siyasi güç kazandırmıştır. Osmanlı Devleti'nin Mısır'a dair genel politikasını Süleyman Kızıltoprak şu şekilde ifade etmiştir:

> "*Osmanlı Devleti'nin bölgeye ilişkin siyasetinin temel ilkesi, ekonomik ve ticari faaliyetleri kontrol etmek, adalet ve güvenliği sağlamaktı. Güvenli bir şekilde ticari faaliyetlerin sürdürülmesi ve vergilerin toplanması için ana yollar ve büyük şehirlerin güvenliğine önem veriliyordu. Toplumda adalet ve güvenliği sağlamak amacıyla izlenen bu siyaset, Mısır'da uzunca bir süre başarıyla uygulandı.*"[97]

Osmanlı Devleti'nin gücünü kaybetmeye başladığı 18. yüzyıl sonlarında bölgede daha önceden beri var olan Memlük oligarşisi sorun çıkarmaya, bölgedeki valilerle güç yarışı içine girmeye başlamışlardır. Bu beylerin amacı Osmanlı'ya bağlı bir vali olmak olduğu için Osmanlı padişahları bu sorunu bölgesel bir tehlike olarak görmüş ve Mısır valileri ile Memlük beyleri arasındaki çıkar çatışmalarından yararlanarak bölgede otoritesini sürdürmeyi başarmıştır. 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan sonra bölgede otoritenin güçlü tutulması için uğraşılan sorunlar ve kişiler artmaya başlamış ve büyük devletler de Mısır'da etkili olmaya başlayan aktörler arasına girmiştir. Özellikle Fransa'nın Osmanlı padişahını şaşkınlığa düşüren Mısır işgali ve bölgede devletin gücünü sağlamlaştırmak için İngiltere ve Rusya'dan yardım alınması Mısır'da büyük devletlerin yarışının artmasına sebep olmuştur.

Fransız işgalinin Nizam-ı Cedid ordusu ve Cezzar Ahmed Paşa'nın başarısıyla sona erdirilmesinin ardından Mısır'da karışıklıklar artmaya devam etmiştir. Osmanlı yönetimiyle Memlük beyleri arasındaki mücadele devam etmiş, Fransa karşısındaki başarısından dolayı binbaşılığa yükseltilen Kavalalı Mehmed Ali Paşa bu karışıklıklardan yararlanarak diğer Mısır valilerini bertaraf ederek, halkın ve

[97] Süleyman Kızıltoprak, *Mısır'da İngiliz İşgali Osmanlı'nın Diploması Savaşı (1882-1887),* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2010, s.3.

ulemânın da desteğini alarak 1805 yılında Mısır valisi olmayı başarmıştır. [98] Bundan sonra Mısır'da Mehmed Ali Paşa dönemi başlamıştır. Mehmed Ali Paşa, Mısır'da Vehhâbilerin isyanlarını bastırmış, modern bir ordu kurmuş, yaptığı reformlarla Mısır'da idari, askeri ve ekonomik kalkınma sağlamıştır. Mehmed Ali Paşa'nın merkeze danışmadan hareket etmeye başlaması II.Mahmud'un tepkisini çekmiş ve Sultan II.Mahmud, Mehmed Ali Paşa'ya iyi bir ders vermek için fırsat kollamıştır. [99] Mehmed Ali Paşa ve Osmanlı Devleti arasındaki mücadeleden tek başına çıkamayacağını anlayan Sultan II.Mahmud Rusya'dan yardım istemek zorunda kalmış ve böylece İngiltere ile Fransa'nın da dahil olmasıyla Mısır sorunu uluslar arası bir sorun haline gelmiştir.1841 yılında Londra Konferansı ile çözüme kavuşturulan Mısır sorunu sonucunda Mısır'a verilen imtiyazlarla Osmanlı Devleti için geri dönülmez bir yolun başlangıcı olmuştur. Mısır'a özerk bir statü verilmiş, İngiltere, Fransa ve Rusya Mısır'la ilgili her soruna müdâhil olma hakkını kendinde görmüş ve Osmanlı Devleti'nin Mısır'da sağladığı istikrar bozulmuştur. Mehmed Ali Paşa'nın soyuna has kılınan Mısır valiliği 1867 yılında *Hidivlik* olarak resmiyet kazanmıştır. Mehmed Ali Paşa'nın dördüncü oğlu Said Paşa döneminde Mısır, tüm Doğu'nun en zengin bölgesi haline gelmiştir. Özellikle Kızıldeniz ve Akdeniz'i birbirine bağlayan Süveyş Kanalı'nın yapılması Mısır'ın jeopolitik ve ticari önemini arttırmıştı. Aynı zamanda kanalın yapılması için Avrupalı devletlerden borç alınması Avrupalıların Mısır'daki olaylara daha fazla müdahale etmesine sebep olmuştur.

Sultan II. Abdülhamid döneminde yaşanan 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı ve Berlin Kongresi ardından İngiltere'nin Akdeniz üzerindeki kontrol siyasetinin artması Sultan II.Abdülhamid'in siyasetinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Sultan II.Abdülhamid'in Mısır üzerine dış politikasını Musa Gümüş şöyle ifade etmiştir:

> "*Sultan II. Abdülhamid'i, Mısır Meselesi üzerindeki politikaları, yaklaşımları etrafında değerlendirirsek, ortaya birkaç psikolojik ayrıntı çıkacaktır. Çünkü Mısır Meselesi'nde Sultan II. Abdülhamid; korkular, endişeler, umutlar, beklentiler, üzüntüler, çaresizlikler ve yalnızlıklar yaşamıştır. Bu da, Sultan'ın, dolayısıyla devletin Mısır politikalarını etkilemiş, zaman zaman da Sultan'ı gerçekçi politikalardan uzaklaştırarak, onun Bâbıâli ile anlaşmazlıklar yaşamasına ve ortaya çıkan fırsatların kaybedilmesine neden olmuştur. Bununla birlikte, Mısır Meselesi Sultan II. Abdülhamid'e devletin sınırlarını anlama fırsatı*

[98] Hilal Görgün, "Mısır (Fransız İşgali ve Sonrası)", *DİA,* XXIX,İstanbul, 2004, s.570
[99] Kızıltoprak, *Mısır'da İngiliz İşgali*, s.9

verdiğinden, denge politikalarına başvurmanın gerektiğini de göstermiştir. Bu durum, Abdülhamid'de, kendine has bir politika ve siyaset kaideleri oluşturmuştur."[100]

Sultan Abdülhamid'in temel amacı Mısır sorununu yabancı müdahalesi olmadan çözüme kavuşturmak ve Mısır'daki isyancı güçlere karşı askerî müdahalede bulunmamak olmuştur. Buna rağmen Mısır'ın İngilizler tarafından işgalini önleyememesinde Mısır'daki, Urabî Paşa gibi yerel elitlerin milliyetçi hareketlerine karşı yeterli bilgiye sahip olunamaması ve sorunların tüm yönleriyle ele alınmadan nasihat etme ve nişan verme gibi geçici çözümler uygulanması etkili olmuştur. Sultan II.Abdülhamid'in izlediği siyaset dönemin basın organlarında eleştirilmiş ve Sultan, dönemin sadrazamları Kâmil Paşa ve Said Paşa'nın da eleştirilerine maruz kalmıştır. "*Ancak İngiltere'nin Mısır sorunu sırasında izlediği politikalar etraflıca incelendiğinde II. Abdülhamid'in izlediği siyasetin Osmanlı Devleti'nin çıkarlarına uygun olduğu görülmektedir.*"[101] Feroze A.K.Yasamee Sultan II.Abdülhamid'in Mısır politikasının, üç sebebe dayanarak statükoyu koruma odaklı olduğunu savunmuştur. Bu sebepler ise birincisi Mısır'ın uzun bir süredir sadece resmi olarak Osmanlı toprağı olması, Mısır'ın farklı bir hanedan tarafından yönetilen ve bağımsız bir ordusu olan bir nevî özerk bir bölge olması, ikincisi ise mevcut statükonun İngiltere ve Fransa'nın tacizlerine karşılık kendisinin elini kuvvetlendiriyor olmasıdır. Akdeniz'deki güvenliği nedeniyle Mısır Fransa için çok önemli olmuş ve İngiltere Süveyş Kanalı'ndan dolayı Mısır'dan asla vazgeçmemiştir. Ayrıca Mısır'ın en önemli ticari ortakları olan bu iki devletin Mısır'daki menfaatlerini engelleyemeyeceği için Tunus gibi Mısır'ın da elden çıkmaması için mevcut statükonun korunması gerektiğini düşünmüştür. Üçüncü bir sebep ise Mısır'ın kendi başına bağımsızlık mücadelesine girişmesi ve İngiliz destekli, Kahire merkezli bir rakip Arap hilafeti oluşturulması endişesini taşımıştır.[102]

Şurâ-yı Ümmet'te yer alan "Mısır ve Mısırlılar" başlıklı makalede Sultan II.Abdülhamid'in Mısır politikası eleştirilmiş ve Sultan'ın halifelik konumunu kullanarak Mısır'ı elde tutmaya çalışması Mısır'ın kaybedilme sebeplerinden biri olarak görülmüştür. Sultan II.Abdülhamid ve Sultan I.Selim'in karşılaştırıldığı, Sultan I.Selim'in Mısır'ı fethedip hilâfeti devralan padişah olmasına rağmen Sultan

[100] Musa Gümüş, *Sultan II. Abdülhamid'in Mısır Politikası*, (doktora tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2013, s.138.
[101] Kızıltoprak, *Mısır'da İngiliz İşgali*, s.262.
[102] Yasamee, *Abdülhamid'in Dış Politikası*, s.125-126.

II.Abdülhamid kadar hilâfet iddialarında bulunmadığının iddia edildiği satırlar şu şekildedir:

> "*Mısır'ı zapt ederek saltanat-ı osmaniyeye hilafet-i osmaniyeyi iki yüz milyon İslamın temâyülat-ı kalbiyesiyle zî-halecân-ı hayat bir bahşâyiş-i âlihi olarak hediye eden Selim-i evvel, Mısır'ı teslim eden Abdülhamit kadar halifelik iddialarına kalkışmamış, hilafet da'valarıyla cihanı bîzâr etmemiştir. Bekası haktan, hayatı adlden, şi'ârı "hâdim'ül-haremeyn" vazifesinden mütehassıl hilafeti Abdülhamid Roma İmparatorlarının uluhiyet da'valarına kadar îsâl etti. Fakat vâ esefâ ki bu iddiayı cennet nemayı hilafet ne mezalim ve tahribâta ne de Mısır'ın teslimine mâni' olabildi."* [103]

*Şurâ-yı Ümmet'*te Sultan'ın Mısır'a müdahale etmemesi de eleştirilmiş ve bunun İngiltere'nin müdahalesini kolaylaştırdığı ve diğer büyük güçlerin de müdahalesini hızlandırdığı iddia edilerek bu durum "*Mısır'ı düşünmeyen sadece Türkler idi*" cümlesiyle ifade edilmiştir. Halbuki Sultan II.Abdülhamid'in izlediği siyaset Panislamizm siyasetidir. Mısır'a askeri bir müdahalede bulunmak, Panislamizm politikasını uluslar arası alanda bir koz olarak kullanan Sultan II.Abdülhamid'e Mısır halkına karşı açıklamada bulunamayacağı zor bir karar olmuştur. [104] Bu nedenle Sultan II.Abdülhamid Mısır'a askeri bir müdahalede bulunma fikrine şiddetle karşı çıkmıştır.

Şurâ-yı Ümmet'te eleştirilen bir başka nokta ise Sultan II.Abdülhamid'in Mısır hidivleriyle arasındaki mücadeledir. 1902 yılında kaleme alınan *Hidiv Meselesi* makalesinde Sultan'ın Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa ile mücadelesinin Mısır'da hepsinden daha çok güç sahibi olan İngiltere'yi güldürmekten başka bir işe yaramadığı ifade edilmiştir. "*Ru'esâyı islamın böyle birbiriyle uğraşmalarından yine ümmet mutazarrır oluyor. Bizi en ziyade müte'essif ve mükedder eden cihet budur."*[105] cümleleriyle Sultan'ın Mısır hidivleriyle mücadelesinin ümmete zarar verdiği ifade edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Mısır'la ilgili dış politikası, hidivlerle ve yerel elit güçlerle mücadelesine bakıldığında Sultan II.Abdülhamid'in riskten kaçınan, İngiltere ile savaşa sebep olacak gelişmelerden uzak durmaya çalışan, büyük güçlerle sorun yaşadığı zaman başka bir güçten yardım alma vasıtasıyla sorunu çözmeye çalışan, ikna yoluyla zaman kazanmaya çalışan bir politika izlendiği görülmüştür. Sultan'ın

[103] "Mısır ve Mısırlılar", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr.32, s.1.
[104] Kızıltoprak, *Mısır'da İngiliz İşgali*, s.263.
[105] "Hidiv Meselesi", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr. 18, 15 Kanun-u evvel 1902, s.1

İngiltere'ye karşı savaş ilanından kaçınması ortaya başka risklerin girmesinden kaynaklanmıştır. Bu riski "*Mısır'da inat gösterse idim muhakkak Filistin'i, belki de Irak'ı kaybederdim*"[106] sözleriyle ifade ederek diplomasiden yana olmasındaki uzun vadeli çıkarını ifade etmiştir. Sultan II.Abdülhamid'in bu politikası, Osmanlı Devleti'nin toprak kaybetmemek adına 19.yüzyılda uyguladığı denge siyasetinin bir örneğini teşkil etmektedir.

Sultan II. Abdülhamid'in Mısır politikasını özetlersek; Sultan, İngiltere'nin Mısır'dan çıkması için elinden geleni yapmış fakat bundan bir sonuç alınamamıştır. Osmanlı Devleti gücünün sınırlarının farkında olarak bölgeye asker göndermeyerek sıcak bir çatışmaya girmemeyi tüm dış baskılara rağmen başarmıştır. Bir yandan da büyük devletler arasında süren sömürgeci rekabetten yararlanmıştır. Mısır'daki iç problemlerin yeterince anlaşılamaması ve yerinde doğru bir şekilde değerlendirilip yeterli önlemler alınamaması Mısır'daki iç sorunların sona erdirilememesine sebep olmuştur. Fakat dış politikada diplomasiyi etkin bir şekilde kullanarak Mısır'da İngiltere ve diğer büyük devletlerin istedikleri gibi hareket etme ve Mısır'ı kolayca işgal etmelerini engellemeyi başarmıştır. Böylece Osmanlı Devleti, İngiltere'nin Mısır'ı Osmanlı Devleti'nden resmen ayırdığını ilan ettiği 1914 yılına kadar fiilen işgal altında da olsa resmî anlamda bir Osmanlı toprağı olarak elde tutmayı başarmıştır.

2.6 Girit

Girit adası, tarihi milattan önce 4000'li yıllara giden neolitik bir kültürün geliştiği, ilk sakinlerinin milattan önce 3000 ile 1400 yılları arasında adada yaşadığı ve bugünkü Avrupa medeniyetinin beşiği haline gelen, Küçük Asyalı "asıl Giritliler" olarak ayırt edilen medeniyetin doğduğu yer olmuştur. Milattan önce 1400 yılında Yunanlılar'ın istilâsına uğrayan Girit adası, milattan önce 69 yılında Roma hâkimiyetine girmiştir. Girit'te Arap hâkimiyeti ise Emeviler'in akınlarıyla başlamış, Abbâsi Halîfesi Me'mun döneminde Ebû Hafs Ömer b. Îsâ el-Endelûsî tarafından (813-833) yılları arasında ise tamamen fethedilmiştir. Bizanslılar Girit'i geri alabilmek için birçok girişimde bulunmuş ve yaklaşık 150 yıllık bir zaman diliminden sonra Bizans idaresi kurulmuş ve ada halkı tamamen Hıristiyanlaştırılmıştır. Haçlı seferleri sonrasında

[106] Rıfat Uçarol, *Bir Osmanlı Paşası ve Dönemi Gazi Ahmet Muhtar Paşa*, Milliyet Yayınları,İstanbul 1976,s.171, Akt: Musa Gümüş, *Sultan II.Abdülhamid* , s.142

Ada'daki karışıklıklar gittikçe artmış ve Girit, 1204 yılında Venedik hâkimiyetine girmiştir.

Girit'e Osmanlı hakimiyeti girmeden 14.yüzyıldan itibaren Girit, Osmanlı ve Venedik arasındaki siyasi ilişkilerde belirleyici bir rol oynamaya başlamıştır. Ada'nın tamamen Osmanlı hâkimiyetine geçtiği 1669 yılından sonraki 150 yıllık dönemde Girit'te ciddi bir sorun yaşanmamıştır. Osmanlı Devleti burada birçok hayrat yapmış, Girit halkına vergi konusunda imtiyazlar vermiştir. Fakat Fransız İhtilali ile başlayan milliyetçilik akımı, Rus Çarı'nın başlattığı tahrikler, Osmanlı Devleti'nin merkezî otoritesinin zayıflaması ve bozulan düzeni, Rumlar'ın kurduğu Heteria Cemiyeti'nin propagandası Girit'teki huzurlu dönemin sona ermesine sebep olmuştur. [107] Osmanlı Devleti Mora'daki Rum ayaklanması ve Tepedelenli Ali Paşa'nın isyanı ile uğraşırken Giritli Rumlar da 1821 yılında İsfakya ve Hanya sancağının dağlık köylerinde çıkarılan isyanlarla ayaklanmaya dahil olmuşlardır. Mısır valisi Mehmed Ali Paşa ve oğlu İsmail Paşa'ya bırakılan bu mesele Londra protokolü ile Osmanlı aleyhinde çözülmüş ve Yunanistan'ın bağımsızlığı tanınırken Girit, Yunanistan'ın dışında bırakılmıştır. Bunun üzerine Giritli Rumlar tekrar ayaklanmalara başlamışlardır.[108] 1841,1858,1867 yıllarında çıkan Girit isyanları sonucunda Osmanlı Devleti 1868 yılında Girit için bir anayasa hazırlamıştır. Fakat 1868 reformları Ada'daki sorunları ortadan kaldırmamış, özellikle 1878 Berlin Antlaşması'nın 23.maddesinde geçen ıslahat maddesi, Girit'teki isyancıların Avrupa'daki devletlerin ilgisini çekmek amacıyla faaliyetlerini arttırmalarına sebep olmuştur. 1878 yılında Halepa Fermanı ile bir nevî muhtariyet elde eden Giritliler sözleşmeden memnun kalmamıştır. Gül Tokay, sözleşmenin başarıya ulaşamamasında Sultan II.Abdülhamid'in sözleşme şartlarına uymaması ve bu durumun sonucunda adadaki ayaklanmaları arttırmasının, Hıristiyan ve Müslümanların birbirlerini katletmeye başlamasının etkili olduğunu ifade etmiştir. Nitekim Osmanlı Devleti 1897 yılında Yunanistan'la girdiği savaşı kazanmış olmasına rağmen Girit'in muhtariyetini 18 Aralık 1897'de ilan etmiştir. Büyük devletlerin politikası ise Girit'in Yunanistan'a bağlanması durumunda Balkanlar'daki

[107] Cemal Tukin, "Girit", *DİA,* c.14, İstanbul 1996, s.85-86-89
[108] Mehmed Salâhi, *Girid Meselesi 1886-1889*, Haz: Prof.Dr.Münir Aktepe, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1967, s.3.

sorunları arttıracağı ve kendi çıkarlarının tehlikeye düşeceği endişesiyle adadaki statükonun korunması gerektiği yönünde olmuştur. [109]

Jön Türklerin Girit meselesine bakış açısına değinirsek, Makedonya'daki ve Girit'teki karışıklıklar ve verilen tavizler, Sultan'a karşı muhalefeti arttırmış ve bu durum yönetime karşı Müslüman muhalefeti temsil eden Genç Osmanlılar hareketinin oluşmasında etkili olmuştur. Girit, Jön Türkler için Osmanlı Devleti'nin namusudur. Girit'e verilen tâvizler bir ihânet olarak görülmüş ve *Şurâ-yı Ümmet*'te yayımlanan *Girit* başlıklı makalede bu durum şöyle ifade edilmiştir:

> "*Çaresiz, mazlum, aciz ve giryan Girit! Girit Adası, bu devirde namus milletin ve İslamiyetin her yerden büyük bir siyasetgâhı oldu. Bu bedbaht cezire, hiçbir yerin fethinde sarf edilmeyen hayret efzâ-yı 'ukûl emekler, gayretlerle muhât olduğu denizle bir kemiyette denilecek derecede kanlar dökülerek, diyanet ve milliyet gayretlerinin şekl-i siyaset devlete imkan tasavvur edildiği kadar irtibat ve ve tevhîdiyle feth olunmuştu. Ve fi'l-hakîka vaziyeti itibariyle siyaset ve diyanetimize bir nigehbân-ı mihribân halinde idi. Efsûs ki şu son yirmi beş senelik hükümetin beceriksizliği, cehli, hıyâneti üç asrın idaresizliğiyle te'âdil ve tesâbuk ederek, bugün elimizden çıkıp gitmiştir. Buna yürek sahibi her Osmanlı gayetü'l gaye mütelehhif ve müteellim olmalıdır. Zira Girit Adası'yla beraber rıhtedâr ve mecruh olan iki şey vardır ki biri bu milletin namusu, biri de pek sarîh olan hakkıdır."*[110]

Jön Türklerin Girit Adası'na dair eleştirileri özellikle 1897'den sonra Sultan II.Abdülhamid'e karşı şiddetli muhalefete sebep olmuştur. Mehmet Hacısalihoğlu, Sultan II.Abdülhamid'i fazlasıyla pasif olmakla suçlayan, savaşı saraydan idare ettiği yönünde iddialarda bulunan Jön Türklerin, 1897 zaferinden sonra iddialarının çürütülmesi üzerine kendi aralarındaki ihtilafların arttığını ifade etmiştir. [111] Hareketin liderlerinden Mîzancı Murad'ın Girit'le ilgili görüşlerine değinen Şerif Mardin, Murad'ın sözlerini şöyle aktarmıştır :

> "*Girit meselesi basit bir meseledir. Vaktiyle Girit Hıristiyanları Yunanistan'a ilhak olunmalarını isterlerdi. Bugün onu istemiyorlar, çünkü fermanların temin ettiği hâl-i hazır, kendilerini Yunan idaresinden ziyade mesut ve bahtiyar edebilecektir. Giritliler bunu şimdi tasdik ediyorlar, fermanlar ahkâmına riâyet olunmasından başka bir şey istemiyorlar… Taahhüt ve tekellüf-i halisane ve tamamen icraya musaraat usulü ne vakit bizim muamelât-ı resmiyeye girecek olursa Osmanlı İmparatorluğu kurtulacaktır.*"[112]

---

[109] Tokay, *Makedonya Sorunu,* s.26.
[110] "Girid", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr. 9, 6 Ağustos 1902, s.1.
[111] Hacısalihoğlu, *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu*, s.66
[112] Mîzancı Murat, "Kasıt mı Yoksa Aciz mi?", *Mizan*, 22 Zilhicce 1313, *Taharri-i İstikbâl*, II, S.43, Akt: Mardin, *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri*, s.134

Görüldüğü üzere Mîzancı Murad, Girit'te reformların gerçekleştirilmesini istemiş ve bu şekilde Osmanlı İmparatorluğu'nun kurtulacağını ümit etmiştir. Bu hususta gerekirse yabancı müdahelesini de lüzumlu görmüştür. Fakat *Şurâ-yı Ümmet*'in kurucusu Ahmed Rıza ise daha önce de değindiğimiz üzere yabancı müdahalesine şiddetle karşı çıkmış ve Girid için yapılacak reformların tüm Osmanlı tebaası için yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Ahmed Rıza'ya göre Murad'ın fikirlerinin aksine Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanma sebeplerinden en önemlilerinden biri azınlıklara gösterilen bu toleransın varlığı olmuştur. İmparatorluk unsurlarına bu kadar ayrıcalık tanınması, İmparatorluğun, tebaasını oluşturan unsurlarla kuvvetli bir bağ oluşturmasını engellemiş ve bunun sonucunda da milliyetçilik akımı yayılmaya başladığında bağımsızlık düşüncesi bu unsurlar arasında rahatlıkla zemin bulabilmiştir. Böylece Osmanlı İmparatorluğu içerisindeki Hıristiyan mezhepler, diğer vatandaşları da kendi yanlarına çekmek için bir yarışa girmiş ve İmparatorluk sınırları içerisindeki bölücülük artmıştır.[113]

Girit'teki yabancı müdahalesine ve verilen tavizlere dair eleştirilerin kaleme alındığı 38 numaralı 1903 yılı *Şurâ-yı Ümmet* gazetesinde *Girit'in Yunanistan'a İlhâkı* başlıklı makalede Kıbrıs Adası'ndaki gibi bir müdahale ve işgalden çekinilmiş ve şu ifadeler kullanılmıştır:

> "[…]*Yoksa biz Kıbrıs Adası'nın İngiltere Devleti'nin eline geçmesi bir ta'ahhüd-ü azim içün mu'âhede'i hususiye ile ve idaresi bilâhere Yunanlı prense havâle olunan Girit Cezîresi itigâl-i müşterekindeki i'tilaf-i düvel büyük bir ihtilaf ve tezat –ı menâfi'den dolayı ta'ahhüdat-ı müştereke'i mütekâbele ile olduğunu ve şu mu'âhede'i hususiye ile ta'ahhüdat-ı müştereke hudud-u't-tasafiyesinin uçları, "şark meselesi" , "bahr-ı sefîd hakimiyeti" denilen müthiş "yıllar" mevsûl ve mültesık bulunduğunu biliyoruz. Fakat arzu ediyor idik ki Yunan hanedan kraliyesi, Yunaniler ve Yunan gazetecileri, bizle beraber buralar bitti bilsinler ve şu yıllardan hâsıl olan cereyanlar takdir tehlikeli olup, öyle her isteyenin her istediğine ve her istediği vakitte karışmasına karıştırmasına müsait bâzîçe etfal olmadıklarını anlasınlar."*[114]

Jön Türkler arasında Girit meselesine dair fikir ayrılığından biri de hareket içerisinde bir kısmın Padişah'la uzlaşma çabası olmuştur. Ahmed Rıza'nın da içinde bulunduğu *Meşveret* ise kesinlikle uzlaşma karşıtı bir tavır sergilemiştir. Halil Ganem'le birlikte Ahmed Rıza, Murad'ı padişahla uzlaşma çabası yönünden eleştirmiş, padişahın sözüne güvenilmeyeceğinden mücadeleye kesinlikle devam etmeleri gerektiğini iddia

[113] Mardin, *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri*, s.185
[114] "Girit'in Yunanistan'a İltihâkı", *Şurâ-yı Ümmet*, Nr.38, 6 Teşrîn-i evvel 1903, s.2

etmişlerdir. Murad'ın 1898'den sonra Padişahı eleştirmekten uzak bir tavır sergilemesini çok sert bir dille eleştiren Halil Ganem, Murad'ın kendisini padişaha rehin olarak vermesinin hiçbir anlamı olmadığını, padişaha destek vermeleri için padişahın partinin ilkelerini kabul etmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. [115]

Jön Türkler 1898'de Osmanlı askerinin Ada'dan çekilmesine çok sert tepki göstermişler ve muhtariyet haberi ile Prens Georges'un yüksek komiser seçilmesini basın yoluyla Müslümanlara duyurmaya çalışmışlardır. Bu duyurma çabasında, Osmanlı Devleti sınırları içerisindeki Türkçe basında 1896 yılında ilan edilen reformların ancak padişahın izniyle yayımlanabilmesi, reformlardan sonra Girit'te hiçbir sorun kalmadığı, adada durumun sakinleştiğine dair haberlerin yer alması gibi nedenler etkili olmuştur. [116]

İttihat ve Terakki Partisi'nin yönetime gelmesinden kısa bir süre sonra Girit genel meclisinin Yunanistan'la birleşme kararını ilan etmesi İttihatçıları şaşkınlığa düşürmüş ve hemen İngiltere'den yardım çaresine başvurmuşlardır. İngiltere ile birlikte diğer büyük devletlerin de ilhâkı tanımaması geçici bir süre de olsa yönetimi rahatlatmıştır. O dönemde meclisteki tartışmalar, birçok mebusun Büyük Devletler'in Girit'in Yunanistan'a ilhâkına izin vermeyeceklerine dair bir umut içinde olduğunu göstermiştir. Bununla beraber yönetim Girit'teki sorunun nasıl çözüleceğine dair ciddi bir program belirleyememiştir. Bu konu gazetelerde şiddetle eleştirilmesine rağmen meclis otoritelerince bir hazırlık içerisine girilmediği görülmüştür. Oysa ki Jön Türkler yönetimi ele geçirmeden önce 1903 yılında yazdıkları makalede meselenin çözümüne dair tavsiyelerde bulunmuşlardır. *Şurâ-yı Ümmet*'te "Girit'in Yunanistan'a İltihâkı" başlıklı makalede yer alan öneriler şu şekilde ifade edilmiştir:

> "*Ahâlinin zihniyeti, fikrini aralıkta bir 'ayn-ı "yalel" ile tağlît ve işgal etmemeli, zirâ'î ziraatine, ticari ticaretine teşcî' ederek rahatında bırakmalı, politika keşmekeşinden fârig etmeli, aynı zamanda ilim ve ma'ârifin tevsî'ine çalışmalı, harf ve sanâyi' mahalliye vücuda getirmeğe bakmalıdır.*"[117]

Gazetede verilen zirâî, fennî, ticârî yatırımlarla adanın geliştirilmesi gibi tavsiyelerin İttihatçıların yönetimi devraldığı yıllarda planlı bir uygulamayla hayata geçirilmediği

[115] Ernest Edmondson Ramsaur, *Jön Türkler ve 1908 İhtilali*, Çev: Nuran Yavuz, Pozitif Yayınları, İstanbul 2007, s.72
[116] Ayşe Nükhet Adıyeke, *Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908),* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000, s.244
[117] "Girit'in Yunanistan'a İltihâkı", *Şurâ-yı Ümmet,* s.2.

görülmüştür. İttihatçılar, her ne kadar Girit'in Yunanistan'a iltihâkını şiddetle eleştirse de Yunanistan'la bu sebeple girişilecek bir savaşa da taraftar olmamışlardır. Kamil Paşa Hükümeti, İngiltere'nin zorlamaları karşısında Kıbrıs gibi Girit'in Yunanistan'a iltihâkını kabul etmekten başka bir çare olmadığını düşünmüştür. Fakat artık ada bir Osmanlı meselesi değil, dört büyük devletin de dahil olduğu bir Avrupa meselesi olmuştur. Bu nedenle Girit meselesinin çözümü ertelenmiştir. Bir yandan da Bulgaristan'ın bağımsızlığını duyurması, Makedonya'da çıkan sorunların bastırılamaması, Trablusgarp Savaşı ve ardından Balkan Savaşları'nın başlaması Osmanlı Devleti'nin bölgedeki sorunların çözümünde aciz kaldığının kanıtı olmuştur.[118]

Sultan II. Abdülhamid'i Girit'teki sorunlara müdahaledeki yetersizlikle suçlayan İttihat ve Terakki Hükümeti olayların akışına engel olamamış ve Balkan Savaşları sonrasında 1913 Atina Antlaşması ile Girit'in Yunanistan'a katılmasını kabul etmek zorunda kalmıştır. Nükhet Adıyeke'ye göre adanın kaybedilmesinde en büyük etkenlerden biri adanın tamamen Türkleştirilememesi olmuştur. Bu konudaki fikrine *İstikbâl* gazetesindeki değerlendirmeyi örnek veren Adıyeke, adada dil yetersizliği, Arap alfabesinin zorluğu, Türkleştirme çabasının olmayışı ve ihmalkârlık nedeniyle Türklerin Girit'ten atıldığını ifade etmiştir.[119]

Bu bağlamda bakıldığı zaman Ahmed Rıza'nın sözleriyle örtüşen bu eleştiri, Osmanlı Devleti'nin fazla müsamahakâr davranarak tebaasıyla bütünleşememesi, bölgede ayrılıkçı fikirleri arttırmış, bu da adaya yabancı müdahalesini kolaylaştırmış olduğu fikrini doğrular niteliktedir. Neticede Osmanlı Devleti'nin en gözde adalarından biri olan Girit, 1913 yılında kaybedilmiş, 1924 Türk-Rum mübâdelesine dahil edilerek adadaki Türk hakimiyeti tamamen sona ermiştir.

[118] Karal, *İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı*, s.253-254.
[119] Adıyeke, *Girit Bunalımı*, s.303.

3. ŞURÂ-YI ÜMMET 1-44 SAYILARI SEÇİLMİŞ YAZILARIN ÇEVİRİSİ

Numara 1 [120]

Sene 1

1 muharrem el ahrem 1320 / 10 nisan 1902

3.1 İfade-i Mahsusa

Şurâ-yı Ümmet, vatanın mesâib-i hâzıradan tahliyesine ve umum Osmanlıların hürriyet ve saadetini istihsal ve teminine çalışmak maksadıyla teessüs eden bir cemiyetin vasıta-i neşriyatıdır.

Cemiyetin başlıca vezâif-i 'amâli şunlardır :

Devlet-i Aliye-i Osmaniye'nin istiklâli siyasi ve tamam-ı mülkiyesini her türlü müdahale-i ecnebiyeden son bulundurmak ve iâde-i şevketine çalışmak.

İdare-i keyfiye ve müstebidenin bir hükümet-i meşrutiye inkılâbına ve 7 Zilhicce 1293 tarihli Kanun-i Esasi ahkâmının tatbik ve icrasına çalışmak.

Ümmetin hukukunu müdafaa ve temin ve hükümetin ahvâlini ıslah etmek gibi vazifeler hep Osmanlıların hamiyet ve gayretinden beklendiği ve necat ve saadet yalnız Osmanlılıkta arandığı cihetle efkar-ı umumiyeyi bu yolda tenvire çalışmak.

Osmanlı anasır-ı muhtelifesi arasında ihtisasât vatanperverâne ve insaniyetkârâneden mütevellid bir ittihad-ı samimi vücuda getirmek Müslim ve gayr-i müslim teb'a-i osmaniyenin siyaseten tevhidi efkârına çalışmak.

Hükümet başında bulunanları ihtiyacât ve terakkiyâtı zamâneden haberdar ve îfâyı vazifeye davet ve icbar etmek.

Bir taraftan memalik-i osmaniyeden her ferdin ve her kavmin refah ve saadeti islahat-ı umumiye ile kaim ve kabil olacağını ahaliye anlatmak ve diğer taraftan

[120] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-1'de yer almaktadır.

ümmet-i Osmaniyenin asrımızdaki müterakki milletlerle hem mertebe olmak istidadından mahrum bulunmadığını enzar-ı ecanib ve ağyara da isbata çalışmak.

Saray zindanlarında hapse mahkûm ve her türlü ni'am-ı mearif ve medeniyeden mahrum olan aile-i saltanat efradını bu hal esaretten kurtarmaya müktesebat-ı aliyeden hissedar eylemek ve hanedan-ı osmaniyenin makam-ı hilâfet ve saltanatında mülk ve millete nafi' olacak surette bekasını takviyeye çalışmak.

İşte (şurâ-yı ümmet) bu makâsıd-ı halisane ve mühimmeyi hayyız-ı fiile isale ve vatandaşlarımıza vukuat-ı cariyyeyi ihbara vasıta olacaktır.

Ümmetin hayat ve selametine hizmet arzusuyla bu doğru yolda cemiyete iştirak ve mu'âvenet edecek erbâb-ı cemiyete şurâ-yı ümmet sahifeleri açıktır.

3.2 Müdahale-i Ecnebiyye

Denize düşen yılana sarılır derler. Hükümet-i hâzıra memleketimizi bir bataklığa, bir kan gölüne döndürdü. Dünden beri ümmet ne yapacağını şaşırdı. Bu çirkefden, bu seylâb-ı belâdan kurtulabilmek için sarılacak dal, kütük arıyor, korkuyor, kımıldarsam daha ziyade yanarım zannediyor nam ve haysiyet-i milliyeyi i'la edecek hareketten çekiniyor. Tebdîl ve ıslahına muktedir olduğu şeylerde bile acz gösteriyor, hariçten imdat bekliyor.

İnsanı ye'ise düşüren ve felah ve necatı böyle ahirin himmetinde aramaya sevk eden ahvalden biri acaba devr-i ikbale çabuk ve kolay vasıl olamamak kederi veya hayat-ı maddiyyeden bilâ zahmet intifa etmek emeli değil midir? Ecanibin tevassutuna arz-ı ihtiyaç edenlerin içinde hüsn-ü niyyet sahibi olanlar da var. Bunlar vatanı daha büyük tehlikeden kurtarmak için düvel-i muazzamanın fiilen müzaheretlerini talep etmeye lüzum görüyorlar. İngiliz, Fransız askeri bir zaman geldi, bize mu'âvenet etti. İngiliz düşmanı Rusya'yı İstanbul'un kapısında durdurdu. Ayastefanos Muahedesi'ni bozdurdu. Bize bu derece iyiliği dokunan Avrupa'nın müdahalesini ne için istemeyelim " gibi deliller serd ederek ecnebilere müracaattan hasıl olacak kavaidi isbata çalışıyorlar.

Vakı'a diğer bir devletin zabtı ve istilasına mani olmak maksadıyla memleketimizi himaye edenler, yani ben yiyemiyorum, sana da yedirmem diyenler oldu. Lakin hiçbir vakit ıslahat-ı umumiye arzusuyla yine yardım eden ve kuvvet ve şevket-i osmaniyenin arındığını isteyen bulunmadı. Bulunmuş olsa dost zannettiğimiz

hükümetlerden kimi Mısır'ı, Kırım'ı, kimi Cezayir'i, Tunus'u, kimi Bosna'yı, her sene işgal eylemezdi. Hiçbiri Yunan'ın, Sırbistan'ın, Bulgaristan'ın, Girit'in bizden birer birer ayrılmasına razı olmazdı.

Düvel-i Ecnebiye her ne vakit umur-ı dahiliyyemize karıştı ise bu müdahalesine kah bizden bir unsuru daha ayırarak ve kah muhtekirlere misyonerlere yeni imtiyazlar alarak, hasılı daima Türk ve İslamın nüfuzunu kırarak nihayet verdi.

Mülkün yarısı dağıldı gitti. Biz hala devlet-i aliye'nin istiklali ve tamamı mülkiyesi düvel-i muazzamanın taht, zaman ve kefaletindedir diyoruz. Avrupa'da elli sene devr-i daim eden ağras-ı hafiyeye cebl ve riya siyasiyeyi görüyoruz. Defaatle aldandık, artık yetişir. Maziden ibret almalıyız. Fenalığa bir sebep olmamalıyız " vela telkuu bi eydiyeküm ila't-tehlüke "(ayet-i kerime)

Halkın büyük sandığı, lütf ve adaletine güvendiği devletler bugün ne haldedirler. Bize ne iyilik etmeye muktedirdirler? Ermenilerin, Boerlerin[121], Finlandiyalıların, Polonezlerin avaz iştikasına kulak asanlar var mı? Âsâkir Afrika'da uğraşıyor. Fransız şark ve aksa-yı şark politikalarına kâmilen Ruslara tabi oluyor. Alman hükümeti de Rusya ile iyi geçinmek mecburiyetinde buluyor. Moskof'un böyle kuvvetli bir zamanında Avrupa'nın müdahalesini istemek büsbütün hata değil midir?

Avrupa, görüyoruz her işte kendi menfaatini düşünüyor. Büyük bir fayda olmazsa bize de yardım etmez. Almanya'nın, Rusya'nın, bu idareyi değiştirdikten sonra edecekleri istifade acaba şimdi kazandıkları imtiyazata muadil olacak mı? Bahusus bize böyle ecnebi ile vuku bulacak tebdilattan gelecek faide bu uğurda edeceğimiz minnete, fedakârlığa değecek mi?

Düvel-i ecnebiyeye verilen en küçük bir müsaade ve imtiyazın hatta misafirperverlik namına edilen ikram ve ihtiramın bile bilahere muahedelere kapitülasyonlara bir hak gibi kaydedildiği ve muvakkaten verilen bir ruhsatı bile bir daha geri almak mümkün olmadığını görüyor muyuz?

Avrupa eğer ricamızı dinleyecek, imdadımıza gelecek olursa evvela Ermenilerle Makedonyalıları ayırmak isteyecektir. Çünkü Berlin Muahedesiyle onlara bazı imtiyazlar vaad ediyor. Ve Ermenileri diğer Osmanlılardan daha mağdur sanıyor. Biz bu halde erzel-i ömre ermiş bir padişahın eza ve cevrinden korunalım derken devletin

[121] Boerler: Güney Afrika'da Hollanda aslından türemiş sömürgecilere verilen ad.

hukuk ve istiklaline bir darbe daha urarmış ve muvakkat bir yılanı defa kıyam eylerken ümmetin

Sayfa 2

başına mü'eyyid, mübrim belâlar getirmiş olmaz mıyız? Bu hareketimiz bir pire için yorgan yakmaya benzemez mi? Umur-u hususiyede herkes istediği ve işte buyurduğu gibi hareket eylemekte hürdür. Lakin umumun menâfi'ine meydan hamiyete atılan bir âdem, devlet ve milletin istikbâlinden başka bir şeyi düşünebiliyor mudur? Ce'li , sathî ıslahattan ve kaidesi muvakkat veya mazereti faidesine galip teşebbüsattan sakınmalıdır.

Bizi küçük düşürmek, zelil, hakir tanıtmak, idare-i umurda aczimizi, cehaletimizi âleme ilan etmek öteden beri Türk'ün mahv ve inkırâzına cehd edenlerin adı, mesleğidir. Biz bu burhanı tekzibe ve kendimizde iktidar olduğunu fiilen ispata çalışacak yere umur-u dahiliyeyi ıslaha ecnebiyeleri celb eylemiyoruz? Aleyhimizde söylenen sözü zımnen kabul ve tasdik eylemiş oluyoruz.

Biz talep eylemesek Avrupa işimize karışıyor diyoruz evet karışıyor. Avrupa'yı müdahaleden men etmek şimdilik elimizde değildir. Lakin Avrupa'nın müdahalesini istememek, bahusus Ermeni ve Makedonya ihtilal komitelerinin mütâlibi tervîh edecek surette istememek elimizdedir.

Her millet, her hükümet kendi umuriyeti ihtiyâc-ı memlekete göre idare eylemekte muhtardır. Bu hak dünyanın her tarafında mür'îdir. Her devlet nezdinde maksadı tanınmıştır. Bulgarlar, Yunanlılar bile ecnebi müdahalesini kabul etmiyorlar. Biz de milletimizin hürriyetini ve hükümetimizin harici itibarını gözetmeliyiz. Müdahalenin olmasına değil, olmamasına çalışmalıyız. Necat ve saadeti hariçten gelecek kuvvette değil, dahilde umumun ittihadıyla hasıl olacak kuvvette aramalıyız. Bunun için ümmetin hürriyet ve mukadderatını ziyadeleştirecek ve hukuku-u vezâifini birleştirecek vesait-i izhâra sebat etmeliyiz.

Ahali ittihat edecek ve hep bir ağızdan bağıracak olursa sesini her tarafa işittirir. Sözünü her hükümete dinlettirir. Avrupa Ermenileri tesâhib eyliyorsa buna sebep yalnız hristiyanlık hissi veya Abdülhamid'in zulmü değildir. Avrupa'da Ermeni vaveylasından başka nida işitilmemesidir. Kürdün sükûtu Ermeninin sedasını yükseltiyor.

Biz eğer birleşecek, hukuk ve menâfi-i müşterekemizi müttefikan müdafaa edecek olursak devletimizin parçalarca taksim suretiyle inkırâzına çalışan unsur ve heyetler ifa' ihtilale suhuletle muvaffak olamaz. Müdahaleye vesile bulamaz. Binâenaleyh müdahalat-ı ecnebiyenin önüne set çekmek ve mük-ü devleti ciddi ve milli bir surette ıslah etmek için bunun Osmanlılar'ın ittihadı ve bu ittihadı vücuda getirmek için Osmanlı mebusan meclisinin küşadı lazımdır. (*)

- Bu makalede müdahalât-ı ecnebiyenin mazereti gösterildi. Fikir bir makalede dost bir devletle ittifak etmek faidesinden bahsedilecektir.

3.3 Kanun-i Esasi'ye Bin Muhtacız

Hükümât-ı mevcûde ehemmiyet-i siyasiyeleri nokta-i nazarından birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü olmak üzere üç sınıfa taksim edilebilir.

Birinci derecede bulunanlar yani hükümat-ı muazzama şunlardır: İngiltere, Almanya, Rusya, Cemahir-i Müttefika-i Amerika, Fransa, Avusturya, İtalya. Rusya müstesna olmak üzere bu büyük hükümetlerin hepsi meşrutiyetle idare olunmadadırlar.

Terakkiyatımızla Japonya, İspanya, Çin, ikinci sınıfı teşkil eden hükümetlerdendir. Bunlardan Japonya ile İspanya birer idare-i meşrutaya malikdirler. Üçüncü derecede bulunan Hollanda, Portekiz, İsveç, Norveç, Yunan ve hatta dördüncü derecede hâiz ehemmiyet olan Romanya, Suriye, Bulgarya Hükümetleri bile düvel-i muazzaman gibi hükümat-ı meşrutiyedendir.

Düvel-i muazzamayı takliden Türkiye için usul-ü meşrutanın kabulünü mısran atılmamız, arzuyu vatanperverâne ve terakkî-i ceveyâna başka bir şeye haml edilmemelidir. Padişahların idare-i müstebidâneleri sebebiyle günden güne zaafa düşen vatanımızı layık olduğu mevkiye isad edebilmek için düvel-i mütemeddinenin kabul ettikleri tarz-ı idareyi kabul mecburidir. Zira idare-i keyfiye ve müstebide mâni' terakkî ve temeddündür. Tahsil gören ve sahib-i zekâ bulunan Ruslar bu noktayı pek güzel anlamışlardır. Onlar da fırkamız gibi meşrutiyetin kabulü için çalışmaktadırlar. Kanun-i Esasi taraftarı olan Ahrâr-ı Osmaniye, hükümet-i hamidiyenin darbe-i gaddarânesine nasıl kurban olup gidiyorlarsa hürriyet ve meşrutiyet taraftarı olan Ruslar da aynı surette düçâr-ı gaddar olmadadırlar. Sahib-i malumât Çarın bir hareketiyle bilâ tefrik bütün tâbiyesine muâmele-i vahşiyânede bulunan cahil padişahımızın hareketi arasında hiçbir fark yoktur. Cahil olsun,

mâlumatlı olsun, bir hükümdar müstebit oldu mu hükümran olmak için tabiatiyle zulmetmeye tâbiyesinin kanını döktürmeye mahkum kalır.

Biz Osmanlılar bir rub‘ asırdan beri geçirdiğimiz acı tecrübelerden istifade edip de ne vakit bizi Avrupa’nın maratonunda bırakan bu menfûr ve sefil halden kendimizi kurtaracağız? Şecer-i istibdadı günden güne koparmak, vatanımızın üzerindeki şâibe-i esareti kaldırmak için insanca, mertçe hatta icabında şerefiyle haysiyetiyle ölenlere layık azim ve hüdâpendâne ile çalışmak istemeyecek miyiz? Bu kadar gadr ve bu kadar tahkir altında yaşıyoruz da bir sadâyı şikayet olsun çıkartamıyoruz. Bu meskenete sebep yegâne olarak din ortaya sürülüyor. Ve diyor ki İslamiyet bize ulu’l-emre itaati emreder. İslamiyetin ulu’l-emre itaati emrini bu yolda sebep makamında zikretmek büyük bir hatadır. Din-i İslam’ın ale’l-husus bu meselede edyân-ı saireye müreccehiyeti güneş gibi aşikârdır. İslamiyet ulu’l-emrin, halifenin vezaifini pek âdilâne tahdid ve ta’yin ettiği gibi vazife-i hilafeti hakkıyla îfa etmeyen ulu’l-emre karşı tâbi’lerin de sükut etmesini, sözle olmadığı surette fiiliyat ve icraat ile mâniat göstermesini emretmiştir. Eşrâf-ı ümmetin nesah-ı ma’kulesini dinlemeyen istişareyi kabul etmeyen halifenin hal’ini İslamiyet Müslümanlara emreder. Miskinlik ve kayıtsızlık eseri olan bir fiili müstebitlere karşı isyanı farz derecesine çıkaran bir dinin icabesine hamletmek ne büyük küstahlıktır?

Padişahın keyf-i mayişa-ı zulme cesaretine başlıca sebep milletteki cansızlıktır. Kayıtsızlık, inkırâzın en büyük şartıdır. Bizi müteselli eden bir nokta varsa o da bizdeki şart-ı inkırâzın, bu kayıtsızlık illetinin henüz tamir olunmayacak dereceyi bulmamasıdır. Bununla beraber zamanın nezaketi ve tedavi-i illet için vaktin pek dar olduğunu da hatırdan çıkarılmamalıdır. Bir an evvel ıslah-ı hale bakılmazsa devr-i hamidiyenin ektiği necm-i fesad göklenecek, o beladan kurtulmak mümkün gayr-i mümkün olacaktır.

Osmanlılar! Uyanalım. Hal felaketli, istikbal tehlikelidir. Bu gidişle mahvolmak, intihar etmek zaruridir. Çalışalım! Selametimizi temine en müessir çare olan meşrutiyeti bir an evvel temine bütün kuvvetimizle gayret edelim.

Eğer bu gayreti derîğ edersek selamet mümkün değildir. En ziyade muhtaç olduğumuz ve her şeyden evvel düşüneceğimiz nokta bir idare-i zulmiyeyi kaldırıp onun yerine hürriyet ve adaleti tekeffül eden idare-i meşrutayı tesis etmektir. Bu nokta bir defa husule geldi mi ondan sonra bütün amal-i hasene kendiliğinden mevkii

fiile gelecektir. Mazinin acı tecrübesi bize idare-i hâzıranın felâh vermeyeceğini pek aşikar bir surette anlatmıştır. Mütenebbih olalım.

3.4 Siyasi- Hâl-i Hâzıra

İdaresizlik yüzünden memleketimizin her tarafını kaplayan teverrüş ve kasvet bu günlerde cidden ma'rufu taştı. Afrika-i şimâlide yegâne malikânemiz olarak kalmış Trablusgarp hakkında İtalya'nın hayli zamandır biledigi fikr-i istila en nihayet Pazar-ı siyasete çıkarıldı.Yirmi altı senelik bir istibdat-ı hıyânetkârenin sevâhilimizi muhafazasız bırakmış, İtalya'yı aleyhimizde alenen harekette serbest bulundurdu. Bir taraftan istilaya hazırlanmak için levazım-ı seferiyeyi ikmale ça-

Sayfa 3

lışan hükümet müşarun ileyha, diğer taraftan hükümetimizin ıslahat namına yapmakta olduğu teşkilâtı halkımıza zehrâbe'i zulm şeklinde göstererek yerlilerin İtalya hesabına ayaklanmalarına gayret etti. İki asırdır Avrupalılar tarafından bize tatbik edilegelen aynı hükümet-i siyasiye, şimdi Trablus hakkında da tamamen cereyân ettiriliyor. Evvelen hitam bulmaz bir teverrüş ve iğtişâş, saniyen sulh-i umumi için müdahale suretiyle işgal-i memleket.

Her ne kadar İtalya'nın emeline mani olabilmek için zât-ı şahânenin rica ve teklifi ve daha doğrusu İngiltere ile bu babda mutahassıl bir uzlaşma neticesi olarak İngiliz donanmasının Trablus sularında ara sıra dolaşması bu mıntıkanın kolay kolay bizden kat'-ı alâka edemeyeceğini anlatıyorsa da, bu uğurda tarafımızdan hiç gayret sarf edilmezse himâye suretiyle İngiltere'nin Trablus işlerine müdahalesi de zaruretten başka bir şey tevlîd etmez.

Balkanlar son haftalarda büyük bir harbin mukaddimâtını andıracak dereceyi buldu. Makedonya hududunda Köstendil civarında karargâhını kuran Makedonya İhtilal Komitesi Reisi Sarafov[122] buradan ihtilâl çetelerini serbestçe, istediği cihetlere sevk etmeye başlamıştır. Birkaç senedir kışın " ilkbaharda neler olacak" tarzında efkâr-ı umumiyeyi tâciz eden rivâyetin bu sene sahih olacağına kanaat gelmek üzeredir. Sulh zamanında ıslahat yapmayarak vatanı harbekâr-ı ebedî şekline koyan hükümetimizin, iâde-i asâyiş emrinde İzmir ve Konya redif fırkalarını seferber haline vaz' ile Rumeli mürettebâtını tezyîd ve takviye etmesi gerek Avrupa muhafili

[122] Boris Petrov Sarafov. Yüksek Makedonya Adrianopolis Komitesi ve İç Makedonya Devrim Örgütü liderlerinden. 1872/1907.

siyasiyesini ve gerekse Bulgar hükümetiyle arkasında saklanmış olan Rusya'yı düşündürmüştür.

Balkanlar'ı asırlardan beri ateşlere veren Rusya ve Avusturya hükümetleri, kendi menfaatlerine muvaffak olmak üzere bu mıntıkada yapılacak ıslahat veya tağyîrât hususunda 1897 senesinde uzlaşmışlarsa da müdahaleye vesile bulabilmek için böyle ufak tefek hükümetleri ileriye sürdüklerinden şimdiki tezebzib ve iğtişâşdan mânen bi't-tabî' memnundurlar.

Hatta Rusya ve Avusturya'nın bir taraftan Bâb-ı Âli'ye asâyişin iâdesi için lazım gelen teşebbüsâttan geri durulmasını tebliğ eylerlerken, diğer taraftan Bulgar hükümetinin, Makedonya Komitesinin, Sırbiye'nin, Arnavud komiteden bir kısmının harekât-ı ihtilâl-i ceveyâna iç yüzünden görülmeyerek alkışlamaları bu iddiaya bürhândır.

Rusya sefiri Mösyö Zinovyev[123], Makedonya ve Arnavudluk'ta asâkir-i Osmaniyenin birdenbire ziyadeleştirilmesi ahaliyi büsbütün kuşkulandıracağından bundan vazgeçilmesini Bâb-ı Âliye tavsiye etmişse de, Makedonya komitelerini bi eyyi hâl dağıtmak için Bulgar hükümetini cebr-ü tazyik edemiyor. Çünkü maksad, tevsî-i daire-i isyandır.

Arnavutluk, Makedonya'dan fena surette karışmış, hemen her noktada hükümetle halk birbirine girmiştir. Bütün şu fenalıkların kökünden izalesi için hükümetimizin müracaat ettiği yegâne tedbir, kuvve-i askeriye isti'mâli, idare-i örfiye ilanı gibi göre tek olarak kalmış küflü çarelerdir. Halbuki, mazide belasını gördüğümüz bu çarelerden ayrıca selamet-i umumiyeyi te'min edecek 'âkil bir siyaset kullanılamaz. Kanun-i esâsi dairesinde ıslahat yapılamazsa Makedonya meselesinin de artık aleyhimizde halli zamanı gelmiş demektir.

Avrupa-i Osmani'de hal bu merkezde iken, Makedonya komitesiyle birlikte idâre-i hâzırayı yıkmak için lazım gelecek her şeyi icra etmek üzere birleştikleri deverân eden Ermeni komitesinin şu cereyanlı ve heyecanlı zamanda İstanbul'da, Anadolu'da ve icabında Makedonya taraflarında âtıl kalmamağı taahhüd etmesi de ayrıca şayân-ı dikkattir. Ne surette çalışılırsa çalışılsın, bizdeki zulmü parça parça, ayrı ayrı yıkarak, hususi ıslahat almak, İslam ittihadının bugün yardım ve teşvikine mazhar olarak

[123] Mösyö Zinovyev: Rusya'nın İstanbul büyükelçisi Mösyö Zinovyev

hürriyet yerine başka bir boyunduruğa münkad ve meftun olmak erbâb-ı akl ve muhâkemenin kârı değildir.

3.5 Hakk-ı Hürriyet

İnsan hürdür. Hürriyet: kişinin efkâr ve ef'âlinde harekât ve sekenâtında âhirin hukuk ve hürriyetine tecavüz etmeme şartıyla serbest olması demektir.

İnsanın eşrefiyet ve efziyâtı bakiye'i hürriyetine malikiyetle kâimdir. Bu sebeple hür olmayan insan şerâfet ve faziletine sahip olmamış sayılır.

Bir ümmet, bir ferd ki hak ve hürriyetine mâlik değildir. Hiçbir şeye :" bu benimdir, benim hakkımdır, malımdır, namusumdur" diyemez. Neye mâlikse hepsi hürriyetini gasp ettirdiği müstebitin elinde oyuncaktır.

Bu hale göre bir insan ki; kanaat-i vicdaniyesini , âmâlini, efkârını saklamağa, akıllı iken akılsız, sahib-i hak iken haksız, hür iken esir görünmeğe mecburdur. Bir insan ki; kimseye zaruri olmamak ve belki konu komşusuna, vatanına, vatandaşlarına menfaati olmak üzere hatırladığı, tasavvur ve tertib ettiği bir fiili icrâya muktedir değildir. Bir insan ki; evinde, barkında, çoluğunun çocuğunun müsterih, emniyetli taarruz ve tecavüzden masûn yaşayamaz, malına, canına, ırz ve namusuna sahip olamaz. O insan şerâfet ve fazilet-i beşeriyeden mahrum kalmış ve âdeta hayvan derekesine inmiş demektir.

Evet, gücenmeyelim. Hak ve hürriyetin hâkemâl-i tahkîr olduğu memleketimizde, insanların hayvan suretinden pek de farkı yoktur.

Nasıl olsun ki; insaniyet tümden ve terakkîye meyyâl, haseti fıtraten münhemiktir. Fakat bunun temini her tefekkür ve tasavvur edenin mahsulât-ı fikriye ve tasavvuriyesini fiile çıkarmasıyla mümkün olur. Halbuki o zavallı halk hür olmadığı için fikrini, tasavvurunu icra edemez. Zaman geçtikçe tefekkürât gürleşir, söner ve giderek düşünememek, çalışamamak, nasıl sevk olunursa öyle yürümek, öyle hareket etmek itiyad-ı mezmûmî hâsıl olur.

İşte bu anda o zümre-i insaniye bir sürü hayvan olur. Böyle hayvanlık menzilesine düşen daha doğrusu daima müstebitlerin cevr-ü tazyikiyle bu menzileye düşürülen halk bu hayvanlığını ila nihâye sürüp gidemez. Çünkü bu hal onun için fıtrî, tabii

değildir, ârızidir ve ne kadar cevr-ü tazyike uğrasa, fiil ve hareketinden men edilse, yine hisseder etrafına bakar, mâhiyetinden müteessir olur, bu men edilemez.

Bugün temeddün etmiş hiçbir ümmet yoktur ki; onun her ferdi hürriyet-i şahsiyesini hayatıyla bir tutmamış, hak hürriyet o efrâd için pek elzem, pek mukaddestir. Hürriyetini işte böyle hayatı kadar, hatta hayatından daha aziz ve mukaddes bilen ve uğruna canlar, kanlar feda eden ahali, o hâmi-i insaniyet ve eşrafiyeti kuvve-i mütegallibe ve müstebidenin elinden istirdâd ettikleri günler nâmına bayramlar, şenlikler yaparlar.

Ne mesuttur o ahali, o vatan ki; bu bayramları, şenlikleri, her sene idrak eder ve her idrakinde terakkiyat-ı insaniyenin büyük büyük tecellilerine dahi mazhar olmuş bulunur.

Pek yazık biz Osmanlılara pek yazıktır ki; müstebitlerimiz, hâlâ boyun eğiyoruz, ‘ikâb ve isâetlerini hadım ediyoruz, çekiyoruz. Bilerek, bilmeyerek kendimizi bir sürü hayvan menzile-i zelîle ve hakîresine atıyoruz.

En şayân-ı teessüf ve endişe-i cihet şudur ki, biz böyle katlandıkça ve katlanarak hak hürriyetimizi binâenaleyh eşrefiyet-i insaniyemizi tahkîr edecek müstebitlerin daha ziyade tazyikine uğruyoruz daha bunun farkında olmuyoruz, ya olmak istemiyoruz.

Cihan cihan olalı görülmemiştir ki, bir müstebit, bir zalim, taht-ı hükmündeki halkın tahammül ve itaatinden müteessir ve müterehhim olmuşdu. Yüklendiği ızdırap ve eziyeti tahfîf etmiştir. Şimdiye kadar böyle bir (lütuf!) hiçbir müstebitte görülmemiştir. Bunun şüphesiz – budur temeddün ve terakkîde- en fecî‘ misali bizim şu yirmi altı senelik hayatımızdır.

Bu yirmi altı sene içinde hangi günümüz vardır ki onu bütün mesâiyle bitirmeğe uğraştığımız dakikalarda ferdâya tahassür çekilmemiş olsun.

Sayfa 4

Hürriyet bizim hakk-ı sarîhimizdir, bir gasp edilmiş hakkı istirdâda çalışmalıyız.

3.6 Erbâb-ı Kalemin Vazifesi

Bizim milletin, içinde bulunduğu şu zaman gibi zamanlarda erbâb-ı kalemin vazifesi her zaman olduğundan daha mühim ve daha büyüktür.

Erbâb-ı kalem demin düşünen ve bilen ve kâfe-i ümemin ve bitahsis kendi milletinin ahvâl ve ihtiyacâtına vâkıf olan erbab-ı fikir ve mütala‘a demektir. Bunlar milleti tahrib ve iz‘âc eden avârızı âhâd-ı nâsdan daha iyi görürler, duyarlar, anlarlar, sebeplerine ‘avâm ve âhâddan ziyade vâkıf olduklarından suret-i ref‘ ve izâlelerini de daha sühûlet ve daha isabetle keşfederler. Fikirlerine, karîhalarına has olan kuvvet ve itâfetle halka telkin ve tefhim ederler.

Şu zaman-ı mücerrâttan bu vazifenin hüsn-ü îfâsını pek âcil gâyetle şayân-ı temeyyüddür. Erbâb-ı kalem, yani hamiyetpervâne asâkir-i Osmaniye, bunca mevâni-i ma’lume arasında, isti’mâl-i selahta yani hamiyet ve gayret ve diyanetin icab ettiği o ehem ve elzem vazifenin îfâsında erbâb-ı kalem ve her nev‘den eshâb-ı ilim ve irfan derecesinde mes’un ve nâil sühûlet olamıyorlar. Bir sâhib-i fikr ise hissettiği hakikati hükümetin senyörlerine, casuslarına rağmen az çok bir sür’at ve sühûletle tesir edebilir. Fiiliyat olmadığı, olamadığı zamanlarda kuvveliyatın doğru ve faideli sözlerinde pek büyük tesiri olur ve derece-i sıhhat ve kuvvetine göre fiiliyatı daha da kolaylaştırır, daha çabuklaştırır. Bu hakikati te’yiden Jean Jacques Rousseau “mukavele’i içtimâiye” nâm-ı eser-i güzîninin baş taraflarında demiştir ki, “eğer söylediğim sözleri, yani bu mecellede bast ve telkin ettiğim usul ve kavâidi kendim halk üzerinde niçin tatbik ve icrâ etmediğimi makam muâhezede yeniden sorarlarsa cevabım şudur: Ben eğer onların tatbik ve icrâsına mani olan ahvâl ve avârızı mahv ve def’e muktedir olayım, bunları söylemeye hiç ihtiyacım olmayacaktı.”

Millet-i Osmaniye’de yarım asırdan beri husûle gelen âsâr-ı hamiyet ve gayretin bu millette dahi Avrupa milletleri gibi kendi hukuki, hayâtiyeti sormak, aramak istidâdının menşe’i ve menba‘ını Kemallerin, Suavilerin, Ziyâların kalemlerinde aramak pek sahihtir.

Haksızlar hakka mahiyet etmeye en büyük bir vesileyle oldukları için hükümet-i lîme-i hazıra, bu hakikati harekât-ı mütelaşiyânesiyle tasdik ve bilcümle erbâb-ı kalemi îfâyı vazifeden , tasvir hissiyat ve ictihadından, düşündüklerini söylemekten ve yazdırmaktan men etmese de bununla herkesi hakkını daha ziyade görmeğe, bizi mahveden âlâm ve musibeti anlamağa, bu felâketi îcâb eden tarîk-i fısk ve zulümden bir kat daha bin kat daha nefret etmeğe sevk etmekten başka bir şey yapmamıştır.

(sonu gelecek)

3.7 Mükâtebe -İstanbul'dan

Hünkâr büsbütün delirdi, azdı, etrafına saldırıyor. Karşısına kim uğrarsa dost düşman demiyor, hücum ediyor, gölgesinden bile korkuyor.

Müşir Fuat Paşa vakı'asından beri zabıtadan altmış kişi tevkif edildi. Evrak tahrifi bahanesiyle birçok zevâtın evleri basıldı. Hatta bu sırada yâr-ı ğâr-i şehriyârı Ebu'l-Hüdâ[124]'nın hânesi de arandı. Osman Bedir Han Paşa'ya olan garâbeti mâlûmdur. Abdülhamid'i tehdit ederek bir imtiyaz kapmak niyetiyle Avrupa'ya firar ettirdiğini söyleyenlerden ziyade Giritleri ayağa kaldırmak fikrinde olduğuna dair verilen cereyanlar nazar-ı itibara alındı.

Talebeden yüz elli genç, mecliste zulüm ve 'ikâb altındadır. Bunların ekserisi mekteb-i harbiyede talebedir.

Ecnebi postalarının semtine kimse uğrayamıyor. Bütün Avrupa gazetelerinin İstanbul'a duhulü men edilmek istenmiş idi.Sefirler razı olmadılar. Hangi gazetede zât-ı şahâne aleyhinde yalnız o gazetenin tevkif edilmesine dair posta müdürlerine haber göndereceklerini bildirdiler. Matbuat-ı ecnebiyeyi dikkatle mütalaa etmeleri hakkında Devlet-i Aliye sefirlerine talimat-ı şedîde verildi.

Öteden beri düğün ve sair velîme cemiyetlerinde büyük memurların bilâ rih'at bulunmaları taht-ı memnu'iyete alınmıştı. Bu günlerde devair-i Rusya'da rüesâyı memurînin bile birbiriyle görüşmeleri men edildi. Vükelâ yalnız sarayda içtimâ ediyor, başka bir yerde yek diğerini göremiyor, Umur-u devlete dair tedâi-i efkâr ediyorlar.Teb'a'i hristiyaniyeye evlerinde balo ve sair ziyafetler verilmesine müsaade olunmuyor.

Memlekette umumi bir hevl ve hirâs müstevlî olmuştur. Herkes fırtınanın ne taraftan kopacağına fart-ı heyecanla muntazırdır. Sefâret baş tercümanlarından biriyle görüştüm. Sarayı telaşa düşüren cemiyet-i hafiye hakkındaki fikrini sordum. Sefâretimiz bu babda tahkîkât-ı 'amîkayı icra etti. Suikast fikrinin sırf yalan ve uydurma olduğunu anladı. Padişahın vehminden istifade emeliyle böyle şeyleri ma'iyetinde bulunanlar tasnî' ediyorlardı.

---

[124] Rıfâî şeyhi Muhammed b.Hasen Vâdî b. Alî es-Sayyâdî.:Ebu'l-Hüdâ künyesiyle tanınır. II.Abdülhamid'in hilâfet politikasında ve bazı Arap vilâyetlerinde Osmanlı Devleti'nin etkinliğinin arttırılmasında Rıfâî şeyhi olarak nüfûzundan faydalanıldığı belirtilmiştir. 1850-1909

Süferâyı ecnebiye cenâb-ı şehriyârın bu havf ve telaşının, bu mecnûnâne hareketlerinden pek ziyade memnundurlar.Deliyi büsbütün başıboş bırakmak fikrindedirler. Maksatları memleket daha berbat olacak,ihtilâl ve inhişâş zuhur edecek olursa sulh-ü umumiyi muhafaza ve yalnızca hristiyanları himâye bahanesiyle müdahaleye hak kazanmaktır. Bu halden pek ziyade saray takımıyla Frenkler istifade ediyor, Devlet-i Osmaniye mutazarrır oluyor.

Fuat Paşa vakı'asına dair işittiğim bir rivayeti arz ederim. Fuat Paşa konağın etrafında dolaşan hafiyeleri tehdit eder. Bunu padişah haber alır. Hemen altı bin lira ve zabıtaya da daha sıkı bakmalarını ayrıca tenbih eder. Bu 'atiye bir iltifat-ı mahsusâtıyla mağrur olan ve cesaretlenen Fuat Paşa nasıl bir tuzağa düşürüldüğünü anlamaz hafiyelerin üzerine uşaklarıyla birlikte hücum eder. Bazılarını öldürür, yaralar.

Saraya davet olunduğu zaman dört saate kadar konağına avdet etmediği halde biri Rus diğeri Fransız sefirine verilmek üzere oğluna iki mektup bırakır.

Rusya sefiri ertesi gün huzur-u şahânede tazminat-ı harbiye bekâyâsını istediği sırada Fuat Paşa'nın Rusya nişanına haiz olması münasebetiyle sebeb-i tevkîfini anlamak ister. Fakat padişah derhal lakırdıyı keserek Fuat'ın hain olduğunu söyler. Fransa sefiri Mösyö Konstan, bu babda hiçbir teşebbüste bulunmaz. Güya Lorando ve Tubiti vak'asında Fransız donanması Midilli'ye geldiği zaman Fuat Paşa Fransa hükümetini şiddetle mu'âheze etmiş imiş.

Şurâ-yı Ümmet'in intişâr edeceği haberi alındı. Vürûdu bekleniyor.

3.8 Paris'ten

Âhiren İstanbul'dan nefy ve teb'îd edilen Müşir Fuat Paşa'ya olunan mu'âmeleyi tekbih ve protesto etmek üzere gazetemize gönderilen Fransızca bir mektubun aynen tercümesidir:

Muazzez ve şecii ordumuzun bütün heyet-i zabıtayı temine, Müşir Fuat Paşa'ya revâ görülen mu'âmele-i acîbeyi protesto ediyorum.

Ru'esâyı askeriyemizin en değerli ve genci olan "Elena" kahramanı, sebepsiz, hükümsüz Suriye'ye nefy edildi.

Fuat Paşa ile her türlü muharebe bizim için gayr-i kâbil olduğundan, menfâda ikamet eden dostlar, konsoloslar ve yahut diğer ecnebiler tarafından öğrenilecek şu birkaç satır, Yıldız Köşkü'nün bu yeni kurbanıyla idare-i hâdıranın diğer mahkumlarına tarafımızdan unutulmadıklarını bildirecektir.

Aynı zamanda onları iknâ edebiliriz ki: bütün casuslukta denâ'et ve zulümde yaşamak kuvvet ve istidâdını arayan hükümet-i hâzıranın tarz-ı hareketini takbihte her memleketin namuslu adamları bizimle müşterektirler.

Bir Türk Asker Paşası.

Neşriyat-ı Ceride

Mazlum Türklere - mev'ıza– müellifi refikamızdan Abdülhalim Memduh Bey bazı kavâid-i mühime siyasiyeyi nizamen beyan eden on beş sahifelik bir risaledir.

Usul, idare ve ıslahat- muharriri bir diplomat. İdare-i mutlaka ve usul-ü meşruta hakkında mülazahat-ı müfideyi havi olan bu risale siyasiyun-ı osmaniyeden bir zât-ı 'âliye kadrin eseridir.

İhtar

İstirdâd, intikam, Sancak ,Kürdistan ve Meşveret muharrirleriyle bu gazetelere taraftar olanlardan mürekkeb yeni bir cemiyet teşekkül etti. Birlikte çalışabilmek için tevhid neşriyata karar verildi. İstirdad, İntikam ve Sancak gazetelerinin yerine bundan sonra "Şurâ-yı Ümmet" neşredilecektir. Kürdistan Kürtçe ve Meşveret Fransızca olarak kema fi'-l-sabık devam edecektir.

Şurâ-yı Ümmet'e abone olmak, makale göndermek ve sair bir iş için yazmak isteyen zevat-ı âtîdeki adreslerden hangisi gönderilince daha kolay ise ona müracaat edebilirler.

Paris'te merkez-i cemiyet olan Meşveret İdaresi'ne

4 PLACE MONGE 4, PARİS

Mısır'da Mısır şubesi müdürü Ahmet Saib Bey'e

Sanduk elposta 252

Mısır'da tab' olunmuştur.

Şurayı Ümmet

Numara 2 Sene 1[125]

15 Muharrem el-Ahram 1320

24 Nisan 1902

3.9 Siyasi- Trablusgarp'a Dair

Sahife 1

Hemen hemen 1902 sene-i efranciyesinin başlangıcından beri, Trablus'un İtalya tarafından istilâ ve işgâli suretiyle Akdeniz'de bir muvâzene-i sulhiye ihdâsı mesail-i rûz-i merre sırasına geçti.

1890 senesinde Krispi'nin İtalya riyâset vükelâsında bulunduğu hengâmelerde Trablusgarp'ı Kral namına istilâ için İtalya askeri yola çıkarılmak üzere iken, gerek Habeş'teki hâl-i felâket, gerek ittifak-ı müsellese merbûtiyetten nâşî sulh-i umumiyi sıyânet ve hususiyle o zamanlar henüz Tunus'a yerleşmiş olan Fransa'nın Trablus'u da işgal noktasından gösterdiği rekâbet, vilâyetin idaremizde kemâkân bekâsını îcâb ettirmişti.

Şimdi ise halledebilmek için Balkanlar'daki ateşli meseleleri solda bırakırcasına bu meselenin birdenbire alevlenmesine başlıca sebep olan şeylerden birisi Fransa'nın lâniyetlik noktasından İtalya ile bir mukârenet husule getirebilmek için Trablus'taki iddiasından vazgeçmesi ve diğeri de Hükümet-i Osmaniye'nin iki seneden beri burada tatbike çalıştığı hususi ıslahatın eşrâf memleket menfaatlerine ağır gelmesinden cahil ve gafil kabâilin ayaklandırılmış olmalarıdır.

Birinci nüshamızda hülasa bahsettiğimiz Trablus hadisesini siyaset yüzünden biraz safha ile şerh ederek vilayetin ahvâl-i iktisadiye ve medeniyesine taalluk eden mübâhisi başka bir makaleye bırakmak zaruridir.

İtalya 1870'de Viktor Emmanuel[126]'in kraliyetiyle birlikte nail istiklâl nam olduktan sonra, arazisinin ahalisini besleyemeyecek derecelerde dar ve kabiliyetsiz olmasından sair Avrupa hükümetleri gibi Afrika'da müstemleke peydâsına hasr-ı

[125] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-2'de yer almaktadır.

[126] II.Victor Emmanuel: Birleşmiş İtalya'nın ilk kralı. 1820-1878

emel etmiş ve bunun için de Afrika-i Şimâli'de Mısır'dan Cezayir'e kadar imtidâd eden kadim ve vâsi' malikânemizin enkâz-ı âhîri olup her birinden ziyade kendisine karîb bulunan Trablusgarp ve Tunus'a göz dikmiş, ve güya bu mıntıkalar eski Romalıların zâhire anbarı olmasından dolayı bu iddiasını verâset süsüyle Avrupa'ya karşı meşrû göstermek istemişti.

Tarihin muhtelif karinlerinde yaşayarak sevk-i rüzgârla mahv ve müzmahil olmuş, büyük küçük bi'l-cümle hükümetlerin denizler aşırı olan malikânelerine karşı hak veraset iddia etmeleri makbul olamazsa da devletimizin idaresizlik noktasından inkırâza yüz tuttuğu son asırlarda vatan parçalarımızın elimizden gasp edilmesi için bu gibi iddialara meydan bırakılmıştır. Rumeli ve Anadolu'da hâkimiyetimiz altında kalmış akvâm-ı hristiyaniyeyi Hristiyanlık namına idaremizden kurtarmanın elzem ettiği bazı Avrupa hükümetleri tarafından sebep meşru addolunurken baştan aşağı Müslüman ahaliyle meskûn Afrika-i Şimâli'ye aynı politika tatbik edilemezdi. Fakat mesâil-i siyasiyede fevt her zaman hakka galip olduğundan Afrika için de başka vesileler bulundu. Akvâm-ı vahşiye arasına medeniyet idhâli, geniş geniş mıntıkalarda ticaretin tevsii bahane oldu. Cezayir bu fikrin kurbanı olarak elden gitti. Mısır İngilizlerin eline bu maksatla düştü. İtalya için de Tunus'la Trablus kaldı.

Tunus bize merbut, nîm müstakil valilerin sefâhat ve istibdâdıyla fena bir hale gelerek müdahale-i ecnebiyeye fırsat verdiğinden şimendifer inşası ve bu sene küşâdıyla ticaretin tevsii gibi mâde-i imtiyazât istihsâl eden İtalya bu imtiyazlar sayesinde 1878'de Tunus'a sahip olmak hevesini hissetti ise de 1881'de Fransa kuvve-i seferiyesi hükümetimizin müsamahası, padişahımızın bir vatanperveri ele geçirmek için koca bir toprağı bağışlamak derecelerinde ibrâz-ı semâhât eylemesi neticesinde mazhar-ı gâlibiyet olduğundan 1882'de Bardo Mu'âhedesiyle Tunus Fransa himayesine arz-ı inkıyât etti. İşte İtalya ile Fransa arasında başlayan gerginlik bu yüzden fevkalâde ziyadeleşerek birincisinin Almanya- Avusturya ittihadına ilhakıyla ittifak-ı müsellesin hudûsunu intâc etmiş ve bir hayli zaman için İtalya'yı Habeş cihetlerinde tevsi-i müstemlekâne mecbur kılmıştı.

Bir taraftan hükümetimiz Karaman-i zâdelerin keyf ve sefâhatten kurtararak idaresini doğrudan doğruya deruhte ettiği Trablusgarp'ı 1835 senesinden beri hiçbir ciddi ıslahatla mes'ud etmemiş ve münbit ve mahsuldâr olan şu mukaddes toprağı hâli üzere bırakarak müdahale-i ecnebiyeden mesûniyetini te'min edecek esbâba tevessül bile eylememiştir. Ahali, fakr-u zarurete düşürüldüğü gibi, zat-ı şahâne-i menfâ

olmaktan başka bir şeye yaramayacağına kâil olduğu bu memlekete vaktinde hiç ehemmiyet vermeyerek ecnebi nüfuzu ve hususiyle muntazaman işlettirilen Florina, Rubatino vapurlarıyla İtalya ticareti müsmir bir saha bulmuş bu suretle yerlilerin İtalya'ya muhabbetleri arttırılmış olduğundan iki seneden beri mülkî, askerî yapılan ve yine keyfî hümayunla îcâbında renkten renge giren ıslahatın Avrupa'ya aksi tesir etmesine bâdî olunmuştur.

Mürûr-u zamanla İtalya, ittifak-ı müsellese yanaşmaktan bir fayda göremediği ve Habeş'teki hezimette Afrikaca başka bir meslek takibini anlattığı cihetle yeniden yeniye Fransa'ya yaklaşmaya başlamıştır. 1902 yılbaşı tatilinden akdem İtalya meclis-i mebusanında Trablusgarp'ın bugünkü buhranlı ve mağşûş vaziyetine karşı hükümetin ittihâz ettiği meslek bazı meb'uslar tarafından istîzâh edildiğinden hariciye nâzırı Prinetti Trablusgarp hakkında Fransa ile itilaf-ı efkar hasıl olduğundan buraya şimdiden İtalya müstemlekesi gibi bakılabileceğini bildirmiş ve bu veche ile matbuat ve muhâfil-i siyasiye şüphe ve hayretlere düşürülmüş iken, Fransa'nın Roma sefiri bu senenin ilk gününde Roma'daki Fransa tebaasını huzuruna kabul ettiği sırada kısa ve ruhlu bir nutuk ile aynı fikri te'yiden , artık Fransa ile İtalya arasında Akdeniz'de bâdi'i nizâ' bir mesele kalmamıştır demiştir.

Vakı'an daha o zamanlar Berlin ve Viyana gazeteleri İtalya'nın Fransa'dan elde ettiği menfaate nail olarak ittifak-ı müsellesten infikâkını hayal-i mahz gibi addediyorlar idiyse de, şarkta panislavizm, Avrupa merkezde pangermenizm gitgide kuvvet bularak bunlara mukâbil garpta bir panlatinizm husûle getirmeye çalışan Fransa, ricâl-i siyasiyesinin İtalya'yı daire-i sahriyetlerine alabilmek için hiçbir fırsatı kaçırma

Sahife 2

dıkları ale'l-husus Fransa hariciye nazırı Delcassé'[127]nin Jurnal Ditalya'nın Paris muhabiri mahsusuna olan beyanât-ı âyinesinden de müstebandır.

"1898'de hariciye nazırı olmazdan evvel, Roma'da idim. Orada Marki de Rodin'i ve Marki Viskonti ve Manusta ile görüştüm. Fransa ve İtalya'dan bahsettiğimiz sıralarda pek bedîsi olan bir fikri daima tekrar etmek mecburiyetindeyim ki o da şudur: kadîm ve kavim ittifaklarla yekdiğerine merbut olanlar da dahil bulunmak

[127] Théophile Delcassé: Fransız devlet adamı ve 1898-1905 yıllarındaki dışişleri bakanı. 1853-1923.

üzere bütün Avrupa milletleri arasında ihtilaf olur. Bunda biz ve siz bir istisnâ teşkil ederiz. Yine bu sene de İtalya ticaret mu'âhedelerini ma'al mevniye imzaladım."

Fransa ricâlinin efkârı bu merkezde olup, âhiren Venedik'i ziyaret eden Almanya baş vekili Mösyö Bolovde "İtalya tarafından Trablus'un işgali ittifak-ı müselles erkânınca rai-i müserret olacağını " beyan ettiğinden bu babda yalnız Akdeniz'de hâkimiyet-i bahriyeyi haiz ettiklerinden riâyeti anlamak kalıyor. Her ne kadar Delcassé bâlâdaki muhabire olan beyanâtta: 1899'da Faşoda Hadisesini müteakip Afrika'nın İngiltere ile Fransa arasında suret taksimi karargîr olurken, Fransa'nın teklif ve icbârı üzerine İtalya'nın Trablus üzerindeki hak ve raiyetin İngiltere tarafından da tanındığını zikretmesine göre İtalya'nın fikr-i istiklâline mâni' hiçbir kuvvet kalmamış gibi hissolunur ise de daima Malta sularında pek kuvvetli bir İngiliz donanmasının dolaşarak Trablus ve Bingazi sevâhilini tarassut altında bulunduruşu İngiltere'nin Fransa ve İtalya arasındaki karara rıza göstermediğini îmâ etmektedir. Ve zaten bu sebebe mebnîdir ki, İtalya'da büyük bir sefer için üç ay evvel mevcut olan arzu ve iştiyâkın birdenbire sönerek geçen gün hariciye nazırı Prinetti tarafından Meclis-i Mebusana verilen bir cevapta da: " İtalya hiçbir sebep olmaksızın komşu bir hükümetin arazisine taarruz ederek sulh-ü umumiyi ihlâl haksızlığında bulunmaz, fakat Trablus hakkındaki fikir ve emellerinden vazgeçemeyerek münâsip bir zamana intizâr tabiidir. Yolunda ifade'i merâm edilmesi ile de o tatlı ümitlere mazhariyet için âfâk-ı siyasiyenin bulutlanmasına Akdeniz'in başkaları tarafından bulandırılmasına muntazır kalmak lüzumunu anlatmıştır. "

Hülâsa şu günlerde şâyi' olduğu üzere Amiral Palumbo donanması Trablus'un istilâsı yerine cenâb-ı şehriyâre arz-ı ihtirâm ve sadâkat için İstanbul'a gitmiş olsa bile bunlar oyalama ve fikir yoklama kabilinden tertibât olup yoksa bizden ayrılmak üzere adı çıkan memâlikin şu devr-i menhusta adedi pek ziyadeleşen emsâli delâletiyle bizden ayrılmasına hükmetmek güç bir şey değildir. İngiltere'nin Trablus'u pek kolaylıkla istilâya verdirmeyeceği anlaşılıyorsa da bizim kuvvetimiz sarf edilmeyeceğine, Bingazi civarındaki Bumya gibi Akdeniz'in en güzel bir limanı tersane ittihâz edilerek bu sular için serbest ve müstakil bir donanma bulundurulmadığına nazaran Sudan merkezi Gat ve Gadames, Murzuk, Bilma, Kufra, Kânim üzerlerinden geçen üç meşhur kervan yoluyla Akdeniz'e nakleden

Trablusgarp vilayeti, ya İtalya'nın yahut da bize hayrı kalmamak üzere himâye tarîkiyle İngiltere'nin âğûşuna atılacaktır.

3.10 Yaralarımız I

Devlet-i Aliye-i Osmaniye, fetih ve zapt ettiği memâlik-i vesî'ada daima ahalinin itikadât-ı dinîyesine hürmet etmiş ve her milletin memurîn-i ruhâniyesine terk eylemiştir. Medeni olduklarını iddia eden Avrupalıların ilân-ı edyân-ı sâireye olan taarruz ve taaddîlerine mukâbil ecdâdımızın müessesât-ı dinîyeyi kemâl-i ihtimamla muhafaza etmeleri bir vezirimizin Avrupalılara yazdığı veche ile Osmanlılığın muhâfir-i milliye-i 'azîmesinden birini teşkil eder. Devlet-i Osmaniye, bir Devlet-i İslamiye olup hükümetin esasları şeriat-ı muhammediyeye müstenid ve binâenaleyh kavânîn-i mevcûdesi sıfat-ı dinîyeyi hâiz bulunduğu cihetle hürriyet ve cidâtına ri'âyet ettiği teb'asının umur-u şeddeliye ve hususiyesinin bir kısım mühimmini de kendi rahatına, ruesâ-yı ruhâniyesine terk ve havâle eylemiştir.

Ecdâdımız fütuhât-ı evveliye ve 'azîme devrini yitirip şan ve azmet-i milliyeyi avuç-u 'alâya îsâl ile istirahata muhtaç ve müterakkib bulundukları zaman düvel-i garbiyeyi nasrâniye ile daha sıkı münâsebette bulunmaya başlamışlar. Bu sebeple Avrupalılar daha ziyade memleketimize gelip gitmeye tecâvüz eylemeye zamanı müsait bulmuşlardır. Vatanımızda gerek ikâmet, gerek tecâvüz etmek üzere gittikçe çoğalan bu ecânibin ekserisi Memâlik-i Osmaniye'de mevcut edyânın gayrisine mensup olduklarından bunların himâye ve idarelerinin de bilâd-ı mebhus esbabdan tenâşî kendi hükümetlerinin vekillerine, konsoloslarına i'tâsı adeta bir emr-i tabisi olmuştur. İşte kısmen kavânîn-i dâhiliyemiz, kısmen cehâletimiz sâikasıyla ecânib-i hükümâtına bahş ve i'tâ ettiğimiz bu imtiyazât, bugün saâdet ve terakkiyât-ı milliyemize mâni', ikbâl ve istikbalimize muzır olan kapitülasyonlara menşe' olmuştur.

Evvel emirde kapitülasyonlar, tarafının arzusuyla tekrar etmiş bir mu'âhede şeklinde değil, belki padişahın arzu-yu zâiyesiyle bahşettiği bir müsaade idi. Fakat sonraları devlet-i aliyenin akdine mecbur olduğu mu'âhede kapitülasyonlar zikredildiği cihetle bunların muhteviyatı mu'âhedât kuvveti iktisâb etti.

Avrupa siyasetine müdahale ettiği zamandan beri Türkiye'yi mahv ve zapta çalışan Rusya, hükümât-ı sâireyi Kaynarca Mu'âhedesinde taklit etti. Fakat bir hamlede

cümlesini geçerek Memaâlik-i Osmaniye'de bulunan bütün Ortodokslar için hak himâye etti.

Bu kapitülasyonların muzırratı iktisadî ve siyasîdir. İktisadî olanları memleketimizde daima ecânibin ticaretini ihyâ ve i'lâya, buna mukâbil teb'a-i osmaniyeye ticaretini, sanayiini mahv ve efnâya sebep olmuştur. Ma'a-mâfih biz, burada kapitülasyonların tekmil muzırrâtını değil, bu yaramızın yalnız bir vechini, ecânib mekteplerine olan imtiyazât ve müsaidânın yalnız bir kısmını teşrih etmek istiyoruz. Birçok mu'âhedâtta tasdik ve kabul ve tevsi' edilen kapitülasyonlar mûcibince ve hükümetimizin zaafından istifade ile ecânib tarafından memleketimizde muhtelif din ve millete mensup mektepler küşâd ve tevsi' edilmekte ve bunlara hükümet katiyen müdahale edememektedir.

Bugün bi'l-cümle milletler silah kuvvetinden ziyade fikir kuvvetiyle feth-i memâlik etmenin lüzum ve sühûletini anladılar. Behrî ticaret ve sanayinin revaç bulmasını dilediği memlekette kendi hakkında bir meyl ve muhabbet hâsıl etmeye ve bu veche ile orada nüfuz kazanmaya çalışıyor.

Meyil ve muhabbeti îcâb ettirecek hususâtın en mühimlerinden biri ve hatta en kestirme ve kat'i olanı müşareket-i edyân ve elsinedir. Bunları neşr ve ta'mim edecek müessese ise mekteptir. Binâenaleyh Avrupalılar her fırsattan istifâde ile memleketimizin menfaatlerine en muvâfık buldukları mahallerinde mektepler te'sisine, onların tevsi'i imtiyazlarına çalışıyorlar.

Geçende evvel emirde birkaç bankerin müdafaa ve himâyesi maksadıyla meydana çıkan devlet-i aliye Fransa ihtilâfı neticesinde Fransa Hükümeti'nin evvelki mütâliyete ilâveten devletimizden cebren aldığı müsaade başlıca : Fransız müessesât-ı haberiye ve mekâtibi mevcudiyetlerinin devletimiz tarafından resmen tasdik ve kabulü, teklifât-ı resmiyeden muafiyetleri, Ermeni vuku'âtı esnasında zarara uğrayan mekâtibin ve mebâni-i dinîyenin tamiri ve istikbalde îcâbına göre yeniden mekâtib ve müessesât-ı haberiye tesis ve tevsi' ve inşâsına ait hususâttan ibaret idi. Bu günlerde neşrolunan sârî kitap muhteviyatına nazaran Fransa'nın bu imtiyazâtı istihsâl etmesine ve Rusya'nın o zaman pek ziyade mu'âvenet ettiği, Kont (Lamsdorf)[128]un İstanbul'u tehdit ettiği anlaşıldı.

[128] Vladimir Nikolayeviç Lamsdorf: Dönemin Rus dış işleri bakanı.1845-1907.

Müttefiklerine bile hiçbir hizmeti bâd-ı hevâ yapmamağı tâlim eden siyaset-i hâzıranın en güzîde tilmîzlerinden olan Rusya, bu mu‘âvenetini eline bir maksadı müstakbele, mahfî bir emel-i siyasiyeye binâen icra etmiştir.

Maksadı bugün anlaşıldı. İşte bu defa da Fransa ona yardım etti ve bahusus su-i emsâl oldu. Fi’l-hakika bu haftaki gazeteler: bugüne kadar bila müsaade Filistin’de talim ve tedris eden 83 Rus mektebine müsaade-i resmiye i’tâ edeceği bir irade-i seniye sâdır olduğunu, ilân ediyorlar.

Sahife 3

Mâlûmdur ki Rusya hükümetinin vesâit-i politikasından en birincisi dindir. Meşru’, nâmeşru’ hatıra gelen her türlü vesâit ile hâkimiyeti altındaki akvâm ve ahâliyi din resmisi olan Ortodoksluğa döndürmeğe çalıştığı gibi memleketi haricinde Ortodoksluğu neşr ve ta’mime ve bu suretle kendine daima zâhir ve mu‘âvin tedarikine ve istikbâl için karışıklık vesilelerinin ihtârına çalışır.

Habeşleri alan daha tamamen kendi din ve siyasetine celbe çalışmaktan sarf-ı nazar etmediği gibi Acemistan’daki nüfuz ve iktidarından bir kısmını da orada Ortodoksluğa çevirmeye başladığı Nasturiler’e borçludur.

Japonya’dan memleketimize kadar her yerde Ortodoksluğu ta’mime uğraşan Rusya’nın vatanımızda en birinci arzusu bütün Ortodoksları kendine rabtetmek ve esasen Ortodoks iken müehhiran Papa’ya tabi’ olan fark-ı diniyeyi (grecs unis) tekrar Ortodoksluğa irha’ etmektir.

Memleketimizde Rusya misyonerlerinin en ziyade çalıştıkları yer, Suriye ve Filistin’dir. Buraları ziyaret etmiş bir Fransız, Rus nâşir dinlerinin bütün Memâlik-i Osmaniye’deki sa‘y ve içtihatlarından bahsederken Filistin’de Katolikler için şimdi büyük bir tehlike bulunduğunu yazıyor. Moskof misyonerlerinin, merkezi ana sancağına tâbi’ (nasıra- Nazareth) kasabasında bulunup bütün Filistin ve Suriye’nin hemen her noktasında pek mükemmel ve birçok mektepleri mevcut olduğunu beyân ediyor. Bu mekteplerde Rus lisanı mecburdur. Şâkirdan Rusya hesabına ilbas ve it’am olunur. Bu mekteplere mu‘allim yetiştirmek üzere Nasıra’da bir de Dar’ül-Muallimîn mevcuttur. Mekatib-i sairede ikmal tahsil edenlerden her sene takriben 130 kadar şakirt Dar’ül-Muallimin’e alınır. Buradan çıkan müsteid ve çalışkan bazı şâkirdler ikmâl-i tahsil için Rusya’ya i‘zâm olunur. Bundan başka Beyrut’ta iki medrese-i dîniye (seminaire) leri ve Şam ile Nasıra’da iki kız mektepleri mevcuttur.

Eskiden beri Beyrut'ta Cizvitlerin Tıbbiye mektebi bulunduğundan onlarla rekâbet zımnında Ruslar da orada bir mektep-i tıbbiye küşâdına çalışmaktadırlar.

Hülâsa: Rusya memleketimizde Ortodoksluğu ve Rus lisanını ta'mime ve bu veche ile birçok vatandaşlarımızı âmâline hâdim kılmaya çalışmaktadır. Yukarıda söylendiği gibi Rusya'nın bundan maksadı sırf siyasidir. Rus ve Osmanlı tarihini sathice bilenler nezdinde ma'lumdur ki Rusların Ortodokslardan ettikleri istifade pek ziyadedir.

Rusların bu hareketi büyük küçük, memleketimize yakın uzak bi'l-cümle düvel-i hristiyaniye tarafından taklit edildiği ma'lumdur. Bir devlet içün memleketi dahilindeki düşman elbette pek mühlik bir düşmandır. Her şey bütün mevcudât hariçten gelen sıtmalarla pek çabuk yıkılamaz.

Fakat en sağlam heyet-i içtimâiyeler bile dâhilden pek kolaylıkla ifsâd ve tahrîb edilebilirler.

Binâenaleyh : Devlet-i Aliye'nin vezâif-i mühimmesinden biri de her türlü vesait ile Rusların, Fransızların, Almanların, hülâsa bütün Avrupalı hristiyan haşerâtın memleketimizde yayılmalarına, neşr-i efkâr etmelerine mani' olmaktır.

Vâkı'an hükümet-i hâzıranın ara sıra başka bir sebep ve muharrik ile olsa bile bunların iddia ve istilâlarına karşı koymak istediği meşhûdumuz oluyor. Mesela, geçenlerde posta varidâtımıza sekte ibrâz eden ecânib posta şubelerini lağva kalkışmıştı. Lâkin muvaffak olamadı. Yüzüne gözüne bulaştırdı. Bu hareketi bermaksat hayır için, menâfi'i memleket için bile olsa yine böyle bir muvaffakiyetsizliğe uğrayacağı muhakkaktı. Çünkü esas mesele ile uğraşmayıp da teferruatla meşgul olmak hiçbir zaman hayırlı netice vermez.

Yalnız bu meseleye ait değil, ale'l-umum heyet-i osmaniye'yi te'min edecek, Avrupalılarla olan mu'âmelat ve münasebâtımızın onların muzırrâtımıza hareketlerini men' eyleyecek yegâne çare, kuvvettir. Mu'âhedât-ı muzırra ve kapitülasyonların mahv ve ilgâsı hukuk ve münakaşât ile değil, hükümetimizin maddi ve memnu' iktisap kuvvet etmesiyle halledilebilir.

Maddi ve memnu' iktisap kuvvet ise, hükümetimizin şimdi yaptığı gibi maariften, aydınlıktan kaçmasıyla değil bilâkis vatanımızda neşr-i maarif ile tenvîr-i efkâra çalışmakla mümkün olur. Avrupalılara yine onların vesâit-i ta'riziyle yani medeniyetle mukâbele etmek lazımdır.

3.11 İstikbal Hazırlıkları - Meslek

Osmanlılığın mahv ve inkırâzına bâdî olacak esbabtan biri de mesleksizliktir. Meslek, hayat-ı şahsiye ve umumiyeye herkesin kendine mahsus faydalı bir yoldan teveccühe ve iltihâkı demektir. Herhangi bir heyet-i içtimâiye amelî ve nazarî tahsil ve tecrübe ile tekemmül etmiş siyasî, iktisadî, askerî, zirâî, tıbbî, edebî velhasıl bir ümmetin muhtaç olduğu bütün levâzım-ı medeniye ve ihtiyacât-ı zaruriyeyi temin edecek ricâl ve zevâta mâlik olmazsa yaşayamaz. Elbet bir gün mahv-u perişan olur.

Tenvîr-i efkâr noktasından başladığımız hizmet-i neşriyede takip edeceğimiz doğru ve sâlim yollardan birisi de bugüne kadar sahifelerle sayılıp dökülen fenâlıkların esbâbını, i'râzını aramak, araştırmak, marazın derece ve mahiyetini temin etmek suretiyle mahv ve izalesini düşünmek, istikbâle mâkul ve mantıki yollarla yürüyerek terakkîye hazırlamaktır.

Bugün herkes bilir ki: Türkiye hastadır. Ölüyor. Mühlike-i inkırâza doğru sürükleniyor. Bu hakikati herkes öğrendi. Bütün insaniyet halimize, istikbâlimize acıdı. Ağladı. Bu gidişle münkarız olmuş milletler sırasına dizileceğimiz akıl ve izan sahibi her ferd-i beşer kanaat getirdi. Fakat işte bu kadar! Ölüyoruz. Ölüme doğru yuvarlanıyoruz. Bunun esbâbını araştırmadık. Yalnız mersiyelerle vakit geçirdik. İhvan, hamiyet ve hürriyet vatan için acı, müessir bendler makaleler yazdı. Fakat bunların hepsi sekiz senelik sürekli emeğimizin hülâsası: Bir müstebidin seyf-i zulmüyle vatanın battığını anlamak, padişah-ı devrânın hâin-i vatan olduğunu isbat etmekten ibaret oldu. İkinci kademeyi atamadık. Biraz ileriye doğru bakalım. Mazi sahifelerini karıştırırken, yalnız hâl ile uğraşmak kifâyet etmez. İstikbâl daha mühimdir. Farz edelim ki, menfûr ve müstekrihe istibdâdı devirdik, yıktık. Sonra ne yapacağız? İş oluruna bırakılmaz, siyaset, devr-i endişâne olmazsa bugünkü felâket o zaman da, her zaman mevcut ve muhakkaktır. İstibdat yıkılırken, bir binayı kadim hadım edilirken ilerisi düşünülür ve düşünülmelidir. Yeni binâyı kimler yapacak, ne tarz ve şekilde te'sis edecekler. Emr-i tahrip devam ederken inşâya memur olanlar meslekleri dahilinde planlar, resimler hazırlamayacaklar mı? Yapacaklar. Hem de yıkılanların sa'iyetinden, himmetinden daha ciddi ve 'amîk bir sa'y ile çalışacaklar ki tahrip yaptığımız inşaata başlanabilsin.

İşte gençler bu hakikati göremiyoruz. Düşünemiyoruz. Hepimiz aynı noktaya aynı vasıtaya hücum ediyoruz. Vatanın felaketine gözyaşları dökerek kaleme sarılıyoruz.

Yazıyoruz, yazıyoruz. Artık nihayet bulmaz ah u eninlerle sadrımızı pür nûr. Gençliğimizi tebah edip gidiyoruz. Bu his meali, gayret fedakare şayan-ı takdirdir. Keşke bütün efrad-ı ümmet başımızdaki zalimin derece ve kadrini bu kadar, bizim kadar anlayabilse idi…

Bu gayret şayân-ı takdirdir dedim. Bir kademe daha yükselelim. Bir derece daha takdire hazırlanalım. Vatan için, millet için daha sıkı daha ruhtan uğraşalım. Vatanperverliğimiz samimi ise hepimiz aynı şeyle uğraşmayalım. Yazıyı, kalemi, birkaç arkadaşa bırakalım. Onlar bizim himmetimiz sayesinde kalemleriyle ve vicdanlarıyla binâyı istibdâda hücum ederken biz başka cehtlere/cihetlere doğru yürüyelim. Birer meslek, vatandaki, milletteki ahrazı giderecek birer yol tutalım. Kimimiz milletin ruhunu okurken, bir kısmımız kalbine nabzına el atalım. Hayat-ı içtimâiyemizi ilimle, vukufla zînetleyecek maarif şubelerini derince, ciddice yoklarken vatanın her zerre'i hânını tahlis edelim. Servetimizde bizi istifade ettirecek ilmi, fünûnu niçün nazar-ı istihkâr ile görelim? Yarın medeni bir hükümet-i meşrûta te'sis ederken hükümlerimiz, hakimlerimiz, mühendislerimiz, komutanlarımız, rehberlerimiz ve hatta sâhib-i meslek edenlerimiz yine Avrupalılardan mı olacak? Memleketimizde hep Avrupa serveti, hep Avrupa fikri mi cereyân edecek?

Güce gitmesin, bunlar pek doğrudur. Vatanı berbat eden hükümet-i zâlime gider gitmez hükümet-i meşrûtayı kimlerle kuracağız, vâkıf, muktedir gençlerimiz var. Fakat sathîce ve vukuflarca, her şubeden umumi mâlumat toplamış gençlerle ne raddeye kadar iş yapabiliriz. Devr-i hürriyette bol bol, geniş geniş, yetiştireceğimiz mütehassıslara, dehrîlere şimdiden niçün birkaç esas ve men' hazırlayalım. Mesleği belirsiz herhangi bir fertten hayır gelemeyeceğini pekala biliyoruz da bir milletin hayat-ı siyasiyesini kotarmayı düşünürken ne hususi ne umumi bir meslek ihtiyar ve intihâna ehemmiyet vermemek kaydımız altında bulunuruz, bir hastaya yalnız mevt-i hâileden kurtarmakla hizmet edilmiş olmaz. Onun hastalığını marazını tahrik

Sahife 4

edecek esbâb-ı hâriciye ve ma'neviyeden kıyasla temdîd-i hayatına, sağlamca yaşayıp gitmesine çalışmak elzemdir, farzdır. Bu böyle olduktan sonra milletin zehirlendiğini, yanmak üzere olduğunu şehîk-i tazallümle ispatımız kafi gelir mi? Millet zehirlenmiş; vatan harabezâra dönmüş. Evzuhur cehâlet ise ne suretle mündefi' olur. Zehri veren katil kimdir, esbâb nelerdir? Zalim ve müstebit bir

hükümdar ise bunlardan intikam nasıl alınır? Yalnız sözle mûmâ-ileyh, yoksa efkâr-ı umumiyeyi bürhanlı, himmetli davetlerle uyandırarak mı mümkün ve sehil olur. Tekrar zehirlenmemek vatandaşlarımızı zalimlerin dest-i ihtirasına tekrar düşürmemek için istikbâle doğru hangi yollarla gidebilir ve ne gibi mütemmer emekler sarfederiz.

Milletteki, vatandaki felaket ve sefâletin, ispatını, alâmetini aramak ancak bu suretle kâbil olur. Yaşamaya lâyıksak bu suretle hastalığımızı bilerek servet-i tab'iiyemizi, ahlâkımızı yoklayarak tedavi etmekle yaşayabiliriz. Bu uğursuz devr-i istibdâdın hitâmında tulu'unu beklediğimiz hürriyetin, saadetin vücudunu ancak bu yüzden mümkün ve daim kılabiliriz. Ve âlâ dahildeki gençler bir taraf, hariçte ve hemen cihan-ı medeniyetin her köşesine serilmiş biz gençler, ve sa'mizin yettiği, istidâdımızın icap ettirdiği derece ve tarzda birer meslek intihâb ederek çalışmaz, hep söz ile hep atâletle yalnızca ah vah ile gençliğimizi öldürürsek hiçbir zaman layıkı veche ile vazife ve ibrâz-ı hamiyet etmiş olamayız.

Kendiliğimizden bir meslek seçmeli, müteşebbis olmanın yolunu öğrenmeli, zulüm ve istibtâda tapan meftun ve düşkün âtıllara, tenperverlere birer misâl-i gayret olarak, vatan için, istikbal için şimdiden gayretli, şecii, sâhib-i namus ve vicdan, sa'y –i hod ile neşr ve nemâ bulmuş, vakıf ve mütefekkir gençlerden mürekkep heyetler, gruplar hazırlamalıyız.

3.12 Erbâb-ı Kalemin Vazifesi - Birinci Nüshadan Ma'ba'd

Ne kadar eski zamanlara ircâ-ı nazar etsek beher milletin kâffe-i hâdisâtı mühimmesinde kalemin, sözün tesir-i azimini görüyoruz. Sözün tesiri o kadar büyüktür ki, milel-i kadîmenin en mütehassis, en rakîki demek istediğim Araplar, zaman-ı cahiliyette böyle, muharebelere şuarâ ve edibâdan birçok zevâtı götürürler ve bunların fikirlerindeki, sözlerindeki kuvvet ve metâneti, mücahidinin islâha ve i'sâbındaki kuvvet ve metânete ilave eylerlerdi. Bir hatibin sözü bir mücahidin nazarında hayatın suret-i kabulünü, kıymetini telakkisini değiştirmeye, tekallübe kifâyet ediyordu.

Sezâyı teessüftür ki, bir zamandan beri erbâb-ı kalemimizden yazdıklarını neşretmeye muktedir olabilecek ahvâl ve mevâki'ide bulunanları da yazdıklarında umûmun yani efrâdın nâsın istifadesine pek az yardım edebilecek bir vâdiyi ihtiyâr etmişlerdir.

Âsâr-ı edebiye ve fikriyenin her vâdiden ve her tarzdan mürebbi-i ruh ve merkezi efkâr ve ezhân olduğunu bi't-tabi teslim etmekle beraber, bizim milletin bugün her sözü işittiği anda anlamak ihtiyacında olduğu ve bizim millete hitap edilen sözlerin halk tarafından anlaşılmasını müteâkip o sözlerle amel edilmek kudret ve metânette olması lazım geleceği mütalâasındayız. (Lisan-ı Osmaniyenin her fikri îzâh ve iblâğa kâfi olup olmadığı bahsi sadrımız hâricindedir.)

Bugün hakikati, yani levâzım hayat ve menfaatimizi bilmek, bize vazifemizi, kâidemizi, anlatmak için, lüzumsuz tasnîât-ı fikriye ve lafziyenin ve satırları olmamalı, her söz, her eser maksadı, yapılmaması lâzım ve vâcip olan şeyin, vazifemizi bize doğruca, külfetsizce anlatmalı, milleti, milletin iş görecek, başkalarının yaşaması için kendinin yaşamamasını göze aldıracak kısm-ı celîlini maksat ve fiiliyâta doğruca sevk etmelidir. Hem bu kuvvette, hem bu külfetsizlikte sözler söylemelidir.

Bu yoldaki sözlerin bizde ve şu zamanda pek büyük semereler, eserler husûle getirecek ve kul ve kalemin ehemmiyeti fevkalâdesine Abdülhamid'in sözden ve âsâr-ı umumiye-i kalemiyeden gâyetle korkması dahi büyük bir delil, azim bir beşâret değil midir?

Abdülhamid'in 'ale'l-umum âsâr-ı vatanperverâneyi ve 'ale'l-ekser mahsûlât-ı edebiyeyi şiddetle men ettirmesi, ruh-u beşerin milâtına, havâsına olan vukufsuzluğundan ileri gelir. Bir ruh hassas yalnız tabiatı görmekle, temaşâ eylemekle, iyiliği, mehâseti, bedayii, hakikati ister ve sever. Abdülhamid fi'l-mesel ederek beşeri mahvetmeyince maksadına vâsıl olamaz. İdrak ve dimağ hareket-i sâiyelerinde devam ettikçe kanun-i azim tekâmül her hükümeti icra eder ve etmektedir.

Bizim bazı erbab-ı kalemimizin bu nesli ile ekseri halkımızın idrâkiyle pek az münâsip yani kapalı dolaşmak bir tarz-ı beyan ihtiyâr ve tercih etmeleri ve yahut hiçbir şey yazamamaları milletin anısı için büyük bir kayıtsızlık, hâli için muzır bir ihmâldir. Devir yalnız Abdülhamid'in devri değildir. Zâlimler, kötüler, haksızlar da bâki kalmaz. Fakat cemiyetler, milletler daima bâkidir. İdrak her zaman başkasının mahsûl-i idrâkiyle terakkî ve tekemmül etmeye muhtaçtır. Zamanımız pek mühim ve bizi mahv-ı tedmîr eden zulüm ve hıyânet pek büyük ve tehlikedir. Bu zulmü yıkmaya, halkın çektiği çektiği şedâyidi tahfîfe medâr olacak ne varsa yapmalı ve

bunu yapmak için halkı daha ziyade, pek ziyade tenvîr etmeli, mahiyetini, ihtiyacını, derdini, dermanını göstermelidirler ki, işte bu erbâb-ı kalemin vazifesidir.

Son şairlerimiz pek güzel, pek ‘âlîdir, fakat halkı daha çabuk uyandıracak, hakikate, iyiliğe daha ziyade çabuk yaklaştıracak bir lisanda yazılmıyor, yazılamıyor. Binâenaleyh fâideleri maksur kalıyor, şuarâmız İstanbul’da, Türkiye’de açıktan açığa zulmü zem ve zalimi tahkîr edemiyorlar, edemezler. Bu meydandadır. Fakat fenâlığı zem, halkı iyi ve namuslu yollara sevk eylemekle de zalimi tedmîr ve tahkîr ve zulmünü tel‘î etmiş olurlar. Abdülhamid şundan emin olmalıdır ki, “hıyânet ve sirkat dünyada en iyi ve en ‘âli birer hareket-i celîledir.“ dedirtemedikçe Türkiye’de yazılan her söz kendisinin aleyhindedir. Binâenaleyh erbâb-ı kalem ve şuarâmız için halkı uyandırmaya her zaman imkân vardır.

Memâlik-i hâriciyede çıkan gazete ve mecmu‘alarda bu imkân pek çok ziyadedir. Bu gazetelere yazı yazan fedâyi fıtratân-i milletin içinde bulundukları hürriyeti Türkiye’deki zebûn ve esir halkımız menfaatine hüsn-i isti’mâl yani hürriyet-i milliyeden pek çok istifade etmelerini tavsiye ve arzu eyleriz. İstanbul’da çıkan mecmu‘a ve gazetelerden bazılarının bile, milletlerin tekemmülâtını yâd etmek, eski zamanlarımızı örten perdeleri ara sıra yavaşça açmak, yeni zamanlarımızın ihtiyacât-ı ilmiyesini – ki ihtiyacât-ı hayâtiye demektir – göstermek hususlarındaki himmet ve mahâretlerini de makam intisâhda yâd ve takdîr ediyoruz.

Bizim şu günlerde en büyük ve en birinci mevzu’u kelâmımız bize tecvîz edilen haksızlığı red, canımızı yakan ateş şer ve zulmü nazar-ı insaniyette tasvir etmek olmalıdır. Canımız yanmıyor mu? Bu can acısını niçin bir lisan-ı samimi ve sâdık ile tasvir ve erbâb-ı vicdâna tefhim etmiyoruz? Mazlum değil miyiz? Niçin zulümden kurtulan her milletin yaptığı şeyleri yapmaya, bu şeyleri öğrenmeye halkı teşvik etmeyelim?

Cemiyet-i insaniyenin dü-kevnî itlâk olunan Fransa İhtilâli azîmini erbâb-ı fikir ve kalem vücuda getirdi. Asrımızda birkaç millet şiir ve kalem yüzünden nâil-i necât oldular: Üçüncü Napolyon’u kahreden silahların en mühimi Hugo’nun kalemidir. Ouijote’nin, Petofi[129]’nin feryatları Macaristan’ın ahvâl-i siyasiyesini pek çok ıslâh

[129] Sándor Petõfi: Macar şair ve liberal devrimci. 1848 Macaristan devriminin en önemli kişilerindendir. 1823-1849

etti. İtalya ittihadında Garibaldi[130], Cavour[131] kadar şair Mazzini[132]'nin de müdâhili vardır. Bunlar âsâr-ı fikriye ve kalemiyenin bir millet üzerindeki te'sirini bilenlere , anlayanlara mâlûmdur. Biz artık sade küllerimizden bahsetmeyelim. Zulmün bize açtığı yaralardan yüreklerimiz de peydâ oldu. Bülbüllerimizi de artık vasfetmeyelim. Milletimizin eîin-i mazlumânesi bülbül feryâdından mü'essirdir. Canımızın kaddi dilnişîni 'ârızı ateşîni canımız ateşlerde yanarken bize essi kelam olmasın…hem biz bir milletiz ki:

"Tuğadır rağbetimiz zülf-i semensâ yerine

Meylimiz râyetedir, kâmet-i bâlâ yerine"

İhtar

Şurâ-yı ümmete abone olmak, makale göndermek ve sair bir iş için yazmak isteyen zevat alttaki adreslerden hangisi kendilerince daha kolay ise ona müracaat edebilirler.

Paris'te merkez-i cemiyet olan meşrurat idaresine

4 PLACE MONGE 4 PARIS

Mısır'da Mısır şubesi Müdürü Ahmet Siab Bey'e sanduk el posta 202

Mısır'da tab olunmuştur.

Şurayı Ümmet

Numara 3 Sene 1[133]

1 safer 1320 Cuma / 9 Mayıs 1902 Birinci Sene

3.13 Rumeli Elden Gidiyor

Sultan Orhan devrinde Şehzade Süleyman Paşa altmış Türk cengâver ile Rumeli yakasına geçmişti. Gelibolu'yu zapt eylemişti. O tarihten beri Türk'ün evlâdı rahat görmedi. Rumeli'nin her hududu, her burcu Anadolu'nun mezarı oldu. Gelibolu'dan Viyana'ya kadar dereler, çukurlar Osmanlı cesetleriyle doldu. Ümmetin en sağlam

[130] Giuseppe Garibaldi: İtalyan general, yazar. İtalya'nın kurulmasına öncülük edenlerdendir. 1807-1882

[131] Camillo di Cavour: İtalya'nın siyasi birliğinin kurulmasında etkili bir devlet adamı. 1810-1861

[132] Giuseppe Mazzini: İtalyan siyasetçi, yazar. Garibaldi ile birlikte İtalya'nın birleşmesine öncülük etmiştir. 1805-1872

[133] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-3'te yer almaktadır.

servet ve kudreti hep o yerlerde ifnâ edildi. Hâlâ hududa asker dökülüyor. Canımız, malımız bugün yine o yerlerde telef oluyor.

Biz devletimizin şânını, hukuk ve istiklâlini muhâfaza uğrunda fedâ edilen can ve mala te'essüf etmiyoruz. Bu fedakârlığın boşa gittiğine ve sû-i idâreden mütevellit hatâları tamirden başka bir işe yaramadığına yanıyoruz. Bugün Balkan civarında, Avrupalıların liğarzin "Makedonya" dedikleri memleketlerde yine isyan var. Yollar kesilmiş, ashâb-ı emlâk şehirden dışarı çıkamıyor. İşine gücüne gidemiyor. Tüccar top atıyor, esnaf perperişan oluyor.

Bu çirkin hale, bu ihtilâle sebep nedir? Hükümetin fenâ idaresi, haksız, yolsuz hareketi değil midir? Her ne vakit bir karışıklık zuhûr eder de düvel-i mu'azzama tarafından şikâyet vuku' bulursa hükümet vilâyetlerde idâre-i hâzırayı tebdîl ve ıslâha çalışacağını bildiriyor. Yani bu usul idaresinin iyi olmadığını kendi de tasdîk ve itiraf ediyor. Ancak gâile-i muvakkaten bir taraf olunca vaadini, vazifesini unutuyor. Memleketin hâlini, ihtiyacını düşünmüyor. Valilere (illere) yalnız para tedâriki, bekâya tahsili ve bir de evrâk-ı muzırra tahrisi için, emirleri gönderiyor. Bu emirleri icrâya memur olanların ahâliye eşkıyâdan ziyade zararı dokunuyor.

Zulüm ve istibdâdın böyle şiddetle devamı ve ıslahat-ı mev'udanın te'hir icrâsı zaif ve inhisâli devletten istifâde etmek arzusunda bulunan fırkaların cesaretini, şikâyetini arttırıyor. Bunlar Avrupa devletlerine hitâben: "Türk'ün ıslahı mülke kâdir olmadığını görmüyorsunuz. Bizi Türk hükümetinin zulmünden kurtarınız. Biz de bugün âlim müddetini tenvîr eden ziyâ-yı hürriyetten, nûr-u maariften hissedâr olmak, insan gibi yaşamak isteriz" diyorlar. Bu sözler te'sirsiz, neticesiz, kalmıyor, hristiyanları himâye bahanesiyle Devlet-i Osmaniye'nin inkısâmına çalışan Rusya'ya bir reşite-i itirâz, bir vesile-i müdahale oluyor. Rusya sefîri hünkârı kâh tehdit ve kâh iğfal ederek Rumeli'nin her tarafına Slav ruhban ve ittihat cemiyetleri vasıtasıyla mektepler, manastırlar yaptırıyor. Balkanda Slav nüfuzunun terakkîsini çekemeyen ve makâsıd-ı siyasiyelerine münâfi gören diğer devletler Slav olmayan Hristiyanlara da imtiyaz verilmesini istiyorlar. Bâb-ı 'Âli aciz kalıyor. İstiklâl-i hükümete muzır bazı müsaadatta bulunmaya mecbur oluyor.

Selânik, Yanya, Edirne, Manastır vilayetleri hep ecnebî mektepleri, Frenk ve Slav (İslav) kiliseleriyle doldu. Bu mekteplerde yalnız ulûm ve fünûn tedrîsiyle iktifâ olunmuyor. Hristiyan çocuklarına Türklerden ayrılmanın, Osmanlı hükümetinin

inkırâzına çalışmanın lüzûmu da ta'lim ediliyor. Ahalide ittifak yerine nifak ve iftirâk hisleri peydâ oluyor.

Hükümet bunu bilmiyor mu? Makedonya İhtilâl Komitesi'nin üç yıldan beri Rumeli'de büyük bir kıyâma hazırlandığını işitmiyor mu? Vaktiyle Bulgaristan'ın ve sonra Girid'in hep bu gibi isyanlarla sarsıla sarsıla bizden koparıldığını tahattur etmiyor mu? Biliyorsa, tahattur eyliyorsa tehlikenin önünü almak için ne yapıyor? Veya ne yapmak azminde bulunuyor?

Hudûda asker göndermek, kuvve-i cebriye ile isyanı teskîn eylemek te'min-i asâyişe kâfi bir tedbir olmadığını acı tecrübelerle gördük, anladık. Sağlam iş görmek isteyen hükümet fenâlığın, şikâyetin esbâbını aramalı, ihtilâl ve kıtâli vukû' bulmazdan evvel idrâk ederek men'e çalışmalıdır. Avrupa devletleri bizden idâre-i hâzıranın ıslâhını, istiyorlar. Resmî nutuklar da hükümetimizin kayıtsızlığından, atâlet-i 'anûdânesinden şikâyet eyliyorlar. Rusya ve Bulgar hükümetleri bile bize terakkî ve temeddün dersi vermeye kalkışıyorlar. Geçen Rus muharebesinin de böyle ihtarlarla başladığını unutmamalıyız.

Moskofun, Bulgarın ve bütün ecnebî hükümetlerinin teklifâtında garez ve sû-i niyet bulunduğu farz edilse bile bunlar bize fenâ bir şeyi tavsiye etmiyorlar. Memleketinizi ıslâh ediniz, yani eviniz kokuyor, bu ta'affün herkesi iz'âc ediyor, pisliği kaldırınız, evinizi temizleyiniz diyorlar. Böyle ağır bir serzenişe hedef olmak, sebebiyet vermek bile devlete ayıp değil midir?

Islahatın mutlak düvel-i mu'azzama süferâsı tarafından verilen lâyihalarla muvaffak olması lâzım gelmez. Belki muvaffak olmaması hakkımızda hayırlıdır. Matlûb olan şey memleketin ve zamanın ihtiyacına göre bazı tensîkât-ı mühimmenin icrâ edilmesidir. Hükümet kendiliğinden hiçbir şey yapmadığı için Avrupa bizden, Berlin Mu'âhedesi'nin ve süferâ lâyihasının icrâyı ahkâmını talep ediyor. Hükümet eğer ıslahat-ı lâzimeyi mühimma imkân icrâ etmiş olsa düvel-i mu'azzamanın Bâb-ı 'Âli'ye bir diyeceği kalmaz. Ve belki Bâb-ı 'Âli'nin düvel-i mu'azzamadan şikâyete ve Berlin Mu'âhedesi'nin bize nâfi' olan maddelerinin ne için icrâ edilmediğini sormaya hakkı olur. Padişah bilmiyor, vilâyete komisyon göndermekle bir iş gördüm sanıyor. Abdülhamid'i bu zandan, bu inat-ı cahilâneden vazgeçirmek lâzımdır.

Bizim fikrimize göre ümmetin selâmetini, saâdetini ciddi bir surette te'min etmek için Âyan ve Meb'usan meclislerinin küşâdından başka çâre yoktur. Lâkin buna

madem ki padişahın evhâmı mani oluyor ve madem ki tali' nâsâz millet bu devrin sonunu çabuk getirmiyor. Şimdilik icrâsı mümkün ve muktezâsı olan bazı tedâbirde bâri kusur edilmemelidir.

Hükümet-i seniyenin nazar-ı dikkatine arz etmek istediğimiz tedâbirin en mühimleri şunlardır : 1-Komitelerin tahrîkine meydan vermemek için hudutlarda ziyade asker bulundurmalı, fakat askeri köylerden cebren zâhire almak ihtiyacından vâreste kılmalıdır. Ecnebîler, bâhusus kuvve-i askeriyenin orada bulunmasını makâsıd-ı hâinânelerini icrâya mâni gören düşmanlar ufak bir hatayı büyüterek askerimizi hırsızlıkla yağmacılıkla ithâm ediyorlar. 2- Bir kaç mühim mahalle Bâb-ı 'Âli'nin intihâb ve kararıyla muktedir ve namuslu memurlar gönderilmelidir. 3- Valileri, ordu kumandanlarını kanun dahilinde hareket etmek şartıyla serbest bırakmalıdır. 4- Vilayetlerde eşrâf ve 'âyânın ra'iyetten istifâde etmek için vilâyet nizamnamesini mevki' icrâya koymalıdır. 5- Vilâyete gönderilecek o ümerâ ve teblîgât-ı mühimmenin kâffesini meclis-i vükelâda taht-ı tezkir ve karara alınmalıdır.

Sahife 2

Saray müdahalesinden hiçbir fâide hâsıl olmadığı yirmi beş sene tecrübe edildi. Bir sene de Bâb-ı 'Âli vasıtasıyla iş görülsün, bakalım nasıl olur?

3.14 Makale-i Mahsusa - Kader[134]

"Leyse'l insâni'l emâsi'i"

Osmanlı Devleti inkırâz uçurumuna doğru yuvarlanıyor. Osmanlılar bugün de mesut değildirler. Biraz ahvâl-i cihânı görmek isteyenler içerisinde, bu hakâyıkı öğrenmeyen hemen hiç kalmadı. Her hâl ve hadiseye sebep veya esbâbı bulunduğunu kabul edenler için bunların da sebep veya esbâbı bulunmak iktizâ eder. Osmanlı Devleti dahilindeki ecnâs ve mezâhib muhtelife eshâbından ekseriyeti teşkil eden Müslümanların çoğu bu hâdise ve hâle pek basit ve yegâne sebep bulmaktadırlar: kader…

Fi'l-hakîka İslamiyetin akâidinden beri de kaza ve kadere iman etmektir. Fakat "kaza ve kader meselesi". mesele-i müşkül elhalli gerek islamiyette, gerekse ondan evvel

[134] Gazetede "Lâm.Elif" imzasıyla yer alan bu makale daha sonra yazarı Yusuf Akçura tarafından "Eski Şurâ-yı Ümmet'te Çıkan Makalelerimden" adlı eserde yayımlanmıştır.

gelen edyân ve mezâhib-i felsefe ile ondan sonra zuhûr eden mütefekkirin ve felâsefe indinde kat'i bir surette hallolunamamıştır, denebilir.

'Ulemâyı İslam, bu babdaki tetkîkat ve tefekkürât-ı 'amîkaları ve mübahesât-ı şedîdeleri neticesi, henüz zaman saadetten pek uzaklaşmamış iken bile, "kadiriye" ve "mu'tezile" nâmıyla yekdiğerinin zıddı iki fırkaya ayrılmıştı. Kadiriye yahut cebriye dînen mezhep sâlikini beşerde hiçbir irade ve iktidar görmüyor. İnsanı kader elinde bâzîceyi ihtiyâr tasavvur eyliyor. Mu'tezile ise, bi'l-'akis insanı iradesinde muhtâr ve her irade ettiği şeyi icrâda sâhib-i iktidar kabul yani Cenâb-ı Hâlık'ın mahlukâtı bi'l-cümle irade ve ef'âlinde tamamen hür ve serbest bırakıldığını ve mahlûkun iradesiyle ef'âli halk îcât eylediğini iddiâ ediyordu. Ehl-i sünnet yani mezheb-i matûridi mensubunu bu iki iddiayı red ile ve sat'i bir hali, mahlûkta irâde-i cüz'iyenin vücûdunu kabul eylediler: insan, bir fiilin icrâsını irâde eder. Ve Cenâb-ı Hâlık o fiili halk eyler.

Devlet-i Osmaniye dâhilindeki Müslümanlar itikadât zâhireleriyle ehl-i sünnet ve cemaatten iseler de hakikatte mezheb-i cebriyeye mensupturlar denebilir. Çünkü irâde-i cüziye ile onun neticesi olan ihtiyâr ve iktidâr-ı şahsîden ziyade cebriyenin kabulü veche ile kaderin bütün irade, ihtiyâr ve iktidâr-ı şahsiyeye mahal bırakmayacak suretteki kudret nâmesine itikat ederler. Bunun içindir ki bi'l-cümle hadisât-ı kâinat gibi devletlerinin inkırâzını kendilerinin saadetsizliğini de kadere, mücerred kadere isnat eylerler. İtikatta mezhebi ehl-i sünnet ve cemaat olan bir müslim için bu yolda itikat ise câiz değildir.

***

Son zamanlarda kader fikri yeni bir libas ile tecelli etti. Bazı zevât "kader" yerine "padişah"ı koydular. "Devletin inkırâzına, Osmanlıların saadetsizliğine sebep yegâne padişah, daha doğrusu 26 senedir hüküm süren Abdülhamid'tir" dediler.

'Ale'l-umum hayat-ı ictimâiyede eşhâs-ı mühimmenin nüfûzu tesiri pek mühim olduğu inkâr edilemez. Hatta bazı mütefekkirin hadisât-ı tarihiyeyi, zevât-ı mühimme tesiriyle tefsir etmek yolunda ortaya nazariyât bile koymuşlardır. Bâhusus Türklerin reislerine itaati, Türk ruusâsının efrâd-ı milleti üzerindeki nüfûz-u azîmi de bi't-tabi bu tesiri arındırmaya yarar. Binâenaleyh Abdülhamid, bütün ecdâdı gibi taht-ı hükmündeki efrâda ve bilhassa Türklere te'siri dokunmuş olduğu şüphesizdir. Lâkin bu te'sir, ne kadar azim itibar edilirse edilsin koca bir heyeti beşeriyenin ahvâli

ruhiyesini, tabâbi-i asliyesini, umur-ı itikâdiye ve ictimâiyesini tâbir ve bir devletin mâzisini, hâleti ve istikbâlini hülâsa bütün hayatını tebdîl edecek kadar büyük ve kuvvetli olamaz. Osmanlı Devleti'nin inkırâzına ,Osmanlılar'ın saadetsizliğine esbâb-ı sâire aramak lazımdır. "Kader", "padişah" ismini vermek keşf-i esbâbta çok ilerlemek sayılamaz.

***

Gâye-i hayat, maksûd-ı vücut, akl-ı beşer için bilinmesi imkansız denecek kadar kuraklık ve meçhul ise de nâşirîn-i edyân ve müessisîn mezâhib-i felsefenin ekseriyesi bu mesele-i muğlaka ve mazlumeyi vahy ve ilham ve kuvve-i akıl ve tefekkür ile halledecek, demişlerdir. Vesâit-i muhtelife ile ya dâreynde yahut dâreynden birisinde saadet bulmak, ekserisince vücudun ve hayatın maksudu ve gâyesi gibi telakkî olunmuştur.

İş bu gâyeye vüsûl için tavsiye ve isti'mâl olunan usul iki zıt cihete sâik denebilir: mehd-i zuhûri Hind olan edyân ve felsefe hırs ve hevesi, arzuyı hayatı öldürmek hülâsa hayatı dünyadan kurtulmak ile saadete vüsul mümkün olduğunu zannediyorlar. Edyân-ı sâmiye ile felâsefe-i garbiyenin çoğu ise saadet-i dünyeviye ve âhiriye için dünyada say'i ve terakkîyi tavsiye ediyorlar.

İslam "leyse li'l-insâni illâ mâ sa'a" buyurarak sa'âdet-i dâreyn için "sa'y"i emreder. Nazar-ı akıl ve muhâkeme dünyada saadeti, Hindu veya Tibetlilerden ziyade anglo-sakson veya Cermenlerde görmek zannında bulunduğundan saadet-i dünyeviyeye ancak say' ve terakkî ile imkânı vüsûlu kabule mecbur olur. Halbuki devlet-i Osmaniye dahilinde bulunan Müslümanlar "kader"i yanlış telakkî etmekten dolayı sebeb-i müsâib olarak kaderi ithâm ettikleri gibi saadeti de bahş ve ihsân-ı kaderden beklerler. Bu vâhî ümit ise sa'ylerinin tenâkusuna sebep olur. Binâenaleyh Devlet-i Osmaniye'nin inkırâzı, Osmanlıların adem-i esbâb-ı muhtelifesinden beri, belki en mühimi kader değil kaderi yanlış anlamak. İrâde-i cüziyemizden istifâde etmek istemeyerek her musibeti muhtelif vechelerle tecelli eden kadere isnât etmek ve her lütfu ondan beklemektir. (*) Saadeti bulmak, devleti inkırâzdan kurtarmak için irâde-i cüz'iyemize güvenerek sa'y etmek, yani kendimize, nefsimize müracaat etmek lâzımdır.

Musibet ve saadeti sa‘y-i zâtımızdan hâriç bir konuda kaderde, padişahta aramamalıyız.

“Necât ve saadet kendimizdedir.”

Lam.Elif.

3.15 Ermenilere Dair

Müverrihîn-i Garpten beri “siyasette aynı şeyi söylemek daima pek müfîd ve mühimdir. Cüz’i hakikati mahtu bir şey tekrar edilmek sayesinde bir mesele şeklini alır. Herkes bunun halliyle müsterih olacağını zanneder ve nihayet halli için uğraşılır” diyordu.

Ermeniler de bu fikri tâkiben hareket ediyorlar. Mesele-i âhirenin ehemmiyetini i‘zâmdan sarf-ı nazar her vasıtadan istifâde ile hatta vasıtalar îcât ederek kendi meselelerini tekrar ederler. İçtimâlar, ziyâfetler, müsâmerelerle Avrupa efkâr-ı umumiyesini lehlerine celbe çalışırlar.

Avrupa’da efkâr-ı umumiyenin siyaseti devliyeye te’siri azîmi vardır. Bunun te’sirlerinden biriyle memleketimiz parçalanarak Yunan hükümeti teşkil edilmiş, diğer galeyânıyla son felâketimiz Balkan hükümetlerinin istiklâli vukû‘a gelmiştir. Efkâr-ı umumiyenin siyasete te’siri Avrupa’da ahâlinin tenvîriyle ve efkârı muhtelifeyi neşr ve ta’mime sa‘y eden hususi cemiyetlerin teşkiliyle tezâyid etmiştir. Efkâr-ı umumiye istinâd eden bu gibi gayr-i resmî cemiyetler gittikçe nüfûz kazanmaktadır. Bazılarının karar ve lâyihaları gitgide hükümât tarafından hukuk-u düvel kâidesi olarak kabul edilmekte.Kavânin-i memleket meyânına idhâl olunmaktadır.

Avrupa’da bu kere 11. Defa olarak içtimâ eden (sulh mü’etemmiz-i umumiyesi) de bu veche ile gayri resmî olmakla beraber hâiz-i ehemmiyettir. Her fırsattan istifâdeye şitâbân olan Ermeniler mü’etemmiz mezkûrun bu seneki içtimâından da istifâde ederek arzu ve emellerini izhâr

Sahife 3

etmişler ve mü’etememmir tarafından, mazhar-ı kabul olmuşlardır.

Ermeni muhibbi Mösyö Piyer Kibar tarafından takdim olunarak mü’etemmiz tarafından kabul olunan temennî bir veche âtîdir:

“11inci sulh-ü mü’etemmir-i ‘umûmîsi 9,10 uncu mü’etemmirin temenniyâtını tekrar ile, Berlin Mu‘âhedesi’ni imzalayan devletlerden, Mayıs 1890 tarihli ıslahat lâyihasının tatbîki ile Ermeni meselesini halletmek üzere “Lahey”de bir resmi konferans akdetmelerini mısrâne talep eder.”

Mü’etemmirîn işbu kararı ile Avrupa’dan tatbîkini temennî ettiği Mayıs 1890 ıslahat lâyihası, Ermeni vukû‘âtı esnasında Rusya, İngiltere ve Fransa’nın derse‘âdet sefirleri tarafından Anadolu şarkındaki altı vilayete ait olmak üzere tanzim ve tatbîki Bab-ı ‘Âli’den talep olunan lâyihadır. Bunun bazı nıkâtı-i fâideli olmakla beraber bazı cihetleri hukuk-u hâkimiyeti devlete menâfi-i bulunduğundan Bâb-ı ‘Âli veya Yıldız tarafından hey’et-i ‘umumiyesiyle kabul olunmamıştır.

Fi’l-hakîka, işbu lâyiha mûcibince Şarkî Anadolu’da şimdi mevcud altı vilâyetin adedi tenkîs edilerek vilayetlerin mesâha-i sathiyeleri ve valilerinin nüfûz ve iktidarları tezyîd olunacak vali intihâbından evvel İstanbul’daki süferânın ra’îleri istifsâr edilecek. Bâb-ı ‘Âli’den müstakil olarak bir ıslahat komisyonu teşkil edilerek süferâ doğrudan doğruya bu komisyon ile muhâbere edebilecek ve Ermeniler’in bulundukları her vilâyette yeni teşkilât yapılarak onların kazâ ve livaları diğerlerinden tefrîk olunacak, ve nüfus adedine bile bakılmayarak Hristiyan bulunan her mahallede mutasarrıf ve kaymakamların sülüsü Hristiyandan intihâb edilecek idi.

Ermenilerin akvâm-ı sâireden idarece büsbütün ayrılmalarını ve ileride imtiyaz veya istiklâl kesb etmelerini teshîl edebilecek ve bilhassa Devlet-i ‘Aliye’nin istiklâl ve hâkimiyetine yeni bir darbe’i taarruz husule getirecek bu teklifâtı hükümetimiz bi’ttabi is‘âf edemezdi.

Fakat her halde bir ıslahat yapılmak iktizâ ettiği cihetle hükümet-i Osmaniye kendisi bir lâyiha kaleme aldı ve 20 Teşrin-i evvel 1890’da ıslahat-ı umumiye nâmıyla ilân etti.

Bâb-ı ‘Âli’nin saltanat-ı osmaniyeyi mahal bu mutâlibi reddedip bilhassa süferânın lâyihasını kabul edecek yerde kendiliğinden bir ıslahat nizamnâmesi tanzîm ederek süferâya kabul ettirmesi şayân-ı takdirdir.

Bâb-ı ‘Âli’nin şu hareketini şayân-ı takdir buluşumuz istiğrâb edilmesin. Bizce itirâf-ı hakîkat etmek, meziyet ve kabahati sahibine atf etmek ve tahmîl etmek en büyük mukaddime-i Tanzimat, en emin delil-i terakkiyâttır. Devleti-i ‘aliye, şüphesiz hiçbir zaman bunların istiklâl ve imtiyazlarına muvafakat ederek Şarkî Anadolu’da bulunan

akvâm-ı sa'ireyi hükm ve nüfûzları tahtına terk etmeyecektir. Fakat bulunduğumuz hal-i za'af da, Avrupa'nın memleketimiz umûruna müdahale ederek arzusunu cebren kabul ettirmesi muhtemeldir.

Geçende Paris'te in'ikâd eden Osmanlı kongresinde Ermenilerden biri müdahale'i ecnebiyeyi reddeden işdâya:

"Siz müdahaleyi istemiyorsunuz. Sultan Hamid de istemiyor!" demişti. Sultan Hamid de istemiyor diye bizim istemekliğimiz lazım gelmez. Biz şahsî politika takip etmek, tahfile/tahmile etmek istediğimiz zât veya idarenin her ak dediğine kara demekle uğraşmıyoruz. Hasbe'l-meslek kimsenin şahsî olarak düşmanı değiliz. Biz 'ale'l-'umum memleketimizin saadetine çalışanların dostu, sevgili vatanımızın düşmanlarının, her türlü harekât ve ef'âl ile onu mahv ve harâbeye sürükleyen veya sürüklemek isteyenlerin düşmanıyız.

Süferânın lâyihasından esasen pek farklı olmayup Bâb-ı 'Âli tarafından bahş edilen teşrîn-i evvel ıslahatı hakkıyla tatbik edildiği halde matlûb-u emin ve istirahâti kâfil olacağını bedîhi iken bunun tatbikini isteyecek yerde Ermenilerin daha resmen vücûdu olmayan bir lâyihanın tatbîkini arzu etmeleri gariptir. Ma'amâfih evvelce tasavvur ve tahayyül ile ilan ve talep ettikleri imtiyaz fikrine nisbetle şimdiki bu zâhiri maksatları herhalde mu'tedildir. Zaten alenen mutalib-i sâ'irede bulunmaları, imtiyaz istemeleri bugün gayri kâbildir. Avrupa'nın hâ'iz ehemmiyet zevâtı içerisinde bu fikirlerine taraftar bulamazlar. Çünkü bütün Avrupa, tam üç yüz bin kadar öldürüldüğünü iddia ettikleri nüfuslarının, Anadolu'nun şark vilayetlerinde ancak 760 binden ibâret olduğunu ve Memâlik-i Osmaniye'nin hiçbir noktasında ekseriyet teşkil edemediklerini öğrenmiştir. Memleketimizde vukû' bulacak mühim bir vak'a, bir hadise, bir ihtilâl bu müdahalenin bi'l-fi'il ve gayet kavî surette vuku'una sebep olabilir. Ve böyle bir müdahale neticesinden devletimizin pek ziyade zarardîde olacağı emsâli ile sabittir. Yunan, Bosna-Hersek, Bulgaristan ve Girid ihtilalleri hep müdahale'i ecânibi davet etmiş ve bu müdahalât netâyic-i ma'lume'i mü'essefe ile hitâma ermiştir.

Memleketimizde ihtilâlat ve fesadâtın vuku'unu, sevgili vatanımızın parça parça ayrılmasını men' içün en birinci çare, 'ale'l-'umum ahâli'i sadıka'i osmaniyenin refah ve terakkîsini te'min eylemektedir. Fakat bu husus az zamanda vücud bulamayacağından asıl esas sa'yimizi teşkil edecek şu mühim noktayı unutmamakla

beraber zaafımızdan istifade ile aynı zamanda menfaat-i hususiye ve zelîllerine çalışan düşmanlarımızın, ecânibin müdahalesine meydan vermemek içün Ermeni vak‘asının ‘adem-i tekerrürüne elimizden geldiği kadar sa‘y etmeliyiz.

Fi’l-hakîka, Ermenilerin ihtilâl ve isyanlarında komite ve neşriyâtlarının dahl ve te’siri vardır. fakat neşriyât-ı fasîde, muzır mikroplar gibi müsâit bulduğu vücûda icrâyı hiyânet edeceği cihetle Ermeni ahâli’i sâdıkasının zulüm ve ta‘addîden vikâyelerine, mazhar-ı adalet olmalarına gayret etmenin, vuku‘atı mü’essefenin ‘adem-i husulüne pek büyük te’siri olacağı zan ve i‘tikad olunur.

Binâenaleyh evvel emirde vilayetlerimizde zulüm ve ta‘addîyi ref‘ ile bir dereceye kadar hüsn-ü idareyi te’min edecek vesâ’ita müracaat ve idare’i vilâyatı ıslâha gayret etmeliyiz.

Vilâyet idaresinin matlûb ve nafi‘ bir surette hüsn-ü cereyânı te’min edecek vesâitten beri ve belki en mühimi de müstakim ve mâlumatlı me’murîn istihdâmı, namuslu, fa‘al ve muktedir valiler intihâb ve ta‘yini, ve bilhassa hükümetimizin hâl-i hazırda en büyük müsâvisinden biri olan iltimas ve rehâveti terk ile su’i harekâtta bulunanları şiddetle te’dib etmesidir.

Biz öyle zan ediyoruz ki, bu yolda sa‘y ve gayret etmeğe, esbâb-ı ihtilâli mahv suretiyle memleketimizin parça parça ayrılmasına elden geldiği kadar müdafaa ve mümane‘ete yalnız padişah değil, büyük küçük umum me’murînimiz, bi’l-cümle ihvân vatanımız mecbur ve medyûndur.

d.

Şurayı Ümmet
Numara 4 Sene 1[135]
15 safer 1320 Cuma / 23 Mayıs 1902 Birinci Sene
Sahife 1
3.16 İttihad ve Te’âvün

Kuvvet ve hâkimiyetini teba‘asının nifak ve tefrikasında arayan bir hükümdarın zulmünden vatanı kurtarmak için ümmeti ikaz ve ittihada davet edecek bir fırka-i siyasiyenin ehemmiyetini anlamak ve halka anlatmak lazımdır.

[135] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-4’te yer almaktadır.

Bugün böyle bir fırka mevcut değilse, bi'lcümle İttihad ve Terakki taraftarlarının merkez ve nokta-i istinâdı olmak üzere yeniden tesis edilmesi ve o noktaya her taraftan kuvvet, vüs'at ve metânet verilmelidir.

Mithat Paşa Avrupa'da kalmış ve edebadan, rical-i devletten birkaç büyük zatı yanına alarak bir fırka-i muhalefe teşkil etmiş ola idi, padişah bu derece istibdâda cesaret eylemezdi.

Madem ki dâhilde içtimâ' ve te'âti-i fikr etmek, seyyi'ât-ı ahvâli hükümete bildirmek mümkün olmuyor? Cemiyetten, meşveretten beklenilen necâh ve kavâidi hariç vatanda istihsâle çalışmak iktizâ eder. Bunun için dâhilde bulunanların serbest bir memlekete hicret etmeleri veya memâlik-i ecnebiyede sakin Osmanlıların hep bir şehre toplanmaları îcâb etmez. Herkes bulunduğu ve tanıdığı muhitte kalarak gizli şubeler teşkiline ve mensup olduğu fırka tarafından çıkarılan cerâid ve risâili tevzî'a sa'y etse daha ziyade hizmet edilmiş olur.

İttihaddan maksat koyun sürüsü gibi bir mahalle toplanmak değildir. Hemfikir ve meslek olanlara mu'âvenet ve ma'neviye ve maddeye de bulunmaktır. İhvânın kuvvetinden, tecrübesinden, ra'yinden vatanı müstefid eylemektir. Binâenaleyh herkes bildiği ve işittiği hakâiki vatandaşlarının nazar-ı itlâ'ına arz etmeli. Mesela bir nezârette, bir vilâyette en ziyade muhâlif hak ve adalet olan ef'âli, en ziyade nazar-ı te'essüfe çarpan fenâlığı gayet sahih vak'âlarla tashîh ederek meydana koymalı ve bu sû-i isti'mâlin ıslâhı için müessir çaâreler göstermelidir. Bir tebeddül vukû'undan sonra yapılacak şeyler takip olunacak yolar şimdiden şimdiden halka ta'lim edilse fenâ mı olur?

Tahvilât-ı siyasiyede erbâb-ı kalemin pek büyük hidemâtı görülmemiştir. Bu cihet geçen şurâ-yı ümmete arkadaşlarımızdan biri mufassalen yazmıştı. Vatanına böyle kalemiyle hidmet edemeyenler, kalemiyle hidmet edenlerin neşriyâtını olsun elden ele her tarafa dağıtmaya çalışmalıdırlar.

Bunu da beceremeyenler, evrakın tab' ve neşri masarıfına nakden mu'âvenette bulunmalıdırlar.

İttihad, yalnız kalbî olmamalı, kuru bir muhabbetten, duâdan ibaret kalmamalı. Amelsiz iman makbul olmadığı gibi bir meslek-i siyasiyenin hakîkatine kânî olmak da o meslekte muvaffakiyeti te'mine kifâyet etmez. Bir fikir ve niyete yalnız kalben değil, fi'ilen de iştirâk etmek lazımdır. Müslümanlık, elhamdülillah müslümanım

demekle anlaşılmaz. A'mâli zâhire-i şer'iye ile sabit olur. Müslümanların bugün her yerde böyle zayıf ve hakir kalmalarına başlıca sebep, vezâif-i islamiyenin menâif-i umûmiyeye ve fezâil-i içtimâiyeye ait cihetlerini îfâda kusur eylemeleridir. Van'dan, Erzincan'dan İstanbul'a gelerek Galata'da hamallık eden bir Ermeni günde bin zahmetle kazandığı üç beş kuruştan Ermeni kilisesine, Ermeni mektep ve hastanesine hatta Ermeni ihtilâl komitesine bir hisse-i i'âne ayırıyor, veriyor. Müslümanlarda acaba bir Ermeni hamal kadar da vatanını seven ve fikr-i ittihâdı te'âvüne hidmet arzusunda bulunan bir sâhib-i cemiyet yok mu?

***

3.17 Milletin Hakları

Zât-ı haktan sonra en mukaddes olan şey hakk-ı zâttır. Padişah bir hak zâttır ki zât-ı hak o feyz ile idrâk edilir. Hukuk-u zâtiyenin dahi en şerîfi hürriyettir. Hürriyeti olmayan hiçbir şey yoktur. İnsanların sa'âdet tesmiye ettikleri şey hürriyetten be mukteziyâtı hürriyetten ibarettir.

Medeni insanların nev'i nev'i hakları vardır. Bir ferdin kendi kendini idare etmesi nasıl bir hak ve nasıl bir lâzime ise birçok fertlerin mecmu'u demek olan bir milletin de kendi kendini idâre etmesi hakkî ve pek mîrem bir lâzimedir. Her fert vücûduna 'ârız olabilecek emrâzı nasıl kendi tedkîk-u metâ ve terakkîsini men' etmek için tedâbir-i muhtelifeye teşebbüs eylerse, milletlerin de kendilerine gelecek âfet fenâ ve zevâli men etmek birçok emrazı men için vücudu nasıl kuvvetlendirmek lazım gelirse, devletin, milletin vücud-u içtimâisini de ma'ârifle kuvvetlendirmek haklarıdır. Menfaat-i maddiye ve ma'neviyelerinin iktizâ ettiği bir haktır. Bu hakkı, milletin kendisinden başka bir kuvvet, bir kader îfâ edemez. İşte bir milletin kendi mukarrerâtına tasarruf etmesi kâbil olmaz. Yani bu hak alınmaz ve istenilmezse, yalnız arzı Filistin'de seksen üç Rus mektebinin küşâdına hıyâneten rıza gösterildiği gün İstanbul Mekteb-i Hukuku'ndan hukuk-u düvel dersi resmen lağvedilir de millet bir şey demezse , kûçe ve pazarda haksız yere hakka tevekkül ile dolaşır durursa, ardımızdaki senelerde elden giden bunca memâlik gibi önümüzdeki seneler ve belki aylarda da Trablusgarplar, Arnavutluklar, Makedonyalar yavaş yavaş daha sahihi, hızlı hızlı elden giderler ve gidiyorlar.

Biz bir zamanda biz ki terakkî eden, lâ yenteki' yükselen, öğrenen, öğreten, halkını, hakkını îlâ eden milletlerden bir hatve geri kalmak, büyük bir edibimizin teşbihiyle

tefessüh etmeye başlamış ecsâd arasında kalmaya benzer bir zaman için bekâ farz olursa bile bi't-tesmim fenâ bulmak muhakkaktır. Halbuki Türkler hakkında bu bir zaman için bekâ kaydı dahî vârid değildir. Zira biz ümem-i müteferrika tarafından medeniyet ve insaniyetin sem-i hilâli 'addolunuyoruz. Başımızdaki zulümden hakk-ı insâniyetimizi istemediğimizden ve cihâna bir insaniyet-i medeniye gösteremediğimizden böyle bilindik, böyle 'addolunuyoruz.

Bu gibi birçok sevâik ve esbâba binâen biz daima çalışmalı his ve idrâk etmeli, görmeliyiz. Bunlar hem haklarımız hem vazifelerimizdir. Hak ile vazife bu noktalarda ittihâd eder. Bu hakları, insan olma haklarını fevt ve bir başkasının keyf ve arzusuna fedâ etmek intihar etmektir. Hem bir mütecebbir cahilin menfaati nasıl bir menfaattir ki birçok insanların insan olmalarıyla haleldâr oluyor. Zalim cahilin bu keyfiyette takip ettiği şey hiss-i menfa'at değil, havf-i âfiyetle bir nevi' hırs ve haseddir. Menfa'âtin en koyusu umûmî olanıdır. Milletin emniyeti taht-ı saltanat ittihâz eden mecnûn bir hükümdarın her hissi gayz ve haset zemîmelerinden daha dûn birtakım acîp redâetlerden başka

Sahife 2

ne olabilir? İnsanda görmek işitmek için birer uzv-u tabii olduğu gibi, istemek, anlamak için de birer uzuv, birer âlet olduğunu inkâr ve bu hisleri ve 'ale'l-ıtlak her hiss-i memduh beşeriyi iptal etmek isteyen bir zulm-ü echelin keyfi yolunda hürriyetimizin, hukukumuzun bir cüz-i nâcizini de fedâ etmek değerli bir hareket midir?

Bir hükümdarın da kendine mahsus bazı hakları vardır. Fakat her hak gibi, vazife mukabilidir ki burada bir nevi' ücret demektir. Milletini milel-i sâire derecesinde ve yahut o milletin muhît ve istidâdı dairesinde olsun ve eydâr-ı sa'd ve emân etmeyen, etmek istemeyen bir hükümdarın devâ resân olmak yerine hastasını zehirleyen bir tabîb-i hâinden farkı nedir? Ve öyle bir tabîbin neye hakkı vardır? Hükümdar, milletinin hukûk-u insaniyesini kuvvetlendirmek, te'mid ve tevsi' etmek için nısb ve intihâb olunur. Milletinin kâffe-i hukûkunu istirâk eylemek ve düşmanlarına dağıtmak isteyen bir hükümdar, esbâb-ı vücûd ve nasibini iskât ve kendi kendini azleder.

Biz şunu pek iyi bilmeliyiz ki bize şeri'atın, insaniyetin, medeniyetin verdiği hakları biz insanca muhâfaza etmedikçe, led-i ilhâhiye canımızı bedel koyarak bu hakları

istemedikçe ve almadıkça kendimizi diyânetin, insaniyetin ve medeniyetin liyâkatli evlâdı addetmeye hakkımız yoktur.

Biz yaşamak hakkımız olduğunu bilerek yaşamalıyız, mahzâ yaşamaklığımıza padişah müsaade ediyor diye yaşamamalıyız. Hayatta diğer erbâb-ı hayata ve kendimize fâideli birçok vazifeler îfâ edeceğiz diye yaşamalıyız. Bir haksız ve hakkı anlamaz zalimin karînini duyurmak vazife-i ferdiyesini hayvanâta takdis ederek yaşamalıyız.

Hak nasıl alınır bunu da söyleyin, bu yolu da gösterin dinlerse her hakkın tarz-ı istihsâli ve yahut bizim hakk-ı umûmimizin defa'aten elde edilmesi için tevsîl edilmek lazım gelen yollar sebepler vardır. Çok te'essüf ederiz ki bu yolları bu sebepleri burada uzun uzadıya irâe ve temhîd eylemeğe muktedir değiliz. Böyle hakk-ı hayâtiyesini almak isteyenlerin ve mutlaka alanların nasıl aldıklarını işitmek, görmek ve yapmak bu sualin pek manalı bir cevabıdır.

Zîrdeki kıtaların cümlesi ehadiyeti şerifeden istinbât olunmuştur:

Hak kim hissediyorsa hemen izhâr etsin

Onu bir hiss-i cenâbet ile men eylemesin

Hak her kim biliyorsa hemen izhârından

Kimsenin câh ve şükûhu onu men eylemesin.

*****

Meslek-i âli zekâdan sizi
Eylemeyin devr-i nükût ve silah
Siz bu muvakkat gidişe bakmayın
Aklı olanlar bulur ancak felâh
***
Her şeye cihanda hak ve adli tercih kılar Cenâb-ı Mevla:
Yetmiş yıl ibadet eylemekten bir lahza adalet etmek ola.
***

3.18 Siyasi - Hâl-i Hâzıra

Balkanlar'da Makedonya komitesinin ettiği tahrîkât, bu günlerde siyasi, dini itibâr edilen gayr-i milliyân hadisesinden dolayı başka bir renk aldı.

Üç seneden beri mu‘allak kalıp ara sıra Rusya’nın tesvîliyle baş gösteren hâdise-i mebhûseye son aylarda safha-i âhire ikmal yani Kırımlının Üsküp Sırp metropolitliğine katiyen tâyini iradesi Rusya sefîrinin emir ve icbârıyla istâr edilmek üzere iken Bulgar hükümet ve milletinin gösterdiği heyecanlı müşkülât işi yine te’hir ettirdi.

Rusya Balkan yarımadasında İslam nüfuzunu yaralatabilmek için Bulgarlardan ziyade Sırp ve Karadağlılara itimat edebildiği cihetle Makedonya cihetindeki Ortodokslara bir Sırplının reis-i ruhânî olarak tâyinini tasmim etmiş ve er geç bu teşebbüsüne muvaffak olacağını şüphesiz görmüş olduğundan zât-ı şahâne nezdinde Bulgarların izhâr ettikleri iğbirâr ve müşkülâta rağmen teklifât-ı evveliyesini te’yitten ferâgat eylememekte ise de, Sultan Abdülhamid müehhiran Bulgar politikasında görülen şiddetten ürkerek mecburen vaadini leyt ve le‘alle te’vilde devam edip durmaktadır.

Az evvel Makedonya komitesinin sonuncu ve âteşin bir kıyâmıyla Devlet-i ‘Aliye ve Bulgar hükümeti arasına giren burûdeti Sofya kabinesi hisb-ü’l-îcâb bir faaliyetname ile sathîce izâle edebilmek için esbâb-ı husûmeti mahv eyleyeceğini taahhüt ederek komitenin bunun harekâtını tevkif ettirmiş ve gerek Devlet-i ‘Aliye’ye ve gerekse Avrupa komitelerine tebliğ ettiği resmî notalarla bu babdaki sulhçülüğünü irâe ve şu kadar ki Makedonya’da asâyişin iâde ve idâmesi yalnız bununla kâbil olmayıp kabine reisi Danev’in[136] Petersburg ve Viyana ricâline beyan ettiği veche ile ıslahat-ı lâzimenin icrâsı ile olacağını ilave dermiyân etmiştir. İşte Bulgar hükümetini ihtilâl-i şiddetkâr eden bu suretle bir mülâyemet-i i’tilafkâriye sevk eden şey yukarıda söylediğimiz gayr-i milliyân meselesinin zararlarına halline fırsat ve meydan bırakmamak için Yıldız’ın teveccüh ve hoşnudunu celp maksadına müptenâ olup hatta bir cihetten emellerine nâil oldukları geçenlerde son derece milliyetperverâne bir şevk ve galeyanla ve adeta bir hükümdara mahsus debdebe ve dârâtla yirmi beşinci sene-i devriyesi şenlikleri yapılan İstanbul Bulgar Eksarhı Yusuf Efendi’ye taraf-ı şehriyârîden edilen iltifat ve verilen nişan-ı Osmani ile ‘ayân gibi olursa da diğer taraftan Sırp ve Karadağlıların gücendirilmesi de tecvîz edilmediğinden onların dahi arzuları is‘âf edileceği Yıldızca temin olunmuştur. Slav ırkına mensup Sırp ve Bulgarların yekdiğeriyle garib-ü’l-vuku’ ittihad ve ihtilaflarını

[136] Stoyan Petrov Danev: Bulgar liberal politikacı. İki kez başbakanlık yapmıştır. 1858-1949

biraz gerginleştiren bu hadisenin herhalde Rusya'nın keyfi gibi hitâm bularak araya bir rekabet gireceği ve Makedonya'da siyaset noktasından sulh bir devam olsa bile bu gibi dini meselelerle emin ve rahatın daima bulanık olacağı şüphesizdir. Ezcümle tam böyle buhranlı günlerde hiçbir zarûret-i siyasiyeye istinâd ettirilemeyerek Mitroviçe ve Priştine'de yeniden Rus konsolosluklarının te'sis-i teşebbüsü ayrıca şayân-ı kayıttır.

***

Yemen'den son gelen haberlerin vahim olup kıyâmın şedîd ve san'ât 'usât tarafından muhât olduğunu bildiriyor.

Zapt edileli beri ıslâhına himmetle iğtişâştan kurtarılamayan şu zavallı vilâyet, hususiyle Devr-i Hamid'te yekdiğerini veli eden kıyâmlarla, zulüm ve i'tisafla harap olarak Ceziretül Arap'ın sâir cihetlerine müstevlî isyanların esasını bi't-teşkil hakimiyet-i Osmaniye'nin bu havalide inhisâfını bâdî olacak dereceyi bulmuştur.

Te'âmül-ü kadîm üzere her galeyânı müteâkip ıslâh-ı vilâyet için gönderilen komisyonlarla tanzîm ettirilen lâyihaların içlerinde şüphesiz maksat-ı ıslaha mutâbık olanları da varsa da bunlar kuvvet ve şiddetle ve her gün dökülen 'ismet kanlarıyla iade-i asâyişten sonra hafıza-i ricâi devletten silindiklerinden, şimdi de sâbıktakilere nazaran ahvâl-i vilayete pek bîgâne olan Ebu'l-Hüdâ Zâde Hasan Halit Bey'in riyaseti altında garip bir heyetle Arabistan çöllerine kurbanlık bin beş yüz asker gönderiliyor.

Doğrudan doğruya reis Hamid ed din ve 'isât ile müzakereye girişerek onlara verilmek üzere taraf-ı şahâneden bazı hedayâyı hâmil olduklarına bakılır ve heyetin Ebu'l-Hüdâ'nın teklif ve ilhâmı üzerine gittiğine dikkat olunursa, ortada hatta evvelkiler kadar olsun ciddiyete ta'alluk eder bir şey olmadığına ve Mısır matbu'ât'ının dedikleri gibi Ebu'-l-Hüdâ ile Hamid ed din arasında mevcut mesâil-i şahsiyeyi hasl için icrâyı sefer edildiğine hüküm etmemek kâbil olmaz.

3.19 Arnavutluk'a Dair

Don Kişot

Avrupalılar 19. asr-ı milâdiye milliyet-i asrî diyorlar. Fi'l-hakîka Fransa ihtilâl-i kebîrinin kemâl u levle ve azmet ile meydana koyduğu

Sahife 3

fikr-i milliyet yani her milletin bir toprağa bir vatana mâlik olarak esasen hâkim ve sâhib-i istiklâl olması fikri asr-ı mezkûrede pek çok mukallitler bulmuş, hîle yapılarak Avrupa'yı alt üst etmiştir. Şimdiki Almanya'nın sûret-i teşkili, İtalya'nın istiklâli, Macaristan'ın hâl-i hazırı, Felemenk'ten ayrılan Belçika'nın te'sisi ve devlet-i 'aliyemizden iftirâk eden parçaların vaziyet-i hâzıraları hep bu fikr-i milliyetin mahsulleridir. En toplu bulundukları arazide bile umum ahâlinin ancak dörtte birini teşkil eden Ermenileri'in iddiâyı ve vâhîleri, Makedonyalılar'ın arzuyu dâimeleri de aynı fikre taklîden ibdâ' olunmuştur.

Bütün komşularını tahrîk ve tehyîç ederek taklibât husûle getirmeye müsait olan bu fikre el yevm Hristiyan Arnavutlardan bazıları da kapılmış ve hususiyle Arnavutluk'u bir müstemleke bir mihrâc-ı ticaret yapmak isteyen İtalya' nın te'sir ve iğvâsı memleketinde iş bulamayan bazı İtalyanların teşvîki de bu babta pek çok hidmet etmiştir. İşte âhiren Avrupa matbu'ât-ı muhalafeti garip bir tarzda işgal eden Arnavutluk meselesi bu suretle tahdis ve tevsi' ederek ve asıl vatanperver Arnavutların emel ve niyeti hilâfete İtalya ile bi'l-ittihad yeni bir krallık teşkili hevesine düşen menfaatçi bazı iftirakçılar işi büsbütün zâhire çıkararak mutasavvır krallık için kral tahrîsi hayâl-i hâmite bile kapılmışlardır. Krallık tâc ve tahtının fikr-i beşere ilkâ ettiği hırs ve haşmet sevkiyle tâli' denemek sevdasını bileyen ve Arnavutların hürriyet ve sa'âdetinden ziyade tarihi bir ikbale nısb-ı inzâr eden iki yabancı iftiracıların hayallerine kuvvet vermek için kendilerini Arnavut kahramanı İskender Bey'[137]e nispet suretiyle krallık için namzet ilan ettirmişlerdir. Bunlardan birincisi ve fakat daha ağır hareket edeni M. Daluetta isminde Napolili bir markidir ki Yorgi Kastiryot İskender Bey'e en sahih ve kestirme yoldan mensup olduğunu iddia ederek hakkını İtalya'da ikâmet eden bütün Arnavutlara teslim ve tasdik ettirmiştir. Diğeri ve adeta bir Arnavut Kralı imiş gibi resmen Avrupa muhakil siyasiye ve matbu'âtına teblîgâtta ve Arnavutlara da telkînâtta bulunan İspanya'nın yetiştirdiği don kişotlardan biridir. Bu don kişotun tercüme-i hâleti ve Arnavutluk'ta tasavvur ve tahayyül ettiği efkârı "Arnavut Milleti" namıyla İtalyanca münteşir bir gazete şöylece nakl ve hikâye ediyor:

[137] İskender Bey: Arnavut halk kahramanı olarak bilinen, Osmanlı Devleti'nde asker iken kaçarak Osmanlı Devleti'ne karşı isyan başlatan kişi. 1405-1468

"Fehametlü Don Giovanni de Alandro Kastriyot'a kâdîn cihetinden Yorgi Kastriyot İskender Bey'in sülâlesine mensuptur. Ecdâdından Prens Aladro ve Üçüncü Carlos Bourbon hidmetinde iken Napoli'de İskender Bey ailesinden bir kadın ile izdivaç eder ve efendisi, Sicilya'nın hükümdarlığından ayrıldığı zaman onunla birlikte İspanya'ya geçer. "

"Don Giovanni 1845 senesi mayısının sekizinde Kadiks vilayeti dahilinde (Ksepres - Xeres) şehrinde doğmuş ise veyl-i Dar'ü-l-fünûn'da ikmâl-i tahsil ettikten sonra 24 Kanûn-i Sâni 1867'de İspanya Hâriciye Nezareti'ne girmiştir. 1868'de Viyana Sefâreti Maiyetine, 67'de Paris sefâreti kitâbetine tâyin ve ba'dehu Brüksel ve Lahe sefâretlerinde istihdam edildikten sonra mütevâliyen maslahatgüzarlık ve 1881'de orta elçilik rütbesini ihrâz ederek üç sene sonra Bükreş orta elçiliğine memur edilmiştir.

"Don Giovanni" On ikinci Alfonso[138]'un vefatını müteakip diplomasiyi terk ile Paris'te ihtiyâr-ı ikamet etmiş (1886), ve aynı sene de Pirene şimendiferleri beynelmilel komisyonuna reis-i intihâb olunmuştur. El-sene'i muhtelifeye aşinâ olup Arnavutçayı pek az bir zamanda, bir buçuk ayda öğrenmiş olduğundan şimdi bu lisanı kolaylıkla okuyup yazmaktadır. Nefis bir sûrette mücellid, gâyet müfîd on üç bin kitabı hâvi bir kütüphaneye mâlik ve bu surette muhibbî kitap olmakta ki meyl ve tecrübeyle müştehirdir.

Arnavutlar ve Arnavutluk için fevkalâde bir muhabbet ibrâz ve onlarla ziyadesiyle iştigâl etmekte, ceddi / ciddi Yorgi Kastiryot İskender Bey nâm-ı muazzamanın i'lâsı için Arnavut lisanının tevsi'ine ve Arnavut kavminin terakkîsine en ziyade gayret gösteren zâta senevî bin franklık bir mükâfât te'sis ve tahsis etmiştir.

Müslüman, Katolik ve Ortodoks Arnavut beyleriyle olan münasebât-ı samimiyesi ve Bükreş, Sofya, Brüksel, ve İtalya'daki muhâcirler yanındaki ma'ârif-i milliye merkezleri sayesinde Don Giovanni İçin Arnavutluk'ta pek büyük bir muhabbet husûle gelmiştir.

"Tercümesi zîrde muharrer Arnavutça şarkı el-yevm Arnavutların dillerinde mütedâirdir:

[138] XII.Alfonso: 1874-1885 yılları arasındaki İspanya kralı. 1857-1885.

“Fehametlü Giovanni Aladro Kastiryot’a ümîd-i kavm olmak üzere mücerred min taraf-i Allah gönderilmiştir. Vatanı i’la, Arnavutluk’u müdafaa, vatanperverleri telsiye için meydana getirilmiştir. Krallık tâcını kimsesi, taht-ı aliye kuud ile hükmeylemesi için Arnavutluk’a i’zamını Cenâb-ı Hak’tan niyâz edelim.”

Efrâdından biri vaktiyle İskender Bey ailesine mensup bir kadın ile izdivaç ederek kesb-i suhriyet etmiş bir familyaya mensup olan İspanyalı Katolik Don Aladro, krallık hayâl ve sevdasıyla Arnavut komite az evvel bir beyannâme neşretmiştir ki yine mebhus gazetenin 31 Kanûn-i Sâni tarihli nüshasından mezkur beyannâmeyi aynen naklediyoruz:

“Kardeşimiz Arnavutlar! Beş asır evvel İskender Bey’in vefâtı ile zavallı Arnavutluk’u kaplayan zulmet perdesi açılmağa başladı. Cenâb-ı Hak, gayretinizi tebcîl etti. Az zamanda Arnavutluk güneşi parlayacaktır.”

“Komşunuz olan düşmanlar, sizi Avrupa’ya ihtilâf-ı dinden nâşî daima müteferrik, dahili kavgalarla meşgul ve lisan ve edebiyattan mahrum olarak bildiriyorlar. Ve Makedonya’daki hakk-ı hâkimiyetinizi inkâr ile orada Bulgarların, Rumların, Sırpların hakkı bulunduğunu söylüyorlar.”

“Düşmanlarımız ne kadar yalancıdır! Size şeref veren bir gayret-i müdâveme ile âleme ispat ettiniz. Ki Katolik, Ortodoks ve Müslüman hepiniz kardeşsiniz, bir kandansınız, aynı vatanın bedbaht ve sevgili Arnavutluk’un evladısınız.”

“Bükreş, Brüksel, Sofya,Mısır ve İtalya’daki muhâcirler mahiyetlerinde çıkan kütüb ve risâili yayınlarla memleketinize, ve umum âleme tevzîm ederek otuz sene içerisinde edebiyatınızı o derece yükselttiniz ki bugün Sırp ve Bulgarların, hatta Yunanların şimdiki edebiyatına fâiktir.”

Ecnebî memleketlerine edilen müsâ‘idâta ve kavânîn-i devlet tarafından hedef olduğunuz müşkülâta rağmen Makedonya Epir kıtaları hakkında cârî zehâb-ı gaddârı meydana çıkardınız. Bu rezil ecnebî mekteplerinin a‘mâl-i müfsidetine mukâbele fi‘ili mukaddesi için birleşelim! Arnavutluk’un her şehir ve köyünde lisanımızı okuyup yazmayı ta’lim etmek için hepimiz vesâit ve iktidarı derecesinde gayret isteyen ecnebî memleketlerine karşı toprağımızda milli mektepler te’sisine kalben ve bedenen çalışalım. İşte o zaman maksadımızın hâsıl olacağına güvenebiliriz.”

“Kardeşlerimiz Arnavutlar! ‘Âlî ve müseccel olarak idâmesine muvaffak olduğum Kastiryot nâmı binâ mukaddes ve büyük vazîfeler yükleniyor. Arnavutluk’un tekmîl

şerefli tarihi bu isimde muharrerdir. Beş asırlık mücadele bu isimde mündemiçtir. Bu vazifelerin sizin için ne kadar mühim ve müşkül olduğunu takdir ediyorum. Fakat Allahımın ve sizin mu'âvenetinize istinâden bi'l-cümle mes'uliyeti deruhde eylerim."

"Ced-i şahânemi mütefâde ikâmete mecbur eden bir bedbahtlık neticesi olarak diyâr-ı gayrette dünyaya gelen Arnavutluk'un mütevazi bir hâdimi , Yorgi Kastiryot İskender Bey'in oğlu Giovanni Kastiryot gece gündüz, kalben ve hayâlen sizin şerâit-i hayatiyenizle meşguldür. Sizin âlâmınız onun elemleri, sizin arzularınız onun arzularınızdır. Avrupa diplomasisi, bizim harekatımızdan endîşenân değildir? Çünkü bütün harekâtımız sulhçüyanedir. Haksız arzularımız yok, başkasının libasını gaspetmeye çalışmıyoruz. Arzu ve emelimiz dünyanın bütün akvâmı gibi bir vatan sahibi olmaktır. "

"Kardeşimiz Arnavutlar! Nidamız:"Allah bizimledir!" olsun. İskender Bey'in şerefli nâmı bizim livâyı mukaddesimizidr. Ağzımızda bu nidâ olarak bu sancağın gölgesinde, Müslüman, Ortodoks, Katolik birleşelim. Arnavutluk vatan-ı kebîrin hâdim-i mütevâdi-i olan ben kanımızın iâde-i hayatı için edilecek muharebe-i mukaddesede yanınızda harp etmekle müşerref olmak isterim! Ey cesurlar! Ey Arnavutlar!"

"Paris- 31 Kanun-i Sani – 1902 Giovanni"

Kemâl-i tevekkül ve huşû' ile bütün mes'ûliyeti üzerine alan Don Giovanni, aynen nakl ve iktibas ettiğimiz bu beyannâmesinde Arnavutluk'u beş asırdan beri istilâ etmiş zulmetin def'i suretiyle memlekete hayat-i taze verecek bir muharebe-i mukaddeseden bahsediyoruz. Hatır ve hayâle getirilen şu muharebe-i mukaddese, Arnavutluk'un kesb-i istiklâl etmesi için devlet-i 'aliyeye karşı icrâ edilecekse Don Aladro'nun Arnavutların fikrine, Arnavutluk'un menfaat-i hakîkiyesine vâkıf olmayarak kulüplerde, Avrupa mahfillerinde İspanya hülyâlarıyla icrâyı siyaset etmek istediğine hükmetmemiz kâbil olmaz.

Paris'in muteber gazetelerinden "Golova"nın "kulüpten taht-ı saltanata" serlevhalı makalesinde yeni Don Kişot'un fikri ve teşebbüsâtı hakkındaki mütala'âtı bırakalım da Arnavutluk'a daha yakın bulunabilmek için korkuya müteveccihen hareket edeceği günlerde kendisiyle uzun uzadıya görüşen " le Fransa" gazetesi

muharrirlerinden M. Henri De Ho'nun naklettiği hatıratın bir kısım mühimmatı da nazarı tenkîde alalım:

"Don Giovanni diyor ki : Ben serseri bir şövalye değilim. Ne Türkiye'de ne de Balkanlar'da sulh ve sükûnu temin için mütehaddid bulunan düvel-i muazzamaya müşkülât îfâ'etmek istemem. Bütün Avrupa müsâlemet-i umûmiyesi için benim tavassutum saati yaklaşıyor. Müehhiran bunu İstanbul'da pekalâ anladıklarından , İşkodra, Yanya, Kosova vilayetleri valiliklerini kabul edip edemeyeceğimi sultan nâmına resmen

Sahife 4

sordular, cevab-ı red verdiler. Bu suretle hareket edişim, daha büyük hırs ve tama'larım olduğundan değil, belki bana teklif edilen memûriyette hazırlanmakta olan avârız te'siriyle, Arnavutluk'un muhtaç olduğu hidemâtı îfâ edemeyeceğimden idi.

"Makedonya ateşler içerisinde, Bâb-ı 'Âli, bu vilâyete, düvel-i muazzamaya karşı ettiği taahhüdâtı icrâya mecbur ve mu'âhedatla tasrîh edilen meşrutiyet-i imtiyaziyeyi vermek üzeredir."

"Şayet Sultan Tuna vilayetlerini kaybettiği ve Girid'i kaybeylemek tehlikesine düştüğü gibi, bütün Makedonya'yı da kaybetmek istemezse va'atlerini îfâ etmelidir."

"O halde Balkan haritasına bakınız Makedonya muhtâriyeti, Arnavutluk'un bi't-tabî' muhtâriyetini intâc eder. Memalik-i Osmaniye'nin aksâm-ı sâiresinden ayrı kaldığımız halde "Biz artık Türkiye memurlarına tâbi' yaşayamayız, İstanbul ile doğrudan doğruya muhabere edemeyiz."

"Eber kıtasının serbestiyesi, vaziyet-i coğrafyadan dolayı, Makedonya …….ne merbûttur. Makedonya muhtâriyeti gibi bizim muhtâriyetimiz de gündelik, haftalık belki de aylık meseleler sırasına geçmiştir. Bu bir hakîkattir. "

Beyannâmesinde bütün Arnavutlarla birlikte kan dökeceğini îlân ve muhtebere karşı Avrupa müsâlemet-i 'umûmiyesini üzerine almak gibi bilâ pervâzâne serde mütala'ât eden Don Kişot, hiç de tarih-i Osmaniyenin Arnavutlara ait şanlı sahâifini göremiyor ve sülesâyı müslüman olan bu vatanperver komün hilafet-i islamiye ve devlet-i osmaniyenin en gayretli ve şecî' müdafaalarından olduğunu düşünemiyor.

Arnavutlar Devlet-i Osmaniye'nin Avrupa'daki hayat-ı siyasiyesine hitâme çekmek ve tek başlarına nâil-i istiklâl olmak için Türklerle edecekleri muharebelerden değil, onlarla el ele vererek Osmanlılığın bekâyı nam ve şevketi uğruna döktükleri kanlarla şeref kazanmışlardır.

Bugün yalnız Makedonya'da, Arnavutluk'ta ıslahat hususiye icrâsıyla Balkanlar'da asâyişin iâdesini tasavvur etmek ancak kendi ikbal mahalli arkasından koşan menfaatçilere mahsus olup, asıl selâmet-i umumiyenin bekâsı ise Memâlik-i Osmaniye'nin her tarafında yapılacak ıslahat-ı umumiye ve bütün halk arasına yapılacak müsavât-ı kâmileye vâbestedir. Balkanlar'da Avrupa siyasetine birer belâyı mübrîm kesilen ufak hükümetlere hiç yoktan zım edilecek bir Makedonya beğliğini müteâkip Arnavut Krallığının hadvetini pek tabî' bularak bu yolda kan dökmek isteyecek erbâb-ı akıl ve hürriyet yoktur. Hususiyle Devlet-i Osmaniye idaresinde iken bile Avusturya ve İtalya nüfûz ve tahakkümlerinin ilgâ ettiği tefrika ve nifaklardan gayret alınarak istiklâl uğrunda çalışılırken Osmanlılar'dan ayrılınsa bile krallıktan ziyade üzerlerine bu iki hükümet hükm ve nüfûzunun musallat olacağı ahvâl-i tabi'iyeden bulunduğu cihetle Arnavutlar hiçbir vakit hilâfet ve saltanat aleyhine kalkmazlar. Ne ecdâdından biri vaktiyle İskender Bey ailesine mensup bir kadın ile izdivaç eden İspanya Don Kişotunun ve ne de Giuseppe Garibaldi[139] kumandasıyla Arnavutluk'a komiteler sevk etmek isteyen M. Daluetta'nın iğfalât ve mad'iyatına kapılmazlar. Farz-ı mahal olarak Arnavutlar istiklâl sevdasına düşseler bile kendilerine hükümdar olmak üzere (1600000) nüfus içerisinde ancak 300 bin kişinin dinine mensup bir ecnebîyi intihâb etmeyecekleri emr-i tabiidir. Garip garip iddialarıyla inzâr-ı umûmiyi üzerlerine celb ederek vatanımızın mühim bir parçasının kendi hesaplarına istiklâli yüzünden idbârını hazırlamak kastında bulunanların fikir ve niyetleri tamamen anlaşıldıktan sonra iyice bilelim ki Arnavutluk'un saadeti bi'l-iftirak küçük bir Balkan hükümeti şekline girmekle mümkün ve mutasavvır olamayıp belki ıslah edilmiş. Kesb-i kuvvet ve intizam ederek hayat-ı siyasiyesi te'min olunmuş bir Devlet-i Osmaniye'nin aksâm-ı asliye ve mühimmesinden birini teşkil etmekle kabildir. Binâenaleyh onlar da diğer hakîki vatanperver Osmanlılarla birlikte devletimizin, vatanımızın ıslah-ı ahvâline çalışırlar ve çalışmalıdırlar.

[139] Giuseppe Garibaldi: İtalyan general, yazar. İtalya Devleti'nin kurulmasına öncülük edenlerdendir. 1807-1882

3.20 Mektub-i Mahsusi - Cenevre'den

Paris'te müte'akkid Yeni Osmanlılar kongresinin müzakerât ve münakaşâtı el'ân hatıralarda payidâr olup dururken, civarda bir Ermeni kongresi i'tikâd etti.

Avrupa darülfünunlarında bulunan Ermeni talebesi namına yapılan bu beşinci kongrede, bundan evvelki kongrelerde olduğu gibi Ermeni meselesi, terbiyesi ve edebiyatı üzerine binâyı müzâkerât olunarak gâye-i hayâliye vüsûl için biraz aşağıda zikrolunacak dört madde kabul edildi.

Mahal-i ictimâ' olmak üzere âlup evetli intihâb edilmişti. 31 Mart Pazartesi akşamı alafranga saat dokuzda med'uvvîn toplanmağa başladı. Erkek, kadın Ermenilerden başka bu meyanda İsviçreli, Makedonyalı, Fransız ve Rus birçok zevât bulunuyordu.

Şurada, burada, resmi içtimâilerde hassaten iki ay evvel Paris'te i'tikad eden Yeni Osmanlılar kongresinde Ermeni vatandaşların Devlet-i Aliye'nin tamamiyet-i mülkiyesine halel gelmemek şartıyla milletlerinin refah ve saadetini istihsâle sa'yi göründükleri halde, bu defa otelin kapısında bir hafta temevvüc ettirdikleri Ermeni pazarlığı, salonu donattıkları Ermeni armaları bî muhâbâ kullandıkları serbest lisanlarıyla istiklâlleri için çalıştıklarını 'âleme îlân ettiler. Kırmızı beyaz ve yeşilden mürekkeb gayr-i me'mûl şu 'alâmet-i inkırâd, beyaz üzerine mâilâ dikilmiş on santimetre arzında iki siyah kurdela ve üzerindeki altı yıldız ile İtalya bandırasından tefrik olunuyordu.

İçtimâ' salonu bayraklar, armalar, çiçeklerle, cama asılmış Ermeni ihtilalcileri ve muharrirleri resimleriyle tezyîn olunmuştu. Ortada büyük bir levha ile Ermenistan, harp ve cidâl halinde bulunan Ermenistan timsali gösteriliyordu. Merkez komitesi murahhısı Malumyan Efendi bir nutk-u iktinâhî ile kongrenin maksad-ı teşkîlini, Ermeni talebelerinin cidâli hâzırada oynadıkları rolü te'min ve îzah etti. Ohanisyan(Ohannes) Efendi birkaç kelime ile hazırunu selamladı. Alman muharrirelerinden Madam Frayal, Cenevre Darülfünûnu muallimlerinden Varina ve Makedonya komitesi vekili Radef taraflarından da birer nutuk okuttu. Madam Frayal nutkunda, yeni Ermeni yaprağı üzerine söz getirerek havi olduğu kırmızının dökülen bunca kanlara, beyazın melek sa'yi ve cidâlin safiyetine, yeşilin Ermenistan'ın âtî-i ümit bahşine delalet ettiğini, siyah kurdelaların alâmet-i mâtem olduğunu, beyaz yıldızların ise hürriyetleri uğrunda çarpışan vilayât-i sitteyi gösterdiğini beyan etti. Müteakiben Cenevre Ma'ârif Müdürü Mösyö Kavon ile Fransız muharrirlerinden

Piyer Kibar ve Makedonya komitesi reisi Sarafov'un mektup ve telgrafları okundu. 6 Nisan Pazar akşamına kadar tam bir hafta devam eden müzakerât neticesinde mevaddı atiyenin icrayı ahkâmı taht karara alındı.

1-İtalya ve Almanya'nın muhtelif merkezlerinde Ermenilerin lehine konferanslar yapılması 2- Bu ana kadar lâkayd kalan Alman âleminde Ermeni meselesini müdafaa için bir gazete te'sisi çaresine bakılmalı. 3- Avrupa muharrirîn-i meşhûresi tarafından (Ermenistan ve Ermeni meselesi) nâmıyla büyük bir eser tahrir ve neşri : (Bu eser için coğrafi şehir Elize Raglu, cezâiyundan Lümiruzo,müverrihinden Leimprehat ile Frederik Yasi, Ernest Navil, Pajar, Kavalaski, Rus içtimaiyunundan Nevrikof, İtalya içtimaiyunundan Loriya, Karil Kavestki şimdiden va'ad-i mu'âvenet etmişlerdir.) 4- Matbu'ât ve konferanslar vasıtasıyla Ermeniler lehine telkînâtta bulunmaları için bi'l-cümle memâlik-i talebesine bir beyannâme irsali, kongre. Bunlardan başka 25 bin franklık bir bütçe tanzim ve son içtimâın da beş bin frank i'âne cem etmiştir. Muhtelif yerlerden gelen tebriklere teşekkür edildiği gibi "Pro Armaniya" gazetesiyle ve sair Ermeni muhiblerine, aynı maksat uğrunda kan döken Makedonya komite(!) ve bütün milel-i mazlûmeye ayrıca arz-ı ihtirâm ve te'sir edilmiş, birkaç ay evvel (Pâl)) de içtimâ ile Sultan Abdülhamid'e ibrâz-ı tevcîh ve muhabbet eden Musevi kongresi harekâtı takbih olunmuştur. Müzâkerenin devamı esnasında Ermeni talebelerinin Monako sulh kongresine evvelce mürahhas tayin ve irsâl ettikleri Piyer Kibar'dan bir telgraf geldi. Mösyö Kibar telgrafında, Monaco kongresinde dokuzuncu ve onuncu kongreler gibi Ermeni meselesini ehemmiyetle telakki ettiğini, bunun halli ve 1895 muhtırasının icrâsı çaresini düşünmek üzere (Lahey)de resmi bir kongrenin teşkili zımnında düvel-i mu'azzama nezdinde mutalibâtta bulunacağını beyan ediyordu. Bu haber Ermeni vatandaşlarımızın fevkal-had memnuniyetlerini mûcib oldu.

İçtimâilerin birinde Sultan Abdülhamid'in sefîri Münir ve Cenevre konsolosu Haydar Beğlere, Ermeni kongresinin 'adem-i in'ikâdı için sarf-ı mukadderât etmelerine dair isdâr ettiği emir telgrafı da mûki' bahse kondu. 'Âlicenap ve hürriyetperver İsviçre'nin bu emr-i mecnunânenin asla tervîc-i cihete gitmedeki şükran ve hamd ile yâd edildi.

Konsolosluğun tayin ettiği hafiyelerden bir Yahudinin icrâyı vazife esnasında büyük bir kahvede Ermeniler tarafından şiddetle darp ve tahkîr ve zabıtaya teslim olunduğu bu arada zikre şayândır.

İhtar

Şurâ-yı Ümmete abone olmak, makale göndermek ve sair bir işi için yazmak isteyen zevat atideki adreslerden hangisi kendilerince daha kolay ise ona müracaat edebilirler. Pairs'te merkez-i cemiyet olan merkez idaresine

4 PLACE MONGE 4. PARİS

Mısır'da Mısır Şubesi Müdürü Ahmet Saib Bey'e

Sanduk el-posta 202

Mısır'da tab' olunmuştur.

Şurayı Ümmet

Numara 5 Sene 1[140]

1 Rebi'ül-evvel 1320 Cumartesi 7 Haziran 1902

"Ve emrühüm şura beynühüm"

Sahife 1

3.21 Bir Rica

"Şurâ-yı Ümmet"i neşre başlayalı pek az bir zaman olduğu halde mesleğimizi takdir yollu vatandan ve hâriçten aldığımız iltifatnâmeler bizi îfâyı teşekküre ve bu vesile ile birkaç söz söylemeye mecbur ediyor.

Bu iltifatnâmelerin kesreti iki cihetle câlib-i dikkattir. Bu sene Paris'te mün'akid Osmanlı kongresinde fırkamız tarafından takip edilen mesleğin mâkul görülmesi yani dûr-i endîş Ahrâr-ı Osmaniye'nin hâricin mu'âvenet fikrine mu'ârız olması, diğeri de millette istibdâta karşı nefret ve gayz fikrinin günden güne artmakta bulunması itibariyledir.

Osmanlılar, memleketimizde asırlardan beri devam eden 'ale'l-husus yirmi altı senedir olanca kuvvetiyle hükmünü süren sû-i idareye rağmen payidâr olmaya lâyık bir milletin efrâdına lâzım evsaf ve havâs-ı zâtiyeden mahrum kalmamışlardır. İdare-i hükümetin seyyiâtı ve menba'ı fesad olan sarayın saçmak istediği ahlaksızlık ve ümitsizlik tahammülleri asıl milleti teşkil eden müstakil sınıf ahâli arasında gün

[140] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-5'te yer almaktadır.

tutturamamıştır. Biz tarîk-i içtihada atıldığımız zaman ne hükümetin hâl-i hazırına baktık, ne de istikbalden me'yus olarak bütün kuvvetini, fikrini cem-i servete veya halin sonu geldiğinden müte'essiran vaktini 'ıyş ve 'ışrete hasreden bazı menfa'atperest memurîn ve süfehânın sözlerini sem'i itibara aldık. Bizim asıl dinleyip muktezâsınca amel ettiğimiz şey vicdanımızdan ve milletimizin liyâkatli efrâdının kalb-i hamiyetinden çıkan sedâdır.

Tehlikeli zamanlarda -ma'a't-tessüf yalnız tehlikeli zamanlarda- gösterilen âsâr-ı hamiyetin, merdâne fedâkârlıkların büyüklükleri düşünülürse milletimizde – bedhovâhânın nın iddi'âsı hilâfına olarak- şanlı bir hükümet teşkil etmek, mazide olduğu gibi istikbalde de âlem-i siyaset ve medeniyette müşa'şa' bir mevki'i mühüm işgal eylemek kabiliyetinin beleğan mâ belağ mevcut olduğu gün gibi tezahür eder.

Siyasiyûn-u Osmaniye'den biri :"Vatanımızda kavî bir binâyı hükümet kurmak için îcâb eden malzeme mea' ziyade vardır.Eksik olan o malzemeyi bir yere götürüp binâyı kuracak mimardır" demişti. Bizce ise o mimar mefkûd değil, hâl-i sabâvettedir. O sabîyi büyütmek, eserini mükemmelleştirmek için terbiyesine itinâ etmek her Osmanlının vazifesidir. "Şûrâ-yı Ümmet" işte o vazife-i mühime ve mukaddese-i îfâ etmek emeliyle te'sis edildi.

Şu da hatırdan çıkarılmamalıdır ki, "Şûrâ-yı Ümmet" mü'esseselerinin malı değildir. Bizim onda olan hissemiz, vatanını, milletini, insaniyeti seven her Osmanlının hissesinden fazla değildir. Gazetemiz isminden de anlaşılacağı veçhe ile ümmetin bir kürsüyü hitâbetidir. Vatan ve milletin saadet ve terakkîsine nef'i olacak makalelere sütunları açıktır. Biz bu tarîk-i içtihatta muvafık olabilmek için vatandaşlarımızın iştirak ve mu'âvenetlerini kemâl-i hulûs ve samimiyet ile rica ederiz. Hatta mu'âvenette bulunacak hamiyetşi'âran vatanın gayretlerini teshîl ve fikrimizce milletin en ziyade muhtaç olduğu noktalar üzerine nazar-ı dikkatlerini celb etmek için aramızda bir usûl-ü ittihaz ettik, ki o da tahattur ettiğimiz mübâhisi-yazılacak makalelere zemin olmak üzere- her nüshada bir veçhe 'âtî, muhtasar bir surette inzâr-ı 'âmmeye arz etmektir. Herkes lütfen mütehassis olduğu cihet üzerine mu'âvenet-i tahrîriyede bulunduğu takdirde "Şûrâ-yı Ümmet" den arzu ve ümit olunan hidemâtın dilhâh-ı 'umûmî dairesinde artacağına ve şurâ-yı ümmetin bu suretle efkâr ve âmâl-i umumiyeye bir ma'kes ve mir'ât olacağına şüphe yoktur.

***

1-Ekseriyet üzere Osmanlıların hayatlarını hep devâir-i devlet kapılarından, ve başkasından bekleyip san‘at ve ticaret sayesinde geçinmek lüzûmunu idrak etmemeleri ve bu yüzden vatanın dûçâr olduğu maddî, manevî zayi‘ât. 2- Sâhib-i servet olan zevâtın evlatlarını tahsil için Avrupa’ya göndermekten, tahsil edecek faidelerin temhîd ve esbâtı ve bu babda misallerin zikriyle mu‘âvenetin taaddüd ve izhârı. 3- Ekser mahallerde gayr-i müslim vatandaşlarımızın zengin olup da Müslümanların fakr-u zarûrette kalmalarının esbâb-ı asliyesi. 4- Memleketine ve ‘ale’l-umum insaniyete hidmet eden ekâbire Avrupa’nın ne derece kadirşinasâne muamele ettiğini ve buna mukâbil biz de bu gibi zevâtın isimlerinin bile yâd edilmemesi ve bundan mütevellit muzırratlar ve yâd edilmemenin esbâbı. 5- Türkiye’ye her taraftan bi’z-zarure vuku’ bulan muhâceretin Osmanlılık ‘âlem-i siyasetçe en ziyade müfid olacak bir tarzda icrâ edilmesi için tarîkler irâ’esi. 6- Vaktiyle Mısır meselesinin halli için içtimâ‘ eden muhtelit komisyonda Mehmed Ali Paşa’nın :” Mısır’ı bana vermeye razı değilseniz, Mısır’ı Irak kıtasıyla değiştirmeye razıyım.” Me‘alindeki teklifi herkesin mâlumudur. Bugün Mısır’ın senevî vâridât-ı bütçesi on iki milyon İngiliz lirasını tecâvüz etmesine mukabil Irak’taki Osmanlı askerinin et, ekmek gibi malzemesinin bile İstanbul’dan gönderilen para ile te’min edilebileceği nazar-ı dikkate alınırsa Mehmed Ali Paşa’nın bu mübâdele keyfiyetine aldanmış olmasına hükmetmek icab eder mi, etmez mi, yani kıt’a-i ırakiyenin müte‘addid olduğu terfiyet ile bugünki hâl-i harâbesindeki fark küllî. 7-Ve’l-hâsıl vatanımızın cihet-i muhtelifesinin ‘umrân ve temeddüne olan isti’dâd ve kabiliyetinin tarihle, fenle, vukufla inzâr-ı umumiyeye irâesi.

3.22 Makâlât-ı Siyasiye - Islahata Dair

Balkan şibh-i cezîresinde asâyişi te’min ve idâme etmek maksadıyla Rusya ve Avusturya devletleri arasında bir ittifak mevcuttur. Avusturya hâriciye nazırı senede bir defa memleketin umûr-u hâriciyesine dair mebuslara mâlumat verdiği sırada bu ittifakın semeresinden de bahseder.

Bu sene mayısın yedisinde içtimâ’ eden Avusturya ve Macaristan mebuslarına hitaben îrâd edilen nutkun bize ait cihetleri pek mühimdir. Hâriciye nazırı bu nutkunda Bulgar ihtilâl komitesine mensup haydutların harekât-ı cinayetkârânesini şiddetle mu’âheze eyliyoruz. Bulgar hükümetine erbâb-ı fesat ve ihtilâl-i himâye ve teşvîk etmemesi için tenbihât-ı lâzime verildiğini bildiriyor. Ancak ihtilâle Bulgar

hükümetinin müsâ'adâtından ziyâde Osmanlı hükümetinin seyyi'âtını sebep gösteriyor. Balkan ahvâlini pek tehlikeli ve devlet-i Osmaniye hakkında vahim görüyor. Buna çare olmak üzere hudutta asâyişi muhafazaya memur asâkirin lüzumundan ziyade tatbikat icra etmemesini ve hükümet tarafından da ıslahat-ı cedideye bir an evvel teşebbüs olunmasını tavsiye ediyor. Saltanat-ı seniyye tamamı, mülkiyeti ancak Rumeli vilayâtı ıslah etmek şartıyla muhafaza edebilir. Binaenaleyh iş geçmeden mülkün münaki'i hakikiyesini gözeterek îcâb eden tensîkâtı hemen icrâ etmelidir diyor.

Hâriciye nâzırının bu dostane ve ma'siyetdar ihtarı devletimizin i'âzımı ricâli nezdinde büsbütün te'sirsiz kalmaz ümidindeyiz. Rusya ve Avusturya devletlerinin bugünkü ittifaklarına güvenmemeliyiz. Bu ittifak hiçbir kayd ve senede müstenid değildir. Belki yarın bozulur, mübeddel nifak olur. Bulgar komitesi yine memleketimizde emin ve asâyişi ihlâle başlar. Hükümetin başına yeni gâileler açar.

Şu sulh ve müsâlemet zamanını, velev muvakkat olsun, ganîmet bilmeliyiz. Fırsattan istifade ederek matlub ve mev'ûd olan ıslahatı yapıvermeliyiz. Bu ıslahatı her vakit söylüyoruz. Vilayette bir idare-i mümtâze veya cumhuriyet ilanı gibi devletin hâl-i asliyesine zarar, halel getirecek şeyler olmayacaktır. Biz vilâyetler için yeni bir usul ve nizam bile istemiyoruz. Komşularımızın nâil oldukları hürriyet kadar bir hürriyete de şimdilik göz dikmiyoruz. Kavânîn-i mevcûde tamamiyle tatbik edilecek olursa devleti şu aralık tehlikeden kurtarmaya kifâyet eder zannında bulunuyoruz.

Sahife 2

Bu kanunlar Frenk metâ'ı veya bu son devrin ihtirâ'ı değil, altı yüz seneden beri millet ve devletin ihtiyacına göre tanzîm ve tevsî' ve ikmâl edilerek saltanattan saltanata miras ve emanet kalan Osmanlı malı, Osmanlı âsârıdırlar. Osmanlılık bu âsârda mündemiçtir. Bir mülkte Osmanlı kanunu hüküm fermâ olmazsa orada Osmanlılık yok demektir.

Hükümetimiz bu hakîkati nasılsa anlamıyor veya anlamak istemeyerek ahkâm-ı kavânîni tatbik ve icrada kusur ediyor. Halbuki ahâli nizâm ve intizâmı olmayan şehirlerde yaşayamaz. Keyfi, cebri hükümlere ilâ nihâye boyun bükemez. Yeni nizâm vaz' etmeye veya usul idaresi muntazım diğer bir hükümetin taht-ı tâbiyetine girmeye mecbur olur.

Müslüman vatandaşlarımız, bu saltanata kavî bir hiss-i diyânet ve sadâkatle merbût olduklarından mahaza Osmanlı Devleti'nden ayrılmamak için idâre-i zâlimenin zulmüne tahammül ediyorlar. Lâkin tebaa-i Osmaniye, yalnız Müslümanlardan mürekkep değildir. Devletin birçok da Hristiyan tebaası ve hiçbir kayıtla mukayyed olmayan 'asâiri var. Bazı yerde 'anâsır-ı hristiyaniye pek kesretli ve kuvvetlidir. İslam'a dost olmayan devletler, cemaatler tarafından suret-i mahsusada himâye edilmektedir. Bunlara Türk ve İslam hakimiyetini hissettirmemek, daha doğrusu Türk'e ve İslamiyete mûcib şân ve şeref olacak surette hissettirmemek ve bütün Osmanlıları sürekli bir saadet ve emniyet altında bulundurmak için her tarafta icrâyı adalet ve hakkaniyete fevkalâde i'tina etmek bize mutlak lâzımdır.

3.23 İttifak-ı Müselles ve Müsennâ

El-yevm düveli mu'azzama siyasetine Almanya, Avusturya ve İtalya'dan mürekkep ittifak-ı müselles, Rusya ve Fransa'dan müşekkil ittifak-ı müsennânın te'sîr-i azîmi vardır.Son zamanlarda bilhassa ittifak-ı milletin devamı hakkında bazı şüpheler hasıl oldu. Fi'l-hakîka ittifaklar hiçbir zaman dâimi olamaz. İttifak ve ittihadı mûcib ahvâlin tebdîli, vekayi'i gayri me'mulenin hadveti, büyük bir harp vukû-'i muvâzene-i düveliyeyi ihlâle, ittifakları tağyîre sebep olabilir. Zamanımızda devletlerin azmet ve iktidarı, milletlerin sa'âdet ve refahı, ahvâl-i maliye ve iktisadiyelerinin metânet ve vasi'etiyle mütenâsib olduğu anlaşıldığından her devlet ahvâl-i iktisadiyesine âmâl-i siyasiyesi derecesinde ehemmiyet vermeye başlamıştır. Bugün ahvâl-i iktisadiyelerinin kayd ve ikbâli, ticaretlerinin tevsî' ve terakkîsi için yekdiğerini istirkâba mecbur iki hükümetin hiçbir zaman kavî ve esaslı bir ittifak akd edemeyeceklerini ahvâl-i tâbiyeden olmak üzere herkes tasdik ve itibâr etmektedir. Binâenaleyh Almanların el'ân tanzîm edilmekte olup kısmen Avusturya ve İtalya ticaretine muzır olduğu iddia olunan gümrük tarifeleri ile İtalya'nın geçenlerde Fransa hakkında ibrâz ettiği meyl ve muhabbetin, ittifakı milletin tecdîd ve temdîdine mâni' olacakları zannedilmişti. Fakat vuku'ât-ı hâzıra, beyanât-ı âhire, bu şüphenin şimdilik olsun, nâmusem olduğunu ittifak-ı müsellesin de ittifakı müsennâ gibi devam edeceğini izhâr etti.

İttifak-ı müselles 19. Asrın sülüsü âhirinde vukû' bulan iki büyük muhârebe neticesinde meydana geldi. 1870 Fransa-Almanya Muharebesi o zamana kadar Avrupa'da en birinci mevki'i ihraz eden, hemen bütün Avrupa siyasetini idare eden

Fransa'yı kürsi'i ihtişâmından düşürmüş. Parlak muzafferiyetleriyle Avrupa enzârını kamaştıran, o vakte kadar müteferrik yaşayan, Cermen akvâmını cem' ve tevhîd ile Almanya İmparatorluğu'nu ihyâ eden Prusyalıları Avrupa'da şimdiki uç ikbâle is'âd etmişti. Muharebe akdinde galebe ve zaferini te'yid maksadıyla Fransızları büsbütün hâl-i infiradda bırakmak isteyen Almanya, şark saraylarına teveccüh etti. Rusya, kadîmden beri Almanya ile münasebât-ı dostânede bulunuyordu. Çar İkinci Alexander ile İmparator Birinci Wilhelm birbirine pek samimi bir muhabbet ile merbût idiler. Zaten harp esnasında Ruslar bîtaraflığı iltizam ile Almanların galebelerine hidmet etmişler ve Fransızların mağlubiyetlerinden bilâ istifâde Paris mu'âhedesinin Karadeniz'in bîtaraflığı hakkındaki mevâdını fesh ettirmişlerdi. Rusya ve Almanya hükümdar ve hükümetleri aralarındaki bu muhâdenet ba'del-harp devam etti. Avusturya her ne kadar 1866'da Prusyalılar tarafından mağlup edilerek Almanya'dan çıkarıldıysa da Kral Wilhelm ve erkân-ı harbiye-i umumiyenin araziyi zapt etmek ve muzafferan Viyana'ya girmek hırslarını isti'fa etmek tehdidiyle men' eden Bismark'ın politikası sayesinde Avusturyalıların Almanlar hakkında pek o kadar kin ve adâvetleri hâsıl olmadığı cihetle Avusturya hükümeti de, menâfi-i iktisâdiyesine tâbiyetle Almanya'ya yaklaşmaktan çekinmiyordu. Paris komünü (Commune de Paris) ve o zaman da tevsî' ve intişâra başlayan enternasyonalizm harekâtı muhafazakar bu üç hükümeti vahîd-i'l-âmiri (monarchique) pek ziyade korkutarak büsbütün bir araya topladı. Üç hükümdar ara sıra içtimâ ederek Avrupa siyaset-i umumiyesini bir arada idareye başladılar. Üç imparator ittifakı nâmını alan bu ittihad 1878 tarihine, Berlin kongresine kadar devam etti. Son şark seferi netâyicini vaz' ve takrîr için teşekkül ve içtimâ eden mebhus kongre ise Avrupa devletlerinin vaziyet-i siyasiyelerini de tebdîl eyledi. Rus murahhısları 70 seferi esnasında Almanya'ya ibrâz ettikleri hidmet mukabilinde, kongre reisi Bismarck'ın kendilerini iltizam edeceğini zannediyorlardı. Halbuki "namuslu meyyâncı Honnete Canrtier" olduğunu ilan eden Bismarck kongrede Ruslardan ziyade İngiltere ve Avusturya'nın iddia ve emellerine zâhir çıktı. Bu yüzden Ruslarca hâsıl olan bir iğbirâr, Almanya ile aralarında mevcut samimi i'tilaf ve münasebeti azalttı. Fakat Almanya ihrâz ettiği mevki' bilindi. Muzafferiyâtının te'min ettiği fevâidi muhafaza edebilmek için ciddi bir mu'âvenete, hakîki bir ittifaka muhtaç idi. 66'da kaybettiği Venedik yerine Almanya sayesinde Bosna-Hersek'i ele geçiren Avusturya'nın nazarı da daha ziyade şarka tevcih etmişti. Balkan Hristiyanlarına hükmetmek, îcabında Selanik'i zapt edebilmek arzusu Avusturya siyasetinde pek mühim bir mahal işgâl

ediyordu. Bu suretle şarka tevcih eden Avusturya, karşısında hemen Rusya'yı buldu. Bu iki hükümetin âmâl-i siyasiyelerindeki tenâkuz ve ihtilaf şu tesadüf sevkiyle büsbütün meydana çıktı. Binâenaleyh Ruslara karşı Balkan'daki mevki' ve siyasetini muhafaza ve tarsîn noktalarından Avusturya'nın da Almanya ittifaka olan ihtiyacı lâyıkıyla arttı. İşte bu iştirâk-i menâfi' sebebiyle 1879'da Almanya ile Avusturya arasında Rusya'ya karşı müehhiran ittifak-ı müsellese mehd ve esas olan bir ittifak 'akd edildi. Tarafın akdin Rusya'nın ta'arruzu takdirinde yekdiğerine mu'âveneti ta'ahhüt ediyorlardı.

İtalya 1870'de Fransa'nın mağlubiyeti üzerine cebren Papalık arazisine girerek Roma'yı işgal eylemiş, payitahtını oraya nakletmişti. Papanın beyne'd-düvel ehemmiyeti cihetiyle İtalya çok zamanlar bu cüretinin netâyici vahîmesinden korkuyordu. Fransa'nın mağlûbiyeti acısını çıkarmak ve Papa arazisini istirdâd etmek üzere kendisine taarruz etmesinden Avusturya'nın Papa'ya mu'âvenete şitâbından hazır ediyordu. Bismarck İtalya'nın bu havfını kemâl-i maharetle tezyîde çalışarak onu Almanya'dan taleb-i mu'avenete icbâr ve bu veçhe ile ittifaka idhâl etmeye gayret etti. Vâkı'an ne Avusturya ne Fransa İtalya'ya ta'arruz etmedilerse de Fransa'nın Tunus'u zapt ve işgal etmesi İtalya'nın Akdeniz'deki emellerinden en büyüğünü mahvetmiş olduğundan hemen Almanya ittifakına can attı. İşte bu suretle ittifak-ı müselles vücut buldu.

İttifak-ı müselles, ittifak-ı müsennânın akdini intâç etti. Fi'l-hakîka Almanya'nın eser-i himmeti olan ittifak-ı müselles hâl-i hazırı (statu quo) muhafaza maksadıyla te'sis etmişti. Fakat Avrupa'nın ta göbeğinde birbirine istinâd etmiş üç devleti kavî-iş-şekîmeden müşekkil bu heyet muhâfaza-i sulhe hükmettiği gibi îkâ'-ı harbe de muktedirdi. Nev'imâ Avrupa'da sulh ve harp bu heyetin yed-i iktidar ve nüfuzuna mevdû' kalmıştı. Bu halden korkan Fransa ve Rusya 'ale't-tedric yekdiğerine yaklaşmak lüzumunu hissettiler. Fransa ve Rusya'da ittifak arzusu pek eski

Sahife 3

bir zamandan beri mevcuttur. Büyük Petro devrinden beri ara sıra Fransa'ya müttefik kadîm-i Devlet 'Aliye, Lehistan ve İsveç yerine kendisini müttefikliğe kabul etmeyi teklif eder, dururdu. Fransa'da da Richelieu[141] ve Napolyon[142]'dan başka Rus

[141] Armand Jean du Plessis de Richelieu: Fransız din adamı ve siyasetçi. 1606 yılında piskopos olmuş, 1616 yılında dış işlerinden sorumlu danışmanlığa getirilmiştir. 1585-1642.

ittifakına tâlib pek çok kimseler gelip geçti. Bazı müşkülât ciddî bir ittifakın vukû'una daima mâni' olmuştu. Fakat son zamanda ittifak-ı müsellesin ilkâ ettiği havf ve haşyet, her türlü mevâni'i bertaraf etti. 1891'de bir Fransız donanması (Kronştad)a gitti. 93'de bir Rus donanması (Toluon)a gelerek iâde-i ziyaret eyledi. Ve ağleb-i ihtimal olarak bu iki ziyaret arasında mu'âhede ve ya ittifakname imzalandı.

Bu itifaknameler, el'ân neşredilmediklerinden, muhteviyatları bi't-tabî' tamamen malum değildir. Yalnız bugüne kadar geçen vuku'ât-ı siyasiye, ittifakların Avrupa'da muhafaza-i sulhe hâdim olduğunu ve düvel-i akîdenin aleyhine ittifak ettikleri hükümât ile de mu'âhede akdetmelerine mâni' olmadığını anlattı.

Fi'l-hakîka, Almanya, ittifak-ı müsellesin teşekkülünden sonra yalnız başına Rusya ile 1884'ten 90 senesine kadar devam eden bir bîtaraflık mu'âhedesi imzalamıştı. Balkan'ın hükümât-ı sâire ve bilhassa Rusya'nın eline geçmekten ise Osmanlılar'ın taht-ı hakimiyetinde kalmasına taraftar Avusturya, şu esnada aksâ-yı şarkta meşgul Rusya ile Balkan'da hâl-i hazırın muhafazası için 1897 mukavelesini akdetti. İtalya hükümeti de Bahr-i Sefîd'deki menafi'inin muhafaza ve te'mîni maksadıyla evvela İngiltere ile uyuşmak istese de, İngilizlerin bu gibi taahhüdâta girmekten içtinâb etmelerinden nâşî, nihayet Fransa ile bidâ-yı i'tilâfa çalıştı. Şu yüzden Bahr-i Sefîd yani Trablusgarp – Fas meselesini Fransa ile müttehiden, dostane hâl ve fasl ettikleri 1902 senesi bidâyetlerinde iki taraf diplomatları tarafından îlan olundu.

İşte İtalya'nın Fransa ile bu i'tilâf-ı nâgihânîsinden ve Almanya'nın gümrük tarifelerinden dolayıdır. Ki son zamanlarda, ittifak-ı müsellesin müddet-i inkızâsında fesh ve lağvedileceği zan ve tahmin olunmuştu. Halbuki yakında Avusturya-Macaristan hâriciye nazırının beyanâtı, bu tahminlerin adem-i isabetini isbat etti. Kont Goluchwsky[143], düvel-i selâsenin 1903 mayısında müddet-i münkaza olacak ittifak-ı müselles mu'âhedenâmesinin temdîdine karar verdiğini ilan eyledi.

Düvel-i mu'azzamadan İngiltere bu ittifakların hiçbirine girmedi. Almanya onu ittifak-ı müsellese idhâl ile kuvve-i azîme-i bahriyesinden istifâde etmek istedi. İngiltere gerek Almanya, gerek İtalya ile münasebât-ı dostanede bulundu ise de ittifak-ı müsellese iştirak etmedi. Zamanımızda şöhret-i azîmeye nâil olmuş bir

[142] Napolyon Bonapart: Fransız imparatoru. 1769-1821.
[143] Kont Goluchwsky: Kont Golohofski olarak da geçmektedir. Avusturya-Macaristan dış işleri bakanı.

nazırının tesmiye ettiği veche ile ”azmetli infirâd”ında devam etti. Şu kadar var ki, menfa‘at-i siyasiyyesi kendisini daima ittifak-ı müsellese mütemâyil bulundurdu.

Avrupa’da mevcut hükümât-ı sâirede, vaziyet-i siyasiyye, ahvâl-i içtimâiye ve menfa‘atlerine göre bu iki azîm ittifaktan birine taraftardırlar. Balkan hükümât-ı sağîresinden Romanya, muharebe-i ahîrede ibrâz ettiği mu‘âvenet hilafına elinden Beserabya’yı alan Rusya’nın nüfuz ve taarruzundan korktuğu, Yunanlılar, Balkandaki menfa‘atleri İslavlarınkine zıt ve muğayir bulunduğu cihetle ittifak-ı müsellese meyyaldirler. Bulgaristan İslav âmâline hâdim olması ve mevkii' coğrafyası iktizası, Osmanlılar ile Romanyalılara düşman bulunduğundan kendisine bahş-i hürriyet eden Rusya’nın dâhil olduğu ittifak-ı müsennâya taraftardır. Karadağ Prensi, çar Alexander’ın dediği gibi, Rusların muhibb-i sadık ve hakîkisidir. Sırbistan, menâfi‘-i ticariyesi sebebiyle Avusturya ile daima hüsn-i münasebete mecburdur. Hükümdar-ı sâbık Kral Milan[144] zamanında bu politika ta’kip edildi. Fakat asıl efkar-ı ahali öteden beri Ruslara muhib ve mütehemmik bulunduğundan Kral Alexander da bu cereyana tabiatiyle ittifak-ı müsennâya meyl etti.

Devlet-i ‘Aliye’nin menfa‘ati ise şüphesiz ittifak-ı müsellese taraftar olmaktadır. Her ne kadar ittifak-ı müselles erkânından birisi Arnavutluk ile Trablusgarp’ı işgale, diğeri lüzumunda Selanik’i zapta müheyyâ bulunmakta ve hatt-ı üçüncüsü ve mevkii iktizâsı olarak en bariz olması îcâb eden Almanya bile tevsî‘-i ticaretten başka, Anadolu’yu bir müstemleke haline koymayı tasavvur etmekte ise de bu üç hükümetten hiçbiri, Rusya ile Fransa’dan mürekkeb ittifak-ı müsennâ kadar memleketimize îrât-ı muzırrat edemez. Rusya’nın düşman-ı kadîm ve asliyemiz olduğunu isbâta hâcet yoktur. Fransa ise bugün garptaki âmâl ve menâfi‘ini te’mîn için şarktakileri müsamaha ederek şark umûrunda daima Rusya’nın arzu ve hevesâtına hidmet etmektedir. Fransa’nın bu mu‘âveneti sayesinde Rusya, gerek Balkan’da ve gerek memleketimizin umûr-ı sâiresinde sâbıka-ı tesbitle zaif kuvvet ve iktidarla hareket ediyor. Binâenaleyh devletimiz ittifak-ı müsellese taraftar olmalıdır. Fakat bu dostluk ve temâyül hiçbir vakit Anadolu’yu Alman müstemlekesi haline getirecek derecede ileri götürülmemeli ve taraftarlık sevkiyle Avusturya ve İtalya’nın bizden intizâr edeceği yeni imtiyazâtın i‘tâsına yol açılmamalıdır.

[144] Milan Obrenoviç: Sırbistan hükümdarı. 1854-1901.

3.24 İcmâl

Yemen içerilerinde birleşen bedevîlerin hakimiyet-i Osmaniyeyi sarsabilmek için ziraati kabilesinden 6000 gurâbiyeden 5000 ve hâmülcûndan 3000 müsellih ve mu‘allim mehâribden mürekkeb bir kuvvetle serbestçe cevelân edip hatta mehâya hücum ile ‘asâkir-i Osmaniye ile hayli ciddi musademâtta bulundukları muhtelif matbu‘atlardan tereşşuh etmekte, kabâil-i sâirenin Reis Esat Hamid ed din kumandasıyla sına‘âyı muhâzara altına alarak mûşârun ileyh Arabistan’ın istiklâli ile kendi hilâfetini i‘lân-ı teşebbüsünde olduğu hükümete bildirilmekte iken, Bâb-ı ‘âli, ciddi hiçbir himmette bulunmayarak yalnız te‘âmül-i kadîm üzere Yemen vâkı‘asının şâbi’ olduğu derecede şayân-ı ehemmiyet olmayıp iki kıble arasında tahassul etmiş mücadelât-ı ‘âdiyeden ‘ibaret olduğunu süferâ vasıtasıyla resmen düvel-i mu‘azzamaya bildirmekle ikmal vazife ettiğine kâniʿ gibidir.

Diğer taraftan Devlet-i ‘Aliye Fransa ihtilafı ile Kuveyt meselesinin zararımıza hal edildiği geçen senenin nısfı ahîrinde Yemen hududunda Aden cihetine ilticâ etmiş bazı kabileler yüzünden İngiltere ile bir hudûd hâdisesi çıkmış ve Osmanlı askeri tarafından serhad noktalarında inşâ edilen kale ve istihkâmlar İngilizler tarafından o arazinin Aden mıntıkasına ait olması iddiasıyla, hadm ve tahrip olunmuş, bu mu‘âmele-i sulh şekn Bâb-ı ‘Alice protesto edilerek taʿyin-i hudûd için tarafeyn zâbitlerinden mürekkeb bir heyet-i hükmiyeye lüzum gösterilmişti. Maʿkul bir hareket olan şu teklif sulhçüyane vaktinde te’kid edilmedi. İşler îcâb-ı kadere bırakılarak mesele mu‘allak kaldı. İşte şimdi bütün kabâilin dâhilen bizi işgal ve itʿâb ettiği bir sırada İngiltere’nin derseʿâdet sefîri evvelce tarafımızdan tensîb ve teklif edilen muhtelit komisyona taʿyin olunacak memurların serhadde iʿzâmını ihtâr etmekle Yıldız ve Bâb-ı ‘Ali’ye fırsattan istifade etmenin tarîkini göstermişti. Şu buhranlı zamanda kabâilin âteş ve darbâtı hâricinde heyet-i mebhûsenin iş görebileceğini zannetsek bile hakimiyetimizin mütezelzelil olduğu bir esnada, bâhusus hâl-i ʿisyandaki kabâilin te’siri muʿâvenet îcâbı İngiltere’ye mütemâyil bulunmasından Yemen’in Aden’e mülâsık kısmından araziyi kaybedilmekten başka hiçbir şey yapılamayacağı bedîhîdir.

3.25 Milletimiz Ne Yapıyor…

Matbu‘âtı serbest olan herhangi bir memleketin cerâid-i yevmiyesine bakılsa sath-ı arzın her noktasında celb-i dikkat ve hürriyet bin türlü hadisenin deverân ve cevelân ettiği meşhûd olur.

Bir zengin İngiliz, yüzlerce milyona bâliğ bütün servetini hükümetinin tezyîd şevket ve şânı, milletinin tehzîb-i ahlâk ve terakkî’i ‘ilm ve irfânı yolunda terk eder. Topu topu iki üç yüz bin nüfustan ibaret bir millet istiklâli muhafaza etmek, esârete giriftâr olmamak gayretiyle nüfus-ı umumiyesine mu‘âdil bir düşman ordusuna üç seneden beri kahramâne mukâvemet ederek cihan

Sahife 4

harbinin bütün inzar-ı hayret ve takdirini kendisine transivâna doğru celb ve cezb eyler. İsveçliler Nobel isminde ‘âlî-cenâb ve cidden insaniyet şi‘âr bir vatandaşlarının vasiyetnâmesi mûcibince ma‘ârif ve sulh ve müsâlemet-i umûmiyenin terakkî ve te’mînine sarf-ı gayret ve himmet edenlere din ve milliyet tefrik edilmeksizin her sene bir milyona karîb mükafâtı tevzî‘ etmekle iftihar ederler. Almanlar Alman anâsır ve nüfûzunun tevsi‘i iktidar ve i‘tibar edebilemesi için en başta imparatorları olmak üzere cem‘iyet-i siyasiyeler teşkîl ederek hemen her tarafı havze’i iktisatlarına almak gibi müddeti ticarî istilâlara hazırlanırlar. Macarlar Macar milletinin ehemmiyet-i siyasiyesini artırabilmek için fikri, emeliyle yabancı unsurları Macarlaştırmakta, onları evlâdlıkla evlerine kabul etmek gibi müfîd tedâbire müraca‘atta tekâsül etmezler. Cenûb-i Amerika’da müteşekkil on yediye karîb hükümât-ı sağîre, aralarında ihtilaf zuhurunda, kan akıtmak ve ecnebî müdahalesine meydan vermemek için hakem-i usulüyle te’yîd ve te’bîd sulh ve hakkaniyeti düstur’u-l‘amel ittihaz etmek isterler. Bir avuç Filipin halkı boyunduruğu altına girmemek için za‘aflarına, hallerine bakmayarak müttehide’i Amerika gibi dünyanın büyük bir hükümetiyle senelerden beri cenkleşir mi? Polonyalılar, Rusya, Almanya ve Avusturya gibi Avrupa’nın üç büyük hükümetinin haddi fâsılında bir asır evvel kaybolup giden mevcûdiyet-i siyasiyelerini istirdâd için fevk-i mâyi tasavvur himmetler sarf ederler. Lisanlarına taarruz eden Almanlardan intikam alabilmek fikriyle onlarla hiç alışveriş etmemeye karar verirler. Belçika ahâliyi mesûresi memleketlerinde şimdiye kadar mevcut ve müra‘î gayr-i kâfi görerek ârâyi ‘umûmiyeyi ve daha gayrisi idare-i cumhuriyeyi te’sis için en mükemmel silahla

mücehhez hükümet-i askeriyesine göğüs gererler. Rusya'da niʿmet-i maʿariften hissemend olan gençler, hürriyet uğrunda tahsillerini şöyle dursun hayatlarını fedâ etmekten sakınmazlar.Fikir iʿtilalarına maksadı hürriyetcûyânelerine mâniʿ olmak isteyen nâzırlarını iknâda kusur etmezler. İsviçreliler ecdâdlarının kanları bahasına vazʿ ve te'sis eyledikleri kanunlarını lekeleyecek bir mu'âmeleyi kabul etmemek için İtalya gibi komşu ve kendilerinden pek kuvvetli bir hükümetin tehdîdâtına merdâne mukabele ederler. Yunanlılar ittihad-ı milliyelerine sekte getirir korkusuyla lisanlarında taʿdilat icra ettirmemek için daha geçenlerde Atina sokaklarında hükümetlerine ve Rusya nüfuz ve hükmüne karşı beş on kişinin kanıyla memzûc nümâyişler yaparlar. Bulgarlar Makedonya'yı ele gerçirmek için pek dehşetli 'âkıbeti çok vahim mücadelâta atılmaktan, maksatlarını istihsâl uğrunda malca, canca, namusca edilecek her türlü fedakârlığı icrâdan çekinmezler. Ermenilerin pek müstahîl ve müşkül olan Ermeni istiklâlini vücûda getirmek emeliyle dahilde kanlarını, hâriçte âbrûlarını akıtmaktan hazr etmezler.

İnsaniyet, milliyet ve hürriyet noktalarından her milletin ihtiyâr ve icra edildiği bütün şu himmet ve fedakârlıklara karşı Müslümanlar ve ʿale'l-husus biz Osmanlılar ilerlemekten sarf-ı nazar elimizde kalan yerleri kaybetmemek, her dakika maʿruz ve muntazır olduğumuz mahv ve münkariz olmak tehlikesinden kurtulmak için ne yapıyoruz? Acı olduğu kadar doğru olan bu su'ale muhatab bulunduğumuz zaman karşımızdakini iskât ve iknaʿ edecek bir cevap bulabilir miyiz? Bize milletlerin hepsinden ziyâde hakkı, hürriyeti, hayatı gasp edilmiş bir millet olduğumuz halde tecvîz etmekte olduğumuz meskeneti nasıl bir sebep ve hikmetle te'vîl edebileceğiz? Bu zillet ve rehâvet içerisinde biraz daha sürüklenecek olursak selâmet ve sa'âdet yerine her cihetten üzerimize koşacak musîbetleri bertaraf etmesi güçleşecektir.

3.26 Şu'ûnat

Sadr-ı esbak ʿÂli Paşa damadı erkân-ı harbiye ferîklerinden Nazım Paşa'nın meslek-i askerîden tard edileceği gün bâb-ı ser'askeriye sûret-i resmiyede davet edilen erkân ve ümerâyı askeriyeden mürekkeb mühîb bir meclis huzurunda mahkûmiyet kararı okunmuş ve askerî alâmetleri koparmak üzere mahkûmun yanına yaklaşmak isteyen zâbitlerin o vazîfeyi îfâ etmelerine mahal kalmaksızın kurban-ı zulüm ve istibdâd olan paşanın kemâl-i nefret ve gayz ile ayrılanları koparıp fırlatarak bi'l-cümle

müşirân ve rical-i askeriyeye şecâ‘at ve namus yolunu gösterdiği İstanbul’dan alınan haberlerdendir.

-Ecnebîlerle görüşerek ahvâl-i ‘âlemden haberdar olmanın önünü almak üzere zabitân-ı askeriyenin Beyoğlu’nda ecnebî kulüplerine devam etmeleri şiddetle menʿ edilmiş idi. Âhiren bu memnuʿiyet-i mülkiye memurlarına da teşmîl edilmiştir.

-Darfur hâkimi ibn-i Dinar ve Vaday sultanı Muhammed/Mehmed ve Prama hâkimi Sultan Yusuf aralarında karar verirler. Ki Sultan Abdülhamid’e 100 bin lira kıymetinde hediye ile birlikte Vaday vüzerâsından Seyit Hüseyin’in riyâseti altında bir heyet-i merhûse göndererek ondan memleketlerinin ecnebîlere karşı vikâyesini rica edecekler.

-Girit’te düvel-i mu‘azzama fevkalâde komiseri Prens Yorgi, bu sene Avrupa’da yeni bir cevelân yaparak Girit’in vaziyet ve istikbâli hakkında devletlerden istizâhâtta bulunacak ve adanın Yunanistan’a ilhâkı hususuna sarf-ı gayret edecek.

-Brüksel’deki Osmanlı sefârethanesine mütehassıs olmak üzere kiralanan mütehakkim bir binânın kirası muntazaman verilmediğinden dolayı bina sahibi ile Osmanlı sefâret memurları arasında muhâkeme-i kader sürüklenen bir alacak verecek davası çıkmıştır.

3.27 İstanbul’dan

Ecnebî gazetelerinde görmüş olduğumuz veçhe ile Yemen ıslah-ı ahvâli için Ebu’l-Hüdâ’nın oğlu Hasan Bey’in riyâseti altında bir hey’et-i mahsusa gönderilmiş idi. Halbuki bu işin yüzü ile astarı başka başkadır. Cemiyet-i resmiyede iʿzâ bulunan bu zamana kibari Beyoğlu âlimlerde ahlâksızlık ve hafiyelik ile nefret etmiştir. Başından yaşından büyük işlere karıştığından dolayı ganîlerin, câvidlerin ‘âkıbeti gibi feciʿ bir ithamdan korumak maksadıyla dâima arkasından iki silahlı Boşnak gönderirmiş. Bey, efendi, maʿiyet-i hilâfetpenâhîde cum‘aları Hamidiye Camiʿine gittikçe muhafızları da beraber giderlermiş. Geçen Cum‘a bu Boşnaklar silahlarıyla beraber cami‘de yakalandılar. Vakı‘a Ebu’l-Hüdâ zâde’nin hasımâyı ikbâli tarafından ve hem şehriyarı tırmalayacak bir kalbe dökülerek mükemmel tumturaklı bir jurnale esas-ı ittihaz edildi. İşte Yemen ellerine gönderilen komisyonun riyâsetindeki Hasan Bey’in memuriyeti böylece bir tabiʿyetten ibaret oldu. Beylerbeyi’nde mukîm Prens Mısırlı Fatma Hanım’ın zevci Çerkes Mahmut Paşa, bir arazi ihtilâfından dolayı meşhur

Şeyh Talat'a kin bağlar. Günler geçer, bürûdet ve hiss-i intikam artar, artık kin çıkarmak zamanı düşer. Dehşetli bir zanla Allah'a şeyhin kerameti fesâdâta münkalib olur. Ertesi gün husûsî bir vapur ile Mekke'ye gönderilir.

Sadrazam Sait Paşa sarayı haberdar etmeksizin 140 bin lira bulur, buluşturur. Gûyâ memurlara maaş verecek. Para olur da kokusu mâbeyne yetişmez mi? 100 bin lirası saraylılar için hemen Yıldız'a uçurulur. Geri kalanı da ma'hûd Lorando, Toniye yatırılır. Memurlar mezellet ve meskenetle yine oruç tutacaklar. Sadrazam bu ahvâlden mugayyir olarak istifa eder gibi oldu ama kim inanır. Ol ki küçüklüklerine bir küçüklük daha ilave etti. İstifâsını geri aldı, sesini kıstı.

3.28 Bulgaristan'dan

Sobraniye'de yirmi beş senedir, Müslüman meb'uslar şunun bunun keyfine alet olarak, menâfi'i islamiyeyi düşünmemek ihânetinde bulunmuşlardı.

Bu seneki gibi yeni meb'uslar maziden ibret alarak şimdiye kadar hiç teşebbüs edilmemiş bir vazîfe-i vicdâniyeyi deruhde ediyorlar. Ve Sobraniye'ye 10 maddeden ibaret bir lâyiha takdimine müttefikan karar veriyorlar: 1- Mâdem ki mekâtib-i islamiye hususi mektepler sırasında 'addedilerek belediye ve idare meclislerinden verile gelen mu'âvenet kesilmiştir. Bunun için ma'ârif bütçesine 160 bin frank ilavesi. 2- Sancak müftülerinin maaşları lâ akıl 200 ve kazâ müftülerinin 100 frank olması. 3- Biri Bulgaristan'a diğeri Şarkî Rumeli'ye olmak üzere mekâtib-i islamiye için iki İslam müftüsünün ta'yini. 4- Müslüman sâkin olan kazalara la akıl beşer-i Müslüman jandarma ta'biyeti. 5- Evvelce lağv edilen Naçalnik (kaymakam) mu'âvinliği memûriyetinin yeniden te'sis ve idâmesi. 6- Mâdem ki Müslümanlar henüz Bulgarca'yı öğrenememişlerdir, Müslüman sâkin olan yerlere ta'yin edilecek memurların behemehal Türkçe bilmeleri. 7- Bedel-i askeriyeden sonra alınan verginin lağvı ve sâire Sobraniye'de hükümete mensûb meb'usların azlığı ve Müslüman meb'usların yardımı ile hükümetin ekseriyeti ihrâz etmesi sebebiyle lâyihanın bazı maddelerinin kabul edileceğine ümidi kavî var. Yalnız meb'usların yılmayarak millete karşı ettikleri ta'ahüdâtı îfâ ettirecek bir ittihad ile çalışmaları lazımdır.

Şurayı Ümmet

Numara 6 Sene 1[145]

10 Rebi'ü-l evvel 1320 Cumartesi / 21 Haziran 1902

Sahife 1

3.29 Makâlât-ı Siyasiye - İki Fermân-ı ʿÂli

Selânik valisi Ali Kemal Paşa'nın ve Sivas valisi Hacı Reşit Bey'in memûriyetlerini mutazammın olan fermanları gazetelerde okuduk.

"Düstûr Mükerrem Nizâmü'l-ʻâlem müdîr umûru'l-cumhur mütemmim mehâmü'l-en'âm, mümehhid beyan'üd-devle ve'l-ikbal"gibi saltanat-ı seniyyenin azmetli, şanlı, kuvvetli zamanlarında eʿâzım-ı rical-i devlete verilen ünvanların bugün vilâyetlerde âdî bir konsolos kadar hüküm ve nüfûzu kalmayan valiler hakkında istiʿmâli vakıʻan pek gülünçtür. Bâhusus vaktiyle bir taraftan Mısır'a, Cezayir ve Tunus'a ve diğer taraftan Viyana'ya kadar Tuna'nın iki cihetindeki memleketlere ve Yunanistan'a hükmeden selâtini taklîden Abdülhamid, yani bugün Moskov sefâreti baş tercümanının emri veya falcı, dolandırıcı bir kaç hazelenin ra'yi ile hareket etmek derecesinde bir acz ve meskenet gösteren Abdülhamid " ʿAvâtıf-ı seniyye-i şahânem ve ʿavârıf-ı celîle-i tâcidârânemden şeref emzâyı sünûh ve sudûr olan irâde-i ihsâniʻâde-i mülükânem, taraf-ı müstecmiʻül mecid ve şeref-i şehriyârânem" gibi tabirlerle kendini methetmesi büsbütün kepâzeliktir.

Büyüklüğü bu gibi kelimât-ı acîbede, sahte debdebede veya tebaʻasını tazyîkte arayan, gören, zanneden bir padişahı bu ʻateh halinde bazı çocukça tabiʻatlerden vazgeçirmek tasavvurunda değiliz. Kendisinde fazl ve kemâl ve iktidar olsa idi azimetfüruşluğa, tekebbüre lüzum görmez, tenezzül eylemezdi.

Fermanlarda müstaʿmel elfâzın maʻnâsını vilâyetlerde anlayanlar azdır. Ecnebî gazetelerine aynen tercüme edenler de bereket versin hiç yoktur. Bu halde izʿân ve irfan sahiplerini güldürmekten başka bir şeye yaramayan ve kimseye zararı dokunmayan taʻbîrâtın ibkâ veya ilgâsını düşünmek şu zamanda zihin yormaya değmez. Biri çıksın da vatana hizmet etsin de kendine mülk ve baştan her ne derse desin kabul ederiz.

[145] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-6'da yer almaktadır.

Bizim bu iki ferman sûretlerinde aradığımız şey valilere verilen talimat, tevdîʿ edilen vazifelerdir. Padişah valiye hitâben: "Senden vilâyetin her suretle muhtaç olduğu terakkîyât ve ıslahatı te'mîne medâr ve münferid olan olan icra'ât-ı nâfiʿa ve hıdemât-ı hasene zuhuru me'mûl ve müntazır-ı şahâne olduğuna binaen ..." diyor. Yani valiyi oraya bir hizmet ümidiyle gönderdiğini anlatıyor. "Her hâl-ü kârda şeriʿat-ı mutahhara'i peygamberiye temessük ve tevessül ve umûr ve mesâlih vilayeti kavânîn ve nizamât-ı mevzuʿa ve mü'essese ahkâmına mutâbık surette hüsn-ü îfâya gayret ..." eylemesini de ayrıca tavsiye ediyor. Vali de nutkunda kavânîn-i devlete tevfîkan iş göreceğini bildiriyor.

Bu sözler, yalan, hile değilse şeriʿatın ve kavânînin ahkâmı ne için mevkiʿ icrâya konulmuyor? Fermânın hükmü ne için yerine getirilmiyor? Kabahat eğer şerʿ ve nizâmı tatbîke me'mur vâlide ise kanuna ve irâde-i şahâneye itaʿat etmeyen bir memur ne için sâirlerine ibret olmak üzere bir ağır cezaya çarpılmıyor? Bendegân-ı hâs-ı tâcidârı nezdinde bile te'sir ve iʿtibardan sâkıt olan bir emre " emr-i celîl-i kaderim" demek bizi güldürdüğü kadar padişahı da utandırması lazım gelmez mi?

Fermanlarda mühim bir cümle var. Valilere nizâmdan evvel "dilhâh-ı mekârim iktinâh-ı hümâyûn" muvâfık surette îfâyı vazife edilmesi tenbîh buyuruluyor. Dilhâh-ı şehriyârı eğer şerʿ ve nizâma münâfi ise maʿsiyet için hiç kimseye itaʿat câiz değildir. Vali hatâ ve küfür ediyor demektir. Münâfî değilse kavl ile fiil arasındaki bu tezada, bu mübâyenete sebep nedir?

Fermânın münderecâtı ser-â-pâ yalan ise kendini bu derece metheden koca bir padişaha tebaʿasını aldatmak hem ayıp ve hem rezâlet değil midir? Ve yine bu karîbte evsâfı geçen dirâyetli, fetânetli, vezir-i maʿalyeserin bu yalana, desîseye alet olması ve cinâyete bilerek iştirak eylemesi kabahat, denâ'et ʿaddolunmaz mı?

Fermanlardaki kavânîn ve nizamât-ı mevzuʿaya tamamiyle tatbîk-i hareket sözü bîçâre milleti aldatmak ve şâyed mekâbir-i nizâm bir şey yapılıyorsa, süferâ şikayet ederse mesûliyeti hep memurların üzerine atabilmek için uydurulmuş bir hizmetten başka bir şey olmadığı şüphesizdir.

Valiler fermânda ne denirse densin, kavânîn-i mevzuʿadan onda birini tatbîke me'zûn olmadıklarını ve saraydan gelen evâmir-i mahsusaya tevkîf-i hareket mecburiyetinde bulunduklarını bildikleri halde yine maʿâşın, ʿatiyenin hatrı için bu zil-ü meskeneti irtikâb eyliyorlar. Milletin mahvına, devletin inkırâzına vasıta oluyorlar.

Fermanların canlı yeri şu " murâd-ı lâzimeyi peydir" derse‘âdete iş‘âr ve işâret eyleyesin" emridir. Mevâd-ı lâzime, paradan ve hâfiye-i jurnalden başka bir şey değildir.

Fermân-ı isdârdan maksat ahâliyi ve düvel-i ecnebiyeyi aldatmak olduğunu ve bu yalana valinin de iştirâk ettiğini söyledik. Bahse hitâm ve birimizden evvel ahaliye ait vezâif ve mes’ûliyete dair de bir kaç söz söyleyelim. Çünkü aldatmak ne kadar ayıp ise aldanmak ve bâhusus defa‘atle aldanmak da o nispette ayıptır. Yâr ve ağyâr bu hâle nazar-ı te’essüfle bakıyorlar. Millette izzet-i nefs ve haysiyet kalmamış zannediyorlar. Buna bir çâre bulmak lâzımdır.

Vilâyetin eşrâf ve mu‘teberâtı toplansalar, ellerine fermânın bir suretini ve bir de mecelleyi düstûru alarak hükümet konağına gitseler, validen tatbik ve icrası bu son fermanla da emredilen ahkâm-ı kavânînin ne için mu‘attal kaldığını sorsalar, alacakları cevabı telgrafla evvela padişaha, sonra Bâb-ı ‘Âliye ve nihayet bütün dünyaya bildirseler ve bu müddet zarfında bir tebeddül olmazsa umûr ve mesâlih velâyeti îfâda kanun ve nizâm, düstûr'ul-a-mel tutulmazsa valiyi mu‘azzezen, mükerremen bir vapura bindirmek "Âsitane-i ‘Âliye" ye geri gönderseler acaba nasıl olur? Biz bu fiilin büyük bir fâidesi görülür i‘tikâdındayız. Bu gibi harekât-ı merdâne ve vatanperverane elbette te’sirsiz kalmaz. Ümmetin hiç olmazsa bir parça mecnûn ve bir kaç hâin elinde esir ve zebûn olmadığını gösterir. Şimdilik bu kadarı kâfîdir.

3.30 Goluchwsky'nin Nutku Üzerine Mütâla‘a[146]

16. asr-ı milâdîde, en fasîh müstemlekâta, en kavî bahriyeye mâlik İspanya, taht-ı krâliyesine irsen câlis olmuş, Şarlman’dan[147] kalma imparatorluk tâcını intihâb olunarak giymiş Şarlken[148], o zamanın Süleymân-ı evvelden sonra en kavî’iş-şekîme bu hükümdarı, Fransa'yı şarktan, cenûbtan, karadan, denizden, hadîd ve âteş ile sıkıştırıp, iliklerine kadar şövalye olan müte‘azzım

[146] Bu makale gazetede “Sin” imzası ile yer almış olup daha sonra yazarı Yusuf Akçura tarafından “Eski Şurâ-yı Ümmet’te Çıkan Makalelerimden” adıyla yayımlanmıştır.
[147] Şarlman: Kutsal Roma Germen hükümdarı. 742-814.
[148] V.Karl-Şarlken: Kutsal Roma imparatoru. 1500-1558.

Sahife 2

Fransuva'yı Osmanlı padişahından istidʿâyı muʿâvenet ve himâyete icbâr etmiş, Frenk müverrihlerinin tabirince " bin/bey hristiyan" kral ile halîfe-i islamın ittifâkına sebep olmuştu.

En büyük bir edibimiz tarafından nice havârinin mehd-i zuhûru olmak üzere gösterilen bu asırdan itibarendir ki bir kaç yüz sene devam edip, tarih-i umûmînin en kanlı sahifelerini vücûda getiren Osman –Habsburg- Burbon hanedanları aralarındaki dehşetli düellolar ibtidâ ettiler: Osmanlılar cendtçe serhidâtı kavgaları, hadisât-ı tabîiʿye ve ʿâdiye sırasına geçmiş.Fransızlarca Habsburglara karşı muhârebe âdeta mukaddes ve milli bir anʿane olmuştu. İşbu muharebât-ı mütevâliye, bu üç memleketin birçok kanı akıtarak, oldukça zaʿaflarını intâc eylemişti. Avusturyalı hükümdarlar, asırlarca süren bu zaʿaf âru münâzaʿâttan başka, zîr ü saltanatlarındaki memâlikde zuhûr eden muharebât le de çok hırpalanmışlardı.

Devlet-i Osmaniye ise yalnız Nemçelilerle değil, bütün Avrupa nesârâsı ile harp ve cidâden hiç hâli kalmamış ve bilhassa 18. asrın başlarından iʿtibaren emvâc-ı bahr gibi az fâsıla ile birbirini müteʿâkip gelen Moskof darbâtına karşı koymakla uğraşmış olduğundan, mezkûr asrın nihayetlerine doğru Süleyman Kanûnî'nin vârisleri, büyük rakibi Şarlken'in vârislerinden daha ziyade kuvvet ve 'azâmetlerini kaybetmiştiler.

Şarlken'in vârisleri eski iktidar ve kuvvetini zâyi ederek sırf debdebeli bir ünvandan ibâret kalan "Mukaddes Roma Germen İmparatoru" lâkabını 19. asır ibtidâlarına kadar taşımakta devam ettilerse de Fransa ihtilâl-i kebîrinin doğurduğu bir dâhiye bu imparatorluğa son darbeyi indirerek, müşârun ileyhimi evvelkine nisbetle sonuncu bırakıp, Avusturya imparatoru lâkabını almaya icbâr etmiş, dehşetli kılıcıyla Almanya ve İtalya'dan sorup çıkarmıştı.

Müttefîkinin Napolyon'a galebesiyle, Metternich[149] elindeki Avusturya'nın Avrupa ahenk-i devliyesini idâre ettiği zamanlar, bu eski hükümet, 'azâmet-i sâbıkasını tekrar kazanmış gibi görünürse de bu hâl uzun zaman devam edemez: Fransa ihtilâlinin saçtığı bereketli "tahmim-i milliyetten" Avrupa'da Osmanlı padişahından sonra en çok mutazarrır olan bir devlet, şüphesiz Avusturya İmparatorluğu olmuştur. Metternich'in incelikleri, diplomatlıkları, hatta zulümleri Şvartsteberk'in harekâtını

[149] Klemens von Metternich: Aslen Alman, Avusturyalı diplomat. 1806 yılında Paris büyük elçisi oldu. Avusturya'nın toparlanmasında etkili oldu. 1773-1859.

Bismarck'a numûne bırakacak kadar zekâ ve metâneti ve Vindiş Gratis, Radetzky[150] gibi generallerin şiddet-i müfritaları, imparatorların kalıptan kalıba girmeleri, bu tohumun neşv-ü nemâsına ve nihâyet Habsburglar'ın İtalya ve Almanya'dan kat'iyen kovularak kalan memleketlerinin de hemen müstakil iki parçaya bölünmesine ve hatta istikbâl için daha ziyade taksim etmesi ihtimallerine mani' olamadı. Artık Avusturya için şimâl-i garbî ve garb-i cenûbî hududları hemen tamamen kapanmış, kurûn-ı vustâdan beri devam eden drang nach osteni[151] takip ve vazîfesi ancak kalmıştı. Lâkin Rusya'nın günden güne artan kuvvet ve şevketi, Alman medeniyeti için âdeta bir vazîfe-i mukaddese gibi mütelakkî "şarka ilerleme" ye bir set teşkil etmekle, mecrânın şark-ı cenûbîye çevrilmesi zaruri olmuş. Yani Avusturya'nın nazarını son zamanlarda daha ziyâde ehemmiyetle Memâlik-i Osmaniye'ye tevcîhini, İtalya ve Almanya'dan kovulup şarkta da Rusya tarafından yıkılması imkansız kavî bir duvara rast gelmesinden neş'et etmiştir.

***

Avusturya, Balkanlara doğru olan son hareketlerinde de, şarktaki korkunç komşuyu önünde bulmuştu. Asırlardan beri bir ihtiyâc-ı tabi'i, âdeta bir hükm-ü kaderle dış denizlere müteveccihen uzanan, yayılan Rusya'nın Akdeniz'e doğru hareketine çâreydi.

Üç mücâvir devletin vazîyet-i siyasiyeleri henüz tamamiyle ta'yîn etmemiş iken Avusturya imparatorlarının çar veya çariçelerle bi'l-ittifak sultanlara ta'arruzları görülürse de, daha o zamanlar bile ihtiyar Koniç gibi devr-i endişler, Avusturya'nın menfa'at-i hakîkiyesine müttefikan ne müteferridan sultanlar memleketine ta'arruzda değil, belki saltanat-ı Osmaniye'nin bekâyı vücudunda olduğunu bağıra bağıra söylemişlerdi.

Fi'l-hakîka, Devlet-i 'Aliye'nin bekâyı vücudunda Habsburglar devleti menfa'atdâr idi. Zîra 'ale'-itlâk her devlet için kavî eş-şekîme bir devletten ziyâde za'if ve ta'arruza gayri müste'id bir devlet ile hemhudud olmak, ister ta'arruzdan masûn kalmak isterse tevsî'-i arâzi edebilmek için fâidelidir. Devlet-i Osmaniye'nin zevâl-i vücûdu takdirinde yerine gelecek devlet o zamanlar hemen hiç şüphesiz Rusya

[150] Josef Wenzel Radetzky von Radetz: Avusturyalı general. Johann Srtauss I'in Rdetzky Marşı ile ismi ölümsüzleşmiştir. 1766-1858.

[151] Drang nach osten: Almanya'nın doğu politikasını ifade eden tabir.

Devleti olacağı cihetle, Avusturya şarktan olduğu gibi cenûbtan da Moskov kuvvetiyle çevrilmiş bulunacak. Artık Balkan tarafından yer kazanmak imkânı büsbütün müstehîl olduktan fazla cenûbtaki İslav arazisini kaybetmek korkusuna bile uğrayacaktı. Sâniyen yine ʿale'l-itlâk her devlet diğer bir devletin bâhusus komşu bir devletin büyümesi, kuvvetlenmesi halinde, tebdilden akdemki tesbiti muvâzeneyi muhâfaza için büyümek, kuvvetlenmek ve "tazmînat" almak ister, bu tazmînatı alacağından emin olmazsa yahut alacağı tazmînatın rakî-yi hassasından dûn olacağına kâniʿ ise statükonun bekâsına taraftar olur.

Rusya, Memâlik-i Osmaniye tarafından tevsîʿ-i hudûd ile tezyîd-i kuvvet ve servet ettiği takdirde Avusturya yine Osmanlılar ziyâtına aynı derecede iktisâb-ı menâfiʿ edemeyecek yani taksimde Rusya'ya düşen hisse arslan hissesi olacaktı.

Lâkin unutulmamalıdır ki bir devletin bekâsında menfaʿatdâr olan diğer bir devlet bu bekâdan ümidi münkatiʿ olursa yahut rakîb veya rikebâsının harekâtına mümanaʿat edemezse muhafızı olduğu devletinin en muzır ve mühlik bir dostu olmuş olur. Lehistan'ın taksiminden ziyade muhafazasını isteyen Avusturya, Rusya ve Prusya'nın ve bilhassa Rusya'nın makâsıdına maniʿ olamayınca mukassimlerin üçüncüsü olmaktan ve Galiçya'yı almaktan hiç çekinmemiştir.

Avusturya Devleti 18. asırdan itibaren Avusturya'nın Balkanlar'a sahip olmaması için, " tamâmiyet-i mülkiye-i Osmaniyenin" muhafazası, menâfiʿ-i hakîkiyesi iktizâsından olduğunu görmüş ve o yolda çalışmış idi. 19. asrın tulûʿuyla beraber, tamâmiyet-i mülkiye-i Osmaniye'yi rıhtedâr eden diğer bir kuvvet, "efkâr-ı milliye" Balkan yarımadasına kadar intişâr ederek şibh-i cezîrenin şimâl ve cenûbunda bazı rüşâyim-i hükümet meydana çıkar gibi olmuştu.Aynı kuvvetin te'siriyle devletlerinin tahallutundan korkan Habsburg İmparatorları, menâfiʿ-i dahiliye ve hariciye ilca'âtı ile Devlet-i Osmaniye mevcâdiyet-i siyasiyesini -hiç olmazsa Avrupa'da- taht tehdîdi de bulunduran bu yeni âfete karşı da Osmanlı padişahlarının mütekâsı oldular.

Her ne kadar gerek mütalaʿât-i siyasiye-i maʿruza gerekse son zamanlarda ehemmiyet kesbeden husûsât-ı iktisâdiye mukteziyâtından olarak Avusturya-Macaristan hükümeti son şark buhranının adem-i husule çalışmakla beraber, hükümet-i Osmaniyenin hataları, Rusya'nın hırsı, Balkandaki Hristiyan ʿanasırın gayret-i fedakârânesi, Avrupa devletlerinden bir kısmının müctenib davranması, Osmanlılar ziyâtına İngiltere'de o aralık husûle getirilen bir cereyân-ı efkâr… gibi

esbâb-ı muhtelife bu sa‘yin semeredâr olmasına mâni‘ olmuş ise de buhrânın nihayetinde dostu zararına, rakîbinden çok istihsâl-i fâide edebilmişti. Lâkin rüzgârın dâima böyle muvâfık esmesi muhtemel olmadığı için, müsait ahvâlden bi’l-istifade Avusturya –Macaristan İmparatorluğu, Rusya Çarlığı’yla, Balkanlarda statükonun muhafazası maksad-ı zâhiriyesi üzerine 1897 senesi uyuşmuş ve bu suretle ikinci bir şark buhranının mehmâ-emken önünü almak istemiştir.

***

Ahvâl-i tarihiyeden ve son mukâvele-i şifahiyenin işa‘a edilebilen aksâmından müstahric ma‘lumâta göre, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun Devlet-i Osmaniye hakkındaki nazarı şu veche ile telhîs olunabilir. Rusya’nın Devlet-i Osmaniye zararına tevsi‘ine mümkün olduğu kadar mani‘ olmak, Balkan hükümat-ı sağîresinin daha ziyade tevsi‘ etmemelerine çalışmak, binâenaleyh Devlet-i

Sahife 3

Osmaniye’nin mevcûdiyet ve vasi‘et-i hâzırasını muhafaza etmek, bunun için şarkta karışıklığın vuku‘una meydan vermeyerek mesele-i şarkiyenin açılmamasına gayret etmek, bunun için de Devlet-i Osmaniye idare-i dahiliyesinin düzelmesini istemek, demek olur ki Avusturya’nın bugünki şarkî politikası, öteden beri ekseriyâ olduğu gibi muhafazakârdır. Lâkin …lâkin daima hatırdan çıkarılmalıdır ki muhâfaza-i hâle muvaffak olamadı. Devlet-i Osmaniye’nin en büyük, en kıymetli bir parçasını “ muvâzene-i siyasiye” hakkı için ilk evvel isteyecek de Avusturya’dır.

İşte tarihi, Devlet-i Osmaniye’ye karşı siyaseti bir dereceye kadar tasvîr olunan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun hâriciye nâzırı müşteriki Kont Golohovski, her sene bermu‘tad Avusturya-Macaristan “delegasyonlarında” îrad etmekte olduğu nutk-u mühim siyasiyi bu sene Macaristan Krallığı’nın merkez idâresi olan Budapeşte şehrinde (bizim eski Budin Vilayeti Merkezinde!) kırâ’at etmiştir.

Kont Goluchwsky, son zamanlarda bekâ ve devamı şüpheye uğramış ittifak-ı müsellesin hâl-i sâbıkı ta‘dil edilmeksizin tecdîd olunacağını beyân ettikten sonra Avusturya-Macaristan ile Rusya arasında Balkanlar hakkındaki mukâveleden, mukâvele-i şifahiyeden, daha ziyade tafsîlat ve harâretle bahsediyor. Bu uyuşmadan maksat, Balkan’da iğtişaşâne mani‘ olarak muhâfaza-i sulh ve asâyişe çalışmak, ve bu babta devletin beyninde hâdis olabilecek her türlü ihtilafâta, ikisi arasındaki saygı ve mütemâdî münasebet ile, mahal vermemektir.

Bu mukâvelenin sırf idâme-i sulh gibi bir maksad-ı ulvîden başka daha doğrusu bu maksad-ı zâhiri ile mestûr, daha maddi daha hakikî makâsıdı, makâsıd-ı beşeriyesi olduğunu bi'l-âhire îrâd olunan cümleler izah eyliyor. 97 mukâvelesinin maksad-ı hakîkisi " şân ve nüfûz-u siyaseti" diye yanlış telkîb olunan usûl-u mehlikin vücûda gelmesine "Rusya ve Avusturya'nın şarktaki vaziyet-i siyasiyelerinin, muvâzenet-i tâmme ve katʿiyelerinin haleldâr olmasına, Balkan Hükümetleri'nin makâsıd-ı zatiyeleri için nezaʿilerine meydan bırakmaktan ziyâde mıntıka-i nüfuz teşkîline yol açılarak ve Rusya ve Avusturya arasında müşkülâtın tezyîdine (dikkat !) sebep olmamak için, mezkûr hükümetlerin umûr-u dahiliyelerine müdahaleye maniʿ olmaktır.

Kont Goluchwsky 97. uyuşmasını diplomatların barut anbaârı dedikleri Balkan şibh-i cezîresinde îkaʿ edilebilecek harîk-i müdhişe karşı yalnız bir sigorta gibi değil, o harîkin önünü alabilecek bir vâsıta gibi telakki etmekle beraber cihâneye ateş verebilecek kıvılcımların şibh-i cezîrede pek ziyade bulunduğunu ve binâenaleyh Balkan ahvâlini matlûba muvafık tasavvur etmek kendini aldatmak olacağını söylüyor.

Hâriciye nâzırının fikrince bu tehlikeli vaziyeti ihdâs eden "ihtilâl komitelerinin kendince mütezâyid harekâtı iğtişâş-ı âverâneleri" ve " idâre-i mülkiye-i Osmaniyenin son dereceyi bulan şayân-ı esef halidir." Şimdiye kadar yangının zuhûruna, Rusya ve Avusturya'nın ihtarâtı ve "Osmanlı Devleti'nin her kıyâmı kapatmaya âmâde ahvâl-i askeriyesi" mâniʿ olabilmiş ise de, bundan sonra da bu iki çârenin kâfi geleceği hakkında bu devr-i endîş diplomat şüphelidir. Bu cihetle bir gün olup da felâket-i azîme zuhûr etmemek için Viyana ve Petersburg kabinelerinin daha sıkı ittihâdı lüzûmunu beyân ediyor. Diğer taraftan Devlet-i Osmaniye zimamdârâtına 'âkilâne nasihatlerde bulunuyor.

Bugün Devlet-i Osmaniye'nin muhâfaza-i halinde nefʿi zâtiyesi bulunan Avusturya-Macaristan Devleti'nin hâriciye nâzırı ağzından çıkmak itibariyle Devlet-i Osmaniye ricâl-i hükümetçe büyük bir dikkat ve ehemmiyetle telakkîsi îcâb eden ve doğrudan doğruya müşârun ileyhime hitâb olunan nesâh-ı mebhûse aynen bervech-i 'âtîdir.

"Bu hevâlide sulhü ihlâl edecek fesadı menʿ için edeceğimiz bi'l-cümle mesâʿinin müsemmir olabilmesi, Devlet-i Osmaniye'nin tedâbir müdâvetkârâne almasına

mütevakkıftır. Devlet-i Osmaniye bu husûsi, menâfʿi-i zâtiyesi için nazar-ı dikkate almalıdır. Zira dost devletlerin hakîki ve payidâr muʿâvenetlerine güvenemez.

"Bir taraftan meʾmurîn-i Osmaniyenin teʾzîbât-ı icrâsı lüzûmunu hudûd-u tecavüz etmemek, diğer taraftan gençler de Rusya tarafından vâkiʿ telkînatın ruhuna tevfîkan mülküne ıslahat-ı idâreye idhâl eylemek şartıyla, ancak Devlet-i Osmaniye tamamiyet-i mülûkânesini muhafaza edebilir.

Arzu olunur ki Devlet-i Osmaniye vakit geçmeden bu telkînâtı kabul ve iktizâsını icrâ etsin bu kabul-ü siyâset-i umûmiyede "statüko"nun idâmesi için de lazımdır.

Hâriciye nâzırının bahsettiği Rusya telkînâtının neden ibaret olduğu meçhul olmakla, o babda idare-i efkârdan yalnız, ʿale'l-itlâk ıslahat-ı icrası, teʾdîbâtta hadd-i maʿrufii tecavüzden ictinâb olunması tavsiyelerine tamamen iştirak ve Mösyö Goluhwsky ile beraber "vakit geçmeden" bu tavsiyeden evliyâyı umûr-u Devlet-i Osmaniye'nin müstefîd olmaları temennî olunur.

"Vakit geçmeden" sözüne pek çok dikkat olunmalıdır. Vaktin pek çabuk geçebilmesi şayân-ı havftır. Bizzat müşârun ileyhe nutkunu müteʿâkib bütçe müzâkeresi esnasında kendisine hitâb olunan müteʿaddid suallere verdiği cevablardan birisi bu "vakit"in ne kadar çabuk geçebileceğini gösteriyor. Balkanlarda statüko gayr-i mütenâhi bir zaman için bir politikanın maksadı olmaz. Vaziyet-i hâzıra mümkün olabildiği kadar idâme olunur. Lâkin arzumuz hilâfına diğer bir politikayı muktezâ bazı hâdisât zuhûr ederse, müşkülâtı sulhperverâne tanzîme çabalamak lazım gelir."

S

3.31 İcmâl

Zât-ı şahâne, ahrâr-ı ümmetin yedi-sekiz senedir sâbıktaki gayretlere tesbitle daha vâsiʿ ve geniş bir sahada şerh ve îzâh ettiği mesâvîyi ʿalâim-i inkırâzı anlayıp bertaraf etmek yerine bilinmez nasıl bir hiss-i taʿannüd ve dinâʾet ile son derece istibdâda suʿûd ederek teʾmin-i şükûh ve iclâl etmek sevdasında devam ededurmaktadır. Taht-ı saltanata kuʿûdunun ferdâyı karîbinde, Midhat, Süleyman, Abdülkerim, Redif, Sadık, Mahmud, Celâleddin Paşalarla Hayrullah Efendi gibi tanınmış pek çok ricâl-i asrî hıyânet veya masumiyetlerini hükmedebilecek hiçbir mahkeme-i ʿadl-i ümitte lâyıkı gibi muhâkeme ettirmeksizin fazîlet ve yâhut kabahatleriyle birlikte nâmahşer gömülmek üzere kaʿru kasvet ve nisyâna

gönderirken, bunları belki de sorabilmek istiʿdâd ve cesaretini gösterebilecek olan efrâd-ı ümmeti keşfolduğu kadar uyuşturucu ve yâhut da bulutlarıyla mağşûş bir ufk-u meçhuliyete doğru sürükledi.Öyle bir hale getirdi ki herkes ondan başka sâhib-i akıl ve kerâmet, siyaset-i umûmiyeyi onun gibi tedvîr edecek bir diplomat gelemediğini körcesine tasdîk ederek bugünki buhranlı halimize neşe-i fahr ve sürûr ile akup gitmeyi, âhenk-i umûmî denilen belâyı cehâlete kapılmayı farîzayı hamiyet saymaktan başka bir şeye lüzum göremiyordu. Rusya muharebesinin vatanımızda açtığı yaraların derd-ü elemiyle bir ümmetin henüz aklını toplayamadığı hengâmelerde zirve-i hükümetten, daha o zamanlar pek anlaşılmayan Yıldız makarr-ı hevâlinden sudûr eden idare ve kerâmetle sermest mübâhât olarak uyuşmaya başlamasından sonra devre-i sükûnda sevk-i atâlet ve rehâvetle bir "neme gerek" sadâyı meskeneti umum ve vicdanlara müstevlî oldu. El-yevm her türlü iʿtisâfa karşı kabaramamak havfı ta o zamandan bütün fikirleri herc-ü merc ederek, husûsiyle cahil ve mutaʿassıp olan ve bi'l-cümle enzâr ümidini padişaha nasb eden, ekseriyet azîme-i ümmet iyice birleşti. Vakıʿan yedi-sekiz sene evvel riyâ-ı şehriyârın ahlâkımızı ihlâl ederek anayı, bayı, evlada katan bir fesadın vücudu his olundu.Bu marazın izâlesine çalışılmaksızın şiddet kesbetmesine müsaʿade olunduğu takdirde çok sürmeksizin binâyı azîm devletin bir tarafa akılsız ile çökeceği görüldü ise de vapurlar dolusu vatan fedakârlarını zindanlara götüren bu hiss-i maksat, ümmet için lazım gelen intibâhı bir türlü mûcip olamadı.

Sahife 4

Siyaset-i hamidiye'nin hükm-ü kanun-u ilahiyi esasından sarsan keyf-i menfûr ve müstekrihine tabʿan verilen mahkûmiyet kararları Osmanlılar'ın inzâr-ı gafleti önünde her gün sâdır oluyor.Nefiyler,zulümler ne akıl ve insâf-ı şehriyârda bir tebeddül ne de uyuşukluğunu bir türlü fedâ edemeyen biz Osmanlı torunlarında bir tehyîç hasıl etmeksizin devam edip gidiyor. Dün bir erkân-ı harp ferîki, mektepten çıkalı beri kendine tevdîʿ edilecek hizmetleri îfâ edebilmek için senelerce tecrübelerle kesb-i fazl ve kemâl etmiş bir Nazım Paşa, bugün, Rusya muharebesinde Elena geçidine doğru ricʿat muntazamasıyla bir unvan-ı mahsûsî düşmesine bile tasdîk ettirmiş bir Fuâd Paşa, padişaha bunca senedir mütebesbisâne sadakatine rağmen son zamanlarda mahzan ara sıra ıslahata dair beyân-ı fikr ve mütalaʿa ettiğinden yarın belki de felâkette kendilerini tâkib edecek olan bugünün alçak hâkimleri tarafından askerlikten çıkarılıyor. Bütün hâinlerin zabtiye nezaretlerinde

Yıldız saraylarında ümmetin son dâne'i selâmetini yemek üzere ikbâle erdikleri şudur. Mütehavvis de onlar da kendilerine takdim eden diğer küçük rütbeli silah arkadaşlarını, vatan kardeşlerini görmek, hâl-i siyah baht-ı vatana kale köşelerinde menfâ bucaklarında beraber ağlamak üzere kavuşuyorlar. Midhatları, Kemâlleri kahran öldüren şu felâket tarzındaki müsʿadet erbâb-ı meʿâli için bâʿis şeref ve şândır. Diğer birçokları gibi Nâzımların, Fuâdların halleri meslek-i hayâtiyet için bir kazançtır. Çünkü halka karşı isbât-ı zulüm, izhâr-ı hak için ortada âsâr-ı zulüm ve istibdâd çok olmak îcâb ediyor. Hikmet-i tabʿiyenin gâzât hakkında cariî merbût kanun-i insanlara da kâbil-i tatbiktir. Tazyîk arttıkça ezilen cismin kuvvet-i muhâlefeti şiddet peydâ eder.

***

Yemen'e ve Arabistan'ın nikât-ı sâiresine asker sevk etmek mecbûriyeti Hicaz şimendiferinin vücûduna olan ihtiyâç-ı şedîdi Bâb-ı 'Âli'ye bir kere daha göstermişse de İstanbul gazeteleriyle edilen tebşîrât ve teblîgât-ı hilâfete bu yolun ancak kırk kilometrelik bir kısmı, nakliyâta gayr-i müsâit olmak üzere, ikmâl edilebildiği ve halbuki 'âlem-i islamın iktâr-ı adîdesinden diyânet mukaddese-i islamiye nâmına gelen muʿâvenetler sûret-i sayfî[152] bilinmeksizin israf edildiği cihetle bildirince şimendiferin ecnebî kumpanyalarına ikmâl ettirilmesi gazeteye düşüldüğü haber alınmıştır. Zaten kendiliğinden bir şey beceremmemek kusurunu bi'l-defaʿât 'âleme izhâr etmiş olan Yıldız'ın bu kararına pek yakın bir itlâʿ ve vukûfla müterakkib olan Doyçe(Deutsche)Bank teşebbüs-ü mebhûsî ancak bir fedakârlık olmak, hatta fazla olarak bir milyon liralık büyük bir ikrâzı da icrâ etmek sûretiyle deruhde edeceğini ve fakat buna mukâbil içinde en büyük bankerlerden âmir yakalı papyon-Morgan' da bulunacak ve Şark-i Anadolu şimendiferleriyle İzmir- kasaba, Beyrut- Şam Fransız kumpanyalarının ittihâdından husûle gelecek cesîm şirketine Akdeniz –Basra Körfezi şimendiferi imtiyazını ve sâir inşâ edilecek bi'l-cümle hudûd-u hadîdiyenin hukuk-ı inşâiyesini tahsîs etmesini hükümete teklif etmiştir.

Görünüşte 'ümrân ve saʿâdet vatana hayli nâfiʿ vesâit-i nakliye-i ihzâr edecek olan böyle cesîm bir şirketin, hususiyle mâliyemizin bank-u istikrâzı için itibârımızın yok olduğu bir sırada ikrâz ve 'adârının ileriye sürülmesi Yıldız'ın nazar-ı hırs tamaʿını açmış ise de artık Transval'deki işlerini hitâma erdirmiş olan İngiltere ile Alman nüfûzunun Anadolu'ya istilâsına muʿârız olan Rusya'nın efkârı bu teklife müsâdim

[152] Burada geçen kelime "sayfi" olarak okunabilmiştir.

çıkarak kuvve-i Fransiye'ye gelmiş bir teşebbüsü mu'allak bıraktırmıştır. Dâhil-i mülkteki menâyi'i servetin, belki bir zamanlar nazar-ı i'tibâra ve terakkîsini açacak ümmet-i hesabına zîr-i zeminde mahfûz kalması şimdilik ecnebîlerin yekdiğeriyle olan musâdeme-i rekabetkârıyla kâbil olabilip, yoksa hükümet-i acîzemizce bütün işlerin bilâ-mâni'a icrâsı iktidarı hüsn olunsa idi, bir istikrâz ve bu esnada olacak sû-i istimâlât hatır için Hâkimiyet-i Osmaniye'yi mahal nice şerâ'itle daha ne gibi imtiyazların dost ecnebîlere bahş edileceği tabi'i idi. Almanlar, bugün hayat damarlarımız olan şimendiferlerin bütün imtiyazâtını taht-ı inhisâra almak gibi bir muzaffariyet-i iktisâdiye ile vesait-i inti'âtiyemizin bütün zerrâtı dest-i temellüke geçirdikten sonra bizim için istiklâl ve tamamiyet-i mülkiyenin hangi nâfi' ciheti hıfz edilmiş olacaktır.

Başta Almanya İmparatoru olduğu halde mebhus-i cism şirket-i inhisariyenin hedefe vusul için elan çalışıp, zamanında meseleyi menfaatlerine muvafık hal ettirebilmek emeliyle şimdiden tehdidata, resmi bir şantaja başlandığı Avusturya sefîrinin bab-ı aliye olan tebligat-ı ahiresinden nümayan oluyor ki, bundan bab-ı ali Şark şimendiferlerine olan 60 milyon franklık bir borcunun hal ve tesviyesi için hey'et-i hükmiyeye müracaata mecbur tutulduğu ve şayet yeni şirket müessesenin istediği imtiyazlar ihsan edilecek olursa bu teklifin geriye alınacağı anlatılmaktadır. Muntazam bütçe ile devletin umûr-u maliyesi tanzîm olunmaksızın rast gelen bankadan, muzır şeraitle edilen istikrazlar hep neticede böyle birçok imtiyazların gitmesini îcâb ettirdikleri sabit olduğundan korkulan Yıldız, Rusya ve İngiltere'ye de mütemellikâne davranmakla beraber şirket-i cedîdenin mütâneyâtına 'arz-ı mutâva'at etmesin.

3.32 Makale-i Mahsusa - İstikbalde

"Abdülhamid" dînen kasvetli, uzun gece mündefi' olur olmaz nasıl bir sulh-u sa'âdet rûnemâ olacaktır? Ve bu geceyi ta'kîb eden sabah, hakîkaten bir sabah sa'âdet? Bu ferdânın sa'd ve şereflerle ve mesbu' olmaması tab'î midir? Yoksa o sabaha bu 'avârızı, bu sa'd ve şerefleri başkaları mı, yani o sabahı giryân ve yahut hayran gözlerle bekleyen millet mi izâfe eder?

Hakîkat-i hal budur ki, biz her şeye rağmen, âlâm-ı ve ibtilâk işsâlarında değiliz "Her halde" ekser milletin başına gelen bu bâdire-i zulüm ve nefretin ibtidâlardan ötede ve galiba nihâyetlerdeyiz.Abdülhamid'in vefâtı müte'âkib gerek mukteziyât-ı maslahat

ve gerek Türkiye'de her yerden ziyâde hükümrân olan ilcâyı menfa'atle, yani milletin bekâyı siyasiyesinden ziyade kendilerinin bekâyı şahsîleri mülâhazasıyla, ricâl-i istikbâl evvel emirde hükümeti tarz-ı meşrûtiyete koyacaklar ve bâbdaki i'kâdsız muhtaç îzâh ise de bugünki hükümeti, yani hükümetsizliği, anarşiyi tefyîc ve tel'înen dâima ibtidâyı katacak olan bazı hareketlerde, nümâyişlerde bulunacaklardır. Yine ihtimaldir ki hükümdar lâ hak bi'l-'umum politika methimelerine bir 'afv-u umumî i'lân edecek ve hiçbiri erkân 'ailesini, evini, barkını tamamiyle yerinde bulamayacak olan binlerce bedbaht ektâr-ı mülkten akın akın İstanbul'a yığılacaklardır. Milletin kanından başka gadâyı leziz hayat-ı tasavvur etmek şanlarından olmayan ve bu hükümetten intikâl edecek olan ricâl ise bir müddet halkı bu kıyl vakalarla oyaladıktan sonra gelecek padişahın, daima mühtez olması tabi'i olan meyelân-ı 'akliyesine, siyaset alemin rûşuna ve menfa'atlerinin sevk ve îcâbına göre yeni bir sûret zulüm ve sirkat bulunup o vâdi ta'kîb edilmek eğleb-i ihtimaldir.

Fakat bu ihtimalât, milletin "sabah" tesmiye ettiğimiz ferdâyı sukuttaki vaziyet-i umumiyesine göredir. Bu "sabah" infilâk eder etmez, şimdiki siyah perde kalkar kalkmaz akıldan, fikirden, irfândan, i'tibâr ve intibahtan mahrum ve mu'arrâ, iki elleri böğründe kalmış, etten, kemikten ve daha sahîhi kemikten ve deriden mürekkeb yirmi beş milyon bedbaht görülecektir?Yoksa mâzinin musâib-i 'adîdesinden intisâh etmiş, gördüğü zulümlerden, esâ'itlerden ruhunda haksızlığa ve fenâlığı yayan nefretler peydâsıyla müstefîd ve mütenebbihe olmuş yirmi beş milyon civanmerd mi görülecektir? İşte mesele buradadır. Ve bizim istikbaldeki alâkamızın derecesi bu şerîtalarla meşrûtdur.

Kanûn-i esasî bizim milletin ilk alacağı ve yeni bir hükümet-i 'âkilenin millete ilk vereceği bir şeydir. Tarz-ı meşrûtiyetin fevâidini saymak veya isbât etmek şu satırların mevzu'undan uzaktır. Ve bu fevâid balğan mâ bâliğ müstebittir. Bizim burada mevzu'u kelâm ettiğimiz şey milletimizin ma'neviyet-i medînesidir.

-Mâ ba'de var-

Tashih: Dördüncü nüshamızda yanlış dizilen ve ehâdiyet-i hazret-i nebeviyeden olan kıt'anın suret-i sahîhiyesi şudur: Hakkı her kim biliyorsa hemen izhâr etsin. Ani bir hiss-i cebânet ile cem' eylemesin. Hakkı her kim biliyorsa hemen izhâr eden, kimsenin cah ve şükûhu ânı men' eylemesin.

Şurayı Ümmet

Numara 7 Sene 1[153]

1 Rebi'ü-l-evvel 1320 Pazartesi/ 7 Temmuz 1902

Sahife 1

3.33 Makale-i Siyasiye - Bulgaristan'da Nüfûz-u Osmani

Rusya muharebe-i hâ'ilesinin yirmi beşinci sene-i devriyesi olmak mülâbesesiyle Rusya'nın her tarafında icrâ ilen şenliklere dâir olarak bi'l-cümle Avrupa matbu'âtı az çok tafsîlât vermekte ve Rusya gazeteleri ise bu muharebenin Rusya'ya îcâb eylediği fevâid veya muzırrâtı ta'dâd ve teşrîh yolunda pek şayân-ı dikkat ve bâhusus bu muhabbetin cihet-i ma'neviyesini teşkîl eden ve Devlet-i Osmaniye tarafından tetkîk ve mütalâ'ası ehem ve elzem bir takım mütala'ât bast etmektedirler.

Bu keyfiyette fevkalâde addolunacak hiçbir şey yoktur: Rusya'nın şarka yani Devlet-i Osmaniye'ye karşı olan makâsıdında yirmi beşinci senesini bu sûretle tes'îd ve tehni'e etmek ve Ruslar'ın hakkıdır. Biz buna karşı diyemeyiz. Bizce pek mühim ve Türklerin siyaset ve haysiyetince fevkalâde mü'essir bir şey varsa o da bu şenlikler vesilesiyle Prens Ferdinand tarafından Rusya çarına çekilen ve bir sureti elimize geçen telgrafnâmedir ki bazı fıkrâtını bir veçhe zîr-i nakl ediyoruz:

"Bundan yirmi beş sene akdem müteveffâ İkinci Alexander, teb'a-i sâdıkasıyla birlikte, dînen ve cinsen kardeş bulunan Balkan ıslavlarının istikbâl ve istiklâllerine karar vererek Osmanlı'ya i'lân-ı harp etmiş ve Rusya askeri imparatorun emriyle Tuna Nehri'ni geçip Bulgar komünü "Osmanlı boyunduruğundan" kurtarmış idi. Bu askerin arkasından sûret-i samîmiyede Hristiyan olan Rus milleti hayr-ı hevâ-i du'âcı olup o zaman Moskova'da olan Petersburg'da bulunan panislavizm cemiyetleri Rusya ahâlisinin önüne düşerek Balkan İslavlarının çektiği eziyet ve gördüğü hakareti beyân ile mu'âvenete teşvîk ediyorlardı. Bulgaristan ve Bulgar kavmi muharebenin yirmi beşinci sene-i devriyesini yâd ederek derûn-i dilden tebrik ve cemiyet-i mezkûrenin Rusya, Bulgaristan ve bi'l-cümle İslav akvâmının istikbâl ve fâidesi yolunda sabit kalmasını Cenab-ı Hak'tan istirhâm ediyor. Bugün vükelâ ve

[153] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-7'de yer almaktadır.

ümerâ ve kendim hazır bulunduğum halde "İvan Rilski" ibadethânesinde müteveffâ İmparator İkinci Alexander'ın istirâhat-ı ruhu için du'âlar edildi…."

Bu telgrafnâmeyi yazan Abdülhamid'in müşîri, yâver-i ekremi, valisi devletlü Ferdinand Dükoborg'dur. Bulgaristan ise bugün 'ahden ve resmen Devlet-i Osmaniye'nin bir eyâletidir. Fakat akıl ve şu'ûru olmayanların tasarrufları siyasette sahîh olmadığından mülk ve millet idaresini hayât-ı şahsiyesi idaresinden ibaret zanneden Abdülhamid'in devrinde memâlikimizin en güzel kısımları elimizden çıkmış ve 'ahden ve ismen bize mülhak merbût zannolunan Bulgaristan ve sâire gibi yerlerde ise devletin, milletin nüfûz ve haysiyeti Ferdinand'ın telgrafnâmesinden anlaşılan derke-i zelîleye düşmüştür.

Berlin mu'âhedesinin 'akdinden beri hükümet-i hâzıra-i Osmaniyenin Bulgaristan üzerinde ve hakkındaki tarz-ı idaresinin sefehâtını teşrîh ve bu bâbda mütalâ'alar serd etmek ve cehl ve cinnetten ibâret olan bu hallerin bir tarihini yazmak arzusunda değiliz? Bu ahvâl-i mü'essefeye karşı söyleyeceğimiz yegâne şey yakînen gördüğümüz sebeb-i ferîd ancak hükümetin cehl ve nâdâniyesidir. Vaktiyle Bulgaristan'a Necip melhameyi komiser yani Bulgaristan'daki hukûk-u islamiye ve Osmaniye üzerine öyle bir mahlûk-ı vekil ta'yin etmek, meselâ Rumeli-i Şarkî ile Bulgaristan'ın birleşmesine sükût etmek ve sâire gibi cerâim mühînâne-i ehven sayılamazlardı. Hükümetin hep böyle kesân elinde kalması ise Bulgaristan gibi günden güne terakkî eden ve kuvvetlenen bir hükümetin değil, Karadağ gibi pek küçük hükümetlerin bile hakkımızda her türlü pervâsız laflarını, riâyetsizliklerini îcâb eylemiştir.

Bulgaristan, vücûd-u Osmaniye'nin boğazıdır. Bu devletin hayât ve memâtı oranın iyi veya fenâ idare olunmasına menûttur. Devletin daimâ mühim ve büyük bir dikkat ve i'tina altında bulunduracağı bir Bulgaristan'dır. Bunun esbâb-ı 'adiyede ve vücûh-u muhtelifesi herkese ma'lumdur. Bu hakâyika mukabil padişah 'aczinin, cehlinin en büyük eserlerini hep Bulgaristan'a ve Bulgarlara gösterdi. Pek az bir istisnâ ile oraya hep câhil ve hâin adamlardan komiserler seçti, gönderdi. Padişahın selâbetsizliğini en ziyade Bulgarlar öğrendiler. Bulgarlar padişahın gösterdiği tedbirsizliklerden ziyadesine de kendi dikkat ve mütalâ'aları ve tedâbir-i dâimeleriyle vâkıf oldular. İşte Bâlâdaki telgrafnâme bu vukûf ve itmi'nânın hüzn-ü engîz bir huccetidir.

Tesâdüfât-ı garîbe ve mü'ellemedendir ki Bulgaristan'da Hasköy karası camilerinin kiliseye tebdîl olunduğu zaman yani geçen yaz Komiser Necip Melhame orada neşredilen bazı Türkçe gazetelerin menʿiyle iştigâl etmekte idi. Bu sene Bulgaristan Prensi, yâver-i ekrem-i padişahı Ferdinand'ın Rusya İmparatoruna hitâben "bizi Türk boyunduruğundan, idâresinden, zulüm ve ezâsından kurtardığınız için milletimle beraber size 'arz-ı şükür kezâ ray duʿâ eylerim diye telgraflar yazdığı günlerde ise yeni komiser Bulgaristan'a dahîl ve orda mekteb hocalığı eden üç Müslim Türk genci Bulgaristan'dan ve me'muriyetlerinden tard ettirmekle meşgul bulunuyor. Ve (İvan Rilski) kilisesinde müteveffâ imparator için duʿâlar okunurken Varna'nın en nâmdâr Abdurrahman Camiʿi'nin kasten ihrâk edilmesine halîfe-i müslimin ehemmiyet bile vermiyor.

Bu haller, gaflet ile karışık bir sürü denâetlerdir ki tavsîf ve tesmiyeleri kabil olamaz. Bir kere üç Türk gencinin orada mektep hocalığı edebilmeleri Türklerden hiçbir yerde hiçbir me'mur kullanmamak ve memleketlerindeki her mezhebten her milletin Türkiye ile her nevʿ alakasını kesmek isteyen Bulgaristan gibi bir yerde büyük bir muvaffakiyet ve intisâr idi, ki vicdan ve izʿânı olanların tahsîn ve iftihârına da sezâvâr idi. Sonra üç Türk'ün Bulgaristan mekteplerinde hocalık edebilmeleri şâkirdlerinin ruhlarıyla Türkiye arasında belki bir mütâkala-i maʿneviyeye vesile olurdu. Birçok akıl ve dûr endîş devletler ve hükümetler bu gibi vesâilin husûli için milyonlarca lira sarf etmektedirler.Yirmi beş seneden beri bu hükümetin her zamanda ve her işteki mağlûbiyet-i mütemesharânesine göre hıfz ve harâseti artık gayri kâbil bir dereceye gelen ve padişaha ve hükümeti 'indinde hıfz ve harâsetine ehemmiyet dahi verilmeyen birçok hukûk-u mühimmenin Bulgaristan'da böyle Müslim mektep hocalarının tard-ı rızıklarının katʿiyetle ve cevâmiʿin tahr'ib ve ihrâkı veya kiliseye tahvîliyle takas edilmesi zillet ve denâ'etine diğer taraftan bâbüsi olduğu padişahın hükümet ve siyasetinde bâlâdaki telgrafnâmeler gibi dilrîş ve cansız eserlerle mahv-u genâm olunması hakaretine Necah komiserin tahammül ve hatta delâleti meʿâyib azîmettir.

Sahife 2

Meʿa hâzâ, hep bu acı haller Bulgaristan'daki milletdaşlarımız, vatandaşlarımız üzerinde iʿtibâr ve intibâhı mutazammın bazı te'sirat husûle getirebiliyorsa ve zamanında memleket ve milletlerin yalancılıkla ve murassaʿ kutu ve mezbelelerde süregelen nişan parçalarıyla değil ancak silah ve zekâ ile muhâfaza ve idâresi kâbil

olabileceği hakîkatine inandırsa ve bu itminânların âsâr-ı fiʿiliyesi görülürse her hamiyetperverin kalbindeki ateş-i teʾsir biraz taʿdil olunur zannediyoruz.

3.34 Osmanlı Donanması

Zırhlı sefâin-i harbiyeden dört fırkateyn ve dört kruvazenin hemen taʿmiri ve tarz-ı cedîde tahvîli için İtalyaʾnın ânsâldo fabrikasına gönderilmesi ve bunları yeniden techîz için de Esen fabrikasına son modelde kurûb topları sipariş edilmesi aylarca süren müzakerâttan sonra taht-ı karâra alınmıştı. Hatta konturatoları bile bahriye nâzırıyla mezkûr iki fabrikanın vekilleri tarafından imzalanarak taʿmirât ve techîzât masârıfına karşılık olmak üzere altmış milyon frank tahsis edilmesi de meclis-i vükelâca münâsip görülmüştü.

İstanbul gazeteleri o vakit donanmayı hümâyûnun böyle en kavî devletlerle omuz uyuşacak derecede ıslahata lütfen ve merhameten müsaʿade ve fermân buyurulmasını fevkalâde bir muvaffakiyet-i cihanbâni gibi göstererek halkı bu sûretle de aldatmaya vâsıta olmuşlardı.

Biz bu karara o zaman ʿaleʾl-umum teblîgât-ı resmiyenin şu devirde lâyık olduğu ehemmiyet nisbetinde bir nazarî kaydı ile bakmıştı. Çünkü kuvve-i bahriyemizi kasten iknâ eden padişahtan yirmi beş senelik tahrîbât ve izmihlâle taban tabana zıt bir eser-i hayrın zuhûrunu beklemediğimiz gibi altmış milyon frankın sühûletle tedârik edilebilmesine de ihtimal vermemiştir.

Girit ve Yunan muharebelerinden sonra, Osmanlı donanmasının ıslahatı için en evvel yapılması lazım gelen şey bahriye nâzırını köprü başına sallandırmak idi. Hasan Paşa gibi bir âleti bahriyenin eline yarı tahzîb edilmiş bir kaç köhne gemi değil, mükemmel bir İngiliz filosu verilse Sultan Abdülazizʾin bu devlete bıraktığı o heybetli, dehşetli zırhlılar gibi çürüyeceği şüphesizdir.

Gazeteler bu sekiz sefînenin ânsâldo destegâhına gönderileceğini yazdıkları zaman zırhlı mesʿûdiye İtalyaʾda ve âsâr-ı tevfîk keylde tamir edilmek üzere vaʿad olunan ilk taksidin vürûdunu bekliyorlardı. Hala bekliyorlar. Taʿmîr masârıfı tesviye edilmediğinden İtalyaʾdaki fabrikanın müdürü şikâyete başladı ve muʿayyen bir müddet zarfında teʾdiye edilmeyecek olursa haraç mezat satılacağını bildirdi. Ânsâldo fabrikası, böyle nispeten en az muhtâc-ı taʿmîr olan bir tek geminin masârıfını teʾdiyede bu kadar güçlük gösteren bir hükümetle bundan sonra iş görmek

pek hayırlı olmadığını anladığından mı, yoksa tersâne-i ‘âmirece çalmaya, çırpmaya daha müsa‘id bir tedbîr bulunduğundan mı, her neden ise sefâin-i harbiyenin İtalya’ya gönderilmeyerek bizim destigâhlarda ta‘mîr edilmesi ve eski karârın ve konturatonun bozulması hakkında yeni bir arada sadır olduğunu İstanbul gazetelerinde okuduk.

Bu gazeteler, vaktiyle gemilerin İtalya’ya gönderileceğini yazar iken padişahın birçok du‘â ve senâsında bulunmuşlardı. Bu defa gemilerin İtalya’ya gönderilmeyeceğini i‘lân sırasında yine aynı riyâ ve tebesbusda kusur etmiyorlar. Yunan muharebesi esnasında meydana bir yelken gemisi çıkaramayan ve daha dün mes‘ûdiyeyi ta‘mîr için ecnebî fabrikasına ‘arz-ı ihtiyaç eden bahriye nezâretinde el-yevm, “gerek tecdîden ve gerek ta‘mîren lâzım gelen sefâini ihzâra müsa‘id ve Avrupa inşa’ât-ı bahriye destigâhları içinde mükemmeliyet i‘tibâriyle şayân-ı memnûniyet bir derecede inşâ’iye destigâhları bulunduğunu” da yazıyorlar. Ne ‘alâ! Âlât ve edevâtı mükemmel böyle destigâhlar varmış da şimdiye kadar hâriç neden müraca‘at ediliyormuş. Bu mükemmel destigâhlarda acaba saray bahçelerine süslü fenerler ve demir parmaklıklardan başka neler yapılıyormuş? Ahâli bilse memnun olur, iftihar eder.

Vâkı‘an, tersanenin boş durmadığını ve ‘ameleye mübâyi‘âta verilmek üzere külliyetli bir meblağa lüzum görüldüğünü anlatmak için “sâye-i inâyetvâye-i mülükânede” filan fırkateynin başı ve filan kuruvetin kıçı ta‘mîre başlandığı ve bu vesileyle de padişaha du‘âlar edildiği, kurbanlar kesildiği işitiliyor. Lâkin bu gemilerin hiçbiri dışarı çıkmadığından ta‘mîrâtın, inşa’âtın neden ‘ibâret olduğu ma‘a’t-te’essüf görülmüyor, bilinmiyor.

Bu defa tersâne-i ‘âmirede ta‘mîrleri mukarrer olan gemiler de böyle olacaktır. Yani ta‘mîr ve techîz edilip edilmediğini kimse görmeyecektir. İstanbul’da alıkonulmasına asıl sebep de bu olsa gerektir. Bundan böyle Mahmudiye, Aziziye birer birer havza çekildikçe altmış milyon frank da ceste ceste bahriye nezâretine çekilecektir.

Yirmi beş seneden beri bahriye veznesine giren paralar hesâb edilse, devletin bugün oldukça mükemmel bir donanması bulunması lazım gelirdi. Sağlam bir teknesi yok! Ancak gemisiz, askersiz tersanede birçok müşîrler, ferîkler ve rütbe muhtelifede üç bin kadar da zâbit var. Bunlara boş yere maaş ve ta‘yînat veriliyor. Halbuki ümerâyı

bahriye içinde sefâin-i harbiyeyi lâyıkıyla kullanabilecek derecede maʿlumatlı iki kumandan bulunmadığı söyleniyor.

Yukarıda ʻarz etmiştik. Islahata baştan başlamalı, fırkateyni taʻmîrden evvel tekmîl bahriye heyʼetini kalâfâta çıkarmalı, çürüğü sağlamı ayırmalıdır. Vâkıʻan bu iş kolay değildir. Yeniden sekiz on gemi yapmaktan daha zordur. Bâhusus şu devirde hemen mahal gibidir. Çünkü bunların mevcûdiyeti -ʻaşura duʻâsını ederken mektep nâzırının dediği gibi- vücûd-u akdes-i hümâyûnla kâimdir. O vücûd tahtımızdan gitmedikçe bu pislik de tamamen temizlenemez.

Bu devir değişinceye değin hiçbir şey yapılmasın. Zırhlılar –taʻmîr mümkün iseta'mîr edilmesin demiyoruz. Devletin bugün hukuk ve istiklâli tehlikededir. Bize dâhilde emin ve âsâyişi teʼmîne kâfil olacak derecede seyyâr ve kuvvetli bir donanmanın lüzûmu âşikârdır. Muʻâvenet-i bahriye olmazsa, âsâkir-i berriye hidmeti her yerde nâkıs ve mahdûd kalır. İspanyaʼnın Kübaʼda iki yüz bin neferi vardı. Donanma mahvolunca kuvve-i berriye hiçbir iş görmedi. Bizim de Trablusgarpʼta birçok askerimiz var. Lâkin düşman sevâhili bahran abluka edecek olursa bu askerin karada açlıktan ölüme intizâr etmekten başka bir çâresi kalmaz.

Biz, donanmamızın ıslahâta âsâkir-i berriyenin ıslahattan ziyade ehemmiyet verenlerden, lüzûm görenlerdeniz. Ancak devletin ahvâl-i siyasiyesi, sevâhilin vesiʻati, limanların îcâbât-ı tabîʻiyesi ve miktar-ı kâfi depolar, istinâdgâhlar bulunması nazar-ı iʻtibâra alınarak ıslah edilmesi fikrindeyiz. Donanmamız bundan böyle vazifesi elimizde kalan yerleri müdafaʻa etmekten başka bir şey olmayacaktır. Binâenaleyh inşâ ve ihzâr edilecek gemiler bu tedâfiʻî vazîfeyi îfâya sâlih olmalı. Milletin parası beyhûde yere denize atılmamalıdır.

3.35 Makâlât-ı Mahsusa – İstikbalde - 6. Nüshadan Mabaʻd

Bugün Türklerde hiçbir şey yoktur. Bir rubʻ asırdan beri kâffe-i mübâyi-i ʻirfân ve insâniyetimizi, biʼl-cümle mevzuʻât-ı müfîdemizi yıktılar. Ordularımız perîşan, donanmamız mevhûm ve nâbûd oldu. Maʻnâyı hakîkiyesiyle mektepler, matbaʻalar kapandı. Mektepler yerine cehâlet taʻlîmhâneleri açıldı. Bir haldeyiz ki mülkümüzde lisanını dürüstçe yazanlar parmakla gösterilir oldu. Hep münderis olan bu şeylerle beraber mahv ve münderis olduğunu maʻaʼt-teessüf zannettiğimiz bir şey daha vardır ki zâyiâʻlarımızın hepsinden mühimdir. O da milletteki meyl-i meʻalî, büyüklüğe, büyüklerimize karşı olan vefâ ve alâkadârıdır. Abdülhamid, Türkiyeʼde gördüğü her

iyi müfîd şey üzerine kesif birer kefen geçirdi. Sâde milletin büyük adamlarını boğdurmakla, nefyetmekle kalmayıp, büyük hislerini, ʿâlî ihtiraslarını da boğdu. Sonra boğmaktan, nefyetmekten daha acı ve şedîd bir ʻakîbet olmak üzere nisyâna mahkûm etti. Te'essüfümüzü tekrâr ile söyleriz ki hamiyetli olmak lâzimesi de ancak Mithad Paşa kadar hatıra geliyor! Bir insan-ı kâmil olmak, bir insan-ı kâmil olarak büyümek, kendi terakkîsini milletinin irtifâyı medeniyesi ile bir kademede bulundurmak emelleri de ancak

Sahife 3

Kemâl Bey kadar tahattur ediliyor. Milletlerin saʻâdeti, o saʻâdetin millet tarafından idrâk ve istihsâl edilmesiyle kâim bulunduğunu bilenler ise bizi Rusya muharebesinden Abdülhamid'in hükümetinden ziyâde müte'essir ve muzmahil eden bu inhitât ahlâkı ile istikbâlden ümitvâr olmak ye's ve fütûrunda bulunuyorlar.

Hükümet-i hâzıranın bir rubʿ asırlık tahrîbât ve te'hîrâtını millet bu müddet zarfındaki müktesebât-ı ʿalemiyesiyle, mütalaʿât ve tetkîkâtıyla telâfi ettiğinden emin olmadıkça istikbâle de hakkıyla emniyet edilemez. Yani hükümet-i hâzıra menkî milleti açıktan açığa ne kadar sıktı ise efrâd-ı millet de hafiyen o tahrîbât-ı âtîde birdenbire telâfi edebilecek hazırlıklarda bulunmadı ise veyl bizim halimize! Daha doğrusu hayf bizim istikbâlimize! Padişahın vefâtı günü hazinede bir para bulunmayacaktır. Zira merkûm ve ʻavnesi hep bu neticeye vusûl için çalışmışlardır. Milletin fakrı cansızı ise evveliyetle mâlûmdur. Hiçbir işgâl bedhâhâne vukûʻa gelmese de ordunun tensîki, yeniden bir donanma edilmesi gibi, ancak müdafaʻa noktasından muhtaç olduğumuz şeyleri edinmek ve hileten kâbil olamayacaktır. Fakat efrâdı, içinde bulunduğu ağır uyuşukluktan kurtarmak için başkaca neler yapılmıştır, neler hazırlanmıştır?

Bugün cihâna ders-i medeniyet veren milletleri böyle zulümlerden, gafletlerden uyandıran büyük eserler tercümeleri, Abdülhamid pençe-i sahtekîr kabre verilir verilmez matbaʻaya verilebilecek midir? Şu son yirmi beş senedeki tagallübât-ı hasene-i fikriyeyi îcâb eden şeyler yirmi beş gün zarfında milletin inzâr-ı ibretine konulabilecek midir?

Ticâret, milletlerin cismâniyetidir, Türk tâcirleri rubʿ asırlık rukûd-u menfaʻatini taʻmîr ve telâfi ve tartiye'i ticâretledir. Muhtaç olduğumuz münâkale-i medineyi

husûle getirebilmek için neler okuyorlar, neler öğreniyorlar, ne tasavvurlarda bulunuyorlar?

Hamiyetli memurlarımız, memleketlerimiz eşrâf ve ʿiyânı, şimdi hükümetin gasp ve tahrîbi havfiyle yapamadıkları şeylerden fukarânın musâ'ibini ve ʿâmmenin müşkülâtını tahfîf eden ne gibi şeyler o zamanda derhal yapmaya başlayacaklardır? Nerelere küçük ve hususî dekovil hatları, nerelere beyne-l ahâli limancıklar yapılabilecek?Göllerimizde küçük vapurlar, köylerimizde o minibüsler işletmek üzere ne mütalaʿât ve tasavvurâtta bulunuluyor? Hele hepsinden ʿumlî ve mübrim olarak bu kadar işsizler ve yâhut istihkâfsızlar devletin bi'l-mecbûriye icrâyı sılâhat ve adâlete başlamasıyla kendilerinin iflâsı iʿlân olunduğu günden iʿtibâren geçinmek için şimdiden ne sermaye elde etmeye çalışıyorlar?

Emr-i ehem maʿîşet hep yekdiğerine müfîd olmakla, yani bir fâide-i mütekâbele alışverişiyle kâimdir. Biz hangi fevâidi kime satacağız?

Telaşlarla, acelelerle beklediğimiz bu istikbâlde de mi biz ikbâlimizi, saʿâdetimizi vükelâ kapılarında bekleyeceğiz? İnsanlığımızı biz yine Saidlerin, Kamillerin, Ahmed Midhatların kahve ocaklarında uyuyarak, esneyerek mi istikbâl edeceğiz? Biz hayâtımıza sadaka akçesi olmaktan fazla bir kıymet vermeyecek miyiz? Bizim mihr-i ikbâlimizin şu gök kapısı altında saray kapılarından, edâni selamlıklardan başka bir ufku, bir mutlaʿı olmayacak mı? Bu devirde Abdülhamid'in bazı evhâmından, iʿtiyâdâtı kâsiye veya zunûn-u gâfilânesinden dâne-i çîn olan bazı şebân istikbâlde de yine bir kaç sâriki kırık kalmalarıyla himâye eder mi ki ekmek bulacaklar?

Heyhat!… Ne böyle ikbâl olur, ne böyle istikbâl!... Bugün hep milletler bir millet vahdet-i seniyedir ki medâr-ı kavîm hayatları fikir, zekâ, şuʿûr ve hikmettir. Bu medeniyet ve insâniyet asırlardan beri bir hayât-ı medeniye alâmeti göstermekliğimize muntazırdır. Ve hatta bu intizâriyenin, sabriyenin pek nihâyetlerindedir. Bugün rûy-i arz üzerinde bizim hükümdârımız dindâr, ilim ve ʿirfândan haz etmez, korkar. Ona tabʿan on beş yirmi milyon ahâli de aklını bozdu.Bize bir asır da izin veriniz de adam olalım ne diye hiçbir millet yaşamaz ve yaşayamaz. Bugün milletlerin hayâtı, saʿâdeti Almanya ordularının, İngiltere donanmalarının fabrikalarının, Fransa, İtalya sanayiʿi bediʿasının, Hugoların, İbsenlerin, Auguste Comteların, Zolaların, Spencerların, kalemlerinin, fikirlerinin,

nice hükemânın, ‘ulemânın, neşterlerinin, hardebînlerinin, elektrik tatbîkât-ı ʿadîdesinin, telsiz telgrafların, dâmin ‘atârata sarılmaya çıkan balonların, kamer-i bahrde isnikân eden sefâinin, yani hep demâti‘i beşer mahsulâtının zaman ve himâyeti ve menâfiʿi mütekâbele-i milelin kefâleti tahtındadır. ‘Âlim bir bizim üns ve ülfet olmuştur, ki o bizim ʿâlîye ancak akıl ve zekâca bir yerle müsâvî olan ve dâiman tekâmül-ü teʿalî eyleyen izʿân sahipleri dâhil olabilir.

Bu hakâyıka mukâbil, biz ne ile yaşıyoruz ve yaşayacağız? Halde, bu kadar fenâ ve sebâtsız bir hâli iyi ve sahîh bir istikbâle değişerek bir mülevves leke-i zîhayâtı üzerimizden atmamak cür’etsizliği altında zâr-u zebûn bulunuyoruz. Fakat mâdem ki bir istikbâl bekliyoruz. Ve bunca sevâbık-ı fâhiremize nazaran bu istikbâle kendimizi lâyık görüyoruz. Bâri o istikbâlden diğer milletler tarzında istifâde etmek esbâb-ı fiʿiliyesini ‘âcilen ve şimdiden istikmâl etmeye başlayalım. Mâzinin büyüklüğü istikbâl ile kâimdir. İstikbalsiz mâzi hayatsız vücut gibidir.

“Vücut müddet mâziye istikbâl lâzımdır
Nesl-i taʿyin kurbet için îʿad lâzım!”

Bizim millete kendinden başka, hatta cefâ çekenlerinden başka kimse yâr olmadı ve olmayacaktır. Bunu bilelim. Nâmusları, sükûnetleri üzerine hesaplar, hülyâlar kurduğumuz ricâlimiz bize bu en acı zamanlarımızda devâ risân olamadılar da istikbalde mi olacaklar? Hep başkasından beklemek, başkasının adamı olmaktansa kendi kendimizin adamı olmak, hayatın her feyzini dimağımızdan beklemek daha emin ve maʿkul değil midir?

Bu ricâl mefhûme bizim evlerimiz, barklarımız yıkıldıkça îrâd ve ‘akârlarını artırdılar.

“Nasıl isteriz etmeden biz hayâ
Yanan milletin ateşinden ziyâ?”

Demediler. Diğer bazı meşhûdât ve mücerribât dahi bizim kâbil olabilen bir sürʿatle birinci derecede kendi kendimizi ıslah ve sonra bu ıslah-ı şahsîyi umûmiyetle teşmîl etmekliğimiz tavsiyesinde bize baʿis-i cür’et oluyor.

Şurada da tekrar ederiz ki, millet evvelân kendini düzeltsin de hükümet ondan sonra düzelsin diyoruz. Ve hükümetin ıslahı çârelerini bast etmek bu makalenin itlâʿına uzaktır, ibtidâyı inkılâbda hükümetin de millet gibi kendine ele veren bir tarzda düzelmeye başlamasını tabîʿi ve muhtemel ‘addetmek isteriz. Zaten hükümet,

milletten müteşekkil olduğu cihetle millet ne kadar kesb-i salâh ederse hükümetin de o kadar metin ve mükemmel olması tabîʿi değil midir? Biz milletimizin birçok meziyât-ı mevhîbe-i siyasiyesini, bizden müteşekkil olan hükümetimizin şekl-i mükemmel ve metînesinde ‘âleme irâ’e eylemeliyiz. Ve bugünkü hükümetin, milletimizin havâs-ı memdûha-i milliyesini ibrâz ve izhâr eden bir hükümet-i sahîha olmadığını istikbâldeki hükümetimizle ‘âleme bir kat daha isbât ve ʿayân etmeliyiz, fakat her şeye takdîmen millet bugün evvelen mâ‘nâsıyla bu hak ve liyâkati görüp tanıdıktan sonra onun îcâbâtını her millet gibi kendi kendine ahz ve istirdâda bakmalıdır. Efrâd-ı ‘umûmiyeden evvel husûsiyetine, ruhuna, dimağına, bir kanun vermelidir.

3.36 Ta’accüb ve Teessüf

Ümmet-i Osmaniyeyi bu derece idbâr ve sefâlete îsâl eden ve devletin hayât ve istikbâlini bin türlü mehâlike düşüren şey nedir? Padişahın inadı selah-i hâl ve selâmetimizi zâmin ve kâfil olan “Kanun-i Esasi”nin tatbik ve infâz-ı ahkâmı hususundaki imtinâʿ ve muhalefet-i mısırânesi değil midir?

Vaktiyle usûl-ü meşrûtiyetin menâfiʿ-i adîdesini tatmış ve hükümet ile ümmetin yekdiğerine karşı müte‘ahhid oldukları vezâif ve kavâinin diğerini hürriyet-i matbu‘at sayesinde anlamaya başlamış olan ahâli-i mazlûme, yirmi dört senedir bu zevki hükümetten, “ve emrühüm şurâyı beynehüm” nass-ı katʿiyle emredilen müşâvere-i milliyeden yalnız bir arzuyu müte‘allib hükm-ü yezdâne bile nazar-ı istihfâf ‘atf etmekten hazr etmeyen bir şahs-ı müstebid te’sîriyle mahrûm oldu. Tâkat güdâz birçok mezâlim ve taʿdiyâta hâtır ve hayâle gelmez tahkîrât ve iʿtisâfâta uğradı. Esâret ve zillet zincirleri altında ezildi, hırpalandı. Abdülhamid bî insafâne taʿkîb ettiği bu meslek-i sakîmden ‘acîbâne fâideler buldu. Ne zevkler hissetti? Hiç! Devletin cehâlet ve ‘azmet-i kadîmesini, her dakika bin azap ve ızdırâba maruz ve muntazır biçâre ahâlinin hürmet ve muhabbeti samimiyesini kâmilen kayb ettikten başka huzur ve saltanatı zâtiyesini ve mensûb olduğu hanedânın hukuk ve istikbâlini de pek nâgihzuhûr ve vahîm tehlikeler içerisine sürükledi, attı.

Rikʿat-i milliye, sa‘âdeti müştereke ve müzâheret-ı içtimâ‘iye gibi mukaddes ve kavîm esaslar üzerine binâ ve vazʿ edilmiş olan dîn-i mübîn-i islamın bütün ahkâm ve îcâbât-ı münîfesine ve ümmet ile sultanın vezâif-i mütekâbelelerini sarâhate ta‘yîn eden emr-i celîl-i muhammediye münâfiʿ ve mugayir olarak nice senelerdir ta‘kîb

edilegelen bu meslek-i menfûr istibdâd, nâmesbûk şu gaflet-i miskinâne cinnet veya cehâletten başka ne ile te'vîl edilebilir?

Vatanımızı şimdiki gibi hâl-i harâbeye değil yirminci asrı medeniyette pek âvâz olarak bir tekâmül-ü sa'd ve şevke doğru ilerleyen ümem-i sâire vatanları gibi 'umrân ve refâha müstağrik edecek olan ıslahatı lâzimeyi yapmamak, gerek ümmete ve gerekse hükümetimiz ile mu'âmelât-ı siyasiyeleri mevcut devletlere karşı ta'ahhüd edilmiş tanzimat-ı meşrûayı icrâ etmemek için gösterilen bu derece ta'annüd ve ibrâm zannımızca iki şeyden neş'et ediyor: Birincisi selâtin-i Osmaniyenin bir zamandan beri husûsiyle devr-i idbâr ve ittihâdımızda idâre-i keyfiye ve şahsiye hususunda i'tibâr ettikleri hissiyât-ı 'arfiyenin ve istibdâdkârânenin irsen ve terbiyeten hükümdâr-ı hâzırada intikali diğeri de doğdukları andan i'tibâren sefâhet ve temelluk kucaklarında cehâlet ve hirâfât muhayyitlerinde büyüyerek 'ilim ve kemâlden, her nev'i nûr-u fazîletten mahrum kalmaları hasebiyle dünyanın en buhranlı, en heyecanlı büyük bir kısmını idâre etmekteki iktidarsızlıklarıdır.

Sahife 4

Devr-i kadîmden kalma ve garptan ziyade şarkta mura'î ve mu'teber bir hiss-i tahakküm sevkiyle teba'asını koyun sürüsünden başka bir şeye benzetemeyerek derisine varıncaya kadar bi'lcümle a'zâyı vücûdunu soymak iktidar ve selâhiyetini nefsinde hisseden bir hükümdar, fıkdân-ı terbiye ve mahrûmiyet fazîlet te'sîriyle de bir kere geriye istibdâd ve zulme saptıktan sonra sekâmet idâresini görüp anlasa bile übâb-ı nâmus ve istikâmetle iş görmeye artık yüzü olmayacağı ve tarîk-i hakta çalışmadan mütehassıl zevk-i maneviyi de kâmilen kaybedeceği cihetle ıslah-ı hal etmek sevdâsına düşemez ve kendisini muhît haşerât ve kurmayların hîle ve desîselerine ma'rûz, nebahât ve şerâfeti tebasbusda arayan ikbâl perestânın ahvâllerine meclûb kalmaktan kolay kolay kurtulamaz. Hususiyle müdâhene ve temelluktan hoşlanmak, bî mânâ medhlerle mağrur olmak derecelerinde hafif meşrepli de olursa, zevk ve sefâhet bezminin verdiği neşe-i hayvanî ile sürüklenerek felâket-i vatana, inkırâz-ı devlete dâir ismâ' edilen her sadâyı hak kendisince nâhoş gelir.

İrtikâb ettiği fenâlıkları "isterse bizden sonra tufan olsun" zemzemesiyle alkışlayan bed tıynet meddahları vâsıtasıyla icrâ edegeldiğinden, paradan, ikbâlden başka

emelleri olmayan bu vâsıtaların iğbirâr ve infi‘âllerine mahal bırakmamak için her gün yeni yeni ‘atiyyeler, bol bol nişanlar, imtiyazlar îzâl eder. Ve kendi intihâbıyla sarayına, ma‘iyetine doldurduğu bu gürûh-u habis ve müstekrihin nüfûzu altında bir ‘acz-i tâm içinde ömrünü cezâyı ebede doğru sevk eder durur. Bu za‘af, bu korkusuna der ki zulüm ve tahrîbinde bu derece ilerleyip gidiyoruz. Havf ile vehm, zulüm ve ihânetin tükenmez tev’em müttebi‘leridir.

Mâbeyni merkez şekâvet ve ittihâz eden erbâb-ı şer ve maksadının Sultan Abdülhamid’in ruhuna bu derece hulûl ile onun şirket ve himâyesi tahtında bîpervâ ettiği sûistimalât hep mecnûn-ı havf ve heyecan olan o şehriyârın za‘af ve ihtilâfından başka hangi sebebe ‘atf ve istinâd edilebilir? İşte binâyı haşmet-i milliyemizi ve pek parlak olan mefâhir-i sâbıkamızı ‘ale’-l-tedrîc hâ kemâl-i iftikâr ve zillet eden ahvâl, böyle yekdiğerine temelluk ve vehm-i râbıtaları ile sarılmış süfehânın mütekâbil olan menfa‘at ve hırslarından mütevellit olup, yalnız şahsı için, mücerred keyfi için ettiği hıyânet ve garâbetlere nazaran Abdülhamid’in selâtin-i sâlifenin hatta Deli İbrahimlerini bile hayrette bırakacak zayıf kalpli, hafif meşrepli bir şehriyâr olduğuna şüphe ve tereddüt kalmaz.

‘Acz ve vehmi, birçok müsâvîye yol açtığı gibi, kendi de vâsıta-i cenâbet, şerîk-i hıyânet olmakla kalmayarak bizzat ihtiyâr ve irtikâb eylediği mecnunâta ef‘âli ile ümmeti yaşamak, devleti bekâ bulmak meziyetlerinden teb‘îd ve tecrîd ve hele hakâyık ve envâr ülhiyenin mutai‘i olan dîn-i mübîn-i ahmedîyi nazar-ı i‘tibârda medeniyet ve terakkîye mâni‘ olmak şâibeleriyle tahkîr etmiş ve ettirmiştir. Ki asıl acınacak olan cihet de budur. Bir keyif için bir din sönüyor. Bir saray halkı için bütün ümmet canhıraş sadâlarla inliyor.

Müntehâsı belki de ‘ademe münkariz olmuş milletlerin makber izmihlâllerine yol veren bu vecd-i inkişâf-ı ahvâle acaba ne zaman bir hitâm verilecek? Altında ezildiği, inlediği istibdâd yükünü millet ne zaman bir tahrîk ve tehyîc ile silkip atabilecek? Evet, hangi saat ve dakikada Sultân-ı hâzırın tuttuğu bâtıl ve meş’ûm bir hatta hareket yüzünden vatanımıza müstevlî sehâb-ı musîbet bertaraf edilerek biçâre Osmanlılara biraz huzur ve istirâhat ‘avdet edecek? Yoksa bu selâmet ümitleri beslemeyerek memleketin bir asırlık hayâtını sarf-ı menâfi‘-i şahsiyesine hasr ve tahsîs eden bir şehriyârın siyaset-i mehlekesine ölüme, inkırâza kavuşuncaya kadar mı müsa‘ade edilecek?

Bu kâbus-u helâki sarsabilmek için çâre-i yegâne hürriyet-i milliye ve meşrûtiyet-i idâredir. Abdülhamid'in bekâ fezâ dakîka-i siyasiyeden iğmâz ederek hem zaten harâb-ı âlûd olmuş bünyân-ı Osmaniyi son enkâzına varıncaya değin yüzüne gülen düşmanlara güle güle bahşetmiş, hem de idâre-i maʿkulenin bi't-tabiʿ kendisine ihzâr edeceği rahat ve huzur ve hele kitâb-ı milliyete zerîn kalemle yazacağı şanlı süturdan ve halk ve hakkın teveccüh ve rahmetinden mahrum kalmasını mûcib telehhüf olduğu kadar müstelzim taʿaccüb ve te'sirdir/te'essürdür)…

3.37 Şu'ûnat

-"Tan" Gazetesi ahîren nesh-i ahîresinden birinde "Ermenistan" sernâmesiyle yazdığı makâle-i mahsûsada her millet ve mezhebe mensûb Osmanlı tebaʿası arasında sükûn ve âsâyişden eser kalmadığı ve Türkiye'de her kavmin ateş-i zulme ve ihtilâl içinde bulunduğunu söyledikten sonra Türkiye ahvâl-i dâhiliyesinden haber alınmakta müşkülât-ı 'azîmeye tesâdüf edilmekle beraber, muharrirâtı "bi'l- iʿtinâ tetkik ve muʿâyene" edilen " Pro Armania" ve "de enformasyon" gazetelerinin ekseriyâ Atina'dan aldıkları haberlere göre ora Ermenileri ahvâlinin fenâlaştığı (?) Sivas vali-i sâbıkı Hâmi Hasan Paşa ile jandarma kumandanın bağteten vefâtlarıyla bir kaç gün evvel bir Ermeni katl-i ʿâmî tertîb etmeleri arasında münâsebet-i kâmile bulunduğunu, Bâb-ı 'Âli'nin bu katl-i ʿâmı menʿ için Sivas'a bir hususî posta çıkardığını, Muş'ta ve havâlisinde pek fecî ahvâl cereyân edip "can pazarı" nâm-ı 'acîbinde bulunan Türk gönüllülerinin her tarafta gasp ve talâna koyulduklarını hikâye ediyor.

Biz Ermeni meselesine dair şurada bir makâle-i meşrûha yazacak değiliz, yalnız şunu demek isteriz ki Türkiye'deki Ermeni vatandaşlarımız Avrupa'da bulunan ve Türkiye hâlini bilmez bir iki hevâdarın ötede beride işaʿa ettikleri dereceden ziyâde mazlum ve biçâredirler. Fakat bu mazlûmiyet bunların bildikleri ve bildirdikleri tarzda değildir. Hükümet-i hâzıranın tedbirsizliğini, kan dökücülüğünü de şedîden ayıplamakla beraber ekser mahallerdeki katl-i ʿâmlarda hep bir iki serseri Ermeni'nin pîşüvâ olarak tahrîkâtta ve hafiyelikte bulunduklarını yakînen bilir ve isbât ederiz.

Hemen cümlesi nefsil emre mugâyir olan rivayât-ı vâkıʿa ve bunca kîl-ü kâller arasunda bizim kemâl-i memnuniyetle gördüğümüz ve emin olduğumuz bir şey vardır ki, o da Türkiye'de bulunan vüzerağımıza, ticaretimize, sanayiʿ-i milliye hidemât ve fevâid-i vefîreleri şâyân-ı tezkâr olan çalışkan ve nâmuslu Ermeni

vatandaşlarımızın efkâr ve hissiyâtıyla, Türkiye Ermenileri ile hiçbir münâsebet-i maddiye ve rûhiyeleri olmayan velehü'l-hamd 'adedleri de pek az olan muharriklerin hissiyât ve efkâr-ı garîbeleri arasındaki tezâd ve tehâlüftür. Avrupa insaniyetkârlarının mu'âvenetini, kalb 'âli-i medeniyetin rahim ve rikkatini celb etmesi muhtemel olan en doğru şey bu nâmuslu çalışkan Türkiye Ermenilerinin hüsn-ü sülûk ve istikâmet-i ahvâl ve efkârı olup, hiç bilmedikleri bir memleketve millet hakkında hurefât ve esâtir yazan ve Türkiye'deki yüzbinlerce Ermeni'nin hukûk ve hayâtını bazı münâfi'a ve bir iki muharririn her türlü fi'ili esastan 'ârî mevâ'îdine fedâ edenlerin muharrirât ve şikâyât gayri vâsikaları değildir. Biz yine bu hüsn-ü sülûktan ayrılmamalarını Türkiye'deki Ermeni vatandaşlarımıza ve bu sene katl-i 'âm mevsimi hülûl ettiği halde hâlâ bir taraftan cânîce bir haber musîbet gelmediği için sıkılmağa ve bu sıkıntı ile henüz ortada bir şey yokken böyle tahminât ve hayalât üzerine yazılar yazmaya başladıklarını anladığımız zevâta rağmen olsun biraz hüsn-ü idâre ile bu kadar mazlum kanı dökdürmekten artık ebâ ve ferâgat etmesini de hükümet-i Osmaniyeye tavsiye ederiz.

Mekâtib-i askeriye nâzırı saniyesi hafiye Rıza Paşa'nın kardeşi be bahçıvan başı Kayserili Ömer Ağa'nın oğlu olup birçok mekâtib-i askeriye i'dâdîlerinde dâhiliye zâbitliği ve müdürlüğü ettikten sonra hafiyeliğin son derekesine tenezzülü şeref bildiği nezd-i padişahîde lâyıkıyla sübût bulmasından nâşî mekteb-i tıbbiye askeriye dâhiliye müdürlüğüne ta'yîn edilmiş olan miralay İhsan Bey'i haziran-ı rûmînin üçüncü günü Şekerci Hacı Bekir'in dükkânı önünde bir Arnavut kurşunla hak helâke sürmüştür. Derhâl mütecâsirin isticvâbına koşan Beşiktaş polis müdürü Hasan Paşa, bu bâbda hiçbir emâre istihsâl edememiş ve 'âleme karşı gûyâ katlin sebbe-i asliyesi olmak üzere İhsan Bey'in merkûmu nezdinde bahçıvanlıktan çıkarmış olması gösterilmek istenmiş ise de, bu sırada bütün halkta ve hususiyle evlâdı menfâlarda olan analarda, babalarda, hissedilen sürûr ve şâdumâniye nazaran bunda esrâr-ı siyasiye mündemiç olduğunu hemen pek çok ecnebî gazeteleri müttehiden yazıyorlar.

Fi'l-hakîka hele son senelerde ve Taşkışla vakı'alarında mekteb-i tıbbiye talebesinin tazyîk ve hapsi, teb'îd ve tağribi hususlarında maktülün fa'aliyet-i tâmme göstermesi hasebiyle iş içerisinde bir hiss-i intikâm olacağını derk eden mâbeynin cinâyetten İstanbul gazetelerine bahsettirmemesinin Avrupa cerâidince müdde'âlarına hüccet tanınması şayân-ı dikkattir. Biz ise gerek mâbeynin işâ'a ettiği gibi intikâm-ı

hususîden mütevellit bir cinâyet eseri olsun gerekse ecnebî gazetelerinin iddi'âsı veche ile siyasi bir meseleden mütevellit olsun. İhsan'ın vefâtında bi'l-cümle nâmuslu efrâd-ı ümmetin hissettiği müserrite'an samîm'ül-kalb iştirâk ederek vatanımızda edeb ve şerî'att dâiresini geçmiş bir hâin milletin ortadan kaldırılmasından dolayı Cenâb-ı Hakk'a şükrederiz.

Âh-ı mazlûmîn tebâh olmaz elbet, vâsıl-ı kabulgâh-ı ehadiyyet olur.

Şurayı Ümmet

21 Temmuz 1902 Pazartesi– 15 Rebi'ü-l ahir 1320

Birinci sene- Numara 8[154]

Sahife 1

3.38 Makâlât-ı Siyasiye - Hıyânet-i Azim

Yâverânı padişahîden Miralay Fevzi Bey'in birçok kıymetdâr hediyelerle Petersburg'a gönderildiğini gazetelerde okuduk.

Senede bir ve bazen iki defa Rusya Çarı'na hususî elçi göndermek, hediyeler takdîm etmek 'âdet oldu.

Vaktiyle Kırım Tatarlarına hân nasb olunurken hânlık mesnedine geçen zât "Mültecâyi selâtîn şark ve garb olan 'utbe-i 'aleyhe mükellefe hedâyâ girân-bahâ ile gelir. Pabüs şehriyârı ile müste'id olurdu." Dîvanda kendisine hil'at (samur kürk, murassa' kılıç) 'inâyet buyurulurdu. Şimdi devir değişti. Moskova İmparatoru'nun der haşmeti ümerâyı islamın melcen ve penâhî oldu. Kırım, Kazan, Türkistan Hanları gibi Osmanlı padişahı Abdülhamid Hân da oraya 'arz-ı hâcet ediyor. Cizyesini, peşkeşini oraya gönderiyor. Bir emâret, tâbi'a emîrine mahsus tâbirlerle çarın lütfunu, himâyesini dileniyor.

Yedi sene evvel Ermeni kıtâli hengâmında idi, Hünkâr İngiltere'nin müdâhalesinden ve ıslâhat-ı mev'ûdeyi icrâ etmediği halde hal'edileceğine dâir vuku' bulan tehdidinden fevkalâde korkmuş ve Rusya'nın âğûş-ı sıyânet ve mürüvvetine atılmıştı. Padişahın bu telaşından, za'afından, böyle mütebesbisâne ilticâsından Rusya'nın ne

[154] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-8'de yer almaktadır.

kadar istifâde ettiği ileride bütün ʿanʿanesiyle , dehşetiyle millete mâʿlûm olacak ve sâika-i cinnet ve ceâanetle verilen imtiyazlar, kararlar ihtimal ki hepimizi şaşırtacak, ağlatacaktır. Abdülhamid ile Rusya İmparatoru arasında gizli bir ittifak mevcut olduğu öteden beri söyleniyor. Bu haber, çürük bir rivâyete müstenid olmakla da kalmıyor. Lobanof'[155]un İstanbul Konferansı'nda padişahı 'alenen müdafa'a etmesi, boğaz istihkâmlarının Rus generallerine mu'âyene ettirilmesi, Ayastefanos'a istihkâmdan metin bir binâ yapılması, Rus konsoloslarına ve konsolos vekillerine imtiyazaât-ı mahsûsa verilmesi, her işde Rus sefîrinin reʿyi sorulması, süferâyı Osmaniyenin bazı yerde Rus sefîriyle birlikte harekete mecbur tutulması gibi iki hükümdar beynindeki muhâdenet-i hafiyenin sıhhatine delâlet edecek daha birçok emâreler, vakıʿalar nazar-ı te'essüfe her gün çarpıyor.

Abdülhamid maʿnen, maddeten kendinden büyük olanları daima ayakları altına alarak yükselmek istediği maʿlumdur. Hakan merhûm Abdülaziz Han'ın efʿâl ve harekâtını ümmete çirkin göstermek gareziyle Ahmed Mithad Efendi'ye yazdırdığı "Üss-ü İnkılâb" tabiʿat-ı şahânede olan tamʿa ve hasedin pek eski bir numûnesidir. Bu kitapta deniyor ki:

"Rusya sefîri General İgnatiyef Fuad ve Âli Paşalar'ın vefâtından sonra Bâb-ı ʿÂli'nin diplomasice ehemmiyeti azaldığına dikkatle saray-ı hümâyûna müracaʿatı mühim ve müsemmir görmüş ve ol kadar hulûl eylemiştir ki Sultan Abdülaziz Hân'a kendisini beğendirmek içün hiçbir fedâkârlıktan çekinmeyen sadr-ı zamân Mahmud Nedim Paşa bile sefîr-i merkûme dehâlet eylemeyi âmâl-i mahsûsasının mûcib husûlü bildiğinden baʿdemâ artık her işin mercii Rusya sefârethanesi olmuş kalmıştır.

"Şeyhülislam Hasan Fehmi Efendi'nin General İgnatiyef'[156]e te'mîn-i hulûs ve muhabbet bâbında "bir gözüm senin, bir gözüm de oğlum (va)hîddir." demiş olduğu efvâh nâsa düşmüştür.

Sadr-ı ʿazamın, şeyhülislamın, hatta son zamanlarında Sultan Abdülaziz'in bile Rusya sefîrine mümaşâtta bulunmalarını biz de hoş görenlerden değiliz. Lâkin Abdülaziz Hân, General İgnatiyef'e lüzumundan ziyade iltifat etmekle beraber hîn-i hacette Rusya sefîrinin tecavüzâtına mâniʿ olacak derecede mükemmel bir donanma hazırlamıştı. Bu donanmamız ve yine o tesbitte mükemmel olan kuvve-i berriyemiz

[155] Prens Lobanof: Rusya hariciye nazırı.

[156] General İgnatiyef: Rusya'nın İstanbul büyükelçisi.

hüsn-ü istiʿmâl edilmiş ve saray müdâhale-i cahilânesine uğramamış olaydı muharebede düşmana gâlip gelmemiz şüphesiz idi. Selefinin bu gibi büyüklüğünü görmeyerek bazı küçük hatâlarını ‘âleme ifşâ etmeyi kendine bir sebeb-i irtifâ bilen Abdülhamid, Rusya’ya inkıyâdını ve bu suretle vatana ettiği fenâlığı acaba hangi efʿâl ve âsâr-ı hayriyesiyle te’vîle, taʿmîre muktedirdir.

Bir hükümdarın ecnebî ve ‘adüv olan diğer bir hükümdar ile memleketi ‘aleyhine gizlice ittifak etmesinden büyük bir hıyânet tasavvur olunamayacağından padişahın hâinliğine hükümde tereddüt etmiyoruz. Ancak böyle ağır bir hükmü biz de bugün mahkemelerde, dîvan-ı harblerde verilen hükümsüz/hakemsiz hükümler gibi hiçbir kavl ve senede istinâd ettiremezsek iddiʿâmızın hiç ehemmiyeti ve karakûşî hükümlerden farkı kalmayacağından Abdülhamid’in hâinliğini kendi sözü ve resmî tahrîrâtı ile de isbâta lüzum gördük.

Taraf-ı şahâneden Rusya çarına gâyet mahremâne gönderilmiş ve baʿde’l-kırâ’a saray imparatoru dâire-i mahsûsasına teslim edilmiş telgrafların hemen kâfesinde : “Bir hükümdarın hâlini diplomatlar dakâyıkıyla anlamayup yine bir hükümdarın anlayabileceği kaziyyesi maʿlumdur. Haşmetli imparator hazretleri zât hazret-i padişâhîyi içinde bulunduğu mevkiʿden tahlîs edeceğinden emniyet-i şahâne bir kemâldir.” Sözleri makâm-ı tazallum ve tazarruʿadda dâima serd olunuyor. Fî 19 Şubat 1313 ve fî 2 Mart 1898 tarihli telgrafnâmede bakınız ne deniyor:

“Girid işine Avrupa devletlerince bir sûret-i tesviye bulunduğu takdirde imparator hazretleri buna muhâlefet etmeyeceği ve işin şimdilik te’hîr edildiği anlaşılmış olub bu cevâb zaten nezd-i hümâyûn cenâb-ı mülûkânede maʿlum ve Müslim olan muhâsin âsâr ve niyet-i hâlisa-i haşmetânelerinin bir eser-i cedîd olarak minnet ve muhaddes padişâhîyi mûcib olmuştur.

“Rusya İmparatorluğu cânibinden hanedân-ı saltanat hakkında ibrâz buyurulan âsâr dostu ve ʿale’l-husus Mısırlı Mehmed Ali Paşa’nın Anadolu ve Girid üzerinde vâkiʿ olan tecâvüzât-ı maʿlumesine imparator hazretlerinin cedd-i ʿâlîleri tarafından îfâ edilen muʿâvenet hayr-ı hevâyı dâim hâtır nişan şükür ve mesârr padişâhîdir….”

Siyaset-i sakîme’i tâcidârı yüzünden Girid Adası’nın uğradığı musîbet ve felâketi taʿmîr içün evvelân hükümetçe icrâsı mümkün olan şeyleri yapmak ve sâniyen kendi milletinin kuvvet ve hamiyetine güvenmek lâzım gelirken Moskov gibi devletimizin

izmihlâli ‘asırlardan beri esse âmâli olan bir düşmanın ayaklarına kapanması ne kadar denî ve hâin olduğunu göstermez mi?

Hünkâr hakîkaten Girid’i kurtarmak istemiş olaydı, çara, zelîlane mektuplar yazmazdan evvel Cezîre’ye bir kaç gemi göndermeye ve Giridlilerin refah

Sahife 2

ve sa‘âdetini icrâyı adâletle te’mîn etmeye çalışırdı. Sultan Mahmud da Yunan’ı gâib eylemişti. Lâkin bir padişaha ait vezâifi tamamiyle ve gâyet merdâne îfâ ettikten sonra gâib eylemişti. Abdülhamid dinî, siyasî hiçbir vazifesini yerine getirmiyor, kendi nefsinden, rahatından başka bir şey düşünmüyor ve mahzan nefsini, rahatını muhâfaza kaydıyla hukûk-u mülkdâre’i Osmanîyi ecnebîlere terk eyliyor. Girid meselesinde çarın ra’yetine müraca‘at etmesi her işte Rusya’nın emriyle harekete lüzûm gördüğündendir. Lüzûm görmesi ise o sayede nefsini muhâfazaya muvaffak olduğundandır.

Bu alışverişte her iki taraf kendi menfa‘atini gözetiyor: Rusya Abdülhamid’in eliyle devletimizin kesr-i kuvvetine, vatanımızın harâbına çalışıyor. Abdülhamid, arkasını Rusya’ya dayamış ümmeti istediği gibi soyuyor. Keyif ve rahatına halel getirecek umûra teşebbüs eden hayr-ı hevâhân vatanı menfâlarda süründürüyor. Hapishanelerde boğduruyor. Sonra da : “Bir hükümdarın ahvâlini ancak bir hükümdar hisseder” diyor.

Cinâyetlerle, hıyânetlerle mülevves olan şu devre nihâyet verilmeyecek mi?

Şurayı Ümmet

6 Ağustos 1902 Çarşamba– 1 Cemayizelevvel 1320

Birinci sene- Numara 9[157]

Sahife 1

3.39 Makâlât-ı Siyasiye - Girid

Çâresiz, mazlûm, ‘âciz ve giryân Girid! Girid Adası, bu devirde nâmus-ı milletin ve İslamiyetin her yerden büyük bir siyasetgâhı oldu. Bu bedbaht cezîre, hiçbir yerin

[157] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-9’da yer almaktadır.

fethinde sarf edilmeyen hayret efzâ-yı ʿukûl emekler, gayretlerle muhât olduğu denizle bir kemiyette denilecek derecede kanlar dökülerek, diyânet ve milliyet gayretlerinin şekl-i siyaset-i devlete imkân tasavvur edildiği kadar irtibat ve ve tevhîdiyle feth olunmuştu. Ve fi'l-hakîka vaziyeti itibariyle siyaset ve diyânetimize bir nigehbân-ı mihribân halinde idi. Efsûs ki şu son yirmi beş senelik hükümetin beceriksizliği, cehli, hıyâneti üç asrın idâresizliğiyle teʿâdil ve tesâbuk ederek, bugün elimizden çıkıp gitmiştir. Buna yürek sahibi her Osmanlı gâyetü'l gâye mütelehhif ve müte'ellim olmalıdır. Zîra Girid Adası'yla beraber rıhtedâr ve mecrûh olan iki şey vardır ki biri bu milletin nâmusu, biri de pek sarîh olan hakkıdır.

Avrupa gazetelerinin geçenlerde beyân ettiğine göre, Yunan Kralı cezîrenin karîben Yunanistan'a iltihâk-ı resmî ve ʿaleniyesi icrâ olunacağını bir gazete muhbirine söylemiştir. Biz ise bu hakîkati krallık beyanâtından, erbâb-ı siyasetin tahmînât ve mütalaʿâtından sahîh olan lisan-ı vukûʿattan ve ıstılahta "hükümet-i Osmaniye" denilen bugünki hey'et-i câhiliyedeki meyelân-ı tahrîbattan istidlâl etmekte kusur etmemiştir.

Bu dil-hırâş ve hûn-în hakîkatin kulûb-ı erbâb-ı nâmus ve hamiyete îrâs ettiği melâli tezyîd eden bir şey daha vardır ki o da evleri, barkları, cemʿîyetleri, servetleri Abdülhamid'in idâresizliği ve hıyâneti yüzünden mahv ve münderis olan Girid ahâlisi kardeşlerimizin bir taraftan Girid'te bir taraftan bi'l mecbûriye dehâlet ettikleri Memâlik-i Osmaniye âteşzârında uğradıkları pâyânsız, gayr-i kâbil taʿrîf-i mesâib ve ʿukûbâttır. Türkiye'de çektikleri ezâ ve felâket, cezîrenin dört devletle Prens George'nin eline geçmesinden sonra çektikleri hakâret ve mihnetten dûn değildir.

Girid'ten aldığımız bir mektupta deniliyor ki:

"Girid'in Yunanistan'a ilhâkı temenniyâtını nâtık verilen karâr ʿaleyhinde dört neferden iʿbâret bulunan aʿzâyı müslime protesto etmişlerdi. Hükümette ahâli-i müslime ʿaleyhindeki kîn-i muzmirîni nefret-i sarîha ve fiʿîliyeye çevirdi. Her münâsebetle ahz-i sâre koyuldu: İslamların cezîredeki en kavî râbıtası, en mukaddes sebeb-i alâkası olan eytâm ve evkâf devâirînede elini uzatarak bunların idâresini kasten bir takım nâehillere verdi. Girid, kanûn-i esasî ile idâre olunurken yâni müsâvete riʿâyet lâzım iken miktar-ı nüfusla gayr-i mütenâsib pek az me'mûrlardan müstahdem Müslümanları kâh birer birer, kâh toptan kovdu. Adliye ise, bir kahve

münâzaʿasından dolayı birçok muʿteberânı şiddetle cezâlara, tahkîrlere uğrattı, bir Türkçe gazeteye müsaʿade verilmedi. Girid Müslümanlarının dertlerini söyleyecek, hallerini anlatacak kimseleri kalmadı. İlâ âhir."

Girid Müslümanlarının memleketlerindeki halleri bu merkezdedir. Türkiye'deki hallerine dair olan ve meşhûdât ve maʿlûmât-ı sahîhamıza müstenid olan şu ifâdâta da dikkat buyurulsun:

1315 senesi mevsim-i şitâsında idi. Cevâd Paşa'nın Girid'ten Şam'a firârı zamanında, kardeşlerini, oğullarını, babalarını darağaçlarında asılı, zulüm kurşunları karşısında elleri, gözleri bağlı gören, hayâtın her varlığını zor ile terk eden Girid muhacirleri Yunan ve Osmanlı vapurları ile İzmir'e geliyorlardı. Padişah, bunların Türkiye'de kendi 'aleyhine isyân edecekleri ve çektiklerinin intikâmını alacakları, İzmirlilerin bu hezîmet ve musîbetten her yerde bahseylecekleri, "ve ehimme'i mıntıka"sıyla üç vapur halkını bir hafta vapurda tazyîk ve tevkîf etti. Dört kadın o aralık sıkıntıdan ve soğuktan çocuk düşürdü. Ve bir kaçı vapurda vefât etti. En sonra dışarı, yalnız rıhtım üzerindeki kışla meydanına çıkarıldılar. Soğuk taht-ül sıfır beş derecede idi. Halk ile hiçbiri konuşturulmadı. Vali Kâmil Paşa ve ehimme-i isyânı îcâb edecek bir şey olmadığını bildirdi. Bu hususta pek insaniyetkârâne hareket ederek zavallıların kısm-ı ʿazamını İzmir'de alıkoydu. Fakat bu hâl hiçbir şeye kâfi olmadı: bir Giridlinin iki vapurun sıkışmasıyla ezilen parmaklarını bıçağıyla kesip atması Giridlilerin şecaʿat ve cesâreti hakkında İzmir ecnebîlerine pek fenâ korku verdiğinden muhacirîn miktarı yirmi bine varır varmaz konsolosların valiye şikâyetleri aralarında tekarrür etti. Bu şikâyât muhtemele-i netâyicinin önü alınmak üzere idi ki Ferîk Şakir Paşa nâmında biri selâhiyet-i vâsiʿa ve ʿazîme ile İzmir'e geldi. Son zamanda Girid'in devlet elinden çıkmasına sebep olan birçok hatîâtın orada da fâili bu herifti. Kışla meydanında neşâfû[158] şeklinde kurdurduğu barakaya nâzil oldu. Ondan sonra bîçâre, aç, çıplak, hasta Giridlilere kamçı ve belâ yağmuru yağmaya başladı. Yerlerinden kımıldanmak kudretinden dahi mahrum olan ve o soğukta açıkta yatan o kadar çoluk çocuğa padişahtan intikâm almak istinâdı Şâkir'e yanılmaz bir vesile-i zulüm ve sirkat oldu. Kim bunlara bir şey söyler yâhut menfaʿatlerine dair bir şey yazarsa Şâkir Paşa ve refîki Katuraki Hasan Efendi bu rikkat ve hassasiyet sahibi me'muru hatıra gelmez iftirâlara menfâlara sevk ediyorlardı. Bu muhâcirlerden bir kısmının arâzi sahipleri tarafından çiftçi sûretinde

[158] Burada geçen kelime "neşâfû" olarak okunabilmiştir.

kullanılmasının tarafına hayrı olacağını Hizmet Gazetesi'ne yazan İlhâmi nâmında bir Giridli mülâzım ve diğer iki kişi nefyolundu. Ahâlinin Allah'tan başka muʿîni kalmadı. Feryâd ediyorlarsa da çe(ne) fâide! Telgrafları, niyâzları Girid'i binlerce şühedâ naʿşına lefen Yunan Kralının oğluna veren padişaha 'arz olunamıyordu.

Bu sûretle yirmi bin kişiden üç ayda iki bin küsürü telef oldu. İstanbul'dan gelen ferîk ile maʿîyeti ise diğer sûretle yapacaklarını yaparak

baht fenâ o reft nâçiz şod

Felek goft handân ki in nîz şod

"hikmet hûnhârâne" siyle İstanbul'a döndüklerinden , Bingazi, Konya ve Trablusgarp'a sevk olunanların mütebâkisi öteye beriye sığınıp kaldılar. Elhâle hâzihi Girid muhâcirleri İstanbul'a yaklaştırılamaz. Bunun iki sebebi vardır:

Biri maʿhûd hiss-i intikâm ile bir Giridlinin –hüdângîrde!- padişaha saldırması korkusu, ve diğeri ki – 'akıl ve idrâk padişahının en büyük delillerindendir! – böyle bir Giridli delâleti ile İstanbul halkının Girid'in sûret-i zabtından haberdâr olabilmesi mülâhazasıdır.

Sahife 2

Giridli vatandaşlarımızın asırlardan beri mekteb-i felâkette perü perişân olduklarını ve bugünki fakr ve felâketleri içinde bile her gittikleri ve birleşebildikleri yerlerde hallerine göre bazı âsâr-ı ʿumrân ve medeniyet husûle getirdiklerini yani her hususta ki kabiliyet-i fıtriyelerini biliyoruz. Eğer Türkiye'de biraz ittifak ve ısrarla hareket edilir. Bugün bize hiç lüzûmu olmayan ve mazarrât-ı mühimmeleri maʿlum olan ecnebî muhâcirleri kadar nâil–i saʿâdet ve refâh olabilirler ve bir kavmin mahzan Türk ve Müslim olması sebebiyle her yerde zulüm ve hakârete uğramaları lâzım gelmeyeceğini kendilerini bu hâle koyan hükümete uğratırlardı. Maʿa hâzâ, biz rızâ ve sükûnetlerini yorgunluklarına haml ediyoruz.

Padişah tarafından Girid'in milletçe hâlâ tasarruf-u Osmaniyede zan olunmasını arzu eylemek ve bundan üç dört ay evvel İstanbul gazetelerine derc edilen bir iʿlân-ı resmîde Girid'te statükonun muhâfazasından başka devletlerce bir niyet olmadığını beyân ve pek az vakit evvel tebeddül eden ahvâle-i statüko itlâk etmek her gün pek çok envâʿî gûrevân âsâr-ı cünûndan olmakla ʿindimizde red ve tekzîbe de değeri yoktur.

Şu ifâdâtımızla biz her yerde yâd-ı ibtilâ ve felâketleri menʿ edilen mazlum Giridli vatandaşlarımızı ferâmûş eylemediğimizi ve gerek vatanlarının yani o cüz'ü vatanımızın, ve gerek kendilerinin elem ve felâketleriyle onlar gibi dilhûn ve müte'ellim bulunduğumuzu ve mensî ve pâmâl hukûk-u mazlumânelerini her elimiz erdikçe muhâfaza ve müdafaʿadan hâlî kalmadığımızı ve hâin hâifin memâtının bizi vazîfe-i milliye ve insâniyemizi edâ ve îfâdan menʿ etmeyeceğini kendilerine bildirmek ve pek acı hazin ve melâl ile mâlî olan kalb-i nâlân ve mecrûhları üzerine yed ʿâcize-i uhuvvetimizi bast eylemek istedik. Bundan fazla olarak istediğimiz bir şey varsa o da iki üç yüz seneden beri hasr-ı metîʿ eʿdâ altında hıfz ettikleri hukûk-u siyasiye ve îcâbât-ı dînîyelerini bundan böyle de her bulundukları yerde ve bâhusus terk etmelerine asla taraftar olmadığımız memleketlerinde cibâyet ve vekâyete saʿî olmaları ve şu devr-i menhûsda gördükleri bu büyük felâketi sûr-u muhtelife ile telâfiye ʿâcilen himmet ve gayret eylemeleridir.

Bizden alınan memleketlerin cümlesindeki Türk ve Müslim ahâli-i kadîmeye edilen muʿâmele-i muhkirane ve bunun sebebi ʿâmmeye maʿlûmdur. Fakat buralardaki Türk ve Müslimler Abdülhamid'in şahsiyeti siyasiyesinden müntakil olan haysiyetsizliğinden, değersizliğinden tecrid etmeye ne kadar saʿy ederlerse görecekleri zecr ve hakâretin de o mertebe azalacağı ve kıymet-i şahsiye ve maʿneviyenin zamanımızda her yerde az çok celb takdîr ve hürmet olduğu zannındayız. Bu zanna binâen, üç asırdan beri bu kadar aʿdâ ile bir rubʿu asırdan beri de hem o aʿdâ ve hem de onlardan mühîn olan matbûʿlarıyla ettikleri cidâllerde şayân-ı hayret âsâr sebât ve selâbet gösteren ve devlete bunca vakitten beri nice vükelâ, edibâ, arifâ ve şeceʿân yetiştiren Girid ahâli-i fâzıla ve şecîʿasının ancak metânet ve zekâlarıyla her bulundukları yerlerde ve mümkün olabildiği kadar vatanlarında sebât ederek iʿâde-i mâfât edebilmelerini kaviyen ümîd etmekte, milel-i şarkiyenin ahvâl ve mahsûsâtını bilenlerin kâfesi bizimle müttefiktir.

Şurayı Ümmet

20 Ağustos 1902 Çarşamba– 15 Cemayizelevvel 1320

Birinci sene- Numara 10[159]

Sahife 1

3.40 Makalat-ı Siyasiye - Ermeni Kongresi

Şurâ-yı ümmetin dördüncü nüshasında neşr olunan Cenevre Mektebi'nde Ermenilerin Avrupa Dar'ül-fünûnlarında bulunan Ermeni talebesi nâmına Cenevre'de beşinci def'a olmak üzere bir kongre yaptıklarını ve bu kogreden ahz-ı emellerine ne olduğunu enzâr-ı 'umûmiyeye vaz' etmiş idik. Sultan Abdülhamid'in sû-i idâresinden ve za'afından bi'l-istifâde bir "Ermenistan" teşkîli için her türlü vesâite müraca'attan çekinmeyen Ermeni komiteleri ve bilhassa Rusya Ermenileri efrencî temmuzun on yedisinde Ermeni muhibbi Avrupalılar nâmına Brüksel'de bir kongre daha küşâdına muvaffak olmuşlardır. Bu beynelmilel kongreden maksat, Ermeni Milletini ta'birleri veche ile Türk barbarlığından kurtarmak için Rusya dâhil olmak şartıyla bilâd-ı mütemeddinede efkâr-ı 'umûmiyeyi galeyâna getirip bu sâyede Ermeni meselesine lâyık gibi ehemmiyet vermeyen hükümât-ı mu'azzamayı bi'l-fi'il müdâhaleye mecbûr etmektir. Kongrede cereyân eden müzakerâta dair bir vekilden aldığımız ma'lumâtı mücemmilen kayd ediyoruz:

Temmuz efrencînin onyedisinde Brüksel'de "Türel" kahvesi salonunda Ermeniler menfa'atine tertîb edilen kongreye mübâşeret edilmiştir. Bu küçük salonu dolduran madamlar ve papazlar meyânında Fransa'dan, Hollanda'dan, Danimarka'dan, Belçika'dan birtakım ricâl-i siyasiye ahz-ı mevki' etmişler idi. Kongreye riyâset eden Belçika a'yânından "Huez De Lahu" Ermeni komitesinin dâvetine icâbet eden hâzırûna va'at edilen dâvete cevâb-ı muvâfakat verip de mevani'-i hususiyeden dolayı kongrede hazır bulunan iki bine karîb zevâta beyân-ı teşekkürden sonra kongreden maksat ne olduğunu bilmeyen memâlik-i ecnebiyeden Ermeni meselesinin bir an evvel halli temenniyâtını meş'ur vürûd eden mektupların okunmasını teklîf etti. Bundan sonra söz, Ermeni meseledinde en çok gayret gösteren ve "Pro Armenia" Gazetesinin müdürü bulunan " Piyer Gibar"a verildi. Piyer Gibar 1894'ten 1897'ye kadar devâm eden müddet zarfında üç yüz bin Ermeni'nin çoluk çocuğunun nasıl öldüğünü, parçalandığını, diri diri yakıldığını huzzârı heyecâna getirecek bir lisan ile tasvîr etti. O zamandan beri 'umumî kıtâllere nihâyet verildiyse de, her gün yine böyle bir katli'âm tehlikesinin mevcûdiyetini, münferiden olan

[159] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-10'da yer almaktadır.

kıtâlinin kesretini velhâsıl asâyişin tamâmıyla mefkûdiyetini mufassılan ta‘dâddan sonra bu hâl gayri tabi‘iye bir çâre bulunması lüzûmunu ortaya sürdü.

Piyer Gibar’ın kavlince Türk hükümeti Ermeni unsurunun mahvı için muhtelif vesâit isti‘mâl etmededir. Bunlardan birincisi, Ermenileri açlıktan öldürmek için dâhilde bulundukları mahallerden diğer mahallere gitmelerinin men‘ edilmesidir. İkincisi, bir Ermeni ile bir Türk arasında da‘vâ hudûsunda dâima hükümet tarafından Türk’ün iltizâm olunmasıdır. Üçüncüsü vergi bahanesiyle bilhassa Ermeniler muzırratına îcâd ettiği vesâit mücbirdir. Ermeni arazisine Türklerin tasallutu ve arazinin gasptan sonra asıl sahibi bulunan Ermeninin esîr gibi istihdâmı her gün tekerrür eden vuku‘attandır. Ermeni milletinin mahvına en mü’essir olmak üzere kullanılan vâsıta zorla Müslüman yapmak ve şâyed Hristiyanlığa ‘avdet eden olursa derhal katlettirmek yoludur. Bu yolda irtikâb edilen cinâyetler hadden efzûndur.

Bundan sonra, Ermenilerin san‘atkâr ve çalışkan bulunduklarını, sarrâf ve muhtekir olduklarına dair ötede beride ligarezin deverân ettirilen rivâyetlerin bî asıl olduğunu, bir de Ermenilerin işa‘a olunduğu veche ile Türkiye’nin her tarafına dağılmış olmayıp altı vilayet dâhilinde pek toplu bulunduklarını ve buna memâil-i Türklerin ve ‘ale’l-husus Türk hükümetinin barbarlığını ve Ermenilerin mağdûriyetini birçok ‘indî deliller ile isbâta çalıştıktan sonra şu sûretle hitâm vermiştir.

Mağdur Ermeni milletinin katli‘âm ile veya vesâit-i sâire ile mahvı arzu olunmuyorsa ne yapmak lazım gelir? Ermenistan’ın Rusya’ya iltihâkı Ermeni menâfı‘ına muvaffak değildir. Çünkü Rusya’da bulunan Ermenilerde birçok haksızlığa dûçâr olmak tehlikesinden âzâde kalmamışlardır. O halde “Ermenistan” ın ihyâsı çâresini idâre-i dahiliyesini ıslahatta aramalıdır. Kongreye teklif edeceğim ıslahat şunlardan ibarettir:

1-Bîtaraf Avrupa milletlerinden birine mensup bir zâtı Ermenistan’a vali tayin etmek.

2-Bu vali yine Avrupalılardan müntehip ve İstanbul’da mün‘akid bir komisyonun kontrolü altında bulundurmak.

3-Ermenistan’da Türk askeri yerine milli jandarma istihdâm etmek.

Lâkin bu ıslahatı Türkiye kendiliğinden yapmaz ve yapmak da istemez. Ona zor ile yaptırmak için Avrupa hükümetlerinin bi’l-fi‘il müdâhalesi lâzımdır. Bu müdahaleden hiçbir galeyân ta‘assup zuhûr etmeyeceği Girid ve müdelleli vuku‘âtıyla müspettir.

Piyer Gibar'ın nutku pek büyük alkışlara nâil oldu. Bundan sonra madam "severin" söz aldı. Heyete, matbu'atın mu'âveneti lüzûmeti ihtâr etti. Bu birinci içtimâ'a Ermeni meselesinin bir an evvel halline muktezâ vesâitin ihzârı için muvakkat bir komisyon 'azâsının intihâbıyla hitâm verildi.

İkinci günü, düvel-i mu'azzama nezdinde teşebbüsât-ı lâzimede bulunacak daimi bir komisyon için her memleketten müte'addid 'azâ intihâbına başlandı. Fransa'dan , Belçika'dan Hollanda'dan, Almanya'dan, İtalya'dan, İngiltere'den Avusturya'dan, Danimarka'dan, İsviçre'den, a'zâlar seçildi. Ermeni milleti lehine Fransa meb'uslarından *Juros ve Presansa* taraflarından uzun birer nutuk îrâd eyledikten sonra muvakkat komisyonun verdiği karar taht-ı tasdîke alındı.

Karar sureti:

Kongre, Ermenilerin arzu ettikleri ıslahatın ve bu ıslahatı te'mîn edecek vesâitin ne Türkiye'nin tamâmiyet-i mülkiyesine, ne de bizzat Türklerin menâfı'ına muzır olmadığına kâni' olarak âtîdeki mukarrerâtı kabul eder:

1-Berlin mu'âhedesinin "61" inci maddesi ahkâmının icrâsı "2- 1895" ıslahat

Sahife 2

lâyihasının "memorandum" mevki' fi'ile getirilmesi için düvel-i mu'azzamanın müştereken müdâhalesi, bu müdâhalenin vukû'u için de kongre dâimi a'zâlarının kendi parlamentoları, matbu'atları nezdinde teşebbüsât-ı dâime ve mü'esserede bulunmaları, bunlardan başka Presansa ile Madam Severi'nin teklifleri üzerine Fransa ve Rusya'yı taklîden Ermenistan'ın muhtelif mahallerine konsolos 'azâmı için kongre 'azâlarının mensuûb oldukları hükümetler nezdinde teşvîkâtta bulunmaları ve Avrupa'da bulunan bütün gazetelerin, dâimi Ermeni komisyonu tarafından, Ermenistan'a dair verilecek havâdisi neşretmeleri için gazete direktörlerine ricâ edilmesi, bu teşebbüsâtın netâyici gelecek sene yine Brüksel'de toplanacak kongrede nazar-ı 'âmmeye vaz' edilecektir.

***

Fırkamız, vatanımızın istikbâline ta'alluk eden böyle mühim bir noktada îcâb eden vesâit-i tevessülden geri durmamışlardır. 'Azâmızdan hiçbiri kongreye da'vet edilmediği için bi't-tabî' müzâkerede bulunup Osmanlı hukukunu müdafa'a etmek

mümkün olamamıştır. Bununla beraber fırkamız nâmına ihvânımızdan Ahmed Rızâ Bey imzasıyla kongreye iştirâk eden ‘azâların en mühimlerine hususî mektuplar göndermiş ve bu teşebbüsün bir dereceye kadar semeresi de iktitâf edilmiştir. Gönderilen mektuplara verilen cevâbların bir ikisi müstesnâ olmak üzere hemen ‘umumî, ıslahat-ı ‘umumiye-i esasî üzerine mü’essis olan programımızı musaddıktır.(*) Bu halde Ermeni kongresine iştirâk edenlerin kısm-ı ‘azâmı bu kongreye “Ermenistan İstiklâli” husule getirmek maksadıyla değil, mağdur olan insanları zalim bir padişahın pençe-i kahrından kurtarmak gibi insâniyetperverâne bir fikir ile icâbet eylemiştir. Ancak o kongreyi tertîb eden Ermeni komitelerinin de emeli bu mudur? Ma‘a’t-teessüf i‘tirâf eyleriz ki onlar bu hususta ne bizim ile ne de Ermeni menâfi‘i için ihtiyâr-ı zahmet ederek Brüksel’e kadar giden ekseriyet ile hemfikir değildirler. Bu komitelerin bütün emeli ekseriyetle Girid, Türk, Çerkes ve Arap ile meskûn olan altı vilâyeti –Türkiye’nin şimdiki za‘if halinden bi’l-istifâde- bir Ermenistan yapmaktır. İşte şimdiye kadar bütün Osmanlılar menfa‘atine çalışan Osmanlı hırsperverlerinin Avrupa’daki Ermeni komiteleri ile ekseriyet üzere Rusya Ermenilerinden müşekkildir- ittihâd edememelerinin yegâne sebebi budur.

Eğer altı vilâyetteki nüfûs-u islamiye Ermeni nüfusundan lâ akl iki nisbette fazla bulunmamış ve bu altı vilâyetin Ermeni istiklâline ilk kademe teşkîl edecek olan muhtâriyeti birçok Ermeni nüfûsuna hakim olan Rusya siyasetine muzır olmamış olsa idi, Sultan-ı hâzırın sakîm politikası sâyesinde Ermeniler belki arzularına muvaffak olabilirlerdi.

Fakat, Ey Ermeni vatandaşları! Madem ki bir “Ermenistan” teşkîli kendini şarkın hâkim-i mutlakı ‘addeden Rusya’nın siyaset-i dâhiliye ve âmâl-i istilâ cûyânesine hiçbir veche ile tevâfuk etmiyor. Madem ki “Ermenistan” yapmak istediğiniz altı vilâyette İslam nüfus ve hukuku sizinkinden kat kat ziyade bulunuyor ve madem ki îcab hâl ve mevki`, Ermeni menâfi‘ini Osmanlı hükümetinin kuvvetiyle ve Osmanlıların terakkîsiyle mütenâsip bir sûrette te’mîne vâbeste bırakıyor. O halde Ermeni milletinin menâfi‘i hakîkiyesini te’mîne en sağlam vasıta olan Osmanlı hükümetinin kuvvet bulmasına çalışacağınıza, mahal olan hayâlet ile uğraşarak şimdiye kadar dininize, milliyetinize, lisanınıza ri‘âyet eden Türklere karşı Avrupa’nın husûmetini da‘vet etmek ve bu sâyede Rusya’nın Anadolu istilâsını teshîl eylemek, daha açık söyleyelim, sizin de bizim de düşman-ı müşterekimiz olan Rusya’nın etmeğine (ekmeğine) yağ sürmek kâr-ı ‘akıl mıdır? Bir iki Bulgar

şakîsinin tenkîli için Türkiye tarafından edilen teşebbüsât-ı askeriyeye Rusya'nın gösterdiği mümâna'at, yine o Rusya'nın "Anadolu"daki katli'âmların en dehşetli zamanlarında sizin de meçhûlünüz olmadığı veche ile mes'ul hakîki olan Yıldız'ı himâyede ettiği gayret, Bağdat şimendiferi imtiyâzının Almanlara verildiği zaman Sultan Abdülhamid ile Ermenistan'a tahvîl etmek istediğiniz altı vilâyet şimendiferleri için edilen konturato nasıl oluyor da sizi îkâz edemiyor, buna bir türlü akıl erdiremiyoruz!

Komitelerimizi teşkîl eden zevât içinde sahibi zekâ ve ma'lumât eksik değildir. Kıtâle ve bütün Türkiye'deki "hâl gayri tabî'" ye sebep yegâne olan Sultanın te'dîbini arzu edeceğinize istiklâl fikri vâhîsi ile hem kendi milliyetinizin, hem de sizin gibi ve bölgede sizden ziyâde mağdur olan vatandaşınız Türklerin zararına hareketiniz bizi cidden hayret ve te'essüfte bırakıyor. Bu türlü hareket zannedersek mantığa tevâfuk etmediği gibi insâniyete ve milliyetperverlik hislerine de tetâbuk etmekten pek uzaktır.

Bir vatan evlâdı olan Türkler, Kürtler ve Ermeniler Sultan Abdülhamid denilen bu âfet beşerînin gaybûbeti ile nasıl bir entrika kurbanı olduklarını anlayarak yekdiğerini mâzide olduğu gibi kucaklayacaklar ve muvakkaten aralarına sokulan nifâk-ı belayı cansûzundan pek çabuk kurtulacaklardır. Çünkü o muvakkat ve sathî parodinin bir kişinin politikası eseri olduğunu anlamada müşkülâta uğramayacaklardır. Lâkin milletine vekâlet iddi'âsında bulunan siz komite efrâdı, terakkîsinden, selâmetinden Türkler kadar hissemend olacağınız Türkiye'nin istiklâline, hayât-ı maddiye ve ma'neviyesine kuvvetli bir darbe örmek için bu tarzda çalışır durursanız, korkarız ki o sathî burûdet işte o zaman silinmez, gâib olmaz bir dereceyi bulup da Avrupa'daki "Antisemitizm" hastalığına benzer kin ve 'adâvet hisleri türemesin!

Yine tekrar ediyoruz: düşmanımız müşterek olduğu gibi menâfi'imiz de istikbâlimiz de müşterektir. O müşterek menâfi'mizi te'mîn etmek, o istikbâli parlak görmek isterseniz 'umûm Osmanlıların selâmetini kâfil ve zâmin "Kanûn-i Esasî" yi mevki' tatbîke koymak, hepimizi harâb eden bu istibdâd belâsından bu sâyede kurtulmak için hep birlikte çalışmamız lâzımdır.

* Gönderilen mektup ile alınan cevâblar, Fransızca "Meşveret"in "132" numaralı nüshasında münderiçtir.

Şurayı Ümmet

4 Eylül 1902 – 1 Cemayizelahir 1320

Birinci sene- Numara 11[160]

Sahife 4

3.41 Şuûnât

Rusya'nın her tarafında mühim ve şayân-ı dikkat ihtilalât-ı içtimâiye devam ediyor ve keşf-i âtîde rusûhî olan bazı siyasetkâran Rusların karîben bir hükümet-i meşrûtaya nâil olacaklarını tahmin ediyorlar. Bu ihtimalâtın Türkiye üzerinde husûle getirebileceği te'sîrattan uzun uzadıya bahsetmeyi âtîye ta'lîk ederek, şurada harekât-ı ahîre-i ihtilaliyenin bazı safahatını kârîn Osmaniyenin inzârına vaz' eyleriz.

"Petit Repoblik" Gazetesi diyor ki:

"Bu harekât-ı hayât-ı efzâya ön ayak olanlar hamiyetli ve gözü açık mekâtib-i 'âliye talebesiyle, milletinin hayât-ı âtiyesini bugünden kendi hayatı pahasına istihsâl etmeye âmade olan mert ve sadık amele-i güruhtur. Bu sınıfın izhâr ettikleri 'alâim-i nâhoşnûdî günden güne tezâyid etmekte ve bu 'alâim, insaniyetin aramış ve sa'âdetini isteyen bizim gibiler nezdinde müstelzim olduğu memnuniyet kadar müstebidler ve istibdâd taraftaranı arasında mûcib hadşe ve telaş olmaktadır. Daha dünkü gün talebe ile muallimleri bu hususta 'akd muvâhât ettikleri gibi, bugün de amele ile zabitân bi'l-ittifak hem hüküm ve hem hükümet etmeyi nefsinde cem' etmiş olan çarın istibdâdı aleyhine bir nidâyı şekvâ ref' eylemişlerdir. Dünkü nidâyı nefret ve şekvâ bugün bir karışıklık, yarın fi'lî bir şikâyet yani selâmet bahş bir ihtilâl haline girmek üzeredir.

"Bu ahâli erkeklerinden olduğu kadar – belki erkeklerden ziyade !- kadınlarından da bu kadar mazlum kanı dökülen, içlerinde dar ağacına talibattan Matmazel Borovskaya gibi gülerek çıkan, yine talibattan Vanjerov gibi mahpusta kalmamak için vücudunu petrolle yakan kızlar bulunan bu ahali büyük, hür ve 'âlî olmaya layıktır ve karîben olacaktır…

"Rusya uzun bir esaret uykusundan uyanmıştır. Dünya medeniyetindeki yerini hürriyetten, adaletten hisselerini istiyor. Polisin harekât-ı vahşiyânesi efkâr-ı

[160] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-11'de yer almaktadır.

‘umûmiyeyi hükümet ‘aleyhine zehirlemekten başka bir şey intâc etmiyor. “Tula”da bir tabur asker ahâli üzerine silah atmak emrine ita‘at etmemişlerdir ki bu hareket istikbalin en büyük beşâretidir. Moskova dârülfünûnu tebası mekteplerinden zulmen darp edilirken istikbâl-i vatana dair şarkılar söyleyerek çıkmışlardır. Generallerden biri bu talebe üzerine ateş edilmesini emretmişse de yirmi altı zâbit ağır ve sakin bir vaz‘ ile ateş emrini vermeyip yürümüşlerdir. Ahâlisi hür memleket halkına bir misâl-i cemîl olan şehir ise “Poltova” şehridir. Bu şehrin ahâlisi kendi ‘aleyhlerinde kullanılmak üzere memleketlerine mütemâdiyen cephane gönderilmesine mukabil Poltova ile Kiev arasındaki demiryolunu pek fena halde parçalamışlardır. İhtilalât din ve mezhepten teşmîl edilmiştir. Tadanikof nâmında biri her yere yapıştırdığı yaftalar, her köye dağıttığı risalelerle zulüm altında dinin sahih olmayacağını halka ilan eylemiştir.

“Petersburg’da (Rusya) namında gizli bir gazete keşf ve lağv olunmuş ve bunun yerine (Zapiski) nâmında diğer bir gazete çıkarılmaya başlamıştır ki bunun birçok ricâl-i hükümet tarafından yazılmakta olduğu polisçe zannedilmektedir. Bunca takyîdâta rağmen polis bu gazeteyi her gün imparatora kemik îsâl ettiğini hala anlayamamıştır. (Zapiski) gazetesinin son numarasında şunlar yazılıdır:

“Bu küçük gazete gayet ince ve mektupluk kağıtlar kıt‘asında kağıtlar üzerine pek küçük harfle basılmakta ve bu suretle her yere kolaylıkla idhâl edilebilmektedir. Dahiliye nâzırının Buşiref Palmaşer yediyle itlâfından iki gün sonra ve Yalta valisinin üzerine talebeden yirmi iki yaşında birçok ateş ederek valiyi pek ağır bir surette yaralamıştır. Bir büyük harp zırhlısının dolabında birçok evrak ihtilâliye bulunduğu gibi Rusya erkân-ı harbiyesi dairesinde gizli bir matba‘a keşf olunmuştur. Poltova amele ve talebesine imtisâlen bugün otuz memleket kıyâm halindedir. Hükümetin silahları, süngüleri fırtınanın hitâmına alâmet olan ufak aydınlıkları hükmündedir.”

-Şeyh Abdülaziz ibn-i reşîd’e nişân-ı iftihâr verildiğini İstanbul gazeteleri i‘lân ediyorlar.

Ma‘lûmdur ki İbn-i Reşîd şeyh mübarek es-sabah ile muharib olup bir iki seneden beri bu mücadelât yüzünden Irak-ı Arap’ta bir iki tabur asker mahvolmuş. Birçok ahâlinin malları yağma edilmiş. Köyleri, memleketleri ateşe verilmiş ve Necid

havalisinde deverân eden yolsuzluklar en sonunda İngiltere'nin ma'hud Kuveyt tasarrufuna yol açmıştır.

Böyle bir halde tarafeynin birini ilzâm etmek yerine aralarında sulh ve selâmeti te'sis ve te'mîne çalışmak hükümetçe en sahih ve lazım bir hâl iken ve bâhusus koca hattı Mısriyenin elimizden gitmesine sebep şahıs olan Ahmet Arabi Paşa'nın Abdülhamid tarafından bu yolda şımartılarak başımıza büyük belâ açacağı henüz 'âmmenin hâtır nişânı iken padişahın yine bu gibi âsarı meşhûd ve mücerreb idaresizlikte, cahilliklerde temerrüd ve devamı cehl ve hamâkatinden ziyade su-i niyetine haml olunsa layıktır.

-Bulgaristan Hükümeti Meclis-i Mebusan kapısı karşısında Rumeli fatihi İkinci Alexander'ın bir heykelini rekzetmek nümâyiş-i tahkîrkârane ve bî kaydânesine zamîmeten bu kere de Türklerin Şıpka mağlûbiyetini tehni'e ve tes'îd zımnında büyük bir şehr-i âyin icrâsına karar vermiş ve bunun için bütçeye ehemmiyetlice bir karşılık ilâvesini Meclis-i Mebusan bi'l-ittifak kabul eylemiştir. Bu günlerde her zamandan ziyade meşhûd olan, bu ve buna benzer birçok ahvâle göre yalnız Bulgaristan üzerindeki hakk-ı hükümranımızın değil Avrupa'daki alâkadarı ve siyasetimizin sür'atle intizâ' etmekte olduğuna inanmak gâyetle sahîh olur.

Sofya'da in'ikâd ve devam edecek olan Makedonya komitelerini Bâb-ı 'Âli protesto etmişse de aldıran olmamıştır. Makedonya komiteleri reis-i 'umûmiyesi Boris Sarafov bazı muhibbâya demiştir ki:

Makedonya kongrelerinin dahilde (yani Bulgaristan içinde) yapacak işleri kalmadı diyebilirim: Bulgaristan dahilinde her şey istikmâl olunmuştur. Bundan böyle hariçtir (yani henüz Hükümet-i Osmaniye'ye tâbi olan Makedonya'da)icrâyı fi'iliyâta başlanacaktır. Avrupalıların mesâkini yakılacak, daima kıtâl ve nizâ' çıkarılacak ve Hükümet-i Osmaniye bunları men' edemeyeceği cihetle Avrupa devletlerinin müd3ahale-i mecbureleriyle iş bitecektir!"

Şurayı Ümmet

18 Eylül 1902 – 15 Cemayizelahir 1320

Birinci sene- Numara 12[161]

Sahife 1

3.42 İcmâl-i Siyasi

Makedonya'nın Bulgaristan'dan ayrı olarak mümtâz bir memleket halinde te'sîsini, mutazammın ve birtakım efkâr-ı hayalperâneyi hâvî, vaktiyle Sarafov tarafından neşredilen programın, Makedonya cem'iyeti a'zâsının birkısım mühimini teşkil eden Bulgarlar tarafından nasıl kabul edileceğini anlamak müşkül idi. Bir hey'et-i merkeziye ve re'is-i intihâbî için bu kere Sofya'da in'ikâd eden Makedonya kongresi bu müşkili halletti. Makedonya^nın Bulgaristan'a ilhâkını arzu eden Bulgarlarla, mümtâz bir memleket haline ifrâğını isteyen Makedonyalıların mübâyenet-i efkârı vazıhen meydana çıktı.

Cem'iyet içinde ekalliyette olduğunu bilen ve elyevm hey'et-i merkeziyeyi ellerinde tutan Bulgarlar, bazı vesileler serdiyle mümtâz Makedonya taraftarlarını kongreye kabul etmediler. Bu mu'âmele-i muhakkirâneye dûçâr olan mümtâziyet taraftarları pek ziyade hiddet eyledi. Müdür ve muharrikleri olup, yakın zamanda gürültülü bir şöhret kazanan Sarafov ateşler saçtı. Kendilerini kongreye kabul etmeyen Bulgarları "alçaklar!" diye tahkîr etti. Fakat Bulgarlar kararlarında sebât gösterip Makedonyalıları kongreye almadılar. Bunun üzerine berikiler de ayrı, ikinci bir kongre 'akd etti. Ve yekdiğerini redd-ü tahkîr eden bu iki kongre, birbirine düşman iki hey'et-i merkeziye ve iki re'is intihâb eyledi. Bulgarlar, ma'lum " Mihaylovski[162]" ile General "Zonçef" i Makedonyalılar, Sarafov'un adamı olduğu rivayet edilen "Staniçef" i re'isi kabul ettiler.

Makedonyalıların bu veche ile iki fırkaya inkisâmı esbâb-ı mühimmesinden beri, Sarafov takımının kongreye kabul edilmemesinden mütehassıl kin ve garez olması ve maksatların büsbütün ihtilâfı da bundan neş'et etmesi muhtemel ise de, her halde bu iftirâkın vukû'u oldukça hâ'iz-i ehemmiyettir. Bulgar hükûmeti i'tilâf-ı tarafeyni istihsâl edemeyerek komite ve icra'atını sevk ve idâreyi, re'is nizâr "Dânif"in dediği

[161] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-12'de yer almaktadır.
[162] Stoyan Mihaylovski: Bulgar yazar. 1856-1927.

gibi "sulhperver, i'tilâfçı, i'tidâlkâr bir maksatla(?)" sevk ve idareyi elden kaçırdığına pek müte'essif bulunuyor. Bulgar hükümetinin, Makedonyalılardan bir kısmını, hem de asıl Makedonyalı olan kısmını artık makâsıdına alet-i ittihâd edemeyeceği için te'essüf etmesi pek tabî'îdir.

Bazı Avrupa gazeteleri, Bulgaristan'ın ye's ve fütûrunu celb eden bu vakı'adan devlet-i 'aliyenin bi'l-'akis memnun olması lazım geleceğini yazdılar. Fi'l-hakîka vatanımızın bir parçasını tefrîk ve taksîme çalışan Makedonyalıların inkisâm kuvveti, bâhusus Bulgarlar tarafından sevk ve idare edilmedikçe maksat ve meramlarına nâiliyetleri pek şüpheli olan bu fırkanın Bulgaristan'la bozuşması bizce ba'is-i memnuniyet olabilir. Fakat bu hâlin az müddet devam edeceği şüphesiz bulunmakla yâveri-i tâli'a bakıp da istirahate dalmak büyük hatadır. Bâb-ı 'Âli emin olmalıdır ki bunlar yakında yine birleşeceklerdir. Avusturya'nın nefretini celb eden ve hatta şu esnada Rusya'nın teşvîkine mazhar olmayan mümtâz Makedonya partisi, Bulgaristan'daki üssü'l-harekâtını kaybeder etmez, Türkiye karşısında iktidarsızlığını görecek ve kongre esnasındaki hiddetini bir tarafa bırakarak yine Bulgar kardeşinden istid'âyi himâyet ve mu'âvenete şitâb edecektir. Binâenaleyh Hükümet-i Osmaniye, bu muvakkat lütf-i tali'a güvenmeli, Makedonya meselesini vatanperver Osmanlıların arzu ve âmali veche ile halle çalışmalıdır.

Her zaman tekrar ettiğimiz gibi bu mesele memalik-i ecnebiyedeki ihtilâlcileri memleketten memlekete koğdurmak, kongre ve ictimâ'larını, bu defa boş yere uğraşıldığı gibi, men'e çalışmak ve bu hususta milyonlar sarf etmekle, hülâsa, yalnız memleket hâricindeki harekâtı ta'kip etmekle hallolunamaz. Asıl dert, hastalık hudûdumuz dahilinde, Avrupa-i Osmani'nin köyleri içindedir. Hükümet, bi'l-cümle gayreti dâhildeki vasıta-i ihtilâliyeyi ref' ve izâleye, bilhassa istirahati ahâliyi te'mîne sarf etmelidir. Bir mevki'deki ihtilâli men' ve te'hîr için orada sâkin ahaliyi ni'met-i refahtan hissedar etmek kadar mü'essir bir çare yoktur. Bunun için de hiç olmazsa oralardaki idaremizi ıslaha sa'y etmek, kısaca, müsâmaha ve iltizamdan sarf-ı nazarla kanunu unutmuş me'murînimizi kanun-u adalete çarpmaktan, kemâl-i şiddetle çarpmaktan korkmamak lazım gelir.

Fakat acaba kendileri kanuna ri'âyet etmeyen evliyâ-ı 'umûr ma'iyetlerini ri'âyete icbâr edebilirler mi?

***

Vatanımızı pek büyük felâketlere uğratabilecek esbaptan biri de mezâhib-i muhtelifeye mensûb vatandaşlarımızın yekdiğeriyle olan münaza‘âtıdır. Bu hâlin sa‘âdet ve istirahat-i memlekete ve bu sebeple Türkiyât-ı Medeniye’ye olan sû’i te’sirinden başka, müdahale-i ecnebiye gibi mehâlik ve muhatırâtı da dâ‘î olması mümkündür. İşte şu günlerde İstanbul’da cereyânını gördüğümüz vukû‘ât, müdahale-i ecânib ile neticelenen bir vakı‘a’i mü’essefe yadigârdır.

Ma‘lum olduğu üzere, ‘asr-ı sâbık mercîde Cebel-i Lübnan’da mukîm kabâil Düruz ile Katolik dinine mensup Marunîler arasında ara sıra nizâ‘ ve kıtâl vukû‘ bulmakta idi. Hükümetin, bu ihtilalâtın esbâb ve menşe’ini bi’t-taharrî men‘ine çalışmaması, bundan takrîben 40 sene evvel (Milâdî 1860) yeni ve ‘azîm bir kıtâlin hudu’una sebep oldu. Ki neticesinde birçok zararlarla beraber istiklâl-i devlete menâfi-i ahvâl vukû‘a geldi. Hükümet teskîn-i ihtilâle, iktidar fevkalâde ile sadr-ı esbak Fuâd Paşa’yı me’mur etti. Fakat Katolikleri himâye iddiasında bulunan Fransa da kıtâli men‘ için Avrupa ve Devlet-i ‘Aliye müsa‘adesiyle bir kolordu asker gönderdi.

Kumandan Müşîr Ahmed Paşa, 185 kişi ile beraber müşviklikle ithâm edilerek kurşuna dizildi. İhtilal sükûnet buldu. Fakat müdahale-i ecnebiye te’sîr ve netice-i muzırını göstermeden, menhûs temgâsını urmadan çekilmedi. Bâb-ı ‘Âli, Cebel-i Lübnan’ı “on sene müddetle ve düvel-i mu‘azzamanın inzâm ve muvafakatlarıyla mensup bir Katolik mutasarrıf ‘uhdesine tevdî‘an” yani istiklal-i saltanatından bir kısmını terke mecbur kaldı.

İşte şu günlerde Bâb-ı ‘Âli’nin sefirler ile münakaşât getirisini mûcib olan intihâb meselesinin esas ve menşe’i bu makaledir. Hükümet-i Osmaniye, müddet-i me’muriyeti hitâm olan Naum Paşa yerine nasp olunacak mutasarrıf için düvel-i mu‘azzama süferâsına

Sahife 2

altı namzed teklif etti. Süfera içlerinden bazısının devletin namzed teklifine olan hakkını redde çalışmasından sarf-ı nazar, Naum Paşa’nın halefini intihâb hususunda el’ân uyuşamadılar. Sefîrlerin bu hususdaki ‘adem-i i’tilafı şüphesiz beherinin ta‘yîn edilecek mutasarrıfı kendi devleti nef‘ine muvafık intihâb etmek arzusundan neş’et ediyor. Çünkü her memleketin sefîri mutasarrıfan kendi memleketi menâfi‘ini muhafaza ile mükelleftir. Rusya sefîri, Ortodoksluğun intişârını, Almanya sefîri, Protestanlığın himâyesini, Fransa sefiri Katolik nüfûzunu düşünüyor. Düvel-i sâire

süferâsının da her biri ise hükümetinin bir maksadı, bir menfa‘ati arkasından koşuyor. Yalnız düşünülmeyen, sefîrlerin dimağında yer bulamayan bir şey varsa o da Lübnan ahâlisinin istirahati ve Devlet-i ‘Aliye’nin istiklâl-i hâkimiyetidir.

El’ân mutasarrıf-ı cedîd intihâb edilemediği için, zamân-ı me’muriyette en ziyâde hangi devlet nef‘ini gözeteceğini, hangisinin tezyîd nüfûzuna çalışacağını bilemeyiz. Fakat şu ma‘lumdur ki mevkii‘ ve me’muriyetini müntehipleri olan süferâya borçlu bu mutasarrıf her şeyden ve hatta livâsının esbâb-ı terakkî ve ‘umrânından evvel müntehiplerinin arzularını îfâya sa‘y edecektir. Mutasarrıfların bu veche ile ecânib tarafından intihâbı vatanımızın ittihâdına, yekvücutluğuna ne kadar münâfi olduğunu, böyle bir mecburiyet altında yaşayan bir hükümetin ne kadar mü’ellim bir mevki‘de bulunduğunu ise, artık teşrih ve tafsîle hâcet yoktur.

Kırk sene evvel vukû‘ bulmuş bir hatamızdan mütevellid bu hâlden kurtulmaklığımız şimdi gayri mümkündür. O kusur bizim bu acı semeresini, kim bilir, ne vakte kadar çekmeye mecburuz. Fakat hiç olmazsa, bundan sonra, ahâlimiz, bilhassa hükümetimiz bu gibi vakâyi‘-i mü’essifeye meydan vermeyerek arkasından bunun gibi ve belki daha mühlik eserler bırakacak müdahalât-ı ecnebiyeye sebep olmamaya, şimdiki esâretimizi tezyîd etmemeye dikkat etmelidir.

Dal.

Şurayı Ümmet

3 Teşrin evvel 1902 Cuma – 1 Recebü’l-ferd 1320

Birinci sene- Numara 13[163]

Sahife 1

Makale-i Siyasiye

3.43 Boğazlar

İstanbul’u dünyaya pâyitaht olmaya lâyık görenler, bu hükümlerini, şüphesiz, şehrin mevki‘ini nazar-ı dikkate alarak vermişlerdir. İstanbul’un bulunduğu mahaldedir ki, Avrupa ile Asya yekdiğerine temas edecek kadar yaklaşırlar. Medeniyet şarkta bulunduğu zaman, garbın yolu, garpta ikameti esnasında şarkın yolu, tabi‘atiyle hep

[163] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-13’te yer almaktadır.

buradan geçer. Lâkin asıl bu mevki'e ehemmiyet-i hakîkiyesini veren, İstanbul'u İstanbul eden, şehrin Karadeniz ile Akdeniz mültekâsında bulunmasıdır. El'ân en sehîl ve rahîs vasıta-i nakîle olan bu medeniyet şâhirahlarının mahal-i irtibatına mâlik olmasıdır ki İstanbul'u ihrâz ettiği izzet ve ikbâle îsâl ve mahsûd 'âlim eylemiştir. Roma İmparatorlarını küçücük "Bizans", celb orayı muhteşem Roma'ya halef ettiren, ekseri Asya ve Avrupa Devletlerini, İstanbul'u zabta teşvîk eden, birçok düşman ordularını, Acemleri, Arapları, Osmanlıları İstanbul surları dibine çeken bu mevki' müfîd ve müstesnâdır. Fakat, yine bu mevki' ve müstesnâdır ki milel-i kadîmeye birbiriyle münâza'aya mecbur ettiği gibi, el'ân hükümâtın mevcudunun yekdiğeriyle muhâsama ve mücadelesine ba'is olmaktadır.

İstanbul boğazlara mâlik bir millet, şüphesiz, tabi'atin bu yolda bir lütfuna, tâli'in büyük bir 'inâyetine mazhar olmuştur. Lakin buna mukabil daima düşmanlarımızın, hasûdlarının âmal-i istilakâranesine mukabeleye hazır bulunmak mecburiyetindedir. İstanbul'un en kıymetli olduğu gibi en za'îf ve can alıcı noktası da boğazlardır. Boğazlar, İstanbul'un refah-ı hâl ve saâdetine ne kadar hâdim iseler, onlara münhasıran hakim olmak da bu lâtif şehrin muhafaza ve himâyesine o derece lâzımdır. İstanbul'da hükmetmek için Boğazlara mâlikiyet şart-ı 'azimdir. Bu sebepledir ki, büyük padişahlarımız, İstanbul'un zaptından evvel iki boğaza hükmetmek ihtiyacını duydular.

Selâtîn-i 'izam-ı Osmaniye Boğazlar hakkında o kadar o kadar kıskanç idiler ki hatta ecnebî ticaret gemilerinin bile oralardan geçmelerini çekemezlerdi. Cihangirlik arkasında koşan padişahlarımız pek kavî muktedir idiler, emrettiler. Hemen Boğazlar ecânibe kapandı. Bilhassa Karadeniz, o zamanki Osmanlı gölüne, hiçbir ecnebî bayrağı giremez oldu.

Fakat Osmanlılar, bu mevki' 'azmet ve iktidarda kalamadılar. Donanmamız, birçok kusurlarımız neticesi tedennî ve inkırâza yüz tuttu. İçimizden bizi tahrîb eden emrâz-u 'ilelden başka hâriçten de darbe yemeğe başladık. Bunların en mühimi şimâlden geliyordu. İstanbul'u zapt etmek maksad-ı asliyesi ile memleketlerini, Avrupa'nın şimâlini terk ederek cenûba hicret eden " Varek"[164]lerin ahfâdı ve ahlâfı, babalarının, seleflerinin arzusunu ta'kip ve icrâya gayret ediyorlardı. Birinci Petro, penceresini garba açmıştı. Haleflerinden bir âfet bütün Karadeniz'in şimâlini Türkiye'den nez' ile bahrimiz göre ayağını attı. Kaynarca mu'âhedesi, bu müthiş berât-ı inkırâz-ı

[164] Burada geçen isim "Varek" olarak okunabilmiştir.

Osmani Boğazları Rus gemilerine küşâd etti. Birbirini müteakip hükümât-ı sâireden bazıları da bizden bu müsâ'adeyi aldılar. Edirne mu'âhedesi, bu hakkı "kendisiyle sulhde bulunduğumuz her devlete " teşmîl etti. Ticaret meselesi bu veche ile 1829'da kat'iyen hal olundu. Boğazlar, 'umum düvel-i ecnebiye tüccar gemilerine açıldı.

Lakin mu'âhedat-ı mebhûse ile bahşedilen bu müsâ'ade yalnız sefin-i ticariyeye mahsus idi. Harp gemilerinin serbestçe mürûruna izin vermek İstanbul'u her an topa tutulmak tehlikesinde bulundurduğundan Osmanlılar pâyitahtlarının hayât ve memâtına müteallik bu müsâ'adeyi daima herkesten derîğ ettikleri gibi îcâbında bu haklarını müdâfa'aya hazır idiler. Fakat gittikçe büyüyen, kesb-i iktidar eden Rus kuvvetine, bu tufan-ı ta'arruza yalnız başlarına karşı koymaları gittikçe güçleşiyordu. Bunun üzerine Türklerin za'afını gören ve menâfi'i iktizası, ve Rusların Akdeniz'e inmelerini istemeyen İngilizler Boğazların mesdûdiyetini te'min etmek maksadıyla öteden beri 'âdet tarzında câri olan bu hakkı, 'ahden de takviye için 1809'da Devlet-i 'Aliye ile bir mu'âhede 'akd eylemiş idiler. Mezkûr mu'âhede mûcibince Boğazların harp gemilerine mesdûdiyetini kabul eden İngiltere, bu veche ile îcâbında, devletimizin hakkını onunla birlilkte müdafa'a etmek selâhiyetini hâiz bulunuyordu.

Mehmed Ali dâhiyesi, Osmanlıların emel-i mu'azzeziyle birlikte İngilizlerin bu hesâb-ı siyasilerini alt üst etti. Bir 'âsi valinin karşısında tir tir titreyen padişah, Rusların mu'âvenetini talebe şitâb etti. Bu da'vet üzerine Boğazlara ordu ve donanma getiren Ruslar gâilenin hitâmında çekildiler. Lâkin "her müdâhalenin akabinde olduğu gibi" kendilerine büyük bir menfa'at istihsâline mukabil çekilmeye razı oldular. Ruslara bu sebeple bahş edilen Hünkâr İskelesi Mu'âhedesi, tarafeyn 'akdinin ta'arruzu ve tedâfi'i ittifaklarından bahsettikten sonra, Rusya'nın Bâb-ı 'Âli'yi zahmete sokmamak için müttefikinin mu'âvenet-i mâliye ve 'askeriyesinden vazgeçtiğini, fakat buna mukabil sultanın, hiçbir vesîle ile Çanakkale'yi Rus düşmanlarına küşâd etmemeyi ta'ahhüt ettiğini muhtevîdir. Bu sûretle Ruslar, Boğazları düşmanlarına kapatıyor, kendilerine açtırabiliyorlardı.

Her meselede olduğu gibi şark umûrunda da birbirini çekemeyen, içlerinden birinin muvaffakiyetine razı olmayan Avrupa devletlerine, Rusların Osmanlı umûrîne bu derece müdahalesi pek girân geldi. Memleketimizin taksiminde uyuşamadıkları cihetle birbirini men' için "Devlet-i 'Aliye'nin tamamı mülkiyesi" düsturunu uydurdukları gibi, münferiden bir hükümetin şarkta çok nüfûz kazanmasını men' için

de "muhâfaza-i istiklâli" kaidesini îcâd ettiler. Bu sonraki düstur mûcibince Türkiye'ye ancak müştereken müdahale edilebilecek, müştereken Türkiye himâye altına alınacaktı. Avrupa siyasetinde gittikçe takarrur eden bu kaideye, ve muhtelif kabinelerde husûlünü gördükleri iğbirâra karşı Ruslar mu'âhedenin kendilerine te'mîn ettiği imtiyâzı muhâfazaya muktedir olamadılar. Mısır meselesinin hallinde İngilizlerle itlâf lüzumuna mebnî bu fazla hakk-.ı müdâhaleden vazgeçtiler. Ve bu te'sir tahtında Boğazlar mukavelesi 1841'de 'akd edildi:

"Bâb-ı 'Âli hal sulhte bulundukça şevketlü Sultan, Boğazları usûl-ü kadîme-i devlet mûcibince bi'l-cümle süfün-i harbiyeye mesdûd bulunduracaktı. Diğer haşmetliler de sultanın bu kararına tatbîk-i hareket ve ri'âyeti ta'ahhüt ediyor idiler"

Demek ki Boğazlar hall-i kadîme rücû' ile büsbütün harp gemilerine kapanıyordu. Lâkin bu husus sırf Devlet-i 'Aliye'nin arzu-ı zâtiyesinden mütehassıl değildi. Zayıf Türkiye'yi kâmilen Rus nüfûzuna kaptırmamak, Rusya'yı Akdeniz'e indirmemek isteyen Avrupalıları sed ediyorlardı.

Sahife 2

Ve artık Boğazlar meselesi de hususiyetten çıkarak bir mesele-i beynel düvel olmuştur.

Paris mu'âhedesinde Boğazlar mukavelesi muhteviyâtı îfa olundu. Bundan ma'ada, İngiltere Karadeniz'in bîtaraflığını, bahri mezkûrda hiçbir donanma girmemesini kabul ettirdi. Fi'l-hakîka, bu kaydı Ruslar gibi Türkler de Karadeniz'den istifade edememelerini mûcib ettiyse de, Osmanlılar Marmara ve Akdeniz'de donanma ihzârına muktedir oldukları halde cenûbda yalnız Karadeniz'e mâlik olan Ruslar, bu tarafta donanmasız, tersanesiz kalmaya mecbur idiler. Binâenaleyh, kayd-ı mezkûr bize pek nâfi' idi. Hatta bu sayededir ki harb-ı ahîrede bahriyece Ruslara fâik idiler. Lâkin Paris mu'âhedesini devam-ı ahkâmı İngiltere ve Fransa'nın ehemmiyet-i siyasiyelerini muhâfaza etmelerine mütevakkıf idi. Düvel-i müttefifadan Fransa'nın 1870'te mağlubiyet ve sükûtu üzerine Rusya hemen Paris mu'âhedesinin tahmîl ettiği mecburiyet-i elemiyeden kurtulmak istedi. Gorçakof[165] kemâl-i cesaretle Karadeniz'in bîtaraflığını tanımayacağını i'lân etti. İngilizler pek ziyade hiddet ettiler. Hatta bir zaman karşı koymak istediler. Nihayet tarafeynin müsâmaha-i

[165] Prens Gorçakof: 19. yüzyıl sonlarında Rus dış işleri bakanı.

mütekabelesi sayesinde uyutuldu. Londra Konferansı Karadeniz'in bîtaraflığını lağvetti. Fakat aynı zamanda Sultanın Paris mu'âhedesi ahkâmını îfâ için lüzum gördüğü halde, dost ve müttefik devletler gemisinin vakt-i sulhte de Boğazlardan mürûruna müsâ'ade edebileceğini kabul eyledi. Ruslar, Karadeniz'de donanma yapabilecek idiler. Buna mukabil İngilizler de îcâbında padişahın müsâ'adesiyle Boğazlardan geçebilmek hakkını alıyorlardı. Demek ki bu mukavele ile evvelkilerin aksine olarak Boğazların tamamı mesd^udiyeti ref' olunuyor ve mürûra müsâ'ade etmek hakkı Sultana veriliyordu.

Mesâil-i şarkiyenin son kararnâmesi olan Berlin Mu'âhedenamesinde Boğazlara ait tafsîlat yoktur. Yalnız 63 üncü maddesi Paris Mu'âhedesi ve 1841 mukavelenâmesinin lağvolunmayan iksâmının mer'î olduğunu beyân eder.

İşte elyevm Boğazların vaziyet-i hukûkiyesi böyledir. Gittikçe çoğalan zayıf ve inkırâz cihetiyle hakkını müdafa'a edemeyen Türklerin Rus pençesi nüfûzuna düşmemeleri için Avrupalılar müştereken Boğazlar meselesini halle uğraşmışlar ve en nihayet ki kararları mûcibince Boğazlardan mürûra müsâ'ade edip etmemek hakkını, mıntıkadan muvaffak olarak sahibine bırakmışlardır.

Fakat bütün mu'âhedât-ı düveliye gibi bu mu'âhedeleri de her devlet kendi menâfi'ine göre te'vîl etmektedir.Hatta daha Berlin Kongresi esnasında Rusya ile İngiltere'nin tefsirleri yekdiğerine müşâbih değildi. İngiltere mürahhıslarından Lord Salisbury[166], padişahın lüzum gördüğü takdirde dost ve müttefik devletlere Boğazları açabileceğini beyân ederken, Rus mürahhıslarından Kont Şuvalov, mesdûdiyet kaidesi umum Avrupa kararıyla kabul edildiğinden, Sultanın, vazi'-ül imzâ devletlerin rızasını istihsâl etmeden Boğazları küşâd edemeyeceğini iddia ediyordu. Gariptir yine Rusya kendisi harekât-ı müstakbelesiyle kendi iddi'âsını cerh etti. Siyaset-i devliye, hıfz ve sıyânetine mü'ekkil olduğu menafi'-i milliyeye tab'an tahavvül ve tebeddül eder. Rusya murahhısı 1878 muharebesi akabinde, 'azîm bir donanmaya mâlik Türkiye'ye mu'âvenete taraftar İngilizlere Boğazları kapamaya çalışıyordu. Halbuki mü'ehhiran Karadeniz'deki donanmasının tezâyidi üzerine İngilizlere çok gördüğü bu haktan kendisinin müstefid olacağını takdir ve bi'l-fi'il istifâdeye başladı.Gönüllü donanma vapurlarından sarf-ı nazar, bugünkü çarın valiaht iken rakip olduğu zırhlının mürûru için bile Bâb-ı 'Âli'nin izzetini kâfi gördü.

[166] Lord Salisbury: İngiliz baş vekili ve dış işleri bakanı. 1830-1903.

İngiltere'den ziyade Boğazlardan geçmeye muhtaç olan Ruslara bu tarz müsâ'ade daha nâfi' idi. Avrupa'dan istihsâl-i müsâ'adeden ise duvarlar içerisine saklanmış cebîn ve kudretsiz bir sultandan izin almak elbette daha kolaydır. İşte bu hareketinin muzır ve mühlik bir mesâlete de bugün şâhid oluyoruz. Rusya Karadeniz donanmasını takviye için, şu günlerde, Akdeniz'den dört torpidosunu Karadeniz'e geçirmek istedi. Bu mürûra Bâb-ı 'Âli'nin resmen vukû' bulacak itirâzını men' için çar, "Livadya" da bulunduğu esnâda bunları teftîş etmek istediğini beyân ile müsâ'ade edilmesini hususî olarak padişahtan ricâ etti. Sultanın bu arzuya muhâlefet edemeyeceğini biliyordu. Ve hakîkaten de öyle oldu. Sultanlığın bugünkü mâ'nâsıyla da böyle olmak îcâb ederdi. Geçerken şuracıkta istiklâl ve istibdâdın fenâlığını görelim. Meşrutiyet idareye mâlik memleketlerde bazı hükümdarlar, birbirleri hakkında pek samimi muhabbet besledikleri ve hatta ekseriyâ yekdiğerinin akrabası oldukları halde bile bu gibi siyasete müte'allik mesâ'ilede hemen re's-i idaredeki nuzzârın partinin arkasına gizlenerek tervîc-i matlûb etmekten sakınırlar. Biz de mecâlis-i umumiye, müctemi' bulunmadığı cihetle Sultan Abdülhamid istese bile bundan istifâde edemezdi. Eğer Bâb-ı 'Âli'ye eski ehemmiyetini bıraksa idi. Lüzûmuna göre o bile arkasında bir padişahı gizleyebilirdi. Ma'atte'essüf bugün Bâb-ı 'Âli'de mecâlis-i 'umûmiye gibi kaybolmaya, silinmeye yüz tuttu. Bundan da sarf-ı nazar, kadr ve rikkat sahibi bir padişah "torpidoların Kronştad'da daha sühûletle teftişi kâbil olduğunu, bu meselenin şahsî olmayıp sıyânet ve muhafazası 'uhdesine mevdu'-u menâfi'-i milliyeye mugâyir gözüktüğünü ve çâre olan müddet-i mahsûsasıyla beraber bu matlûbu is'âfa "vazifesi" mâni' bulunduğunu pek güzel iş'âr edebiliyordu. Terbiyeli bir çarın böyle şeref ve izzetini düşünen vazifesini bilen bir padişaha hususî olarak daha ziyade hürmete mecbur kalacağı şüphesizdir.

Evet! Siyaset-i umûmiyesine olan zarardan dolayı hiddet eder. Hükümetimize muğber olurdu. Fakat ne kaybederek? Acaba Sultan Abdülhamid, Rus politikasının bir gün için bile samimi dostumuz olmasına, hukûkumuzdaki kökleşmiş düşmanlığını unutmasına ihtimâl verebilir mi? Bu fikirde ise her şeyden sarf-ı nazar, geçirmek istediği gemilerin tenzih-i sefînesi olmayıp torpido olduğunu düşünmesi kâfi idi. Hülâsa, hükümet bu hareketinde de pek ziyade hata etti. Şimdiye kadar çaroviçin mürûru gibi hiç olmasına kâbil te'vil-i ahvâlde Rus sefâin-i harbiyesinin mürûruna müsâ'ade etmişti. Şimdi ise doğrudan doğruya harp gemilerinin geçmesine bir misal teşkil etti. Rusya'nın, yine kendi politikası îcâbı Makedonya meselesinde

sonra gösterdiği mu‘âveneti pek pahalı ödedi. Hükümet-i hâzıra bu müsâ‘adesiyle, sevâhilimizi, bilhassa pâyitahtımızı müdâfa‘a ve muhâfazaya elzem Osmanlı donanmasını ıslâh ve tamam yerine, Karadeniz ve Rus donanmasının Akdeniz’den gelecek sefâin-i harbiye ile de takviye ve tezyîdini te’mîn etmiş oldu. Acaba, hiç düşünemedi mi ki Rusya’nın bu Karadeniz donanması yalnız bize karşı kullanılmak İstanbul’u zapt Ayasofya’nın helâlini salîbeye tahvîl etmek için ihzâr olunmaktadır.

Şurâ-yı Ümmet

18 Teşrin-i Evvel 1902 Cumartesi – 15 Receb’ül-evvel 1320

Birinci sene- Numara 14[167]

Sahife 1

3.44 İcmâl-i Siyasiye - Şıpka Şenlikleri

Son Rusya sefîrinin, Ayastefanos Mu‘âhede-i meş’ûmesiyle hitâm bulan bu hâ’ile-i azîmenin ilk devrinde, Rus generallerinden en müteşebbis birisi “Gorko” Avrupa-i Osmaniye’nin içine dalmış, kendinden yarım asır evvel o toprakları çiğneyen “Dibiç” i taklîden, bilâ fütûr Balkanları geçerek Edirne’ye yaklaşmıştı. “Vidin” den Şarka, hatt-ı ric‘atleri üzerine yürüyen Osman Paşa’nın hareketi, sehîl bir galebe ve zafer hülyâsıyla bilâ tefekkür ilerleyen, İstanbul’a koşan Rusların aklını başına getirdi. “Gorko”nun Balkanları tekrar geçerek geri çekilmesini mûcib oldu. Osman Paşa, bu şayân-ı takdir hareket ve fa‘âliyet ile Rusları ric‘ate icbâr etti. Fakat her taraftan toplanarak karşısına çıkan düşmanlara karşı daha ziyade ilerlemeyerek “Plevne”de Rusların dâima hat ve ric‘atini tehdit eden mühim bir yan mevzu‘u olmaya müste‘id ve kâbil bu küçücük kasabada ikâmete karar verdi. Ruslar, hatt-ı ric‘atleri üzerinde bulunan bu kuvveti def‘ etmedikçe ilerleyemeyeceklerinden artık hedef’ül-harekât –ı asliyeleri olan İstanbul’a yaklaşmaları biraz evvel ismi tamamen meçhul “Plevne” nin zabta, bu kasabayı hiç yoktan kavî bir müstahkem idaregâh haline ifrâğ eden guyûr ve metin bir paşayı mağlup etmeye mütevakkıf idi. Bu veche ile harbin hedef mütevestâ “Plevne” olmuştu. Netice-i muzafferiyete bu kasaba etrafında karar verilecekti. Binâenaleyh Ruslar bütün kıt‘alarını, Rusya’dan yeni celb ettikleri kolorduları en mahir generallerini kemal-i tehalükle “salîbin mu‘âvenetine” davet

[167] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-14’te yer almaktadır.

ettikleri Romanyalıları hep "Plevne" etrafına topladılar. Düşmanın bu hareketi üzerine Osmanlı ordusunun vazîfesi de ta'yin etmişti. Netice-i harp istikbâl-i vatan "Plevne" ye yardıma şitâb etmeye, cür'et ve gayretle, sebât ve metâneti ile yalnız başına bütün Rusları üzerine celb eden Osman Paşa''yı tahlîse gayret eylemeyi emrediyordu. İşte serdâr-ı ekremlerin "Şimni"den şimâl ve cenûba doğru savlet ve hareketleri hep "Plevne" ye gidecek bir yol açmak niyetiyle olduğu gibi, şayân-ı takdir bir sür'atle Karadağ'dan getirilen Süleyman Paşa ordusunun Balkanlara ta'arruzu da yine Osman Paşa'ya mu'âvenet, Plevne muhasarasını ref' etmek maksadına mebni idi.

Vustâ Balkanın en müsâid geçidi olan "Şıpka" yı, Gorko ilk mürûrunda "hain" Boğazı ile arkasını çevirerek Osmanlıların elinden zapt etmişti. Süratle Balkanların cenûbundan şimâle doğru 'avdetinde bu mühim nokta-i hâkimeyi tahliye etmedi. Bir kaç Rus taburu ile Bulgar gönüllülerinden mürekkep bir kıt'ayı "Şıpka" geçidi ve istihkâmâtının müdafa'a ve muhafazasına me'mur etti. İşte Balkanları geçerek "Plevne" ye imdâda koşmak arzusunda bulunan Süleyman Paşa'nın "Şıpka" dan geçmek istediği zaman bidâyeten çarpıştığı kıta'ât bunlardı. Mü'ehhiran şimalden gelen Rus kuvvetleri ve mevki'in muhafazasında taannüd ve ısrar eden Ruslar ile " Şıpka" da vukû' bulan bütün müsademat Rusya sefîrinin en kanlı sahifesini, Osmanlı sancağının fedakârlığının en ulvi, en şerefli bir levhasını teşkil eder. Bilhassa Kaymakam Hamdi Bey kumandasında şafaktan evvel hareketle " Sveti Nikola" tebasını zapta çalışan gönüllülerin, tırmana tırmana kayalardan çıktıktan sonra tepeden atılan kurşunlar, gülleler, taşlar altında örülen, ezilen, yuvarlanan, yuvarlanırken istemeye istemeye birkaç arkadaşını da birlikte sürükleyen kahraman vatandaşlarımızın bu kanlı muharebede gösterdikleri fedakârlık bir Osmanlının din, vatan, millet uğrunda ibrâzına muktedir olduğu şeca'at ve hamiyetin bir misal-i bî'adîlidir. Fakat ne çare ki sarf edilen bu gayret ve hamiyet ile beraber Sveti Nikola'nın zaptına, Şıpka'nın istirdadına muvaffakiyet hasıl olmamıştır. Osmanlılar ibraz-ı hamiyet etmişlerse de şân-ı galibiyet, şeref-i muzafferiyet Ruslar ve Bulgarlar elinde kalmıştır. İşte şu günlerde Bulgaristan'da icra edilen "Şıpka" şenlikleri Plevne'nin sükûtuna, kahraman milisimizin esaretine mağlubiyet kıt'amıza te'sir-i azîmi olan bu galibiyetin yirmi beşinci sene-i devriyesini tebrik ve tas'îd için idi.

Şenlikler pek parlak surette hazırlandı. Hâtıra-i galibiyet olarak " Sveti Nikola" ya vaktiyle rüknedilen haçı kafi görmeyen Rus İslav Cemiyeti, milyonlar toplayarak

yadigâr-ı zafer olmak üzere altun kapılı bir kilise inşâ ettirdi. Aynı zamanda mevki'i siyasiyesini takviye etmek, istiklâle doğru bir adım daha atmak isteyen Bulgarlar bu şenliklere büyük bir ehemmiyet isnâd ettiler. Subranye bu uğurda 750 bin frankın sarfına me'zuniyet i'tâ etti. Bulgaristan hükümeti redif fırkalarını silah altına celp ile askerini kırk bine iblâğ ve bu azîm kuvvetle "Şıpka" etrafında "1293" muharebesini taklîden bir manevra icrâsına karar verdi. Prens Ferdinand bilhassa Petersburg'a 'azimetle kilisenin resm-i küşâdında ve manevralarda bulunmak üzere çarı da'vet eyledi. Çar, her ne sebepten ise bu da'vete bizzat icâbet etmediyse de amcazâdesi – yani muharebe-i âhirede Rusya ordusuna başkumandanlık eden Grandük Nikola'nın oğlu – Grandük Nikolay Nikolayeviç[168]'i gönderdi. Grandük ma'iyetinde Şıpka Harbinde bulunan Rus alaylarının meb'uslarıyla beraber yine bu harpte mevcut olan General Dragomesirof, Kropotkin'in Şıpka'da Bulgar gönüllülerine kumanda eden General Sekuletef Sultan Abdülaziz'in emniyet ve i'timâdını celb ile memleketimizi inkırâza sevk eden nihayet bize Ayastefanos Mu'âhedesini imzalatan esbak İstanbul sefîri General Kont İgnatiyef bulunuyordu. Aralarındaki samimiyeti irâe etmek için hiçbir ecnebînin kabul edilmediği bu Rus – Bulgar şenlikleri tamamen icrâ olundu. Krandok ve Prens huzurunda kilisenin resmî küşâdı tekarrur eden manevralar, resmi geçitler yapıldı. Tarafından nutuklar îrâd edildi.

Geçenlerde Bulgaristan'ın bu merâsimden istifâde ederek istiklâlini i'lân edeceği, Makedonya'ya istilâya kıyâm eyleyeceği rivâyet olunmuştu. Lehül hamd bu rivâyetin aslı çıkmadı. Bununla beraber mezkûr şenlikler, bu emellere doğru yeni bir adım oldu. Hukûk-u Osmaniye'yi birçok cihetlerden rihtedâr etti. Evvelen Hükümet-i Osmanî'ye taht-ı tâbi'yette bulunan Bulgar Prensliğinin düşmanımızın galebe ve zaferi hâtırasını bizim mağlûbiyetimizi Ruslarla el ele, kol kola bayramlar, şenlikler ile tas'îd etmesi metbu'una verdiği ehemmiyetin ne kadar az, ona ibrâza mu'âhedeten mecbur olduğu hürmetin ne derece mensî olduğunu gösterdi. 'Ahden

Sahife 2

Hukûken tâbi'imiz olan bir prensliğin, her ikisi düvel-i müstakbeleden olduğu halde Fransızları daima iğzâb eden "Sedan" bayramına nâzıra, bu hareket-i küstahânesi arzuyı istiklâlinin bir delil-i 'âtiyesinden başka bir şey değildir.

[168] Nikolay Nikolayeviç Romanov: Rus general. Birinci dünya savaşında Rus ordularında başkomutanlık yaptı. 1856-1929.

Sâniyen, ma‘lum olduğu üzere Bulgaristan bir prenslik ise de, Rumeli-i Şarkî bazı imtiyazât-ı dahiliyeyi hâiz olmakla beraber bir vilâyetimizdir. Rumeli-i Şarkî’nin Bulgaristan’a irtibâtı Bulgaristan prensinin şahsiyledir. Bu prens aynı zamanda Rumeli-i Şarkî valisidir. Rumeli-i Şarkî’nin hukûken bize ziyadece merbût olması cihetiyledir. Ki bu âna kadar Bulgarlar büyük manevralarını daima Bulgaristan’da yaparlardı. Halbuki bu sefer şenliklerin esası olan Şıpka manevrasını Balkan’ın iki tarafında birden yapmaya cesaret ettiler. Bu hareketleriyle de Rumeli-i Şarkî’nin Bulgaristan’a kat‘iyen ilhâkını ilan etmek istediler.

Sâlisen, bu şenlikler, Makedonya – Bulgar isyanının tezâyid ve tevsi‘ini de mûcib oldu. Yüzlerce huduttan mürekkep cepheler, vilayetlerimizi gezdi. İslamları katl, birçok köyleri yağma ve ihrâk etti. Bulgarları ayaklandırarak hükümetin başına büyük dertler açtı. Bulgarlar, âdetâ istiklâle yakın gürültülerle Rusların koltuğunda şenlik yaparken Makedonya’daki Bulgarların vâsi‘ ümitlere düşmesi, intizârlara kapılması pek tabi‘î ve muhtemel idi. Zâhiren men‘ine çalıştıkları bu vuku‘ât ile de Bulgarlar zaimlerince Makedonya’daki haklarını ve kuvvetlerini irâ’e etmiş oluyorlardı.

Men‘ine muktedir olamayacağı cihetle hükümet-i hâzıramızın kudretsizliğini, za‘afını vâzihen isbât ve izhâr eden bu vuku‘ât hukuk ve hayatiyet-i Osmaniyeye mahal olduğu halde bile esasen pek mühlik olmayabilir. Bulgarların kendi kendilerine bu müte‘addid arzularına vüsûlleri pek güçtür. Rusya mümâna‘at ettiği veya karışmadığı halde Bulgaristan’ın ne i‘lânı istiklâl etmesi ne Rumeli-i Şarkî’yi büsbütün ilhâk etmesi, ve ne de Makedonya’yı istilâya cür’eti muhtemel değildir. Fakat bu şenlikler aynı zamanda Ruslarla Bulgarların yekdiğerine takrîbini, ittihâd ve imtizâçlarını, belki de ittifaklarını irâ’e etmektedir ki asıl devletimiz için câlib-i dehşet, bîçâre vatanımız, husûsiyle Rumeli’deki hâkimiyetimiz için bâdi-i havf ve haşyet işte bu noktadadır.

Ruslarla Bulgarlar yakın zamana kadar yekdiğerine muğber idiler. Ruslar Ayastefanos Mu‘âhedesi ile vücûda getirdikleri Bulgaristan’ı ellerinde tutmak, ona vasîlik etmek istiyorlardı. Bulgarlar buna râzı olmadı. Nîm istiklâlin kendilerine verdiği sermesti geçer geçmez, hâkimâne ve hodserâne hareket eden Rusların nüfûz ve tahakkümünden kurtulmak istediler. Bu sebeple Rusya ile araları pek ziyâde

açılmıştı. Çar Alexander, Prens de Battenberg[169]'in gayri kâbil i'tilâf düşmanı kesilmişti. Bu burûdet büyük vatanperver İstanbulof hükümet ettikçe devam etti. Fakat şimdiki Prens Ferdinand, tahtının takviyesiyle beraber Bulgaristan'ın istiklâl ve tevsi'ine ancak Rusya'nın mu'în ve zahîr olabileceğini takdîr eylediğinden her vâsıta ile matbû' hakikisi addettiği çara ibrâz-ı hürmet ve itâ'ate başladı. Ve nihayet aralarındaki burûdetin izâlesine, revâbıt-ı kadîmenin i'âdesine muvaffak oldu. Âşikârdır ki bu takarrübe, Bulgarlarla tecdîd ve te'sîs-i samimiyete Ruslar da taraftar idi. Aksâ-yı şark meselesiyle iştigâl ettikçe Bulgaristan'a ihtiyaçları yoktu. Fakat Ruslar, gitgide aksâyı şarka verdikleri ehemmiyeti çok görmeye başladılar. Fikirlerine "Noveye Vremya"[170] nın tercümân olduğu bir kısım halk, tam Rus vatanperverleri hükümetin şark mesâilini derece-i sâniyede tutmasına i'tirâz etti. Rusya'nın en mühim vazîfesi, vazîfe-i milliye ve tarihiyenin îfâsı, İstanbul ve Boğazların zaptı olduğunu ihtâra başladı. Bu sûretle Balkan mesâiliyle uğraşmaya hazırlanan Rusya, maksadına vüsûl için behemehal İslavları, bilhassa bi'l-kâide en kavî gözüken, İstanbul'a en yakın bulunan Bulgarları siyasetine bend ve rabt etmeye mecburdu. İstanbul'un zaptını teshîl, bir harb-i müstakbelin Devlet-i 'Aliye'nin Rumeli'de iz'âcını te'mîn için Bulgarlara pek ziyâde ihtiyacı vardı. Bu cihetle vesâit-i muhtelife ile Balkan İslavlarını hep kendine celbe çalıştı. Karadağ, öteden beri dost ve muhibb-i sâdıktır. Bundan emin idi. Asıl işin mühimi Sırp ve Bulgarları bir anda siyasetine rapt etmek idi. Yekdiğerine düşman olan iki İslav hükümetini bir arada tutmak müşkil olmakla beraber Rusya buna teşebbüs etti. Evvel emirde bunları birbiriyle yarıştırmak, yekdiğerine rapt etmek istedi. Zan olunur ki arzusuna muvaffak olamadı. Bi'l-'akis yerine ayrı ayrı mükâfatlar, istikballer ile ikisini de kendine celb etti. Üsküp metropolideki, i'tibârsız, şerefsiz Sırp kral ve kraliçesinin Livadya'da ziyarete kabul edileceği va'atleri Sırpların hissesine düşen mükâfattan bir kısmı idi. Bulgarlara, ehemmiyetleri nispetinde daha ziyâde bozuyordu. Bulgar Prensi kemâl-i samîmiyetle Petersburg'da kabul olundu. Prensin Bulgaristan'da teşkîl ettiği Rus taraftarı Zankovist nâzırlara mukâbil bütçesi daima açık olan prensliğin Avrupa'dan istikrâz edebilmesine yardım etti. Bu hususta esîresi Fransa'yı da çalıştırdı. Karâbet ve samîmiyet bu kadarla da kalmadı. Ferdinand'ın son ziyaretinde Rusya ile Bulgaristan'ın arasında bir mukâvele-i 'askeriye

[169] Prens de Battenberg: Özerk Bulgaristan prensliğinin ilk prensi.

[170] Noveye Vremya: 1868 yılında St.Petersburg'da yayımlanmaya başlanan gazete.

‘akdolunduğundan bahsedildi. Mukâvele-i mezkûre mûcibince “Bulgaristan’ın tamamı-i mülkiyesine ta‘arruz veya tevsi‘ine mümâna‘at olunduğu halde Rusya berren ve bahren prensliğe yardım edecek, buna mukâbil Bulgaristan’da şarkta bir karışıklık zuhûrunda bütün kuvâyi harbiyesini Rusya emrine tevdî‘ eyleyecek” denildi. Rusya’nın şu esnada umûr-u şarkiyeye verdiği ehemmiyete göre bu mukâvelenin mevcûd olması pek ziyâde muhtemel olmakla beraber resmen i‘lân edilmedi. Fakat Rusya, Şıpka şenliklerinde granduka refâkat eden hasm-ı kadîmimiz General İgnatiyef lisanıyla “hükümdarlarının idare-i ‘âkilanesi tahtında, vatanperver bir hükümet (*)[171]“ Rusya’nın himâye-i kaviyesi” ile büyük bir istikbâl ümit edebileceklerini “ Bulgarlara beyân ve efhâm etti. İşte asıl Şıpka şenliklerinin ehemmiyeti ve dehşeti bu noktadadır. Bu şenlikler, Rusya’nın Bulgarlarla kaviyen ittihâdını i‘lân, şark işleriyle uğraşmaya olan hevâhşini ibrâz ettiği cihetledir. Ki bizce en ziyade nazar-ı endişe ve havf ile telakkî edilmelidir. Osmanlılar, Rusya’nın birkaç sene evveline nisbeten daha büyük bir şiddet ve kuvvet ile şark işlerine karışmasına, belki de müdahale-i kat‘iyesiyle zaten karmakarışık olan işlerimizi alt üst etmesine hazırlanmalıdır.

Hükümet-i hâzıra, gelip geçen bu vuku‘âta, yarın öbür gün birdenbire zuhûru muhtemel bu beliyye-i ‘uzmâya karşı ne yaptı, ne hazırlıyor?

İtalyan sancağını Trablus sahilinde dolaştırdıktan sonra İstanbul’a hediye getiren Amiral Palumbo’nun ihtirâ‘ ettiği tarz-ı cedîd ziyareti daha büyük bir mikyasta tatbîk ve icrâ eden Grandük Nikola’nın Şıpka’da mağlûbiyetimizi tes‘îdden sonra İstanbul’a gelmesini istihsâl edebilmesi hükümet-i hâzıramız için bir muvaffakiyetten ziyâde hâline, za‘afına acındıracak bir zillet, zât-ı şahânenin müşârun ileyh hakkında hükümdarlara lâyık surette ikram ve huşu‘u ise tasavvur edilmez bir meskenettir.

Romanya zırhlılarının Karadeniz limanlarımıza da‘vet edilmesi, Romanya ile samîmiyet te’sîsine sa‘y ve gayret olunması nispeten daha nâfi‘dir. İslavlara, bilhassa Rusya ve Bulgaristan’a karşı Romanya, Yunanistan ve hatta “Sloveniça” mağlubiyetini unutamayan Sırpları dâire-i samimiyetine celb etmek Bâb-ı ‘Âli’nin bugün en büyük vazîfelerinden birisidir. Bu ve daha buna memâsil ve bundan büyük mu‘înler, istinadgâhlar taharrî ve te’mîni nâfi‘ ve lâzımdır. Fakat hiçbir zamanda

[171] Burada “el-yevm ser-i kârda bulunan Rus taraftarı Zankovist kabine” şeklinde not düşülmüştür.

yalnız hârici politika, devletimizi içinde bulunacağı tehlikeden tahlîs ve vikâyeye kifâyet edemez. Halâs ve selâmetimizi yalnız değil Romanya ile Yunanistan'dan hatta düvel-i mu'azzamanın bazılarından bile ümîd etmek yanlıştır. Bu gibi zorbalara ma'ruz kalmamak, istikbâlimizi te'mîn edebilmek için ancak kendi kuvvetimize güvenmeliyiz.

Sahife 3

'âlim siyasette yardımcı bulabilmek için bile kavî olmak icab eder. Lâkin kuvvetli olmak yalnız taburları, donanmayı tezyîd etmekle kâbil olmaz. Vaktiyle hükümât, yalnız padişahlardan ibâret iken bu çareler bir milletin kadir ve 'azametini tezyîde kâfi gelirdi. Fakat şimdi o devirde değiliz. Bugün mevcut hükümdarlar değil, her tarafta milletler birbiriyle uğraşıyor. Yekdiğeriyle rekabet ediyor. Hatta zamanımızda Rusya'da bile bir millet teşkil etmiş, kendi menâfi'ini müdafa'aya hazırlanmıştır. Bir hükümdar, bir padişah bir hükümet ne kadar muktedir ve fa'âl olur ise olsun koca bir devletin bir milletin hukûkunu yalnız başına muhafaza edemez. Zamanımızda bir memleketin istikbali ancak, ahalisi hukukunu tamamen takdir edüp müdafa'a ve muhâfazaya hazır bulunduğu zaman te'mîn edilmiştir. İşte bu sebepten vazifesini takdir eden bir hükümetin bugün ilk işi teba'asını bu dereceye, bu mertebeye is'âda gayret etmektir. Haklarını muhâfazanın yolunu onlara öğretmektir. Bu ise neşr-i ma'ârif ile kâbil olur. Halbuki ma'atte'essüf hükümet-i hâzıranın en ziyâde ehemmiyet verdiği bir şey varsa, o da mülkümüzde, vatandaşlarımız arasında ma'ârifin intişârını, bu hissiyâtın, bu vazîfe-i hasenenin tekemmül ve tevsi'ini elden gelen her vâsıta ile men'ine çalışmasıdır. Padişahın idâre-i müstakbeleye olan muhabbetine, şimdiki tarz-ı idârenin devamına her şeyi, devletin istikbâli, milletin sa'âdeti kurban edilmektedir. İstibdâd muhâfaza edilmek içindir ki ma'ârifin hakkıyla intişârına mümâna'at olunmakta, muktedir mu'allimler yalnız fikr-i siyasileri yüzünden mekteplerden tard, efrâd-ı milleti îkâz edecek matbû'âtın neşri men' edilmekte, li'ecli'-tahsîl memâlik-i medîneye talebe i'zâmından vazgeçilmekte velhâsıl her vâsıta ile ahâlinin gözü kapattırılmaktadır. Bütün dünya, bütün mücâvirlerimiz, daha dün bizi metbû' tanıyan hükümetler bu tarîk-i terakkî ve tekâmülde ilerlerken vatandaşlarımızın bulundukları hâl-i cehâlette ibkâsı ma'âzallah devletimizin inkırâzına sebep olabilir. İstiklâline her şeyi fedâ eden padişah bu kadar sevdiği istibdâdı acaba o zaman hangi millet üzerinde tatbîk edecektir. İşte hükümet-i hâzıranın en büyük kabahati de bu ahâliyi el birliğiyle kendi memleketlerini,

menfa‘atlerini, haysiyet ve namuslarını müdafa‘aya muktedir bir hale koymaya çalışmadığı cihetledir ki bugün her taraftan gelen tahkîrâta zebûn ve hakîr rızâ gösterdiğimiz gibi, bundan daha birçok seneler sonra da bu tahkîrata , tahkîrattan daha büyük felâketlere tahammül etmeye mecbur kalacağız. Hareket-i hâzırasıyla hükümet, yalnız bugünkü değil, istikbalde vuku‘ bulacak felâketlerin de mes’ûliyetini deruhde etmiş oluyor.

Şurâ-yı Ümmet

2 Teşrin-i Sani 1902 Pazar – 1 Şaban 1320

Birinci sene- Numara 15[172]

Sahife 1

3.45 Makâle-i Siyasiye - Bir Tavsiye[173]

“Fetret-i Yunâniye” den beri vukû‘a gelüp memleketimizin bir parçası ayrılmakla, Millet-i Osmaniye’nin bir kısmı eksilmekle nihayet bulan muhtelif ihtilâllere dikkat edilse, isyan çıkartan komitelerin hemen daima aynı usûl isti‘mâl eyledikleri görülür. Hristiyan Teba‘a-i Osmaniye’yi İslam hemşerileri üstüne teslît etmek, Müslümanları Sırpları tükeninceye kadar her vâsıta ile iz‘âc ve iğzâb eyleyerek katli‘âma ve Hristiyanların mal ve mülkünü yağma ve tahrîbe mecbur kılmak ve sonra Avrupa’ya müraca‘atla “ vahşi Müslümanların” zulümlerini, ta‘assuplarını, kendilerinin mağduriyetini göstererek Avrupa Hristiyanlarından imdat istemek “Türk boyunduruğundan “ halâs olmadıkça bu tahammülfersâ halden kurtulamayacaklarını söylemek. Avrupa yalnız netice-i ahvâle bakar. Vuku‘âtın sebebini ve tarz-ı cereyânını biraz dikkatle tahkîk etmiş olsa görürdü ki Müslümanlar hiçbir mahalde ilk önce ta‘arruza başlamamışlardı. Evvelen isyan komitelerine âlet olan hemşerileri, onların mal, mülk, can ve nâmus ve hatta cümlesinden kıymeddâr bildikleri dinlerine ta‘arruz etmiştir. Onlar tarafında öldürülmüş çocuklar, anneler, babalar, tahrîn edilmiş evler, tarlalar vardır. Bîçâre Müslümanlar bütün bu ta‘arruzâta lâ havle okuyarak sabretmiş durmuştur. Hükümet, bu gibi hâlâtta vazifesi olduğu veche ile

[172] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-15’te yer almaktadır.

[173] Gazetede “Sin” imzasıyla yer alan bu yazı daha sonra yazarı Yusuf Akçura tarafından “Eski Şurâ-yı Ümmet’te Çıkan Makalelerimden” adlı eserde yayımlanmıştır.

müşevvikleri, âsileri, jandarmasıyla, askeriyle te'dîb ederek sâkin yaşayan teba'ayı himâye ve muhâfaza eyleyeceği yerde, İslam ahâliye teşvîkât-ı mücrimânede bulunmuştur. Hükümetten bu teşvîkâtı gören İslamlar da müdafa'a ile başlayarak gitgide kızışmış ve nihayet ta'arruza kıyâm eylemiştir. İslamlar daima hükümetin kûtebînâneliği ve mülâhazasızlığı ve kendilerinin cehâleti seyyiesiyle bu müdafa'a ve mukâbil ta'arruzlarının âdetâ meydân-ı harpte olduğu gibi, memleketleri, devletleri nef'ine olacaklarını sanmışlar ve gösterilen her şiddetin memleketimizin bir parçası kopmasına, bir kısmı eksilmesine sebep olduğunu asla akıllarına getirmemişlerdir.

İşbu mukâbil ta'arruzla maksatlarına eren ihtilalciler ise ya cesaretsizlikleri veya fedakârlıkları cihetiyle müdafa'a-i nefs ve malda bulunmamış, kendi taraflarında maddî ziyânın ziyâde olmasına sebep olmuş veya mahsus çalışmışlardır. Hatta bu aralık bazı ihtilâlcilerin İslam zey ve kıyâfetine girerek kendi mezhepdaşlarını katl ve izrâr eyledikleri bile görülmüştür.

Vuku'âtın şu yoldaki cereyânı Avrupa tarafından bîtarafâne tahkîk edilüp öğrenilmek istense idi İslamların üzerine yöneltilen mes'ûliyet-i halliyeden halîye tahaffüf etmiş olurdu. Heyhat! Vuku'âta asla bakılmaz, bakılmak istenmez. Yalnız neticeye göz atılır.

"Hristiyanlar İslamlara nazaran çok ziyan görmüşler. Binâenaleyh mazlumdurlar…İslamların ziyanı cüz'îdir. Binâenaleyh zalimdirler…"

İşte şu iki kazîyeye ibtinâen Avrupa'nın en nâmdâr ricâl-i edebiye ve siyasiyesi tarafından türlü türlü İslamlarla manzum ve mensûr risaleler, kitaplar, makaleler neşr olunur. Müheyyic nutuklar okunur, konferanslar verilir, mü'temirler cem' olunur ve nihayet ya Yunan Krallığı ya Bulgar Krallığı teşkil eder, ya Bosna veya Girit elden gider.

Bunlar hep olup bitmiş işlerdir. Artık tarihe aittir. Fakat tarih, mâziyi yâd ettirerek müstakbel hakkında ders verir. Balkan Yarımadası'nın müntehâ-i cenûbunda veyâhut Tuna ile Balkanlar arasında geçen bu vuku'âtın bir aynı da vardır. İnce Karasu havzalarında yâhut Van Gölü etrafında tekerrürü hem de yakın bir zamanda tekerrürü pek muhtemeldir. Bâhusus Rumeli'den gelen haberler, ihtilâlci komitelerin Osmanlı Bulgarlarını ayaklandırarak, iş güçleriyle, çift çubuklarıyla meşgul âsude İslam komşularına ta'arruz ettirdiklerini bildiriyor.

Bu cihetle ‘umûm Müslüman vatandaşlarımıza kemâl-i ehemmiyetle tavsiye ederiz. Ki nerede olursa olsun, ekser Hristiyan komşuları tarafından ta‘arruza uğrarlarsa hemen hükümet-i mahalliyeyi îfâyı vazîfeye da‘vet etsinler. Asilerin te’dîb ve tenkîli hükümetin, jandarmanın ve nihayet askerin vazîfesidir. Medeni da‘vâsında bulunan memleketlerde, bir başıbozuk kendi kendine ihkâk-ı hak selâhiyetini hâiz değildir. Hükümet vazifesinde tekâsül ederse - ki ma‘atte’essüf ekseriyâ bu tekâsül görülüyor- onu sıkıştırmak, ahkâm kuvvetini icrâya da‘vet ve icbâr etmek lâzımdır. Ahâli daima tedâfi‘î bir vaziyette bulunmalı yani müdafa‘a-i can ve mal ile iktifâ edüp asla mukâbil ta‘arruzda bulunmamalı ve tahrîb ve kıtâlden kat‘iyen sakınmalı ve bâhusus hükümetin Hristiyan komşu vatandaşları ‘aleyhindeki tavsiye-i hıyânetkârânesine asla kulak asmamalıdır. Eğer Müslümanlar, bu derecede nefislerine hâkim olamazlarsa, Allah esirgesin, bir gün olur: - o gün de pek uzak değil gibidir.- Rumeli’den Selânik, Manastır, Kosova ve Anadolu’dan “Vilâyet-i Sitte”nin Memâlik-i Osmaniye’den ayrıldığını görmek felâketinde bulunurlar.

Bu tavsiye-i vicdânımızı okuyup anlayanlar, okumayan, okuyamayan hemşerilerimize söylemeli, anlayacakları sûrette anlatmalıdır. Hatta hükümet bile - eğer cüz’î hamiyet ve insâfı kaldıysa – ecnâs ve edyân-ı muhtelife arasına nifâk ve ‘adâvet sokmak sahîf politikasından vazgeçerek, me’murları vasıtasıyla ‘umûm İslam vatandaşlarımıza bu yolda telkînâtta bulunmalıdır.

s.

Şurâ-yı Ümmet

16 Teşrin-i Sani 1902 Pazar – 15 Şaban 1320

Birinci sene- Numara 16[174]

Sahife 2

3.46 Makâle-i Mahsûsa - Sanayi ve Ticarete Dair

İlm-i iktisâdî nokta-i nazardan, hayât, bir meta‘a teşbih edilirse onun kıymeti, diğeri sa‘îddir. Bir ferdin hayâtı, sa‘înin derece-i mebzûliyet ve nef‘iyle mütenâsib bir sa‘âdete mekrûn olmak pek tabi‘îdir. Bir çapacı, bir makinist kadar müreffeh, mefhûr

[174] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-16’da yer almaktadır.

yaşayamaz. Bir tüccar kâtibi bir mü'ellif ve siyasi kadar ma'nen ve maddeten mes'ûd olamaz.

Bir milletin sa'âdeti içtimâiyesi de fa'aliyet-i müctemi'anın mahsûlesidir. Fa'âl, defâ'in-i tabî'atten istihrâcı kuyûdât ile te'mîn ve i'la-i hayata meyyâl olan bir kavmin sa'âdeti ictimâiyesiyle, kanûn-u sa'ye i'tinâsı nisbeten cüz'î olan bir kavmin vaziyet-i ictimâiyesi arasında dağlar kadar fark vardır. Bir Fransızın hayâtı bir İngilizinki kadar, bir Rusun hayâtı bir Almanınki kadar meşmûl sa'id ve refâh olamaz. Hele bir Osmanlının hayâtı diğer milletlerin hayatları yanında astar ile yüz gider. Çünkü Osmanlı hayatını diğer milletlerin seviye-i sa'âdetine çıkarabilmek için onlar kadar servete, o servete destres olmak için de onlar kadar, daha doğrusu başlangıçta onlardan çok ziyâde bir sa'ye muhtâc ve mecbûrdur.

Sa'yin sanâyi' ve ticârete bezil olunan kısmı, hayat-ı 'umûmiye-i cemiyette, ulûm ve fünûn ile meşgul olan kısımdan ziyâde bir tutmalıdır. Zira herhangi bir milletin bir cüz'ü kalîlini teşkîl eden 'ulemâdan mütebâkî efrâdı zirâ'at sanâyi' ve ticârete tevessül suretiyle te'mîn hayât-ı mecbûriyetindedirler. Sanâyi' ve ticâretin menâbi-i kuyûdâtını tevsi'de ilm ve fennin faydalı yardımlarını inkâr etmek istemiyoruz. Ecnebî milletler tercihen bu vesâit-i ma'îşete tevessül ile istihsâl-i sa'âdet ettikleri bu günkü terakkiyât-ı iktisâdiye ile müsbit olduğundan bizde de bu yola meyledilmesi lüzumunu îmâ ediyoruz.

Osmanlıların el'ân servet, tabi'atin 'atiye-i zâhiresinden ibârettir. Yâni toprak ve iklim, sarf edilen gayri kâfi bir sa'y-i zarûri mukâbilinde ne arzu edebiliyorsa servet o demektir. Medeniyet-i hâzıranın bahş ve ihzâr ettiği vesâ'iti bi'l-isti'mâl müteşebbisâne sa'y ile, muhter'âne fa'aliyetle sîne-i tabî'atte meknûz olan esbâb-ı hayâtiyeyi istihsâl etmek devri ma'atte'essüf bizde henüz hulûl edemedi. Bu fâhiş nakîsa dolayısıyladır ki servet gibi menâbi'i ticâretimiz dahi terakkiyât-ı 'asriye ve kabiliyet-i arziyemize nisbetle hiçizdir.

Evvel emirde sana'at ve ticarette vâsi' bir daire açabilmek için bir re'sü'l-mâl-i küllîye ihtiyaç mevcûd ve bunun husûlü de efrâdın re'sü'l-mâl cüz'îlerini birleştirerek şirketler te'sîs edebilmekle mümkün ve meşrûddur.

Denebilir ki, mu'âmelât-ı iktisâdiyenin bugün mahur 'umûr 'âlim olmak rütbesindeki vasiyet-i mu'âmelât ve hâkimiyet nüfûzu, şirketlerin seyelâb-ı istilâ gibi seyyâl ve cevvâl olan te'sîr-i menâfi'i bahşâsıdır. Ticârette te'âvün ve iştirâk şart-ı 'aslîdir.

Bugün görmekle hayran kaldığımız terakkiyât-ı sınâ‘iye ve ticâriyenin hemen hepsi şirketler, kampanyalar(kumpanyalar) sayesinde vücûd bulmuştur.

Hindistan gibi vâsi‘ bir memleketin, Ümit Burnu gibi zengin bir müsta‘merenin istilâyı iktisadî ile ele geçirilmiş müstemlekeler olduğu nazar-ı tefekküre getirilirse şirketlerin ne derece büyük hidmetler, toplu, tüfenkli ordulardan daha parlak, müzehheb muvaffakiyetler gördüğü elbette vuzûh-u nâm ile tekarrur eder.

Bir memlekette şirket te’sis edebilmek için yalnız sermâye sahibi efrâdın vücudu kâfi değildir. Şirketin mu‘âmelât-ı ticâriye ve sınâ‘iyesini emniyet ve i‘tibâr dairesinde yürütebilmesi için idâre-i hükümetin intizâmına, icrâyı mu‘âmele ettiği efrâd-ı ahâli ile zuhûr edecek bir müşkileyi ‘âdilâne hâl ve fasla selâhiyetdâr ve kâdir muhâkemin vücûd ve vazîfe-i şinâsiliğine hele memleketin dâhil ve hâricinde girişeceği işlerde yine hükümetin bâzı güne zahîr ve mu‘în olmasına vâbestedir.

Müstebid idârelerde meselâ zamanımızda Rusya’da şirket te’sîsi hakkının ahâliden kem olunduğu görülmüyorsa da istibdâdın bile acîb ve müstekrih bir numûnesi olan idâremiz bu hakkı ‘alenen gasp etmekte, bazen müsâid görünmek mecburiyet ve ıztırârında kalırsa ba‘det-te’essüf olsun, idâme-i hayâtı yerine iflâsına çareler, vesileler arayup bulmaktadır. Zîra, ticaretin hariç memleketle ahz-i i‘tânın ahvâl-i zamâna, terakkiyât amma vukûf ve akvâmı sâire hükümâtı ile bizimki arasında mukâyese ve taharri-i esbâb fikri peydâ ettireceği gibi ve bu gibi vukûflar, mürûr-u zaman ile idâre-i zulmeye karşı bir kuvve-i mu‘terize ve muhâlefe hazırlayacağı, nihayet efkâr-ı ahâliyi hukûkunu te’mîn ve muhâfazaya kefil, adaletli ve serbest bir idarenin te’sîsi arzusuna düşüreceği derkârdır. Husûsiyle şirket te’sîsi ve şirketten intifâ‘ arzusu ictimâın, tevhîd-i mesâinin yani ittihâdın husûlüne güzel bir esas olabileceği için millete karşı mes’ûliyetini takdir eden bir hükümet bu gibi mü’essesât-ı nafi‘aya rıza göstermedikten ma‘adâ ismini bile yade aldırmamaya sa‘îdir. Zaten servetin istiklâl fikri husûle getirmesi kavâid-i tabî‘iyeden olmasına göre, halkı servet ve ganâya sevk edecek olan ticaretin adem-i tevsi‘ine, şirketlerin adem-i te’sisine uğraşmak istibdâdın fakr-u sefâlete hâkim olduğunu bilen ve takdîr eden bir hey’et-i idârenin başlıca emeli olmak mantıkî bir iştir.

Bir millette ticaret ve sanâyi‘ şirketlerite’sis edebilmek arzusu ibtidâ-ı ticaret ve sına‘a bir suret-i sathiyede meyl ve i‘tibâr etmekle doğar. Her şey devre-i nekâyis ve savâbetten geçerek tekemmül eder. Biz Osmanlılarda -‘anâsır-ı Hristiyaniyeden

ma‘adâ- ticaret ve sanâ‘iye temâyül ve gayret hevesi daha uyanmamış dense câizdir. Bu uyanmayı da hükümetin düş seyyi’âtına yükletmemeliyiz. Şirketlere müsa‘âde etmeyen veya ba‘det-te’esîs himmet yerine esa’et gösteren Hükümet-i Osmaniye’nin münferid ticaretlere aşırı, fuzûli el uzattığı pek o kadar çok vâki‘ değildir. Halkımızın ‘afv olunmaz bir kabahati, hukûk-u tabî‘yesini aramadığı meselesi şöyle bir tarafa dursun, hükümetin bu gibi müsa‘âdât-ı zarûriyesinden dahi istifâde derdine düşmesidir.

Şayân-ı te’emmül ve dikkattir ki ticarete olan bu mübâlâtsızlık şu birkaç senenin, bir iki asrın da değil, devr-i istilâdan sonra başlayan ve idarenin inhilâli yüzünden asırdan asıra intikâl ederek gelen bir uyuşukluk, İslamiyetin emrettiği kana‘ât-ı

Sahife 3

fâhireyi te’vîl sûretiyle yanlış anlamaktan münba‘is ve bu suretle müstevlî bir kana‘at-i miskînânenin, ma‘îşet-i ‘âtılânenin eser-i bedbahtîsidir. Devr-i istilâda gerek neş’et-i fütûhât ve gerekse şân-ı hâkimiyetin her gün ayağına getirüp yaptığı esbâb-ı hayat ve daha doğrusu menhûbât, sa‘y –i hûd ile yaşamak yollarına tevcîh-i nazar ihtiyacından halkı vâreste kıldığı gibi bir de istilâ devrinin hitâmından sonra inhilâle başlayan idâre-i hükümeti ele alanların bu esbâb ve şerâit-i hayâtiyeyi halka ta‘lîm ve ira’e-i vazifesine yanaşmamaları o hayât-ı ‘âtıleyi imtidâd-ı tabî‘îye uğratarak meskenet-i menfûre-i hâzıraya ba‘is olmuş esbâb-ı ârızadandır.

Hele halkın istibdâd ocağı tavsîfine ahrâ olan sarayların her emrine kerâmet gibi mutava‘at behîmesi, hayat-ı husûsiye dairesinde bile kendi kendine iş görmek teşebbüs-ü ibtidâiyesini, hareket-i mütesâbıkânesini kökünden almış götürmüş olduğundan sa‘y ve kesb ile temâdî eder bir hayat-ı afîfânenin cidalgâhı olan san‘at ve ticaret ‘âlimane olacak meyl ve inhimâki hemen büsbütün söndürmüştür denilebilir.

Fikr-i ticaretin bizde nümayât-ı feyz olamadığına ‘ale’l-kadr’ül-imkân gösterebildiğimiz sebepler, ekseriyetle hükümetin sekâmet-ı idâresinden ileri gelmiş birtakım mevâni‘i maddiyeyi teşkil eder.

Hayat-ı ticariyemizi bir ülfet-i meş’ûme sâikasıyla felc-i dâimiye uğratan ve aslü’l esbâb denecek kadar sû-i te’siri kavî ve şedid olan ve bilhassa nazara çarpmaz gibi hafî görünen bir sebeb-i manevi, bir tesemmüm-i dimağî vardır:

Hep bilir ve der hâtır ederiz ki bizde me'mur olmak istidâdı daha beşikte iken vâlidelerin mühezzi bir sadâ ile ve rakîk hissiyâtla söyledikleri "ninni" nevâ-i âhenkdârının en ruhnevâz ve münevvim olarak tanınmış tanıyanını teşkil eden "paşa" kelime-i tatyibesiyle perverde olur. Bu sim, o lâtif dimağı daha pek servinâze iken zehirler.

Yavrularımızın eyyâm-ı sâireye tercih ettikleri bayram gecelerini uykusuz olarak veya tûl intizârın galebesiyle mender üstlerinde bükülüp kalarak güç hâl ile sabah etmeleri, yani hep kolları, yakaları ve pantolon yanları sırmalı, parlak düğmeli mülkiye veya süslü askeri paşa urbaları giymek, mini mini kılıç kuşanmak veyâhut başlarına bir asker kalpağı koymak heves-i tıflânesi o semmin evvelen taklît suretinden başlayarak icrâyı te'sir ettiğine, dimağa birleştiğine bâhir bir burhândır.

Bizde, mülkî, ve askerî me'murîn takımı, kendilerini halktan ayrı yaşar bir tabaka-i bilâ insanları 'ad ederler. âhad-ı nâsın alın teriyle vücud bulan beytülmâlden müferrez bir aylığın te'mîn ettiği ma'îşete, halka karşı hayât-ı kibarâne nâmını verirler. Hayât-ı ticariyeye giren herhangi bir ferdi tabaka-i süfelâdan sayarlar. Bütün ibtidâî milletler böyledir.

İşte serd eylediğimiz esbâbın ilcâ'ât-ı mütrâkemesi te'sîriyledir ki Müslümanların hâkimiyetlerine güvenerek gözlerini devlet hazinesine dikmekten, yaşamak için hükümet memuru olmaktan başka çare aramamışlardır.

Hakikatte bir düşünülse tercihen memur olmak: esbâb-ı selâmet ve sa'âdetin taharrî ve istikmâli için te'sîs edilen hükümete mukannen zamanlarda verilen mu'în bir paranın birkaç misli fazlasına el uzatmak, selâmet ve sa'âdet-i 'umûmiyenin kuvve-i istihsâliyesini tenkîs etmek, alın teriyle kazanır, geçinir fa'âl bir kısım halkın düş ızdırabına böyle nevb-i tufeyli bir hayat ile iftihâr etmektir.

San'atkâr ve tüccar olmak: okuyup yazmasına devam ederek kuvvet-i bâzû ile işler, sa'y-i zâtî ile geçinir, vergisini verir, ihtiyaç zamanında devletine semere-i sa'yinin fazlasından i'âne de eder, mesâ'i-i 'umûmiyesinin muhassalası olan kütle-i serveti, hissesine düşen zerre-i sa'yini ilave ederek büyültür, bir ictimâ' adamı olmak demektir.

İşte me'muriyet ibtilâsı ile meydan alan gayri meşru bir kanâ'at, ahlâkımızı rehâvet-i kesviyeye uğratarak ve taharri-i hakâyıka, idrâk-i me'âliye olan alâkamızı bile kat' derecesine vararak ma'neviyâtımızı bitirmiş ne esbâb-ı istihsâlini taharrî, ne de

mevcûdunu hüsn-ü isti‘mâl edemediğimizden dolayı maddiyetimiz yani servetimiz, bu günkü dereke-i fekdânı bulmuştur.

Sa‘âdet-i ihrârâta istersek, devlet hazinesine dikilip kalan gözlerimizi san‘at destegâhlarına, ticaret odalarına, ma‘âdin ocaklarına tahvîl edelim.

Hürriyetin kadrini bilen , ‘adâleti sûn her fert, rahatını dâire-i koltuğundan – bu atâlet ve tufeyli kovuğundan- ziyâde dükkan kepenginde aramalıdır.

Bu yolları tutarsak, san‘at eli girmemiş, zevk-i ticaret alınmamış, hâl-i tabî‘îsiyle körü körüne bırakılmış diye bomboş bir harâb âbad sükûn sayılan ve “sâye-i şahânede!” elimizde kalabilen şu aziz, bereketli topraklara, mülk-i sarîhimize ancak tasarruf eder, hayât-ı medeniyeye karışabiliriz. Ve illâ felâket ile hüsrân içinde kalır, ma‘âzallah diğer devletlerin şimdiki gibi- ibtidâ-i iktisâdî ve sonra siyasî boyundurukları altında sürünerek, inleyerek söner gideriz.

Şurâ-yı Ümmet

1 Ramazan Pazartesi 1320 1 Kanunu-u evvel 1902

Birinci sene- Numara 17[175]

Sahife 1

3.47 Mesele-i Şarkiyeye Dair[176]

-1-

Diplomatlar künhünü açığa çıkarmak işlerine gelmeyen mes’elelere evvelen müphem bir isim takarlar. Sonra o mesele hakkında o kadar çok yazı yazar, söz söylerler ki artık mesâ’il-i mezkûrenin neden ibaret olduğunu anlamak, o bir sürü tafsîlat ve teferru‘at arasından asıl maddeyi seçip çıkarmak pek güçleşir. “Mesele-i Şarkiye” cümle-i ma‘lûmesi de diplomatlığın o nev‘i ihtira‘âtı zümresindendir.

Şu da var ki Mesele-i Şarkiye, haddi zâtında dahi her zaman ve mekânda aynı ma‘nâyı hâiz olamamış zamana, mekâna ve hatta şahsa göre medlûle tebeddül

[175] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-17’de yer almaktadır.

[176] Gazetede “Lâ” imzasıyla yer alan bu yazı daha sonra Yusuf Akçura tarafından “Eski Şurâ-yı Ümmet’te Çıkan Makalelerimden” adlı eserde yayımlanmıştır.

eylemiştir. Bununla beraber , el yevm ekseriyet ‘indinde “Mesele-i Şarkiye” Türkiye’nin delâlet eylediği ma‘nâ şöyle telhîs olunabilir: “Avrupa devletlerinin Memâlik-i Osmaniye’yi vücûh-u muhtelife ile zapt etmek arzuları ve Devlet-i Osmaniye idaresi altında bulunan akvâm-ı muhtelifeden bazılarının bir hükümet-i müstakile teşkil etmek istemeleri.”

Niçin ve ne hakka müstenid Avrupa devletleri Osmanlı ülkesini zapt etmek arzusundalar? Niçin Teba‘a-i Osmaniye’den bazıları devlet matbu‘aları ‘aleyhine isyan ve kıyâm ile istiklâl kazanmak istiyorlar?

***

Hey’et-i içtimâiye-i beşeriyenin ne gibi esbâb te’sîriyle hareket ve tahavvül eylediklerini, yani netâyici harekât olmak üzere müşâhede kılınan hadisât ve inkılabât-ı içtimâiyenin illetleri nelerden i‘bâret olduğunu taharrî ve ta‘yîn, beynel müddefikîn ihtilâf-ı efkâra sebep olmuştur. Şüphesiz, esbâbı mebhûse gayet metnû‘dur. İktisadî, siyasî, dini, hissi … ilh birçok sebepler mevcuttur. Fakat hükemâ ve müverrihînden bazıları esbâb-ı müte‘addide-i mezkûreden birtakımına pek ziyâde ehemmiyet vererek, diğerlerini hiç menzilesine indirmemek istemişlerdir. Mesela, inkılabât-ı içtimâiyede asıl sebeplerin iktisadî olup esbâb-ı sâirenin buna tâbi‘ bulunduğunu iddi‘â eylemişlerdi. Geçen asırda bu fikri meydana koyan zât muktesidîn-i hükemâdan “Karl Markx”[177] dır.

Münekkidînin bi’l-âhire izhâr ve isbâtt ettikleri veche ile bu fikirde mübâlağa vardır. Takyîd olunmak, cemiyetleri tahrîkte diğer kuvvetlere de müstakil birer yer bırakılmak lâzımdır. Ma‘amâfih kuvve-i iktisadiyenin pek mühim olduğu da muhakkaktır. Fi’lhakîka, bütün zevi’l-hayatta mer‘î olup, hemen sükut-u ecsâm ve mevâzene-i âayi‘ât kanunları derecesinde kat‘î bulunan birer kanun-u tabî‘îyi de “muhafaza-i hayat” ve “muhafaza-i cins” kanunlarıdır. Yine hemen bunlar kadar kat‘î ve bilhassa insanlar içinde müşâhedesi sehîl bir kanun da “tezyîn-i hayat” dır. Yani “istihsâl-i sa‘âdet” dir. Bu kavânin-i tabî‘iyedir ki insanı yemek içmek …ilh gibi hevâyic-i zaruriyesini ve ba‘dehu sa‘âdet-i mevhûmeye vüsûl için tasavvur ettiği ihtiyacât-ı muhtelifesini îfâya sevk eder. Bunların îfâsı – ki istihsâl ve istihlâk demektir- hadisât-ı iktisadiyedendir. Bu cihetle bi’l-cümle harekât ve inkılabât-ı

[177] Karl Marx: Yahudi asıllı Alman filozof. Politika ve ekonomiyle de ilgilenmiş ve gazetecilik de yapmıştır. 1818-1883.

içtimâiyede hadisât-ı iktisadiyenin yegâne değilse bile en mühim esbâbı teşkil ettiğini kabul zarurîdir.

***

Hadisât-ı içtimâiyede esbâb-ı iktisadiyenin şu ehemmiyetten dolayı işbu makalelerde, şark meselesini vücûda getiren esbâb-ı mütenevvi'adan bilhassa iktisadî sebepler taharrî olunacaktır.

Evvelen, düvel-i muhtelifenin Memâlik-i Osmaniye'yi zapt etmek arzularındaki sevâik-i iktisadiyeyi tetkîk edelim. Elyevm, milel-i mütemeddine denilen cemiyetlerin ahvâl-i 'umûmiyeleri iktisat nokta-i nazarından müşâhede altına alınsa en az tecrübeli gözlere bile ilk önce çarpacak şeyler şunlardır:

Nüfus tezâyid ediyor. Medeniyet tesmiye olunan hâlin terakkîsi nisbetinde hem 'ale'l-'umûm mes'ûd olmak üzere muktezâ sanılan ihtiyacât çoğalıyor.

Sahife 2

Hem de halkın istihsâl-i mes'ûdiyet için ihtiyacâtı tenevvü' eden kısmı büyüyor. Bu ihtiyacâtı istifaya vasıta en vâsi' manasıyla servet kabul olunduğundan, her suretle menâbi' servet elde edilmek isteniliyor. Her millet memleketindeki menâbi'-iden istifâde ediyor. Ve bu menâbi'i kendine hasra çalışıyor. Lakin menâbi'-i mezkûre kifâyet etmiyor, bulunduğu yerin hâricinde menâbi' taharrisine mecbur oluyor. Medeni nâmı altındaki memleketleri ahalisi hemen aynı derece-i ihtiyaçta bulundukları için, ekserisi kendi menâbi' servetinden ecânibin istifadesini men' zımnında türlü türlü engeller ihdas ediyor. Bu cihetle menâbi'-i serveti memleketlerinden hariçte aramak mecburiyetinde bulunanlar, bilhassa medeniyetçe geride kalmış ülkelere göz atıyor.

***

Hâriçte menâbi'-i servet arayan halkın devletleri, medeniyetçe geri kalmış ülkelerdeki menabi'i birkaç suretle elde ediyorlar. Ya mezkur ülkeyi doğrudan doğruya zapt ve temellük ederler (Avrupa Devletlerinin "mülk- Possession" nâmı altındaki müstemlekâtı gibi), ya o devletin mevcûdiyet ve istiklâlini büsbütün kaldırmadan bazı ta'dilat ile taht-ı nüfûzlarına alırlar (himaye ismiyle yad olunan Tunus, Buhara …ilh gibi), veyâhut ülkedeki devletin tamamı istiklaline zâhiren hemen hiç dokunmadan, o ülkeyi nüfûz-u iktisadiyeleri altına sokarlar. Fakat böyle

nüfûz-u iktisadiye giren devletin istiklal-i siyasiyesi asla müte'essir olmadığı zan edilmemelidir (Çin, Acemistan … ilh gibi).

Bir devletin, herhangi bir ülkeyi tamamen zapt veya himâye sûretiyle elde edebilmesi için diğer devletlerin muvâfakatı lazımdır. Bu muvâfakat pek çok hesâb ve sebepler neticesi ancak husûle gelir. Eğer bir devletin zapt ve himâye tarîkiyle temellük etmek istediği ülke diğer devletlerce pek mühim görünürse, yani ya cümlesi yahut birkaçı ya tamamen ya kısmen ne sûretle olursa olsun onun zaptını arzu ederse, o ülkeyi aralarında taksîm ederler. Buna da muvâfakat hâsıl olamazsa nüfûz-u iktisadiyeleri altına almakla iktifâ ederler. Bu halde mezkûr ülke az çok milli bir tarzda "mıntıka-i nüfûz" denilen aksâma ayrılır. Ve her kısım bilhassa, devletin nüfûz-u iktisadiyesine mahkûm bulunur.

İstiklâl-i siyasiyesini zâhiren muhâfaza edip de nüfûz-u iktisadî altına geçen devletlerin hemen cümlesinde "mıntıka-i nüfûz"lar meşhûddur. Yani sırf bir devletin nüfûz-u iktisadiyesine mahkûm değildirler. Mesela Çin ve Osmanlı ülkeleri – fi'l-hakîka mütefâvit'it-derecât olarak- hemen bütün Avrupa devletlerinin, Acemistan ise bilhassa Rusya ve İngiltere'nin nüfûz-u iktisadiyesine mahkûmdur.

Mütala'ât-ı mabsûtadan anlaşılır ki Avrupa devletlerinin Memâlik-i Osmaniye'ye musallat olmaları, orayı zapt etmek istemeleri esbâbının en mühimi, kendi yerlerinde kâfi bulmadıkları menâbi'i serveti elde etmek arzusudur. Osmanlı ülkesinde hem menâbi'-i servet bol bol mevcûd, hem de ahâlisi medeniyetçe geride bulunduğundan bu tasallut tabi'idir. Fakat düvel-i muhtelife, içlerinden yalnız birinin zapt etmesine, ya himâyesi altına almasına muvâfakat etmedikleri gibi aralarında taksime de uyuşamadıklarından, elyevm Memalik-i Osmaniye, müşterek nüfuz-u iktisadiyeleri altında bulunmaktadır.

-2-

Yukarıda düvel-i ecnebiyenin Memalik-i Osmaniye'yi zapt etmek arzularındaki sevâik-i iktisadîye taharrî olunmuştur. Şimdi Teba'a-i Osmaniye'den bazılarının devlet-i matbu'aları 'aleyhindeki kıyâm ve isyanlarının ve istiklâl kazanmak istemelerinin esbâb-ı iktisadiyesini araştıralım :

Pek nazarda bu hadisâtın hemen bi'l-cümle esbâbı siyasi, dini ve hissi olduğu zan ediliyorsa da, hakikatte gayet derin ve mühim iktisadî sebepler vardır. Tarih-i Osmani'nin "devr-i inhitât" diye yâd ettiği zamanlarda idâre-i devlet büsbütün

çığırından çıkmış, inzibâtı memlekete halel gelmiş, emniyet ve âsâyiş ülkenin hemen her tarafında zâil olmuştu. Tarihin türlü türlü isimler verdiği ve üzerlerine düşman bir devlete karşı gidilirmiş gibi serdârlar kumandasıyla ordular gönderildiğini zikr eylediği şakîler, ve hâlâ bazı numûneleri bilhassa asya-i Osmanide görülen ve hikâyeleri elyevm elsine-i nâsda mütedâir bulunan kıtâ'i tarîkler bu emniyetsizliğin derecesini gösterir. Fi'l-hakîka bunlardan Müslim ve gayri Müslim cümle Teba'a-i Osmaniye zarar görür idiyse de, gayri Müslim teba'anın ziyânı İslamlardan fazla olurdu. Bu halin de esbâbı vardır: evvelen teşkîlât-ı içtimâiye iktizâsı Hristiyan teba'a İslamlardan ziyâde umûr-u iktisadiye ile meşgul kesb-i servet eyler ve bu suretle eşkıyânın nazar-ı hırsını celb ederdi. Sâniyen ta'assubun te'sîriyle de islamdan olan şakîler dindaşlarından ziyade gayri Müslim ahâliye ta'arruz eylerlerdi.

Adem-i âsâyişin şu te'sîr-i müstakiminden başka, dolayısıyla da 'umûm teba'aya ve bilhassa umûr-i iktisadiye ile müteveğğıl gayri Müslim reâyâya servet nokta-i nazarından büyük ziyânı dokunurdu. Fi'l-hakîka zira'at, sanat ve ticaretin vücûd ve terakkîsi ancak emniyet ve âsâyişin bulunmasıyla mümkündür.

İnzibât-ı idârenin gevşekliği böyle emniyet ve âsâyişin zevâlini mûcib olduğu gibi me'murînin, yâni idâre ile mükellef eşhâsın sû-i isti'malâtına da yol açmıştı. Bu sû-i isti'malâttan mutazarrır olan 'umûm teba'a-i Osmaniye idi. Lâkin bu hususta dahi teba'a-i gayri müslimenin ziyânı ziyâde olurdu. Memurînin sû-i idaresi ise, her türlü vesâil-i istirâhat ve sa'âdeti eksilttiği gibi, cümlesinin ruhu olan husûsât-ı iktisadiyeyi de, yani yiyecek, içecek bulmayı, kazanmayı da müşkül kılar.

***

Memâlik-i Osmaniye'nin hemen her tarafında, 'umûmi bir surette mevcûd bu gibi sebeplerden başka re'âyâyı hükümetleri 'aleyhine kıyâma teşvik edecek mevki'î esbâb-ı iktisadiye de yok değildi: Mesela, Bosna ve Hersek'te, Makedonya'da ve daha bazı yerlerde toprak İslam bekler – ki Fatih'in islamiyeden ve fetih akabinde İslamı kabul edenlerden mürekkebtir- elinde bulunduğundan re'âyâ yersiz, yurtsuz yarı çıplak veya 'amelelik etmeye mecburdu...

Meselâ Kürtler ve Ermenilerle meskûn Anadolu'nun şarkî vilâyetlerinde zirâ'ı bulunan Ermeniler, tam ekinlerini toplayacakları zamanda yayladan inen Kürt süvârilerinin önünde köylerine ilticâya mecbur kalır ve bunca zamanlar alın teriyle yetiştirdikleri o mahsulâtın dağa kaldırıldığını görürlerdi…

Meselâ, arada sırada, re‘âyâdan zengince bir tüccarı gözüne kestiren derebeyi yoktan bir bahane ile herifi getirir, emvâlini zapt ederdi…

Meselâ, bir yeniçeri neferi sokaktan geçerken Hristiyan tütüncüye kesesini atar, dönüşünde türlü ezâ ve cefâdan çekinmezdi… Ne hâcet! ‘Asâkir-i nizamiye teşkîlinden sonra bile, tabur veya alayın konakladığı bilhassa Hristiyan köyleri, vakt-i harpte düşman istilâsı altında bulunurmuşçasına dûçâr-ı hasâr olurdu.

Bu cîhetle sû-i idâreden müstefid olanlardan gayri bi’l-cümle Müslim ve gayri Müslim Teba‘a-i Osmaniye uğradıkları ziyân ve o ziyânı idrâk edebilmeleri nisbetinde idâre-i hükümetten nâhoşnut bulunurlardı. Bu nâhoşnudî ise bi’t-tabi‘ o idareyi sevmemeyi ve onun altından kurtulmak arzusunu tevlîd eder.

İşte iktisadî olan bu sebeplere, ilmî, dinî, ticarî, siyasi diğer esbâb da manzum olarak, -esbâb-ı mezkûre arasında düvel-i ecnebiyenin teşvîkâtı bilhassa şayân-ı tahatturdur- Memâlik-i Osmaniye’nin bazı uzuvları ayrılmakla nihayet bulan isyan ve ihtilâller meydana gelmiştir.

İslam teba‘anın idareye karşı olan hoşnutsuzlukları ise düvel-i ecnebiyeye bi’l-istinâd ayrılmak istemek sûretiyle değil, fenâ idareyi tebdîl ve “ıslahat-ı umûmiye” icra etmek arzusu şeklinde tecellî eylemiştir. Bu arzunun bi’n-nisbe geç kalması, teba‘a-i islamiyenin sû-i idâreden daha az mutazarrır olmalarından ve zararlarını da biraz geç idrâk

Sahife 3

eylemelerinden, Osmanlı hey’et-i içtimâiyesinde ekseriyet İslamlardan da bulunduğu, daha doğrusu bu hey’etin esası onlardan vücûd bulmuş olduğu için, bu şekli tecellî-i tabî‘îdir.

Lam Elif.

Şurâ-yı Ümmet

15 Ramazan Pazartesi 1320 / 15 Kanunu-u evvel 1902

Birinci sene- Numara 18[178]

Sahife 1

3.48 Makâlât-ı Siyasiye - Hidiv Meselesi

Bir zamandan beri Abdülhamid ile Hidiv-i Mısır Abbas Hilmi Paşa arasında şayân-ı dikkat ve te'essüf ahvâl ve vukû'ât deverân etmekte olduğu işitiliyor.

Bu iki zâtın şimdiye kadar menâfi'i 'umûmiye-i islamiye ve vataniye ile asla meşgul olmadıkları nazar-ı dikkate alınırsa bu geçen ahvâl ve vukû'âtın da Türkiye'nin ve Mısır'ın menâfi'i ma'kule ve hakikiyesine mugâyir ve şahsî entrikalardan ibaret olduğu anlaşılıyor.

Her iki taraf birbirine karşı mu'âmelâtında 'âdî adımlar kullanmakta ve bu adımların delâlet-i cahilâne ve menfaatçüyâneleriyle olmalıdır ki aradaki burûdet ve nifak bir padişaha, bir hidive yakışmayan mu'arızât şekline girmektedir.

Hidive karşı son bir mu'âmele-i tehditkârane olmak üzere hidiv-i sâbık İsmail Paşazâde Hüseyin Kamil Paşa'nın geçenlerde Paris'ten İstanbul'a davet ve bu iş için mesâlih-i nâzike de rüsûh ve ihtisâsı ma'lum olan Paris sefîri Münir Bey'e de müraca'at edildiğini 'umûm gazeteler yazıyorlar.

Herkes biliyor ki bugün Mısır'da gerek Hünkâr ve gerek Hidiv birbirinden nüfûzsuzdur. Ne biri ve ne diğeri usûl ve mevzû'âtı hâzıra hâricinde bir iş göremezler. Tevârüs-i hidiviyetin tarzını değiştirmek ise Abdülhamid'in elinde değildir. Eğer elinde olsa idi Mısır kıtası da Memâlik-i Osmaniye'nin sâirleri gibi her türlü umrân ve sa'âdetten mahrum kalırdı. Hakîkat hâl bu merkezde iken Padişahın yeniden bazı teşebbüsât-ı sahîfe ve garbiyede bulunması ağyârı ve bâhusus bugün Mısır'ın hâkim-i fi'iliyesi sayılan İngilizleri memnun etmekten, güldürmekten ve bu yoldaki muvaffakiyetsizliklerin tevâlîsi İngilizlerin orada nüfûz ve hâkimiyetlerini takviye etmiş olmaktan başka bir şeye yaramaz.

[178] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-18'de yer almaktadır.

Ru'esâyı İslamın böyle birbiriyle uğraşmalarından yine ümmet mutazarrır oluyor. Bizi en ziyâde müte'essif ve mükedder eden cihet budur.

Şurâ-yı Ümmet

1 Şevval Çarşamba 1320 -13 Kanun-u evvel 1902

Birinci sene- Numara 19[179]

Sahife 1

3.49 Makale-i Siyasiye - Şark Meselesine Dair[180]

-III-

Birinci makalede muhâfaza-i hayat, muhâfaza-i cins ve istihsâl-i sa'âdet kanunlarıyla hadisâtı iktisadiyenin münasebât ve revâbıt kuvviyesinden bahs edilmişti. Mezkûr üç kanunun netice-i tabi'îyeleri "münaza'a"dır. Sa'âdetin istihsâli, cinsin devamı için hayatın muhâfazası lâzımdır. Hayat, nizâ' ile kâimdir. Her hayat diğer hayatları bitirmekle ancak devam edebiliyor. İşte bu "tenâzu'i bekâ", "cidâl-i hayat" gibi muhtelif suretlerle lisanımıza geçen Struggle for life kanun-u azim-i tabî'îdir. Hayat, bir dereceye kadar te'mîn edildikten sonra bu tenâzu' devam eder. Bu sefer "münâza-i sa'âdet" dir: milel-i muhtelife, bir millet dahilindeki sınuf-u müte'addide, hatta her şahıs birbiriyle sa'âdet için nizâ' ve kavga ederler…

Mebsûtât-ı sâbıkadan müstebân olur ki düvel-i ecnebiyenin Memâlik-i Osmaniye'yi zapt etmek arzuları, akvâm-ı muhtelifenin devlet matbu'aları aleyhindeki kıyâmları, hatta Genç Osmanlıların bir zamandan beri usûl-ü idâre-i müstebide 'aleyhindeki i'tirazları, hülâsa bütün "şark meselesi" hayat ve sa'âdet için edilen münâza'adan başka bir şey değildir.

İşbu "tenâzu'-i bekâ" kanunundan "istifa"kanun-u tabî'îsi neş'et eder. Yâni bu münâza'a esnasında kavîler galip, za'îfler mağlûb olur, kavîler muhâfaza-i hayat eder, za'îfler mahv olur, gider. Büyük bir 'âlemin bütün zû-i'l-hayatta câri olduğunu dünyaya i'lân ettiği şu kanun-u tabî'înin 'âlem-i siyasetteki mer'iyetini,

[179] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-19'da yer almaktadır.

[180] Gazetede "Lâm-Elif" imzasıyla yer alan makale daha sonra yazarı Yusuf Akçura tarafından "Eski Şurâ-yı Ümmet'te Çıkan Makalelerimden" adlı eserde yer almıştır.

vatandaşlarından meşhur bir siyasi, ondan yarım asır kadar sonra tasdik ve beyân eylediği, hâlâ hatırlardadır. Evet : kavî devletler gittikçe kavî, za‘îfler ise gittikçe za‘îf oluyor. za‘îfler mahva, kavîler tarafından yutulmaya mahkûmdur. Bu mahkûmiyetten kurtulmak için iktisâb-ı kuvvetten başka çâre yoktur. Ahlâkiyyun istediği kadar takbî etsin, şu dünyâyı maddiyede şimdi hüküm süren kuvvettir. Hak kuvvetindir. Kuvvet haktır…

Binâenaleyh hey’et-i mahv olmamak, parçalanmamak kavîler tarafından yutulmamak isterse, mutlak iktisâb-ı kuvvet etmelidir.

***

Kuvvet bir nev‘ değildir. İçtimâî, iktisadî, ilmî, maddî…ilh gibi muhtelif isimlerle birçok kısımlara ayrılabilir. Bunların ehemmiyeti muhtelif-i’d-derecâttır. Fakat yekdiğerlerinin lâzım ve melzûmunu teşkîl ederler: ilim olmayan yerde kuvve-i iktisadiye husûle gelmez. Servet bulunmayan mahalde ilim terakkî edilmez. İlim ve servete müstenid olmayan kuvâyi maddiyenin zamanımızda iş görebilmesi pek şüphelidir. Bir hey’etin teşkilât-ı içtimâiyesi âhenkdâr bulunmadıkça da ne servet, ne kuvâyi sâire kemâ yenbeği feyzzdâr olamaz. Hey’et-i içtimâiye-i Osmaniyeye göz atılsa şu kuvvetlerin ya cümlesi nâkıs, yâhut büsbütün mefkûddur: Cemiyet-i Osmaniye, ‘azâsı yekdiğeriyle bi’l-imtizâç bir şekle temessül etmiş bir millet değil, dince, lisanca, cinsce, şekl-i içtimâiyece muhtelif, birbirine ısınmamış, alışmamış, yabancı, hatta bir dereceye kadar hasm-ı müte‘addid cema‘atlerden müteşekkildir. İçtimâî kuvvetlerin en mühimlerinden bulunan nüfus ve sıhhat-i ‘umûmiye tenâkıs ediyor. Medeniyet denilen hâl, milel-i sâireye nisbetle pek geride kalmıştır. Zirâ‘at, sınâ‘at ve ticaret, yine onlara nisbetle hiç yok denilecek derecededir. İlim ‘umûmiyetle pek az ilerlemiş olduğu gibi, cema‘atlerin her birinde ayrı ayrı seviyededir. Kuvâyi mezkûrenin en sağlamı, en mükemmeli şüphesiz kuvve-i maddiyemizdir. Lâkin evvelkilerin eksikliği bunun da derecesini indiriyor.

***

Şu karanlık levha gösteriyor ki hey’et-i hâzıra-i Osmaniyede muhâfaza-i hayat için lâzım kuvvetlerin hemen cümlesi yok denecek kadar eksiktir. Bu halde hayat-ı içtimâiye-i Osmaniyenin devamından nevmîd olarak, şark meselesinin ziyânımıza hallini bekleyip oturmalı mıyız?... Osmanlı Devleti için artık ümîd-i necât yok mudur?

Bu devletin hayatı pek büyük tehlikede olduğunu bilmekle beraber, bâb-ı necâtın büsbütün mesdûd olduğu zannında değiliz. Zira, şark meselesinin "hâriçten halli", yani ecnebî devletlerin Osmanlı ülkesini kendileri için taksîmleri, mâziden hale tekarrüb olundukça aralarındaki rekâbet-i şedîdeden dolayı, müşkülât kesb ettiğini tarih gösteriyor. Lâkin taksîm yerine taksîm-i kâim oluyor. Memâlik-i Osmaniye parçalanıyor, ve her parçası yeni bir devlet vücûda getiriyor: Buna müverrihîn ve siyasiyûn şark meselesinin "dâhilden halli" nâmını veriyorlar. Eğer şark meselesinin dâhilden halli önüne geçilse, Devlet-i Osmaniye'nin hâl-i hazırıyla değilse bile, daha pek çok yer kaybetmeksizin muhafazası, iyi te'mîn edilmiş olur, sanırız.

Bu takdirde yalnız inhilâle, taksîme mâni' olunmuş değil, en mühim kuvvetsizliklerimizden za'if içtimâimizin büyük bir kısmı da izâle edilerek, hârice karşı dahi kuvvet kazanılmış olur.

Dâhilde hallin önü alınabilmek için ise, Osmanlı ülkesinde oturan muhtelif akvâm, hey'et-i içtimâiye-i hâzıramızın devam ve bekâsını arzu etmelidir. –Yani akvâm-ı mezkûrenin muhâfaza-i hayat ve istihsâl-i sa'âdetleri için Osmanlı Devleti'nin vücûdu lazım olmalıdır.

***

Yukarıda söylenmişti, ki Teba'a-i Osmaniye'den bazılarının kıyâmlarına sû-i idâre-i hükümetten ve ecnâs-ı muhtelife arasındaki mefkûdiyet-i âhenkten neş'et ile hayat ve sa'âdetlerine mâni' olan ahvâl-i iktisadiye başlıca sebep teşkîl ediyordu. Eserin zevâli için mü'essirin izâlesi lâzımdır. Sû-i idâre-i hükümet kalkarsa ve ecânis-i muhtelife arasında imtizâç ve âhenk husûle gelirse, kıyâm ve isyanın en mühim illetleri izâle edilmiş olur, yani mebhus teba'anın artık hey'et-i müçtemia-i Osmaniyeden ayrılmalarında menfa'atleri kalmaz. Bundan sonra da, cemiyet-i Osmaniyenin öyle bir şekil ve hâl ahz etmesi iktizâ eder. Ki Memâlik-i Osmaniye'de meskûn halk, hey'et-i müçtemia-i mezkûrenin haliyle muhâfazasında menfa'atdâr olsun. Yani ayrılmakta yalnız fâide bulmamakla kalmasın, ziyân görsün.

Aynı mahalde yaşayan akvâmdan böyle bir tebeddül-i hallin vukû'u mümkündür: Macaristan'ın 1848 ve 1867 sene-i mîlâdiyelerşndeki ahvâli buna bir misal olabilir. Elyevm Memâlik-i Osmaniye'de sâkin ahâlinin de hemen cümlesi, hayat ve sa'âdetlerini tekeffül ettiği takdirde hey'et-i

Sahife 2

müçtemia-i Osmaniyeden ayrılmakta ziyân göreceklerdir. Meselâ Ermenileri alalım: kendi başlarına müstakil bir cemiyet meydana getirdikleri tasavvur olunursa fi'l-hakîka Rusya'nın vücûdu bu tasavvuru bile mahal kılar.- kâildir ki o küçük ve za'îf devlet şimâl-i şark ve garptan, belki de cenûbtan istilâ edecek Rus kuvvetine karşı muhâfaza-i hayat ve mevcûdiyet edebilsin?... Hâl-i hazırda 'umûm Memâlik-i Osmaniye'nin umûr-u ticariye, maliye, sınâ'iye ve zirâ'iyesinde, hülâsa bütün iktisadî işlerinde mühim bir mevki' tutan Ermeniler, Asya-i Osmaniye'nin dağlık bir kısmına mahsur kaldıkları halde şimdiki vesâit-i servet ve sa'âdeti bulabilecekler miydi?.. Ecnebî bir memlekette edilecek mu'âmelât ile kendi yurdunda edilecek mu'âmelâtın fark ve ehemmiyeti elbette Ermenilerce meçhûl olamaz. Derin düşünceli Rumlar arasında bulunan istiklâlini Rum menâfi'ine muzır gördüğü için fetret-i yunaniyeye esfehân olan zevât az değildir.

Arnavutların ayrılmaktaki zararları da Ermenilerinkinden geri kalmaz: Şark ve şimâlden İslav kuvvetiyle mahsur kalacak bu halk, ya teceddüd etmiş bir Osmanlı memleketinde hâkim, yahut İtalya, Avusturya devletlerinin biri idaresinde mahkûm bir millet olmak şıkkından birini intihâbta muztardır.

Suriye, Arabistan ve Kürdistan'daki akvâmın ümmeti Osmaniyeden ayrılmaktaki zararları pek açık olmakla tafsîlinden vazgeçiyoruz.

Şu tahlilimizden görülüyor ki bazı teba'anın kıyâm ve isyanlarını mü'eddî ahvâle meydan verilmemekle inkisâm-ı mülkün, bir dereceye kadar, önü alınmış olur. Zira, Hey'et-i Osmaniye'yi teşkil eden akvâm-ı muhtelife şimdiki hâl-i içtimâide uğradıkları zararı, ayrılarak uğrayacakları zarardan daha 'azîm tasavvur ettikleri içindir ki harekât-ı isyaniyede bulunuyorlar. Yoksa haddi zâtında teferruk menfa'atlerini mûcib değildir.

Bu kıyâm ve isyanlara mahal kalmamak için ise, ahvâl-i 'umûmiye-i memleketin sılâhı lâzımdır.

Ahvâl-i memleket kesb-i sılâh edecek olursa , bazı ahâli-i Osmaniyenin kıyâmlarına mahal kalmadıktan başka, mefkûdiyet veya noksanlarını bâlâda zikreylediğimiz kuvve-i ilmiye, içtimâiye, iktisadiye ve maddiyemizde vücûda getirilmiş, noksan olanları ikmâl edilmiş olur.

İmdi ahvâl-i memleketin salâhı nasıl mümkündür?

***

Ahvâl-i memleketin salâhı demek yalnız şekl-i idârenin tebeddülü demek değildir. Bütün cemiyet-i Osmaniyenin inkılâbı demektir. Bu ise, i'tirâf ediyoruz ki pek müşkül ve uzun bir iştir. Bu inkılâb memlekette asırlardan beri mütenevvi' te'sirleriyle kökleşmiş, yerleşmiş olan adât, efkâr ve hissiyâtı, hülâsa ahâlinin adeta hayatlarının, şahsiyetlerinin bir kısmını tebdîl ve ıslâh demektir. ma'a-mâfîh, buna da müşküllüğüyle beraber gayri mümkün denemez. Tarih, muhtelif zaman ve mekânda vukû' bulan ve vukû' bulmakta olan inkılâbât-ı mütemâdîye mecmû'î değil midir? Bazı inkılâbât, ânı şedîd bir burhân sûretinde olur. Lâkin bu halde netâyic-i inkılâbın cemiyet için kazanılmış olduğu şüphelidir… Bâhusus Hey'et-i Osmaniye gibi şekl-i içtimâiyesi pek karışık ve yekdiğerinden pek farklı aksâmdan mürekkeb bir külde vukû'a gelecek bir tebeddül ânının, istenilmedik netâyiç husûle getirmesi bile ihtimâl hâricindedir denemez. Bu halde cemiyet-i Osmaniyenin ağır ve fakat emin bir sûrette inkılâbı arzu olunmalıdır.

Bir hey'et-i içtimâiyenin inkılâbı, o inkılâbın lüzumunu idrâk ve husûlünü arzu edip, arzusunun mevki' fi'ile çıkması için bizzat her suretle sa'y eyleyen, kadınlı erkekli efrâd-ı hey'etin tezâyidi ve hükümetin de bu yolda çalışmasıyla kâbildir.

Fi'l-vâki' hükümet efrâd-ı hey'etin bir kısmından teşekkül eder. Fakat, bu kısmın iktidârı her zaman ve mekânda miktarına nisbet kabul etmeyecek derecede ziyâde olduğu meşhûddur. Bu iktidar hükümetin şekline, cemiyetin ahvâline göre de tebeddül eder. Bazı hükümetler vardır ki memleket dâhilinde pek müte'assir görünen şeyleri yaparlar, yapabilirler. Uzaklara gidilmeden tarih-i Osmaniyeden bu nazariyeye kolaylıkla misaller bulmak mümkündür. Binâenaleyh, 'umûmiyetle hükümetlerin ve bilhassa Osmanlı Hükümeti'nin cemiyetin inkılâbına hizmette vazifesi pek büyüktür. Hey'et-i Osmaniyenin inkılâbı için her ferde düşen vazîfenin milyarlarca misli hükümetin başına yüklüdür? Her vazîfe bir mes'ûliyeti da'vet eder. Vazîfenin büyüklüğü mes'ûliyetin de büyüklüğünü mûcib olur. Bunun içindir ki cemiyet-i Osmaniyenin adem-i inkılâbında, inhilâl ve taksiminde mağlubiyet ve taksîminde hükümetin mes'ûliyeti pek ziyâdedir. Lâkin gerek efrâd-ı ahâlinin ve gerekse hükümetin vazîfelerini îfâ etmeleri için inkılâbın lüzûmunu idrâk ile husûlünü arzu eylemeleri lâzımdır. Bu idrâk ve arzu ise ancak ilim ile mümkündür. İlim, sa'ysiz iktisâb olunamaz. Ba'de'l-iktisâb da netâyic-i sa'ysiz tatbîk ve icrâ kılınamaz.

Hülâsa Hey'et-i Osmaniye'nin bi'l-inkılâb bekâyı vücûdu, efrâdının sa'y ve ilmine vâbestedir.

Lam.Elif.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 20 Sene 1[181]

15 Şevval 1320 Çarşamba / 14 Kanun-u sani 1902

Sahife 2

3.50 Rumeli

Rumeli Bulgar isyanı oldukça sükûnet buldu. El'ân ötede beride bazı eşkıyânın vücûdu haberi alınıyorsa da ekseriyetle çeteler tarafından tard ve tenkîl edildi. Asırların teşvîk ve tehdîdi üzerine silaha davranan köylüler 'arz-ı mutâva'at etti. Fakat, bu sükûnet hükümetin kısmen gösterdiği tedâbirden ziyade kış sayesinde vücûda geldi. Rumeli'nin soğukları eşkıyâyı firâra, köylüleri 'avdet ve istimâya icbâr etti. Binâenaleyh ilkbaharla beraber yine eşkıyânın baş göstereceği, silahını alanın meydana çıkacağı herkes tarafından zan ve tahmin ediliyor.

Bu ihtilâl hakkında fikirler, makâsıda göre menhûl bulunuyor. Makedonya'nın Bulgaristan'a iltihâkını veya imtiyaz-ı idare-i istihsâlini arzu edenler bu maksatlarının husûlüne lâzım müdahale-i ecnebiyeyi da'vet için isyanın devam ve iştidâdını temennî ediyorlar. Bütün Makedonya komiteleri ve Bulgaristan bu emel arkasından

Sahife 3

koştukları gibi Avrupa'nın müdahalesinden kendileri için fâide tasavvur edenler, meselâ Ermeniler de bu fikirde bulunuyor. Fakat ahvâl-i hâzırayı muhâfaza etmek isteyenler bunların aksi olarak, Avrupa'nın müdahalesini mûcib olacak ihtilâlin adem-i devâmını arzu ediyorlar ve bu hususta lâzım 'addettikleri ıslahatın icrâsını öteden beri, Bâb-ı 'Âli'ye tavsiye ve ihtârdan geri kalmıyorlar. Bu nesâyih-i cedîde ve hayr-ı hevâhâneden berî olan Kont "Goluchwsky" nin nutkunu "Şurâ-yı Ümmet"

[181] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-20'de yer almaktadır.

altıncı numaralı nüshasında kar'ilerine bildirmiş ve îcâb eden ihtarât vatanperverâne de bulunmuştu. Fakat hükümet ıslahata müte'allik her meselede gösterdiği 'atâleti, kararsızlığı bunda da ibrâz etti. Islahatı te'hir ettikçe etti. Bu hareketi ile başımıza büyük felâketler getirmesi muhtemeldir. Çünkü ıslahatın te'hirinden, ve Bulgar eşkıyasının bazı icra'âtından cesaret alan düşmanlarımız hemen müdâhale-i ecnebiye istemeye başladılar. Gazeteler bu fikri neşr ve işâ'a ettiği esnada Bulgaristan hükümeti de resmen, Berlin mu'âhedesinin tamamen tatbîki için beynelmilel bir konferans 'akdini düvel-i mu'azzamaya teklif eyledi. Böyle bir konferansın in'ikâdı halinde tekmîl mesail-i siyasiye-i mu'allikenin, Ermeni, Rumeli-i Şarkî, Bosna, Girid …ilh. işlerinin belki bütün şark meselesinin meydana çıkması mümkün idi. Fakat bereket versin ki Rumeli'de hâl-i hâzırın muhafazasını, Bulgaristan'ın adem-i tevsî'ini isteyen Avusturya ile, şark meselesine Avrupa'nın müdâhalesini sevmeyen, Ermeni hâkimiyetinin vücûdunu menfa'atine mugâyir bulan Rusya bu konferansı reddettiler. Bâb-ı 'Âli, bu fırsattan istifâde ile ıslahatı te'cîl etmeli değil midir? Hayır, etmedi. Hareket kûtebînânesiyle bir müdahale-i diplomatikiyeye daha sebep oldu. Düvel-i mu'azzama sefîleri, selâlıktan sonra "şayâ buyurulan müsa'â-i seniye-i Hazret-i Padişahi üzerine huzur şevketmevfûr hazret tacidârîde şeref mesûle nâil olarak" ıslahatın icrâsı için zıllullah fi'l-'âlemi icbâr ettiler. Kendi menfa'atini takdir edemeyen hükümet bu suretle mecburen 20 Teşrîn-i sâni 318 ıslahat nizamnâmesini il'ân etti.

Mukarrerât-ı hükümetteki meşkûkiyet ve müşevveşiyete icra'at-ı idaredeki 'atâlet ve rahata delâlet eden muharrerât-ı resmiye-i Osmaniye tarzında gayet karışık ve gayr-i kat'î yazılan bu nizamnâmede başlıca "şu'ubât-ı idarede mesâlihin, muhakemede adâletin intizam-ı tam ile cereyânı ve levâzım-ı emin ve asâyişin idâmesi te'mîn edileceği ma'ârif-i 'umûmiye ile me'muriyet-i mülkiyenin, neşr ve tezbîdine" çalışılacağı ve 'ad ve beyân olunuyor. Nizamnâmenin teferru'atı tedkîk edilirse muhtevi olduğu mevâddeden birtakımına hükümetin güç ri'âyet edeceği meselâ (müstakim valiler intihâbı ile nüfûz ve iktidarlarının tevsîi, mugâyir istikâmet-i harekete cür'et edenlerin te'dîbi, mahkemelerin müdahaleden masûn olmaları va'adi gibi) ve diğer bir kısmında da hedef-i aslîye muvafık olmadığı (muhtelit mekteplerin yalnız i'dâdîlere hasrı gibi) ve hey'et-i 'umûmiyesiyle nâkıs ve mahdûd olduğu görülüyorsa da maksad-ı neşri düşünülerek şayân-ı kabul 'addolunabilir. Fi'l-hakîka bu nizamnâme Rumeli'yi muhafazamıza kâfil olmaktan ziyade 'âsî Bulgarları cüz'î

memnun ederek bugünkü ihtilâlin önü almak için neşredilmiştir. Rumeli'yi kat'iyen Memâlik-i Osmaniyeye rabt için yegâne çâre her noktasında İslam unsurunu, Osmanlı lisanını tezyîd ile ekseriyet teşkîline çalışmaktır. Bu netice kolaycacık istihsâl olunamaz. Birçok zaman ve paraya, tedkîkat-ı 'amîka üzerine kabul edilen bir planın tanzîmine, ve bilhassa sebât ve metânet ile tatbîk edecek iyi bir hükümetin vücûduna vâbestedir. Bâhusus ihtilâl esnasında tatbîki gayr-i kâbil ve muzırdır. Binâenaleyh bu neşr olunan nizamnâmeden maksat Bulgar teba'ayı oldukça hâlinden memnun ederek ihtilâlin önünü almaktır. Fikrimizce Bulgarların rahatsızlığı başlıca idarenin intizamsızlığından, adaletsizliğinden, sâniyen ahvâl-i iktisadiyelerinin fenalığından yani fakir bulunduklarından sâlisen yakınlarında bulunan İslav memleketlerinden gelen, havâceler vâsıtasıyla ahâli arasına neşr edilen fikr-i milliyettendir. Binâenaleyh hükümet ihtilâli men' ve te'hîr için bilhassa bunları ref' ve men'e uğraşmışlardır. Acaba neşr olunan bu nizamnâme bunu istihsâle kâfi midir? Nekâyisinden sarf-ı nazar mükemmel bile olsa istihsâl-i maksada kâfi geleceğini, ilkbaharda vukû'u muhtemel ihtilâlin önünü alabileceğini asla ümit etmeyiz. Fakat bununla beraber meva'îdimiz görenin noktası noktasına icrâsını, hem de tantana ve debdebe ile bâhusus kemâl-i sür'at ile icrâ olunmasını 'an samîm'ül-kalb temennî ve hükümet-i hâzıraya tavsiye ederiz.

Çünkü bunun tatbîkine başlanması ihtilâlcileri teskîn edemezse de ihtilâlcilerin kuvve-i askeriye ile te'dibini zamanında vukû'u melhûz müdahalât-ı ecnebiyenin ihtimal vukû'unu tenkîs ve bu da olmazsa bile müdafa'a-i hukuk devlete vasıta ve hükümet-i Osmaniyenin dâima yalan söylemek hakkında ki şöhretini izâleye hâdim olur ki bu da istikbalimiz için büyük bir fâidedir.

d.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 21 Sene 1[182]

1 Zi'l-ka'ide 1320 Perşembe / 29 Kanun-u sani 1903

Sahife 1

3.51 Makâlât-ı Siyasiye - Viyana Mülâkâtı

Makedonya meselesinin Osmanlı vatanperverlerini en ziyade havf ve herâse düşürebilecek bir noktası varsa o da bu ihtilâl ve ona müteferri' vukû'âtın muharebe-i Hayriye-i meş'ûme ile nihayetlenen bu sene –herkesin ihtilâli vukû'âtına müşâbih olmasıdır. Fi'l-hakîka bugünkü cereyân-ı vukû'ât yirmi yedi sene evvelkine –bazı teferru'at müstesnâ- tamamen benzemektedir.

Petersburg, Viyana'ya verilen sarayları 1872'de mesâil-i şarkiyeyi müttehiden hâl ve fasl etmeyi aralarında va'ad etmişlerdir. Bu sene – herkesin ihtilâlinin zuhûruyla beraber düvel-i mezkûre konsolosları vâsıtasıyla ihtilâlcilerin efkârını istifsâra ve Bâb-ı 'Âli'yi ıslahat-ı lâzıme icrâsına da'vete karar verdiler. Bâb-ı 'Âli bu tavsiyeyi kabul ile müte'addit ıslahat fermanı neşr ve tatbîkâtını teftîş için Server Paşa'yı fevkalâde komiser ta'yîn etti. Fakat 'asât ıslahat-ı mev'ûdenin tatbîk ve icrâsında şüphe ettiklerinden terk-i silaha razı olmadılar. Avrupa, bilhassa Rusya ise mevâ'id-i mezkûreyi kâfi görmedi. Bunun üzerine isyanın hitâmını siyaseti îcâbı pek ziyâde isteyen Avusturya-Macaristan hâriciye nâzırı Kont Andrássy[183], yine üç sarayın inzimâm-ı ra'yi ile bir ıslahat lâyihası tanzîm etti. Müsavât ve serbestiye'i edyâna ri'âyeti, iltizâmın lağvını, verginin bu sene - Hersek vilâyetine sarfını, köylülerin suhûletle arazi sahibi olmaları için ıslahat-ı emlâk icrasını, ve bi'l-cümle ıslahata nezâret etmek üzere nısfî Müslim, nısfî gayri Müslim müntehib bir meclis-i mahallî teşkîlini talep ve teklîf eden bu lâyiha hemen Bâb-ı 'Âli tarafından kabul olundu. Fakat tatbîk ve icrâsında yine te'hir ve tekâsül gösterildi. İşte va'ad olunan ıslahatın tatbîk ve icrâsında gösterilen bu 'atâlet sâikasıyladır ki, muhteviyâtı daha ağır ve tehditkâr Berlin memorandumu Andrássy Layihasını ta'kîb etmiş ve düvel-i sâirenin de meseleye müdahalesi üzerine İstanbul, Londra Konferansları ve nihâyet harb ahîr meydana gelmişti.

Şu esnada hemen aynı tahvilât ve tebdilâtın müşâhidi oluyoruz. Bugün 1870 ve 78 harpleri neticesinde Rusya ittifak-ı samimiyesinden ayrılan Almanya hâriçte

[182] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-21'de yer almaktadır.
[183] Gyula Andrássy: Dönemin Avusturya-Macaristan dış işleri bakanı. 1823-1890.

kalmakla beraber Petersburg ile Viyana sarayları 1897 i'tilâfıyla mesâil-i şarkiyeyi müttehiden hâl ve fasl etmeyi müte'ahhid bulunuyorlar. Makedonya ihtilâlinin zuhûruyla beraber bununla iştigâle başladılar. Bâb-ı 'Âli yine hükümât-ı mezkûrenin tavsiye-i akîdeleri üzerine, evvelkinden farklı bir ıslahat kararnâmesi neşr ve ber müfettiş 'umûmi nasb ve ta'yîn etti. Fikr-i iltihâk veya imtiyâz arkasından koşan Makedonya isyanı bu ıslahat ile iktifâyı tabî'î kabul etmediler. Yine ihtilâli men' etmeyi siyasetine nâfi' bulan Andrássy'nin halefi Goluchwsky ıslahat-ı ciddiye icrâsına ve bu hususta Rusya hâriciye nâzırıyla mülâkata lüzum gördü. İşte Rusya hâriciye nâzırının şu günlerdeki seyahati buna mebnî idi.

Makedonya meselesinde pek ziyâde menfa'atdâr ve zîmedhal olan Balkan hükümât-ı sağîresini Rusya âmâline celb için evvelen Belgrad ve Sofya'ya uğrayan Kont Lamsdorf Viyana'da Kont Goluchwsky ile birkaç defa mülâkatta bulundu. Sırbistan ve Bulgaristan'da pek büyük ümit ve heyecanlarla istikbal fakat aynı hararetle teşbî' edilmeyen Kont Lamsdorff'un Balkan'da, ne derece arzusuna muvaffak olduğu caâi su'âl olduğu gibi Kont Goluchwsky ile mülâkatından da henüz ma'lûmât-ı kat'iye alınmadı. Gazetelerin beyanâtına göre seyahatinden memnûnen 'avdet eden Lamsdorff'un Viyana'ya vürûdu bilhassa istifsâr-ı fikr için olup Kont Goluchwsky bir Makedonya meselesine müte'allik bir plan teklif etmediği gibi giderken de müşârun ileyh ile olan müdâvele-i efkârı üzerine mü'essis bir intilâf maddeyi hâmil olmadığı ve Viyana mülâkatı harekât-ı müstakbelenin mukaddimesi olup asıl meseleye Kont Lamsdorff'un, hükümdarına netâyic-i seyahatini arz ve hikâye etmesinden sonra karar verileceği te'min olunmakta imiş.

Fikrimizce Rusya hariciye nazırının yalnız bir istifsâr-ı mütâla'a için Viyana'ya ihtiyâr-ı seyahati biraz hakîkate de mugâyirdir.

Fi'l-hakîka Viyana müzâkeresinden tereşşüh eden ma'lumât iki hükümet siyasetinin hedef-i asliyesi, Balkan'da muhâfaza-i sulh ve binâenaleyh ne cihetten olursa olsun Makedonya'da zuhûr edecek ihtilalâtın önünü almak olup bunun için de şimdilik 1897 Balkan i'tilâfının ta'diline değil yalnız ta'dilen îzâh ve tefsîrine lüzum görüldüğünü dahi bildirmekte ise de iki hâriciye nâzırının esnayı mülâkatta daha maddi hususât, bilhassa Devlet-i 'Aliye'ye teklif edilecek ıslahat projesi ile de iştigâl etmiş olmaları zannedilir. Binâenaleyh bu mülâkat 'akabinde bir ıslahat lâyihası teklif olunacağını beklemek îcâb eder.

Bu âna kadar hikaye ettiğimiz müşabehet bu derecede dahi kalmadı. 1876'da Avrupa şark saraylarının, mesâil-i şarkiyeyi beynlerinde halletmek arzusu Avrupa düvel-i sâiresinin iğbirâzını mûcib olarak onlar da müdahale arzusu göstermiş ve İstanbul, Londra konferanslarına sebep olmuş oldukları gibi şu esnada Avrupa'da yine aynı hâl-i müşâhede olunmaya başladı. Avusturya ve Rusya'nın müdâhale-i fiiliyeleri diğerlerinin hırs ve hasedini celb ettiğinden ekseri Avrupa gazeteleri bir istilâf-ı 'umûmiyeden, bir Avrupa konferansı celb ile Berlin mu'âhedesini tatbîk-i lüzumundan hatta ıslahatı icrâ için Devlet-i 'Aliye'yi Avrupa nezâret ve teftişi altına almak ihtiyacından bahse mübâşeret ettiler. Bu fikirde bulunanlar şarka müte'allik her meseleyi açmak istedikleri gibi bilhassa şu esnada oldukça hâl-i sükûnette bulunan Ermeni mesele-i mühimmesini de meydana çıkarmak arzu ediyorlar. Böyle tekmîl mesâil-i mu'allikeyi ortaya çıkaracak bir konferans içtimâının, yirmi yedisine evvelki cereyân vukû'âtı tamam etmek üzere, ma'âzallah, başımıza birçok dertler, müşkülâtlar getirmesini belki ikinci bir

Sahife 2

Harbe, ikinci bir felâket-i azîmeye sebep olması muhtemeldir. Rusya'nın vaziyet-i hâzırasının, harb-i ahîrden evvelki vaziyetinden cüz'î farklı olması, Kırım seferinin bâr-ı sakîli altında bulunmaması yeni bir felâketin 'adem-i vuku'u hakkında biraz ümit verilebilirse de buna asla inanılmamak ve düşman hakîki ve milliyemizin, İslav cemiyetleri, Konikof halefleri teşvîkiyle Ayasofya'yı Türkler elinden tahlîse teşebbüs etmesi pek muhtemel bulunduğu daima düşünülmek lazımdır. Binâenaleyh hükümet-i Osmaniyenin daima bu ihtimali derpîş ederek her vâsıta ile konferanslar içtimâinden, felâket-i müdhişe-i melhûzaya uğramaktan kaçması îcâb eder. Hatta bundan tevkî için Makedonya hakkında tavsiye edilecek ıslahat lâyihasının hukûk-u hâkimiyetimizi mahal olmadığı halde muzır kalmasını ta'dile sa'y ederek kabul etmek lazımdır. Fakat gerek bu müşkülâtın tahaddisini men' etmek, gerek teklif edilecek lâyihasının aksâm-ı muzırasını ta'dîl ettirebilmek için en birinci lazım olan şey Makedonya ihtilâlinin tekrar iştigâline meydan vermemek ise ikinci çâre de hükümetin câiz i'tibâr olması, yani va'adlerini îfâ ettiğini göstermesidir. Bu ikinci çâreyi tamamen îfâ ve bihassa sür'at icrâsı ile Avrupa'yı iknâ etmek ve Rumeli'deki hâkimiyetimizin devamı için elzemdir. Halbuki daha bugünden, ilk adımdan itibaren hükümet-i hâzıranın bu vazifeyi îfâya 'adem-i ehliyeti, iktidarsızlığı, intizamsızlığı teyin etmeye başladı.

Müfettiş-i ‘umûmi ile valiler arasındaki câlib-i te’essüf ihtilâftan sarf-ı nazar, padişah ile valiler ve müfettiş-i ‘umûmi arasında kargaşalıklar gözüktü. Padişah eski i‘tiyâdını terk edemeyerek Makedonya vuku‘âtı raporlarını doğruca kendine takdîmini emr etti. Müfettiş Hüseyin Hilmi Paşa’ya resmen verilen iktidar fevkalâde hilâfete, onun azillerini arz ettiği me’murînin ‘azl ve tebdîlini, şahsî veya mensûbiyeti hakkında infi‘âlât vukû‘unu men‘ için reddetti. İşte bu gibi harekât gayri ma‘kulenin, ma‘âzallah, devletimizi mehâlik-i azîmeye giriftâr etmesi, ecdâd-i kiramımızın kemâl-i şerefle feth ettikleri Rumeli’yi de kemâl-i hecâletle kayb etmemize sebep olması pek muhtemeldir. Bu netîce-i mazlûmeden mütehassıl mes’uliyet-i azîmede harekât-ı mecnûnânesiyle buna sebep olan hükümet-i hâzıraya, ve bilhassa idare-i umûru ve hey’et-i vükelâya terk ile onları mevki‘ belâsından teftîş edecek yerde her işe karışan Sultan Abdülhamid-i sâniye yüklenecektir.

d.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 22 ve 23 Sene 1[184]

1 Zi’l-hiccee 1320 Cumartesi / 28 Şubat 1903

Sahife 4

3.52 Şark Meselesine Dâir

(Lam Elif) imzası atan arkadaşımız pek kıymetdar makaleleriyle (mesele-i şarkiye) yi siyasi, ilmi bir surette tetkîk etti ve hülâsa tetkîkat olarak dermiyân eylediği hey’et-i içtimâiye-i Osmaniyemizin bekâyı vücûdu, ancak bi’l-inkılâb kâbildir. Bu da şüphesiz efrâdın sa‘y ve ilmine vâbestedir.

Fi’l-hakîka, kavanîn-i mühime-i hayâtiyenin îcâbâtına tevessül etmeksizin yani akvâm-ı mukaddimenin te’mîn-i hayat ve sa‘âdet için kullandıkları vesâiti istihsâle sa‘y bulunmaksızın, eski silahlarımız, eski şerâit-i mevcûdiyetimizle şu pek kavî ve sağlam milletler arasında yaşayabilmekliğimizin imkânı yoktur.

Fakat bundan me’yûs olmamalı, kendilerinden daha müterakkî komşularının bî insaf darbeleri altında kuvvetsizliğini anlamış bazı milletlerin za‘aflarını, hastalıklarını ne

[184] Bu sayıların çevirisinin orijinal görüntüsü ek-22’de yer almaktadır.

yolda tedâvi ettiklerini tetkîk ile onları taklîde çalışmalıyız. ‘Asr-ı sâbıkımıza bu hususta bir iki misal tedârikinde dirîğ-i mu‘âvenet etmez. Mesela Prusya 1800’de Napolyon tarafından taraça verilmiş, harâb edilmişti. (Jena) Âkîbinde Prusyalılar istiklâl-i siyasilerini zâyi‘ etmek korkusuyla titriyorlardı. Halbuki bugün, asır başlarındaki gâlib düşmanlarını mağlûb ettikten sonra Avrupa hey’et-i düveliyesinde mühim bir mevkî işgâl ediyor. Bu milletin o büyük felâketleri savuşturarak bugünki şevket ve satvetini elde etmesi, şimdi bizim hırz-ı cân ile iktisâbına çalışmaklığımız iktizâ eden ilme şiddetle sarılmasından, ilm-i sayesinde ahvâl-i ruhiyesini tebdîl ederek taze bir ruh, zinde bir vücud ile meydân-ı münâza‘aya atılmasından ileri gelmiştir.

Almanya’nın o büyük yarası, ma‘ârifperver rical-i devletin, büyük filozoflarının (Stein) lerin (Fichte)lerin hâzık ellerinde pek yoluyla tedâvi gördü. Şitâyin-i neşr ma‘ârif için mektepler küşâd ederken Fichte[185] meşhur nutuklarıyla Alman kavmini ilme, ma‘rifete teşvîk eti. İlim ve ma‘rifetle Almanların hasta ruhunu da koşturdu. Bugün gördüğümüz Almanya, 1871 muzafferiyetini kazanan, ittihâd eden, gittikçe de kuvvet ve haşmet bulan, Stein[186] ve Fichte ve haleflerinin o ilim ve ma‘rifet Almanyasıdır.

Almanya, ellerine geçirdikleri şu devâyı o derece mükemmeliyetle tatbîk ettiler ki Fransızlar, 1871 hezîmetinin telâfisi için ona müraca‘atta hiç tereddüt etmediler. Jules Simonlar[187], Jules Ferryler[188], Povlisonlar, hâsılı Fransa’nın gözü açık takımı, o büyük felâketlerinin acısını, ilim ve ma‘rifeti, o acıyı tattıranlar derecesinde ehemmiyetle telakkî ederek mülklerinin her tarafında onun neşr ve ta‘mimiyle çıkarmak arzusuna düştüler. Fi’l-hakîka şimdi Fransa’yı tezyîn eden mü’essesât-ı ‘ilmiye ve sınâ‘iyenin pek çoğu, şu son otuz senenin mahsülüdür. Eski usul tedrîsin lağvi, yeni mektepler, müzeler küşâdı meclis-i ‘âli-i ma‘ârifin rütbece büyük zâtlardan ziyâde değerli eshâb-ı ma‘ârife tevdî‘î son darbenin verdiği yakaza sâyesindedir. Bugün ‘umûm dünyayı işgâl eden (terbiye-i etfâl) meselesinin kazandığı ehemmiyet de, hayat-ı akvâmda pek ziyâde hâiz te’sîr olduğundandır.

[185] Johann Gottlieb Fichte: Alman düşünür.Alman idealizminin önemli bir temsilcisidir. 1762-1814.
[186] Heinrich Friedrich Karl vom und zum Stein: Almanya’nın birleşmesine zemin hazırlayan Prusya reformlarını getiren devlet adamı. 1757-1831.
[187] Jules Simon:Fransız siyasetçi, milletvekili, eğitim bakanı. 1814-1896.
[188] Jules Ferry: Fransız eski başbakanı. Eğitimin zorunluluğu için mücadele etmiştir. 1832-1893.

Yaşamak için, refâh ve sa‘âdet bulmak için biz de böyle dökülmeli, bu devâlarla şifâ bulmalı, ciddî bir terbiye ile ruh-u ilmiyemizi takviye etmeliyiz. Vatanının selâmetini arayan her sahâb-ı hamînin bugün ilk işi, kendinden başlayarak ‘âile-i râhibâsını, vatandaşlarını füzüyât-ı ‘ilmiye ile tenvîr etmek olmalıdır. Eski fikirlerimizi, kuru sefâhlarımızı artık bırakarak ‘acz ve hatâmızı anlamak, onu böyle ta‘mîre çalışmak bütün Osmanlılara farzdır. Ahvâl-i ruhiyemizi ‘ilim ve ma‘rifetle değiştirmek, zinde milletlerin hâiz oldukları kuvâyi müte‘addideyi iktisâba çalışmak her vatanperverin en büyük vazîfesidir. Hastalığı esasından kavrayıp hey’et-i içtimâiyemize esaslıca bir devâ tatbîk etmek istikbâl-i içtimâiyemiz için en mühim en lâzım bir noktadır. Çünkü, hükümetin iyi bir şekil ahz etmesi de efkâr-ı münevvere eshâbının tezâyidine yani hey’et-i içtimâiyemizin dirilmesine muktedirdir. Hey’et- içtimâiyemiz hayat bulmadan, yani ümmet-i Osmaniye kuvâyi lâzimeyi elde etmeden ahvâli takdîr edemeyecek kimseler tarafından icrâsı mutasavvır bir galeyânı ihtilâl ile bugün şekl-i hükümet değiştirilmiş olsa bile, şark meselesi halledilmiş olmaz. Ve biz tamamiyle kurtulmuş sayılamayız.

İhtilâlin nâfi‘ olması için, tekâmülü takip etmesi, devamlı, ağır, düşünceli himmetler husûlü bulunmaması şarttır. İhtilâli zevâhirden ziyâde bu vatanda, ruh-u millette vücûda getirmeliyiz. Millet kendinden, hak ve vazîfesinden,

Sahife 5

istihsâline çalışılan usûl-ü idârenin mehâsininden haberdâr olmalıdır. Yâni uyanmalıdır. Hayrı şerden tefrîka muktedir, hak ve vazîfesini müdrik bir hey’et-i içtimâiye vücûda gelince, ona lâyık bir hükümetin zuhûru pek tabî‘îdir.

Bu sözlerimize yanlış ma‘nâ verilmesin. Bir taraftan istibdât-ı maddî hücumlar, fa‘aliyetlerle hırpalanırken diğer taraftan, fakat daha büyük ehemmiyetle, yerine getirilecek usûl-ü idârenin pâyidâr ve halaskâr olması için, çâreler taharrî olunmalı, zîr-i tatbîkinde eylediğimiz zulmü vücûdun tamamiyle zevâli için milletimiz ‘ilim ve ma‘rifetle tenevvür etmeli, ruh-u milliyemiz müfîd ve mü’essir bir inkılâba uğramalıdır. Hakîkaten de ısrâr ediyoruz. Arkadaşımızın dediği gibi, böyle mühim bir inkılâbın zuhûru vâkı‘an müşküldür. Fakat hiçbir vakitte mahal değildir. Husûsiyle bizim için müşkül olan bu inkılâb, evlâtlarımız için pek kolaydır. Çünkü onların genç mevcûdiyetleri her terbiyeyi, her tarz hayatı iktisâba pek müste‘ittir. Aklı başında olan analar, babalar, evlâtlarına pek dikkat etmeli, terbiye-i fikriye,

ma‘neviye ve bedeniyeleri için son gayreti sarf eylemelidir. Ta‘lim ve terbiye-i etfâl, bugünkü ebeveyn için pek mukaddes bir vazîfeyi, pek mühim bir mes’ûliyeti teşkîl etmektedir. Bi’-âhere ciğerpâelerini sefî ve bî mecâ görmek kadar ebeveyn için büyük cezâyoktur. Vatanın selâmeti bir taraf, çocuklarının refâh ve sa‘âdetini, vicdanlarının istirâhatini düşünen ebeveyn ve vazîfelerini tâ bidâyetten îfâ başlamalı, evlâtlarını güzel havîler, metîn terbiyelerle mu‘arrike-i hayâta tahammül eder bir hâle koymanın yolunu öğrenmelidir.

En büyük felâketlerimizden biri, herkesin hükümet kapısına göz dikmesidir. Zirâ‘at, san‘at, ticaret, hâsılı bütün bu güzel ve müstakil meslekler dururken, alın teriyle namuskârâne te’mîn-i hayât mümkün iken hükümetin tasdiken, şeref ve haysiyet-i insâniyeyi mahal, pek nâz ve niyâz ile senede dağıttığı altı yedi aylığın meftûn ve müntedâri kalmak, zamân-ı hâzırın îcabâtına o derece mugâyirdir ki ‘ârız olduğu hey’et-i içtimâiyeyi zillet ve inhitâta sürüklemekten gayri bir şeyi intâc etmez. Onun için anaların, babaların bugün yegâne düşüncesi, genç dimağları, daha beşikte iken, paşalıklar, kâtiplikler niyâzî ninnileriyle sâir bin türlü efsânelerle zehirlemeyip, her birinden kendine güvenir, bütün muvaffakiyeti kendi zekâ ve gayretinden bekler, dinç, gayûr, fa‘al vatandaşlar meydana getirmek, şu tufeyliyet-i vahîmeye bir nihayet vermek, hey’et-i içtimâiyemizi bu suretle tasfiye ve takviye etmek olmalıdır. İstikbâl-i millet ve vatan bugün anaların, babaların mukaddes ellerindedir. Her terakkiye müste‘id Osmanlılık hey’et-i içtimâiyesi, bu gibi dûr-i endişane, vazîfekârâne himmetlerle yakın bir zamanda belini doğrultabilir. Avrupa ile vücûda gelen kesret-i münâsebet sâyesinde, hükümetin meslek-i ma‘lûlune rağmen, şu son rub‘i asırda halkta görülen âsâr-ı intibâh ve tarakkî, bu ümidi hayliden hayliye artırıyor. Hevâ ve nâhevâ açılan mektepler, şebâb-ı hâzır üzerinde oldukça müfîd te’sîrler hâsıl etmektedir. Bugün hiç olmazsa bir kısım millette Avrupa’yı görmek, füyuzâtından hissemend olmak ihtiyacı baş göstermektedir ki, bunun lâzımı veche ile ziyâdeleşmesi, Avrupa’dan hakkıyla istifâde edilmesi, mücadele-i hayâ için onun silahlarıyla silahlanması hey’etimiz için pek büyük bir ihtiyaçtır. Hayat, memât meselesidir.

m.

Sahife 6

3.53 Tebdil-i Sadâret

Devlet-i Osmaniyenin teşkilât-ı esasiye-i siyasiyesinde makâm-ı sadâret pek büyük ve mühimdir. Bu makâm-ı müsavât-ı kâmile üzerine mü'essis şer'ı şerîf-i muhammediyeden müstebid olmayıp şark-ı müstebit hükümdarlıkları teşkilâtından taklîd olunmuş ise de tâ Abbasi halifeleri zamanından beri hemen bi'l-cümle İslam hükümetlerinde muhtelif nâmlarla eksik olmamıştır.

Düvel-i müstebidede hükümdarın keyfi, gayri ma'kul, ef'âl-i muzırasına karşı bir dereceye kadar siper olmak üzere makâm-ı vezâret-i 'azîmânenin vücûdu muktezîdir. Fi'l-hakîka, şeri'atın gösterdiği kavâid-i esasiye-i siyasiyeden pek uzaklaşmış, cumhuriyet-i dîniye-i müsâvetperverâne yerine irsî saltanat-ı müstebidde ve cibârâne haline girmiş Müslüman devletlerin de, sehâb-ı makamın şahsiyeti unutulmak şartıyla, sadâretin hüsnü hidmeti sebkat eylediği inkâr olunamaz.

Re'sinde bir padişah-ı müstebit gayri mes'ûl ile ef'âlinden ona karşı şiddetle mes'ûl ve fakat düstûr-u mükerrem, vekîl-i mutlak sıfatlarıyla hemen hemen nâmahdûd bir iktidâr-ı hakîki, fa'aliyet ve ehemmiyet-i şahsîlerine göre ya bizzat hükümdarda, yahut vezirinde bulunur. Bunun en a'lâ misallerini tarih-i Osmani gösterir: Selâtin-i Osmaniye, saraylarının hevâyi 'îyş ve sefâhatiyle hayat-ı maddiye ve ma'neviyelerini kaybedip, irade ve ihtiyarsız eşya derekesine indikleri zaman, sadr-ı 'azamlar 'âdetâ emîr'ül-ümerâlar, derecesine yükselir, iştirâk-i saltanat ve yeni bir sülâle-i hükümdarının vücûdu korkuları meydan alırdı. Makâm-ı sadâret kâ'ıdını akıl ve zekâ, 'ilim ve ma'rifet, nüfûz ve iktidardan bînasîb kimseler oldukça, Sultan her türlü arzu-yu keyfiyesine yol verir. Ve bu zavallı sadr-ı 'azamları pek cüz'i fâsılalarla, devirir, kestirir, boğdurur ve artık hûnrîzâne, mecnûnâne ef'âline kanun ile mevzû' hiçbir sedd-i ciddî kalmazdı.

Bu iki cereyân-ı ma'kusî birleştirip âhenk ve intizam vermek, yani padişahın arzu ve ef'âl gayri mes'ûlesini sadâretin iktidâr-ı mes'ûliyetle tahdîd ve idare etmek, ve sadâretin ve hidmet ve selâmet-i hükümdarîye ziyân verebilecek her türlü harekâtına, padişahın nüfûz ve kutsiyetiyle kem 'urmak nâdiren mümkün olabilmiştir: Abdülmecid ve Abdülaziz devirlerindeki büyük sadr-ı 'azamlar, bu âhengin husûlüne sa'y etmişler, ve bir dereceye kadar muvaffak da olmuşlardı. Mithad Paşa, âhenk mezkûru bir kanûn-u mevzu've müsebbit ile kat'î ve kavî bir

surette vücûda getirmeye gayret ce bu yolda başını bile fedâ eylemiş ise de, esbâb-ı mütenevvi‘a muvaffakiyetine mâni olarak, bütün bu iyi teşebbüsler, gayretler, fedakârlıklar, nihayet istidâd-ı mutlak hükümdarînin galebe-i kâmilesiyle hitâm bulmuş ve bu cihetle Abdülhamid’in sadr-ı a‘zamları efendilerinin evâmirini harfi harfine icrâya me’mur saray hidmeleri menzilesine inmiştir.

***

Bâb-ı ‘Âli ile Yıldız Sarayı arasında vukû‘a gelen şu nizâ‘da Abdülhamid’in galebesine en çok çalışanlardan biri de, o zamanlar mâbeyn baş kâtipliği me’muriyetinde bulunup, Padişahın makyevelliyane ef‘âline üstadlık eden, şimdi sadâretten me‘zûliyetini haber aldığımız küçük Said Paşa idi.

Said Paşa zekâ ve fetânetlerini ekseriyâ hîle ve desîse cihetine imâle eden tabî‘at ashâbından olup, bir dereceye kadar tahsîl gördükten sonra, gazeteciliğe girmiş ve bilhassa bu mesleğinde o zamanlardaki muktedir gazetecilerden ve serbestî-i matbu‘attan bi’l-istifâde – ahvâl-i siyasiye-i ‘âleme haber olmuş ve zekâyı fıtriyesine manzûm müktesebât ‘ilim ve irfânını me’murîn arasında “tefeyyuz” nâmı verilen vusûl

Sahife 7

câh ve ikbâl arzusuna hâdim kılarak nihayet mâbeyn-i ser kitâbetine kadar yükselmişti.

Bu esnalarda kanûn-u esasîyi ilan ettiren Genç Osmanlılar, reisleri Büyük Mithad ile mevki‘ iktidarda bulunuyorlardı. Küçük Said bu fırka-i siyasiyenin ‘aleni olmaktan ziyade hafî bir düşmanı idi. Hürriyet taraftarı bir fırka herkesin efkârında hür olmasını kabul eder. Binâenaleyh Said Paşa’nın da fırkamız efkârına mu‘ârız, muhafazakâr yahut usûl-ü istibdâd taraftarı olmasına ve hattâ Devlet-i Osmaniye’nin bekâ ve selâmeti için bu usûl hükümeti daha muvâfık görmesine ve ona göre hareket eylemesine karşı, efkâr ve mesleğimizin doğruluğunu ve ef‘âlinin memleketimizce olan muzırrâtını irâ’e ve isbât zımnında îrâd edeceğimiz edile ve berâhînden başka diyeceğimiz yoktur. İslamiyet hüsn-ü zan emreder. Binâenaleyh Said Paşa’nın sırf menfa‘at-i şahsiyesini, üç beş günlük hayatındaki sa‘âdet mevhûmesini gözeterek, bunları tekeffül eden bir hünkâra yaranmak için değil, belki vatan ve milleti hakkında menfa‘atli ve lâzım olduğuna cidden kâni‘ olduğu için mezkûr efkâr ve ef‘âli kabul ve icrâ eylediğine inanmak isteriz. Lâkin…Lâkin teşebbüsâtında muvaffak

olamamış. teşekkül etmek istediği tarz-ı hükümet tamamen yıkılmış ve benâberîn tasavvur edilebilecek her türlü tehlikenin önü alınmış iken, hüsn-ü niyet ve samimiyetine kendisinin de şüphesi bulunmayan Mithad Paşa'yı boğduruncaya, bütün Genç Osmanlıları mahvettirinceye kadar, Said Paşa'nın efendisine ettiği nesâyih ve teşvîkâtı bir türlü tefsîr ve te'vîl olunamaz. Sadr-ı sâbık bu ef'âlinden dolayı mu'âsırînine, ahlâka, tarihe karşı şiddetle mes'uldür.

Said Paşa o zamandan beri birkaç defa makâm-ı sadârete geldi. Abdülhamid-i Sâni, müşârunileyhi, bilhassa müşkül ve tehlikeli zamanlarda kullanmak için elinde sakladı. Zîra Küçük Said, dirâyeti, kurnazlığı sâyesinde, kendisini dâhil ve hâriçte, muktedir, müdebbir, muktesid, müstakim, umûr-u âşinâ, sû-i isti'mâlâta düşman bir adam gibi göstermeye muvaffak olmuştu. Fi'l-hakîka, bu evsâfın bir kısmı, bâhusus ekser vüzerâyı saltanata nisbetle, bilhassa umûr-u sarrafiye ile mütevağğil olup, Devlet-i Osmaniye umûr-u maliyesine münasebetdâr ecnebîlere kabul ettirmişti. Asıl garibi umulmadık bir hareketiyle efendisine karşı da nefsini, hayatını sigorta ettirmeye kalkışmasıdır! Zamân-ı sadâretlerinde musârıfça cüz'i tenkîhât, idarece bazı tanzîmât, i'tibârı mâli-i devleti biraz yükseltmek, duyûn-u 'umûmiyece bazı ıslahatta bulunmak gibi ufak tefek hizmetleri vukû'a gelmekle beraber, memlekete büyük ve ehemmiyetli bir hizmeti sebkat etmemiş ve kanûn-u esasiyenin te'sîsine mümâna'at ve idare-i hâzıranın takririne mu'âvenetle ettiği büyük zararı asla telâfi eylememiştir.

***

Said Paşa'nın yerine geçen Ferid Paşa, Avlonyalı asil bir Arnavud ailesine mensûb, iyice tahsîl görmüş, Garp efkâr ve irfâniyle oldukça tenvîr-i zihin eylemiş, zeki, iyice fünûna âşinâ, bazı elsine-i ecnebiyeye vâkıf, müteşebbis ve gâyet harîs câh ve şöhret, elli elli beş yaşlarında bir zâttır.

Sadr-ı sâbık Cevad Paşa gibi, Ferid Paşa da birdenbire ve büyük bir sür'atle makâm-ı sadârete fırladı. Konya valiliğinden sarf-ı nazar, hidemât-ı sâbıkası cüz'î ve gâyet siliktir: mahkeme-i ticaret a'zâlığı, adliye müfettişliği, Sofya komiser mu'âvinliği gibi bazı me'muriyetlerden sonra, şurâyı devlet a'zâlığında bulunmuş ve 1315 senesi Konya valiliğine ve nihayet Rumeli vilâyetleri ıslahat komisyonuna re'is-i nasb olunmuştur.

Ferid Bey'in Konya valiliğine kadar olan şöhreti hiç de yüzünü ağartacak sûrette değildir…Neyse bu sahifeyi çabuk kapatalım!

'Ukalâdan geçinen bazı paşalarımızın esâsi hamiyetsizlik ve tenperverlikten i'bâret bir felsefe-i miskinâne ile Devlet-i Osmaniye'nin artık mahv olmuş bitmiş olduğuna kana'at ederek, hiçbir teşebbüs ma'ârifperverâne ve müceddidânede bulunmaması düstûr'ul-harekât ittihâz ve hikmet tenperverânelerine mu'ârız görünen kimseleri humk ve cehâlet, ahvâl-i memleketi anlayamamak, efkâr-ı hayâliye arkasından koşmak ile bi'l-ithâm istihzâ eyledikleri böyle bir zamanda, Ferid Bey'in Konya valiliğinde, - velev sırf gazetelerle kendini medh ettirmek içün olsun – mektep, mu'arrız, müze açmak gibi hareketleri, bir dereceye kadar fikr-i teşebbüs ve terakkî sahibi olduklarını gösteriyor, ve zamân-ı sadâretlerinde memleketimiz içün nâfi' ve makâm-ı cedîdelerinin büyüklüğü ile mütenâsip hidmetlerde bulunacaklarına dâir az ümit veriyorsa da, mâzinin karalığı ve saray mahlûku olması bu küçük şu'le ümidi, der'akab setreyliyor. Binâenaleyh vukû'a gelen tebeddül-ü sadârette, Padişahın genç ve nüfuzsûz bir bendesini sür'atle yükselterek, bütün evâmirine ita'at-ı kâmile ile münkâd bir sadr-ı a'zam elde etmek ve bu sûretle iktidar nâmahdûd zâtiyesini tamamen muhafaza eylemek arzuyı istibdâdkâriyesinden başka bir şey görülemiyor.

Bununla beraber, Ferid Paşa selim merâtibin son kademesine vekâlet-i mutlaka makamına eriştiği cihetle artık merâtib-i resmiye ile daha ziyâde yükselmesine yol yoktur. Binâenaleyh, sadr lâ hak, pek ma'ruf olan hırs-ı şedîdine zekâ ve ma'lumâtını rehber ittihâz ederse, geri mâzisini temizleyecek, belki de iyice bir nâm bırakacak ve sâ'ili bulmakta güçlük çekmez.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 24 Sene 1[189]

15 Zi'l-hiccee 1320 Cumartesi / 14 Mart 1903

Sahife 2

3.54 Makâlât-ı Mahsusa - Seferberlik

Rumeli vakâyı'i günden güne kesb-i vehâmet eylemekte, ilkbahar yaklaştıkça Osmanlılığı tehdîd eden mehâlik tezâyid etmektedir. Rusya ve Avusturya, Hükümet-i Osmaniye'ye kabul ettirmek üzere fikirlerince muvâfik buldukları bir ıslahat lâyihası tanzîmi ile uğraşırken, Bulgarlar sene-i sâbık ihtilâlinin te'sîrâtını idâme içün Rumeli'ye taraf taraf eşkıyâ çeteleri sevk ediyorlar. Bulgaristan'ın ihtilâciler hakkındaki meşkûk tavır ve hareketinden şüphelenen ve ihtilâlin netâyicinden korkan Balkan hükümâtıyla düvel-i mu'azzamadan bazıları ve devletimiz yavaş yavaş silahlanmaktadır.

Mevâd-ı esâsiyesi Kont Lamsdroff'un Viyana'yı

Sahife 3

ziyareti esnasında tekrar eden lâyiha-i ıslahiye, mülâkât-ı mezkûreden beri birçok ay geçtiği halde henüz Bâb-ı 'Âli'ye takdîm edilemedi. Bu te'hir, diplomasiye has evsâfdandır. Hattâ bunun içindir ki muhtelif fark-ı siyâsiye, diplomatların harekâtını tesrî', mukarrerâtını te'cîl için vesâit-i şedîde isti'mâl, ihtilâller, isyanlar îfâ ederler. Bazı gazeteler, lâyihanın mezkûr iki kabine tarafından kabul edilir edilmez Bâb-ı 'Âli'ye teblîğ olunacağını, hükümât-ı sâirenin tasdîkine arz edilmeyeceğini beyân etmekte iseler de mevcut delâil ve emâret tasdîk için değilse bile, rızâlarını istihsâl için olsun, düvel-i mu'azzama-i sâireye eş'âr-ı keyfiyet edilmekte olduğunu göstermektedir, hattâ el'ân devam eden te'hirin de bundan neş'et ettiği zan olunur. Islahat lâyihasının teferru'âtı henüz ma'lum değildir. Yalnız, bazı evrâk-ı havâdis esasen, Gülhâne Hatt-ı Hümâyunu'nundan beri mev'ûd olduğu halde tatbîk edilmeyen usûl-ü iltizâmın lağvi, polis ve jandarmanın ıslahı maddelerinden başka 'alel-'umûm ma'âşatın muntazaman te'diyesi çâresinin istihsâli, vilâyet ahvâl-i mâliyesinin tanzîmi ve mühim me'muriyetlere Hristiyan me'murlar ta'yini husûsâtını

[189] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-23'te yer almaktadır.

muhtevî olduğunu ve ‘umûmiyetle mukaddimen tavsiye edilen ıslahat lâyihalarına müşâbih (ve hâl-i hâzırın) muhafazasına ma‘tûf ettiğini beyân etmektedirler. İşte bugün sulh ve sükûnun i‘âdesini isteyen birkısım halk bunun tebliği ve tatbîkini intizâr ediyor. Fakat herkes bunu beklemekle iktifâ etmiyor.

Bir taraftan bu tanzîm olunurken diğer taraftan Makedonyalılar, evvelce ‘arz ettiğimiz vechile bundan bir fâide me’mûl etmeyen, daha doğrusu, lâyihanın vücûdunu istemeyen Makedonyalılar kemâl-i germî ile ihtilâli hazırlıyorlar. Rakip iki parti, Sarafov ve Mihaylovski komiteleri ihtilâli daha evvel çıkarıp bütün idâre-i umûru eline almak içün yekdiğeriyle müsâbaka ediyorlar. 1897’de Bulgar Hükümeti tarafından müzâyedeye çıkarılıp İvanof isminde bir Makedonyalı tarafından satın alınarak Bulgaristan’ın muhtelif şehirlerinde de depolara vaz‘ edilen 92 bin tüfek kemâl-i isti‘câl ile Rumeli hudûduna sevk olunuyor. Mihailofski’nin arzu ettiği yüz elli bin franklık istikrâza muvaffak olduğu, Sarafov’un bizzat ‘usât başında Rumeli’ye geçtiği haber veriliyor. Müşevviklerin bu fa‘âliyeti, Usturuma Vadisiyle Ohri ve Prespa Gölleri civarındaki müsâdemât-ı ahîre ilkbaharda kanlı mücadelelerin vukû‘una birer işâret ‘adolunabilir.

Rumeli meselesinde en büyük rolü oynamağa müsta‘id Bulgaristan emâreti de el’ân bir de arkasından icra‘âtına devam eyliyor. Daima sulhperverliğini tekrâr ediyor. Fakat Makedonya muhâcirleri mesâ’ibinin Bulgarlarda hâsıl edeceği heyecânı men‘ ve zapta muvaffak olamaması ihtimalini de ilâve etmeyi unutmuyor. Mösyö Danef her taraftan hatta Meclis-i Mebusan a‘zâsından Makedonya komitelerinin lağvi hakkında edilen tavsiyelere “hükümetin tedâbir-i şedîde ittihâz edeceğini, ahvâl-i diğer tedâbir ittihâzını îcâb ettirirse onları da tatbîkte tereddüt etmeyeceğini” beyân ile mukâbele eyliyor. Mösyö Le Deskanof tüfeklerin hiç olmazsa naklini “ta‘vîk” ettiğini fakat kanûn-i esâsi mûcibince tüfek nakliyâtını men‘ edemeyeceğini söylüyor.

Avrupa ve bilhassa Rusya efkâr-ı ‘umûmiyesi de, Bulgarların vakti gelmeden sulh taraftarı olan Avrupa hükümetlerini darıltmakla beraber ihtilâlcileri de dilgîr etmemek politikasına muvâfık bulunuyor. Makedonya’dan firâr ile Bulgaristan’daki “Rila” Manastırı’na ilticâ eden bazı biçâreler bu iştirâk-i efkâra vâsıta oluyorlar. Bunların hikâyelerine tercümân olan bazı İngiliz gazeteleri bütün ‘âlem-i medeniyeti Türkler ‘aleyhine teşvîk eyliyorlar. Bulgar Hükümeti ve Prens Ferdinand tarafından i‘âne alan bu muhâcirîne lütuf ve mu‘âvenet, elyevm Rus İslav cem‘îyat-ı

hayriyesinin en büyük emellerinden birini teşkîl ediyor. Sofya Rus konsolosunun haremi bu firarîlerle meşgul olarak hükümetine raporlar takdîm ediyor. Rusya sefîri Mösyö Zinovyev "bu bedbahtların vürûdundan, Türkler hakkında, muhtasıl kin ve 'adâveti Bulgar Hükümeti'nin zapt ve men'e muktedir olamayacağını, eğer Makedonya'da emniyet ve sükûn yakında te'mîn edilmezse ilerde neler zuhûr edeceğini keşf etmek kâbil olmadığını" beyân eyliyor. İhtilâlcilerin fa'âliyet-i ahîresine, Bulgaristan'ın bu terâhi-i devr-i endişânesi ve efkâr-ı 'umûmiyenin gittikçe çoğalan i'âne-i ma'neviyesi munazzam olunca Rumeli meselesinin kolaylıkla bastırılamaması ıslahat-ı mev'ûde ve müstakbelenin de ihtilâlin önünü alamayarak Balkan meselesinin bütün mehâlik ve muhâzaratıyla meydana çıkması ihtimali tezâyid ediyor. İşte bazı devletlerin bugün öte beri hazırlıklarda bulunmasının esbâbı budur.

Sırbistan ve Yunanistan'ın sulhperver olmakla beraber hakk-ı meşrû'ilerini müdâfa'a ve muhafazaya hazır olduklarını beyân ettikleri şu esnâda, Avusturya- Macaristan hudûd kolordularından zâbitân izinleri men' ve rediflerin müheyyâ bulunmaları emr olundu. Hükümetin muhtelif şimendifer kumpanyalarıyla luit kumpanyasına vesâit nakliyelerini hazır bulundurmalarını emr ettiği haber alındı. Öteden beri Selanik'e gözünü diken bu hükümetin yalnız başına Makedonya'ya girmesini, Balkan'da icrâyı nüfûz etmesini, elbet, Rusya çekemezdi. Binâenaleyh onun da redif zâbitânına, seferberlik emri akabinde yirmi saatte alaylarına iltihâka hazır olmalarını emr ettiği mesmû'dur.

Hükümet-i hâzıra, evet bugünkü hükümet bile vakâyi'nin ahz ettiği vaz'îet-i mühlike-i mebhûseyi takdîr etti. İkinci, üçüncü orduların seferber hâle vaz'ini emr eyledi. Biz, hükümetin bu kararını tamamen tasvîb eyleriz. Hukûk-u Osmaninin müdâfa'ası içün devletin bugün tedârikât-ı seferiyede bulunması fikrimizce elzemdir. Vukû'ât, ihtilâlin devam edeceğini gösteriyor. Bulgaristan'ın harekât ve icra'âtı, zamân-ı münâsib beklediğini, Avrupa efkâr-ı 'umûmiyesi hazırlandıktan, Makedonya ihtilâli lüzumu kadar tevsi' ettikten sonra, artık "heyecân-ı efkâri men' ve zapta kâdir olamayarak" Rumeli'ye atılacağını bildiriyor. Bulgaristan'ın bu hareketi tekmîl Balkanı alt üst edebiliyor. Avrupalıların Şark Meselesi nâmını verdikleri, bizi Avrupa'dan koğmak meselesini meydana çıkarabilir. Bulgarların Edirne ve Selanik vilayâtına girebilmeleri, Makedonya'yı paylaşmayan Balkan hükümât-ı sağîresini bunlara icrâyı nüfûz arzusunda bulunan hükümât-ı mu'azzamayı hep bu bedbaht

memlekete, Rumeli'ye toplar. Bu halde ise ma'âzallah, ya Mösyö Zinovyev'in dediği gibi neler zuhûr edeceğini keşf olunamaz veya netîce-i melhûzanın keşfi pek kolay olur.

Binânenaleyh idareye sokması yüzünden ihtilâlleri men' edemeyen hükümet hiç olmazsa efrâd-ı milletin şecâ'at ve hamiyetinden istifâde ile bu muhâzara-i 'azîmeyi def'e çalışmalıdır. Bunun men'i, Bulgaristan'ın ümîd-i muvaffakiyetini selb edecek veya bir teşebbüsü hâlinde ilk hamlede ona iktidarsızlığını anlatacak kuvve-i azîmenin elde bulundurulmasına mütevakkıftır. Evet! Ya Bulgarlar kalkamamalı veya ilk musâdemede ezilmelidir. Bu ilk müsâdeme pek mühimdir. Ordu-yu Osmani'nin ilk tesâdümünde muvaffakiyetsizliği bütün hükümâtı celb ile Rumeli'yi kaybetmemize sebep olabilir. Bu sebepten hükümet tedârikât-ı seferiyesiyle Bulgarları ümitsiz bırakmağa veya ilk müsâdemede istihsâl-i muvaffakiyete gayret etmelidir.

dal.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 25 Sene 2[190]

1 Muharrem 1321 Pazartesi / 30 Mart 1903

Sahife 1

3.55 Makâlât-ı Siyasiye - Rumeli Islahatı

Şu on beş gün zarfında Rumeli'ye müte'allik epey mühim bir vuku'ât meydana geldi. Rusya'nın, bu İslav hâmi'i muktedîrinin verdiği emir üzerine Bulgaristan Hükümeti, Makedonya komitelerini resmî olarak lağv ve ru'esâsından bazılarını tevkîf etti. Avrupa'nın müsâ'ade-i zımniyesi ile, Balkan mesele-i hâzırasında düvel-i mu'azzamaya pîşvâlık eden Rusya ve Avusturya Devletleri müştereken tanzîm ve hükümât-ı sâireye mahrumâne teblîğ eyleyerek tasvîb ettikleri ıslahat provasını Bâb-ı 'Âli'ye verdiler. Padişah, herkesi şaşırtacak, 'âdetâ, ciddiyeti husûsunda şüpheye düşürecek derecede sür'atle projeyi kabul eyledi. Artık, bugün tekmîl inzâr-ı siyasiye

[190] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-24'te yer almaktadır.

ıslahat-ı mebhûsenin tatbîkine müteveccih, ekseriyetle ‘âlem-i medeniyet ‘icâleten edilen bu va‘din incâzına muntazır bulunuyor.

Lâyiha-i mezkûre, hükümetlerin mazhar-ı tasvîbi olduğu halde birçok politikacıların i‘tirâzına uğradı. Bunların ekserîsi lâyihanın vüs‘at-ı kâfiyeyi hâiz olmadığını iddi‘â ediyorlar. Fi’l-hakîka gazetemizin diğer cihetinde görüleceği vechile, bu ıslahat tavsiyenâmesi Devlet-i ‘Aliye’nin Rumeli’den def‘ini veya bir murâkabe-i devliye tahtına alınmasını isteyen Osmanlı düşmanlarını ve husûsiyle ihtilâlcileri memnun edecek gibi değildir. Avrupa’dan ümit edilmeyecek derecede mu‘tedil olan bu prüze, devletin i‘lân ettiği Rumeli ıslahatından fazla olarak başlıca müfettiş-i ‘umûminin vâsi‘ iktidarla ve mukannen bir müddet içün ta‘yinini, jandarma tensîkâtı içün Avrupa zâbitleri istihdâmını ve vâridat ve vilâyetin Bank-ı Osmani tarafından kontrol edilerek evvelâ vilayât masârıfına sarfını tavsiye eylemektedir.

Şera’it-i mebhûse İslamiyet ve Osmanlılığa düşmanlıktan başka bir his taşımayanlara az geliyor. Fakat bizce kâfi ve hatta fazladır bile. Çünkü mukannen zamanlı müfettiş ta‘yîni ile varidât ve vilâyatın vilâyetlere hasrı nîm-i imtiyâz demektir. Menâfi‘-i mütezâdde ve kesîranın mültekâsı olan Selanik, Kosova ve Manastır vilayetlerine imtiyaz-ı idâre i‘atâsı şu esnada gayr-i kâbildi. Tevsî‘ -i nüfûz maksadı ile Balkan Hükümetini mücadelât ve hamiyeye ilkâ edecek böyle bir sûret cümle Yunanlılar, Sırplar, Avusturya ve hatta Fransız ve Ruslar ma‘ârız ederler. Bu sebepten lâyihadaki tarz kabul olundu. Bu şerâ’it, nîm-i imtiyâz tevlîd ediyor demiştik. Fi’l-hakîka, müfettiş-i ‘umûmi ismini taşıyan ve gâyet vâsi‘ iktidara mâlik olan bu büyük me’mur daima tecdîd edileceği cihetle bir müfettiş değil bir vali’i-i ‘umûmi demektir. Müşârunileyh, mukannen bir müddet içün ta‘yîn olunacak ve düvel-i mu‘azzamadan istifsâr edilmeden ‘azl edilemeyecektir ki bu suretle müfettiş-i ‘umûmi bir dereceye kadar düvel-i mu‘azzamaya müstenid ve tâbi‘ bulunacaktır. Bugün islamdan ta‘yîn edilecek müfettiş-i ‘umûminin, yarın, küçük bir ihtilâf neticesinde Hristiyandan olması talep olunmak mümkündür ki bu halde, Rumeli’nin sabık Rumeli’-i Şarkî’den farkı pek az kalmış olur.

Bu şart, ma‘nevi bir imtiyâz bahş etmektedir. Vâridat ve vilayâtın vilâyetlere hasrı ise maddi bir mümtâziyet teşkîl eder. Şart-ı ahîr bugün varidât-ı ‘umûmiye’-i devletin tenâkısını mûcib olacağından başka iktisâden bu vilayetlerin ayrılması demektir.

Hülâsa, Rusya Hükümeti'nin Cerîde-i Resmiyesindeki teblîgâtta görüldüğü vechile, müstakbelen bir suret-i vâsi'ada tezyîd ve ikmâli kâbil, ve "tatbîkatı sefîrler idaresinde konsoloslar tarafından icrâ edilecek, teftîşât-ı mükemmele" ile te'mîn olunacak bu ıslahat, merğûb-u zaman olan siyaset maddiyetperverânenin bir mahsûl-ü mükemmelidir: az söz, çok

Sahife 2

netice, ma'a-mâfîh, tekmîl bu kusurlarıyla beraber hâlimizi, hâli pür melâl memleketi düşünerek, lâyiha'-i mezkûrenin kabulünü elzem 'add ve hatta iyi bir hükümetin bu kusurları bi'l-fi'il ref' edebileceğini ümîd eyliyoruz. Fi'l-hakîka, müfettiş-i 'umûmi hakkında 'arz ettiğimiz mülâhazât bedbînânenin, me'muriyet-i mezkûreye muktedir, müstakim, vatanperver, fa'al, îcâbında vatanı uğrunda istirahatini fedâya hazır vüzerâ ta'yîn ederek önünü almak, v3aridât husûsunda, ademe iş bulmak usûlünü terk ile me'murîn vilâyeti lüzûmu derecesine indirmek, muktedir adamlar istihdâm etmek suretleriyle ve memleketin terakkiyât-ı iktisadiyesine çalışarak vâridâtını tezyîd ile telâfi eylemek kâbildir. Fakat, hükümet-i hâzıra bunları yapabilir mi? İ'tiyadât-ı seyyi'esini, iltimâsını, irtişâsını, rehâvetini terk eder mi? Ah! İşte en muzlim nokta burası değil midir? Memleketin her önüne gelen kavî devlet elinde bâzîçe olmasına, sevgili vatanımızın ihtilâllerle, harplerle, hattâ zaferlerle parça parça dökülmesine, şu gördüğümüz bugünki müdahalenin vukû' bulmasına hep sebep bu hükümet değil midir? Eğer Padişah sadârete iktidar-ı meşrû' tâ birincisini verse idi, Rumeli sadrazamı demek olan bu müfettiş-i 'umûmiye mahal kalır mı idi? Beytü'l-mâl-i millet, Yıldız sefâhethânesine nakl olunmasa, kâselîsân-ı zaman ceplerinde, paşa elbiseli çoluk çocuk elinde mahv ve fenâ edilmese idi, Rumeli emvâlinin, iftirâk-ı hakîki-i müstakbele pîşdâr olarak emvâl-i 'umûmiyeden tefrîkine ihtiyacı mı kalırdı?

Fakat ne çâre ki bugünki halimiz böyledir. İşte bu sebepten, yine menâfi'i 'âliye-i Osmaniyeyi düşünerek, şerâ'it-i mezkûrenin padişah tarafından kabulünü münâsib görüyoruz. İstanbul'dan yeni gelen haberlere göre, padişah, ıslahat-ı mebhûsenin bütün Rumeli'ye teşmîlini irade etmiştir. Bu karar, "Makedonya'nın" Rumeli içerisinde dağılmasına, Makedonya istikbalinin bütün Rumeli'ye râbıtasına çalışmak demek olduğundan siyaseten fâidelidir. Fi'l-hakîka üç vilâyet yerine altı vilâyet vâridâtından ekseriyetle vazgeçmek Anadolu vilâyeti içün, bir bâr-ı sakîl teşkil ederse de 'arz ettiğimiz vechile ıslahat-ı idâre icrâ olunursa bu sonraki mahzur da kalkar.

Lâyihanın bu suretle kabulünden sonra, en birinci iş bunu tamamen tatbîke gayret etmektir. Aksi halde ihtilâlcilerin harekâtına, daha çok müdahalelerin vukû'una sebep olunmuş olur. Islahat-ı mev'ûdenin tatbîki içün de fikrimizce en lüzümlu şey, Rumeli'de muktedir ve müstakim me'murîn istihdâmıdır. Devletimiz, ma'at-teessüf bu hususta pek fakirdir. Ma'a-mâfîh öteden beri de bilhassa unutulmuş menkûb ve müttakî fevkalâde muktedir değilse de hüsn-ü niyet sahibi adamlar bulmak kâbildir. İşte hükümet, padişah menâfi'i 'umûmiye karşısında, bir lahzacık menfa'at-i şahsiyesini unutup bunları Rumeli'ye yollamalı, Hüseyin Hilmi ve Nâsır Paşaların küçük bir teftîş üzerine içinde yüzlerce iktidarsız, 'alîl, bâhusus hırsız zâbit ve ifrat çıkaran jandarma gibi umûr-u mülkiye, bilhassa maliyede, mümkün olduğu kadar tathîr edilmelidir. Bütün arzumuz, memleketimizin her tarafında birden zulüm ve i'tisâfın ref'i, bütün vatandaşlarımızın hep birden müsâveten ni'met-i refâha mazhar olmasıdır. Fakat madem ki bugün Rumeli tehlikededir. Bi'l-cümle iktidarımızı oranın tedavisine hasr etmeliyiz.

Bu tarzda hareket olunursa Rumeli'nin oldukça rahat edeceğini ve ihtilâlcilerin bir zaman içün kaybolacağını ümit ederiz.Ma'a-mâfîh bu neticenin istihsâli hükümet-i hâzıranın iktidarsızlığı unutulsa bile, birçok zamana tevakkuf edeceğinden bugünki ıslahat lâyihası ile de Rumeli tehlikesinin hitâm bulduğu zan olunmamalıdır. Rusya bâlâda mebhûs teblîgât-ı resmiyesinde "… eğer İslav hükümatı kendilerine vakit ve zamanla i'ata edilen nesâyih-i hakîmâne hilâfına hareketle vesâit-i cebîre ve ihtilâliye ile Balkan şibh-i cezîresindeki vaziyet-i hâzıranın ta'dîlini istihsâle karar verirlerse unutmamalıdır ki,Rusya, ne evlâtlarının bir damla kanını, ne Rus ahâlisi mîrâtının (servetinin) en küçük bir parçasını fedâ etmez." diyor.Bu beyanât kısmen Osmanlılarca ümit bahşeder.Rusya'nın emr-i kat'îsi ile Makedonya komitelerini resmî olarak lağv ve rü'esâsından ba'zılarını tevkîf eyleyen Bulgaristan Hükümeti, Meclis-i Meb'ûsanın bu hususstaki i'tirazâtına "… Bulgaristan küçük bir hükümet olup Makedonya meselesinin hallini der'uhde edemeyeceğini, bu sebepten Makedonyalılara ümit vermek lazım " olduğunu beyân eylemiştir. Dânif Efendi'nin bu cevabı da mahzûziyet bahşeder. Fakat bununla beraber nazardan kaçırmamalıdır ki, Büyük Bulgaristan Çarlığı'nı vücûda getirmek Bulgarların en büyük emelidir. Bulgar Hükümeti bir taraftan komiteleri lağv ettiği halde ahâlinin ve Makedonyalıların muhabbetini selb etmemek içün, diğer taraftan bazı ru'esânın, bilhassa Sarafov'un kaçmasına meydan vermiştir. Bundan başka Bulgaristan,

“muhâcirlerle, Bulgaristan’da toplanan eşkıyânın hudûd-u Osmaniyi geçmemeleri içün (!)” Edirne cihetine kuvve-i azîme tahşîd eylemektedir.

İhtilâlcilere gelirsek, bunlar ıslahattan hiç de memnun değildirler. Gelen haberler, birçok çetelerin daiman hazırlanıp hududu geçtiğini bildirmekte “teşkilât-ı dâhiliye” ismini alan Rumeli vilayâtındaki ihtilâlcilerin ilkbaharda ihtilâle karar verdiklerini öğretmektedir.

Hülâsa Avrupa devletleri ve Rusya efkâr-ı sulhcüyânelerini söylemekle, Bulgaristan, komiteleri lağv etmekle beraber ahvâl-i kesb-i sükûnet etmemiştir. Hatta her türlü ihtimalâta karşı Avusturya ve Rusya’nın bazı teheyyü’ât-ı askeriyede bulundukları, Balkan hükümât-ı sağîresinin hep hazırlandığı ma‘lumdur.

Rumeli’de serî‘an bastırılamamış bir ihtilâl, Bulgaristan’ın Makedonya’yı ilhâk arzusu, Ferdinand’ın, bu ecnebî prensin tahtını büyük Bulgaristan esas ‘azîm ve kavîsi üzerine kurmak istemesi bütün bu toplanmış savâ‘ik-i belâyı Rumeli’ye çekebilir. Binâenaleyh Hükümet-i Osmaniye’nin, ıslahat ve sâire gürültülerine kapılarak hazırlığını ihmal etmesi, seferberliğine devam ile ilk hamlede gerek Bulgarlara, gerek ‘usâta fâik bulunmak imkânını istihzâr eylemesi elzemdir. Bugün, Rumeli vuku‘âtının önü ancak fâikiyet-i askeriye sâyesinde alınabilir.

Bugün değil, yarın, öbür gün… her gün de böyledir. “el-hükmün limen galeb”

3.56 Abdülhamid’in Hal’i

Makedonya ve Ermeni meseleleri hakkında geçen gün verildiğini yazdığımız ve mevzû‘unu hülâsaten gazetemize derc eylediğimiz konferanstan sonra, bu konferans erkânından olan, ‘ulûm-u siyasiye mu‘allimi Mösyö Le Rövabulyo , “le rupen” gazetesine yazdığı bir makâle-i mühimmede (Abdülhamid’in şahsını kaldırmaktan başka çâre yoktur.Bu da Türklerin pîşvâlığına, ön ayak olmalarına mütevakkıftır!) diyor.

Mösyö Le Rövabulyo mesâil-i siyasiyede eşhâs ile uğraşmasını şi‘âr ve meslek ittihâz etmeyen ve vuku‘ât ‘âlimi daima esbâb ve netâyiciyle muhâkeme mesleğinde olan ‘ulemâyi siyasettendir. Şu son günler gibi, birkaç milletin hayat ve mematı ve bir devlet-i muazzamanın istikbal ve istiklâli hususlarında bir karar ittihâzıyla iştigâl edilen nazik zamanlardır. Sözü cihân-ı insâniyet tarafından dinlenen her diplomatın, her ‘âlimin, her selâhiyetdârın bir münşâ’e-i kusur isnâd eylemekten pek korktuğu şu

günlerde Mösyö Le Rövabulyo'nun , mesâil-i şarkiyenin milel-i şarkiye lehine halli zımnında, (Abdülhamid'in vücûdunu kaldırmaktan başka çâre yoktur!) demesi içün bu Abdülhamid denilen halîta-i hilkatin zevâlini ne derecelere sevk ettiğini ve Türkiye ahvâlinin ne kadar vehâmetler içinde bulunduğunu idrâk ve te'emmül lazımdır.

(Abdülhamid'in taht-ı Osmanîden vücûdunu kaldırmalıdır!) sözü yeni bir söz müdür? Mösyö Le Rövabulyo'nun bu kavli akvâl-i cedîdeden bir iş midir? Bu hakîkat veya lüzum yeni mi keşf olundu?

(Abdülhamid'in taht-ı Osmanîden vücûdunu kaldırmalıdır!) sözünün bir tarihini yapmak içün bu pek az ircâ'-i fikr ve hayâl etmelidir. Hâriciye nâzırı merhum Saffet Paşa birinci def'a olarak Abdülhamid ile mülakâtını müte'âkib demiştir ki:

"Bana Sultan Murad Hazretleri'nin akıllılığı veya deliliği hakkında mükerreren su'aller îrâd edildi. Ben müşârünileyhin mülakâtıyla hiç müşerref olmadığım içün, bir cevap veremedim. Fakat en büyük deli aranırsa

Sahife 3

şimdiki efendimizdir! Taht-ı Osmanîden hemen bunu hal' etmelidir!"

O günden bugüne kadar bu söz, bilen bilmeyen, bu akılsız padişahın ve zulmünü hisseden etmeyen binlerce lisanlardan, binlerce tarz ve halde işitilmiştir. Fakat bugünki kadar ehemmiyetli ve mü'essir bir tarzda telaffuz olunmamıştır. Bugün vukû'ât ve hadisât-ı ciddiye muhakemâtında eşhâs-ı tesmiye eylemeği mugâyir nezâhet ve nezâket 'addeden ve vukû'âtı daiman sevk olunduğu ve sevk ettiği esbâb ve halât ile muhâkeme eden birçok lisanlar bile bu "Abdülhamid'i hal' etmelidir!" terkîbini ve "Abdülhamid" kelimesini olanca kuvvet lafziyesiyle feryâd ve "yirminci asırda milyonlarca halkın, Türklerin, Ermenilerin, Makedonyalıların, Arapların bu çektikleri ezâ ve zulmü kim îkâ' ve irtikâb ediyor?" denildiği zaman, milyonlarca parmaklar Abdülhamid'in fersiz gözlerine doğru uzanarak "hep bu irtikâb ediyor!" diye onu tesmiye ediyorlar. İşte mu'allim-i muhterem Le Rövabulyo'nun bugünki ve Gladstone'[191]nin bundan on sene evvelki tesmiye ve feryâdları ve uzandıkları diller ve parmaklar, hep âdemiyetle münasebeti olmayan fena âdeme ma'tûftur. – O halde

[191] William Ewart Gladstone: Birleşik Krallık başbakanı, politik reformcu.1809-1898.

bu âdem ne içün tahttan aşağı alınmadı? denilecek. Fi'l-hakîka bu su'âl her vakit îrâd olunur.

Jön Türkler Fırkası, Osmanlı ordusu, cihet-i ruhâniye, cihât-ı cismaniye hep bu su'âl ile iz'âc ve ithâm olunur: Niçün Abdülhamid taht-ı Osmanîden hal' ve 'azl olunmuyor?

Biz burada yalnız yapacağı işin neticesine evvelden mülâhaza ile hareket eden genç Türklerin, yani milletin terakkiyât-ı samîmiyesi taraftarı olan fırkasının bir inkılâb-ı 'umûmi vücûda getirmekte bugüne kadar gösterdikleri te'emmülün sebebini şerh ve daha sahîhi işaretle iktifâ edeceğiz.

Tıp kanunu 'ulemâsından Mösyö de Boysson bir müddetten beri Paris'te Sent Antuan Dâr'üt-ta'lîm-i 'umûmiyesinde bir konferans silsilesiyle Fransa'da ihtilâl tarihini yapıyor. Fransa ihtilâl-i kebîrinin veya ihtilalât-ı sâiresinin değil, her yerde bâhusus Fransa'daki ihtilâllerin tarihini, bu ihtilâllerin netâyic ve taklîbâtının safahatını şerh eyliyor. Büyük ihtilâlden başlayarak, -hak insan- tabi'at-ı beşeriyeden çekilip koparılırcasına, kanlar içinde istihsâl ve i'lân olunduktan sonra on altıncı Lui'lerle, Marie Antoniettelerle beraber tekmîl büyük ıslahata müteşebbis âdemler gibi, Dantonların[192], Robespierrelerin[193], Maratların[194] kafaları yuvarlanmasını müte'âkib Diderot[195] ile Delambre[196]'nin, Volteire[197]'la Rousseau[198]'nun 'izâm-ı resmiyesi belki kebirlerinde lerzan ve fakat handân olmuşken, nasıl olup da Napolyon nâmında küçük bir Korsikalı'nın bunca mevzu'ât-ı mu'azzamanın üzerine çizmelerini uzattığını, sonra o "beyaz dehşet" in nasıl simsiyah ortalığı kapladığını, halkın otuz ihtilâline nasıl mecbur olduğunu, on sekiz sene sonra 48 vâveylâsını, sonra Sedan gulgulesini îcâb eden bir acîbenin nasıl getirildiğini, bu perişan re'is-i cumhurun 2 Kanûn-u evvel lâtifesinde halkın tarz-ı meskenetini neye bu "lâtife"yi kimsenin protesto etmediğini ve daha birçok netâyic-i ihtilâlat ile ihtilâlatı mukayese ve tefsîr etmektedir.

[192] Georges Jacques Danton: Fransız devriminin önemli isimlerinden bir politikacı. 1759-1794.
[193] Maximilien Robespierre: Fransız devriminin liderlerinden, hukukçu,politikacı. 1758-1794.
[194] Jean-Paul Marat: Fransız bilim adamı,hekim. Fransız devrimi sırasındaki radikal tutumuyla tanınmıştır.1743-1793.
[195] Denis Diderot: Fransız yazar ve filozof. 1713-1784.
[196] Jean-Baptiste-Joseph Delambre: Fransız bilim adamı. 1749-1822.
[197] François Marie Arouet Voltaire: Fransız yazar ve filozof. 1694-1778.
[198] Jean Jacques Rousseau: Cenevreli filozof ve yazar. Fransız devrimini etkilemiştir.1712-1778.

Geçenlerde bu telkînâtı sırasında mu‘allim demiştir ki: “Hep bu netâyice nazaran hakk-ı beşerin zamanımızda dahi çâre-i yegâne-i istihsâli olan ihtilaller âsâr-ı hayriyesinin sürekli ve bekâlı olması içün halkın efkârını evvelden hazırlamalıdır. Halk hareketini bir mekâna gibi değil, o hareketi bilerek, o hareketin lüzûmunu ruhunda duyarak, o ‘azîz hürriyeti almak içün o hareketinden başka çâre olmadığını hissederek ve bu hissinden evvel hürriyetinin ‘azizliğini, kudsiyetini anlayarak icrâ etmelidir. Eğer ihtilâller böyle icrâ edilmezse netîceleri pâyidâr olmaz. Zalimler ahâliyi hürriyetle avlarlar. Esaretle mahvederler. Zulüm ve zâlim yine galebe eder. Bugün bir millet vardır ki mâzide pek çok mefâhiri vukû‘a gelmişti. Askerlerinin şecâ‘ati, ümerâsının metânet ve selâbeti, her birinin kuvvet-i ‘azmi misl-i sâire olmağa lâyıktır. Bu millet Türk milletidir.Bu millet, nasıl oluyor da bugün Abdülhamid nâmında, gölgesinden korkan bir câninin esiri olur? Ne içün ihtilâl etmiyor?... Adalet ve hürriyetin istihsâli içün mesâ‘i-i cemîle sarf etmekte, pek ‘âkilâne çalışmakta olan - Genç Türkler – bu hakîkati gâyet iyi idrâk etmişlerdir. Dâhilde ve hâriçte olanları, tekmîl gayretlerini ahâlinin tenvîr-i fikrine sarf ediyorlar. Ciddî ve esaslı bir tahvil hazırlıyorlar, ilâ âhir…”

Mu‘allimin şu teşhîs-i sahîhine tarafımızdan başka bir şey ilâve etmek istemiyoruz: İdrak ve iz‘ânı olanların takdir ve tasvîbine nail olanlar, idraksizlerin levm ve ithâmını pek dûn ve sefîl bulurlar.

Fi’l-hakîka, büyük bir şairin dediği gibi, değirmeni bükmek kâfi değildir. O değirmeni çeviren rüzgârın önünü kesmelidir. Fakat yıkmak hareketi bizâtihâ iyi midir?Heyhât, o bir “ameliyat” dır ki sıhhat içün ihtiyâr olunur.

Bugün asırların ismi ister onuncu, ister yirminci olsun, hakk-ı ‘umûmiyi istihsâl etmeğe mahkûmlara, mevzu‘ât-ı mevcûde, kâfil ve kâfi değildir. Bir insan daima iki insandır: Biri kendi kendinden, diğeri tekmîl hem nev‘ilerinden mürekkebdir. Bu ikincinin hakkı ancak kendinden teşkîl edeceği bir mahkeme-i herc-ü mercde, yani insâniyetin, o külliyet-i mehîbenin cûşânlığı demek olan ihtilâl ve inkılâb ile istihsâl edilir.

Fransa ihtilâli cemiyet-i beşeriyenin bir düğünüdür deniliyor. Ne çâre ki bu düğünden sonra zevc ve zevce yani Fransa ve insâniyet, döktüğü kan pahasında, dirlik, düzenlik, gönül hoşluğu görmedi. Niçün? Kan dökenler içinde kan döküşünün sebebini bilmezlerin çok olduğu içün.

Fransa İhtilali mîlâd-ı İsa'dan sonra beşeriyetin attığı terakkî adımlarının en büyüğüdür, deniliyor. Zuhûr-u islamdan sonraki insâniyetin attığı terakkî adımlarının en büyüğü olduğunda şüphe yoktur. Fakat bu ihtilâlde Fransa yorgunluğu nisbetinde yol almadı. Niçün? Yorulanlar arasında niçün yorulduklarını bilenler pek az olduğu içün.

Şu kadar var ki zaman Avrupa içün pek çok değişmiştir. On dokuzuncu 'asr-ı milâdi, onuncu 'asır hicri gibi, bir taklîb ve takallüb 'asrı oldu. Henüz Sibiryalar, Fîzanlar, Abdülhamidler, giyotinler, muharebe-i devliyeler, mükâtele-i dâhiliyeler, resmi katiller, tahtlı edepsiz, taçlı cellâdlar varsa da, mukâbele-i sıklet olarak Sorbonneler, Tolstoylar, Hugolar, iki ma'nâsıyla da matbû' olarak bağıranları asmayan hükümetler, bu bağırmalara dikilen kulaklar, bu bağırmaları hisseden yürekler, bu bağırmalardan ağlayan gözler vardır. Hem o bir taraf azalmakta, zayıflamakta, bu taraf çoğalmakta, kuvvetlenmektedir. Hak ve hürriyet tabi'at-i beşeriyede meknûzdur ki o vefâhane-i hilkate galat-ı tabî'atlerin süngüleri topları dahil olamaz. Binâenaleyh her şey'e pek hazır olan Avrupa'da bu zamanda kopacak olan bir ihtilâl pek mü'essis olacağı kadar pek dehşetli olacaktır. Vahşet kuvvetinin zekâ kuvvetine galebesini ummak içün insanın Abdülhamid kadar echel vebî idrak olması lâzım gelir.

Mazlûm ve 'âlî milletimizin de, kendi kendilerine, ta'lîm ve ta'allüm hususunda dahi kimesnenin bâr-ı minneti altında kalmaksızın ne büyük merâhil terakkî kat' etmekte oldukları ve karîben Avrupalılarla her noktada hem idrak olacakları her hâlimizi yakından tetkîk edenlere ma'lûmdur.

Abdülhamid'in taht-ı Osmani'den hâl'i husûsuna gelince bunun esaslı bir ihtilâl, ya'ni tahavvülât-ı ciddiye ve Hayriye ile asla münâsebeti yoktur. Bil'akis bu tahavvülü vücûda getirmek esbâbından biri olarak dahi onun hal'i muktezâ olduğunda fırkamızın şüphe ve tereddütü kalmamıştır. Bir muhterem arkadaşımız meşveretin son nüshasında bu lâzimeyi tekraren beyân ve îzâh eylemişti.

Abdülhamid'in hal'i bir haydudun ahz ve istîsâli hükmündedir. Bugün Avrupa dahi bu hususta yekdil ve pek cihettedir. Memleketimizin terakkî yolunda dikilen ve Abdülhamid denilen bu kazığı koparacak olan seyl-ü hurûşân hak ve masûmiyetin önüne bir iki kazak sedd-i hâil olamayacaktır. 'Ulemâ ve mücâhidîn-i islamiye ile, feleğin de sıcağını soğuğunu kumlar, karlar altındaki zulüm mekteplerinde ta'lîm eden milletimiz efrâdına cihân medeniyetin şu arzusunu tebşîr ve şu arzuyu 'âlî-i

hayırhâneye verecekleri cevâb-ı fi'ilî ile medeniyet içinde yaşamağa istihkâk göstermiş olacaklarını te'mîn ve beyân eyleriz.

***

Şurâ-yı Ümmet

Numara 27 Sene 2[199]

1 Safer 1321 Çarşamba / 29 Nisan 1903

Sahife 2

3.57 Makâlât-ı Siyasiye - Murâkabe-i Ecnebiye

Rusya Hükümeti, ıslahat muhtırasını Bâb-ı 'Âli'ye tebliğden biraz sonra ıslahat-ı mezkûrenin tatbîkini ta'kîb içün konsoloslardan mürekkeb bir hey'et-i teftîşiye teşkîl olunacağını cerîde-i resmiyesiyle, i'lân etmişti. Elyevm Avusturya ve Rusya sefîrleri Bâb-ı 'Âli'yi daima tatbîk-i ıslahata icbâr eylemekle beraber, bu teftîşin tanzîm ve tertîbi ile de meşgul oluyoruz. Rumeli meselesi üzerine lordlar meclisinde isticvâb edilen İngiltere hâriciye nâzırı Marki De Lansdowne[200] "Rumeli meselesini bir İslam ve Hristiyan kavgası 'addetmediğini" tekmil kabahati Türklere yükletmek isteyen meb'ûse-i nazikâne ihtâr ve "vukû'at-ı mü'essefenin, bir dereceye kadar komitelerin fa'âliyet-i menhûsesinden neş'et ettiğini" kabul eyledikten sonra "icraât-ı vâkı'ayı peyderpey bildirmeleri içün İngiliz konsoloslarına emir verdiğini" söylemiştir.

Bu neşriyât beyanattan, Rumeli'de, tekmil hükûmat konsoloslarından mürekkeb bir hey'et-i teftîşiye teşkil edeceği anlaşılıyor. Konsoloslara, vazîfeleri hilâfına tevdî' edilen bu hidmet muhtelif cihetlerden memleketimize bâis-i zarar olabilir. Teftîş vazîfesi resmen tanınmasa bile, madem ki zımnen i'tâ edilmiştir. İlerde mülkümüzün her tarafı içün talep edilebiliyor. Buna kısmen çâre olmak üzere hükümet, icra'âtını bizzat telgraf ajansları vasıtasıyla muntazaman neşr etmeli, eğer cidden ıslahat yaparsa bu muvaffakiyâtını konsolosların gözüne sokmalı fakat resmen teblîğe mecbur olmamalıdır. Hülâsa konsoloslara hakk-ı teftîş tanıtmaktan ictinâb etmeli, hatta daha ileriye giderek, onların teftîşini lüzumsuz bırakmalıdır.

Konsolosların icra'âtımıza dâima nezâret etmeleri bir zarardır. Fakat ıslahat tatbîk olunmazsa – ki hükümet-i hâzıranın yapacağı da budur- bugün tanzîmine uğratılan

[199] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-25'te yer almaktadır.
[200] Henry Petty-Fitzmaurice-Marki Lansdowne: Dönemin İngiltere dışişleri bakanı. 1845-1927.

teftîşin tezâyid etmesi, ve belki ‘umûmi bir murâkabe hâline ifrâğ olunması muhtemeldir ki bu mes’elede Osmanlıları en çok düşündürecek nokta budur.

Islahat-ı hâzıradan olmayan garb-ı efkâr-ı siyasiyesi bunu daha şimdiden temennîye başlamıştır. Bu hafta zarfında bilhassa Fransa Meclis-i Meb‘ûsanında ibrâz edilen ve hatiplerin ehemmiyet ve iktidarı cihetiyle, Fransa siyasetine icrâyı te’sîr etmesi muhtemel bulunan nutuklar bu hususta hiçbir şüphe bırakmayacak derecede vâzıhtır. Sâbık hâriciye nâzırı i‘tidâl-i efkâriyle meşhur Mösyö Ribot[201] “ dâire-i ıslahatın tevsî‘ini ve bir (teftîş-i dâimi) te’sîsi ile takviyesini “ arzu ettiğini bildirdi. Tan gazetesinin muharrir-i siyasiyesi Türk ve İslam düşmanı Mösyö Dobro Sansa, öteden beri ‘âleme neşreylediği fikrini, “ Türkiye’nin muhafaza-i mevcûdiyeti içün (!) istiklâlinin hazf-i lüzûmunu “ Meclis-i Meb‘ûsanda da tekrar etti.

İşte hükümet-i hâzıranın sû-i idâresi yüzünden çıkan Rumeli meselesi, hep ihtilâller zamanında zuhûr eden bu efkâr-ı sakîmenin tekrar intişârına sebep oldu. Efkâr-ı mezkûrenin gittikçe Avrupa’da birleşerek hükümetleri bu tarzda harekete icbâr etmesinin memleketimiz içün pek büyük bir felâket olduğu müstağnî-i beyândır. Bundan takrîben 100 sene evvel pît “Türkiye’nin Rusya eline terkini tasvîb edenlerle münâkaşa etmem” demişti. Her Osmanlı vazîfeten, hamiyeten devleti murâkabe-i ecnebiyeye terk eylemek istese binlerle mübâhaseye tenezzül etmem demeğe mecburdur. Fakat bu hâl böyle giderse bir gün bu fâci‘anın vukû‘ bulacağı şüphesizdir.

Bunun önünü almak, muhâfaza-i istiklâli mevcûdiyet etmek içün Osmanlıların, ıslahat-ı mukteziye icrâsıyla mevcûd ihtilâlleri teskîne, yenilerinin hudûsunu men‘e çalışması lâzım gelir. Bu netîceye vüsûl içün, zât-ı şahânenin, şu günlerde kabul ettiği gibi “ me’murîn-i hükümetin sû-i ahlâk ve müşârunileyhe mü’ellif ve irtikâb ve irtişâ gibi seyyi’elerle âlûde olmamaları” şart-ı ‘azîmdir. İhtilâllerin müsebbib-i ‘asliyesi me’murîn-i hâzıranın “ sû-i ahlâk ve müşârunileyhe mü’ellif ve irtikâb ve irtişâ gibi seyyi’elerle âlûde” olmalarıdır. Niçün böyle derler? Buna birçok sebep vardır. Mesela ma‘aşların münâsib miktarda olmaması, muntazaman verilmemesi, hep nâehillerin, iktidarsızların menâsıb-ı ‘âliyeye geçirilmesi… Esbâb-ı mühimmeden biri de me’murînin cehâletidir. Cehâletin mahdûd dairesi içinde yaşayan me’murlarımız yalnız kendi menfa‘ati içün çalışır. Yalnız kendi ufkunu

[201] Alexandre Ribot: Fransız devlet adamı, dışişleri bakanı. 1842-1923.

görmek mesleğinde yetiştirildiği için menâfi‘i vataniye ile şahsiyeyi tefrîk edemez. Vatan, millet, hamiyet kelimesi bunlarca hâiz ma‘nâ değildir. Çünkü öğretilmemiştir. Menfa‘at-i şahsiyesi uğrundaki bir hareketin vatanına zararı olacağını asla bilemez. Ecânib kimdir? Mevki‘ine göre ya, hakîr kafirler, ya min taraf Allah u dünyada İslamları ezmeğe me’mur dinç, kavî, zengin insanlar! Vaziyet-i siyasiye, bedbaht memleketin içinde bulunduğu hâl ne olduğunu asla takdir edemez. Evet! Eminim ki, me’murîn-i hâzıra bu hakîkatleri ve kendi harekâtı neticesi evlâdının yarın ecânib elinde esir kalacağını takdîr edecek olsa şimdiki kadar fenâlıkta bulunamaz. Bu halde ne yapılacağı kendiliğiyle ta‘yin eder. Me’murlarımızı ta‘lîm ve tenvîr eylemek lazımdır. Mektepleri buldukları hâl-i tazyikten kurtarmak, mekâtib-i ‘âliyede Avrupalı mu‘allimlerden istifâde etmek bilhassa muktedir talebeleri Avrupa’ya i‘zâm ile ‘avdetlerinde sâirlerine mu‘allim yapmak, hissiyât-ı milliye ve vataniyeyi takviye ve ma‘lûmatlarını idâme etmek içün neşriyâtı velev ki biraz, serbest kılmak memlekete biraz muhabbeti olan bi’l-cümle evliyâyı umûrun vakf-i nefs edeceği en mühim hidmetlerdir.

Her zaman yazdığımız gibi, bir memleketin te‘âlî ve terakkîsi, hatta muhâfaza-i vücûdu, hiç olmazsa idâre-i umûr eden efrâdının makâsıd-ı siyasiyeyidir ki

Sahife 3

muktedir olarak maksad-ı mukaddesi uğrunda el birliğiyle çalışması sâyesinde kâbildir. Müdîr ve muharrik ne kadar fa‘al olsa da bu koca makineyi, bütün bir saltanat idaresini başka surette işletmek mümkün değildir.

Hükümetin bu bedâhetlere ehemmiyet vermeyerek me’murîn ve ahâliyi cehalette ibkâ etmesi hâlinde ise memleketimizin taksîmi veya murâkabe-i ecnebiye tahtına idhâli muhakkaktır.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 26 Sene 2[202]

01 Muharrem 1321 Pazartesi / 13 Nisan 1903

Sahife 2

3.58 Şurâ-yı Ümmet

Mahsul-ü tefekkür ve tetebbu‘ olan bu mektup bize bir îmâyı teceddüd, bir müjde-i inkılâb gibi geldi. Demek ki İstanbul düşünmeğe, uyanmağa başlamış.

Hakîkat, Bizans divar harâbezârlarının arasında, bütün bir milletin gözyaşları gibi hazin hazin cereyân eden Boğaziçi’nin kenarında, ‘acz u meskenet fakr u sefâlet içinde kuvâyi hayâtiye-i ma‘neviyeleri meflûc olarak, ‘arzın en müthiş tezelzelâtı, istibdâdın en hunhâr sadamâtının uyandıramadığı bir rüyâyı hayat fersâyı ızdırâb içinde ‘umru gizâr oluyor. O rüyâyı ızdırâbın kapısı olan, Abdülhamid-i Sânî, bir uyanmakla kaybolup gider.

“Kilâb-ı zulme kaldı gezdiğin nâzende sahralar”
“Uyan! Ey yaralı şîr-i jiyan bu havâb-ı gafletten”
***

Bu mektup üç kısma taksim olunabilir.

1-Bir küçük mukaddimeden sonra Genç Osmanlıların ta‘kîb eyledikleri tarîkdeki nekâyis ve hatîâtın irâ’esi,

2-Musâb olduğumuz maraz-ı müthiş milletin esas ve münşe’âtı Abdülhamid zamanında değil birkaç yüz sene evvele irticâ‘ ile mâzinin sîne-i ketm ve hifâsında aramak lüzumu,

3-Halkımızın ahvûl-i ruhiyesi ile bizim içün ta‘kibi lazım gelen tarîk.

Genç Osmanlıların cerâid-i hürriyeti garip surette hülâsa ediliyor. Bunlar diyormuş ki: “Bugün Devlet-i Osmaniye mahv olmak üzeredir. Bunun sebebi Abdülhamid’in memleketi mahv ve tahrîb ettikten sonra hâsıl olacak harâbenin üstüne çıkıp ‘asabî

[202] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-26’da yer almaktadır.

sayhalarla gülmek arzuyu mel‘ûnânesiyle kasten ettiği sû-i idâredir. Devlet-i Osmaniye’yi şu mevt-i muhakkaktan kurtarmak içün Sultan Hamid’i devirmeli, yerine bir başka padişah çıkarıp Mithad Paşa merhumun kanûn-i esasîsini i‘lân ettirmelidir. O zaman Memâlik-i Osmaniye sa‘âdet hâl kesb edecektir.”

‘Asabî sayhalı baykuş teşbiye-i gayri şâ‘irânesi içün bu kadar sâde-dilâne fikirler îrâdı tasdîk eylediği halde bu fikirleri Genç Osmanlılara ‘atfetmemek lâzım gelir. Zira her Genç Osmanlı, Genç Osmanlılık değildir. Hükümet-i hamidiyeyi hükümden iskât ile Mithad Paşa’nın kanûn-i esasîsini i‘lân etmek ise Osmanlı olan her ferd içün dînen bir ferîza, siyâseten bir vazîfedir. Mücadele-i hayât vatan içün çıkan ve ayrı ayrı birer feryâd-ı millet olan gazeteler, İstanbul sokaklarında alâ mele’in-nâs Ermeniler katli‘âm edilirken, Beşiktaş’ta Hasan Paşa Karakolu Genç Osmanlılar’ın silahhânesi olurken, Yıldız, laflarında, Venedik cisrâniyeti , odalarında yirminci asırda engizisyon işkencelerini icrâ ederken, ‘ale’l-milelin teşrîhini, felsefe’i içtimâiyeyi düşünemez. Fakat felsefe onların ahvâl ve ef‘âlinde seyr ve tekemmül-ü ebediyesini icrâda devam eder.

Mektupta teşhîs-i maraza girişilerek, marazın münşâî Ali Paşa fuhşiyâtını taklîd eden Bayezid-i evvelde buluyor. Fakat Bayezid-i Evvel ne hanedân-ı saltanatın, ne - vâ esefâ ki bugün bile – dünyanın en ziyâde büyüklük ‘addettiği zapt ve istilâya da, içinde zuhûr eden her millete medâr-ı şeref olacak kadar büyük bir padişah idi.

Bundan sonra sarayların birer mastaba-i sefâhet, vükelâ ve vüzerânın âlât-ı cinayât ve rüşvet olmaları (almaları), dârât ve ihtişamâtı ma‘nen, Bizans İmparatorlarının seyyi’ât ve fadâyihini taklîdtir. Teba‘a-i Osmaniyenin sağılacak bir sürü koyun, harpte kullanılacak bir âlây iradesiz birinci hayvan ‘addedilmeleri gibi gâyet mübalâğalı tasvîrât ve beyanât geliyor ki bunlar neyi ifade ve hangi hakîkati isbât içün îrâd olunuyor?

Sahife 3

Acaba o zaman İngiltere, Fransa, İspanya, Avusturya sarayları birer mahfil irfân ve edep, vükelâ ve ricâli ahlâk-ı fâzıla-i insaniye ile müzehhip midir? Bizim menşe’i marazımız gösterilen Bayezid-i Evvel’in sarayı üç yüz seksen beş sene sonra gelen on beşinci Lui’nin sarayı kadar menba‘-ı fedâyih ve seyyi’ât mı idi? Şurâsını unutmamalı ki Bayezid-i Evvel Timur gibi pîşgâh savletine dünyaların dayanamayan bir cihangîr hünhârın orduları içinde şühedâtı arayarak esîr düşmüştü. Menşe’i

marazımız içün "bütün cemiyet-i Osmaniye cahil bir eşkıyâ çetesi haline geldiği zamandan beri!..." deniliyor. Vakı'an i'tirâf etmelidir ki bir zaman siyâseti katlden, serveti yağmadan, idâresi tezvîrden 'ibâret bir cemiyet haline gelinmiş. Fakat dünyada hangi millet az çok "bir eşkıyâ" çetesi haline gelmemiş. Bir iki daha istisnâ edildiği halde bütün kurûn-u vustâya cahil bir eşkıyâ çetesi denilemez mi?

Türklerin serveti daima yağmadan, cemiyetleri daima cehâletten i'bâret değildi. Bütün dünya bir vahşet-i saray cehâlet halinde iken Süleyman Kanûnî'nin, Fatih'in, Selim-i Evvel'in âvân-ı saltanatları o zaman hükmünce birer devr-i irfân ve ma'rifet idi.

Şevket ve 'azametle cihânın en mühim en metin aksâmında bir saltanat-ı 'azîme teşkîl eden Osmanlılar denildiği gibi "halk ise ancak yağma ve gâretle geçiniyor. Yegâne san'at olmak üzere harp ve kavgayı bilir, başka türlü esbâb-ı ta'yişin hemen hemen vücûdundan bile bîhaber " kalmamışlardı. Akdeniz ticaret eder gemilere, Anadolu nakış gergef işlerinde, halıcılıkta sanayi'-i nefîseye malik idi. Türkler kendi yurtlarında değil Avrupa'da, Asya'da, Afrika'da birleşmekte olduklarından kuvvetçe galebe ettikleri had ve hesâb ecânis-i muhtelife arasında, zapt ettikleri memleketlerde silah elde olarak şarktan, garptan, şimâlden, cenûbtan esen her rüzgara kulak kabartan bir karakol gibi idiler. Binâenaleyh Osmanlılar içinde bulundukları muhît ile vaziyet-i coğrafyaları hükmünce tamamiyle tüccar ve san'atkâr millet olamazlardı. Devr-i 'azîm istilâları cihetiyle, sebepsiz olmayan ġurur hâkimiyetleri ba'iş zevâl ve tedennileri olacak derece-i müfritaya gelerek ticaret ve san'atı ve harpten başka her türlü mesa'iyi istisġâr ve istihkâra başladılar. Yine içinde bulundukları mâhiyetin mümteni'ü'l-ictinâb te'ṣîratındandır ki kuvâyi sâire-i ma'neviyenin zararına olarak tekemmül eden ve memâlik-i ecnebiyenin ebvâb-ı hazâin servetini kıran kuvve-i bâzularına büsbütün istinâdâ ile saray-ı sa'âdet efzâyı ma'rifetin miftâh-ı mezhebi olan fikr-i ma'nâyı ihmâl ve nisyâna kalkıştılar. Şeri'anın cevâz verdiği emvâl-i ġınâma istinâd ve i'timâdları o derece idi ki, meselâ bir harem ağası Mısır'ın köylerini, kendisinin malikânesi, bir yeniçeri zâbiti Viyana'daki bir destigâhı kendisinin 'akârı, bir sipâhi süvarisi Tebriz'in mahsul san'âyiini mâl-i meşrû'u gibi görerek harp istiyordu. Bu hâl ve mevki'de bulunan hangi millet - o zaman hükmünce- yağma ve ġârete meyl etmezdi. Bu türlü ilcâ'ât zamanı, esbâb-ı müşeddede ile bütün cemiyet-i Osmaniyeye " cahil bir eşkıyâ çetesi" demek hiçbir suretle câiz olamaz.

“Bu kadîm ve müzmin hastalığın esbâbını yirmi beş otuz senelik bir zamanda değil, dört asrın sîne-i hafâyâsında aramak lâzım geleceği ve bu hastalık bir şahsın zevâli, bir kanunun te’sisiyle ifâkat yâb sıhhat olmasını ümîd etmek mükârin-i savâb olamayacağı” bir hakîkat-i hikmettir. Fakat asırlardan asra tevârüş eyleyerek zamanımıza intikâl eden feḍâyic ve seyyi’âtın yirminci asırda vâriş ve müdâfi‘î olanları izâle ve hayat-ı milliyeti te’mîn edecek bir kanûnu dest-i mezâlim şikest-i hürriyete ihâle eyleyecek esbâbda “ marîz asr-ı dîdenin” şifâyâb olmasına pek büyük ümitler vardır.

Mektupta Türk milletinin ahvâl-i ruhiyesine intikâl-i makâl ile halkımız padişahları, Bizans bazilyorslarının, ‘acem kisrâlarının taht-ı ma‘budânelerine is‘âd ile ta‘yid-i memlûkânede bulundukları” ibrâd ediliyor. Ahvâl-i ruhiye-i milliyenin en başlıcasıdır ki Türk Allah’dan başka kimseye tapmaz. En ‘âdî bir köylü Türk, sen padişaha tapar mısın? Gibi bir su‘âli, kendisine teklifi küfr olunur gibi ‘addeder. ‘Avâmın zebânzedi olan Türkçe şiirlerde : “ Yoktur tapacak Çalap’tır ancak” gibi sözler. Hikmet-i ‘avâm olan ḍurûb-i emsâlinde bu fikri tasrîh ve isbât eder hadsiz hesapsız misaller Türk’ün ahvâl-i ruhiyesini gösterir.

“Zıllüllâh fi’l- ‘arz” ve “ sâye-i yezdân” gibi ‘arîbden, farsîden terkîb edilen birçok ta‘bîrât padişahların nidemâyı vükelâsı, me’murları, ihsan-ı şahânelerin nâil olmak içün irâde-i seniyye ile tarih yazan vakı‘anüvisleri tarafından verilmiş ‘unvanlardır.

Bugün Ahmed Mithadların, Tahirlerin, İkdâmların, Sabahların ettikleri tabasbuslar, verdikleri ‘unvanlar halkımızın ahvâl-i ruhiyesinden midir? Halkın bunlara karşı bugün gösterdiği tahammül ve müsâmahaya bütün tarih-i Osmani bir misâl irâe edemez.

Cennetmekân Abdülaziz devr-i saltanatında : “senin leyl-i cülûsunun kadri, leyle’i kadirden bâlâdır.“diyen Basîret Gazetesi sâhib-i imtiyazına bâb-ı meşîhat ‘alâ mele’in-nâs tecdîd-i îman ve nikâh ettirmişlerdi.

Türkler padişahlarına “Allah ile insan arasında bir yer işgâl ettirmek “ şöyle dursun ma‘attesssüf esâsen lüzûmu kadar bile ta‘zîm ve hürmet etmemişlerdir ki bu sebeple hanedân-ı saltanat ile halk arasında iki devr-i mütârekeden başka –asırlardan beri mevcûd olan harp ve cidâl elîm bir sûrette bugüne kadar devam edegelmiştir. Askerin askere daima mâbe’l-istinâd olan halkın hanedân-ı saltanata tahakkümü bir dereceye gelmişti ki, padişahlar ahâlinin efkârını yoklamadıkça bayağı izin

almadıkça sayfiye ve şitâ'iyelerine nakl edemezlerdi. Enez Edirne'de ihtiyâr-ı ikâmet etmek veya avla çok iştigâl eylemek gibi ahvâlden dolayı iki mühim ve cidden büyük padişah hal' edilmişti.

"Müt'abidâne bir sûrette çarlarına bir ilâhî, ak padişah gibi garip garip isimler takan" Rus köylerine benzetilen Türkler- Bağdadî şâhı Abbas'tan istirdâd gibi büyük bir muzafferiyeti olan – kanlı Sultan Murad-ı Rabi'î ta'kîb eden Sultan İbrahim'in devr-i mecnunâne ve muharribânesinden bîzâr olarak : biz de Venedik Cumhuriyeti gibi idare olunalım, dedikleri ve hanedân-ı saltanat hakkında terk-i hürmetle, Sultan İbrahim'in harem-i hümayûnunda meham-ı umûr devlete ait vukû'a gelen hîle ve desais cihetiyle : vâlide sultanı saraydan çıkarsınlar birisiyle evlendirsinler diye teklif ettikleri tarihte mezkûrdur.

Padişahlara Allah ile insan arasında bir yer işgal ettiren halk vâlide sultanları da Hz. Meryem ile kadın rasında 'addetmesi lazım gelmez miydi? Vikont " de lazonkiyer " yazdığı Osmanlı Tarihinde, Mahmud-u Sâni ile büyük Petro'yu müceddidlikte mukâyese ederek Mahmud-u Sâninin mesâ'i ve muvaffakiyetini daha büyük buluyor. Çünkü büyük Petro taht-ı idaresinde her emre eğilir. Her zulme razı Rus köylülerini, mûçiklerini buldu. Mahmud-u Sâni ise asırlardan beri padişahlara, ve hiçbir şeye râm olmak bilmez bir kuvve-i gayr-i mutî'a karşısında buluyordu diyor.

Bundan memâlik-i Osmaniyede vukû'a gelen kıyâmlardan, hal'lerden bahs ile bu ağır, bu mühim meseleler şu yolda hükmediliyor. "Hülâsa Osmanlılarda şimdiye kadar tebeddül-ü saltanat asla 'avâm kuvvetine bi'l-istinâd hâsıl olmuş bir ihtilâl-i 'umûmi ile değil, Rusya'da on sekizinci asırda birçok emsâli görüldüğü üzere askerî ve idari bir saray ihtilâli tarzında vukû'a gelmiştir."

Ahvâl-i ruhiyeleri, fürû'ât-ı hayâtiyeleri Rusların zıddı kâmili olan Türkler Ruslarla kıyâs edildikçe - tetkîkât ne kadar 'amîk olursa olsun – netice kıyâs-ı hakîkat ve selâmete iktirân edemez.Bizde kıyâmların mansûb ve ma'zûl vükelâ, ru'esâyı askeriye, ricâlden ya'ni yukarıdan zuhur etmesine, selâmet-i insaniyeti te'mîn eden İngiltere, Fransa ihtilâlleri de birer misal gösterir. İngiliz ihtilâli Cromwell[203]'in eseri olduğu gibi Fransa ihtilâli de Volteirelerin, Jean Jacques Rousseauların ef'âle inkılâb etmiş efkârıdır. Halbuki devlet-i Osmaniye'de emsâli görülmemiş sûrette denecek

[203] Oliver Cromwell: İngiliz devlet adamı. İngiltere'nin yönetim biçimini krallıktan cumhuriyete çevirmiştir. 1599-1658.

kadar ‘umûmi birkaç ihtilâl-i ‘azîm doğrudan doğruya ‘avâm tarafından zuhûr etmiştir. Ahmed-i Sâlisi hal‘ eden, sefâhete iptilâsı, zevk ve sefâya inhimâki gibi kusurlarıyla beraber birçok

Sahife 4

feḍâil-i insâniyeye mâlik olan Damad İbrahim Paşa’yı mahv ve itlâf ile İstanbul’u serâser ateş içinde bırakan ihtilâl-i ‘azimi, Aksaray hamamlarının birinde hizmetçi olan Halil Patrona vücûda getirmişti. Âhâd-ı nâstan bir kabakçı, cennet mekân Selim-i Sâlis’in hal‘ine, Mustafa Rabi‘iin cülûsuna sebep olarak İstanbul’u en kanlı bir ihtilâl içinde bıraktı.

Tarihin,Türk ahvâl-i ruhiyesini, ve ihtilâlin ‘umûmiyetini gösteren şayân-ı ibret misallerdendir ki, şimdiki usûl-ü idarece sadâret müsteşarı olan Kethüdâ Sadr-ı ‘Âlî meşhur Köse Kahya Mustafa Reşid Efendi, kabakçı ihtilâlinde, aşçısını yanına çağırarak: sen tanırsın, kabakçı oğluma selâm ederim şu parayı maksadı uğruna sarf etmek içün kendisine ver. Ben de onun fikrindeyim” demişti. Halbuki Mustafa Reşid Efendi’nin efkârı, kabakçının maksadına tamamıyla muhâlifti.

Yeniçerinin ıslah veya ilġâsı nîzam-ı cedîdin te’sisi tâ Genç Sultan Osman zamanında maksad-ı aksâyı devlet idi. Fakat bu “maksat” dehşet ve mehâbeti cihetiyle daima hafî tutulmakla beraber Sultan Osman gibi bir padişaha ma‘sum ve mazlum ile Selim-i Sâlis gibi bir sultan-ı ‘âlî isti‘dâdın elîm surette şehâdetlerine sebep oldu. Mahmud-u Sâni ise asırlardan beri te’sîs eden işte bu yeniçeriliği tamamiyle ‘avâmın kuvveti sâyesinde imhâya muvaffak oldu. Saray kapusunun önünde açtığı, sancak-ı şerif, yeniçerilerden artık bîzâr olan ‘avâmın fevc fevc iltihakını gördükçe padişah ile erkan-ı devlet birbirlerini tebşîr ediyorlardı.

Ecdâd ve üstâdımız olan eski Genç Osmanlıların, Abdülaziz cennet mekânı ma‘sum göstererek vükelâya hücûm etmeleri Rus ihtilâlperverânının hareketleri gibi ahvâl-i ruhiye-i milliyeyi nazar-ı dikkate almalarından değil hakîkat-i hâlin o yolda olmasından neş’et ediyordu. Vatana birinci derecede muntazım ve müslih bir ordu ile ikinci derecede bir donanma hazırlayan Sultan Abdülaziz ma‘sum zamanında ‘Âlî Paşa – kanla cinnet müstesnâ – Abdülhamid kadar müstebit idi. Sultan Abdülaziz büsbütün Bâb-ı Âli’ye , vükelâya tefvîz-i umûr etmişti. O derecede ki Bâb-ı ‘Âli, Bab-ı Seraskerî en mühim mesâil ile iştigâl ederken arslan kadar güzel makâm-ı saltaniyetle mütenâsib olacak kadar namuslu olan Abdülaziz Göksu’ya, Alemdağ’a

tenezzühe giderdi. Şimdi biz de cennet mekân zamanındaki Genç Türkleri taklîd ederek vükelâ denilen uşak bozması, câsus eskisi birtakım hazeleye hasr-ı tekbîh ve tevbîh edersek Abdülhamid'e kızıp semerini dökmeğe benzemez mi?

Fikr-i 'âcizanemizce, vatan içün kâbil'ül-husûl bir çâre-i necât varsa – imkânsızlığı cihetiyle Abdülhamid müstesnâ olarak – hanedân-ı saltanat ile millet arasında hissiyât-ı mütekâbeleden mütehassıl bir muvâzene vücûda getürerek i'tilaf etmektedir. Netice-i i'tilâf olarak bir zaman gelir ki o hanedan vatanın te'mîn-i selâmetine, milletin terakki-i sa'âdetine çalışır. Biz de taht-ı adaletlerinin etrafında fedâyı câna mahya olarak hizmet ederiz.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 28 Sene 2[204]

15 Safer 1321 Çarşamba / 13 Mayıs 1903

Sahife 2

3.59 Arnavut İsyanı

Rusya ve Avusturya Devletleri tarafından Bâb-ı 'Âli'ye ahyâren teklif edilen ıslahat lâyihasının tatbîkinde birçok müşkülata tesadüf edildiği rivâyet olunuyor. Ezcümle Arnavutların ıslahata ve husûsiyle silah teslimine razı olmadıkları söyleniyor.

Düşmanlar vukû'ât-ı ahîreden istifâde ediyorlar. Arnavutları her türlü terakkî ve temeddüte gayr-i salih 'âsî bir kum gibi gösteriyorlar. Bu gibi iftirâkların efvâhı nâsda tekerrürü pek muzırdır. Tekzîb edilmesi lâzımdır. Arnavutluk'un dâhil ve hâricinde heveskâr-ı saltanat bazı serseriler var. Bunlar Arnavutlara ıslahatı büsbütün başka bir tarzda anlatıyor. Maksatları İslamı Hristiyan aleyhine tahrîk ederek bir fesâd çıkarmak ve karışıklıktan şahsen müstefîd olmaktır.

Arnavutların hukûk ve menâfi'i diğer Osmanlıların hukûk ve menâfi'i hakîkiyesiyle müşterektir. Bi'l-cümle Osmanlıların sa'âdet ve selâmeti ise yek vücut bir muntazam Osmanlı Devleti'ne şartsız, imtiyazsız tâbi' ve merbût olmağla kâimdir. Arnavutları, Ermenileri, Arapları, Kürtleri Osmanlı Devleti'nden – velev pek cüz'î bir imtiyazla olsun – ayırmak isteyenlere düşman ve bedhevâ devlet nazarıyla bakmalıyız.

[204] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-27'de yer almaktadır.

Merkez-i saltanata kaviyen merbût olmaktan başka çâre-i necât olmadığına Arnavut vatandaşlarımız da bizim gibi kâni‘dirler. Ve kendi yerlerini iğfal sadedinde bulunan devletlerin ve birtakım türedilerin mevâ‘id-i kâzibesine aldanmazlar ümidindeyiz. Tesîim-i silah meselesine gelince, Rumeli’nin eşkıya çeteleriyle mâlâ mal bulunduğu ve Rusya tarafından Sırbistan’a ve Karadağ’a silah ve cephane ihdâ edildiği bir zamanda Arnavutun silahını toplamak vâkı‘â pek mantıksız ve acayip bir tedbirdir. Lâkin Arnavutlar devletin ne kadar müşkül bir mevki‘de bulunduğunu düşünerek silah vermemekteki iddi‘âlarını ma‘kul, meşrû‘ ve gâyet saulhperverâne bir sûrette müdafa‘a etseler ve şu aralık hükümetin başına tehlikeli bir iş açsalar pek büyük bir eser-i hamiyet göstermiş olurlar. Arnavutların silahını toplamak ne kadar zor ve dâ‘iî münâza‘a bir iş olduğunu Rusya Hükümeti bilmese böyle bir teklîf-i mâ-lâ-yutakta bulunmazdı. Rusya’nın aradığı şey orada bir isyan çıkarmak, İslamı Hristiyanı birbirine düşürerek kırdırmak ve nihayet müdahaleye hak kazanmaktır. Bu desâis Arnavutlar pîş-i nazar mütâla‘aya almalı ve âlet-i fesâd olmaktan sakınmalıdır.

İdare–i hâzıranın kusuru Arnavutların silahını toplamak istemesinden i‘bâret değildir. Rumeli vilâyetleri sarayda akraba ve ta‘allukâtı bulunan Arnavut

Sahife 3

mütegallibânı eline ‘âdetâ kesmeye verildi. Mülkü tahrip ve yağmada bunların da hayli dâhili oldu. Bulgar ihtilâline, Rusya ve Avusturya devletlerinin müdâhalesine, ıslahat teklifine hep Arnavut beylerinin zulmü sebep gösteriliyor. Arnavutlar ecânibin bu iddi‘âsını kavlen ve fi‘len tekzîbe teşebbüs edecek yere devletin menâfi‘i siyasiyesine gâyet muzır hareketleriyle bir kat daha tasdîk eylemiş oluyorlar. Binlerce müsâvî ve feḍâiha bugüne kadar ses çıkarmayan Arnavutların şimdi tam ıslahata başlandığı ve hem Arnavut kavmine mensûb bir sadrıa‘zamın taht-ı nezâretinde ıslah-ı ahvâle teşebbüs olunduğu bir zamanda başkaldırmalarına hakîkaten ta‘accüb ve te’essüf olunur!

Hükümet bu defâ da ıslahat-ı mev‘ûdeyi icrâ edemezse iktidarsızlığını ‘âleme büsbütün i‘lân etmiş olacaktır. Bu muvaffakiyetsizlik hukûk ve istiklâl devletine büyük bir darbe daha vurdurmağa sebebiyet verecektir. Arnavutlar asırlardan beri bu devletin i‘tilâyı şevketine ve birçok tehlikelerden kurtulmasına yardım ettiler. Hiçbir vakit devleti zayıf ve ecnebîler nazarında küçük düşürmek istemezler sanırız.

Osmanlı askeri Rumeli'nde Bulgar eşkıyâsıyla uğraşıyor. Rusya muharebesi de evvelen böyle eşkıyâ çeteleri ve sonra Sırp ve Karadağ askerleriyle başlamıştı. Rusya'nın arzusu ufak muharebelerle askerimizin kuvvetini azaltmak, intizâmına halel getirmektir. Arnavut isyanı büyüyerek kuvve-i askeriyemizi bir müddet işgâl edecek olursa Bulgarların gayret ve kuvveti bi'tabi' artar, ıslahat mevki' icrâya konamaz, devletin hâli pek müşkülleşir. Halbuki Arnavutların menâfi'i devletin zayıflamasında değil, belki kesb-i kuvvet etmesindedir. Devletimizin şân ve şevketini muhâfaza etmek, nüfûz ve iktidarını çoğaltmağa çalışmak bize her dâim ve husûsiyle şu aralık en büyük bir vazîfedir.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 29 Sene 2[205]

1 Rebî'ülevvel 1321 Perşembe / 28 Mayıs 1903

Sahife 3

10 Mayıs 1903

3.60 Selânik İhtilâli

"Sebât-ı miftâh ve muvaffakiyettir." Rumeli Bulgarları isyan ve ihtilâlde gösterdikleri sebâd ve gayret ile günden güne arzularına tekarrüb edebiliyorlar. Kuvvetsizlikleri îcâbı, bizzat istihsâl-i maksada, ihrâz-ı imtiyaza muktedir olmayan Bulgarların yegâne arzusu Hristiyan Avrupa'nın Rumeli işlerine müdâhale-i resmiye ve fi'iliyesini celb etmekti.Yakarak, yıktırarak, ölerek, öldürerek bu hedefe vasıl oluyorlar.Geçen seneden beri dökdükleri kan Avrupa'nın Makedonya işleriyle kısmen uğraşmasına sebep olmuştu. Bu hafta zarfında Selanik'e ettikleri ta'arruz Avrupa donanmasını yanlarına kadar celb etti. Bulgarların bu ta'arruzu cidden mahirâne ve cesurânedir. "29" Nisan efrenci akşamı ezandan sonra, Selânik'e su ve gaz îsâline yarayan köprüyü dinamitle tahrîb ederler. Bütün şehir bir anda susuz ve ziyâsız kalır. Bu esnada muhtelif mahallerde hazır duran veya Selânik'in sokaklarında arabalarla dolaşan ihtilâlciler aynı zamanda mebâni'i 'azîmeye, kahve ve kıra'athânelere bilhassa ecânib ikametgâhlarına dinamit bombaları atarak binâları

[205] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-28'de yer almaktadır.

yakmağa, yıkmağa, ahâliyi öldürmeğe teşebbüs ederler. Bulgarların her tarafa ettikleri ta‘arruzda muvaffak olmadılar yalnız attıkları bombalar ve verdikleri ateş ile Selanik’in Bank-ı Osmani şubesi kâmilen yandı. Ona mücâvir Alman kulübü yıkılarak birkaç ecnebînin ölmesine sebep oldu. Fakat bu kadarcık bir netice bile Avrupa’nın sabrını tüketmeğe, müdâhalesini çoğaltmağa kâfi geldi. Avusturya, İtalya, Almanya Selanik’e gemiler gönderdiler. Fransa zırhlıları şehr-i mezkûre müteveccihen yolda bulunuyor. Hükümât-ı sâirenin de yakında bu nümâyişe iştirâk etmeleri pek ziyâde muhtemeldir.

Avrupa devletlerinin bilhassa Avusturya Macaristan ve Rusya hükümetlerinin nîm resmî müdahaleleri, Rumeli ıslahat lâyihası müdâhale-i ecânibin birinci hutvesi idi. Avrupa donanmasının Selânik limanına bu ikinci “sûde” ye dühûleri hutve-i sâiyeyi teşkil etmektedir. Fi’l-hakîa Almanya hükümeti, nîm resmî olarak “Avrupa’nın müdâhale arzusuna kapılmağa karar verdiğini” Avusturya – Macaristan’ın bir teblîgâtı “donanmaların teba‘a ve menâfi‘i tecâribe-i ecânibi muhafaza maksadıyla gönderildiğini ……. Bu hareketin bir müdahale başlatacağı ‘addolunmaması lâzım gelip, Selânik’te âsâyiş i‘âde olunur olunmaz donanmanın çekileceğini beyân ediyor. Fakat gelmemek Kont Goluchwsky’nin ve Kont Bovlof’un elinde idiyse de çekilmek onların elinde değildir.Aç gözlü Avrupa’nın yutulacak bir lokma önünden, taksîm edilecek bir kıt‘a başından çekilmesi kadar güç bir şey yoktur. Bâhusus ki âsâyişin yakın zamanda i‘âdesi mümkün değildir. Bulgarlar, henüz Selânik içinde değilse bile civârında ve Rumeli dâhilinde ta‘arruza devam ediyorlar. Bu vakâyi‘in önünün alınması, bilhassa Selanik’de tekrar bir vak‘anın hudûsü Avrupalıların Selanik’e ebediyen birleşmelerini mûcib olabilir. Makedonya meselesinin halli müşkül olması bu hususta bizi cüz’î ümitvâr ediyorsa da Avrupalıların, meselenin hallini sonraya bırakarak peşînen Rumeli’yi elimizden almaları mümkündür. Binaenaleyh seyyiat idaresiyle işi bu derece mühlikeye îsâl eden hükümet-i hâzıra, hiç olmazsa şu esnada Selânik ve civârında yeni bir gürültü îkâ‘ına meydan vermemeğe ve Avrupa donanmalarının sür‘atle çekilmesini istihsâle uğraşarak şu tehlike-i garîbe ve melhûzayı teb‘îde gayret etmelidir.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 30 Sene 2[206]

15 Rebî'ülevvel 1321 Perşembe / 11 Haziran 1903

Sahife 1

3.61 Makâlât-ı Siyasiye - "Ecnebîler İçinde Top Oynuyor"

Gâyet karanlık ve fırtınalı bir gecede yolunu şaşıran ve şimşek çakdıkça etrâfını ancak görebilen bîçâreler gibi bizim millet de vatan ahvâlinden bir mahallede nâr-ı ihtilâl zuhûr ederse haberdâr oluyor. Zulmetten, havâb-ı gafletten istifâde eden haşerâtın vücûd-u devlete nasıl yaralar, oyuklar açmış olduğunu o vakit biraz fark ediyor.

Arnavutluk'ta alev sıcağa saracak kadar yükselmedi. Ziyâ yalnız birkaç el silah ateşten i'bâret kaldı. Ma'a- mâ-fîh bu küçük barikalar arasında da göze büyük ve kor kaç çehreler çarptı. Eve hırsız ağıyla kurt girmiş olduğu görüldü, anlaşıldı.

Padişahın etrâfı Arnavutlarla muhât olduğu ve devâir-i hükümette Arnavuttan reisler, nâzırlar, sadr-ı a'zamlar bulunduğu bir zamanda Arnavutluk'un bir ciheti Avusturya'nın, diğer ciheti İtalya ile Yunan'ın nüfûz-u siyasiyesi altına girmiş, birçok yerlerde Devlet-i Osmaniye'nin hâkimiyeti kuru lafızdan i'bâret kalmış, Hristiyan Arnavutların çoğu Avusturya'ya, birtakımı İtalya'ya ve bir kısmı da Yunan'a rabt-ı kalb etmiş, ma'nen makâm hilâfına merbût kalan İslam Arnavutların içinde de üç hükümetten birine meyl ve intisâb edenler olmuş. Bab-ı 'Âli bu halden, bu tahavvülât-ı fikriye ve siyasiyeden nasılsa haber alamamış! Haber alınamadığına biz inanmıyoruz.Çünkü şu yirmi altı sene zarfında Kosova, Yanya ve İşkodra vilâyetlerine defa'atle müfettişler, komisyonlar gönderildiğini ve oralarda mekteb, kilise inşâsı içün düvel-i ecnebiyeye her yıl birkaç imtiyâz ve ruhsatnâme verildiğini biliyoruz. Ecnebîler bu mektepler, kiliseler sâyesinde kesb-i nüfûz ve i'tibâr ediyorlar. Yerlilerden mu'allimler, yazarlar, misyonerler yetiştirmişler. Hristiyan ahâliyi bunlar vasıtasıyla celbe ve İslamları ise başka yolda meva'îd dilfiribânelerle ile veya para kuvvetiyle iğfâle çalışıyorlar. Arnavut kavmi 'ale'l-'umûm bu devlete

[206] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-29'da yer almaktadır.

bu hanedân-ı saltanata sâdıktır. Lâkin içlerinde bir çift gümüşlü tabanca içün tekmîl Türkleri fedâya hazır olanlar da yok değildir. Müslüman Arnavutları kandırmak içün ecnebîlerin ve husûsiyle Avusturya me'murlarının kullandıkları tedbîr Arnavut lisânına, dinine, 'âdetine, hattâ eski usûl idaresine bile daimâ ri'âyet edileceğini va'adden i'bârettir. Bosna ve Hersek'in ahâlisi de böyle kandırılmıştı. Yeni ıslahatı kabul etmeyen Arnavutlar meyânında Avusturya'nın ve İtalya'nın nesâyih-i fâsidânesiyle hareket edenler çoktur.

Biz eminiz ki hükümet bu hakâike öteden beri vâkıf idi. Vâkıf olmadığını iddi'â edebilmek içün yirmi seneden beri gözlerini yuman me'murları taht-ı muhâkemeye alması lâzım gelir. Avusturya'nın el altından büyük işler becerdiğini, hatta Bosna tarafından hudûd-u Osmaniyi doksan kilometre kadar geçerek Kolaşin,Belluel [207], Berane, Tergov ve bahçe gibi esasen Bosna eyaletine mülhik olmayan kazâlara vesâir nikât-ı mühime-i askeriyeye yavaş yavaş birleşmekte olduğunu hükümet peka'lâ biliyor. Lâkin Yıldız Kasrı hâricinde olan bütün işlere, bâhusus böyle sızıltısız olan bütün işlere ses çıkarmamak Sultan Abdülhamid'in 'âdetidir. Ecnebîler bu müsâmaha-i hâ'inâneden istifâde ediyorlar. Sahipsiz mülk bulmuşlar, içinde cirit oynuyorlar! Padişahın mahzâ kendi rahat ve menfa'atine halel getirmemek içün, düvel-i ecnebiyeye daha ne gibi müsa'adâtta bulunduğu vefâtından sonra anlaşılacak, tahkîrnâme o vakit had ve beyân olmayacak, ne fâide ki iş işten geçmiş bulunacaktır.

Kapitülasyonlara ve sâir mu'âhedât-ı 'atîkaya istinâden dâhil memlekette keyfe mâ yeşâ hareket eden ecnebîler mukâbeleden hükümetin 'âciz bulunduğu makâm-ı i'tizârda serd edilecek olursa cevâben deriz ki : 'uhûd-u mer'iyye birçok hususta hükümetin elini bağlamıştır. Hükümet ecnebîleri mekteb küşâdından men' edemez. Kendi ülkesinde, meselâ Arnavutluk'ta bir kâğıt fabrikası açarak Avusturya'daki kâğıt fabrikalarına rekâbetle sanâyi'i milliyeyi koruyamaz. Çünkü Rusya gibi rüsûm-u dühûliyeyi arttıramaz. Lâkin büyük ve mükemmel mektepler küşâdıyla ve adâlet icrâsıyla Avusturya nüfûzunun intişârına mâni' olabilir. Buna kapitülasyonların gümrük ta'rifelerinin hiçbir dahili yoktur.

Arnavutlar tab'an askerliğe heveskârdırlar. Mühim şehirlerde birer rüşdiye-i askeriye mektebi te'sîs etmek, talebeye meccânen bir kat elbise ve bir türlü ta'âm vermek o kadar büyük ve zor bir iş midir? Acaba yirmi altı seneden beri birtakım erzâl-i nâsa

[207] Burada yer alan isim "Belluel" olarak okunabilmiştir.

ve hafiyelere verilen ihsânların nısfıyla Arnavutluk'ta yirmi altı mektep yaptırılamaz mı idi?

Bu gibi küçük ve ehemmiyetsiz zannedilen ıslahatı hükümet şimdiye kadar ihmâl etmemiş olsaydı bugün Arnavutluk'a ve Rumeli'nin diğer mahallelerine asker göndermeğe hâcet kalmazdı.

Selânik vak'asında zî medhal olan ihtilâlcilerin çoğu Selânik jimnâs mektebinde okumuş gençlerdir. Ermeni, Rum ve Bulgar mekteplerinde talebenin hissiyât-ı milliyesi Türk hükümeti aleyhine tahrîk ediliyor da bizim mekteplerimizde şakirdâne vatan kelimesini telaffuza müsa'ade olunmuyor. İdare-i hâzıranın bu tekâsülü, bu cehâlete ve hâ'inâne istidadı, mülkü böyle ecnebîlerin bu tasallut ve istifâdesine bırakması büyük bir kabahat, cinâyet değil midir?

Şurâ-yı Ümmet

Numara 31 Sene 2[208]

1 Rebî'ülâhir 1321 Cumartesi / 27 Haziran 1903

Sahife 2

3.62 Devlet-i Aliye'de Demiryolları

Memâlik-i mahrûsede turuk-ı muvâsalanın ihdâs ve tanzîmiyle bu sâyede vilâyetin ahvâl-i iktisadiyesini ihyâ fikrinin mülkümüzde his olunmağa başlaması kırk elli seneden başlar. Bize bu hususta rehnümâlık eden İngiltere'dir. İngiltere daha Süveyş Kanalı açılmazdan evvel müstemlekât-ı mühimmelerinden bulunan hendesâtını Anadolu sahilinden bedâ ile Basra'ya minhâ bir demiryolu vâsıtasıyla Avrupa'ya rabt olunması şiddetle arzu edilir ve Anadolu'nun tecdîd ve ihyâsını mûcib olacak böyle bir emr-i nâfi'anın hayr- ârâyı husûl olması içün o zamanki vükelâyı devletimizi teşvîk eder durur idiler.

Ne fâidesi varsa ki sarayın israf ve sefâheti, bu devirlerde, serkâr-ı umûrda bulunanların himmetsizlikleri idâre-i devletin de tezebzübü servet-i memlekette

[208] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-30'da yer almaktadır.

tedennîyi mûcib oldu. Şu cihetle bu emniye'i hayriye dahi bu türlü kuvveden fi'ile çıkamıyordu.

1270 tarihinde bir İngiliz kumpanyasına aydın şimendifer imtiyâzı verildi "bu hattın tuveli 190 kilometreden i'bâret idi. Üç sene sonra yine bu kumpanyaya kısa demiryolu imtiyazı verildi ki bunun da tuveli (tûlü) 170 kilometre idi. Artık bu tarihten i'tibâren on sene bir müddet şimendifer inşa'âtına sekte 'ârız oldu.

Süveyş Kanalı'nın küşâdı üzerine İngilizlerin hendesâtına karadan yeni bir yol açmak tasavvurundan sarf-ı nazar ettilerse de nafi'a nezâretimiz Anadolu'da turuk-u cedîde inşâsını akdem ve zayıf bildi. Bunun için Bâb-ı 'Âli 1279 tarihinde Avusturya müşâhir-i mühendisîninden Mösyö Wilhelm Pressel[209]'i İstanbul'a celb ederek kendisini Haydarpaşa'dan Bağdat'a kadar inşâsı mutasavvır bulunan hattın güzergâhını ta'yîne me'mur eyledi. Mösyö Pressel rüfekâ mesleğinden Mösyö Çernikom ile vazîfesini bi'l-itmâm keşfiyatını mübîn lâyihayı makâm-ı 'âidiyete verdi. Mezkûr lâyiha münderecâtından anlaşıldığına göre hattın tuveli şu'beleriyle beraber 4500 kilometreden, sarf olunacak meblağın mecmû'u dahi otuz beş milyon liradan i'bâret olacak idi.

Hükümet-i Osmaniye lâyiha mahtûbâtından fevkal-had memnun oldu. Derhal hattın inşâsına karar verdi. Şu kadar ki Mösyö Pressel ricâl-i hükümetimizin ahlâk ve etvârına tamamiyle vâkıf olduğundan hattın hükümet hesâbına inşâsıyla işletilmesi mümkün olamayacağını iddi'â eylemiş ise de başta Abdülaziz olduğu halde hiçbir kimseye sözünü dinletmeğe muvaffak olamamıştır. Hükümet-i Osmaniye bir sahip ve vukûfun nesâyihine ihâle-i sem' i'tibâr etmeyerek kendi hesâbına yapmağa karar verdi ve işe başladı.

Devletin ahvâl-i mâliyesi az çok bugünkünü andırdığından hattın inşâsı içün istikrazâta müraca'at olundu. Şimendiferin inşâsı içün teşkîl kılınan komisyon-u 'âlî tekmîl inşâ'ata nezâret etmek üzere mühendis Mösyö Pressel'i re'is ta'yîn etti. Heyhât ki aradan çok geçmeden mühendisin dedikleri birer birer meydana çıktı.

Hat içün defa'âtle istikrâz edildi. Milyonlarca lira sarf olunduktan sonra güç belâ Haydarpaşa ile İzmit arasındaki mesâfe'i cüz'iye inşâ olunabildi. Karzan alınan paranın hepsi bi't-tabî'şimendifere sarf olundu. Vâkı'an istikrâz yol içün ediliyordu.

[209] Wilhelm Pressel: Bağdat demiryolları için görevlendirilen mühendis. 1821-1902.

Fakat paranın kısm-ı a‘zamı padişah ile saray haşerâtının ve menâsıb-ı ‘âliyeyi işgâl edenlerin sefâhethânelerinde hebâ oluyordu. Bu resmî yağmayı gören zî-medhal Avrupalılar dahî ellerinden geldiği kadar çaldılar, çırptılar, birçokları hazîne-i millet hesâbına zengin oldular. Avrupalılar işi anladılar. İstikrâzın ardını kestiler de sû’i isti‘mâlin önünü alabildiler. Bi’t-tabî‘ şimendifere İzmit’te tevakkuf etti.

Bu acı tecrübe memâlik-i mahrûsede hükümet ma‘rifetiyle şimendifer vücûda getirilemeyeceğini isbât etti. Bundan sonra da saray, vükelâ yol yapmak arzusunu izhâr ettilerse de Avrupa para vermediğinden maksatları kuvvede kaldı. Artık bi’l-mecbûriye kumpanyalara imtiyâz vermeğe mecbur oldular. Binâenaleyh bu esnada inşâ olunan Rumeli şimendiferi ecnebîlere verildi. Bunlardan bilhassa Baron De Hirsch’in[210] Rumeli şimendifer imtiyazâtı şayân-ı dikkattir.

Bu hat ma‘lûm olduğu üzere Viyana bankerlerinden müteveffâ Baron De Hirsch’tir. Bu adam saraya, paşalara verdiği rüşvet sâyesinde imtiyâz fermânına öyle ağır şartlar idhâl etmişti ki memleket bunun belâsını elân çekmektedir. Zira bu hattın iki cihetindeki arâzi ve ormanlar dahî kumpanyaya bahş edilmiştir.

Daha sonraları ve bilhassa devr-i hâzırada verilen imtiyazlar yine pek ağır şartlarla verildi. Yalnız şu kadar ki, eskiden para bir hey’et-i sârika beyninde taksîm olunuyordu. Şimdi ise bilhassa hazîne’i hassa, nâfi‘a nâzırları Ragıp, Selim Melhame gibi mahdûd şürekâyı sirkate menhustur.

Devr-i hâzırada verilen imtiyazların en hatırlı noktası ‘umûmunun ‘ale’t-tedrîc bir milletin eline düşmesidir. Evvelleri Rumeli’de inşâ olunan şimendiferler muhtelif devletler teba‘ası yedinde bulunur iken el-hâletü hâzihi ‘umûmi Almanlara münhasır olmuştur. Bugün Almanların iyâde-i ihtikâr ve inhisârında bulunan Rumeli şimendiferleri şunlardır: İstanbul – Edirne – Dedeağaç-Edirne, Selanik –Mitroviça-Üsküp vesâire bu hatların uzunluğu 1263 kilometredir. Vâridât-ı seneviyesi son senelerde üç milyona bâliğ oluyor. Hükümet-i seniye her sene kilometre başına on iki bin frank te’minât-ı nakdiye veriyor.

Makedonya yani Selanik – Manastır hattı nemse Yahudilerinden Mösyö Kail’in ya‘ni meşhur Doyçe(Deutsche) Bankasının elindedir.Güya hat zarar ediyormuş gibi maliye her sene mezkûr bankaya bir milyon frank veriyor. Rumeli’deki şimendiferler bu

[210] Maurice de Hirsch: Rumeli demiryollarından sorumlu olan banker. 1831-1896.

halde iken Almanlar ma‘lum olduğu üzere bugün Bağdat hattını dahî elde ettiler. Bundan ma‘adâ hattın iki cihetine dahi birtakım şu‘belerin temdîdi tasavvur olunuyor ki birçok mülahazât-ı dakîkaya binâen bu hatların Almanlara verilmesi menâfi’i menâfi‘ devlettir.

Sahife 3

Bir memlekette şimendifer inşâsı ezher cihet mûcib fevâiddir. Şu kadar ki bu emr-i Hayri iyâde’i ağyâra tevdî‘-i mûcib hüsrân ve nedâmettir. Şâyet ecânibe müraca‘atta muztar kalınıyorsa muhtelif kumpanyalar arasına rekâbet düşürerek infi‘î intihâb ve ihtiyâr olunmalıdır. Aksi halde memleketin servet-i ‘umûmiyesi bir nev‘i inhisâr altına alınmış olur.

Bilhassa bu son nokta devlet-i ‘aliye gibi dahilen ve hâricen zayıf bulunan memleketler içün da‘î-i mahazîrden i‘bâret bulunan umûr-u siyâset karıştırılmadığı halde bize derhal bir renk-i siyâset ile tecelli ediyor. Bi’l-farz geçen sene Almanlar Bağdat hatt-ı kebîrinin imtiyâzını aldılar. Bundan istidlâl olunuyor ki o tarihte İstanbul’da, ‘ale’l-husus sarayda Almanya’nın recehân-ı nüfûzu câri bulunuyor. Bâri nef‘i memleket nazar-ı dikkate alınsa da imtiyâz öyle verilse! Padişahın Almanlara meyl ve teveccühü bizde her kuvvete galebe ediyor. Mizacigîrliği hadd-i gâyeye îsâl eden ricâlimiz marazı-i şahâneden başka bir şey düşünmüyorlar. Bu imtiyazlara mâlik bulunan kavmin bir gün memleketimizin hâkim-i mutlakı kesileceğini hatırlarına bile getirmiyorlar.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 32 Sene 2[211]

15 Rebî‘ülâhir 1321 Cumartesi / 11 Temmuz 1903

Sahife 1

3.63 Mısır ve Mısırlılar

Etraftan geçüp giden kırk asrın seylâbe-i vuku‘âtı arasında cereyân-ı zamanı te’hîr etmek istiyormuş gibi mukâvemet-nümâ-yı sebât ehramlarıyla Mısır, mü’ellif-i zaman, kalemi edvâr-ı yegân-şân olan bir tarihin en kadîm, en mühim sahîfesi,

[211] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-31’de yer almaktadır.

bilmem hangi muharrik "ağaçları gümüşten yapraklar açar altun meyveler verir bir ağaca" dediği Hindistan'dan sonra insâniyetin bir hazîne-i serveti, İslamiyetin ise en büyük penâhıdır.

Osmanlılar Mısır'ı istilâ ettikleri zaman Osmanlılık İslamiyet bir başka şevk, bir başka neş'e ile maksad-ı 'ulvîsine doğru tarîktir kayd-ı şitâb etmeğe başladı. Mısır'ı zapt etmek, kal'alar, kıt'alar almak değildi. Kalb-i islamiyeti teshîr içün maksad-ı vatanın, ümîd-i milletin bir zaferi idi.

Mısır'dan bahsolunduğu zaman nazar-ı ibretin pîşgâh hayretinde yekdiğerinin zıdd-ı kâmili olarak sîmâ, mümteni'ü 'l-ictinâb bir surette tecellî eder. Selîm-i evvel!... Abdülhamid-i sânî!..

Elîm bir tezâd! Bununla beraber hatâya mukabil gelen hakîkat kadar parlak vâzıh bir şey olamaz. Âmâl-i diniyelerini icrâ içün setre-i zulâma bürünen erbâb-ı cinâyeti güneş 'âlim bâlâyı istisnâsından tenvîr ettiği gibi Mısır meselesinde de Hamid-i Sânîyi zîr-i pây satvetinde pâmâl eden "Selim-i evvel" dir. Mısır'ı zapt eden nazargâh şevketine 'arz olunan cihânın haritasına bakarak : "Dünya bir padişaha kâfi olacak kadar büyük değilmiş" diyen Selim-i evvel idi. Mısır'ı teslim eden havza-i hükümetini Yıldız köşkünün duvarları arasında görmekle iktifâ eyleyen Abdülhamid oldu.

Mısır'ı zapt ederek saltanat-ı Osmaniyeye hilâfet-i Osmaniyeyi iki yüz milyon İslamın temâyülât-ı kalbiyesiyle zî-halecân-ı hayat bir bahşâyiş-i âlihi olarak hediye eden Selim-i evvel, Mısır'ı teslim eden Abdülhamid kadar halifelik iddi'âlarına kalkışmamış, hilâfet da'valarıyla cihânı bîzâr etmemiştir. Bekâsı haktan, hayâtı 'adlden, şi'ârı "hâdim'ül-haremeyn" vazîfesinden mütehassıl hilâfeti Abdülhamid Roma İmparatorlarının ulûhiyet da'valarına kadar îsâl etti. Fakat vâ esefâ ki bu iddi'âyı cennet nemâyı hilâfet ne mezâlim ve tahribâta ne de Mısır'ın teslîmine mâni' olabildi.

Ma'hûd i'râbı düşmanın bir hücûmuna mukâvemet edemeyen Mısır askerini "Tel-el-kebir"de toplarken İngiltere Akdeniz donanmasını İskenderiye'ye doğru kemâl sür'atle sevk ederken bütün milletlerin nazarı Mısır'a mün'atıf olmuştu. Mısır'ı düşünmeyen yalnız Mısır'a sahip olan Türkler idi ki, o mübarek kıt'ayı, Abdülhamid'in hîle ve hıyânetinden, ve cinnet ve cinâyetten i'bâret idare ve tedbîrine terk ettiler. İngilizler, ibtidâları Mısır'a, Abdülhamid'in teshîl ettiği

derecede kolaylıkla mâlik olmağı ümîd ve cesâret edemediklerinden bizim asker sevk etmekliğimizi, ve sevk edeceğimiz askere İngiltere donanmasının muhâfız olacağını mısırâne beyân ettiler. İngiltere'nin bu teklîfi Rusya'yı, Fransa'yı iğdâb eyliyordu. Rusya sefîri İngiltere sarayı hükümdarîsinde Musurus Paşa'ya[212]:

"Onu tutmamalısınız ki şimdiki mevcûdiyetiniz Rusya sâyesindedir. Musurus Paşa da siz de nisyân etmemelisiniz ki Rusya'nın mevcûdiyetine büyük Petro'yu esir eden Baltacı'nın 'azîm-i dahili vardır." cevabını veriyor. O zaman Fransa'nın re's-i idaresinde bulunan zevâtın tercümân-ı efkârı olan gazeteler : "İngiltere Mısır'a Türk askeri idhâl etmek istiyor! Cihânın birinci askeri olan Türkler Mısır'a girer ve "Tel-el-kebir"i bir "Plevne" yaparlarsa İngiltere o zaman hatasını anlar" diye İngilizleri tehdîd ediyorken, herkes Devlet-i 'Âliyenin ittihâz edeceği harekete dâir gelecek cevaba bir ihtizâr, intizâr içinde bulunurken, Londra sefâreti mâbeyine gönderilen koyunların yavruları kuyruklu doğdu bunlar kendiliğinden mi düşer yahut kesmeli midir? Mealinde ve yine İngiltere'deki katillerin elli seneden beri ne kadar resmi varsa gönderilmesine dâir telgraflar alıyordu.

Taştan bir kalbin demir kalemi olan bu telgraflardaki lâkaydî-i hıyânet, buhrân-ı cinnet netâyic-i elîmesinden olarak İngilizler Akdeniz'in Hindistan'ı olan Mısır'ı istilâ ettiler bu sûretle Osmanlılık Afrika'da en büyük en zengin bir kıt'asını, en büyük bir penâhını kaybetti. Uğradıkları felâketlere karşu tecdîd-i kuvvet ve metânet eylemek yaşayacak milletlerin şi'ârından olduğu içün Mısır'ın ahvâl-i ahîresinden istifâde etmek ümîdi büsbütün mahvolmuştu. Zîra İngilizler istilâlarıyla Mısır'a büyük bir devr-i cedîd-i hürriyet getirdiler. Cemiyet-i insâniye de çâresiz her belâ olan hürriyetten Cezîretü'l-Arab'ı ma'mûr-u âbadân eden, Bağdat'ı Darülfünûn-u ma'rifet, Endülüsî bir kişver-i irfân hâline getiren İslamiyet istifâde edemez miydi? Şüphe yok ki İslamiyet İngilizlerin taht-ı zaptında bulunan Mısır'da fikr-i istilâ ve istirdâdda bulunamaz. Bu devir hürriyetten istifâde edecek topla tüfenkle kılıçla müselleh-i İslamiyet değil kitapla kalemle 'irfân ve zekâyla mücehhez islamiyettir. Semâ-nümâ minarelerinde i'lâyı tevhîd eden câmi'ü-l-ezher'in rahlelerinde mev'ûza-i hürriyet hutbelerinde kemalât-ı garîbe, hücrelerinde ma'rifet-i medeniyet ta'lîm edilerek Afrika'nın bir Darülfünûnu, İslamiyetin bir "Sorbonne"u olamaz mıydı? Ticarette, zirâ'atte terakkîye garbın en büyük fikirleriyle perverde cemiyetler,

[212] Kostaki Musurus Paşa: Rum asıllı Osmanlı paşası. Atina, Viyana ve Londra'da elçilik görevlerinde bulundu. 1807-1891.

darülfünûnlar yaparak tâ orada kâtillerin dest-i âmân tahrîbinden mecrûh yatan madur vatana en büyük devâ olan fikir ve ma‘nâ ihracâtına ne mâni‘ vardı? Sevk-u vukû‘ât Abbas Hilmi Paşa’yı makâm-ı hidiviyet is‘âd ettiği zaman ufk-u âmâl ve tasvirâtı vâsi‘ olan erbâb-ı cemiyet, “Terezyânum(Theresianum)” Mektebinden çıkan bu genç, bu nâmerd ikbâl ve istikbâl bu bir verde’i ‘irfân ve kemâl hidivi Afrika’da riyâset-i İslamiyede görünce bir sabah sefâyı ümîdin infilâkına kâil olarak ne Dilrubâ emellere, ne parlak ümitlere düşmüştü. Sudan’ın, Nübye’nin ahâli-i mazlûmesinden olan harem ağalarının ellerinde , mâ hi ‘i mezalim olan Asya-i Vusta hocalarının rahle-i tedrîsinde, Kastamonu’nun, Konya’nın lalaları refakatinde değil Avrupa’nın envâr-ı

Sahife 2

‘irfânı içinde perverşiyâb terbiyet olmuş bu hidiv, Mısır’ı Osmanlılık içün, İslamiyet içün bir merkez-i fikir ve ma‘nâ edemez miydi? İstanbul hükümetinin mezâlim-i hânumân-sûzundan perişân ve girizân olanlarla cihânın her tarafından geleceka ‘ulemâ ve edebâyı Mısır’a celb ile ârâmgâh ikâmetini bir saray me‘âli’i me‘âni haline getirerek sekte-i tedennîye düşen İslamiyete, Osmanlılığa bir hayat-ı taze veremez miydi? Vâ esefâ ki bu tasvirler bu hayaller, açmadan solan ağaçlar, doğmadan ufûl eden yıldızlar gibi bînasip hayat imiş. Zîra hidiv olduğundan biraz müddet sonra, Avrupa’nın müstefid kemâli, “ Tereziyanum” un tâlib-i ma‘rifeti efkâr ve âmâl-i şebâbaetle bir hayat olması lazım gelen bu genç, bu zât, müstakil, Abdülhamid’e, o kâtiller içinde büyümüş ihtiyâr zalime doğru şitâb ederek hulûslara, müdâhenelere başladı. Bütün Osmanlılığa İslamiyete karşı Abdülhamid’in nişân iftihârını yegâne medâr-ı iftihar ‘addetti. Hala bugün İstanbul’da bulunuyor! Büyüklüğü, ‘ulviyeti İslamın, Osmanlılığın kulûb-ü münkesiresinde hazâin-i zihin ve irfânda değil Abdülhamid’in lütuf ve iltifâtında arıyor!...

İngilizlerin Mısır’a götürdükleri o büyük devr-i hürriyetten Mısırlılar ne istifâde ettiler? – Birkaç erbâb-ı ‘irfân ve hamiyet müstesnâ olarak – memleketlerine mâder vatana ne hizmette bulundular? Bil‘akis bu büyük hürriyet, dağ başlarının, ‘ummânların hevâyı hîd şedîdine karşu bîtâb düşmüş za‘ifâ gibi, kuvâyi ma‘neviyeden mahrum birçok Mısır paşalarını, beğlerini bitirmeğe başladı. Bunların birçokları ne kalplerinde bir hiss-i tahlîs, ne zihinlerinde bir fikr-i terakkî, gördükleri ziyâya karşu uçuşup yanan pervaneler gibi, memleket nûr ve ziyâ olan Paris’e koşuyorlar. Kumarhanelerde, at yarışlarında, maksimlerde heder olup gidiyorlar.

Daha yaşlıları, daha ‘âkil geçinenleri bir nişân, bir rütbe istihsâli içün bin minnet ve meskenetle hamîd yöne ilticâ ediyorlar.

Devr-i hürriyet bu sınıf Mısırlıları, Darwin’in[213] “Seleksiyon” usûl felsefesi üzere kaybolup gitmeğe mahkûm ediyorsa yine o usûl-ü felsefi iktizâsınca yerlerini imlâ edecek sınuf-u mütehâbe sâyesinde Mısır’ın memâlik-i İslâmiye arasında mesâ‘î ve zekâsıyla kesb-i imtiyâz eyleyeceğini ümîd etmek isteriz.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 33 Sene 2[214]

1 Cemaziyelevvel Pazar 1321 / 26 Temmuz 1903

Sahife 2

4 Temmuz 1903

3.64 Devlet-i Aliye ve Bulgaristan

Sırbistan vak‘ayi fecî‘ası, bir zaman içün Avrupa efkâr-ı ‘umûmiyesini tarafına celb etmiş, matbû‘ât-ı garbiyeyi kendisine hasr eylemişti. Bu esnada Rumeli ihtilâli unutulur gibi oldu. Fakat esası bâki olduğu içün, efkâr-ı ‘umûmiyenin heyecânı sükûnet bulup, muhâfil-i siyasiye sûrî bir serzenişten sonra ‘asr-ı dîde hat hareketini ta‘kîb ile olmuş yetişmiş kabul edilince mes’ele meydana çıktı. Rumeli karışıklığının henüz devam ettiği görüldü. Yeniden sütunlar doldurmağa başlayan havâdisâta göre Bulgar çeteleri el’ân Rumeli-i Osmani’yi baştan başa dolaşup köylüleri ihtilâle teşvîk etmekte, yalnız rast geldikleri müslimini vahşiyâne katl eylemekte, şimendiferleri dinamitle atmağa çalışmaktadırlar.

Bulgarların sebât ve metâneti, inat ve ısrarını gösteren bu ihtilâl, bir, bir buçuk senedir ki bilâ inkıtâ‘ devam ediyor fakat bidâyetinden beri vuku‘âtı ta‘kîb edenlerce ihtilâl şiddetinin şu günlerde gittikçe azaldığı meşhûddur. Bunun başlıca sebebi, Avrupa’nın şu esnada müdâhale ve mu‘âvenetten müctenib davranması ve Hükümet-i Osmaniye’nin 200 bine karîb askeri Rumeli’ye celb ve cem‘ ve ihtilâlcilerin def‘ ve tenkîline hasr edilmesidir. Her ne olursa olsun zannolunur ki, artık hükümetin ihtilâlcilerden pek ziyâde korkmasına mahal yoktur. Fakat her zaman tekrar ettiğimiz

[213] Charles Darwin: İngiliz biyolog ve doğa tarihçisi. 1809-1882
[214] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-32’de yer almaktadır.

gibi Rumeli ihtilâlinin asıl müdîri Bulgaristan birinci istinâdgâhı Bulgar ahâlide mevcûd heyecân-ı efkârıdır. Binâenaleyh kuvve-i fâika-i askeriyesiyle çeteleri mağlûb eden hükümet-i Osmaniyenin bugün ilk vazîfesi Bulgaristan'ın rahat durmasını te'mîn ve Bulgar heyecânını teskîn etmektir. Bulgar matbu'ât tarafından tahrîk edilen bu heyecân birçok müfiyetsizlikle beraber henüz sükûnet bulmamıştır. Hatta bundan havf ettiği cihetledir ki , Bâb-ı 'Âli'nin Selânik vak'ası 'akabinde Bulgaristan'a verdiği harpçü, fakat gâyet kararsız, metânetsiz, yarı yoldan geri dönen notası üzerine Prens Ferdinand Rusya'ya mümâşâten Bulgarları teskîne uğraşan Danif kabinesi tebdîle ve a'zâsı içinde âmâl-i milliyeyi ta'kîbe taraftar gözüken nâzırları hâvi Petrof kabînesini teşkîle müsâraât etmiştir. Bulgaristan ahâlisi, bu suretle, her vasıtaya yıllarca hatta îcâb ederse harb ederek Makedonyalılara mu'âvenet etmek fikrinde bulunmaktadır. Fakat Bulgar hükümetinin aynı fikre hizmet ettiği meşkûktur. Gerek Danif kabînesinin, gerek bugün mevki' iktidarda bulunan hey'et-i nizârın harekâtına bakılırsa Bulgar hükümetinin devletimizle şimdi harb etmeğe pek hevaşgir olmadığı görülüyor. Öyle zannolunuyor ki Yunan muharebesinden korkan, Rumeli ihtilâlini lüzumu kadar vâsi' ve mühim görmeyen Prens Ferdinand bu Louis-Philippe hafîdi, vakâyi'i gayri müterakkiye ile icbâr edilmedikçe, neticesi her halde şüpheli bir harbe atılmak istememektedir. Petrof kabînesine Türk politikasına taraftar İstambilof partisinden birkaç zâtın kabulü ve Naçoviç Efendi'nin berâyı intilâf İstanbul'a a'zâmı bu nokta-i nazarı müvîddir.

Şu esnada Bulgar kabînesinin Devlet-i 'Aliye'nin tedârikât-ı harbiyesinden berâyı şikâyet düvel-i mu'azzamaya yeni bir nota vermesi zannederiz ki cidden Osmanlıların ta'arruzundan korkmasından ileri gelmiş, General Petrof'un bir gazete muhbirine olan beyanât-ı harbçiyânesi ise, ikinci defa İstanbul'a i'zâm edileceği rivâyet olunan Naçoviç Efendi'nin me'muriyet-i siyasiyesini takviye maksadına mübtenâ bulunmuştur. Fi'l-hakîka bir muharebeye teşebbüsü hâlinde maddeten büyük zararlara giriftâr olması kâbil olan Bulgaristan'ın belki sulhen kendisine – Makedonya değil - nâfi' birçok şeyler istihsâl etmesi kâbildir. Prens Aleksander Dupantsprog Sultan Abdülhamid ile doğrudan doğruya uyuşarak Rumeli-i Şarkîyi Bulgaristan'a fiilen ilhâk ettirmişti. Prens Ferdinand aynı padişah ile baş başa vererek, silah patlatmadan, kendini tehlikeye atmadan Rumeli vilayetlerinin Bulgaristan'a ilhâkını değilse bile, imtiyâz-ı idaresinin istihsâlini ümîd edemez mi?

Her halde, ahvâl ve vukû‘ât Bulgar hükümetinin îkâ‘ı harbe taraftar olmayup sulhen istihsâl-i emele gayret ettiğini göstermektedir. Fakat acaba, Devlet-i Osmaniye ne tarz hareket ittihâz edecektir? Ta‘arruza cesâret edebilecek midir?

Evvel emirde şu teslîm olunmalıdır ki hükümet-i hâzıra hey’et-i dâimesi iktizâsı bugün gayet müşkül bir mevki‘de bulunmaktadır. Lüzumsuz, hesâbsız sarf ve israf emvâl ettiği içün daima parasız olan bu hükümet el-yevm çiftinden çubuğundan, evinden, tarlasından ayrılmış iki yüz bin askeri, ikinci ve üçüncü ordunun silah altında bulunan bütün nizâmiye ve redif kıt‘âtını aylarca beslemek mecbûriyetinde bulunuyor.

Hükümât-ı muktedireyi korkutacak böyle bir bâr-ı sakîl Osmanlı mâliyesini büsbütüm tahrîb edeceğinde şüphe yoktur. İşte bu müşkül halden kurtulabilmek arzusuyladır ki bazıları hemen Bulgaristan’a i‘lân-ı harple mağlup ederek ve Rumeli Bulgarlarının her türlü ümitlerini mahv eylemesini tavsiye ediyorlar. Fi’l-hakîka etrafıyla düşünülerek îkâ‘ edilmiş bir harb-i efkâr-ı ‘umûmiye-i ahâliyi tebdîl ve başka cihete sevk ve imâle içün öteden beri kullanılan vesâit-i siyasiyedendir. Fakat bugün Bulgaristan’a karşı edilecek bir i‘lân-ı harp menâfi-‘i Osmaniyeye müfîd midir, muzır mıdır? Evvela Hristiyan Bulgarlara müsâ‘id gözükmeyen Avrupa’nın bilhassa Rusya ile Avusturya’nın bütün Balkan’ı ayağa kaldırabilecek Devlet-i ‘Aliye’ye yeni bir galebe kazandırabilecek bir harbin Osmanlılar, İslamlar tarafından îkâ‘ına müsa‘âde edüp etmeyecekleri pek şüphelidir. Avusturya ve Rusya kabînelerinin Bulgaristan’ın son notasına cevapları, Osmanlıların ta‘arruzuna asla müsa‘âde etmeyeceklerini hattâ Rusya’nınki fazla olarak Türklerin teslîâtına mâni‘ olacağını hâvîdir.

Ma‘a-mâfîh beyanât-ı mezkûre hilâfına farz edelim ki düvel-i mu‘azzama bîtaraf kalsın ve biz i‘lân-ı harp edelim. Ne fâide istihsâl edebileceğiz? Evvela Bulgaristan’ı hükümât-ı sâire mu‘âvenet ve ittifaktan tecrîd, Sırpları, Yunanlıları, hatta Karadağlıları hâl-i sulhde îkâ içün Yunan harbi esnasında Bulgaristan ve Sırbistan’a olduğu gibi onlara bazı menâfi‘i te’min ve va‘d eylemek lazım gelecektir ki ne olursa olsun bunlar bizim içün birer zarardır.

Sâniyen iki devlet arasında vukû‘ bulan bir harpte tarafeynden birinin mağlûb olması tabiî‘îdir. Eğer, biz, Osmanlılar mağlûb olursak – harp tavsiye eden zevât hiç bu ihtimali kâle almıyorsa da her tarafı harîs ta‘arruz düşmanlarla muhât vilâyetlerinin

bir kısmı ihtilâlcilerle meskun devletimizin Bulgaristan'a karşı nizâmiye, redif, ilâve üç yüz bine karîb sevk edebileceği, terbiyesi nâkıs askere mukâbil Bulgarların 200 bin kadar her halde terbiyece bizimkine fâik asker toplayabilecekleri düşünülürse bu ihtimali tamamen unutmak câiz olmaz zan ederiz – evet, ya mağlûb olursak, edilecek masârıf ve Balkandan sarf-ı nazar i'lân-ı harple beraber i'lân-ı istiklâl edeceği tabi'î bulunan Bulgaristan tamamen kesb-i istiklâl

Sahife 3

eyleyecektir 1885 den beri bil-fi'il ona merbût Rumeli-i Şarkînin de ondan ayrılmayacağı muhakkak olduğundan Düyûn-u 'Umûmiye-i Osmaniye idaresinin şimdiye kadar aldığı Rumeli-i Şarkî vergisi de kaybedilecektir. Bununla beraber Makedonya'nın bir kısmını Bulgaristan'a ilhâk eylemesi de kâbildir. Asıl daha mühim olarak Bulgar teba'a-i Osmaniyenin ümitsiz kalacak yere ümitleri tezâyid edecek. Bulgarların İstanbul ve bilhassa Makedonya'ya doğru ilerlemesi, aksini va'ad etseler bile, Sırpların, Rumların ve belki Rumeli'yi kendilerine alıkoymak isteyen Avrupalıların Makedonya'ya girmesine sebep olacaktır. Ma'âzallah bu hal Rumeli'nin zıyâ'ı demektir.

İhtimal-i gâlip Osmanlıların muzaffer olmalarıdır. Bu halde şüphesiz bazı fevâid melhûzdur. İlk önce, Rumeli Bulgarlarının istinâtgâhı, nokta-i ümîdi ezilmiş olur. Askerimiz şiddetle muhtaç fakat ma'atte'essüf mahrum olduğu bir manevra görür. En mühim fâide olarak şimdiye kadar ekseriyetle şeref-i müdafa'a ile iktifâ etmiş ordumuz küçük bir şeref ta'arruz kazâ etmiş olur. Yunan, Bulgar hükümeti ne demek olduğunu takdîr edemeyen saf Osmanlılar, bedbaht İslamlar bu zaferden istikbâl içün ümitvâr olurlar. Bu fâideler iğmâz edilecek şeyler değildir. Fakat yalnız olmak, birtakım mahzurları da beraberinde taşımak şartıyla değil, halbuki velev ki gâlibiyetle neticelenecek bir Bulgar harbinin bazı netâyic-i muzıra tevlîd etmesi pek muhtemeldir. Yunanistan'la ettiğimiz harp göz önündedir: biz ta'arruz etmedik. Rumların birçok tecâvüzünden sonra ilerledik. O Toros Dağları'na, Lamiye eteklerine kadar yürüdük. Fakat hilâlden salîbe geçen kıt'âatı hilâle i'âde etmemeğe 'ahd eden Avrupa karşısında bütün fütühâtımızı terke mecbûr olduk. Bulgaristan'ın i'lân-ı harbimizle beraber i'lân-ı istiklâl edeceği şüphesizdir demiştik. Gâlip olsak bile Hristiyan Avrupa'nın müdâhale ederek birçok karışıklıklara meydan veren bu fi'len meşkûk prensliği kaldırmağa gayret edeceği ve Rumeli-i şarkîyi bu hususta Bulgaristan'dan ayırmayacağı ağleb-i ihtimâldir. Bundan başka bu gibi harplere

sebep olan Makedonya ahvâliyle ‘arîz ve ‘amîk uğraşmak, mucib-i niza‘ meseleyi ortadan kaldırmak da Avrupa’nın en birinci arzularından biri olacaktır. Eğer düvel-i mu‘azzama Rumeli’yi kendi aralarında veya Balkan hükümâtı arasında taksîme muvaffak olamazsa bile vilâyât-ı mezkûreye Girit’te olduğu gibi bazı imtiyazlar i‘ata edecektir ki, bu da Rumeli’nin zıyâ‘a doğru ilk adımı demektir. Hülâsa i‘lân-ı harp ettiğimiz halde gerek mağlûb gerek gâlip olalım Rumeli tehlikeye uğrayacaktır. Binâenaleyh Bulgaristan’ın ta‘arruzu halinde seri‘an haddini bildirmeğe hazır olmakla beraber mümkün olduğu kadar devletimizin ta‘arruz etmekten ictinâ etmesi lazımdır.

İki yüz bin askeri aylarca silah altında tutmak devlete pek büyük bir ruhtedir. Fakat ehven-i şerîin tercîi lâımdır. Hem hükümet-i hâıra altında devletimizin yalnız ruhtedâ olduğu nokta burası mıdır?

Şurâ-yı Ümmet

Numara 34 Sene 2[215]

15 Cemaziyelevvel Pazar 1321 / 9 Ağustos 1903

Sahife 2

3.65 Makale-i Siyasi - Avrupâ-yı Osmani

Bulgar ihtilâli sükûnet bulmak üzeredir. Çetelerin fa‘aliyeti gittikçe azalmakta olduğu gibi Bulgaristan ile bir harp tehlikesi de günden güne uzaklaşıyor. Telgrafların verdiği haberlere göre Hükümet-i Osmaniye ve Sofya kabînesi te’mînât-ı mütekâbele ile terk-i teslîhâta bile mübâşeret etmişlerdir. İhtilâli teskîn içün Hükümet-i Osmaniye birçok askeri silah altına celb ve cem‘e ve aylarca beslemeğe mecbûr olmuştu. Bu bâr-sakîl iktisadî üzerine bir de harbin tevalîd edeceği bâr azîm siyaset yüklense idi devletimizin hâli daha mühlik olurdu. Binâenaleyh iğtişâşın izalesinden, harb ihtimalinin tenâkısından dolayı memnun olmalıyız. Fakat bu memnûniyet-i muhakkamız bize istikbâli ve bu fırsattan istifâde ile hâkimiyetimizi te’mîn etmek vazîfesini unutturmamalıdır. Küçük bir rehâvet ve ‘atâlet gösterirsek

[215] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-33’te yer almaktadır.

Bulgar daha doğrusu Rumeli meselesinin yeniden alevleneceği ve o zaman mukâbele mümkün olamayacağını asla nazar-ı dikkatten kaçırmamalıyız.

Fi'l-hakîka hükümet-i hâzıranın bugünki ihtilâli teskîn içün kullandığı vâsıta, yani mesele bütün dehşet ve şiddetiyle meydan aldıktan sonra te'dîb usûlü gittikçe gayri kâbil icrâ olacaktır. Bulgar ihtilâl-i hâzıranın 'adem-i muvaffakiyeti ihtilâle bi'l-fi'il iştirâk eden Bulgarların pek az olmasından mütevellittir. Meşhur çete reislerinden Miralay Yankof'un beyanâtına göre Makedonya'yı mislihan dolaşan Bulgar çeteleri cem'an dört beş bin kişiden i'bârettir. Efkâr-ı

Sahife 3

ihtilâliyenin gittikçe dâire-i sirâyetini tevsî' edeceği ve devletin bu dört beş bin Bulgarı te'dîb için 200 bine karîb askeri silah altına topladığı düşünülürse ma'âzallah ileride 30-35 bin müselleh ve dinamitle dünyayı atmağa hazır Bulgar çetelerinin bu usul-ü 'atîke ve cahilâne ile bastırılamayacağı anlaşılır. Binâenaleyh hastalığın zuhûrundan sonra tedâvisi 'âdetinden sarfı nazarla memleketimizi ma'a'ttessüf daimâ rahatsız eden bu karışıklıkların esbâb-ı husûlünü tetkîk ve tedâbîr-i ihtiyâtiye ittihâzıyla vukû' ve zuhûrunu men' etmek çârelerini düşünmeliyiz. Fikrimizce bu ihtilâllerin esbâb ve vücûdu hükümet-i Osmaniyenin artık tafsîlinden o sandığımız idâre-i sekîme ve zâlimesi ile, bilhassa Devlet-i 'Aliye'nin teşkilât-i siyâsiyesi ve bazı cihetlerinde pek az Türk ile karışık din ve millet noktasından asla müttehid olmayan teba'a-i Osmaniye arasında fikr-i milliyet ve istiklâlin intişârıdır. Bu iki nakîsa yekdiğerini teşdîd ederek devletimizin ittihtât-ı siyasîsine başlıca sebep olmuştur.

Osmanlıların bir zamanlar hudûdlarına sığamayarak Tuna vâdilerini boydan boya gezen, Viyana kapıları, Saksonya şehirleri önünde cevelân eden bu cesur milletin 17nci asrı mîlâdî evâhirinden bida'e ile bütün 18inci asırda devam eden mağlûbiyet ve inhizâmları, Karlofçalar, Pasarofçalar, Kaynarcalar, henüz ayakta kalan Hristiyanların bi'l-ittifak taarruz ve hücûmlarından ve za'if-i dâhiliyeden neş'et etmişti. Fakat Osmanlılara daha merhametsiz olan 19uncu asırı mîlâdî ric'atleri doğrudan doğruya yukarıda söylediğimiz iki nakîsadan tevellüd etti. Osmanlılardan ve tabi'atleri îcâbı memâlik-i meftûhadaki akvâmın dînine, milliyetine, lisânlarına ta'arruz etmemişler, onların serbesti'i vicdân ve hatta serbesti'i idârelerine ri'âyet eylemişlerdi. Osmanlı teba'ası memleketi idâre eden paşa ve beğlerin, me'mur ve

askerlerin idâre-i sathiyeleri altında ve pek az miktarda memlekete yerleşen Türkler ve İslamlar yanında asla fâtihlerle birleşmeyerek ayrıca bir hayât sürüyordular. Bu teşkîlât-ı gayri memleke-i siyâsiyeye, Fransa ihtilâlinin etrafa saçtığı fikr-i milliyet ve hükümet-i Osmaniyenin kuvvetsizliğiyle, Sırbiye, Karadağ, Bosna, Bulgaristan ve Rumeli-i şarkî, Girid istiklâl veya iftirâkları vukû'a geldi. İşte fikrimizce, bugünki Bulgar veya Rumeli meselesi de bu mesele'i asr-ı dîdenin mâba'dıdır. Fi'l-hakîka elyevm elimizde kalan şekilsiz Rumeli parçasında ne teşkîlâttaki, ne de idaredeki bu nekâyıs eksik değildir. Avrupa-i Osmani pek az miktarda Türk ü hâvî olarak dince, lisânca, ahlâkça, emelce, birbirinden tamamen ayrı, hatta birbirine düşman 8-10 nev'i milel ve akvâm ile meskundur. Milliyet ve lisânca takrîben bir milyon Türk, 1.700.000 Arnavut, 1.350.000 Rum, 700.000 Bulgar, 700.000 Sırp, 200.000 Ulah, 150.000 Musevi, 100.000 Çingene ve sâireden mürekkebdir.Dince, Türklerle Arnavutların kısm-ı 'azamı (1 milyon veya fazlası) İslamdır. Rumlar, Sırplar, Ulahlar İstanbul Rum Patriğini tanırlar.Bulgarlar İstanbul'daki eksârhlarına tâbiAdirler. İdâre-i hâzıra ise i'tisâfât-ı kadîmeyi arattırmaktadır.

İhtilâlin esbâb ve vücûdu bu suretle teşrîh edilince sûret tedavisi de bir dereceye kadar tezâhür eyler.Osmanlılar Rumeli'yi muhâfaza etmek isterlerse orada mümkünse İslamı ve Türk'ü tezyîde çalışmalı ve idâre-i zâlimelerini bir idâre-i 'âdile ve müstakîmeye tebdîl etmelidirler.

Bu hedefler nasıl vusûl-ü kâbildir? Islahat-ı idâre için şimdiye kadar söylenmemiş bir cümle kalmamıştır zannederiz. Devletin şeref ve kuvveti, teba'anın refâh ve sa'âdeti nazar-ı dikkate alınarak yapılacak kanunları hüsn-ü niyet sahibi, müstakîm ve ma'lumatlı me'murların îyâd-ı tatbîkine tevdî' etmek bu hususta esası teşkil eder. Fakat diğer nokta, ya'ni İslamın, Türk'ün tezyîdi pek dikenli ve güç bir meseledir. Bu hususta Devlet-i Osmaniye'yi tahrîb etmek, parçalamak ve istiklâl kazanmak için uğraşmak milel-i Hristiyaniyenin tevessül ettikleri vesâ'iti tetkîk pek istifâdelidir. Evet! İstiklâl kazanmak ve 'anâsır-ı sâireye hâkimiyeti te'mîn etmek için din ve millet kardeşlerinin tezyîdi elzem olduğundan bizim tetkîk etmek istediğimiz meseleyi onlar birçok senelerdir mevki'-i icrâya koymuşlardır. Bu hususta isti'mâl ettikleri vesâitin başlıcası kilise, mektep, ta'mîm-i din, ta'mîm-i lisân ve medeniyettir.

Her din veya fırka-i dînin mükemmel papaz mekteplerinde veya ecânibde tahsîl görmüş ma'lûmatlı papazları köyden köye dolaşarak, teferru'ât-ı dîniyesini bilmeyen

halkı kendi âyinine tahvîl için hiçbir müşkülâtın önünden kaçmamaktadırlar. Eşyasını hâmil iş ki arkasından saburâne yürüyen rahipler Rumeli yolları üzerinde, Avrupâ-yı Osmani köyleri içinde asla eksik olmamaktadırlar.

Mekteb bugün dünyada her yerde olduğu gibi Rumeli'de de bir âlet cidâl-i milliyet kesilmiştir. Her millet bu hususta bütün iktidârını sarf etmektedir. Bu sa'y-i mütemâdi netîcesindendir ki el-yevm Türk mekteplerinden istifâde eden Arnavutlardan başka belli başlı Rumeli milletlerinin hepsinin husûsi mektepleri vardır. Museviler Alyans İsrailit ile beraber 10 rüşdiyeye, 200 kadar haham ibtidâi mektebine mâliktirler. Rum hükmünden kurtulmak isteyen Ulahlar hiç bu yoktan son yirmi sene zarfında Manastır'da bir î'dâdîye dört rüşdiye ve elli kadar ibtidâiyeye sahip olmuşlardır. Sırpların oldukça mükemmel iki jimnâz ile Kosova vilâyetinde dört rüşdiye ve 100 kadar ibtidâiyeleri vardır.

Mekteb te'sîsine pek eskiden başlayan Sırplar Rumeli'de âdetlerinin azlığından dolayı birden açtıkları birçok mekâtibi kılmağa(kapatmağa) mecbur olmuşlardır. Fakat neşr-i dîn hususunda olduğu gibi neşr-i lisân ve medeniyet meselesinde de Rumeli'de en büyük iki rakip olan Rum ve Bulgarların mektepleri şayân-ı hayret derecede çoktur. Rumlar Selanik'in ticaret mektebinden başka 16 jimnaz 45 rüşdiye ve bini mütecâviz ibtidâiyeye mâliktir. Rumlar kadar eski müesseseleri bulunmayan, asıl te'sîsât-ı mekâtibe ekser halkın ve Bulgaristan Prensliği'nin te'sîsinden ya'ni takrîben otuz seneden beri başlayan Bulgarlar ise hemen hemen rakipleri derecesine yaklaşmaktadır. Bulgarların bugün beş jimnâz, otuz rüşdiye ve 600 ibtidâiyeleri mevcûddur. Bu mektepler henüz milliyeti hakkında hiçbir ma'lûmâtı olmayan saf ve ma'sûm kalpleri ellerine alarak onu, Bulgar ise Bulgar, Rum ise Rum kalıbına sokarak bırakmaktadır. Bulgar mektebinde okuduysa Bulgar emelleri, büyük Bulgaristan hayallerine, Rum mektebinde tahsîl gördüyse Rum medeniyeti, Rum "fikr-i 'azmi" ile perverde olan bu vücûdlar rekâbet-i milliye ordularının mümteni'ü'l-galebe birer askeri gelmektedirler. İşte aynı netîceye vâsıl olmak için hükümet-i Osmaniyenin de kullanacağı vesâit: takviye-i din, neşr-i lisân ve ma'arif-i Osmaniye, bu tavsiyemizle asla teba'a-i Hristiyaniyenin dînine milel-i sâirenin milliyetine ta'arruz edilmesini teklif etmek istemiyoruz. Bizim gibi zayıf bir hükümetin Rumeli'de Hristiyanların tahvîl-i dînine kalkışması değil bunu i'lân etmesi bile bütün 'âlim-i nasrâniyetin kendi aleyhine kıyâmı için kâfidir. Takviye-i dinden maksadımız yalnız teferru'ât-ı dîniyesinden bîhaber bulunan İslam

kardeşlerimizi tenvîrdir. Neşr-i lisândan maksadımız ise bir arada yaşamağa muhtaç bulunan aynı memleket çocukları, kardeşleri arasında bir vâsıta-i münâsebet teşkîl etmekdir. Bugün Hükümet-i Osmaniye'nin en ziyâde îfâsına gayret edeceği hidemâttan ikisi bunlardır.Sultan Abdülhamid ihtimal ki bunlara öteden beri ehemmiyet verdiğini zanneder.İslamiyet politikası ve mektepler te'sîs ettirdiği ma'lûmumuzdur. Fakat zat-ı şahânelerine 'arz ederiz. Emin olsunlar ki takviye-i din için yolladıkları câhil softalar etrâfına birikmiş müslimine('a) nin bilmem kaç ma'nâsını îzâh ile meşguldür. Te'sîs ettikleri mekâtib ise lüzûma nispeten az ve teşkîlât ve tedrîsatça fevkalâde bayağıdır. Rumların yalnız başlarına 16 jimnâzları varken bilâ tefrîk cins ve mezhep bütün Rumeli Osmanlılarının tahsîline mahsus olan Osmanlı i'dâdîleri ancak 18 tanedir. Bazı vilâyette, meselâ İşkodra'da bir tane bile mevcûd değildir. Rüşdiyeler, memketimizde ilk önce te'sîse başlanılan bu kademe'i ma'arif 100 adet kadar mevcûdsa da cüz'î

Sahife 4

ıslah edilmiş ibtidâiyelerin adedi ancak bütün Rumeli için "800" bâliğ olmaktadır. Görülüyor ki bu mekâtibin miktarı lüzûmundan pek azdır. Fakat asıl kusur azlıklarında değil cihât 'adetçe gayri mükemmel oluşlarındadır. Teşkilâtının mantıksızlığı, mu'allimlerin azlığı (ekseri i'dâdîler dört mu'allimle idare olunmaktadır. Rüşdiyelerin nısfına karîbi yalnız bir mu'allime mâliktir.) bu mu'allimlerin iktidarsızlıkları, programların nekâyısı (tarih-i 'umûmi dersinin tamamen ilgâsını, zan ederim tarih, Türkiye'den başka hiçbir yerde görmemiş ve kaydetmemiştir.) bunların fâidesini hiç derecesine indirmektedir. Bu mektepler birer millet müdafa'a-i kahraman değil ancak birer korkak câsus yetiştirmektedir.

Hükümet-i Osmaniye'nin elindeki vesâit-i buna da münhasır değildir. Bir hükümet ne kadar zayıf ve iktidarsız bulunsa da yine teba'asının beherinden kavîdir. Meselâ vesâil-i muhtelife isti'mâliyle ihtilâlci milletlerin memâlik-i sâireye nakline veya çekilmesine gayret olunabilir. Bu kâbil olmasa da muhâcir iskânıyla kuvvetsiz bulunan yerde İslam ve Türk 'anâsırını çoğaltmak kâbildir. Bundan başka teba'a-i sâdıkanın zirâ'î, sınâ'î, ticari ma'lûmâtlarını tevsî' ederek, mücâvirleriyle fâikâne rekaâbet-i iktisadiyede bulunmasına bu cihetle esbâb-ı sa'âdet ve istirahatlerini te'mîne çalışmakta onların tezâyid-i nüfusunu bâdî olur. Zekî bir hükümet bunun gibi daha diğer vâsıtalar bulmakta da güçlük çekmez.Hülâsa Devlet-i Osmaniye'nin

Avrupa'da bekâ ve devamı orada ıslahat-ı mukteziyeyi icrâ ve İslam ve Türk kuvvetini tezyîd etmesiyle mümkündür.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 35 Sene 2[216]

01 Cemaziyelevvel 1321 Pazartesi / 24 Ağustos 1903

Sahife 1

3.66 Makale-i Mahsusa - Avrupa Matbu'âtı Niçün Türkler Aleyhinde ve Bulgarlar Lehindedir?

Rumeli'nin muhtelif mahallerinden aldığımız husûsi mektupların hemen hepsinde Avrupa matbu'âtının 'ale'l-husus Fransız gazetelerinin kullandıkları lisândan şikâyet ile deniyor ki: "Bu son zamanlarda Bulgar çetelerinin irtikâb ettikleri vahşet tüyleri ürpertecek dereceyi buldu. Bu canavarlar yakalayabildikleri Müslümanları bir sûret gaddarânede öldürürler, âlet-i tenâsiliyelerini, kulaklarını keserler. Bir vaziyet-i garîbeye ve fecî'ada köy köy dolaştırdıktan sonra karınları üzerinde ateş yakarlar. Bu kadar vahşet icrâ eden bu hudûdlarına Avrupalılar nezdinde kahraman gibi teveccühlere, alkışlara mazhar oluyorlar. İşte bizim anlayamadığımız cihet burasıdır!"

Avrupalıların Bulgar tarafını iltizâm etmelerine muhtelif sebepler vardır. Hristiyanlık ta'assubu bu esbâbın en mühimini teşkil ederse de dün Ermenileri bugün onlarla beraber Bulgarları müdafa'a eden umum Avrupalılar içün yegâne bir sebep 'addedilmemelidir.

Bu makaleyi yazmadan emelimiz her türlü din tarafgîrliğinden âzâde geçinen birçok Avrupalıların Türkler aleyhinde ve milel-i Hristiyaniye lehinde bulundukları zaman istinâd ettikleri noktaları teşrîh etmektir.

Avrupalılar şarklılar hakkında bâhusus bunların tabayi'i ve ahlâkı hususunda nasıl bir fikr-i sahîh edinememişlerse biz şarklılar da garplıları lâyıkıyla tanıyamamışız. Ne vakit Türkler aleyhinde bir makale yâhut bir eser görsek aleyhimizde bast olunan efkârın hakîkate karîn olup olmadığını tetkîk etmeden "yazan Hristiyan değil mi

[216] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-34'te yer almaktadır.

ta‘assub-u dîniyesi elbette başka türlü yazmasına mâni‘dir. “ deyüp geçiyoruz. İslamiyete olan fert-i muhabbetimiz sebebiyle Avrupa’da dînine ehemmiyet vermeyen ve hatta mensûb olduğu dinin aleyhinde bulunanlar olduğunu nazar-ı i‘tibâra almak istemiyoruz. Filan gün bu kadar bin Fransız filan kilisenin önünde toplanmışlar. Kiliseye girenlerin üzerine taş yağdırmışlar yâhut kilisenin kapılarını camlarını kırmışlar içine ateş vermişler dense buna da ”fırka kavgası” demekle iktifâ ediyoruz. Paris civârında bir belediye re’isi hiçbir papazın kendi idâresi altında bulunan dâire-i belediye sokaklarından elbise-i ruhâniye ile mürûruna veya icrâyı âyin etmesine müsa‘âde etmediğini, senede binlerce Avrupalının vasiyetleri mûcibince hiçbir âyin-i dâni icrâ olunmadan gömüldüklerini, yine o Avrupa’da Hazret-i Fahr-i Kâinat’ın büyüklüğüne, insâniyete olan hizmetine hürmeten salnâmelerinde bir haftayı “Muhammed” ismine hasreden ve Hazret-i İsa’yı hiç anmayan ve insanlarının, cins, mezhep itibâriyle tefrîk etmeyen ehemmiyetli bir fırka bulunduğunu işitsek ya inanmayız yâhut tetkîke, te’emmüle değeri yoktur der geçeriz. Bir gün Paris’e kilisenin de Hristiyan dîni aleyhinde bulunduğu için papazlar tarafından diri diri yakılan “Etienne Dolet”[217] in heykeli önünde şenlik icrâ edildiği zaman “Mober (Maubert)” meydanında bulunsak takım takım gelen kadın erkek, ihtiyar genç binlerce ahâlinin Hristiyanlık aleyhinde manzûmeler okuyarak heykelin ayağına demet demet çiçekler koyduklarını görsek ona da bir kulp takmağa çalışırız. Birisi çıksa da Hristiyanlık aleyhinde bulunan Avrupalıların Hristiyanlığa karşı husûmetleri mütedeyyin bulunanların dinlerine olan muhabbetlerinden kat kat fazla olduğunu iddi‘â etse ve bunu isbât için her gün sütunları Hristiyanlık aleyhinde makalelerle dolu yüz binlerce evrâk-ı havâdisin neşredildiği, kitaplar basıldığını, konferanslar verildiğini isimleriyle söylese ya o âsârı okumağa tenezzül etmeyiz veyâhut pek azımız muharrirlerinin, mü’elliflerinin ciddiyetine i‘timâd ederiz. Velhâsıl Avrupalı tarafından kendi aleyhimize yazılmış bir şeyi gördük mü “efendim bu herifler muta‘assıp da olmasalar yine ecdâddan verâsetle intikâl eden i‘tikadât-ı bâtıladan bir türlü kurtulamazlar” diyerek kusurlarımızı görmemeğe çalışırız. Biz bu i‘tikâdât-ı bâtılanın te’sîrini inkâr edenlerden değiliz, lâkin ‘umum Avrupalıları İslamın, Türk’ün düşmanı farz etsek bile bunların ithamâtını hep garaza ‘atfetmek hiçbir vakit muvaffak-ı hikmet olamaz

[217] Etienne Dolet: Fransız çevirmen ve bilim insanı. Döneme göre aykırı düşünceleriyle yakılarak öldürüldüğü için rönesansın ilk kurbanı olarak anılır. 1509-1546.

i‘tikâdındayız. Bu ithamâtın içinde ‘ayn-i hakîkat olan veya tarafâne yazılan pek çok noktalar vardır ki onları dikkatle mütâla‘a etmek ve bundan bi’l-istifâde hatalarımızı tashîhe çalışmak ezher-i cihet fâide-i müstelzemdir.

Bir de unutmayalım ki Avrupalılar hürriyetin ve terakkînin lezzetini tatmışlar, kadrini anlamışlar. Ve bu uğurda kanlarını sel gibi akıtmak derecesinde fedâkârlık göstermişlerdir. Aynı maksada kavlen, kalemen ve bedenen çalışanları alkışlamamak onlar içün mümkün olamaz. Her türlü tarafgirlikten âzâde bir Avrupalı Makedonya meselesinin altında yalnız bir şey görür: hürriyet kavgası. Terakkî ve temeddün arzusu. Onlarca Türkler gasb-ı hürriyet. Bulgarlar âşık-ı hürriyet, Türkler mani‘i terakkî, Bulgarlar mücâhid-i terakkîdir.

Bu türlü muhâkemede Avrupalının yanıldığını gösterecek hâl-i hazırda ma‘a’t-te’essüf hiçbir delil yoktur. Şarka gidenler bir Türkler idaresi altında kalan memleketleri bir de bizim idâremizden ayrılan memâlik-i mukâyese ediyorlar. Aralarında- bizim aleyhimize olarak- külliyetli bir fark buluyorlar. Yunanistan’da, Romanya’da, Sırbistan’da, Bulgaristan’da pek çok âsâr-ı cedîde ve mütemeddineye tesâdüf ediyorlar. Bizde ise âsâr-ı cedîdeden sarf-ı nazar âsâr-ı ‘atîkenin bile hüsn-ü muhâfaza olunmadığını görüyorlar.

Bulgaristan’da Türkçe neşr olunan bir gazetede Bulgarlar aleyhinde şiddetli makaleler neşr olunacak kadar hürriyet var. İstanbul’da hürriyet kelimesinin telaffuzuna bile müsa‘âde edilmiyor. Memleketinde yalnız tek başına kırları dağları otomobille, bisikletle rahat vakûr kuvvetsiz dolaşan bir Avrupalı bizde şehirden iki adım dışarı çıkmak içün beş on zâbıtanın refâkatine ihtiyaç görüyor. Ekseri yerlerde hayvandan başka vâsıta-i nakliye olmadığını, nefs-i pâyitahtta bile gece sokağa çıkmak içün fener taşımak lâzım geldiğini, rüşvetsiz hiçbir mu‘âmelenin yürümediğini, hafiyelik denilen en fenâ ahlâksızlığın her tarafı istilâ ettiğini, cânilerin, sâriklerin serbest serbest İstanbul sokaklarında dolaşırken binlerce bîgünâhın meclislerde, menfâlarda ezildiğini dünyanın en güzel bir kıtasının ticaret ve san‘atsızlığından, fakr ve zarûret içinde ve emniyet ve vesâitin fikdânı sebebiyle servet-i tabî‘inin hep yer altında kaldığını, hukûk-u insâniyeye asla ri‘âyet edilmediğini, Yıldız Hükümeti’ne mensûbiyeti olmayanlardan başka kimsenin can ve malından emin olmadığını ve daha bin türlü ‘acz ve meskenet, fakr ve zarûret zulm ve hakâret, fikdân-ı asâlet ve hürriyet eserlerini gören bir medeni o memleketin sâhib-i hakîkileri

Sayfa 2

olmak lazımken millete lânet etmez de ne yapar!

Türkler aleyhinde,Bulgarlar lehinde olmak içün şarkı görmekte hâcet yok. Avrupa'nın muhtelif beldelerinde ara sıra açılan sergiler temaşâsı her tarafın darülfünûnlarında tesâdüf edilen Bulgarlarla Türklerin 'adedce olan farkları Türk idâresinde yaşayan mâl-i Hristiyaniyenin elsine-i muhtelifede çıkardıkları risâleler, gazetelerin ehemmiyeti verdikleri kongrelerin, konferansların kesreti Türklerle sâir milletlerin arasındaki farkı anlamağa kâfidir.Avrupa'nın darülfünûnlarıyla meşhur herhangi bir beldesine gidilse binlerce şarklı talebe-i Hristiyaniyeye, ve her nerede fennî bir kongre yapılsa Romanya'dan ve Yunanistan'dan gelmiş müte'addid 'azâ veya gönderilmiş muharrirâta tesâdüf olunur. Buna mukâbil Türkler Avrupalılara ne gösteriyorlar? Gösterdikleri hükümet-i hâzıranın zulmünden yazar kalarak vatanını terke mecbur bîçâre ve 'âciz milliyetçiler değil mi?Bir Avrupalı ve bir Bulgarı isticâb ettiği zaman şu cevâbı alır:

-"Mösyö, Türklere karşı isyan etmemek içün insan duygusuz bir hayvan olmalı. Türkler memleketlerinin terakkîsini, îmârını istemiyorlar. Hür yaşamak sevdâsında bulunmuyorlar. Bulunsalar bile bu uğurda hiç fedakârlık, hiçbir eser-i hayât göstermiyorlar. Dünyanın en zâlim bir idâresi altında yaşadıkları halde o idâreden kurtulmak içün hiçbir ciddi teşebbüsde bulunmuyorlar. Her millet tarîk-i terakkîde yekdiğeriyle müsâbaka edercesine ilerledikleri halde hafiyelik, sirkat, rüşvet, zulüm gibi şeylerden mâ'ada her hususta Türkleri geri geri getiriyor. Hürriyet, adâlet ve emniyet olmayan bir yerde yaşamak mümkün mü ki isyan etmeyelim? Biz Türkler gibi uyuşmuş, tembel adamlar değiliz. Terakkî etmek, hukûk-u insâniyemize ri'âyet ettirmek velhâsıl hür ve insan gibi yaşamak, tabi'atın memleketimize bahşetmiş olduğu isti'dâd ve kabiliyetten hem kendimiz istifâde, hem de hemcinsimizi müstefid etmek isteriz. Bakınız bugün tarîk-i terakkîde hayli ileri giden, muntazam yollara, müte'addid şimendiferlere, elektrikli tramvaylara telefonlara güzel ve temiz şehirlere, mekteplere, hürriyet-i matbu'âta, emniyet-i şahsiye ve müsâvât-ı hukûkiyeye mâlik olan Bulgaristan yirmi beş sene evvel, fakr ve zarûret, zulüm ve esâret ve bin türlü cinâyet içinde ezilen Makedonya'nın, dünyanın en ziyâde refah hâl içinde bulunması lâzım gelen bu zavallı memleketin hâlinden farklı değildi. Türklerin bir memleketi idâre ve îmârdan ve hatta orada âsâyişi te'mînden 'âciz olduklarına şu günkü hâl canlı bir şâhiddir. Tabi'atin her türlü bahşâyişinden

herkesin hissemend ve müstefid olması lâzımdır. Siz mahzâ İsviçre'nin menâzır-ı tab'îyesini göstermek içün üç bin metre irtifâ'ındaki dağlara milyonlar sarf ederek şimendiferler yapıyorsunuz. Türkiye'de birçok şehirlerde sâhile çıkmak içün iskeleye bile tesâdüf edilmez. Avrupa'nın herhangi bir köşesinde bir hastalığa fâidesi olacak bir menba' bulsanız orasını derhal i'mâr ile herkesin istifâdesine 'arz edersiniz. En küçük bir beldenizde mektepler açar herkesin zekâvetinden 'âlem-i insâniyetin istifâde etmesini teshîl edersiniz.Türkiye gâyet zengin ve iklim cihetiyle iskâna en müsâ'id bir yer olduğu halde bu feyz-i tabî'atten değil ecnebîler, hatta biz yerliler bile istifâde edemiyoruz.Bu kadar milyon ahâli bu kadar asırdan beri 'âlem-i insâniyete müfîd hiçbir keşfiyâtta bulunmadı.Bu hallere hep Türklerin atâleti, terakkî ve temeddüte olan âdem-i kâbiliyetleri, mümâne'etleri ve zulümleri sebep olmuştur. Bu güzel memleketin hâkimi Türkler oldukça şark hep bu halde devam edecektir.

Bulgarın mübâlağa ve kin ve garezle memzûc bu sözlerine karşı hürriyet ve terakkî muhibbî olan bir Avrupalı Bulgarı, iltizâm etmez de ne yapar? Avrupalılar kendi memleketlerinde tedâvül ettiremedikleri külliyetli nakitlerinden istifâde içün dünyanın en sıcak, en uzak sıhhatce en muzır yerlerine gidip dururken ya'ni başlarında hakîkaten bir hazîne-i servet olan memâlik-i Osmaniyenin harâbiyetine, idaresizlik yüzünden her türlü teşebbüs3at-ı sanâ'iye ve ticariyeye karşı akîm bırakıldığına nasıl göz yumabilir? Bu cihetle de memleketin hâkim-i hakîkisi olan Türklere nasıl olur da ba'z ve 'adâvet beslemezler?

Biz Türkler esâsen bir Ermeninin veya Bulgarın Avrupalıya aleyhimize söylediği gibi hürriyet ve terakkî düşmanı olmadığımızı vaktiyle Fatih ve Süleyman devirlerinde ve sonra Abdülmecid ve Abdülaziz zamanlarında defa'atle gösterdik. Hürriyet ve terakkînin düşmanı olmak içün insan her türlü hayât-ı 'âliye-i beşeriyeden mahrûm olması îcâb eder.Hal bu ki Türkler ve 'ale'l-'umûm Müslümanlar – yine Şark'ı gören birçok Avrupalı'nın ve vatandaşlarımızdan munsif olan Hristiyan ve Musevilerin i'tirâflarına göre – zât, hayât ve haysiyet i'tibâriyle diğer milele fâ'iktirler. Biz Türk ve Müslümanların bir kusurumuz varsa o da hakîkaten her türlü terakkî ve temeddüte ve fezâil-i insaniyeye düşman olan şu idâre-i hâzıranın memleketimizde yaşamasına müsa'âde etmekliğimizdir. Bir Avrupalı hükümet-i hâzıra-i zâlimeyi bir Türk hükümeti olmak üzere tanıdığı içün bu hükümetin her türlü seyyiâtından Türkleri mes'ul tutmada ma'zurdur. Bu sadede ma'zur tutulmayacak bir şey varsa o da bu kadar parlak mâziye mâlik olmuş bulunan

yoktur. Kahraman yetiştiren bir millete böyle ‘âciz, zâlim, kokmuş bir hükümeti yıkamaması keyfiyetidir.

Türk Milleti bu âfeti, bu yüz karasını öteden beri kaldırmayınca ne medenî insanların muhabbetini celbe istihfâk kesb eder. Ne de Avrupa müdâhale ve muzırrâtını def‘e muvaffak olur.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 36 Sene 2[218]

15 Cemaziyelevvel 1321 Pazartesi / 5 Eylül 1903

Sahife 3

3.67 Bugünkü Edebiyat ve Edibâmız

Edebiyatın efkâr ve hissiyât-ı insâniye üzerine ehemmiyet-i hakîkiyesi lâyıkıyla takdir edilemeyen bir memlekette bir san‘atkâr-ı güzînin iki büyük düşmanı vardır. Birincisi halktır. Çünkü bir edip bedâyi‘perverin pâk ve şeffaf, zarif ve müzeyyen üslûb-u tirâşîdesi onları ziyâde düşündürdüğünden yorar ve çalışıp anlamaya mecbûr eder. Bundan dolayıdır ki halk âsâr-ı ‘âliye-i san‘atdan bir türlü mahzûz olamaz. Tıpkı gece bahçede mehtâba karşı geviş getiren koyunlar gibi bu yolda bedâyi‘-i edîbe kırâ’at olduğu zaman can sıkıntısından esnemeğe başlarlar. Sâde ve sehl-i tefehhüm, mevzû‘i vakâyi‘ fevkalâdeyi musavvır, mübâlağalı, heyecanengiz eserlere bir meyil-i ‘umûmî bundan neş’et eder. Mithad Efendi ve emsâlinin mücelledâtı gibi.

Hakîki san‘atkârların karâîn-i güzîni mahdûd bir fırka-i mümtâzeden i‘bârettir. Dâima sislerle muhât şevâhik-i müfekkire gibi masdar-ı ‘ulviyât olan o ‘âli cepheler hiçbir zaman halkın seviye’i zemin idrâkine sükût edemezler. Mahsulât-ı edebiyelerinin revâciyi ise diğer efsâne ve destan tarzındaki ‘acebiyât-ı ‘avâm pisendâneye nisbeten pek azdır. Galiba bu hakîkat-i mü’ellimeyi îmâ etmek isteyen bir münekkid-i sâhib-i nazarımız “edibâ halk arasında gurebâdır” diyor.

İkincisi hükümet-i mutallakadır. Çünkü hükümet bir eserde kuvvet ve şiddet görünce ondan ürker. Ve bi’ttabi‘ eser ve mü’essirin mahv ve ilcâsına gayret eder. Hükümet her ne sûretle olursa olsun kuvvet ve hâkimiyeti çekemez. Kemâl-i pek âsârı gibi bir hükümdâr-ı müstebit tıpkı bir baykuş gibidir. Hükümrân olduğu harâbezârın bir

[218] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-35’te yer almaktadır.

köşesinde peydâ ve nâpeydâ bir nûr i‘tilâ görünce hemen ürkerek siyah kanatlarının darbe-i meş’ûmesiyle o ziyâyı cevvâl irfânı söndürmeğe çalışır. Bundan dolayıdır ki memâlik-i cebâbirede tek tük yetişen edibâ gurebâyi zulmiyede, edebiyât ise fakir ve dermandadır. Baykuşlar harâbelere ‘akseden şimşeklerden rencide olduğu gibi ferâğa’i hükümet de bârika’i efkârdan teşe’üm ederler. Dâima mâzinin zulmet-i cehâletinden mahzûz ve ahâlinin havâb-ı gafleti sâyesinde hayât ve hükümetleri mahfûz olan müstebidân-ı zamân millete pîşvâlık etmek isteyen efkâr-ı ‘âliye ashâbını teb‘îd ve saraylarını bekleyen kilâb-ı istibdâdî üzerlerine teslît ederler.

Böyle bir devr-i musîbeti idrâk eden bedbaht edibden kimi cânilere mahsûs zindân hakaretten mazlûmen yılanlara, akreplere refîk iğtirâb, kimi de havf ve hirâs-ı cân ile bir köşede pür helecân ızdırâb, bazısı da sâika’i za‘f ve ye’s zarûretiyle fazîlet-i insâniyesini muhâfaza edemeyerek

Yokmuş ondan fâide evlâd-ı dermânıma.

Nevha-i iştikâ-âmîziyle ile ikbâl ve istikbâli içün kâfile-i feyz ceveyân zamâna dâhil olur. Bir kısmı da memâlik-i hureden birini menâfiyi ihtiyâri ittihâz ederek tıpkı serde’i rüzgâr hodgâma tahammül edemeyen kırlangıçlar gibi âfâk-ı mukaddese’i vatandan birer birer nâlân ve girîzân uzaklaşır.

Bir milletin edibâsı, hekimâsı, ‘ulemâsı böylece dağıldıktan sonra onların âvâze’i fazîlet ve irfânı yerine bûm harâbe-i neşînin kahkahât-ı leyliyesi kâim olur. İşte bugün sâye’i şahânede edebiyat ve edibâmızın hâl ve mevki‘i budur.

Ha.Sin.

29 Temmuz Sene 1903 Paris

Sahife 4

3.68 Şuûnât

Âtîdeki telgraflar Rusya hâriciye nezâreti tarafından Rusya Hükümeti’nin resmî gazetesinde neşr edilmiştir.

11 Ağustos : Kont Lamsdorf tarafından İstanbul Rus sefîrine keşîde edilen telgrafın sûreti:

Şehzade Ahmed Efendi’nin ziyâreti, sadrazamın vükelâ ve ricâl-i sâire’i Osmaniyenin ta‘ziyeleri bizim içün bir tarziye’i kifâye olamaz.

Konsolos Şerbina'[219]nın katlinde –kâtil Sultana o zaman 'âsî bulunan Arnavut milletinden olduğu içün – müsâmahakârâne hareket etmiştim. Manastır cinâyeti başka bir rengi hâiz ve şedîd bir cezâyı müstelzemdir. Âtîdeki matlûbâta dair edilecek mühim va'adlerin reddini çâresiz emr eder:

(1) Konsolos Rostkovski'[220]yi öldürenin bilâ ifâte'i vakt en şiddetli ceza ile cezalandırılması, (2) Konsolosun arabasına silah atanın tevkîfi ve emsâline ibret olacak bir sûrette te'diyi, (3) Manastır Vâlisinin hakîkaten nefy olunduğuna dâir evrâk-ı müsebbitei irâ'esi, (4) Bu fi'il-i katlde mes'ûliyeti olan me'murîn-i mülkiye ve askeriyenin şedîden cezâya çarpılmaları, sefîr bundan başka, vilâyette âsâyişin te'mîni içün icrâsı elzem olan âtîdeki mevâdın 'arzına da me'mur edilmiştir:

Ef'âl ve harekâtıyla Üsküp konsolosu vak'asına sebebiyet veren Türk me'murlarının kafası en şiddetli cezâlarla cezalanmalıdır. Me'muriyetten 'azl edilen İsmail Hakkı – ki müfettiş-i 'umûmi Hilmi Paşa'nın takdirine mazhar olmuş idi- tekrar me'muriyetine i'âde edilmelidir. Türklerin muhâlifinden Rusya ve Avusturya konsoloslarına şikâyet ettikleri içün tevkîf edilen köylüler derhal salıverilmelidir. Selânik ve Prezrin me'murlarından su'i isti'mâli tahakkuk edenler hem me'muriyetlerinden derhal 'azl edilmeli ve hem cezalandırılmalıdırlar. Velhâsıl sâkin yaşayan ahâlinin rahatını kavâyinin tamami'i tatbîkini ve âsâyişin husûlünü te'mîn içün jandarma ve polis idârelerine bilâ ifâte'i vakt ecnebî zâbitanı ta'yîn edilmelidir.

12 Ağustosta Kont Lamsdorff tarafından Rusya'nın Bulgaristan'daki politika me'murîne çekilen telgrafın sûreti:

Hükümet-i İmparatoriye konsolos Rostkovski'nin katlini cezâsız geçiştirmeyecektir.

Şimdiden hâl ve mevki'in îcâbına göre tarziye verilmesi içün tedâbir-i lâzime ahz etmiştir. Konsolos Şerbina'nın katlini müte'âkib Arnavutlar arasında mevcûd olan fikir isyanın teskînini nasıl mırsan talep ettiyse şimdi de ahâli'i Hristiyaniyeye karşı edilen zulümde mes'ul olan bi'lcümle me'murîn-i mülkiye ve askeriyenin şedîden te'dîb edilmeleri husûsunu hükümet-i Osmaniyeden resmen talep edilmiştir. Bununla beraber Rusya Hükümeti'nin bu şiddetli müdâhalesini, evvelki teblîgâtında ta'yîn edilen programı asla değiştirmemiştir. Bulgar Hükümeti ve Makedonya komiteleri bu müdâhaleyi bir ta'dîl-i meslek gibi telakkî etmemelidirler.

[219] Gregori Stepanoviç Şerbina: Mitroviçe Rusya konsolosu. 1867-1903.
[220] Alexander Arkadiyeviç Rostkovski: Manastır Rus konsolosu. 1860-1903.

Rusya Hükümeti cânibinden alınan bu tedâbir eğer Bulgar Prensliği fa‘âliyet-i hâinânesiyle Makedonya’da, âsâyişin ifadesine ve ıslahat-ı mev‘ûdenin icrâsına mâni‘ olan harekât-ı isyâniyeyi tahrîk maksadıyla ittihâz edilmiş tedâbir-i Teşvikiye sûretinde telakkî ederse gâyet muhâtaralı bir hatada bulunmuş olur.

Rus konsoloslarının raporlarından müstebân oluyor ki ahâli’i Hristiyaniyenin sâkin yaşayan kısmi Türklerin câniyâne ve yağmakârane harekâtından ziyâde komitelerin ef‘âlinden zarardîde oluyor. Bu husûsât nazar-ı dikkate alınınca Balkan’da husûle gelen ihtilâlin teskîni nokta’i nazarından Bulgar Hükümeti’nin harekât-ı isyâniyeyi bastırmak içün en mü’essir çârelere lüzum tevsili tezâhür eder.

***

Rus konsolosu Rostkovski’nin itlâfı üzerine Manastır’dan aldığımız mektupların birinde deniyor ki:

Konsolos güyâ tebdîl-i hevâ içün bir zamandan beri Manastır civârında bir Bulgar Kuvaş’ta ikâmet eder, oradan her gün şehre uğrardı. Bu âdem Panislavizmin en gayûr hâdimlerinden ve Türk düşmanlarının serfirâzâtından idi.Me’murînle dâima münâza‘ada, Bulgar, ehl-i fesâdıyla sıkı sıkı münâsebette bulunur ve ef‘âl-i harekâtıyla onlara ta‘limât-ı hafiye ve lâzime verdiğinde kimsede şüphe bırakmıyordu. Vakı‘a günü yanında bulunan da fesededen bir Bulgar idi. Şehre inmek içün Manastır’ın hâricinde bir karakol civârından geçerken nöbetçi tarafından selamlanmadığını görünce tehevvürle arabasından iner, niçün bana selâm durmadın diyerek nefere iki tokat atar. Neferin, yoluna devamını ve bir şikâyeti varsa komiserliğe mürâca‘atını ihtâr etmesi üzerine daha ziyade hiddetlenerek bastonunu ve nihayet bununla da teskîn-i hiddet edemeyince revorver (revolver) isti‘mâle başlar. Nöbetçi bu tehevvür ve tehdîdin karşısında bir iki kere bağırup konsolosu sükûta da‘vet eder. Fakat hayatının tehlikede olduğunu görünce tüfengini boşaltır. İlk ateşte konsolosu öldüremez. Kavga ve silah patırtısını işitüp dışarıya çıkan neferlerden biri nöbetçinin “ ne yapayım?” tarzında olan istifsârına “ vazîfeni yap, nöbet bekleyen askere silah çekilmez, öldür” der. Onun üzerine nöbetçi bir ateş daha eder konsolosu öldürür.

Konsolosun seb ve şetm arasında sarf ettiği: “bir iki güne kadar uğrayacağınız hâli görürsünüz!” sözleri burada beynel ahâli büyük heyecânı mûcib olmuştur. Sû’i

ahvâlinden dolayı konsolosun itlâfı ne kadar mûcib-i memnûniyet olduysa müthem tutulan jandarmaların i'dâmı da o derece bâ'is-i te'essür olmuştur.

Diğer Mektupta:

Öldürülen konsolos Türk düşmanlarının azgınlarından biri idi. Asker olmadığı halde mahzâ bura ahâli'i Hristiyaniyesini Rus elbise'i askeriyesine alıştırmak içün 'âdî köylerde bile Rus zâbiti elbisesiyle egzer, rast geldiği küçük me'murîn-i Osmaniyeyi tahkîr ve tekdîrden mütelezziz olurdu. Herkes bu adamın şımarıklığından ve terbiyesizliğinden son dereceye kadar bîzâr kalmış idi. Bugün Manastır vilâyetinde parlayan âteş-i isyân hiç şüphe yoktur ki bu adamın eser-i teşvîk ve ihânetidir.

Sebep ve Sûret-i Katli

Geçen gün şehrin garbında bir karakolhâne önünden geçerken kudurmuş bir köpek gibi arabasından sıçrar nöbet bekleyen Hâmi isminde bir jandarmaya :" niçün beni selamlamazsın" diye 'âdeti vech ile zevâlinin üzerine saldırır. Tokat atmağa başlar. Sonra da nöbetçinin üzerine üç el rovdor(revolver) çeker. O vakit nöbetçi silahını isti'mâl ile konsolosu alnından vurur. Bu suretle çoktan beri müstehak olduğu cezasını verir. İhtimal ki bir iki vilâyetin elimizden çıkmasına sebep olacak olan bu vak'a bu yolda cereyân etmiştir.

***

Bugünlerde İstanbul'dan gelen mektupta şu havâdis veriliyor:

Emin olun hakîkattir:Abdülhamid böbreğinde kum sancısından muzdariptir. İdâre'i mahsûsanın yeni iştirâ olunan vapurla her gün Prusa kaplıcalarından su getürtüp onunla tedâvi olunuyor.

Ramazanın on beşinde Abdülhamid'in vücûd-u habâis âlûdunu taşıyan (Teşvikiye) raporunun kumandanı livâ Abdi Paşa ile kumandan-ı sânisi Behçet Paşa'nın Trablusgarp'a nefyleri ferman buyurulmuştur.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 37 Sene 2[221]

1 Recep 1321 Çarşamba / 23 Eylül 1903

Sahife 1

3.69 Karadeniz Boğazı'nda Rusya Donanması

Îmâ-yı intihâ-yı vatan eden ne müthiş bir temaşâyı hayat fersâyı izmihlâl karşısında bulunuyoruz. Abdülhamid Yıldız'da, Rusya'nın Karadeniz donanması Boğaz'da!

Altı yüz senelik bünyân-ı devleti tâ esasından sarsan bu hâle karşı millet kımıldamıyor. Yerlere kapanmış ara sıra o zemîn-i zilletten başlarını kaldırarak, titreyerek 'ikâb-ı şimâlinin Karadeniz Boğazı'nda âfâk-ı ümidi kaplayan siyah kanatlarını, Yıldız'ın mahvettiği istikbâle karşı temevvüc eden kanlı muzafferiyet bayrağını seyr ediyor. Hilâfet da'vâlarıyla dünyayı bîzâr eden "halife'i mülk sîret-i şehinşâh-ı İskender haslet" bu hâle karşı ne yapıyor? Acaba bu büsbütün mahv ettiği donanmadan dolayı bir 'ukde'i vicdân bir nedâmet hissediyor mu? Bil'akis, o donanmanın vâsıta-i tahrîbi olan Hasan Paşa için Peygamberimiz Efendimizin hak ve 'adl ile mü'ellif ve ümmet-i mazlûme'i islâmiyeye mu'în ve hâdim erbâb-ı salâh ve hamiyete mev'ûd ve mübeşşir olan şefa'atini du'â ediyor.

Hint denizlerinde âhenk cenk ettiğimizi burada yâd etmek istemiyoruz. Daha geçen gün cülûsuyle vatanı mevki'i müdafa'asından, milleti makâm-ı şeref ve hayâtından hal' eden Abdülhamid'in devr-i meş'ûmundan evvel, Karadeniz dehşetli bir donanmamızın zîr-ü satvetinde lerzân ve girîzân idi. Satvet-i Osmaniye sayesinde bütün Karadeniz sevâhiline hâkim idik. O denizden cereyân edüp gelen dalgalar 'âşıkâne bir surette saltanat hüsn ve letâfetiyle cihân içinde yegâne olan pâyitahtımızın zîr-i pây şevketine dökülerek yüz sürdü. Abdülhamid'in istihsâl ettiği bîtaraflık, Abdülaziz'in ihzâr ettiği donanma sâyesinde Karadeniz Osmanlı tersânesinin bir havzı olmuştu. Bir cemiyet için dün demek olan otuz bir sene evvel, Halil Şerif Paşa hâriciye nâzırı iken hukûk-u İslâmiyeyi müdâfa'a için Cava'ya zırhlılar göndermemizi meclis-i vükelâda mevzû' bahs ediyordu. Ummanın en uzak bir adasındaki İslam'ın hukûkunu muhâfaza için şeref ve nâmus-u Osmanî ile

[221] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-36'da yer almaktadır.

donanma göndermek teşebbüsünden otuz sene sonra Abdülhamid, mevcûdiyetimizi tehdîd eden Karadeniz Boğazı'ndaki Rusya donanmasına emsâli görülmemiş bir meskenet-i mukahhırâne, bir zillet-i tâbi'âne ile malzeme'i mükeyyifât ile mâli bir vapur gönderiyor. Rusya amirali de Abdülhamid'in bu peşkeş-i zelîlânesini tahammül olunmaz bir tavr-ı muhakkırâne ile reddediyor. Emvâc-ı sademât-ı cihâna karşı ihrâmlar gibi sâbit, hukuk ve nâmusunu müdâfa'a ve i'lâda 'ummânlar gibi müteheyyic olan bu millet, yarın da Abdülhamid'in 'ikâb-ı şimâli pençe'i hûnîyetine bir takdime'i şikârı olacak.

Memleketini düşmana terk ve teslim ettikten sonra Fas'a hicret eden Abdullah es-sağir bir tepenin üzerinde Gırnata'ya son defa olarak 'atf-ı nazar-ı vedâ' ettiği zaman bir küçük çocuk gibi ağlamağa başlayınca vâlidesi: Memleketini erkek gibi müdâfa'a edemedin,şimdi kadın gibi ağla! Demişti. İbn-i Sîrâc hânedân-ı saltanatının Abdullah es-Sağir şahsında sönen şu'le'i hayâtı, bütün şeêmmet-i 'âkıbetiyle Yıldız'da parlıyor. Fakat Abdülhamid esğar Yıldız Tepesi'nden bedbaht İstanbul'a 'atf-ı nazar-ı intikâm ettikçe ağlamak değil

Mevc 'urmada râyetim cebelde
Urdukça benim demek bu belde
diyor.

Bundan on sene mukaddem İstanbul istihkâmları içün Belçika'nın en meşhur bir generali celb olunmuştu.Bu general tetkîkât-ı 'amîkasından sonra Rumeli Kavağı'ndan Çatalca'ya,Anadolu Kavağı'ndan Erenköyü'ne kadar istihkâmlar yapılır. Bu istihkâmlar Türk askeri tarafından müdâfa'a edilirse İstanbul'un mümteni'ül istilâ bir hâle geleceğini beyân ve isbât etmişti. O zaman Avrupa erkân-ı harplerinin en muktedirlerinden bazıları, generalin planı üzerine bu istihkâmâtın inşâ ve ve askerde tensîkât-ı cedîde icrâ olunarak mükemmel ta'lîm edilirse bir milyon düşman askeri İstanbul'u bir sene zarfında ya zapt eder ya edemez demişlerdi. Ma'lumdur ki hiçbir devlet bir sene sonraki şüpheli bir muzafferiyet içün bir milyon asker sevk etmez ve hatta edemez.Bu istihkâmlar içün gösterilen masârıf ne kadar idi bilir misiniz? İki iki buçuk milyon lira. Bu parayı te'diyeye devletin bütçesi müsâ'id değilmiş. On seneden beri yağma gören beyt'ül-mâl beynlerinde taksîm olunan hazîne'i devlet bu masârıfı tesviye edemez miydi? Himâye'i mahsûsa'i padişahi ile kesb-i servet eden Eğribozlu Râgıp'ın hakkında Peygamber Zîşan Efendimiz'in şefâ'atini du'â ettiği düşman-ı İslâmiyet Hasan Paşa'nın serveti iki milyon liraya

bâliğ olur.Abdülhamid'in denizdeki zırhlı istihkâmları yıkmak, karadaki silah müdâfa'aları hesâbına olmak üzere hâin Hasan Paşa gibi, hırsız Râgıp gibi şürekâyı menfa'atine,rüfekâyı hükümetine kazandırdığı iki milyon koca bir saltanat-ı Osmaniyenin kalbgâhı olan pâyitahtını düşman istilâsından muhâfaza içün sarf edemez miydi?Hakîkat halde ise Abdülhamid-i sâni pâyitahtını müdâfa'a içün Rusya'ya karşı değil nefsini muhâfaza içün Türk milletine karşı istihkâm yapıyor düşmana karşı memleketini askersiz, donanmasız bırakıp da milletine karşı topla tüfenkle istihkâm içinde oturan, 'urmakla yaşayan, kesmekle dirilen, yıkmakla ma'mûr olan bir padişah hangi 'asırda, hangi memlekette, hangi millette görülmüştür?Yirmi yedi seneden beri, milletin 'afv olunmaz bir müsâ'ade'i cahilânesi sâyesinde devam eden hükümet-i muharribâne bir saltanat-ı azîmeyi eyyâm-ı ahîre'i hayâtına takrîb ediyor. Bugünkü bulunduğumuz hâl-i elîmi düşünmekle insanın tüyleri ürperiyor.Rusya Karadeniz Boğazı'nda, Bulgarlar İstanbul kapısında, padişah istihkâm içinde!...

Şurâ-yı Ümmet

Numara 38 Sene 2[222]

15 Recep 1321 Salı / 6 Teşrin-i Evvel 1903

Sahife 1

3.70 Girit'in Yunanistan'a İltihâkı

Düvel-i erba'anın Girit komiseri Prens George, Bosna dahi, Avrupa seyahat mu'tâdesine çıktı. Prensin bu defâki seyahati, ibtidâ-i Atina'ya oradan büyük pederi Danimarka Kralı ile görüşmek içün Kopenhag'a ve ba'dehu, biraderi Prens Andrea onun velîmesinde hazır bulunmak üzere, Londra'ya gitmeğe mutahassır kalacak imiş. Demek, defa'ât-i sâirede olduğu gibi temenni'i iltihâk içün, düvel-i râbi'a'i hâmiye payitahtlarını ziyaret etmeyecek imiş.

Programın şu vecihle mahdûdiyeti ve bir de Girit'ten çıkalı iyi günler geçmiş olduğu halde, cezîrenin Yunanistan'a iltihâkına dâir haberler, bendler yazmamakta ki Yunan ceridelerinin, hilâf-ı mu'tâd ve intizâr, sükûtu, geçen sene böyle bir seyahat

[222] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-37'de yer almaktadır.

neticesinde Avrupa devletleri tarafından verilen nasihatkârâne ve sert – zaten böyle olduğu cihetle tamamiyle meydana çıkılması tecvîz edilmemiş olan- âdetâ ‘itâb âmîz cevâbın ve edilen tavsiyenin te’sîri olduğu hükmünü herkese verdiriyor idi.

Fakat Yunan gazetelerinin, nefislerini zapt etmek içün, var kuvvetlerini sarf ederek, ağızlarına taktıkları şu sükût tıkacı, şîşe’i zamirlerinde müterâkim mebzûl hayâl-i gâzi tazyîkiyle bu def‘a eskilerden

Sahife 2

daha garip, daha gülünç bir sûrette patlayup, açıldı. Güyâ emri vâki‘ olan ve artık devletlerce kabul ve tasdîki, yine düvel-i müşârun ileyhimce şimdiden mütehassıl i’tilâf üzerine, Rusya çarının karîben vukû‘ bulacak teklifte münhasır bulunan, Girit iltihâkından sonra Prens George - tabî‘i Girit’te işi kalmayacağından- Kıbrıs komiserliğine ta‘yin edilecek imiş!

“Kad zadehü fi’t-tuyuri nağmeten uhra”[223]

Vâkı‘an şu hayal, şu tasavvur, şu arzu fenâ değildir. Hamiyet-i milliye, gayret-i vatanperverâne i‘tibâriyle büyüktür. Şayân-ı takdirdir, bâhusus şu hamiyete, şu gayrete hayalperverî-i Yunanî bulunduğundan, böyle gülünç ser-â-ser hâbîler çok görülmemelidir.

Biz, fikr-i siyasîden bînasip olan şu yâve-peymânîyi çok görerek muvâheze edecek değiliz. Yalnız bu münâsebet üzerine iltihâk hakkında bazı mütâla‘âtımızı mütehassıran söylemek isteriz. Yoksa biz Kıbrıs Adası’nın İngiltere Devleti’nin eline geçmesi bir ta‘ahhüd-ü ‘azîm içün mu‘âhede’i hususiye ile ve idâresi bilâhere Yunanlı prense havâle olunan Girit Cezîresi işgâl-i müşterekindeki i’tilâf-i düvel büyük bir ihtilâf ve tezâd-ı menâfi‘den dolayı ta‘ahhüdât-ı müştereke’i mütekâbele ile olduğunu ve şu mu‘âhede’i husûsiye ile ta‘ahhüdât-ı müştereke hudûd-u’t-tasâfiyesinin uçları, “şark meselesi”, “bahr-ı sefîd hâkimiyeti” denilen müthiş “yıllar” mevsûl ve mültesık bulunduğunu biliyoruz. Fakat arzu ediyor idik ki Yunan hânedan kraliyesi, Yunanîler ve Yunan gazetecileri, bizle beraber buralar bitti bilsinler ve şu yıllardan hâsıl olan cereyânlar takdir tehlikeli olup, öyle her isteyenin her istediğine ve her istediği vakitte karışmasına karıştırmasına müsâid bâzîçe etfâl olmadıklarını anlasınlar. nâbahşigâm laflar, mütâla‘asız teşebbüsler ekseriyâ nedâmeti müntic olurlar.

[223] Bu ona kuşlar içinde başka bir nağme kazandırdı.

Biz şu Kıbrıs hayâl-i vâsi‘, şu büyük ru’ya ve hurâfe’yi ma‘nâ içün “hayırdır inşallah” diyecek kadar bile kendimizi yormağa zâid görerek, bu kârîde dediğimiz gibi, yalnız Girid hakkında sözümüzü yürütüyoruz:

Fikrimizce hiçbir hukûka, hiçbir hukûk-u düvele miskad olmayarak, nasıl ise bir sehv-i siyasî netîcesinde, her me’mûlün, her ümidin hâricinde, pek hâricinde Girid’in ifrâğ olunduğu şimdiki hâl içün, düvel-i mu‘azzamanın atf-ı teveccühe civanmerdânesine, hânedan kralı dâhil olduğu halde bütün Yunanîler ve Girid Rumları, “bin bereket versün” demeli ve şu istiklâliyet idarede tefeyyüz ve te‘âlayı aramalıdırlar.

Girid Cezîresi vazi‘yet-i coğrafya, letâfet-i iklime, bereket-i zirâ‘iye, nokta’i ticariye i‘tibâriyle her türlü tefeyyüzât ve mazhariyâta müste‘iddir. Fakat âsâyiş-i dâhiliyeye, sükûnet-i zihniye ve fikriyeye, himmet-i hayr-ı hevâhâne ve terakkiperverâneye muhtaçtır.Yunanistan’la iltihâk – aşağıda bir nebze bahs edilecek esbâbtan dolayı – bu ihtiyacı hiçbir hal-ü kârda te’mîn etmez, edemez.Edemediğinden gayri, külliyen mûcib-i perişânîsi olacaktır.Ahâlinin zihniyeti, fikrini aralıkta bir ‘ayn-ı “yalel” ile tağlît ve işgal etmemeli,zirâ‘î ziraâtine, ticari ticaretine teşcî‘ ederek rahatında bırakmalı, politika keşmekeşinden fârig etmeli, aynı zamanda ilim ve ma‘ârifin tevsî‘ine çalışmalı, harf ve sanâyi‘ mahalliye vücûda getirmeğe bakmalıdır. Kîse’i simâhatlerinin ağzını bolca açan zevâr-ı ecnebiye içün, “ Jüpiter” in meskad-ı re’isi olan “ ida” cebel-i meşhuri Girid üzerinde “Rigi” Dağı ve “Lefka Ori” silsilesi aynı ma‘nâda olan İsviçre’nin “monblan (Mont-Blanc)”ı hikmete ifrâğ edilmelidir. Girid’in lafları (gölleri) yok ise de onu ihâta eden bahr-i sefid havz-ı latîfi bu ciheti telâfi ettiğinden başka deniziyle hemrenk olan o berrak simâyı kebûd kâmı şu letâfet üstüne letâfet katıyor.

Girid’in neden yine aynı mâldârân-ı ecnebiyeye o temiz berrak ve sükûnetli Akdeniz’de, o iklîm-i mu‘tedelde meselâ “Nis” “Ostend” vesâireye iddi‘âyı rüçhân ve uluvviyet edecek dereceye getirilmesine bakılmasun? Hicret-i kasriye ile günden güne azalmakta bulunan ve azaldıklarından dolayı – mücerred İslam olduklarından – nazar-ı memnûniyetle görülmekte olan sekinenin, iyâdi’i fa‘âlanenin azalmasına değil, bir kat daha çoğalmasına neden ehemmiyet verilmesinde me‘mûriyet ve âbâdâtı inhitâtına sed çekilmesün ve nefâset ve bereket mahsûlat cihetiyle dahi Girid Cezîresi bir ikinci “Sicilya” olmasın?

Neden ticaretinin, ticaret-i bahriyesinin canlandırılmasına, bahriye'i ticâriyesinin ihyâsına muhtaç olan vesâit-i vesâ'ile tevessül olunmasında Girid Avrupa, Asya, Afrika emti'a ve mevâridâtı içün yine Avrupa, Asya ve Afrika içün mühim bir anbar, bir mukassem, Sûde Körfezi emin bir merkez olmağa sâlih edilmesün?

İstiklâliyete karîb mümtâz idâresini ağır görerek, iddi'âyı hürriyetle, dâima müsa'âdekârâne ve semîhâne davranan Devlet-i Osmaniye'nin fedâkâr elinden çıkmak içün evlâdının bunca kanları dökülen dünkü Girid'in, şimdiki hâl-i istiklâli iktisâb ettikten sonra, idâresi, inzibâtı, berbat, istikbâli muhâtaralı, mâliyesi harâb ender harâb olan,Yunanistan gibi küçük, zayıf her tarafı hasta bir hükümetle, iltihâkını istemek, göz göre, intihârını temennî demek değil midir? Âdetâ her türlü insibât ve tekmilât-ı 'azviyeye, tefeyyüzât-ı müstakbeleye müste'id bir sabi'i kavî'ül-bünyeyi, güne gün 'ilel ü eskâmla, münfesih olarak, hevâyı muhîtini bile âlûde emrâz eden hastalıklı dâyenin âğûş erzâ' ve terbiyesine verüp, tekmîlini, inbisât 'azviyesini aramakla müsâvî değil midir?

Biz, düvel-i erba'anın zaman ve himâyeti tahtında bulunan Girid'in, ancak idâre'i müstakile'i hâzırasının hüsn-ü isti'mâliyle sa'âdet-i hâliye ve müstakbelesini te'mîn edebildiği fikrinde ve bizimle beraber her bir 'akl-ı selim şu hükmümüzde hem ra'yi olduğu emniyesinde bulunuyor.Cezîrenin kendilerinin menâfi'ine, sa'âdet-i hakîkiyesine ta'mîk fikr-i nazar eden devrendîş ve 'âkıbetbîn Girid Rumlarının bile, a'mâk-ı kalbiye ve vicdâniyeleri tecessüs edilecek olursa – kâh ve bîgâh ibrâzdan hâlî kalmadıkları görülen gayret Yunanîye nümâyişleriyle beraber- iltihâktan tevellüd edecek harâbi ve izmihlâlden, harâbi ve izmihlâl-i muhakkaktan, bihakk, begâyet mündehiş oldukları görülüyor.Ve hatta pek çoğu, Yunanistan'la hâsıl olan şimdiki kurbiyetten revnemâ olmağa başlayan sefâlet, buhrân-ı mâli, mu'âmelât-ı 'umûmiyede durgunluk, tedenni'i kıymet emlâk ve sâire-i Devlet-i Osmaniye'nin ayağı çekildikten sonra, nuhûsetin, bereketsizliğin ayak bastığını, ağızdan kulağa, söyledikleri işitiliyor.Fakat kendilerine hıyânet-i milliye töhmeti isnâd edilmek korkusundan, hattâ cân, hayât-ı hevlinden şu doğru keşfiyâtı, şu vicdâni hissiyât-ı kemâl-i ehemmiyetle ketm ve ihfâ eyledikleri görülüyor.İdâre'i müstakile'i hâzıralarıyla Yunanistan'a iltihâkları husûsu kıyas edilecek olursa, Giridliler, kendi başlarında fâ'il-i muhtâr ahrâr iken esir, hâkim iken mahkûm,hem küçük, zayıf, idâresi fakr-ı âlûd bir hükümet tahtında mahkûm, çehre'i nemâyı ibtisâm olduğu görülen sa'âdât ve tefeyyüzât-ı müstakbele yerine fakr ve zarûrete giriftâr

olacak,kedd-i yeminlerinin binek sahibi iken ağır vergiler, tahammülfersâ teklîflerle bel kaldırmayacak ve alnının terine başkasını teşrîk edeceklerdir.

Ya şu takdirde mürahhas-ı ‘âlinin mevki‘i nerde kalur?Müşârun ileyh bu murahhasiyetle, bu muhtâriyet ve istiklâliyet idare ile, cennet âsâ bir yerde, esâtin-i erba‘a’i hâmiyeye müttekî bir hidiv-i bâlânişîn, ‘âdeta bir hükümdar bir “meynus” iken aksi halinde eskisi gibi yalnız Yunan hânedan kraliyesine mensûb bir prens olmaktan başka bir şey kalmayacaktır.

Elhâsıl iltihâkla Girid’in umrân ve sa‘âdeti ahâlinin tefeyyüzât-ı maddiye ve ma‘sûbesi, prensin hidiviyeti, hâkimiyeti, ehemmiyet-i siyâsiyesi sönecek bitecek, işbu nikâtiyi beş nazara alup, ‘âlem-i siyasette artık

Sahife 3

pek tuzsuz, tatsız kaçan şu sıkı fıkı iltihâk içün temennîlere, nümâyişlere emri vâki‘ işâ‘âtına bedel prens, ahâli ve gazeteler tarafından – yukarıda denildiği üzere – cezîrenin ma‘ârife, sanâ‘tına, zirâ‘atine, ticaretine, nâfi‘asına, ma‘muriyetine hülâsa sa‘âdet-i hâl ve istikbâline sarf-ı himmet edilse Girid’in derd-i asliyesine ilaç tertîb edilmiş olur. Bendimizi işbu nakâtiyi beş nazara alup, ‘âlem-i siyasette artık hâkimiyeti, ehemmiyet-i siyâsiyesi sönecek bitecektir. Şurada hitâma erdirdiğimizde, Triste’de çıkan “ ne abmera” gazetesinin müteveffâ ser muharriri ve Vizandiyos’un evâhir-i enfâs-ı hayâtiyesine tesâdüf eden Prens George’nin Girid’e ta‘yînini üzerine müşârunileyhe hitâben mezkûr gazeteye derc eylediği açık mektup, o vasiyetnâme’i siyasî hatırımıza geldi! Bitekrar mütâla‘asını, prense, Giridlilere Yunan gazetecilerine – hatta bazı noktalardan dolayı- devletimizin ricâl-i siyasiyesine tavsiye etmekten kendimizi alamadık.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 39 Sene 2[224]

1 Şaban 1321 Perşembe / 22 Teşrin-i Evvel 1903

Sahife 2

3.71 Siyasi Mu'âhezeler

Rumeli karışıklığına dâir bu geçen ay zarfında Avrupa Devletleri tarafından resmî ve nîm resmî surette yazılan tahrîrâtın mühimleri Rusya Avusturya Devletleri'nin İstanbul'daki sefîrlerine gönderdikleri müttehidü'l-miel telgrafnâme ile İngiltere başvekili Mösyö Balfour'[225]un mektubudur.

Mösyö Balfour bu mektubunda Bulgar ihtilâlcilerinin Rumeli'de ıslahat icrâsına kısmen mâni' olduklarını bildirmekle beraber hükümet-i hamidiye hakkında gayet şiddetli lisan kullanarak: "hükümet bozuk, mürteşî ve vukufsuzdur.Vergi tarh ve tevzî'i pek fenâdır." diyor.Ya'ni dâima söylemekte ve yazmakta olduğumuz hakîkatleri tasdik ediyor.

Bu i'tirâz yalnız idâre-i hâzıraya münhasır kalsa Abdülhamid'in bir kat daha düşmesine yardım edeceği için memnun olurduk. Ancak idâre'i hâzırayı öteden beri Osmanlı hükümetine mahsus dâimi bir kusur gibi göstererek devletimizi esâsından yıkmak isteyenlere Balfour makamında bulunan bir âdemin mu'âhezesi büyük bir kuvvet ve istinâd olur.

Türk idaresi aleyhindeki neşriyât-ı şerîrenin akvâh-ı nâsda tekerrür ve birtakım kıtâller ve cinâyetlerle de tekrar etmiş istikbâl, devlet hakkında pek muzırdır. İnsanın adı çıkacağına canı çıksın derler. İzmihlâliyetimizi temennî edenler saltanat-ı seniyenin adını fenâ çıkarmak ve bu usûl idâre ıslah edilse de Türk Hükümeti'ne fî mâba'd i'timâd câiz olamayacağını anlatmak istiyoruz.

Avusturya ve Rusya Devletleri'nin telgrafına gelince, bunda da ıslahatın te'hîrinden nâşî me'murîn hükümet mu'âheze edildikten sonra "ihtilali şiddetle men' ve tenkîl etmek her ne kadar Bâb-ı 'Âli'nin hakkı ve vazîfesi ise de zecr ve tenkîl sû-i isti'mâl edilerek zulüm ve ta'dî derecesine vardırıldığı ve bu gaddarlıktan ahâli-i sâkine de

[224] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-38'de yer almaktadır.
[225] Arthur James Balfour: İngiltere 1902-1905 dönemi başbakanı. 1848-1930.

mutazarrır olduğu için Avusturya ve Rusya Devletleri beyân-ı te'essüf ederler" deniyor.

Askere 'azv ve isnâd edilen bu kabahatten yine saray mes'uldür. Çünkü askere yanlış ta'limâtı saray veriyor. Ehliyetsiz, kaba, hâin kumandanları saray ta'yîn ediyor. Sû'i ef'âl ve harekâtı görülen zâbitânı cezâsız bırakıyor. Fesâd ve ihtilâlde medhali olmayan bir Rum köyünü yakan Bahtiyar Paşa'ya –Yunan Hükümeti'nin şikâyetine rağmen – nişân gönderiyor. Hâsılı saray ne yaparsa ve hangi işe karışırsa böyle yüzüne gözüne bulaştırıyor.

Başımıza gelen belâların menşe'ini ve hâricde dâhilde herkesin matmah şikâyeti olan sarayı işe karıştırmak bizde yapılacak ıslahatın rüknü, esâsıdır.

Sahife 3

Zulüm ve cevre sarayın sebep olduğunu herkes kabul ve tasdîk ediyor. Esbâbı bu derece a'yân ve muhakkak olan bir marazın ilâcını bulmak zor değildir. Biz bunun için en mü'essir ve en az muzır bir devâ olmak üzere kanûn-i esâsinin icrâyı ahkâmiyle A'yân ve Meb'ûsan Meclislerinin içtimâını gösteriyoruz. Daha iyisinin bulan varsa vatanın hayır ve selâmeti nâmına bildirsin.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 40 Sene 2[226]

15 Şaban 1321 Perşembe / 25 Teşrin-i Sani 1903

Sahife 1

3.72 Sultan Abdülhamid'i Sâniye Hitâb

Avrupa gazetelerindeki telgraflar, İstanbul müzahrefât-ı şu'ûnâtını hâvi Türkçe paçavralardaki teblîgât-ı resmiyeler muhadîm-i şahânelerinden Ahmed Bedreddin Efendi Hazretleri'[227]nin haber-i vefâtını ve bu vefât ile şimdiye kadar insâniyete 'âit bir eser-i helecân göstermeyen kalbinizin dağdâr-ı elem olduğunu i'lân ediyorlar.

[226] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-39'da yer almaktadır.

[227] Şehzade Mehmed Bedreddin Efendi, burada Ahmed Bedreddin olarak yazılmıştır.

Vatanın sa‘âdetini hanedân-ı saltanatının sa‘âdetinden ayırmayan şurâ-yı ümmet bu haber-i vefattan dolayı iki suretle müte’essirdir. Biri bu tıfl-ı masumun mücadelât-ı hayat içinde bulunan ‘âile’i insaniyete yeni açılmağa başlamış bir şafak gibi tebessümleriyle teselli veren çocuklardan, diğeri de hanedân-ı saltanata mensûb bir şehzâde olmasıdır. Bazı gazetelerin te’mînâtına rağmen, efkâr ve i‘tikâd-ı cihân zât-ı şânenizin hicrân-ı ebedî evlâd ile müte’essir olmanıza imkân vermiyor. Bu i‘tikâd-ı ‘umûmi nezd-i millette ve cihân-ı medeniyette mevki‘i ma‘neviyenizin hiçe hiç olduğunu gösteriyor. Zamanımızda ise mevki‘i ma‘neviyesi olmayan hükümdarân ve hatta erkân-ı millet payidâr olamaz. Hatta bu türlü hükümdarân ve erkânını riyâset idâresinde tutan milletler de müzmahil olur. Bu efkâr-ı mütehâlife arasında biz te’sîrinize imkân ve ihtimâl verenlerdeniz. Zira biz zât-ı şahânenizi Cengiz gibi, Timur gibi, Caligula[228] gibi, Neron gibi devâhi’i insâniyetten ‘addettiğimiz cihetle bir fikr-i tedfîka tâbi‘ olarak bu hususta o eslâfınız arasında bir misâl bulabiliriz. En büyük temaşâyı hayat ifzâyı zevki insanları insanlara paralamaktan i‘bâret olan, validesini katleden, bir evlâdını hâmil haremi Popa’yı tekme ile öldüren Neron bir oğlunun vefâtıyla âlâm ve ikdâr içinde kalmıştı. İngiltere muhibbîlerinden olan Cromwell gayet seng-dil ve ‘âdetâ hunhâr bir müceddid idi. Yetişmemiş bir oğlunu gâib eyledikten sonra ömründe bir eser-i te’essür göstermeyen bu peder âh u zâr ile ciğer pâresini ta‘kîb ederek mezar-ı evlâdın yanında âğuş-u mümâne düştü. Biz zât-ı şahânelerinden te’essürün bu derecesini beklemeğe cesaret edemeyiz. Pişgâh-ı nazar intihâbdan ‘adem âbâd nisyâna geçen her sene kalpte bir nişâne zevâl bırakarak ihtiyarları rakîk bir hale getiriyor. O seneler ki dağlar gibi kayaları eritiyor. Tutuşmuş küreleri söndürüyor. Sizin belki ihtiyar kalbinizi de biraz yumuşatmıştır. Zira hükm-ü tabî‘atte de hükümdar olamazsınız.Eğer bugün evlat acısını çekiyorsanız menfâlarda mahpuslarda mahv ve telef olan evlâd-ı vatanın pederlerine çektirdiğiniz âteş-i hicrânın kıvılcımlarını yüzünüzde duyuyorsunuz demektir. Hükmünüzün cârî olduğu memâliki biraz dinleseniz ser-â-ser vâlide ve peder feryâdından başka bir şey işitmezsiniz. İftirâk-ı ebedi’i evlâd acı, acı pek acı değil mi? Birçoğunun bir saraya verdiği samimî şevk ve hayatı ne Kisra’nın dârât ve haşmeti, ne İskender’in debdebe’i saltanatı bahş edebilir. Şurasını i‘tirâf etmek lazım gelir ki etrâfınızı, Şamlı, Halepli, Eğribozlu, Konyalı, her türlü hissiyât-ı insâniyeden mahrum birtakım

[228] Gaius Julius Caesar Augustus Germanicus: Daha çok Caligula takma adıyla bilien Roma imparatoru. Acımasızlığıyla tanınır. MS 12-MS 41.

vahşî hazele sarmış. Hatta mahrem ve musâhiblerinizde meşhur hâin Mahmud Nedim Paşa'nın uşağı Lütfü Ağa, bugün de oğlu Fâik Ağa var. Vükelâsı haveneden, nüdemâsı bî his ve iz'ân bahâyimden, müsâhibleri uşaklardan olan bir padişah hiss-i insanîyeye bîgâne olursa bir dereceye kadar ma'zûrdur. Onlardan her gün işiteceğiniz şeyler, kesmek, urmak, çalmak, yağmalamaktan i'bârettir.Evet o uşak bozması, câsus eskisi, haydut döküntüsü kurenânız indinde insan öküz, kadın dişi, çocuk yavrudur. Herhalde ruhi a'lâ, kalbî hissiyât-ı rakîka ile perverde edecek me'âli hiç işitmediğiniz bir şeydir.'Ale'l-ma'neviyeyi musikî gibi, edebiyat gibi ruha hitâb ve temâs eden edeviye'i ruhâniye ile tedâvi ettikleri görülüyor. Zat-ı şahâne-i güzinde, ızdırâbını bütün milletin çektiği, zihin rahatsızlığınıza edebî ve insanî hitâblar belki küçük bir devâ olabilir. Onun için devam edelim. Gül rengindeki dudaklarının üzerinde inkişâf eden bir tebessüm, o cihâna hayretle bakan büyük gözlerinden intişâr eden envâr-ı ma'sumiyet ruhîdir. Tulû'u ebedî bir güneş değil midir? Bu güneş bir daha tulû' etmemek üzere gurûb ederse ruh bir zulmet-i münhamide içinde kalır.

"Louvre" Sarayında, ve üstünde İtalya Krallık tâcı olan bir beşikte uyuyan Birinci Napolyon'un oğlu, uyumak üzere iken pederinin elini sıkı sıkıya tutmuş, pederi baş ucunda bekliyor. Kalkmak için elini çekse çocuk uyanacak, o emr-i cihangirânesini telakkî için gelen vükelâ müşirler kapuda bekliyor! Demek ki bir küçük çocuk, o anda tekmîl bir saltanat-ı 'azîmeyi mini mini ellerinin içinde tutuyor. Bu çocuklardan birinin iftirâk-ı ebedîsi elîm, pek elîm değil midir? Şimdi yüreğinizde olan evlâd-ı acısı olduğu halde, her sabah bir vehm-i mecnunâne uğrunda nefî ve ta'zîb ettiğiniz gençleri, pederlerini, pederlerin evlâdını düşününüz. Bu düşünmekle evlâdını mahv ve tağrîb ettiğiniz yüz binlerce pederlerin kalplerinde îkâz eyleyeceğiniz heyecânın derecesini de yüreğinizde hissedersiniz. Zamanla o kadar ihtilâller vücûda getirmiş ve bugün 'acz ve meskenete düşmüş bir milletin başında, aynı sönmüş bir volkanın üstünde duruyorsunuz. Mevki'nizi emîn 'addederek zulmü nihâyet dereceye getirmeyiniz. Çünkü sönmüş volkanların yeniden tutuştuğu görülmüştür.

3.73 Nifak Neticeleri

Üç yıl evvel Avrupa'ya pâyitahtlarını resmen seyahate çıkan 'acem şahâne Fransa hükümeti ve Paris ahâlisi tarafından edilen istikbâl ve ikrâmı görmüştük. Zavallı adamın yanına mihmandarıyla iki nefer koymuşlardı. Bir gün az kaldı anarşistin biri canını alıyordu.

Geçen gün İtalya Kralının da Paris'e geldiğini seyrettik. Büyük caddelere iki keçeli asker dizilmiş, yol başlarına tâk zaferler kurulmuş. Bütün emâkin-i resmiye donatılmış, halk fevc fevc sokaklara dökülmüş. Kralın kudümünü tebrikte Fransa hükümeti erkânına peyrav oluyordu.

İtalya Fransa'nın kadîm dostu değildi. Fransa ile birçok defa cenk eylemişti. Bâhusus Almanya ile Avusturya ittihâdına dühûl edeli Fransa'yı büsbütün gücendirmişti. Halbuki İran Fransa ile hiçbir zaman kavga etmemiş, dâima hoş geçinmişti. Bu halde yerine neden 'âdi bir hân, diğerine şehinşâh-ı cihân gibi mu'âmele ediliyor. Halk neden Fransa'yı kalben seven bir şâhı o kadar soğuk kabul ettiği halde ilk fırsatta Fransa'dan ahz-i sâire müheyya olan bir kralı böyle alkışlar, hayhuylarla selamlıyor? İki ahbap arasında bile samimiyetin azaldığı ve her şeyin menfa'ate fedâ edildiği bir türlü kâfe'i mu'âmelât ve münasebâtı menfa'ate müstenid olan hükümetlerden sıdk ve hulûs beklenmeyeceği tabî'dir. 'Acem şahâne

(eksik sayfa)

Şurâ-yı Ümmet

Numara 41 Sene 2[229]

1 Ramazan 1321 Cuma/ 7 Teşrin-i Sani 1903

Sahife 4

3.74 Şu'ûnât

Çarın imparator Fransuva Josef'i[230] ziyareti esnâsında Rumeli ıslahatının tevsî' hakkında iki devlet-i hâriciye nâzırları arasında taksîm edilen mukarrerât 22 Teşrîn-i evvelde bir muhtıra sûretinde Bâb-ı 'Âli'ye teblîğ edildiği ma'lûmdur. Mukarrerât-ı mezkûrenin muhteviyâtı ber vech-i âtîdir:

Avusturya – Macaristan ve Rusya Hükümetleri iki sene Makedonya vilayâtının tekmîl şu'abât idâresini teftîş ve nezâret edeceklerdir. Müfettiş Hilmi Paşa'ya bir Avusturyalı ve bir Rusyalı iki mu'âvin ta'yîn olunacaktır. Bu mu'âvinler vilayâtı keşf ve gizâr ederek me'murîn-i vilayâtın bi'lcümle harekât ve icrâ'âtını tetkîk eyleyecekler ve Hilmi Paşa'ya nesâyih-i lâzime i'tâsıyla mükellef olacaklardır.

[229] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-40'da yer almaktadır.
[230] Franz Josef: 1848-1916 yıllarında hüküm sürmüş Avusturya-Macaristan imparatoru. 1830-1916.

Jandarması Devlet-i ‘Aliye hidmetinde bulunan Avrupalı bir generale tevdî‘ edilecek ve ma‘iyetine lisân-ı mahallîye âşinâ Moskof ve Nemçe zâbitleri verilecektir. Lüzûmu halinde Moskof ve Nemçe küçük zâbitleri de istihdâm edilecektir.

Yine mezkûr muhtıraya göre nâhiyelere imtiyazât-ı idâre i‘tâ olunmak ve muhtelif el cins ve müzehhib ahâliyi cinslerine göre taksîm ile istirâhatlerini te’mîn içün nevâhi’i mevcûde hudûdu ıslah ve ta‘dîl edilmek lâzım gelecektir.

Muhtıra’i mebhûsenin, esnâyı, ihtilâlinde tahrîb edilen Bulgar köyü, mekteb ve kiliselerinin ta‘mîri içün Bulgar milliyetçilerine mu‘âvenet-i lâzimede bulunmak ve gayr-i muntazam ‘asâkir-i Osmaniyenin memleketlerine i‘âdesiyle, başı bozuk ‘asâkir-i mu‘âvenesinin istihdâmına mâni‘ olmak hususlarından da bahis bulunduğu rivâyet olunuyor.

-Bâb-ı ‘Âli Avusturya ve Rusya silahât-ı muhtırası hakkında Fransa, İngiltere, İtalya ve Almanya Hükümâtının fikirlerini istifsâr etti. Bu mürâca‘atı Avusturya ve Rusya mütalibâtına karşı hükümât-ı mezkûrede bir istinadgâh bulmak arzusuna mebnîdir.

-Hükümât-ı Osmaniye, Hâriciye Nazırı Tevfik Paşa’yı beyhûde yere, Rusya ve Avusturya sefarethânelerine i‘zâm ile muhtıra mevâdından istiklâl-i saltanatını ve orduyu Osmaniyenin şerefini mahal-i aksâmın ta‘dilini talep ettikten sonra, mevâd-ı mezkûreyi kabul edemeyeceğini meş‘ur, Rusya ve Avusturya sefîrlerine bir muhtıra’i cevâbiye irsâl eylemiştir.

-Avusturya ve Rusya sefîrleri “Mürzstek” de tekarrür eden ıslahat muhtırasına zeyl olmak üzere, Bâb-ı ‘Âli’den, diğer bazı mutâlibde bulunmuşlardır. Mutâlib-i mezkûre ber vech-i âtî iki maddeyi muhtevîdir. Evvelâ, Rusya ve Avusturya Devletleri, Makedonya’daki konsoloshâneleri, me’murîni tezyîd edebilmek hakkını hâiz bulunacaklardır. Sâniyen hükümetin müşârun ileyhima, ihtilâle iştirâk eden Makedonyalılardan, i‘dâm cezâsına müstehak olacak surette cinayât irtikâb etmeyenlerden ma‘adâsı hakkında bir ‘afv-ı ‘umûmi talep etmek hakkına mâlik olacaklardır.

-İstanbul’dan verilen son telgrafa bakılırsa Hükümet-i Osmaniye Balat’a zikrolunan Nemçe ve Rus Hükümetleri’nin notasında münderic-i kâfe’i mevâdı kabul etmiştir.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 42 Sene 2[231]

15 Ramazan 1321 Cuma/ 21 Teşrin-i Sani 1903

Sahife 1

3.75 Avrupa, Hünkâr, Millet

Yirmi yedi seneden beri görüyoruz: Hükümet-i hâzıranın tesyib ve hatâsı düvel-i mu‘azzamanın her gün yeni bir şikâyetine, müdâhalesine sebep oluyor. Islahat icrâsı lüzûmuna dair verilen lâyihalarda Devlet-i Osmaniye’nin istiklâline muzır, ‘anâsır-ı İslamın menâfi‘ine mugâyir maddeler gittikçe çoğalıyor. Bunların şiddeti hükümetin tekâsülü nisbetinde artıyor. Her yeni teklife eski maddelerden daha muzır, daha ağır bir madde ilâve olunuyor.

Berlin mu‘âhede nâmesinin yirmi üçüncü ve altmış birinci bendleri Rumeli ve Anadolu vilâyetlerinde ıslahat talep ediyordu. Fakat bu ıslahatı icrâda Bab-ı ‘Âli’yi müstakil bırakıyordu. Halbuki 1880 ve 1895 lâyihalarında sefîrler, konsoloslar idâre’i dâhiliyemize karıştıkları gibi bu def‘a Rusya ve Avusturya Devletleri’nin müşterek elmi’el verdikleri notada Rumeli’ye Avrupalı me’murlar ta‘yîn edilmesi ve bunların Bâb-ı ‘Âli’ye değil, düvel-i mu‘azzama vekillerinden mürekkeb bir kontrol hey’etine tâbi‘ olmaları teklîf olunuyor. Hükümet-i Osmaniye’nin Rumeli’de nüfûz ve hâkimiyeti kuru bir ‘unvândan ‘ibâret kalıyor.

Rumeli kıt‘asından İslamı kâmilen çıkarmak fikr ve emeli Tarık’ın Endülüs’e ve Şehzade Süleyman’ın Bolayır’a ayak attıkları tarihten beri Avrupa’da hemen herkesin zihnine yerleşmiştir. Rumeli Müslümanlarının merkez-i hilâfet ve saltanatla münâsebet-i siyâsiyelerini kırmak ve fırsat düştükçe istiklâl-i devlete muzır tekliflerde bulunmak düvel-i mesîhiyece bâhusus Rusya Devleti’nce bir kâide’i siyâsiye olmuştur.

Medenîlik iddi‘âsında bulunan Avrupa Hükümetleri’nin eski bir hiss-i intikâm ve ta‘assub neticesi olan bu pek bayağı hareketlerini “meşveret”de ve sâir neşriyatımızda ta‘yîb etmekten geri durmuyoruz. Fransa’da bîkes bir misafir

[231] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-41’de yer almaktadır.

olduğumuz halde Fransa Hükümeti'nin şark politikasını da şiddetle mu'âhezede çekinmiyoruz. Hâsılı Osmanlı Hükümeti'ne ve 'ale'l-'umûm Müslümanlara edilen ağrazlara vüs' ve iktidârımız yettiği kadar mukâbalede bulunmağı kendimize bir vazîfe biliyoruz.

Ancak Avrupa politikasının hissiyât-ı necîbeden 'ârî olması ve düvel-i mu'azzamanın pek çok umûrda bizim zararımıza hareket etmesi Hükümet-i Osmaniye'yi hiçbir vakit mes'ûliyetten kurtarmaz. Avrupa'nın kabâhati bizim kendi elimizle açtığımız yaraya tuz ekmek, kendi elimizle yaktığımız ateşi körüklemek, kendi elimizle kazdığımız kuyuya doğru bizi yavaş yavaş sürüklemek kabîlindendir. Asıl kabâhati kuyuyu kazanda, ya'ni bizde, bizim hükümetimizdedir. Avrupa'nın hürriyetini fâsid, her fi'li bir garez ve menfa'ate müstenid olduğunu hükümetimiz bilmiyor mu? Reşid Paşa'nın, 'Âlî Paşa'nın düvel-i mu'azzamaya yazdıkları tahrîrât yetmiş seneden beri efkâr ve niyât-ı ecnebiyenin ne merkezde olduğunu bize sarâhaten göstermiyor mu? Avrupa'nın İslama buğz ve 'adâveti olduğunu Abdülhamid dâima mukarrebînine söyler dururmuş. Hatta teklîf olunan şeyleri yapmamaması ve böyle leyte ve le'alle ile geçiştirmesi İslamın hukukunu müdafa'a arzusundan ileri gelme bir tedbîr imiş!

Düvel-i mu'azzama tarafından verilen ıslahat lâyihalarından kabul ve icrâ edilemeyecek fıkralar bulunduğunu herkes biliyor. Hatta o fıkraları teklif eden devletler bile biliyorlar. Bunları reddetmekte padişahın yerden göğe kadar hakkı vardır. Lâkin yine o ıslahat lâyihalarından kabul ve icrâ edilecek şeyler de pek çoktur. Frenkler hiçbir vakit İslamın Düvel-i Osmaniyenin menâfi'i hakîkiyesini gözeterek bir teklifte bulunmadıklarından teklîfât-ı ecnebiye hâricinde de ıslahı muktezâ olan şeyler az değildir. Halbuki hükümet-i hâzıra hiçbir şey yapmıyor. Yapmadığı içün devletlerin böyle hedef-i ta'n ve ağrâzı oluyor. Memâlik-i ecnebiyede Türk Hükümeti, Türk kavmi hakkında fenâ zanlar, çirkin fikirler tevellüdüne sebebiyet veriyor.

Bu yolda devamın devlet ve millete 'acaba ne fâidesi oluyor? Hiç! Abdülhamid birçok hakâretten, rezâletten sonra yine Avrupa'nın istediğini yapmağa mecbur kalıyor. Girid meselesi, Tubine ve Lorando vakı'ası bu hakâretlere, rezâletlere birer numûnedir. Bir hükümdara kendi memleketi dâhilinde ıslahat icrâsı içün ecnebîler tarafından cebr edilmesi büyük bir zul sayılmaz mı? Kendi tarafından hüsnü niyetine delâlet edecek bir eser terakkî göstermediği halde hâricin tazyîk ve icbârıyla yaptığı

şeyleri pâyitaht gazeteleriyle bir lütuf ve merhamet tarzında i‘lân etmek bir padişaha ayıp değil midir?

Avrupa’yı muvakkaten aldatmak, Avrupa teklîfâtının icrâsını muvakkaten te’hîr etmek, bugün fişek vürûdundan, yarın iki devlet beyninde zuhûr eden münâza‘adan, hâsılı dâima esassız, süreksiz şeylerden istifâde etmek bir mahâret değildir. Mahâret sayılacak olsa bile bu mahâretin vatana fâidesi yoktur. Asıl hüner ve iktidar ecnebî teklîflerine meydan vermemekte veya teklîfâtın ehemmiyetini icraât-ı mütevâliye ile azaltmaktadır.

Hünkâr düvel-i mu‘azzamaya verdiği cevabta :

“Aldanıyorsunuz, memleketin bu istediğiniz şeylere ihtiyâcı yoktur” demiyor. Bi’l-‘akis, ıslahata muhtaç olduğunu kendi de resmen tasdîk ediyor. Ve yirmi seneden beri hep böyle tasdîkle veya ıslahat yapılacaktır, yapılmak üzeredir, filân komisyona havâle edilmiştir gibi yalanlarla vakit geçiriyor. Umûr hükümeti bin müşkülâta düşürüyor. Bâb-ı ‘Âli’yi Avrupa Devletleri’ne karşı ‘acâ’ib bir mevki‘de bulunduruyor.

Abdülhamid bugün Rumeli’nin ateş-i isyân içinde bulunmasını, ya‘ni kendi zulmünden, sû’i idâresinden mütevellid karışıklığı icrâyı ıslahata bir mâni‘ gibi göstermek istiyor. Rumeli’de dört sene evvel, sekiz sene on sekiz sene evvel de mi ihtilâl vardı? Yalnız Manastır vilâyetinde yeniden yüz yirmi mekteb inşâsına lüzûm görüldüğü geçenlerde resmen i‘lân ediliyordu. Yirmi yedi seneden beri ne yapılmış? Acaba bir âsûde zaman bulunamamış mı? İhtilâl ve cidâl hiçbir tarafta tekke yaptırmağa mâni‘ olmuyor, yalnız millete cidden lâzım ve nâfi‘ olan ıslahata gelince ortaya birtakım bahâneler bulunuyor. Millet safdil bir ma‘sum gibi aldatılıyor.

Aldanmak ayıp değildir. Temiz kalpli bir âdem fitne ve fücûr sahibi bir hîlekârdan ziyâde aldanır. Osmanlılar da şimdiye kadar pek çok defa iğfâl edildiler. Memleket i‘mâr ve ıslah edilecek, hukuk-u devlet müdafa‘a olunacak, hazinenin paraya ihtiyacı vardır gibi yalanlarla dolanlarla soyuldular. Bu gaflete nihâyet verilmelidir.

Millet eğer devletin hukûk-u istiklâlini muhâfaza, yani yarın kendini başka bir devletin teba‘ası olmak zilletinden vikâye etmek istiyorsa dünyayı aldatıp soymaktan başka bir şey yapmağa iktidarı olmadığı envâ‘ seyyi’âtıyla isbât eden bu idâre’i hamidiyeden hiçbir iyilik beklememeli

Sahife 2

ve koca devleti Rusya'nın pençe'i esâretine teslîm etmekte olan Abdülhamid'in bir gün ol hal'iyle kanûn-i esâsi ahkâmının icrâsını musirrâne talep etmelidir.

Kanûn-i esâsi ahkâmını icrâ etmek vatanın hukuk ve menâfini müdafa'ada hükümetle milletin kuvvet ve sedâsını birleştirmek demektir. Bu usûl acaba hükümetimizi böyle za'if 'âciz bir halde ve ecnebî nüfûz ve hâkimiyeti altında bırakmaktan daha hayırlı değil midir?

Şurâ-yı Ümmet

Numara 43 Sene 2[232]

1 Şevval 1321 Pazar/ 7 Kanun-u Evvel 1903

Sahife 4

3.76 Osmanlı Postahanelerine Verilen Ta'limât-ı Hafiyenin Aynen Suretidir.

1-Elden geçen mektuplar posta paketleri da'î' şüphe görüldüğü takdirde cümlesinin hemen mâbeyn-i hümayûna gönderilmesi. Eğer bu mektuplar tehlikeli eşhâs taraflarından gönderilmemişse tekrar postahaneye i'âde olunması

2- Mektup almak içün Beyoğlu, Galata postahanelerine sık sık gelenlerin kim olduklarının öğrenilmesi.

3- Mektupları mu'âyeneye gelince – (mektup açmağa dâir olan talimnâmeye mürâca'at oluna) bu hususun icrâsı tecârib-i 'adîde ve himem-i mütevâliyeleri meşhûd olan posta müdirlerine havâle olunmalıdır.

4-Mürselün ileyhin gelip postadan alması lazım gelen mektuplar, paketler saray nazarında dâima dâ'î şüphe olduğundan bu türlü mektupların mürselün ileyhleri Devlet-i 'Aliye teba'asından ise isimlerce bi'l-iltizâm teşvîşat ve müşkülât vücûda getirmek lazımdır.

5-Posta mu'âmelat-ı mu'tâdesini ihlâl etmemek içün, şüpheli görünen mekâtibin bir me'mur-u mahsûsa tevdî'an sür'at-i mümekkine ile mâbeyn-i hümayûna gönderilerek ba'de'l-mu'âyene tevzî' zamanını geçirmemek içün hemen i'âdesi.

[232] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-42'de yer almaktadır.

6- Haklarında nazar-ı dikkat ve ihtimamınızı celb ettiğimiz kübrâyı me'murîne gelecek mektuplar bilâ istisna mâbeyn-i hümayûna teslim olunacaktır.

7- Derse'âdette mütemekkin bazı efkâr-ı muzıra erbâbına mektup, kitap, paket gibi şeyler getirmemeleri içün iskelelerde memâlik-i ecnebiyeden gelenlere dikkat edilmesi.

8-Gemileri limanda bulunduğu esnâsında dışarı çıkmağa müsa'âde alan ecnebî vapur, yelken gemisi, balıkçı kayığı tâ'ifeleri bilhassa nazar-ı dikkat ve ihtimâmda tutulmalı.

9- Şüpheli adamların mektup, kitap ve paket gibi şeyleri almak veya teslîm etmek içün kendilerini tâ'ife yerine koymalarına mâni' olması.

10- Hariçten derse'âdete gelen teb'a'i Osmaniyenin Devlet-i 'Aliye konsolosları tarafından verilmiş muntazam pasaportları hâmil bulunmaları ve bu pasaportlara vaz' edilen bazı işarâtın mu'âyenesi içün zevât-ı merkûmenin muhtelif bahânelerle birkaç saat bekletilmesi lâzımdır.

3.77 Şu'ûnât

-Bağdat hatt-ı kebîrinin suret-i temdîdine dâir Alman Banka Müdürü Mösyö Arthur Gwinner'in[233] riyâseti altında Anadolu şimendiferi müdîr-i 'umûmisi Mösyö Kurt Zander, müdîr-i sânisi Mösyö Hükne, duyûn-u 'umûmiye meclis idaresi re'isi Kumandan Berge, Alman deynler vekili Mösyö Tista, Bağdat hattı meclis idaresi 'azâsından Mösyö Şevabih, hudûd-u hadîdiye'i Osmaniye idare'i teftîşiyesi vekili Mösyö Şteva ile 'azâyı sâireden mürekkeb in'ikâd eden bir meclis-i husûside:

Evvelen: mezkûr hattın meclis idaresini teşkîl eden on dokuz 'azâya isimleri ber veche âtî sekiz kişinin daha ilâveten intihâbı Bank-ı Osmanî Müdîr-i 'umûmisi Mösyö Raksi, mâliye müsteşarı Panciri Bey, telgraf ve posta nezâreti müsteşarı Hone Efendi, derse'âdet tramvaylar meclisi idaresi re'isi Mösyö Vanber'e, Osmanlı deynler vekili Hamdi Bey, derse'âdet mamûlâtından Pedrus Efendi Azeriyan, Mösyö Okinidis, Mösyö Karluvarstrol

Sâniyen: Ber vech-i âtî bir hey'et-i idare teşkîli
Re'is: Mösyö Arthur Gwinner

[233] Arthur von Gwinner: Alman bankacı,politikacı. 1856-1931.

“Sâni” “ Refs

“ “ “ Tista

İmâlât ve idare müfettişi Mösyö Zander

“ “ müfettiş vekili Mösyö Hükne.

Sâlisen: Anadolu demiryolu şirketi bazı hukûk-u hususiyesi müsteneten olmak üzere imtiyazının Bağdat hatt-ı kebîri şirketi ile te’lifi kararlaştırılarak iktizâ eden mazbata tanzîm ve ‘umûm tarafından tahtîm edilmiştir.

Meclis ta‘tilini müte‘âkib re’is Mösyö Gwinner meclis ‘azâsı nâmına Otel Pera Palas’ta gayet mükellef ve parlak bir ziyâfet-i küşîde eylemiş ve ertesi günü Almanya’ya müteveccihen derse‘âdetten hareket eylemiştir.

-Rusya’nın Bulgaristan ile olan münasebât ve mu‘âmelâtı bu son zamanlarda pek fenâ bir renk kesb ettiği ve bu bürûdet ise İstanbulof Fırkası’nın re’si idâreye geçmesinden neş’et ettiği ma‘lumdur.

Rusya gazeteleri bu fırka hükümeti ele alır almaz Bulgaristan’a hücûm ve bilhassa Prens Ferdinand’a isnâdât garezkârâne yağdırmaktan geri durmuyorlar. Fakat Sofya’dan son def‘a alınan havâdise bakılırsa bir aydan ziyâde sözde sılaya gelmiş olan Bulgaristan’ın Petersburg’daki ajanını Mösyö Stankof mahall-i me’muriyetine ‘avdet ve Rusya ile prensin aralarını bulmağa gayret edecekmiş.

-Rumeli’yi kontrol tahtına almak mes’elesi Yıldız’ı pek büyük endişeye düçâr etmekte olduğunu Avrupa gazeteleri yazıyorlar. Bayramın üçüncü gününde bile Rusya ve Nemse sefirleri Yıldız’ı tekrâren sıkıştırmışlar. Saray bekâsını kurtarmak içün envâ‘ desîselere müraca‘at etmekten geri durmuyorsa da Yıldız’da hîle ve desîse sermâyesi bitmiş olmalı ki bir şey yapamıyor. Kontrolü ma‘a’t-te’essüf kabule mecbur oluyor.

-Derse‘âdet evrak havâdisi İngiltere Hükümeti’nin ‘Acemistan’da mevcut kâfe’i ma‘âdinin – ma‘den kömürü ile tuz müstesnâdır – doksan milyon ruble mukâbilinde İran Hükümeti’nden iştira talebinde bulunduğunu rivâyet ediyor.

-Fransa Hükümeti Beyrut konsolosu Mösyö Biyanfîs’e Şam’a ta‘yîn edilen Mısır Konsolosunun vazîfesini teklîf etmiş ise de muâaileyh hidmet-i mezkûreyi kabul edemeyeceğini resmen bildirmiştir.

-Rusya idârelerinde müstahdem dört yüz bine karîb İslam efrâd ve zâbitan ferâ’iz-i dîniyelerini ta‘lîm ve telkîn edecek e’immenin ‘adem-i vücûdundan bahs ile bu

mühimmeye Rusya İmparatorunun lütfen ‘atf-i lihâza’i merhamet etmesini bâ mazbata istid‘â etmeleri üzerine müşârun ileyh hazretleri derhal zâbitan ve efrâd-ı müslimeden mürekkeb taburlara birer imamın ta‘yînini emr eylemiştir.

***

3.78 Telgraf Havâdisleri

Petersburg: Rusya matbu‘âtı Mançurya’da baş gösteren Çin komitelerine karşı izhâr-ı endişe ediyor.

Rivâyete göre bu komiteler son sistem esliha ile mücehhez oldukları gibi bütün yolları keserek nevâhî ve kasabâtı gâret ile ahâlinin son derece havf ve helecânını mûcib olmakta imiş. Rus askeri komitelerin tard ve tenkîlinde son derece müşkülâta uğradıkları tahakkuk etmişti.

Petersburg: Rus mehâfil-i siyasiyesi Çin ordusunun teslîh ve tanzîmini nîkbînâne bir nazar ile göremiyor. Hareket-i mezkûre Çinlilerin Rusya’ya karşı emniyet ve i‘timâdlarının olmadığını gösteriyor.

Paris: Fransa Hâriciye Nâzırı Mösyö Delcassé Fransa ve Rusya ittifâkına dâir mülahazât-ı nîkbînânede bulunmuş ve bu iki ordunun Avrupa sulh ve selâmına bir zaman olduğunu ilâve eylemiştir.

Paris: Mösyö Delcassé Marakeş Hükümeti’nin istiklâlini muhâfazaya Fransa Hükümeti’nin kat‘iyen karar verdiğini meclise karşı beyân ediyor.

Paris: İngiltere ve İtalya ile hâsıl olan revâbıt-ı mahkeme’i dostâneden dolayı Fransa hâriciye nâzırı sürûrunu izhâr eylemiştir.

Şurâ-yı Ümmet

Numara 44 Sene 2[234]

15 Şevval 1321 Pazar/ 21 Kanun-u Evvel 1903

Sahife 2

3.79 Ağlamayan Çocuğa Meme Verilmez

İnsanlar her yerde hukûk ve hürriyetlerini bağıra çağıra istirdâd ediyorlar. En serbest ve medenî memleketlerde bile bağıra çağıra müdikkçe bir şeyi yaptırmağa muvaffak olamıyorlar.

Mâziden ibret alan, vukû'âttan mütenebbihe olan milletler bir şey istedikleri zaman kendilerinden evvel bu yolda nâ'il-i merâm olan islâfî hâl ve mekânın tahmili nisbetinde taklîde lüzûm görüyorlar.

Ağlamayan çocuğa meme verilmez sözü meşhurdur. Bu darb-ı meseli dün Girid Hristiyanları kullandılar. Bugün Rumeli Bulgarları isti'mâl ediyorlar. Türk'e mahsus bir darb-ı meselden şu devirde yalnız Türkler nasılsa istifâde etmesini bilmiyorlar.

Bu kâideye tevfîkan hareket eden Hristiyan cemaatleri imtiyâzlar istihsâline ve bizden ayrılarak hükümetler teşkîline muvaffak oldular. Asıl şayân-ı te'essüf olan cihet bu imtiyâz ve hürriyeti Türk hükümetinin istiklâli bahasına aldılar. Türkler bunu da nasılsa göremiyorlar.

Milletimiz her vakit bu yola döküldü. Bizde de isteriz istemeyiz diyenler vardı. 'Ulemâ "mazlumların hukûkunu zâlimden istîfâ ediniz" hadis-i şerîfine tevfîk-i hareket ederler.Ümmete hayır ve menfa'atini göstermekten ve tarîk-i hakta delîl olmaktan geri durmazlardı.Bundan yirmi sekiz yıl evvel talebe'i 'ulûmun küçük bir kıyâmı Abdülaziz gibi heybetli, kudretli bir padişahı korkutmuş, is'âfı mütâlibe mecbur kılmıştı.

İstibdâd vâkı'an halkın gözünü yıldırdı. Bugün herkes istediği gibi bağırup çağıramıyor. Bununla beraber menâfi'i şahsiyeye müte'allik işlerde bağıranlar, vatanın za'îf memesini emmek içün yalandan ağlayanlar çoktur.

[234] Bu sayının çevirisinin orijinal görüntüsü ek-43'te yer almaktadır.

Cerre çıkan softalar kapu kapu dolaşıyorlar. Hristiyan mahallelerinde bile zil su'âli ihtiyâr eyliyorlar. Me'muriyet almak, husûsi bir işini yürütmek isteyenler hâricden saraya telgraf çekiyorlar sefâretlere mürâca'at ediyorlar. Ecnebî bir memlekete kaçıp gazete, risâle çıkarıyorlar.

Hakkını talep etmek ve her ne olursa olsun bir şey istemek ayıp değildir. İnsanlar birden gökden isti'âneye dâima lüzum görmüşler, du'ânın niyâzın envâ'nı îcâd eylemişler.

İslamiyet beşerin bu za'afını nazar-ı i'tibâra alarak matlubun helâl olması içün nef' ve rahâtı âhirin zarar ve ızdırâbında aramamağı, hatta metâlib-i husûsiyede ve ol helâl olsun nâsdan istiğnâ etmeği, halk üzerine yük olmamağı emr etmiş.

Te'essüf olunur ki bu emre bugün Müslümanların çoğu ri'âyet eylemiyor.Te'âvün ve tezâhür ve devletin hâl ve istikbâlini tefekkür kaydında olmuyor.Müslümanlık yalnız ibadetten ibâret kalmış.Her koyun kendi bacağından nasıl asılacağını düşünüyor. Fakat böyle yalnız nefsini düşünmek hiçbirini heyhât zâlim bir padişahın elinde kırpılmak, boğazlanmak tehlikesinden kurtaramıyor!

Bulgar çeteleri irtikâb ettikleri cinayetlerle bütün 'âlem-i medeniyetin gazap ve nefretini celb edecek yere istid'âlarını meşrû' bir tarzda gösterdikleri içün birçok fırkaların mazhar-ı takdîr ve tahsîni oluyorlar. Müslümanlar ise ezher-i cihet haklı oldukları halde hiçbir taleb-i muhıkta bulunmadıklarından cihânın sû'i zannına, iftirâsına uğruyorlar.

Müslümanların vatana ve menâfi' 'umûmiyeye ait bir iş içün yerlerinden kımıldamayacaklarına Avrupa o derece kanmış ki geçenlerde Rumeli'nin bazı cihetlerinde İslamlar tarafından yapılan bir iki küçük nümâyişi herkes derhal sarayın teşvîk ve fesâdına 'atf eyledi.

Ermeni ve Bulgar ihtilâl komitelerinin dâima vatan ve millet menâfi'ne hareket etmedikleri ma'lumdur.Ancak bu hareketleri kâh bir mu'âhede ahkâmının icrâsı ve kâh bir fenâlığın ref'i gibi bahanelere istinâd edildiğinden makbul oluyor. Komite ifrâdi bununla da kalmıyor.Muhtelif sebepler tahtında para topluyor."Müslümanlar karılarımızı, çocuklarımızı kesiyorlar, bu bîçâreleri kurtaracağız" diyor. Eshâb-ı hamiyet müte'essir oluyor ve paranın menâfi'i husûsiyeye sarf edileceğini hatırına bile getirmeyerek yalnız talebin meşrû' olduğuna bakıyor.Kesesini boşaltıyor. Bu

paranın bir miktarı neşriyâtı ve âvâz-ı iştikâyı kuvvetlendirmeğe yarıyor. Feryâd ve şikâyetin bu sûretle ardı arkası kesilmiyor.

Geçen Rumeli karışıklığında Yunanlılar Devlet-i Osmaniye tarafını iltizâm ederek Bulgar hudûdları aleyhinde şiddetli lisân kullandıkları içün ve Avrupa'da Türk düşmanı olan gazetelerin i'tirâzına uğradılar. Bu i'tirâz Türkler aleyhinde yazılan şiddetli elfâza nisbet kabul etmeyecek derecede za'if olduğu halde Yunanlıların bu kadar bir tecâvüzü bile i'şâr-ı 'umûmi içün bir zarar 'addederek hemen Paris'te Londra'da konferanslar yaptılar, bağırdılar, çağırdılar. Hukuk ve şöhret-i milliyelerini müdâfa'aya çalıştılar. Konferansta Yunan elçisi hazır bulundu. Bu himâye'i resmiyenin bi't-tabi' hüsn-ü te'sîri oldu. Maksada nakden mu'âvenette bulunanlar çoğalmış olmalı ki Paris'te Yunan hukunu müdâfa'a etmek üzere on altı sahifelik bir gazete neşr olundu.

Avrupa'da konferans ve neşriyât vasıtasıyla şikâyet etmenin fâidesini, lüzûmunu milletimiz bilmiyor. Terbiye'i siyâsiye görmemiş, bu hususta kusur ediyorsa da ma'zurdur. Müslümanlığın vezâ'ifini namaz kılmaktan, oruç tutmaktan ibâret zanneden bir halk ibadetin en makbulü adâlet ve cihâdın en şereflisi cevr-i zulüm ile mü'ellif olan imam Ca'ir'e izhâr-ı hakîkat olduğunu bi't-tabi' bilemez. Bu hususta da ma'zur sayılır. Ancak ağlamayan çocuğa meme verilmez darb-ı meselini bizde bilmeyen yoktur. Bir asırdan beri memleketimizde ağlayan, feryâd eden fırkalara neler verildiğini de görmeyen yoktur. Bu hakîkati Abdülhamid millete bizzat telkîn ediyor, gösteriyor. Gürültü, patırtı edenlere imtiyazât vererek bu devirde bir şey alabilmek içün feryâd ve isyânın lüzûmunu zımnen anlatıyor.

Sükûnet, sadâkatin nezd-i şahânede değeri olsa altı yüz seneden beri sadâkati, sabrı ve tahammülü ve bâhusus hilm ve istikâmeti cihânın vird-i zibân sitâyişi olan Türklerin bu derece mazlum ve birçok müsa'adât-ı medeniyeden böyle mahrum bırakılmamaları îcâb ederdi. Şu hâl isbât eder ki: sadâkat ve itâ'atin eğer hükümeti terakkî ve temeddün taraftarı ise bir fazîlettir. Değilse bağırıp çağırmak ve düşman-ı terakkî olan bir zâlimin keyfine tâbi' olmak kabâhattir, hatâdır.

Sahife 4

3.80 Mütenevvi'a

Yeni yapılan Mekteb-i Tıbbiye'nin tafsîlât ve teferru'ât-ı inşâ'iyesini sekiz kapalı hamamına varıncaya kadar İstanbul gazetelerinde gördük. Sultan Abdülhamid'in Mekteb-i Tıbbiye'yi Haydarpaşa'ya nakil etmesinin başlıca sebebi, ihtilâl ocağı 'addettiği bu menbağ-ı 'ilm-i Osmaniyi Topkapı Sarayı içerisinden uzaklaştırmaktır. Bu vâsıta ile havf-i dâimiden kurtuldu, memnundur. Biz de mükedder değiliz. Belki bu emniyet mukâbilinde talebesini müteverrim eden ezâ ve işkencesini tahfîf eder, diyoruz.

Yine aynı sebepten ve bilhassa her gün irâde çıkmadan ta'lîm edebilmeleri içün harbiye ve mühendishâne talebesinin de Yıldız civarından uzaklaştırılmalarını temennî ediyoruz.

Bi'l-farz Çamlıca cihetlerinde "Şân-ı 'âliye muvafık" bir mekteb-i harbiye binâ edilerek piyâde, süvâri, topçu ve istihkâm sınıflarının bir arada mezkûr mektepte tedrîs ve ta'lîmlerini, padişah hâzırı düşünerek münâsib görüyoruz.

Berlin'de Darü'l-fünun saray imparatoru karşısındadır. Ve Prusya kralları bu menbağ-ı 'ilm ve edebi tıpkı ordu ve memurîn gibi müheyyâ-yi sultanlarının bir istinatgâhı 'addederler. Padişahımız mektepleri, ümîd-i terakkiyâtımız olan bu mü'esseseleri elinden gelse Konya'ya nefy ve iclâ edecek.

Hükümet-i hâzıra güya kapitülasyonları imhâ ve tenkîsa gayret ediyor. Bazı mu'âhedenâmelerde imtiyâzât-ı mezkûreyi ta'dîle çalışıyor. Fakat muvaffak olamıyor. Bu muvaffakiyetsizliğine hiddet etmemelidir. Çünkü devam-ı imtiyâzâta sebep kendisidir, kendi hatâyı fâhişidir. "Tophane'de Defterdar Yokuşu'nda kâin olup evvelce altıncı daireye ait iken bi'l-âhere İtalya Hatahanesi'ne fürûht olunan arsanın vergiye deyninin 'afvı hususuna irâde'i seniye'i hazret-i padişâhi şer kastur buyrulmuştur" bu hareketin kapistülasyonlarla münâsebeti yok denebilir, fakat elbette kanuna, nizâmete 'adem-i ri'âyetin bir misâlidir. Ya ! Zaten kapitülasyonlar da, ecânibe bu tarzda verilmiş ve Avrupa kudret kazandıkça kesb-i takviyet etmiş imtiyazât-ı hususiye ve fevkalâde değil midir? Padişah, eğer Fransa Hastahanesi'ne hediye ettiği arsa üzerine bazı Fransız gazetelerinde gördüğü medâyihten hoşlanarak İtalyanlara da böyle bir cemîle yapmak istedi veya buna mecbur olsuysa başka tarzda

hareket edemez miydi? Kanuna tamamiyle ri‘âyetkâr görünerek mezkûr vergiyi “lütfen, Habîb-i hümayûn-u mülûkanelerinden “ tesviye ettiremezler miydi? İdâre’i hâzırayı tanıyanlarca bunun ikisinin de bir kapıya çıktığı ma‘lumdur. Fakat bu halde hükümet, istediği zaman, Avrupa hükûmâtında olduğu gibi, kanunun himâyetine ilticâ ile fazla cümlelerden sakınabilirdi.Lâkin, bu dakîkayı anlayacak padişah veya bunu ihtâr edecek hayırhah memurîn nerede?

3.81 Havâdis

-Devlet-i Aliye Rumeli’de Rusya ve Nemse Hükümetleri’nin tatbîk etmek istedikleri “kontrolü” kabul etmiştir. Bu işte hünkâr iyi mümâna‘at göstermek istedi ise de hakîkat-i halde bu teşebbüs Devlet-i ‘Aliye’nin hukukunu muhâfaza etmek değil “ kontrol” den şahsı içün vukû‘u melhûz bulunan fenâlıkları düşündüğünden ileri geldiği muhakkaktır. Sultan Hamid Avrupa hükümetlerinin ellerinde değil, birçok def‘alar Rum, Sırp, ve son zamanlarda Bulgarların oyuncağı olageldiği ma‘lumdur. Fakat bu ciheti ahâliye ya‘ni memâlik-i mahrûse ahâlisine bildirmesini istemez. “Kontrol” mes’elesi hakîkat-i hâl yani hükümet-i Osmaniyenin Avrupa’nın nezdinde haysiyet ve i‘tibârı ne derecede olduğunu apaçık gösterecektir.

Mücerred şu mülahazâta mebnî hünkâr Avrupalıların Rumeli jandarma komutanlığına ta‘yînini münâsib gördükleri General Kaboli mes’elesinde bir haftadan ziyâde tereddüt gösterdi. General İtalyan cinsine mensup olup hâricden gelecek idi. Hünkâr bu mevki‘e öteden beri Devlet-i ‘Aliye hidmetinde bulunan ecnebî paşalarımızdan birisini teklîf etti. Bu teklîf şüphesiz güyâ hiçbir şeyden haberi olmayan ahâlimizin gözlerini boyamak içün idi. Maksadına muvaffak olamadı. Ecnebîlerin emirlerini icrâya mecbur oldu. Devlet-i ‘Aliye koca bir vilâyetine İtalya Hükümeti kendi generalinden münâsib gördüğü bir zâtı ta‘yîn etti. Dün istanbul’dan gelen resmî telgrafa göre mezkûr kumandanlığa General “ De Jorjisi” nâmında birisi ta‘yîn edilmiştir.

SONUÇ

Şurâ-yı Ümmet gazetesinin 1902-1903 yılları arasında yayımlanan 44 sayısında özellikle Makedonya sorunu, Şark Meselesi, Boğazlar, Mısır'ın kaybedilmesi, Ermeni meselesi, Girit, Osmanlı ekonomisine yabancı müdahalesi, kapitülasyonlar gibi konulara dair makaleler yer almıştır. Bu dönemde yazılan yazılarda yaşanılan problemlerden genellikle Sultan II.Abdülhamid dönemindeki kötü yönetim sorumlu tutulmuş ve yabancı devletlerin müdahalesi şiddetle reddedilmiştir. Berlin Kongresi'nden sonra Osmanlı Devleti'ni en çok uğraştıran meselelerden biri olan Ermeniler üzerine yazılan makaleler, Ermenilerin kendilerine verilen reformlara rağmen ayrıcalık istemeye devam etmeleri ve amaçlarının olayların büyümesini sağlayarak Avrupa müdahalesini gerçekleştirmek olduğu ifade edilmiş ve Sultan II.Abdülhamid'in Doğu'da Ermenilere karşı aldığı önlemler haklı görülmüştür. Ermeniler, İmparatorluk sınırları içerisinde çoğunluğa sahip olamadığı ve aralarında mezhep birliği olmadığı için Hıristiyan toplulukların aksine, Türk kültürünü daha çok benimsemişlerdir. Ekonomik olarak durumları gayet iyi olan Ermenilerle ilişkiler özellikle Berlin Antlaşması'ndan sonra kötüye gitmiştir.[235] Ermenilerin Jön Türklerle en çok irtibat kuran örgütü Taşnak örgütü olmuş ve ortak amaçları meşrutiyeti desteklemek gibi görünse de Ermenilerin Makedonya'daki ayaklanmalardaki kadar olmasa da bağımsızlık amacını taşıması bu birliğin uzun süreli olmasını engellemiştir. Osmanlı Devleti'nin 19.yüzyıl başında Mehmed Ali Paşa isyanı ile bir Avrupa sorunu haline gelen Mısır sorunu neticesinde özerk bir statü vermek zorunda kaldığı Mısır'da Süveyş Kanalı'nın yapımı ile İngiltere ve Fransa'nın etkinliği gittikçe artmış, İngiltere 1882 yılından itibaren Hidivlik yönetimini değiştirmeden Mısır'a girmiştir. *Şurâ-yı Ümmet*'in çalışmamızda ele aldığımız sayılarında Mısır'a askeri müdahalede bulunmadığı ve Hidivlerle güç mücadelesine girişerek ümmet birliğini zedelediği yönünde suçlamalarla Sultan II.Abdülhamid yönetimi

[235] Dr. Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih,* Harp Akademileri Basımevi, 4.baskı, İstanbul 1987, s.332

eleştirilmiştir. Ayrıca Mısır'ı fetheden I.Selim'den daha fazla hilafet makamını kullandığı için Sultan II.Abdülhamid'in Panislamist siyaseti Mısır'ın kaybedilme sebeplerinden biri olarak görülmüştür. Osmanlı Devleti'nin Berlin Antlaşması'nın 23. maddesi ile Makedonya'da ıslahat yapılacağı maddesini kabul etmesi, milliyetçilik ayaklanmaları, Büyük Devletler'in müdahaleleri ve çıkar çatışmaları, bölgedeki etnik çeşitlilik gibi nedenlerle 19. yüzyılın sonları Makedonya sorununun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Özellikle Bulgaristan ve Doğu Rumeli'nin 1885'te birleşmesi ile artan ayaklanmalar,Osmanlı Devleti'ni bölgede çok zor duruma sokmuştur. Gazetede ayrıntılı bir şekilde bahsedilen Viyana Tasarısı ve Mürzsteg Programı ile Osmanlı Devleti'nin söz verdiği reformların Avrupa'nın müdahalesini kolaylaştırması eleştirilmiştir.Ayrıca tasarıda söz verilen reformların Sultan II.Abdülhamid'in sürekli her şeye müdahale etmesinden dolayı başarıya ulaşamayacağı ifade edilmiştir. Avrupalı devletlerin Duyûn-u Umumiye İdaresi ve Osmanlı Bankası ile Osmanlı Devleti'nin ekonomisine müdahalesinin de çok sert eleştirildiği gazetede Avrupa'nın Osmanlı Devleti'nin ekonomik sorunlarına, Osmanlı Devleti'ne yardım ediyormuş gibi görünerek müdahale etmesinin devletin zararına olduğu, Rusya ve Almanya'nın elde ettiği imtiyazlara, yapılan fedâkârlıklara değmeyeceği, uzun vâdede Osmanlı devleti'nin zararlı çıkacağı ifade edilmiştir. Böylece Rusya ya da Almanya gibi herhangi bir Avrupa devletinin Osmanlı Devleti'ne yardım etmesinin gerçekten yardım amaçlı olamayacağı belirtilmiştir. Girit Adası'na dair sorunların da yer aldığı gazetede Girit'in, büyük çabalarla fethedildiği ama adada gereken reformlar, fennî ve içtimâî yatırımlar yapılamadığı için adanın kaybedilmek üzere olduğu ifade edilmiştir. Girit sorunu üzerine Jön Türklerin birçok yerde eğilmesi ve Girit'i bir namus meselesi olarak görmelerinden dolayı Girit sorunu alevlendiğinde Müslümanlar, Jön Türk gazetelerini bir kurtarıcı olarak görmüş ve şikayetlerini gazetelere bildirmişlerdir. Gazetede Yusuf Akçura'nın kaleme aldığı bir yazı dizisi şeklinde yayımlanan *Şark Meselesi* başlıklı makalelerde, Avrupa devletlerinin sömürgecilik yarışında kendi ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için Osmanlı topraklarını kendi çıkarlarına göre paylaşma tasarıları bahsedilmiş ve bu sorunun çözülmesi için "Osmanlıcılık" ruhunun yerleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Akçura'nın makalelerinde devletin iç sorunlarını çözebilmek için, Osmanlı sınırlarında yaşayan tüm unsurların bir arada yaşaması arzu edilmesinin gerektiği, toplumsal unsurların huzurunun sağlanmasının Osmanlı Devleti'nin parçalanmadan devam etmesi, varlığının korunmasına bağlı olduğu ifade edilmiştir.

Akçura, Osmanlıcılık fikrinin yerleşmesi için, Osmanlı'ya ait olan milletlerin kendisini Osmanlı'ya ait görmesi ve Osmanlı'dan ayrılmayı ziyan sayması gerekmekte olduğunu düşünmüştür. Gazetede özellikle Karadeniz'deki fetihlerle bir iç deniz haline gelen Marmara, Karadeniz ve Boğazlar üzerinde durulmuş, Boğazlar üzerindeki hâkimiyetin kaybedilmesinde Mısır meselesinin rolünden bahsedilmiştir. Rusya'nın Panislavist siyasetinden, İngiltere ve Rusya'nın Boğazlar üzerindeki çıkar mücadelesinden bahsedilerek, Rusya'ya tâviz verilmemesi gerektiği ifade edilmiştir.

Gazetenin kurucusu Ahmed Rıza, pozitivizmden etkilenmiş olduğu için devleti dağılmaktan kurtarmak için reformların yapılması gerektiğini düşünse de bir yandan da devletçi bir politikayı savunmuş, gerçekleştirilen reformların tüm Osmanlı vatandaşlarını kapsaması gerektiğini, azınlıklara verilecek tavizlerin sorunların daha da büyümesine sebep olacağını, Osmanlı Devleti'ni dağılmaktan kurtarmak için tüm toplumsal unsurların bir arada yaşamasının sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Gazete yazarlarından Yusuf Akçura'nın "Osmanlıcılık" anlayışının da Ahmed Rıza'nın görüşleriyle benzer nitelikler taşıdığı Akçura'nın gazetedeki makalelerde yer alan ifadelerinden anlaşılmaktadır. Akçura'ya göre Osmanlıcılık ruhu, Osmanlı vatandaşlarının tüm unsurları tarafından benimsenmedikçe "Osmanlıcılık" gerçekleşemeyecektir. Özellikle Balkan Savaşlarında kaybedilen topraklar, İttihatçıların ve Akçura'nın Türkçü fikirlerinin güçlenmesine sebep olmuştur.

1908 yılında istibdat rejimini sona erdirerek iktidarda etkili olan Jön Türklerin ihtilalinden sonraki döneme anayasa tekrar yürürlüğe girdiği ve parlamenter sistem yeniden geçerli olduğu için İkinci Meşrutiyet dönemi denilmiştir. 1918 mütareke dönemine kadar İttihatçılar, Osmanlı İmparatorluğu'nu çok uluslu kadrosuyla muhafaza etmek ve başından beri mücadelelerini verdikleri demokratik rejimi tesis etmek bir yandan da ülkeyi kalkındırmak zorunda kalmıştır. İttihatçılar, mücadelesini verdikleri, uğrunda istibdat rejimini yıktıkları "demokrasi"yi gerçekleştirebilmişler midir sorusuna birçok açıdan "hayır" cevabını vermemize sebep olmuşlardır. "Hürriyet, adalet, eşitlik" diyen İttihatçılar kendi dönemleri boyunca adeta bir sıkıyönetim uygulamış, ve egemen parti konumunu muhalefeti sert önlemlerle susturarak korumuşlardır.

Balkan savaşlarına kadar Panislamizm politikasını da destekleyen İttihatçıların, gazetedeki söylemlerini değerlendirdiğimizde, Jön Türkler için İslam'ın sadece bir din olma özelliğinden çok Türklerin millî bir sembolü olarak görüldüğü

anlaşılmaktadır. Gazetede birçok makalede görüldüğü üzere kapitülasyonlara şiddetle karşı çıkılmasının sebebi, kapitülasyonların Türklerin bağımsızlığını zedelemesi, ekonomik özgürlüklerini kısıtlaması olmuştur. Bu açıdan değerlendirildiğinde Jön Türklerin milliyetçiliği emperyalizm karşıtı bir çizgide seyretmiştir. Jön Türkler için İslam, Türk kimliğinin bir unsuru, milliyetçilik de ekonomik bağımsızlıktan ayrı tutulamayacak bir olgu olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu, Türkiye'de siyasallaşma sürecini anlayabilmek için Türkiye'nin yakın tarihine egemen olmuş ve Türkiye tarihine damgasını vurmuş en önemli siyasi örgüt olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni anlamak gerekmektedir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni iyi bir şekilde değerlendirebilmek için de cemiyetin yol ayrımı 1902 Jön Türk Kongresinden sonraki fikrî yapılanmayı ve Ahmed Rıza önderliğinde yayımlanan *Şurâ-yı Ümmet* gazetesindeki makalelerin değerlendirilmesi ve incelenmesinin yararlı olacağını belirtmeliyiz.

KAYNAKLAR

a) Gazeteler

Şurâ-yı Ümmet gazetesi, 1-44 sayıları, 10 Nisan 1902/ 21 Kanun-u Evvel 1903, Beyazıt Devlet Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Arşivi (e-arşiv)

Şurâ-yı Ümmet gazetesi, 1908-1909 yılları arasında çıkmış sayıları, Şehir Üniversitesi Taha Toros Arşivi (e-arşiv)

b) Kitap, Makaleler ve Tezler

Adanır, Fikret (1996), *Makedonya Sorunu*, Çev: İhsan Catay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

Adanır, Fikret (2015), "Ermeni Meselesi'nin Doğuşu", *1915 Siyaset, Tehcir, Soykırım,* Haz:Fikret Adanır-Oktay Özel, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

Adıyeke, Ayşe Nükhet (2000), *Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908),* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara

Ahmad, Feroz (1986), *İttihatçılıktan Kemalizme*, Çev: Fatmagül Berktay, Kaynak Yayınları, 2.baskı, İstanbul

Ahmad, Feroz (1995), *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Çev: Yavuz Alogan, Sarmal Yayıncılık, İstanbul

Ahmad, Feroz (2006), *Bir Kimlik Peşinde Türkiye***,** Çev: Sedat Cem Karadeli, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

Ahmad, Feroz (2017), *Jön Türkler ve Osmanlıda Milletler Ermeniler, Rumlar, Arnavutlar, Yahudiler ve Araplar*, Çev:Ayşen Gür,İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

Akçura, Yusuf (1329), *Eski Şurâ-yı Ümmet'te Çıkan Makalelerimden*, Tanin Matbaası, İstanbul, http://ulkunet.com/EserAyrinti.aspx?Sayfa=2906&Tablo=Eserler, Erişim tarihi : 20.06.2019

Amca, Hasan (1958), *Doğmayan Hürriyet Bir Devrimin İç Yüzü 1908-1918*, Arba Yayınları, İstanbul

Armaoğlu, Fahir (1997), *19.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara

Basiretçi, Ali (1976), *İstanbul'da Elli Yıllık Önemli Olaylar*, Sander Yayınları, İstanbul

Beydilli, Kemal (1992), "Boğazlar Meselesi", *DİA*, c.6, İstanbul

Beydilli, Kemal (2010), "Şark Meselesi", *DİA*, c.38, İstanbul

Beydilli, Kemal (2013), "Yeni Osmanlılar Cemiyeti", *DİA***,** c.43, İstanbul

Çavdar, Tevfik (2007), *İz Bırakan Gazeteler ve Gazeteciler*, İmge Yayınları, Ankara

Demirel, Fatmagül (2007), *II.Abdülhamid Döneminde Sansür*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul

Deringil,Selim (2017), *19.Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde İhtida ve İrtidad*, çev: Ayşen Anadol-Taciser Ulaş Belge, İletişim Yayınları, İstanbul

Ebuzziya, Ziyad (1989), "Ahmed Rıza", *DİA* , İstanbul

Georgeon, François (1986), *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935),* Çev:Alev Er, Yurt Yayınları, Ankara

Girgin, Atilla (2009), *Türkiye'de Yerel Basın*, Der Yayınları, İstanbul

Goryanof, Sergey (2006), *Rus Arşiv Belgelerine Göre Boğazlar ve Şark Meselesi,* Haz: Dr.Ali Ahmetbeyoğlu-Dr.İshak Keskin, Ötüken Yayınları, İstanbul

Görgün, Hilal (2004), "Mısır (Fransız İşgali ve Sonrası)", *DİA,* c: 29, İstanbul

Gümüş, Musa (2013), *Sultan II. Abdülhamid'in Mısır Politikası*, (Doktora tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/5510 , Erişim tarihi : 15.05.2019

Gündüz, M. ve Bardak, M (2011), *Eğitimci Bir Jön Türk Lider Ahmet Rıza Bey ve Vazife ve Mesuliyet Eserleri Padişah ve Şehzadeler, Kadın, Asker,* Divan Kitap, İstanbul

Thornton, Thomas (2010), *Bir İngiliz Tacirinin İzlenimleriyle Osmanlıda Siyaset,Toplum,Din,Yönetim(1793-1807)***,** Çev: Ercan Ertürk, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

Hacısalihoğlu, Mehmet (2008), *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu 1890-1918,* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

Hanioğlu, M. Şükrü (1985), *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türkler, 1899-1902*, İletişim Yayınları, İstanbul

Hanioğlu, M.Şükrü (2001), "Jön Türkler", *DİA*, c.23, İstanbul

Hanioğlu, M.Şükrü (2001), "İttihat ve Terakki Cemiyeti", *DİA*, c.23, İstanbul

Karal, Enver Ziya (1996), "İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı 1908-1918", *Osmanlı Tarihi,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara

Karpat, Kemal H. (2004), *İslam'ın Siyasallaşması Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Kimlik, Devlet, İnanç ve Cemaatin Yeniden Yapılandırılması,* Çev: Şiar Yalçın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

Karpat, Kemal H. (2004*), Jön Türkler, Müslüman Osmanlılar ve Türk Milliyetçileri:Kimlik Politikaları,1908-1938,*Çev:Sönmez Taner, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

Karpat, Kemal H. (2011), *Türk Siyasi Tarihi Siyasal Sistemin Evrimi*, Timaş Yayınları, 2.baskı, İstanbul

Karpat, Kemal H. (2012), *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*, çev:Recep Boztemur, Timaş Yayınları, 2. baskı, İstanbul,

Kerman, Zeynep (2003), *Sâmipaşazâde Sezâi Bütün Eserleri III,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara

Kılınç, Erol (2018), *Şark Meselesine Dair Eski Şurâ-yı Ümmet'te Çıkan Makalelerimden,* Ötüken Yayınları, İstanbul

Kırmızı, Abdülhamit (2014), *Avlonyalı Ferid Paşa Bir Ömür Devlet*, Klasik Yayınları, İstanbul

Kızıltoprak, Süleyman (2010), Mısır'da *İngiliz İşgali Osmanlı'nın Diploması Savaşı (1882-1887)***,** Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

Koloğlu, Orhan (2006), *Osmanlıdan 21.Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayıncılık, İstanbul

Kuran, Ahmet Bedevî (1948), *İnkılab Tarihimiz ve İttihad ve Terakki*, Tan Matbaası, İstanbul

Kuran, Ahmet Bedevî (2012), *Osmanlı İmparatorluğunda İnkılap Hareketleri ve Milli Mücadele*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul

Malkoç, Eminalp (2017), *Ebü'l-Ahrâr Ahmet Rıza Bey Bir Pozitivistin Hayatı, Yazışmaları ve Düşünce Dünyası*, Der Yayınları, İstanbul

Mardin, Şerif (1964), *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara

Mardin, Şerif, (1992), *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*, İletişim Yayınları, 4.Baskı, İstanbul

Mardin, Şerif (1996), *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu*, Çev:Mümtaz'er Türköne-Fahri Unan-İrfan Erdoğan, İletişim Yayınları, İstanbul

Mardin, Şerif (1996), *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*, İletişim Yayınları, 5.Baskı, İstanbul

Nehru, Pandit (1965), *Dünya Tarihine Bakışlar*, Çev:Saliha Tuğcu-Engin Deniz Akarlı, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul

Ramsaur, Ernest Edmondson (2007), *Jön Türkler ve 1908 İhtilali*, Çev: Nuran Yavuz, Pozitif Yayınları, İstanbul

Rıza, Ahmed (1987), *Batı'nın Doğu Politikasının Ahlâken İflası*, Çev: Ziyad Ebûzziya, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara

Rıza, Ahmed (1988), *Meclis-i Mebusan ve Ayân Reisi Ahmed Rızâ Bey'in Anıları*, Haz: Bülent Demirbaş, Arba Yayınları, İstanbul

Salâhi, Mehmed (1947), *Girid Meselesi 1886-1889*, Haz: Prof.Dr.Münir Aktepe, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul

Sönmez, Erdem (2012), *Ahmed Rıza Bir Jön Türk Liderinin Siyasi-Entelektüel Portresi,* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

Şener, Bülent (2014), "Türk Boğazları'nda Geçiş Rejiminin Tarihi Gelişimi ve Hukuki Statüsü", *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Yıl 7, sayı XVII, http://www.johschool.com/Makaleler/1175976891_21.%20b.sener.pdf, Erişim tarihi: 15.05.2019

Tukin, Cemal (1947), *Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Boğazlar Meselesi*, İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü Üniversite Matbuatı, İstanbul

Tukin, Cemal (1996), "Girit", *DİA* ,c.14, İstanbul

Tunaya,Tarık Zafer (2000), *Türkiye'de Siyasal Partiler, c.3 İttihat ve Terakki Bir Çağın, Bir Kuşağın, Bir Partinin Tarihi*, İletişim Yayınları (genişletilmiş baskı), İstanbul

Temo, İbrahim (1939), *İttihad ve Terakki Cemiyetinin Teşekkülü ve Hıdematı Vataniye İnkılâb-ı Millîye Dair Hatıratım*, Romanya

Tokay, Gül (1996), *Makedonya Sorunu Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)*, Afa Yayınları, İstanbul

Uçarol, Rifat (1987), *Siyasi Tarih,* Harp Akademileri Basımevi, 4.baskı, İstanbul

Uğurlu, Nurer (2009), "Dr.İbrahim Temo-Ahmet Rıza, Biz İttihatçılar", *Dr.İbrahim Temo, İttihat ve Terakki Cemiyetinin Teşekkülü ve Hidemat-ı Vataniye ve İnkılâb-ı Millîye Dair Hatıratım, Romanya 1939, Ahmet Rıza Bey'in Hatıraları, Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul 1950*, Örgün Yayınları, İstanbul

Yasamee, Feroze A.K (2018), *Abdülhamid'in Dış Politikası Düvel-i Muazzama Karşısında Osmanlı -1878-1888,* Çev. Yusuf Selman İnanç, Kronik Yayınları,2.baskı, İstanbul

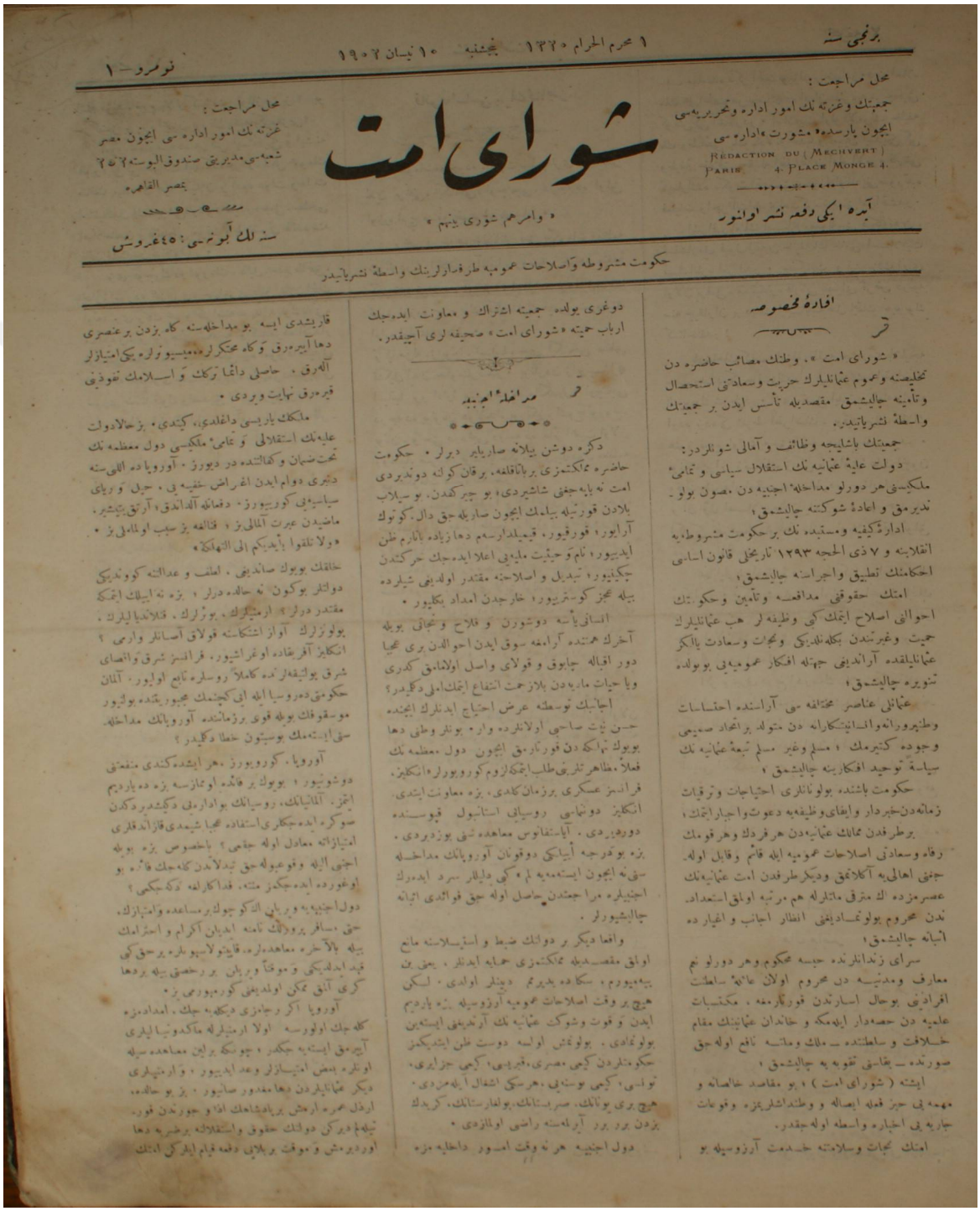
Yeşil, Alper (2005), *Şurâ-yı Ümmet Gazetesi'nin (1-169) Sayılarının Sistematik İndeksi-İncelemesi- Seçilmiş Yazıların Çevirisi,* (Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, http://docs.neu.edu.tr/library/nadir_eserler_el_yazmalari/TEZLER_YOK_GOV_TR/221338%20sura-yi%20ummet%20gazetesi.pdf, Erişim tarihi: 15.05.2019

Zürcher, E.J ve Tunçay, M. (1995), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyalizm ve Milliyetçilik (1876-1923),*Çev: Mete Tunçay, İletişim Yayınları, İstanbul

Zürcher, Erik Jan (2005), Savaş, Devrim ve Uluslaşma Türkiye Tarihinde Geçiş Dönemi (1908-1928)**,** Çev:Ergun Aydınoğlu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

EKLER

EK - 1: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 1.sayı.[236]

برنجی سنه ۱ محرم الحرام ۱۳۲۰ پنجشنبه ۱۰ نیسان ۱۹۰۲ نومرو — ۱

محل مراجعت : جمعیتك وغزته‌نك امور اداره وتحریریه‌سی ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی RÉDACTION DU (MECHVERT) PARIS 4. PLACE MONGE 4.

شورای امت

« وامرهم شوری بینهم »

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

محل مراجعت : غزته‌نك امور اداره‌سی ایچون مصر شعبه‌سی مدیریتی صندوق البوسته ۲۰۶ بمصر القاهره

سنه‌لك آبونه‌سی : ۴۵ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

افادهٔ مخصوصه

« شورای امت » . وطنك مصائب حاضره دن تخلیصنه وعموم عثمانیلرك حریت وسعادتی استحصال وتأمینه جالیشمق مقصدیله تأسس ایدن بر جمعیتك واسطهٔ نشریاتیدر .

جمعیتك باشلیجه وظائف وآمالی شونلردر :

دولت علیهٔ عثمانیه نك استقلال سیاسی و تمامیهٔ ملکیسنی هر دورلو مداخلهٔ اجنبیه دن مصون بولو - ندیرمق و اعادهٔ شوکتنه جالیشمق ؛

ادارهٔ کیفیه ومستبده نك برحکومت مشروطه یه انقلابیه و ۷ ذی الحجه ۱۲۹۳ تاریخلی قانون اساسی احکامنك تطبیق واجراسنه جالیشمق ؛

امتك حقوقنی مدافعه وتأمین وحکومتك احوالنی اصلاح ایتمك کبی وظیفه لر هب عثمانیلرك حیث وغیرتندن بکله‌نلدیکی وبحمدالله سعادت یاکز عثمانیلقده آرانديغی جهتله افکار عمومیه‌یی بولوله تنویره جالیشمق ؛

عثمانلی عناصر مختلفه سی آراسنده احساسات وطنپرورانه وانسانیتکارانه دن متولد بر اتحاد صمیمی وجوده کتیرمك ، مسلم وغیر مسلم تبعهٔ عثمانیه نك سیاسة توحید افکارینه جالیشمق ؛

حکومت باشنده بولونانلرك احتیاجات وترقیات زمانه دن خبردار وایفای وظیفه یه دعوت واجبار ایتمك ؛

برطرفدن ممالك عثمانیه دن هر فردك وهر قومك رفاه وسعادتی اصلاحات عمومیه ایله قائم وقابل اولهجق اهالی یه آکلاتمق ودیکر طرفدن امت عثمانیه نك عصرمزده كه مترقی مثللرله هم مرتبه اولمق استعداد ندن محروم بولوندیغنی انظار اجانب و اغیاره اثبات جالیشمق ؛

سرای زندانلرنده حبسه محکوم وهر دورلو نم معارف ومدنیتدن محروم اولان عائلهٔ سلطنت افرادینی بوحال اسارتدن قورتارمغه ، مکتسبات علمیه دن حصه‌دار ایلهمکه و خاندان عثمانینك مقام خلافت و سلطنتده ـ ملك ومللته نافع اولهجق صورتده ـ یقینی تقویه یه جالیشمق ؛

ایشته (شورای امت) ، بو مقاصد خالصانه و مهمه‌نی حیز فعله ایصاله و وطنداشلرمزه وقوعات جاریه‌نی اخباره واسطه اولهجقدر .

امتك سعادت وسلامتنه خدمت آرزوسیله بو دوغری یولده جمعیته اشتراك و معاونت ایده‌جك ارباب حمیته « شورای امت » صحیفه‌لری آچیقدر .

مداخلهٔ اجنبیه

ذکره دوشن بیلانه صاریلیور دیرلر . حکومت حاضره مملکتمزی بر باتاقلغه ، برقان کولنه دوندیردی امت نه پایه جفنی شاشیردی ، بو چیرکدن ، بو سیلاب یلادن قورتیله بیلمك ایچون صاریله حق دال ، کوتوك آرایور ، قورقیور ، قیمیلدارسه‌م دها زیاده یاتارم طن ایدیور ، ثم وحیثیت ملیه‌یی اعلا ایده‌جك حرکتدن چکینیور ، تبدیل واصلاحنه مقتدر اولدیغی شیلرده بیله عجز کوسترییور ، خارجدن امداد بکلیور .

انسانی یأسه دوشورن و فلاح ونجاتی بویله آخرك همتنده آرامغه سوق ایدن احوالدن بری نجها دور اقباله جابوق و قولای واصل اولامادیغی کدری ویا حیات ماریه‌دن بلازحمت انتفاع ایتمك امل دکلدر ؟

اجانبك توسطه عرض احتیاج ایدنلرك ایچنده حسن نیت صاحبی اولانلرده وار ، بونلر وطنی دها بویوك تهلکه دن قورتارمق ایچون دول معظمه نك فعلاً مظاهر تلرینی طلب ایتمکلرینی کوروبورلر ، انکلیز ، فرانسز عسکری برزمان کلدی ، بزه معاونت ایتدی ، انکلیز دونمامی روسیانك استانبول قپوسنده دوردیردی . آیاستفانوس معاهده‌سنی بوزدیردی . بزه بودرجه آیلیکی دوقونان آوروپانك مداخله سنی نه ایچون ایستهمه‌یه لم ، کی دیلیلر سرد ایدرك اجنبیلره مراجعتدن حاصل اوله حق فوائدی اثبات جالیشیورلر .

واقعا دیکر بر دولتك ضبط و استیلاسنه مانع اولمق مقصدیله مملکتمزی حمایه ایدنلر ، یعنی بن بیه‌میورم ، سکاده بدیرم دینلر اولدی . لکن هیچ بر وقت اصلاحات عمومیه آرزوسیله بزه یاردیم ایدن و قوت وشوکت عثمانیه نك آرزوسنی ایسته‌ین بولونمادی . بولونمش اولسه دوست ظن ایتدیکمز حکومتلردن کیمی مصری ، قبریسی ، کیمی جزایری ، تونسی ، کیمی بوسنه‌یی ، هرسبك اشغال ایله مزدی . هیچ بری یونانك ، صربستانك ، بولغارستانك ، کریدك یزدن برر برر آیرلمه‌سنه راضی اولمازدی .

دول اجنبیه هرنه وقت امور داخلیه مزه قاریشدی ایسه بو مداخله‌سنه کاه بزدن برعنصری دها آییرمق ، کاه محکوم ایتدیکی بولونمش اولدیغی امتیازلرك آلهرق ، حاصلی دائما ترکك و اسلامك تفوقنی قیرمق نهایت ویردی .

ملکك پارچه‌سی داغلدی ، کیتدی ، بزحالا دولت علیه‌نك استقلالی و تمامیهٔ ملکیسی دول معظمه نك تحت ضمان و کفالتنده در دیورز . آوروپا یه الفی سنه دیکری دوام ایدن اغراض خفیه‌یی ، حیل و ریای سیاسیه‌یی کوریبورز . دفعاتله آلدانمق ، آرتق پیشیرمه ، ماضیدن عبرت آلمالی‌ز ، فعالمه یز سبب اولمامالی‌ز .

« ولا تلقوا بأیدیکم الی التهلکة »

خلقك بویوك صاندیغی ، لطف و عدالتنه کوندیریکی دولتلر بوکون نه حالده در ، بزه نه ایلك ایچکه مقتدر در لر ، ازمیرلرك ، یوزلرك ، قلاتدیا لرك ، یولوزلرك آواز اشتکاسنه قولاق آسانلر وارمی ؟ انکلیز آقر عادله اوغراشیور ، فرانسز شرق واتصای شرق پولیتیقه‌لرنده کاملاً روسیه‌یه تابع اولیور ، آلمان حکومتی ده روسیا ایله ای کچینمك مجبوریتنده بولیور موسقوفك بویله قوی بر زمانده آوروپانك مداخله سنی ایسته‌مك بوسیتون خطا دکلیدر ؟

آوروپا ، کوروبورز ، هر ایشده کندی منفعتی دوشونیور ، بویوك بر فائده اومازسه بزه ده یاردیم ایتمز . آلمانیانك ، روسیانك بوادارمی دکیشدیردکدن صوکره ایده‌جکلری استفاده لجها شیمدی‌کی قازاندقلری امتیازاتله معادل اوله جقمی ؟ بالخصوص بزه بویله اجنبی الیله وقوعبوله حق تبدلاتدن کلهجك فائده بو اوغورده ایده‌جکز منه . فداکارلغه دکه‌جکمی ؟

دول اجنبیه‌یه و ریالی اکوجوك بر مساعده ، وامتیازك ، حق مسافر پرورلك نامنه ایدیان اکرام و احترامك بیله بالآخره معاهده‌لره قاییله لاسیون بلره برحق کی قید ایدلدیکی و موقتاً و ریلن بر رخصتی بیله بردها کری آلمق ممکن اولدیغنی کورمیورمی یز ؟

آوروپا اکر رجعتی دیکه‌یه جك ، امداد مزه کله‌جك اولورسه اولا امتیازلرله ماکدونیا لیلری آییرمق ایسته‌یه جکدر ، چونکه برلین معاهده سیله اولانره بعض امتیازلر وعد ایدیور ، و ارنا لیلری دیکر عثمانیلردن دها مقدور صانیور ، یز بو حاله ، اردل عمره ارمش برپادشاهمك اداره وجوزدن قور تیله‌یم دیرکن دولتك حقوق واستقلالنه برضربه دها اوردیرمش و موفق برلایق دفعه قیام ایدرکن اتك

[236] (Beyazıt Devlet Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Kütüphanesi Arşivi (e-arşiv) kalıcı link : http://www.tufs.ac.jp/common/fs/asw/tur/htu/data/HTU2130-01/index.djvu, erişim tarihi 18.05.2019)

باشنه مؤیده، میرم بلالر کتیرمش، اولماز می یز؟ بو حرکتمز بر پیره ایجون یورغان یاقمه یکزمه‌مزمی؟

امور خصوصیه ده هر کس ایسته‌دیکی وَ ایشنه الویردیکی کبی حرکت ایله‌مکده حردر. لکن عمومك منافعنه میدان جینه آیلان بر آدم، دولت و ملتك استقبالدن باشقه برشی دوشونه‌مایدر؛ جملی سطحی اصلاحاتدن وَ فائده‌سی موقت وَ یا مضرتی فائده سنه غالب تشبثاتدن صاقنه‌لیدر.

یزی کوچوك دوشورمك، ذلیل، حقیر طاتمق، ادارهٔ امورده عجزمزی، جهالتمزی عالمه اعلان ایتمك اوته‌دنبری ترکك محو و افتراسنه جهد ایدنلرك عادتی، مسلکیدر. بز یورتهاتی تکذیبه وَ کندمزده اقتدار اولدیغنی فعلاً اثباته جالیشه‌جق یره امور داخلیه‌یی اصلاحه اجنبیلری جلب ایلیورز؛ علیهمزده سویله‌نن سوزی ضمناً قبول وتصدیق ایتمش اولیورز.

بز طلب ایلمك ایلمسك آوروپا ایشمزه قار- یشیور، دیمیور. اوت قاریشیور. آوروپانی مداخله دن منع ایتمك شیمدیلك آلیمزده دکلدر. لکن— آوروپانك مداخله‌سنی ایسته‌مه‌مك، باخصوص ارمنی وَ ماکدونیا احتلال قومیته لرینك مطالبی ترویج ایده جك صورتده ایسته‌مه‌مك آلیمزده در.

هر ملت، هر حکومت کندی امورنی احتیاج مملکته کوره اداره ایله مکلف مختار در. بوحق دنیانك هر طرفنده مرعیدر؛ هر دولت نزدنده مقدس طاتمشدر. بولغارلر، یونانلیلر بیله اجنبی مداخله‌سنی قبول ایتمیورلر. بزده ملتمزك حیثیتی وَ حکومتمزك خارجی اعتبارینی کوزتمك یز؛ مداخلهٔ‌نك اولمه‌سنه دکل، اولمه‌سنه جالیشه‌لی یز. نجات وسعادتی خارجدن کله‌جك قوتده دکل، داخلده عمومك اتحادیله حاصل اولهٔ‌حق قوتده آرامالی یز. یونك ایجون امنك حریت و مقدرتنی زیاده لشدیره‌جك وَ حقوق وَ وظائفی براشدیره‌جك وسائطی احضاره شتاب ایتملی یز.

اهالی اتحاد ایده‌جك وَ هب بر آغزدن باغیره حق اولیورسه سسنی هر طرفه ایشیدیریر؛ سوزینی هر حکومته یوکلتدیریر. آوروپا ارمنیلری نصاب آیلیورسه بوکا سبب یالکز خرستیانلق حسی وَ یا عبد الحمیدك ظلمی دکلدر؛ آوروپاده ارمنی واویلا سندن باشقه ندا ایشیدیلمه مسیدر. کردك سکوتی ارمنینك صداسنی بوکلتیور.

بز اگر برشه‌جك، حقوق وَ منافع مشترکه‌مزی متفقاً مدافعه ایده‌جك اولورسق دولتمزك پارچه پارچه تقسیم صورتیله افتراضه جالیشان عنصر و هیئتلر اجتماع اختلاله سهولتله موفق اولهٔ‌ماز؛ مداخله به وسیله بولهٔ‌ماز. بناءً علیه، مداخلات اجنبیه‌نك اوکنه سد چکمك وَ ملك ودولتی جدی وَ ملی بر صورتده اصلاح ایتمك ایچون یونان عنصرلرك اتحادی وَ یوانحادی وجوده کتیرمك ایچون ده اعیان و مبعوثان مجلسلرینك کشادی لازمدر. (*)

(*) بومقاله ده مداخلات اجنبیه‌نك مضرتی کوستریلدی. دیکر بر مقاله ده دوست بر دولتله اتفاقك فائده سندن بحث ایدیله جکدر.

قانون اساسی بر یك مخناجز

حکومات موجوده، اهمیت سیاسیه‌لری نقطهٔ نظر ندن برنجی، ایکنجی، اوچنجی، درجه ده اولق اوزره اوچ صنفه تقسیم ایدیلیر.

برنجی درجه ده بولونانلر یعنی حکومات معظمه شونلردر: انکلتره، آلمانیا، روسیه، جماهیر متفقهٔ آمریقا، فرانسه، آوسترویا، ایتالیا، روسیا مستثنا اولق اوزره بو یوك حکومتلرك هیبتی، مشروطیتله اداره اولونه‌ده درلر.

ترکیا مرتبه، ژاپونیا، اسپانیا، چین ایکنجی صنفی تشکیل ایدن حکومتلردندر. یونانلردن ژاپونیا ایله اسپانیا برر ادارهٔ مشروطه یه مالکدرلر. اوچنجی درجه ده بولونان هولاندا، پورتکیز، اسوج نوروج، یونان، وَ حتی دردنجی درجه ده حائز اهمیت اولان رومانیا، صربیه، بولغاریا حکومتلری بیله دول معظمه کبی حکومات مشروطه‌دندر.

دول مظمه‌یی تقلیداً ترکیا ایچون اصول مشروطه‌نك قبولی مصراً طلبمز. آرزوی وطنپرورانه وَ ترقی جویانه دن باشقه برشیئه حمل ایدلمه‌ملیدر. پادشاهلرك ادارهٔ مستبدانه‌لری سبیله کوندن کونه ضعفه دوشن وطنمزی لایق اولدیغی موقعه اصعاد ایده بیلمك ایچون دول متمدنه‌نك قبول اشتکاری طرز اداره‌یی قبول مجبوریدر. زیرا ادارهٔ کیفیه وَ مستبده مانع ترقی وَ تمدندر. تحصیل کورن وَصاحب دکابولونان روسلر بو نقطه‌یی پك کوزل آکلامشلردر. اونلرده فرقه مرکزیه مشروطیتك قبولی ایچون جالیشمقده درلر. قانون اساسی طرفداری اولان احرار عثمانیه، حکومت حمیدیه‌نك ضربهٔ غدارانه‌سنه ناصل قربان اولوب کیدییورلرسه حریت ومشروطیت طرفداری اولان روسلرده عین صورتده دوچار غدر اولهٔ‌مده درلر. صاحب معلومات چارك بوحرکتیله، بلا تفریق بوتون تبعه‌سنه معاملهٔ وحشیانه ده بولونان جاهل پادشاهمزك حرکتی آراسنده هیچ فرق بولمز. جاهل اولسون، معلوماتلی اولسون، برحکمدار مستبد اولدیغی حکمران اولدق ایچون طبیعتیله ظلم ایتمك، تبعه‌سنك قانی دوکدیرمك محکوم قالیر.

بز عثمانلیلر بربع عصردنبری کچیردیکمز آجی تجربه لردن استفاده ایدوب ده نه وقت بزی آوروپانك مادونده براقان یومشفور و سفیل حالدن کندیمزی قورتاره‌جغز؟ شجر استبدادی کوکندن قوپارمق، وطنمزك اوزرندهکی شائبهٔ اسارتی قالدیرمق ایچون انسانجه، مردجه، حق ایچینده شرفله، حیثیتله اولنرلایق برعزم خدا پسندانه ایله جالیشمق ایسته‌میه‌جکمی یز؟ بوقدر غدر، بوقدر تحقیر آلتنده یاشایورزده برصدای شکایت اولسون چیقارده میورز. بومسکنته سبب یکانه اولهٔ‌رق دین اورتهٔ سوروپیور و دینیورکه اسلامیت بزه اولو الامره اطاعتی امر ایدر. اسلامیتك اولو الامره اطاعتی امرنی بویوله سبب مقامنده ذکر ایتمك بویوك بر خطادر. دین اسلامك علی الخصوص بومسئله‌ده ادیان سائره‌یه مرجحیتی کونش کبی آشکاردر. اسلامیت اولو الامرك، خلیفه‌نك وظائفی بك عادلانه تحدید و تعیین ایتدیکی کبی وظیفهٔ خلافتی حقیله ایفا ایتمین اولو الامره قارشی تابعلرلرنده سکوت ایتمه‌مسنی، سوزله اولمادیغی صورتده فعلیات واجراآت ایله ممانعت کوستره‌مسنی امر ایتمشدر.

اشراف امتك نصایح معقوله‌سنی دیکله‌مه‌مین، استشاره‌یی قبول ایتمین خلیفه‌نك خلعنی اسلامیت مسلمانلره امر ایدر. مسکینلك وَ قیدسزلك انری اولان برفعلی، مستبدلره قارشی عصیانی فرض درجه سنه چیقاران بر دینك ایجابات‌نه حمل ایتمك نه بویوك کستاخلقدر!

پادشاهك کیف مایشاء ظلمه جسارتنه باشلیجه سبب، ملت ده‌کی جاندن زلقدر. قیدسزلك، انقراضك الك بویوك شرطیدر. بزی متسلی ایدن برنقطه وارسه اوده بزده‌کی شرط انقراضك، بوقیدسزلك علتنك هنوز تعمیر اولونه‌مایه‌جق درجه‌یی بولمامسیدر. بونکله برابر زمانك زاکی وَ تداوی عات ایچون وقتك پك دار اولدیغی ده خاطردن چیقاریلمامیلیدر. بر آن اوّل اصلاح حاله باقیلمازسه دور حمیدینك آکلیکی تخم فساد کوکلهٔ‌نه جك، اویلادن قورتولق غیر ممکن اوله‌جقدر.

عثمانلیلر! اویانه‌لم، حال فلاکتلی، استقبال تهلکه‌لیدر. بوکیدیشله محو اولق، انحطار ایتمك ضروریدر. جالیشه‌لم، سلامتمزی تأمینه الك مؤثر چاره اولان مشروطیتی بر آن اول تأمینه بوتون قوتمزله غیرت ایده‌لم.

اگر بوغیرتی دریغ ایدرسه‌ك سلامت ممکن دکلدر. الك زیاده محتاج اولدیغمز وَ هر شیدن اول دوشونه‌جکمز نقطه بو ادارهٔ ظالمه‌یی قالدیروب اونك یرینه حریت و عدالتی تکفل ایدن ادارهٔ مشروطه‌یی تأسیس ایتمکدر. بو نقطه بردفعه حصوله کلدیمی اوندن صوکره بوتون آمال حسنه کندیلکندن موقع فعله کله‌جکدر. ماضینك آجی تجربه‌سی بزه ادارهٔ حاضره‌نك فلاکت وبربمه‌یه جکمی پك آشکار بر صورتده آکلاتمشدر. متنبه اوله‌لم.

سیاسی

حال حاضر

اداره مسئولك یوزندن مملکتمزك هر طرفی قایلیان شورش وقسوت، بوکونلرده حدّ معروفی طاشمشدی. آفریقای شمالی‌ده یکانه مالکانه‌مز اوله‌رق قالمش طرابلس غرب حفنده ایتالیانك خیلی زمانلدر بسله‌دیکی فکر استیلا، الك نهایت پازار سیاسته جیقاریلدی. یکرمی آلتی سنه‌لك براستبداد خیانتکار، یانك سوء اداره‌سنی محافظه‌سز براقمسی ایتالیایی علیهمز ده علناً حرکته سریست بولوندیردی. برطرفدن استیلایه حاضرلانمغه بجون لوازم سفریه‌یی آکله جاه

لیشان حکومت مشارٌ الیها، دیکر طرفدن حکومتمزك اصلاحات نامنه یاپمقده اولدیغی تشکیلاتی خلقمزه زهر ایچون ظلم شکلنده کوسترمه‌مك برلیلرك ایتالیا حسابنه آیافلاغلرینه غیرت ایتدی. ایکی عصردر آوروپالیلر طرفندن بزه تطبیق ایدیلمکده کان عین حکمت سیاسیه، شیمدی طرابلس حقنده ده تماماً آجریان ایتدیریاپیور: اولاً ختام بولماز برشورش واغتشاش، ثانیاً، صلح عمومی ایچون مداخله صورتیله اشغال مملکت.

هرنه‌قدر ایتالیانك أمانه مائع اولهبیلمك ایچون ذات شاهانه‌نك رجا وتکلیفی وَدهادوغریسی انکلتره ایله بوبابده متحصل برانوزلاشمه نتیجه‌سی اولهرق انکلیز دونمانسنك طرابلس صولرنده آرا صیرا دولاشمه‌سی بومنطقه‌نك قوی‌لای قولای یزدن قطع علاقه ایده‌مه‌یه‌جکی آکلاتیورسه‌ده، بواوغور ده طرفمزدن هیچ غیرت صرف ایدلمزسه حمایه صورتیله انکلتره‌نك طرابلس ایشلرینه مداخله‌سی‌ده ضرر دن باشقه برشی تولید ایتمز.

بالقانلر، صوك هفته لرده بویوك برحربك مقدماتی آکدیره‌جق درَجه‌یی بولدی. ماکدونیاحدودنده کوستندیل جوارنده قرارکاه‌ی قوران ماکدونیا احتلال قومیته‌سی رئیسی صراافوف، بورادن احتلال چته‌لرینی سربستجه، ایسته‌دیکی جهتلره سوق ایتمکه باشلامشدر. برقاچ سنه در قیشین: «ایلك بهاردہ نه‌لر اولهجق» طرزنده افکار عمومیه‌یی تهییج ایدن روایتلك بوسنه صحح اولهجنه قناعت کلمك اوزره‌در. صاح زمانندہ اصلاحات یاپمه‌یه‌رق وطنی حربکاوآبدی شکنه قویان حکومتمزك، اعادهٔ آسایش امرنده ازمیر وَقونیه ردیف فرقه لرینی سفربر حالنه وضع ایله روم ایلی مرتباتی تزیید وتقویه ایتمی کرك آوروپاده محافل سیاسیه‌سی وَکرکسه بولغارحکومتیله آرقاسنده صافلاغش اولان روسیه‌یی دوشوندیرمشدر.

بالقانلری عصرلردنبری آتشزه ویرن روسیه وَ آوسترپا حکومتلری، کندی منفعتلرینه موافق اولمق اوزره بو منطقه ده بایلیه حق اصلاحات وَیا تغییرات خصوصنده ۱۸۹۷ سنه‌سنده اوزلاشمشلرسه ده مداخله‌یه وسیله بولهبیلمك ایچون بویله اوفاق تفك حکومتلری ایلریه سورد کلرندن شیمدیکی تذبذب واغتشاشدن معناً بالطبع تمنودرلر.

حق روسیه وآوسترپانك بر طرفدن باب عالی یه آسایشك اعاده‌سی ایچون لازمکلن تشبثاتدن کری دور ولماسی تبایغ ایدلرکن، دیکر طرفدن بولغار حکومتنك، ماکدونیا قومیته‌سنك، صربیه نك، آرنادود قومندن بر قسمنك حرکات اختلالجویانه لرینی ایچ یوزندن کوروکلیه‌رك آلتیشلامه‌لری بوادعایه بر هاندر.

روسیه سفیری موسیو زینوویف، ماکدونیا وآرنا وودلقده عساکر عثمانیه‌نك بردنبر زیاده کشدیر لمسی اهالی بی یوسیوتون قوشقولاندیرمجندن بوندن واز کچیلمه‌سی باب عالی یه توصیه ایتمشه ده، ماکدونیا قومیته‌سی اوبای حال داغیتمق ایچون بولغار حکومتی جبر وتضییق ایده میور. چونکه:

مقصد، توسیع دائرهٔ عصیاندر.

آرناوود لق، ماکدونیادن قناصورتده قاریشمش، همان هرنقطه ده حکومتله خلق برینه کیرمشدر. بوتون شوفالقلرك کوکندن ازاله‌سی ایچون حکومتمزك مراجعت ایتدیکی یکانه تدبیر، قوهٔ عسکریه استعمالی، ادارهٔ عرفیه اعلانی کبی کورمك اولهرق قالمش کوفتلی جاره لردر. حالبوکه، ماضیده بلاسنی کوردیکمز بوجاره لردن آبریجه سلامت عمومیه یی تأمین ایده‌جك عاقل بر سیاست قوللانیلهماز، قانون أساسی دائره سنده اصلاحات یاپیلهمازسه ماکدونیا مسئله‌سنك ده آرتق علیهمزده حلی زمانی کلمش دیمکدر.

آوروپای عثمانی ده حال بومرکزده ایکن، ماکدونیا قومیته سیله برلکده ادارهٔ حاضره یی بیقمق ایچون لازمکلدیکی هرتشبثی اجرا ایتمك اوزره براشدکاری دوران ایدن أرمنی قومیته‌سنك شوبحرانلی وَهیجانلی زمانده استانبولده، آناطولیده وَ انجابنده ماکدونیا طرفلرنده عاطل قالمامنی تعهد ایتمی ده آبریجه شایان دقت‌در. نه صورتله جالیشیایرسه جالیشسلرین. بزده‌کی ظاهی پارچه یارچه، آبری آبری بیقه‌رق خصوصی اصلاحات آلمق، اسلاو اتحادینك بوکون یاردیم وَ تشویقنه مظهر اولهرق حریت پرینه باشقه بر بویوندوروغه منقاد ومفتون اولمق ارباب عقل ومحاکمه‌نك کاری دکلدر.

مو حریت

انسان حردر. حریت: کثیرنك افکار وافعالنده، حرکات وسکناتنده آخرك حقوق وحریتنه تجاوز ایتمه‌مك شرطیله سربست اولمسی دیمکدر.

انسانك اشرفیت وافضلیتی بقیهٔ حریته مالکیتله قائمدر. بوسبله حر اولمایان انسان شرافت وفضیلتله صاحب اولامش صایبلیر.

برامت، برفرد که حق وحریته مالك دکلدر، هیچ برشیئه: «بو بندر، بنم حقمدر، مالمدر، ناموسمدر،» دیه‌من، نه‌یه مالکه‌میسی، حریتی غصب ایتدیریدیکی مستبدك الندہ اویونجاقدر.

بوحاله کوره بر انسان که: قناعت وجدانیه سنی، آمالنی، افکارنی صاقلامه، عقلنی ایکن عقلمز، صاحب حق ایکن حقمز، حر ایکن اسیر کورومکه مجبوردر، برانسان که: کیمسه‌یه ضرری اولمامق وَ بلکه قولو قومشوسنه، وطننه، وطنداشلرینه منفعتی اولمق اوزره خاطرلادیغی، تصور وترتیب ایتدیکی برفعلی اجرایه مقتدر دکلدر، برانسان که: آونده بارقنده، چولوغنك چوجغنك ایچنده مستریح، امنیالی تعرض وتجاوزدن مصون یاشایاماز، مالنه، جانه، عرض وناموسنه صاحب اولامز، او انسان شرافت وفضیلت بشریه دن محروم قالمش وَعادتا حیوان درکه سنه ایچش دیمکدر.

آوت، کوچنه‌یه‌لم. حق وحریتك خاکمال تحقیر اولدیغی مملکتلرده، انسانلرك برحیوان سوروسندن بك ده فرق یوقدر.

ناصل اولسون که: انسانیت تمدن وترقی یه میال، حس فطرةً منهمکدر. فقط بونك تأمینی هر تفکر وتصور ایدنك محصولات فکریه وتصوریه سی فعله چیقارمسیله ممکن اولور. حالبوکه اوزوالالی خلق حراولمادیغی ایچون فکرینی، تصوریتی اجرا ایده‌مز، زمان کچدکجه تفکرات کورله شیر، سونر، وکیدرك دوشونه مه‌مك، جالیشامامق، ناصل سوق اولونیورسه اویله یورومك، اویله حرکت ایتمك اعتیاد مذمومی حاصل اولور.

ایشته بوآنده اوزمرهٔ انسانیه برسورو حیوان اولور. بویله حیواناق منزله سنه دوشن، دها دوغروسی دائماً مستبدلرك جور وتضییقیله بومنزله یه دوشورولن خلق بوحیواناقی الی نهایه سوروب کیده‌من. چونکه بوحال اونك ایچون فطری، طبیعی دکلدر، عارضیدر. ونه قادار جور وتضییقه اوغرامسه، فعل وحرکتدن منع ایدلسه، یینه حس ایدر اطرافه باقار، محیطدن متأثر اولور. بومنع ایدیله من.

بوکون تمدن ایچمش هیچ برامت بوقدرکه: اونك هرفردی حریت شخصیه سی حیاتیله برطوتمامین. حق حریت اوافراد ایچون بك لزم، بك مقدسدر. حریتی ایشته بویله حیاتی قدر، حق حیاتدن دها عزیز ومقدس بیان وَ اوغورینه جانلر، قانلر فدا ایدن اهالی، اوحتی انسانیت واشرفیتی قوهٔ متغلبه ومستبده‌نك الندن استرداد ایتدکاری کونلر نامنه بابر امار، شنلکلر یاپارلر.

نه‌مسعود در اواهالی، اووطن که: بوبایرامارك، شنکلری هرسنه ادراك ایدر وهرادر آکنده ترقیات انسانیه نك بویوك بویوك تجلیاتنه دخی مظهر اولمش بولونور.

بك یازیق زعثمانیلرده بك یازیقدرکه: مستبدلریمز حالا بوبون آکیورز، عقاب واشارینی هضم ایدیبورز، چکیورز، بیله رك، بیلمیه رك کندیلری بر سور وحیوان منزلهٔ ذلیله وحقیره سنه آیورز.

الك شایان تأسف واندیشه جهت شودرکه، بز بویله قانلاندیجه وقانلانارق حق حریتمزی، بنکامایه اشرفیت انسانیه مزی تحقیر ایتدکجه مستبدلرك دها زیاده تضییقه اوغرایورز دیه‌یوتك فرقده اولیورز، یا اولمق ایسته میورز.

جهان، جهان اوله لی کورولمشیدرکه، بر مستبد، برظالم تخت حکمنده کی حالتك تحمل واطاعتندن متأثر ومتزعزع اولمش، یوکلادیکی اضطراب واذیتی تخفیف ایتمشدر. شیمدی یه قدر بویله بر (العلف!) هیچ بر مستبد ده کورولمه مشدر. یونك شبهه‌سز — بودور تمدن وترقیده — الك قبیح مثالی یزم شویکرمی آلتی سنه‌لك حیاتمدر.

بویکرمی آلتی سنه ایچنده هانکی بر کونمز واردرکه، اونی یوتون مصائبیله بیزه‌کاوغراتدیغمز دقیقه لرده فردایه تحسر چکیلمه‌مش اولسون.

حریت بزم برحق صریحمز در ، بر غصب ایدیلمش حق استرداده جالیشمالی بز .

ارباب قلمك وظیفه سی

بزم ملتك ، ایچنده بولوندیغی شو زمان کی زمانلرده ارباب قلمك وظیفه سی هرزمان اولدیغندن دها مهم ودها یوکسکدر

ارباب قلم دیمك دوشونن وبیلن وکافهٔ امتك وتخصیص کندی ملتك احوال واحتیاجاتنه واقف اولان ارباب فکر ومطالعه دیمکدر . بونلر مانی تخریب وازعاج ایدن عوارضی آحادناسدن دها ای کورورلر، طوپارلر ، اکلارلر ، سیلرینه عوام وآحاددن زیاده واقف اولدقلرندن ، صورت رفع وازاله لرینی ده دها سهولت ودها اصابتله کشف ایدرلر ، فکرلرینه ، ترجمه لرینه خاص اولان قوت واطافتله خلقه تلقین وتفهیم ایدرلر .

شوزمان بحرانده بو وظیفه نك حسن ایفاسی یك عاجل وغایتله شایان تمیدر . ارباب قلم ، یعنی حمیت پروران عساکر عثمانیه ، بوکیفه موانع معلومه آرالسنده ، استعمال سلاحدن یعنی حمیت وغیرت ودیانتك ایجاب ایتدیکی اواهم ولازم وظیفه نك ایفا سنده ارباب قلم وهر نوعدن اصحاب علم وعرفان درجه سنده مصون ونائل سهولت اولهٔ میورلر . برصاحب فکر ایسه حس ایتدیکی حقیقتی ، حکومتنك سانسورلرینه ، جاسوسلرینه رغماً آزجوق وسرعت وسهولتله نشر ایده بیلیر ، فعلیات اولمادیغی واوله مادیغی زمانلرده قوللنلمك ، دوغرو وقائده لی سوزلرك ده یك یوکك تأثیری اولور وَ ، درجهٔ صحت وقوتنه کوره فعلیاتی دهاقولایلاشدیرور ، دهاچابوقلاشدیرور .

بو حقیقتی تأییداً ژان ژاق روسو « مقالهٔ اجتماعیه » نام اثر کرمنك باش طرفلرنده دیمشدرکه ، [اکر سویله دیکم سوزلری ، یعنی بو مجله ده بسط وتلقین ایتدیکم اصول وقواعدی کندم خلقی اوزرنده یجون تطبیق واجرا ایتدیکمی مقام مؤاخذه ده بندن صورارلرسه جوابم شودر ، بن اکر اونلرك تطبیق واجراسنه مانع اولان احوال وعوارضی محو ورفع ایتمکه مقتدر اوله یدم ، بونلری سویله مکه هیچ احتیاجم اولیه جقدی ! »

ملت عثمانیه ده یارم عصردن بری حصوله کلن آثار حمیت وغیرتك بو ملته دخی ، اوروپا ملتلری کبی ، کندی حقوقی ، حیثیتی صورمق ، آرامق استعدادینك منشأ ومنبعی کافرك ، سسماویلرك ، ضیالرك فلمله رده آرامق یك محبیدر .

حضرت زحمه محبت ایتمکه الی یوکك بر وسیله اولدقلری ایچون حکومت ایتمهٔ حاضره ، بوحقیقی حرکات متلاشیانه سیله تصدیق وبالجمله ارباب قلمی ایفای وظیفه دن ، تصویر حسیات واجتهادلردن ، دو شوندکلرینی سویله مکدن وبازدیر مقدن منع ایتمیه ده ،

بونکله هرکسی حقنی دهازیاده کورمکه ، بزی محو ایدن آلام ومصیبتی آکلامغه ، بوفلاکتی ایجاب ایدن طریق فسق وظلمدن برقات دها ، بیك قات دها نفرت ایتمکه سوق ایتمکدن باشقه برشی یاپامشدر .

(صوکی کله جك)

مطالعه :

استانبولدن

خنکار یوسیوتون دلیردی ، آزدی ، اطرافه صالدیریوردی ، قارشیسه کیم اوغرارسه دوست دشمن دیمیور ، هجوم ایدییور کوللکسیون یاپه قورتیور .

مشیر فؤاد پاشا وقعه سندن بری ضابطاندن آلتش کسی توقیف ایدلدی . أوراق تحریریه یاپه سیله برّ جوق ذوات أولری یاصیلدی . حتی بوصیره ده یارغار شهریاری أو الیهدا بك خاله سی ده آرادی . عثمان بدرخان پاشایه اولان قرابتی معلومدر . عبد الحمیدی تهدید ایدمه رك یرامتیاز قاچق نیتیله آوروپایه فرار ایتمه یدیکی سویله یدیلردن زیاده کردلری آیاغه قالدیرمق فکرنده اولدیغنه دائر ویریلن خبرلرنظر اعتباره آلیندی .

طلبه دن یوز الی کسیج ، محبسده ظلم وعقاب آلتنده در . بونلرك اکثریسی مکتب حربیه طلبه سیدر .

اجنبی یوسته لریمك سمتنه کیمسه اوغرایه میور ، بوتون آوروپا غزتهلریمك استانبوله دخولی منع ایدلمك ایسته نمش ایدی . سفیرلر راضی اولمادیلر ، هالکی غزته ده ذات شاهانه علیهنده برشی وارسه یالکز او غزته نك توقیف ایدلمسنه دائر یوسته مدیرلرینه خبر کوندره جکلرینی بیلدیردیلر . مطبوعات اجنبیه نی دقتله مطالعه ایتمکلری حقنده دولت علیه سفیرلرینه تعلیمات شدیده ویرلدی .

اوته دنبری دوکون وسائر ولیمه جمعیتلرنده یوبوك مأمورلرك بلا زحمت بولونه لری تحت ممنوعیته آلنمشدی . بو کونلرده دوائر رسمیه ده رؤسای مأمورینك یاپه بیریه کورونمسنه لری منع ایدلدی . وکلا یالکز سرایده اجتماع ایدییور ، باشقه یرده یکدیکریی کورمیور ، امور دولته دائر تعاطی افکار ایده میورلر . نیمه رسمیاتیه أولرنده بانو وسائر ضیافتلر ویرلمسنه مساعده اولونیور .

تمکه ، عمومی برهول وهراس مستولی اولمشدر . هرکس فورصه تك نه طرفدن قوپاجغنه فرط هیجانله منتظردر .

سفارت باش ترجمانلرندن بریله کورونمشم . سرایی ثلاثه دوشونن جمعیت خفیه حقنده کی فکرینی صوردم . سفارتلرز بو بابده تحقیقات عمیقه اجرا ایتدی ، سوء قصد فکریتك صرف یالان واویدورمه اولدیغنی آکلادی ، پادشاهمك وهیئت استشاره آملیه یوك شیلری میتنده بولونمادیغنی تصدیق ایدییورلر دیدی .

سفرای اجنبیه جناب شهریارك بو خوف وتلاشمدن ، بو محیطدن خرکتلرندن پك زیاده متنفرلر ، دلی یوسیوتون یاپمی یوش یراقی فکرنده دیرلر . مامافیه ، مملکت دها یرباد اولهجق ، اختلال وافتشاش ظهور ایده جك اولورسه صلح عمومیی محافظه وپاکارجه غرستیانلری حمایه یاپه سیله مداخله یه حق قزانمقدر . بوحالدن الی زیاده سرای طرفیله فرکلر استفاده ایدییورلر ، اسکی عثمانیه متضرر اولیور .

فؤاد پاشا وقعه سنه دائر ایشیدیکم بر روایتی عرض ایده یم : فؤاد پاشا ، قوماندك اطرافنده دولاشان خفیه لری تهدید ایدر ، بولی پادشاه خبر آلیر ، همان آلتی بیك لیرا وضابطیه ده دها صوکی پاقدیغی آریجه تمیه ایدر ، بوحقیقی برالتفات مخصوص طلبه مذکور اولان وجسارتلرندن فؤاد پاشا یاصل برطوزاغه دوشورولدیکی آکلامازمش ، خفیه لرك اوزرینه اوشانلرله برلکده هجوم ایدر ، بعضیلرینی اولدوروب یارالار ،

سرایه دعوت اولوندیغی زمان دورت ساعته قدر قوناغنه عودت ایتمه دیکی حالده بری روس ، دیکری فرانسز سفیرینه ویرلمك اوزره اوغلنه ایکی مکتوب براقیر .

روسیا سفیری ایرتهسی کون حضور شاهانه ده تضمینات حربیه بقایاسنی ایسته دیکی صیرا ده فؤاد پاشانك روسیا نشانی حائز اولمسی مناسبتیله سبب توقیفی آکلامق ایسترز . فقط بادشاه درحال لافیردی یی کسه رك فؤادك خائن اولدیغنی سویلر . فرانسه سفیری موسیو فونستان ، بوبابده هیچ بر تشبثده بولنماز . کویا لوراندو وتوبنی وقعه سنده فرانسز دونمامسی مدللی یه کلدیکی زمان فؤاد پاشا فرانسه حکومتنی شدتله مؤاخذه ایتمش ایمش .

شورای امتك انتشار ایده جکی خبری آلیندی ؛ ورودی بکلایور .

پارسده

اخیراً استانبولدن نفی وتبعید ایدیلن مشیر فؤاد پاشایه اولونان معامله یی تقبیح و پروتستو ایتمك اوزره غزته مزه کوندریلن فرانسزجه برمکتوبك عیناً ترجمه سیدر :

معزز وشجیع اوردو مزك بوتون هیأت ضابطانی نامنه ، مشیر فؤاد پاشایه رواکورولن معاملهٔ عجیبه یی پروتستو ایدرم .

رؤسای عسکریه مزك آك دکرلی وکهی اولان « آلمانا » قهرمانی ، سیسز ، حکمسز سوریه یه نفی ایدلدی .

فؤاد پاشا ایله هر دورلو محاربه بزم ایچون غیر قابل اولدوغندن ، منفاده اقامت ایدن دوستلر ، قونسولوسلر و یاخود دیکر اجنبیلر طرفندن اوکره نیلمه جك شو برقاچ سطر ، یلدیزکوشکنك بویکی قربانیله اداره ٔ حاضره نك دیکر محکو ملرینه طرفزدن اونوتولمه دقلرینی یلدیره جکدر .

عین زمانده اونلری اقناع ایده بیلیرزکه : بوتون جاسوسلقده دنات وظلمده پادشاهی قوت و استعدادینی آرایان حکومت حاضره نك طرز حرکتی تقبیحده هرمملکتك ناموسلی آدملری بزمله مشترکدرلر .

برترك عسکر پاشاسی

نشریات جدیده

مظلوم ترکاره — موعظه — ، ژانی رفقامزدن عبدالحلیم ممدوح بك ، بعض قواعد مهمهٔ سیاسیه یی نظماً بیان ایدراون بش صحیفه لك بر رساله در .

اصول اداره واصلاحات — محرری بر دیپلومات .

ادارهٔ مطلقه واصول مشروطه حقنده ملاحظات مفیده یی حاوی اولان بورساله سیاسیون عثمانیه دقت برذات عالیقدرك اثریدر

اخطار

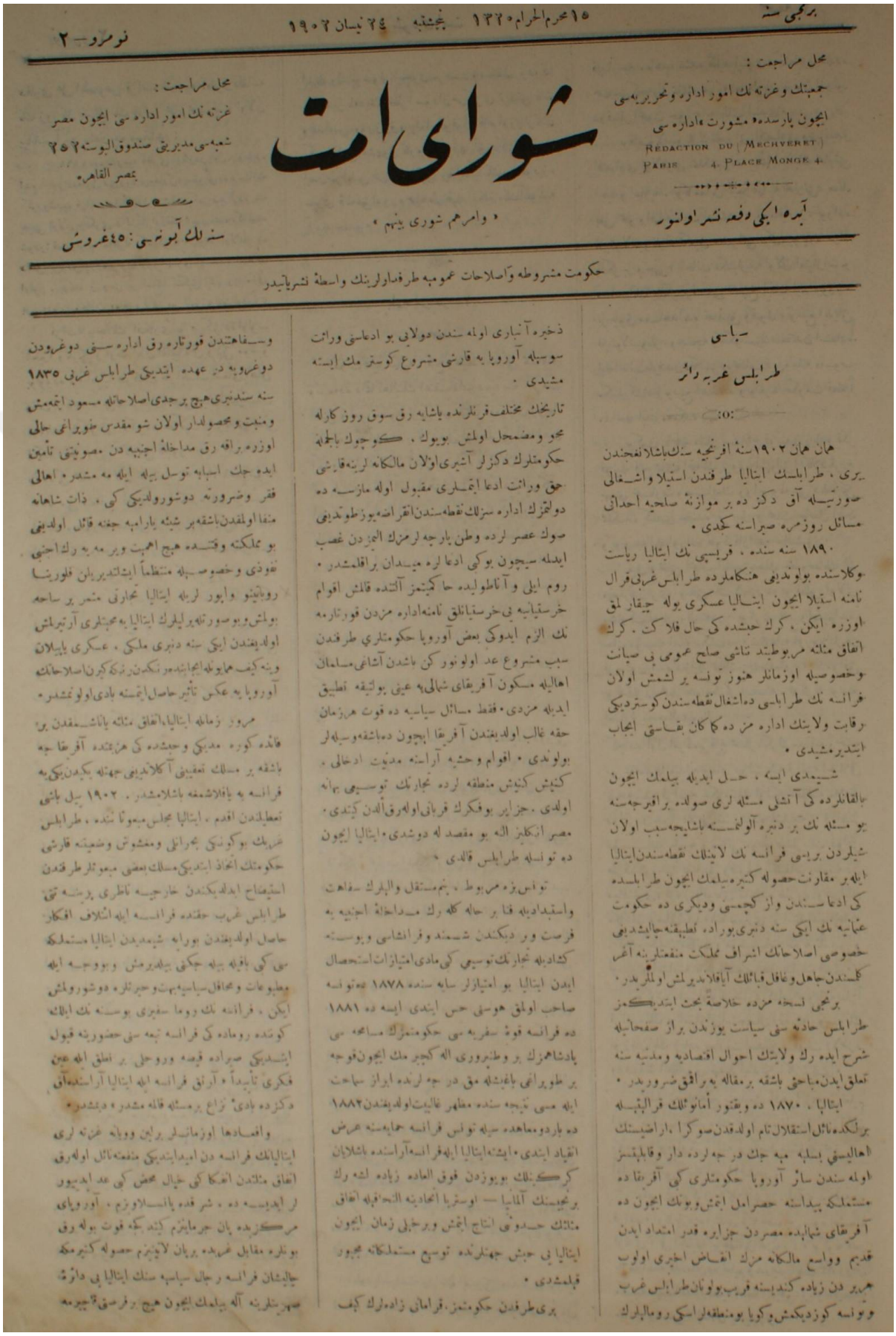
استرداد ، انتقام ، ستعاق کردستان ومشورت محررلریله بوغزته یه طرفدار اولانلردن مرکب یکی برجمعیت تشکل ایتدی . برلکده جالیشه یلمك ایچون توحید انشریاته فرار ورلدی . استرداد ، انتقام وستعاق غزته لرینك یرینه بولندی صکره « شورای امت » نشر ایدیله جکدر کردستان کردجه ومشورت فرانسزجه اولهرق کافی السابق دوام ایده جکدر .

شورای امته آیونه اولق ، مقاله کوندرمك وسائر برایش ایچون یازمق ایسته ین ذوات آتیده کی آدرسلردن هانکیسی کندیلرینه دها قولای ایسه اکا مراجعت ایده بیلیرلر

یارسده مرکز جمعیت اولان مشورت اداره سنه
4 PLACE MONGE 4 PARIS

مصرده مدیر شهیمی مدیری احمد صائب بکه
صندوق البوسته ٢٥٢

EK 2: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 2.sayı.

برنجی سنه ۱۵ محرم الحرام ۱۳۲۰ پنجشنبه ۲۴ نیسان ۱۹۰۲ نومرو — ۲

محل مراجعت :
جمعیتك وغزته نك امور اداره وتحریریه سی
ایجون پارسده مشورت اداره سی
RÉDACTION DU (MECHVERET)
PARIS 4. PLACE MONGE 4.

شورای امت

« وامرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزته نك امور اداره سی ایجون مصر
شعبه سی مدیریتی صندوق البوسته ۲۵۲
بمصر القاهره

آبره ایکی دفعه نشر اولنور

سنه لك آبونه سی : ۴۵ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفداولرینك واسطهٔ نشریاتیدر

سیاسی

طرابلس غرب والیسی

:o:

همان همان ۱۹۰۲ سنهٔ افرنجیه سنك باشلانغجندن بری ، طرابلسك ایتالیا طرفندن استیلا واشغالی صورتیله آق دکز ده بر موازنهٔ صالحیه احداثی مسائل روزمره صیراسنه کلدی .

۱۸۹۰ سنه سنده ، فریسپی نك ایتالیا ریاست وکلاسنده بولوندیغی هنکامده طرابلس غربی قرال نامنه استیلا ایجون ایتالیا عسکری یوله چیقارلمق اوزره ایکن ، کرك حبشده کی حال فلاکت ، کرك اتفاق مثالله مربوطیتده تناشی صلح عمومی نی صیانت وخصوصیله اوزمانلر هنوز تونسه یرلشمش اولان فرانسه نك طرابلسی دهاشغال نقطه سندن کوسترديکی رقابت ولایتك اداره مزده کا کان بقاسنی ایجاب ایتدیرمشدی .

شیمدی ایسه ، حال ایدیله بیلمك ایجون بالقانلرده کی آتشلی مسئله لری صولدره براقیرجه سنه یو مسئله نك بر دنیره آلونمسنه باشلیجه سبب اولان شیلردن بریسی فرانسه نك لاینقطع نقطه سندن ایتالیا ایله بر مقاومت حصوله کتیرمیلمك ایجون طرابلسده کی ادعاسندن واز کچمسی ودیکری ده حکومت عثمانیه نك ایکی سنه دنبری برادره تطبیقه چالیشدیغی خصوصی اصلاحاتك اشراف مملکت منفعتلرینه آغیر کلمسندن جاهل وغافل قبائلك آیاقلاندیرلمش اولمالریدر .

برنجی نسخه مزده خلاصهٔ بحث ایتدیکمز طرابلس حادثه سنی سیاست یوزندن براز صفحاتیله شرح ایده رك ولایتك احوال اقتصادیه ومدنیه سنه تعلق ایدن مباحثی باشقه بر مقاله یه براقمق ضروریدر .

ایتالیا ، ۱۸۷۰ ده ویقتور امانوئلك قرالیتیله برلکده نائل استقلال تام اولدقدن صوکرا ، اراضیسنك اهالیسنی بسلیه مه جك درجه لرده دار وقابیقسز اوله سندن سائر آوروپا حکومتلری کی آفریقاده مستملکه پیدا سنه حصر امال ایتمش ویونك ایجون ده آفریقای شمالیده مصردن جزایره قدر امتداد ایدن قدیم وواسع مالکانه مزك انقاض اخیری اولوب جزایردن زیاده کندیسنه قریب بولونان طرابلس غرب ویونسه کوز دیکمش وکویا یو منطقه لرایسکی رومالیلرك ذخیره آنباری اولهسندن دولایی یو ادعاسنی وراثت سویله آوروپایه قارشی مشروع کوسترمك ایسته مشیدی .

تاریخك مختلف قرنلرنده یاشایه رق سوق روز کارله محو ومضمحل اولمش بویوك ، کوچوك یالطه حکومتلرك دکزلر آشیری اولان مالکانه لرینه قارشی حق وراثت ادعا ایتمکری مقبول اوله مازسه ده دولتلرك اداره سزلك نقطه سندن اقراضه یوز طوتدیغی صوك عصر لرده وطن پارچه لرمزك الیمزدن غصب ایدیلمه سیجون بوکی ادعالره میدان براقلمشدر . روم ایلی و آناطولیده حاکمیتمز آلتنده قالمش اقوام خرستیانیه یی خرستیانلق نامنه اداره مزدن قوورتارمه نك لزوم ایدوکی بعض آوروپا حکومتلری طرفندن سبب مشروع عد اولونور کن باشدن آشاغی مسلمان اهالیله مسکون آفریقای شمالیه عینی یولیقه تطبیق ایدیلمه مزدی ، فقط مسائل سیاسیه ده قوت هرزمان حقه غالب اولدیغندن آفریقا ایجون دهباشقه وسیله لر بولوندی . اقوام وحشیه آرامنه مدنیت ادخالی ، کنیش کنیش منطقه لرده تجارتك توسیعی بهانه اولدی . جزایر یوفکرك قربانی اولهرق الدن کیتدی . مصر انکلیزلره یو مقصد له دوشدی . ایتالیا ایجون ده تونسله طرابلس قالدی .

تونس بزه مربوط ، یعنی مستقل والیلرك سفاهت واستبدادیله فقیر حاله کلهرك مداخلهٔ اجنبیه یه فرصت ویرمکدن شمسمند وفرانشاسی ویوسته کشادیله تجارتك توسیعی کی مادی امتیازات استحصال ایدن ایتالیا یو امتیازلر سایه سنده ۱۸۷۸ ده تونسه صاحب اولمق هوسنی حس ایتدی ایسه ده ۱۸۸۱ ده فرانسه قوهٔ سفریه سی حکومتمزك مساعده سی پادشاهمزك پر وطنپروری الله کچیرمك ایجون قوجه بر طوپراغی باغیشله مق درجه لرنده ابراز سماحت ایله مسی نتیجه سنده مظهر غالبیت اولدیغندن ۱۸۸۲ ده باردو معاهده سیله تونس فرانسه حمایه سنه عرض انقیاد ایتدی . ایشته ایتالیا ایله فرانسه آراسنده باشلایان کرکینلك بویوزدن فوق العاده زیاده لشه رك برخیمسنك آلمانیا — اوسترپا اتحادیه سنه التحاقیله اتفاق مثلثك حدوثی اثناج اچمش وبرخیلی زمان ایجون ایتالیا یی حبس جهتلرنده توسیع مستملکانه مجبور قیلمشدی .

بری طرفدن حکومتمز ، قرامانی زاده لرك کیف وسفاهتندن قورتاره رق اداره سنی دوغرودن دوغرویه در عهده ایتدیکی طرابلس غربی ۱۸۳۵ سنه سندنبری هیچ پر جدی اصلاحاتله مسعود اچمه مش ومنبت ومحصولدار اولان شو مقدس طوپراغی حالی اوزره براقه رق مداخلهٔ اجنبیه دن مصونیتی تامین ایده جك اسبابه توسل بیله ایله مه مشدر . اهالی فقر وضرورته دوشورولدیکی کبی ، ذات شاهانه منفا اولمقدن باشقه بر شیئه یارامیه جغنه قائل اولدیغی بو مملکته وفتنده هیچ اهمیت ویرمه یه رك اجنبی نفوذی وخصوصیله منتظماً ایشتدیریلان فلورینا روباتینو واپور لریله ایتالیا تجارتی متمر یر ساحه بولمش ویوصورتله یرلیلرك ایتالیایه محبتلری آرتیرلمش اولدیغندن ایکی سنه دنبری ملکی ، عسکری پایتلاق وینه کیف محاولهلرینه نکون رنکه کیرن اصلاحاتك آوروپایه عکس تأثیر حاصل ایتمسنه بادی اولونمشدر .

مرور زمانله ایتالیانك اتفاق مثالله یاناشمقدن بر فائده کوره مدیکی وحیثده کی هرکسده آفریقا جه باشقه بر مسلك تعقیبی آکلادیغی جهتله یکدن یکی یه فرانسه یه یاقلاشمغه باشلامشدر . ۱۹۰۲ پل باشی تعطیلندن اقدم ، ایتالیا مجلس مبعوثانده ، طرابلس غربك بوکونکی بحرانلی ومغشوش وضعیتنه قارشی حکومتك اتخاذ ایتدیکی مسلك بعض مبعوثلر طرفندن استیضاح ایدلدیکندن خارجیه ناظری پرنسه تی طرابلس غرب حقنده فرانسه ایله اتلاف افکار حاصل اولدیغندن بورایه شیمدیدن ایتالیا مستملکه سی کی باقیله بیله جکنی بیلهرمش وبووجهه ایله مطبوعات ومحافل سیاسیه یهت وحیرانده دوشورولمش ایکن ، فرانسه نك رومانیا سفیری یوسنه نك ایلچیلکه ترفیعی مناسبتیله فرانسه یه کیتمه سی حضورینه قبول ایتدیکی صیراده فیصه وروحلی بر نطق ایله عین فکری تأییداً ، آرتق فرانسه ایله ایتالیا آراسنده آتی دکزده بادی نزاع بر مسئله قالمه مشدر ، دیمشدر .

وقعه لرك اوزمانلر برلین ووینه غزته لری ایتالیانك فرانسه دن امیدایتدیکی منفعتله نائل اولهرق اتفاق مثلثدن انفکاکی خیال محضی کی عد ایدیورلر ایدیسه ده ، شر قده پانسلاویزم ، آوروپای مرکزده پان جرمانیزم کبی بکه قوت بوله رق بونلره مقابل غیرده پریان لاتینیزم حصوله کتیرمك چالیشان فرانسه رجال سیاسیه سنك ایتالیا یی دائرهٔ صمیمیتلرینه آله بیلمك ایجون هیچ بر فرصتی قاچیرمه

دفعه‌ی علی الخصوص فرانسه خارجیه ناظری دلقاسه‌ك زوورنال دیتالیا نك پارس محابر مخصوصه‌سنه اولان بیانات آتیه سندن ده مستفاد در:

« ۱۸۹۸ ده خارجیه ناظری اولمازدن اول، روما ده ایدم. اورادهمارکی دی رودینی ومارکی ویستوتی وه‌نوستا ایله کوروشدم. فرانسه وایتالیادن بحث ایتدیکمز صیرالرده بك بدیهی اولان برفکری دائما تکرار ایتمك مجبوریتنده‌یم کاوده شودر: قدیم وقویم اتفاقلره یکدیگرینه مربوط اولانلر ده داخل بولونمق اوزره یوتون آوروپانك منافعی آراسنده اختلاف اولور. بونده بز وسز بر استنا تشکیل ایده رز. » یه یوسنده ایتالیانك تجارت معاهده‌سی مع المئونیه امضا ایدلدی. »

فرانسه رجالك افکاری یو مرکز ده اولوب اخیراً وندیکی زیارت ایدن آلمانیا باش وکیلی موسیو بولووده: « ایتالیا طرفندن طرابلسك اشغالی اتفاق مثلث ارکانجه داعی مسرت اولمق جنبی بیان ایتدیکندن بوبابده یالکز آتی دکزده حاکمیت بحریه‌ی حائز انکلترهنك رأیی آکلامق قالیور. هرنه قدر دفعه‌سالاده‌کی محاوره اولان بیاناتده: « ۱۸۹۹ ده قاشودا حادثه‌سی متعاقب آفریقانك انکلتره ایله فرانسه آراسنده صورت تقسیمی قراکیر اولورکن، فرانسه نك تکلیف واجباری اولوزرینه ایتالیانك طرابلس اوزرنده‌کی حق ورأیك انکلتره طرفندن ده طائد دینی » ذکر ایتمشه کوره، ایتالیانك فکر استیلاسنی مانع هیچ بر قوت قالمه‌مش کبی حس اولونور ایسه ده، دائما مطالعه صولرنده بك قوتلی بر انکلیز دوتمامسك دولاشه‌رق طرابلس وبنغازی سواحلی ترصد آلتده بولوندیرمش انکلتره نك فرانسه وایتالیا آراسنده‌کی قرارده رضاکوسترمه دیکی ایما ایتمکده در. وقائما یوسیه مینیدر که، ایتالیا ده یوپوك بر سفر ایچون اوچ آی اول موجود اولان آوزو واشتیاقك بر درجه سونه رك کچن کون خارجیه ناظری پرینه‌تی طرفندن مجلس مبعوثانه ویریلن بر جوابده ده: « ایتالیا، هیچ بر سبب اولمقسزین قومشو بر حکومتك اراضیسنه تعرض ایده رك صلح عمومی بی اخلال حقنز لغده بولونماز. فقط طرابلس حقنده‌کی فکر واعلمزدن واز کچه‌میه‌رك مناسب بر زمانه انتظار طیعیدر. » یولنده اقدمّ مرام ایدلسی اهل ده‌لوطالی امیدواره مظهریت ایچون آوق سپاسیه‌نك بولوطلاتنه منه‌تاق دکزك باشنه‌قه‌لری طرفندن بولادیر له سنه منتظر قالق لزومی آکلاشلمشدر.

خلاصه: شوکونلرده شایع اولدیغی اوزره آمیرال پالومبونك دوتماسی طرابلسك استیلاسی پرینه جناب شهریاره عرض احترام وصداقت ایچون استانبوله کتمش اولسه بیله، بونلر اوپالامه وفکر بو قلامه قیلندن ترتیبات اولوب یوقسه بزدن آیرلمق اوزره آدی چیقان ممالکك شودور منحوسه عددی بك بزیاده‌لشمش امثالی دلالتیله بزدن آیر لمه‌سنه حکم ایتمك کوچ برشی دکلدر. انکلتره‌نك طرابلسی‌یك قولایلقله ایتالیایه ویرمیه‌جکی آکلاشیلیور سسه ده، بزم قوتمز صرف ایدیلسه جکنه، بنغازی جوارنده‌کی بو میاکی آتی دکزك اك کوزل بر لیمانی ترنامه اتخاذ ایدیلدیکی حالده رك بوسوئر ایچون سربست ومستقل بردولتمز بولوندیرمه‌دیکنه نظراً سودان مرکزی ترونق غات وغدامس، مورزوق وبیلما، قوفرا وقاتم اوزرلرندن کچن اوچ مشهور کاروان یولیله آق دکزه نقل ایدن طرابلس غرب ولایتی، بالخاصه ایتالیانك وباخود بزه خیری قالمه‌مق اوزره حمایه‌طریقیله انکلتره‌نك آغوشنه آتیله حقدر.

یاره لر یمز - ۱

دولت علیهٔ عثمانیه، فتح وضبط ایتدیکی ممالك وسیعه‌ده دائما اهالینك اعتقادات دینیه‌سنه حرمت ایتمش وامور معنویه لریتی هر ملتك مأمورین روحانیه‌سنه ترك ایلمشدر. مدنی اولدقلرینی ادعا ایدن آوروپالیلرك الآن أدیان سائره یه اولان تعرض و تعدیلرینه مقابل آجدادمزك مؤسسات دینیه‌یی کال اهتمامله محافظه ایتملری بر وزیر بزرك آوروپالیلره یازدیغی وجهله عثمانیلغك مفاخر ملیهٔ عظیمه‌سندن بریتی تشکیل ایدر. دولت عثمانیه، بر دولت اسلامیه اولوب حکومتك اساسلری شریعت محمدیه یه مستند وبناءً علیه قوانین موجوده سی صفت دینیه‌یی حائز بولوندیغی جهتله حریت وجدانه رعایت ایتدیکی تبعه سنك امور عدالیه وخصوصیه سنك برقسم مهمی ده کندی رهبانه، رؤسای روحانیه سنه ترك و حواله ایلمشدر.

آجداد یمز فتوحات اولیه وعظیمه دوریق یتیروب شان وعظمت مایه‌ی اوج اعلایه ایصال ایلدکلری استراحته محتاج و مترقب بولوندقلری زمان دول غربیهٔ نصرانیه ایله دها صوقی مناسبتده بولونمغه باشلادقلرندن بوسیله آوروپالیلر دها زیاده ممالکمزده کلوب کیتمکه، تجارت ایلمکه زمانی مساعد بولمشلردر. وطنمزده کرك اقامت، کرك تجارت ایتمك اوزره کیتدکلری کچن جوانلاردن بو اجانبك اکثریتی ممالك عثمانیه ده موجود ادیانك غیریسنه منسوب اولدقلرندن بونلرك حمایه و اداره لرینك ده بالاده مبحوث اسبابدن ناشی کندی حکومتلرینك وکیللرینه، قونسولسلرینه اعطا سی عادتا بر أمر طبیعی اولمشدر. ایشته قسما قوانین داخلیه‌مز، قسما جهتلمز سائقه‌سیله أجانب حکومتلره بخش و اعطا ایتدیکمز بو امتیازات، بوکون سعادت وترقیات ملیه‌مزه مانع، اقبال واستقبالمزه مضر اولان قاپیتولاسیونلره منشأ اولمشدر.

اول امرده قاپیتولاسیونلر، طرفینك آرزوسیله غرر ایتمش بر معاهده شکلنده دکل، بلکه پادشاهلك آرزوی ذاتیسیله بخش ایتدیکی بر مساعده ایدی. فقط صوکرالری دولت علیهنك عقدینه مجبور اولدیغی معاهدلره قاپیتولاسیونلر ذکر ایدیلدیکی جهتله بونلرك محتویاتی معاهدات قویه‌ی اکتساب ایتدی.

آوربا سیاستمداخله ایتدیکی زمانلرده‌ی تورکیا یی محو وضبطه چالیشان روسیه، حکومات سائره‌یی قاپیتولاسیونلره معاهده سنده تقلید ایتدی. فقط برحمله‌ده جمله‌سی کچه‌رك ممالك عثمانیه‌ده یولونان اورتو دوقسلر ایچون حق حمایه طلب ایتدی.

بوقاپیتولاسیونلرك مضراتی اقتصادی وسیاسیدر اقتصادی اولانلری مملکتمزده دائما اجانبك تجارتی احیا واعلایه، بوکا مقابل تبعهٔ عثمانیه تجارتی، صناعی یعنی محو وافنایه سبب اولمشدر. مع مافیه بز، بورادهقاپیتولاسیونلرك تکمیل مضراتی دکل، بو یاره مزك یالکز بر وجهی، اجانب مکتبلرینه اولان امتیازات و مساعدانك یالکز برقسمی تشریح ایتمك ایسته‌یورز. برجوق معاهداتده تصدیق وقبول وتوسیع ایدیلن قاپیتولاسیونلر موجبنجه وحکومتمزك ضعفندن استفاده ایله اجانب طرفندن مملکتمزده مختلف دین وملته منسوب مکتبلر کشاد وتوسیع ایدلمکده وبونلره حکومت قطعیاً مداخله ایده مه‌مکده در.

بوکون باالجمله ملتلر سلاح قوتندن زیاده فکر قوتیله فتح ممالك ایتمك لزوم وسهولتی آکلادیلر. بهری تجارت وصنایعمك رواج بولمه‌سی دیله‌دیکی مملکتده کندی حقنده بر میل ومحبت حاصل ایتمك وبو وجه ایله اورادهنفوذ قازانمغه چالیشیور.

میل ومحبتی ایجاب ایتدیره‌جك خصوصاتك اك مهملرندن بری وحتی اك کدیرمه وقطعی اولانی مشارکت ادیان والسنه‌در. بوناری نشر وتعمیم ایده‌جك مؤسسه ایسه مکتب‌در. بناءً علیه آوروپالیلرهر فرصتدن استفاده ایله مملکتمزك منفعتلرینه اك موافق بولدقلری محللرده مکتبلر تأسیسنه، اونلرك توسیع امتیازلرینه چالیشیورلر.

کچنده اوّل امرده برقاچ محکم بانکرك مدافعه وحمایه سی مقصدیله میدانه چیقان دولت علیه فرانسه اختلافی نتیجه‌سنده فرانسه حکومتك اولکی مطالبنه علاوةً دولتمزدن جبراً آلدیغی مساعده باشلیجه: فرانسز مؤسسات خیریه وَ مکاتبی موجودیتلرینك دولتمز طرفندن رسماً تصدیق وقبولی، تکلیفات رسومیه دن معافیتلری، ارمنی وقوعاتی اثناسنده ضرره اوغرایان مکاتبك وَمبانیٔ دینیه‌نك تعمیری وَ استقبالده ایجابنه کوره یکیدن مکاتب وَ مؤسسات خیریه تأسیس و توسیع وانشاسنه عائد خصوصاتدن عبارت ایدی.

بوکونارده نشر اولونان صاری کتاب محتویاتنه نظراً فرانسه‌نك بو امتیازاتی استحصال ایتمسنه روسیه‌نك اوزمان پك زیاده معاونت ایتدیکی، قونت (لامزدورف) نك اسلامبولی تهدید ایتدیکی آکلاشیلدی.

متفقلرینه بیله هیچ برخدمتی بادهوا یایمه‌مغی تعلیم ایدن سیاست حاضره‌مزك اك کریده تلمیذلرندن اولان روسیه، بومعاونتی ألبته برمقصد مستقبله، مخفی بر أمل سیاسیه بناءً اجرا ایتمشدر.

مقصدی بوکون آکلاشیلدی. ایشته بودفعه ده فرانسه اوکا پاریم ایتدی وَ باخصوص سوء امثال اولدی. فی الحقیقه بوهفته‌کی عزته‌لر: « بوکونه قدر بلامساعده فلسطین ده تعلیم وتدریس ایدن ۸۳ روس مکتبنه مساعدهٔ رسمیه اعطا ایدیلمش بر ارادهٔ سنیه صادر اولدیغنی » اعلان

معلومدرکه روسیه حکومتنك وسائط پولتیقه سندن الزنجیدی دین در. مشروع، نامشروع خاطره کلن هر دورلو وسائط ایله حکایتی آلتندهکی اقوام و اهالی یی دین رسمیسی اولان اورتودوقسانفه دوندرمکه جالیشدیغی کبی مملکتی خارجنده ده اورتودوقسانفی نشر وتعمیمه وَ بوصورتله کندینه دائما ظهیر ومعاون تدارکنه وَ استقبال ایچون قاریشقاق وسیله لرینك احضارینه جالیشیر.

جانلری الآن دها تماماً کندی دین و سیاستنه جالیشمقدن صرفنظر ایتمه دیکی کبی عجبا ستاندهکی نفوذ واقتدارندن برقسمنی ده اورادهٔ اورتودوقسانفه چویرمکه باشلادیغی انسطورینلره بورجلودر.

ژاپونیادن مملکتمزده قدر هرپرده اورتودوقسانی تعمیمه اغراشان روسیه‌نك وطنمزده الزنجی آرزوسی بوتون اورتودوقسلری کندینه ربط ایتمك وَ اساساً اورتودوقس ایکن مؤخراً پاپایه تابع اولان فرق دینیه یی (Grecs unis) تکرار اورتودوقسانفه ارجاع ایتمکدر.

مملکتمزده روسیه میسیونرلرینك الك زیاده جالیشدقلری یر، سوریه وفلسطین در. بورالری زیارت ایچون برفرانمزه روس ناشر دینلرینك بوتون ممالك عثمانیه ده‌کی سعی واجتهادلرندن بحث ایدرکن فلسطین ده قاتولیکلر ایچون شیمدی یوبوك برتهلکه بولوندیغنی یازیور. موسقوف میسیونرلرینك، مرکزی عکا سنجاغنه تابع (ناصره - Nazareth) قصبه سنده بولونوب بوتون فلسطین وَ سوریه‌نك همان هر نقطه سنده یك مکمل وَ برچوق مکتبلری موجود اولدیغنی بیان ایدییور. بومکتبلرده روس لسانی مجبوریدر. شاکردان روسیه حسابنه الباس واطعام اولونور. بو مکتبلره معلم یتیشدیرمك اوزره ناصره ده بر ده دار المعلمین موجود در. مکاتب سائره ده اکمال تحصیل ایدنلردن هر سنه تقریباً ۱۳۰ قدر شاکرد دار المعلمینه آلینیر. بورادن جیقان مستعد وجالیشقان بعضی شاکردلر اکمال تحصیل ایچون روسیه یه اعزام اولونور. بوندن باشقه بیروندهٔ ایکی مدرسهٔ دینیه (séminaire) لری وشام ایله ناصره ده ایکی قیز مکتبلری موجوددر. اسکدیغری بیروندهٔ جزو وبتلرك طبیه مکتبی بولوندیغندن، اونلره رقابت ضمننده روسلره ده بر مکتب طبیه کشادینه جالیشمقده در لر.

خلاصه: روسیه مملکتمزده اورتودوقسانی وروس لسانی تعمیمه وبووجه ایله برچوق وطنداشلرمزی روس آمانه خادم قیلمغه جالیشمقده در. بوقاریده سویله ندیکی کبی روسیه‌نك بوندن مقصدی صرف سیاسیدر. روس وعثمانلی تاریخنی سطحیجه بیلنلر تردنده ده معلومدر که روسلرك اورتودوقسلردن ایتدکاری استفاده یك زیاده در.

روسلرك بو حرکتی یوبوك کوچوك، مملکتمزه یاقین اوزاق بالجمله دول خرستیانیه طرفندن تقلید ایدلدیکی معلومدر. بر دولت ایچون مملکتی داخلنده کی دشمن البته یك مهلك بر دشمندر. هرشی، بوتون موجودات خارجدن کلن صدمه لره یك چابوق یتیشیر.

فقط الك صاغلام هیئت اجتماعیه لریله داخلدن یك قولایلقله افساد وتخریب ایدیلیر لر.

بنا علیه: دولت علیه نك وظائف مهمه سندن بری ده هر دورلو وسائط ایله روسلرك، فرانسزلرك، آلمانلرك، خلاصه بوتون بو آوروپالی جنسلرك مملکتمزده یاپامه لرینه، نشر افکار ایتمه لرینه مانع اولمقدر.

واقعا حکومت حاضره نك آراسیرا — باشقه بر سبب ومحرك ایله اولسه بیله — بونلرك ادعا واستیلالرینه قارشی قویمق ایسته دیکی مشهودمز اولوپور. مثلا، کچنلرده یوسنه واردانمزه سکته ایراث ایدن اجانب یوسنه شعبه لرینی لغو، قالقیشه شیدی. لکن موفق اولدیغی مادی، بوزینه کوزینه بولاشدیردی. بو حرکتی بر مقصد خیر ایچون، منافع مملکت ایچون بیله اولسه ینه بویله بر موفقیتسز لکه اوغرایه جغی محققدی. چونکه اساس مسئله ایله اوغراشمه یوب ده تفرعاته مشغول اولدقجه هیچ بر زمان خیرلی نتیجه ویرمز.

یالکز بو مسئله یه عائد دکل. علی العموم حیات عثمانیی تأمین ایده جك، آوروپا ایله اولان معاملات ومناسباتمزك اونلرك مضر تمزه حرکتلرینی منع ایله یه جك یکانه چاره، قوت در. معاهدات مضره وقاپیتولاسیونلرك محو والغاسی حقوق ومناقشات ایله دکل، حکومتمزك مادی ومعنوی اکتساب قوت ایتمسیله حل ایدیله بیلیر.

مادی ومعنوی اکتساب قوت ایسه، حکومتمزك شیمدی یاپدیغی کبی معارفدن، آیدینلقدن قاچمسیله دکل بالعکس وطنمزده نشر معارف ایله تنویر افکاره جالیشمقله ممکن اولور. آوروپا ایله رمزینه اونلرك وسائط تعرضیه سیله یعنی مدنیتله مقابله ایتمك لازمدر.

استقبال عاشرلقلری

مسلك

عقائدلك محو واتلافنه باذی اولهجق اسبابدن بری ده مسلکسزلکدر. مسلك، حیات نظامیه و عمومیه هرکسك کندینه مخصوص فضلی بر یولدن توجه و التفاتی دیمکدر. هر هانکی بر هیئت اجتماعیه عملی ونظری تحصیل و تجربه ایله تکامل ایتش سیاسی، اقتصادی، عسکری، زراعی، طبی، ادبی والحاصل برانمك محتاج اولدیغی بوتون لوازم مدنیه واحتیاجات ضروریه‌نی تأمین ایده‌جك رجال و ذواتله مالك اولمازسه باشلیلمازلر. الت برکون محو و پریشان اولور.

تنویر افکار نقطه‌سندن باشلادیغمز خدمت نظریه ده تعقیب ایده‌جکمز دوغرو وسالم یولاردن برینی ده بوکونه قدر صحیفه‌لرله صایلیوب دوکولان فالانمك اساسی، اعراضی آرامق، آراشدیرمق، مرضك درجه وماهیتی تعیین ایتمك ضرورتیله محو وازاله‌سی دوشونمك، استقباله معقول ومنطقی یولارله یورویمك ترویه حاضر لانمقدر.

بوکون هرکس بیلیرکه: تورکیا خسته‌در، اولوپور، مملکتی اقراصه دوغرو سوروکله‌نیور. بو حقیقتی هرکس اوکرندی، بوتون انسانیت حائزه، استعمارلزمه آجیدی، آغلادی. بوکیدیشله مقرض اولدیغی ملتلر صیراسنه دیزیله جکمزه عقل واذعان صاحبی هر فرد بشر قناعت کتیردی. فقط اینتنه بو قدر! اولوپورز، اولومه دوغرو یوورلایورز. بوکا اسبابی آراشدیرمه دق. یالکز مرتبه لره وقت کچیردك احوالی حمیت وحریت وطن ایچون آجی، مؤثر بندلر مقاله‌لر یازدی، فقط بونلرك هپسی سکز سنه لك سوزه کلی امکانزلك خلاصه سی: بر مستبدك سیف ظلمیه وطنك باندیغی آکلاشلق، پادشاه دورانك خائن وطن اولدیغنی اثبات ایتمکدهٔ عباد اولدی! ایکنجی قسمنی آله مه دق. براز ایلری یه دوغر واقعه لم. ماضی صحیفه لرینی قاریشدیریرکن، یالکز حال ایله اوغراشمق کفایت ایتز. استقبال دها مهمدر. فرض ایده لم که، مغفور ومستکره استبدادی ده ویرك، یینه‌دق. صوکرایه نه جفر؟ ایش اولورینه براقیلمز. سیاست، دور اندیشانه اولمازسه بوکونکی فلاکت اوزمان ده، هر زمان ده موجود ومحققدر. استبداد یینه‌لیرکن، بر بنای قدیم هدم ایدیلیرکن الرمیسی دوشونولور ودوشونولمیدر. یکی بنای کیملره جن، نه طرز وشکلده تأسیس ایده جکلر. امر تخریب دوام ایدرکن انشایه مأمور اولانلر مسلکسزی داژه سنده بکلر، رسملر، حاضرله میه جقلری؟ یایه جقلر، هر ده بیرلرك سعیلرنن، همتدن دها جدی وعمیق برسعی ایله جالیشه جنلرکه تخریب بیتیرمز انشاآته باشلانه بیلمین.

ایشته بر کچلر بو حقیقتی کوره میورز، دوشونه‌میورز. هیچ‌مین نقطه یه، عین واسطه یه هجوم ایدییورز، وطنك فلاکتنه کوزیاشلری دوکه رك قله صاریلیورز، یازیورز، یازیورز، آرتق نهایت بولماز آه واینلرله صدرمزی پیچنور، کچلکمزی تباه ایدوب کیدییورز. بو حسرمعالی، بو غیرت فعالکاری شایان تقدیر در، لکنکی بوتون افراد امت باشمزده کی طله بك درجه وقدرینی بوقدر، زم قدر آکلایه بلسه ایدی.....

بو غیرت، شایان تقدیر در دیه، بر قدمه دها یوکسله لم. بردرجه دها تقدیره حاضرله نه لم. وطن ایچون، ملت ایچون دها صیق، دها وجدن اوغراشه لم. وطیروراکمز صحیفی ایسه هیچ عین شیله اوغراشمیه لم. یازی بن، قلمی برفاج آرقداشه براقه لم. اونلر زم همتزسایه سنده قلملرله وجیه‌النظریه بنای استداده هجوم ایدرکن زیاشقه جفنلره دوغرو یوروه لم. بر مسلك، وطنده‌کی ملتده کی امراضی کیده زه جك بر یول طوته لم. کچمزمنتك روحی اوقوه رکن، بر قحمز، قلبه نبضه ال آته لم. حیات اجتماعیه مزی عله، وقوفه زیاده یه جك معارف شعبه لرینی درجه‌ده جیقچه یوقلایرکن وطنك هرذرهٔ خاکنی تحلیل ایده لم. تروتزدن بزی استفاده ایتدیره جك علمی، فنون بیچون نظر استحفاظ ایله کوزه لم، یارین مدنی بر حکومت ستروطه تأسیس ایدوکمن حکملرمز، حاکملرمز، مهندسلرمز، قوماندانلرمز، رهبرلرمز وحتی صاحب مسلك ادبیلرمزینه آوروپالیلرنی اوله جق، مملکتزده هب آوروپا ترولی، هب آوروپا فکریمی جریان ایده جك؟

کوچه نلمه سین، یولرینك دوغرودر. وطنی برباد ایدن حکومت طالعه حکیدرکنیمز حکومت مشروطه‌یی کچملرله قوراجقز. واقف اولمقدرکنیمز مزوار. فقط سطحیجه وقوفلرله هر شعبه دن عمومی معلومات طوپلامش کنیملرله اداره یه قدایش یاه یاپیرز، دوربینانه بول بول، کنیش کنیش یتیشدیره جکمز خصوصلره، دهریره شهیدیدن یچون برفاج اساس ومنبع حاضرله میه لم. مسلکی یاپرز هرهانکی برفردن خیرکله میه جکی یك اعلا یاپرزده، برمسلك حیات سیاسیه سنی قوتلرملی دوشونورکن نه خصوصی، نه عمومی بر مسلك اختیار وامتحانه اهمیت ویرمه مك قیدیز لغنده بولونورز. برخسته یه، یالکز موت هائلدن قورتارمقله خدمت ایدلش اولماز، اونك خسته لغنی، مرضنی تحریك

ایده‌جك اسباب خارجیه ومعنویه‌دن وقایه سله تدبیرلم حیاتنه، صاغلامجه یاشایوب گیتمه سنه جالیشمق لازمدر. فرصدر، یه‌یوبله اولدقدن صوکرا ملتك زهرلندیکنی یاخود اوزره اولدیغنی شویله تخلیه اتماتر کلی کابری؟ ملت زهرلنمش؛ وطن خرابه زاره دونمش، اوزهرجهات ایسه‌یه صورتله مسدفع اولور. زهری ویرن قاتل کیمدر؟ اسباب نه لردر؟ ظالم ومستبد برحکمدار ایسه یوللردن انتقام‌ناصل آلیور؟ بالکز سوزلرله ی "یوقسه افکار عمومیه‌نی برهاتلی" جمله‌دعوالرله اویاندیرمه رقی ممکن وسهول اولور. تکرار زهرلنمه ملت، وطندا شلرمزی ظالملرك‌دست اجراصنه تکرار دوشورمه ملت ایچون استقباله دوغرو هانکی یوللرله کیدیه یلیرز نه کبی مثمر امکار صرف ایده رز.

ملتده کی "وطنده کی ملاکت وسفالتك اساسی" علائق آرامش" آنجق بوصورتله قابل اولور. یاشامغه لایقمق بوصورتله خسته لعنتی یله رك "ثروت طبیعیه‌مزی" اخلاقیزی یوقلیه رق تداوی ایتمکله یاشایه یلیرز؛ بو اوغورسز دور استبدادك خاتمه‌سنده طلوعی بکله دیکمز حریتك، سعادتك وجودی آنجق بوویزدن ممکن ودائم قیله یلیرز. والا، داخلده کی کنجلر بر طرف، خارجده وهان جهان مدیتك هرکوشه سنه سریلمش بر کنجلر، وسعتمزك بتمیکی، استعدادمزك ایجاب ایتدیردیکی درجه وطرزده برر مسلك جدی انتخاب ایده رك چالیشمالر، هب سوز ایله، هب عطالتله بالکز جه آه وواه ایله کنجلکمزی اولدیررسه لك هیچ برزمان لایق وجه ایله ایفای وظیفه وابراز حیث ایتمش اولمه یز.

کندیلکمزدن برمسلك سجیه، متشبث اولمه ملك یولنی اوکرمه کی، ظلم واستبدادله طبعا مفتون ودوشکون عاطفه‌ه، تنبه ورزله برر مثال عبرت اولمه رق وطن ایچون، استقبال ایچون شیدیدن غیرتلی، تحمیه، صاحب ناموس ووجدان، سعی خودیله نفر ونما بولمش، واقف ومتفکر کنجلردن مرکب هیئتلر، تحریر حاضر له ملی یز.

ارباب قلمك وظیفه سی

— برنجی نسخه‌دن مابعد —

نه قدر اسکی زمانلره ارجاع نظر ایتسه‌لك، هر ملتك کافه حادثات مهمه سنده قلمك، سوزك تأثیر عظیمی کورپرز. سوزك تأثیری اوقدر یوکسکدرکه مقال قدیمه‌ده "ك متحسس، "ك رقیق دیمك ایسته. دیکم عربلر، زمان جاهلیتده بیله، محاربه لره شعرا و ادبا دن برچوق قوانی کوتورلر و یونلرك فکرلرنده کی، سوزلرنده کی قوّت ومتانی، محاهدینك اسلحه و اعصابنده کی قوّت ومتانته علاوه ایدرلردی. برخطیبك سوزی برمجاهدك نظرنده حیاتك صورت قبولی، قیمتی، تلقینی دکیشدیرمکه، تقلیه کفایت ایدردی.

سزای تأسف‌درکه، برزماندن بری ارباب قلمه‌زدن یازدقلرینی اثبر ایتمکه مقتدر اولمه بیله‌جك احوال و مواقعده بولوناتلری ده یازدقلرینده محرومك، یعنی افرادنامك استفاده سنه یك آز یاردیم ایده بیله‌جك بروادی اختیار ایتمشلردر.

آثار ادبیه وفکریه‌نك هر وادیده وهر طرزده حریتی، روح ومزکی، افکار واذهان اولدیغی بالطبع تسلیم ایتمکله برابر، بزم ملتك یوکون هر سوزی ایشیتدیکی آنده آکلامق احتیاجنده اولدیغی وبزم ملته خطاب ایدیلن سوزلرك خالق طرفندن آکلا-

شیلمه‌سی متعاقب اوسوزلرله عمل ایدلمك قدرت و متانتده اولمسی لازم کلدیکی مطالعه سنده‌یز.

(لسان عثمانینك هرفکری ایضاح و ابلاغه کافی اولوب اولمدیغی بحثی صدیدیز خارجنده در.)

یوکون حقیقتی، یعنی لوازم حیات و منفعتمزی بیلمك، یزه وظیفه‌مزی، فائده‌مزی آکلامق ایچون لزومسز تصنیعات فکریه و لفظیه‌نك وساطتلری اولدقجه، هرسوز، هرأثر مقصدی، یاپلمه‌سی لازم و واجب اولان شیئی، وظیفه‌مزی یزه دوغروجه، کلفتسزجه آکلاتمق، ملق، ملتك ایش کورمه‌جك، باشقه لرینك یاشامسی ایچون کندینك یاشامه‌سنی کوزه آلدیره‌جق قسم جلیانی مقصد و فعلیاته دوغروجه سوق ایتمکدر، هم یوقونده، هم یوکلفتسزلکله سوزلرسویلنمکدر.

یوبولده‌کی سوزلرك یزده وَ شوزمانده یك یوبوك ثمره‌لر، انوار حصوله کتیره‌جکنه وَ قول و قلمك اهمیت فوق العاده سنه عبد الحمیدك سوزدن وَ آثار عمومیهٔ قلمیه‌دن غایتله قورقه‌سی دنی یوبوك بردلیل، عظیم بربشارت دکلیدر؟

عبد الحمیدك علی العموم آثار وطنپرورانه‌یی وَ علی الاکثر محصولات ادبیه‌یی شدتله منع ایتدیرمسی روح یشرك میلانه، خواصنه اولان وقوفسزلغندن ایلری کلیر، بر روح حساس بالکز طبیعتی کورمکله، نقاشا ایتمکده ایسه‌کی، محاسنی، بدایعی، حقیقتی ایسترَ وسور، عبد الحمید فی المثل ادراك بشری محو ایتمکیچه مقصدینه واصل اولهماز. ادراك و دماغ حرکت ساعیه‌لرنده دوام ایتدکجه قانون اعظم تکامل هرحکمنی اجرا ایدر وَ ایتمکده‌در.

بزم بعض ارباب قلمه‌زك یونسلی ایله اکثر خالقمزك ادراکیله یك آز متناسب یعنی قابلی وَ دولاشیق بر طرز بیان اختیار و ترجیح ایتملری وَ یاخود هیچ بر شی یازمه‌ملری ملتك آتیسی ایچون یوبوك بر قیدسزلق، حالی ایچون مضر براهمالدر. دور یالکز عبد الحمیدك دوری دکلدر. ظالملر، کوتولر، حقسزلرده باقی قالماز، فقط جمعیتلر، ملتلر دائما باقیدر، ادراك هر زمان باشقه سنك محصولر ادراکیله رقی وَ تکمل ایتمکه محتاجدر. زمانمز یك مهم وَ بزی محو و تدمیر ایدن ظلم وخیانت یك یوبوك وَ مهلکدر. بوظالمی بیقمقه، خلقك جکدیکی شدیدی تخفیفه مدار اولهجق نه وارسه یاپمالی وَ یونی یاپمق ایچون خلقی دها زیاده، یك زیاده تنویر ایتمالی، محیطی، احتیاجی، دردینی، درمانی کوسترمه‌لیدر که، ایشته بو ارباب قلمك وظیفه‌سیدر.

صوك شعرلرمز یك کوزل وَ یك عالیدر، فقط خلقی دها چابوق اویاندیره‌جق، حقیقته، ایلکه دها زیاده و دها چابوق یاقلاشدیره‌جق برلسانده یازلیور، یازیله‌میور، بناءً علیه فائده‌لری مقصور قالیور. شعرا من استانبولده، ترکیاده آجیقدن آجیقه ظالمی ذم و ظالمی تحقیر ایده‌میورلر، ایده‌مزلر، بو میداندە در، فقط قالمی ذم، خالقی ابی وَ ناموسلی یوللره سوق ایتمکده ظالمی تدمیر وتحقیر وَ ظالمی تلعین ایتمش اولورلر. عبد الحمید شوندن امین اولمایدرکه «خیانت و سرقت دنیاده الك ابی وَ الك عالی بر حرکت جلیله در» دیدیرته‌مدکجه ترکیاده یازیلان هرسوز کندیسنك علیهنده در. بناءً علیه ارباب قلم وشعرا من ایچون خالق اویاندیرمغه هرزمان امکان وار در.

ممالك خارجیده جیقان غزته وَ مجموعه‌لرده بو امکان پك چوق زیاده در. بو غزته‌لره یازی یازان فدایی قطرتلر ملتك ایچنده بولوندقلری حربتی ترکیاده‌کی زبون و اسیر خلقمز منفعتله حسن استعمال یعنی حریت محیطه‌دن پك چوق استفاده ایتملرینی توصیه وَ آرزو ایلرز. استانبولده جیقان مجموعه وَ غزته‌لردن بعضیلرینك بیله، ملتلرك تکملاتنی یاد ایتمك، اسکی زمانلرمزی اورتن پرده‌لری آراصیرایاوا شجه آچمق، یکی زمانلرمزك احتیاجات علمیه‌سنی ـ که احتیاجات حیاتیه دیمکدر ـ کوسترمك خصوصیتنده‌کی همت و مهارتلرینی ده مقام انتصاحده یاد و تقدیر ایده‌رز.

بزم شوکونلرده الك یوبوك وَ الك برنجی موضوع کلامز یزه بحویز ایدیلن حقسزلقی رد، جانمزی یاقان آتش شر وظلمی نظر انسانیتده تصویر ایتمك اولمایدر. جانمز یانمیورمی؟ یوجان آجیسنی نیچون برلسان صمیمی وَصادق ایله تصویر وَ ارباب وجدانه تفهیم ایتمیورز؟ مظلوم دکلمی یز؟ نیچون ظالمدن قورتولمن هرملتك یاپدیغی شیلری یاپمغه، بوشیلری اوکرتمکه خالقی تشویق ایتمیلم؟

جمعیت انسانیه‌نك دوکونی اطلاق اولونان فرانسه اختلال عظیمنی ارباب فکر وقلم وجوده کتیردی. عصرمزده برقاچ ملت شعر وقلم یوزندن نائل نجات اولدیلر: اوچنجی ناپولیونی قهر ایدن سلاحلرك الك مهمی هوغو نك قلمیدر؛ قوشونك، یتوفینك فریادلری مجارستانك احوال سیاسیه سنی پك چوق اصلاح ایتدی، ایتالیا اتحادنده غاریبالدی، قادور قدر شاعر مازینینك ده مدخلی وار در. یونلر آثار فکریه وَ قلمیه‌نك برملت اوزرنده‌کی تأثیر ـ یعنی بیانلره، آکلابانلره معلومدر. بز آرتق ساده کلرمزدن بحث ایتمیلم، ظالمك یزه آچدیغی یاره لره دن یورکلرمزده کاستانلر پیدا اولدی؛ بالبلرمزی آرتق وصف ایتمیلم، ملتمزك آتین مظلومانه‌سی بلبل فریادلرندن مؤثر در؛ جانمزك قدّ دلنشینی، عارض آتشینی جانمز آتشلرده یانارکن یزه اس کلام اولمه‌سین ..... هم بز برمازکه:

توغه در رغبتمز زلف سمنسا برینه
میلمز رایشه در قامت بالا برینه.

اخطار

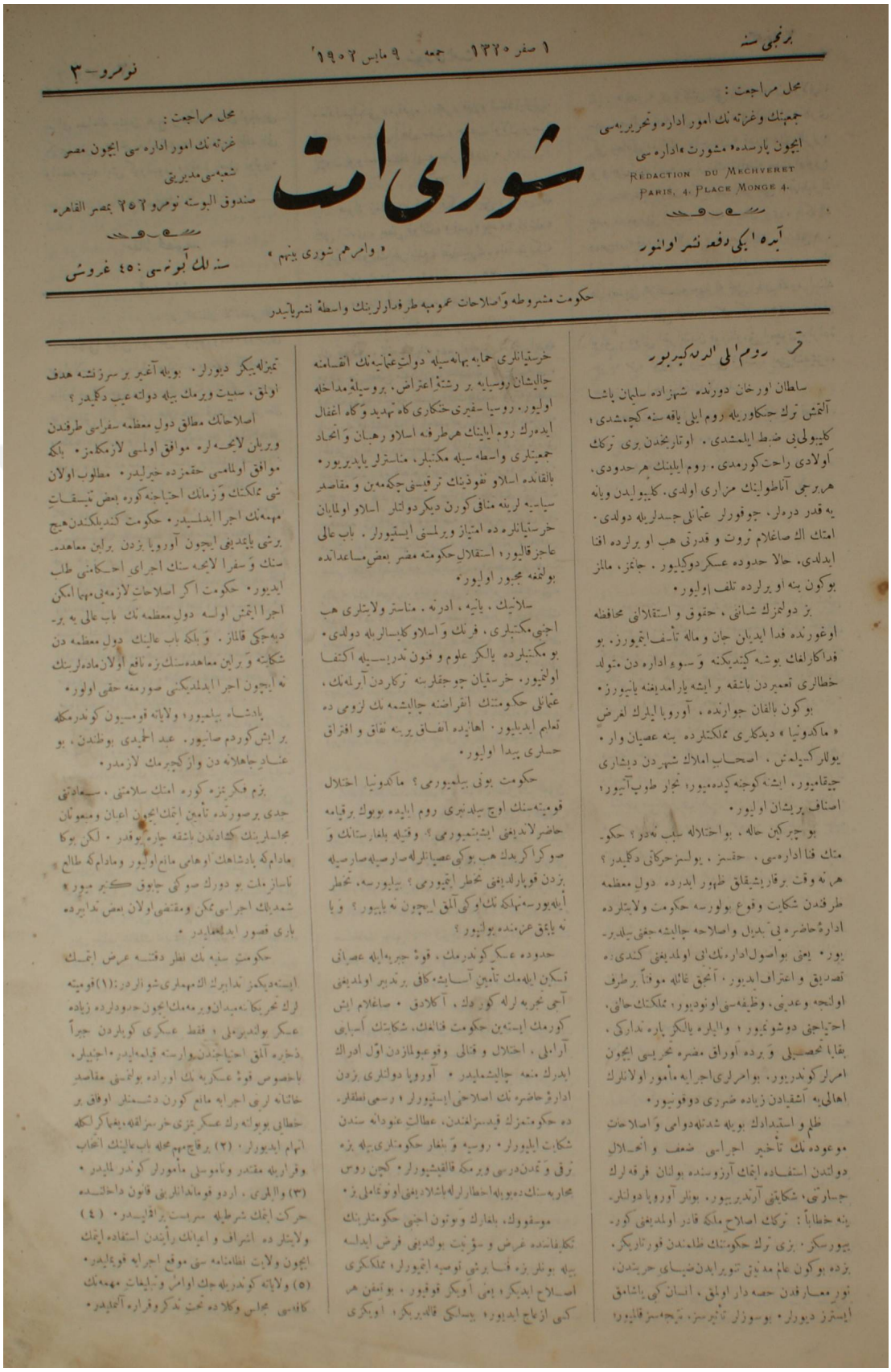
شورای امت آیونه اولق، مقاله کوندرمك وسائر برایش ایچون یازمق ایسته‌ین ذوات آتیده کی آدرسلردن هانکیسی کندیلرنجه دها قولای ایسه اکا مراجعت ایدیه بیلیرلر

پاریسده مرکز جمعیت اولان مشورت اداره‌سنه
4 PLACE MONGE 4 PARIS

مصر ده مدیر شعبه‌سی مدیری احمد صاحب بکه
صندوق البوسته ٢٥٢

مصر ده طبع اولونمشدر

EK-3: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 3.sayı.

برنجی سنه — ۱ صفر ۱۳۲۰ جمعه ۹ مایس ۱۹۰۲ — نومرو ۳

محل مراجعت :
جمعیتك وغزته نك امور اداره وتحریریه سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره سی
RÉDACTION DU MECHVERET
PARIS, 4, PLACE MONGE 4.

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

شورای امت

« وامرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزته نك امور اداره سی ایچون مصر
شعبه سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه لك آبونه سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

قرم رومایلی الدن کیدیور

سلطان اورخان دورنده شهزاده سلیمان پاشا آلتمش ترك جنکاوریله روم ایلی یافه سنه کچمشدی، کلیبولیی ضبط ایلمشدی. اوتاریخدن بری ترکك اولادی راحت کورمدی. روم ایلینك هر حدودی، هربرجی آناطولینك مزاری اولدی. کلیبولیدن ویانه یه قدر درهلر، جوقورلر عثمانلی جسدلریله دولدی. امتك الك صاغلام ثروت و قدرتی هب اورلرده افنا ایدلدی. حالا حدوده عسکر دوکیلیور. جامز، مللز بوکون بنه اورلرده تلف اولیور.

بز دولتمزك شانلی، حقوق و استقلالنی محافظه اوغورنده فدا ایدیان جان و مالله تأسف ایتمیورز. بو فداکارلغك بوشه کیتدیکنه وسوء اداره دن متولد خطالری تعمیردن باشقه برایشه یارامدیغنه یانیورز.

بوکون بالقان جوارنده، آوروپا ایلرك لغرض « ماکدونیا » دیدکاری مملکتلرده بنه عصیان وار. یوللر کسیلمش، اصحاب املاك شهردن دیشاری چیقامیور، ایشنه کوجنه کیدهمیور، نجار طوب آتیور، اصناف پریشان اولیور.

بو چرکین حاله، بو اختلاله سبب نه در؟ حکومتك فنا اداره سی، حفظسز، یولسز حرکاتی دکلیدر؟ هرنه وقت برقار بشقلق ظهور ایدرده دول معظمه طرفندن شکایت وقوع بولورسه حکومت ولایتلرده ادارهٔ حاضره یی تبدیل واصلاحه چالیشه جغنی بیلدیریور. یعنی بو اصول اداره نك ایی اولدیغنی کندی ده تصدیق واعتراف ایدیور. آنجق غائله موقتاً برطرف اولنجه وعدینی، وظیفه سنی اونودیور، مملکتك حالی، احتیاجنی دوشونمیور، واليلره یالکز پاره تدارکی، بقایا تحصیلی وکرده اوراق مضره تحریری ایچون امرلر کوندریور. بو امرلری اجرایه مأمور اولانلرك اهالیه اشقیادن زیاده ضرری دوقونیور.

ظلم واستبدادك بویله شدتله دوامی واصلاحات موعوده نك تأخیر اجراسی ضعف وانحلال دولتدن استفاده ایتمك آرزوسنده بولنان فرقه لرك جسارتی، شکایتی آرتدیریور. بونلر آوروپا دولتلرینه خطاباً: ترکك اصلاح ملکه قادر اولدیغنی کورمیورسکز. بزی ترك حکومتنك ظلمندن قورتاریکز. بزده بوکون علم مدنیتی تنویر ایدن ضیای حریتدن، نور معارفدن حصه دار اولمق، انسان کبی یاشامق ایستر دیورلر. بوسوزلر تأثیرسز، تهجمسز قالیورمی؟ خرستیانلری حمایه بهانه سیله دولت عثمانیه نك اقسامنه جالیشان روسیایه بر رشتهٔ اعتراض، بروسیلهٔ مداخله اولیور. روسیا سفیری خنکاری کاه تهدید وکاه اغفال ایدهرك روم ایلینك هرطرفه اسلاو رهبان واتحاد جمعیتلری واسطه سیله مکتبلر، مناسترلر یاپدیریور. بالفائده اسلاو نفوذینك ترقیسنی چکمه‌مین و مقاصد سیاسیه لرینه منافی کورن دیکر دولتلر اسلاو اولمایان خرستیانلره ده امتیاز ویرمکنی ایستیورلر. باب عالی عاجز قالیور، استقلال حکومته مضر بعض مساعداتده بولنمغه مجبور اولیور.

سلانیك، یانیه، ادرنه، مناستر ولایتلری هب اجنبی مکتبلری، فرنك واسلاو کلیسالریله دولدی. بو مکتبلرده یالکز علوم و فنون تدریسیله اکتفا اولنمیور. خرستیان جوجقلرینه ترکاردن آرلهمك، عثمانلی حکومتنك اغراضنه جالیشمه یك لزومی ده تعلیم ایدیلیور. اهالیده اتفاق برینه نفاق و افتراق حسلری پیدا اولیور.

حکومت بونی بیلمیورمی؟ ماکدونیا اختلال قومیه‌سنك اوج سیلدیری روم ایلیده بویوك برقیامه حاضرلاندیغنی ایشیتمیورمی؟ وقتیله بلغارستانك وصوکرا کریدك هب بوکی عصیانلرله صارصیله صارصیله یزدن قوپارلدیغنی تخطر ایتمیورمی؟ بیلیورسه، تخطر ایلیورسه تهلکه نك اوکی آلمق ایچون نه یاپیور؟ ویا نه یاپمق عزمنده بولنیور؟

حدوده عسکر کوندرمك، قوهٔ جبریه ایله عصیانی تسکین ایلهمك تأمین آسایشه کافی برتدبیر اولمدیغنی آجی تجربه لرله کورمك، آکلامق. صاغلام ایش کورمك ایسته‌ین حکومت فلانك، شکایتك آسیابی آراملی، اختلال وقتالی وقوعبولمازدن اوّل ادراك ایدرك منعه جالیشملیدر. آوروپا دولتلری یزدن ادارهٔ حاضره نك اصلاحنی ایستیورلر، رسمی تطفلر، ده حکومتمزلك قیدسزلغندن، عطالت عنودانه سندن شکایت ایلیورلر. روسیه وبلغار حکومتلری بیله یزه ترقی و تمدن درسی ویرمکه قالقیشیورلر. کچن روس محاربه سنك ده بویله اخطارلرله باشلادیغی اونوتمامالی‌یز.

موسیو وك، بلغارك وتونن اجنبی حکومتلرینك تکلیفاسده غرض و سؤنیت بولندیغی فرض ایدلسه بیله بونلر یزه فائدیرشی توصیه ایتمیورلر، مملکتی اصلاح ایدیکز، یعنی اویکز قوقیور، یوتمغن هر کس ازعاج ایدیور، بیسلکی قالدیریکز، اویکزی تمیزلهیکز دیورلر. بویله آغیر بر سوزلشه هدف اولمق، سبیت ویرمك بیله دولته عیب دکلیدر؟

اصلاحاتك مطلق دول معظمه سفراسی طرفندن ویریلن لایحه لر، موافق اولمسی لازمکلمز. بلکه موافق اولمامسی حقمزده خبرلیدر. مطلوب اولان بنی مملکتك وزمانك احتیاجنه کوره بعض تیسقات مهمه نك اجرا ایدلمیدر. حکومت کندیلکندن هیچ برشی یاپمدیغی ایچون آوروپا یزدن براین معاهدهٔ سنك وسفرا لایحه سنك اجرای احکامنی طلب ایدیور. حکومت اکر اصلاحات لازمه یی مهما امکن اجرا ایتمش اولسه دول معظمه نك باب عالی یه برده یه حکی قالماز. وبلکه باب عالینك دول معظمه دن شکایته وبراین معاهده سنك بزه نافع اولان مادهلرینك نه ایچون اجرا ایدلمدیکنی صورمغه حقی اولور.

پادشاه یاشیورمی؟ ولایاته قومسیون کوندرمکله برایش کوردم صانیور. عبد الحمیدی بوطندن، بو عنادجاهلانه دن وازکچیرمك لازمدر.

بزم فکرنزه کوره امنك سلامتی، سعادتی جدی برصورتده تأمین امنك ایچون اعیان ومبعوثان مجلسلرینك کشادندن باشقه چاره کوقدر. لکن بوکا مادام که پادشاهك اوهامی مانع اولیور ومادام که طالع ناسازملت بو دورك صوکی جانوق کیریور، شمدیلك اجراسی ممکن ومقتضی اولان بعض تدابیرده باری قصور ایدلمهملیدر.

حکومت سنیه نك نظر دقتنه عرض ایتمك ایسته‌دیکمز تدابیرك الاهملری شو الردر: (۱) قومیته لرك تحریکاته میدان ویرمه‌مك ایچون حدودلرده زیاده عسکر بولندیرملی، فقط عسکری کویلردن جبراً ذخیره آلمق احتیاجندن قورتارمغه قیلهلیدر. (۲) اجنبیلر، بالخصوص قوهٔ عسکریه نك اوراده بولنمسی مقاصد خائنانه لری اجرایه مانع کورن دشمنلر اوقاق یر خطالی بویوله رك عسکر یتزی حرسزلغنه یاپمامکر لکله اتهام ایدیورلر. (۳) برقاچ مهم محله باب عالینك انتخاب وقراریله مقتدر وناموسلی مأمورلر کوندرلیدر. (۴) والیلرك، اردو قوماندانلرینی قانون داخلنده حرکت ایتمك شرطیله سربست براقلیسدر. (٥) ولایتلرده اشراف واعیانك رأیندن استفاده ایتمك ایچون ولایت نظامنامه سنی موقع اجرایه قویلیدر. (٦) ولایاته کوندریله جك اوامر وتبلیغات مهمه نك کافه‌سی مجلس وکلاده تحت تدقیق وقراره آتمیدر.

سیرای مداخله سندن هیچ بر فائده حاصل اولمدیغی یکرمی بش سنه تجربه ایدلدی ، برسنه ده باب عالی واسطه سیله ایش کورلسون ، باقه بر ناصل اولور .

مقالهٔ مخصوصه

قدر ...

« لیس للانسان الا ماسعی »

عثمانلی دولتی انقراض اوجورومنه دوغری یووارلانیور . عثمانلیلر یوکونده مسعود دکلدرلر . براز احوال جهانی کورمك ایسته ینلر ایچر یسنده ، بو حقایق اوکر نمه ین همان هیچ قلمادی . هرحال وحادثه یه سبب ویا اسباب بولوندیغی قبول ایدنلر ایچون بونلرك ده سبب ویا اسبابی بولونمق اقتضایدر . عثمانلی دولتی داخلنده کی اجناس ومذاهب مختلفه اعضایندن اکثریتی تشکیل ایدن مسلمانلرك جوعی یوحادثه وحاله یك بسیط ویکانه سبب بولمقده درلر : قدر ...

فی الحقیقه اسلامیتك عقایدندن بری ده قضا وقدره ایمان ایتمکدر . فقط « قضا وقدر مسئله سی » ، مسئلهٔ مشکل الحلی کرك اسلامیتده ، کرکسه اوندن اوّل کلن ادیان ومذاهب فلسفیه ایله ، اوندن صوکرا ظهور ایدن متکرین وفلاسفه عندنده ، قطعی بر صورتده حل اولونامامشدر ، دینه بیلیر .

علمای اسلام ، بوبابده کی تدقیقات وتفکرات عمیقه لری ومباحثات شدیده لرنی نتیجه سی ، هنوز زمان سعادتدن یك اوزاقلاشامامش ایکن بیله ، « قدریه » وَ « معتزله » نامیله یکدیکریتك ضدی ایکی فرقه یه آیرلمشدی . قدریه یاخود جبریه دیدکلری مذهب سالکینی بشرده هیچ بر ارادهٔ واقتدار کورمیور ، انسانی قدر الله برماشینهٔ بی اختیار تصور ایله یوره ، معتزله ایسه ، بالعکس ، انسانی اراده سنده مختار وهر اراده ایتدیکی شیٔ اجراده صاحب اقتدار قبول یعنی جناب خالقك مخلوقاتی بالجمله اراده وافعالنده تماما حر وسربست براقدیغنی ومخلوقك اراده سیله افعالنی خلق وایجاد ایله دیکنی ادعا ایدیوردی . اهل سنت یعنی مذهب ماتریدی منسوبینی بو ایکی ادعا نی رد ایله وسطی برحالی ، محلوقده « ارادهٔ جزئیه » نك وجودینی قبول ایله دیلر : انسان ، بر فعلك اجراسنی اراده ایدر ، وجناب خالق ، اوفعلی خلق ایلر .

دولت عثمانیه داخلنده کی مسلمانلر ، اعتقادات ظاهریه لریله اهل سنت وجماعتدن ایسه لرده حقیقتده « مذهب جبریه یه منسوبدرلر ، دینه بیلیر . چونکه ، ارادهٔ جزئیه ایله اونك نتیجه سی اولان اختیار واقتدار شخصیدن زیاده جبریونك قبولی وجه ایله قدرك ، یعنی اراده ، اختیار واقتدار شخصی یه محل براقیه حق صورتده کی ، قدرت تامه سنه اعتقاد ایدرلر . یونکجوندر ، که بالجمله حادثات کائنات کی دولتلرینك انقراضی ، کندیلرینك سعادتسزلکی ده قدره ، مجرد قدره اسناد ایدرلر . اعتقاد ده مذهبی اهل سنت وجماعت اولان برمسلم ایچون بویوله اعتقاد ایسه جائز دکادر .

***

صوك زمانلرده قدر فکری یکی بر لباس ایله تجلی ایتدی . بعض ذوات ، « قدر » یرینه « پادشاه » قویدیلر ، دولتك انقراضنه ، عثمانلیلرك سعادتسزلکنه سبب یکانه پادشاه ، دها دوغریسی ۲۶ سنه درحکم سورن « عبد الحمید » در ، دیدیلر ...

علی العموم حیات اجتماعیه ده اشخاص مهمه نك نفوذی ، تأثیری پك مهم اولدیغی انکار ایدیله مز ، حتی بعض متفکرین ، حادثات تاریخیه یی ، ذوات مهمه تأثیریله تفسیر ایتمك یولنده اورته یه نظریات سیله قونمشلردر . باخصوص تورکلرك رئیسلرینه اطاعتی ، تورك روساسنك افراد ملتی اوزرنده کی نفوذ عظیمی ده بالطبع ، بوتأثیری آرتدیرمه یه یارار . بناءً علیه ، عبد الحمیدك ، بوتون اجدادی کبی تحت حکمنده کی افراده وبالخاصه تورکلره تأثیری دوقونمش اولدیغی شبهه سزدر . لکن بوتأثیر ، نه قدر عظیم اعتبار ایدیلیرسه ایدیلسین ، فوجه بر هیأت بشریه نك احوال روحیه سنی ، طبایع اصلیه سنی ، امور اقتصادیه واجتماعیه سنی تغییر ویر دولتلك ماضیسنی ، حالی واستقبالنی ، خلاصه بوتون حیاتی تبدیل ایده جك قدر یووك وقوتلی اولامازمز . عثمانلی دولتلك انقراضنه ، عثمانلیلرك سعادتسزلکنه اسباب سائره آرامق لازمدر . « قدر » ، « پادشاه » اسمنی ویرمك کشف اسبابده جوق ایلریله مك صایبلامازمز .

***

غایهٔ حیات ، مقصود وجود ، عقل بشر ایچون بیلنمسی امکانسز دینه جك قدر قراکلق وَمجهول ایسه ده ، ثالثترین ادیان ومؤسسین مذاهب فلسفیه نك اکثریسی بو مسئلهٔ مغلقه ومظلمه یی وحی والهام وقوهٔ عقل وتفکرایله حل ایتدك ، دیمشلردر . وسائط مختلفه ایله یادارینده ، یاخود دارینده بر بسنده سعادت بولمق ، اکثریسنجه وجودك ، حیاتك مقصود وغایه سی کبی تلقی اولونمشدر .

اشبو غایه یه وصول ایچون توصیه واستعمال اولونان اصول ایکی ضد جهته سائق ، دینه بیلیر : مهد ظهوری هند اولان ادیان وفلسفه حرص وهوسی ، آرزوی حیاتی اولدیرمك خلاصه حیات دنیادن قورتولمق ایله سعادته وصول ممکن اولدیغنی ظن ایدرلر ، « ادیان سامیه ایله فلاسفهٔ غربیه نك جوغی ایسه سعادت دنیویه واخرویه ایچون دنیا ده سعی وترقی بی توصیه ایلرلر .

« لیس للانسان الا ماسعی » بویوره رق ، سعادت دارین ایچون « سعی وی آمر ایدر . نظر عقل ومحاکمه ، دنیاده سعادتی ، هندو وبابیه ، تالیردن زیاده آنغلو ـ ساکسون وباخر ملرده کورمك طننده بولوندیغندن ، سعادت دنیویه یه آنجق سعی وترقی ایله امکان وصولی ، قوله مجبور اولورلر . حالبوکه ، دولت عثمانیه داخلنده بولونان مسلمانلر ، « قدر » ی یاکلش تلقی ایتمکدن دولایی ، سبب مصائب اولمه رق « قدر » ی انهام ایتمکلری کبی سعادتی ده بخش واحسان « قدر » دن بکلرلر . بو واهی امید ایسه سعیلرینك تناقصنه سبب اولور .

بناءً علیه دولت عثمانیه نك انقراضی ، عثمانلیلرك عدم مسعودیتی اسباب مختلفه سندن بری ، بلکه الك مهمی ، « قدر » دکل ، « قدره یاکلش اینمق » ، ارادهٔ جزئیه مزدن استفاده ایتمك ایسته میه رك هر مصیبتی مختلف وجهلرله تجلی ایدن قدره اسناد ایتمك ، وهر نطقی اوندن بکله مکدر (*) سعادتی بولمق ، دولتی انقراضدن قورتارمق ایچون ، ارادهٔ جزئیه مزه کووه نه رك سعی ایتمك ، یعنی کندیمزه تفسیزه مراجعت ایتمك لازمدر .

مصیبت وسعادتی سعی ذاتیمزدن خارج برقونده ، قدر ده ، پادشاهده ... آرامامالی یز .

« نجات وسعادت کندیمز ده در ! »

لا .

:o:

ارمنیلره دائر

مورخین غربدن بری : « سیاسته عینی شیئی دائما سویله مك پك مفید ومهمدر ، جزئی حقیقتی محتوی بر شیٔ تکرار ایدلمك سایه سنده بر مسئله شکلنی آلیر ، هرکس بونك حلیله مشترع اوله جغنی ظن ایدر ونهایت حلی ایچون اوغراشیلیر » دیه یوردی .

ارمنیلرده بو فکری تعقیباً حرکت ایدیورلر . مسئلهٔ اخیره نك اهمیتی اعظامدن صرف نظر ، هر واسطه دن استفاده ایله ، حتی واسطه لر ایجاد ایدرك کندی مسئله لرینی تکرار ایدرلر ، اجتماعلر ، ضیافتلر ، مسامره لرله آوروپا افکار عمومیه سنی طلرینه جلبه چالیشیرلر .

آوروپا ده افکار عمومیه نك سیاست دولیه یه تأثیر عظیمی واردر . بونك تأثیر لرندن بریله مملکتمز پارچه لنه رق یونان حکومتی تشکیل ایدلمش ، دیکر غلیانلیله صوك فلاکتمز ، بالقان حکومتلرینك استقلالی وقوعه کلمشدر . افکار عمومیه نك سیاسته تأثیری آوروپاده اهالینك تنویریهٔ و افکار مختلفه یی نشر وتعمیمه سعی ایدن خصوصی جمعیتلرك تشکیلیله تزایداتمشدر . افکار عمومیه یه استناد ایدن بوکبی غیر رسمی جمعیتلر کیتدکجه نفوذ قازانمقده در . بعضلرینك قرار ولایحه لری کیت کیده حکومات طرفندن حقوق دول قاعده سی اوله رق قبول ایدلمکده ، قوانین مملکت میانینه ادخال اولونمقده در .

آوروپاده بوکره ۱۱ نجی دفعه اوله رق اجتماع ایدن (صلح مؤتمر عمومیسی) ده بووجه ایله غیر رسمی اولمقله برابر حائز اهمیتدر . هرفرصتدن استفاده یه شتابان اولان ارمنیلر مؤتمر مذکوره بوسنه کی اجتماعندن ده استفاده ایده رك آرزو وآمالرینی اظهار

(*) قدرك لطمکار اولمق اوزره اك صوك تجلیسی ده حکومات اجنبیه نك « حرکت معاونکارانه لری » صورتنده در .

ايتمشلر ومؤتمر طرفندن مظهر قبول اولمشلردر .

ارمنی محبی موسیوپیه رکیار طرفندن تقدیم اولونه رق مؤتمر طرفندن قبول اولونان تمنی بر وجه آتیدر :

« ١١ نجی صالح مؤتمر عمومیسی ٩ و ١٠ نجی مؤتمرك تمنیاتی تکرار ایله ، برلین معاهده سنی امضالایان دولتلردن ، مایس ١٨٩٥ تاریخلی اصلاحات لایحه سنك تطبیقی ایله ارمنی مسئله سنی حل ایتمك اوزره « لاهی » ده بر رسمی قونفرانس عقد ایتملرینی مصرانه طلب ایدر . »

مؤتمرك اشبو قراری ایله آوروپادن تطبیقی تمنی ایتدیکی مایس ١٨٩٥ اصلاحات لایحه سی ، ارمنی وقوعاتی اثنا سنده روسیه ، انکلتره وفرانسه نك درسعادت سفیرلری طرفندن آناطولی شرقنده کی آلتی ولایتـه عائد اولمق اوزره تنظیم و تطبیقی باب عالیدن طلب اولونان لایحـه در . بونك بعض نقاطی فائده لی اولمقله برابر بعض جهتلری حقوق حاکمیت دولته منافی بولندن یغندن باب عالی وبابیلدیز طرفندن هیئت عمومیه سیله قبول اولونمامشدر .

في الحقیقه ، اشبو لایحه موجبنجه شرقی آناطولیده شیمدی موجود آلتی ولایتك عددی تنقیص ایدیلرك ولایتلرك مساحهٔ سطحیه لری وواليلرینك نفوذ واقتدارلری تزیید اولنه جق ، والی انتخابندن اول استانبولده کی سفرالك رأیلری استفسار ایدیله جك ، باب عالیدن مستقل اوله رق بر اصلاحات قومیسیونی تشکیل ایدیله رك سفرا دوغرودن دوغرویه بوقومیسیون ایله مخابره ایده بیله جك ، ارمنیلرك بولوندقلری هر ولایتده یکی تشکیلات بابیله رق اونلرك قضا وکوالری دیکر لرندن تفریق اولنه جق ، وتفوس عددینه بیله باقیلمیه رق خرستیان بولونان هر محلده متصرف وقائمقاملرك ثلثی خرستیاندن انتخاب ایدیله جك ایدی .

ارمنیلرك اقوام سائره دن اداره جه بوسبوتون آیرلمالرینی وایلریده امتیاز ویا استقلال کب ایتمه لرینی تسهیل ایده بیله جك وبالخاصه دولت علیه نك استقلال وحاکمیتنه یکی برضربهٔ تعرض حصوله کتیره جك بوتکلیفاتی حکومتمز بالطبع اسعاف ایده مزدی .

فقط هر حالده بر اصلاحات بابیلمق اقتضا ایتدیکی جهتله حکومت عثمانیه کندیسی بر لایحه قلمه آلدی وه ٢٠ تشرین اول ١٨٩٥ ده اصلاحات عمومیه نامیله اعلان ایتدی .

باب عالینك سلطنت عثمانیه نی مخل بومطالبی ردایدوب ، بالخاصه سفرالك لایحه سنی قبول ایده جك یرده کندیلکندن بر اصلاحات نظامنامه سی تنظیم ایده رك سفرایه قبول ایتدیرمسی شایان تقدیر در .

باب عالینك شو حرکتی شایان تقدیر بولیشمز ، استغراب ایدیله سین . بر وجه اعتراف حقیقت ایتمك ، مزیت وقباحتی صاحبنه عطف وتحمیل ایتمك الك بیوك مقدمهٔ تظیمات ، الك امین دلیل ترقیاتدر .

دولت علیه ، شیمه سز هیچ بر زمان بونلرك استقلال وامتیاز لرینه موافقت ایدهرك شرقی آناطولی ده بولونان اقوام سائره نی حکم ونفوذلری تحتنه ترك ایتمیه جکدر . فقط بولوندیغمز حال ضعف ده ، آوروپانك مملکتمز امورینه مداخله ایدهرك آرزوسنی جبراً قبول ایتدیرمسی محتملدر .

کچنده پارسده انعقاد ایدن عثمانلی قونفرانسنده ارمنیلردن بری مداخلهٔ اجنبیه یی رد ایدن اعضایه : « سز مداخله یی ایسته میورسکز ، سلطان حمید ده ایسته میور ! » دیمشدی . سلطان حمیددہ ایسته میور دیه بزم ایسته مکلکمز لازم کلمز ، بر شخصی بوتیقه تعقیب ایتمك ، تخطئه ایتمك ایسته دیکمز ذات ویا اداره سنك هر آق دیدیکنه قارا ! دیمکله اوغراشمیورز ، حسب المسلك کیمسه نك شخصی اوله رق دشمنی دکلز . بز علی العموم مملکتمزك سعادتنه چالیشانلرك دوستی ، سوکیلی وطنمزك دشمنلرینك ، هردورلو حرکات و افعال ایله اونی محو و خرابی یه سوروکله ین ویا سوروکله مك ایسته ینلرك دشمنی یز .

سفرالك لایحه سندن اساساً بك فرقی اولمایوب باب عالی طرفندن بخش ایدیلن تشرین اول اصلاحاتی حقیله تطبیق ایدلدیکی حالده مطلوب امن واستراحتی کافل اوله جغی بدیهی ایکن بونك تطبیقی ایسته یه جك پرده ارمنیلرك الآن دها رسماً وجودی اولمایان بر لایحه نك تطبیقی آرزو ایتملری غریبدر . مع مافیه اولجه تصور و تخیل ایله اعلان و طلب ایتمکلری امتیاز فکرینه نسبتله شیمدیکی بو ظاهری مقصدلری هر حالده معتدلدر . ذاتاً علماً مطالب سائره ده بولونمالری ، امتیاز ایسته مملری بوکون غیر قابلدر . آوروپانك حق اهمیت ذواتی ایچون بسنده بوفکرلرینه طرفدار بولامازلر . چونکه ، بوتون آوروپا ، تام اوچیوز بیك قدر اولدیرولدیکی ادعا ایتدکلری نفوسلرینك ، آناطولینك شرق ولایتلرنده آنجق ٧٦٠ بیکدن عبارت اولدیغنی وممالك عثمانیه نك هیچ بر نقطه سنده اکثریت تشکیل ایده مه دکلرینی اوکرنمشدر . مملکتمزده وقوع بوله جق مهم بر وقعه ، بر حادثه ، بر احتلال بومداخلهنك بالفعل وغایت قوی صورتده وقوعنه سبب اوله بیلیر . وبویله بر مداخله نتیجه سندن دولتمزك یك زیاده ضرر دیده اوله جغی امثالی ایله ثابتدر . یونان ، بوسنه — هرسك ، بلغارستان وکرید احتلالاری هپ مداخلهٔ اجانبی دعوت ایتمش وبو مداخلات تابع معلومهٔ مؤسفه ایله ختامه ایرمشدر .

مملکتمزده احتلالات وفسادات وقوعنی ، سوکیلی وطنمزك پارچه پارچه آیرلمه سنی منع ایچون الك برنجی چاره ، علی العموم اهالیٔ صادقهٔ عثمانیه نك رفاه وترقیسنی تأمین ایله مکدر . فقط بو خصوص آز برزمانده وجود بولامیه جغندن اصل اساس سعیمزی تشکیل ایده جك شو مهم نقطه نی اونوتمامقله برابر ضعفمزدن استفاده ایله عین زمانده منفعت خصوصیه وذلیله لرینه چالیشان دشمنلرینزك ، اجانبك مداخله سنه میدان ویرمه مك ایچون ارمنی وقعه سنك عدم تکررینه المزدن کلدیکی قدر سعی ایتملی یز .

في الحقیقه ، ارمنیلرك احتلال وعصیانلرنده قومیته وتشریاتی تلرینك دخل وتأثیری واردر . فقط تشریات فاسده ، مضر میقروبلرکی مساعد بولدیغی وجود ده اجرای خباثت ایده جکی جهتله ارمنی اهالیٔ صادقه سنك ظلم وتعددن وقایه لرینه ، مظهر عدالت اولمالرینه غیرت اتمه لك ، وقوعات مؤسفه نك عدم حصولنه بك بیوك تأثیری اوله جغی ظن واعتقاد اولونور .

بناءً علیه اول امرده ولایتلرینزده ظلم و تعدی یی رفع ایله بر درجه یه قدر حسن اداره یی تأمین ایده جك وسائطه مراجعت وادارهٔ ولایاتی اصلاحه غیرت ایتملیدر .

ولایات اداره سنك مطلوب ونافع بر صورتده حسن جریانی تأمین ایده جك وسائطدن بری وبالکلیه مهمی ده مستقیم ومعلوماتلی مأمورین استخدامی ، ناموسلی ، فعال ومقتدر والیلر انتخاب و تعیینی . وبالخاصه حکومتمزك حال حاضرده الك بیوك مساعدیسندن بری اولان التماس و رخاوتی ترك ایله سوء حرکاتده بولونانلری شدتله تأدیب ایتمیدر .

بز اوله ظن ایدیبورزکه ، بویولده سعی وغیرت ایتمك اسباب اختلالی محو صورتیله مملکتمزك پارچه پارچه آیرلمه سنه الدن کلدیکی قدر مدافعه وممانعته بالکز پادشاه دکل ، بویوك کوچوك عموم مأمورینمز ، بالجمله اخوان وطنمز مجبور ومدیوندر .

طرابلس غرب رائر

طرابلس غرب یك صوك زمانلرده موفقی ، حالی تهلکه لی بولونمامسنه مبنی ، بنغازینك تحکیمنه وبو سنجاق داخلنده کی طوروق ویومیه مرسالرنده عساکر محافظه بولوندورمقله برابر اهمیت مخصوصه لرندن ناشی ایکیان دائره لری تأسیسنه قرار ویرلدیکی آوروپا عزتلرنده اوقوندی .

طرابلسك محافظه سی لزم ایسه مواد آتیه نك بهمه حال نظر دقته آلمامی انجاب ایدر :

١ — سواحلك محافظه سی ، لیمان اداره لری ایله قابل اولامایوب ، دائما ترصد وظیفه سی اعفا ایده جك وه دشمن ورودنده اوکا قارشی قره ده کی ترتیباتی محافظه ایده جك مستقل وقوتلی برقیولنك اعزامی ،

٢ — طرابلس وبنغازی کی ایکی مهم مرکز آراسنده مخابرات ومعاملات ، اجنبی وایپورلریله وه خاصهٔ ایتالیا وناج دیپنان انکلز قومپانیاسی وایپورلری ایله اولمقده وه مع التأسف شو دور مدیدنده تلغراف بنغازی ایچون خاطره بیله کتیریلمه مکده در . فرانه تلغراف یابیلمق تشبث اولدیغی خبر آلینمش ، اوندن واز کچیلیوب ده ، بالترجیح بنغازی یه وه تونس حدودندہ کی غدامسه طرابلسدن تلغرافدیه همت

اولونملی وَ خصوصیله تونسدن مصر حدودینه قدر اولان اوزون برساحل مطاق تلغراف خطلریله قوشادلیدر .

۳ ـ قره ترجیاتی ایچون یورادہ برنجی درجه مز آنجق اهالینك یوسیوتون محبتی جلب ایچون عدالت و حقانیته صوك درجه رعایت ایتمك و هله مواقعه کیدن ملکی، عسکری تحصیل مأمورلرینك طاقدکاز مطالبه حد جکمك .

٤ ـ استانبول ایله اولهجق مخابرات رسمیه‌نی ممکن مرتبه صیقلاشدیرمق لازم گلن اداره وایورلرینه حصر ایتمك . بو بابده ۱۳۰۸ سنه سنده سجلیاده ایتالیا وایورنده ضایع اولان مقام سرعسکری یوسته جانطه‌سنه مثال ویرمکدن صاقینمایدر .

مکتوب مخصوص

استانبولدن

اولکی مکتوبمده مزه بعض ذوات قوناظری تحری ایدلدیکی صیرا ده شیخ أبو الهدا نك اوینه گیرلدیکی یازمشدم . عالك خانه سی صویغمه ، بیقمه راضی اولان شیخ افندی شیمدی یه قدر باشته لری حقنده رواکوردیکی معامله نك کندیه تطبیق ایدلدیکی گورونجه حسدندن کوبره یه سرایده قیامتلر قوپاردی ، یوتون یرلری ، یلاطری پادشاهك باشنه طوپلایه جغنی سویلر ، خکارلاشه دوشر . شیخك بدعاسنه اوغرایه رق جارپیلمه دن قورتولمز . پالورامه ، یاقورمه ، پاشلاتر . نهایت عالمًا استعمالی قصور ایتمك قرار ویریر . مطلعه زمانی تبعی ایچنده کیتریلن مرصع امتیاز نشانی آلیر ، آلدیغی نیشانه یه رنك أو لقدرمك کوکسنه طاقار .

سلطان ابراهیمك رجعی خراجه سی واردی ، عبدالحمیدك ده یوقاری شیعی وار . بو ایکی پادشاهك احوال وحرکات آراسنده مشابهت اولدیغی کی مقربلرینك حال ودسائسی ده مقصد اعتباریله هالًا برگیدر . حالهٔ حیاتمه ده اولهرکزه مه لری تحی اولونور .

غزته لره مخصوص تبلیغات رسمیه نك أکثریسی ، بیلیرسکز که ، یاسمیه گلیدر . یالکز تاریخی دکشدیریلیر . مثلا بلیرلرمزده « نجم شاهی ، آورویا مکمداراری تلغراف کشیده سیله عرض تبریکات وعبودیت غایت ایدلش اولدیغی ... » دیه‌رك دولت گراه صیرا سنده مصر قومیسری احمد مختار پاشا نك ده اسمی واردی ، یوسته دقت بویوردیکزی ، یواسم دوندرن ناصله سیلیش ، جیقارلمش . نجبا عاری پاشانی تلغراف مکمه مش ! یوانسه مکداری تلغرافی دولدیش ؟ گوکل بویا ، هرایکیسنك ده صحیح اولمامسی ایستر .

گچن سنه‌لرده رسمی پاشا سنده مکتب فنون تجریه ناظری فریق حسنی پاشایه فوق العاده التفات ایدلشدی ، یوالقات ، نظر مشتار الیهك أخیراً حس وقی ایدیلن طلبه نی توقیفده هکستوزدیکی خدمت مخصوصه یه مقابل ایدی . یوسکاه اطفای آتا ، اریك آغوش شفقتلرندن جبراً ، قهراً آیرلان حسنی پاشا نك ترکی گچمه دی ، اولمق وقت ایشدی ؟!...

ایکی آی قدر اولویور ، آورویا غزته لرندن بری سلطان مرادك زمانه اولدوردیکی پاز شدی ، گجلرده ولی عهد سلطنت رشاد أفندینك ده وفاتی خبری شایع اولدی ، عبدالحمیدك خسته لغنه دائرلکان ، دوغری هریه یازیلسه عادتدر سفارتلر واسطه سیله درحال تکذیب ایتدیرلیر ، حاکیکه رشاد أفندینك اوغلی خسته‌لی دیرلرده اولی گون دوندی دولاشدی ، نهایت اجنبی غزته لرینه گوندرلن اوقی بر تلغرافله تکذیب ایتدی .

مراد ورشاد اسملرینی تلفظه جسارت ایدنلره بن بر لرده بیله بو وقت خیری خیلی قیل وقال دائی اولدی . گچمی « بویور صحیح دکلدر . پادشاه خلقك فکریتی ، حسیاتی آکلامق ایچون مخصوص اعلان ایتدیر مشدر » دیدی . گچمی « حامی علی وعزت بکاره منسوب سوزیه لی اوج گیشی وارمش ؛ بونلر خارجه‌ده بر فرقه ایله بر لکده رشاد أفندی نی تخته اجلاسه اوغراشیور لرمش ؛ ودها دوغریسی قصارا بر تبدل وقوعنده موفقیتی کندیلرینه عطف ایتدیرمك ایچون رشاد أفندی طرفداری کورونیور لرمش ؛ خنکار بونلرك خدعه سنه آلدانه رق ولی عهدی بوغدیرمش » طنینده بولوندی . بو ایکنجی روایت اوته یه بری یه بایلیر بایتلاز عبد الحمید حوادثی تکذیب ایتدیرمکه مجبور اولدی . آنجق آوروپا غزته لرینه ایکی سطر لق بر تلغراف کوندرمك وبوحوادث نشر ایدن اجنبی مخبرینی بوراداں طرد ایتمکله حقیقت حال آکلاشیلش ، خلقه قناعت گتیریلش اولادی . غزته مخبرینی استانبولدن اخراج‌دنه رشاد أفندی نی سرای محلسندن جیقارمق دهامقبول ایدی « آنجاکه عیان است ، چه حاجت به بیان است »

شئونات

— ماکدونیا احوال وحادثاته دائر معلومات ویرمکده اولان آوروپا غزته لری ، محضا اهالی اسلامیه نی تحریك ایله بر قیام وقوعه کتیرمك وبو صورتله یکه دکلری بر مداخلهٔ اجنبیه نی تسریع ایتمك مقصدیله بلغارلرك نفس سلایکده کی جوامع شریفه ده بر بمب انفجاری — تأثرا وتأدیا شورا ده تسمیم وتحصیل ایتمك ایسته مدیکنی بر صورته — تبعیت ایتمکلریتی دخی نقل ایدیورلر . بزم همزده اولمایان بو غزته لر طرفندن بیله تأیید وتصدیق ایدلمکده اولمسنه کیره ، بو تجاوز نی آدمایه بك أهمیتلی بر صورتده اقناع ایدلش اولدیغندن وکا مقابل أهالی اسلامیه نك غایت مدبرانه ، عاقلانه واحتیاطکارانه حرکت ایتمسی لازمکلیر .

— یکرمی سنه دنبری استانبولده روسیه سفارتی ترجمانلغنده بولونان موسیو ماکسیوف ، بوکره دولت متبوعه سی طرفندن بولغارستان پولتیقه مأمورلغنه تعیین ایدلمشدر . موسیو ماکسیوف ، شرفده کی ملل مختلفه آراسنده بك واسع برحمویت قازانش اولوب ، عبد الحمیدك اوزرنده‌ده بك بویوك نفوذی واردی ، باقه یه دیانمیت آتان أرمنیلرلی توقیف ایتدیرمیه‌ك وایوره‌قدر تشییع یمی سالمًا تخلیص ایدن بو ذاتدر . دائماولان ...

— بو سنه موناقده انعقاد ایدن صلح عمومی قونفرانسه سنه جمعیتز دعوت ایدلمشدی . در حال برینی گوندرمك ممکن اولامادی ، برریاستامه یازلدی . ماکدونیا ده کی بلغار استلال قومیته سی طرفندن آو اتمکده اولان آنش عصیانك معقول وقابل اجرا تدبیر لرله اوکی آیلقدیغی حالده اعلان حربه سبب اولهجق قونفرانسه نك نظر اهمیته عرض ایدلدی . صلح قونفرانسنك وظیفه سی محاربه طویورنده اتخاذ صفه اوغرامقدن زیاده محاربه نك عدم وقوعی اسبابنی آراشدیرمق اولدیغندن دولت عثمانیه یی پارچه لامق وتحتمالی سیمه سی بر طاقم مخالف فرقه لره آیرمق ایچون أهالی نی جنك وجدالله سوق ایدن بلغار وأرمنی استلال قومیته لرینك محل صلح اولان مقصد وأمللرینی تروبجدن ایسه برلین معاهده سی احکامنك بالجمله ولایته تعمیماً اجراسی صورتیله اصلاحات عمومیه فکر . مقدسنه خدمت ومعاونت ایدلمسی لزومی بیلدیریلدی .

— روسیه داخلیه ناظری موسیو سیاکین ، أخیراً پترسبورغده ، ماریا میرابی دروشسکه کره ف دار الفنونی طلبه سندن بر شیره ف نامنده بر کنج طرفندن زه وولور فیودوریه الاف ایدلمشدر . بوشیره ف ، مقتول داخلیه ناظری طرفندن ، أفکار اختلال جویانه استادیله ، مکتبدن طرد ایدیلدیکی ، آلایلردن بریته قید اولونمش وبو صورتله مساکنلق کری قالمش ، استقبالی قیمالش بر کنج اولوب ،

داخلیه ناظری موسیو سیاکینی بوسیله ، یعنی انتقامی آلمق اوزره اولدوغی دیکی بویوك برسکینت دهله بیان واعتراف ایتمش وبرقومیته یه منسوب اولوب اولادیغنه دائر هیچ برشی سویله مه‌مشدر . عموم مطبوعاتك بیانته کوره موسیو سیاکین ساکن وحلیم واجراآت جسیمه دن گریزان بر آدم ایمش . وقت ایدرکن : « بدن بی قتل ایدیورلر . بن گیمه یه بر فنالق ایچه دم ؛ هب مافوقدن آلدیغم أمرلری اجرا ایتدم ! » دیمشدر . سنه سابقده بنه طلبه طرفندن روسیه معارف ناظرینك اولدوراجقی تخطر اولونور . معارف ناظر لاحق ده ، سیاکینك اتلافنی متعاقب ، برلایحه سنك قبول واجرا ایدلمه دیکی بیانه سیله استعفا ایتمشدر .

بوکون وطنزده بیکارچه خلق مسلکندن ، مکتبندن ، أوتدن ، دکاندن زوزله وحقسزیره آیریلمه رق منفاره آتیلمشلردر . عبد الحمیدك داخلیه ناظری ممدوح ایسه نیمه أولر ، بارقلریقمش ، خانمانلر سوندورمش ، وطنزك مفاسد داخلیه سنه عادتا باشلی باشنه علت وآلت اولمش بر شریر اولدیغندن ، موسیو سیاکیندن زیاده کندیسنه یاقیشان بویله بر عاقبتدن قورقمامسی لازم کلیر ....

ـ اوده سادن بیلدیریلدیکنه کوره ، بالقانلرده احوالك فنالشمسندن دولایی ، هرصنفدن برچوق عسکری مفرزه‌لری شمندوفرله رومانیا حدودینه یاقین وَ بسارابیا ده کائن بندر منطقه‌سنه دوغری سوق ایدلمکده ایمش .

تأثر ـ مصرده مطبعهٔ عثمانیه نی تأسیس وَ مشاهیر احرار مزك آثارنی طبع ایله گنج مزوکیتدن قورتاران ردوسلی صالح جمال افندی ، گچن محرمده وطندن آشیانهٔ عائلهدن مهجور ، استبداده ، ظلمه متقر برحالده ترك حیات ایدرك اخوانی تأثرلرده براقدی . « رحمة الله علیه رحمةً واسعةً »

نشریات جدیده

سلاطین عثمانیه — بو عنوان ایله ، محررلر مزدن سوریه میمونی خلیل غانم افندی ایکی جلددن مرکب اولهرق فرانسزجه بر اثر تألیف ونشر ایتمشلردر . ایکی جلدینك بهاسی ۷ فرانق اولوب اداره خانه مزده صاتیلیر . پوسته پاره سی آیریجه گوندریلیر .

بیك برحدیث شریف شرحی — مصر فوق العاده قومیسرلکی باش کاتبی سابق عارف بك مرحومك اثریدر . محل مراجعت : دوقتور نجم الدین عارف بك ، حمزاوی ، مصر .

نه یکلیوز ؟ — بو عنوان ایله محررلر مزدن عبد الحلیم ممدوح بك طرفندن بعض وسایلی سیاسیه یی حاوی بر رساله نشر اولنمشدر . اداره خانه مزده صاتیلیر ، ۱۰ فرانق .

انظار

شورای امته آیونه اولمق ، مقاله گوندرمك وسائر بر ایش ایچون یازمق ایستهین ذوات آتیده کی آدرسلردن هانگیسنه گدیلرسه دها قولای ایسه اوکا مراجعت ایده بیلیرلر .

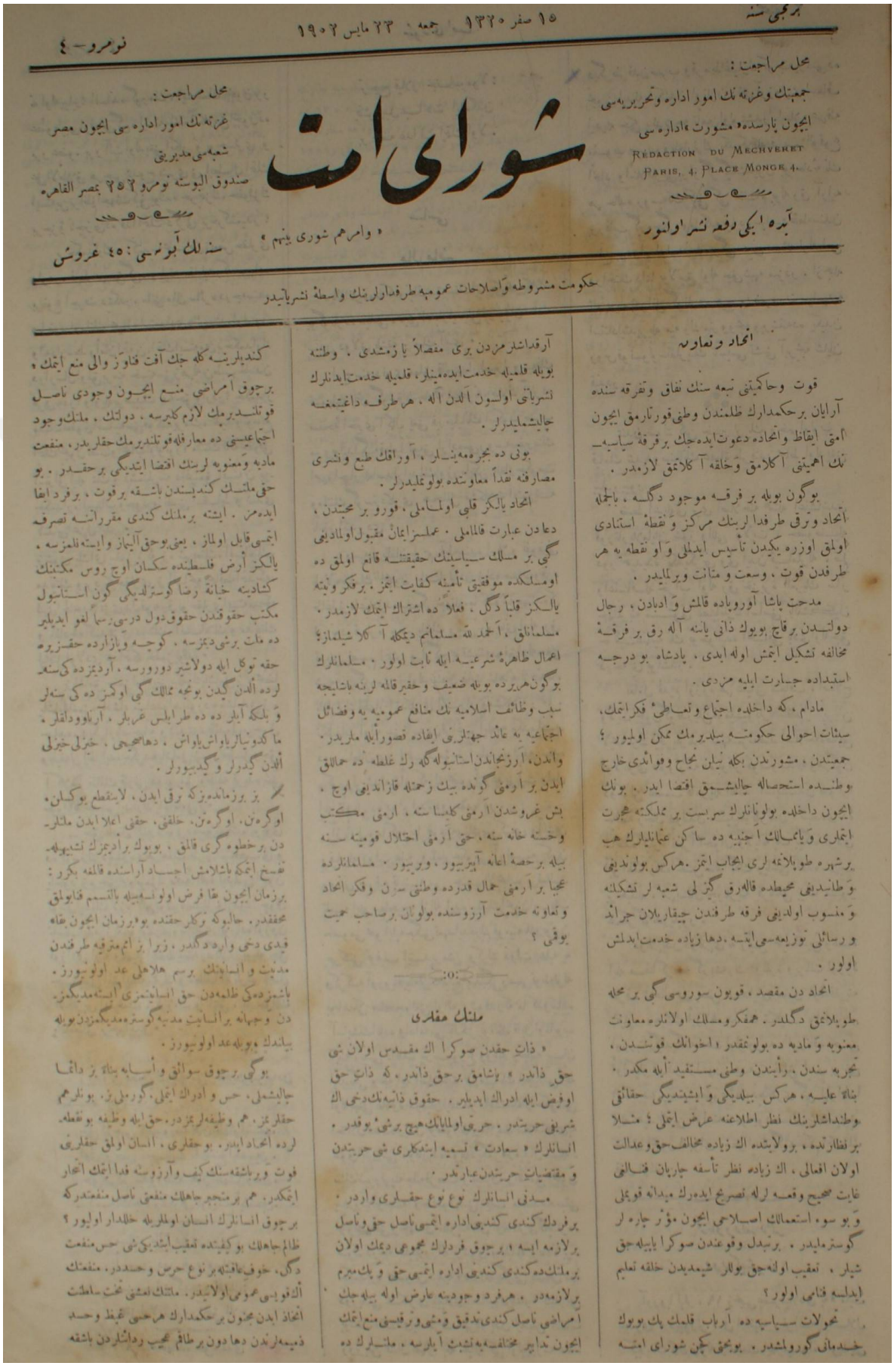
یازیسنه مرکز جمعیت اولان مشورت اداره‌سنه

4 PLACE MONGE 4. PARIS

مصرده مصر شعبه‌سی مدیری احمد صائب بك صندوق البوسته ۲۵۲

مصرده طبع اولونمشدر .

EK-4: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 4.sayı.

برنجی سنه — ۱۵ صفر ۱۳۲۰ جمعه ۲۳ مایس ۱۹۰۲ — نومرو ۴

محل مراجعت :
جمعیتك وغزته نك امور اداره وتحریریه سی
ایچون پارسده مشورت اداره سی
Rédaction du Mechveret
Paris, 4. Place Monge 4.

شورای امت

« وامرهم شوری بینهم »

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

محل مراجعت :
غزته نك امور اداره سی ایچون مصر
شعبه سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه لك آبونه سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه وإصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

اتحاد وتعاون

قوت وحاکمیتی تبعه سنك نفاق وتفرقه سنده آرایان برحکمدارك ظلمندن وطنی قورتارمق ایچون امنی ایقاظ واتحاده دعوت ایده جك برفرقهٔ سیاسیه نك اهمیتی آکلامق وخلقه آکلاتمق لازمدر .

بوگون بویله بر فرقه موجود دگلسه ، بالجمله اتحاد وترقی طرفدارلرینك مرکز وَنقطهٔ استنادی اولمق اوزره یکدن تأسیس ایدلمی وَاو نقطه یه هر طرفدن قوت ، وسعت وَمتانت ویرلمایدر .

مدحت پاشا آوروپاده قالمش وَادبادن ، رجال دولتدن برقاچ بویوك ذاتی یانه آله رق بر فرقهٔ مخالفه تشکیل ایتمش اوله ابدی ، پادشاه بو درجه استبداده جسارت ایلیه مزدی .

مادام ، که داخلده اجتماع وتعاطیٔ فکر ایتمك ، سیئات احوالی حکومته بیلدیرمك ممکن اولمیور ؛ جمعیتدن ، مشوردن بکله نیلان نجاح وفوائدی خارج وطنده استحصاله حاجت اقتضا ایدر . بونك ایچون داخلده بولونانلرك سریست بر ملکته هجرت ایتملری وَیاممالك اجنبیه ده ساکن عثمانلیلرك هب برشهره طوپلانه رق ایجاب ایتمز . هرکس بولوندیغی وَطنیدیغی محیطده فالهرق گزلی شعبه لر تشکیلنه وَمنسوب اولدیغی فرقه طرفدن جیقاریلان جرائد ورسائلی توزیعه سعی ایتسه ، دها زیاده خدمت ایدلش اولور .

اتحاد دن مقصد ، قویون سوروسی گی بر محله طوپلانمق دگلدر . همفکر ومسلك اولانلره معاونت معنویه وَمادیه ده بولونمقدر ، اخوانك قوتندن ، تجربه سندن ، رأیندن وطنی مستفید آیله مکدر . بناءً علیه ، هرکس بیلدیگی وَایشیتدیگی حقائق وطنداشلرینك نظر اطلاعنه عرض ایتملی ؛ مثلا بر نظارتده ، بر ولایتده اك زیاده مخالف حق وعدالت اولان افعالی ، اك زیاده نظر تأسفه جاریان فنالقی غایت صحیح وقعه لرله تصریح ایده رك میدانه قویملی وَبو سوء استعمالك اصلاحی ایچون مؤثر چاره لر گوستریلمیدر . برتبدل وقوعندن صوکرا یاپیله حق شیلر ، تعقیب اولنه حق بولار شیمدیدن خلقه تعلیم ایدلسه فائمی اولور ؟

تحولات سیاسیه ده ارباب قلمك پك بویوك خدماتی گورولمشدر . یونجق بگن شورای امته آرقداشلرمزدن بری مفصلاً یازمشدی . وطنته بویله قلمیله خدمت ایده مینلر ، قلمیله خدمت ایدنلرك نشریاتی اولسون الدن اله ، هر طرفه داغیتمغه چالیشملیدرلر .

بونی ده تجربه مه ینلر ، آوراقك طبع ونشری مصارفه نقداً معاونته بولونملیدرلر .

اتحاد یالکز قلبی اولملی ، قورو بر محبتدن ، دعادن عبارت فالملی . عملسز ایمانك مقبول اولمادیغی گی بر مسلك سیاسینك حقیقتنه قانع اولمق ده اومسلکده موفقیتی تأمینه کفایت ایتمز . برفکر ونیته یالکز قلباً دگل ، فعلاً ده اشتراك ایتمك لازمدر . مسلمانلق ، الحمد لله مسلمانم دیمکله آکلاشیلمازمی ؟ اعمال ظاهرهٔ شرعیه ایله ثابت اولور . مسلمانلرك بوگون هربرده بویله ضعیف وحقیر قالمه لرینه باشلیجه سبب وظائف اسلامیه نك منافع عمومیه یه وفضائل اجتماعیه یه عائد جهتلرینی ایفاده قصور ایله مریدر . واندن ، ارزنجاندن استانبوله گله رك غلطه ده حمالق ایدن بر ارمنی گوندە بیك زحمتله قازاندیغی اوچ ، بش غروشدن ارمنی کلیسه سنه ، ارمنی مکتب وخسته خانه سنه ، حتی ارمنی احتلال قومیته سنه بیله برحصهٔ اعانه آییرییور ، ویرییور . مسلمانلرده مجبا بر ارمنی حال قدرده وطنی سزن وفکر اتحاد وتعاونه خدمت آرزوسنده بولونان برصاحب حمیت بوقمی ؟

:o:

ملتك مقدری

« ذاتِ حقدن صوکرا الك مقدس اولان شی حق ذاتدر » یاشامق برحق ذاتدر ، که ذاتِ حق اوفیض ایله ادراك ایدیلیر . حقوق ذاتیه نك دنیا الك شریفی حریتدر . حریتی اولمایانك هیچ برشیٔ یوقدر . انسانلرك « سعادت » تسمیه ایتدکلری شی حریتدن وَمقتضیات حریتدن عبارتدر .

مدنی انسانلرك نوع نوع حقلری واردر . برفردك کندینی اداره ایتمسی ناصل حق وناصل برلازمه ایسه ، برجوق فردلرك مجموعی دیمك اولان برملتك ده کندینی کندینی اداره ایتمسی حق وَپك مبرم برلازمه در . هرفرد وجودینه عارض اوله بیله جك آمراضی ناصل کندی تدقیق وَمشی وترقیسنی منع ایتمك ایچون تدابیر مخالفه یه تشبث آیلرسه ، ملتلرك ده کندیلرینه کله جك آفت فتاوَز والی منع ایتمك ، برجوق آمراضی منع ایچون وجودی ناصل فوتلندیرمك لازم کلیرسه ، دولتك ، ملتك وجود اجتماعیسنی ده معارفله فوتلندیرمك حقلریدر ، منفعت مادیه وَمعنویه لرینك اقتضا ایتدیگی برحقدر . بو حقی ملتسك کندیسندن باشقه برقوت ، برفرد ایفا ایده مز . ایشته برملتك کندی مقررانه تصرف ایتمسی قابل اولماز ، یعنی بوحق آلیناز وایسته نلمزسه ، یالکز أرض فلسطینده سکسان اوچ روس مکتبنك کشادینه خانهٔ رضا گوسترلدیگی گون استانبول مکتب حقوقندن حقوق دول دینی درسلغو ایدیلیر ده ملت برشی دیمزسه ، کوچه ویازارده حقسزیره حقه توکل ایله دولاشیر دورورسه ، آردیندن ده کی سنه لرده آلدن گیدن بونجه ممالك گی اوکندن ده کی سنه لر وَبلکه آیلر ده طرابلس غربلر ، آرناوودلقلر ، ماکدونیالر یاواش یاواش ، دهاصحیحی ، خیرلی خیرلی آلدن گیدرلر وگیدییورلر .

بز برزمانده بزکه ترقی ایدن ، لایقطع یوکسلن ، اوگرمن ، اوگرمن ، حلقمی ، حقمی اعلا ایدن ملتلردن برخطوه گری قالق ، بویوك برآدیمزك تشییعله نصح ایتمك باشلامش اجساد آراسنده قالمه بکرر : برزمان ایچون بقا فرض اولونسه بیله بالتسمم فناولق محققدر ، حالبوکه وکار حقنده بو برزمان ایچون بقاء قیدی دخی وارد دگلدر ، زیرا بز ایم مترقیه طرفندن مدنیت وانسانیتك برسم هلاهل عد اولونیورز . باشمزده کی ظلمه دن حق انسانیتمزی آیسته مدیگمزدن وَجهانه برانسانیت مدنیه گوسترمه مدیگمزدن بویله بیلندك وبویله عد اولونیورز .

بوگی برجوق سوائق وأسبابه بناءً بز دائما جالیشملی ، حس وادراك ایتملی ، گورملی ، یولرهم حقلرمز ، هم وظیفه لرمزدر ، حق ایله وظیفه بو نقطه لرده اتحاد ایدر . بو حقلری ، انسان اولق حقلریی قوت وبرباشقه سنك کیف وآرزوسنه فدا ایتمك اتحار ایتمکدر ، هم برمتجبر جاهلك منفعتی ناصل منفعتدر که برجوق انسانلرك انسان اولملریله خللدار اولیور ؟ ظالم جاهلك بوکیفیتده تعقیب ایتدیکی شی حس منفعت دگل ، خوف عاقبته برنوع حرص وحسددر ، منفعتك آلچقویسی عمومی اولاتیدر . ملتك نعشی تحت سلطت اتحاد ایدن محزون برحکمدارك هرحسی غیظ وحسد ذمیمه لرندن دها دون برطاقم مجیب رداشلردن باشقه

ته اوله بیلیر؟ انسانده گورمك ، ایشیتمك ایچون بر عضو طبیعی اولدیغی گبی ، ایشتمك ، آكلامق ایچون ده بر عضو ، بر آلت اولدیغنی انكار و بوحسلری و علی الاطلاق هرحس ممدوح بشری نی ابطال ایتمك ایسته مین بر اظم اجهلك كبی بولنده حر جمزك ، حقوقزك برحرز و تاجیزی ده فدا ایتمك دگرلی برحركتمیدر ؟

برحكمدار ایشده ، كندیسه مخصوص ، بعض حقلری واودر ، فقط هرحق گبی ، وظیفه مقابلیدركه بوراده برنوع اجرت دیمكدر . مائی ملل سائره درجه سنده وياخود اوملتك محیط واستعدادی دائره سنده اولسون وایه دارسعد وآمان ایتمه مین ، ایتمك ایسته مین برحكمدارك دوارسان اولق بریسه خسته سنی زهرهلین طبیب خاسته دن فرقی نه در ؟ واویله بر طبیبك نه یه حقی وار در ؟ حكمدار ملتك حقوق انسانیه سنی قوتلندیرمك ، تأمید وتوسیع ایتمك ایچون نصب وانتخاب اولونور ، ملتك كافهٔ حقوقنی استراق ایله ملت و دشمنلریله داغتمق ایسته مین بر حكمدار ، أسباب وجود و نصبی اسقاط و كندی كندینی عزل ایدر .

بزشوفی بك أی بیلملی بزكه یزه شریعتك ، انسانیتك ، مدنیتك ویردیگی حقلری بز انسانجه محافظه ایتمدكجه ، لدی الحاجه جانمزی بدل قویه رق بوحقلری ایسته مدكجه و آلمادقجه كندیمزی دیانتك ، انسانیتك و مدنیتك لیاقتلی أولادی عداتمكه حقمز یوقدر .

بزپادشاهمز حفظ اولسه یغنی بیله رك پادشاهلی بز ، محضا پادشاهمقامزه پادشاه مساعده ایدیبوردیه پادشاهلی بز . حیاتده ، دیگر أرباب حیاته وكندیمزه قائده لی برحقوق وظیفه لر اعطا ایده جگز دیه پادشاهلی بز ، برحقسز وحقی آكلامازظالمك قارنی توبورمق وظیفه فریده سنی حیوانانه غدیس ایده رك پادشاهلی بز .

ــ حق ناصل آلینیر ، بوقی ده سویله یك ، بویولی ده گوسترك دیلیرسه هرحقك طرز استحصالی و یاخود یزم حق عمومیمزك دفعهً الله ایدلمسی ایچون توسل ایدلك لازم گلن یولار ، سیلر واردر . حیوق تأسف ایده رزكه بویولاری ، سیلری بوراده اوزون اوزادی ارائه وتمهید ایلمك مقتدرگلز . بویله حق حیاتیمزی آلق ایسته مكدر و مطلقا آلانلرك ناصل آلدقلرینی ایشتمك ، گورمك و یاپقق ، بو سؤالك یك معقالی برجوابیدر .

* * *

زیرده كی قطعه لرك جمله سی احادیث شریفه دن استنباط اولونمشدر :

حق كیم حس ایدیبورسه همان اظهار ایتسین ،
اولی برحس حیاتك ابهمنع أیلمسین .
حق هركیم بیلیورسه همان اظهار ایتسین ،
گیمسه نك جاه و شكوهی اولی منع أیلمسین .

مسلك عالی ذكا دن سزی ،
أیلمسین دور نفود وسلاح ،
سزیومونت گیدیشه باقیلك :
عقل اولانلر بولور آنجق فلاح .

هرشیئه جهانده حق وعدلی

ترجیح قیلار جناب مولا :
یتمش بیل عبادت ایلمكدن
بر لحظه عدالت ایتمك اولا .

سیاسی

مال حاضر

بالقانلرده ما كدونیا قومیته سنك ایتدیگی تحریكات ، بوگونلرده سیاسی ـ دینی اعتبار ایدیلن فیرمیلیان حادثه سندن دولانی باشقه بر رنك آلدی .

اوچ سنه دنبری معلق قلوب آراصیر اروسیه نك تسویله باش گوسترن حادثهٔ مجونه یه صوك آیلرده صفحهٔ اخیری اكمال یعنی فیرمیلیانك اسكوب ضرب متروپولیدلگنه قطعیاً تعیینی اراده سی روسیه سفیرینك امرواجباریله اصدار ایدلك اوزره ایكن بلغار حكومت وملتك گوستردكلری هیجانلی مشكلات ایشی بنسه تأخیر ایتدیردی .

روسیه ، بالقان یاریم آطه سنده اسلاو نفوذینی پارلاتمه یلمك ایچون بلغارلردن زیاده ضرب وقره طاغلیلره اعتماد ایده میدیگی جهتله ، ماكدونیا جهتنده كی اورتودوقسلره برصربلنك رئیس روحانی اولهرق تعیینی تصمیم ایتمش و ارگیچ بونشیته موفق اولهجقی شبهه سز گورمش اولدیندن ذات شاهانه زدنده ، بلغارلرك اظهار ایتدكلری اغبرار ومشكلاته رغماً ، تكلیفات أولیه سنی تأییددن فراغت أیلهمه مكده ایسه ده ، سلطان عبد الحمید مؤخراً بلغار بولتیقه سنده كورولن شدتدن أوركمك مجبوراً وعدینی لیت ولعل ایله تأویل ده دوام ایده دورمقده در .

آز أول ، ماكدونیا قومیته سنك صوكنجی وآنشین برقیامیله دولت علیه و بلغار حكومتی آراسنه كیرن برودتی صوفیه قاینه سی حسب الایجاب برفعالیت تامه ایله سطحجه ازاله ایده یلمك ایچون اسباب خصومتی محو أیلیه جكنی تعهد ایده رك قومیته نك بونون حركاتنی توقیف ایتدیرمش وكرك دولت علیه یه وكرك آوروپا قاینه لرینه تبلیغ ایتدیگی رسمی نوطه لرله بویله ده كی صاحجولغنی ارائه وشوقدركه ماكدونیاده آسایشك اعاده وادامه سی بالكز بونكله قابل اولمایوب قاینه رئیسی دافك پترسبورغ وویانه رجالنه بیان ایتدیگی وجه ایله اصلاحات لازمه نك اجراسی ایله اولهجقی علاوة درمیان ایتمشدر ، ایشته بلغار حكومتی اختلال شدتكاریدن بوصورتله برملایمت أثناسنده كاریه سوق ایدن شی ، بوقاریده سویله دیگمز فیرمیلیان مسئله سنك ضرورلرینه حلهٔ فرصت و میدان براقه مق ایچون بیلدیرك توجه وخشونتدیسنی جلب مقصدینه مبتنی اولوب ، حتی برجهتدن أملارینه نائل اولدقلری گبجلرده صوك درجه ملایمپرورانه برشوق وغلیانله وعادتاً بر حكمداره مخصوص دیدبه ودارانله یگرمی بشنجی سنهٔ دوریه سی تشكلری بایبلان استانبول بلغار اكسارخی یوسف افندی یه طرف شهریاریدن ایدیلن التفات وبدیلن نشان عثمانی ایله عیان گبی اولونورسه ده ،

دیگر طرفدن ضرب وقره طاغلیلرك كوجندیرلمسی ده تجویز ایدیله دیكندن اونلرن دخی آرزولری اسعاف ایدیله جكی بیلدیرجه تأمین اولونمشدر . اسلاو عرقنه منسوب ضرب وبلغارلرك یكدیگریله قریب الوقوع اتحاد وائتلافلرینی براز گرگینلشدیرن بو حادثه نك هر حالده روسیه نك كیفی گبی ختام بوله رق آرایه برقابت گیره جكی وما كدونیا ده سیاست نقطه سندن صلح بردوام اولسه بیله بوگبی دینی مسئله لرله امن وراحتك دائما بولانیق اوله جغی شبهه سزدر . ازجمله تام بویله بحرانلی گونلرده هیچ بر ضرورت سیاسیه یه استنادایتدیریله میه رك متروونچه وپرشتنه ده یكیدن روس قونسولوسلرینك تأسیسی تشبثی آیریجه شایان قیددر .

* * *

یتمدن صوك گلن خبر لریك وخیم اولوب ، قیامك شدیدوصنعانك عصاة طرفندن محاط اولدیغنی بیلدیرییور .

ضبط ایدیله لی بری اصلاحنه همتله اغتشاشدن قورتاریلامایان شوز والای ولایت ، خصوصیله دور حمیدیه یكدیگرینی ولی ایدن قیاملرله ، ظلم واعتسافله خراب اوله رق جزیرة العربك سائر جهتلرینه مستولی عصیانلرك أساسنی بالتشكیل حاكمیت عثمانیه نك بوحوالیده انخسافنی بادی اوله جق درجه یی بولمشدر .

تعامل قدیم اوزره هر غلیانی متعاقب ، اصلاح ولایت ایچون گوندریلن قومیسیونلرله تنظیم ایتدیریلن لایحه لرك ایچریلرنده شبهه سز مقصد اصلاحه مطابق اولانلری ده وارسه ده بونلر قوت وشدتله وهرگون دوكولن عصمت قانلریله اعادهٔ آسایشدن صوكرا حافظهٔ رجال دولتدن سیلیندكارندن ، شیمدی ده سابقده كیره نظراً احوال ولایاته پك بیگانه اولان أبو الهدا زاده حسن خالد بگ ریاستی آلتنده غریب بر هیئته ، عربستان چوللرینه قربانلق بیك بشیوز عسكر گوندریلیور .

دوغریدن دوغری یه رئیس حمیدالدین وعصاة ایله مذاكره گیریشه رك اونلره ویرلمك اوزره طرف شاهانه دن بعض هدایانی حامل اولدقلرینه باقیلور وهیئك أبو الهدا نك تكلیف والحاحی اوزرینه گیدیكنه دقت اولونورسه ، اورتاده حتی أولكلر قدر اولسون جدیته تعلق ایدر بر شی اولمادیغنه وعصر مطبوعاتك دیدكاری گبی أبو الهدا ایله حمید الدین آراسنده موجود مسائل شخصیه یی حل ایچون اجرای سفر ایدلدیگنه حكم ایتمه مك قابل اولماز .

آرناود دلفر دائر

رودكبشوت

آوروپا لیلر ، ١٩ زنجی عصر میلادی یه « مایت عصری » دیبورلر . فی الحقیقه ، فرانسه اختلال كبیرینك كال ولوله وعظمت ایله میدانه قویدیغی

فکر مایت یعنی هر ملتك برطویراغه ، بر وطنه مالك اوله رق رأساً حاکم وصاحب استقلال اولملاسی فکری ، عصر مذکوردہ یك چوق مقلدلر بولمش ، خیلی یاپیله رق آوروپایی آلت اوست ایتمشدر . شیمدیکی آلمانیانك صورت تشکلی ، ایتالیانك استقلالی ، مجار ستانك حال حاضری ، فلمنکدن آریلان بلجیقانك تأسی وَ دولت علیه مزدن افتراق ایدن پارچه لرك وضعیت حاضره لری هب بوفکر مایتك محصولاریدر .

اك طوپلو بولوندقلری اراضیده بیله عموم اهالینك آنجق دورتده برینی تشکیل ایدن آرمنیلرك ادعای واهیلری ، ماکدونیالیلرك معلوم اولان آرزوی دائمیلری ده عین فکره تقلیداً ابداع اولونمشدر .

بوتون قومشولرینی تحریك وتهییج ایده رك تقلبات حصوله کتیرمکه مساعد اولان بوفکر ، الیوم خرستیان آرناوودلردن بعضیلری ده قابیلمش وَ خصوصیله آرناوودلغی بر مستقلمکه ، برمخرج تجارت یاپمق ایسته ین ایتالیانك تأثیر واغواسی ، مملکتده ایش بولامایان بعضی ایتالیانلرك تشویقی ده بوبابده پك چوق خدمت ایتمشدر . ایشته ، آخیراً آوروپا مطبوعات ومحافلنی غریب بر طرزده اشغال ایدن آرناوودلق مسئله سی ، بوصورتله تحدث وَتوسع ایدرك وَاصل وطنپرور آرناوودلرك آمال ونیاتی خلافنه ایتالیا ایله بالاتحاد یکی بر قرالاق تشکلی هوسنه دوشن منفعتجو بعض افتراقچیلر ایشی بوسبوتون ظاهره چیقاره رق تصور قرالاق ایچون قرال تحریبی خیال خامنه بیله قابل مشاردر . قرالاق تاج وتختك فکر بشره الفا ایدیکی حرص وحشمت سوقیله طالع دهنه مك سوداسنی بسله ین وَ آرناوودلرك حریت وسعادتندن زیاده تاریخی براقبالله نصب انظار ایدن ایکی بابانجی ، افترا چیلرك خیالرینه قوت وبرمك ایچون کندیلرینی آرناوودقهرمانی اسکندر بکه نسبت صورتیله قرالاق ایچون نامزد اعلان ایتدیرمشلردر . بونلردن برنجیسی وَفقط دها آغر حرکت ایدنی م . دالوٌه تتا اسمنده ناپولیلی برمارکی درکه ، یورکی قاستریوط اسکندربکك صحیح وکدیرمه یولدن منسوب اولدیغنی ادعا ایده رك حقیقی ایتالیاده اقامت ایدن بوتون آرناوودلره تسلیم وتصدیق ایتدیرمشدر . دیکری وَ عادتا برآرناوودقرالی ایش گبی رسماً آوروپا محافل سیاسیه ومطبوعاتنه تبلیغاتده وَ آرناوودلره ده تلقیناتده بولونان اسپانیانك پتشدیر دیگی دون کیشوتلردن بریدر . بودون کیشوتك ترجمهٔ حالی وآرناوودلقدهه تصور وتخیل ایتدیکی افکاری «آرناوودماتی» نامیله ایتالیانجه منتشر برغزته شویله جه نقل وحکایه ایدیبور :

« فخامتلو دون جیووانی ده آلادرو قاستریوطا قادین جمنندن یورکی قاستر یوط اسکندر بك سلاله سنه منسوبدر . اجدادندن برنس آلادرو ، اوچنجی قارلوس بوربون خدمتنده ایکن ناپولیده اسکندربك عائله سندن بر قادین ایله ازدواج ایدرٌ واهندیسی اسچیله بین حکمدارلغندن آریلدیغی زمان اونکله برلکده اسپانیایه گچر .

« دون جیووانی ۱۸٤٥ سنه سی مایسنك سکزنده قادیقس ولایتی داخلنده (فه ره س ـ Xeres) شهرنده دونمش ، سه ویل دار الفنونده اکمال تحصیل ایتدکدن صوکرا ۲٤ کانون ثانی ۱۸٦۷ ده اسپانیا خارجیه نظارتنه گیرمشدر . ۱۸٦۸ ده ویانه سفارتی معینته ، ٦۷ ده پاریس سفارتی کتابتنه تعیین وبعده بروکسل ولاهه سفارتلرنده استخدام ایدلدکدن صوکرا متوالیاً مصلحکدارلق و۱۸۸۱ ده اورته ایاچیلك رتبه سنی احراز ایده رك اوچ سنه صوکرا بکرش اورته ایاچیلکنه مأمور ایدلمشدر .

« دون جیووانی ، اون ایکنجی آلفونسك وفاتی متعاقب دیپلوماسی بی ترك ایله بارسده اختیاراقامت ایتمش (۱۸۸٦) ، وعین سنه ده پیره نه شمندوفرلری بین الملل قومپسیونه رئیس انتخاب اولونمشدر . السنهٔ مختلفه به آشنا اولوب ، آرناوودجه بی پك آز برزمانده ، بر نچی آیده اوکرنه نمش اولدیغندن شیمدی بولسانی قولایلقله اوقوریوب یازمقده در .

« نفیس بر صورتده مجلد ، غایت مفید ۱۳ بیك کتابی حاوی بر کتابخانه یه مالك وبو صورتله محب کتاب اولمقده کی میل وتحریله مشتهر در .

« آرناوودلر وآرناوودلق ایچون فوق العاده بر محبت ابراز واولرله زیاده سیله اشتغال ایتمکده ، جدی یورکی قاستریوط اسکندر بك نام معظمنك اعلا سی ایچون آرناوود لسانك توسیعنه وآرناوود قومنك ترقیسنه اك زیاده غیرت کوسترن ذاته ویرلمك اوزره سنوی بیك فرانقلی بر مکافات تأسیس وتخصیص ایتمشدر .

« مسلمان ، قاتولیك واورتودوکس آرناوود بکلریله اولان مناسبات صمیمیه سی وبکرش ، صوفیه ، بروکسل وایتالیا ده کی مهاجر لریاننده کی معارف ملیه مرکز لری سایه سنده دون جیووانی ایچون آرناوودلقده بك بویوك بر محبت حصوله کلمشدر .

« ترجمه سی زیرده محرر آرناوود جه شرق الیوم آرناوود لرك دیللرنده متداولدر :

« فخامتلو جیووانی آلادرو قاستریوطا ، امید قوم اولق اوزره مجرد من طرف الله کوندر لمشدر . وطنی اعلا ، آرناوودلغی مدافعه ، وطنپرورلری تسلیه ایچون مبدانه کتیرلمشدر . قرالاق تاجی گیمه سی ، تخت عالی به قعود ایله حکم ایلهمسی ایچون آرناوودلغه اعزامی جنابٌ حقدن نیاز ایده لم . »

افرادندن بری وقتیله اسکندربك عائله سنه منسوب (؟) برقادین ایله ازدواج ایده رك کسب صهریت ایتمش بر فامیلیه منسوب اولان اسپانیالی قاتولیك دون آلادرو ، قرالاق خیال و سوداسیله آرناوود قومنه آز اول بر بیانامه نشر ایتمشدرکه ، بنه مبحوث غریمنك ۳۱ کانون ثانی تاریخلی نسخه سندن مذکور بیانامه نی عیناً نقل ایدیبورز :

« قارداشلرم آرناوود لر ! بش عصر اول اسکندر بك وفاتی ایله زواللی آرناوودلغی قاپلایان ظلمت پرده سی آچیلمغه باشلادی . جناب حق ، غیرتکری تجلی ایتدی . آززمانده آرناوودلق کونشی پارلایه جقدر .

« قومشولر اولان دشمنلر ، سزی آوروپایه اختلاف دینکن ثانی دائما متفرق ، داخلی غوغا لرله مشغول ولسان وادیاتکن محروم اوله رق بیلدیریورلر . وماکدونیاده کی حق جاکیتکری الکار ایله اوراده بلغارلرك ، رومانلرك صربلرك حق بولوندیغی سویله یورلر .

« دشمنلریز نه قدر پالانچیدر ! سزه شرف ویرن بر غیرت مداومه ایله عائله آثبات ایتدیکز ، که قاتولیك ، اورتودوکس ومسلمان هیکز قارداشکز ، برقادنکز وعین وطنك ، بدبخت وسوکیلی آرناوودلغك اولادیکز .

« بکرش ، بروکسل ، صوفیه ، مصر وایتالیا ده کی مهاجر لر محیطرنده جیقان کتب ورسائلی بیکلرله مملکتکزه وعموم عائله توزیع ایده رك اوتوز سنه ایچریسنده ادیاتکزی او درجه پولسلندیکز که یوکون صرب ویلغارلرك ، حق یونانلیلرك شهدیکی ادیباتنه بیله فائقدر .

« اجنبی مکتبلرینه ایدیلن مساعدات وقوانین دولت طرفندن هدف اولدیغکز مشکلاته رغماً ماکدونیا ویر قطعه لری حقنده جاری ذهاب غداری میدانه چیقاردیکز . یورذیل اجنبی مکتبلرینك اعمال مفسدتنه مقابله فعل مقدسی ایچون براشته لم ، آرناوودلغك هرشهر وکوینده لسانیزی اوقوریوب یازمغی تعلیم ایتك ایچون هیئت وسائط واقتداری درجه سنده غیرت ایتمین ، اجنبی مکتبلرینه قارشی طویرغمرده ملی مکتبلر تأسیسنه قلباً ویدناً چالیشه لم . ایشته اوزمان ، مقصدیمزك حاصل اوله جغنه کووه نه بیلیرز .

« قارداشمز آرناوودلر ! عالی ومجمل اوله رق ادامه سنه موفق اولدیغم قاستریوط نامی بکا مقدس وبویوك وظیفه لر یوکله تیور . آرناوودلغك تکمیل شرفلی تاریخنی بو احمده محرردر . بش عمرلق مجادله بواسمده مندمجدر . بووظیفه لرك سزك ایچون نه قدرمهم ومشکل اولدیغنی تقدیر ایدیرم ، فقط الهك وسزك معاونتکزه استناداً بالجمله مسئولیتی درعهده ایله رم .

« جد شاهانه می متقاده اقامه مجبور ایدن بر بدبختلغك نتیجه سی اوله رق دیار غریبده دنیایه کلن آرناوودلغك متواضع بر خادمی ، یورکی قاستریوط اسکندر بکك اوغلی جیووانی قاستریوط کیمه کوندوز ، قلباً وخیالاً سزك شرائط حیاتیه کزله مشغولدر . سزك آلامکزله اولمك الملری ، سزك آرزوواملریکزله اولمك آرزوواملریدر . آوروپا دیپلوماسیسی ، بزم حرکاتیزدن اندیشه ناك دکلدر ، چونکه بوتون حرکاتمز صلحجویانه در . حتی آرزولریمزیوق ، یاشاقه سنك لیاسنی غصب ایتمکه چالیشه یوروز . آرزو واملر ، دنیانك بوتون أقوامی کبی بروطن صاحبی اولمقدر .

« قارداشمز آرناوودلر ! تداعی « الله یزمله در ! » اولسون . اسکندر بکك شرفلی نامی بزم لوای مقدسمزدر . آغزیمزده بونلا اولهرق بوسیاغك کولکه سنده مسلمان ، اورتودوقس ، قاتولیك براشه لم . آرناوودلق وطن کیریمك خادم متواضعی اولان بن ، قانمزك آخرهٔ حیاتی بوایچون ایده یمك محاربهٔ مقدسه ده یانکز ده حرب ایتمکله مشرف اولمق ایسته رم !

ای جسور لر ! ای آرناوودلر ! »

« پاریس ۳۱ کانون ثانی ـ ۱۹۰۲ ـ جیووانی »

کال توکل وخشوع ایله بوتون مسئولیتی اوزرینه آلان دونجی جیووانی ، عیناً نقل واقتباس ایتدیگمز بو بیانامه سنده ، آرناوودلغی بش عصر دنبری استیلا ایتمش ظلمتك دفعی صورتیله مملکته حیات تازه ویره جك بر محاربهٔ مقدسه دن بحث ایدیبور . خاطر وخیاله گتیریلن شو محاربهٔ مقدسه ، آرناوودلغك کسب استقلال ایتمسی ایچون دولتِ علیه یه قارشی اجرا ایدیله جکمه دون آلادرونك آرناوودلرك فکرینه ، آرناوودلغك منفعت حقیقیه سنه واقف اولمایه رق قولبارده ، آوروپا محفللرنده اسپانیا خولیالریله اجرای سیاست ایتمك ایسته دیکه حکم ایتمك قابل اولمازه .

پارسك معتبر غزته لرندن « غولوا » نك « قولوندن تخت سلطنته » سرلوحه لی مقاله سنده یکی دون کیشوتك فکر ونشیاتی حقنده کی مطالعاتی راقمله ده ، آرناوودلغه دها یاقین بولونه بیلمك ایچون قورقویه متوجهاً حرکت ایده جکی کونلرده کندیسیله اوزون اوزادی به گورو شن « لوفرانسه » غزته سی محرلرندن م . هانری ده هونك نقل استدیکی خاطراتك برقسم مهمی ده نظر تنقیده آلهلم :

« دونی جیووانی دیبورکه : بن سرسری برشو الیه دکلم . نه تورکیایه ، نه ده بالقانلرده صلح وسکونی تأمین ایچون متحد بولونان دول معظمه یه مشکلات ایقاع ایتمك ایسته م . لکن ، بوتون آوروپا مسالمت عمومیه سی ایچون بم توسطم ساعی بالاشیور . مؤخراً بوتی استانبوله بك اعلا آکلاقلرلدن ، اشقودره ، یانیه ، قصوه ولایتلری والیلکی قبول ایدوب ایده میه چکی سلطان نامنه رسماً

صوردیلر . جواب ردوبردم : بو صورتله حرکت ایدیلسه ، دها بویوك خرض وضعلرم اولدیغندن دکل ، بلکه بکلك تکلیف ایدلن مأموریتده ، حاضر لانمقده اولان عوارض تأثیریله ، آرناوودلغك محتاج اولدیغی خدماتی ایفا ایده میه جکمدن ایدی .

« ماکدونیا ، آنطلر ایچریسنده ، باب عالی ، بوولایه دول معظمه یه قارشی اینديکی تعهداتی اجرایه مجبور ومعاهداته تصریح ایدیلن مشروطیت امتیازیه بی ویرمك اوزره در .

شاید سلطان ، طونه ولایتلری غائله اینديکی وکریدی غائله ایله مك تهلکه سنه دوشدیکی کبی ، بوتون ماکدونیا بی ده غائله ایتمك ایسته مزسه وعدلریی ایفا ایتمیدر .

« اوحالده ، باقالم خریطه سنه باقه رك : ماکدونیا مختاریتی ، آرناوودلغك یالطبع مختاریتی ناتج ایدر . ممالك عثمانیه نك اقسام سائره سندن آیری قالدیغمز حالده ، بزه آرتق تورکیا مأمورلرینه تابع پاشالق میز . استانبول ایله دوغرودن دوغرویه محابره ایده مه یز .

« أیر قطعه سنك سریستیسی ، وضعیت جغرافیه دن دولایی ، ماکدونیا نکته مربوطدر . ماکدونیا مختاریتی کبی بزم مختاریتزده کوندهلك ، هفته لق ، بلکه ده آیلق مسئله لر صیراسنه کچمشدر . بو ، برحقیقتدر . »

بیانامه سنده بوتون آرناوودلرله مرلکه دقان دوکه جکلری اعلان وبحیره قارشی آوروپا مسالمت عمومیه سنی اوزرینه آلمق کبی بالابروازانه سردمطالعات ایدن دون کیشوت ، هیچ ده تاریخ عثمانیك آرناوودلره عائد شائلی محافظه کوره میورو ثلثانی مسلمان اولان بو وطنپرور قومك خلافت اسلامیه ودولت عثمانیه نك الك غیرتلی وشجیع مدافعلرندن اولدیغنی دوشونه میور .

آرناوودلر ، دولت عثمانیه نك آوروپا ده کی حیات سیاسیه سنه خاتمه چکمك وتك باشلرینه نائل استقلال اولمق ایچون تورکلرله ایده جکلری محاربه لرندن دکل ، اونلرله آل آله ویروب درك عثمانیلیغك بقای تام وشوکتی اوغرونده دوکدکلری قانلرله مشرف قازانمشلردر .

بوکون بالکز ماکدونیاده ، آرناوودلقده اصلاحات خصوصیه اجراسیله بالقانلرده آسایشك اعاده سنی تصور ایتمك اوزره آنجق کندی اقبال محلی آرقه سندن قوشان منفعتجیلره مخصوص اولوب ، اصل سلامت عمومیه یك بقاسی ایسه ممالك عثمانیه نك هرطرفده مایه حق اصلاحات عمومیه ویوتون خلق آراسنه یایله حق مساوات کامله یه وابسته در .

بالقانلرده آوروپا سیاستی پریشانلغی میدانه کتیرن اوقاق حکم متارکه هیچ یوقدن ضم ایدیله جك برماکدونیا بکلکنی متعاقب ، بر آرناوود فراقلغك حدوثی پك طبیعی بوله رق بویولده قان دوکمك ایسته یه جك ارباب عقل وحریت یوقدر . خصوصیله ، دولت عثمانیه اداره سنده ایکن بیله آوستریا واینالیا نفوذ وتحکملرینك الهٔ اینديکی تفرقه وتفاقلردن عبرت آلینه رق ، استقلال اوغورنده چالیشایلرکن عثمانیلردن آیریلنجه بیسله قرالقدن زیاده اوز درلرینه بولیکی حکومت حکم ونفوذینك مسلط اولهجغی احوال طبیعیه دن بولوندیغی جهتله آرناوودلر هیچ بروقت خلافت وسلطنت عالیه نك قانه بازلرینه اجسادلرینی وقتیله اسکندر بك عائله سنه منسوب برقادین ایله ازدواج ایدن اسپانیادون کیشوتلك ونه ده ریسیونی تاریبالادی قوماندانسیله آرناوودلغه قومیته لر سوق ایتمك ایسته ین م . دالونه متانك اغفالات ومدعیاتنه قاپیلمازلر .

فرض محال اولهرق آرناوودلر ، استقلال سوداسنه دوشسه لرسیله کندیلرینه حکمدار اولق اوزره (١٦٠٠٠٠٠) نفوس ایچرسنده آنجق ٣٠٠ بیك کشینك دینه منسوب براجنبی نی انتخاب ایتمه جکلری امر طبیعیدر . غریب غریب ادعالرایله انظار عمومیه یی اوزرلرینه جلب ایدهرك وطنمزك مهم بربارچه سنك کندی حسابلرینه استقلالی بوزندن ادبارینی حاضر له مق قصدنده بولونانلرك فکر وبتاری تماماً آکلاشیلمقدن صوکرا ایچه بیله لم که ، آرناوودلغك سعادتی بالافتراق کوچوك بربالقان حکومتی شکلنه کیرمکله تمکن ومتصور اولهمایوب ، بلکه اصلاح ایدلمش . کسب قوت وانتظام ایدهرك حیات سیاسیه سی تأمین اولونمش بردولت عثمانیه نك اقسام اصلیه ومهمه سندن برینی تشکیل ایتمکله قابلدر . بناءعلیه ، اونلرده دیگر حقیقی وطنپرور عثمانیلرله برلکده دولتمزك ، وطنمزك اصلاح احوالنه چالیشیرلر وچالیشمالیدرلر .

مکتوب مخصوص :

جنوه دن

بارسده منعقد بکی عثمانیلر قونفرانسك مذاکرات ومنافساتی الآن خاطرلرده بایدار اولوب دورورکن ، جنوه ده بر أرمنی قونفرانسی انعقاد ایتمدی .

آوروپا دار الفنونلرنده بولونان أرمنی طلبه سی تامنسه یلیلان بوشنجی قونفرانسه ده ، بولدن أولکی قونفرانسه لرده اولدیغی کبی ، أرمنی مسئله سی ، ترکیه سی وأدبیاتی اوزرینه بیلی مذاکرات اولهرق رق غایهٔ خیالی یه وصول ایچون یراز آشاغیده ذکر اولنه جق دورت ماده قبول ایدلدی .

محل اجتماع اولق اوزره آلپ اوتلی انتخاب ایدلمشدی .

٣١ مارت پازار ایرته سی آقشامی آلافرانقه ساعت ٩ ده مدعوین طویلاتمقه باشلادی . أرکان ، قادین أرمنیلردن باشقه ، بومیاده اسویچره لی ، ماکدونیالی ، فرانسز و روس رجوق دوات بولونیوردی .

شوراده ، پوراده رسمی اجتماعلرده ، خاصهٔ ایکی آی أول پارسده انعقاد ایدن بکی عثمانیلر قونفرانسه سنده أرمنی وطنداشلرینز ، دولت علیه نك تمامیت ملکیه سنه خلل کلمه مك شرطیله ملتلرینك رفاه وسعادتی استحصاله ساعی کورونمکده بولندقلرینی عالده ، بودفعه اونلك قاپوسنده برهنك تموج ایتمدیکنی أرمنی پازارلغی ، صاقوئی دوناندقلری أرمنی آرمه لری ، بی محابا فوالاندقلری سرایت لسانلرله استقلالکری ایچون چالیشمدقلرینی عاله اعلان ایتمدیلر . قرمزی ، بیاض و بنفشدن مرکب ، غیر مألوف شوعلامت افراد ، بیاض اوزرینه مائلا دیکیلش اون ساتیمتره عرضنده ایکی سیاه قورده لا اوزرلنه کی آلتی یلدز ایله ایتالیا بائدیراسندن تعریف اولونیوردی .

اجتماع صاقوئی ، پازارلر ، ارمه لر وچچکلرله ، حاجلی اصیلش أرمنی اخلاطیلری و محرزلری رسملریله تزیین اولونمشیدی . اوردنده بویوك برلوحه ایله أرمنستان ، حرب وجدال حالنده بولونان أرمنستان ثمثالی کوستریلیوردی .

مرکز قومیته سی مرخصی مالومیان آقندی ، بر نطق افتتاحی ایله قونفرانسك مقصد وتشکلی ، أرمنی طلبه لریك جدال حاضره اوزنادقلری رول تعیین وایضاح ایتمدی ، اوخاصیان آقندی ، برچوق کله ایله حاضروننی سلاملادی . آلمان محرره لرندن مادام فرلان ، جنوه دار الفنونی معلملرندن وارینا وماکدونیا قومیته سی وکیلی رادوف طرفلرندن ده برر نطق اوقوندی . مادام فرلان نطقنده ، یکی أرمنی بارلمنی اوزرینه سوز کتیره رك حاوی اولدیغی قرمزیدن ، بیاض دوکولن بونجه قانلره ، بیاضك ، مسلك سعی وجدالك صافیته ، بشیلك ، أرمنستانك آتی امیده بخشنده دلالت اینديکنی ، سیاه قورده لارك ، علامت ماتم اولدیغنی ، بیاض بیلدیزلرك ایسه ، حریتلری اوغورنده چاریشان ولایاتسه نی کوستردیکنی بیان ایتدی . متعاقباً جنوره معارف مدیری موسیو فاوون ایله فرانسز محرره لرندن بیه رکیار و ماکدونیا قومیته سی رئیسی صرافوفك مکتوب و تلغرافلری اوقوندی .

٦ نیسان پازار اقشامنه قدر تام بر هفته دوام ایدن مذاکرات نتیجه سنده مواد آتیه نك اجرای احکامی تحت قراره الیندی :

١ ـ ایتالیا وآلمانیا نك مخالف مرکزلرنده أرمنیلر لهنه قونفرانسلر یاپیلماسی ؛ ٢ ـ بوآنه قدر لاقید قالان آلمان عالمنده أرمنی مسئله سنی مدافعه ایچون بر غزته تأسیسی چاره سنه باقیلاسی ؛ ٣ ـ آوروپا محررین مشهوره سی طرفندن (أرمنستان وأرمنی مسئله سی) نامیله بویوك براثر تحریر ونشری ؛ (بو اثر ایچون جغرافی شهیر أیزه رقلوه جزائیوندن لومبروزو ، مورخینندن لامبره خت ایله فره ـ دریق یاسسی ، أرنست ناویل ، پاژه ر ، قوالهوسکی ، دیوق ، روس اجتماعیونندن نوروغوف ، ایتالیا اجتماعیونندن لوریا ، قارل فوستکی ، پول هدیس شمیدین وعده مساوتن ایتمشلردر .)

٤ ـ مطبوعات وقونفرانسلر واسطه سیله أرمنیلرلهنه تلقینائده بولونلری ایچون بالجمله ممالك طلبه سنه بربیاننامه ارسالی .

قونفره یونلردن باشقه ، ٢٥ بیك فرانقلق بر بودجه تنظیم وصوك اجتماعنده بش بیك فرانق اعانه جمع ایتمشدر .

مختلف برلردن کلن تبریکلره تشکر ایدیلدیکی ، « پروارمه نیا » غزته سی هیئتیله سائر أرمنی محلرینه ، عین مقصد اوغورنده قان دوکن ماکدونیا قومیته (!) وبوتون ملل مظلومه یه آیریجه عرضی احترام وتأثر ایدلمش ، برقاچ ای أول (بال) ده اجتماع ایله سلطان عبد الحمیده ابراز توجه ومحبت ایدن موسوی قونفره سی حرکاتی تقبیح اولونمشدر .

مذاکراتك دوامی اثناسنده ، أرمنی طلبه لرینك موناقو صلح قونفره سنه اولهرق مرخص تعیین وارسال ایتدکلری پیه ر کیاردن برتلغراف کلدی ، موسیو کیار تلغرافنده ، موناقو قونفره سنك ده ، دوقوزنجی واونبجی قونفره لرکی ، أرمنی مسئله سنی أهمیتله تلقی ایتدیکنی ، بونك حلی و ١٨٩٥ مخطره ـ سنك اجرای چاره سنی دوشونمك اوزره (لاهی) ده رسمی بر قونفره نك تشکیلی ضمننده دول معظمه نزدنده مطالباتده بولونلرجغنی بیان ایدیوردی . بوخبر ، أرمنی وطنداشلرینزك فوق الحد تمنونیتلرینی موجب اولدی .

اجتماعلرك برنده ، سلطان عبد الحمیدك سفیرمنیر وجنوره قونسولوسی حیدربکلره ، أرمنی قونفره سنك عدم انعقادی ایچون صرف مقدرت ایتملرینه دائر اصدار اینديکی أمره تلغرافنده موقع بخته قوندی . عالیجناب وحریتپرور اسویچره ـ لك بو أمر مجنونانه لك اصلا ترویجی جهتنه کیفیه دیکی شکران وحمدانه یادایدلدی .

قونسولوسلغك تعیین اینديکی خفیه لردن بر یهودینك اجرای وظیفه اثناسنده ، بویوك بر قصوره أرمنیلر طرفندن شدتله ضرب وتحقیر وضابطه یه تسلیم اولوندیغی بو آراده ذکره شایاندر .

اخطار

شورای امته آیونه اولق ، مقاله کوندرمك و سائر بر ایش ایچون پارمق ایستهین ذوات آتیده مکی آدرسلرك هاکیسی کندیلرنجه دها قولای ایسه اوکا مراجعت ایده بیلیرلر .

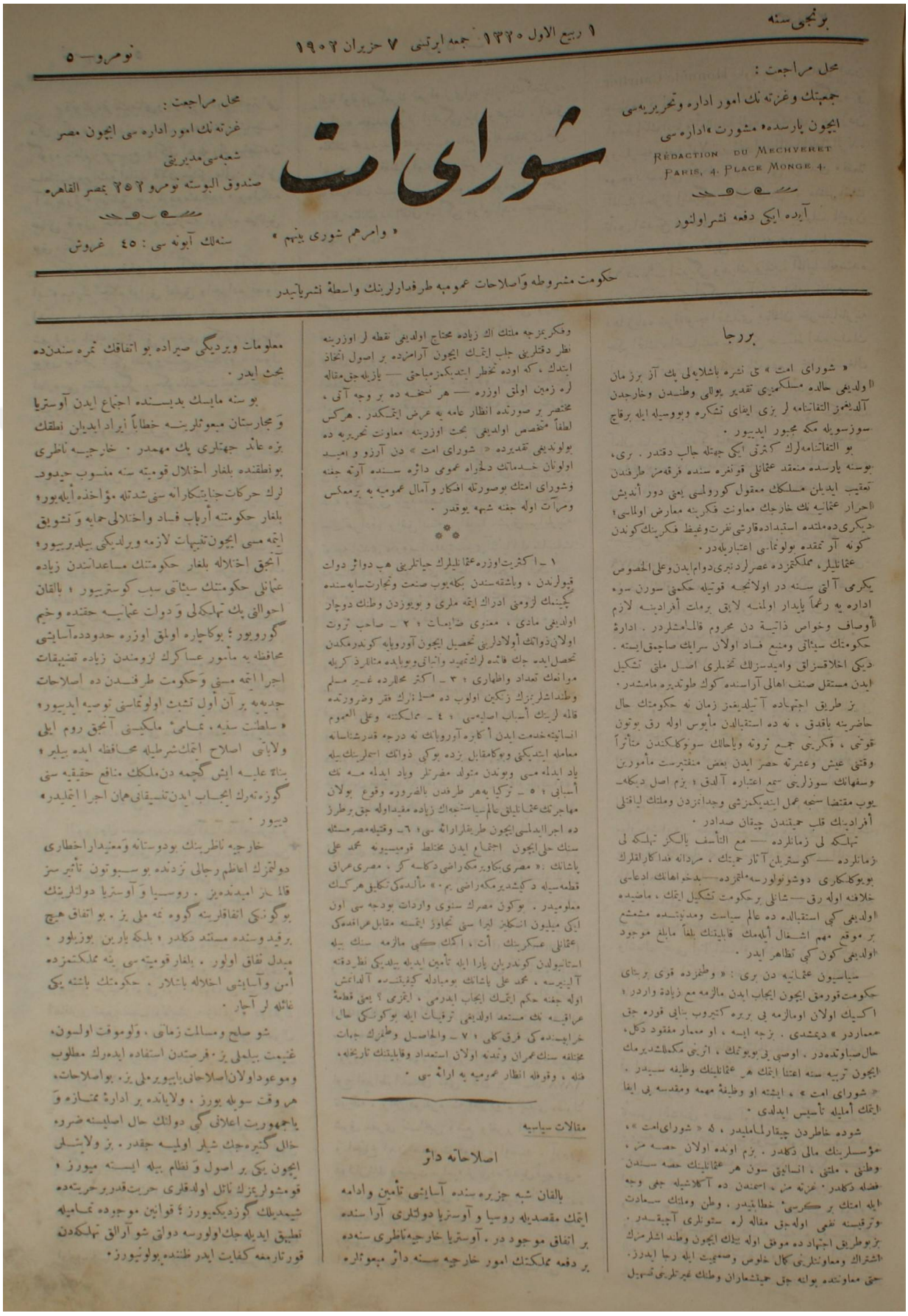
پارسده مرکز جمعیت اولان مشورت اداره سنه

4 PLACE MONGE 4, PARIS

مصرده مصر شعبه سی مدیری احمد صائب بکه صندوق البوسته ٢٥٢

مصرده طبع اولنمشدر

EK-5: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 5.sayı.

بورنجی سنه

۱ ربیع الاول ۱۳۲۰ جمعه ایرتسی ۷ حزیران ۱۹۰۲

نومرو — ۵

محل مراجعت :
جمعیتك وغزته نك امور اداره وتحریریه سی
ایچون پارسده مشورت «اداره سی
RÉDACTION DU MECHVERET
PARIS, 4. PLACE MONGE 4.

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

شورای امت

« وامرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزته نك امور اداره سی ایچون مصر
شعبه سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه لك آبونه سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

بر رجا

« شورای امت » نی نشره باشلایه لی بك آز برزمان اولدیغی حالده مسلکمزی تقدیر یولالی وطنمدن وخارجدن آلدیغمز التفاتنامه لر بزی ایفای تشکره وبووسیله ایله برقاچ سوزسویله مکه مجبور ایدییور .

بو التفاتنامه لرك کثرتی ایکی جهتله جالب دقتدر . بری ، بوسنه پارسده منعقد عثمانلی قونغره سنده فرقه مز طرفندن تعقیب ایدیلن مسلکك معقول کورولمسی یعنی دور أدیدیش احرار عثمانیه نك خارجك معاونت فکریه معارض اولمایی ؛ دیکری ده ملتده استبداده قارشی نفرت وغیظ فکریه نك کوندن کونه آز تمقده بولونمامی اعتباریله در .

عثمانلیلر ، مملکتمزده عصرلردنبری دوام ایدن وعلی الخصوص یکرمی آلتی سنه در اولاغیجه قوتیله حکمنی سورن سوء اداره یه رغماً پایدار اولمنه لایق برمدت أفرادینه لازم أوصاف وخواص ذاتیة دن محروم قالمامشلردر . ادارهٔ حکومتك سیئاتی ومنبع فساد اولان سرایك صاحبی ایسته . دیکی اخلاقسزلق وامیدسزلك تخلیری اصل ملی تشکیل ایدن مستقل صنف اهالی آراسنده کوك طوتدیره مامشدر .

بر طریق اجتهادله آتیدیغمز زمان نه حکومتك حال حاضرینه باقدق ، نه ده استقبالدن مأیوس اولهرق یوتون قوتمی ، فکریمی جمع ترتوه ویاحالك سویوکلکندن متأثراً وقتمی عیش وعشرته حصر ایدن بعض منفتیرست مأمورین وسفهانك سوزلرینی سمع اعتباره آلدق ؛ بزم اصل دیکه یوب مقتضا سنجه عمل ایتدیکمزدنی وجداعزدن وملتك ایقاظی أفرادینك قلب جیتدن چیقان صدادر .

تهلکه لی زمانلرده — مع التأسف بالکز تهلکه لی زمانلرده — کوستریلن آثار جبنك ، مردانه فدا کارلقلرك یوبوکلکلری دوشونولورسه ملتزده — بدخواهانك ادعاسی خلافنه اولهرق — شمالی بر حکومت تشکیل ایتمك ، ماضیده اولدیغی کبی استقباللده ده عالم سیاست ومدنیتنده مشعشع بر موقع مهم اشغال أیلهمك قابلیتنك بلغاً مابلغ موجود اولدیغی کون کبی تظاهر ایدر .

سیاسیون عثمانیه دن بری : « وطنمزده قوی بر بنای حکومت قورمق ایچون ایجاب ایدن مالزمه مع زیادة واردر ؛ اکیك اولان اومالزمه یی بریره کتیروب بنائی فوره جق معمارلردر » دیمشدی . بزجه ایسه ، او معمار مفقود دکل ، حال صباوتده در . اوصی بی بیوتمك ، اترنی مکملشدیرمك ایچون تربیه سنه اعتنا ایتمك هر عثمانلینك وظیفه سیدر . « شورای امت » ، ایشته او وظیفهٔ مهمه ومقدسه یی ایفا ایتمك أمیله تأسیس ایدلدی .

شوده خاطردن چیقارلمامایدر ، که « شورای امت »، مؤسسلرینك مالی دکلدر . بزم اوزده اولان حصه مز ، وطنی ، ملتی ، انسانیتی سون هر عثمانلینك حصه سندن فضله دکلدر . غزته مز ، اسمندن ده آکلاشیلهجی وجه ایله امتك بر کرسی خطابیدر ، وطن وملتك سعادت وترقیسنه نفعی اولهجق مقاله لره سوتونلری آچیقدر . بزبوطریق اجتهاد ده موفق اولهبیلك ایچون وطنداشلرمزك اشتراك ومعاونتلرینی کمال خلوص وصمیمیت ایله رجا ایدرز . حق معاونتده بولنه جق جیتشمزاوزان وطنك غیرتلرینی تسهیل

وفکریمزجه ملتك اك زیاده محتاج اولدیغی نقطه لر اوزرینه نظر دقتلرینی جلب ایتمك ایچون آرامزده بر اصول اتخاذ ایتدك ، که اوده تخطر ایتدیکمز مباحثی — یازیله جق مقاله لره زمین اولمق اوزره — هر نسخه ده بر وجه آتی ، مختصر بر صورتده انظار عامه یه عرض ایتمکدر . هرکس لطفاً مخصص اولدیغی بحث اوزرینه معاونت تحریریه ده بولوندیغی تقدیرده « شورای امت » دن آرزو و امید اولونان خدماتك دلخواه عمومی دائره سنده آتیه جغنه وشورای امتك بوصورتله افکار وآمال عمومیه یه برمعکس ومرآت اولهجغنه شبهه یوقدر .

***

۱ — اکثریت اوزره عثمانیلرك حیاتلرینی هب دوائر دولت قبولندن ، وباشقه سندن بکلهیوب صنعت وتجارت سایه سنده کچینمك لزومنی ادراك ایتمه ملری و بویوزدن وطنك دوچار اولدیغی مادی ، معنوی ضایعات ؛ ۲ — صاحب ثروت اولان ذواتك أولادلرینی تحصیل ایچون آوروپایه کوندرمکدن تحصل ایده جك فائده لرك تمهید واتیانی وبویله ده متالرف کریله موانعك تعداد واظهاری ؛ ۳ — اکثر محالرده غیر مسلم وطنداشلرمزك زکین اولوب ده مسلمانلرك فقر وضرورتنده قاله لرینك أسباب اصلیه سی ؛ ٤ — مملکتنه وعلی العموم انسانیته خدمت ایدن أکابره آوروپانك نه درجه قدرشناسانه معامله ایتدیکنی وبوکا مقابل بزده بوکبی ذواتك احسانلرینك بیله یاد ایدیلمه سی وبویوندن متولد مضرتلر وباد ایدیلمه مه نك أسبابی ؛ ٥ — ترکیا یه هر طرفدن بالضروره وقوع بولان مهاجرتك عثمانلیلر عالم سیاستجه اك زیاده مفید اولهجق بر طرز ده اجرا ایدلمسی ایچون طریقلرارائه سی ؛ ٦ — وقتیله مصر مسئله سنك حلی ایچون اجتماع ایدن مختلط قومیسیونه محمد علی پاشانك : « مصری بکاویرمکه راضی دکلسه کز ، مصری عراق قطعه سیله دکیشدیرمکه راضی بم . » مألده مکی تکلیفی هرکسك معلومیدر . بوکون مصرك سنوی واردات بودجه سی اون ایکی میلیون اسکلیز لیرا سنی تجاوز ایتمسه مقابل هرافنده مکی عثمانلی عسکرینك أت ، اکمك کبی مالزمه سنك بیله استانبولدن کوندریلن پارا ایله تأمین ایدیله بیلدیکی نظر دقته آلدیرمه ، محمد علی پاشانك بومبادله کیفیتنه آلدانمش اولهجغنه حکم ایتمك ایجاب ایدرمی ، ایتمزی ؟ یعنی قطعهٔ عراقیه نك مستعد اولدیغی ترقیات ایله بوکونکی حال خرابیسنده کی فرقی کلی ؛ ۷ — والحاصل وطنمزك جهات مختلفه سنك عمران وتمدنه اولان استعداد وقابلیتنك تاریخلره نقل ، وقوفله انظار عمومیه یه ارائه سی .

مقالات سیاسیه

اصلاحات دائر

بالقان شبه جزیره سنده آسایشی تأمین وادامه ایتمك مقصدیله روسیا و آوسترپا دولتلری آرا سنده بر اتفاق موجود در . آوسترپا خارجیه ناظری سنه ده بر دفعه مملکتك امور خارجیه سنه دائر میعوثلره معلومات ویردیکی صیراده بو اتفاقك ثمره سندن ده بحث ایدر .

بو سنه مایسك بدیسنده اجتماع ایدن آوسترپا وَ مجارستان میعوثلرینه خطاباً ایراد ایدیلن نطقك بزه عائد جهتلری پك مهمدر . خارجیه ناظری بو نطقنده بلغار اختلال قومیته سنه منسوب حیدود ترك حرکات جنایتکارانه سنی شدتله مؤاخذه أیله یور ؛ بلغار حکومتنه أرباب فساد واختلالی حمایه وَ تشویق ایتمه سی ایچون تنبیهات لازمه ویرلدیکی بیلدیریور ؛ آنجق اختلاله بلغار حکومتك مساعدتندن زیاده عثمانلی حکومتك سیئاتی سبب کوستریور ؛ بالقان احوالنی پك تهلکه لی وَ دولت عثمانیه حقنده وخیم کوریور ؛ بوکاچاره اولمق اوزره حدوددهٔ آسایشی محافظه یه مأمور عساکرك لزومندن زیاده تضییقات اجرا ایتمه سنی وَحکومت طرفندن ده اصلاحات جدیده یه بر آن أول تشبث اولونماسنی توصیه ایدییور ؛ « سلطنت سنیه ، تمامیٔ ملکیسنی آنجق روم ایلی ولایاتی اصلاح ایتمك شرطیله محافظه ایده بیلیر ؛ بناءً علیه ایش کچمه دن ملکك منافع حقیقیه سنی کوزه تمرك انجاب ایدن تنسیقاتی همان اجرا اتملیدر » دییور .

خارجیه ناظرینك بودوستانه وَمعتدلراخطاری دولتمزك اعاظم رجالی تردنده بوسیوتون تأثیر سز قالماز امیدندیز . روسیا وَ آوسترپا دولتلرینك بوکونکی اتفاقلرینه کوره نه ملی یز . بو اتفاق هیچ برقید وسنده مستند دکلدر ، بلکه یارین بوزیلور . مبدل نفاق اولور . بلغار قومیته سی یئه مملکتمزده أمن وآسایشی اخلاله باشلار . حکومتك باشته یکی غائله لر آچار .

شو صلح ومسالمت زمانی ، وَلوموقت اولسون ، غنیمت بیلملی یز . فرصتدن استفاده ایدمرك مطلوب وموعود اولان اصلاحاتی یاپیوریملی یز . بو اصلاحات ، هر وقت سویله یورز ، ولایاتده بر ادارهٔ ممتازه وَ یاجمهوریت اعلانی کبی دولتك حال اصلیسنه ضرره خال کتیره جك شیلر اولمیه جقدر . بز ولایتلی ایچون یکی بر اصول وَ نظام بیله ایسته میورز ؛ قومشولرمزك نائل اولدقلری حریت قدر برحریته ده شیمدیلك کوزدیکمیورز ؛ قوانین موجوده تمامیله تطبیق ایدیله جك اولورسه دولتی شو آرالق تهلکه دن قورتارمغه کفایت ایدر ظننده بولونیورز .

بوقانونلر، فرنك مناعی وَیاپوصوك دورك اختراعی دكل. آلق بوزسنه دنبری ملك ودولتك احتیاجنه گوره تنظیم، توسیع واكمال ایدیلهرك سلطنت میراث وَامانت قالان عثمانلی مالی. عثمانلی آثاریدرلر. عثمانلیق بوآثارده مندمجدر. برملكده عثمانلی قانونی حكمفرما اولمازسه اوراده عثمانلیق یوق دیمكدر.

حكومتمزبوحقیقتی اصلسه آكلامیوروَیا آكلامق ایسته میهرك احكام قوانینی تطبیق واجراده قصور ایدیور. حالبوكه اهالی نظام وانتظامی اولمایان شهرلرده یاشایه مازسكیلی، جبری حكملره الی نهایه بویون بوكمز؛ یكی نظام وضع ایتمك وَیا اصول اداره سی منتظم دیگر برحكومتك تحت تبعیته گیرمكه مجبوراولور.

مسلمان وطنداشلریمز، بوسلطنته قوی بر حس دیانت وصداقتله مربوط اولدقلرندن محضا عثمانلی دولتندن آیرلمامق ایچون ادارهٔ ظالمانه‌یه ظلمته تحمل ایدیورلر. لكن تبعهٔ عثمانیه، یالكز مسلمانلردن مركب دكلدر. دولتك بر چوق‌ده خرستیان تبعه سی وَهپسی بر قیدله مقید اولمایان عشائری وار. بعضی برده عناصر خرستیانیه یك كثرتلی وَقوتلیدر؛ اسلامه دوست اولمایان دولتلر، جمیعتلرطرفندن صورت مخصوصه ده حمایه ایدلمكده در. بونلره ترك وَاسلام حاكمیتی حس ایتدیرمه مك، دها دوغروسی، تركه واسلامیته موجب شان وشرف اولهجق صورتده حس ایتدیرمك وَبونون عثمانلیلری سوره كلی بر سعادت وَامنیت آلتنده بولوندیرمق ایچون هرطرفده اجرای عدالت وحقانیته فوق العاده اعتنا ایتمك بزه مطلق لازمدر.

اتفاق مثلث ومتنا

آلیوم دول معظمه سیاسته آلمانیا آوسترویا وَ ایتالیادن مركب اتفاق مثلث، روسیه وَفرانسه دن مشكل اتفاق مثلثك تأثیر عظیمی واردر. صوك زمانلرده بالخاصه اتفاق مثلث دولمی حقنده بعضی شبهه لر حاصل اولدی. فی الحقیقه، اتفاقلر هیچ بر زمان دائمی اولاماز. اتفاق واتحادی موجب احوالك تبدلی، وقایع غیر مأمولهنك حدوثی، بویوك بر حرب وقوعی موازنهٔ دولیه یی اخلاله، اتفاقلری تغییره سبب اولابیلیر. زمانمزده دولتلرك عظمت واقتداری، ملتلرك سعادت ورفاهی، احوال مالیه وَاقتصادیه لرینك متانت وَوسعتیله متناسب اولدیغی آكلاشیلدیغندن، هر دولت، احوالِ اقتصادیه سنه، آمالِ سیاسیه سی درجه سنده اهمیت ویرمكه باشلامشدر. بوگون، احوالِ اقتصادیه لرینك فیض واقبالی، تجارتلرینك توسع وترقیسی ایچون یكدیگرینی استرقابه مجبور ایكی حكومتك، هیچ بر زمان قوی وَاساسلی براتفاق عقدایده مه جكلرینی احوال طبیعیه دن اولدیغی اوزره هركس تصدیق واعتراف ایتمكده در. بناءً علیه آلمانلرك الآن تنظیم ایدلمكده اولدقلری قسماً آوسترویا وَایتالیا تجارتنه مضر اولدیغی ادعا اولونان گمرك تعرفه لری ایله ایتالیانك گچنلرده فرانسه حقنده ابراز ایتدیگی میل ومحبتك، اتفاق مثلثك تجدید وتمدیدینه مانع اوله جقلری ظن ایدلمشدی. فقط وقوعاتِ حاضره، بیاناتِ أخیره بوشبهه‌یی شیمدیلك اولون، ناموسم اولدیغنه، اتفاقِ مثلثك ده اتفاق متاگی دوام ایده جكنی اظهار ایتدی.

اتفاقِ مثلث، ۱۹ نجی عصرك ثلثِ اخیرنده وقوع بولان ایكی بویوك محاربه نتیجه سنده میدانه گلدی. ۱۸۷۰ فرانسه — آلمانیا محاربه سی اوزمانه قدر آوروپاده أك برنجی موقعی احرازایدن، همان بوتون آوروپا سیاستی اداره ایدن فرانسه یی كرسیِ احتشامندن دوشورمش، پارلاق مظفریتلریله آوروپا أنظارینی قاماشدیران، اووقته قدر متفرق یاشایان جرمن أقوامنی جمع وتوحید ایله آلمانیا امپراطورلغنی احیا ایدن پروسیالیلری، آوروپا ده شیمدیكی أوج اقباله اصعادایتمشدی. محاربه عقیبنده، غلبه وَظفرینی تأییدمقصدیله فرانسزلری پوسبوتون حال انفراده براقیق ایسته‌ین آلمانیا، شرق سرایتریه توجه ایتدی، روسیا، قدیمدنبری آلمانیا ایله مناسباتِ دوستانه ده بولونیوردی. چار ایكنجی آلكساندر ایله امپراطور برنجی ویلهلم بربرینه‌یك صمیمی برمحبت ایله مربوط ایدیلر. ذاتاً حرب أثناسنده روسلر، بیطرفانی التزام ایله آلمانلرك غلبه لرینه خدمت ایتمشلر وَفرانسزلرك مغلوبیتلرندن بالاستفاده، پارس معاهده سنك قره دكزك بیطرفانی حقنده كی موادینی فسخ ایتدیرمشلردی. روسیا وآلمانیا حكمدار وَحكومتلری آرالرنده كی بو محادنت بعد الحرب دوام ایتدی. آوسترویا، هرنه قدر ۱۸۶۶ ده پروسیالیلر طرفندن مغلوب ایدیلهرك آلمانیادن جیقاریلدیسه ده، قرال ویلهلم وأركان حربیهٔ عمومیه‌یك أراضی ضبط ایتمك وَمظفراً وپاریه گیرمك حرصلرینی استغفا ایتمك تهدیدیله منع ایدن بسمارقك پولتیقه سی سایه سنده آوسترویالیلرك آلمانلر حقندهكی قدرگین وعداوتلری حاصل اولمادیغی جهتله آوسترویا حكومتی ده، منافع اقتصادیه سنه تبعیته آلمانیا یه یاقلاشمقدن چكینمه‌یوردی. پارس قومونی (Commune de Paris) وَاوزمانده توسع واتشاره باشلایان أنترناسیونالیسم حركاتی محافظه كار بواوج حكومتِ وحید الآمری (Monarchique) یك زیاده قورقوتوریجی بوسبوتون برآرایه طویلادی. اوج حكمدار آراسیر اجتماع ایدهرك آوروپا سیاستِ عمومیه سنی برآراده اداره یه باشلادیلر. اوج امپراطواتفاقی نامنی آلان بواتحاد ۱۸۷۸ تاریخنه، برلین قونفرانسنه قدر دوام ایتدی. صوك شرق سفری نتایجنی وضع وتقریر ایچون تشكل وَاجتماع ایدن مبعوث قونفرانسه، آوروپا دولتلرینك وضعیت سیاسیه لرینی ده تبدیل أیله دی.

روس مرخصلری، ۷۰ سفری أثناسنده آلمانیایه ابراز ایتدكلری خدمت مقابلنده، قونفرانس رئیسی بسمارقك كندیلرینی التزام ایده جكنی ظن ایدیورلردی. حالبوكه، ناموسلو میثاقی — Honnête Canrtier» اولدیغنی اعلان ایدن بسمارق قونفرانسده، روسلردن زیاده انگلتره وَ آوسترياك ادعا وَأملارینه ظهیر چیقدی. بویوزدن روسلرجه حاصل اولان بر اغبرار، آلمانیا ایله آرالرنده موجود صمیمی ائتلاف وَمناسبتی آزالتدی. فقط آلمانیا، احراز ایتدیگی موقع بلندی، مظفریاتنك تأمین ایتدیكی فوائدی محافظه ایده بیلمك ایچون جدی بر معاونته، حقیقی بر اتفاقه محتاج ایدی. ٦٦ ده غائب ایتدیگی ونديك برینه، آلمانیا سایه سنده بوسنه — هرسكی آلمگه چیرن آوسترياك نظری ده‌ها زیاده شرقه توجه ایتمشدی. بالقان خرستیانلرینه حكم ایتمك، ایجابنده سلانیكی ضبط ایده بیلمك آرزوسی آوسترویا سیاستنده یك مهم بر محل اشغال ایدیوردی. بو صورتله شرقه توجه ایدن آوسترویا، قارشیسنده همان روسیایی بولدی. بو ایكی حكومتك آمال سیاسیه لرینده كی تناقض واختلاف شو تصادف سوقیله بوسبوتون میدانه چیقدی. بناءً علیه روسلرم قارشی بالقانده كی موقع وَسیاستی محافظه وترصین نقطه لرندن آوسترياك ده آلمانیا ایله اتفاقه اولان احتیاجی لایقیله آرتدی. ایشته بواشتراكِ منافع سبیله ۱۸۷۹ ده آلمانیا ایله آوسترویا آراسنده روسیایه قارشی، مؤخراً اتفاق مثلثه مهد وأساس اولان بر اتفاق عقد ایدلدی؛ طرفین عاقدین، روسیانك تعرضی تقدیرنده یكدیگرینه معاونتی تعهد ایدیورلردی.

ایتالیا، ۱۸۷۰ ده فرانسه نك مغلوبیتی اوزرینه جبراً پاپالق أراضیسنه گیره رك رومایی اشغال أیله مش، پایتختی اورایه نقل اتمشدی. پاپالغك بین الدول أهمیتی جهتیله ایتالیا چوق زمانلر بوجرأتك نتایج وخیمه سندن قورقویوردی. فرانسه نك، مغلوبیتی آجیسنی جیقارمق وَپاپا أراضیسنی استرداد ایتمك اوزره كندیسنه تعرض ایتمسندن، آوسترياك پایایه معاونتشتابندن حذرایدیوردی. بیسمارق، ایتالیانك بو خوفنی كمال مهارتله تزییده جالیشه‌رق اونی آلمانیادن طلب معاونته اجبار وبو وجه ایله اتفاقه ادخال ایتمكه غیرت ایتدی. واقعاً نه آوسترویا، نه فرانسه ایتالیایه تعرض ایتمه دیلرسه ده فرانسه نك تونسی ضبط واشغال اتمسی ایتالیانك آق دكز ده كی أملارندن أك بویوكنی محو ایتمش اولدیغندن همان آلمانیا اتفاقنه جان آتدی. ایشته بوصورتله اتفاقِ مثلث وجود بولدی.

اتفاقِ مثلث، اتفاقِ متانك عقدینی انتاج ایتدی. فی الحقیقه، آلمانیانك أثرِ همتی اولان اتفاق مثلث، حالِ حاضری (Statu quo) محافظه مقصدیله تأسس ایتمشدی. فقط آوروپانك تاگوبكتده، بربرینه استناد ایتمش اوچ دولتِ قوی الشكیمه دن مشكل بوهیئت، محافظهٔ صاحه حكم ایتدیگی گبی ایقاع حربه ده مقتدردی. نوعما، آوروپاده صاح وحرب بوهیئتك ید اقتدار وَنفوذینه مودوع قالمشدی. بوحالدن قورقان فرانسه وَروسیا علی التدریج یكدیگرینه یاقلاشمغه لزوم حس ایتدیلر. فرانسه وَروسیاده اتفاق آرزوسی یك أسكی

برزماندیری موجوددر . روسیا ، بویوك پترو دور-
ندیری آراسیرا فرانسه یه ، متفق قدیمی دولت
علیه ، طمستان وَاسوج یرینه کندیسنی متفقلغه قبول
ایتمکی تکلیف ایدر ، دوروردی . فرانسه ده ده
ریشلیو وَنابولیوندن باشقه روس اتفاقه طالب جوق
کیمسه لر گاوب گجدی . بعض مشکلات ، جدی
بر اتفاقك وقوعنه دائما مانع اولمشدی . فقط صوك
زمانده اتفاقِ مثلثك القا ایتدیکی خوف وخشیت ،
هر دورلو موانعی برطرف ایتمدی . ۱۸۹۱ده بر
فرانسز دونمامسی (قرونشتاد) ه گیتدی . ۹۳ ده
بر روس دونمامسی (طولون) ه گلهرك اعادهٔ زیارت
أیله دی . وَاغلب احتمال اوله رق بو ایکی زیارت
آراسنده معاهده ویا اتفاقنامه امضالاندی .

بو اتفاقنامه لر ، الآن نشر ایدلمه دکلردندر ،
محتویاتلری بالطبع تماماً معلوم دکلدر . بالکز بوگونه
قدر گچن وقوعاتِ سیاسیه ، اتفاقلرك آوروپاده محافظهٔ
صلحه خادم اولدیغنی ، وَ دول عاقده نك ، علیهنه
اتفاق ایتدکلری حکومات ایله ده معاهده عقد ایتمکرینه
مانع اولمادیغنی آکلاندی .

فی الحقیقه ، آلمانیا ، اتفاقِ مثلثك تشکلندن
صوکرا یالکز باشنه ، روسیا ایله ۱۸۸٤ دن ۹۰ سنه-
سنه قدر دوام ایدن بر بیطرفلق معاهده سی امضا لامشدی .
بالقانك حکوماتِ سائره وَ بالخاصه روسیه نك آله
گچمکدن ایسه عثمانلیلرك تحت حاکمیتنده قالماسنه
طرفدار آوستریا ، شو اثناده اقصای شرقده مشغول
روسیا ایله ، بالقانده حالِ حاضرك محافظه سی ایچون
۱۸۹۷ مقابله سنی عقد ایتدی . ایتالیا حکومتی ده
بحر سفیده کی منافعنك محافظه وَ تأمینی مقصدیله
أولا انگلتره ایله او یوشمق ایسته دیسه ده ، انگلتره
لرك بوگی تعهداته گیرمکدن اجتناب ایتملرندن ناشی ،
نهایت فرانسه ایله پیدای ائتلافه جالبشدی ؛ شو یوزدن
بحر سفید یعنی طرابلس غرب — فاس مسئله سنی
فرانسه ایله متحداً ، دوستانه حل وفصل ایتدکلری
۱۹۰۲ سنه سی بدایتلرنده ایکی طرف دیپلوماتلری
طرفندن اعلان اولوندی .

ایشته ایتالیانك فرانسه ایله یواش یواش ائتلاف ناگهانیسندن
وآلمانیا گمرك تعرفه لرندن دولایی در . که صوك
زمانلرده ، اتفاقِ مثلثك مدتی انقضا سنده فسخ
ولغو ایدیله جگی ظن وتخمین اولونمشدی . حالبوکه ،
یافینده آوستریا — مجارستان خارجیه ناظرینك بیاناتی ،
بو تخمینلرك عدم اصابتنی اثبات ایتدی . قونت
غولوخوفسکی ، دولِ ثلثه نك ، ۱۹۰۳ مایسنده مدتی
منقضی اولهجق اتفاقِ مثلث معاهده نامه سنك تمدیدینه
قرار ویردیکی اعلان أیله دی .

دول معظمه دن انگلتره ، بو اتفاقلرك هیچ برینه
گیرمه دی . آلمانیا ، اونی اتفاقِ مثلثه ادخال
ایله قوهٔ عظیمهٔ بحریه سندن استفاده ایتمك ایسترسه ،
انگلتره ، گرك آلمانیا ، گرك ایتالیا ایله مناسباتِ
دوستانه ده بولونمی ایسه ده اتفاقِ مثلثه اشتراك
ایتمه دی . زمانمزده شهرت عظیمه یه نائل اولمش
بر ناظرینك تسمیه ایتدیکی وجهله « عظمتلی
انفراد » نده دولم ایتدی . شوقادار واركه ، منفعت
سیاسیه سی گندیسنی دائما اتفاقِ مثلثه مُمایل
بولوندیردی .

آوروپاده موجود حکومات سائره ده ، وضعیت
سیاسیه ، احوال اجتماعیه وَ منفعتلرینه گوره بو ایکی
عظیم اتفاقدن برینه طرفدار درلر . بالقان حکوماتِ
صغیره سندن رومانیا ، محاربهٔ اخیره ده ابراز ایتدیکی
معاونت خلافنه آلندن بسار ایبای آلان روسیانك
نفوذ وَ تعرضندن قورقدیغی ؛ یونانلیلر ، بالقانده کی
منفعتلری اسلاولرکسکنه ضد وَ مغایر بولوندیغی جهتله
اتفاقِ مثلثه میالدرلر . بلغارستان ، اسلاو آمالنه خادم
اولماسی وَ موقع جغرافیسی اقتضاسی ، عثمانلیلر ایله
رومانیالیلره دشمن بولوندیغندن کندیسنه بحثِ
حریت ایدن روسیانك داخل اولدیغی اتفاق متشابه
طرفدار درر . قره طاغ پرنسی ، چار آلکساندرك
دیدیکی گبی ، روسیانك محب صادق وَحقیقیسیدر .
صربستان ، منافع تجاریه سی سبیله آوستریا ایله ادامهٔ
حسن مناسبته مجبوردر ، حکمدارِ سابق قرال میلان
زمانده بویوتیقه تعقیب ایدلدی . فقط اصل افکار
اهالی اونه دیری روسلره محب ومنهمك بولوندیغندن
قرال آلکساندرده بوجریانه تبعیتله اتفاقِ مثلثه میل
ایتدی .

دولتِ علیه نك منفعتی ایسه ، شبهه سز ، اتفاقِ
مثلثه طرفدار اولمقده در . هرنه قدر اتفاقِ مثلث
أرکانندن بریسی آرناوودلق ایله طرابلس غربی
اشغاله دیکری لزومنده سلانیکی ضبطه مهیا بولونمقده
وحتی اوجنجیسی وَ موقعی اقتضاسی اوله رق الك
بیغرض اولماسی ایجاب ایدن آلمانیا ایله توسیع تجارتدن
باشقه ، آناطولی یی بر مستعمله حالته قویمق تصور
ایتمکده ایسه ده ، بو اوچ حکومتدن هیچ بری ،
روسیا ایله فرانسه دن مرکب اتفاقِ مثلثا قدر مملکتمزه
ایراث مضرت ایده مز . روسیانك ، دشمنِ قدیم
واصلیمز اولدیغنی اثباته حاجت یوقدر . فرانسه
ایسه ، یوگون غریده کی آمال وَ منافعنی تأمین ایچون
شرقده کیلری مساعده ایدرك شرق امور نده دائما
روسیانك آرزو وَهوساتنه خدمت ایتمکده در . فرانسه نك
بو معاونتی سایه سنده روسیا ، گرك بالقانده وگرك
مملکتمزك امور سائره سنده سابقه نسبتله ضعف
قوت وَ اقتدارله حرکت ایدیور . بناءً علیه ، دولتز اتفاقِ
مثلثه طرفدار اولمالیدر . فقط بودوستانق وَ تمایل هیچ بر
وقت ، آناطولی نی آلمان مستعمله سی حالته گتیره جك
درجه ده ایلری گوتورولهمز وَ طرفدارلق سوقیله
آوستریا وایتالیانك یزدن انتظار ایده جکی بکی
امتیازاتك اعطا سنه یول آچیلمامالیدر .

د .

اجمال

یمن ایچسریلرنده برشین بدویلرك ، حاکمیت
عثمانیه یی صارصه بیلمك ایچون زراعی قبیله سندن
۶۰۰۰ ، غرائیه دن ۵۰۰۰ وَ حامولجیلردن ۳۰۰۰
مسلح وَ معلم مجاریدن مرکب بر قوتله سریستجه
جولان ایدوب ، حتی محله هجوم ایله عساکر عثمانیه
ایله خیلی جدی مصادمه ده بولونمقلری مختلف
منبعلردن ترشح ایتمکده ، قبائل سائره نك رئیس
عصاة حمید الدین قوماندا سیله صنعانی محاصره آلتنه
آلمه رق مشار الیهك عربستانك استقلالی ایله کندی
خلافتی اعلان تشبثنده اولدیغی حکومته بیلدیرلمکده
ایکن ، باب عالی ، جدی هیچ بر همتده بولونمامه رق
یالکز تعاملِ قدیم اوزره یمن وقعه سنك شایع اولدیغی
درجه ده شایانِ اهمیت اولمایوب ایکی قبیله آراسنده
تحصل ایتمش مجادلات عادیه دن عبارت اولدیغی سفرا
واسطه سیله رسماً دول معظمه یه بیلدیرمکله اکمال
وظیفه ایتدیکنه قانع کیدر .

دیکر طرفدن ، دولتِ علیه — فرانسه ائتلافی
ایله کویت مسئله سنك ضرر مزه حل ایدلدیکی گچن
سنه نك نصف أخیرنده یمن حدودنده عدن جهتنه
التجا ایتمش بعض قبیله لر یوزندن انکلتره ایله بر حدود
حادثه سی جیقمش وَ عثمانلی عسکری طرفندن مرحد
نقطه لرنده انشا ایدیلن قله وَ استحکاملر انکلیز لر
طرفندن ، اوراضینك عدن منطقه سنه عائد اولماسی
ادعاسیله ، هدم وتخریب اولونمش ؛ بو معامله صلح
شکن باب عالیجه پروتستو ایدیلهرك تعیین حدود
ایچون طرفین ضابطلرندن مرکب بر هیئتِ حکمیه یه
لزوم گوستر لمشدی . معقول بر حرکت اولان شو
تکلیف صاحجویانه وقتنده تأکید ایدلمه دی ؛ ایشلر
ایجاب قدره براقیلهرق مسئله معلق قالدی . ایشته
شیمدی ، یوتون قبائلك داخلا بزی اشغال واتعاب
ایتدیکی برصیراده انکلتره نك دوستانه سفیری
أولجه طرفندن تنسیب وتکلیف ایدیلن مختلط
قومیسیونه تعیین اولنجق مأمورلرك سرحده
اعزامی اخطار ایتمکله بیلدیرر ، باب عالی یه فرصتدن
استفاده ایتمه نك طریقی گوسترمشدر . شو بحرانلی
زمانده ، قبائلك آتش وضربانی خارجنده ، هیأت
مبعوثه نك ایش گوزه بیله جکی ظن ایتمه نك بیله ،
حاکمیتمزك متزلزل اولدیغی براشاده ، باخصوص حال
عصائده کی قبائلك تأثیر معاونت ایجابی انکلتره یه
مُمایل بولونماسندن بتك عدنه ملاصق قسمندن أراضی
غائب ایدلمکدن باشقه هیچ برشی بایلامایه جغی
بدیهیدر .

مقالهٔ مخصوصه

ملتمز نه یاپیدور ...

مطبوعاتی سرپرست اولان هرهانکی بر مملکتك
جرائد یومیه سنه باقلسه ، سطح ارضك هرنقطه سنده
جالب دقت وحیرت بیك دورلو حادثه نك دوران
وجولان ایتدیکی مشهود اولور .

بر زنگین انکلیز ، یوز لرجه میلیونه بالغ یوتون
ثروتی حکومتك تزیید شوکت وشانی ، ملتك
تهذیب اخلاق وَ ترقی علم وعرفانی بولنده ترك ایدرك
طوپی طوپی ایکی اوچ یوزبیك نفوسدن عبارت بر
ملت استقلالی محافظه ایتمك ، اسارته گرفتار اولمامق
غیرتیله نفوس عمومیه سنه معادل بردشمن اردو سنه
اوچ سنه دنبری قهرمانانه مقاومت ایده رك جهان

حریتك بوتون انظار حیرت وتقدیرنی کندیسنه ، ترانسواله دوغری جلب وجذب ایلر؛ اسوچیلر نوبل — Nobel اسمنده عالیجناب وجداً انسانپرور بروطندا شلریمك وصیتنامه سی موجبنجه معارف وصلح ومسالمت عمومیه‌نك ترقی وتأمینه صرف غیرت وهمت ایدنلره — دین ومللت تفریق ایدملکسزین — هرسنه برملیونه قریب مکافاتی توزیع اتمکله افتخار ایدرلر، آلمانلر آلمان عنصر وتفوقینك توسیع اقتدار واعتبار ایده بیلمسی ایچون — الله باشده ایمپراطور- لری اولمق اوزره — جمیع سیاسیه‌لرینی تشکیل ایده‌رك همان هرطرفی حوزهٔ اقتصادلریته الحاق گی مدنی . تجاری استیلالره حاضر لانیرلر؛ مجارلر مجارستانك أهمیت سیاسیه سنی آرتیره بیلمك فکرو أمیله یاشایخی عنصرلری مجارلشدیر مقصده ، اونلری أولاد لقله أولرینه قبول ایتمك گی مفید تدابیره مراجعتده تکاسل ایتمزلر؛ جنوبی آمریقاده منشکل اون بدی یه قریب حکومات صغیره ، آرالرنده اختلاف ظهور ندده ، فان آقیابق وأجنبی مداخله سنه میدان ویرمه مك ایچون حکم اصولیله تأیید وتأسید صلح وحقانیتی دستور العمل اتخاذ ایتمك ایسترلر؛ بر آووچ فیلیپین خلقی یوبوندیریجی آتشه گرمه مك ایچون ضعفارینه، حالبنه یاقیه‌رق جماهیر متحدهٔ آمریقا گی دنیانك بویوك بر حکومتیله سنه لردنبری جنگلشیرلر ؛ پولونیالیلر روسیا ، آلمانیا وآوستریا گی آوروپانك اوچ بویوك حکومتك حدقاصلنده بر عصر أول غائب اولوب کیدن موجودیت سیاسیه لرینی استرداد ایچون فوق مایتصور همتلرصرف ایدرلر. اسانلرینه تعرض ایدن آمانلرك انتقام آله بیلمك فکریله اونلرله هیچ آلیش ویریش اتمه مك قرار ویررلر ؛ بلجیقا اهالیٔ منوره سی ممکنلرنده شیمدی یه قدر موجود ومرعی حریتی غیر کافی کوره رك آرای عمومیه بی وجدها دوغریسی ادارهٔ جمهوریه بی تأسیس ایچون اك مکمل سلاحله مجهز حکومت عسکریته گوکس کرلرلر؛ وسیاده نعمت معارفدن حصه‌مند اولان کنجلر، حریت اوغرنده تحصیللرینی، شویله دورسون حیاتلرینی فدا ایتمکدن صاقیمازلر ، فکر انقلابلرینه ، مقصدحریجویانه‌لرینه مانع اولمق ایسته‌ین ناظر لرینی افاده قصورایتمزلر؛ اسوچره‌لیلر، احداد لرینك قانلری بها سنه وضع وتأسیس ایله دکاری قانونلرینی لکه لیه‌جك بر معامله بی قبول ایتمه مك ایچون ایتالیا کبی قومشو وکندیلرندن پك قوتلی بر حکومتك تهدیدآنه مردانه مقابله ایدرلر ؛ یونانلیلر اتحاد ملیلرینه سکته کتیر یقورقوسیه لسانلرنده تعدیلات اجرا ایتدیرمه‌مك ایچون دها کچکلرده آته سوقاقلرنده حکومتلرینه وروسیه نفوذ وتحکمنه قارشی پش اون کشینك قانیله تمزوج ثابتلرینی بایارلرلر؛ بلغارلر ماکدونیانی آله کچیرمك ایچون پك دهشتلی عاقبتی جوق وخیم مجادلاته آتلمقدن ، مقصدلرینی استحصال اوغورنده ماطیه ، جانجه ، ثامونجه ایدیلمه‌جك هر دورلوفدا کارلغی اجرادن چکینمزلر ؛ أرمنیلر پك مستحیل وممکن اولان أرمنی استقلالنی وجوده کتیرمك أمیله داخلده قانلرینی ، خارجده آرولرینی آقیتمقدن حذر ایتمزلر .

انسانیت ، ملیت وحریت نقطه لرندن هر ملتك اختیار واجرا ایده کلدیکی بوتون شوهمت وفداکار- لقلره قارشی مسلمانلر وعلی الخصوص ز عمانلیلر ایلریله مکدن صرف نظر أمزده قالان برلری غائب ایتمه مك ، هر دقیقه معروض ومنتظر اولدیغمز محو ومنقرض اولمق تهلکه سندن قورتولمق ایچون نه یاپیورز ؟ آجی اولدیغی قدر دوغری اولان بوسؤاله مخاطب بولوندوغمز زمان قارشیمزده کتی اسکات واقناع ایده‌جك بر جواب بوله بیلیرمی یز ؟ بزه‌لنرك هیجندن زیاده حقی ، حریتی ، حیاتی غصب ایدلش برملت اولدیغمز حالده نجویز ایتمکده اولدیغمز مسکنتی ناصل برسبب وحکمتله تأویل ایده بیله جکز؟ بوذات ورخاوت ایچریسنده براز دها سوروکله نه جك اولورسه‌ق، سلامت وسعادت یرینه هرجهتدن اوزرینزه قوشه جق مصیبتلری برطرف ایتمك کوچلشه جکدر .

شؤنات

— صدر أسبق عالی پاشادامادی ارکان حربیه فریقلرندن ناظم پاشانك ساك عسکریدن طرد ایدیلمه جکی کون باب سرعسکریه بر صورت رسمیه ده دعوت ایدیلن ارکان وامرای عسکریه‌دن مرکب مهیب برمجلس حضورنده محکومیت قراری اوقومش وعسکری علامتلری قوپارمق اوزره محکومك یانه یاقلاشمق ایسته‌ین ضابطرلرك او وظیفه‌ی ایفا ایتملرینه محل قالمیه‌جك درجه‌ده ظلم واستداد اولان پاشانك کال غیرت وغیظ ایله آیولتری قوپارتوب فیولانه رق بالجمله مشیران ورجال عسکریه یه شماتت وناموس یولنی کوسترمدیکی استانبولدن آلینان خبرلرندندر .

— اجنبیلرله کوروشمه رك احوال عالمدن خبر دار اولمك اوکنی آلمق اوزره ضابطان عسکریه نك بك اوغلندده اجنبی قولبرینه دوام ایتملری شدتله منع ایدلش ایدی . أخیراً بومنوعیت ملکیه مأمورلرینه ده تشمیل ایدلمشدر .

— دارفور حاکمی ابن دینار ، وادای سلطانی محمد ورینا حاکمی سلطان یوسف آیرلرنده فرار ویررلر ، که سلطان عبد الحمیده ۱۰۰ بیك لیرا قیمتنده هدایا ایله برلکده وادای وزرا سندن سید حسینك ریاستی آلتنده برهیئت مرخصه کوندره دیرك اونلری مملکتلرینك أجنبیلره قارشی وقایه سنی رجا ایده جکلر .

— کریدده دول معظمه فوق العاده قومیسری پرنس یورکی ، یوسنه آوروپاده یکی بر جولان یاپه رق کریدك وضعیت واستقبالی حقنده دولتلرندن استیضاحاتده بولنه جق وأطلاعات یوتانستانه الحاق خصوصنه صرف غیرت ایده جك .

— بروکسلده کی عثمانلی سفارتخانه سنه مختص اولق اوزره کرالتان محتفیم بر بانك کرانسی منتظماً ویرلمه‌یکندن دولایی بنا صاحبی ایله عثمانلی سفارت مأمورلری آراسنده محاکمه قدرسوروکه لن برآلاجق ویره جك دعوای جقمشدر .

مکاتیب مخصوصه

استانبولدن

اجنبی غزته لرنده کورمش اولدیکمز وجه ایله یمك اصلاح احوالی ایچون ابوالهداك اوغلی حسن بك ریاستی آلتنده برهیئت مخصوصه کوندرلمش ایدی . حالبوکه بوایشك بوزی ایله آمتاری باشقه باشقه در . جمعیت رسومیه ده اعضا بولونان بو زماله کباری پك اوغلی مالارد ماخلامیور- لق وخفیه لك ایله تفرد ایتمشدر . پاشندن ، پاشندن بویوك ایشلره قارشیدیکندن دولایی غیرلك ، جاویدلك عاقبتی کی لجمع برآنجامدن قورونق مقصدیله دائما آرقه سندن ایکی سلاحلی بوشناق کن‌دیرمش . بك افندی ، معیت خلاقیناهیده جمعه لری جدیده جامعنه کیندکجه محافظاری ده برابر کیدرلرمش . بکی جمعه یوبو شناقلر سلاحلریله برابر جامعده یاقالادیلر . وقعه ، ابوالهدا زاده بك خصمای اقبالی طرفندن وهم شهریاری بی مایرمالایحق بر قالبه دوکیله رك مکمل ، طوطاراقلی برژورنالله أساس اتخاذ ایدلدی. ایشته بن ایلارینه کوندرلن قومیسیونك ریاستنده‌کی حسن بکك مأمورینی بویله جه‌یر تبعیددن عبارت اولدی .

بکاربکنده مقیم پرنسس مصرلی فاطمه خانمك زوجی چرکس محمود پاشا ، بر أراضی اختلافندن دولایی مشهور شیخ طلعته کین باغلار ، کونلر بکر ، برودت وحس انتقام آثار ، آرتق کین چیقارمق زمانی دوشر. دهشتلی برژورنالله شیخك کراماتی وسادانه منقاب اولور . ایرته سی کون خصوصی بر واپور ایله مکه‌یه کوندریلیر .

صدر اعظم سعید پاشانك رایی خردار ایتمکسزین ۱٤۰ بیك لیرا اولور ، بولوشدیریر . کویاماًمورلره معاش ویره جك . پارا اولدرده فوقوسی ماینه یتیشیرمی ؟ ۱۰۰ بیك لیراسی سرایلیلر ایچون همان بیلدیزه اوچوریلور . کری قالانی ده معهود اولراندو ، توپچی یه‌یاتیریلیر . مأمورلر مذلت ومسکنته یه اوروج طوتاجقلر . صدر اعظم بواحوالدن مغبر اوله رق استعفایدر کی اولدی اما ، کیم اینانیر ، اولکی کوچوکلکلرینه‌بر کوچوکلك دها علاوه ایتدی استعفا سنی ؛ کری آلدی ؛ سنی کسدی .

بلغارستاندن

صوبرانیه ده ، بکری یش سنه در ، مسلمان مبعوثلر شونك بونك کیفنه آلت اولمه رق ، منافع اسلامیه بی دوشونمه مك اهانتنده بولونمشلردی .

بوسنه کی یکی مبعوثلر ماضیدن عبرت آله رق شیمدی یه قدر هیچ نشئت ایدمه مش بر وظیفهٔ وجدانیه- یی در عهده ایدیورلر و صوبرانیه‌یه ۱۰ ماده‌دن عبارت بر لایحه تقدیمنه متفقاً قرار ویرمیورلر : ۱ — مادام که مکاتب اسلامیه خصوصی مکتبلر صیراسنده عد ایدیلمه‌رك بلدیه واداره مجالسلرندن وبریله کان معاونت کسیلمشدر ، بونك ایچون معارف بودجه سنه ۱٦۰ بیك فرانق علاوه‌سی؛ ۲ — سنجاق مفتیلرینك معاشلری لاأقل ۲۰۰ وقضا مفتیلرینك ۱۰۰ فرانق اولمالی ؛ ۳ — بری بلغارستانه ، دیکری شرق روم ایلی یه اولق اوزره مکاتب اسلامیه ایچون ایکی اسلام مفتشك تعیینی ؛ ٤ — مسلمان ساکن اولان قضالره لاأقل بشر مسلمان جاندارمه تعیینی ؛ ٥ — أوچنجه لغوایدیلن ناجالیلیك (قائممقام) معاونلكی مأمورینك یکیدن تعیین وادامه سی ؛ ٦ — مادام، که مسلمانلر هنوز بلغارجه بی اوکره نه مه مشلردر ، مسلمان ساکن اولان برلره تعیین ایدیله جك مأمورلرك بهمه حال ترکجه بیلمه‌لری ؛ ۷ — بدل عسکریدن صرکرا آلینان ویرکی‌لرك عودی وسائره .

صوبرانیه ده حکومته منسوب معتوثلرك آزلغی ومسلمان مبعوثلرك یاوه‌یی ایله حکومتك أکثریتی احراز ایتمسی سببیله لایحه‌نك بعض ماده لرینك قبول ایدیله جکنه امید قوی وار . یالکز مبعوثلرك بطایه رق ملته قارشی ایتدکاری تعهداتی ایفا ایتدیره جك بر اتحاد ایله چالیشمالری لازمدر .

اعلان

أوله اعلان ایتدیکمز اصول اداره‌واصلاحاتمز ایدیمك ایسته‌ین بتون شورای امت اداره سنه مراجعت ایده بیلیرلر . فیأتی برفرانقدر .

اخطار

شورای امته آتیده اولنی ، مقاله کوندرمك و سائر بر ایش ایچون یازمق ایسته‌ین ذوات آتیده‌مکی آدرسلردن هاکیسی کندیلرنجه دهاقولای ایسه اوکا مراجعت ایده بیلیرلر .

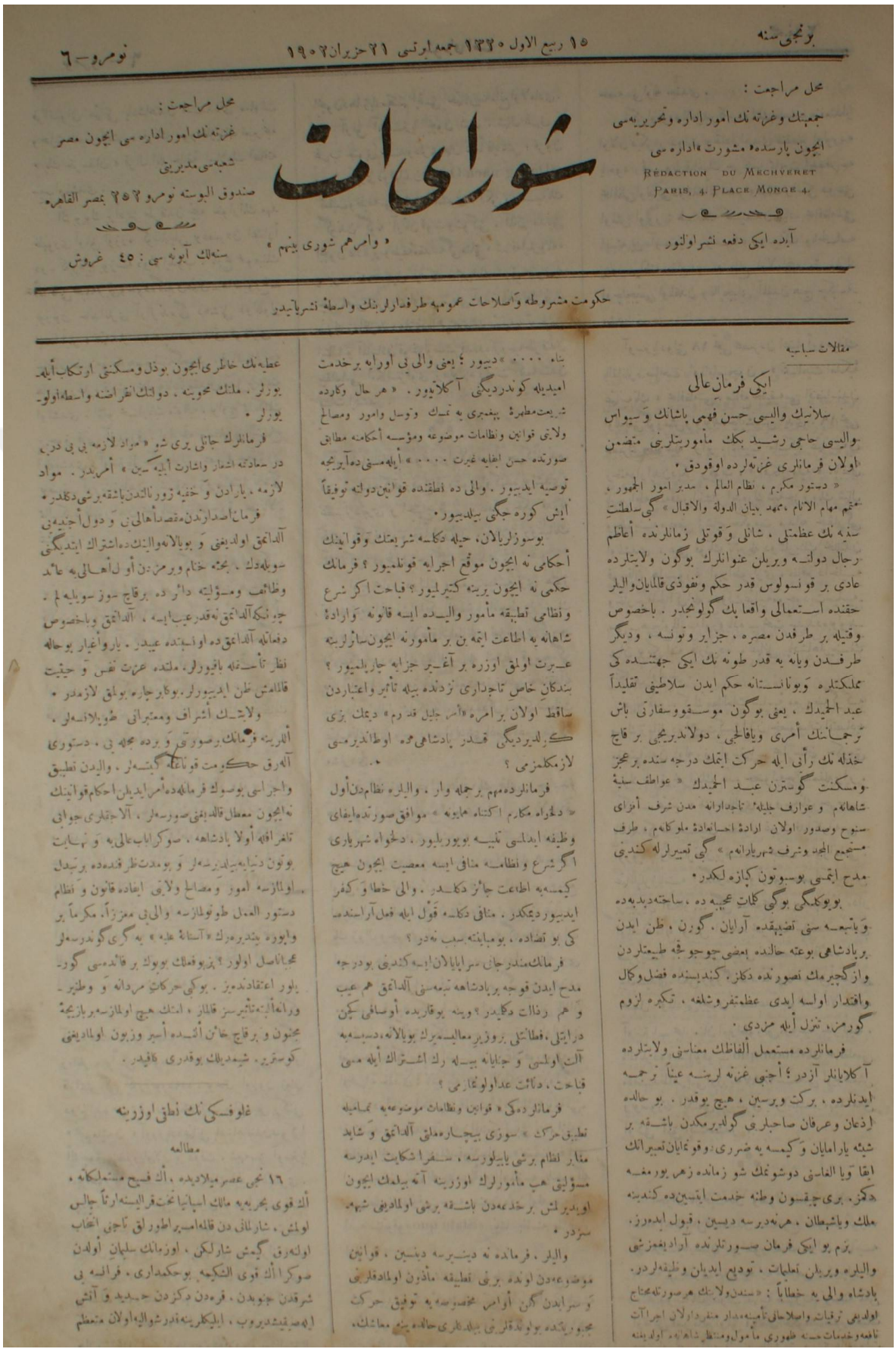
پارسده مرکز جمعیت اولان مشورت اداره‌سنه

4 PLACE MONGE 4, PARIS

مصرده مصر شعبه‌سی مدیری احمد صاحب بك صندوق البوسته ۲۵۲

مصر ده طبع اولنمشدر

EK-6: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 6.sayı.

بونجی سنه — ۱۵ ربیع الاول ۱۳۲۰ جمعه ایرتسی ۲۱ حزیران ۱۹۰۲ — نومرو ۶

محل مراجعت :
جمعیتك وغزته نك امور اداره وتحریریه سی
ایجون پارسده « مشورت » اداره سی
RÉDACTION DU MECHVERET
PARIS, 4. PLACE MONGE 4.

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

شورای امت

« وامرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزته نك امور اداره سی ایجون مصر
شعبه سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه لك آبونه سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

مقالات سیاسیه

ایکی فرمان عالی

سلانیك والیسی حسن فهمی پاشانك وسیواس والیسی حاجی رشید بكك مأموریتلرینی متضمن اولان فرمانلری غزته لرده اوقودق .

« دستور مکرم ، نظام العالم ، مدبر امور الجمهور ، معظم مهام الانام ، ممهد بنیان الدولة والاقبال » کبی سلطنتمزك عظمتلی ، شانلی وقوتلی زمانلرنده اعاظم رجال دولتمز وبریلن عنوانلرك بوکون ولایتلرده عادی بر قونسولوس قدر حکم ونفوذی قالمایان والیلر حقنده استعمالی واقعا یك گولونجدر . باخصوص وقتیله بر طرفدن مصره ، جزایر وتونسه ، ودیگر طرفدن ویانه یه قدر طونه نك ایکی جهتنده کی مملکتلرده وبونانستانه حکم ایدن سلاطین تقلیداً عبد الحمیدك ، یعنی بوکون موسکووسفارتی باش ترجمانلك أمری ویافالجی ، دولاندریجی بر قاچ خذله نك رأیی ایله حرکت ایتمك درجه سنده برعجز ومسکنت گوسترن عبد الحمیدك « عواطف سنیهٔ شاهانهم و عوارف جلیلهٔ تاجدارانه مدن شرف أمزای سنوح وصدور اولان ارادهٔ حسانهٔ ملوکانهم ، طرف مستجمع المجد وشرف شهریارانهم » کبی تعبیرلرله کندینی مدح ایتمسی بوسوتون کیازه لکدر .

بویوکلکی بوگی کلات عجیبه ده ، ساحته دیدیه ده وباتیجه سنی تضییقده آرایان ، گورن ، ظن ایدن پرپادشاهی بوعته حالنده بعضی جوجوقجه طبیعتلردن واز گچیرمك تصور نده دکلز . کندیسنده فضل وکمال واقتدار اولسه ایدی عظمتفروشلغه ، تکبره لزوم گورمز ، تنزل أیله مزدی .

فرمانلرده مستعمل ألفاظك معناسنی ولایتلرده آکلایانلر آزدر ؛ أجنبی غزته لرینه عیناً ترجمه ایدنلرده ، برکت ویرسین ، هیچ بوقدر . بو حالده إذعان وعرفان صاحبلرینی گولدیرمکدن باشقه بر شیئه یارامایان وکیمسه یه ضرری دوقونمایان تعبیراتك ابقا ویا الغاسنی دوشونمك شو زمانده زهر یوتمغه دکمز . بری چیقسون وطنه خدمت ایتسین دیه کندینه ملك ویاشیطان ، هرنه دیرسه دیسین ، قبول ایدهرز .

یرم بو ایکی فرمان صدورلرنده آرادیغمز شی والیلره ویریلن تعلیمات ، تودیع ایدیلن وظیفه لردر . پادشاه والی یه خطاباً : « سندن ولایتك هر صورتله محتاج اولدیغی ترقیات واصلاحاتی تأمینه مدار منظور اولان اجراآت نافعه وخدمات حسنه ظهوری مأمول ومنتظر شاهانه سندن اولدیغنه بناء ..... » دییور ؛ یعنی والی یی اورایه برخدمت امیدیله کوندردیکی آکلاتیور . « هر حال وکارده شریعت مطهرهٔ پیغمبری یه تمسك وتوسل وامور ومصالح ولایتی قوانین ونظامات موضوعه ومؤسسه أحکامنه مطابق صورتده حسن اجرایه غیرت ..... » أیله مسندی ده آیریجه توصیه ایدییور . والی ده فطقنده قوانین دولته توفیقاً أیش کوره جکی بیلدییور .

بوسوزلرلایلان ، حیله دکلسه شریعتك وقوانینك أحکامی نه ایجون موقع اجرایه قونلمییور ؟ فرمانك حکمی نه ایجون یرینه گتیرلمییور ؟ قباحت اکر شرع ونظامی تطبیقه مأمور والیده ایسه قانونه وارادهٔ شاهانه یه اطاعت ایتمه ین بر مأمورنه ایجون سائرلرینه عبرت اولمق اوزره بر آغیر جزایه چارپلمییور ؟ بندکان خاص تاجداری ذرندده بیله تأثیر واعتباردن ساقط اولان بر امره « أمر جلیل قدرم » دیمك بزی کزلدیردیکی قدر پادشاهی مده اوطاندیرمسی لازمکلمزمی ؟

فرمانلرده مهم برجمله وار ، والیلره نظام دن أول « دلخواه مکارم اکتناه همایونه » موافق صورنده ایفای وظیفه ایدلمسی تنبیه بویوریلیور . دلخواه شهریاری اگر شرع ونظامه مناقی ایسه معصیت ایجون هیچ کیمسه یه اطاعت جائز دکلدر . والی خطاو کفر ایدییور دیمکدر . مناقی دکلسه قول ایله فعل آراسندهکی بو تضاده ، یومیانه سبب نه در ؟

فرمانلرده مندرجات سرایایلان ایسه کندینی بودرجه مدح ایدن قوجه پرپادشاهه تیمه سنی آلدانمق هم عیب وهم رذالت دکلیدر ؟ وینه یوقاریده أوصافی لکن درایتلی ، فطانتلی بروزیر معالیسه یرك بویالانه دسیسه یه آلت اولمسی وجنایانه بیسله رك اشتراك أیله مسی قباحت ، دناءت عد اولونمازمی ؟

فرمانلرده کی « قوانین ونظامات موضوعه یه تمامیله تطبیق حرکت » سوزی بیچاره ملق آلدانمق وشاید منافر نظام برشی یاپیلوزسه ، سفرا شکایت ایدرسه مسؤلیتی هپ مأمورلرك اوزرینه آته بیلمك ایچون اویدیرلمش برخدعه مدن باشقه برشی اولمادیغی شبهه سزدر .

والیلر ، فرمانده نه دینرسه دینسین ، قوانین موضوعه دن اولنده برشی تطبیقه مأذون اولمادقلرینی وسرایدن گلن أوامر مخصوصه یه توفیق حرکت مجبور بتنده بولوندقلرینی بیلدکلری حالده بینه معاشك ، عطیه نك خاطری ایجون بوذل ومسکنتی ارتکاب أیله یوزلر . ملتك محویته ، دولتك نقراضنه واسطه اولویوزلر .

فرمانلرك جائلی یری شو « مواد لازمه یی یی دری در سعادته اشعار واشارت أیله سین » أمریدر . مواد لازمه یاردن وخفیه زور ناللدن باشقه برشی دکلدر .

فرمانك اصدارندن مقصد أهالینی ودول أجنبیه نی آلدانمق اولدیغی وبویله نه والینك ده اشتراك ایتدیکی سویلهدك ، بحثه ختام ویرمزدن أول أهالی یه عائد وظائف ومسؤلیته دائر ده برقاچ سوز سویلهلم . چونکه آلدانمق نه قدر عیب ایسه ، آلدانمق وباخصوص دفعاتله آلدانمق ده اوقدر عیبدر . یارواغیار بوحاله نظر تأسفله باقیورلر . ملتده عزت نفس وحیثیت قالمامش ظن ایدییورلر . بوکا برچاره بولمق لازمدر .

ولایتلرك أشراف ومعتبرانی طویلانسه لر ، ألدرینه فرمانك برصورتی وبرده مجلهٔ یی ، دستوری آلهرق حکومت قوناغنه گیتسه لر ، والیدن تطبیق واجراسی یوسوك فرمانله ده أمر ایدیلن احکام قوانینك نه ایجون معطل قالدیغنی صورسه لر ، آلاجقلری جوابی تلغرافله أولا پادشاهه ، سوکرا باب عالی یه وبهایت بوتون دنیایه بیلدیرسه لر وبومدت ظرفنده برتبدل اولمازسه أمور ومصالح ولایتی ایعاده قانون ونظام دستور العمل طوتولمازسه والیی معزز آ مکرماً بر ویوزه بتدیرمك « آسانهٔ علیه » یه گری گوندرسه لر عجبا ناصل اولور ؟ پزبوفعلك بویوك بر فائده سی گور یلور اعتقادنده یز . بوکی حرکتلر مردانه وطنپرور وراینه أیسه تأثیرسز قالماز ، اینك هیچ اولمازسه بر بازیچهٔ مجنون وبرقاچ خائن أندیشه أسیر وزبون اولمادیغی کوسترییر . شیمدیلك بوقدری دافیدر .

غلوفسکی نك نطق اوزرینه

مطالعه

۱۶ نجی عصر میلادیده ، أك فسیح مستملکاته ، أك قوی بحریه یه مالك اسپانیا تخت قرالیسنه ارتاً جالس اولمش ، شارلمانی دن قلهامسیر اطورلق تاجنی انتخاب اولنه رق گیمش شارلکن ، اوزمانك سلیمان أولدن صوکرا أك قوی شکیمه بوحکمدارك ، فرانسه یی شرقدن جنوبدن ، قره دکزدن حدیدیه وآتشی ایله صیقیشدیروب ، ایلیکلرینه ذرر شوالیه اولان متعظم

فرانسوای عثمانلی پادشاهندن استدعای معاونت وحمایه اجبار ایتمش . فرنك مورخلرینك تعبیرنجه « یك خرستیان » قرال ایله خلیفهٔ اسلامك اتفاقه سبب اولمشدی .

ألبوبوك برآدیمجه طرفندن نجه خوارلك مهد ظهوری اولمق اوزره گوستریان بوعصردن اعتباراً در . لكه‌رقاچ یوزسنه دوام ایدوب ، تاریخ عمومینك ألبته قائل صحیفه‌لرینی وجوده گتیرن عثمان ـ هابسبورغ ـ بوربون خاندانلری آرالرنده‌کی دهشتلی دوئللرو ابتدا ایلر : عثمانیلرجه نجه سرحدلق غوغالری ، حادثات طبیعیه‌وعادیه‌سیراسنه گچمش . فرانسزلرجه هابسبورغلره قارشی محاربه‌عادتاً مقدس وملی برعنعنه اولمشدی . ایشبو محاربات متوالیه ، بولوچ مملکتك برحوق فانی آقیده‌رق ، اولدقچه ضعفلرینی اتاح ایله‌مشدی . آوستریالی حکمدارلر ، عصرلرجه‌مودن بوضعف آورمتازعاندن باشقه ، زیرساعتلرنده‌کی مملکده ظهوراید‌ن محاربات ایله‌ده جوق خریالا ـ تمشلردی .

دولت عثمانیه ایسه ، بالکز نجه ایلرله دکل ، یوتون آوروپا نصاراسیله حرب وجدالدن هیچ خالی قالامامش ، وبالخاصه ۱۸ نجی عصرك باشلرندن اعتباراً ، أمواج بحرگبی آز فاصله ایله برربنی متعاقب گلن موسوف ضربانه قارشی تویقصله اوغراشمش اولدیغندن ، مذکور عصرك نهایتلرینه دوغری سلیمان قانونی نك وارثلری ، یوبوك رقیبی شارلكنك وارثلرندن دهازیاده قوت وعظمتلرینی غائب ایتمشلردر .

شارلكنك وارثلری أسكی اقتدار وقوتنی ضایع ایده‌رك صرف دیده‌لی برعنوانلرن عبارت قالان « مقدس روما جرمن امپراطوری » نی ۱۹ نجی عصر ابتدالرینه قدر طاشیمقده دوام ایتدیرمشده ، فرانسه احتلال کبیرینك دوغوردیغی برداهیه یو امپراطور لقه‌سوك ضربه‌ی ایتدیرمدك ، مشار الیهی أولکسه تسیله‌سونوکچه براقمیه ، آوستریا امپراطوری لقبنی آلمنه اجبار ایتمش ، دهشتلی قلیچیله آلمانیا وَ ایتالیادن سوروب چیقارمشدی .

متفقینك نپولیونه غایه‌سیله ، متریخ آلدهکی آوستریانك آوروپا آهنك دولیسنی اداره ایتدیکی زمانلر ، یوأسکی حکومت ، عظمت سابقه‌سنی تکرار قازانمش گبی گورونورسه‌ده ، یوحال اوزون زمان دوام ایده‌مز : فرانسه احتلالنك صاحیدیغی برکتلی « تخم مایندن » آوروپاده‌عثمانلی پادشاهلقندن صوکرا ألاجوق متضرر اولان بر دولت ، شبهه‌سز آوستریا امپراطورلغی اولمشدر . متریخك ایجبه لکاری ، دیپلوماتلقلری ، حتی ظلملری « شوارتسنبرغلك » حرکاتی یسمارقه‌نونه براقه حق قدر ذکاوَ متانی ، ویندش غراتس ، رادتسکی گبی جنرالارك شدتِ مفرطه‌لری : امپراطورلرلك قالبدن قالبه گیرمه‌لری ؛ یوتحمك نشو ونماسنه وَ نهایت هابسبورغلرك ایتالیا وَ آلمانیادن قطعاً قوغولمه‌رق ، قالان مملکتلرینك ده همان مستقل ایکیارچه‌یا بولونمه‌سنه ، وَحتی استقبال ایچون‌دها زیاده‌تقسم ایتمسی احتمالرینه مانع اولامادی .

آرتق آوستریا ایچون شمال ، شمال غربی وَ غرب جنوبی حدودلری همان تماماً قاپانمش ، قرون وسطی دنبری دوام ایدن Deang nach Osten‌ی تعقیب وظیفه‌سی آنجق قالمشدی . لکن روسیه‌نك گوندن گونه آرتان قوت وشوکتی ، آلمان مدنیتی ایچون عادتاً بر وظیفهٔ مقدسه‌گی مناقی « شرقه ایلروله » یه برسد تشکیل ایتمکله ، بحرانك شرق جنوبی یه چورلمه‌سی ضروری اولمش ، یعنی آوستریانك نظرینی ، صوك زمانلرده دهازیاده أهمیتله ممالك عثمانیه‌یه توجهی ایتالیا وَ آلمانیادن قوغولوب شرقده‌ده روسیه‌طرفندن بیقلماسی امکانسزقوی بردیواره راست گلمه‌سندن نشأت ایتمشدر .

***

آوستریا بالقانلره دوغری اولان صوك حرکتلرنده ، شرقده‌کی قورقونچ قومشولی اوکنده بولمشدی : عصرلردنبری بر احتیاج طبیعی ، عادتاً برحکم قدرله طلبش دکزلره متوجهاً اوزانان ، یایيلان روسیانك آق دکزه دوغری حرکته چاریدی .

اوچ مجاور دولتك وضعیت سیاسیه لری هنوز تمامیله تعین ایتمه مش ایکن آوستریا امپراطورلرینك جاروپاجاریچه‌لرله بالاتفاق سلطانلره تعرضلری گورولورسه ده ، دها اوزمانلرییله اختیار قونیچ گی دورآندیشلر ، آوستریانك منفعت حقیقیه‌سی نه متفقانه منفرداً سلطانلر مملکتنه تعرضده‌دکل ، بالکه سلطنت عثمانیه‌نك بقای وجودنده اولدیغنی باغیره باغیره سویله‌مشلردی .

فی الحقیقه ، دولت عثمانیه‌نك بقای وجودنده هابسبورغلر دولتی منفعتدار ایدی ؛ زیرا ، علی الاطلاق هردولت ایچون قوی الشکیمه بر دولتدن زیاده ، ضعیف وتعرضه غیر مستعد بر دولت ایله همحدود اولمق ، ایستر تعرضدن مصون قالمق ، ایسترسه توسیع أراضی ایده بیلمك ایچون فائده‌لیدر . دولت عثمانیه‌نك زوال وجودی تقدیرنده یرینه گله‌جك دولت اوزمانلر همان هیچ شبهه‌سز روسیا دولتی اولهجق جهتله ، آوستریا شرقدن اولدیغی گی جنوبدن‌ده موسقوف قوتیله چوریلمش بولهجق . آرتق بالقان طرفندن برقازانمق امکانی یوسیوتون مستحیل اولدقدن فضله جنوبده‌کی اسلاو اراضیسنی غائب ایتمك قورقوسیله اوغرایه جقدی ؛ ثانیاً یه علی الاطلاق هردولت ، دیکر بردولتك ، باخصوص قومشو بردولتك یوبومه‌سی ، قوتلنمه‌سی حالنده ، تبدلدن اقدمکی نسبتی ، موازنه‌یی محافظه ایچون ، بوبومك ، قوتلنمك ، « تضمینات » آلمق ایستر . بو تضمیناتی آلمه جقدن أمین اولمازسه ، یاخود آلمه جغی تضمیناتك رقیبی حصه سندن دون اولهجنه قانع ایسه ستاتوقو « Statu quo » نك بقاسنه طرفدار اولور .

روسیا لونك ممالك عثمانیه طرفندن توسیع حدود ایله تزیید قوت وثروت ایتدیکی تقدیرده آوستریایه‌سنه عثمانیلر زیانه ، یعنی درجه ده اکتساب منافع ایده‌میه‌جك یعنی تقسیمده روسیایه دوشن حصه آرسلان حصه سی اوله جقدی .

لکن اونودولمامالیدرکه بردولتك بقاسنده منفعتدار اولان دیکر بر دولت بوبقادن امیدی منقطع اولورسه یاخود رقیب ویارقباسنك حرکاتنه ممانعت ایده‌مزسه محافظی اولدیغی دولتك أك مضر ومهلك براسکی دوستی اولمش اولور : طبعاً نك تقسیمندن زیاده محافظه‌سنی ایسته‌ین آوستریا ، روسیا وبروسیانك وبالخاصه بروسیانك مقاصدینه مانع اولامایجه مقسملرك اوچنجیسی اولمقدن وغالیجیایی آلمقدن هیچ چکینمه‌مشدر ....

آوستریا دوائی ۱۸ نجی عصردن اعتباراً روسیانك بالقانلره صاحب اولماسیچون ، « تمامیت ملکیهٔ عثمانیه‌نك » محافظه‌سی ، منافع حقیقیه‌سی اقتضاسندن اولدیغنی گورمش وَاویولده‌چالیشمش ایدی . ۱۹ نجی عصرك مطلوعیله برابر ، تمامیت ملکیهٔ عثمانیه‌نی رخنه‌دارایدن دیکر برقوت ، « افکار مایه » ، بالقان یارم آطه سنه‌قدر انتشار ایده‌رك شبه‌جزیره‌نك شمال وجنوبنده بعض رشایم حکومت میدانه چیقارگی اولمشدی . عینی قوتك تأثیریله دولتلرینك تحللندن قورقان هابسبورغ امپراطورلری ، منافع داخلیه وخارجیه‌الجاآنی ایله ، دولت عثمانیه‌موجودیت سیاسیه‌سنی ـ هیچ اولمازسه آوروپاده ـ تحت تهدیده بولوندیران بویکی آفته قارشی‌ده ، عثمانلی پادشاهلرینك منکاسی اولدیلر .

هرنه قدر ، کرك مطالعات سیاسیهٔ معروضه‌گرکسه صوك زمانلرده أهمیت کسب ایدن خصوصات اقتصادیه مقتضیاتندن اوله رق آوستریا ـ مجارستان حکومتی صوك شرق بحرانك عدم حصولنه چالیشمقله برابر ، حکومت عثمانیه‌نك خطالری ، روسیه‌نك حرصی ، بالقانلرده‌کی خرستیان عنصرك غیرت فداکارانه‌سی ، آوروپا دولتلرندن برقسمنك مجتنب داورانه‌سی ، عثمانیلرزیانه انعکاسنده اوآرالق حصوله‌کتیریلن برجریان افکار ... گبی اسباب مختلفه یوسعیك نمرهدار اولمانه مانع اولمش ایسه‌ده بحرانك نهایتنده دوستی ضرریسنه ، رقیبندن جوق استحصال فائده ایده‌بیلمشیدی . لکن روزگارك دائماً بویله موافق أسعه‌سی محتمل اولمادیغی ایچون ، مساعد احوالدن بالاستفاده آوستریا ـ مجارستان امپراطورلغی ، روسیه جارلغیله ، بالقانلرده « ستاتوقو ـ Statu quo » نك محافظه‌سی مقصد ظاهریسی اوزرینه ۱۸۹۷ سنه‌سی اوبوشمش وَبوصورتله ایکینجی بر شرق بحرانك ، مهما أمکن اوکنی آلمق ایسته‌مشدر .

***

احوال تاریخیه‌دن وَصوك مقاولهٔ شفاهیه‌نك اشاعه ایدیلهبیان اقسامندن مستخرج معلوماته کوره ، آوستریا ـ مجارستان امپراطورلغنك دولت عثمانیه حقنده‌کی نظری شو وجهه ایله تلخیص اولنه‌بیلیر :

روسیه‌نك دولت عثمانیه ضرریته توسعه‌سنه ممکن اولدیغی قدر مانع اولمق ، بالقان حکومات صغیره‌سنك دهازیاده توسع ایتمه‌لرینه چالیشمق ، بناءً علیه دولت

عثمانیه‌نك موجودیت ووسعت حاضره‌سنی محافظه ایتمك ، بونكچون شرقده قاریشیقلنمك وتوعنه مبدان ویرمه‌یه‌رك مسئلهٔ شرقیه‌نك آچیلماسنه غیرت ایتمك ؛ بونكچون ده دولت عثمانیه ادارهٔ داخلیه‌سنك دوزمله سنی ایستمك ؛ دیمك اولور كه آوسترياننك بوگونكی شرقی پولتیقه‌سی ، اونه دیمری اكثریا اولدیغی گبی محافظه‌كاردر . لكن ... لكن دائما خاطردن چیقاریلماملیدر . كه محافظه‌كارلك موفق اولمادیغی ، دولت عثمانیه‌نك الك بویوك ، الك قیمتلی برپارچه‌سنی « موازنهٔ سیاسیه » حقیقون ایلك أول ایسته‌یه جك ده آوسترياندر .

***

ایشته تاریخی ، دولت عثمانیه یه قارشی سیاسی ، بردرجه یه قدر تصویر اولونان آوسترياـ مجارستان امپراطورلغنك خارجیه نظر مشتركی قونت غلوخوفسكی ، هرسنه برمعتاد آوسترياـ مجارستان « دهله غاسیونلرنده » ایراد ایتمكده اولدیغی نطق مهم سیاسی‌یی بوسنه مجارستان قرالغنك مركز اداره‌سی اولان ، بوداـ پشته شهرنده (بزم أسكی بودین ولایتی مركزنده !) قرائت ایتمشدر .

غلوخوفسكی ، صوك زمانلرده بقاودوامی شبهه‌یه اوغرامش اتفاق مثلثك حال سابقی تعدیل ایدیلمكسزین تجدید اولنه جغنی بیان ایتدكدن صوكرا آوسترياـ مجارستان ایله روسیه آراسنده بالقانلرحقنده‌كی مقاوله دن ، مقاولهٔ شفاهیه دن ، دها زیاده تفصیلات وحرارتله بحث ایدییور . بو اویشمه‌دن مقصد ، بالقانده اغتشاشاته مانع اولمه رق ، محافظهٔ صلح و آسایشه چالیشمق ؛ وَ بوبابده دولتین بینده حادث اولهبیله‌جك هردورلو اختلافاته ، ایكیسی آراسنده‌كی صیقی وَ ثیقه‌نك مناسبت ایله ، محل ویرمامكدر .

بو مقاوله‌نك ، صرف ادامهٔ صلح گی بر مقصد علویدن باشقه ، دها دو غریدن بو مقصد ظاهری ایله مستور ، دها مادی دها حقیقی مقاصدی ، مقاصد ـ پشریه‌سی اولدیغنی ، بالآخره ایراد اولونان جمله لر ایضاح أیله‌یور : ۹۷ مقاوله سنك مقصد حقیقیسی ، « شان ونفوذ سیاسی » دیه یاكلش تلقیب اولونان اصول مهلكك وجوده گلمه سنه ، روسیاوآوسترياننك شرقده‌كی وضعیت سیاسیه لرینك ، موازنه تامه وَ قطعیه لرینك خلدار اولماسنه ، بالقان حكومتلرینك مقاصد ذاتیه لریچون نزاعلریته میدان براقامه‌مدن زیاده ، منطقهٔ نفوذ تشكیلنه بول آچیله‌رق روسیا وَ آوسترياآراسنده مشكلاتك تزییدینه (دقت !) سبب اولامامق ایچون ، مذكور حكومتلرك امور داخلیه لرینه مداخله یه ؛ مانع اولمقدر .

قونت غلوخوفسكی ، ۹۷ اویشمه‌سی ، دیپلوماتلرك باروت انباری دیدكاری بالقان شبه جزیره‌سنده ایقاع ایدیله بیله جك حریق مدهشه قارشی ، یالكز برسیغورطه گی دكل ، او حریقك اوكنی آلابیله جك بر واسطه گی ثانی ایتمكله برابر جبخانه‌یه آتش ویره بیله جك قیفاجمرلرك شبه جزیره‌ده‌یك زیاده یولوندیغنی ، وَ بناءً علیه بالقان احوالنی مطلوبه موافق تصور ایتمك كندینی آلداتمق اولهجغنی سویله‌یور .

خارجیه ناظرینك فكرنجه ، بوتهلكه لی وضعیتی احداث ایدن « اختلال قومیته لرینك گیدكجه متزاید حركاتِ اغتشاش آورانه لری » وَ « ادارهٔ ملكیهٔ عثمانیه‌نك صولك درحه‌ی بولان شایان أسف حالیدر » شیعه‌ی به قدر یانغینك ظهورینه ، روسیاوَ آوسترياننك اخطاراتی وَ « عثمانلی دولتنك هرقیامی قاپاتمه یه آماده احوال عسكریه‌سی » مانع اولهبیلمش ایسه ده ، بوندن صوكرا ده بوایكی جاردمك كافی گلهجكی حققنده بودور أندیش دیپلومات شبه‌لیدر . بوجهتله برگون اولوب ده بر فلاكت عظیمه ظهوراتمه مسلك ایچون ، ویانه وَ پترسبورغ قابینه لرینك دها صیقی اتحادی لزومنی بیان ایدییور ، دیگر طرفدن دولت عثمانیه زمامدارانه عاقلانه نصیحلرده بولونیور .

بوگون دولت عثمانیه‌نك محافظهٔ حالنده نفع ذاتیسی بولونان آوسترياـ مجارستان دولتنك خارجیه ناظری آغزندن حقیقتی اعتبارله دولت عثمانیه رجال حكومتنجه بویوك بردقت واهمیتله تلقی ایجاب ایدن ودوغریدن دوغری یه مشار الیهمه خطاب اولونان نصائح مبجونه عیناً بروجه آتیدر :

« بو حواليده صاحی اخلال ایده جك فسادی منع ایچون ایده جكمز بالجمله مساعینك متمر اولابیلمه‌سی ، دولت عثمانیه‌نك تدابیر مداواتكارانه آلماسنه متوقفدر . دولت عثمانیه بوخصوصی ، منافع ذاتیه سیچون نظردقته آلمالیدر . زیرا ، دوست دولتلرك حقیقی وپایدار معاونتلرینه كووده من .

« بر طرفدن مأمورین عثمانیه‌نك ، تأدیبات اجراسی لزومنی حدودی تجاوز ایتمه‌مك . دیگر طرفدن ، گچلرده روسیه طرفندن واقع تلقینات روحنه توفیقاً ملكنه اصلاحات اداریه ادخال أیله‌مك شرطیله ، آمجق دولت عثمانیه تمامیت ملكیه‌سنی ، محافظه ایده‌بیلیر .

« آرزو اولونور كه دولت عثمانیه وقت گچمه‌دن بو تلقیناتی قبولوَ اقتضاسنی اجرا ایتسین ، بوقبول ، سیاست عمومیه‌ده « ستاتوقو Statu quo » نك ادامه سیچون ده لازمدر » .

خارجیه ناظرینك بحث ایتدیكی روسیه تلقیناتنك نه‌دن عبارت اولدیغی مجهول اولمقله ، اوبابده ادارهٔ أفكاردن یالكز ، علی الاطلاق اصلاحات اجرای ، تأدیباندهٔ حدمعروفی تجاوزدن اجتناب اولنماسی توصیه‌لرینه تماما اشتراك ، وَ موسیو غلوخوفسكی ایله برابر « وقت گچمه دن » بو توصیه‌دن أولیای امور دولت عثمانیه‌نك مستفید اولمالری نمی اولتور .

« وقت گچمه‌دن » سوزینه‌یك چوق دقت اولنمالیدر . وقتله‌یك چابوق گچه بیلمه‌سی شایان خوفدر . بالذات مشارالیه تعلقی متعاقب ، بودوجه مذاكره‌سی أثناسنده ، كندیسنه خطاب اولونان متعدد سؤاللره وردیكی جوابلردن بریسی بو « وقت » نك نه‌قدر چابوق گچه بیله جكنی گوستریور : بالقانلرده Statu quo غیر متناهی برزمان ایچون ، برپولتیقه‌نك مقصدی اولماز ، وضعیت حاضره ممكن اولابیلدیگی قدر ادامه اولونور ، لكن آرزومز خلافنه دیگر بر پولتیقه‌یی مقتضی بعض حدثات ظهور ایدرسه ، مشكلاتی صاحبورانه تنظیمه چابالامق لازمكلیر ... » س .

اجمال

ذات شاهانه ، أحرار امتك یدی ، سكز سنه‌در سابقه‌كی غیرتلرینه‌ده‌واسع وَ گنیش برساحه‌ده شرح وایضاح استدیگی مساوی بی ، علائم انقراضی آكلایوب بر طرف ایتمك برینه بیانسز تاصل برحس تعند ودنائت ایله صوك درجهٔ استبداده صمودایده‌رك تامین شكوه واجلال ایتمك سودا سنده دوام ایده‌مه‌دوره مقدمه‌در ، تخت سلطنت قعودینك فردای قریبنده ، مدحت ، سلیمان ، عبدالكریم ، رئیف ، صادق ، محمود جلال الدین پاشالرله خیر الله افندی گی طابنمش یك چوق رجال عصری خیانت ویا معصومیتلرینی حكم ایده بیله‌جك هیچ برمحكمهٔ عدل امنده لایقی گی محاكمه ایتدیرمكسزین قضیلت ویاخود قباحتلریله بر لكده تاشحشر گومولك اوزره قعرقسوت ونسیانه گوندریلكن ، بونلری بلكه ده صورایلمك استعداد وجسارتی گوسترمه بیله‌جك اولان أفرادامتی كشیف اولدیغی قدراویوشدیریجی زیا وَ خدعه بولوطلریله مغشوش برافق مجهولیته دوغرو سوروكله دی ، اویله بر حاله گتیریدی كه هركس اوتدن باشقه صاحب عقل وكرامت ، سیاست عمومیه‌نی اونك گی تدویر ایده‌جك بردیپلومات گله‌مه دیگی كورجه‌سنه تصدیق ایده‌رك بوگونكی بحرانی حلمزه تاشهٔ خرو سرور ایله آقوب گیتمكی ، آهنك عمومی دیدنلر بلای جهالته قابیلمه‌نی فریضهٔ حمیت صایتقدن باشقه بر شیئه لزوم گوره میوردی .

روسیه محاربه سنك وطنمزده آچدیغی یارهلرك دردوألیمله ناله‌نده بر امتك هنوز عقلنی طویلایامادیغی هنگامارده ذروهٔ حكومتدن ، دها اوزمانلرپك آكلاشیلامایان بیلدیز مقر هولندن صدور ایدن اراده وَ كرامتله‌سرمست مباهات اولهرق اویشمه‌یه باشلامامندن صوكرا باشلایان دورهٔ سكوته سوق عطالت ووخوتله بر « نه مه گرك ! » صدای مسكتی عموم وجدانلره مستولی اولدی ، أیوم هردورلو اعتسافه قارشی قابارامامق خوفی تا اوزماندن یوتون فكرلری هرج ومرج ایده‌رك ، خصوصیله جاهل ومتعصب اولان وَ بالجمله أنظار امیدینی پادشاهه نصب ایدن ، أكثریت عظیمهٔ امتهأیچه برلشدی . واقعایدی ، سكرسنه أول ربیعك شهریارك اخلاقزی اخلال ایده‌رك آنانی ، بابانی أولادینه قاتلر بر فسادك وجودی حس اولوندی ، بومرضك ازاله‌سنه چالیشیلمه‌سزین شدت كسب ایتمسنه مساعده اولوندیغی تقدیرده چوق سوء مكسزین بنای عظیم دولتك بر طرفانهٔ عفاسوز ایله چوكه جكی گورولدی ایسه ده وایورلردولوسی وطن فداكارلرینی زندانلرده گوتورن بوحس مقدس ، امت ایچون لازم گلن انتباهی بردورلو موجب اولامادی .

سیاست جدیده‌نك حكومه‌تون الهی أساسندن صارصان كیف منفور ومستكره‌نه تماماً وبرملن محكومیت فراریسی عثمانیلرك انظار غفلتی اوكنده هرگون صادر اولویروز، تقیار، ظلملرنه عدل وانصاف شهریارده بر تبدیل، نده اویوشوقلغی بر دورلو ذرا ایده‌مین بر عثمانلی طورولدیرنده رتیج حاصل ایتمكسزین دوام ایدوب گیدیور. دون بر اركان حرب فریق، مكتبدن چیقه‌لی بری كندیسنه تودیع ایدیلمك خدمتلری ایفا ایده بیلمك ایچون سنه‌لرجه تجربه لرله كسب فضل وكمال ایتمش بر ناظر پاشاه بوگون، روسیه محاربه سنده آلمانیا گچیلدیكندن دوغری رجعت منتظمه‌یله بر عنوان مخصوصی دشمنه بیله تصدیق ایتدیرمش بر فؤاد پاشا، پادشاهه بوقجه سنه در متبصصانه صداقته رغماً، صوك زمانلرده محصا آراصیرا اصلاحاته دائر بیان فكر ومطالعه ایتدیكندن یارین بلكه ده فلاكتنه كندیلرینی تعقیب ایده‌جك اولان بوگونك آلچاق حاكملری طرفندن عسكرلكدن چیقاریلیور؛ بوتون خاندانك ضبطیه نظارتلرنده، بیلدیرسز سرایلرنده امنیت صوك دانهٔ سلامتی بمك اوزره اقباله ایرتكاری شو دور منحوسده اولنرده كندیلرینه تقدیم ایدن دیگر كوچوك رتبه لی سلاح آرقداشلرینی، وطن قارداشلرینی گورمك، حال سهیجت وطنه قلمه كوشه لرنده، منفا یوقاقرنده برابر آغلامق اوزره قاووشیورلر. مدحتلری، كلاری قهراً اولدیرن شوفلاك طرزنده، كی مسعدت أربابی معالی ایچون باعث شرف وشادمان، دیگر بر جوقلری گی ناظملرك، فؤادلرك حالری مسلك حریت ایچون بر قزانجدیر. چونكه، خلقه قارشی اثبات ظلم، اظهار حق ایچون اورتاده آثار ظلم واستبداد جوق اولمق ایجاب ایدیور. حكمت طبیعیه‌نك غایات حقنده جاری مأربوط قانونی السانلرده قابل تطبیقدر: «تعذیق آرتدیقجه آزیلن جمعك قوة مخالفی شدت پیدا ایدر.»

***

یدیمو عربستانك نقاط سائره‌سنه عسكر سوق ایتمك مجبوریتی حجاز شمندوفرینك وجودینه اولان احتیاج شدیدی باب عالیه بركره دها گوستر مشده‌ده استانبول عزتلو ایدیكن [illegible] یونیوك آخیق فرق گیدرملله برقسمی، قلبیله غیر مساعد اولق اوزره اكمال ایدیلمه‌سندن دیانت مقدسهٔ اسلامیه نامنه گلن معاونتلرصورتجی فی بیلمكسزین اسراف ایدیلدیكی جهتله بیلدیرجه شمندوفرك آخری قومپانیلرینه اكمال ایدیرلمسی عزیمه‌نه دوشولدیكی خبر آلینمشدر. ذاتاً، كندیلكندن برشی تجویز مه‌ـ مسلك قصوریی بالدفعات عالمه اظهار ایتمش اولان بیلدیرك بوقراریه‌نك یاقین بر اطلاع وّ وقوفه مترقب اولان دوچه‌یاقی، نشانی مبحوثی آخیق یرفداكارلق اولمق، حتی فضله اولهرق برملیون لیرالق یوبوك بر اقراضی ده اجرا ایتمك صورتیله در عهده ایده‌جكنی وّ فقط بوكا مقابل ایچیده، آك یوبوك بانكنوتلردن آمن، یقالی بیه‌مون سه‌مورغان‌ده بولنه‌جق وّ شرق، آناطولی شمندوفرلریله ازمیر - قصبه، بروسه - شام فرانسز قومپانیلرینك اتحاد‌ندن حصوله كلمه‌جك جسیم بر انحصار شركتنه آق دكز - بصره كورفزی شمندوفری امتیازاتی وسائر انشا ایدیله‌جك یا الحاقله خطوط حدیدیه‌نك حقوق انشائیه‌سنی تخصیص خطوطه حدیدیه‌نك تكالیف ایتمسی حكمنه تكالیف ایتمشدر.

كورو انتده عمران وسعادت وطنه خیلی نافع وسائط تقلیه احضار ایده‌جك اولان بوبله جسیم بر شركتك، خصوصیله مالیه‌منزك یاقی وّ اساسی تعرض ایچون اعتبار منزك بوق اولدیغی برصراده اقراض ایچون عدلیه‌نك بایوی مسرور ولمسی بیلدرك نظر حرص وطمعنی آچمش ایسه‌ده، آرتق ترانسوالدكی اشلرینی خامه ایردیرمش اولان انگلتره ایله، آلمان نفوذینك آناطولی به استیلاسنه معارض اولان روسیه‌نك افكاری بوتكلیفه مصادم چیقارق قوة قهریه‌یه گمش رتشپتی معاق براقدیرمشدر. داخل مملكه‌ده‌كی مناخ ثرونك، بلكه برزمانلر نظر اعتباره وّ رقیبی آچه‌جق امت حسابه زیرزمینده محفوظ قالمالی شیمدیلك اجنبیلرك یكدیگریله اولان مصادمهٔ رقابتكارلریله قابل اوله‌بیلوب، یوقسه حكومت عاجزه مزجه، بوتون اشلرك بلا مانعه اجرا سی اقتداری حس اولونسه ایدی، براستقراض وّ یوانشاده اولاجق سوء استعمالات خاطرینجون حاكمیت عثمانیه‌نی محل بحث شرائطه دهانه كی امتیازلرك دوست اجنبیلره بخش ایدیلمه‌جكی طبیعی ایدی. آلمانلر، بوگون حیات طماریلریز اولان شمندوفرلرك بوتون امتیازاتی تحت انحصاره آلمق كبی بر مظفریت اقتصادیه ایله وسائط اشعاشیه مزك بوتون ذرائی دست تملكه گچیرمكدن صوكرا بزم ایچون استقلال وّ تمامیت ملكیه‌نك هانگی نافع جهتی حفظ ایدلش اولاجقدر.

باشده آلمانیا امپراطوری اولدیغی حالده میحوث جسیم شركت انحصاریه‌نك هدفه وصول ایچون الآن جالیشوب، زمانده مسئله‌یی منفعتلرینه موافق حل ایتدیره بیلمك أمیله شیمدیدن تهدیداته، رسمی بر شانتاژه باشلامدیغی آوستریا سفیرینك باب عالیه اولان تبلیغات أخیره‌سندن نمایان اولویورکه، بوندن باب عالی شرق شمندوفرلرینه اولان ٦٠ میلیون فرانقلق بربورجنك حل وتسویه‌سی ایچون هیئت حكمیه یه مراجعته مجبور طوتولدیغی وّ شایدیكی شركت مؤسسه‌نك ایسته دیگی امتیازلر احسان ایدیله‌جك اولورسه یونكلیغك گریه‌آلینه جغی آكلاشیلمقده در. منتظم بودجه ایله دولتك امور مالیه‌سی تنظیم اولونجه‌یه‌دك راست گلن یاقه‌دن مضمر شرائطه ایدیلن استقراضلرهب نتیجه‌ده بوبله برچوق امتیازلرك كچمه سنی ایجاب ایتدیره‌جك درجه‌ده متعلقاته داور اتمقله برابر شركت جدیده‌نك مطالباته عرض مطاوعت ایتمه‌سین.

مقاله مخصوصه

استقباللده

«عبد الحمید» دیدیكلری قسطنطنیه اوزون كیسه مندفی اولور اولماز مابه ناصل برصنع سعادت رونما اوله جقدر؟ اویوكیومه‌یی آوتوب ایدن صباح، حقیقة برصباح سعادت‌مدر؟ یوفردانك سعد ونشر فلاكله تمام ومتبوع اولدیغی طبیعیدیر؟ یوقسه اوصباحی كیریان وباغرینه كوزلرله بكلایان ملتمی اضافه ایدر؟

حقیقت حال بودركه زمه شرده رغماً، آلام وآمالك ابتدالزده ذكر ایدیلمه‌یی، أكثریت ملك پاشاه‌لق وامارة ظلم ومظنت ایدرلرمدن اولمه‌ده وغایتا تهاجملرنده بز، عدد الحمیدك وقائی مناقب كرك مقتضیات مصلحت وكرك تركیاده هیچ بردن زائده حكمدران اولان الجای مدافعه، یعنی ملتك بقای سیاسیه‌سندن زیاده كندیلرینك بقای شخصیلری ملاحظه‌سیله، رجال استقبال أول أمرده حكومتی طرز مشروطیته قویاجقلرینه وبالعكس اعتمادسز محتاج ایضاح ایسه‌ده، بوكونكی حكومتی، یعنی حكومت‌زادگی، آثارینی تقبیح وتلعیناً، داعما اعدانك قاله جنی اولان ایمش حركتلرده، تمایشارده بولنه‌جقلرندر. بنه احتمالدركه حكمدار لاحق بالعموم ولتیقه متهملرینه برعفو عمومی اعلان ایده جك وهیچ بری اركان عائله سنی، أویی، بارقی تمامیله برنده بولامیه جق اولان بیكارچه بدبخت أقطار ملكدن آقین آقین استانبوله یغیله‌جقلردر. ملتك قالبندن باشقه غدای لذیذ حیات تصور ایتمك شائلرندن اولمایان بوحكومتدن انتقال ایده‌جك یاولان رجالك ایسه برمدت خلق یوفیل وقالمرله اویالاده‌دن صیكرا، كلمه‌جك پادشاهك، دائما مهتز اولمای طبیعی اولان میلان عثمانیسنه، سیاست عالمك روشنه ومنفعتلرینك سرقی وایجابنه كوره یكی برصورت ظلم وسرقت بولنوب او وادی تعقیب ایدلك أغلب احتمالدر.

فقط بواحتمالات «صباح» تسمیه ایتدیكمز فردای ستوطده‌كی وضعیت عمومیه سنه كوره در. یو «صباح» اغلاق ایدرایترسه، شیدیكی سیاه پرده قالقار قالقماز عقللرینی فكردن، عرفاندن، اعتبار واعتماددن محروم ومعرا، ایكی أقلری بوگورنده قالش، أندن، گیكدن ودها صحیحی گیكدن ودیدن مهاب یكرمی بش میلیون بدبختی كوردوله جكدر؟ یوقسه ماضینك مصائب عدیده سندن انتصاح ایتمش، كوردیكی ظلملردن، أساسلردن روحنده حقسزلقه وفظالته بی پایان تفرتلریدن سیله مستفید ومتلبه اولمش یكرمی بش میلیون جوانمردی كوردوله جكدر؟ ایشته مسئله بورادهدر؛ وبزم استقبالده‌كی علاقه‌منزك درجه‌سی بوشرایط‌لره مشروطدر.

قانون أساسی بزم ملتك ایلك آلاجغی ویكی برحكومت عائله‌لك ملته ایلك ویره جكی برشیدر. طرز مشروطیتك فوائدینی صایمق ویا اثبات ایتمك شرط‌لرك موضوع‌عندن اوزاقدر وبو فوائد بلغاً مبالغ مبتذر. بزم پورادهه موضوع كلام ایتدیكمز شی ملتمزك معنویت مدنیه سیدر.

— مابعدوار —

— تصحیح: دوردنجی نسخه‌منزده یاكاش دیزیلن وأحادیث حضرت یوبه‌دن اولان قطعه‌نك صورت صحیحه‌سی شودر:

حتی هركیم بیلورسه‌همان اظهار ایلیسین؛
آنی بر حس حیاتله جمع أیلیسین!
حتی هركیم بیلورسه همان اظهار ایلیسین.
كیمسه‌نك جاه وشكوهی آنی منع أیلیسین!

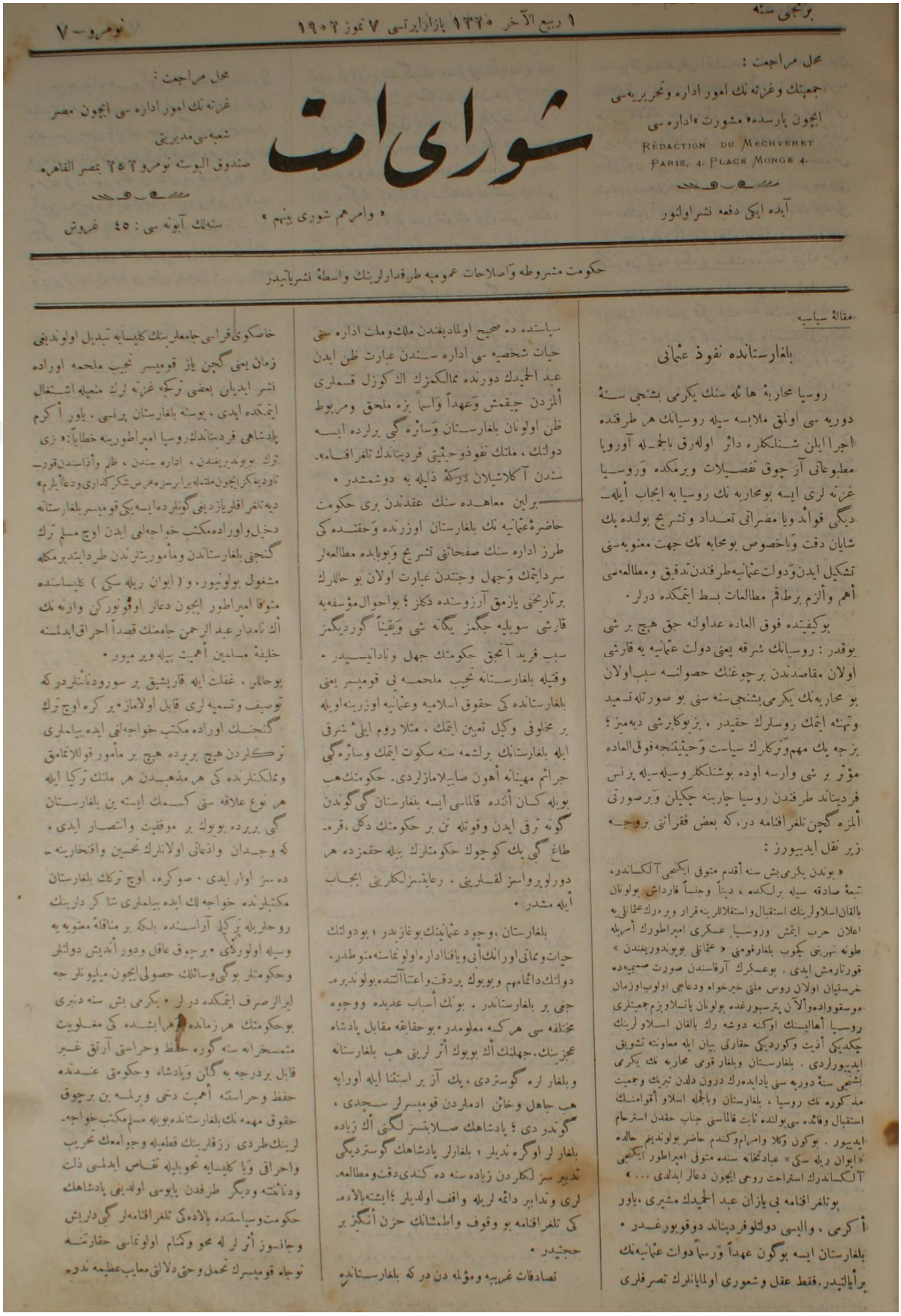
اخطار

شورای امته آیونه اولق، مقاله كوندرمك وسائر بر ایش ایچون یازمق ایسته‌ین ذوات آشیده‌یی كی آدرسلرینی هانگیسی كندیلرینه ذهاقولای ایسه اوكا مراجعت ایده بیلیرلر.

یازیسنه مركز جمعیت اولان مشورت اداره سنه
4 PLACE MONGE 4, PARIS
مصرده مصر شعبه سی مدیری احمد صائب بك
صندوق البوسته ٢٥٢

مصر ده طبع اولنمشدر

EK-7: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 7.sayı.

برنجی سنه — ۱ ربیع الآخر ۱۳۲۰ پازارایرتسی ۷ تموز ۱۹۰۲ — نومرو — ۷

محل مراجعت :
جمعیتك وغزته نك امور اداره وتحریریه سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره سی
RÉDACTION DU MECHVERET
PARIS, 4. PLACE MONGE 4.

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

شورای امت

« وامرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزته نك امور اداره سی ایچون مصر
شعبه سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه لك آبونه سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

مقالهٔ سیاسیه

بلغارستانده نفوذ عثمانی

روسیا محاربهٔ هائله سنك یکرمی بشنجی سنهٔ دوریه سی اولمق ملابسه سیله روسیانك هر طرفنده اجرا ایلدن شنلکلره دائر اولهرق بالجمله آوروپا مطبوعاتی آز چوق تفصیلات ویرمکده وروسیا غزته لری ایسه بو محاربه یه ایجاب أیلهدیکی فوائد ویا مضراتی تعداد وتشریح بولنده پك شایان دقت وباخصوص بو محابه نك جهت معنویه سنی تشکیل ایدن دولت عثمانیه طرفندن تدقیق ومطالعه سی أهم وألزم برطاقم مطالعات بسط ایتمکده درلر.

بوکیفیتده فوق العاده عداوتله حق هیچ بر شی یوقدر : روسیانك شرقه یعنی دولت عثمانیه یه قارشی اولان مقاصدندن برچوغنك حصولنه سبب اولان بو محاربه نك یکرمی بشنجی سنه سنی بو صورتله تسعید وتهنئه ایتمك روسلرك حقیدر . بزبوکابرشی دیه میز ؛ بزجه پك مهم وترکلرك سیاست وحیثیتنجه فوق العاده مؤثر بر شی وارسه اوده بوشنلکلر وسیله سیله برنس فردیناند طرفندن روسیا جارینه چکیلن وبرصورتی ألمزه گچن تلغرافنامه در، که بعض فقراتنی بروجه زیر نقل ایدییورز :

« بوندن یکرمی بش سنه أقدم متوفی ایکنجی آلکساندر، تبعهٔ صادقه سیله برلکده ، دیناً وجنساً قارداش بولونان بالقان اسلاولرینك استقبال واستقلالرینه قرار ویرمرك عثمانلی یه اعلان حرب ایتمش وروسیا عسکری امپراطورك أمریله طونه نهرینی کچوب بلغار قومنی « عثمانلی بویوندورمیدنی » قورتارمش ایدی . بوعسکرك آرقاسندن صورت صمیمیده خرستیان اولان روس ملتی خیرخواه ودعاجی اولوب اوزمان موسقوواده والآن پترسبورغده بولونان پانسلاویزم جمعیتلری روسیا أهالیسنك اوکنه دوشه رك بالقان اسلاولرینك چکدیکی أذیت وکوردیکی حقارتی بیان ایله معاونته تشویق ایدییورلردی . بلغارستان ویلغار قومی محاربه نك یکرمی بشنجی سنهٔ دوریه سنی یادایده رك درون دلدن تبریك وجمعیت مذکوره نك روسیا ، بلغارستان وبالجمله اسلاو أقوامنك استقبال وفائده سی بولنده ثابت قالماسنی جناب حقدن استرحام ایدییور . بوکون وکلا واسرام وکندم حاضر بولوندیغم حالده « ایوان ریله سکی » عبادتخانه سنده متوفی امپراطور ایکنجی آلکساندرك استراحت روحی ایچون دعالر ایدلدی ... »

بوتلغرافنامه یی یازان عبد الحمیدك مشیری ، یاور أکرمی ، والیسی دولتلو فردیناند دوقوبورغدر . بلغارستان ایسه بوکون عهداً ورسماً دولت عثمانیه نك پرأیاتیدر. فقط عقل وشعوری اولمایانلرك تصرفاری سیاسته ده صحیح اولمادیغندن ملك وملت اداره سنی حیات شخصیه سی اداره سندن عبارت ظن ایدن عبد الحمیدك دورنده ممالکمزك اك کوزل قسملری ألمزدن چیقمش وعهداً واسماً بزه ملحق ومربوط ظن اولونان بلغارستان وسائره کی برلرده ایسه دولتك ، ملتك نفوذوحیثیتی فردیناندك تلغرافنامه سندن آکلاشیلان برکهٔ ذاتیله یه دوشمشدر .

برلین معاهده سنك عقدندن بری حکومت حاضرهٔ عثمانیه نك بلغارستان اوزرنده وحقنده کی طرز اداره سنك صفحاتنی تشریح وتوبایده مطالعه لر سردایتمك وجهل وجهتندن عبارت اولان بو حالدرك برتاریخی یازمق آرزوسنده دکلز ؛ بواحوال مؤسفه یه قارشی سویلیه جکمز یکانه شی وتقیناً کوردیکمز سبب فرید آنجق حکومتك جهل ونادانیسیدر . وقتیله بلغارستانه نجیب ملحمه بی قومیسر یعنی بلغارستانده کی حقوق اسلامیه وعثمانیه اوزرینه اویله بر محافوق وکیل تعیین ایتمك ، مثلا روم ایلی شرقی ایله بلغارستانك برلشمه سنه سکوت ایتمك وسائره کی جرائم مهینانه أهون صایبلامازلردی. حکومتك هب بویله کسان أندده قالماسی ایسه بلغارستان کی کوندن کونه ترقی ایدن وقوتله تن بر حکومتك دکل ، قرمه طاغ کبی پك کوچوك حکومتلرك بیله حقمزده هر دورلو پرواسز لقلرینی ، رعایتسزلکلرینی ایجاب أیله مشدر .

بلغارستان ، وجود عثمانیك بوغازیدر ، بودولتك حیات وبقای اورانك أبی ویافنا اداره اولونماسنه منوطدر. دولتك دائماهم وبویوك بردقت واعتنا آتنده بولوندیرمه جهتی بر بلغارستاندر . بونك أسباب عدیده ووجوه مختلفه سی هر کسه معلومدر . بوحقایقه مقابل پادشاه عجزینك، جهلنك أك بویوك أثر لریني هب بلغارستانه وبلغار لره گوسترمدی ، یك آز بر استنا ایله اورایه هب جاهل وخائن ادملردن قومیسرلر سچدی ، گوندردی ؛ پادشاهك صلاحیتسز لکنی أك زیاده بلغارلر اوگره ندیلر ، بلغارلر پادشاهك گوستردیکی تدبیرسزلکلردن زیاده سنه ده کندی دقت ومطالعه لری وتدابیر دائمه لریله واقف اولدیلر ؛ ابتشه بالاده کی تلغرافنامه بو وقوف واطمئنانك حزن أنگیز بر حجتیدر .

تصادفات غریبه ومؤلمه دن در که بلغارستانده خاصکوی قراسی جامعلرینك کلیسایه تبدیل اولوندیغی زمان یعنی گچن یاز قومیسر نجیب ملحمه اورادهٔ نشر ایدیلن بعضی ترکچه غزته لرك منعیله اشتغال ایتمکده ایدی ، بوسته بلغارستان پرنسی ، یاور أکرم پادشاهی فردیناندك روسیا امپراطورینه خطاباً : « زی ترك بویوکدیر پدندن ، اداره سندن ، ظلم وأذاسندن قورتاردیغکز ایچون ملتمله برابر سزه عرض شکرگذاری ودعا أیلرم » دیه تلغرافلر یازدیغنی گونلرده ایسه یکی قومیسر بلغارستانه دخیل واورادهٔ مکتب خواجه لغی ایدن اوچ مسلم ترك گنجنی بلغارستاندن ومأمورینلرندن طردایتدیرمکله مشغول بولونیور . و (ایوان ریله سکی) کلیسانده متوفا امپراطور ایچون دعالر اوقونورکن وارنه نك أك نامدار عبد الرحمن جامعنك قصداً احراق ایدلمسنه خلیفهٔ مسلمین أهمیت بیله ویرمیور .

بوحالر ، غفلت ایله قاریشیق بر سورودنالردر که توصیف وتسمیه لری قابل اولامازلر. بر کره اوچ ترك گنجنك اورادهٔ مکتب خواجه لغی ایده بیلملری ترکاردن هیچ بریرده هیچ بر مأمور قوللانمامق وممالکنارنده کی هر مذهبدن هر ملتك ترکیا ایله هر نوع علاقه سنی کسمك ایسته ین بلغارستان گی بریرده بویوك بر موفقیت وانتصار ایدی ، که وجدان واذعانی اولانلرك تحسین وافتخارینه ده سز اوار ایدی . صوکره ، اوچ ترکك بلغارستان مکتبلرنده خواجه لك ایده بیلملری شا کردلرینك روحلریله برکلی آراسنده بلکه بر مناقلهٔ معنویه یه وسیله اولوردی . برچوق عاقل ودور أندیش دولتلر وحکومتلر یوگی وسائلك حصولی ایچون میلیونلرجه لیرالرصرف ایتمکده درلر . یکرمی بش سنه دنبری بوحکومتك هر زمانده هم ارتشده کی مغلوبیت متمسخرانه سنه گوره حفظ وحراسق آرتق غیر قابل بردرجه یه گلن وپادشاه وحکومتی عهدنده حفظ وحراسته أهمیت دخی ویرلمه ین برچوق حقوق مهمه نك بلغارستانده بویله مسلم مکتب خواجه لرینك طردی رزقلرینك قطعیله وجوامعك تخریب واحراق ویا کلیسایه تحویلیله تقاص ایدلمسی ذلت ودنائتنه ویکر طرفدن پاپوسی اولدیغی پادشاهك حکومت وسیاستده بالاده کی تلغرافنامه لر کبی دلریش وجانسوز أثر لر له محو وکتمان اولونماسی حقارتنه توجاه قومیسرك تحمل وحق دلالتی معایب عظیمه ندنه

مع هذا، هب بوآجی حالار بلغارستانده کی ملتداشلرمز، وطنداشلرمزاوزرنده اعتبارو التفاتی متضمن بعض تأثیرات حصوله گتیره بیلیرسه، وزمانزده مملکت ومللرك بالاخلقله ومرصع قوطو ومزینه لرده سور وکه ن نشان پارچه لریله دکل آنجق سلاح وذکا ایله محافظه وادارهسی قابل اولابیله. جگی حقیقته اینا ندیرسه وبو اطمئنانلرك آثار فعلیه سی گوروله رسه هرحیزوورك قلینده کی آتش تأثیر براز تعدیل اولونور ظن ایده رز. ***

عثمانلی دوتمامسی

زرهلی سفائن حربیه دن دورت فرقهنی وده ورت قورومنك هان تعمیری وطرز جدیده تحویل ایچون ایتالیانك آنسالدوفابریقه سنه گوندرلمسی وبونلری یکیدن تجهیز ایچون ده ۸ سن قابریقه منه صوك موولده قروب طوپلری سپارش ایدلمسی آیلرجه سودن مذاکراتدن صوکرا تحت قراره آلینمشدی. حتی قونطوراطولری بیله بحریه ناظریله مذکور ایکی قابریقه نك وکیللری طرفندن امضالانه رق تعمیرات وتجهیزات مصارفه قارشیلق اولق اوزره آلتش میلیون فرانق تخصیص ایدلمش ده مجلس وکلاجه مناسب گورولمشدی.

استانبول غزته لری اووقت دوتمای همایونك یوبله أك قوی دولتلرله اوموزاویوشه جك درجه ده اصلاحه لطفاً ومرحمتاً مساعده وفرمان بیورولماسنی فوق العاده برموفقیت جهانیانی گی گوسترمه رك خلقی بوصورتله ده آلداتقه واسطه اولمشلردی.

بز، بو قراره اوزمان علی العموم تبلیغات رسمیه نك شو دورده لایق اولدیغی أهمیت نسبتده برنظرنی قیدی ایله تصدق. چونکه، قوة بحریه مزی قصداً افنا ایدن بر پادشاهدن یکرمی بش سنه لك تحریبات واضمحلاله طپان طپانه ضد بر اثر خیرك ظهورنی بکله مدیگمز گی آلتش میلیون فرانقلك سهم اتلهتدارك ایدیله بیلمسنده احتمال ویرمه مشدك.

گرید ویونان محاربه لرندن صوکرا، عثمانلی دوتمامسنك اصلاحی ایچون أك أول پایلمالمسی لازم گلن شی بحریه ناظرینی کوپری باشنه صالالاندیرمق ایدی. حسن پاشا گی بر آلتر تحریك آلسه یاری تخریب ایدلش برقاچ گمیه گمی دکل.. مکمل بر انگلیز فیلوسی ویرلسه سلطان عبد العزیزك یودوله براقدیغی اوهیتلی ده شتلی زرهلیلر گی چوروبه جکی شبهه سزدر.

غزته لر بوسکر سفینه نك آنسالدوستکاهنه گوندریله جکنی یازدقلری زمان زرهلی مسعودیه ایتالیاده وآثار توفیق کیل ده تعمیر ایدلك اوزره وعد اولونان ایلك تقسیطك ورودینی بکله یورلردی؛ حالا بکله یورلر. تعمیر مصارفی تسویه ایدله دیکندن ایتالیاده کی قابریقه نك مدیری شکایتنه پاشلادی وممین بر مدت ظرفنده تأدیه ایدیلمه جك اولورسه، مسعودیه نك خراج مزادصاتیلاجغنی بیلدیردی.

آنسالدوفابریقه سی، بویله نسبة أك آز محتاج تعمیر اولان برتك گمینك مصارفی تأدیه ده بو قدر گوجلك گوسترن بر حکومتله بوندن صوکرا ایش گورمك بك خیرلی اولمادیغنی آکلادیغندنمی، یوقسه ترسانهٔ عامره جه جالغه، چیرپغه دها مساعد برتدبیر بولوندیغندنمی، هرنه دن ایسه سفائن حربیه نك ایتالیایه گوندریلمه رك بزم دستکاهلرده تعمیر ایدلمسی وأسکی قرارك وقوعطوراطونك بوزولماسی حقنده یکی براراده صادر اولدیغنی استانبول غزته لرنده اوقودق. ×

بو غزته لر، وقتیله گمیلرك ایتالیایه گوندریلمه جکی بازار ایکن پادشاهك بر چوق دعا وثناسنده بولونمشلردی، بودفعه گمیلرك ایتالیایه گوندریلمه جکنی اعلان صیراسنده یه عین ریا وتبصبصده قصور ایتمیور لر، یونان محاربه سی أثناسنده میدانه بریلکن گمیسی چیقارامایان ودها دون مسعودیه نی تعمیر ایچون أجنبی قابریقه سنه عرض احتیاج ایدن بحریه نظارتنده ألیوم «گرك تجدیداً وگرك تعمیراً لازم کلن سفائنی احضاره مساعد وآوروپا انشاآت بحریه دستکاهلری ایچنده مکملیت اعتباریله شایان ممنونیت بر درجه ده انشائیه دستکاهلری بولوندیغنی» ده یازیيورلر. نه أعلا! آلات وأدواتی مکمل بویله دستکاهلرواره مش ده شیمدیه قدر خارجه نه دن مراجعت ایدیلیورمش؟ بو مکمل دستکاهلرده محیا سرای باغچه لرینه سوسلی فانارلر وده میرپارمقلقلر دن باشقه نه لر یاپیلیورمش؟ أهالی بیله ممنون اولور، افتخار ایدر.

واقعا، ترسانه نك یوش دورمادیغنی وعملیه، میاعانه وبرلك اوزره کابتلی برمبلغه لزوم گورولدیکنی آکلاتمق ایچون «سایهٔ عنایتواية ملوکانه ده» فلان فرقه نك باتی وفلان قوروه نك قیچی تعمیره باشلادیغی وبووسیله ایاه ده پادشاهه دعا لرایدلدیکی، قرانلر کیلدیکی ایشدیلیور؛ لکن، بوکیلرك هیچ بری دیشاری جیقمادیغندن تعمیراتك، انشا آتك نه دن عبارت اولدیغی مع التأسف گورولیور. بیانمیور.

بو دفعه ترسانهٔ عامره ده تعمیرلری مقرر اولان گمیلرده بویله اولهجقدر، یعنی تعمیروتجهیزایدیلوب ایدله دیکی کیمسه گورمه جکدر. استانبولده آلیقونامسنه أصل سبب ده بواوله رك درکدر. بوندن بویله محمودیه، عزیزیه بر بر حوضه چکدکجه آلتش میلیون فرانق ده جسته جسته بحریه نظارتنه چکیله جکدر.

یکرمی بش سنه دنبری بحریه وزنه سنه گیرن پارالر حساب ایدلسه، دولتلك بوگون اولدقجه مکمل بر دوتمامسی بولونمامسی لازمکلیردی؛ صاغلام بر تکنه سی یوق! آنجق کمیسز، عسکرسز ترسانه ده برچوق مشیرلر، فریقلر وزرتب مختلفه ده اوجوق بیك قدر ده ضابط وار. بونلره یوش یره معاش وتعیینات ویریلیور. حالبوکه امرای بحریه ایچنده سفائن حربیه نی لایقیله قوللانه بیله جك درجه ده معلوماتلی ایکی قوماندان بولونمادیغی سویله نیور.

یوقاریده عرض ایتمشدك، اصلاحاته باشلاندن باشلامالی، فرقطینی تعمیر دن أول تکمیل بحریه هیئتی قالافاته چیقارمالی، چوروکی صاغلامی آیرمالیدر. واقعا، یوایش قولای دکلدر، یکیدن سکز اون کمی یاپمقدن دها زور در، باخصوص شودورده هان محال کیدر. چونکه بونلرك موجودیتی — عاشورا دعاسنی ایدرکن مکتب ناظرینك دیدیکی کبی — وجود أقدس هایونله قائمدر. اووجود تحتمردن کیتمه دکجه بویسلك ده تماماً تمیزلنه مز.

بودور دکیشنجه یه دکین هیچ برشی یاپیلماسین، زر هلیلر — تعمیر ممکن ایسه — تعمیر ایدلمه سین دیمیورز. دولتك بوگون حقوق واستقلالی تهلکه ده در. بزه داخلده أمن وآسایشی تأمینه کافل اولاجق درجه ده سیار وقوتلی بردونمامك لزومی آشکاردر. معاونت بحریه اولماز سه، عساکر بریه نك خدمتی هربرده ناقص ومحدود قالیر. اسپانیانك کوباده ایکی یوزبیك نفری واردی؛ دونمامحو اولونجه قوة بریه هیچ برایش کورمه مه دی. بزم ده طرابلس غربده برچوق عسکر مزوار، لکن دشمن سواحلی بحراً آبلوقه ایده جك اولورسه بوعسکرك قره ده آجلقدن اولومه انتظار ایتمکدن باشقه بر چاره سی قالماز.

بز، دونمامزك اصلاحنه عساکر بریه نك اصلاحندن زیاده أهمیت ویرنلردن، لزوم گورنلردنز؛ آنجق دولتك أحوال سیاسیه سی، سواحلك وسعتی، لیمانلرك انجابات طبیعیه سی ومقدار کافی ده پولر، استنادکاهلر بولونمامسی نظر اعتباره آلینه رق اصلاح ایدلمسی فکرنده یز. دونمامزك بوندن بویله وظیفه سی المزده قالان برلری مدافعه ایتمکدن باشقه برشی اولمایه جقدر. بناءً علیه، انشا واحضار ایدیله جك گمیلر بو تدافعی وظیفه یی ایفایه صالح اولمالی، ملتك پارا سی بیهوده یره دکزه آتیلمامالیدر.

مقالات مخصوصه

استقبالده

— ٦ نجی نسخه دن ما بعد —

بوگون ترکلرده هیچ برشی یوقدر، بربع عصر دنبری کافهٔ مبانی عرفان وانسانیتمزی، بالجمله موضوعات مفیده مزی بیلدیلر؛ اردولرمز پریشان، دونمامز موهوم ونابود اولدی؛ معنای حقیقیسیله مکتبلر، مطبعه لر قاپادی؛ مکتبلریزینه جهات تعلیم خانه لری آچیلدی. برحالده یزکه ملکمزده لسانی درسخانه یازانلر یارماقله کوستریلیر اولدی. هب مندرس اولان بوشیلرله برابر محو ومندرس اولدیغی مع التأسف ظن ایتدیکمز برشی دها واردرکه ضیاعلر منك هیسندن مهمدر، اوده ملتده کی میل معالی، بوبوکلکه، بوبوکلرمزه قارشی اولان وفا وعلاقه دیدر. عبد الحمید، ترکیاده کوردیکی هرأیی ومفیدشی اوزرینه کثیف برپرکفن گیردی، ساده ملتك بویوك آدملرینی بوغدورمقله، نی ایتمکه قالمایوب، بویوك حسلرینی، عالی احتراصلرینی ده بوغدی، صوکرا بوتمکدن، نی ایتمکدن دها آجی وشدید بر عقوبت اولمق اوزره نسیانه محکوم ایتمدی. تأسفمزی تکرار ایله سویلرکه حیاتی اولمق لازمه سی ده آنجق مدحت پاشا قدر خاطره گلیور! بر انسان کامل اولمق، بر انسان کامل اولهرق یوبومك، کندی ترقیسنی ملتك ارتقای مدنیسی ایله برقدمه ده بولوندیرمق آمللری ده آنجق

کمال یك قدر تخطر ایدیلیور . ملتلرك سعادتی ، اوسعادتك ملت طرفندن ادراك واستحصال ایدلسیله قائم بولوندیغی بیلنلرایسه بزی روسیا محاربه سندن ، عبد الحمیدك حکومتندن زیاده متأثر ومضمحل ایدن بوانحطاط اخلاق ایله استقبالدن ده امیدوار اولمامق یأس ومتورنده بولونیورلر .

حکومت حاضره نك بر ربع عصرلق تخریبات وتأخیراتی ملت بومدت طرفنده کی مکتسبات علمیه سیله ، مطالعات وتدقیقاتیله تلافی ایتدیکندن أمین اولمادیغنه استقبالدن ده حقیله أمنیت ایدیله مز ؛ یعنی حکومت حاضره ملکی ، ملتی آچیقدن آچیغه نه قدر بیقدی ایسه أفراد ملت ده خفیاً او تخریباتی آتیده بردنبره تلافی ایده بیله جك حاضر افرادده بولنمادی ایسه ویل یزم حالزده ، دها دوغروسی حیف یزم استقبالمزه !

پادشاهك وقتی کوتی خزینه ده بربارا بولونمایه جقدر ، زیرا مرقوم وعنونه سی هب بو نتیجه یه وصول ایچون چالیشمشلردر . ملتك فقر جانسوزی ایسه أولویتله معلومدر ، هیچ براشغال بدخواهانه وقوعه گلسه ده اردوسك تنسیق ، یکیدن بر دونانمه ایدیتلسی گبی ، آتیدی مدافعه نقطه سندن محتاج اولدیغمز شیلری ایدیمك وهلهً قابل اولامایه جقدر .

فقط أفرادی ، ایچنده بولوندیغی آغیر اویوشوقلتدن قورتارمدی ایچون باشقه جه نه لر یاپامشدر ، نه لر حاضر لانمشدر ؟...

بوکون جهانه درس مدنیت ویرن ملتلری بویله ظلملردن ، غفلتلردن اویاندیران بویوك آنرلرترجمه لری ، عبد الحمید پنجهٔ سخنکیر قهره ویرمایر ویرلز مطبعه لره ویریله بیله حکمیدر ؟ شوصوك یکرمی یش سنده کی تقلیات حسنهٔ فکریه یی ایجاب ایدن شیلر یکرمی یش کون ظرفنده ملتك انظار عبرتنه قونیله بیله جکمیدر ؟

تجارت ، ملتلرك جسمانیتیدر ؛ ترك تاجرلری ربع عصرلق رکود متمادی تعمیر وتلافی وطریقهٔ تجارتلرده ، محتاج اولدیغمز مناقلهٔ مدنیه یی حصوله کتیره بیلك ایچون نه لراوقوبورلر ، نه لر اوکره یبورلر ، نه تصورلرده بولونیورلر ؟

حمیدلی مأمورلرمز ، مملکتلرمز أشراف واعیانی ، شیمدی حکومتك غصب وتخریبی خوفیله بایامادقلری شیلردن فقرامك مصائبنی وعامه نك متکلاتنی تخفیف ایدن نه گبی شیلری اوزمانده درحال یاپمقه باشلایه جقلردر ؟ نره لره کوچوك وخصوصی ده قووبل خطلری ، نره لره بین الاهالی اتباعلقلر یاپیله بیله جك ؟ کولارمزده کوچوك واپورلر ، کویلرمزده اومنیبوسلر ایشلتمك اوزره نه مطالعات وتصوراتده بولونیلیور ؟ هله هیسندن عملی ومیرم اوله رق بوتدر ایشلرلر ویاخود استحقاقلرلر دولتك بالمجبوریه اجرای اصلاحات وعدالتیه باشلاماسیله کندیلرینك اعلامی اعلان اولوندیغی گوندن اعتباراً گیتمك ایچون شیمدیدن نه سرمایه آلده ایتمك چالیشیورلر ؟

أمر أهم معیشتهب یکدیگرینه مفید اولقله ، یعنی برفائدهٔ متقابله آیش ویریشیله قائمدر ، بزهانکی فوائدی گیجه صانه جغز ؟

تلاشلره ، عجله لره بکله دیکمز بو استقباللره ده بی بزاقبالمزی ، سعادتمزی وکلاقبولرنده بکلهیه جکز ؟ انسانلغمزی بزینه سعیدلرك ، کاملرك ، احمد مختارلرك قووه اوجاقلرنده اویویه رق ، آسته یه رك می استقبال ایده جکز ؟ بز حیاتمزه صدقه آچیغه سی اولمقدن فضله بر قیمت ویره میه جکمی یز ؟ یزم مهراقبالمزك شوکوك قبه سی آلتنده سرای قابولرندن ، آدای سلاملقلرندن باشقه بر افق ، بر مطمح اولمایه جقمی ؟ بودوردنه عبد الحمیدك بعض أوهامندن ، اعتیادات فاسیه ویاطنون غافلانه سندن دانه چین تسلل اولان بعض شیان ، استقباللره ده ینه برقاچ سارق قیودی قلبریله حمایه ایده رکمی أمکك بوله جقلر ؟

هیهات !... نه بویله اقبال اولور ، نه بویله استقبال !...

بوکون هب ملتلر برملت واحدهٔ مدنیه درکه مدار قویم حیاتلری فکر ، ذکا ، شعور وحکمتدر . بومدنیت وانسانیت عصرلر . دنیری یزمده بر حیات مدنیه علامتی کوسترمکلکزه منتظردر . وحتی بو انتظارینك ، صبرینك بك نهایتلرنده در . بوکون روی أرض اوزرنده بزم حکمدارمز دایدر ، علم وعرفاندن حظ ایتمز ، قورقار ، اوکا تبعاً اون یش ، یکرمی میلیون أهالی ده عقلی یوزدی ، یزه برعصرده اذن ویرمیکرده آدم اوله لم ، دیه هیچ برملت پاشامازویاشایه مناز . بوکون ملتلرك حیاتی ، سعادتی آلمانیا اردولرینك ، انگلتره دونانمالرینك ، فابریقه لرینك ، فرانسه ، ایتالیا صنایع بدیعه سنك ، هوغولرك ، ایپسنلرك ، اوکوست قونتلرك ، زولالرك ، سپنسرلرك قلملرینك ، فکرلرینك ، نتیجه حکمه لك ، علملك بیشترلرینك ، خرده بیلرینك ، آلکتریق تطبیقات عدیده سنك ، تلسز تلغرافلرك ، دامن عطارده صارلمغه چیقان بالونلرك ، قمر بحرده استکشاف ایدن سفائنك یعنی هب دماغ بشر محصولاتنك ضمان وحمایتی ومنافع متقابلهٔ ملك کمالاتی تحتنده در . عالم بزم انس والفتمزدر ، که اوزم عالی به آنحق عقل وذکاجه بربریله مساوی اولان ودائماً تکامل وتعالی أیله بن اذعان صاحبلری داخل اوله بیلیر .

بو حقایقه مقابل بزنه ایله پاشایورز وپاشایه جغز ؟

حالده ، بوقدر فنا وتباتسز برحالی أبی وصحیح براستقباله دکیشه رك برملوث لکهٔ ذی حیاتی اوزرمزدن آتمامغی جرأتسز لکی آلتنده زارزبون یولونیورز ، فقط مادام که بر استقبال بکله یورز ، وبوکیجه سوابق فاخره مزه نظراً بواستقباله کندمزی لایق کورویورز ، باری او استقبالدن دیکر ملتلر طارزنده استفاده ایتمك أسباب فعلیه سنی عاجلا وشمدیدن استکمال ایتمکه باشلایه لم ، ماضی نك بویوکلکی استقبال ایله قائمدر ، استقبالسز ماضی حیاتسز وجوده بکزر .

« وجود مدت ماضی یه استقبال لازمدر

« نسل تعیین قریت ایچون اعداد لازمدر !

یزم ملته کندمدن باشقه ، حتی حقا چکنلردن باشقه کیمسه یارادلمادی واولمایه جقدر ، بونی بیله لم ؛ ناموسلری ، سکینلری اوزرینه حسابلر ، خولیالر قوردیغمز رجالمز یزه یو أك آجی زمالرمزده دوا رسان اولامادیلر ده استقبالدمی اولاجقلر ؟ هب باشقه سندن بکله مك ، باشقه سنك آدمی اولمقدنسه کندی کندمزك آدمی اولمق ، حیاتك هر فیضنی دماغمزدن وبازومزدن بکله مك دها أمین ومعقول دکلیدر ؟

یورجال مفخمه یزم اولرمز ، بارقلرمز بیلدیکمه ایراد وعقارلرینی آرتدیردیلر ،

« نصل ایسترز ایتمدن بز حیا

« یانان ملتك آتشندن ضیا ؟

دیمه دیلر . دیکر بعض مشهودات وتجربات دخی بزم قابل اولابیلن بر سرعتله برنجی درجه ده کندی کندمزی اصلاح وصوکرا بو اصلاح شخصی یی عمومیتکزه تشمیل ایتمکلکمز توصیه سنده یزه باعث جرأت اولویور .

شورادده ده تکرار ایده رز ، که ملت اولاً کندینی دوزلتمین ده حکومت اوتدن صوکرا دوزلتمین دیمیورز وحکومتك اصلاحی چاره لرینی بسط ایتمك بو مقاله نك اطلاعنه اوزاقدر ، ابتدای انقلابده حکومتك ده ملت کی کندینه آلویرن برطرزده دوزلمکه باشلاماسی طبیعی ومحتمل عد ایتمك ایستمز . ذاتاً حکومت ، ملتدن متشکل اولدیغی جهتله ملت نه قدر کسب صلاح ایدرسه حکومتك ده اوقدر متین ومکمل اولمالی طبیعی دکلیدر ؟ بز ملتمزك برچوق مزیات موهوبه سیاسیه سنی ، بزدن متشکل اولان حکومتمزك شکل مکمل ومتینلشمه عالمه اوانه أیله ملی بز ، وبوکونکی حکومتك ، ملتمزك خواص ممدوحهٔ علیه سنی ابراز واظهار ایدن برحکومت صحیحه اولادیغنی استقباللره کی حکومتمزله عالمه برقات دها اثبات وعیان ایتملی یز ، فقط هر شیئه تقدیماً ملت بوکون أولاً معنا سیله بر حق ولیاقت صاحبی اولمغه وثانیاً یعنی بوحق ولیاقتی کوروب طانیدقدن صوکرا اونك ایجابانتی هرملت کبی کندینه اخذ واستردادده باقالیدرمه افراد عمومیتدن أول خصوصیتله ، روحنه ، دماغنه ، برقانون ویرملیدر .

●●●

تعجب وتأسف

امت عثمانیه یی بودرجه ادبار وسفالته ایصال ایدن وَ دولتك حیات واستقبالی بیلك دورلو مهالکه دوشورن شی نه در ؟ پادشاهك عنادی یعنی صلاح حال وسلامتمزی ضامن وکافل اولان « قانون اساسی » نك تطبیق وَ اضاف أحکامی خصوصنده کی امتناع ومخالفت مصرانه سی دکلیدر ؟

وقتیله اصول مشر وطیتك منافع عدیده سنی طاتمش وَ حکومت ایله امتك یکدیگرینه قارشی متعهد اولدقلری وظائف وقوانینك دگرینی حریت مطبوعات سایه سنده آکلامغه باشلامش اولان أهالی مظلومه ، یکرمی دورت سنه در بوذوق حکومتدن ، « وأمرهم شوری بینهم » نص قاطعیله أمر ایدیان مشاورهٔ ملیه دن یالکز برآرزوی متغلب ، حکم یزدانه بیله نظر استخفاف عطف ایتمکدن حذر ایتمه ین بر شخص مستبد تأثیریله محروم اولدی ، طاقتگداز بر چوق مظالم وتعدیاته ، خاطروخیاله گلمز تحقیرات واعتسافاته اوغرادی ، أسارت وذلت زنجیرلری آلتنده ازیلدی ، خرپالاندی . عبد الحمید ، بی انصافانه تعقیب ایتدیکی بومسلك سقیمدن عجبا نه فائده لر بولدی ، نه ذوقلر حس ایتدی ؟ هیچ ! دولتك جلالت وَ عظمت قدیمه سنی ، هر دقیقه بیك عذاب واضطرابه معروض ومنتظر بچاره اهالینك حرمت وَ محبت صمیمیه سنی کاملاً غائب ایتمکدن باشقه حضور وسلطنت ذاتیه سنی وَ منسوب اولدیغی خاندانك حقوق واستقبالنی دهیك ناکهظهور وَ وخیم تهلکه لرایچریسنه سوروکله دی ، آندی .

رفعت ملیه ، سعادت مشترکه وَ مظاهرت اجتماعیه گبی مقدس وقویم أساسلر اوزینه بنا وَ وضع ایدلش اولان دین مبین اسلامك بوتون أحکام وتجلیات متینه سنه وَ امت ایله سلطنك وظائف متقابله لرینی صراحة تعیین ایدن أمر جلیل محمدی یه منافی وَ مغایر اولهرق نجه سنه لردن تعقیب ایدیله گلن بو مسلك منفور استبداد ، نامسبوق شو غفلت مسکینانه جنت وَ یاجهالتدن باشقه نه ایله تأویل ایدیله بیلیر ؟

وطنمزی شیمدیکی گی حال خرابی یه دکل ، یکرمنجی عصر مدنیتده بك آواز اولهرق بر تکامل سعد وشوقه دوغری ایلرلهین امم سائره وطتلری گی عمران ورفاهه مستغرق ایده جك اولان اصلاحات لازمه یی یاپامق ، گرك امته وَ گرکسه حکومتمز ایله معاملات سیاسیه لری موجود دولتلره قارشی تعهد ایدلش تنظیمات مشروعه یی اجرا ایتمه مك ایچون گوستریلن بو درجه تعدد وابرام طوغرجه ایکی شیدن نشأت ایدیور : برنجیسی سلاطین عثمانیه نك برزمانلرنبری ، خصوصیله دورادبار وانحطاطمزده ، ادارهٔ کیفیه وَ شخصیه خصوصنده اعتیاد ایده گلدکاری حسیات عرفیه نك واستبداد کارانه نك إرثاً وَ تربیةً حکمدار حاضره ده انتقالی ، دیگری ده دوغدقلری آندن اعتباراً سفاهت وتملق قوجاقلرنده ، جهالت وخرافات محیطلرنده بویویه رك علم وکمالدن ، هر نوع نور فضیلتدن محروم قالمالری حسیله دنیانك أك بحرانلی ، أك هیجانلی بویوك بر قسمنی اداره ایتمکده کی اقتدار سزلقلریدر .

دور قدیمدن قاله وغیریدن زیاده شوقده مرعی وممتاز برحس تحکم سوقیله تبعه سنی قویون سورو. سندن باشقه برشیئه بکره ده میه رك دیه سنه وارمیه یه قدر باجمله اعضای وجودینی صویق امتزاج وصلاحیتی نقصانده حس ایدن بر حکمدار، فقدان تربیه ومحرومیت فضیلت تأثیر ماده، برکره گریوهٔ استبداد وظلمه صایدقدن صوکرا سقامت اداره سنی گوروب آکلایه بیله آیاب ناموس واستقامتله ایش گورمکه آرتق یوزی اولماجغی وطریق حقده حایشمه دن متحصل ذوق معنوی بی ده کاملاً غائب ایده جکی جهتله اصلاح حال ایچك سودا سنه دوشه مز، وکندیسی محیط حشرات وقرومایه لرك حیله ودسیسه لریشه معروض، تهاجت وشرافتی تعصبده آرایان اقبالرسانك آسانت احوالرینه محلوب قالمدن قولای قورتیلامازسه، خصوصیله مداهنه وتملقدن خوشلانمق، بی مأل مدحلرله مغرور اولمق درجه لرینده خفیف مشربلی ده اولورسه، ذوق وسفاهت یزمك ویردیگی نشئهٔ حیوانی ایله سوروکلنه رك فلاکت وطنه، اغراض دولته دائر اسماع ایدیلن هرصدای حق کندیسنجه ناخوش گلیر.

ارتکاب ایتدیکی فعالقاری، «ایسترسه یزدن صوکرا طوفان اولسون» زمزمه سیله آلقیشلایان بدطینت مداهلری واسطه سیله اجرا ایده گلدیگندن یارادن، اقبالدن باشقه أملری اولمایان بو واسطه لرك اغبرار واقعالارینه محل براقامق ایچون هرگون یکی یکی عطیه لر «پول پول نشانلر، امتیازلر ایدال ایدر؛ وکندی اغراضیله سرایه معیشته دولدیردیکی بوگروه خیث ومستکرهك نفوذی آلتنده کویرمجه تام ایچنده عمرینی جزای ابده دوغری سوق ایدر دورور، یوضعف، یوفوروسیئه درکه ظلم وتخریبنده بودرجه ایلریله یوب گیدیبورز: خوف ایله وهم، ظلم واهانتك توکنمز توأم منبعلریدر.

مابینی مرکز شقاوت اتخاذ ایدن أرباب شر ومفسدنك سلطان عبد الحمیدك روحنه بو درجه حلول ایله اونك شرکت وحمایه سی تحتنده بی پروا ایتدیکی سوءاستعمالات هب مجنون خوف وهیجان اولان اوشهریارك ضعف اخلاقدن باشقه هانگی سیه عطف واسناد ایدیله بیلیر؟ ایشته بنای حشمت مایه مزی تویك پارلاق اولان مفاخر سابقه مزی علی التدریج خاکمل افتقار وذلت ایدن احوال، یوبله یکدیگرینه تملق ووهم رابطه لری ایله صارمش سفهانك متقابل اولان منفعت وحرصلرندن متولد اولوب، یالکز شخصی ایچون، مجرد کیفی ایچون ایتدیکی خیانت وغماباتلره نظراً عبد الحمیدك سلاطین سالفه نك حتی دلی ابراهیمارینی بیله حیرتده براقه جق ضعیف قابلی، خفیف مشربلی بر شهریار اولدیغنه شبهه ویردد قالماز.

محزن ووهمی، برچوق مساوی یه یول آچدیغی گبی، کندی ده واسطهٔ جنایت، شریك خیانت اولمقله قالمایه رق بالذات اختیار وارتکاب أیله دیگی مجنونانه أفعالی ایله امتی پاشامق، دولتی بقایولق مزیتلرندن تبعید وتجرید وهله حقایق وأنوار الهیه نك متضائی اولان دین مبین احمدی بی نظر اغیارده مدنیت وترقی یه مانع اولمق شائبه لریله تحقیر ایتمش وایتدیرمشدر، بکه اصل آجینه جق اولان جهت ده بودر. برکیف ایچون بردین سونیور؟ برسرای خلق ایچون بوتون امت جانجراش صدالرله ایکله یور.

منهاسی، بلکه ده عدمه، متقرض اولمش ملتلرك مقبر اضمحلالارینه یول ویرن بو وجدانسکاف احواله عجبانه زمان بر ختام وبربله جك، آلتنده أزیلدیگی، ایکله دیگی استبداد یوکی ملت نه زمان برتحرك وتهیج ایله سیلکوب آتابیله جك؟ أوت، هانگی ساعت ودقیقه ده، سلطان حاضرك طوتدیغی باطل ومشئوم برخطهٔ حرکت یوزندن وطنمزه مستولی سحاب مصیبت برطرف ایدیله رك بجاره عثمانیلره براز حضور واستراحت عودت ایده جك؟ بوقصه بو سلامت امیدلری بسله نیه رك ملکتك برعصرلق حیاتی صرف منافع شخصیه سنه حصر وتخصیص ایدن بر شهریارك سیاست مهلکه سنه اولومه، انقراضه قاووشانجه یه قدرمی مساعده ایدیله جك؟

بوکابوس هلاکی صارصه بیلمك ایچون چارهٔ یگانه: حریت مایه ومشروطیت اداره در. عبد الحمیدك بقافزا بو دقیقهٔ سیاسیه دن اغماض ایده رك هم، ذاتاً خراب آلوده اولمش بنیان عثمانی بی صوك انقاضنه وارنجه یه دگین یوزینه گولن دشمنلره گوله گوله بخش ایتمسی، هم ده برادارهٔ معقوله نك بالطبع کندیسنه احضار ایده جکی راحت وحضور وهله کتاب مایه زرین قلمله یازاجغی شائبی شطوردن وخلق وحقك توجه ورحمتدن محروم قالمالری موجب تلهف اولدیغی قدر مستلزم تعجب وتأثر در...

شئونات

— «تان» غزته سی أخیراً نشر أخیره سندن برنده «أرمنستان» سرنامه سیله یازدیغی مقالهٔ مخصوصه ده هرملت ومذهبه منسوب عثمانلی تبعه سی آراسنده سکون وآسایشدن اثر قالمادیغی وترکیاده هر قومك آتش ظلم واختلال الجمندن بولندیغی سویله دکدن صوکرا ترکیا أحوال داخلیه سندن خبر آلجمقده مشکلات عظیمه یه تصادف ایدلمکله برابر، محرراتی «بالاعتنا تدقیق ومعاینه» ایدیلن «پر وآرمه نیا» یه «دی أنفورماسیون» غزته لرینك أکثریا آطه دن آلدقلری خبرلره کوره اورادا أرمنیلرك أحوالنك فالاشدیغنی (؟)، سیواس والی سابق حاجی حسن پاشا ایله ژالدارمه قومانداننك بقشهٔ وقائلریله برقاچ کون أول بر أرمنی قتل عامی ترتیب ایتدیری آراسنده مناسبت کامله بولوندیغنی، باب عالی نك بوقتل عامی منع ایچون سیواسه برخصوصی پوسته چیقاردیغنی، موشده وحوالیسنده نك جمیع احوال جریان ایدوب «جان بیزار» نام مجهیندنه بولونان ترك کونکلولرینك هرطرفده غصب وتألمه قویولدقلرینی حکایه ایدییور.

ژارمنی مسئله سنه دائر شورادده پرمقالهٔ مشروحه یازاجق موکار، یالکز شونی دیمك ایسته رز، که ترکیاده کی ارمنی وطنداشلرمز آوردوایله بولونان وتورکیا حالی بیلز بر ایکی هوادارلرك اونه ده پری ده اشاعه ایتدکلری درجه دن زیاده مظلوم وبیچاره دورلر، فقط بومظلومیت بولرك بیلدکاری وبیلدیر دکلری طرزده دکلدر. حکومت حاضره نك تدبیرسز، لکن قاردوکوجیلکسز ده شدیداً عیلامقله برابر اکثر محللرده کی قتل عاملره هیچ بر ایکی سرسری ارمنی نك پیشوا اولمه رق تحریکاتده وخفیه لکده بولوندقلرینی یقینا بیلیرواثبات ایده رز.

همان جمله سی نفس الامره مغایر اولان روایات واقعه وبونجه قیل وقالار آراسنده بزم کال ممنونیتله کوردیکمز وامین اولدیغمز برشئی واردرکه، اودده ترکیا ده بولونان وزراعتزه، تجارتمزه، صنایع ملیه مزه خدمات وفوائد وغیره لری شایان تذکار اولان چالیشقان وناموسلی ارمنی وطنداشلرمزك افکار وحسیاتیله، ترکیا ارمنیلری ایله هیچ بر مناسبت مادیه وروحیه لری اولمایان وله الحمد عددلری ده یك آز اولان محرکارك حسات وافکار غریبه لری آراسنده کی تضاد وتخالفدر. آوروپا انسانپشکارلری نك معاونتی، قلب عالی، مدنیتك رحم ورقتی جلب ایتمی محتمل اولان اك دوغروشی ایسه بوناموسلوچالیشقان ترکیا ارمنیلرینك حسن سلوك واستقامت احوال وافکاری اولوب، هیچ بله دکلری بر مملکت وملت حقنده خرافات واساطیر یازان وترکیا ده کی یوزیکرمجه ارمنی نك حقوق وحیاتی بعض منافعه وبر ایکی محرك هردورلوفعلی اساسدن عاری مواعیدینه فدایدلرك محررات وشکایات غیروا قعه لری ذکلدر. بز، بونه بوحسن سلوکدن آیرلمالرینی ترکیا ده کی ارمنی وطنداشلرمزه وبوسنه قتل عام موسمی حلول ایتدیکی حالده حالا برطرفدن جانلیجه برخبر مصیبت کله دیکی ایچون صیقلقه وبوصیقتی ایله هنوز اورتاده برشی یوقکن بویله تخمینات وخیالات اوزرینه یازیلریازمنه باشلادقلرینی آکلادیغمزدواته رغماً اولسون برازحسن اداره ایله بوقدرمظلوم قالی دوکدورمکدن آرتق ابا وفراغت ایتمی ده حکومت عثمانیه یه توصیه ایده رز.

— مکاتب عسکریه ناظر ثانیسی خفیه رضا پاشا نك قارداشی وباغچوان باشی قیصریلی عمر اغانك اوغلی، اولوب برچوق مکاتب عسکریه اعدادیلرنده داخلیه ضابطلکی ومدیرلکی ایتدکدن صوکرا خفیه لکك صوك درکه سنه تنزلی شرف بیلدیکی نزد پادشاهیده لایقیله ثبوت بولماسندن ناشی مکتب طبیه عسکریه داخلیه مدیرلکنه تعیین ایدلش اولان میرالای احسان بکجزیران رومی نك اوچنجی کوئن شکرجی حاجی بکرك دکانی اوکنده برآرناوود قورشونله خاك هلاکه سرمشدر. درحال متجاسرك استجوابنه قوشان بشکطاش پولیس مدیری حسن پاشا، بوبابده هیچ بر أماره استحصال ایده مه مش وعالمه قارشی کویا قتلك سبب أصلیسی اولمق اوزره احسان بکك سرتومبی زدینده باغچوانلقدن چیقارمش اولمای کوسترمك ایسته مش ایسه ده، یوصیرا ده بوتون خلقده وخصوصیله أولادی منفالرده اولان آنالرده، بابالرده، حس ایدیلن سرور وشادمانی یه نظراً بوندن أسرارسیاسیه متدیع اولدیغی همان بك چوق أجنبی غزته لری متحداً یازیورلر.

فی الحقیقه، هله صوك سنه لرده وطاش قشله وقمه لرنده مکتب طبیه طلبه سنك تضییق وحبسی، تبعید وتعزیری خصوصلرنده مفتولك فعالیت تامه کوسترمه سی حسیله ایش ایچریسنده برحس انتقام اولا جغی درك ایدیلن مابینك جنایتدن استانبول غزته لرینه بحث ایتدیرمه سنك آوروپا جرائدنجه مدعالرینه تحت طاشماسی شایان دقتدر. بزایسه، کرك مابینك اشاعه ایتدیکی کبی انتقام خصوصیدن متولد برجنایت اثری اولسون کرکسه أجنبی غزته لرینك ادعاسی وجه ایله سیاسی برمسئله دن متولد اولسون، احساسك وقائنده یالجمله ناموسلی افراد امتك حس ایتدیکی مسرتله عن صمیم القلب اشتراك ایده رك وظیفه رده ادب وشریعت دائره سنی گچمش بر خائن ملتك اورتادن قالدیرلماسندن دولایی جناب حقه شکر ایده رز.

آه مظلومین تباه اولمازالیت واصل قبولکاه احدیت اولور.

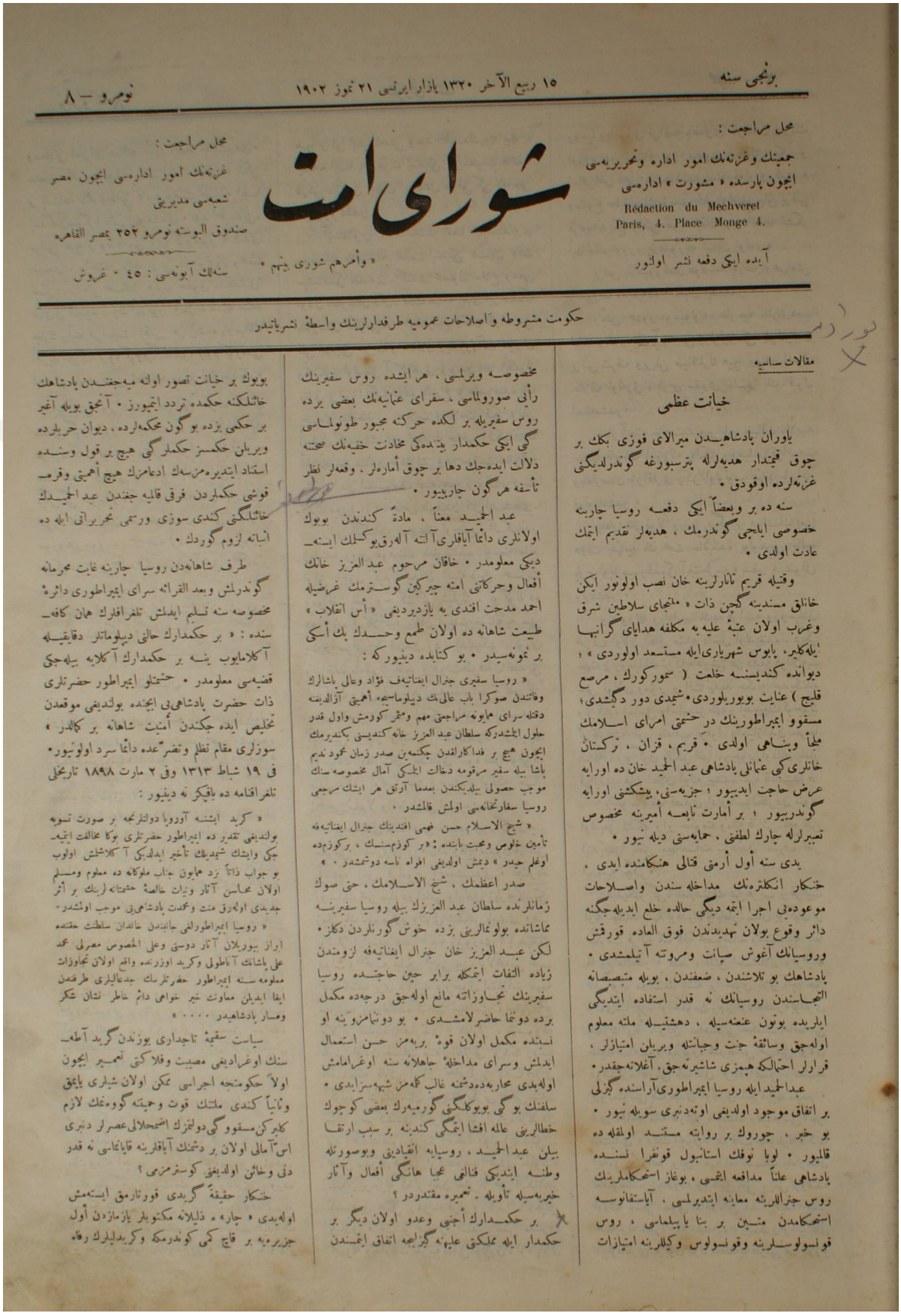
اخطار

شورای امته آیونه اولنی، مقاله کوندرمك وسائر بر ایش ایچون یازمق ایستهین ذوات آتیده کی آدرسلردن هانکیسنی کندیلرنجه دها قولای ایسه اوکا مراجعت ایده بیلیرلر.

یارسده مرکز جمعیت اولان مشورت اداره سنه
4 PLACE MONGE 4, PARIS
محرره مصر شعبه سی مدیری احمد صائب بکه
صندوق البوسته ۲۵۲

مصر ده طبع اولنمشدر

EK-8: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 8.sayı.

برنجی سنه — ۱۵ ربیع الآخر ۱۳۲۰ پازار ایرتسی ۲۱ تموز ۱۹۰۲ — نومرو — ۸

محل مراجعت :
جمعیتك وغزته‌نك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
Paris, 4. Place Monge 4.

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزته‌نك امور اداره‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

سنه‌لك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

مقالات ساسیه

خیانت عظمی

یاوران پادشاهیدن میرالای فوزی بکك بر چوق قیمتدار هدیه‌لرله پترسبورغه گوندرلدیکنی غزته‌لرده اوقودق .

سنه ده بر وبعضاً ایکی دفعه روسیا جاریه‌نه خصوصی ایلچی گوندرمك ، هدیه‌لر تقدیم ایتمك عادت اولدی .

وقتیله قریم تاتارلرینه خان نصب اولونور ایکن خانلق مسندینه گچن ذات « ملتجای سلاطین شرق وغرب اولان عتبهٔ علیه‌یه مکلفه هدایای گرانبها ایله‌کلیر، پابوس شهریاری‌ایله مستسعد اولوردی » ؛ دیوانده کندیسنه خلعت (سمورکورك ، مرصع قلیج) عنایت بویوریلوردی . شیدی دور دگیشدی ؛ مسقوو ایمپراطورینك درحشمتی امرای اسلامك ملجأ وپناهی اولدی . قریم ، قزان ، ترکستان خانلری کبی عثمانلی پادشاهی عبد الحمید خان ده اورایه عرض حاجت ایدیبیور ؛ جزیه‌سنی، پیشکشنی اورایه گوندریبیور ؛ بر أمارت تابعه أمیرینه مخصوص تعبیرلرله جارك لطفنی ، حمایه‌سنی دیله‌ییور .

یدی سنه أول أرمنی قتالی هنکامنده ایدی ، خنکار انکلتره‌نك مداخله سندن واصلاحات موعوده‌یی اجرا ایتمه دیکی حالده خلع ایدیله‌جکنه دائر وقوع بولان تهدیدندن فوق العاده قورقش وروسیانك آغوش صیانت ومروته آتیلمشدی . پادشاهك بو تلاشندن ، ضعفندن ، بویله متبصصانه التجاسندن روسیانك نه قدر استفاده ایتدیکی ایلریده بوتون عنعنه‌سیله ، دهشتیله ملته معلوم اولدیغی وسائقهٔ جنت وجبانته ویریلن امتیازلر ، قرارلر احتمالکه هیمزی شاشیرتهجق . آغلاتهجقدر .

عبدالحمید ایله روسیا ایمپراطوری آراسنده گیزلی بر اتفاق موجود اولدیغی اوته‌دنبری سویله‌ییور . بو خبر ، چوروك بر روایته مستند اولمقله ده قالمیور . لوبا نوفك استانبول قونفرانسنده پادشاهی علناً مداخله ایتمی ، بوغاز استحکاملرینك روس جنرالرینه معاینه ایتدیرلمسی ، آیاستفانوسه استحکامدن متین بر بنا یاپیلماسی ، روس قونسولوسلرینه وقونسولوس وکیللرینه امتیازات مخصوصه ویرلمسی ، هر ایشده روس سفیرینك رأیی صورولماسی ، سفرای عثمانیه‌نك بعضی یرده روس سفیریله بر لکده حرکته مجبور طوتولماسی گی ایکی حکمدار بینده‌کی مخادنت خفیه‌نك صحته دلالت ایده‌جك دها بر چوق أماره‌لر ، وقعه‌لر نظر تأسفه مر گون جاریدیور .

عبد الحمید معناً ، مادةً کندندن بویوك اولانلری دائما آیاقلری آلته آله‌رق یوکسلمك ایسته‌دیکی معلومدر . خاقان مرحوم عبد العزیز خانك أفعال وحرکاتنی امته چیرکین گوسترمك غرضیله احمد مدحت افندی یه یازدیردیغی « أس انقلاب » طبیعت شاهانه ده اولان طمع وحسدك بك أکی بر نمونه‌سیدر . بو کتابده دینیور که :

« روسیا سفیری جنرال ایغناتیه‌ف فؤاد وعالی پاشالرك وفاتندن صوکرا باب عالی‌نك دیپلوماسیه أهمیتی آزالدیغنه دقتله سرای همایونه مراجعتی مهم ومتمر کورمش واول قدر حلول ایلشدرکه سلطان عبد العزیز خانه کندیسنی بکندیرمك ایچون هیچ بر فداکارلقدن چکنمه‌ین صدر زمان محمود ندیم پاشا بیله سفیر مرقومه دخالت ایلکی آمال مخصوصه‌سنك موجب حصولی بیلدیکندن بعدما آرتق هر ایشك مرجعی روسیا سفارتخانه‌سی اولمش قالمشدر .

« شیخ الاسلام حسن فهمی افندینك جنرال ایغناتیه‌فه تأمین خلوص ومحبت بابنده : « بر کوزم سنك ، بر کوزم ده اوغلم حیدر » دیمش اولدیغی افواه ناسه دوشمشدر . »

صدر اعظمك ، شیخ الاسلامك ، حتی صوك زمانلرنده سلطان عبد العزیزك بیله روسیا سفیرینه مماشاتده بولنمالریني پزده خوش گورنلردن دکلز . لکن عبد العزیز خان جنرال ایغناتیه‌فه لزومندن زیاده التفات ایتمکله برابر حین حاجتده روسیا سفیرینك تجاوزاته مانع اولهجق درجه‌ده مکمل برده دوتمامش حاضر لامشدی . بو دونیامزویه او نسبتده مکمل اولان قوهٔ بریه‌مز حسن استعمال ایدلمش وسرای مداخلهٔ جاهلانه سنه اوغرامامش اولهیدی محاربه‌ده دشمنه غالب کلهمز شهه‌سزایدی . سلفنك بو گی بویوکلکنی گورمیه‌رك بعضی کوجوك خطالریني عاله افشا ایتمکی کندینه بر سبب ارتقا بیلن عبد الحمید ، روسیایه انقیادینی ویوصورتله وطنه ایتدیکی فعالی مجا هانکی أفعال وآثار خیریه‌سیله تأویله ، تعمیره مقتدردر ؟

بر حکمدارك أجنبی وعدو اولان دیگر بر حکمدار ایله مملکتی علیهنه گیزلیجه اتفاق ایتمسندن بویوك بر خیانت تصور اولنه میه‌جغندن پادشاهك خائلکنه حکمده تردد ایتمیورز . آنجق بویله آغیر بر حکمی یزده بو گون محکمه‌لرده ، دیوان حربلرده ویریلن حکمسز حکملر گی هیچ بر قول وسنده استناد ایتدیره‌مزسه‌ك ادعامزك هیچ أهمیتی وقرمه قوشی حکملردن فرقی قالمیه جغندن عبد الحمیدك خائلکنی کندی سوزی ورسمی تحریراتی ایله ده اثباته لزوم گوردك .

طرف شاهانه‌دن روسیا جاریه‌نه غایت محرمانه گوندرلمش وبعد القرائه سرای ایمپراطوری دائرهٔ مخصوصه سنه تسلیم ایدلمش تلغرافلرك همان کافه‌سنده : « بر حکمدارك حالنی دیپلوماتلر دقایقیله آکلامایوب یئه بر حکمدارك آکلایه بیله‌جکی قضیه‌سی معلومدر . حشمتلو ایمپراطور حضرتلری ذات حضرت پادشاهی‌یی ایچنده بولندیغی موقعدن تخلیص ایده جکندن أمنیت شاهانه بر کالدر » سوزلری مقام تظلم وتضرعده دائما سرد اولونیور . فی ۱۹ شباط ۱۳۱۳ وفی ۲ مارت ۱۸۹۸ تاریخلی تلغرافنامه ده باقیکز نه دینیور :

« کرید ایشنه آروپا دولتلرنجه بر صورت تسویه بولندیغی تقدیر ده ایمپراطور حضرتلری بوکا مخالفت ایتمه‌جکی وایشك شهیدیك تأخیر ایدلدیکی آکلاشلش اولوب بو جواب ذاتاً یزد همایون جناب ملوکانه ده معلوم ومسلم اولان محاسن آثار ونیات خالصهٔ حشمتانه لرینك بر أثر جدیدی اولهرق منت ومحدت پادشاهیی موجب اولمشدر .

« روسیا ایمپراطورلغی جانبندن خاندان سلطنت حقنده ابراز بیوریلان آثار دوستی وعلی الخصوص معرفی محمد علی پاشانك آناطولی وکرید اوزرنده واقع اولان تجاوزات معلومه سنه ایمپراطور حضرتلرنك جدعالیلری طرفندن ایفا ایدیلن معاونت خیر خواهی دائم خاطر نشان شکر ومسار پادشاهیدر ..... »

سیاست سفیهٔ تاجداری بوزندن گرید آطه‌سنك اوغرادیغی مصیبت وفلاکتی تعمیر ایچون اولاً حکومتجه اجراسی ممکن اولان شیلری یاپمق وثانیاً کندی ملتنك قوت وحیثیته گوه‌نمك لازم کلیرکن مسقوو گی دولتلرك اضمحلالی عصرلر دنبری اس آمالی اولان بر دشمنك آیاقلرینه قاپانمامی نه قدر دنی وخائن اولدیغنی کوسترمزمی ؟

خنکار حقیقةً گریدی قورتارمق ایسته‌مش اولهیدی « چاره » دلیلانه مکتوبلر یازمازدن أول جزیره‌یه بر قاچ گمی گوندرمك وگریدلیلرك رفاه

وسعادتی اجرای عدالته تأمین ایتمکه چالیشیردی. سلطان محموددن بوتای غائب أیله مشدی، لکن پادشاهه عائد وظائفی تامیله وغایت مردانه ایفا ایتدکدن صوکرا غائب أیله مشدی. عبد الحمیددیکی، سیاسی هیچ بر وظیفه‌سی برینه گتیرمیور، کندی نفسندن، راحتدن باشقه برشی دوشونمیور ومحضا نفسی، راحتی محافظه قیدیله حقوق ملکداری، عثمانی أجنبیلره ترك أیله یور. گریدمسئله سنده چارك رأیینه مراجعت ایتمسی هر ایشده روسیانك أمریله حرکته لزوم گوردیگندندر، لزوم کورمسی ایسه اوسایه‌ده نفسی محافظه‌یه موفق اولدیغندندر.

بو آیلش ویریشده هر ایکی طرف کندی منفعتی گوزه تیور: روسیا، عبد الحمیدك أیله دولتلرك کسر قوته، وطنلرك خرابنه چالیشیور. عبد الحمید، آرقاسی روسیایه دایامش امتی ایسته‌دیکی گبی صویبور، کیف وراحته خلل کتیره‌جك اموره تشبث ایدن خیر خواهان وطنی متقالرده سورونديريور، حبسخانه لرده یوغدیریور، صوکرادده: «بر حکمدارك احوالنی آنجق بر حکمدار حس ایدر» دیبور!

جنایتلره، خیانتلره ملوث اولان شو دوره نهایت ویرمیه جکمی؟

بلغارستان

زیرده‌کی تلغراف‌نامه‌نك غزته‌سنه صوفیه‌دن یازیلیور:

«بلغارستانك قرالینی اعلان اولنمسی صحیح دکلدر، پرنس پترسبورغ سیاستك نتیجهٔ عملیسی اولدیغی «تخلیصکار» ایکنجی آلکساندر هیکلك صوفیه‌ده مجلس مبعوثان اوکنده وغرانددوق ولادیمیر آلکساندرویچ حضورنده رسم کشادی اجرا اولونماسی متقاب روسیا ایله بلغارستان آراسندهکی مقالهٔ عسکریه‌نك اعلان ایدلمسی غایت صحیحدر.

«پترهوف سرایندهکی ضیافت رسمیه‌ده، یکدن صوکرا امضا ایدیلن وروسیا حربیه ناظری جنرال قوروپاتکینك قلم مخصوصندهکی محیط بولغار و مقالهٔ عسکریه حکمنجه أمارتك تمامیٔ ملکیسنه تعرض اولوندیغی زمان وبلغارستانك نشو وترقیسنه هر هانکی دولت طرفندن ایقاع مشکلات ایدیلیرسه روسیا دولتی برآ وبحراً (؟) معاونده بولنه جقدر.

«بوکا مقابل بلغارستان دخی شرقده بر اغتشاش (؟) ظهوره کلیرسه اردوسی روسیانك أمریته تابع طوتوجق، صلح زمانندهدخی بورغازلو دارهء لیمانلرنی روسیا دونامسته آچیق براقه‌جق وبو اکی لیمان آراسندهکی سواحلده روسیانك کندی انتخاب ایدهجکی بریری کومورده‌یوسی اولهرق ویره جکدر.

«روسیانك آلمی دیردنجی پیاده آلایله میر الای تعیاتندن دولایی پرنس فردیناند، روسیا ایمپراطوریته آیریجه عرض تشکرات أیله مشدر.»

سلطان عبد الحمیدك ادارهٔ تخریب کارانه سنك ملك وملته آجدیغی رخنه‌لرك أك مهمی بو مسئله‌در، دینله بیلیر. روسیانك عصرلردنبری پرورده ایتدیکی شرق استیلاسنی بر صورت سهله‌ده تسریع ایده‌جك اولان بو مسئله حقنده حکومت حمیدیه‌نك بر حرکت معقولهٔ دیپلوماتیه‌سی گوستردیکنه دائر هیچ بر شی ایشیدلمه‌مش وعبد الحمیدك بیله بیله، ایسته‌یه ایسته یه دعوت ایتدیکی بو مصیبت هائله‌یه قارشی، أزیجی بکگن بر فاعل موفق گبی بافه‌جغی طبیعی بولونمشدر.

آیاستفانوس معاهده‌سنك امضا ایدلمسندنبری روسیانك بلغارستانه عطف ایتدیکی شایان دقت سیاسته‌کی مقصدی، کندی محصول سلاح وسعی اولان بلغارستان دکل، ممالك عثمانیه ایدی. برحالده که بلغارستان حکومتی ده، اوقدر چالیشمقله قازاندیغی ظن ایتدیکی حریت واستقلال برینه بر آلت شورش وعصیان اولدیغی آکلایه‌رق بوندن انتقا ایده‌رك متوفی برنس آلکساندردو باتنبرغ بو خصوصده یك جدی مقاومتلر، صلابت وسلامت فکر ونظر أرزلری کوسترمشه‌ده، چار اوچنجی آلکساندرك أمریله بلغارستاندن چیقارلمش وعین سیاست معقوله‌یه خدمت ایدن استانیولوف ایسه، هیچ بر وقت دردست ایدیله مین (؟!) أشخاص طرفندن قتل ایدلمشدی.

برنس آلکساندر باتنبرغك اوچنجی آلکساندر زمانده روس نفوذینك بلغارستانده توسعنه مانع اولق ایچون عبد الحمیددن ایسته دیکی حمایت وموافقت حس وحرکت کبی شیلرك، بو کونلرده دها زیاده آکلاشلمه شایان لدنیات خائنانه یه مبنی بیلدیز سرایی طرفندن رد ایدلدیکنی کورن وبدایتده مأموریتی هیچ بر دولت طرفندن تصدیق اولونمایان پرنس فردیناندك ایسه مقام أمارته کلیر کلمز روس مقصدینه خدمت ایتمکی موافق ومناسب عد أیله مش وچار اوچنجی آلکساندرك وقاتیله روسیانك بلغارستان حقنده‌کی سوء نظر موقتی‌ده مبدل سکینت اولهرق حتی فردیناندك اوغلنه چار ایکنجی نیقولا واقیز بابامی اولمشیدی.

بو مناسباتی مادهٔ دخی تشیده لزوم گورن چار حکومتی، بلغارلری اوزمان‌ده برقاچ میلیون بار منتی آتنده آلمغی فراموش ایتمه‌مشیدی. گچنلرده روسیانك بحر سیاه دونامسی وارنه‌یی زیارته گلدیکی زمان پك مهم وکور ولتولی شتلکلر یاپیلدی. هب یوشیلر آراسنده عبد الحمیدله یاپیوردی؟ یا بدیهتك دولت وملتجه بیلیلن قسمی یعنی اولانجه‌سی تخیب ملحمه نامنده بری دلالتیله وبرچوق امتیازات مهمه مقابلنده بلغارستانده کندی تبعه سنی وبعضی گنج ترکلری تعذیبدن عبارتدی. بلغارلر، پترسبورغه قارشی اولان حسیات متدارانه‌لرینی وبلکه روسیا الحاحانه قارشی اولان تسلیتلرینی دها ایلری گونورمرك بلغارستان حریتنك پگرمی بشنجی سنه‌سنده رسم کشادی اجرا اولونمق اوزره ترکلردن عبد الحمیدك هنوز دریغ ایتمکده دوام أیله دیکی مجلس مبعوثان قاپوسی اوکنده عبد الحمیدی حکومتنه مسکین برجزیه گذار ایدن چار ایکنجی آلکساندر نامنه بر هیکل رکزینه قرار ویردیلر، وهیکل یاپیلدی. هب بو جمیله لرآراسنده، بعض مضارف مجهوله وتدارکات حربیه مقابلی اولهرق، اوندهبری روسیا وطقوزی فرانسه بانقه‌لری طرفندن ویرلمك اوزره بلغارستانه یوز میلیون فرانقلق یکی بر استقراض دخی عقد ایتدیرلمسنه قرار ویرلدی. ومتبوع حقیقیسنك پترسبورغده اولدیغی بیان برنس فردیناند تاج وتختی تقویه ایتمك وبو ألطافه تشکر أیله مك اوزره پترسبورغه شتابان اولدی.

برنس پترسبورغدن عودتنده بارسه اوغرامش وصورت مدبدبه‌ده استقبال ایدلمشدر.

رئیس جمهور موسیولوبه، خارجیه ناظری‌ده‌لقاسه وبلغارستان آجنه‌سی زولوتووسکی طرفلرندن برنس شرفته ویرلین ضیافتلرك هیچ برینه، اصول خلافته اولهرق، پارس سفیری منیر بك قبول ایدلهمشدر.

بلغار آجنه خانه‌سنده ویرلین ضیافت ملابسه سیله قاپونك اوزرینه یالکز روسیا، فرانسه‌وبلغارستان بایراقلری رکز اولونوب عثمانلی بایراغی قونولمامشدر.

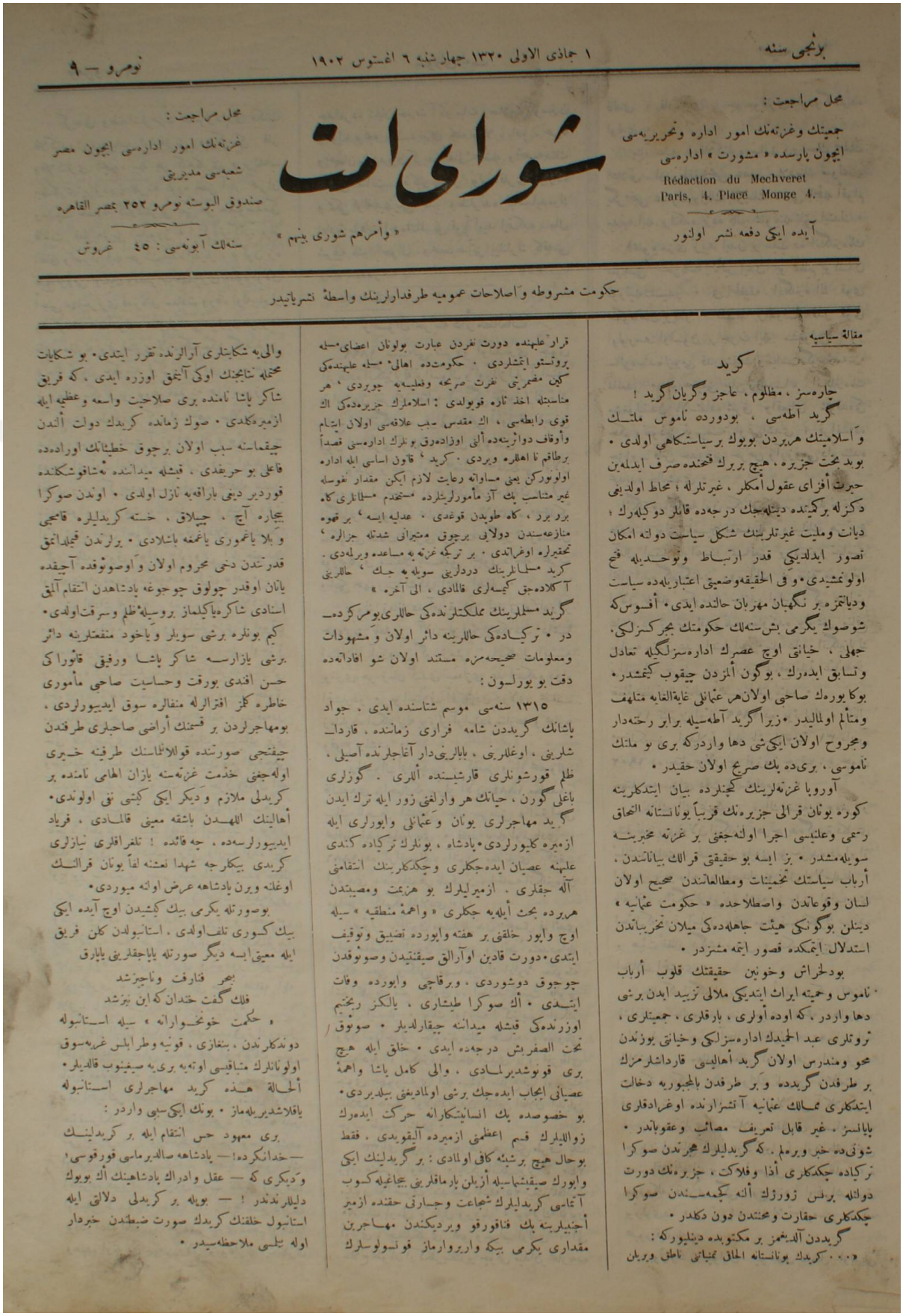
بلغارستان قولاً ورسماً دیگر بر دولتك یعنی دولت عثمانیه نك تحت حاکمیتنده بولوندیغی حالده پارس وپترسبورغه‌کی آجنه‌لرینه «سفیر» عنوانی ویرلمشدر.

بو صورتله، بلغارستانك‌ده فرانسه وروسیادن مرکب اولان اتفاق مثلثه داخل اولدیغنده. دیگر جهتدن روسیانك ترکیایه قارشی هر دقیقه قوللانه‌جغی قولای ومؤثر بر آلت تهدید حکمنه گچدیکنده وترکیاده أساسلی وأساسسز ظهور ایده‌جك کوچوك بر قارغشه لغی متعاقب بوقوا وامتیازاتدن سریعاً استفاده وبوگون یالکز اسماً موجود اولمایان بلغار قرالیتنك همان اعلان اولنه جغنده شبهه قالمامشدر.

بر بو حالتك قصدی اداره سزلکلردن متولد اولدیغی تیلکه برابر حکومته وملته قارشی، نافع ظن ایتدیکمز بعض مطالعات سردندن صرف نظر ایده‌میه جکز.

دیدیکمز گبی، بلغارستانك عن قریب بر قرالیت اوله جغنده شبهه یوقدر، وبلغارستان بوگون بر حکومت قرالیه نك کافهٔ مخصوصات ومقتضیاتنه بالفعل مالغ مالکدر. فقط، ایش استقلال وقرالیتله قالمایوب دولتك باشنه بر چوق بلالر آچه حق وفنای سیاسیمزه او حکومت رهبر اولهجقدر. بونلری بیلهرك اولاً، برلین معاهده‌سی حکمنك محافظه‌سی طلبیله معاهدهٔ مذکوره نك ضامن مرعیتی اولان دولتلره قارشی باب عالی فریاد اتملی، معتاد پروتستوسنی پك جدی اولهرق اجرا أیله ملیدر. لدی الحاجه مانه قارشی «پادشاه وظیفه سنی اجرا ایتمشیدی» دیمك ایچون باصمه قالب هذیانلرله اکتفا ایتمملی. واقعا برلین عهدنامه سنك بلغارستان خصوصنده یزم دولته ویردیکی حق، یعنی لزومنده اورایه عسکر سوق مأذونیتی عبد الحمید شخصی حسابلرله اجرا ایتمه مشه‌ده، بیلدیز وباب عالی دیپلوماتلری بوگون دول معظمه‌یه قارشی هر دورلو

EK-9: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 9.sayı.

برنجی سنه — ۱ جمادی الاولی ۱۳۲۰ چهارشنبه ٦ اغستوس ۱۹۰۲ — نومرو ۹

محل مراجعت :
جمعیتك وغزتهنك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
Paris, 4, Place Monge 4.

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزتهنك امور اداره‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه‌لك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

مقالهٔ سیاسیه

کریت

جاره‌سز ، مظلوم ، عاجز وگریان گرید !

گرید آطه‌سی ، بودوردہ ناموس ملتك واسلامیتك هربردن بویوك برسیاستکاهی اولدی . بو بدبخت جزیره ، هیچ بربرك فتحنده صرف ایدلهین حیرت أفزای عقول أمکلر ، غیرتلرله ، محاط اولدیغی دکزله برکیتده دیتله‌جك درجه‌ده قانلر دوکیلهرك ، دیانت وملیت غیرتلرینك شکل سیاست دولته امکان تصور ایدلدیکی قدر ارتباط وتوحیدیله فتح اولونمشیدی . وفی الحقیقه وضعیتی اعتباریله‌ده سیاست ودیاتمزه بر نگهبان مهربان حالنده ایدی . أفسوس که شوصوك یکرمی بش سنه‌لك حکومتك بجرکسزلکی ، جهلی ، خیانتی اوج عصرك اداره‌سزلکیله تعادل وتسابق ایده‌رك ، بوگون أللزدن چیقوب کیتمشدر . بوکا بوره‌ك صاحبی اولان هر عثمانلی غایة الغایه متلهف ومتألم اولمالیدر . زیرا گرید آطه‌سیله برابر رخنه‌دار ومجروح اولان ایکی شی دها واردرکه بری بو ملتك ناموسی ، بری‌ده بك صرغ اولان حقیدر .

آوروپا غزتهلرینك کچنلرده بیان ایتدکلرینه کوره یونان قرالی جزیره‌نك قریباً یونانستانه التحاق رسمی وعملیسی اجرا اولنه‌جغی بر غزته مخبرینه سویله‌مشدر . بز ایسه بو حقیقی قرالك بیاناتندن ، أرباب سیاستك تخمینات ومطالعاتندن صحیح اولان لسان وقوعاتدن واصطلاحدہ « حکومت عثمانیه » دینلن بوگونکی هیئت جاهله‌ده‌ك میلان تخریباتدن استدلال ایتمکده قصور ایتمه مشزدر .

بودلخراش وخونین حقیقتك قلوب أرباب ناموس وحمیته ایراث ایتدیکی ملالی تزیید ایدن برشی دها واردر ، که اوده أولری ، بارفلری ، جمعیتلری ، ژوتلری عبد الحمیدك اداره‌سزلکی وخیانتی یوزندن محو ومندرس اولان گرید أهالیسی قارداشلرمزك بر طرفدن گریدده وبر طرفدن بالمجبوریه دخالت ایتدکلری ممالك عثمانیه آتشزارنده اوغرادقلری بایانسز ، غیر قابل تعریف مصائب وعقوبادر . شونی‌ده خبر ویرملی ، که گریدلیلرك هجرتدن صوکرا ترکیاده چکدکلری أذا وفلاکت ، جزیره‌نك دورت دولتله برلس زورلرك أله کچمه‌سندن صوکرا چکدکلری حقارت ومحنتدن دون دکلدر .

گریددن آلدیغمز بر مکتوبده دینلیورکه :

« ... گریدك یونانستانه الحاق تمنیاتی باطنی وبریان قرار علیهنده دورت نفردن عبارت بولونان اعضای مسلمه پروتستو ایتمشلردی . حکومتده اهالی مسلمه علیهنده‌کی کین مضمریتی نفرت صریحه وفعلیه‌یه چویردی ، هر مناسبتله اخذ ثاره قویولدی : اسلامارك جزیره‌ده‌کی الك قوی رابطه‌سی ، الك مقدس سبب علاقه‌سی اولان ایتام وأوقاف دوائرینه‌ده ألتی اوزادەرق یونارك اداره‌سی قصداً برطاقم نا اهللره ویردی . گرید ، قانون اساسی ایله اداره اولونورکن یعنی مساواته رعایت لازم ایکن مقدار نفوسله غیر متناسب بك آز مأمورلرینلرده مستخدم مسلمانلری کاه برور ، کاه طویدن قوغدی . عدلیه ایسه ، بر تهوه منازعه‌سندن دولایی برچوق متیرانی شدتله جزالره ، تحقیرلره اوغراتدی . بر ترکچه غزته یه مساعده ویرله‌دی . گرید مسلمانلرینك دردلرینی سویله‌یه جك ، حالرینی آکلاده‌جق کیمه‌لری قالمادی ، الی آخره »

گرید مسلمانلرینك مملکتلرنده‌کی حالارینی بومرکزده‌در . ترکیاده‌کی حالارینه دائر اولان ومشهودات ومعلومات صحیحه‌مزه مستند اولان شو افاداتده دقت بویورلسون :

۱۳۱۵ سنه‌سی موسم شتاسنده ایدی . جواد پاشانك گریددن شامه فراری زمانده ، قارداشلرینی ، اوغلارینی ، بابالرینی دار آغاجلرنده آصیلی ، ظلم قورشونلری قارشیسنده أللری ، گوزلری باغلی گورن ، حیاتك هر وارلغنی زور ایله ترك ایدن گرید مهاجرلری یونان وعثمانلی وایبورلری ایله ازمیره کلیورلردی . پادشاه ، یونارك ترکیاده کندی علیهنه عصیان ایده‌جکلری وچکدکلرینك انتقامنی آله جقلری ، ازمیرلیلرك بو هزیمت ومصیبتدن هرپرده بحث أیلهیه جکلری « واهمهٔ منطقیه » سیله اوج وایور خلقی بر هفته وایبورده تضییق وتوقیف ایتدی . دورت قادین اوآرالق صیقنتیدن وصونوقدن چوچوق دوشوردی ، وبرقاچی وایبورده وفات ایتدی . أك صوکرا طیشاری ، یالکز ریختیم اوزرندەکی قیشله میدانه چیقارلدیلر . صونوق تحت الصفربش درجه‌ده ایدی . خلق ایله هیچ بری قونوشدیرلمادی . والی کامل پاشا واهمهٔ عصیانی ایجاب ایده‌جك برشی اولمادیغنی بیلدیردی . بو خصوصده بك انسانیتکارانه حرکت ایده‌رك زوالیلرك قسم اعظمنی ازمیرده آلیقویدی . فقط بوحال هیچ برشیئه کافی اولمادی : برگریدلینك ایکی وایبورك صیقیشمسیله أزیلن بارماقلرینی بیجاغیله کسوب آتماسی گریدلیلرك شجاعت وجسارتی حقنده ازمیر أجنبیلرینه بك فناقورقو ویردیکندن مهاجرین مقداری یکرمی بیکه واریروارماز قونسولوسلرك والیه شکایتلری آرالرنده تقرر ایتدی . بو شکایات مختلفه نتیجه‌سنده اوکی آیچق اوزره ایدی ، که فریق شاکر پاشا نامنده بری صلاحیت واسعه وعظیمه ایله ازمیره‌کلدی . صوك زمانده گریدك دولت أللندن چیقماسنه سبب اولان برچوق خطیئاتك اوراده‌ده فاعلی بو حریفدی ، قیشله میدانده نه‌شافوشکانده قوردیر دینی بارافه‌یه نازل اولدی . اوندن صوکرا بیجاره آج ، چیپلاق ، خسته گریدلیلره قاپیجی وبلا یاغموری یاغمغه باشلادی . برلردن قیپلداتمق قدرتدن دخی محروم اولان واوصوتوقده آچیقده یاتان اوقدر چولوق جوچوغه پادشاهدن انتقام آلمق استادی شاکره‌یاکیلماز بروسیله ظلم وسرقت اولدی .

کیم بونلره برشی سویلر ویاخود متفقلرینه دائر برشی یازارسه شاکر پاشا ورفیق قانوراکی حسن افندی بورقت وحساسیت صاحبی مأموری خاطره کلمز افترالرله منقاره سوق ایدیبورلردی ، بومهاجرلردن بر قسمنك أراضی صاحبلری طرفندن چیفتجی صورتنده قوللانلمسنك طرفینه خیری اوله‌جغی خدمت غزته‌سنه یازان الهامی نامنده بر گریدلی ملازم ودیکر ایکی کیشی نفی اولوندی . أهالینك اللهدن باشقه معینی قالمادی ، فریاد ایدیبورلرسه‌ده ، چه فائده ! تلغرافلری نیازلری گریدی بیکلرجه شهدا نعشنه لفاً یونان قرالنك اوغلنه ویرن پادشاهه عرض اولنه میوردی .

بوصورتله یکرمی بیك کیشیدن اوج آیده ایکی بیك کسوری تلف اولدی . استانبولدن کلن فریق ایله معیتی‌ایسه دیگر صورتله یاپاجقلرینی یاپارق

بحر فارقت وناجیزشد
فلك گفت خندان که این نیزشد

« حکمت خونخوارانه » سیله استانبوله دوندکلرندن ، بنغازی ، قونیه وطرابلس غربه‌سوق اولونانلرك متباقیسی اوتهیه بریه صیغینوب قالدیلر . أحالهٔ هذه گرید مهاجرلری استانبوله یاقلاشدیریله‌ماز . یونك ایکی‌سیی واردر :

بری معهود حس انتقام ایله بر گریدلینك — خدانکرده ! — پادشاهه صالدیرماسی فورقوسی ، وديکری که — عقل وادراك پادشاهینك أك بویوك دلیللرندندر ! — بویله بر گریدلی دلالتی ایله استانبول خلقنك گریدك صورت ضبطندن خبردار اوله بیلمسی ملاحظه‌سیدر .

کریدلی وطنداشلرمزك عصرلردنبری مکتب فلاکتده پرورشیاب اولدقلریی وبوکونکی فقر وفلاکتلری ایجنده بیله هر کیندکاری وبرلشمه سیلدکاری برلرده حالارینه کوره بعض آثار عمران ومدنیت حصوله کتیردکلریی یعنی هر خصوصده‌کی قابلیت فطریه‌لریی بیلیورز . اکر ترکیاده براز اتفاق واصرار ایله حرکت ایده ایدیلر . بوکون بزه هیچ لزومی اولمایان ومضرات مهمه‌لری معلوم اولان أجنبی مهاجرلری قدرنائل سعادت ورفاه اولهبیلیرلر وبرقومك محضاً ترك ومسلم اولماسی سیلریله هربرده ظلم وحقارته اوغرامالری لازم کلیه‌جکنی کندیلریی بوحاله قویان حکومته اوکره تیرلردی . مع هذا ، برّ رضاوسکوتلریی یورغونلقلرینه حمل ایدهرز .

پادشاه طرفندن کریدك متنجه حالا تصرف عثمانیده ظن اولونماسی آرزو أیلهمك وبوندن اوچ دورت آی أول استانبول غزته‌لرینه درج ایدیلن بر اعلان رسمیده کریدده استانوتونك محافظه سندن باشقه دولتلرجه برنیت اولمادیغنی بیان وبك آز وقت أوّل تبدل ایدن احواله استانوتو اطلاق ایتمك هر کون بك چوق أنواعی کورولن آثارجنوندن اولمقله عندمزده رد وتکذیبه‌ده دکری یوقدر .

شو افاداتزله بز هربرده یادِ ابتلا وفلاکتلری منع ایدیلن مظلوم کریدلی وطنداشلرمزی فراموش أیلهمدیکمزی وکرك وطنلرینك ، یعنی اوجزؤ وطنزك ، وکرك کندیلرینك أم وفلاکتلریله اونلرکی دخون ومتألم بولوندیغمزی وعنسی وبامال حقوق مظلومانه‌لریی هر المزایردیکه محافظه ومدافعه‌دن خالی قالمادیغمزی وخائن خائنك ممالنك بزی وظیفه‌ملیه وانسانیه‌مزی أدا وایفادن منع ایتمه‌جکنی کندیلرینه بیلدیرمك وبك آجی حزن وملال ایله مالی اولان قلب ثالان ومحروحلری اوزرینه ید عاجزهٔ اخوتمزی بسط ایلهمك ایسته‌دك . بوندن فضله اولهرق ایسته‌دیکمز برشی وارسه اوده ایکی اوچ یوز سنه‌دنبری حصر منع أعدا آلتنده حفظ ایتدکلری حقوق سیاسیه وانجابات دینیه‌لریی بوندن بویله‌ده هر بولوندقلری یرده وباخصوص کریت ایتلرینه اصلا طرفدار اولمادیغمز مملکتلرنده حیات ووقایه ساعی اولمالری وشودور منحوسده کوردکلری یو بویوك فلاکتی صور مختلفه ایله تلافیه عاجلا همت وغیرت أیله ملریدر .

یزدن آلینان مملکتلرك جمله سنده‌کی ترك ومسلم أهالیٔ قدیمه‌یه ایدیلن معاملهٔ محقرانه وبوندن سببی عالمیه معلومدر . فقط بورارده کی ترك ومسلمار عبد الحمیدك شخصیت سیاسیه‌سندن متنفل اولان حیثیتسزلکدن ، دکرسزلکدن تجرد ایتمکه نه قدر سعی ایدرلرسه کوره‌جکلری زجر وحقارتلرنده اومرتبه آزاله‌جنی وقیمت شخصیه ومعنویه‌لرینك زمانمزده هربرده آز چوق جالب تقدیر وحرمت اولدیغنی ظننده یز . بوظنه بناءً ، اوچ عصر دنبری یوقدر اعدا ایله بر ربع عصر دنبری ده‌هم او اعدا وهم‌ده اونلردن مهین اولان متبوعلریله ایتدکلری جدالارده شایان حیرت آثار ثبات وصلابت کوسترن ودولته بونجه وقتدنبری نجه وکلا ، ادبا ، عرفا وشجعان یتیشدیرن کرید أهالیٔ فاضله وشجیعه‌سنك آنچق مئاث وذکارلیله هر بولوندقلری یرلرده وکمکن اولهبیلیکی قدر وطنلرنده ثبات ایده‌رك اعادهٔ ماقات ایده‌یلریی قویاً امید ایتمکده ، ملل شرقیه‌نك احوال ومخصوصاتنی بیلنلرك کافه‌سی بزمله متفقدر .

***

مقالهٔ عسکریه

ترانسوال حربنه دائر مطالعات

۱۸۹۹ سنه‌سی تشرین أولندنبری جنوبی آفریقاده انکلیزلرله ترانسوال واورانژلیلر آراسنده دوام ایدن حربك ختامه ایردیکی وبوئرلرك ترکِ سلاح ایله انکلتره قرالی بدنجی أدوارك تابعیتی قبول ایتدکلری آز أوّل اعلان اولوندی .

بوندن بر عصر أوّل فلمنك مستملکه‌سی اولان امیدبروفی أراضیسنه آوروپادن هجرت ایدن بوئرلر ، انکلیزلرك ناپولیون محاربه‌سندن بالاستفاده مستملکهٔ مذکوری اشغال ایتملری اوزرینه انکلیز اداره‌سندن فورتوله‌رق مستقلاً یاشامق ایچون داخله هجرت وآیکی جمهوریت تشکیل ایتمش ایدیلر .

صوك زمانلرده آفریقای جنوبی واورانژ جمهوریتی تاملریی آلان بو ایکی حکومت دائما استقلال آرزوسی کوسترمش . انکلیزلر ایسه بوئرلری هر زمان کندی تبعه‌لری عد ایتمکده دوام ایتمشلردر . بو اختلاف أفکاردن دولاییدر مختلف زمانلرده انکلیزلرله بوئرلر آراسنده منازعه ومحاربه وقوع بولمشدر .

ترانسوال أراضیسی برکنسز وآز محصوللی قالسه‌یدی ، احتمالکه بوئرلر الآن ۱۸۸۴ معاهده‌سنك تأمین ایتدیکی حال سربستی واستراحتی محافظه ایده بیلیرلردی . فقط بویله اولمادی ، ۱۸۸۶ ده ترانسواله آلتون معدنلری کشف اولوندی ، دنیانك هر طرفندن ، بالخاصه انکلتره‌دن مهاجرلر کلمکه باشلادی .

بوئرلر ، آلتون معدنلرندن متحصل فوائدی ادامه مقصدیله آلتون اخراجنی وسائط متعدده‌یله اشکاله سعی وکان مهاجرلرك ادارهٔ حکومته اشتراکلرینی منع ایچون ده أخذ تابعیت قانونی تبدیل ایتدیلر . بونك اوزرینه أکثریتی انکلیز اولان مهاجرلر حکومتلرینك حمایه ومعاونتی ایسته دیلر ، انکلتره مداخله ایتدی ، وآفریقای جنوبی جمهوریتلری ایله مسئلهٔ منازع فیها اوزرینه ائتلاف حاصل اولمادیغندن ختامی اعلان ایدیلن حرب ظهور ایتدی .

۳۳ آی سورن بو حربدن هر ایکی طرف پك زیاده متضرّر اولدی . یالکز انکلیزلر ، ۲۴۰ میلیون لیرا صرف ایتدکدن باشقه ۲۵ بیك تلفات ، ۸۰ بیك یارملی وعلیل ویردیلر . بوئرلرك یوتون أولری ، چیفتلکلری محو وخراب اولدی ، آلی سلاح طوتان أرکلرینك بر چوغی میدان محاربه‌ده قالدی ، قادینلری ، چوجوقلری اردوکاهلرده اولدی .

بناءً علیه بو فلاکتلره نهایت ویره‌جك صلحك اعلانی . اون طقوزنجی عصر میلادینك صوك ، یکرمنجی عصرك بوایلك حربنك ختامنی بالجمله أقوام مدنیه ایله برلکده بزده کمال تمنویتله تلقی ایتدك .

تمنویتمزی تزیید ایدن بر سبب ده انکلتره‌نك سربستی حرکاتنه تأثیر ایدن بو عظیم بوکدن قورتیله‌بیلمیدر . فی الحقیقه انکلتره أك قوی حکومانلر بریدر . فقط بر دولت نه‌قدر قوی اولورسه اولسون بر حرب ایله مشغولیتی امور سائره‌سنده لزومی قدر شدت وسیاست کوسترمه‌سنه مانعدر . بو حقیقتی بیان روسیا ، انکلتره‌نك مشغولیتندن بالاستفاده شرق وأقصای شرقده‌کی حکم ونفوذینی توسیعه اوغراشدی ، فرانسه‌ده جزایر — فاس حدودینی حرص وآرزوسی دائرسنده تحدیده چالیشدی .

انکلتره ، بالخاصه اون سکزنجی عصر نهایتلرندنبری هندستان یولنی تأمین مقصدیله روسیانك هر نوع آمال استیلاکارانه‌سنه ممانعتی بر دستور سیاست اتخاذ ایده کلدیکندن روسیانك حرصنه معروض اولان بالجمله حکومات حتنده اولدیغی کبی دولتِ علیه‌یه ده لزومی تقدیرنده معاونتده بولونمش منافع سیاسیه سندن عد واعتبار ایدر ، بناءً علیه ، انکلیزلرك ترانسوال حربنی بیتیرمه‌لری منافع ملیهٔ عثمانیه‌مز نقطهٔ نظرندن جالب أهمیت وممنونیتدر .

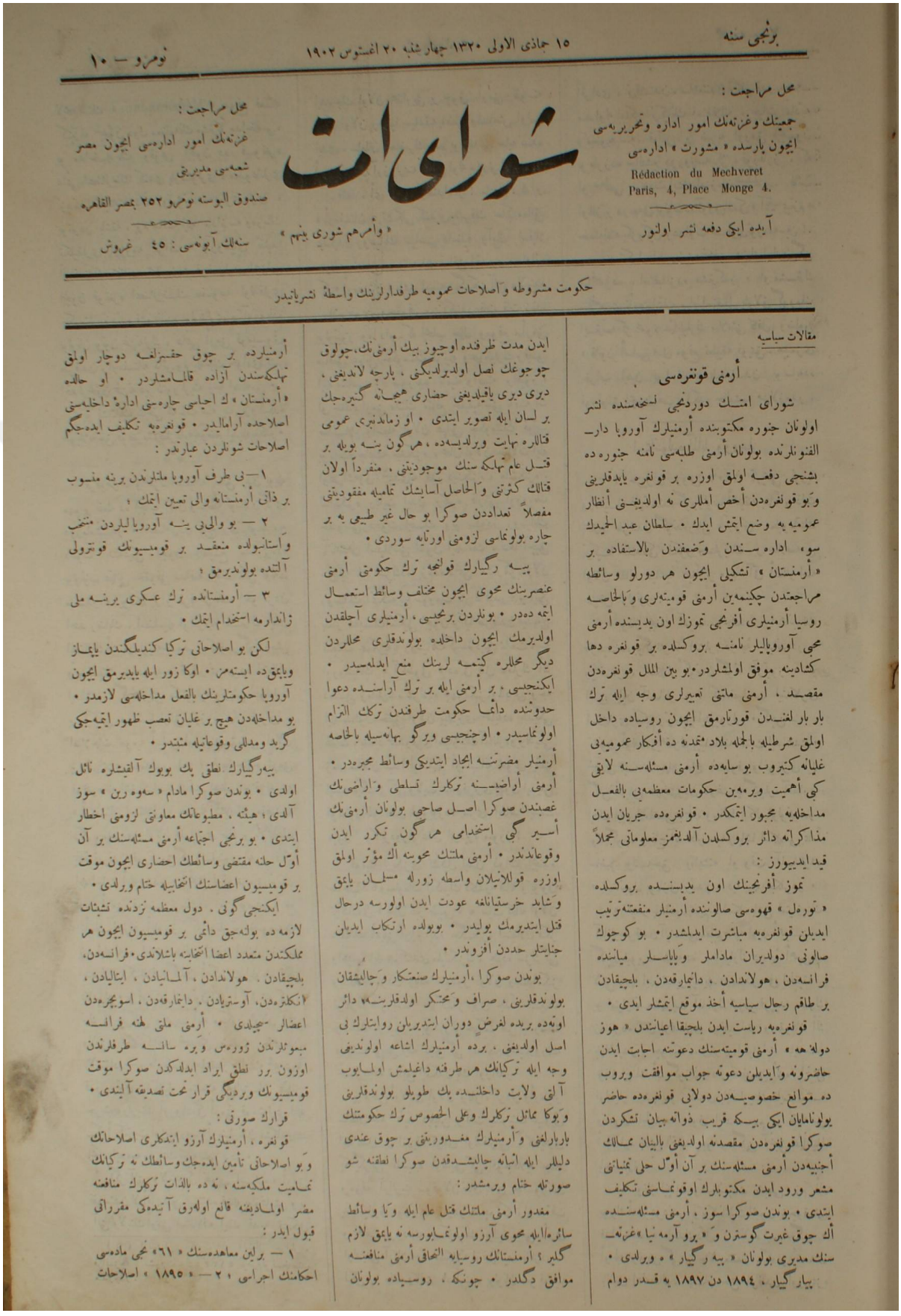
۱۱ تشرین أوّل ۱۸۹۹ ده بوئرلرك ، ناتال مستملکه‌سنی استیلاسی ایله باشلایوب ۳۱ مایس ۱۹۰۲ ده ختام بولان بو اوزون حرب ، بر چوق جهتلرجه سزای دقت واستفاده در .

دنیانك أك عزمپرور ، أك متین ومغرور ملتلرندنبری اولان انکلیزلر هرحربده کوسترد کلری ثبات وعنادی ، غیرتِ ملیه‌یی بو حربده ده ابراز ایتدیلر وبو سایه ده مقصدلرینه نائل اولابیلدیلر . بالفرض ، انکلیزلر یرنده باشقه بر ملت اولسه‌یدی احتمالکه اوغراتیلان بونجه موفقیتسزلکلرك بهرنده بر هیئت نظار دکیشدیرمش ویلکه بر قاچ کره‌ده احتلال ایتمشدی .

حالبوکه انکلیزلر ، ۳ سنه أسف وکدر ایچنده یاشادقلری حالده مغلوبیت خبری آلدقچه دها زیاده برلشدیلر ، حربی آجان ناظرلرینه دها زیاده یاقلاشدیلر ، مطلق مظفر اولمغه عزم ایتدیلر . چونکه ، عکسی حالده دولتك ناموس وعظمتنه ، قدرت وشوکتنه خلل طاری اولاجغنی آکلادیلر . غیرت ومتانتلری ، سلامت عقللری سایه‌سنده حربدن اوصاغ کتیرمیه‌رك ناپولیونی ، اون طقوزنجی عصر باشلانغیچنك بو داهیهٔ حربنی « سنت هلن » ، « سوروکله » دکلری کبی اوچ سنه اوغراشه‌رق بوئرلری ده « پره توریا » مقاولهٔ تسلیمیه‌سنی عقده مجبور قیلدیلر .

بوئرلرك ، جولوق چوجوق داخل اولدیغی

EK-10: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 10.sayı.

برنجی سنه — ۱۵ جمادی الاولی ۱۳۲۰ چهارشنبه ۲۰ اغستوس ۱۹۰۲ — نومرو ۱۰

محل مراجعت :
جمعیتك وغزتهنك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
Paris, 4, Place Monge 4.

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزتهنك امور اداره‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنهلك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

مقالات سیاسیه

أرمنی قونغره‌سی

شورای امتك دوردنجی لخمسنده نشر اولونان جنوره مکتوبنده أرمنیلرك آوروپا دار‌الفنونلرنده بولونان أرمنی طلبه‌سی نامنه جنوره ده بشنجی دفعه اولق اوزره بر قونغره یاپدقلرینی وبو قونغره‌دن أخص أملری نه اولدیغنی أنظار عمومیه یه وضع ایتمش ایدك . سلطان عبد الحمیدك سوء اداره سندن وضعفندن بالاستفاده بر « أرمنستان » تشکیلی ایچون هر دورلو وسائطه مراجعتدن چکینمه‌ین أرمنی قومیته‌لری وبالخاصه روسیا أرمنیلری أفرنجی تموزك اون یدیسنده أرمنی محی آوروپالیلر نامنه بروکسلده بر قونغره دها کشادینه موفق اولمشلردر . بو بین الملل قونغره‌دن مقصد ، أرمنی ماتمی تعبیرلری وجه ایله ترك بار بار لغندن قورتارمق ایچون روسیاده داخل اولق شرطیله بالجمله بلاد متمدنه ده أفکار عمومیه‌ی غلیانه کتیروب بو سایه‌ده أرمنی مسئله‌سنه لایق کبی أهمیت ویرمه‌ین حکومات معظمه‌یی بالفعل مداخله‌یه مجبور ایتمکدر . قونغره‌ده جریان ایدن مذاکراته دائر بروکسلدن آلدیغمز معلوماتی مجملاً قید ایدییورز :

تموز أفرنجینك اون یدیسنده بروکسلده « تورهل » قهوه‌سی صالونده أرمنیلر منفعته‌ترتیب ایدیلن قونغره‌یه مباشرت ایدلمشدر . بو کوچوك صالونی دولدیران ماداملر وباباسلر میانده فرانسه‌دن ، هولاندادن ، دانیمارقه‌دن ، بلچیقادن بر طاقم رجال سیاسیه أخذ موقع ایتمشلر ایدی .

قونغره‌یه ریاست ایدن بلچیقا اعیانندن « هوز دولاهه » أرمنی قومیته‌سنك دعوتنه اجابت ایدن حاضرونه وایدیلن دعوته جواب موافقت ویروب ده موانع خصوصیه‌دن دولایی قونغره‌ده حاضر بولونامایان ایکی بیك قریب ذواته بیان تشکردن صوکرا قونغره‌دن مقصدنه اولدیغنی بالبیان ممالك أجنبیه‌دن أرمنی مسئله‌سنك بر آن أوّل حلی تمنیاتی مشعر ورود ایدن مکتوبلرك اوقونماسنی تکلیف ایتدی . بوندن صوکرا سوز ، أرمنی مسئله‌سنده أك چوق غیرت گوسترن وَ « پرو آرمه نیا » غزتهسنك مدیری بولونان « پیه رگیار » ویرلدی .

پیار گیار ، ۱۸۹٤ دن ۱۸۹۷ یه قدر دوام ایدن مدت ظرفنده اوچیوز بیك أرمنینك ، چولوق چوجوغك نصل اولدیرلدیگنی ، پارچه لاندیغنی ، دیری دیری یاقیلدیغنی حضاری هیجانه گتیرهجك بر لسان ایله تصویر ایتدی . او زماندنبری عمومی قتالاره نهایت ویرلدیسه ده ، هر گون ینه بویله بر قتل عام تهلکه سنك موجودیتنی ، منفرداً اولان قتالك کثرتنی وَالحاصل آسایشك تمامیله مفقودیتنی مفصلاً تعدادندن صوکرا بو حال غیر طبیعی یه بر چاره بولونماسی لزومنی اورتایه سوردی .

پیه رگیارك قوانچه ترك حکومتی أرمنی عنصرینك محوی ایچون مختلف وسائط استعمال ایتمه ده‌در . بوندن برنجیسی ، أرمنیلری آچلقدن اولدیرمك ایچون داخله بولوندقلری محللردن دیگر محلله گتیمه لرینك منع ایدلمه‌سیدر . ایکنجیسی ، بر أرمنی ایله بر ترك آراسنده دعوا حدوثنده دائما حکومت طرفندن ترکك التزام اولونماسیدر . اوچنجیسی ویرگو بهانه‌سیله بالخاصه أرمنیلر مضرتنه ایجاد ایتدیکی وسائط مجبره‌در . أرمنی أراضیسنه ترکلرك تسلطی وَاراضینك غصبندن صوکرا اصل صاحبی بولونان أرمنینك أسیر گبی استخدامی هر گون تکرر ایدن وقوعاتدندر . أرمنی ملتك محوینه أك مؤثر اولق اوزره قوللانیلان واسطه زورله مسلمان یاپمق وَشاید خرستیانلغه عودت ایدن اولورسه درحال قتل ایتدیرمك بولیدر . بویوله ارتکاب ایدیلن جنایتلر حددن أفزوندر .

بوندن صوکرا ، أرمنیلرك صنعتکار وَحالیشقان بولوندقلرینی ، صراف وَمحتکر اولدقلرینه دائر اوتهده بریده لغرض دوران ایتدیریلن روایتلرك بی اصل اولدیغنی ، بردہ أرمنیلرك اشاعه اولوندیغی وجه ایله ترکیانك هر طرفنه داغیلمش اولمایوب آلتی ولایت داخلنده یك طویلو بولوندقلرینی وَبوکا مماثل ترکلرك وعلی الخصوص ترك حکومتنك باربارلغنی وَأرمنیلرك مغدوریتنی بر چوق عندی دلیللر ایله اثباته جالیشدقدن صوکرا نطقنه شو صورتله ختام ویرمشدر :

مغدور أرمنی ملتنك قتل عام ایله ویا وسائط سائره ایله محوی آرزو اولونمایورسه نه یاپمق لازم گلیر ؟ أرمنستانك روسیایه التحاقی أرمنی منافعنه موافق دگلدر . چونکه ، روسیاده بولونان أرمنیلرده بر چوق حقسزلغه دوچار اولمق تهلکه‌سندن آزاده قالمامشلردر . او حالده « أرمنستان » نك احیاسی چاره‌سنی اداره داخلیه‌سنی اصلاحده آرامالیدر . قونغره‌یه تکلیف ایده‌جکم اصلاحات شونلردن عبارتدر :

۱ — بی طرف آوروپا ملتلرندن برینه منسوب بر ذاتی أرمنستانه والی تعیین ایتمك ؛

۲ — بو والی ینه آوروپالیلردن منتخب وَاستانبولده منعقد بر قومیسیونك قونترولی آلتنده بولوندیرمق ؛

۳ — أرمنستانده ترك عسکری برینه ملی ژاندارمه استخدام ایتمك .

لکن بو اصلاحاتی ترکیا کندیلگندن یاپماز ویاپمق ده ایسته‌مز . اوکا زور ایله یاپدیرمق ایچون آوروپا حکومتلرینك بالفعل مداخله‌سی لازمدر . بو مداخله‌دن هیچ بر غایان تعصب ظهور ایتمه‌جکی گرید ومدللی وقوعاتیله مثبتدر .

پیه‌رگیارك نطق پك بویوك آلقیشلره نائل اولدی . بوندن صوکرا مادام « سه‌وه رن » سوز آلدی ؛ هیئته ، مطبوعاتك معاونتی لزومنی اخطار ایتدی . بو برنجی اجتماعه أرمنی مسئله‌سنك بر آن أوّل حلله مقتضی وسائطك احضاری ایچون موقت بر قومیسیون اعضاسنك انتخابیله ختام ویرلدی .

ایکنجی گونی ، دول معظمه نزدنده تشبثات لازمه ده بولنه‌جق دائمی بر قومیسیون ایچون هر مملکتدن متعدد اعضا انتخابیله باشلاندی . فرانسه‌دن ، بلچیقادن ، هولاندادن ، آلمانیادن ، ایتالیادن ، انکلتره‌دن ، آوستریادن ، دانیمارقه‌دن ، اسویچره‌دن اعضالر سچیلدی . أرمنی ملتی طرفه فرانسه مبعوثلرندن ژوره‌س وبره سانسه طرفلرندن اوزون بر نطق ایراد ایدلدکدن صوکرا موقت قومیسیونك وریدگی قرار تحت تصدیقه آلیندی .

قرارك صورتی :

قونغره ، أرمنیلرك آرزو ایتدکلری اصلاحاتك وبو اصلاحاتی تأمین ایده‌جك وسائطك نه ترکیانك تمامیت ملکیه‌سنه ، نه ده بالذات ترکلرك منافعنه مضر اولمادیغنه قانع اولدیغی آتیده‌کی مقرراتی قبول ایدر :

۱ — برلین معاهده‌سنك « ٦١ » نجی ماده‌سی احکامنك اجراسی ، ۲۰ — « ۱۸۹۵ » اصلاحات

لایحه سنك « Mémorandum » موقع فعله کتیرمله سیجون دول معظمه‌نك مشترکاً مداخله‌سی، بو مداخله‌نك وقوعی ایجون ده قونفره دائمی اعضالرینك کندی پارلمنتولری، مطبوعاتلری نزدنده تشبثات دائمه وَمؤثره‌ده بولونمالری، بولندرن باشقه، بره سائه ایله مادام سه ومرینك تکلیفلری اوزرینه فرانسه وَروسیانی تقلیداً أرمنستانك مختلف محلارینه قونسولوس اعزامی ایجون قونفره اعضالرینك منسوب اولدقلری حکومتلر نزدنده تشویقاتده بولونمالری وَآوروپاده بولونان یوتون غزته‌لرك، دائمی أرمنی قومیسیونی طرفندن، أرمنستانه دائر ویریله‌جك حوادثی نشر ایتمه لزیجون غزته دیرکتور لرینه رجا ایدلمه‌سی.

بو تشبثاك نتایجی کله‌جك سنه یه بروکسلده طوپلانه‌جق قونفرانسده نظر عامیه‌یه وضع ایدیله‌جکدر.

***

فرقه‌مز، وطنمزك استقبالنه تعلق ایدن بویله مهم بر نقطه ده ایجاب ایدن وسائطه توسلدن گری دورمامشدر. اعضامزدن هیچ بری قونفرانسه دعوت ایدلمه‌دیکی ایجون بالطبع منا کره‌ده بولونوب عثمانلی حقوقنی مدافعه ایتمك ممکن اولهـ مامشدر. یونکله برابر فرقه‌مز نامنه اخوانمزدن احمد رضابك، اعضاسیله قونفرانسه اشتراك ایدن اعضالرك أك مهملرینه‌خصوصی مکتوبلر گوندرمش وَبو تشبثك بر درجه‌یه قدر ثمره‌سی‌ده اقتطاف ایدلمشدر. گوندریلن مکتوبلره وَیریلن جوابلرك بر ایکیسی مستقلا اولق اوزره همان عمومی، اصلاحات عمومیه أساسی اوزرینه مؤسس اولان پروغرامزی مصدقدر (*). بو حالده أرمنی قونفرانسه اشتراك ایدنلرك قسم اعظمی بو قونفرانسه « أرمنستان استقلالی » حصوله گتیرمك مقصدیله دکل، مغدور اولان انسانلری ظالم بر پادشاهك پنجهٔ قهرندن قورتارمق گی انسانپرورانه بر فکر ایله اجابت ایله مشدر. آنجق اوقونفره بی ترتیب ایدن أرمنی قومیته لرینك‌ده أملی بومیدر؟ مع التأسف اعتراف أیله رز، که اونلر بو خصوصده‌ده بزم ایله نه‌ده أرمنی منافعی ایجون اختیار زحمت ایدمرك بروکسله قدر گیدن أکثریت ایله هم فکر دکلدرلر. بو قومیته‌لرك یوتون أملی أکثریتله کرد، ترك، چرکس وَعرب ایله مسکون اولان آلتی ولایتی — ترکیانك شمدیکی ضعف حالندن بالاستفاده — بر أرمنستان میدانه‌گتیرمکدن عبارتدر. ایشته شمدیی‌یه قدر یوتون عثمانلیلر منفعت جالیشان عثمانلی حریتپرورلرینك آوروپاده‌کی أرمنی قومیته‌لری ایله که أکثریت اوزره روسیا أرمنیلرندن مشکلدر — اتحاد ایدمه‌مه‌لرینك یکانه سببی بودر.

اگر آلتی ولایتده‌کی نفوس اسلامیه أرمنی نفوسدن لا أقل ایکی نسبتده فضله بولونمامش وَبو آلتی ولایتك أرمنی استقلاله ایلك قدمه تشکیل ایده‌جك اولان مختاریتی بر جوق أرمنی نفوسنه حاکم اولان روسیا سیاستنه مضر اولمامش اولسه ایدی، سلطان حاضرك سقیم پولتیقه‌سی سایه سنده أرمنیلر بلکه آرزولرینه موفق اوله بیلیرلر ایدی.

فقط، أی أرمنی وطنداشلر! ما دام، که بر « أرمنستان » تشکلی کندینی شرفك حاکم مطلقی عد ایدن روسیانك سیاست داخلیه وَآمالِ استیلا جویانه سنه هیچ بر وجه ایله توافق ایتمه یور، مادام، که « أرمنستان » یاپمق ایسته دیگکز آلتی ولایتده اسلام نفوس وحقوق سز کلکندن قات قات زیاده بولونیور وما دام، که ایجاب حال وموقع، أرمنی منافعنی عثمانی حکومتك قوتیله وعثمانلیلرك ترقیسی ایله متناسب بر صورتده تأمینه وابسته براقیور، او حالده أرمنی ملتك منافع حقیقیه سنی تأمینه أك صاغلام واسطه اولان عثمانی حکومتك قوّت بولمانسه جالیشه جغکزه، محال اولان خیالات ایله اوغراشه‌رق شمدیی‌یه قدر دینکزه، مایتکزه، لسانکزه رعایت ایدن ترکلره قارشی آوروپانك خصومتی دعوت ایتمك ویو سایه‌ده روسیانك آناطولی استیلاسنی تسهیل أیله مك، دها آجیق سویله لم. سزلکده بزم‌ده دشمن مشترکمز اولان روسیانك أتمکنه باغ سورمك کار عاقلیدر؟ بر ایکی بلغار شقیسنك تشکیلی ایجون ترکیا طرفندن ایدیلن تشبثات عسکریه‌یه روسیانك گوستردیکی ممانعت، یئه اوروسیانك « آناطولی » ده کی قتل عاملرك أك دهشتلی زمانلرنده سزلکده مجهولکزی اولمادینی وجه ایله مسئول حقیق اولان بیلدیزی حمایه‌ده ایتدیکی غیرت، بغداد شمندوفری امتیازینك آلمانلره ویرلدیکی زمان سلطان عبد الحمید ایله أرمنستانه تحویل ایتمك ایسته دیگکز آلتی ولایت شمندوفرلری ایجون ایدیلن قونطوراطو نصل اولویورده سزی ایقاظ ایده‌میور، بوکا بردورلو عقل ایردیره میورز!

قومیته لریکزی تشکیل ایدن ذوات ایچنده صاحب ذکا ومعلومات أکسیك دکلدر. قتاله وَیوتون ترکیاده‌کی « حال غیر طبیعی » به سبب یکانه اولان سلطانك تأدیبی آرزو ایده جگکزه استقلال فکر واهیسنی ایله هم کندی ملیتکزك، هم‌ده سزك گی وبلکه‌ده سزدن زیاده مغدور اولان وطنداشکز ترکلرك ضررینه حرکتکز بزی جداً حیرت وتأسفده براقیور. بو دورلو حرکت ظن ایدرسه‌مك منطقه توافق ایتمه دیکی گی انسانیه ومایتیورولك حسارینه‌ده تطابق ایتمکدن بك اوزاقدر.

بر وطن أولادی اولان ترکلر، کردلر وأرمنیلر سلطان عبد الحمید دینیان بو آفت بشریتك غیبوبتی ایله نصل بر اتریفه قربانی اولدقلرینی آکلایه‌رق یکدیگریی ماضیده اولدیغی گی قوجاقلایه جقلر وَموقّتاً آرالرینه صوقولان نفاق بلای جانسوزندن بك چابوق قورتوله جقلردر. جونکه، او موقّت وسطحی یرودنك بر کیشینك پولتیقه‌سی أثری اولدیغنی آکلامه‌ده مشکلاته اوغرامیه جقلردر. لکن، ملته وکالت ادعاسنده بولونان سز قومیته أفرادی، ترقیسندن، سلامتندن ترکلر قدر حصه‌مند اوله جغکز ترکیانك استقلالنه، حیات مادّیه وَمعنویه سنه قوّتلی بر ضربه اورمق ایچون بو طرزده جالیشیر دورورسه کز، قورقارز، که او سطحی برودت ایشته او زمان سیلیغز، غائب اولمازبر درجه‌یی بولوب‌ده آوروپاده‌کی « آنتیسیمیتزم » خسته‌لغنه بکزر کین وعداوت حسلری تورمه‌سین!.

یئه تکرار ایده‌رز: دشمنز مشترك اولدیغی گی منافعمزده، استقبالمزده مشترکدر. او مشترك منافعمزی تأمین ایتمك، او استقبالی پارلاق گورمك ایسترسه کز عموم عثمانیلرك سلامتی کافل وضامن « قانونِ أساسی » یی موقع تطبیقه قویمق، هیچ‌بر خراب ایدن بو استبداد بلیه‌سندن بو سایه‌ده قورتولمق ایچون هب برلکده جالیشمه مزلازمدر.

استانبولده آلمانلر وَروسلر

۲۰ حزیران روی ۱۹۰۲ تاریخلی نوویه وره‌میا غزته‌سنده گورولوب أهمیته بناءً بر ذات محترم طرفندن گوندریلن وَروس مطبوعاتنك ترکیا حقنده‌کی فکر وحسلرینك بر خلاصه‌سی اولان مقالهٔ سیاسیه عیناً بر وجه آتی أنظار امته عرض اولونور:

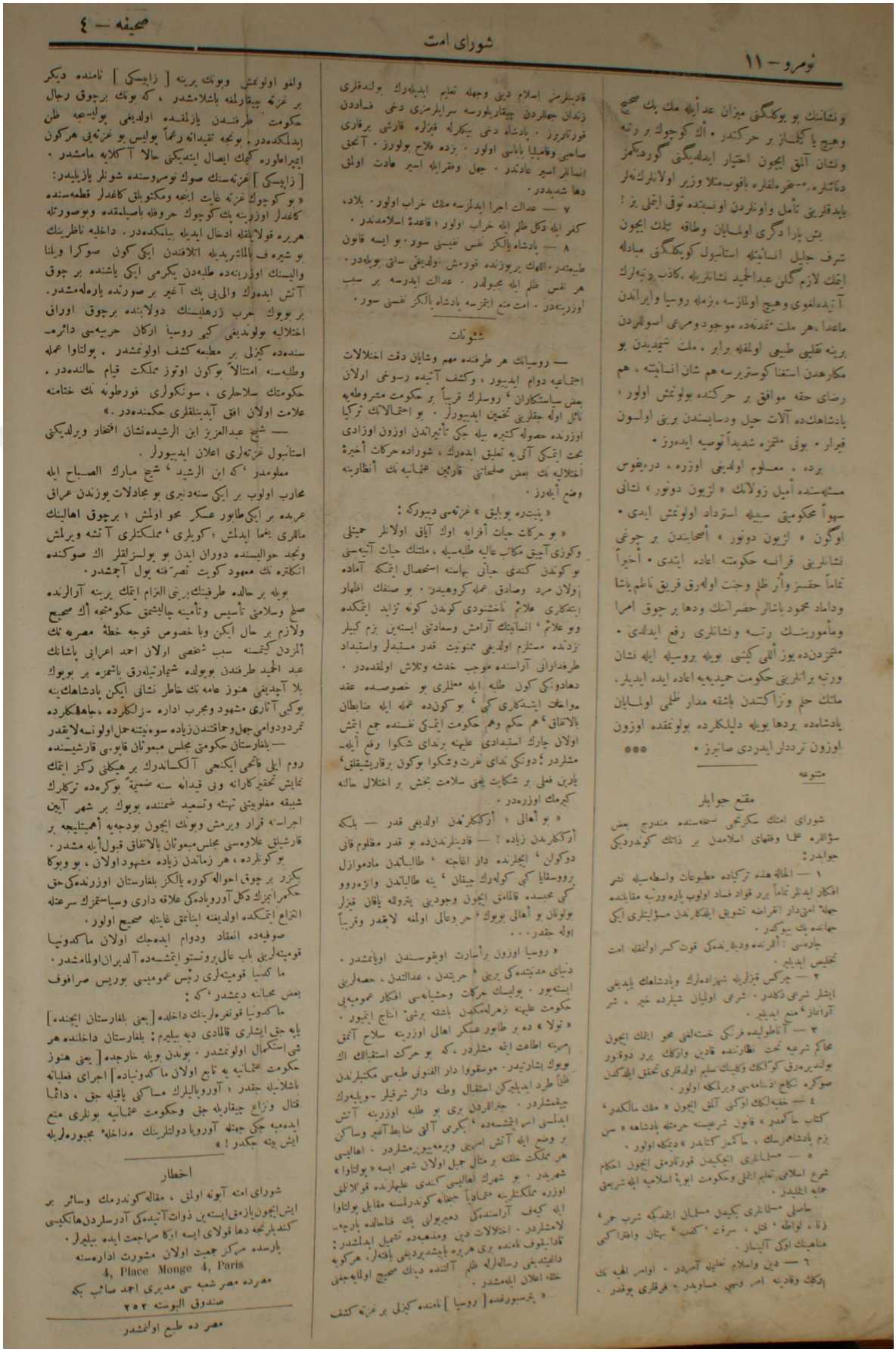
« بوغاز ایچنك آسیا ساحلنده، استانبولك قارشیسنده یوگونلرده ایشلر درجهٔ غلیانده‌در. ریختمار، اسکله‌لر گوندن گونه آرتیور. بو ایشی یاپان آلمانلر در، که تصاحب ایتدکلری اسکله‌لری تحکیم وترصین ایدییورلر. گجن سنه، کانونِ أولده، ریختمارك یاپیلماسنه تشبث ایدلمشدی. شمدی ایسه، همان همان شمندوفر واغونلری ایله گلن أشیایی دوغرودن دوغرویه گمیلره آقطارمه ایتمك ایچون مقتضی بالجمله وسائط اکمال اولونمشدر. بوکا گوره بر قاچ آیه قدر حیدر پاشا اسکله‌سی تماماً حاضر بولنه‌جق وَایشته او وقت آلمانلرده « استانبول بوغازی بزمدر » دیه بیله جکلردر.

« حیدر پاشاده ریختیم، اسکله یاپمق امتیازینك آلمانلر طرفندن آلینماسی مطبوعاتجه اویله أهمیتسز جه گجیریلیورمه‌مشه‌ده، امتیازك درجهٔ أهمیتی‌ده لایقی وجه ایله تقدیر ایدیله مه مشدر. فی الحقیقه، بو امتیازاته مظهریت آلمانلرك شرقِ قریبده سوك زمانلرده نائل اولدقلری موفقیات وحقوقك أك پارلاغیدر. جونکه، اونلر بو امتیازات سایه‌سنده بوغاز ایچنك أك گوزل وَدار نقطه‌سنی ألده ایتمش اولدیلر. شبهه‌سز، کندی پایتختلرینك غایت معتنا وَسوق الجیشجه فوق الحد مهم بر نقطه‌سنی أجنبیلره بخش ایتمك جومردانگنی آنجق عثمانیلر یاپه بیلیرلر.

« بوغاز ایچنك وَاستانبولك ضبطی بزم أك بویوك أملریمزدندر. وبوکا نائیت ایچون بزجوق‌شی فدا ایتدك، ایتدك دکل، جالاده ایده جکز. أولجه اولدیغی گی بز حالا معتقدز، که بو مقصدی بالفعل استحصال، جناب حق طرفندن اوزریمزه

(*) گوندریلن مکتوب ایله آلینان جوابلر، فرانسزجه « مشورت » ك « ۱۳۲ » نومرولو نسخه‌سنده مندرجدر.

EK-11: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 11.sayı.

صحیفه — ٤

شورای امت

نومرو — ١١

ونشانك بو يوكلكني ميزان عد أيله مك بك صحيح وهيچ يا كيلماز بر حركتدر . أك كوچوك بر رتبه ونشان آلق ايچون اختيار ايدلديكي گوردكمز دائماً بر مصرف مقامه باقوب مثلا وزير اولانلرك مأمور اولوب ، بر ملت مقدمه موجود ومربي اصولدن برينه تقلبي طبيعي اولمقله برابر ، ملت شيمديدن بو مكاردن استغنا كوسترير سه هم شان انسانيته ، هم رضاي حقه موافق بر حركتده بولونمش اولور ؛ پادشاهك ده آلات حيل ودسايسدن بري اولسون قرار . يوني متمركز شديداً توصيه ايدهرز .

برده ، معلوم اولديغي اوزره ، دريغوس مسئله سنده أميل زولانك « لژيون دونور » نشاني سهواً محكوميتي سبيله استرداد اولونمش ايدي . اوگون « لژيون دونور » أعضاسندن بر چوغي نشانلرني فرانسه حكومته اعاده ايتدي . أخيراً تماماً حفيز وأثر ظلم وجفا اولهرق فريق ناظم پاشا وداماد محمود پاشانڭ حضرتلرنك ودها بر چوق امرا ومأمورينك رتبه ونشانلري رفع ايدلدي . متذكر ده يوز آلمي كيشي بويله روسيه ايله نشان ورتبه برانلرني حكومت حميديه يه اعاده ايده ايديلر . ملتك حلم ونزاكتدن باشقه مدار ظلمي اولمايان پادشاهده يردها بويله دليلكلرده بولونمقده اوزون اوزون تردداتر ايدردي صانيرز . ***

متنوعه

مقنع جوابلر

شورای امتك سكرتيلكي تسخه سنده مندرج بعض سؤالرده علما وفقهای اسلامدن بر ذاتك كوندردكي جوابدر :

١ — الحاله هذه تركيادە مطبوعات واسطه سيله نشر افكار ايدلر تماماً بر قواد فساد اولوب پاره رتبه مقابلنده جمله امنی دار اقترافه تشويق ايلهكدن مسؤليتلري ايكي جهاندە يك بيوكدر .

٢ — چركس فيزليه شهزادەلرك وپادشاهك يلديغي ايشلر شرعی دكلدر . شرعی اولیان شيلرده خير ، شر آرامغاز ، منع ايدييلر .

٣ — آناطوليده فرنگی خسته لغی محو ايتمك ايچون محاكم شرعيه تحت نظارتنده قادين واوركك بر دوقتور بولنديرمدق كوكلك وكيتك سليم اولدقلری تحقق ايلدكدن صوكره نكاح اذنامه سی ويرلمكه اولور .

٤ — خفيه لكك اوكی آلق ايچون « ملك مالكدر » كتاب حاكمدر » قانون شرعيسنه حرمتله پادشاهه « سن يزم پادشاهسرسك ، حاكمز كتابدر » ديمك اولور .

٥ — مسلمانلری ايچكيدن قورتارمق ايچون احكام شرع اسلامی تعليم اتملی وحكومت ابويهٔ اسلاميه ايله شريعتی حمايه ايلمليدر .

حاصل مسلمانلری يكيدن مسلمان ايتمدكه شرب خمر ، زنا ، لواطه ، قمار ، سرقت ، كذب ، بهتان وافتراكبی مناهيك اوكی آليناماز .

٦ — دين واسلام تعليم آمريدر . اوامر الهيه نك تركك وقدريه امر ونهی مساويدر . فرقلری يوقدر .

قادينلرمز اسلام دينی وجمله تعاليم ايديه لرك بولندقلری زندان جهالردن چيقاريلورسه سرايلرمزی دخی فساددن قورتارير . پادشاه دخی بيكلرله قيزلره قارشی برقاری صاحبی وفاميليا باباسی اولور . بزده فلاح بولورز . آنجق انسانلر اسير عادتدر . جهل وتعرايله اسير عادت اولق دها شديددر .

٧ — عدالت اجرا ايدلمزسه ملك خراب اولور . بلاد ، كفر ايله دكل ظلم ايله خراب اولور ؛ قاعدهٔ اسلامدندر .

٨ — پادشاه يالكز نفس نفيسی سور . بو ايسه قانون طبيعتدر . الله ك برپوزنده قورمش . ولديغی ساعی بويله در . هر نفس ظلم ايله بحبولدر . عدالت ايدرسه بر سبب اوزره در . امت منع ايتزسه پادشاه يالكز نفسی سور .

تلگرافات

— روسيانك هر طرفنده مهم وشايان دقت اختلالات اجتماعيه دوام ايديور . وكشف آتيده رسوخی اولان بعض ساسكاوان ، روسلرك قريباً بر حكومت مشروطه يه نائل اولهجقلرينی تخمين ايديورلر . بو احتمالاتك تركيا اوزرنده حصوله كتيره بيله جكی تأثيراتدن اوزون اوزادی بحث اتمكی آني به تعليق ايدهرك ، شورادە حركات أخيرهٔ اختلاليه نك بعض صفحاتی قارئين عثمانيه نك أنظارينه وضع أيلهرز .

« بنيتره پوليق » غزتهسی ديورکه :

« بو حركات حيات أفزايه اوك آياق اولانلر حيتلی وكوزی آچيق مكاتب عاليه طلبه سيله ، ملتك حيات آتيه سنی بوكوندن كندی حياتی بهاسنه استحصال ايتمكه آماده اولان مرد وصادق عمله كروهيدر . بو صنفك اظهار ايتكاری علائم تأخشودی كوندن كونه تزايد ايتمكده وبو علائم ، انسانيتك آرامش وسعادتنی ايستهين بزم كبيلر نزدنده مستلزم اولديغی ممنونيت قدر مستدلر واستبداد طرفدارانی آراسنده موجب خدشه وتلاش اولقدەدر . دهادوغی كون طلبه ايله معلمری بو خصوصده عقد مواجهات ايتمكلرينی كيم ، بوكوندە عمله ايله ضابطان بالاتفاق ، هم حكم وهم حكومت ايتمكی نفسنده جمع ايتش اولان چارك استبدادی عليهنه برندای شكوا رفع أيله مشلردر ؛ دونكی ندای نفرت وشكوا بوكون برقاريشيقلق ، يارين فعلی بر شكايت يعنی سلامت بخش بر اختلال حالنه كيرمك اوزەدر .

« بو أهالی ، أركلكدن اولديغی قدر — بلكه أركلكدن زياده ! — قادينلردن‌دە بو قدر مظلوم قالمی دوكولن ، ايچلرنده دار اغاجنه ، طالياتدن مادموازل پروووستايا كبی كولەلرك جيقان ، يته طالياتدن وازەروو كبی محبسده قالمامق ايچون وجودينی پتروله پاقان فيزلر بولونان بو أهالی بويوك ، حر وعالی اولمه لاجدر وقريباً اوله جقدر . . .

« روسيا اوزون برأيارت اوغوسندن اويامشدر . دنيای مدنيتده كی يرينی ، حريتدن ، عدالتدن ، حصه لرينی ايستهيور . بوليسك حركات وحشيانه سی افكار عموميه يی حكومت عليهنه زهرلهمكدن باشقه برشی اتاج ايتيور . « تولا » ده بر طاور عسكر اهالی اوزرينه سلاح آتمغی امرينه اطاعت ايتمه مشلردر ، كه بو حركت استقبالك اك بويوك بشارتيدر . موسقووا دار الفنونی طلبه سی مكتبلرندن طلاً طرد ايديلركن استقبال وطنه دائر شرقيلر - ويليه رك جيقمشلردر . جزائردن برى بو طلبه اوزرينه آتش ايدلمسی امر اجتنبده ، بكرمی آلتی ضابط آغير وساكن بر وضع ايله آتش امريني ويرمه ميورمشلردر . اهالیسی هر مملكت حلقه بر مثال جميل اولان شهر ايسه « پولتاوا » شهريدر . بو شهرك اهالیسی كندی عليهلرنده قوللانلمق اوزره مملكتلرينه مقاوماً جمعه كوندرلسنه مقابل پولتاوا ايله كيف آراسنده كی دمير يولنی بك فاجالده پارچه لامشلردر . اختلالات دين ومذهبده تشميل ايدلمشدر : قادانيقوف نامنده برى هر پره پايشديرديغی پاقه لر ، هر كوپه دافيتديغی رساله لرله ظلم آلتنده ديمك صحيح اولمايه جغنی حلقه اعلان ايلهمشدر .

« پتربورغده [روسيا] نامنده كيزلی بر غزته كشف ولغو اولونمش وبونك يرينه [زاپيسكی] نامنده ديكر بر غزته چيقارلمغه باشلامشدر ، كه بونك برچوق رجال حكومت طرفندن يازلمقده اولديغی پولیسجه ظن ايدلمكده در . بونجه تقيداته رغماً پوليس بو غزته‌يی هركون ايچيراوەوره كيمك ايصال ايتديكی حالا آكلايه مامشدر .

[زاپيسكی] غزته سنك صوك نومروسنده شونلر يازيليدر :

« بو كوچوك غزته غايت ايچه ومكتوبلق كاغدلر قطعه سنده كاغدلر اوزرينه يك كوچوك حروفله باصيلمقده وبو صورتله هربره قولايلقله ادخال ايديله بيلمكده در . داخليه ناظرينك بو شيوه ف بالمباشريديله اتلافندن ايكی كون صوكرا ويلنا واليسنك اوژرينه ده طلبه دن يكرمی ايكی ياشنده بر چوق آتش ايدنلك والی‌يی يك آغير بر صورتده پاره‌له‌مشدر . بر بوبوك حرب ژرمليسنك دولابنده برچوق اوراق اختلاليه بولونديغی كبی روسيا اركان حربيه‌سی دائره‌سنده‌ده كيزلی بر مطبعه كشف اولونمشدر . پولتاوا عمله وطلبه‌سنه امتثالاً بوكون اوتوز مملكت قيام حالنه‌در . حكومتك سلاحلری ، سونكولری فورطونه نك ختامنه علامت اولان اق آيدينلقلری حكمنه‌در . »

— شيخ عبدالعزيز ابن الرشيده نشان افتخار ويرلديكنی استانبول غزته‌لری اعلان ايديورلر .

معلومدر ، كه ابن الرشيد ، شيخ مبارك الصباح ايله محارب اولوب بر ايكی سنه‌دنبری بو مجادلات يوزندن عراق عربده بر ايكی طاور عسكر نحو اولمش ؛ برچوق اهالينك مالاری يغما ايدلمش ؛ كويلری ، مملكتلری آتشه ويرلمش ونجد حواليسنده دوران ايدن بو پولسزلقلر الك صوكنده انكلتره نك معهود كويت تصرّفنه پول آچمشدر .

بويله بر حالده طرفينك برينی الزام ايتمك يرينه آرالرنده صلح وسلامتی تأسيس وتأمينه چاليشمق حكومتجه أك صحيح ولازم بر حال ايكن وبا خصوص قوجه خطهٔ مصريه نك أليزدن كيتمسنه سبب شخصی اولان احمد اعرابی پاشانك عبد الحميد طرفندن بويولده شيمارتيله‌رق ياشمزه بر بوبوك بلا آچيدينی هنوز عامه نك خاطر نشانی ايكن پادشاهك‌ينه بوكبی آثاری مشهود وبجرب اداره - زلكلرده ، جاهلكلرده تمرد ودوامی جهل وحماقتدن زياده سوء نيته حمل اولونسه لايقدر

— بلغارستان حكومتی مجلس مبعوثان قاپوسی قارشيسنده روم ايلی قائمی ايكنجی آلكساندرك بر هيكلی ركز ايتمك نمايش تحقيركارانه وني قيدانه سنه ضميمةً بوكره‌ده تركلرك شبيهه مغلوبيتی تهنئه وتسعيد ضمننده بويوك بر شهر آيين اجراسنه قرار ويرمش وبونك ايچون بودجه‌يه أهميتليجه بر قارشيلق علاوه‌سی مجلس مبعوثان بالاتفاق قبول أيله مشدر . بو كونلرده ، هر زمانكن زياده مشهود اولان ، بو وبوكا بكزر بر چوق احواله كوره يالكز بلغارستان اوزرنده‌كی حق حكمرانيزك دكل آوروپاده‌كی علاقه داری وسياستمزك سرعتله انتزاع ايتمكده اولديغنه اينانمق غايتله صحيح اولور .

صوفيده انعقاد ودوام ايده‌جك اولان ماكدونيا قوميته‌لريني باب عالی بروتستو ايتمشده‌در آلديران اولمامشدر .

ماكدنيا قوميته‌لری رئيس عموميسی بوريس صرافوف بعض محبانه ديمشدر ، كه :

ماكدونيا قوتره‌لرينك داخلده [يعنی بلغارستان ايچنده] پايه جق ايشلری قالادی ديه بيليرم : بلغارستان داخلنده هر شی استكمال اولونمشدر . بوندن بويله خارجده [يعنی هنوز حكومت عثمانيه يه تابع اولان ماكدونياده] اجرای فعاليته باشلايه جقدر ، آوروپاليلرك مساكی يا قبله جق ، دائما قتال ونزاع چيقاريله جق وحكومت عثمانيه بونلری منع ايده‌مه جكی جهتله آوروپا دولتلرينك مداخله‌لرينه محبور ه‌لريله ايش يتنه جكدر ! »

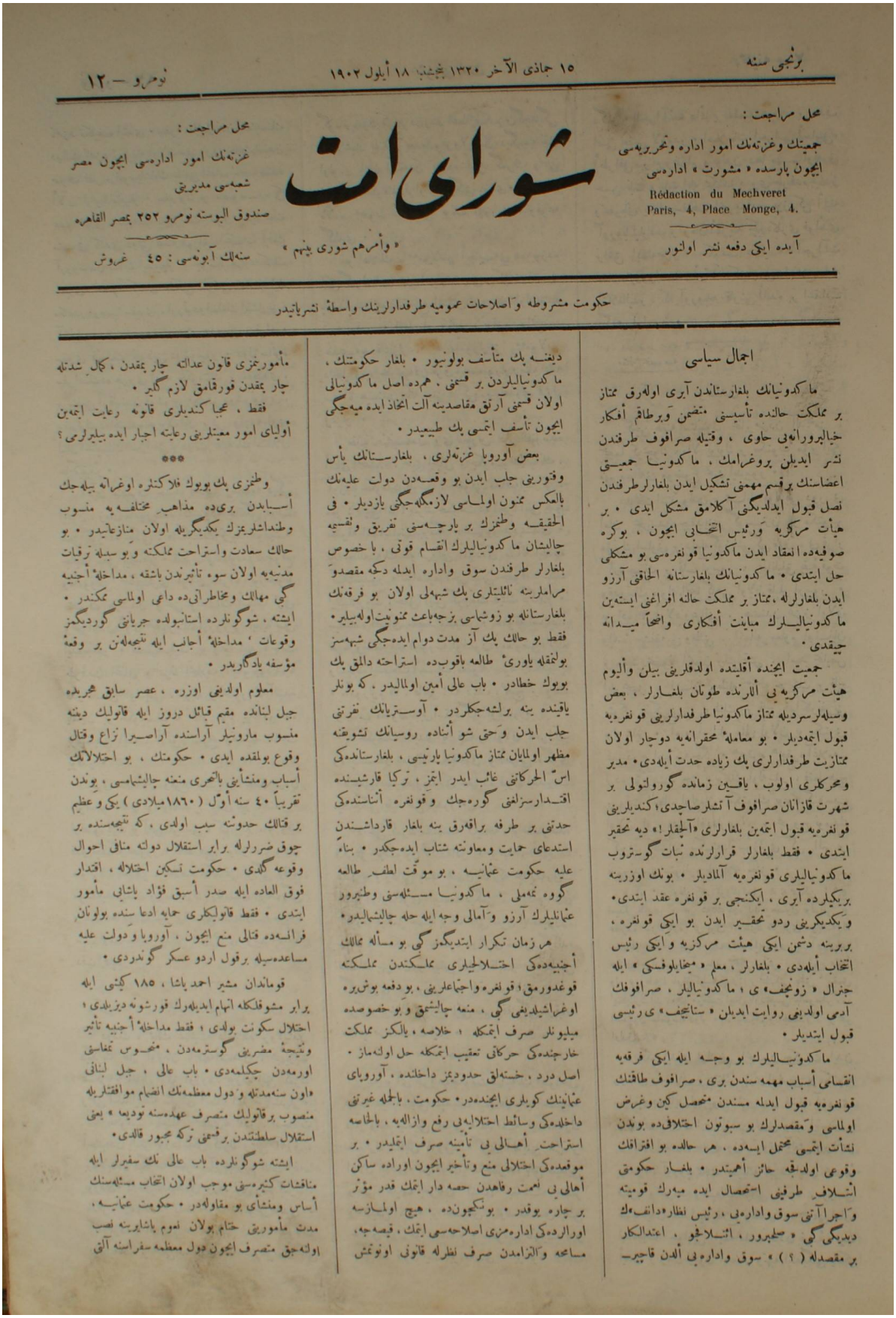
اخطار

شورای امته آيونه اولنق ، مقاله كوندرمك وسائر بر ايش ايچون يازمق ايستهين ذوات آتيه‌ده‌كی آدرسلردن هاكيسی كندي بارنجه دها قولای ايسه اوكا مراجعت ايده بيليرلر .

پارسده مركز جميت اولان مشورت اداره‌سنه
4, Place Monge 4, Paris
معرده مصر شعبه سی مديری احمد صائب بكه
صندوق البوسته ٢٥٢

مصر ده طبع اولنمشدر

EK-12: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 12.sayı.

برنجی سنه — ۱۵ جمادی الآخر ۱۳۲۰ پنجشنبه ۱۸ أیلول ۱۹۰۲ — نومرو ۱۲

محل مراجعت :
جمعیتك وغزتهنك امور اداره وتحریریهسی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
Paris, 4, Place Monge, 4.

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزتهنك امور اداره‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه‌لك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

اجمال سیاسی

ماکدونیانك بلغارستاندن آیری اولهرق ممتاز بر مملکت حالنده تأسیسنی متضمن وبرطاقم أفکار خیالپرورانه‌یی حاوی ، وقتیله صرافوف طرفندن نشر ایدیلن پروغرامك ، ماکدونیا جمعیتی اعضاسنك برقسم مهمنی تشکیل ایدن بلغارلرطرفندن نصل قبول ایدلدیکنی آکلامق مشکل ایدی . بر هیأت مرکزیه ورئیس انتخابی ایچون ، بوکره صوفیه‌ده انعقاد ایدن ماکدونیا قونغره‌سی بو مشکلی حل ایتدی . ماکدونیانك بلغارستانه الحاقنی آرزو ایدن بلغارلرله ، ممتاز بر مملکت حالنه افراغنی ایستهین ماکدونیالیلرك مباینت أفکاری واضحاً میدانه چیقدی .

جمعیت ایچنده أقلیتده اولدقلرینی بیلن وأیلوم هیأت مرکزیه‌یی آلانرنده طوتان بلغارلر ، بعض وسیله‌لرسردیله ممتاز ماکدونیا طرفدارلرینی قونغره‌یه قبول ایتمه‌دیلر . بو معامله‌ٔ محقرانه‌یه دوچار اولان ممتازیت طرفدارلری پك زیاده حدت أبله‌دی . مدیر ومحرکلری اولوب ، یاقین زمانده گورولتولی بر شهرت قازانان صرافوف آتشلرصاچدی ، کندیلرینی قونغره‌یه قبول ایتمین بلغارلری « آلچقلر » دیه تحقیر ایتدی . فقط بلغارلر قرارلرنده ثبات گوسترووب ماکدونیالیلری قونغره‌یه آلمادیلر . بونك اوزرینه بریکیلرده آیری ، ایکنجی بر قونغره عقد ایتدی . ویکدیکرینی ردو تحقیر ایدن بو ایکی قونغره ، بربرینه دشمن ایکی هیئت مرکزیه وایکی رئیس انتخاب أیله‌دی . بلغارلر ، معلم « میخایلوفسکی » ایله جنرال « زونجف » ی ، ماکدونیالیلر ، صرافوفك آدمی اولدیغی روایت ایدیلن « ستانچیف » ی رئیسی قبول ایتدیلر .

ماکدونیالیلرك بو وجه ایله ایکی فرقه‌یه انقسامی أسباب مهمه سندن بری ، صرافوف طاقمنك قونغره‌یه قبول ایدیله مسندن منحصل کین وغرض اولمامسی ومقصدلرك بو سبوتون اختلافی‌ده بوندن نشأت ایتمسی محتمل ایسه‌ده ، هر حالده بو افتراقك وقوعی اولدقجه حائز أهمیتدر . بلغار حکومتی انشعاب طرفینی استحصال ایده‌رك قونیته واجراآتنی سوق واداره‌یی ، رئیس نظاره‌دانف‌ك دیدیکی گی « سلیبرور ، انشعابجو ، اعتدالکار بر مقصده (؟) » سوق واداره‌یی آلدن قاچیرمیه‌جکنه پك متأسف بولونیور . بلغار حکومتنك ، ماکدونیالیلردن بر قسمنی ، همده اصل ماکدونیالی اولان قسمنی آرتق مقاصدینه آلت اتخاذ ایده‌میه‌جکی ایچون تأسف ایتمسی پك طبیعیدر .

بعض آوروپا غزتهلری ، بلغارستانك یأس وفتوریني جلب ایدن بو وقعه‌دن دولت علیه‌نك بالعکس ممنون اولماسی لازمگلهجگنی یازدیلر . فی الحقیقه وطنمزك بر پارچه‌سنی تفریق وتقسیمه چالیشان ماکدونیالیلرك انقسام قوتی ، باخصوص بلغارلر طرفندن سوق واداره ایدلمه دگه مقصودی مراملرینه نائیلتلری پك شبه‌لی اولان بو فرقه‌نك بلغارستانله بو زوشاسی بزجه باعث ممنونیت اولهبیلیر . فقط بو حالك پك آز مدت دوام ایده‌جگی شبه‌سز بولنمقله یاورئ طالعه باقوب‌ده استراحته دالمق پك بیوك خطادر . باب عالی أمین اولمالیدر . که بونلر یاقینده ینه برلشه‌جکلردر . آوسترياك نفرتنی جلب ایدن وحتی شو أثناده روسیانك تشویقه مظهر اولمایان ممتاز ماکدونیا پارتیسی ، بلغارستانده‌کی اسّ الحرکاتی غائب ایدر ایتمز ، ترکیا قارشیسنده اقتدارسزلغنی گوره‌جك وقونغره أثناسنده‌کی حدتنی بر طرفه براقه‌رق ینه بلغار قارداشندن استدعای حمایت ومعاونته شتاب ایده‌جکدر . بناءً علیه حکومت عثمانیه ، بو موقت لطف طالعه گوره نه‌ملی ، ماکدونیا مسئله‌سنی وطنپرور عثمانیلرك آرزو وآمالی وجه ایله حله چالیشمالیدر .

هر زمان تکرار ایتدیکمز گی بو مسأله ممالك أجنبیه‌ده‌کی اختلاطیلری مملکتدن مملکته قوغدورمق ، قونغره واجتماعلرینی ، بو دفعه بوش‌یره اوغراشیلدیغی گی ، منعه چالیشمق وبو خصوصده میلیونلر صرف ایتمکله ، خلاصه ، بالکز مملکت خارجنده‌کی حرکاتی تعقیب ایتمکله حل اولنهماز . اصل درد ، خسته‌لق حدودیمز داخلنده ، آوروپای عثمانینك کوبلری ایچنده‌در . حکومت ، بالجمله غیرتی داخلنده‌کی وسائط اختلالیه‌یی رفع وازاله‌یه ، بالخاصه استراحت أهالی‌یی تأمینه صرف ایتملیدر . بر موقعه‌کی اختلالی منع وتأخیر ایچون اوراده ساکن أهالی‌یی نعمت رفاهدن حصه دار ایتمك قدر مؤثر بر چاره یوقدر . بونگچون‌ده ، هیچ اولمازسه اورالرده‌کی اداره‌مزی اصلاحه‌سی ایتمك ، قیصه‌جه ، مساعده والتزامدن صرف نظرله قانونی اونوتمش مأمورینمزی قانون عدالته چار یقدن ، کمال شدتله چار یقدن قورقامق لازم گلیر .

فقط ، عجبا کندیلری قانونه رعایت ایتمهین أولیای امور معینلرینی رعایته اجبار ایده بیلیرلرمی ؟

***

وطنمزی پك بیوك فلاکتلره اوغرامله بیله‌جك أسبابدن بری‌ده مذاهب مختلفه‌یه منسوب وطنداشلرمزك یکدیگریله اولان منازعاتیدر . بو حالك سعادت واستراحت مملکته وبو سبله ترقیات مدنیه‌یه اولان سوء تأثیرندن باشقه ، مداخلهٔ أجنبیه گی مهالك ومخاطراتی‌ده داعی اولماسی ممکندر . ایشته ، شوگونلرده استانبولده جریانی گوردیگمز وقوعات ، مداخلهٔ أجانب ایله نتیجه‌لنن بر وقعهٔ مؤسفه یادگاریدر .

معلوم اولدیغی اوزره ، عصر سابق محرریده جبل لبنانده مقیم قبائل دروز ایله قاتولیك دینته منسوب مارونیلر آراسنده آراصیرا نزاع وقتال وقوع بولمقده ایدی . حکومتك ، بو اختلالاتك أسباب ومنشأیني باتحری منعه چالیشمامسی ، بوندن تقریباً ٤٠ سنه أوّل (۱۸٦۰ میلادی) یکی وعظیم بر قتالك حدوثنه سبب اولدی ، که نتیجه‌سنده بر چوق ضرر ولره برابر استقلال دولته منافی احوال وقوعه گلدی . حکومت تسکین اختلاله ، اقتدار فوق العاده ایله صدر أسبق فؤاد پاشانی مأمور ایتدی . فقط قاتولیکلری حمایه ادعا سنده بولونان فرانسه‌ده قتالی منع ایچون ، آوروپا ودولت علیه مساعده‌سیله برقول اردو عسکر گوندردی .

قوماندان مشیر احمد پاشا ، ۱۸۵ کیشی ایله برابر مشوقلکله انهام ایدیله‌رك قورشونه دیزیلدی ، احتلال سکونت بولدی ، فقط مداخلهٔ أجنبیه تأثیر ونتیجهٔ مضریني گوسترمه‌دن ، مخصوص تفاسخی اورمه‌دن چیکلمه‌دی . باب عالی ، جبل لبنانی «اون سنه‌مدتله ودول معظمه‌نك انضمام موافقتاریله منصوب برقاتولیك متصرف عهده‌سنه تودیعه » یعنی استقلال سلطنتدن برقسمنی ترکه مجبور قالدی .

ایشته شوگونلرده باب عالی نك سفیرلر ایله مناقشات کثیره‌سنی موجب اولان انتخاب مسئله‌سنك أساس ومنشأی بو مقاوله‌در . حکومت عثمانیه ، مدت مأموریتی ختام بولان نعوم پاشایرینه نصب اولنه‌جق متصرف ایچون دول معظمه سفراسنه آلتی

نامزد تکلیف ابتدی • سفرا ، ایجلاندن بعضیسنك دولتك نامزد تکلیفنه اولان حقی رده جالیشماسندن صرف نظر ، نعوم پاشانك خلفی انتخاب خصوصنده ألآن اوبوشامادیلر • سفیرلرك بو خصوصده کی عدم اشتلاقی ، شیمدیکی تعیین ایدیلمجك متصرفی کندی دولتی نقطه نظرندن موافق انتخاب ایتمك آرزوسندن نشأت ایدییور • چونکه هر مملکتك سفیری متصرفاً کندی مملکتی منافعی محافظه ایله مکلفدر • روسیا سفیری ، اورتودوقسلغك امتشاریتی ، آلمانیا سفیری ، پروتستانتلغك حمایه‌سی ، فرانسه سفیری قاتولیك حقوقنی دوشونیور • دول سائره سفراسنك‌ده هرپری ایسه حکومتك بر مقصدی ، بر منفعتی آرقاسندن قوشوبور • بالکز دوشونولمین ، سفیرلرك دماغنده پرولاماییان برشی وارسه اوده لبنان أهالیسنك استراحتی و دولت علیه‌نك استقلالی حاکیدیر •

ألآن متصرف جدید انتخاب ایدیلمه دیکی ایچون ، زمان مأموریتنده أك زیاده هانکی دولت نفعی گوزه‌ده جکنی ، هانکیسنك تزیید قوتنه جالیشا جغنی بیلمه‌میز • فقط ، شو معلومدرکه موقع ومأموریتی منتخبلری اولان سفرایه بورجلویو متصرف هرشیدن وحتی لواسنك أسباب ترقی وعمرانندن أوّل متخبلرینك آرزولرینی ایفایه سعی ایده‌جکدر • متصرفلرك بو وجه ایله أجانب طرفندن اتخاذی وظیفه‌ك اتحادینه ، یکوجودلغنه‌ده قدر منافی اولدیغنی ، بویله بر مجبوریت آلتنده بولنمانلر بر حکومتك نه قدر مؤثر بر موقعده بولوندیغنی ایسه ، آرتق تشریح وتفصیله حاجت یوقدر •

فرق سنه أول وقوع بولش بر خطا مزدن متولد بو حالدن قورتولمقلغمز شیمدی غیر ممکندر • اوقصوردن بو آجی ثمره‌دن ، کم بیلیر ، نه وقته قدر چکمکه مجبورز • فقط هیچ اولمازسه ، بوندن صوکرا ، أهالیز ، بالخاصه حکومتمز بو گبی وقایع مؤسفه‌یه میدان ویرمه یه‌رك آرقاسندن یونك گبی و بلکه دها مهلك آثار براقه جق مداخلات أجنبیه یه سبب اولمامغه ، شیمدیکی أسارتمزی تزیید ایتمکه دقت ایتملیدر •

د •

اجمال داخلی

دولتك ، ممالك عثمانیه داخلنده پرولاییتدن دیگرینه نقل اولونان بالجمله أمتعه‌دن ، تجهیزات عسکریه‌یه مقابل اولق اوزره ، یوزده ایکی گمرك رسمی اخذ ایتمك سفرای أجنبیه اعتراض ابتدیلر •

حکومت عثمانیه ، شیمدیه قدر ، ادخالات أجنبیه‌دن بالکز یوزده سکز گمرك رسمی آلمه‌رق ، پرولاییتدن دیگرینه نقلاولنه آیرجه رسم طلب ایتمه‌یوردی • داخل مملکتده‌کی یوزده ایکی رسم گمرك ، بالکز معمولات داخلیه‌مزه مخصوص ایدی • گچتارده « اقتدام » غزته‌سی ، « معمولات داخلیه‌نك بر قسمی ده ادخالات خارجیه‌دن گی گوستریله‌رك گمرکدن رسم اعطا ایمکسزین گچدیکی آکلاشیلدیغندن بعدما ، پرولاییتدن دیگرینه نقل اولونان بالجمله أمتعه‌دن یوزده ایکی گمرك رسمی اخذینه حکومتك قرار ویردیکی یازدی • سفرانك بالاده مبحوث اعتراضی بونك اوزرینه وقوعه گلدی •

بو اعلانك ، معمولات أجنبیه‌ی ده یوزده ایکی گمرك اعطا سنه اجبار ، یعنی حکومته فصله یارادارك ایچون تصنیع ایدلش بروسیله اولدیغنده شبهه یوقدر • فقط آوروپالیلر ، بوقدر واضح بر خدعه‌یه قاپلمازلر • « مأمورلریمز معمولات داخلیه‌ی ، خارجیه‌دن فرق ایده میورلر ، بناءً علیه سیاناً هیسندن آله جغز » گبی بر عذری قبول ایتمزلر •

طلبهٔ عثمانیه‌دن بری ، پارس دار الفنونده أثنای امتحانده ، حیثی ایجابی ، حکومت عثمانیه‌نك ، آوروپا حکومتلرنه قارشی ، حقوقنی مدافعه ایدرکن ، معلم : « یکی اما ! سزك حکومت ده اجرا آتنی هیچ حقوقه استناد ایتدیرمکه جالیشمایور » دیمشدی • بو مطالعه‌نك دوغرولنی أمزده‌کی مسأله ایله ده آکلاشیلیور • سیاسته اجرا آتنی حقوقه استناد ایتدیرمك ، حقلی ایش گورمك دیمك دگلدر • سیاسته اقصای مقصد منفعتدر • حقوقه استناد ، هرنه واسطه ایله اولورسه اولسون ، معارضنی الزام واسکات ایده‌جك أسباب معقوله سرد ایتمکدر • « مأمورلرم فنا ، عاجز ! » دیمك ، هیچ بر وقت بر سبب معقول ، بر استناد گاه اولاماز •

حکومتك شیمدی یه قدر اولان اجرا آت وتشبثات غیر معقوله سنه باقه‌رق بو أمریندن گری آلاجغنی ، بو خصوصده‌کی حقنی‌ده قبول ایتدیرمه میه جکنی یقینا ظن ایدرز •

داخلی گمرك مسئله‌سنه گلینجه ، بو خصوصده فکریمز بوسبوتون باشقادر • یزجه ، تجهیزات عسکریه واردانتی باشقه محلدن تدارکه جالیشه‌رق حقیقی واردانتزی بیلمه‌دیکمز ، بودجه‌مزی گورمه دیکمز جهتله بونك محانی تعیین ایده‌میورز ، مع ما فیه حکومت حاضره دوائری مصارف زائده سنك بهرندن بو مبلغی تدارك قابلدر — داخلی گمرکاری بوسبوتون لغو ایتمك لازمدر • بو حرکت ادخالاته یوزده ایکی ضم ایتمك گبی ترقیات صناعیه‌مزه خدمت ایدر •

***

بنه بو آی ظرفنده حکومت عثمانیه‌نك «سواحل دولت علیه ده باقی صیدینك تبعهٔ عثمانیه یه حصرینه دائر وضع ایتدیکی نظامی » مدافعه ایده‌مه‌یه‌رك سفیرلرك شکایتی اوزرینه گری آلدیغی غزته‌لر اعلان ایتدی • هر دولت ، ساحللرنده باقی صیدینی وحتی نقلیات بحریه‌یی کندی تبعه‌سنه حصر وتخصیص ایدر • بو خصوص ، اولدقجه تعین ایتمش حقوق دول قواعدندندر • حکومت عثمانیه ، بو حقی ده قبول ایتدیرمه دی • بز بوکا متعجب دگلز • اجرا آتنده دائما بر مقصد معین ، بر هدف اصلی نعقیبی لازمدر • اصلاحات اجراسی أساسلی ، أطرافلی بر پروغرام وبوندن دها مهم اولهرق حسن نیت وثبات ایله تمکندر • بری طرفده بیلدیرز ومقربانی یغما وسفاهت ایجرا ایتسنده یوزرکن ألبته آوروپا لیلرده ، بر زمان ألدیرینه گچیردکلری فوائدی برافق ایسته‌مزلر • حکومت عثمانیه ، اجرا آت اصلاحاتیورارامسنه أوّلاً کندیسی اصلاح ایله باشلامالیدر ، که آوروپایه قارشی ألنده بر استناد گاهی اولسون •

ر •

مقالهٔ مخصوصه

وطندن

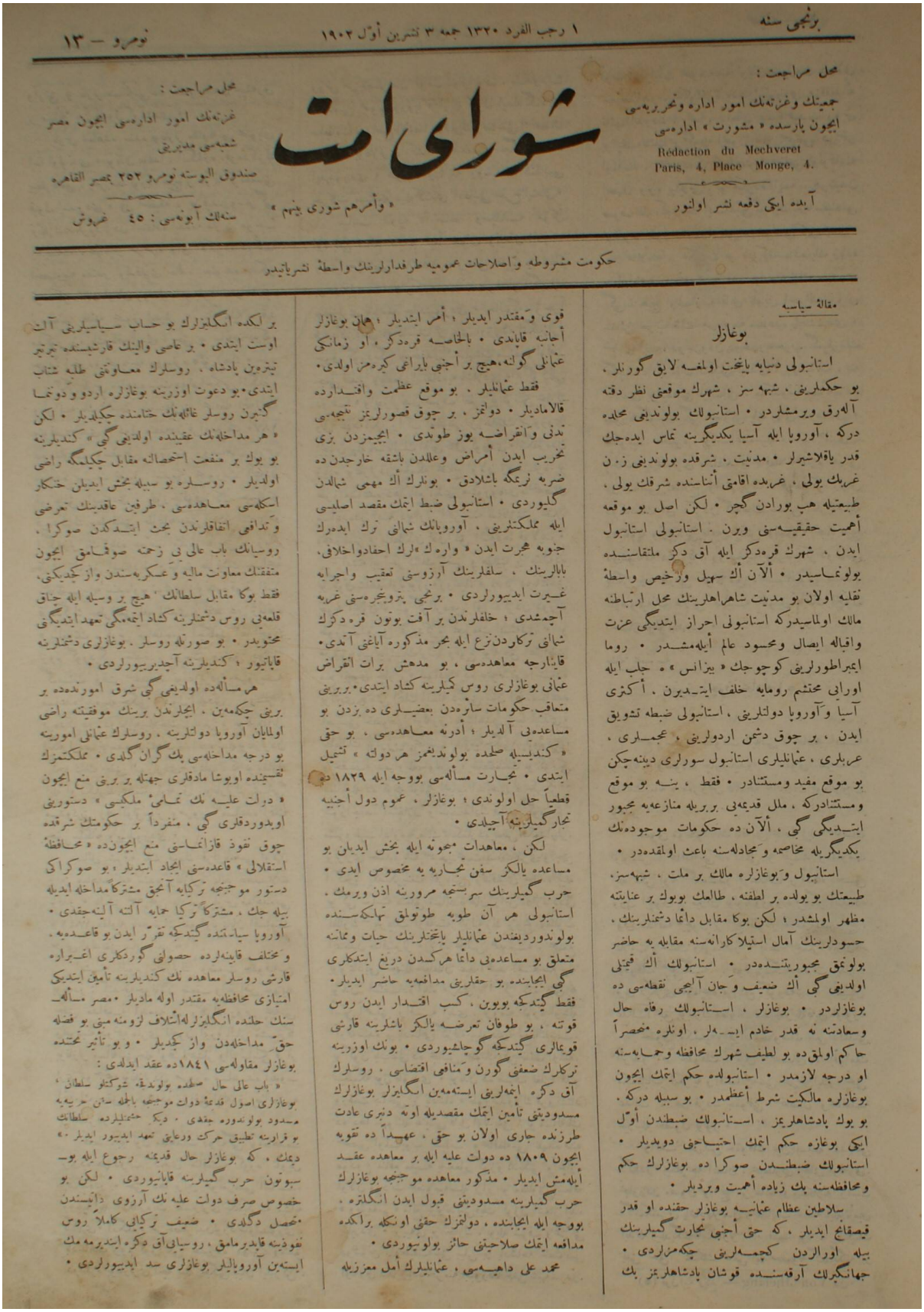
گچن هفته استانبول مخابرمزدن آلدیغمز ، حجماً کوچوك ، مألاً بویوك بر مکتوب مؤثر ایکی مهم مسأله‌یی موضوع بحث ایدییور •

بدبخت استانبولدن ، محاط اولدیغی دور بی أمان تخریبدن چیقدیغی گوسترن بو مکتوب مؤثرك اسلوبی بر دامله گوزیاشی گبی مهتزّ • بی قرار گیره‌جك بر قلب آرییور ، عثمانلیلق بقیهٔ قوت وقدرتنك صوك التجا گاهی اولان قلبلر آرییور • بوراده ، أولاد وعیالی ، هیسندن عزیز اولان والدهٔ مشفقه‌سی وطنی ، انسانه معلوم اولمایان بر مدت مجهوله ایچون ترك ایتمش ، امید تخلیص ایله مجهز ، ایمان وطنله مسلح حریتك بر قاچ متوکل عسکریی ، وطنك بر قاچ فداکار تفریقی بوله بیلیر • آه وواه ایله مالی اولان بو مکتوبی عیناً درج ایده‌میه جگز • هیچقیره هیچقیره آغلامه‌مه لرده مؤثریت ، حتی بویوکلك اوله بیلیر ، فقط هیچ بر وقت انتظام اوله‌ماز • مکتوبك بویوکلکنه سبب اولان او پریشان افاده‌لری ، بر مجروح نومیدك کیك کیك سکته‌دار سوزلری گبی ألیم بر صورنده بوستونلره طوپلایه جغز •

« آه ، بو وطنی کیم قورتاراجق ؟ نه ممکن ! هیچ امیدلر قالمدی • هر شیئك باره ایله حصول بولدیغی بو عصرده سزك باره کز یوق ، سزك فقر کزی سویلیه‌رك سفارتلر دائما مالینی تأمین وتبشیر ایدییور • آوروپاده بولنان احرارك بیله آره‌سنده اتحاد یوقش • یازق بو ملته ، واه بو وطنه ! تاریخ کوستریور : بر مملکتی یاقق ، بیقمق ایستینلرك أك تأمین موفقیت ایدن پاردیجیسی جاسوسلر ... استانبول جاسوسله دولو ، بتم بیله‌یکم بز بیتدك ، بز محو اولدق . »

حکم ایدنده اولدیغی ایچون حکومت ایدن روحانی وجسمانی بر علتك ساری اولدیغی بو مکتوبه سرایتیله ده تأیید ایدییور ، لزومندن فضله ، آشوری بر تلاش وهیجان ! براقك بر برلرینی تبشیر ایتسینلر ، بز افتخار ایده‌رك سویله رزکه ترونله آلیش ویریشمز یوقدر ، آوروپا ممالك حریتنه هجرت ایدن عمله‌ٔ فکریه وتغرات وطنیه‌نك حیاتنی تمدید ، روحنی تقویه ایدن غدا امید فلاح وطندر • جمعنی اداره ایده‌جك حوالیجی ایسه ملتده قالان بقیهٔ حیث أبدی بر زمان ایچون احضار وتهیه ایتدیکنی یالکز

EK-13: *Şurâ-yı Ümmet gazetesi* 13.sayı.

برنجی سنه — ۱ رجب الفرد ۱۳۲۰ جمعه ۳ تشرین اوّل ۱۹۰۲ — نومرو ۱۳

محل مراجعت :
جمعیتك وغزتهنك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
Paris, 4, Place Monge, 4.

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزتهنك امور اداره‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

سنه‌لك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

مقالهٔ سیاسیه

بوغازلر

استانبولی دنیانك پایتخت اولمغه لایق گورنلر ، بو حکملرینی ، شبهه سز ، شهرك موقعنی نظر دقته آله‌رق ویرمشلردر • استانبولك بولندیغی محلده درکه ، آوروپا ایله آسیا یکدیگرینه تماس ایده‌جك قدر یاقلاشیرلر • مدنیت ، شرقده بولندیغی زمان غربك بولی ، غربده اقامتی أثناسنده شرقك یولی ، طبیعتیله هپ بورادن گچر • لکن اصل بو موقعه أهمیت حقیقیه‌سنی ویرن ، استانبولی استانبول ایدن ، شهرك قره‌دکز ایله آق دکز ملتقاسنده بولونماسیدر • ألآن أك سهل ورخیص واسطهٔ نقلیه اولان بو مدنیت شاهراهلرینك محل ارتباطنه مالك اولماسیدرکه استانبولی احراز ایتدیگی عزت واقباله ایصال ومحسود عالم أیله‌مشدر • روما ایمپراطورلرینی کوچوجك « بیزانس » ، جلب ایله اورایی محتشم رومایه خلف ایتدیرن ، أکثری آسیا وآوروپا دولتلرینی ، استانبولی ضبطه تشویق ایدن ، بر چوق دشمن اردولرینی ، عجملری ، عربلری ، عثمانلیلری استانبول سورلری دیبنه‌چکن بو موقع مفید ومستتادر • فقط ، ینه بو موقع ومستتادرکه ، ملل قدیمه‌یی بربریله منازعه‌یه مجبور ایتدیگی گبی ، ألآن ده حکومات موجوده‌نك یکدیگریله مخاصمه ومجادله‌سنه باعث اولمقده‌در •

استانبول وبوغازلره مالك بر ملت ، شبهه‌سز ، طبیعتك بو یولده بر لطفنه ، طالمك بویوك بر عنایتنه مظهر اولمشدر ؛ لکن بوکا مقابل دائما دشمنلرینك ، حسودلرینك آمال استیلاکارانه‌سنه مقابله به حاضر بولونمق مجبوریتنده‌در • استانبولك أك فجیعه اولدیغی گبی أك ضعیف وجان آلیجی نقطه‌سی ده بوغازلردر • بوغازلر ، استانبولك رفاه حال وسعادتنه نه قدر خادم ایسه‌لر ، اونلره منحصراً حاکم اولمقده بو لطیف شهرك محافظه وحمایه‌سنه او درجه لازمدر • استانبوللده حکم ایتمك ایچون بوغازلره مالکیت شرط أعظمدر • بو سبیله درکه ، بو یوك پادشاهلرمیز ، استانبولك ضبطندن أول ایکی بوغازه حکم ایتمك احتیاجی دویدیلر • استانبولك ضبطندن صوکرا ده بوغازلرك حکم ومحافظه‌سنه پك زیاده أهمیت ویردیلر •

سلاطین عظام عثمانیه بوغازلر حقنده او قدر قیصقانج ایدیلر ، که حتی أجنبی تجارت گیلرینك بیله اورالردن گچمه‌لرینی چکمزلردی • جهانگیرلك آرقه‌سنده قوشان پادشاهلرمیز بك قوی ومقتدر ایدیلر ، أمر ایتدیلر ، هان بوغازلر أجانبه قاپاندی • بالخاصه قره‌دکز ، أو زمانکی عثمانلی گولنه‌، هیچ بر أجنبی بایراغی گیرمز اولدی •

فقط عثمانلیلر ، بو موقع عظمت واقتداردده قالامادیلر • دولتمز ، بر چوق قصورلرینز نتیجه‌سی تدنی وانقراضه یوز طوتدی • ایچمزدن بزی تخریب ایدن أمراض وعللدن باشقه خارجدن ده ضربه نرمگه باشلادق • بونلرك أك مهمی شمالدن گلیوردی • استانبولی ضبط ایتمك مقصد اصلیسی ایله مملکتلرینی ، آوروپانك شمالی ترك ایده‌رك جنوبه محررت ایدن « وارهك »لرك احفادواخلافی ، بالطبع ، سلفلرینك آرزوسنی تعقیب واجرایه غیرت ایدیورلردی • برنجی پتروبجره‌سنی غربه آچمشدی ، خلفلرندن بر آفت بوتون قره دکزك شمالی ترکلردن نزع ایله بحر مذکوره آیاغنی آتدی • قاینارجه معاهده‌سی ، بو مدهش برات انقراض عثمانی بوغازلری روس گیلرینه کشاد ایتدی • بربریتی متعاقب حکومات سائره‌دن بعضیلری ده بزدن بو مساعده‌یی آلدیلر ؛ أدرنه معاهده‌سی ، بو حقی « کندیسیله صلحده بولوندیغمز هر دولته » تشمیل ایتدی • تجارت مسأله‌سی بووجه ایله ۱۸۲۹ ده قطعیاً حل اولوندی ؛ بوغازلر ، عموم دول أجنبیه تجار گیلرینه آچیلدی •

لکن ، معاهدات مجونه ایله بخش ایدیلن بو مساعده یالکز سفن تجاریه یه مخصوص ایدی • حرب گیلرینك سربستجه مرورینه اذن ویرمك ، استانبولی هر آن طویه طوتولق تهلکه‌سنده بولوندوردیغندن عثمانلیلر پایتختلرینك حیات وسلامتنه متعلق بو مساعده‌یی دائما هرکسدن دریغ ایتدکلری گبی ایجابنده بو حقلرینی مدافعه‌یه حاضر ایدیلر • فقط گیندکجه بویون ، کسب اقتدار ایدن روس قوته ، بو طوفان تعرضه یالکز باشلرینه قارشی قویمالری گیندکجه گوچلشیوردی • بونك اوزرینه ترکلرك ضعفی گورن ومنافعی اقتضاسی ، روسلرك آق دکزه ایچه‌لرینی ایسته‌مه‌ین انگلیزلر بوغازلرك مسدودیتی تأمین ایتمك مقصدیله اونه دنیری عادت طرزنده جاری اولان بو حق ، عهداً ده تقویه ایچون ۱۸۰۹ ده دولت علیه ایله بر معاهده عقد أیله‌مش ایدیلر • مذکور معاهده موجبنجه بوغازلرك حرب گیلرینه مسدودیتی قبول ایدن انگلتره ، بووجه ایله ایجابنده ، دولتمزك حقی اونکله برابر مدافعه ایتمك صلاحیتی حائز بولونیوردی •

محمد علی داهیه‌سی ، عثمانلیلرك أمل معززیله بر لکده انگلیزلرك بو حساب سیاسیلرینی آلت اوست ایتدی • بر عاصی والینك قارشیسنده تیرتیر تیزه‌ین پادشاه ، روسلرك معاونتی طلبه شتاب ایتدی • بو دعوت اوزرینه بوغازلره اردو و دونمه گنبرن روسلر غائلهنك ختامنده چکیلدیلر • لکن « هر مداخلهنك عقیبنده اولدیغی گبی » کندیلرینه بو یوك بر منفعت استحصالنه مقابل چکیلمگه راضی اولدیلر • روسلره بو سبیله بخش ایدیلن خدمات اسکله‌سی معاهده‌سی ، طرفین عاقدینك تعرضی وتدافعی اتفاقلرندن بحث ایتدکدن صوکرا ، روسیانك باب عالی یی زحمته صوقمامق ایچون متفقنك معاونت مالیه وعسکریه‌سندن واز گچدیکنی ، فقط بوکا مقابل سلطانك « هیچ بر وسیله ایله چاتق قلعه‌یی روس دشمنلرینه کشاد ایتمه‌مگی تعهد ایتدیگنی محتویدر • بو صورتله روسلر ، بوغازلری دشمنلرینه قاپاتیور ، کندیلرینه آچدیرییورلردی •

هر مسأله‌ده اولدیغی گبی شرق امورنده‌ده بر بربی چکه‌مه‌ین ، ایچلرندن بربنك موفقیته راضی اولمایان آوروپا دولتلرینه ، روسلرك عثمانلی امورینه بو درجه مداخله‌سی پك گران گلدی • مملکتمزك تقسیمنده اوبوشا مادقلری جهتله بر بربی منع ایچون « دولت علیه نك تمامی ملکنی » دستوربنی اویدوردقلری گبی ، منفرداً بر حکومتك شرقده چوق نفوذ قازانماسنی منع ایچون ده « محافظهٔ استقلالی » قاعده‌سنی ایجاد ایتدیلر ؛ بو صوکراکی دستور موجبنجه ترکیایه آنجق مشترکاً مداخله ایدیله بیله جك ، مشترکاً ترکیا حمایه آلته آلینه‌جقدی • آوروپا سیاستنده گیندکجه تقرّر ایدن بو قاعده‌یه ، و مختلف قاینه‌لرده حصولنی گوردکلری اغبراره قارشی روسلر معاهده نك کندیلرینه تأمین ایتدیکی امتیازی محافظه‌یه مقتدر اوله مادیلر • مصر مسأله‌سنك حلنده انگلیزلرله ائتلاف لزومنه مبنی بو فضله حقّ مداخله‌دن واز گچدیلر • و بو تأثیر تحتنده بوغازلر مقاوله‌سی ۱۸٤۱ ده عقد ایدلدی :

« باب عالی حال صلحده بولوندقجه شوکتلو سلطان ، بوغازلری اصول قدیمهٔ دولت موجبنجه بالجمله سائر حربیه‌یه مسدود بولندوره جقدی • دیگر جمیعلرده سلطانك بو قراربنه تطبیق حرکت ورعایتی تعهد ایدیور ایدیلر • »

دیمك ، که بوغازلر حال قدیمه رجوع ایله بوسبوتون حرب گیلرینه قاپانیوردی • لکن بو خصوص صرف دولت علیه نك آرزوی دائیسندن متحصل دگلدی • ضعیف ترکیانی کاملاً روس نفوذینه قالدیرمامق ، روسیانی آق دکزه ایندیرمه مك ایسته‌ین آوروپالیلر بوغازلری سد ایدیورلردی •

وآرتق بو غازلر مسأله‌سی ده خصوصیتدن چیقه‌رق بر مسألهٔ بین الدول اولمشدی .

پارس معاهده سنده بوغازلر مقاوله‌سی محتویاتی إبقا اولوندی . بوندن ماعدا ، انگلتره ، قره‌دکزك بیطرفلغی ، بحر مذکوره هیچ بر دونمانك مرورینی قبول ایتدیردی . فی الحقیقه ، بو قید ، روسلرگی ترکلرك ده قره‌دکزدن استفاده ایده‌مه‌ملرینی موجب ایدیسه‌ده ، عثمانلیلر مرمره وآق دکزده دونمالرینی احضاریله مقتدر اولدقلری حالده جنوبده بالکز قره‌دکزه مالك اولان روسلر ، بو طرفده دونمالرینی ترسانه‌سز قالمغه مجبور ایدیلر . بناءً علیه ، قید مذکور بزه یك نافع ایدی ؛ حتی بو سایه‌ده درکه ، حرب أخیرده بحریه‌جه روسلره فائق ایدك .

لکن پارس معاهده سنك دوام احکامی انگلتره وفرانسه‌نك أهمیت سیاسیه‌لرینی محافظه اتجاهلریله متوقف ایدی . دول متفقه‌دن فرانسه‌نك ۱۸۷۰ ده مغلوبیت وسقوطی اوزرینه روسیاهان پارس معاهده سنك تحمیل ایتدیکی مجبوریت أثیمه‌دن قورتولمق ایسته‌دی ؛ غورچاقوف کال جسارتله قره‌دکزك بیطرفلغی طاغیمایه‌جغنی اعلان ایتدی . انگلیزلر یك زیاده حدّت ایتدیلر ؛ حتی بر زمان قارشی قویمق ایسته‌دیلر . نهایت طرفینك مساعیٔ متقابله‌سی سایه سنده اوبوشولدی : لوندره قونفرانسی قره‌دکزك بیطرفلغنی لغو ایتدی ؛ فقط عین زمانده « سلطانك ، پارس معاهده‌سی احکامنی ابقا ایچون لزوم گوردیگی حالده ، دوست ومتفق دولتلر گیبسنك وقت صلحده‌ده بوغازلردن مرورینه مساعده ایده‌بیله جکنی » قبول أیله‌دی . روسلر ، قره‌دکزده دونمالرینی بیله‌جك ایدیلر ؛ بوکا مقابل انگلیزلرده انجابنده پادشاهك مساعده سیله بوغازلردن گچه بیلك حقنی آلیورلردی . دیمك ، که بو مقاوله ایله أوّلکیلرك عکسنه اولهرق بوغازلرك تمامیٔ مسدودیتی رفع اولوب ، مرورده مساعده ایتمك حقی سلطانه ویریلیوردی .

مسائل شرقیه‌نك صوك قرارنامه‌سی اولان برلین معاهده نامه سنده بوغازلره عائد تفصیلات بوقدر . بالکز ٦٣ نجی ماده‌سی پارس معاهده‌سی و ۱۸٤۱ مقاوله نامه سنك لغو اولونمایان اقسامنك مرعی اولدیغنی بیان ایدر .

ایشته أليوم بوغازلرك وضعیت حقوقیه‌سی بویله‌در : گیندکجه‌چوغالان ضعف واقتراض جهتیله حقنی مدافعه ایده‌مه‌ین ترکلرك روس پنجه‌سی وقفوذیله دوشمه ملری ایچون آوروپالیلر مشترکاً بوغازلر مسأله‌سنی حله اوغراشمشلر وأك نهایتکی قرارلری موجبنجه بوغازلردن مروره مساعده ایدوب ایتمك حقنی ، منطقه‌ده موافق اولهرق صاحبنه براقمشلردر .

فقط ، بو تون معاهدات دولیه‌گی بو معاهده‌لرینی‌ده هر دولت کندی منافعنه گوره تأویل ایتمکده‌در . حتی دها برلین قونفرانسی أثنا سنده روسیا ایله انگلتره‌نك تفسیرلری یکدیگرینه مشابه دگلدی . انگلتره مرخصلرندن اورد صولسبوری ، پادشاهك لزوم گوردیگی تقدیرده دوست ومتفق دولتلره بوغازلری آچه بیله جکنی بیان ایدرکن ، روس مرخصلرندن قونت شووالوف ، مسدودیت قاعده‌سی عموم آوروپا قراریله قبول ایدلدیگندن ، سلطانك ، واضع الأمضا دولتلرك رضاسنی استحصال ایتمه‌دن بوغازلری کشاد ایده‌میه جکنی ادعا ایدیوردی . غرییه‌در : بنه روسیا ، کندیسی حرکات مستقبله سیله کندی ادعاسنی جرح ایتدی .

سیاست دولیه ، حفظ وصیانته مؤکل اولدیغی منافع ملیه‌یه تبعاً تحوّل وتبدّل ایدر ؛ روسیا مرحومی ۱۸۷۸ محاربه‌سی عقیبنده ، عظیم بر دونمایه مالك وترکیایه معاونته طرفدار انگلیزلره بوغازلری قپامغه چالیشیوردی . حالبوکه مؤخراً قره‌دکزده‌کی دونمانك تزایدی اوزرینه انگلیزلره چوق گوردیگی بو حقدن کندیسنك مستفید اولمه‌جغنی تقدیر وبالفعل استفاده‌یه باشلادی . « گوگللی دونما » ولیورلردن صرف نظر ، بوگونکی چارك ولی عهد ایکن راکب اولدیغی زرهلینك مروروی ایچون بیله باب عالینك اذنی کافی گوردی . انگلتره‌دن زیاده بوغازلردن گچمگه محتاج اولان روسلره بو طرز مساعده دها نافع ایدی . آوروپادن استحصال مساعده‌دن ایسه دیوارلر ایچرسنه صاقلانمش جین وقدرتسز بر سلطاندن اذن آلمق ألیته‌دها قولایدر .

ایشته بو حرکتك مضر و مهلك بر مثاله‌ده بوگون شاهد اولویورز . روسیا ، قره‌دکز دونمانمسنی تقویه ایچون ، شوگونلرده . آق دکزدن دورت طوربیدوسنی قره‌دکزه گچیرمك ایسته‌دی . بو مروره باب عالینك رسماً وقوع بوله‌جق اعتراضنی منع ایچون چار ، « لیوادیا » ده بولوندیغی أثناده بونلری تفتیش ایتمك ایسته دیکنی بیان ایله ، مساعده ایدلمسنی خصوصی اولهرق پادشاهدن رجا ایتدی . سلطانك بوآرزویه مخالفت ایده‌میه‌جکنی بیلیوردی ؛ وحقیقةً ده اویله اولدی ؛ سلطانلغك بوگونکی معناسیله ده بویله اولمق ایجاب ایدردی . چرکن : شوراجعده استقلال واستبدادك قالغنی گوره‌لم ، مشروطیت اداره‌یه مالك مملکتلرده بعض حکمدارلر ، پرلری حقنده بك صمیمی محبت بسله‌دکاری وحتی أکثریا یکدیگرینك اقرباسی اولدقلری حالده بیله بوگی سیاسته متعلق مسائلده همان رأس اداره دمکی نظارك پارتینك آرقه‌سنه گیزله رك ترویج مطلوب ایتمکدن صاقینیرلر . بزده مجالس عمومیه ، مجتمع بولونمادیغی جهتله سلطان عبد الحمید ایسته سه بیله بوندن استفاده ایده مزدی ؛ أگر باب عالی یه أسکی أهمیتی براقسه ایدی ، لزومنه گوره اویله آرقه‌سنده بر پادشاهی گیزله بیلیردی ؛ مع التأسف ، بوگون باب عالی ده مجالس عمومیه گبی غائب اولمغه ، سیلنمگه بوز طوتدی . بوندن ده صرف نظر ، قدر ورفعت صاحبی بر پادشاه « طوربیدولرك قرونشتاد ده دها سهولتله تفتیشی قابل اولدیغنی » بو مسأله‌نك شخصی اولمایوب صیانت ومحافظه‌سی عهده سنه مودوع منافع ملیه یه مغایر گوزوکدیگنی وچاره اولان مودّت مخصوصه‌سیله برابر بو مطلوبی اسعافه « وظیفه‌سی » مانع بولوندیغنی بیك گوزل إشعار ایده بیلیردی . تربیه‌لی بر چارك ، بویله شرف وعزتنی دوشونن ، وظیفه‌سنی بیلن بر پادشاهه خصوصی اولهرق دها زیاده حرمته مجبور قاله‌جغی شبهه‌سزدر .

أوت ! سیاست عمومیه‌سنه اولان ضررلردن دولایی حدّت ایدر ، حکومتمزه مغبر اولوردی . فقط نه غائب ایدردك ؟ مثلا ، سلطان عبد الحمید ، روس بولتیقه‌سنك برگون ایچون بیله صمیمی دوستمز اولماسنه ، حقمزده‌کی کوکلشمش دشمنلغنی اونوتماسنه احتمال ویره بیلیرمی ؟ بو فکرده ایسه ، هرشیدن صرف نظر ، گیرمك ایسته‌دیکی گیبلرك تازه سفینه‌سی اولمایوب طوربیدو اولدیغی دوشونمسی کافی ایدی .

خلاصه ، حکومت بو حرکتنده ده یك زیاده خطا ایتدی . شیمدی یه قدر چارو ویچك مروری گی ، هیچ اولمازسه قابل تأویل احواله روس سفائن حربیه‌سنك مرورینه مساعده ایتمشدی . شیمدی ایسه ، دوغرودن دوغروبه‌حرب گیبلرینك گچمسنه بر منال تشکیل ایتدی ؛ روسیانك ، بنه کندی بولتیقه‌سی اجابی . ماکدونیا مسأله‌سنده صورتا گوسترديگی معاونتی بك بهالی اوده‌دی . حکومت حاضره ، بو مساعده‌سیله ، سواحلمزی ، بالخاصه پایتختمزی مدافعه وتحافظه یه ألزم عثمانلی دونمامسنی اصلاح واتمام یرینه ، قره دکز روس دونمامسنك آق دکزدن گله‌جك سفائن حربیه ایله ده تقویه وتزیدینی تأمین ایتمش اولدی . عجبا ، هیچ دوشونمه دیمی که ، روسیانك بوقره دکز دونمامسی یالکز بزه قارشی قولانلمق ، استانبولی ضبط ، آیاصوفیه‌نك هلالنی صلیبه تحویل ایتمك ایچون احضار اولونمقده‌در .

د .

مقاله مخصوصه

حقوق ایچون مجادله (*)

— ۱ —

صلح وسکون حقوقك غایه‌سی ، مجادله ایسه بو غایه یه وصولك چاره‌سیدر . حقوق تعرضات عدالتشکنانه یه معروض قالدقجه مجادله‌دن قورتولوش یوقدر .

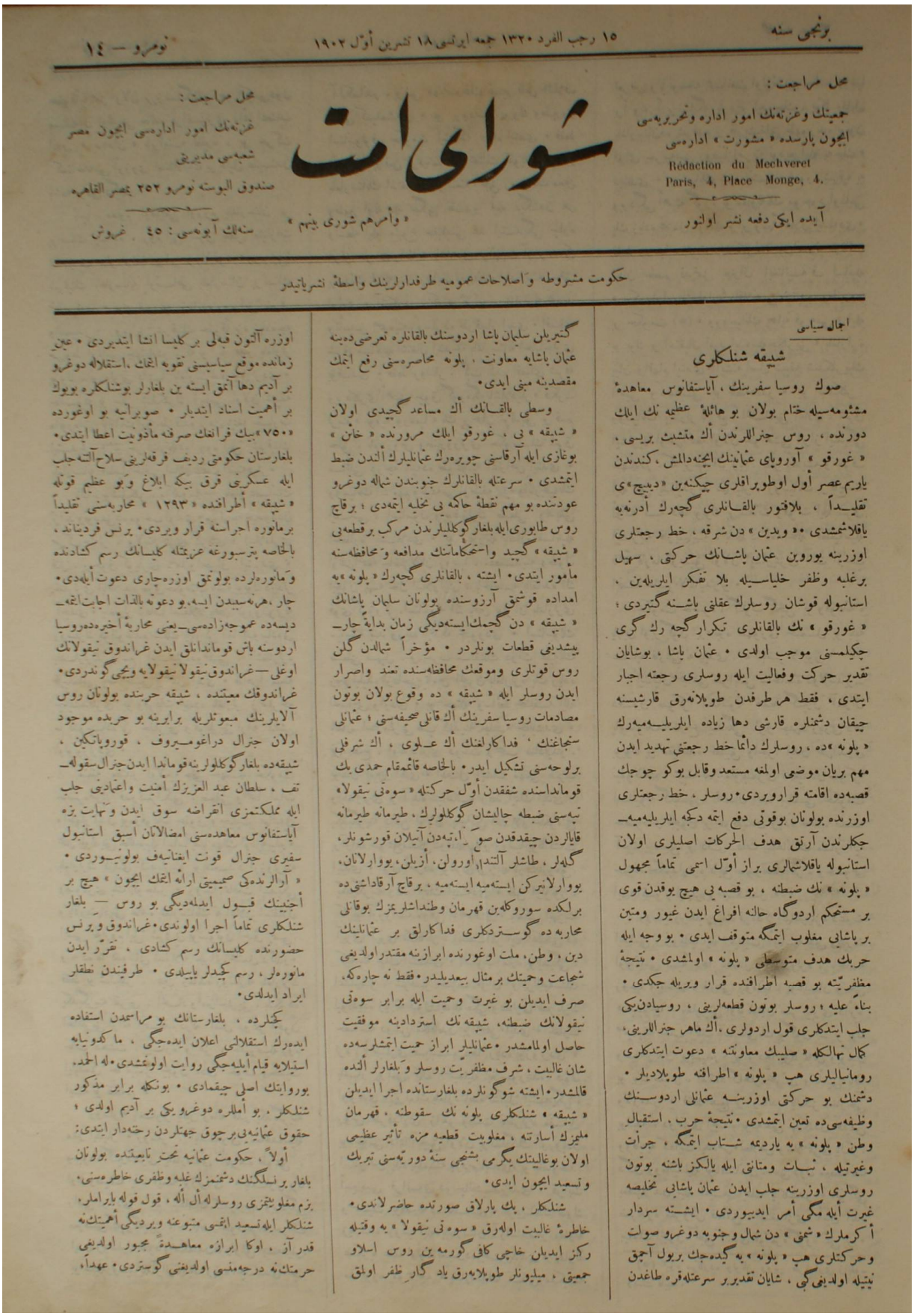
حقوق موجودیتنك کافه‌سی مجادله ایله استحصال اولونمش ، محافظه‌سی ده دائمی بر تقید ومقاومت ایله ممکن اوله گلمشدر . عدالت بر ألده حق وزن ایچون بر میزان بولوندورور ، دیگر ألده‌ده اولی مدافعه ایچون بر قلچ طوتار . میزانسز قلچ ، علامت وحشت وبهیمیتدر . فقط قلیچسز میزان‌ده حقوقك هیچلمگنه ، قوتسزلشمگنه دلالت ایدر . بری دیگری اولمایجه برایش گوره‌مز . تأمین عدالت آنجق بونلرك معاونت متقابله‌لریله قابل اولور .

حقوق مکتسبه ، افراد حکومتك سعی دائمیسی أثربدر . حقوقك تکمیل صفحاتی ، اقوامك مکتسبات فکریه واقتصادیه‌سنی عرض ایدر . تجلی عدالت ، هر فردك حقوقی استحصال ومحافظه غیرتیله حصول بولور .

واقعا هرکس حقوقك عین نسبتله مدافعی دگلدر . بیکلرجه انسان ، مجطلری ایجابی اولهرق ، تجاوزدن مصون وهیچ بر مانعه ومشکلاته راست گلمکسزین یاشادقلرندن ، عدالتك مجادله ایله تأمین ایدیله بیلدیگنه اینانمازلر . فقط بو ، ملکیتك یعنی حقّ تملکك سعی ایله حصوله گلدیگنه بر

(*) فون ایه رینغ — Von Jhering دن .

EK-14: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 14.sayı.

برنجی سنه — ۱۵ رجب الفرد ۱۳۲۰ جمعه ایرتسی ۱۸ تشرین اوّل ۱۹۰۲ — نومرو ۱۴

محل مراجعت :
جمعیتك وغزته‌نك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
Paris, 4, Place Monge, 4.

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزته‌نك امور اداره‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

سنه‌لك آبونه‌سی : ۴۵ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

احوال سیاسی

شیپکه شنلکلری

صوك روسیا سفرینك ، آیاستفانوس معاهدهٔ مشئومه‌سیله ختام بولان بو هائلهٔ عظیمه نك ایلك دورنده ، روس جنرالرندن أك متشبث بریسی ، « غورقو » آوروپای عثمانینك ایچنه‌دالمش ، کندندن یاریم عصر أول اوطوبراقلری چیکنه‌بن « دیمیچ »ی تقلیداً ، بلافتور بالقانلری گچه‌رك أدرنه‌یه یاقلاشمشدی •• ویدین » دن شرقه ، خط رجعتلری اوزرینه یوروین عثمان پاشانك حرکتی ، سهیل برغلبه وظفر خلیاسیله بلا تفکر ایلریله‌ین ، استانبوله قوشان روسلرك عقلی باشنه گتیردی ؛ « غورقو » نك بالقانلری تکرار گچه رك گری چکیلمسی موجب اولدی • عثمان پاشا ، بوشایان تقدیر حرکت وفعالیت ایله روسلری رجعته اجبار ایتدی ، فقط هر طرفدن طوپلانه‌رق قارشیسنه چیقان دشمنلره قارشی دها زیاده ایلریلیه‌میه‌رك « پلونه »ده ، روسلرك دائما خط رجعتی تهدید ایدن مهم بریان موضعی اولمغه مستعد وقابل بوکو چوجك قصبه‌ده اقامته قرار ویردی • روسلر ، خط رجعتلری اوزرنده بولونان بوقوتی دفع ایچه دکچه ایلریلیه‌میه‌جکلرندن آرتق هدف الحرکات اصلیلری اولان استانبوله یاقلاشمالری براز أوّل اسمی تماماً مجهول « پلونه » نك ضبطنه ، بو قصبه‌یی هیچ یوقدن قوی بر مستحکم اردوگاه حالنه افراغ ایدن غیور ومتین بر پاشایی مغلوب ایتمگه متوقف ایدی • بو وجه ایله حربك هدف متوسطی « پلونه » اولمشدی • نتیجهٔ مظفریّته بو قصبه اطرافنده قرار ویریله جکدی • بناءً علیه ، روسلر بوتون قطعه‌لرینی ، روسیادن یکی جلب ایتدکلری قول اردولری ، أك ماهر جنرالرینی ، کمال تهالکله « صلیبك معاونته » دعوت ایتدکلری رومانیالیلری هپ « پلونه » اطرافنه طوپلادیلر • دشمنك بو حرکتی اوزرینه عثمانلی اردوسنك وظیفه‌سی ده تعین ایتمشدی • نتیجهٔ حرب ، استقبال وطن « پلونه » به یاردیمه شتاب ایتمگه ، جرأت وغیرتیله ، ثبات ومتانتی ایله یالکز باشنه بوتون روسلری اوزرینه جلب ایدن عثمان پاشانی تخلیصه غیرت أیله مگی أمر ایدییوردی • ایشته سردار أکرملرك « ثمنی » دن شمال وجنوبه دوغرو صولت وحرکتلری هپ « پلونه » به گیدیه‌جك بریول آچق نتیله اولدیغی گبی ، شایان تقدیر بر سرعتله قره طاغدن گتیریلن سلیمان پاشا اردوسنك بالقانلره تعرضی ده‌بنه عثمان پاشایه معاونت ، پلونه محاصره‌سنی رفع ایتمك مقصدینه مبنی ایدی •

وسطی بالقانك أك مساعد گچیدی اولان « شیپکه » بی ، غورقو ایلك مرورنده « خان » بوغازی ایله آرقاسنی چویره‌رك عثمانلیلرك أللرندن ضبط ایتمشدی • سرعتله بالقانلرك جنوبندن شماله دوغرو عودتنده بو مهم نقطهٔ حاکمه بی نخلیه ایتمه‌دی ؛ برقاچ روس طابوری ایله بلغار گوکللیلرندن مرکب برقطعه‌یی « شیپکه » گچید واستحکاماتنك مدافعه وَ محافظه‌سنه مأمور ایتدی • ایشته ، بالقانلری گچه‌رك « پلونه »یه امداده قوشمق آرزوسنده بولونان سلیمان پاشانك « شیپکه » دن گچمك ایسته‌دیکی زمان بدایهٔ جاربیشدیدی قطعات بونلردر • مؤخراً شمالدن گلن روس قوتلری وموقعك محافظه‌سنده تعند واصرار ایدن روسلر ایله « شیپکه » ده وقوع بولان بوتون مصادمات روسیا سفرینك أك قانلی صحیفه‌سنی ؛ عثمانلی سنجاغنك ، فداکارلغنك أك عـلوی ، أك شرفلی برلوحه‌سنی تشکیل ایدر • بالخاصه قائمقام حمدی بك قوماندانسنده شققدن أوّل حرکتله « سوه‌تی نیقولا » تپه‌سنی ضبطه چالیشان گوکللرك ، طیرمانه طیرمانه قایالردن چیقدقدن صوکرا ، تپه‌دن آتیلان قورشونلر ، گله‌لر ، طاشلر آلتندا اورولن ، أزیلن ، یووارلانان ، یووارلانیرکن ایسته‌میه ایسته‌میه ، برقاچ آرقادشی‌ده برلکده سوروکله‌یین قهرمان وطنداشلرینزك یوقاری محاربه ده گوسترد‌کلری فداکارلق بر عثمانلینك دین ، وطن ، ملت اوغورنده ابراز ینه مقتدر اولدیغی شجاعت وحمیتك برمثال بیعدیلدر • فقط نه چاره که ، صرف ایدیلن بو غیرت وحمیت ایله برابر سوه‌تی نیقولانك ضبطنه ، شیپکه نك استردادینه موفقیت حاصل اولمامشدر • عثمانلیلر ابراز حمیت ایتمشلرسه‌ده شان غالیت ، شرف مظفریّت روسلر وَ بلغارلر أللرنده قالمشدر • ایشته شوگونلرده بلغارستانده اجرا ایدیلن « شیپکه » شنلکلری پلونه نك سقوطنه ، قهرمان ملیمزك أسارتنه ، مغلوبیت قطعیه مزه تأثیر عظیمی اولان بوغالیتك یکرمی بشنجی سنهٔ دوریه‌سنی تبریك وتسعید ایچون ایدی •

شنلکلر ، پك پارلاق صورتده حاضرلاندی • خاطرهٔ غالیت اولهرق « سوه‌تی نیقولا » یه وقتیله رکز ایدیلن خاچی کافی گورمه‌ین روس اسلاو جمعیتی ، میلیونلر طوپلایه‌رق یاد گار ظفر اولمق اوزره آلتون قبه‌لی بر کلیسا انشا ایتدیردی • عین زمانده موقع سیاسیسنی تقویه ایتمك ، استقلاله دوغرو بر آدیم دها آتمق ایسته‌ین بلغارلر بوشنلکلره بویوك بر أهمیت اسناد ایتدیلر • صویرایه بو اوغورده « ۷۵۰ » بیك فرانغك صرفه مأذونیت اعطا ایتدی • بلغارستان حکومتی ردیف فرقه‌لرینی سلاح آلتنه جلب ایله عسکرینی فرق بیکه ابلاغ وَ بو عظیم قوتله « شیپکه » أطرافنده « ۱۲۹۳ » محاربه‌سنی تقلیداً برمانوره اجراسنه قرار ویردی • پرنس فردیناند ، بالخاصه پترسبورغه عزیمتله کلیسانك رسم کشادنده وَ مانوره‌لرده بولونمق اوزره جاری دعوت أیله‌دی • چار ، هرنه‌سیدن ایسه ، بو دعوته بالذات اجابت ایتمه‌دیسه‌ده عموجه‌زاده‌سی — یعنی محاربهٔ أخیره‌ده روسیا اردوسنه باش قوماندانلق ایدن غراندوق نیقولانك اوغلی — غراندوق نیقولا نیقولایه ویچی گوندردی • غراندوقك معیتنده ، شیپکه حربنده بولونان روس آلایلرینك معبوثلریله برابرینه بو حربده موجود اولان جنرال دراغومیروف ، قوروپاتکین ، شیپکه‌ده بلغار گوکللرینه قوماندا ایدن جنرال سقوله‌تف ، سلطان عبد العزیزك أمنیت واعتمادینی جلب ایله مملکتمزی أقراضه سوق ایدن وَ نهایت یزه آیاستفانوس معاهده‌سنی امضالایان أسبق استانبول سفیری جنرال قونت ایغناتیف بولونیوردی • « آرالرنده‌کی صمیمیتی ارائه ایتمك ایچون » هیچ بر أجنبینك قبول ایدمه‌دیگی بو روس — بلغار شنلکلری تماماً اجرا اولوندی • غراندوق ویرنس حضورنده کلیسانك رسم کشادی ، تقرّر ایدن مانوره‌لر ، رسم گچدلر یاپیلدی • طرفیندن تلقار ایراد ایدلدی •

گچلرده ، بلغارستانك بو مراسمدن استفاده ایده‌رك استقلالنی اعلان ایده‌جگی ، ماکدونیایه استیلایه قیام أیلیه‌جگی روایت اولونمشدی • له الحمد بوروایتك اصلی چیقمادی • بونکله برابر مذکور شنلکلر ، بو أمللره دوغرویکی بر آدیم اولدی ؛ حقوق عثمانیه‌یی برچوق جهتلردن رخنه‌دار ایتدی :

أولاً ، حکومت عثمانیه تحت تابعیتده بولونان بلغار برنسلگنك دشمنمزك غلبه وظفری خاطره‌سنی ، بزم مغلوبیتمزی روسلرله أل أله ، قول قوله یارامله ، شنلکلر ایله تسعید ایتمسی متبوعنه وبردیگی أهمیتك نه قدر آز ، اوکا ابرازه معاهـدةً مجبور اولدیغی حرمتك نه درجه‌مسی اولدیغنی گوسترد‌ی • عهداً ،

حقوقاً تامعز اولان بر برنسلگك ، هر ایکیسی دول مستقله‌دن اولدیغی حالده فرانسزلری دائما اعضاب ایدن « سه‌دان » بارامسه نظیره ، بو حرکت کتاخانه‌سی آرزوی استقلالنك بر دلیل عالیسندن باشقه برشی دکللدر .

ثانیاً . معلوم اولدیغی اوزره بلغارستان بر برنسلك ایسه‌ده ، روم ایلی شرقی بعض امتیازات داخلیه‌یی حائز اولمقله برابر بروللجه‌در . روم ایلی شرقینك بلغارستانه ارتباطی بلغارستان برنسنك شخصیله‌در . بو برنس عین زمانده روم ایلی شرقی والیسیدر . روم ایلی شرقینك حقوقاً یزه زیاده‌جه مربوط اولماسی جهتیله‌در ، که بو آنه قدر بلغارلر بوبوك مأموریتلرینی دائما بلغارستانده یاپارلردی . حالبوکه بو سفر شنلکلرك أساسی اولان شیقه مأموریتی بالکلمك ایکی طرفده بردن یاپمه جسارت ایتدیلر . بو حرکتلریله‌ده روم ایلی شرقینك بلغارستانه قطعیاً الحاقنی اعلان ایتك ایسته‌دیلر .

ثالثاً . بوشنلکلر ، ماکدونیا — بلغار عصیانك تزاید وتوسعی‌ده موجب اولدی . بوزلرجه حیدودن مرکب چته‌لر ، ولایتلرمزی گزدی ، اسلاماری قتل ، برچوق کویلری یغما واحراق ایتدی . بلغارلری آیاقلاندیره‌رق حکومتك باشنه بوبوك دردلر آچدی . بلغارلر ، عادتا استقلاله یاقین گورولدولرله روسلرك قولتوغنده شنلك یاپارکن ماکدونیاده‌کی بلغارلرك واسع امیدلره دوشمسی ، انتظارلره قابیلماسی بك طبیعی ومحتمل ایدی . ظاهراً منعه جالیشدقلری بو وقوعات ایله‌ده بلغارلر زعملرنجه ماکدونیاده‌کی حقارینی وقوتلرینی ارائه ایتش اولویورلردی .

منعه مقتدر اولامیه‌جی جهتله حکومت حاضره‌مزك قدرتسزلکنی ، ضعفنی واضحاً اثبات واظهار ایدن بو وقوعات حقوق وحیثیت عنایه‌یی محل اولدیغی حالده‌بیله أساساً بك مهلك اولابیلیر . بلغارلرك کندیلرینه بو متعدد آرزولرینه وصولنی پك گوجدر . روسیا ممانعت ایتدیگی وياقاریشمادیغی حالده بلغارستانك نه اعلان استقلال ایتمسی نه روم ایلی شرقی‌یی بوسبوتون الحاق ایتمسی ، وته ده ماکدونیایی استیلایه جرأتی محتمل دکلدر . فقط بو شنلکلر ، عین زمانده روسلرله بلغارلرك یکدیگرینه تقرینی ، اتحاد وامتزاجلرینی ، بلکه ده اتفاقلرینی ارائه ایتمکده درکه اصل دولتلر ایچون جالب دهشت ، بیچاره وطنمز ، خصوصیله روم ایلیده‌کی حاکیتمز ایچون بادی خوف وخشیت ایشته بو نقطه‌در .

روسلرله بلغارلر یاقین زمانه قدر یکدیگرینه مغیر ایدیلر . روسلر ، آیاستفانوس معاهده‌سیله وجوده گتیردکلری بلغارستانی آلمزنده طوتمق ، اوکا وصیلك ایتمك ایسته یوردردی . بلغارلر بوکا راضی اولمادی . نهم استقلالك کندیلرینه ویردیگی سرمستی گچیرگجمز ، حاکمانه وخودسرانه حرکت ایدن روسلرك نفوذ وتحکمندن قورتولمق ایسته‌دیلر . بو سبیله روسیا ایله آرالرنی بك زیاده آچلمشدی . چار آلکساندر ، برنس دوباتنبرغك غیر قابل ائتلاف دشمنی کیلمشدی . بو برودت بویوك وطنپرور استانبولوف حکومت ابتدکجه دوام ایتدی . فقط شتیدیکی برنس فردیناند ، تختك تقویه‌سیله برابر بلغارستانك استقلال وتوسعنه آنجق روسیانك معین وظهیر اولهبیله جگنی تقدیر أیله دیگندن هر واسطه ایله متبوع حقیقیسی عد ایتدیگی جاره ابراز حرمت واطاعته باشلادی . ونهایت آرالرنده‌کی برودتك ازاله‌سنه ، روابط قدیمه‌نك اعاده سنه موفق اولدی . آشکاردر ، که بو تقرّبه ، بلغارلرله تجدید وتأسیس صمیمیته روسلرده طرفدار ایدی . اقصای شرق مسائلیله اشتغال ایتدکجه بلغارستانه احتیاجلری یوقدی . فقط روسلر ، گچ گیده اقصای شرقه ویردکلری أهمیتی جوق گورمگه باشلادیلر . فکرلرینه « نوویه ورمیا » نك ترجمان اولدیغی بر قسم خلق ، تام روس وطنپورلری حکومتمك شرق مسائلی درجهٔ ثانیه‌ده طوتمامسنه اعتراض ایتدی . روسیانك أك مهم وظیفه‌سی ، وظیفهٔ ملیه وتاریخیه‌نك ایفاسی ، استانبول وبوغازلرك ضبطی اولدیغی اخطاره باشلادی . بو پوزتله بالقان مسائلیله اوغراشمغه حاضر لانان روسیا ، مقصدینه وصول ایچون بهمه حال اسلاولری ، بالخاصه بالقانده أك قوی گوزوکن ، استانبوله أك یاقین بولونان بلغارلری سیاسته بند وربط ایتمگه مجبوردی . استانبولك ضبطی تسهیل ، بر حرب مستقبلك دولت علیه‌نك روم ایلیده ازعاجی تأمین ایچون بلغارلره بك زیاده احتیاجی واردی . بو جهتله وسائط مختلفه ایله بالقان اسلاولرینی هپ کندینه جلبه چالیشدی . قره طاغ ، اوته دنبری دوست وسحب صادقیدر ، بوندن أمین ایدی . اصل ایشك مهمی صرب وبلغارلری بر آنده سیاسته ربط ایتمك ایدی . یکدیگرینه دشمن اولان بو ایکی اسلاو حکومتنی برآراده طوتمق مشکل اولمقله برابر روسیا بوکا نشبث ایتدی . أوّل أمرده یونانلری بر ربطه باریشدیرمق ، یکدیگرینه ربط ایتمك ایسته‌دی . ظن اولونور ، که بو آرزوسنه موفق اولهمادی . بالعکس بهرینه آیری آیری مکافاتلر ، استفسالر ایله ایکیسنی ده کندینه جلب ایتدی . اسکوب متره پولیدیگی ، اعتبارسز ، شرفسز صرب قرال وقرالیچه‌سنك لیوادیاده زیارته قبول ایدیلهجکی وعدلری صربلرك حصه‌سنه دوشن مکافاتدن بر قسمی ایدی . بلغارلره ، أهمیتلری نسبتسده دها زیاده یوزویردی . بلغار پرنسی کمال صمیمیتله پترسبورغده قبول اولوندی . پرنسك بلغارستانده تشکیل ایتدیگی ، روس طرفداری زانقو ویست ناظرلره مقابل بودجه‌سی دائما آچیق اولان برنسلگك آوروپادن استقراض ایده بیلمسنه یاردیم ایتدی ، بو خصوصده أسیره‌سی فرانسه‌یی ده چالیشدیرندی . قرابت وصمیمیت بوقدرله ده قالمادی . فردیناندك صوك زیارتنده روسیا ایله بلغارستان آراسنده بر مقاولهٔ عسکریه عقد اولوندیغندن بحث ایدلدی . مقاولهٔ مذکوره موجبنجه « بلغارستانك تمامیهٔ ملکیسنه تعرض ویا توسعنه ممانعت اولوندیغی حالده روسیا براً وبحراً برنسلگه یاردیم ایده‌جك ، بوکا مقابل بلغارستان‌ده شرقده بر قاریشیقلق ظهورنده بوتون قوای حربیه‌سنی روسیا أمرینه تودیع أیله یه‌جك ، دینلدی . روسیانك شو أنناده امور شرقیه یه وردیگی أهمیته گوره بو مقاوله‌نك موجود اولماسی بك زیاده محتمل اولمقله برابر رسماً اعلان ایدلمه‌دی . فقط روسیا ، شیقه شنلکلرنده غراندوقه رفاقت ایدن خصم قدیمز جنرال ایغناتیه‌ف لسانیله « حکمدارلرینك ادارهٔ عاقلانه‌سی تحنده ، وطنپرور بر حکومت (*) » وروسیانك حمایهٔ قویه‌سی » ایله بو یوك بر استقبال امید ایده‌بیله‌جکارینی » بلغارلره بیان وافهام ایتدی . ایشته اصل شیقه شنلکلرینك أهمیتی ودهشتی بو نقطه‌ده‌در . بو شنلکلر ، روسیانك بلغارلر له قویاً اتحادینی اعلان ، شرق ایشلریله اوغراشمغه اولان خواهشنی ابراز ایتدیگی جهتله‌در ، که بزجه أك زیاده نظر أندیشه وخوف ایله تلقی ایدلمليدر . عنمانیلر ، روسیانك بر قاچ سنه أولّه نسبةً دها بوبوك بر شدّت وقوّت ایله شرق ایشلرینه قاریشماسنه ، بلکه ده مداخلهٔ قطعیه‌سیله ذاتاً قارما قاریشیق اولان ایشلریمزی آلت اوست ایتمسنه حاضر لانمالیدرلر .

حکومت حاضره ، گلوب گچن بو وقوعاته ، یارین اوبر گون بردنبره ظهوری محتمل بو بلیهٔ عظمایه قارشی نه یابدی ، نه حاضر لا بور ؟

ایتالیان-نجاغی طرابلس ساحلنده دولاشدیرمقدن صوکرا استانبوله هدیه گتیرن آمیرال پالومبونك اختراع ایتدیگی طرز جدید زیارتی دها بوبوك بر مقیاسده تطبیق واجرا ایدن غراندوق نیقولاك ، شیقه ده مغلوبیتمزی تسعیددن صوکرا استانبوله گلمسی استحصال ایده بیلمسی حکومت حاضره‌مز ایچون بر موفقیتدن زیاده حالنه ، ضعفنه آجیندیره‌رق بر ذلت ، ذات شاهانه‌نك مشارٌ الیه حقنده حکمدارلره لایق صورتده اکرام وخشوعی ایسه تصوّر ایدلمز بر مسکنتدر .

رومانیا زرهایلرینك قره‌دکز لیمانلریمزه دعوت ایدلمسی ، رومانیا ایله صمیمیت تأسیسنه سعی وغیرت اولونمامسی نسبةً دها نافعدر . اسلاولره ، بالخاصه روسیا و بلغارستانه قارشی رومانیا ، یونانستان وحتی « سیلیونجا » مغلوبیتی اونوتمامیان صرب ایلری دائرهٔ صمیمیته جلب ایتمك باب عالینك بوگون أك بو یوك وظیفه‌لرندن بریسیدر . بو ودها بوکا مماثل وبوندن بو یوك معنیلر ، استناد گاهلر تحرّی وتأمینی نافع ولازمدر . فقط هیچ بر زمانده یالکز خارجی بولتیقه ، دولتلری ایچنده بولنه‌جنی نهلکه‌دن تخلیص ووقایه‌یه کفایت ایده‌مز . خلاص وسلامتمزی یالکز ، دگل رومانیا ایله یونانستاندن ، حتی دول معظمه‌نك بعضیلرندن بیله امید ایتمك یاکاشدر . بوگی ضربه‌لره معروض قالمامق ، استقبالمزی تأمین ایده بیلمك ایچون آنجق کندی قوّتمزه گوره تملی یز .

(*) « بوم سرکارده بولونان روس طرفداری زانقو ویست قابینه .

عالم سیاستده یاردیمجی بوله بیلمك ایچون بیله قوی اولمق ایجاب ایدر • لکن قوتلی اولمق یالکز طابورلری ، دونمانی تزیید ایتمکله قابل اولماز • وقتیله حکومات ، یالکز پادشاهلردن عبارت ایکن بو چاره‌لر بر ملتك قدر وعظمتنی تزییده کافی گلیردی • فقط شیمدی اودوردہ دگلز ، بوگون موجود حکمدارلر دگل ، هر طرفده ملتلر بربریله اوغراشیور ، یکدیگریله رقابت ایدییور • حتی زمانمزده روسیاده بیله بر ملت تشکل ایتمش ، کندی منافعنی مدافعه یه حاضر لا نمشدر • بر حکمدار ، بر پادشاه ، بر حکومت نه قدر مقتدر وفعال اولورایسه اولسون فوجه بر دولتك بر ملتك حقوقنی یالکز باشنه محافظه ایده‌مز • زمانمزده بر مملکتك استقبالی آنجق ، أهالیسی حقوقنی تماماً تقدیر ایدوب مدافعه ومحافظه یه حاضر بولوندیغی زمان تأمین ایدلمشدر • ایشته بو سببدن وظیفه‌سنی تقدیر ایدن بر حکومتك بوگون ایلك ایشی تبعه‌سنی بو درجه‌یه ، بو مرتبه یه اصعاده غیرت ایتمکدر ، حقلریغی محافظه‌لك یولنی اونلره اوگره تمکدر • بو ایسه نشر معارف ایله قابل اولور • حالبوکه مع التأسف ، حکومت حاضره‌نك أك زیاده أهمیت ویردیگی برشی وارسه ، اوده ملکمزده ، وطنداشلریمز آراسنده معارفك انتشارینی ، بو حسیاتك ، بو وظیفه حسنك تکمل وتوسعنی ألدن گلن هر واسطه ایله منعه چالیشماسیدر • پادشاهك ادارهٔ مستقله یه اولان محبتنه ، شیمدیکی طرز اداره‌نك دوامنه هر شیئی ، دولتك استقبالی ، ملتك سعادتی قربان ایدلمکده‌در • استبداد محافظه ایدلمك ایچوندر ، که معارفك حقیله انتشارینه ممانعت اولونمقده ، مقتدر معلم یالکز فکر سیاسیلری یوزندن مکتبلردن طرد ، أفراد ملتی ایقاظ ایده‌جك مطبوعاتك نشری منع ایدلمکده ، لأجل التحصیل ممالك مدنیه یه طلبه اعزامندن واز گچیلمکده والحاصل هر واسطه ایله أهالینك گوزی قاپاتدیرلمقده‌در • بوتون دنیا ، بوتون مجاورلریمز ، دها دون بزی متبوع طائفیان حکومتلر بو طریق ترقی وتکامله ایارلرکن وطنداشلریمزك بولوندقلری حال جهالتده ابقاسی معاذ الله دولتمزك اقتراضنه سبب اولهبیلیر • استقلالله هرشیئ فدا ایدن پادشاه بوقدر سودیگی استبدادی نحیا ، اوزمان هانگی ملت اوزرنده تطبیق ایده‌جکدر ؟ ایشته حکومت حاضره نك أك بویوك قباحتی بودر • أهالیی أل برلگیله کندی مملکتلرینی ، منفعتلرینی ، حیثیت وناموسلرینی مدافعه‌یه مقتدر بر حاله قویمغه چالیشماسیدیغی جهتله‌در ، که بوگون هر طرفدن گلن تحقیراته زبون وحقیر رضا گوستردیکمز گی ، بوندن دها بر جوق سنه‌لر صوکرادہ بو تحقیراته ، تحقیردن دها بویوك فلاکتلره تحمل ایتمکه مجبور قالهجغز • حرکت حاضره سیله حکومت ، یالکز بوگونکی دگل ، استقبالده وقوع بوله‌جق فلاکتلرك ده مسؤلیتی درعهده ایتمش اولویور •

د •

مقاله مخصوصه

قوصوت

ممالك عثمانیه قورقاق بر خنکارك جلوس شنلکلریله دوناندیغی ، یاندیغی أثناده مجارستان أك عالی ، أك فداکار وطنپرورینك یوزنجی سنه‌سی ایچون هر طرفنده شنلکلر اجرا ایدییور •

أرواح مقدسه ونجیبه یه بر شهر آیین نورا نور اجرا ایدن بو شنلکلریله أك عالی وحر بر وطنپرورینه عرض حرمت ومفتونیت ایدن مجارستان دنیانك حرمت ومفتونیتی جلب ایتمکده در •

قوصوتك مدید اولان عمر عزیزی ایله شدید اولان وقوعات مهمه‌سنده بزم آله‌جمز بر بویوك درس عبرت وبرده حصهٔ مفخرت واردر • قوصوتك حیات بحش مات اولان حیاتنك بو یوکلگی گله‌لرله ایشاغش ، فکرلرله یالدیزلاتمش بر ستره خیال زرین ایله اورتوله‌مك ایچون عینیله ، اولدیغی گبی ، نقل ایتمگی ایجاب أیلر • گونشك شعشعه‌سی توصیف اولونماز ، تصویر ایدیلیر •

آوستریا خاندان ایمپراطوریسنك مجارستان حقوق وحریتی أزمك ایسته‌ین قوهٔ قاهره‌سنه مسلك آهنینی ومتانت دهاسیله مدافعه وحتی غلبه‌ایدن قوصوت ، بو خارقهٔ خلقت « ۱۸۰۲ » سنه‌سنده « پز امپلان » أیالتنه تابع « مونوق » قصبه‌سنده تولد ایتمشدر •

آز أصیل ، فقط بك قدیم بر عائله یه منسوب اولان قوصوت ، اکمال تحصیلی متعاقب دعوا وکالتی سلکنه گیرمك مجارستان ملت مجلسنده « سازاپاری » ولایتنك مبعوثی اولمش ، معشوقهٔ وجدانی اولان وطنك خدمتنه بو ایلك دخولنده ، او زمان مذاکراتی علنی اولادیغندن ، غرضلرك نشر ایتمه دیگی مجلس مبعوثان مباحاتنی اوقومق ایچون گندیسنه ایدیان بر جوق مراجعتلر اوزرینه « مجلس مبعوثان حوادثی » نامیله تأسیس ایتدیگی غرضنك مقاصد عالیه‌سنه جسم وجان ویرن اسلوب ذی حیاتی حس حمیتله مستعد اشعال اولان گوکلرده قیوملمش سر یکه ، آتشلی ذهنك محصولی اولان فکرلری ، بر ووالقاندن فوران ایدن معدنیات گبی حکومت مستبده‌نك اوزرینه دوکولمگه باشلاینجه غرضله لغو وهابسبورغ اردولریق بوزان قیلیله کاغدی منع ، کندیسی حبس ایدلدی •

دانت ، شکسپیر ، قوصوت بر محبسده ! زیرا قوصوته دانتك ، شکسپیرك آثارندن باشقه هر شی ممنوع ایدی • امتداد ایدن أیام حبسنده قوصوت ، بو مهیب آسلان سمای ذکانك أنواریله تنوّح ، عمان دهانك أمواجیله تهیج ایدییوردی • او أثناده ایدی ، که جسمی بر تکنای اضطراب ایچنده ایکن ذهنی کتابلردن ، انسانلردن متحصل مکتسباتنی ربط وتنسیق ایله اوغراشه‌رق بولندرن بر قاعدهٔ حرکت ، بر « فلسفهٔ عملیه » تنظیم ایتدی •

بر دها ، بر فکر ، بر شی تکمل ایتمك ، وجود بولمق ایچون أطرافنده عناصر معاونه یه محتاجدر • جول بر گلستان ، چین بر یغنورهوغو ، مصر عسکری بر مولتکه ، بیلدیز سرایی بر انسان یتشدیره‌مز • قوصوتك محیطی نه ایدی ؟ ۱۸۳۹ ده آوستریا ، مجارستانه مراجعت ایدییور ، پارا ، عسکر ایسته یور • مجار ملتی آوستریانك بو مراجعتی ، قوصوتك محبسدن چیقارلماسی شرطیله اسعاف ایده‌جکنی بیلدیرییور • آفرین او مجار ملتِ نجیبه‌سنه که بر وطنپرورك حیاتی مال وجان ویره‌رك آلییور !

بو آراده شو حقیقتی سویلهمك لازم گلیور که مجارلرله بز بر عرق وجنسدز • حکومته بر شکل مدنی ، ملته حقوق انسانیه‌سنی وآلتی یوز سنه‌لك او ملته ماضیسی قدر شانلی ، حریت ومعرفتجه ماضیسندن بویوك بر استقبال تأمین ایچون وطنه بر « مجلس مبعوثان » ویرن مدحت پاشا طائف محبسنده ایکن بز نه یاپیوردق ؟ مدحت پاشانك شخصنده حبس وقتل اولونان ، ملتك أمنیت مال وجانی ، حقوق انسانیه‌سی ، حیات استقبالی ایدی • نحیا مدحت پاشا طائفده حبسه ، « ملت مجلسی » وادیٔ عدمه گیردیگی زمان بر ایکی ولایت متحداً یونار حبسدن وعدم یولندن گری چویرله دکمه ویرگو ، عسکر ویرمه یز دیسه لردی عبد الحمید ایله جمعیتك أك مظلم گوشه لرندن ، أجلاف ناسك أك أراذلندن طوپلایه‌رق أطرافنه آلدیغی بر قاچ خدله نه یاپا بیلیرلردی ؟ بو باشمزه گلن نه بکله‌ملز ، نه آکلاشملز بر قضا وقدر درکه دها گچن گون یلوته مدافعه‌سنی ، برنجی تابولیونك آلب طاغلری محاربه‌لرینك یاد علویٔ قهرمانیسی دینلمگه سزا شیقبه مجوملرینی پایان بر عسکر سلاحلرینی قرناداں راغب گی عادی بر چاپقینه ، یونان محاربهٔ أخیره‌سنده همان یونان دولتی درجه‌سنده پارا ، عسکر ویرن قوجه آیدین ولایتی کندیغی بر والینك ذلیل وعلیل اوغلنه صویدوروییور !

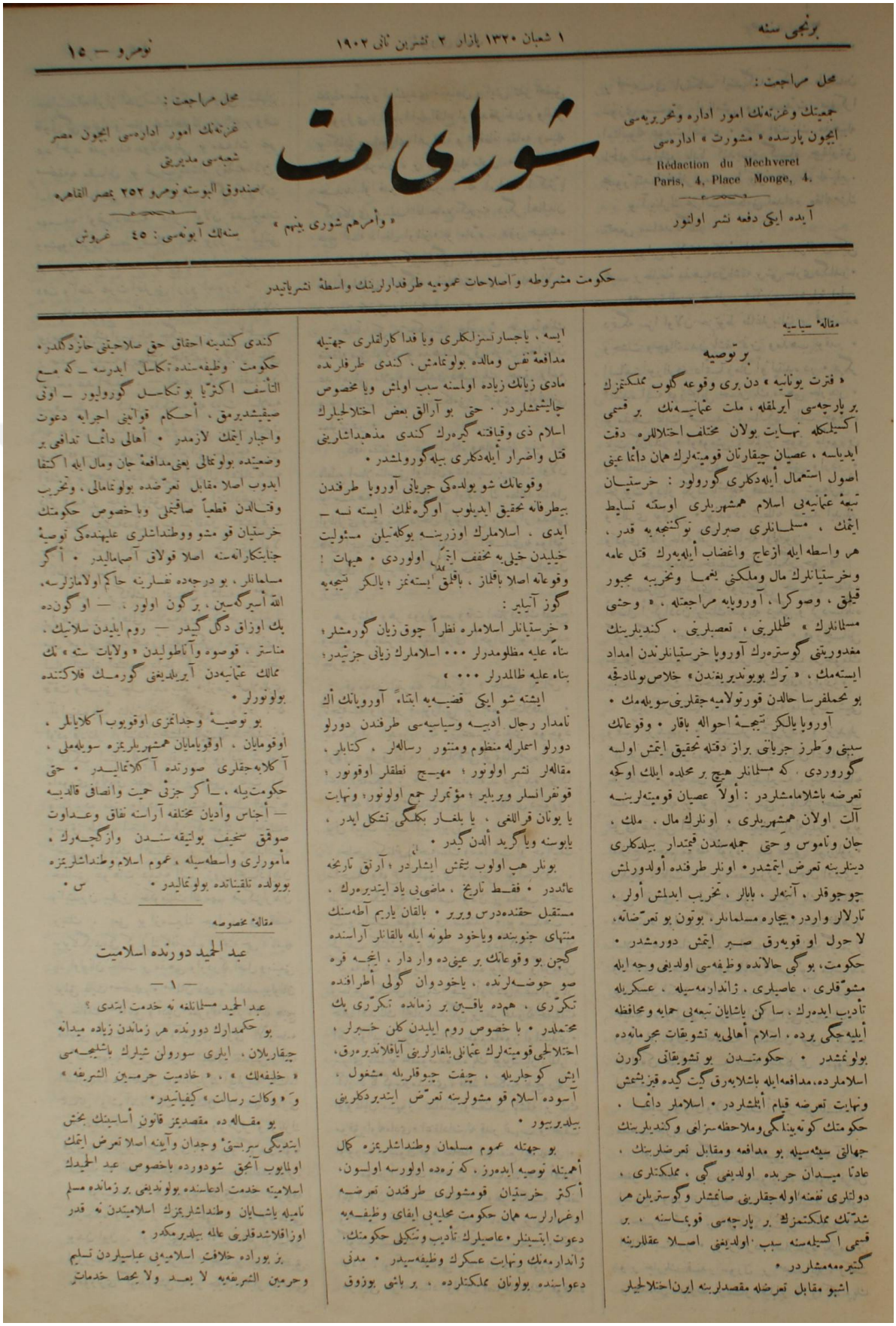
باشایه یاپیلانی گوردك ، شیمدی قوصوت نه یاپدی ؟ قوصوته نه یاپدیلر ؟

ملتك قویدیغی بو شرط اوزرینه موقوفین سیاسته اعادهٔ حریت اولوندی • لوواسی چیلدیرمش ، وسوله‌نی کور اولمش ، قوصوت مقاومت ایتمشدی • قوصوت پیشگاه عزم وجزمنه سدچکن موانع مدهشه‌یه قارشی جزر عمان حالده بولوندیغی محبسندن ، مدّ صوت ایچون ، تختگاه دها اولان ناصیه‌سنده طوفان بولوطلری آراسنده گورونن بر بیلدیرگی ، حزن وعالی بر نشانهٔ شعله نثار مظلومیت اولهرق چیقمشیدی •

۱۸۴۰ ده پشته غرضنه‌سنی تأسیس ایتدی • سزای تقدیر وحیرت اولان اجتهاد واعتقاد علویسنی بورایه تماماً نقل ایتمك ایجاب ایدر :

« بر طاقم خسیس ودنی منافع پوشوای حرکتمز اولهماز ، هیچ بر شی ، نه أقویانك أنظار مدهشه ومعاندهسی ، نه خلقك هیجان وغلیانی پای ثبات ومتانتمزه زلزل ویرهمز • منافع خصوصیه یه خوش گلن شیلر حقیقتده اصلاح وتعدیل دیمك دگادر • بر شیئك مفید وبقایاب اولماسی اونی عدالتك بنا ایتمسه ، او شیئك حیات ملتدن تاگهانی

EK-15: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 15.sayı.

برنجی سنه — ۱ شعبان ۱۳۲۰ پازار ۲ تشرین ثانی ۱۹۰۲ — نومرو ۱۵

محل مراجعت :
جمعیتك وغزتهنك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
Paris, 4, Place Monge, 4.

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزتهنك امور اداره‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنهلك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

مقالهٔ سیاسیه

بر توصیه

« فترت یونانیه » دن بری وقوعه گلوب مملکتمزك بر پارچه‌سی آیرلمقله ، ملت عثمانیه‌نك بر قسمی اکسیلمکله نهایت یولان مختلف اختلاللره دقت ایدیلسه ، عصیان جیقارنان قومیتهلرك همان دائما عینی اصول استعمال أیله ذکری گورولور : خرستیان تبعهٔ عثمانیه‌یی اسلام همشهریلری اوسته تسلیط ایتمك ، مسلمانلری صبرلری توکنجیه به قدر ، هر واسطه ایله ازعاج واغضاب أیله‌یه‌رك قتل عامه وخرستیانلرك مال وملکنی یغما وتخریبه مجبور قیلمق ، وصوکرا ، آوروپایه مراجعتله ، « وحشی مسلمانلرك » ظلملرینی ، تعصبلرینی ، کندیلرینك مغدوریتی گوسترمه‌رك آوروپا خرستیانلرندن امداد ایستمك ، « ترك بوبوندیرینی یغدن » خلاص بولمادقجه بو محللفرسا حالدن قورتولامیه‌جقلرینی سویلمکدن عبارتدر .

آوروپا یالکز نتیجهٔ احواله باقار . وقوعاتك سببنی وطرز جریانی براز دقتله تحقیق ایتمش اولسه گورووردی ، که مسلمانلر هیچ بر محلده ایلك اوکجه تعرضه باشلامامشلردر : أولاً عصیان قومیتهلرینه آلت اولان همشهریلری ، اونلرك مال ، ملك ، جان وناموس وحتی جملهسندن قیمتدار بیلدکلری دینلرینه تعرض ایتمشدر . اونلر طرفنده أولدورملش چوجوقلر ، آتهلر ، بابالر ، تخریب ایدلمش أولر ، تارلالر واردر . بیچاره مسلمانلر ، بوتون بو تعرضاته ، لا حول او قوه‌یرق صبر ایتمش دورمشدر . حکومت ، بوگی حالاندہ وظیفه‌سی اولدیغی وجه ایله مشوقلری ، عاصیلری ، زائدارمه‌سیله ، عسکریله تأدیب ایده‌رك ، ساکن یاشایان تبعه‌یی حمایه ومحافظه أیلیه‌جکی پرده ، اسلام أهالی‌یه تشویقات مجرمانه‌ده بولونمشدر . حکومتدن بو تشویقاتی گورن اسلاملرده ، مدافعه‌ایله باشلایه‌رق گیت گیده قیزیشمش ونهایت تعرضه قیام أیلمشلردر . اسلاملر دائما ، حکومتك کوتهبینلگی وملاحظه‌سزلغی وکندیلرینك جهالتی سیئه‌سیله بو مدافعه ومقابل تعرضلرینك ، عادتا میدان حریده اولدیغی گبی ، مملکتلری ، دولتلری نعمتاوله جقلرینی صانمشلر وگوستریلن هر شدتك مملکتمزك بر پارچه‌سی قوپماسنه ، بر قسمی اکسیلمه‌سنه سبب اولدیغنی اصلا عقللرینه گتیرممه‌مشلردر .

اشبو مقابل تعرضله مقصدلرینه ایرن اختلاجیلر ایسه ، یاجسارتسزلکلری ویا فداکارلقلری جهتیله مدافعهٔ نفس ومالده بولونمامش ، کندی طرفلرنده مادی زیانك زیاده اولمسنه سبب اولمش ویا مخصوص چالیشمشلردر . حتی بو آرالق بعض اختلاجیلرك اسلام ذی وقیافتله گیره‌رك کندی مذهبداشلرینی قتل واضرار أیله‌دکلری بیله گورولمشدر .

وقوعاتك شو یولده‌کی جریانی آوروپا طرفندن بیطرفانه تحقیق ایدیلوب اوگره‌نلك ایسته نسه — ایدی . اسلاملرك اوزرینه یوکله‌نیلن مسئولیت خیلیدن خیلی‌یه تخفیف اتمکله اولوردی . هیهات ! وقوعاته اصلا باقلماز ، باقلق ایسته‌نمز ، یالکز نتیجه‌یه گوز آچیلیر :

« خرستیانلر اسلاملره نظراً چوق زیان گورمشلر ، بناء علیه مظلومدرلر ... اسلاملرك زیانی جزئیدر ، بناء علیه ظالملدرلر ... »

ایشته شو ایکی قضیه‌یه ابتناءً آوروپانك أك نامدار رجال أدبیه وسیاسیه‌سی طرفندن دورلو دورلو اسلوبله منظوم ومنثور رساله‌لر ، کتابلر ، مقاله‌لر نشر اولونور ؛ مهیج نطقلر اوقونور ؛ قونفرانسلر ویریلیر ؛ مؤتمرلر جمع اولونور ؛ ونهایت یا یونان قرالغی ، یا بلغار بکلگی تشکل ایدر ، یاخود ویاگرید أللدن گیدر .

بونلر هپ اولوب بیتمش ایشلردر ؛ آرتق تاریخه عائددر . فقط تاریخ ، ماضی‌یی یاد ایتدیره‌رك ، مستقبل حققنده درس ویرر . بالقان یاریم آطه‌سنك منتهای جنوبنده ویاخود طونه ایله بالقانلر آراسنده گچن بو وقوعاتك بر عینی‌ده وار دار ، ایچه قره صو حوضه‌لرنده ، یاخود وان گولی أطرافنده تکرّری ، همده یاقین بر زمانده تکرّری پك محتملدر . با خصوص روم ایلیدن کلن خبرلر ، اختلاجیلی قومیتهلرك عثمانلی بلغارلرینی آیاقلاندیره‌رق ، ایش کوجلریله ، جیفت جیوقلریله مشغول ، آسوده اسلام قومشولرینه تعرّض ایتدیرمدکلرینی بیلدیریور .

بو جهتله عموم مسلمان وطنداشلریمزه کمال أهمیتله توصیه ایده‌رز ، که زه‌ده اولورسه اولسون ، أکثر خرستیان قومشولری طرفندن تعرضه اوغرارلرسه هیچ حکومت محلیه‌یی ایفای وظیفه‌یه دعوت ایتسینلر ، عاصیلرك تأدیب وتنکیلی حکومتك ، زائدارمه‌نك ونهایت عسکرك وظیفه‌سیدر . مدنی دعواسنده یونانلی مملکتلرده ، بر باشی یوزوق کندی کندینه احقاق حق صلاحیتی حائز دگلدر ، حکومت وظیفه‌سنده تکاسل ایدرسه — که مع التأسف اکثریا یونکاسل گورولیور — اونی صیقیشدیرمق ، أحکام قوانینی اجرایه دعوت واجبار ایتمك لازمدر . أهالی دائما تدافعی بر وضعیتده بولونمالی یعنی مدافعهٔ جان ومال ایله اکتفا ایدوب اصلا مقابل تعرّضده بولونمامالی ، وتخریب وقتالدن قطعیاً صاقینملی ویا خصوص حکومتك خرستیان قومشو ووطنداشلری علیهندهکی توصیهٔ جانیکارانه‌سنه اصلا قولاق آصمامالیدر . أگر مسلمانلر ، بو درجه‌ده نفسارینه حاکم اولامازلرسه ، الله أسیرگه‌سین ، برگون اولور ، — اوگونده یك اوزاق دگل گیدر — روم ایلیدن سلانیك ، مناستر ، قوصوه وآناطولیدن « ولایات سته » نك ممالك عثمانیه‌دن آیریلدیغنی گورمك فلاکتنده بولونورلر .

بو توصیهٔ وجدانمزی اوقوبوب آکلایانلر ، اوقومایان ، اوقویامایان همشهریلریمزه سویلهملی ، آکلایه‌جقلری صورتده آکلاتمالیدر . حتی حکومتیله ، — أگر جزئی حیث وانصافی قالدیسه — أجناس وأدیان مختلفه آراسنه نفاق وعداوت صوقمق سخیف بولتیقه سندن واز گچه‌رك ، مأمورلری واسطه‌سیله ، عموم اسلام وطنداشلریمزه بویولده تلقیناتده بولونمالیدر .

س .

مقالهٔ مخصوصه

عبد الحمید دورنده اسلامیت

— ۱ —

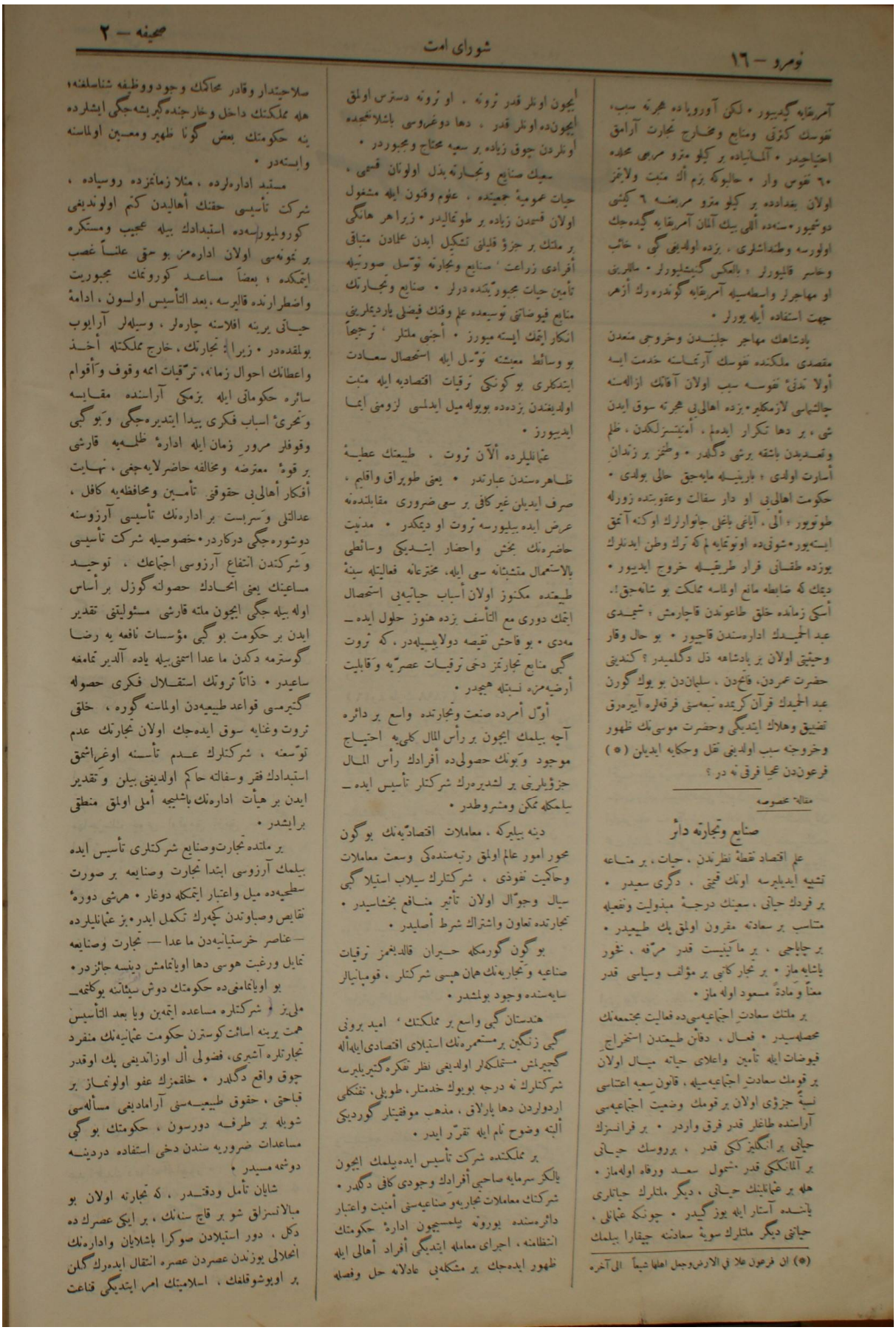
عبد الحمید مسلمانلغه نه خدمت ایتدی ؟

بو حکمدارك دورنده هر زماندن زیاده میدانه جیقاریلان ، ایلری سورولن شیلرك باشلیجه‌سی « خلیفه‌لك » ، « خادمیت حرمین الشریفه » وَ « وکالت رسالت » کیفیاتیدر .

بو مقاله‌ده مقصدیمز قانون أساسینك بحث ایتدیگی سریستی وجدان وآیینه اصلا تعرض ایتمك اولمایوب آنجق شودورده باخصوص عبد الحمیدك اسلامیته خدمت ادعاسنده بولوندیغی بر زمانده مسلم نامیله پاشایان وطنداشلریمزك اسلامیتدن نه قدر اوزاقلاشدقلرینی عالمه بیلدیرمکدر .

بر یوراده خلافت اسلامیه‌یی عباسیلردن تسلیم وحرمین الشریفه‌یه لا یعد ولا یحصا خدماتی

EK-16: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 16.sayı.

نومرو — ١٦ شورای امت صحیفه — ٢

آمریقایه گیدییور . لکن آوروپاده هجرته سبب، نفوسك کثرتی ومنابع ومخارج تجارت آرامق احتیاجیدر . آلمانیاده بر کیلو مترو مربعی محلده ٦٠ نفوس وار . حالبوکه بزم اك منبت ولایتز اولان بغداده بر کیلو مترو مربعنه ٦ کیشی دوشیور . منده اللی بیك آلمان آمریقایه گیدهجك اولورسه وطنداشلری ، یزده اولدیغی گی ، خائب وخاسر قالیورلر ، بالعکس گنیشلیورلر . مالیرینی او مهاجرلر واسطه‌سیله آمریقایه گوندره رك أزهر جهت استفاده أیله یورلر .

پادشاهك مهاجر جلبندن وخروجی منعدن مقصدی ملکنده نفوسك آرتماسنه خدمت ایسه أولا تدنّی نفوسه سبب اولان آفاتك ازالهسنه جالشمالی لازمکلیر . یزده اهالیی هجرته سوق ایدن شی ، بر دها تکرار ایدهم ، أمنیتسزلکدن ، ظلم وتعددن باشقه برشی دکلدر . وطنجز بر زندان أسارت اولدی ، باریتسیله مایه‌حق حالی بولدی . حکومت اهالیی او دار سفالت وعقوبتده زورله طوتیور ، أللی ، آیاغی باغلی جانوارلرك اوکنه آتمق ایسته‌یور . شونی ده اونوتمایه لم که ترك وطن ایدنلرك یوزده طقسانی فرار طریقیله خروج ایدییور . دیمك که ضابطه مانع اولاسه مملکت بو شانه‌جق ! . أسکی زمانده خلق طاعوندن قاچارمش ، شیمدی عبد الحمیدك اداره‌سندن قاچیور . بو حال وقار وحیثیتی اولان بر پادشاهه ذل دکلمیدر ؟ کندینی حضرت عمردن ، فاتح دن ، سلیماندن بو یوك گورن عبد الحمیدك قرآن کریمده تبعه‌سنی فرقه‌لره آیرمرق تضییق وهلاك ایتدیگی وحضرت موسیٰنك ظهور وخروجنه سبب اولدیغی نقل وحکایه ایدیلن (*) فرعوندن نه فرقی وار ؟

مقالهٔ مخصوصه

صنایع وتجارته دائر

علم اقتصاد نقطهٔ نظرندن ، حیات ، بر متاعه تشبیه ایدیلیرسه اونك قیمتی ، دگری سعیدر . بر فردك حیاتی ، سعینك درجهٔ مبذولیت ونفعیله متناسب بر سعادته مقرون اولمق یك طبیعیدر . بر جاباجی ، بر ماکینیست قدر مرفّه ، نخور یاشایه ماز . بر تجار کاتبی بر مؤلف وسیاسی قدر معناً ومادةً مسعود اوله ماز .

بر ملتك سعادت اجتماعیه‌سی ده فعالیت مجتمعه‌نك محصلهسیدر . فعال ، دقاق طبیعتدن استخراج فیوضات ایله تأمین واعلای حیاته میال اولان بر قومك سعادت اجتماعیه‌سیله ، قانون سعیه اعتاسی نسبهٔ جزؤی اولان بر قومك وضعیت اجتماعیه‌سی آراسنده طاغلر قدر فرق واردر . بر فرانسزك حیاتی بر انگلیز کبی قدر ، بر روسك حیاتی بر آلمانکبی قدر مشمول سعد ورفاه اوله ماز . هله بر عثمانلینك حیاتی ، دیگر ملتلرك حیاتاری یانسنده آستار ایله یوز گیدر . چونکه عثمانلی ، حیاتی دیگر ملتلرك سویهٔ سعادتنه چیقارا بیلمك ایچون اونلر قدر زوته ، او زوته دسترس اولق ایچون‌ده اونلر قدر ، دها دوغروسی باشلانغیجده اونلردن چوق زیاده بر سعیه محتاج ومجبوردر .

سعیك صنایع وتجارته بذل اولونان قسمی ، حیات عمومیهٔ جمیعتده ، عموم وفنون ایله مشغول اولان قسمدن زیاده بر طوتمالیدر . زیرا هر هانگی بر ملتك بر جزؤ قلیلی تشکیل ایدن عملادن متباق أفرادی زراعت ، صنایع وتجارته توسّل صورتیله تأمین حیات مجبوریتنده درلر . صنایع وتجارتك منابع فیوضاتی توسیعده علم وفنك فیضلی یاردیملریی انکار ایتمك ایسته میورز . أجنبی ملتلر ، ترجیحاً بو وسائط معیشته توسّل ایله استحصال سعادت ایتدکلری بو کونکی ترقیات اقتصادیه ایله مثبت اولدیغندن یزده‌ده بویوله میل ایدلسی لزومنی ایما ایدییورز .

عثمانلیلرده ألآن ثروت ، طبیعتك عطیهٔ ظاهره‌سندن عبارتدر . یعنی طوپراق واقلیم ، صرف ایدیلن غیر کافی بر سعی ضروری مقابلنده‌نه عرض ایده بیلیورسه ثروت او دیمکدر . مدنیت حاضره‌نك بخش واحضار ایتدیکی وسائطی بالاستعمال متشبثانه سعی ایله ، مختزعانه فعالیتله سینهٔ طبیعتده مکنوز اولان أسباب حیاتیه‌یی استحصال ایتمك دوری مع التأسف یزده هنوز حلول ایده‌مه‌دی . بو فاحش نقیصه دولایسیله‌در ، که ثروت گبی منابع تجارتمز دخی ترقیات عصریه وقابلیت أرضیه‌مزه نسبتله هیچدر .

أوّل أمرده صنعت وتجارتده واسع بر دائره آچه بیلمك ایچون بر رأس المال کلیه احتیاج موجود وبونك حصولی‌ده أفرادك رأس المال جزؤیاتنی بر لشدیره‌رك شرکتلر تأسیس ایده‌بیلمکله ممکن ومشروطدر .

دینه بیلیرکه ، معاملات اقتصادیه‌نك بوکون محور امور عالم اولق رتبه‌سنده‌کی وسعت معاملات وحاکیت نفوذی ، شرکتلرك سیلاب استیلا گبی سیال وجوّال اولان تأثیر منافع بخشاسیدر . تجارتده تعاون واشتراك شرط أصلیدر .

بوکون گورمکله حیران قالدیغمز ترقیات صناعیه وتجاریه‌نك هان هیی شرکتلر ، قومپانیالر سایه‌سنده وجود بولمشدر .

هندستان گبی واسع بر مملکتك ، امید برونی گبی زنگین بر مستعمره‌نك استیلای اقتصادی ایله‌أله گچیرلمش مستملکلر اولدیغی نظر تفکره گتیریلیرسه شرکتلرك نه درجه بویوك خدمتلر ، طویل ، تفکلی اردولردن دها یارلاق ، مذهب موفقیتلر گوردیکی أللبته وضوح تام ایله تقرّر ایدر .

بر مملکتده شرکت تأسیس ایده‌بیلمك ایچون یالکز سرمایه صاحبی أفرادك وجودی کافی دکلدر . شرکتك معاملات تجاریه‌وصناعیه‌سنی أمنیت واعتبار دائره‌سنده یورونه بیلمسیچون ادارهٔ حکومتك انتظامنه ، اجرای معامله ایتدیکی أفراد أهالی ایله ظهور ایده‌جك بر مشکله‌یی عادلانه حل وفصله صلاحیتدار وقادر محاکمك وجود ووظیفه شناسلغنه ، هله مملکتك داخل وخارجنده گیریشه‌جکی ایشلرده یانه حکومتك بعض گونا ظهیر ومعین اولماسنه وابسته‌در .

مستبد اداره‌لرده ، مثلا زمانمزده روسیاده ، شرکت تأسیسی حقنك أهالیدن کتم اولونديغی گورولیورسه‌ده استبدادك بیله عجیب ومستکره بر نمونه‌سی اولان اداره‌مز بو حق علناً غصب ایتمکده ، بعضاً مساعد گورونمك مجبوریت واضطرارنده قالیرسه ، بعد التأسیس اولسون ، ادامهٔ حیاتی یرینه افلاسنه چاره‌لر ، وسیله‌لر آرایوب بولمقده‌در . زیرا تجارتك ، خارج مملکتله أخذ واعطاك احوال زمانه ، ترقیات امه وقوف وأقوام سائره حکومانی ایله یزمکی آراسنده مقایسه ونحریٔ اسباب فکری پیدا ایتدیره‌جکی وبو گبی وقوفلر مرور زمان ایله ادارهٔ ظلمیه قارشی بر قوهٔ معترضه ومخالفه حاصل ایه‌جغی ، نهایت أفکار أهالیی حقوقنی تأمین ومحافظه‌یه کافل ، عدالتی وسرایت بر اداره‌نك تأسیسی آرزوسنه دوشوره‌جکی درکاردر . خصوصیله شرکت تأسیسی وشرکتدن انتفاع آرزوسی اجتماعك ، توحید مساعینك یعنی اتحادك حصولنه گوزل بر أساس اوله بیله جکی ایچون ملته قارشی مسئولیتی تقدیر ایدن بر حکومت بو گبی مؤسسات نافعه یه رضا گوسترمه دکدن ما عدا استغنی بیله یاده آلدیر تمامنه ساعیدر . ذاتاً تروتك استقلال فکری حصوله گتیرمسی قواعد طبیعیه‌دن اولماسنه گوره ، خلق ثروت وغنایه سوق ایده‌جك اولان تجارتك عدم توسّعه ، شرکتلرك عدم تأسسنه اوغراشمق استبدادك فقر وسفالته حاکم اولدیغنی بیلن وتقدیر ایدن بر هیأت اداره‌نك باشلیجه أملی اولق منطقی برایشدر .

بر ملتده تجارت وصنایع شرکتلری تأسیس ایده بیلمك آرزوسی ابتدا تجارت وصنایعه بر صورت سطحیه‌ده میل واعتبار ایتمکله دوغار . هرشی دورهٔ تقایس وصباوتدن کچه‌رك تکمل ایدر . بز عثمانلیلرده — عناصر خرستیانیه‌دن ما عدا — تجارت وصنایعه تمایل ورغبت هوسی دها اویانمامش دینسه جائزدر .

بو اویانمامی‌ده حکومتك دوش سیئاتنه یوکلنمه‌ملی‌یز . شرکتلره مساعده ایتمهمز ویا بعد التأسیس همت یرینه اساءت کوسترمز حکومت عثمانیه‌نك منفرد تجارتله آشیری ، فضولی أل اوزاتدیغی یك اوقدر چوق واقع دگلدر . خلقمزك عفو اولونماز بر فباحتی ، حقوق طبیعیه‌سنی آرامادیغی مسأله‌سی شویله بر طرفه دورسون ، حکومتك بو گبی مساعدات ضروریه سندن دخی استفاده دردینه دوشمه‌سیدر .

شایان تأمل ودقتدر ، که تجارته اولان بو مبالاتسزلق شو بر قاچ سنه‌نك ، بر ایکی عصرك ده دکل ، دور استیلادن صوکرا باشلایان واداره‌نك انحلالی یوزندن عصردن عصره انتقال ایده‌رك گلن بر اویوشوقلغك ، اسلامیتك امر ایتدیکی قناعت

(*) ان فرعون علا في الارض وجعل اهلها شيعاً الى آخره

فاخره‌یی تأویل صورتیله یاکلیش آکلامقدن منبعث ویو صورتله مستولی بر قناعت مسکینانه‌نك، معیشت عاطلانه‌نك أثر بدیختیسیدر • دور استیلاده گرك نشئهٔ فتوحات وگرکسه شان حاکیتك هرکسك آیاغنه کتیروب بیغدیغی أسباب حیات ودها دوغروسی منهوبات، سعی خودیله یاشامق یوللرینه توجیه نظر احتیاجندن خلقی وارسته قیلدیغی گی برده استیلادورینك ختامندن صوکرا انحلاله باشلایان اداره حکومتی أله آلانلرك بو أسباب وشرائط حیاتیه‌یی خلقه تعلیم وارائه وظیفه‌سنه یاناشمالری او حیات عاطله‌یی امتداد طبیعی یه اوغراتهرق مسکنت منفوره حاضره‌یه باعث اولمش أسباب عارضیه دندر •

هله خلقك استبداد اوجاغی توصیفنه احرا اولان سرایلرك هر أمرینه کرامت گی مطاوعت بهیمیه‌سی، حیات خصوصیه دائره‌سنده بیله کندی کندینه ایش گورمك تشبث ابتدائیسنی، حرکت متسابقانه‌سنی کوکندن آلمش گوتورمش اولدیغندن سعی وکسب ایله تمادی ایدر بر حیات عفیفانه‌نك جدالگاهی اولان صنعت وتجارت عالمنه اولاجق میل وانهماکی همان بو سبوتون سوندورمشدر، دینه بیلیر •

فکر تجارتك بزده نمایاب فیض اولهمادیغنه علی قدر الامکان گوسترمه بیلدیگمز سیبلر، أکثریتله حکومتك سقامت اداریه سندن ایلری گلمش بر طاقم موانع مادیه‌یی تشکیل ایدر •

حیات تجاریه‌مزی بر الفت مشئومه سائقه سیله فلج دائمی یه اوغراتان وأصل الاسباب دینه‌جك قدر سوء تأثیری قوی وشدید اولان وبالخاصه نظره چارپماز گی خفی گورونن بر سبب معنوی‌یه‌بر تسمم دماغی واردر :

هپ بیلیر وَدر خاطر ایده‌رز، که بزده مأمور اولمق استعدادی دها بشیکده ایکن والده لرك مهنّز بر صدا ورقیق حسیاتله سویله دکلری «نی» نوای آهنکدارینك أك روحنواز ومنوّم اولهرق طاتیمش طنینی تشکیل ایدن «باشا» کلهٔ تطییبیه‌سیله پرورده اولور • بوسم، او لطیف دماغی دها بك ترونازه ایکن زهرله ر •

یاورولرمزك أیام سائره یه ترجح ابتدکاری بایرام گیجه‌لرینی اویقو سز اولهرق وَیاطول انتظارك غلبه‌سیله مندر اوستلرنده بو کولوب قاله‌رق گوج حال ایله صباح ایتمکری، یعنی هپ قولدری، یاقالری وبانطولون یانلری صیرمالی، پارلاق دوگمه‌لی ملکیه ویاسوسلی عسکری پاشا اورپالری گیمك، مینی مینی قلیچ قوشاتمق ویاخود پاشلرینه بر عسکر قالپاغی قویمق هوس طفلانه‌سی اوسمك أوّلاً تقلید صورتندن پاشلایه‌رق اجرای تأثیر ایتدیگنه، دماغه برلشدیگنه نه یاهر بر برهاندر •

بزده، ملکی وعسکری مأمورین طاقمی، کندیلرینی خلقدن آیری یاشار بر طبقهٔ بالا انسانلری عد ایدرلر • آحاد ناسك آلین تریله وجود بولان بیت المالدن مفرز بر آیلغك تأمین ابتدیگی معیشته، خلقه قارشی حیات کبارانه نامنی ویرپرلر • حیات تجاریه‌یه گیرن هر هانگی بر فردی طبقهٔ سفلادن صایارلر • بو تون ابتدائی ملتار بویله‌در •

ایشته سرد ایده‌بیلدیکمز أسبابك الجا آت متراکمه‌سی تأثیریله‌در، که مسلمانلر حاکیتلرینه گووه‌نه‌رك گوزلرینی دولت خزینه‌سنه دیکمکدن، باشامق ایچون حکومت مأموری اولمقدن باشقه چاره آرامامشلردر •

حقیقتده بر دوشونولوسه ترجیحاً مأمور اولمق: أسباب سلامت وسعادتك تحرّی واستکمالیچون تأسیس ایدیلن حکومته مقابل زمانلرده ویریلن معین بر پارانك بر قاچ مثلی فضله‌سنه أل اوزاتمق، سلامت وسعادت عمومیه‌نك قوّهٔ استحصالیه‌سنی تنقیص ایتمك، آلین تریله قازانیر، گچینیر فعال بر قسم خلقك دوش اضطرابنه یوگله نوب طفیلی بر حیات ایله افتخار ایتمکدر •

صنعتکار وتجار اولمق: اوقویوب یازمانسه دوام ایده‌رك قوّت بازو ایله ایشلهر، سعی ذاتی ایله گچینیر، ویرگیسنی ویرپر، احتیاج زمانده دولته ثمرهٔ سعینك فضله‌سندن اعانه ده ایدر، مساعیٔ عمومیه‌سنك محصله‌سی اولان کتلهٔ ثروتی، حصه‌سنه دوشن ذرّه سعینی علاوه ایده‌رك بویولتور، بر اجتماع آدمی اولمق دیمکدر •

ایشته مأموریّت ابتلاسی ایله میدان آلان غیر مشروع بر قناعت، أخلاقزی رخاوت کثیفه‌یه اوغرایه‌رق وتحرّیٔ حقایقه، ادراك معالی‌یه اولان علاقه‌مزی بیله قطع درجه‌سنه واره‌رق معنویاتمزی بیتیرمش، نه أسباب استحصالنی تحرّی، نه ده موجودینی حسن استعمال ایده‌مه دیگمزدن دولایی مادّیتمز یعنی ثروتمز، بو گونکی درکهٔ فقدانی بولمشدر •

سعادت احرارانه ایسترسه‌ك، دولت خزینه‌سنه دیکیلوب قالان گوزلریمزی صنعت دستگاهلرینه، تجارت اودالرینه، معادن اوجاقلرینه تحویل ایده‌لم •

حرّیتك قدرینی بیلن، عدالتی سون هر فرد، راحتی دائره قولتوغندن — بوعطالت وطفیلی قووونغندن — زیاده دکان کنگنده آرامالیدر •

بویوللری طوتارسه‌ق، صنعت آلی گیرمه‌مش، ذوق تجارت آیتمه‌مش، حال طبیعیسیله کور کورینه براقلمش دیه یوم بوش بر خراب آباد سکون صایبلان و «سایهٔ شاهانه‌ده!» آلمزده قاله بیلن شو عنصر، برکتلی طوپراقلره، ملك صریحمزه آنجق تصرّف ایدر، حیات مدنیه‌یه قاریشه بیلیرز • وَالاّ فلاکت ایله خسران ایچنده قالیر، معاذ الله دیکر دولتلرك شمدیکی گی — ابتدا اقتصادی وصوکرا سیاسی بویوندروقلری آلتنده سورونه‌رك، ایکله‌یه‌رك سونر کیدرز •

شئونات

— وطنده‌کی استبداد وظلمك منبعی حس ایده‌رك دولت باشمدن، شعبهٔ امت سونمه‌دن چالیشان، بو اوغورده اقبال شخصیدن، استقبال خصوصیدن، حیاتدن، آتادن، یادن وازیکن بیکارچه منی شیطان امتك کزیده‌لرندن ردوسلی سایمان افندی مسلك مقدس سایه‌سنده گرفتار اولدیغی ورمدن قورتوله مادیش، مسقط رأسی اولان ردوسده وفات ایتمشدر •

مرحوم مکتب طبی عسکری صوك صنفلرنده ایکن فکرو امل حریتجوسنك اوصاتمالر بر فداکاری اولهرق تفرلکه منفیاً بشنجی اردو مرکز خسته خانه‌سی خدمه یلوکنه بدی‌سنه اول کوندرلمشیدی • نی وتقریب عزمنه هائل اولهمادی، شاهده تفرلك گی عسکرلکك اك آشاغی بر درجه سنده چالیشدی، جمیت احرارك اك فعال وفوتولی شعبه‌سنك روحی، پوروللاز خادمی اولدی • خدمت مکافاتسز قالماز • حق، هرشیٔ طازتار، فیتی بولور •

آلتی سنه‌دن عبارت خدمت زجریه‌یی یتیردی • مسقط رأسنه کلدی • ایشته اوراده استبدادك وجودینه مساط ایتدیکی ورم، احراری بردکرلی آرقه‌داشمز آیردی، وقات ایدرکن برسلنی، برده مسلك‌ده‌کی شبابی دوشونمش، معتوه وسالخورده استبدادك بلای آسمانی گبی الآن برحیات اولدیغنه لعنت ایتمش، کولهرك اولمشدر •

وجود امتدن هرکون بویله یرر ذرهٔ بی بها آبریلیور، منفاده، مقبره‌ده دفن ایدیلن جوانمردان ایله هردقیقه حیات دولت قیصالیوردم هیچ بریمز موت عمومی یی، اقراض عثمانی‌یی کوزه میوزاحس ایده میوروز • بزکون کله‌جك ك هرشیٔ آکلاشیله‌جق، بوکونکی انماض ومساعلرك سیئه‌سی کورولهجك • فقط، هیهات!....

« ازیشمانی چه سود آخر چوکار ازدست رفت »

— ماکدونیادهکی قومیته‌لر یی بلغار اهالی‌ی اهالیٔ اسلامیه علیهنه آیاقلاندیرمق عمومی بر مقابله‌یه سبیت ویرمك، انظار مدیته برتورك وحشتی عرض اتمك ایسترلر ایکن روسیجه‌ده بلغارتمه‌سی اولان مسلمانلرك بلغارلرطرفندن شدتلی بر تعرضه اوغرادقلرینی تلغرافلر خبر ویردی • اکر بو خبر صحیح ایسه، بلغار قانون اساسیسنك مساوات، عدالت شرائط اساسیه‌سی تحتنده محافظهٔ حیاتلرینی تعهد ایتدیکی بیجاره مسلمانلره اوزادیلان بو دست تعرضه هیچ بر معنا ویریلهمه مشدر • آوروپالیلرك مسلمانلرك مغدوریتلری حقندهکی حوادثی اهمیته آلمادقلری معلوم اولدیغنه وحتی بلغارستانده هرکون اسلام عرضنه، حیاتنه، مذهبنه اولان تجاوز قونسولوسلرك نظر دقتلرندن دور اولدیغنه باقیلیرسه بو وقعه‌نك آزانسلر لسانه قدر دوتمسی یکن سنه رومالیا حدودنده وسلستره جوارنده بلغار جاندارمه لرینك مصوله کتیردکلری ارکك وقادین پش اون مسلمانك عبارت جمیع برمحنه‌دن ده مدهش اولدیغنی آکلادیور •

بو راده شایان دقت بر نقطه واردر • تورکیاده قضاءً برخرستیان تلف ایدلسه دولتلر قیامت قوپاریر • عجبا بلغارستانده وسائر جهتلرده بردکل، بوزلرجه مسلم الدمی، کوزلری باغلی قتل ایدلسه خلیفهٔ مسلمین نه یاپارونه یاپدی؟ بو سؤال شمدیه‌یه قدر ایتدیکی ایشلره باقیله‌رق الآن خلیفه‌لك حقی ایفا ایده‌مه‌ین ذات شاهانه‌نك قوت وسطوت کاذبه سنه حیران قالان خارج اهالیٔ اسلامیه سنه عائددر •

« من جرب المجرب حلت به الندامة »

— « فرانقفورت غزتهسی » نك بر آی اولکی استخباراتنه کوره، ایوادیاده کلن چادی زیارت اتمك وسلاملاق اوزره هرسنه اولدیغی کبی بوسنه‌دخی کوندرمه‌جکی هیأت فوق العادهٔ سفارتك ریاستنه شهزادکاندن برینك تعیینی پادشاهه سورت مخصوصه‌ده توصیه اولونمش وبالجمله مطبوعات چارسلطانی زیارت اتمك اوزره أك یقین أقرباسندن اولانلر غرانده‌وقلری اعزام ایتدیکی حالده سلطانك‌ده کندی خاندانندن برینی کوندرمکله اعادهٔ زیارت اتمسی لزومنی نزاکت سیاسیه قیلندن اولهرق یازمشلردی •

تصرین اولدی طرخان پاشا تحت ریاستنده‌کی هیأت مخصوصه ایوادیاه کیتدی • خاندان سلطنتدن بنه کیمسه یوقدی • بویله بر هیأتك ایوادیاده چار طرفندن قبول ایدلیه جکی دوران ایدرکن بالعکس رسم قبول یکن سنه‌لردن یك بارلاق اولدی • چار ایله سلطان آراسنده صمیمی سلامار، هدیه‌لر تعاطی ایدلدی، بو صمیمیت ذات شاهانه‌نك حسیاتنه زیاده سیله تأثیر ایتدیکندن آرتق روسیانك آرزوسی وجه ایله پترسبورغه شهزاده‌لرندن برینی اعزام

EK-17: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 17.sayı.

برنجی سنه — ۱ رمضان ۱۳۲۰ پازار ایرتسی ۱ کانون أوّل ۱۹۰۲ — نومرو — ۱۷

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
جمعیتك وغزتهنك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
Paris, 4, Place Monge, 4.

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

محل مراجعت :
غزتهنك امور اداره‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه‌لك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

انتباه

أرمنی وماکدونیا احتلال قومیته‌لری دول معظمه‌نك نظر دقتی جلب ایتمك ومداخلهٔ أجنبیه‌یه یول آچمق ایچون مملکتمزده خرستیانلری کدیرمکدن باشقه چاره اولمادیغنی بیلدکلرندن بوکا سبیت ویره‌جك وبالخاصه مسلمانلرك غضب وحدتی تحریك ایده‌جك أفعالدن گری دورمیورلر .

تشکر اولونورکه أهالیمز بر درجه‌یه قدر گوزینی آچدی . نصل مدهش بر طوزاغه دوغرو سوق ایدلدیکنی آکلادی ، ایکی سنه دنبری أرباب فسادك تحریکاتنه قابلمیور ، قتال واختلاله میدان ویرمیور .

أهالینك بو احتیاطی ، بو عاقبت أندیشانه حرکاتی حکومت حاضره‌نك ضعفندن ، سوء اداره‌سندن استفاده ایدرك برکلاه قاپمق أملنده اولان دشمنلرمزی دوشوندوریور . أرمنی وماکدونیا قومیته‌لری بو دورده‌کی فرصتی قاچیرمق ایسته‌میورلر ، دورك تبدّلندن أوّل بر أمتیاز آله بیلمك ویاهیچ اولمازسه مقصدلرینی — آنیده ظهوری ملحوظ اولان هر دورلو تعرّضدن مصون بولوندورمق ایچون — شمدیدن دولتلره رسماً تصدیق ایتدیرمه‌نك یولنی آرایورلر ، شرقده صلح وآسایشی تأمین بهانه سیله دول معظمه وکیللرندن مرکب بر قونفرانس اجتماعنه چالیشیورلر .

بوکا آلمانیا وانگلتره دولتلرینك موافقت ایدوب ایتمیه‌جکلری بیلینه‌مز . آنجق غزته حیلردن وسیاسیوندن بعضی کیمسه‌لرك بو قونفرانسه اشتراك ایتدکلرینی گوروبورز . بو تشبث آردنده أگر تخمینمز وجهه‌ایله روسیا گیرله‌یورسه قونفرانس طوپلانماسی وأرمنی وماکدونیا ایشلرینك موسقوو مطالبی داره‌سنده تسویه ایدلمسی محتملدر .

بویله بر قونفرانس اجتماعی ایشیدیله‌جك وتحقق ایده‌جك اولورسه عثمانلیلر باب عالینك صوری اعتراضلرینه گوره نیمه‌رك در حال هر طرفه شکایتنامه‌لر وتمکنسه أشراف واعیان مملکتدن مرکب هیئتلر گوندر ملیدرلر ، بلغارلره ، أرمنیلره ویرمیله‌جك یرلرده مسکون أهالینك یالکز أرمنی‌دن ، بلغادن عبارت اولمادیغنی واویرلرده کندیلرینك ده حقوق وأموالی بولوندیغنی ، حاصلی اصلاحاتك عمومی اولماسنی آوروپایه بیلدیرملیدرلر . دولتك بقای حقوق واستقلالنه خادم بوگبی نمایشی حکومت‌ده مصیب گورملی وبالواسطه‌حمایه اتملیدر .

عثمانلیلرك سکوتنی أجنبیلر سؤ تفسیر ایدییورلر . مسلمانلری بو حاله راضی وقونفرانسه ویرمیله جك قراری هرنه زمینده اولورسه اولسون قبوله حاضر صانیورلر . بو یاکلش فکری تصحیح ایتمك ایچون براز باغروب چاغرمق لازمدر . آغلامایان چوجوغه هیچ بر یرده مه ویرن بولنمیور .

مسألهٔ شرقیه‌یه دائر

— ۱ —

دیپلوماتلر کنهی آچیفه چیقارمق ایشلرینه گلمه‌ین مسأله‌لره أوّلاً مبهم بر اسم طاقارلر ، صوکرا او مسأله حقنده او قدر چوق یازی یازار ، سوز سویلرلرکه آرتق مسائل مذکوره‌نك نه‌دن عبارت اولدیغنی آکلامق ، او بر سوری تفصیلات وتفرعات آراسندن اصل مادّه‌یی سه‌چوب چیقارمق بك گوجله شیر . « مسألهٔ شرقیه » جملهٔ معلومه‌سی‌ده دیپلوماتلغك او نوع اختراعاتی زمره‌سندندر .

شوده وار که مسألهٔ شرقیه ، حدّ ذاتنده دخی هر زمان ومکاندە عین معنایی حائز اولهمامش ، زمانه ، مکانه وحتی شخصه گوره مدلولی تبدّل أیله‌مشدر . بونکله برابر ، أیلوم أکثریّت عندنده « مسألهٔ شرقیه » ترکیبنك دلالت أیله دیگی معنا شویله تلخیص اولنه‌بیلیر : « آوروپا دولتلرینك ممالك عثمانیه‌یی وجوه مختلفه ایله ضبط ایتمك آرزولری ودولت عثمانیه اداره‌سی آلتنده بولونان أقوام مختلفه‌دن بعضلرینك بر حکومت مستقله تشکیل ایتمك ایسته‌ملری . »

نجون ونه حقه مستنداً آوروپا دولتلری عثمانلی اولکه‌سنی ضبط ایتمك آرزوسنده درلر ؟ نجون تبعهٔ عثمانیه‌دن بعضلری دولت متبوعه‌لری علیهنه عصیان وقیام ایله استقلال قازانمق ایسته یورلر ؟

***

هیأت اجتماعیهٔ بشریه‌نك نه گبی أسباب تأثیریله حرکت وتحوّل أیله‌دکلرینی ، یعنی نتایج حرکات اولمق اوزره مشاهده قیلنان حادثات وانقلابات اجتماعیه‌نك علتلری نه لردن عبارت اولدیغنی تحرّی وتعیین ، بین المدقّقین اختلاف أفکاره سبب اولمشدر . شبهه‌سز ، أسباب بعضه غایت متنوعدر : اقتصادی ، سیاسی ، دینی ، حسی ... الخ بر چوق سبلر موجوددر . فقط حکما ومورّخیندن بعضلری أسباب متعدّدهٔ مذکوره‌دن بر طاقنه‌یك زیاده أهمیت ویره‌رك ، دیگرلرینی هیچ منزله سنه ایندیرمك ایسته مشلردر ؛ مثلا ، انقلابات اجتماعیه‌ده اصل سبلرك اقتصادی اولوب أسباب سائره‌نك بوکا تابع بولوندیغنی ادّعا أیله‌مشلردر . گچن عصرده بو فکری میدانه قویان ذات مقتصدین حکمادن « قارل مارقس » در .

منقدینك بالآخره اظهار وانبات ایتدکلری وجه ایله بو فکرده مبالغه واردر ، تقیید اولونمق ، جمعیتلری تحریکده دیگر قوّتلره‌ده مستقل بر یر براقلمق لازمدر ، مع مافیه قوهٔ اقتصادیه‌نك بك مهم اولدیغی‌ده محققدر . فی الحقیقه ، بوتون ذوی الحیاتده مرعی اولوب ، همان سقوط أجسام ومُوازنهٔ مایعات قانونلری درجه‌سنده قطعی بولونان بر قانون طبیعی‌ده « محافظهٔ حیات » و« محافظهٔ جنس » قانونلریدر . بنه همان بونلر قدر قطعی وبالخاصه انسانلر ایچنده مشاهده‌سی سهل برقانون‌ده « تزیین حیات » در ، یعنی « استحصال سعادت » در . بو قوانین طبیعیه در ، که انسانی یمك ، ایچمك ... الخ گبی حوایج ضروریه‌سنی وبعده سعادت موهومه‌یه وصول ایچون تصوّر ایتدیگی احتیاجات مختلفه‌سنی ایفایه سوق ایدر . بونلرك ایفاسی — که استحصال واستهلاك دیمکدر — حادثات اقتصادیه دندر . بو جهتله بالجمله حرکات وانقلابات اجتماعیه‌ده حادثات اقتصادیه‌نك یگانه دگمه بیله أك مهم أسبابی تشکیل ایتدیگنی قبول ضروریدر .

***

حادثات اجتماعیه‌ده أسباب اقتصادیه‌نك شو أهمیتدن دولایی اشبو مقاله‌لرده ، شرق مسأله‌سنی وجوده گتیرن أسباب متنوعه‌دن بالخاصه اقتصادی سبلر تحرّی اولنه‌جقدر .

أولاً ، دول مختلفه‌نك ممالك عثمانیه‌یی ضبط ایتمك آرزولرنده‌کی سوائق اقتصادیه‌یی تدقیق ایدهلم . أیلوم ، مالر متمدّنه دینلن جمعیتلرك احوال عمومیه‌لری اقتصاد نقطهٔ نظرندن مشاهده آلتنه آلینه أك آز تجربه لی گوزله بیله ایلك اوکجه جاریه‌جق شیلر شونلردر :

نفوس تزاید ایدییور . مدنیت تسعیه اولونان حالك ترقیسی نسبتنده هم علی العموم مسعود اولمق اوزره مقتضی صانیلان احتیاجات جوغالییور ،

هر ده خلقك استحصال مسعودیت ایچون احتیاجاتی تنوّع ایدن قسمی بویور . بو احتیاجاتی استیفایه واسطه اولق واسع معناسیله ثروت قبول اولونديغندن، هر صورتله منابع ثروت آلده ایدلك ایسته‌نیلیور : هر ملت مملکتنده کی منابعدن استفاده ایدیور ، وَیو منابعی کندینه حصره چالیشیور . لکن منابع مذکوره کفایت ایتمیور ، بولونديغی برك خارجنده منابع تحرّیسنه مجبور اولویور . مدنی نامی آلتنده کی مملکتلرك أهالیسی همان عین درجهٔ احتیاجده بولونديغلرجون ، أکثریسی کندی منابع ثروتندن أجانبك استفاده‌سنی منع ضمننده دورلو دورلو أنکلار احداث ایدیور . بو جهتله منابع ثروتی مملکتلرندن خارجده آرامق مجورّیتنده بولونلر . بالخاصه مدنیجه گریده قالش اولدقلرنده گوزآلیور .

***

خارجده منابع ثروت آرایان خلقك دولتلری ، مدنیجه گری قالش اولدقلرنده کی منابعی بر قاچ صورتله آلده ایدیورلر : یا مذکور اولکلری دوغرودن دوغروبه ضبط وتملك أیلرلر (آوروپا دولتلرینك «ملك — Possession » نامی آلتنده کی مستملکاتی گبی) ، یا او دولتلك موجودیت واستقلالنی بوسبوتون قالدیرمادن بعض تعدیلات ایله تحت نفوذلرینه آلیرلر (حمایه اسمیله یاد اولونان تونس ، بخارا ... الخ گبی) ، وَیاخود اولکه ده‌کی دولتك تمامیّ استقلالنه ظاهراً همان هیچ دوقونمادن، او اولکه‌نی نفوذ اقتصادیلری آلتنه صوقارلر ، فقط بویله نفوذ اقتصادی گیرن دولتك استقلال سیاسیسی اصلا متأثر اولمادیغی ظن ایدیلمیلدر (چین ، عجمستان ... الخ گبی) .

بر دولتك ، هر هانگی بر اولکه‌نی تماماً ضبط وَیاحمایه صورتیله آلده ایده بیلمسیچون دیگر دولتلرك موافقتی لازمدر . بو موافقت ، بك چوق حساب وسیاز نتیجه‌می آنجق حصوله گلیر . أگر بر دولتك ضبط ویا حمایه‌طریقیله تملك ایتمك ایسته‌دیگی اولکه دیگر دولتلرجه بك مهم گورونورسه ، یعنی یا جمله‌سی یاخود بر قاچی یا تماماً یاقسماً نه صورتله اولورسه اولسون اونك ضبطنی آرزو ایدرسه ، او اولکه‌نی آرالرنده تقسیم ایدرلر ، بوکاده موافقت حاصل اولمه مازسه نفوذ اقتصادیلری آلتنه آلمقله اکتفا أیلرلر . بو حالده مذکور اولکه آز چوق یللی بر طرزده « منطقهٔ نفوذ » دینلن اقسامه آیریلیر ، وَهر قسم بالخاصه بر دولتك نفوذ اقتصادیسنه محکوم بولونور .

استقلال سیاسیسنی ظاهراً محافظه ایدوب ده نفوذ اقتصادی آلتنه گچن دولتلرك همان جمله‌سنده « منطقهٔ نفوذ »لر مشهوددر ، یعنی صرف بر دولتك نفوذ اقتصادیسنه محکوم دگلدرلر . مثلا چین وعثمانی اولکاری — فی الحقیقه متفاوت الدرجات اولمق — همان بوتون آوروپا دولتلرینك ، عجمستان ایسه بالخاصه روسیا وَانگلترەنك نفوذ اقتصادیسنه محکومدر .

مطالعات مبسوطه‌دن آگلاشیلیر ، که آوروپا دولتلرینك ممالك عثمانیه‌یه مسلط اولمالری ، اورایی ضبط ایتمك ایسته‌ملری أسبابنك أك مهمی ، کندی بر لرنده کافی بولمادقلری منابع ثروتی آلده ایتمك آرزوسیدر . عثمانلی اولکه سنده هم منابع ثروت بول بول موجود ، هم ده أهالیسی مدنیجه گریده بولونديغندن بو تسلط طبیعیدر . فقط دول مختلفه ، ایچلرندن بالکز برینك تماماً ضبط ایتمسنه ، یاخود ایسه آلتنه آلماسنه موافقت ایتمه دکلری گبی آرالرنده تقسیمده اویوشه مادقلرندن ، أیلوم ممالك عثمانیه ، مشترك نفوذ اقتصادیلری آلتنده بولونمقده‌در .

— ۲ —

بوقاریده دول أجنبیه‌نك ممالك عثمانیه‌یی ضبط ایتمك آرزولرنده‌کی سوائق اقتصادیه نحرّی اولونمشدی . شیدی تبعهٔ عثمانیه‌دن بعضیلرینك دولت متبوعه‌لری علیهنده‌کی قیام وعصیانلرینك وَاستقلال قازانمق ایسته‌ملرینك أسباب اقتصادیه‌سنی آراشدیرهلم :

بك نظرده بو حادثاتك همان بالجمله أسبابی سیاسی ، دینی وَحسی اولدیغی ظن ایدیلیرسه‌ده ، حقیقتده غایت درین وَمهم اقتصادی سبیلر واردر .

تاریخ عثمانینك « دور انحطاط » دیه یاد ایتدیگی زمانلرده ادارهٔ دولت بوسبوتون چیغرندن چیقمش ، انضباط مملکته خال گلمش ، أمنیت وآسایش اوالکاك همان هر طرفده زائل اولمشدی . تاریخك دورلو دورلو اسملر ویردیگی وَاوزرلرینه دشمن بر دولته قارشی گیدیلیرمش گبی سرداولر قوماندانسیله اردولر گوندرلدیگنی ذکر أیله‌دیگی شقیلر ، وَحالا بعض نمونه‌لری بالخاصه آسیای عثمانیده گورولن وَحکایه‌لری أیلوم ألسنهٔ ناسده متداول بولونان قطاع طریقلر بو أمنیتسزلکك درجه‌سنی گوستریر . فی الحقیقه یونلردن مسلم وَغیر مسلم جمله تبعهٔ عثمانیه ضرر گورور ایدیسه‌ده، بنه او حکایه‌لرك اظهار وارائه ایتدیگی اوزره غیر مسلم تبعه‌نك زیانی اسلامدن فضله اولوردی . بو حالتده أسبابی واردر : أولاً تشکیلات اجتماعیه اقتضاسی خرستیان تبعه اسلامدن زیاده امور اقتصادیه ایله مشغول اولهرق کسب ثروت أیلر وَبو صورتله اشقیانك نظر حرصنی جلب ایدردی ، ثانیاً تعصبك تأثیریله ده اسلامدن اولان شقیلر دینداشلرندن زیاده غیر مسلم أهالیه تعرّض أیلرلردی .

عدم آسایشك شو تأثیر مستقیمندن باشقا ، دولایسیله‌ده عموم تبعه‌یه وبالخاصه امور اقتصادیه ایله متوغل غیر مسلم رعایایه ثروت نقطهٔ نظرندن بویوك زیانی دوقونوردی ، فی الحقیقه زراعت ، صنعت وتجارتك وجود وَترقیسی آنجق أمنیت وآسایشك بولونماسیله ممکندر .

انضباط اداره نك گوشکلکی بویله أمنیت وآسایشك زوالنی موجب اولدیغی گبی مأمورینك ، یعنی اداره ایله مکلف أشخاصك سوء استعمالاتنده بول آچمشدی . بو سوء استعمالاتدن ده متضرر اولان عموم تبعهٔ عثمانیه ایدی ، لکن بو خصوصده دینی تبعهٔ غیر مسلمه نك زیانی زیاده اولوردی . مأمورینك سوء اداره‌سی ایسه ، هردورلو وسائل استراحت وسعادتی أکسیلتدیگی گبی ، جمله سنك روحی اولان خصوصات اقتصادیه یی ده ، یعنی بیه‌جك ، ایچه جك بوله‌یی ، قازانمه‌یی ده مشکل قیلار .

***

ممالك عثمانیه نك همان هر طرفنده ، عمومی بر صورتده موجود بو گبی سبیلردن باشقا رعایانی حکومتلری علیهنه قیامه تشویق ایده‌جك موقعی أسباب اقتصادیه‌ده یوق دگلدی : مثلا ، یوسنه وهرسکده ، ماکدونیاده ودهابعضی یرلرده طوپراق اسلام بگلر — که فاتحین اسلامیه‌دن وفتح عقیبنده اسلامی قبول ایدنلردن مرکبدر — أنده بولونديغندن رعایا پرسز ، بوردسز یاربجیلق ویاعمله‌لك ایتمکه مجبوردی ....

مثلا ، کردلرو أرمنیلرله مسکون آناطولیلك شرقی ولایتلرنده زرّاع بولونان أرمنیلر ، نام أکینلرینی طوپلایه جقلری زمانده یایلادن اینن کردسواریلرینك اوکنده کویلرینه التجایه مجبور قالیر وبونجه زمانلر آلین تریله یتیشدیر دکلری او محصولاتك طاغه قالدیرلدیغنی گورورلردی ...

مثلا ، آراده صیراده ، رعایادن زنگینجه بر تجاری گوزینه کسدیرن دره بگی بوقدن بر بهانه ایله حربی کسدیرر ، أموالنی ضبط ایدردی ....

مثلا ، بریکیجری نفری سوقاقدن گچرکن خرستیان تونجیجیه کیسه‌سنی آنار ، دونوشنده دولو اولهرق تقدیم ایدلمزسه ، زواللی آدمجغزه هر دورلو أذا وجفادن چکینمزدی ... نه حاجت ! عساکر نظامیه تشکیلندن صوکرابیله ، طابور ویا آلایك قوناقلادیغی بالخاصه خرستیان کویلری ، وقت حربده دشمن استیلاسی آلتنده بولونورمشجه‌سنه دوچار خساراولوردی .

بوجهتله سوء اداره‌دن مستفید اولانلردن غیری بالجمله مسلم وغیر مسلم تبعهٔ عثمانیه اوغرادقلری زیان واوزیانی ادراك ایده یللری نسبتنده ادارهٔ حکومتدن ناخوشنود بولونورلردی . بوناخوشنودی ایسه بالطبع اواداره یی سومه مه یی واونك آلتندن قورتولمق آرزوسنی تولید ایدر .

ایشته اقتصادی اولان بو سببلره ، علمی ، دینی ، تاریخی ، سیاسی دیگر أسباب ده منضم اولهرق ، — أسباب مذکوره آراسنده دول أجنبیه نك تشویقاتی بالخاصه شایان تخطردر — ممالك عثمانیه نك بعض عضولری آیریلمقله نهایت بولان عصیان واختلالار میدانه گلمشدر .

اسلام تبعه نك اداره یه قارشی اولان خوشنودسزلقلری ایسه دول أجنبیه یه بالاستناد آیریلق ایسته‌مك صورتیله دگل ، فقا اداره یی تبدیل و « اصلاحات عمومیه » اجرا ایتمك آرزوسی شکلنده تجلی أیله‌مشدر . بو آرزونك بالنسبه گچ قالماسی ، تبعهٔ اسلامیه نك سوء اداره‌دن دها آز متضرّر اولمالرندن وضررلریی‌ده براز گچ ادراك

أیله ملرندندر. عثمانلی هیأت اجتماعیه سنده أکثریت اسلاملردر بولوندیغی ، دها دوغروسی بو هیأتك أساسی اونلردن وجود بولمش اولدیغی ایچون ، بو شکل عجلی طبیعیدر.

لا .

مقاله مخصوصه

سیاحت علیه

« اطلبوا العلم ولو بالصین »

بوندن أوّلکی « هجرت وخروج » سرلوحه‌لی مقاله‌مزده حکومت طرفندن عثمانلیلرك ممالك أجنبیه‌یه سیاحت أیله ملرینه مساعده ایدلمه‌سی بزده معارفك وتجارتك‌ده ترقیسنه مانع اولدیغی ، دیمشدك .

ترقی وتمدّن ایدن مملکتلرده طلبه نك دها مکتبده ایکن خصوصی معللر معرفتیله سیاحته چیقارلدیغی معلومدر . مکتبدن علی الأعلا شهادتنامه آلان شاگردانه بر ویا ایکی سنه أجنبی بر مملکتده اقامت ایتملری ایچون مقدار کافی پارا ویرمك اصولی بزدن باشقه هان هربرده جاریدر . مکاتب عالیه‌ده اکمال تحصیل ایتدکدن صوکرا علمی دوره چیقمق یوگون تحصیلك عادتا أك مهم بر فرع تممی صیراسنه گچمشدر .

پارس ، لوندره وبرلین گبی بویوك شهرلرده معلومات مکتسبه‌یی توسیع وتشییده مدار اولهجق اوقدر کتبخانه‌لر ، موزه‌لر ، حیوانات ونباتات باغچه‌لری وارکن ینه فرانسز ، انگلیز وآلمان گنجلرینك عجائب وغرائب عالمی وبدایع وترقیات مدنیه نك هر طرفده تطبیقی گورمك ، آکلامق ایچون سیاحت ایتمك مجبوریتنده بولوندقلری نظر انصاف وتأمّله آلینه‌جق اولورسه بوگبی وسائط تحصیلیه‌دن کلیاً محروم اولان عثمانلیلرك سیاحته لزومارى برقات دها تبین ایدر .

مملکتمزده اوشیلر موجود ویك مکمل اولسه بیله ینه طلب علم مقصدیله دنیانی گزمك بزه بر أمر دینی‌در ، نمازقیلق ، اوروج طوتمق درجه‌سنده ثواب بر فریضه‌در . دین وملته جدّاً خادم اولان بویوك خلیفه‌لر دورنده اسلامك علمای وتجاری بو أمره رعایت ایدرلر ، بوتون جهانی دولاشیرلردی ، بلاد روم ایله مباحثات علیه‌ده ، هند وچین ایله مناسبات تجاریه‌ده بولونورلردی . امّتك قوّت وثروتی بوسایه‌ده گنیشلر ، دولتك شوکت وعظمتی تزاید أیلردی .

خلیفهٔ زمانك أولاد مسلمینی بویله خیر وسلامتی موجب فرائض اسلامیه‌یی أدادن منع أیله‌مسی وأك مهم بر واسطهٔ ترقیدن محروم براقاسی شریعته مغایر واسلامار حقنده غایت مضر بر حرکت ضلالت دگلمیدر ؟

پادشاه بالخاصّه اون سکز یگرمی یاشلرندن یوقاری اولان گنجلرك بوگبی مملکتدن چیقمالرینی ایسته‌میور ، بونلرك بارسده ، جنوره‌ده بولونان اصلاحات طرفدارلریله اختلاط ایتملرندن قورقویور . لکن زنگنیلردن ، با خصوص مأمور اولمایان اشراف ومعتبراندن برى اون ، اون ایکی یاشنده‌کی اوغلنی آلمانیاده کی ویا آمریقاده‌کی لیلی صنایع مکتبنه گوندره‌جك اولسه مجبا اوده مشکلاته اوغرارمی ، اوغرامادیغی حالده اسلام زنگنیلرینك بوقدر بر مساعده‌دن اولسون استفاده ایتمه‌ملری بك بویوك بر قباحت صایلمازمی ؟

بو بحثه دائر مصر فوق العاده قومیسر لکی سابق باش کاتبی مرحوم عارف بکك « بیك بر حدیث شریف شرحی » أثرنده‌ایکی مطالعه‌سنی اوقومشدق . بونلری وقت وحاله مناسب اولدیغی ایچون بورایه مختصراً درج ایتمگی کندیمزه بر وظیفه بیلدك :

« علماء اسلاف ، غرب شرق ، بعد وقرب دیمیوب ، دیار دیار کاربان وقوافل تجاریه ایله اکثریسی پیاده وهر درلو شدائد حر وبردی اقتحام ایدرك سیاحته تحصیل علم وکمال ایتمشلر . اقصای شرقده بولنان نیجه معلما غایت حدود غربده ایشیدیلان بر اعلمك داخل خلقهٔ تدریس وتدرسی اولمق اوزره آیلر سنه‌لرله هردرلو احتیاج ایچنده یول یورومشلر وعاقبت نائل أمل اولمشلردر . یونان ولاتین لسانلرینه وارنجیه قدر تحصیلدن توق ایتامشلردر . . . . .

« بنی نوعمز حصلت تقلیده مجبول اولدیغندن جمیت بشریه ایچنده هر ترقینك حصولی کوره‌سکه تابعدر . انسان کورور وایشیدیر ایسه نظر بصیرتی آچیلیر . لکن کورمك ایشتمك کبی دگلدر . ألبته کورمك ایشتمکدن دهاییك قات زیاده نافعدر . . . . . برقومده موجود اولان آثار ترق ، أسباب مکنت ، یاصنعت وتجارت مجرد برکره کورمك ایله دیکر قومه‌ده انتقال ایدر .

« آسیا ، آفریقا ، آمریقانك بلاد شاسعه سندن قطع النظر ، شوعصرده أسباب سیر وسفرك کسب کمال ایتمسیله قومشو قبوسی شکلنی آلان آوروپاده بحبا بر ترك تاجری ومتحری منفعت بر ترك سیاحی بوله بیلورمی یز ؛ نه کرد !

« مادامکه قومزده فکر سیاحت بوقدر . حکومت یزی زور ایله سیاحت ایتدیرملی ، اونکری بزده ایجاد أیتلیدر . یزی بر دور ترقیه صوقق ایچون حکومتمز آناطولی وروم ایلی‌ده مملکت اعیانی وکوی آغالری کبی اصحاب املاك واراضیدن هرسنه یکرمیشر ، اوتوزر نفر مجرد آوروپایی وآنده‌کی زراعت وتجارتی ، اورمانلرك حالتی ، معادنك صورت استعمالنی کویلرك ، بولرك درجهٔ انتظامی ، شویله‌جه برطیشندن یالکز کوزلریله کورمك ایچون مصرفلری دولت خزینه‌سندن ویرلك شرطیله ، بر عاقل رئیسك قوماندا سی آلتنده کرهاً وجبراً کوندریلورده برقاچ آی سیاحت ایتدیرلدکدن صکره مملکتلرینه اعاده ایدیلرلر ایسه بك بیوك فائدهیی موجب اولور . حتی دیه بیلرم ۵ آلتی سنه‌در مکتبلرده اختیار ایتدیکمز مصرفدن ، صرف ایتدیکمز امکدن حاصل اولان نفع ملیك اون مثلنه مساوی برمنفعته ، یالکز اون سنه قدر بو عملی مکتبه طلبه دوام ایتدیرمکله نائل وموفق اولورز . بوده سنوی اون بیك لیرا قدر بر مصرف اختیاریله وجوده کلیرکه ترقّی قوّت وتجارتمز إسم‌نده فدا ایدلمکده اولان مبالغ میانده مقدار مذکور هیچ مثابه سنده قالیر .

متنوعه

ضعف وجهل نمونه‌لری

— ۲ —

استانبول غزته‌لرنده ، باخصوص پادشاهك غزته‌سی اولان « معلومات » ده برچوق ترهاته تصادف ایدیورز ، که بونلری برغزته خطاسی دگل پادشاهك آینهٔ ضمیری عدولتی ایتدیکمزدن ، برقاچینی تشریحاً نظر ملته عرض وارائه ایتمك ایسته‌دك .

« تحدیث نعمت » (؟) سرلامه‌سیله یازیلان تزویر نامه‌لرك هان کافه‌سنده شوکونلرده « عثمانلی » کلمه‌سی قالدیریلوب یرینه « مسلم » « مسلمانلر » و « اسلاملر » کلمه‌لری یك مجیبه بر اعتنا ایله قونولمه باشلامشدر .

بو حصرك أرمنیلر ، ماکدونیالیلرکبی عثمانلیلقدن شدتله بوزچویرمل مللرك بو اتحادلرندن متحصل بر اثر اتباه اولمقدن زیاده اسلام وخرستیان اقوام آراسنه تفرقه ویرمك وبوصورتله تورکیاده‌کی هرج ومرج دائی توسیع وتشدید ایله ملك مقصدینه مبنی اولدیغنده شبهه ایتمیز .

عبد الحمیدك دائما تحقیر ایتدیکی ، هربرده دائما یامال ایتدیردیکی مسلمانلغی ومسلمانلری شیمدی غزته دیلنه بوگیلی رذالتنامه‌لرنده وردزبان ایتدیر مسنك ، قانون اساسینك یاشاتیجه مضمونی اولان مساوات تامه اساسنده بر تحریض ونجاوز عد اولونماسنده وپادشاهك بویله دوشوندیکی ظن ایتمکده اصابت بوقیدر ؟

نه غریبدر ، که بو جاهل وغافل پادشاه « خلافت اسلامیه » سنی شدتله التزام ونشا ایتدیردیکی بر غزته‌ده وعین مقاله‌ده کندی روز جلوسی ایچون [بوکون اسلاملرك الك بویوك بایرامیدر !] جمله خلاف وردائت مشحونی یازدیرییور .

تورکلرك ، شوآلتی یوز بوقدر سنه‌لك برهیأت سیاسیه‌یه مالك اولان تورکلرك هردورلو نم ورقاهی ، مدنیتی ، انسانیتی یگرمی‌یدی سنه‌دن ، آنجق یگرمی یدی سنه دنیری ادراك ایله دگریده بو عجیب پادشاه غزته‌لرنده مندرجدر .

عبد الحمیدك بو ادعاسی اولا تکمیل اجدادینی انسان یرینه قویمادیغنه ویاخود کندیسی اجدادینك اوغلی عد ایتمه‌دیکنه وثانیاً کندی روایت بدخواهانه ومغرضانه‌سیله یگرمی یدی سنه اول هیچ بر وجود سیاسیسی اولمایان بر ملتك بو مدت ظرفنده — ینه کندی تعبیریله — الك مترقی ، الك متمدن ملتلردرجه سنده ترقی ایتمی قابل اولدیغنه احتمال ویره‌جك قدر بودالالفته آچیقدن آچیغه دلالت ایدرکه خوش بر دلالت دگلدر .

کندیسی دهادرستجه کندی لسانی اوقومنه ، یازمنه مقتدر اولمایان ومللتی کندی حال وماهیتنه ایندیرمکه چالیشان جاهل بر پادشاهك

لیس من الله بمستنکر

ان یجمع العالم فی واحد

حکمتی قبولغمی قدر کولونج یرتمی اولهماز .

متبوع مربضلری کبی نه یاپدیغندن ، نه سویله دیکندن خبری اولمایان بو اوراق مما یوندہ شویله بر تناقض‌دها وار : معلوماتك روایتنه ، یعنی پادشاهك بو یاجاورایه یازدیردیغنه کوره توركلر صوك یگرمی یدی سنه‌ده آدم اولمشلر وبوصوصك یگرمی یدی سنه‌ده الك متمدن ومکمل ملتلر ومثلا انگلیزلر قدر کمالات ومدنیته وصول بولمشلر ، دگلی ؟ . . . یاقیکز خسته پادشاهك بو ککه‌مه آلتی برستون صوکرانه دیبور :

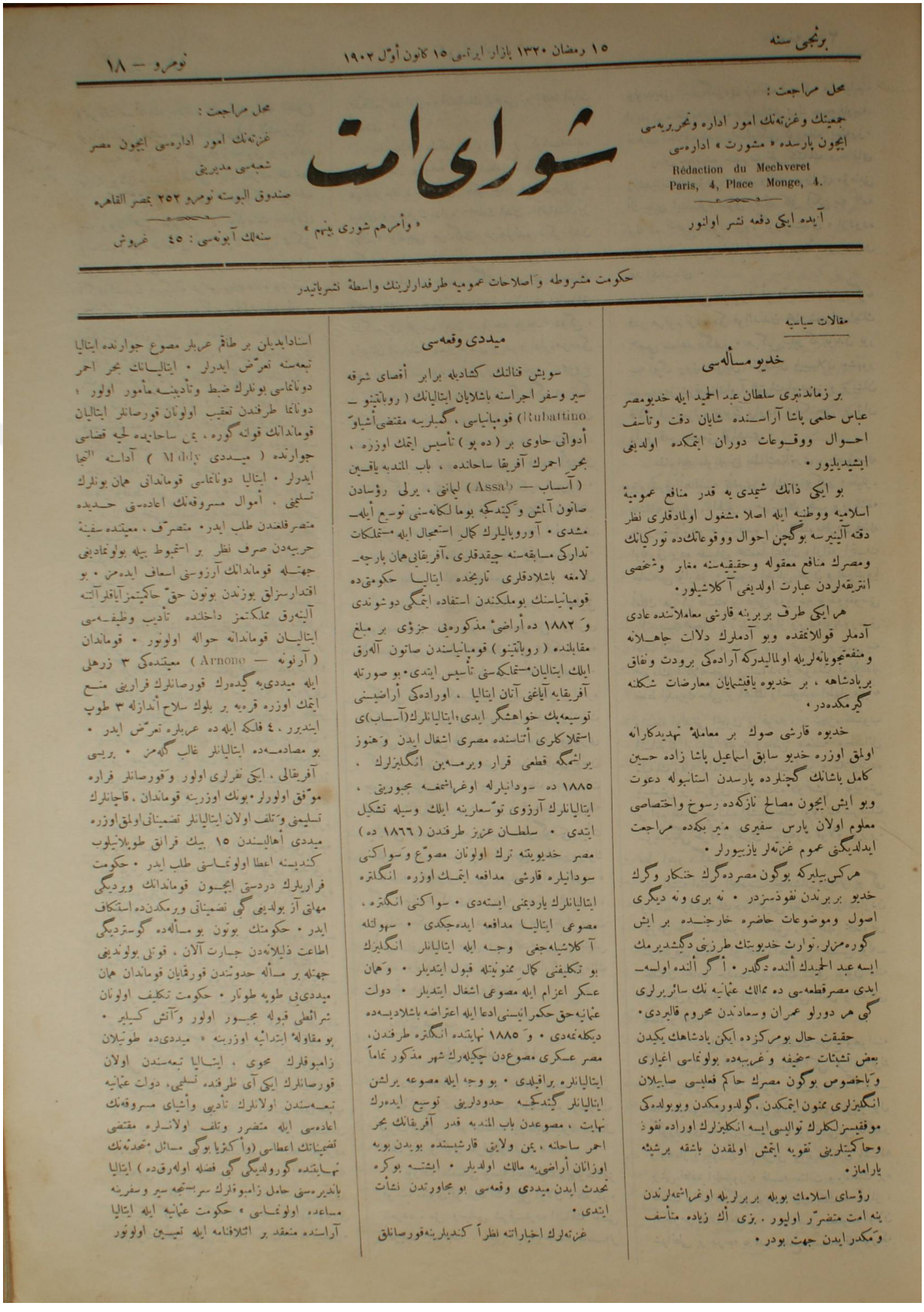
« جدیده حجاز دمیریولی عملیه سنه (؟!) باشلاندیغی وقت بو اساسك اسلری (؟) حتی خریطهٔ تقریبیه‌سی بیله الده یوقدی . بوندن باشقه آلات وادوات انشائیه ، مأمورین فنیه وهندسیه‌دخی مفقود ایدی ! ایشته الزم اولان بوشیلر ، آرادن کچن ایکی سنه بش آی ظرفنده مکملاً الده ایدلدی . . . »

بو آچیق وعجیب تناقضی تشریحه لزوم کورمه یز ، وملتزك اغفاله حادم اولان بو هذیانلرنه قدر تحف اولسه یز اوتحفظلرله اکلنمکه تنزّل ایتمه‌یز . فقط شوی صورارز ، که عجبا پادشاه ایکی سنه‌ده هندسه اوکرەش مهندسلرله‌می بو خطی یاپدیرییور ؟ ایکی سنه‌ده هندسه اوکرەش بو مهندسلرك یاپدیغی ثمندوفری بوقدر ساده‌دل ملتك حیاتی تکفل ایدیبور ؟

بر ملتی اولدورمك ایچون پارانی دولاندیرمق آنجق عبد الحمیده یاقیشان دولاندیریجیلقدر . ایکی سنه‌ده مهندس اولمش مهندسلرك ایکی سنه‌ده وجوده کلش آلات وادوات موهومه ایله یاپدقلری ادعا اولونان برخط اوزرنده ، ـ ولو برقاچ کیلو متر اولسون ـ کیمسه نك سیاحت ایتمیه‌یکی شبهه‌دن وارسته‌در .

بر کرّه آوروپا یوسته سنی وارمه‌یه کوتورمك اوزره ایشته‌دیکی واپور وقمه‌سی خاطریزده اولان ویای نخشنده

EK-18: *Şurâ-yı Ümmet gazetesi* 18.sayı.

برنجی سنه — ۱۵ رمضان ۱۳۲۰ پازار ایرتسی ۱۵ کانون أوّل ۱۹۰۲ — نومرو — ۱۸

محل مراجعت :
جمعیتك وغزتهنك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
Paris, 4, Place Monge, 4.

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزتهنك امور اداره‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

سنه‌لك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

مقالات سیاسیه

خدیو مسأله‌سی

بر زماندنبری سلطان عبد الحمید ایله خدیو مصر عباس حلمی پاشا آراسنده شایان دقت وتأسف احوال ووقوعات دوران ایتمکده اولدیغی ایشیدیلیور .

بو ایکی ذاتك شیمدی یه قدر منافع عمومیهٔ اسلامیه ووطنیه ایله اصلا مشغول اولمادقلری نظر دقته آلینیرسه بوگچن احوال ووقوعاتك‌ده تورکیانك ومصرك منافع معقوله وحقیقیه‌سنه مغایر وشخصی انتریقه‌لردن عبارت اولدیغی آکلاشیلور .

هر ایکی طرف بربرینه قارشی معاملاتنده عادی آدملر قوللانمقده وبو آدملرك دلالت جاهلانه ومنفعتجویانه‌لریله اولمالیدرکه آرادهکی برودت ونفاق برپادشاهه ، بر خدیوه یاقیشمایان معارضات شکلنه گیرمکده‌در .

خدیوه قارشی صوك بر معاملهٔ تهدیدکارانه اولمق اوزره خدیو سابق اسماعیل پاشا زاده حسین کامل پاشانك گچنلرده پارسدن استانبوله دعوت وبو ایش ایچون مصالح نازکه‌ده رسوخ واختصاصی معلوم اولان پارس سفیری مثیر بکده مراجعت ایدلدیگنی عموم غزتهلر یازییورلر .

هرکس بیلیرکه بوگون مصر دهگرك خنکار وگرك خدیو بربرندن نفوذسزدر . نه بری ونه دیگری اصول وموضوعات حاضره خارجنده بر ایش گوره‌مزلر . تواریخ خدیویتك طرزینی دگیشدیرمك ایسه عبد الحمیدك أنده دگدر . أگر أنده اولسه‌ایدی مصر قطعه‌سی ده ممالك عثمانیه‌نك سائربرلری گبی هر دورلو عمران وسعادتدن محروم قالیردی .

حقیقت حال بومرکزده ایکن پادشاهك یکدن بعض تشبثات سخیفه وغریبه‌ده بولونمامی اغیاری وباخصوص بوگون مصرك حاکم فعلیسی صایلان انگلیزلری ممنون ایتمکدن ، گولدورمکدن وبوبولده‌کی موفقیتسزلکلرك تولیدی ایسه انگلیزلرك اراده نفوذ وحاکمیتلرینی تقویه ایتمش اولمقدن باشقه برشیئه یارامامز .

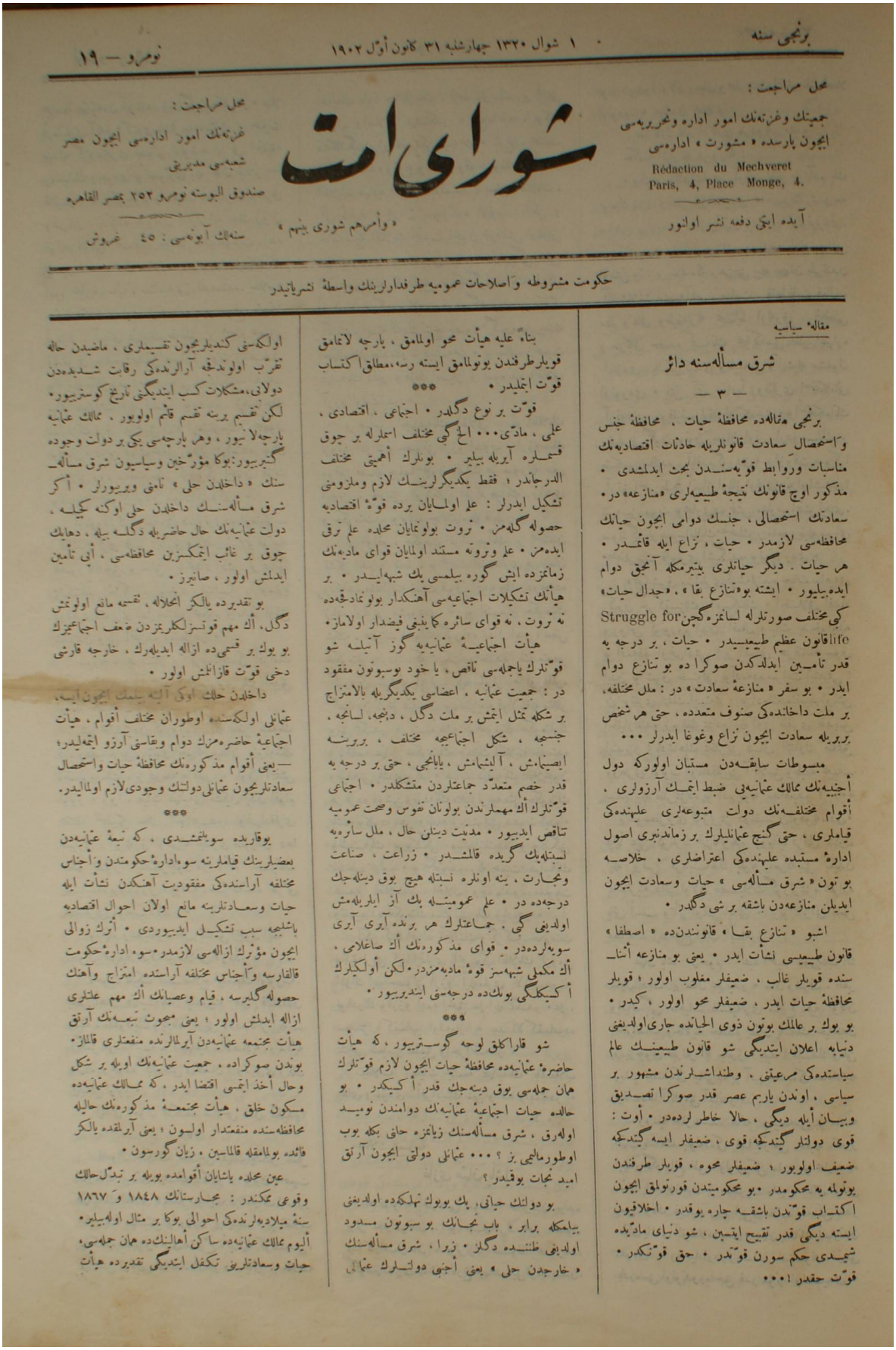
رؤسای اسلامك بوبله بربرلریله اوغراشمه‌لرندن یه امت متضرّر اولیور . بزی أك زیاده متأسف وکدر ایدن جهت بودر .

میدی وقعه‌سی

سویش قنالنك کشادیله برابر أقصای شرقه سیر وسفر اجراسنه باشلایان ایتالیانك (روباتینو — Rubattino) قومپانیاسی ، گمیلریه مقتضی أشیاوّ أدواتی حاوی بر (ده پو) تأسیس ایتمك اوزره ، بحر احمرك آفریقا ساحلنده ، باب المندبه یاقین (آسماب — Assab) لیمانی ، یرلی رؤسادن صانون آلمش وکیدکجه بومالکانه‌سنی توسیع أیله‌مشدی . آوروپالیلرك کال استعجال ایله مستملکات تدارکی مسابقه‌سنه چیقدقلری ، آفریقانی‌هان پارچه‌لامغه باشلادقلری تاریخده ایتالیا حکومتی‌ده قومپانیاسنك بوملکندن استفاده ایتمگی دوشوندی وَ ۱۸۸۲ ده أراضیٔ مذکوره‌یی جزوی بر مبلغ مقابلنده (روباتینو) قومپانیاسندن صاتون آلهرق ایلك ایتالیان مستملکه‌سنی تأسیس ایتدی . بو صورتله آفریقایه آیاغنی آتان ایتالیا ، اورادهکی أراضیسنی توسیعه‌یك خواهشگر ایدی ، ایتالیانلرك (آسماب)ی استملاکلری أتناسنده مصری اشغال ایدن وَهنوز برلشمگه قطعی قرار ویرمه‌ین انگلیزلرك ، ۱۸۸۵ ده سودانلرله اوغراشمغه مجبوریتی ، ایتالیانلرك آرزوی توسّعلرینه ایلك وسیله تشکیل ایتدی . سلطان عزیز طرفندن (۱۸٦٦ ده) مصر خدیویته ترك اولونان مصوّع وسواکنی سودانلره قارشی مدافعه ایتمك اوزره انگلتره ایتالیانلرك یاردیمنی ایسته‌دی . سواکنی انگلتره ، مصوعی ایتالیا مدافعه ایده‌جکدی . سهولتله آکلاشیله‌جغی وجه ایله ایتالیانلر انگلیزك بو تکلیفنی کال ممنونیتله قبول ایتدیلر . وَهمان عسکر اعزام ایله مصوعی اشغال ایتدیلر . دولت عثمانیه حق حکمرانیسنی ادعا ایله اعتراضه باشلادیسه‌ده دیکله‌ه‌دی . وَ ۱۸۸۵ نهایتده انگلتره طرفندن ، مصر عسکری مصوعدن چیکه‌لرك شهر مذکور تماماً ایتالیانلره براقیلدی . بو وجه ایله مصوعه برلشن ایتالیانلر گیدکجه حدودلریق توسیع ایده‌رك نهایت ، مصوعدن باب المندبه قدر آفریقانك بحر احمر ساحلنه ، یمن ولایتی قارشیسنده بویدن بویه اوزانان أراضیه مالك اولدیلر . ایشته بوکره تحدث ایدن میدی وقعه‌سی بو مجاورتدن نشأت ایتدی .

غزتهلرك اخباراتنه نظراً کندیلرینه‌قورصانلق استادایدیلن بر طاقم عربلر مصوع جوارنده ایتالیا تبعه‌سنه تعرّض ایدرلر . ایتالیانك بحر احمر دونانمامی بونلرك ضبط وتأدیبنه مأمور اولور ، دونانما طرفندن تعقیب اولونان قورصانلر ایتالیان قوماندانك قوله گوره ، یمن ساحلنده لحیه قضاسی جوارنده (میدی Midy) آداسنه التجا ایدرلر . ایتالیا دونانمامی قوماندانی هان بونلرك تسلیمی ، أموال مسروقه‌نك اعاده‌سنی حدیده متصرفلغندن طلب ایدر . متصرّف ، معیتنده سفینهٔ حربیه‌دن صرف نظر بر استحباط بیله بولونمادیغی جهتله قوماندانك آرزوسنی اسعاف ایده‌من . بو اقتدارسزلق یوزندن بونون حقّ حاکمیتمز آیاقلرآلتنه آلینه‌رق مملکتمز داخلنده تأدیب وظیفه‌سی ایتالیان قوماندانه حواله اولونور . قوماندان (آرنونه — Arnone) معیتنده‌کی ۳ زرهلی ایله میدی‌یه گیده‌رك قورصانلرك فراریني منع ایتمك اوزره قرمه بر بلوك سلاح أندازله ۳ طوب ایندیرر ، ٤ فلکه ایله ده عربلره تعرّض ایدر . بو مصادمه‌ده ایتالیانلر غالب گلمش . بریسی آفریقالی ، ایکی نفرلری اولور وَقورصانلر فراره موفق اولورلر . بونك اوزرینه قوماندان ، قاچانلرك تسلیمی وَتلف اولان ایتالیانلر تضمیناتی اولمق اوزره میدی‌ی أهالیسندن ۱۵ بیك فرانق طویلانیلوب کندیسنه اعطا اولونمسنی طلب ایدر . حکومت فراریلرك دردستی ایچون قوماندانك ویردیگی مهلتی آز بولدیغی گبی تضمیناتی ویرمکدن‌ده استکاف ایدر . حکومتك بونون یو مسأله‌ده گوستردیگی اطاعت ذلیلانه‌دن جسارت آلان ، قوتلی بولوندیغی جهتله بر مسأله حدوثندن قورقیایان قوماندان هان میدی‌یی طوپه طوتار . حکومت تکلیف اولونان شرائطی قبوله مجبور اولور وَآتش کسیلیر . بو مقاولهٔ ابتدائیه اوزرینه « میدی‌ده طوپلان زامبوقلرك محوی ، ایتالیا تبعه‌سندن اولان قورصانلرك ایکی آی ظرفنده تسلیمی ، دولت عثمانیه تبعه‌سندن اولانلرك تأدیبی وأشیای مسروقه‌نك اعاده‌سی ایله متضرر وتلف اولانلره مقتضی تضمیناتك اعطاسی (وأکثریا بوگی مسائل متحدنه‌نك نهایتنده گورولدیگی گبی فصله اوله‌رق‌ده) ایتالیا بانده‌رسنی حامل زامبوقلرك سرحدسطحه سیر وسفرینه مساعده اولونمسی » حکومت عثمانیه ایله ایتالیا آراسنده منعقد بر اتلافنامه ایله تعیین اولونور

EK-19: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 19.sayı.

برنجی سنه — ۱ شوال ۱۳۲۰ چهارشنبه ۳۱ کانون أوّل ۱۹۰۲ — نومرو — ۱۹

محل مراجعت :
جمعیتك وغزتهنك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
Paris, 4, Place Monge, 4.

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزتهنك امور اداریه‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

سنه‌لك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

مقالهٔ سیاسیه

شرق مسأله‌سنه دائر

— ۳ —

برنجی مقاله‌ده محافظهٔ حیات ، محافظهٔ جنس واستحصال سعادت قانونلریله حادثات اقتصادیه‌نك مناسبات وروابط قویه‌سنده بحث ایدلمشدی . مذکور اوچ قانونك نتیجهٔ طبیعیه‌لری « منازعه » در . سعادتك استحصالی ، جنسك دوامی ایچون حیاتك محافظه‌سی لازمدر . حیات ، نزاع ایله قائمدر . هر حیات ، دیگر حیاتلری بیتیرمکله آنجق دوام ایده‌بیلیور . ایشته بوه‌تنازع بقا » ، « جدال حیات » کبی مختلف صورتلرله لسانمزه گچن Struggle for life قانون عظیم طبیعیسیدر . حیات ، بر درجه یه قدر تأمین ایدلدکدن صوکرا ده بو تنازع دوام ایدر . بو سفر « منازعهٔ سعادت » در : ملل مختلفه ، بر ملت داخلنده‌کی صنوف متعدده ، حتی هر شخص بربریله سعادت ایچون نزاع وغوغا ایدرلر ...

مبسوطات سابقه‌دن مستبان اولورکه دول أجنبیه‌نك ممالك عثمانیه‌یی ضبط ایتمك آرزولری ، أقوام مختلفه‌نك دولت متبوعه‌لری علیهنده‌کی قیاملری ، حتی گنج عثمانلیلرك بر زماندنبری اصول ادارهٔ مستبده علیهنده‌کی اعتراضلری ، خلاصه بو تون « شرق مسأله‌سی » حیات وسعادت ایچون ایدیلن منازعه‌دن باشقه بر شی دگلدر .

اشبو « تنازع بقا » قانونندنده « اصطفا » قانون طبیعیسی نشأت ایدر . یعنی بو منازعه أثناسنده قویلر غالب ، ضعیفلر مغلوب اولور ؛ قویلر محافظهٔ حیات ایدر ، ضعیفلر محو اولور ، گیدر . بو یوك بر عالمك بوتون ذوی الحیاتده جاری‌اولدیغی دنیایه اعلان ایتدیگی شو قانون طبیعینك عالم سیاسته‌کی مرعیتی ، وطنداشلرندن مشهور بر سیاسی ، اوندن یاریم عصر قدر صوکرا تصدیق وبیان أیله دیگی ، حالا خاطر لرده‌در . أوت : قوی دولتلر گیتدکجه قوی ، ضعیفلر ایسه گیتدکجه ضعیف اولویور ؛ ضعیفلر محوه ، قویلر طرفندن یوتولمه یه محکومدر . بو محکومیتدن قورتولمق ایچون اکتساب قوّتدن باشقه چاره یوقدر . اخلاقیون ایسته دیگی قدر تقبیح ایتسین ، شو دنیای مادّیده شیمدی حکم سورن قوّتدر . حق قوّتکدر . قوّت حقدر !...

بناءً علیه هیأت محو اولمامق ، پارچه لانمامق قویلرطرفندن یوتولمامق ایسته رسه ، مطلق اکتساب قوّت ایتملیدر .

***

قوّت بر نوع دگلدر . اجتماعی ، اقتصادی ، علمی ، مادّی ... الخ گبی مختلف اسملرله بر چوق قسملره آیریله بیلیر . بونلرك أهمیتی مختلف الدرجاتدر ؛ فقط یکدیگرلرینك لازم وملزومی تشکیل ایدرلر : علم اولمایان یرده قوّهٔ اقتصادیه حصوله گلهمز . ثروت بولونمایان محلده علم ترقی ایده‌مز . علم وثروته مستند اولمایان قوای مادیه‌نك زمانمزده ایش گوره بیلمسی یك شبهه‌ایدر . بر هیأتك تشکیلات اجتماعیه‌سی آهنکدار بولونمادیغی‌ده نه ثروت ، نه قوای سائره کایفنی فیضدار اولامازلر .

هیأت اجتماعیهٔ عثمانیه‌یه گوز آتیلسه شو قوّتلرك یاجلهسی ناقص ، یا خود بوسبوتون مفقود در : جمعیت عثمانیه ، اعضاسی یکدیگریله بالامتزاج بر شکله تمثل ایتمش بر ملت دگل ، دنیجه ، لسانجه ، جنسیجه ، شکل اجتماعیجه مختلف ، بربرینه ایصیناماش ، آلیشمامش ، یابانجی ، حتی بر درجه یه قدر خصم متعدّد جماعتلردن متشکلدر . اجتماعی قوّتلرك أك مهملرندن بولونان نفوس وصحت عمومیه تناقص ایدییور . مدنیت دینلن حال ، ملل سائره‌یه نسبتله‌یك گریده قالمشدر . زراعت ، صناعت وتجارت ، بنه اونلره نسبتله هیچ یوق دینله‌جك درجه‌ده در . علم عمومیتله یك آز ایلریله‌مش اولدیغی گبی ، جماعتلرك هر برنده آیری آیری سویه‌لرده‌در . قوای مذکوره‌نك أك صاغلامی ، أك مکملی شبهه‌سز قوهٔ مادیه‌مزدر . لکن أولکیلرك أکیکلگی بونك‌ده درجه‌سنی ایندیریور .

***

شو قاراکلق لوحه گوسترییور ، که هیأت حاضرهٔ عثمانیه‌ده محافظهٔ حیات ایچون لازم قوّتلرك همان جمله‌سی یوق دینه‌جك قدر أکیکدر . بو حالده حیات اجتماعیهٔ عثمانیه‌نك دوامندن نومید اولهرق ، شرق مسأله‌سنك زیانمزه حاتمی یکله یوب اوطورمالیمی یز ؟ ... عثمانلی دولتی ایچون آرتق امید نجات یوقیدر ؟

بو دولتك حیاتی ، یك یوبوك تهلکه‌ده اولدیغی بیلمکله برابر ، باب نجاتك بو سبوتون مسدود اولدیغی ظننده دگلز . زیرا ، شرق مسأله‌سنك « خارجدن حلی » یعنی أجنبی دولتلرك عثمانلی اولکه‌سنی کندیلرینجون تقسیملری ، ماضیدن حاله تقرّب اولوندقجه آرالرنده‌کی رقابت شدیده‌دن دولایی ، مشکلات کسب ایتدیگنی تاریخ کوسترییور . لکن تقسیم یرینه تقسم قائم اولویور ، ممالك عثمانیه پارچه‌لانیور ، وهر پارچه‌سی یکی بر دولت وجوده گتیریبور : بوکا مؤرّخین وسیاسیون شرق مسأله‌سنك « داخلدن حلی » نامنی ویریورلر . أکر شرق مسأله‌سنك داخلدن حلی اوکنه گیلسه ، دولت عثمانیه‌نك حال حاضریله دگلسه بیله ، دهایك چوق بر غائب ایتمکسزین محافظه‌سی ، أبی تأمین ایدلش اولور ، صانیرز .

بو تقدیرده یالکز انحلاله ، تقسمه مانع اولونمش دگل ، أك مهم قوتسزلکلریزدن ضعف اجتماعیمزك بو یوك بر قسمی‌ده ازاله ایدیلهرك ، خارجه قارشی دخی قوّت قازانلش اولور .

داخلدن حلك اوکی آلیه بیلمك ایچون آیسه ، عثمانلی اولکه‌سنده اوطوران مختلف أقوام ، هیأت اجتماعیهٔ حاضره‌مزك دوام وبقاسنی آرزو ایتمه‌لیدر ؛ — یعنی أقوام مذکوره‌نك محافظهٔ حیات واستحصال سعادتلریجون عثمانلی دولتنك وجودی لازم اولمالیدر .

***

یوقاریده سویلنمشدی ، که تبعهٔ عثمانیه‌دن بعضلرینك قیاملرینه سوءادارهٔ حکومتدن وأجناس مختلفه آراسنده‌کی مفقودیت آهنکدن نشأت ایله حیات وسعادتلرینه مانع اولان احوال اقتصادیه باشلیجه سبب تشکیل ایدییوردی . أترك زوالی ایچون مؤترك ازاله‌سی لازمدر . سوء ادارهٔ حکومت قالقارسه وأجناس مختلفه آراسنده امتزاج وآهنك حصوله گلیرسه ، قیام وعصیانك أك مهم علتلری ازاله ایدلش اولور ؛ یعنی مجموع تبعه‌نك آرتق هیأت مجتمعه عثمانیه‌دن آیرلمالرنده منفعتلری قالماز . بوندن صوکرادر ، جمعیت عثمانیه‌نك اویله بر شکل وحال أخذ ایتمسی اقتضا ایدر ، که ممالك عثمانیه‌ده مسکون خلق ، هیأت مجتمعهٔ مذکوره‌نك حالیله محافظه‌سنده منفعتدار اولسون ؛ یعنی آیرلمقده یالکز فائده بولمامقله قالماسین ، زیان گورسون .

عین محلده یاشایان أقوامده یویله بر تبدّل حالك وقوعی ممکندر : بجارستانك ۱۸٤۸ وَ ۱۸٦۷ سنهٔ میلادیه‌لرنده‌کی احوالی بوکا بر مثال اولهبیلیر . أیلوم ممالك عثمانیه‌ده ساکن أهالینك‌ده همان جمله‌سی ، حیات وسعادتلریو تکفل ایتدیگی تقدیرده هیأت

مجتمعهٔ عثمانیه‌دن آیرلمقده زیان گوره جکدر • مثلا أرمنیلری آلهم : کندی باشلرینه مستقل بر جمعیت میدانه گتیردکلری تصوّر اولونسه — فی الحقیقه روسیانك وجودی بو تصوّری یاله محال قیلار — قاطیدر ، که اوکوجوك وَضعیف دولت شمال شرق وغربدن ، بلکه‌ده جنوبدن استیلا ایدجك روس قوّته قارشی محافظهٔ حیات وموجودیت ایده بلسین ؟ ••• حال حاضرده عموم ممالك عثمانیه‌نك امور تجاریه، مالیه ، صناعیه وزراعیه‌سنده، خلاصه یوتون اقتصادی ایشلرنده مهم بر موقع طوتان أرمنیلر ، آسیای عثمانینك طاغلق بر قسمنه محصور قالدقلری حالده شیمدیکی وسائط ثروت وسعادتی یوله بیله جکلرمیدر؟ ••• أجنی بر مملکتده ایدیله‌جك معاملات ایله کندی یوردنده ایدیله‌جك معاملاتك فرق وأهمیتی أبتهٔ أرمنیلرجه مجهول اولهماز • درین دوشونجه‌لی رومیلر آراسنده یونان استقلالنی روم منافعنه مضر گوردیگی ایچون فترت یونانیه أشخاص اولان ذوات آز دگلدر •

آرناوودلرك آیرلمقده‌کی ضرورلری‌ده أرمنیلر — ککندن گری قالماز : شرق وشمالدن اسلاو قوّتیله محصور قالهجق یو خلق ، یا تجدّد ایتمش بر عثمانلی مملکتنده حاکم ، یاخود ایتالیا ، آوسترپا دولتلرینك یری اداره‌سنده محکوم بر ملت اولمق شقیتندن برینی انتخابده مضطردر •

سوریه ، عربستان وَکردستانده‌کی أقوامك هیأت عثمانیه‌دن آیرلمقده‌کی ضرورلری یك آجیق اولمقله تفصیلندن وارگچیوزی •

شو محلیلمزدن کورولیور ، که بعض تبعه‌نك قیام وعصیانلرینی مؤدی احواله میدان ویرمه‌مکله اقسام ملکك ، بر درجه یه قدر ، اوکی آلیشمش اولور • زیرا ، هیأت عثمانیه‌یی تشکیل ایدن اقوام مختلفه شیمدیکی حال اجتماعیه‌سنده اوغرادقلری ضرری ، آیریلمرق اوغرایه جقلری ضرردن دها عظیم تصوّر ایتدکلرینجون در ، که حرکات عصیانیه‌ده بولونیورلر ؛ یوقسه حدّ ذاتنده تفرّق منفعتلرینی موجب دگلدر •

بو قیام وعصیانلره محل قالمامق ایچون ایسه ، احوال عمومیهٔ مملکتنك صلاحی لازمدر •

احوال مملکت کسب صلاح ایده‌جك اولورسه، بعض أهالیٔ عثمانیه‌نك قیاملرینه محل قالمادقدن باشقه ، مفقودیّت ویا نقصانلرینی بالاده ذکر أیله — دیگمز قوهٔ علیه ، اجتماعیه ، اقتصادیه وَمادّیه مزده وجوده گتیرلمش ، نقصان اولانلری اکمال ایدلمش اولور •

ایمدی احوال مملکتك صلاحی نصل ممکندر؟

***

احوال مملکتك صلاحی دیمك یالکز شکل اداره‌نك تبدّلی دیمك دگلدر ؛ یوتون جمعیت عثمانیه‌نك انقلابی دیمکدر • بو ایسه ، اعتراف ایده‌رز که ، یك مشکل وَاوزون برایشدر • بو انقلاب مملکتده عصرلردنبری متنوّع تأثیرلرله کوکلشمش، پرلشمش اولان عادات ، أفکار وحسیاتی ، خلاصه أهالینك عادتا حیاتلرینك شخصیتلرینك بر قسمنی تبدیل واصلاح دیمکدر • مع مافیه ، بوکاده مشکلکیله برابر غیر ممکن دینه‌مز • تاریخ ، مختلف زمان ومکانده وقوع بولان وَوقوع بولمقده اولان انقلابات منادیه مجموعی دگلمیدر ؟ بعض انقلابات ، آنی شدید بر بحران صورتنده اولور ؛ لکن بو حالده نتایج انقلابك جمعیت ایچون قازانمش اولدیغی شهه‌لیدر ••• با خصوص هیأت عثمانیه گی شکل اجتماعیسی یك قاریشیق ویکدیگرندن یك فرقلی أقسامدن مرکب برکلده وقوعه گلهجك بر تبدّل آنینك ، ایسته نله‌دك نتایج حصوله گتیرمسی بیله احتمال خارجنده‌در ، دینه‌مز • بو حالده جمعیت عثمانیه‌نك آنیر وَفقط أمین بر صورتده انقلابی آرزو اولونمالیدر •

بر هیأت اجتماعیه‌نك انقلابی ، او انقلابك لزومنی ادراك وَحصولنی آرزو ایدوب ، آرزوسنك موقع فعله جیقماسیچون بالذات هر صورتله سعی أیلهین ، قادینلی أرککلی أفراد هیأتك نزایدی وَحکومتك‌ده بولونمالیدر •

فی الواقع ، حکومت أفراد هیأتك بر قسمندن تشکل ایدر ؛ فقط ، بو قسمك اقتداری هر زمان ومکانده مقداریله نسبت قبول ایتمیه‌جك درجه‌ده زیاده اولدیغی مشهوددر • بو اقتدار حکومتك شکلنه ، جمعیتك احوالنه گوره‌ده تبدّل ایدر ؛ بعض حکومتلر واردر ، که مملکت داخلنده یك متعصر گورونن شیلری یاپارلر ، یایه بیلیرلر • اوزاقلره گیدلهدن تاریخ عثمانیدن بو نظریه‌یه قولایلقله مثاللر بولمق ممکندر • بناءً علیه ، عمومیتله حکومتلرك وَبالخاصه عثمانلی حکومتنك جمعیتك انقلابنه خدمتده وظیفه‌سی یك یوبوکدر • هیأت عثمانیه‌نك انقلابیجون هر فرده دوشن وظیفه‌نك میلیارلرجه مثلی حکومتك باشنه یوکلودر؟ هر وظیفه برمسئولیتی دعوت ایدر • وظیفه‌نك یوبوکلگی مسئولیتنك‌ده یوبوکلگنی موجب اولور • بو تکجوندر ، که جمعیت عثمانیه‌نك عدم انقلابنده ، اخلال وتقسنده ، مغلوبیت وتقسیمنده حکومتك مسئولیتی یك زیاده‌در •

لکن گرك أفراد أهالینك وَگرکسه حکومتك وظیفه‌لرینی ایفا ایتملری ایچون انقلابك لزومنی ادراك ایله حصولنی آرزو أیله‌ملری لازمدر • بو ادراك وآرزو ایسه آنجق علم ایله ممکندر • علم ، سعیسز اکتساب اولنهماز • بعد الاکتساب‌ده نتایجی سعیسز تطبیق واجرا قابل‌مازدر •

خلاصه ، هیأت مجتمعهٔ عثمانیه‌نك بالانقلاب بقای وجودی ، أفرادینك سعی وعمله وابسته‌در • لا •

مقالات مخصوصه

غازی عثمان پاشا

« غولوا » عنوانه‌سی صوك نسخه‌لرندن برنده بوثر جنرالرندن ، بو جنرالرك محیر العقول فدا کارلقلرندن ، بوثرلرك صوك محاربه‌ده گوستردکلری مثالنك تاریخ جهاندمثلی اولمادیغندن، بونلره پیشوا اولان رجال ومحاربینك اسملرینك اصلا اونودولمایه جغندن بحثله وَ

فدا کارك قالیر أذکاری هردم قلب ملتده

حکمنه اشارتله دییورکه :

« وقتیله ملتداشلری آراسنده بر آدم یك بویوك شان وظفر قازانمشیدی • غیرت ممدوحه صاحبی بر آدمدی ، غازی عثمان پاشادیه اولونوردی، تورکیا — روسیا محاربه‌سنك دوامنجه یلونه مدافعی اولمش وَ ، بر حالده که ، هرکمی بیله جهان طرفندن آلقیشلانمشیدی • آغیر ، صامت ، فقط غایت فعال ، مهم وَعالی وظیفه‌لرله محاط اولهرق ، شخصی وَحرکاتی حقنده کیمسه‌نك محاکمه‌سنی نظر اعتباره آلمازدی ، یالکز کندی وظیفه‌سی وَ ایشیله مشغول اولوردی • بش آی مُتمادیاً روسلری استحکاماتی آرقه‌سنده موفقیتسزلکلرله بکله‌تدی • بو استحکاماتك بیقیلدیغی گون یوتون جهان اونی اردوسنك بر متکاسی حالنده ، آیاقده گوردی • برازوقت صوکرا آرتق اسمی طنین أنداز اولماز اولدی • نه اولمشیدی؟ شهه‌سز ، موت بوحاربی‌ده یمش ، مغلوب ایتمش ایدی. صوك گونلرنده سلطانك مضحك بر مأموریتیله سرای مطبخلرینك قاپولری أشیگنده بولونیوردی •

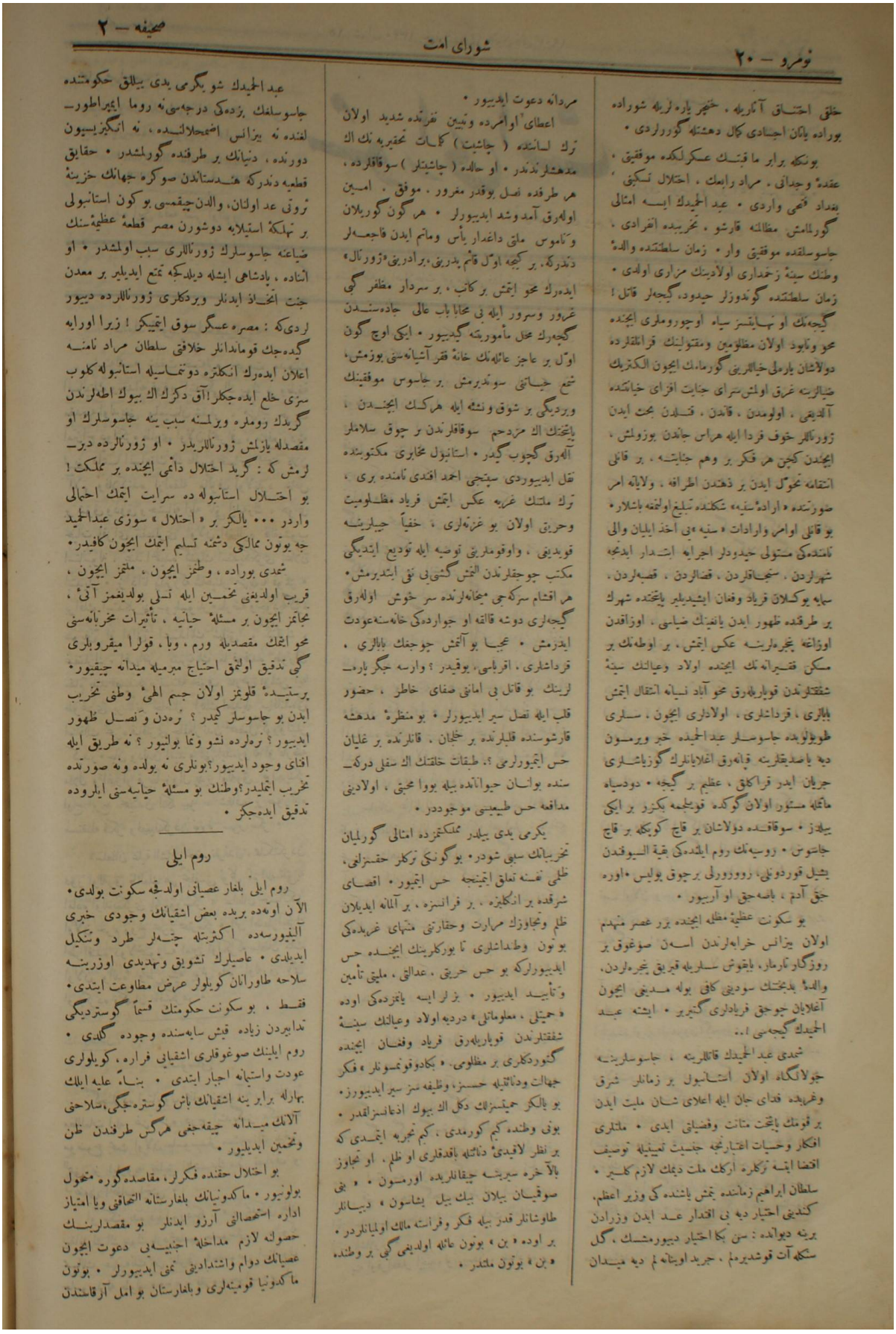
« عجبا شرق سرایلری کوشه‌لرنده حیات ساعیه‌یی کیمرن حرکتسزلك ، مسکینلك ، اخلاقی افساد وَروحی کونوروم ایدن أفعال ونیات بدخواهانه بو آدمه‌ده اوغرادیمی ؟ بر انسانی هرفنالغه سوق ایدن بو شرق خسته‌لغی بوآدمه‌ده سرایت ایتدیمی ؟ بن بونلری بیلك ایسته‌م ؛ بو آدمك منفسد اولمش اختیارلغنده بزم نظریمزده بیله اونی ظفری تقدیس ایتدیرر ! پادشاهك یمکلرینی قبل التناول طاتمق وزهرلی اولوب اولمادقلرینی آکلامق وظیفهٔ مخصیه‌سنده بیله نظریمزده بو آدم یلونه مدافعیدر !••••

بزشوسطرلری گوزلریمز دولمقسزین اوقویه‌مادق • ذاتاً عینی کونلرك غزته‌لرنده رومانیا قرالی شارل ایله پرنس فردیناندك یلونه معرکه‌سنی یکیدن تماشالرینه دائر اولان تفصیلات گوزلریمزه شراره باش أسف وتأثر اولمش ایدی • بزبو تأثراتی بعض مطالعات ایله مزج ایتمك ایسته‌رز •

عثمان پاشا مرحوم ، عبد الحمید دوریندك أك شایان دقت بر مثال عبرتیدر • شان وشرف ، ظفر واقبال گی ماهیات فلسفه‌لری متنازعٌ فیه اولان احتراصات وحالات حقنده عثمان پاشانك حیاتندن بز برحوق عبرتلر آله بیلیرز • عبد الحمیدك وطن وملت حقنده‌کی نیاتی‌ده بو آدم حقنده‌کی معاملاتیله برقات‌دها آکلامق آسانمر •

روسیا محاربه‌سنك خاتمه وَنتیجه‌سی بو ملتسه عثمان پاشانك یلونه‌ده‌کی فدا کارلغی حقیله تقدیر ایتدیرمکه مانع ظن اولونورکن ملت بو محاربه‌ده عثمان پاشا بوزندن بر مظفریت مادیه‌یه نائل اولمش یعنی اونك غیرتیله روم ایلی‌نی غائب ایتمه‌مش قدر عثمان پاشایی آلقیشلامشیدی • عثمان پاشانك أسارتدن عودتی ، روسیا اردولرینك استانبوله هرکمی بادره‌سنی اونوتدوره جق قدر مؤثر اولمشیدی •

EK-20: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 20.sayı.

صحیفه — ۲ شورای امت نومرو — ۲۰

خلق احتساق آثاریله ، خیر یاره لریله شوراده بوراده یاپان اجتماعی کال دهشتله گورولردی .

بونکله برابر ما قتنك عسکرلکده موفقیتی ، عقدهٔ وجدانی ، مراد رابعك ، احتلال تسکینی ، بغداد فتحی واردی . عبد الحمیدك ایسه امثالی گورولمامش مظالمله قارشو ، تخریبده انفرادی ، جاسوسلقده موفقیتی وار . زمان سلطنتده والدهٔ وطنك سینهٔ زخمداری اولادینك مزاری اولدی . زمان سلطنتده گوندوزلر حیدوده ، گیجه‌لر قاتل ! گیجه‌لك او نهایتسز سیاه اوجورومارینی ایجنده محو و نابود اولان مظلومین و مقتولینك قرانلقلرده دولاشان یارملی خیالاتریی گورمامك ایچون الکتریك ضیالرینه غرق اولمش سرای جنایت افزای خیانتده آلدیغی ، اولومدن ، قاچدن ، قیلدن بحث ایدن زورنالر خوف فردا ایله هراس جاندن بوزولمش ، ایچندن کچن هر فکر بر وهم جنایته ، بر قاتلی انتقامه تحوّل ایدن بر ذهندن اطرافه ، ولایاته امر صورتنده « ارادهٔ سنیه » شکلنده تبلیغ اولنمه باشلار . بو قاتلی اوامر و ارادات « سنیه » یی اخذ ایلیان والی نامنده‌کی مستولی حیدودلر اجرایه ابتدار ایدنجه شهرلردن ، سنجاقلردن ، قضالردن ، قصبه‌لردن ، سایه یوکسلان فریاد وفغان ایشیدیلیر پایتخته شهرك بر طرفنده ظهور ایدن یانغینك ضیاسی ، اوزاقدن اوزانه پنجره‌لرینه عکس ایتمش ، بر اوطه‌نك بر مسکن فقیرانه‌نك ایچنده اولاد وعیالنك سینهٔ شفقتلرندن قوپاریلهرق محو آباد نسیانه انتقال ایتمش بابالری ، قردشلری ، اولادلری ایچون ، سلری طوپلویوبده جاسوسلر عبد الحمیده خبر ویرمسون دیه یاصدیقلرینه قیامرق اغلایانلرك گوزیاشلری جریان ایدر قراکلق ، عظیم بر گیجه . دودسیاه مائله مستور اولان گوکده قویولجه یکزر بر ایکی یلدز . سوقاقده دولاشان بر قاچ کوپکله بر قاچ جاسوس . زوسیه‌نك روم ایلندهکی بقیهٔ السیوفندن پشیل قوردونلی ، زووزورلی برجوق پولیس ، اوره جق آدم ، باصه‌جق او آرابیور .

بو سکونت عظیمهٔ مظلمه ایچنده بر عصر متهدم اولان بزانس خرابه‌لرندن اسه‌ن صوغوق بر روزگار تارمار ، یاقوش سلریله قیریق پنجره‌لردن ، والدهٔ بدبختك سودیی کافی بوله مدیغی ایچون آغلایان جوجق فریادلری گتیریر . ایشته عبد الحمیدك گیجه‌سی !..

شمدی عبد الحمیدك قاتلرینه ، جاسوسلرینه جولانگاه اولان استانبول بر زمانلر شرق وغربده فدای جان ایله اعلای شان ملیت ایدن بر قومك پایتخت متانت وفضیلتی ایدی . ملتلری افکار وحسیات اعتبارنجه جنسیت تمییله توصیف اقتضا ایتمه ترکلره ارکك ملت دیمك لازم کلیر . سلطان ابراهیم زمانندهٔ یتمش پاشنده کی وزیر اعظم ، کندیسی اختیار دیه بی اقتدار عد ایدن وزرادن برینه دیوانده : سن یکا اختیار دیبورمشسك ، گل سکله آت قوشدیرهلم ، جرید اویناهم دیه میدان مردانه دعوت ایدیبور .

اعطای اوامر ده وتدین تفرنده شدید اولان ترك لسانده (جاسیت) کلمات تحقیریه‌نك اك مدهشلرندندر . او حالده (جاسیتلر) سوقاقلرده ، هر طرفده فصل یوقدر مغرور ، موفق ، امین اولهرق آمد وشد ایدیبورلر . هر گون گوریلان وناموس ملتی داغدار یأس ومأتم ایدن فاجعه‌لر دندرکه . بر گیجه اوّل قاتم پدریی ، برادریی « زورنال » ایدهرك محو ایتمش بر کاتب ، بر سردار مظفر گی غرور وسرور ایله بی محابا باب عالی جاده‌سندن گیجه‌رك محل مأموریته گیدیبور . ایکی اوچ گون اوّل بر عاجز عائله‌نك خانهٔ فقر آشیانه‌سنی یوزمش ، شمع حیاتی سوندیرمش بر جاسوس موفقیتنك وبردیگی بر شوق ونشه ایله هرکك ایچندن ، یاپتیغك اك مزدحم سوقاقلرندن بر جوق سلاملر آلهرق گچوب گیدر . استانبول مخابری مکتوبنده نقل ایدیبوردی سیتجی احمد افندی نامنده بری ، ترك ملتك غریبه عکس ایتمش فریاد مظلومیت وحریتی اولان بو غزته‌لری ، خفیاً حیدرپنه قویدیغی ، واوقومارینی توصیه ایله تودیع ایتدیکی مکتب جوجقلرندن التمش گتمیی نفی ایتدیرمش . هر اقشام سرکه‌جی میخانه‌لرنده سر خوش اولهرق گیجه‌لری دوشه قالقه او جوارده‌کی خانه‌سنه عودت ایدرمش . عجبا بو آلتمش جوجقك بابالری ، قردشلری ، اقربالری ، بوقیدر ؟ وارسه جگر پاره‌لرینك بو قاتل بی امانی صفای خاطر ، حضور قلب ایله فصل سیر ایدیبورلر ؟ بو منظرهٔ مدهشه قارشوسنده قلبلرنده بر خنجلان ، قانلرنده بر غلیان حس ایتمیورلرمی ؟ . طبقات خلقتك اك سفلی درکه‌سنده بولنان حیوانده بیله بووا محبتی ، اولادینی مدافعه حس طبیعیسی موجوددر .

یکرمی یدی ییلدر مملکتمزده امثالی گورلمیان تخریباتك سببی شودر . بو گونکی ترکلر حقسزلغی ، ظلمی نفسنه تعلق ایتمینجه حس ایتمیور . اقصای شرقده بر انگلیزه ، بر فرانسزه ، بر آلمانه ایدیلان ظلم وتجاوزك مهارت وحقارتنی منهای غیرتده‌کی بو تون وطنداشلری تا بورکلرینك ایچنده حس ایدیبورلرکه بو حس حریتی ، عدالتی ، ملیتی تأمین وتأیید ایدیبور . بز لر ایسه یاپتزده‌کی اوده « حیتلی ، معلوماتلی » دردیه اولاد وعیالنك سینهٔ شفقتلرندن قوپاریلهرق فریاد وفغان ایچنده گتوردکلری بر مظلومی ، « بکادوقونمسونلر » فکر جهالت ودنائتیله حسسز ، وظیفه سز سیر ایدیبورز . بو بالکز همیتسزلك دکل اك بیوك اذعانسزلقدر . بوتی وطنده کیم کورمدی ، کیم تجربه ایتمدی که بر نظر لاقیدیّ دنائتله باقدقلری او ظلم ، او تجاوز بالآخره سیرینه جیقانلریده اورمسون . « بی صوقیمیان بیلان بیك بیل یشاسون » دیمیانلر طاوشانلر قدر بیله فکر وفراسته مالك اولمیانلردر . بر اوده « بن » یوتون عائله اولدیغی گبی بر وطنده « بن » یوتون ملتدر .

عبد الحمیدك شو یگرمی یدی ییلق حکومتنده جاسوسلغك بزده‌کی درجه‌سی نه روما ایمپراطورلغنده نه بیزانس اضمحلالنده ، نه انگیزیسیون دورنده ، دنیانك بر طرفنده گورلمشدر . حقایق قطعیه دندرکه هنوزدستاندن صوکره جهانك خزینهٔ ثروتی عد اولنان ، والدن چیقمسی بو کون استانبولی بر تهلکهٔ استیلایه دوشورن مصر قطعهٔ عظیمهٔ سنك ضیاعنه جاسوسلرك زورنالری سبب اولمشدر . او اثناده ، پادشاهی ایشله دیلدیکجه تمتع ایدیلیر بر معدن جنت اتخاذ ایدنلر ویردکلری زورنالرده دیبور لردیکه : مصره عسکر سوق ایتمیکز ! زیرا اورایه گیدهجك قوماندانلر خلافتی سلطان مراد نامنه اعلان ایدهرك انکلتره دونمالیله استانبوله کلوب سزی خلع ایده‌جکلر ! آق دکزك اك بیوك اطه‌لرندن گریدك روملره ویرلمسنه سبب ینه جاسوسلرك او مقصدله یازلمش زورناللریدر . او زورنالرده دیرلرمش که : گریدك احتلال دائمی ایچنده بر مملکت ! بو احتلال استانبوله ده سرایت ایتمك احتمالی واردر ... یالکز بر « احتلال » سوزی عبد الحمیدجه یوتون ممالکی دشمنه تسلیم ایتمك ایچون کافیدر .

شمدی بوراده ، وطنز ایچون ، ملتز ایچون ، قریب اولدیغی تخمین ایله تسلی بولدیغمز آنیٔ ، مجاتمز ایچون بر مسئلهٔ حیاتیه ، تأثیرات مخربانه‌سنی محو ایتمك مقصدیله ورم ، وبا ، قولرا میقروبلری گبی تدقیق اولنمق احتیاج مبرمیله میدانه چیقیور . پرستیدهٔ قلوبمز اولان جسم الهیّ وطنی تخریب ایدن بو جاسوسلر کیدر ؟ نره‌دن ونصل ظهور ایدیبور ؟ نره‌لرده نشو ونما بولنیور ؟ نه طریق ایله افنای وجود ایدیبور ؟ بونلری نه یولده ونه صورتده تخریب ایتمیدر ؟ وطنك بو مسئلهٔ حیاتیه‌سنی ایلروده تدقیق ایده‌جکز .

روم ایلی

روم ایلی بلغار عصیانی اولدقجه سکونت بولدی . الآن اوتده بریده بعض اشقیانك وجودی خبری آلینیورسه‌ده اکثریتله جنه‌لر طرد وتنکیل ایدیلدی . عاصیلرك تشویق وتهدیدی اوزرینه سلاحه طاوراتان کویلولر عرض مطاوعت ایتدی . فقط ، بو سکونت حکومتك قسماً گوستردیگی تدابیردن زیاده فیض سایه‌سنده وجوده گلدی . روم ایلینك صوغوقلری اشقیایی فراره ، کویلولری عودت واستیناسه اجبار ایتدی . بناءً علیه ایلك بهارله برابر ینه اشقیانك باش گوسترمه‌جگی ، سلاحی آلانك میدانه چیقه‌جغی هرکس طرفندن ظن وتخمین ایدیلیور .

بو احتلال حقنده فکرلر ، مقاصده گوره متحول بولنیور . ماکدونیانك بلغارستانه التحاقی ویا امتیاز اداره اشخصالنی آرزو ایدنلر بو مقصدلرینك حصولنه لازم مداخلهٔ اجنبیه‌یی دعوت ایچون عصیانك دوام واشتدادینی تمنی ایدیبورلر . بوتون ماکدونیا قومیته‌لری وبلغارستان بو امل آرقاسندن

قوشدقلری کبی اوروپانك مداخله‌سندن گندیلری ایچون بر فائده تصور ایدنلر ، مثلا ارمنیلرده بو فکرده بولونیور • فقط احوال حاضره‌یی محافظه ایتمك ایسته‌ینلر بونلرك عکسی اولهرق ، اوروپانك مداخله‌سنی موجب اولهجق اختلالك عدم دوامنی ارزو ایدیورلر وبو خصوصده لازم عدایتدکلری اصلاحاتك اجراسنی اونه‌دنبری ، باب عالی‌یه توصیه واخطاردن کیری قالمیورلر • بو نصایح جدیه وخیر خواهانه‌دن بری اولان قونت « غولوخوفسکی »نك لطافتی « شورای امت » التجی نومرولی نسخه‌سنده قارئلرینه بیلدیرمش وایجاب ایدن اخطارات وطنپرورانه ده‌بولونمشدی • فقط حکومت اصلاحاته متعلق هر مسئله‌ده گوستردیکی عطالتی ، قرارسزلغی بونده‌ده ابراز ایتدی • اصلاحاتی تأخیر ایتدکجه ایتدی • بو حرکتی ایله باشمزه بویوك فلاکتلر کتیرمسی محتملدی • چونکه اصلاحاتك تأخرندن ، وبلغار اشقیاسنك بعض اجراآتندن جسارت آلان دشمنلریمز همان مداخلهٔ اجنبیه ایسته‌مکه باشلادیلر • عزتلو بر فکری نشر واشاعه ایتدیکی اثناده بلغارستان حکومتی‌ده رسماً ، برلین معاهده‌سنك تمامیٔ تطبیقی ایچون بین الملل بر قونفرانس عقدینی دول معظمه‌یه تکلیف ایله‌دی • بویله بر قونفرانسك انعقادی حالنده تکمیل مسائل سیاسیهٔ معلقه‌نك ، ارمنی ، روم ایلیٔ شرقی ، بوسنه ، کرید ... الخ ایشلرینك بلکه بوتون شرق مسئله‌سنك میدانه چیقمسی ممکن ایدی • فقط برکت ویرسین روم ایلیده حال حاضرك محافظه‌سنی ، بلغارستانك عدم توسعنی ایسته‌ین اوستریا ایله ، شرق مسئله‌سنه اوروپانك مداخله‌سنی سومه‌ین ، ارمنی حاکمیتك وجودینی منفعتنه مغایر بولان روسیه بو قونفرانسی رد ایتدیلر • باب عالی ، بو فرصتدن استفاده ایله اصلاحاتی تعجیل ایتمه‌لی دکلیدی ؟ خایر ، ایتمه‌دی • حرکت کوته بینانه‌سیله بر مداخلهٔ دیپلوماتیقیه‌یه دهاسبب اولدی • دول معظمه سفیرلری ، سلاملقدن صوکره « شایان بویورولان مساعدهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی اوزرینه حضور شوکتموفور حضرت تاجداریده شرف منوله نائل اولهرق » اصلاحات اجراسی ایچون ظل الله فی العالمی اجبار ایتدیلر • کندی منفعتی تقدیر ایده‌مه‌ین حکومت بو صورتله مجبوراً ۲۰ تشرین ثانی ۳۱۸ اصلاحات نظامنامه‌سنی اعلان ایتدی •

مقررات حکومتده‌کی مشکوکیت ومشوشیته ، اجراآت اداره‌ده کی عطالت ورخاوته دلالت ایدن محررات رسمیهٔ عثمانیه طرزنده غایت قاریشیق وغیر قطعی یازیلان بو نظامنامه‌ده باشلیجه « شعبات اداره‌ده مصالحك ، محاکمده عدالتك انتظام تام ایله جریانی وکلوازم امن واسایشك ادامه‌سی تأمین ایدیله‌جکی ومعارف عمومیه ایله معموریت ملکیه‌نك ، نشر وتربیدینه » جالیشیله‌جغی وعد وبیان اولونیور • نظامنامه‌نك تفرعاتی تدقیق ایدیلرسه محتوی اولدوغی موادده بر طاقته حکومتك کوچ رعایت ایده‌جکی مثلا (مستقیم والیلر انتخابی ایله نفوذ واقتدارلرینك توسیعی ، مغایر استفامت حرکته جرأت ایدنلرك تأدیبی ، محکمه‌لرك مداخله‌دن مصون اولهلری وعدی کبی) ودیگر بر قسمنده‌ده هدف اصلیه موافق اولدیغی (مخلط مکتبلرك یالکز اعدادیلره حصری کبی) وهیأت عمومیه‌سیله ناقص وکمحدود اولدوغی کورولیورسه‌ده مقصد نشری دوشونولهرك شایان قبول عد اولنه‌بیلیر • فی الحقیقه بو نظامنامه روم ایلی‌یی محافظه‌مزه کافل اولمقدن زیاده عاصی بلغارلری جزئی ممنون ایدرك بو گونکی احتلالك اوکی آلمق ایچون نشر ایدیلشدیر • روم ایلی بی قطعیاً ممالك عثمانیه‌یه ربط ایچون یکانه چاره هر نقطه‌سنده اسلام عنصریتی ، عثمانلی لسانی تزیید ایله اکثریت تشکیله چالیشمقدر • بو نتیجه قولایجه‌حق استحصال اولنه‌مز • بر چوق زمان وپارایه ، تدقیقات عمیقه اوزرینه قبول ایدیلن بربلانك تطبیقنه ، وبالخاصه ثبات ومتانت ایله تطبیق ایده‌جك ایی بر حکومتك وجودینه وابسته‌در • باخصوص اختلال اثناسنده تطبیقی غیر قابل ومضردر • بناءً علیه بو نشر اولنان نظامنامه‌دن مقصد بلغار تعه‌ی اولدیغه حالدن ممنون ایدرك اختلالك اوکنی آلمقدر • فکربمزجه بلغارلرك راحتسزلغی باشلیجه اداره‌نك انتظامسزلغندن ، عدالتسزلکندن ، ثانیاً احوال اقتصادیه‌لرینك فنالغندن یعنی فقیر بولوندقلرندن ناشئاً یا قیلرنده بولنان اسلاو مملکتلرندن کلن ، خواجه‌لر واسطه‌سیله اهالی اراسنه نشر ایدیلن فکر ملیتدندر • بناءً علیه حکومت اختلالی منع وتأخیر ایچون بالخاصه بونلری رفع ومنعه اوغراشملیدر • عجبا نشر اولنان بو نظامنامه بونی استحصاله کافیمیدر ؟ نقایصندن صرف نظر مکمل بیله اولسه استحصال مقصده کافی کله جکنی ، ایلك بهارده وقوعی محتمل اختلالك اوکنی آله بیله‌جکنی اصلا امید ایتمیز • فقط بونکله برابر مواعید مذکوره‌نك نقطه‌سنه نقطه‌سنه اجراسنی ، هم ده طنطنه وتدبدبه ایله بالخصوص کمال سرعت ایله اجرا اولونمسنی عن صمیم القلب تمنی وحکومت حاضره‌یه توصیه ایدرز •

چونکه بونك تطبیقنه باشلانمسی اختلالجیلری تسکین ایده‌مزسه‌ده اختلالجیلرك قوهٔ عسکریه ایله تأدیبی زمانده وقوعی ملحوظ مداخلات اجنبیه‌نك احتمال وقوعنی تنقیص وبوده اولمازسه بیله مدافعهٔ حقوق دولته واسطه وحکومت عثمانیه‌نك دائما یلان سویله‌مك حقنده‌کی شهرتنی ازالیه خادم اولورکه بوده استقبالمز ایچون بویوك بر فائده‌در •

د •

صربیه

قرال وقرالیچه نك ایواد یایه معظم سیاحتلرینك تأخری صربستانده اولدیقه مهم تحولات سیاسیه یه باعث اولدی •

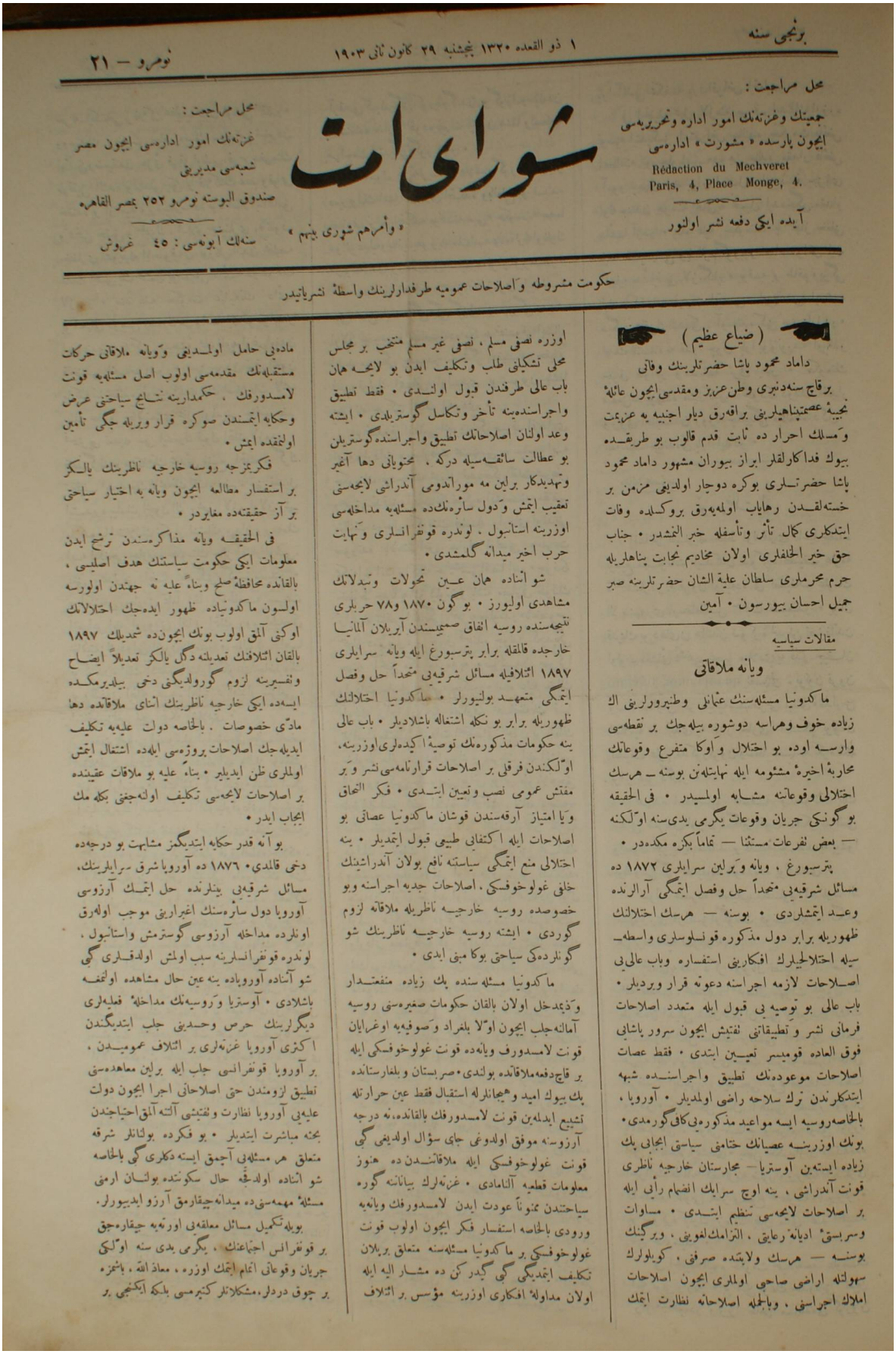
چار طرفندن قبول اولونمق شرفندن محرومیتی قرالك شخصی‌یه قدر تعقیب ایتدیکی مشروطی پولتیقه‌یی ترك ایدرك باباسی میلانك طرز سیاستله میل ایتمسی ایجاب ایتدی •

بو عظیم تحولك سببی برچوق زمانلدنبری وعد اولونمان بو زیارتك صربستان خاندان قرالیسی ایچون بك مهم اولمسندن نشأت ایتمشدر • قرال الکساندر ، بابا سنك آرزو واراده‌سنه رغماً والده‌سنك مصاحبه‌لرندن (دراغا)یی تحت ازدواجنه آلمشدی • میل عاشقانه‌سنه تبعاً کندیسندن سناً بویوك ، مرتبه‌جه بك کوچوك بولطول قادین ایله ازدواجی بوتون خاندانی دشمنلرینه وسیلهٔ تعرض اولدی • صربستان داخلنده‌کی خصمانه‌سی صربلرك (اوبره نوویچ)لره اولان محبتی سلب وازاله یه چالیشدقلری کبی تحت حق قعود ادعا ایدن (قارا جورجویچ) لرده بوشبوتون تحریکاته باشلادیلر •

قرال تختنی تهلکه‌یه القا ایدن بو مهلك حالدن طبیعی اولهرق فوقنده‌دی • بو مخاطراتی دفع ایتمك ، تبعه‌سنك محبت زائله‌سنی جلب واعاده الملك ایچون بر واسطه دوشندی • بو واسطه بوتون ضرب عوامك دائما منجی ، محبی ، محب عد ایتدکلری چاره بو ازدواجی تصویب ایتدیرتمك ایدی • بناء علیه قرال وقرالیچه بوتی استحصاله چالیشدیلر • وبوسببدن صربستان غایت آشکار بر صورتده روس سیاسته یاقلاشدی • روسیه‌ده ، صربلری تماماً کندیه جلب وربط ایچون بو آرزویه موافقت ایتدی • چار ، بولغار پرنسی بوزلیس حقنده اولدوغی کی حامله لکی شیوع بولان (دراغا)نك چوجوغنه وانتیز مالسی اولمله راضی اولدی • فقط نه چاره ، که بر آز سکره بو امید بوشه چیقدی قرالیچه نك حامله لکی برخسته لقدن عبارت بولندوغی آکلاشیلدی • اوبرنك تاج وتختلرینی تأیید وتحکیم ایده‌جك برولی عهده مالك اولق امید وانتظاری بو صورتله زائل اولمغیه ، قرال وقرالیچه ازدواجلرینی چاره تصویب ایتدرمك ایچون باشقه بر طریق بولدیلر • چاری زیارته گیتمکی دوشوندیلر • چارطرفندن دعوت اولنه‌رق زیارته گیتمك عالم نظرنده چارك بو ازدواجه موافقتنی اظهار وانبات ایده جکدی • آرتق قرالك اهالیسی نظرنده اعتبار قزانمسی ، متزلزل شرف وحیثیتنك اعادهسی ، سلطنتك تأیدی بوکا محول بولیوردی بناءً علیه بلغراد فوتغی بو دعوته درت کوزله منتظر ایدی • فقط عکسیمك اولهجق ، که برقاچ کره‌لر اعلان ایدیلن ، محل وزمانی تقریباً یقین اولنان بو زیارت دائما پترسبورغ سرایی طرفندن تأخیر اولدی • اك نهایت چار وچاریچه نك یالطه یه سیاحتلرینه تعلیق ایدیلدی • بو دفعه سیاحت کب قطعیت ایتش عد اولونیوردی • قرال وقرالیچه پی کوتوره جك واپور اصمارلانمش ، هر دورلو مراسم تعیین ایدیلش خلاصه سیاحت تمامیله حاضر لانمشدی • بو اثناده صربستانك پترسبورغ سفیرندن بر تلغراف آلندی : سفیر ، بنه دعوتك تأخر ایتدیکنی وعین زمانده زیارتك وقوعی احتمالده تهلکه‌یه دوشدیکنی بیلدیریوردی • چاریچه ایله برغمان دوشمك قرالیچه دراغانی قبوله تنزل ایتمه ذکری اکلاشیلمشدی • بو تلغراف اوستنه بلغراد فوتغی آت اوست اولدی • شرفنه ، حیثیتنه منفعتنه ایتدیریلن بوضربه قرالی بك زیاده متأثر ایتدی • روسلره اولان میل وتوجهی بردنبره زائل اولدی ، آرتق اوستریا سیاستنه طرفدار اولهجغی حرکاتیله اظهار ایتدی • قرالك غایت طبیعی اولان بو تأثر وقراری قاریشیسنده ، روس سیاستی طرفداری رادیقال (ووینچ) قابینه‌سی استعفایه مجبور قالدی • وقرال ترق پروردلردن مرکب بر هیأت نظار تشکیل ایتمك ایسته‌دی •

سقوط بجناده (صربستان مجلس مبعوثانی) اساساً محافظه‌کار ، ترقیپرور ، حریتپرور ، (رادیقال) فرق سیاسیه‌سی موجود ایسه‌ده اصل یکدیکرینك ضدی ایکی سیاست تعقیب اولونور • بویوك مأمورین ، ضابطان واکثری یاقرالر خلاصه عموماً بوکسك طبقه مرکزیت اداره‌یی تأسیس ، اردوی تنظیم یول وشمندوفر کی آثار عمرانی تزیید ، مملکتك احوال اقتصادیه سنی ترفیع ایتمك ایستر • آرزو ایتدکلری بوتکملاتی استحصال ایچون استقراضه ، بوجهله ممالك متحدهٔ غربیه یه ، والخاصه اساساً زراعی بر مملکت اولان صربستان محصولاتی اخراج ایچون اوستریایه محتاجدرلر • بناء علیه اکثریا محافظه‌کار وترقیپرور فرقه‌سنه منسوب بو سیاست طرفداری

EK-21: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 21.sayı.

برنجی سنه — ۱ ذو القعده ۱۳۲۰ پنجشنبه ۲۹ کانون ثانی ۱۹۰۳ — نومرو — ۲۱

محل مراجعت :
جمعیتك وغزتهنك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
Paris, 4, Place Monge, 4.

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزتهنك امور اداره‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

سنه‌لك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

(ضیاع عظیم)

داماد محمود پاشا حضرتلرینك وفاتی

برقاچ سنه‌دنبری وطن عزیز ومقدسی ایچون عائلهٔ نجیبهٔ عصمتپناهیلرینی براقه‌رق دیار اجنبیه یه عزیمت وَمسلك احرار ده ثابت قدم قالوب بو طریقده بیوك فداکارلقلر ابراز بیوران مشهور داماد محمود پاشا حضرتلری بوکره دوچار اولدیغی مزمن بر خسته‌لقدن رهایاب اولمه‌یه‌رق بروکسلده وفات ایتدکلری کمال تأثر وتأسفله خبر النمشدر • جناب حق خیر الخلفلری اولان مخادیم نجابت پناهلریله حرم محترملری سلطان علیة الشان حضرتلرینه صبر جمیل احسان بیورسون • آمین

مقالات سیاسیه

ویانه ملاقاتی

ماکدونیا مسئله‌سنك عثمانلی وطنپرورلرینی اك زیاده خوف وهراسه دوشوره بیله‌جك بر نقطه‌سی وارسه اوده بو اختلال وَاوکا متفرع وقوعاتك محاربهٔ اخیرهٔ مشئومه ایله نهایتله‌ن بوسنه ــ هرسك اختلالی وقوعاتنه مشابه اولمسیدر • فی الحقیقه بوگونکی جریان وقوعات یگرمی یدی‌سنه اوّلکنه — بعض نقرعات مستثنا — تماماً بکزه‌مکده‌در •

پترسبورغ ، ویانه وبَرلین سرایلری ۱۸۷۲ ده مسائل شرقیه‌یی متحداً حل وفصل ایتمگی آرالرنده وعد ایتمشلردی • بوسنه — هرسك اختلالنك ظهوریله برابر دول مذکوره قونسولاری واسطه‌سیله احتلالجیلرك افکاریني استفساره وباب عالیی اصلاحات لازمه اجراسنه دعوته قرار ویردیلر • باب عالی بو توصیه یی قبول ایله متعدد اصلاحات فرمانی نشر وتطبیقاتنی تفتیش ایچون سرور پاشایی فوق العاده قومیسر تعیین ایتدی • فقط عصات اصلاحات موعوده‌نك تطبیق واجراسنده شبهه ایتدکلرندن ترك سلاحه راضی اولمدیلر • آوروپا ، بالخاصه روسیه ایسه مواعید مذکوره‌یی کافی گورمدی • بونك اوزرینه عصیانك ختامنی سیاسی ایجابی بك زیاده ایسته‌ین آوسترپا — مجارستان خارجیه ناظری قونت آندراشی ، ینه اوج سرایك انضمام رأیی ایله بر اصلاحات لایحه‌سی تنظیم ایتدی • مساوات وسربستی ادیانهٔ رعایق ، التزامك لغویی ، ویرگیك یوسنه — هرسك ولایتده صرفی ، کویلولرك سهولتله اراضی صاحبی اولمری ایچون اصلاحات املاك اجراسی ، وبالجمله اصلاحاته نظارت ایتمك اوزره نصفی مسلم ، نصفی غیر مسلم منتخب بر مجلس محلی تشکیلی طلب وتکلیف ایدن بو لایحه‌ده هان باب عالی طرفندن قبول اولندی • فقط تطبیق واجراسنده‌ینه تأخر وتکاسل گوسترلدی • ایشته وعد اولنان اصلاحاتك تطبیق واجراسنده گوسترلین بو عطالت سائقه‌سیله درکه ، محتویاتی دها آغیر وتهدیدکار برلین مه موراندومی آندراشی لایحه‌سی تعقیب ایتمش وَدول سائره‌نك ده مسئله‌یه مداخله‌سی اوزرینه استانبول ، لوندره قونفرانسلری وَنهایت حرب اخیر میدانه گلمشدی •

شو آناده همان عین تحولات وتبدلاتك مشاهدی اولیورز • بوگون ۱۸۷۰ و۷۸ حربلری نتیجه‌سنده روسیه اتفاق صمیمیسندن آیریلان آلمانیا خارجده قالقله برابر پترسبورغ ایله ویانه سرایلری ۱۸۹۷ ائتلافیله مسائل شرقیه‌یی متحداً حل وفصل ایتمگی متعهد بولنیورلر • ماکدونیا احتلالنك ظهوریله برابر بو نکله اشتغاله باشلادیلر • باب عالی ینه حکومات مذکوره‌نك توصیهٔ اکیده‌لری اوزرینه، اوّلکندن فرقلی بر اصلاحات قرارنامه‌سی نشر وَبر مفتش عمومی نصب وتعیین ایتدی • فکر اتحاق وَیا امتیاز آرقه‌سندن قوشان ماکدونیا عصائی بو اصلاحات ایله اکتفایی طبیعی قبول ایتمدیلر • ینه احتلالی منع ایتمگی سیاسته نافع بولان آندراشینك خلافی غولوخوفسکی ، اصلاحات جدیه اجراسنه وبو خصوصده روسیه خارجیه ناظریله ملاقاته لزوم گوردی • ایشته روسیه خارجیه ناظرینك شو گونلرده‌کی سیاحتی بوکا مبنی ایدی •

ماکدونیا مسئله‌سنده پك زیاده منفعتدار وَذیمدخل اولان بالقان حکومات صغیره‌سنی روسیه آمالنه جلب ایچون اوّلا بلغراد وَصوفیه‌یه اوغرایان قونت لامسدورف ویانه‌ده قونت غولوخوفسکی ایله بر قاچ دفعه ملاقاته بولندی • صربستان وبلغارستانده پك بیوك امید وهیجانلرله استقبال فقط عین حرارتله تشییع ایدلمه‌ین قونت لامسدورفك بالقانده، نه درجه آرزوسنه موفق اولدوغی جای سؤال اولدیغی گبی قونت غولوخوفسکی ایله ملاقاتندن ده هنوز معلومات قطعیه آلنامادی • غزتهلرك بیاناته گوره سیاحتدن عموماً عودت ایدن لامسدورفك ویانه‌یه ورودی بالخاصه استفسار فکر ایچون اولوب قونت غولوخوفسکی بر ماکدونیا مسئله‌سنه متعلق بریلان تکلیف ایتمدیگی گبی گیدر کن ده مشار الیه ایله اولان مداولهٔ افکاری اوزرینه مؤسس بر ائتلاف مادی‌یی حامل اولمدیغی وَیانه ملاقاتی حرکات مستقبلیه‌نك مقدمه‌سی اولوب اصل مسئله‌یه قونت لامسدورفك ، حکمدارینه نتایج سیاحتی عرض وحکایه ایتمسندن صوکره قرار ویریله جکی تأمین اولنمقده ایمش •

فکریمزجه روسیه خارجیه ناظرینك یالکز بر استفسار مطالعه ایچون ویانه یه اختیار سیاحتی بر آز حقیقته‌ده مغایردر •

فی الحقیقه ویانه مذاکره‌سندن ترشح ایدن معلومات ایکی حکومت سیاستك هدف اصلیسی ، بالقائده محافظهٔ صلح وبناءً علیه نه جهتدن اولورسه اولسون ماکدونیاده ظهور ایده‌جك احتلالاتك اوکنی آلمق اولوب بونك ایچون‌ده شمدیلك ۱۸۹۷ بالقان ائتلافنك تعدیلنه دگل یالکز تعدیلاً ایضاح ونفسیرینه لزوم گورولدیگنی دخی بیلدیرمکده ایسه‌ده ایکی خارجیه ناظرینك اثنای ملاقاتده دها مادّی خصوصات ، بالخاصه دولت علیه‌یه تکلیف ایدیله‌جك اصلاحات پروژه‌سی ایله‌ده اشتغال ایتمش اولمری ظن ایدیلیر • بناءً علیه بو ملاقات عقیبنده بر اصلاحات لایحه‌سی تکلیف اولنه‌جغی بکله‌مك ایجاب ایدر •

بو آنه قدر حکایه ایتدیگمز مشابهت بو درجه‌ده دخی قالدی • ۱۸۷٦ ده آوروپا شرق سرایلرینك، مسائل شرقیه‌یی بیلرنده حل ایتمك آرزوسی آوروپا دول سائره‌سنك اغبراریني موجب اولمه‌رق اونلرده مداخله آرزوسی گوسترمش واستانبول ، لوندره قونفرانسلرینه سبب اولمش اولدقلری گبی شو آناده آوروپاده ینه عین حال مشاهده اولنمقده باشلادی • آوسترپا وَروسیه‌نك مداخلهٔ فعلیه‌لری دیگرلرینك حرص وحسدینی جلب ایتدیگندن اکثری آوروپا غزتهلری بر ائتلاف عمومیدن ، بر آوروپا قونفرانسی جلب ایله برلین معاهده‌سنی تطبیق لزومندن حتی اصلاحاتی اجرا ایچون دولت علیه‌یی آوروپا نظارت وتفتیشی آلته آلمق احتیاجندن بحثه مباشرت ایتدیلر • بو فکرده بولنانلر شرقه متعلق هر مسئله‌یی آجمق ایسته دکلری گی بالخاصه شو آناده اولدقجه حال سکونده بولنان ارمنی مسئلهٔ مهمه‌سی‌ده میدانه جیقارمق آرزو ایدییورلر •

بویله تکمیل مسائل معلقه‌یی اورته‌یه جیقاره‌رق بر قونفرانس اجتماعنك ، یگرمی یدی سنه اوّلکی جریان وقوعاتی اتمام ایتمك اوزره ، معاذ الله ، باشمزه بر چوق دردلر، مشکلاتلر کتیرمسی بلکه ایکنجی بر

حربه، ایکنجی بر فلاکت عظیمه یه سبب اولمسی محتملدر • روسیه‌نك وضعیت حاضره‌سنك ، حرب اخیردن اول‌کی وضعیتدن جزئی فرقی اولمسی، قریم سفریندك بارتقیلی آلتده بولنماسی بکی بر فلاکتك عدم وقوعی حققده بر آز امید ویرمکله برابر بوکا اصلا اینانلمامق وعدم حقیقی وملیزك ، اسلاو جمعیتلری ، قالقوف خلقلری تشویقیله آیا صوفیه‌یی تورکلرالدن تخلیصه تشبث ایتمسی بك محتمل بولندیغی دائما دوشونلمك لازمدر • بناءً علیه حکومت عثمانیه‌نك دائما بو احتمالی درپیش ایده‌رك هر واسطه‌ایله قوتفرانسلر اجتماعدن ، فلاکت مدهشهٔ ملفوظه‌یه اوغرامقدن قاچنمسی ایجاب ایدر • حتی بوندن توقی ایچون ماکدونیا حققده توصیه ایدیلدیکی اصلاحات لایحه‌سنك حقوق حاکیمتی محل اولدیغی حالده مضر قسملرینی تعدیله سعی ایده‌رك قبول ایتمك لازمدر • فقط گرك بو مشکلاتك تحدثی منع ایتمك ، گرك تکلیف ایدیلدیکی لایحه‌نك اقسام مضره‌سنی تعدیل ایتدیره بیلمك ایچون الك برنجی لازم اولان شی ماکدونیا احتلالنك تکرار اشتعاله میدان ویرمه‌مك ایسه ایکنجی چاره‌ده حکومتك حائز اعتبار اولمسی، یعنی وعدلریی ایفا ایتدیکی گوسترمسیدر • بو ایکنجی چاره‌نی تماماً ایفا وبالخاصه سرعت اجراسی ایله آوروپانی اقناع ایتمك روم ایلیده‌کی حاکیمتزك دوامی ایچون لزمدر • حالبوکه داها بو گوندن، ایلك آیدن اعتباراً حکومت حاضره‌نك بو وظیفه‌یی ایفایه عدم اهلیتی ، اقتدار سزلغی ، انتظامسزلغی تین ایتمکه باشلادی •

مفتش عمومی ایله والیلر آراسنده‌کی جالب تأسف احتلافدن صرف نظر ، پادشاه ایله والیلر ومفتش عمومی آراسنده قارغه‌لقلر گوزکدی • پادشاه اسکی اعتیادینی ترك ایده‌میه‌رك ماکدونیاوقوعاتی رایورلرینی طوغریدن طوغری کندینه تقدیمی امر ایتدی • مفتش حسین حلمی‌پاشایه رسماً ویریلن اقتدار فوق العاده خلافه ، اونك عزلریی عرض ایتدیکی مأموریتك عزل وتبدیلی ، شخصی ویا منسوبینی حققنده اتخاذ اولنان وقوعنی منع ایچون رد ایتدی • ایشته بو گبی حرکات غیر معقوله‌نك ، معاذالله ، دولتمزی ممالك عظیمه‌یه گرفتار ایتمسی ، اجداد کرامزك کمال شرفله فتح ایتدکلری روم ایلی بی ده کمال خجالتله غائب ایتمه‌سی سبب اولمسی بك محتملدر • بو نتیجهٔ مظلمه‌دن متحصل مسئولیت عظیمه‌ده حرکات مجنونانه سیله بوکا سبب اولان حکومت حاضره‌یه ، وبالخاصه ادارهٔ اموری وهیأت وکلایه ترك ایله اونلری موقع بالاسندن تفتیش ایده‌جك پرده هر ایشه قاریشان سلطان عبد الحمید ثانی‌یه یوکله جکدر • د •

حجاز دمیریولی ویرکیسی

خطهٔ مبارکهٔ حجازیه‌نك وطنه ربطی نیت خیریه‌سنی تعقیب ایدر گوزوکه رك صاف وخیر خواه اسلاملری جلب وبو صورتله معناً ومادتاً انتفاع آرزوسنده بولنان حکومت حاضره ، حجاز دمیریولی انشا وسیله‌سیله اعانات اسلامیه جمعیتی باشلامشدی • بوکره صدقه واعانات مذکوره‌نك آرقه‌سی کسیلدیکی کوردوکندن بو گوزل وسیله‌دن بالاستفاده تدارك نقوده غیرت ایچون باشقا واسطه‌یه مراجعت ایتدیکی گوریلیور •

استانبول غزته‌لریتك اعلانانه گوره « حجاز دمیریولنك انشا آتی ترقی ایتمکده وبالطبع بو نسبتده مصارف تزاید ایتمکده بولنمسنه مبنی » حکومت « بعدما دوائر عدلیه وسائره‌یه‌وبریلمه‌جك استدعانامه‌لرله اونلرك مربوطاتندن برر غروش استیفایه‌قرار ویرمشدر •

صدقه واعانه ایله حجاز شمندوفری یاپیلمه‌میه جغی تحقق ایتدیکی گی گیزلی بر ویرگی دیمك اولان بو رسم واسطه‌سیله‌ده مکه یه شمندوفر ایصال ایدیلمه‌جکی بدیهیدر • اگر مقصد حقیقةً شمندوفرلرك اتمامی اولسیدی بو سبوتون باشقا صورتله حرکت ایجاب ایدردی •

برشمندوفر انشاسی ایچون اگر صرف اقتصادی ایسه واردات ومصارفات محتملهسی ، سیاسی ایسه حکومتك بودجه‌سنه تحمیل ایده‌جکی نفقات عریض وعمیق تدقیق ایدیلدیکده نصکره انشاسنه مقتضی مبالغك درحال حکومتك فضله واردانی اولدیغی صورتده بالاستقراض تدارك اولنمی وسرعت تمکنه‌ایله انشا واکمالنه چالشلمسی اقتضا ایدر • چونکه خطوط حدیدیه‌نك کیلومترو باشنه مصارفی طولنك تزایدیله تناقص ایتدیکی بالتجربه معلومدر • باخصوص حجاز دمیریولی، بر چوق قسمنده چولدن گچدیکی جهتله آنجق مکهٔ مکرمه یه وصولندن صوکرا واردات حاصل ایده‌بیله جکدر • بناءً علیه خطك طولیله برابر آرتاجق مصارف محافظه‌نك قسماً تلافیسنه مقتضی واردات استحصالی ایچون بو خطك خطوط سائره‌دن دها بیوك بر سرعت ایله انشاسی الزمدر • عکسی حالده یعنی یواش یواش طویلانه‌جق یاره ایله آغیر آغیر انشایه قالقیشمق ، منافع وطنیه‌یه عائد خصوصده احتیاج دائمی ایچنده اولان خزینهٔ دولتك ، خطك اکمال اولنمش قسملرینی محافظه وتعمیره بیله موفق اوله‌میه‌رق ، بو تشبثك‌ده یتمه‌دن اوّل خراب اولمسی ، دوغمه‌دن اوّل اولمسی دیمکدر • دولتمزك حکومت حاضره تحتده واردانی مصارفاتنه کافی اولدیغندن حجاز خطنك انشاسی ایچون الك امین چاره اگر حجاز خطی مأمولك خلافه‌اتمام اولنه‌بیلیرسه‌ینه آنجق بو واسطه ایله اوله بیله جکنی ظن ایدرز • حکومت عثمانیه طرفندن اعتبارمالیهٔ عمومیسی اوزرینه بر استقراض عقد ایتمك بعده انشاآتی بر انشاآت قومپانیه‌سنه حواله ایتمکدر • فقط مع التأسف بو مطالعات ایی بر حکومت حققده دوغرودر • بوقسه ادارهٔ حاضره بو قوجه جهاتیله ، بیهوده صرفیات وارتکاباتیله یشادیغی ، حجاز دمیریولی اعانه جمعیتك ریاستده بحریه ناظری بولندیغی دیگر بر استقراض ایله، حتی بوتون آوروپانك سرمایهٔ مجموعیله حجاز شمندوفرینك میدانه جیقمسی غیر ممکندر • چونکه مقصد شمندوفر یاپمق دگل یاره قزانمقدر • تأسیس اولونان ویرگینك سبب تأسیسی ده بودر • حالبوکه بو ویرگی منافع اهالیی صوك درجه مخلدر • ماتمز فقر وضرورت ایچریسنده‌در • بو حالده‌کی بر ملتدن یارا آلاملی ممکنسه یارا اقراض ایتمه‌لیدر •

في الحقیقه محل لازمنه صرف ایدیلك اوزره توصیه ایتدیگمز استقراض حالنده حکومت فائض اعطاسنه بورجلو ایسه‌ده هر حالده مقدار فائض آمور تیسمانی ایله برابر اصل مبلغه نسبةً جزؤی اولهجقدن هرسنه اهالیه تحمیل ایده‌جکی مقدار دائما آزدر • بناءً علیه حکومتك یا حجاز خطنی یاپمغه قالقیشملی ویا الزم گوریورسه استقراض ایله انشایه بدأ ایتمسی لازمگلیر • بوقسه بر طاقم ویرگی ایله اکتساب ثروت ایتمسنی ، او یاغمسق ایسته دیگمز متفرك اندهکی ، آوجنده کنی صویمامالیدر • اونك اندهنه قدر چوق پارا بولونورسه او قدر چوق قازانیر وممدنیةً ترقی ایدر • حکومتك منفعتی ده بوراده مشترکدر • چونکه دولتك اقتدار وثروتی اهالیسندن زورله چکدیگی مبالغده دگل ، تبعه‌سنك جیبنده‌کی پارا ایله‌در •

مقاله مخصوصه

نور وظلمت

انسانلر نفسلریله محاط اولدقلری اشیا حققنده توسیع معلومات ایتدکدن صوکره تصنیف علومه قالقشمشلردر • قرون اولیه‌ده کی تصنیفات علومك اك مشهوری ارسططالیس حکیمك تصنیفیدر • یونان قدیمك بو دهای‌یی هالنده صوکره ایدیلن تصنیفاتدن اولوب مشائی بشنجی عصر میلادی یه قدر جیقان quadrivium, trivium تقسیماتی ، بوتون قرون وسطا مدارس خرستیانیه‌سنده‌مرعی ایدی • مدارس اسلامیه ده شمدی یه قدر جاری الحکم بولونان تصنیف علوم مذکورقرون وسطا تقسیماتنه بکزه مکله برابر عینی دگلدر •

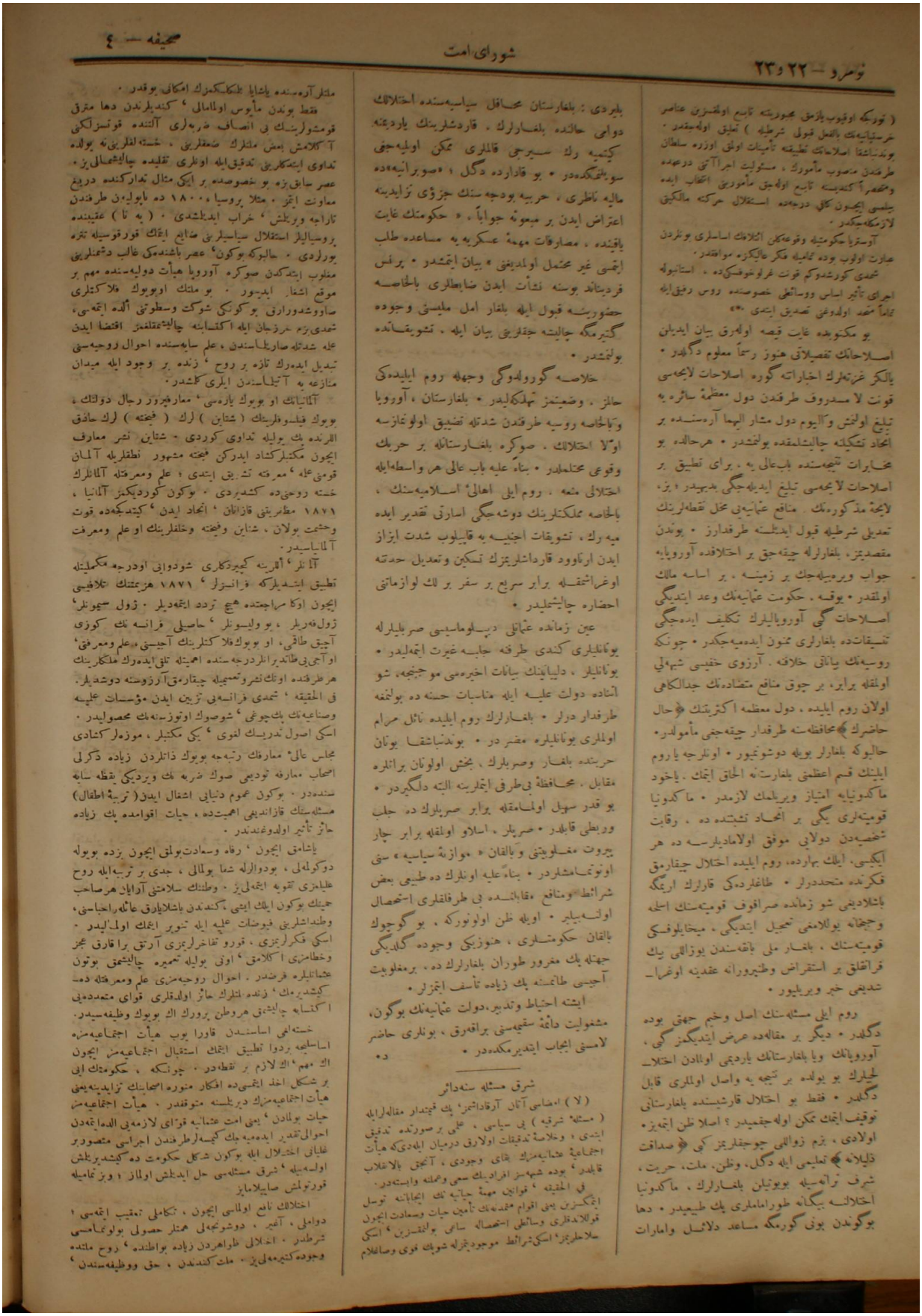
غربده استقلاستیق فلسفه وعاصوانه ایلك شدتلی ضربه‌یی اوران انگلیز باقون ، فکر سربستی واصول تجربیه یه مستند بر فلسفهٔ جدیدیه پیشوا اولدوغی گی تصنیفات علومده بولنمشدی •

صوك عصرده تصنیف علوم ایدنلرك اك مشهورلری فرانسز اوگوست قونت ایله ، انگلیز هربرت اسپه نسردر •

شمدی‌یه قدر ذکر اولونان تصنیفات ، صرف علمه خدمت ، تحصیلده استحصال سهولت ایچون علما طرفندن ایدیلن شایان شکران سعی وغیرتدن نشأت ایلمشدر • لکن علومك ترقیسی ایستمه‌ین مذاهب غربیه ایله ، وجودلری حیات بشریته مضر اشخاص طرفندن ایدیلن بر ایکنجی نوع تصنیفات دها واردر • مثلا شکل اصل آلمیسی تغییر اولونان بابانصرانیتی ، علومی مباح وحرام اولمق اوزره ایکی یه تقسیم ایتمشدی • بعض حکمداران مستبده‌ده اجراآت ظالمانه‌کیفیه‌لرینه ضرر ویریردیه مملکتلری داخلنده علومی جائز وممنوع قسملرینه آییرلر • بو صوکره کیلرك بزه اك یقین مثالی عبد الحمید ثانی حکومتیدر •

فی الحقیقه الیوم حکومت حمیدیه‌جه علومك ایکی نوعی واردر • بو ایکی نوعك حدودینی تعیین براز مشکلجه‌در • زیرا ظاهراً مساعده‌لی گورونن

EK-22: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 22-23. sayı.

احتصالنه چالیشیلان اصول اداره نك محاسلندن خبردار اولمالیدر ؛ یعنی اوبامالیدر . خیری شردن تفریقه مقتدر ، حق ووظیفه سی مدرك بر هیأت اجتماعیه وجوده کلمه ، اوکالایق بر حکومتك ظهوری بك طبیعیدر .

یو سوزلرمزه یاکلیش معنی ویرمیه سین . بر مارفدن استبداد مادی هجوملر ، فعالیتلرله خیر بالانیرکن دیکر طرفدن ، فقط دهاپوپولك اهمیتله ، برینه کتیریله جك اصول اداره نك پایدار وخلاصکار اولماسی ایچون ، چاره ارتجری اولونمالی ؛ زیر تضییقنده ایکله دیکتر ظلم وجورك تمامیله زوالی ایچون ملجو علم ومعرفتله نور ایتمه لی ؛ روح ملیمز مفید ومؤثر بر انقلابه اوغرامالیدر ؛ حقیقتنده اصرار ایدیورز . آرقادا شمزك دیدیکی کبی ، بویله مهم بر انقلابك ظهوری واقعا مشکلدر ؛ فقط هیچ بروقتده محال دکلدر . خصوصیله بزم ایچون مشکل اولان بو انقلاب ، اولادلریز ایچون پك قولایدر . چونکه اونلرك کنج موجودیتلری هر ترتیبه بی ، هر طرز حیاتی اکتسابه پك مستعددر . عقلی باشنده اولان آتالر ، بابالر اولادلرینه پك دقت ایتملی ، تربیهٔ فکریه ، معنویه وبدنیه لری ایچون صوك غیرتی صرف ایلمه لیدرلر . تعلیم وتربیهٔ اطفال ، بوکونکی ابوین ایچون پك مقدس بر وظیفه دی ، پك مهم بر مسئولیتی تشکیل ایتمکده در . بالآخره جکمز یاره لرینی سفیل وذی محال کورمك قادر ابوین ایچون بویله جزا یوقدر . وطنك سلامتی برطرف ، چوجوقلرینك رفاه وسعادتی ، وجدانلرینك استراحتی دوشونن ابوین وظیفه لرینی تامایتیدن ایفا باشلامالی ، اولادلرینی کوزل خویلر ، متین تربیه لرله معرکهٔ حیاته تحمل ایدر برحاله قویمه نك یولی اوکرنمه لیدر .

الك بویوك فلاکتلر بزدن بری ، هرکسك حکومت قاپیسنه کوزدیکمه سیدر . زراعت ، صنعت ، تجارت ، حاصلی بوتون بوکوزل ومستقل مسلکلر دورورکن ، آلین تریاکی نامه سکارانه تأمین حیات ممکن ایکن حکومتك تصدقاً ، شرف وحیثیت انسانیه بی محل ، بیك ناز ونیازایله سنه ده طاغیتدیغی آلتی بدی آیلقمقتون ومنتدارای قالق ، زمان حاضرك اجمالیانه اودرجه مغایردرکه عارض اولدوغی هیأت اجتماعیه بی ذلت وانحطاطه سوروکله مکدن غیری برشیئی انتاج ایتمز . اونك ایچون آتالرك ، بابالرك بوکون یکانه دوشونجه سی ، کنج دماغلری ، دهاپشکده لکن ، پاشالقلر ، کاتبلکلر تیازی نتیجه لریله ، ماتریك دورلوافسانه لرله زهرلهمه یوب ، هر برندن کندینه کووه تیر ، بوتون موفقیتی کندی ذکا وغیرتمدن بکلر ، دینچ ، غیور ، فعال وطنداشلر میدانه کتیرمك ، شوطفیت وحمیه یه برنهایت ویرمك ، هیأت اجتماعیه مزی بوصورتله تصفیه وتقویه ایتمك اولمالیدر . استقبال ملت ووطن بوکون آتالرك ، بابالرك مقدس آلرندهدر . هر ترقی یه مستعد عثمانلیلق هیأت اجتماعیه سی ، بوکی دور آیدینلره ، وظیفه کارانه همتلرله یاقین برزمانده بلی دوغروله بیلیر . آوروپا ایله وجوده کلن کثرت مناسبت سایه سنده ، حکومتك مسلك معلومله رغماً ، شوصوك ربع عصرده خلقده کورولن آثار انبساط وترق ، بوامیدی خایلدن خایلی یه آرتیریور . خواه وناخواه آچیلان مکتبلر ، شباب حاضر اوزرنده اولدقجه مفید تأثیرلر حاصل ایتمکده در . بوکون هیچ اولمازسه بر قسم ملتده آوروپایی کورمك ، فیوضاتندن حصه مندا ولمق احتیاجی باش کوسترمکده در که ، بونك لازمی وجه ایله زیاده لشمه سی ، آوروپادن حقیله استفاده ایدیلمه سی ، مجادله سز حیا ایچون اونك سلاحلریله سلاحلانماسی هیأتمز ایچون پك بویوك بر احتیاجدر . حیات ، ممات مسئله سیدر

م .

مکاتیب

ضبطیه جبسخانه سی

استانبولدن فی ۱۰ کانون ثانی ۱۳۱۸

ادارهٔ مستبدهٔ حاضره نك تأمین محکم ایچون قولاندیغی سلاحلردن باشلیجه سی جبسخانه لردر ، روحی جبسخانه لرده مکنوزدر . بولری بوایله آکلاشیق ، استبدادك صورت جریانه واقف اولق ایچکدر ؛ برده ، ایچریسنه دوشمه جکلرك ، اولدن بیلندیکی ایچون ، او قادار دوجار خوف ودهشت اولمالریله مانع اولورکه بز ، شو ایکی نقطهٔ نظردن ، جبسخانه لریمزی تدقیق ایله اخوان حمیته خدمت ایتمك قیدنده یز .

سایهٔ شاهانه ده پنجه نك هر کوشه سی بو جانمی جبسخانه لری دولودر . بو لرك هپسی آبری آبری تشریح ایتمك بویوك جلدلر یازمغه وابسته در . خدمتمزی ، شمدیلك ، الك دهشتلیلرندن ضبطیه جبسخانه سنك تصویرینه حصر ایدرسه ك بو خصوصه کی آرزوسنی مهما امکن اجرا ایتمش اولورز

ضبطیه جبسخانه سی ، خارجاً بر خانه دن فرقلی دکلدر . او کونده بر زاندارمه اولماسه انسان بوراسنك او دهشتلی بر اولدوغنه سهولتله قانع اولامازـ قیودن کیرنجه ، آصمه لی اوفاق بر حاولیده بولونولور . بو راسی عبوس الوجه ، مختلف سن وقیافتده بر سوری حشراتله ، غاردیانلرله دولودر . ایچلرندن بری ، اوزون بویلی ، مستکره چهره لی بیاض بیقلی ، بایرام استمده بر آرناوود دسزه یاقلاشیر . سرت بر صدا ایله سئواله باشلار :

— آدك نه ؟

— نجدت !

خیرلی سویله !

— نجدت دیدك آ !..

صوکرا کوزوکرك ایچنه باقار . دونه رك یانده کیلره : — یالان سویله یور . کلمش کیتمش ، دیر . بو ، سابقه لی کروهندندر دیمکدر . اکراسکی فوردك بو تصدیقه او غرادیکرسه ، ایشکز خراب . ایسته دیکمکز قادار سز ، کلمه دم ، ضبطیه بی یکی کوروبورم ، دیکر . سوزلریکرك هیچ بری منمر اولماز . چونکه بایرامك سوزی نص قاطعدر ، وظیفه سی سابقه آرامقدر . هر اله کچیریلن کندیسنه کوسته ریلیر . کلمش کیتمش ، دیدیمی سز مطلقا سابقه لی اولورسکز .

یولوده دوام ایدرلم : حاولیدن « یکی دائره » یه کیریلیر . صاغ طرفده برمدخل ، ایچریسنده آغاج پارمقلقلی بریر ، « قپو آلتی » نظره چاریار . اوپار مقلقدن ایچریده « سورکون آلتی » ، « جنایت » دائره لری واردر . اورته لرنده ایسه « چوجقلر » دائره سی .

« یکی دائره » بی برکزمك . بورا سی الك ایسبدر . دیکرلرینی سوکیلی قار ، بوکافیاس ایتسین . فقط دها اوّل خبر ویرمك : بایرامك سابقه یوقلامه سندن صوکرا دیکر غاردیانلر اوشوشه رك اوستکزی باشیکزی برایچه آرارلر . کاغد ، قلم ، چاق ، رسم ، پارا ، حاصلی نه بولورلرسه ، صوکرا ویریلمك (!) اوزره ، آلیرلر ، سایهٔ شاهانه ده بر شیئك غائب اولماز ، دیرلر . بو سوزلرك درجه لرده دوغرو اولدوغی هرکسك معلومیدر . انسان ، هر دقیقه ده بر تهلکه یه معروض قالدیغی بویله بر شهرده ، اوزرنده ذی قیمت هیچ بر شی طاشیمالیدر . نه پارا ، نه یوزوك ، هیچ بر شی . پارا لریمی « امانت دائره سی » نه بودجه ایله قایدیرارق ، جبسخانه ده آج قالانی ، کندی مصرفیله متفاسنه کوندرمکه راضی اولدوغی حالده ، پارا سی یندیکندن دولایی آیلرجه ، ییلرجه جبسخانه ده سورونن آدملر پك چوقدر .

صاچ قالین قپودن کیرنجه ، صولده کومس کبی « کاتب اوطه سی » ، بر آز ایلریده قالین قالین دیرکلردن معمول بر پارمقلق . ایچریسنده بر پارمقلق دها ، کیجیلنجه ، « باب ضبطیه توقیفخانه سی » ! . پیس ، فنا بر قوقو انسانی سلاملر . قارا کلقدر . بر ایکی دفعه آجوب قاپامقله کوز آلیشدیریلدقدن صکره ، هر چشیددن ، هر قیافتدن بر سوری خلق کورونور . قارشیده بر قپو دها ، بوروبه لم ، کیمسه یه جاریمامق ، بوزوق قالدیرمامق ، بووارلاتامق ایچون دقتله ایاریله یه لم . قپونك ایچریسی بر اوطه . بر چوق انسان . هر بری برایشله مشغول . ضیا ، یالکز طاوانه یاقین . ایکی قات پارمقلقلی بر دلیکدن کیریبور . بو ، برنجی قفوشدر . یانی باشنده ایکنجی ، اوچونجی قفوشلر . الك ایپسی برنجیسی . اوته کیلر چشمه یه ، خلایه یاقین بولندقلرندن راطب ، متعفن . بونلردن باشقا پنجره سز ، مردار بر اوطه دها واردر : « بیلدیز قفوشی » . بو آدی نره دن ویرمشلر بیلمه یز .

کری دونه لم : برنجی قفوشك یانده کی مردیوندن چیقنجه بر دیوانخانه یه وارریز . ایکی طرفده اوطه لر وار . بونلرك دردی غار دیانلره ، بری مجوسلره مخصوص . مجوسلره عائد اولان بو اوطه نسبةً آشاغیده کی قفوشلردن ایپدر ، ضیا دار در . فقط خنجاخچ دولو . نادیده بر آچیق قپوکوزوکور . بو ، سیاسی مجوسلره تخصیص اولونمشدر . اون کنیلك . بری برینه اوزرینه آنجاق بو قادار افندی آلا بیلدیکی ایچون هروقت یکرمی موجودی تجاوز ایدن مجوسین سیاسیه نك قصوری باشقا برلرده حفظ اولونمقده در . بورادن بری یوللانجه ، نوبتده کیلرك الك قدمایسی بورایه کوندریلیر . خارجی ، داخلی اختلاطدن منع ایدیلتلرایسه غاردیان اوطه لرینه ویریلیرلر .

بو یکی دائره ده ۱۶۰ دن آشاغی آدم اکسیك اولماز . بعضاً ایکی ، اوچ یوزه ده چیقار . نصل صیغارلر بیلیرمیسکز ؟ قپوین قپوینه ، بری بری اوسته . ذاتاً باش قونه جق بریر لازم . یاتدیکری ، سزك اوزریکرمده بر قاچ باش اصابت ایدر . کیجه لری یو قاریده ، دیوانخانه ده کیمسه کزدیریلز . بهمه حال بربره صوقولوب بوزلمش . بوراده کورونن آدملر ، وقوعاتچه ، جانی ، قاتل ، خرسز ، طولاندیریجی ، الح ، ملینچه ، تورك ، عرب ، آرناوود ، بوشناق ، روم ، ارمنی ، بلغار قیطی الح . آیلرجه محتلر اوزرنده سورتمکدن ایسه لری یمه یه اولمش ، قوقش ، کبرلنمش .

***

بونلردن برقاچیله قونوشالم . اوّلا شو قیطی یی استجواب ایده لم ؛ — آدك نه سنك ؟ نه یاشدك ؟

— ، حسن . فنارسزدم . چوریدیلر . کرکی

آلتی اون پارا ایسته یورلر • ویرمه‌مدم • ایشته ایکی آیدر سوزو نویورم • گوردك یانه گیده‌م : — آرقاداش ، سن نه یایدك ، آدك ؟

— آدیم عثمان • اون سنه‌در محبوسم • اُزرنجاندن گتیردیلر • او زمان ضبطیه ناظریمك یانه جیقاردیلر • ایشی واردی • براز قهوه‌اوجاغنده بکله‌سین ، دیدی • اوچ گون قهوه اوجاغنده قالدم • اورادن جمعیتهٔ عمومیه گوتوردلم • تام اون سنه اورادہ یاندم • استدعا ویردم ، بیلهم نه یایدم. فائده ویرمه‌دی • گچن گون جرکس محمد پاشا اورایه گلمشدی • اوکا سویله‌دم • صکره قالدیرلوب بورایه گتیرلدم • فرق گوندرده بوراده یم . جاغیران صوران یوق • باری قباحتی اوگرنه‌م بورگیناغاز •

أی قاره ، دوشکر • تام اون سنه‌در آرناوتلایان بو بدبختی گوزمزله گوردك • دها بویله‌لری چوق. مثلا شو أرمنی : — سنك آدك نه ؟ قباحتك ؟

— مغیردیچ دمیرجیان • خریوطلی یم • اون آیدر بورادیم • کوبده دمیرجی ایدم • فیش قیامت ، برکون یاقلادیلر . آیاقلریمه زنجیر . آلارینه گلیجه اوردیلر ، بورایه گتیردیلر . « پولیس » ده — ایکی متره طول ، بر متره عرضنده اوقاچق قاراکلق بر اوطه — یوزگون قالدم . انسان یوزی گورمه دم . قارەلرله بیخه‌لشدم ، بوراده حد اولسون انسان یوزی گورویورم . هنوز برشی صور مادیلر. بو گیدیشله صورا جقلری ده یوق . بورایه محبوساً گلن برقاچ آرمینك سویله یشه باقیلیرسه ، آمریقاده دیگر بر مغیردیچ دمیرجیان وارمش . خریوطلی ایمش ، دینامیت یاپارمش . ایك برینه بنی یاقالایوب گتیرمشلر • شمدی اونك حالا آمریقاده اولدوغنی اوگرندیلر اما ، دیشاریه جیقنجه بونی اعلان ایدەرم دیه بنی صالیوبرمه یورلر • حالبوکه...

هایدی شوبکك یانه گیدەلم : آرناوودخاداشندن ! وبریون زاده‌لردن حسن بك ایله اوغلی ملکیه‌دن نزهت بك :

— بك ، سزنه یاپدیکز ؟

— هیچ ، برگون آنسزین بك اوغلنده یاقالادیلر • حسن پاشا قره قولنده بر اوطه‌یه قاپادیلر اوچ آی اوراده ، یاپ یالکز قالدم نهایت بورایه گتیردیلر • محدومه بوراده تصادف ایتدم • مگر اونی ده ، عین گونده ، مقری کوینده‌کی خانه‌مزده توقیف ایتمشلر • کتابلرینزی چوواللره دولدیروب حسن پاشاقره قولنه گوتورمشلر • اون برآیدن بری بوراده یز • خارجاً اختلاطدن منع • برکره جك اولسون قاملیامی ، فیزیمی ، حفیدیمی گوسترمه‌دیلر • دیشاریده شبه‌سز اونلرده اوغراشیورلر • بیهوده • قباحتمزی بیلمه یورز • نه بنی ، نه محدومی جاغیروب استجواب ایتمه‌دیلر • •

— یوز باشی افندی ، بونه حال؟ بویله فورمه‌ایله بوراده ایشکنه ؟

— بنده شاشیوردم ، برادر! هایدی بکا حقارت ایتمك ایسته یورلر • فقط شو فورمه‌لرك صوجی‌نه؟ اقره سیوریخصار ردیف یوزباشیلرندن ایدم • اسمم سعدالدین • قالدیریلوب استانبوله گتیریلدم • برقاچ آی باب سر عسکریده قالدم • صوران اولمادی • طلش فشلیه آلدیریلدم • رشید پاشا بنی یکی عثمانلیلق ایله اتهام ایتمدی • اوراده نام ، اوچ آی ، باب یالکز ، قورق نخته‌لر اوزرنده یاندم • سفالم تصورك فوقنده‌در • نه پارامی گتیردیلر ، نه ایشلریمه باقدیلر • کیرلندم ، خسته‌لندم . نهایت مولد نبوی حرمتنه عفو اولوندم : فقط سلك عسکریدن طردله آنقره‌یه تبعیدم شرطیله . آنقره‌یه کوندریلك اوزره بورایه گتیریلدم فورمه‌می سوکه‌دن بنی شوقاتلر ، جانیلر ایچنه آندیلر . الی کون اولدی ، حالا آرایوب صوران یوق • ایشتدیکمه گوره پارایوقمش • اونك ایچون سورمه یورلرمش •

بویله سنه‌لرجه سورونن یوزوللی ، أرمنش یخمش ، بردری بر کمیك قالمش • مقتدر ، مستعد ، معلوماتلی ، کوزل بر اسلوب صاحبی ، عزمنده متین بر ضابط •

ایشته بریسی دها : لامبروس افندی ، اسماعیل کمال بکك آدمی • محمود ندیم بکله برلکده توقیف اولونمشلر • برقاچ آی حسن پاشا قره قولنده یاتمشلر • صکره بورایه گتیریلمشلر • محمود ندیم بك ارضروم‌ه سورولمش • بو حالا بوراده • صورغی سئوال یوق • اون یش ، اون آلتی آیدر • صوچینی بیلمه‌دن ، بوراده ، پاراسز پولسز سورونوب دوروبور •

دوام ایدەلم : مکتب حقوقدن مأذون عبدالکریم افندی ، گورنجیه ، مملکته گیدرکن گومرو کده اشیاسی ایچنده کمال بك مرحومك ، معارفك رخصتیله باصیلان ، برایکی آری بولونمش • اوندن دولایی یانوب دوروبور •

— مشهور خواجه نصوح افندی زاده مدرسیندن خواجه عمر خیری افندی • منفاسندن قاچمش • باطومده روسلر یاقالایوب تخت الحفظ طربزونه گتیرمشلر • اورادنده بورایه • سؤال فلان یوق •

(ما بعدی وار)

تبدل صدارت

دولت عثمانیه‌نك تشکیلات اساسیهٔ سیاسیه‌سنده مقام صدارت پك بیوك ومهمدر • بو مقام مساوات کامله اوزنه مؤسس شرع‌شریف محمدیدن مستنبط اولمایوب شرق مستبد حکمدارلقلری تشکیلاتندن تقلید اولنمش ایسه‌ده تاعباسی خلیفه‌لری زمانندن بری همان بالجمله اسلام حکومتلرنده مختلف نامارله اکسیك اولمامشدر •

دول مستبده ده حکمدارك کیفی ، غیر معقول، افعال مضره‌سنه قارشی بر درجه یه قدر سپر اولق اوزره مقام وزارت عظمانك وجودی مقتضیدر • فی الحقیقه، شریعتك گوسترديگی قواعد اساسیهٔ سیاسیه‌دن پك اوزاقلاشمش ، جمهوریت دینیهٔ مساواتپرورانه یرینه ارنی سلطنت مستبده وجبارانه حالنه گیرمش مسلمان دولتلرنده ، صاحب مقامك شخصیتی اونودولمامق شرطیله ، صدارتك حسن خدمتی سبقت ایلدیگی انکار اولونامازدر •

رأسنده بر پادشاه مستبد غیر مسئول ایله افعالندن اوکافارشی شدتله مسئول وکفقط دستور مکرم ، وکیل مطلق صفتلریله همان همان نامحدود بر اقتداره مالك بر وزیراعظم بولنان تشکیلات سیاسیه‌ده اقتدار حقیقی ، فعلیت واهمیت شخصیلرینه گوره یا بالذات حکمدارده ، یاخود وزیرنده بولنور • بونك الك اعلا مثاللرینی تاریخ عثمانی گوستریر : سلاطین عثمانیه ، سرایلرینك هوای عیش وسفاهتیله حیات مادیه ومعنویه‌لرینی غائب ایدوب ، اراده واختیارسز اشیادرکه‌سنه ایندکاری زمان ، صدر اعظملر عادتا امیر الامرالر ، درجه سنه یوکسه‌لیر ، اشتراك سلطنت ویکی رسالهٔ حکمدارینك وجودی قورقولری میدان آلبردی • مقام صدارت قاعدینی عقل وذکا ، علم ومعرفت ، نفوذ واقتدار دن ینصیب کیمسه‌لر اولدقجه ، سلطان هردرلو آرزوی کیفیسنه بول ویرر ، وبو زوللی صدر اعظملری پك جزئی فاصله‌لرله ، دوریر ، کدیریر ، بوغدوروروآرتق خونریزانه ، مجنونانه افعالنه قانون ایله موضوع هیچ برسد جدی قالمازدی •

بوایکی جریان معکوسی بر لشدیروب آهنك وانتظام ویرمك : یعنی پادشاهك آرزو وافعال غیر مسئوله‌سنی صدارتك اقتدار مسئولیته تحدید واداره ایتمك ، وصدارتك وحدت وسلامت حکمداری یه زیان ویره بیله‌جك هردرلو حرکاتنه ، پادشاهك نفوذ وقدسیتیله کم اورمق ، اندراً تمکن اولا تیلشدر:

عبد المجید وعبد العزیز دورلرنده‌کی بیوك صدر اعظملر ، بو آهنك حصولنه سعی ایتمشلر ، وبر درجه‌یه قدر موفق ده اولمشلردی • مدحت پاشا ، آهنك مذکوری بر قانون موضوع ومثبت ایله قطعی وقوی برصورتده وجوده گتیرمه‌یه غیرت وبو یولده باشنی یله فدا ایلمش ایسه ده ، اسباب متنوّعه موفقیتنه مانع اولەرق ، بوتون بوابی تشبثلر ، غیرتلر ، فداکارلقلر ، نهایت استبداد مطلق حکمدارینك غلبهٔ کامله سیله ختام بولمش وبو جهتله عبد الحمید ثانینك صدراعظملری افندیلرینك اوامرینی حرفی حرفنه اجرایه مأمور سرای خدمه‌لری منزله سنه ایتمشدر •

***

باب عالی ایله یلدیز سرایی آراسنده وقوعه‌کلن شونزاعده ، عبد الحمیدك غلبه سنه الحق چالیشانلردن بریده ، او زمانلر مابین باش کاتبلکی مأموریتنده بولنوب ، پادشاهك ماکیاوه للیانه افعالنه استادلق ایدن ، شمدی صدارتدن معزولیتی خبر آلدیغمز گوجوك سعید پاشا ایدی •

سعید پاشا ذکا وفطانتاریله اکثریا حیل ودسیسه جهتنه امالهٔ ایدن طبیعت اصحابندن اولوب ، بر درجه‌یه‌قدر تحصیل گوردکدن صوکرا ، غریزه جیلکه گیرمش وبالخاصه بومسلکنده — اوزمانلرده‌کی مقتدر غریزه جیلردن وسربستیٔ مطبوعاتدن بالاستفاده — احوال سیاسیهٔ عالمه خبیر اولمش وذکای فطریسنه منضم مکتسبات علم وعرفانی مأمورین آراسنده « تفیض » نامی ویریان وسول

جاه واقبال آرزوسنه خادم قیله‌رق نهایت مابین سر کتابته قدر بوکسلشدی .

بو آتیالرده قانون اساسی‌یی اعلان ایتدیرن کنج عثمانلیلر، رئیسلری بو یوك مدحت ایله موقع اقتدارده بولنیورلردی . گوچوك سعید بو فرقهٔ سیاسیه‌نك علی اولمقدن زیاده خفی بر دشمنی ایدی . حریت طرفداری بر فرقه هرکسك افکارنده حر اولماسنی قبول ایدر ؛ بناءً علیه سعید پاشانك ده فرقه‌مز افکارینه معارض ، محافظه کار یاخود اصول استبداد طرفداری اولماسنه وحتی دولت عثمانیه‌نك بقا وسلامتی ایچون بواصول حکومتی دها موافق گورمسنه واوکا گوره حرکت ایله‌مسنه قارشی ، افکار ومسلکمزك طوغریلغنی واقعالنك مملکتمزجه اولان مضراتنی ارائه واثبات ضمننده ایراد ایده‌جکمز ادله وبراهینه باشقا دیه‌جکمز یوقدر . اسلامیت حسن ظن امر ایدر ؛ بناءً علیه سعید پاشانك صرف منفعت شخصیه‌سی ، اوج، بش گونلك حیاتنده‌کی سعادت موهومه‌سی گوزه‌ته رك ، بونلری تکفل ایدن برخنکاره یرانمق ایچون دگل ، بلکه وطن وملتی حقنده منفعتلی ولازم اولدیغنه جداً قانع اولدیغیچون مذکور افکار وافعالی قبول واجرا ایلدیگنه اینانمق ایسته رز . لکن ..... لکن تشبثاتده موفق اولامامش . تشکیل ایتمك ایستدیکی طرز حکومت تماماً بیقلمش وبنابرین تصوّر ایدیلدیکی هر درلو تهلکه‌نك اوکی آلنمش ایکن، حسن نیت وصمیمیتله کندیسنك ده شبهه‌سی بولنمایان مدحت پاشایی بو غدورانه یه ، بوتون کنج عثمانیلری محو ایتدیرمجه یه قدر، سعید پاشانك افندیسنه ایتدیگی نصایح ونشویقاتی بر درلو تفسیر وتأویل اولونماز ؛ صدر سابق بو افعالدن دولایی معاصرینه ، اخلافه ، تاریخه قارشی شدتله مسئولدر .

سعید پاشا او زماندنبری بر قاچ دفعه مقام صدارته گلدی . عبد الحمید ثانی ، مشار الیهی ، بالخاصه مشکل وتهلکه‌لی زمانلرده قوللانمق ایچون الندن صاقلاردی . زیرا گوچوك سعید ، درایتی ، قورنازلغی سایه‌سنده، کندیسنی داخل وخارجده ، مقتدر ، مدبر ، مقتصد ، مستقیم ، امور آشنا ، سوء استعمالاتنه دشمن بر آدم گی گوسترمه‌یه موفق اولمشدی . في الحقیقه ، بو اوصافك بر قسمی ، باخصوص اکثر وزرای سلطنته نسبتله، طوغریدر . سعید پاشا اهمیت وجودینی ، اجنبیلره ، بالخاصه امور صرافیه ایله متوغل اولوب ، دولت عثمانیه امورمالیه‌سنه مناسبتدار اجنبیلره قبول ایتدیرمشدی . اصل غریبی امولمادق بر حرکتیله افندیسنه قارشیده نفسنی ، حیاتی سیفورطه ایتدیرمه‌یه قالقشماسیدر !

زمان صدارتلرنده مصارفجه جزئی تنقیحات ، اداره‌جه بعض تنظیمات ، اعتبار مالیّ دوائی براز بوسکلتمك ، دیون عمومیه‌جه بعض اصلاحاتده‌بولنمق گی اوفق تفك خدمتلری وقوعه گلمکله برابر ، مملکته بویوك واهمیتلی بر خدمتی سبقت ایتمه‌مش وقانون اساسینك تأسسنه ممانعت واداره‌ٔ حاضره‌نك تقررینه معاونتله ایتدیگی بویوك ضرری اصلا تلافی ایلیه‌مه‌مشدر .

***

سعید پاشانك برینه گیچن فرید پاشا ، آولونیالی اصیل بر آرنوود عائله‌سنه منسوب ، ایچه تحصیل گورمش ، غرب افکار وعرفانیله اولدقجه تنویر ذهن ایلهمش ، ذکی ، ایچه فطونه آشنا ، بعض السنهٔ اجنبیه یه واقف ، متشبث وغایت حریص جاه وشهرت ، اللی اللی بش یاشلرنده بر ذاتدر .

صدر اسبق جواد پاشا گی ، فرید پاشاده بر دنیره و بویوك بر سرعتله مقام صدارته فیرلادی . قونیه والیلکندن صرفنظر ، خدمات سابقه‌سی جزئی وغایت سیلکدر : محکمهٔ تجارت اعضالغنده مفتشلکی ، صوفیه قومیسر معاونلگی گی بعض مأموریتلردن صوکرا ، شورای دولت اعضالغنده بولنمش و ۱۳۱۵ سنه‌سی قونیه والیلگنه وغایت روم ایلی ولایتلری اصلاحات قومیسیونه رئیس نصب اولنمشدر .

فرید بکك قونیه والیلکنه قدر اولان شهرتی هیچ ده یوزینی آغارتمه‌جق صورتده دگلدر ... نه ایسه بو صحیفه‌یی چابوق قپاتمه لم !

عقلادن گیچیرن بعض باشلرینزك اساسی حیثیتسزلك وتنویرولکدن عبارت بر فلسفهٔ مسکینانه ایله دولت عثمانیه‌نك آرتق محو اولمش بیتمش اولدیغنه قناعت ایده‌رك ، هیچ بر تشبث معارضه‌یورانه وبجددانه‌ده بولنمه‌یی دستور الحرکات اتخاذ وحکمت تنویرورانه‌لرینه معارض کورینن گیمه‌لری حمق وجهالت، احوال مملکتی اکلایامامق، افکار خیالیه آرقه‌سندن قوشمق ایله بالاتهام استهزا ایلدکاری بویله بر زمانده ، فرید بکك قونیه والیلگنده ، — ولو صرف غرینه‌لرله کندینی مدح ایتدیرمك ایچون اولسون — مکتب ، معرض ، موزه آچمق گی حرکتلری، بر درجه یه قدر فکر تثبت وترقی صاحبی اولدقلرینی گوسترییور . وزمان صدارتلرنده مملکتمز ایچون نافع ومقام جدیدلرینك بیوکلگی ایله متناسب خدمتلرده بولنه جقلرینه دائر بر آز امید ویریبورسه‌ده ، ماضینك قارالغی وسرای مخلوقی اولمسی بو کوچوك شعله امیدی در عقب ستر ایلیور ، بناءً علیه وقوعه گلن تبدّل صدارتده ، پادشاهك کنج ونفوذسز بر بنده‌سی سرعتله یوکسلتمك ، بوتون اوامرینه اطاعت کامله ایله منقاد بر صدراعظم الده ایتمك وبو صورتله اقتدار نامحدود ذاتیسنی تماماً محافظه ایتمك آرزوی استبداد کارپسندن باشقا برشی کوریله میور .

یونکله برابر ، فرید پاشا سلم مراتبك صوك قدمه‌سنه وکالت مطلقه مقامنه ایریشدیگی جهتله آرتق مراتب رسمیه ایله دها زیاده یوکسلمه‌سنه پول یوقدر . بناءً علیه ، صدر لاحق ، بك معروف اولان حرص شدیدینه ذکا ومعلوماتی رهبر اتخاذ ایدرسه ، گیری ماضیسنی تمیزلیه‌جك ، بلکه‌ده ایچه بر نام برافه‌حق وسائلی بولمقده گوجلك چکمز .

شئونات داخلیه

— مکه‌مکرمه ومدینهٔ منوره مناظریی محتوی لوحه‌لرك بالجمله مکاتب اسلامیه دیوارلرینه تعلیق وبالاعتناحفظ ایدلمسی خصوصنده ارادهٔ پادشاهی صادر اولدیغی استانبول غرفه‌لری یازیسورلر .

پادشاه‌مکه ومدینه الواح محترمه‌سنی مکتبلرده حفظ ایتدیره چکنه بو اراضیٔ مقدسه اوکسنده ایتالیالیلره طوب آتدیرمسه یعنی بو محال مکرمه‌نك رسملری یرینه اصلریی حفظ اینمه اولمازمی ؟

— اخیراً مأمورین عدلیه‌نك اعلان مأمورینلری صرمسنده «ذات شوکتسمات حضرت پادشاهی یه ودولت علیه‌لرینه خدمت وصداقت » عباره سندن صوکره وفقط لزومسز برقالین قوس ایچنده [ایجابات ناموس وعدالتدن آیریلیجه]ده یمین ایتدیرلدیکی استانبول غرفه‌لرنده کوریلیور .

بو « ایجابات ناموس وعدالت » پادشاه حضرتلرینك یکیدنمی معلوم اولیور ؟ بو ایکی کلمهٔ مقدسه‌نك لزومی ومناسبی آنجق بوگونکی تقدیر مأیوسه مقرون اولدی؟

برده بوگونکی حکومتك مأمورینك ناموس وعدالت دائره‌سنده حرکت ایتمی قابلیدر ؟ و امکانسزلغه نظراً اونلری بویلاندیره یمینله مکلف طوتمق کفر دکلیدر ؟

— عسکر نقل اینمك ایچون وابورلرینی آماده بولندیرمسی ضمننده حکومت حمیدیه طرفندن « ادارهٔ مخصوصه » یه امر ویرلمشدر .

احوال هائله‌سیاسیه‌یه نظراً بزیاقتنده برجوق عسکرینزك دها سیاست جاهلانهٔ سلطانه قربان اولمه جقلرینی آکلامقده ایدك ، فقط بوغیله‌رق اولدیریله جکلرینی اومیوردق . پادشاه ، کندی تعبیریله، کوزدن آیردیغی عسکرلرینی ، آنالرینك بابالرینك کوزلرندن آیردیغی کیملرك فیزان چوللرینه کوندرمك ایچون قوللانیلان معهود چوروك تکنه‌لرله سوق ایده‌جك ؟ آق دکوزده ، قره‌دکوزده یکدن برقاچ « ارطغرل » اکلجه‌سی ترتیب اینمك خیانت جدیده‌ٔ مأیوسدن برمنه میدر ؟

— جمنده صنعا جوارنده بولنان بالجمله قبائلك یکدن قیام اینتکلریی وحکومتمك تسکین قیامه بر مقدار موفق اولمه مدیغنی آوروپا غزته‌لری یازیسورلر

بزم مسموعات مخصوصه مزه‌کوره ، سعار همایون ابوالهدی زاده حسنك زیاسنده اولدیغی یمنه گوندرلن هیئات عدیده آرتق یمن حوالیسنده اثر قیام وفساد قالدیغنی تأمین ایتمش و، مدت عمرنده معقول ونامعقولی تفریق ایده‌جك قدر استراحت فکر وشعوره مالك اولمه‌مامش اولان پادشاهی جلاه، بویوبوی چوجوغی دیپلوماتك سوزینه اینانه‌رق ، مکافاةً ایستدیکی وانتخاب اینتدیکی بر امتیازك کندیسنه احسانی وعد ایلمشدی .

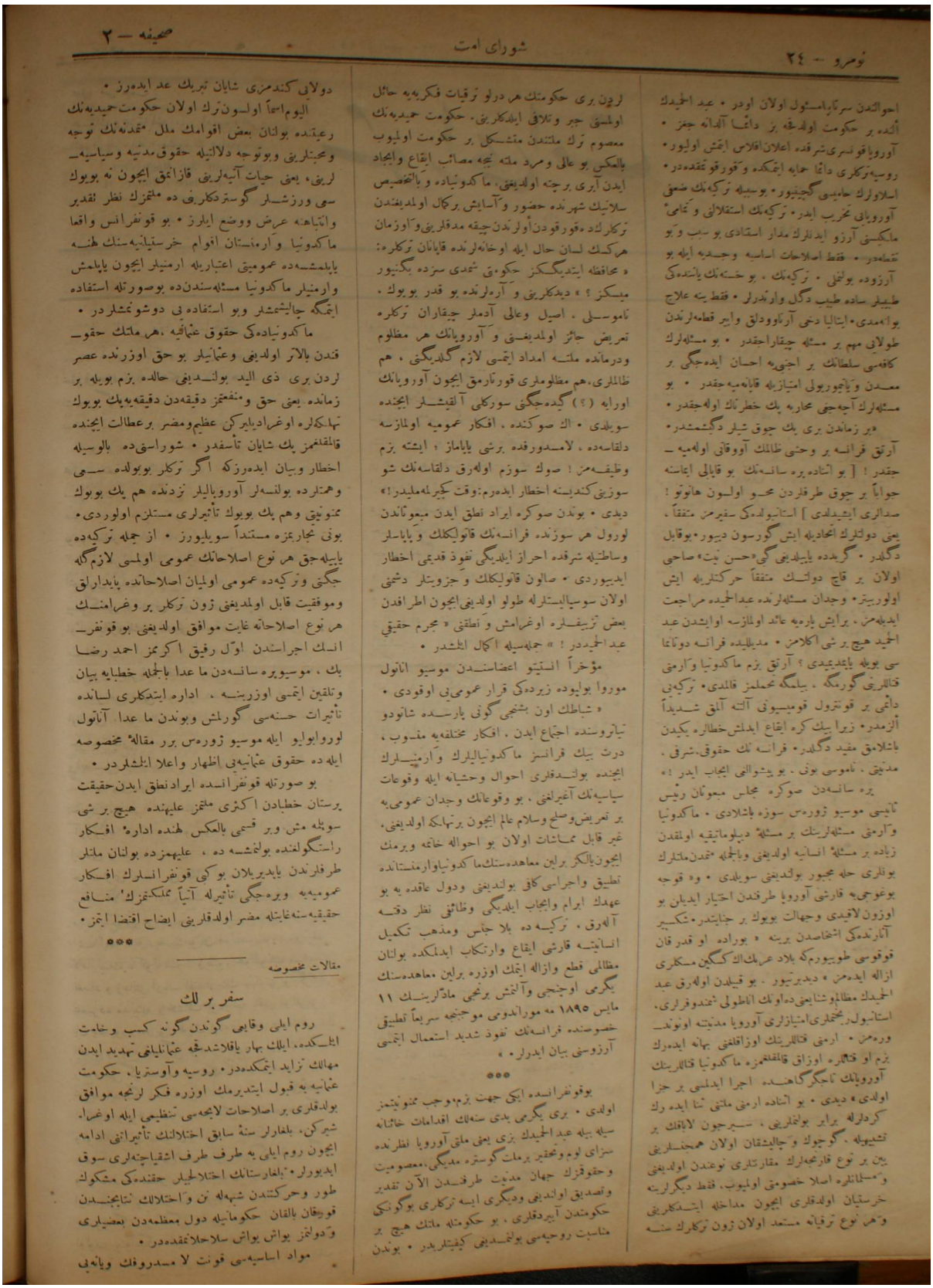
آکلاشیلان ، حکومتی حکمت حمیدیه اورادہ برجوق مظلوم اهالینك وجودلریی طلاً محو وافنا ایلمشده ادراك بشری اولدیره مدیکندن طلب عدل وامان ایچون بالطبع یه قیامار باشلامشدر .

— ذات شاهانه یلدزده محمود پاشانك وفاتی مسئله‌سیله عادتاً شغله هیچ برایشته باقه میه‌جق درجه‌ده مشغول اولندیغی صرده دول معظمه آوروپاده نه ایله اوغراشیوردی یلدز میسکز ؟ بوتون روم ایلی ولایاتنه پراچنی والی تعیین ایله! بعض دوائر ایتالی بر پرنسك والی نصبی تکلیف اینتمش . آوستریا بوتکلیفی قبول اینمه‌مش ، یونان قرالنك برادرینی دها مناسب گورمش .

روم ایلی یه دول معظمه طرفندن اجنبی والی تعیینی یه دیمك اولدیغنی بوراده ایضاحه حاجت گورمه‌یز . عبد الحمید بو والیلرین احتمالکه یاوران حضرت پادشاهی سلکنه ادخال ایلرواستانبول غرفه‌لرینه ده : « بافکر یونان قرالنك برادری ووروسیا امپراطورینك عمومجه زاده‌سی اولان بر ذات بوگون احتمزك امر وفرمانه منقاد برشیده» درم خریده‌سی اولمشدر . » گی هذیانلر یازدیرمقدن چکمز :

— وقتیله مرورلرینه مساعده اولدیغی یازدیرمز روس طوریه‌ولری بر برو یوغارلری گچدیلر .

EK-23: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 24.sayı.

نومرو — ۲٤ شورای امت صحیفه — ۲

احوالندن سرتاپا مسئول اولان اودر • عبد الحمیدك
أنده بر حکومت اولدیغنه بر دائما آلدانه جغز •
آوروپا قوسری شرفده اعلان افلاس ایتمش اولیور •
روسیه‌نرکلری دائما حمایه ایتمکده و قورقو تمقده‌در •
اسلاولرك حامیسی گچینیور • بوسبیله ترکیه‌نك ضعفی
آوروپانی تخریب ایدر • ترکیه‌نك استقلالی و تمامیٔ
ملکینی آرزو ایدنلرك مدار استنادی بو سبب و بو
نقطه‌در • فقط اصلاحات اساسیه وجدیده ایله بو
آرزوده بولنمق • ترکیه‌نك ، بو خسته‌نك یاشنده‌کی
طبیبلر ساده طبیب دگل وارندرلر • فقط بنه علاج
بولامدی • ایتالیا دخی آرناوودلق وایرر قطعه‌لرندن
طولایی مهم بر مسئله چیقاراجقدر • بو مسئله‌لرك
کافه‌سی سلطانك بر اچتیه احسان ایده‌جکی بر
معدن ویاخود بولی امتیازیله قابانه‌یه جقدر • بو
مسئله‌لرك آچه‌جغی محاربه یك خطرنك اولاجقدر •

«بر زماندن بری یك چوق شیلر دگیشمشدر •
آرتق فرانسه بر وحشی ظالمك آووقانی اولامیه‌جقدر ! [بو اثناده بره سانسه‌نك بو قابالی ایتاسه جواباً بر چوق طرفلردن محو اولسون هاتوتو ! صدارتی ایشیدلدی] استانبولدکی سفیر مز متفقاً ، یعنی دولتلرك اتحادیله ایش گورسون دیبور • بوقابل دگلدر • گریده یاپیلدیغی گی «حسن نیت» صاحبی اولان بر قاچ دولتك متفقاً حرکتلریله ایش اولوریتر • وجدان مسئله‌لرنده عبد الحمیده مراجعت ایدیلمز ، برایش پاره‌یه عائد اولمازسه اوایشدن عبد الحمید هیچ بر شی اکلامز • مدیلیده فرانسه دونانما سی بویله یاپدیریدی ؟ آرتق بزم ماکدونیا وارمنی قالقیشی گورمگه ، بیلمگه محملز قالمدی • ترکیه‌نی داغمی بر قونترول قومیسیونی آتسه آنلق شدیداً آلزمدر • زیرا بیك کره ایقاع ایدلمش خطالره یکدن باشلامق مفید دگلدر • فرانسه‌نك حقوقی ، شرقی ، مدنیتی ، ناموسی بوندن عبارتدر ، یوقسه‌والی ایجاب ایدر ! »

بره سانسه‌دن صوکره مجلس مبعوثان رئیس ثانیسی موسیو ژورس سوزه باشلادی • ماکدونیا وارمنی مسئله‌لرینك بر مسئلهٔ دیپلوماتیقیه اولمقدن زیاده بر مسئلهٔ انسانیه اولدیغنی وبالجمله «متمدن» ملتلرك بونلری حله مجبور بولندیغنی سویلدی • «و» قوجه بوغوجی‌یه قارشی آوروپا طرفندن اختیار ایدیلن بو اوزون لاقیدی وجهالت بویوك بر جنایتدر • شکسپیر آثارندکی اشخاصدن برینه « بورادە او قدر قان قوقوسی طوییورم که بلاد عربیه‌نك کگین مسکلری ازاله ایده‌من » دیدیرتیور • بو قیلیدن اولەرق عبد الحمیدك مظالمی شنایعی ده اونك اناطولی ثمندوفرلری ، استانبول بر بحملری امتیازلری آوروپا مدنیتی اونوتدیرمز • ارمنی قالقیشنك اوزاقلغنی بهانه ایده‌رك بزم او قالقیشه اوزاق قالمقلغمزه ماکدونیا قالقیشنك آوروپانك ناجگر گاهنده اجرا ایدلمسی بر جزا اولدیغی دیدی • بو اثناده ارمنی ملتنی تسنا ایده‌رك کردلرله برابر بولتماریچی ، سیرجون لاباقك بر تشبیهیله ، گوجوك و چالیشقان اولان همجنسلرینی بین بر نوع قارشمارلق مقارتلری نوعندن اولدیغنی و مسلمانلره اصلا خصومتی اولمیوب ، فقط دیگرلرینه خرستیان اولدقلری ایچون مداخله ایتدکلرینی و هر نوع ترقیاته مستعد اولان ژون ترکلرك منه

لرینی بری حکومتك هر درلو ترقیات فکریه‌یه حائل اولمسی جبر و تلاقی ایلدکلرینی ، حکومت حمیدیه‌نك معصوم ترك ملتندن متشکل بر حکومت اولیوب بالعکس بو عالی و مرد ملته نجه مصائب ایقاع و ایجاد ایدن آیری برشی اولدیغنی ، ماکدونیاده و بالتخصیص سلانیك شهرنده حضور و آسایش برکمال اولدیغندن ترکلرك ده قورقودن اولرندن چیقه مدقلرینی و اوزمان هرکسك لسان حال ایله اوخانه‌لرنده قاپانان ترکلره : « محافظه ایتدیگکز حکومتی شمدی سزده بکنیور میسکز ؟ » دیدکلرینی و آره‌لرنده بو قدر بویوك ناموسلی ، اصیل و عالی آدملر چیقاران ترکلره تعریض جائز اولدیغنی و آوروپانك هر مظلوم و درمانده ملته امداد ایتمی لازم گلدیگنی ، هم ظالملرك ، هم مظلوملرك قورتارمق ایچون آوروپانك اورایه (؟) گیده‌جگنی سورکلی آلقیشلر ایچنده سویلدی • اك صوکنده ، افکار عمومیه اولمازسه دلقاسه‌ده ، لامسدورفده برشی یاپاماز ؛ ایشته بزم وظیفه‌مز ! صوك سوزم اولەرق دلقاسه‌نك شو سوزینی کندیسنه اخطار ایده‌رم : وقت گچیرله‌مایدیر ! » دیدی • بوندن صوکره ایراد نطق ایدن میعوثانك لوروله هر سوزنده فرانسه‌نك قاتولیکلك و پاپاسلر وساطتیله شرفده احراز ایلدیگی نفوذ قدیمی اخطار ایدیوردی • صالون قاتولیکلك و جزویتلر دشمنی اولان سوسیالیستلرله طولو اولدیغی ایچون اطرافدن بعض تزییفلره اوغرامش و نطقنی « مجرم حقیقی عبد الحمیددر ! » جمله‌سیله اکمال ایلمشدر •

مؤخراً انستیتو اعضاسندن موسیو اناتول موروا بولیوده زیرده‌کی قرار عمومیی اوقودی •

« شباطك اون بشنجی گونی پارسده شاتودو تیاتروسنده اجتماع ایدن ، افکار مختلفه‌یه منسوب ، درت بیك فرانسز ماکدونیالرك و ارمنیلرك ایچنده بولنمدقلری احوال وحشیانه ایله وقوعات سیاسیه‌نك آغیرلغنی ، بو وقوعاتك وجدان عمومی‌یه بر تعریض وصلح وسلام عالم ایچون برتهلکه اولدیغنی ، غیر قابل تمساحات اولان بو احواله خاتمه ویرمك ایچون بالکز برلین معاهدەسنك ماکدونیاوارمنستانده تطبیق واجراسی کافی بولندیغنی ودول عاقده یه بو عهدك ابرام وایجاب ایلدیگی وظائفی نظر دقته آلەرق ، ترکیه ده بلا تمایز ومذهب تکمیل انسانیتنه قارشی ایقاع وارتکاب ایدلمکده بولنان مظالمی قطع وازاله ایچك اوزره برلین معاهدەسنك یکرمی اوچنجی وآلتنش برنجی مادلرینك ۱۱ مایس ۱۸۹۵ ده موراندومی موجبنجه سریعاً تطبیق خصوصنده فرانسه‌نك نفوذ شدید استعمال ایتمی آرزوسنی بیان ایدولر • »

***

بوقونفرانسده ایکی جهت بزم موجب ممنونیتمز اولدی • بری یکرمی یدی سنه‌لك اقدامات خائنانه سیله بیله عبد الحمیدك بزی یعنی ملتی آوروپا نظرنده سزای لوم وتحقیر برملت گوسترە مدیکی ، معصومیت وحقوقمزك جهان مدنیت طرفندن الآن تقدیر وتصدیق اولندیغی ودیگری ایسه ترکلری بوگونکی حکومتمز آیردقلری ، بو حکومتله ملتك هیچ بر مناسبت روحیه‌سی بولنمدیغی کیفیتلریدر • بوندن دولایی کندمزی شایان تبریك عد ایده‌رز •

الیوم اسماً اولسون ترك اولان حکومت حمیدیه‌نك رعیتده بولنان بعض اقوامك ملل متمدنه‌نك توجه ومحبتلرینی وبوتوجه دلالتیله حقوق مدنیه وسیاسیه‌لرینی ، یعنی حیات آتیه‌لرینی قازانمق ایچون نه بویوك سعی وورژشلر گوسترمکده‌لرینی ده ملتمزك نظر تقدیر وانتباهنه عرض ووضع ایلرز • بو قونفرانس واقعا ماکدونیا وارمنستان اقوام خرستیانیه‌سنك طلبه یاپلمشده عمومیتی اعتباریله ارمنیلر ایچون یاپلمش وارمنیلر ماکدونیا مسئله‌سندن‌ده بوصورتله استفاده ایتمکه چالیشمشلر وبو استفاده‌یی دوشونمشلردر •

ماکدونیاده‌کی حقوق عثمانیه ، هر ملتك حقوقندن بالاتر اولدیغی وعثمانیلر بو حق اوزرینده عصرلردن بری ذی الید بولنمدیغی حالده بزم بویله بر زمانده یعنی حق ومنفعتمز دقیقه‌یه‌یك بویوك تهلکه‌لره اوغرادیلیرکن عظیم ومضر برعطالت ایچنده قالمقلغمز یك شایان تأسفدر • شوراسی‌ده بالوسیله اخطار وبیان ایده‌رزکه اگر ترکلر بویولده سعی وهمتلرده بولنسه‌لر آوروپالیلر ترددنده هم یك بویوك ممنونیتی وهم یك بویوك تأثیرلری مستلزم اولوردی • بونی تجاربمزه مستنداً سویلیورز • از جمله ترکیه‌ده یاپیله‌جق هر نوع اصلاحاتك عمومی اولمسی لازم گله جگنی وترکیه‌ده عمومی اولمیان اصلاحاتده پایدارلق وموفقیت قابل اولمدیغنی ژون ترکلر بر وغرامنك هر نوع اصلاحاته غایت موافق اولدیغنی بو قونفرانسك اجراسندن اول رفیق اکرمز احمد رضا بك ، موسیو پره سانسه‌دن ما عدا بالجمله خطابایه بیان وتلقین ایتمی اوزرینه ، اداره ایتدکلری لسانده تأثیرات حسنه‌سی گورلمش وبوندن ما عدا آناتول لوروایولیو ایله موسیو ژورس بر مقالهٔ مخصوصه ایله ده حقوق عثمانیه‌یی اظهار واعلا ایتمشلردر •

بو صورتله قونفرانسده ایراد نطق ایدن حقیقت پرستان خطبادن اکثری ملتمز علیهنده هیچ بر شی سویله مش وبر قسمی بالعکس طلبه اداره‌ٔ افکار راستگولغنده بولنمشه ده ، علیهمزده بولنان ملتلر طرفلرندن یاپدیریلان بوکبی قونفرانسلرك افکار عمومیه‌یه ویره‌جکی تأثیرله آتیاً ممکنتمزك منافع حقیقیه‌سنه غایتله مضر اولدقلرینی ایضاح اقتضا ایتمز •

***

مقالات مخصوصه

سفر برلك

روم ایلی وقابی گوندن گونه کسب وخامت ایتمکده ، ایلك بهار یافلاشدقجه عثمانلیلغی تهدید ایدن مهالك تزاید ایتمکده‌در • روسیه وآوستریا ، حکومت عثمانیه‌یه قبول ایتدیرمك اوزره فکر لرنجه موافق بولدقلری بر اصلاحات لایحه‌سی تنظیمی ایله اوغراشیرکن ، بلغارلر سنهٔ سابق اختلالنك تأثیراتی ادامه ایچون روم ایلی یه طرف طرف اشقیاچته‌لری سوق ایدیورلر • بلغارستانك اختلاطچیلر حقندەکی مشکوك طور وحرکتندن شبهه‌لن واختلالك نتایجندن قورقان بالقان حکومتلریله دول معظمه‌دن بعضیلری و دولتمز بواش بواش سلاحلانمقده‌در •

مواد اساسیه‌سی قونت لا مسدروفك ویانه‌یی

زیارتی آتیناسنده تقرر ایدن لایحهٔ اصلاحیه، ملاقات مذکوره‌دن بری بر بحق آی گجدیکی حالده هنوز باب عالی یه تقدیم ایدیلهمدی • بو تأخر، دیپلوماسی یه خاص اوصافدندر • حتی بونك ایچوندرکه مختلف فرق سیاسیه، دیپلوماتلرك حرکاتنی تسریع، مقرراتنی تعجیل ایچون وسائط شدیده استعمال، احتلاللر، عصیانلر اقناع ایدرلر • بعض غزته‌لر، لایحه‌نك مذکور اینکی قابینه طرفندن قبول ایدیلیر ایدیلمز باب عالی یه تبلیغ اولنه‌جغنی، حکومات سائره‌نك تصدیقنه عرض ایدیلیه جکنی بیان ایتمکده ایسه لرده موجود دلائل وامارات تصدیق ایچون دگلسه بیله، رضا لرینی استحصال ایچون اولسون، دول معظمهٔ سائره یه اشعار کیفیت ایدیلمکده اولدوغنی گوسترمکه‌در • حتی، الآن دوام ایدن تأخرك ده بوندن نشأت ایتدیگی ظن اولنور • اصلاحات لایحه سنك تقرعاتی هنوز معلوم دگلدر • یالکز، بعض اوراق حوادث اساساً، گلخانه‌خط همایوندن بری موعود اولدوغی حالده تطبیق ایدیلمه‌ین اصول التزامك لغوی، پولیس وزاندارمه‌نك اصلاحی ماده لرندن باشقا علی العموم معاشاتك منتظماً تأدیه‌سی چاره سنك استحصالی، ولایت احوال مالیه سنك تنظیمی وکمهم مأموریتلره خرستیان مأمورلر تعیینی خصوصاتنی محتوی اولدوغنی وکمومیتله مقدما توصیه ایدیلن اصلاحات لایحه‌لرینه مشابه ﴿ وحال حاضرك ﴾ محافظه سنه معطوف ایدیگنی بیان ایتمکده‌درلر • ایشته بوگون صلح وسکونك اعاده‌سنی ایسته‌ین بر قسم خلق بونك تبلیغ وتطبیقنه انتظار ایدیور • فقط هرکس بونی بکله مکله اکتفا ایتمهیور •

بر طرفدن بو تنظیم اولنورکن دیکر طرفدن ماکدونیالیلر، اوّلجه عرض ایتدیگمز وجهله بوندن بر فائده مأمول ایتمه‌ین، دها دوغروسی، لایحه‌نك وجودینی ایسته‌مه‌ین ماکدونیالیلر کال گرمی یله اختلالی حاضر لایورلر • رقیب ایکی پارتی، صرافوف وميخايلوفسکی قومیته‌لری اختلالی دها اوّل جیقاروب بوتون ادارهٔ اموری آلتنه آلمق ایچون یکدیگریله مسابقه ایدییورلر • ۱۸۹۷ده بلغار حکومتی طرفندن مزایده‌یه جیقاریلوب ابوانوف اسمنده بر ماکدونیالی طرفندن صاتون آلنه‌رق بلغارستانك مختلف شهر لرنده ده یوزه وضع ایدیلن ۹۲۰۰۰ تفك کال استحصال ایله روم ایلی حدودینه سوق اولونیور • میخایلوفسکی‌نك آرزو ایتدیگی یوزلالی بیك فرانقلق استقراضه موفق اولدوغنی، صرافوفك بالذات عصات باشنده روم ایلی یه گجدیگی خبر ویریلیور • مشوفلرك بو فعالیتی، اوسترووما وادیسیله اوخری وبر سه گولاری جوارلرنده‌کی مصادمات اخیره ایلك بهاردهٔ قانلی مجادله‌لرك وقوعنه بر اشارات عد اولنه‌بیلیر •

روم ایلی مسئله‌سنده اك یوبوك رولی اویناه‌مه مستعد بلغارستان امارتی ده الآن پرده آرقاسندن اجرا آتنه دوام ایلیور • دائما صلحپروراگمکی تکرار ایدیور • فقط ماکدونیا مهاجرلری مصائبنك بلغارلرده حاصل ایده‌جکی هیجانی منع وضبطه موفق اولاماسی احتمالی ده علاوه ایتمکی اونوتمیور • موسیو دانف هر طرفدن حتی مجلس مبعوثان اعضاسندن ماکدونیا قومیته‌لرینك لغوی حقنده ایدیلن توصیه‌لره « حکومتك تدابیر شدیده اتخاذ ایده‌جکنی، احوال دیکر تدابیر اتخاذینی ایجاب ایتدیرنجه اونلرده تطبیقده تردد ایتمیه‌جکنی » بیان ایله مقابله ایلیور • موسیو لودسقانوف، تفکرك هیچ اولمازسه تقلی ﴿ تمویق ﴾ ایتدیگنی فقط قانون اساسی موجبنجه تفك تقلیاتنی منع ایده‌میه جکنی سویله‌یور •

آوروپا وبالخاصه روسیه افکار عمومیه‌سیده، بلغارلرك وقتی گلمه‌دن صلح طرفداری اولان آوروپا حکومتلرینی طاریتمامقله برابر اختلالجیلری ده دلگیر ایتمك پولتیقه‌سنه موافق بولنیور • ماکدونیادن فرار ایله بلغارستانده‌کی « ریلو » مناستریه انتما ایدن بعض مجارلر بو اشتراك افکاره واسطه اولیورلر • بونلرك حکایه‌لرینه ترجمان اولان بعض انکلیز غزته لری بوتون عالم مدنیتی تورکلر علیهنه تشویق ایلیورلر • بلغار حکومتی وپرنس فردیناند طرفندن اعانه آلان بو مهاجرینه لطف ومعاونت، الیوم روس اسلاو جمعیات خیریه سنك الك یوبوك امللرندن برینی تشکیل ایدییور • صوفیه روس قونسولوسنك حرمی بو فراریلرله مشغول اولدیغی « بیان ایلیوریور • احتلال لجیلرك فعالیت اخیره سنه، بلغارستانك بو تراخی دوراندیشانه‌سی وافکار عمومیه‌نك گیتدکجه جوغالان اعانهٔ معنویه‌سی منضم اولنجه روم ایلی مسئله‌سنك قولایلقله باصدیریلاماسی « اصلاحات موعوده ومستقبلنك‌ده اختلالك اوکنی آلامیه‌رق بالقان مسئله‌سنك بوتون مهالك ومخاطراتیله میدانه جیقماسی احتمالی تزاید ایدییور • ایشته بعض دولتلرك بوگون اونه بری حاضرلقلرده یولونمسنك اسبابی یودر •

صربستان ویونانستانك صلحپرور اولمقله برابر حق مشروعلرینی مدافعه ومحافظه‌یه حاضر اولدقلرینی بیان ایتدکلری شو آنلرده، آوسترياـمجارستان حدود قول اردولرنده ضابطان اذناری منع وردیفلرك مهیا بولنملری امر اولنمش • حکومتك مختلف شعبه‌لرنده فوقیاتیه‌لریله لوئیدـ فوقیاتیه‌سنه وسائط نقلیه‌لرینی حاضر بولوندورملرینی امر ایتدیگی خبر آلندی • اونه دنبری سلانیکه گوزینی دیکن بو حکومتك بالکز باشنه ماکدونیایه گیرمسنی، بالفائده اجرای نفوذ ایتمسنی، البته، روسیه چکه مزدی • بناء علیه اونك ده ردیف ضابطانه، سفر برلك امری عقبنده یکرمی درت ساعتده آلایلرینه التحاقه حاضر اولملرینی امر ایتدیگی مسموعدر •

حکومت حاضره، اوت ابوگونکی حکومت بیله وقایعك اخذ ایتدیگی وضعیت مهلکهٔ بعضه‌نی تقدیر ایتدی • ایکنجی، اوچنجی اردولرك سفر بر حاله وضعنی امر ایله‌دی • بز، حکومتك بو قراریني تماماً تصویب ایلرز • حقوق عثمانی‌نك مدافعه‌سی ایچون دولتك بوگون تدارکات سفریه‌ده بولونمسی فکریزجه لزومدر • وقوعات، احتلالك دوام ایده‌جکنی گوسترییور • بلغارستانك حرکات واجراآتی، زمان مناسب بکله دیکنی، آوروپا افکار عمومیه‌سی حاضر لاندقدن، ماکدونیا احتلالی لزومی قادار توسع ایتدکدن صوکره، آرتق « هیجان افکاری منع وضبطه قادر اولامیه‌رق » روم ایلیه آتیلاجغنی بیلدیریییور • بلغارستانك بو حرکتی تکمیل بالفانی آلت اوست ایده بیلیر •

آوروپا ایلرك شرق مسئله‌سی ثانی ویردکاری بزی آوروپادن قوغمق، مسئله‌سنی میدانه جیقاراجیلر. بلغارلرك ادرنه وسلانیك ولایاتنه گره بیلملری، ماکدونیالی پایلاشمیان بالقان حکومات صغیره‌سنی بونلره اجرای نفوذ آرزوسنده بولنان حکومات معظمه‌یی هپ بو بدبخت مملکته، روم ایلی یه طوپلار • بو حالده ایسه معاذالله، یاموسیو زینوویف فسك دیدیگی گبی نلر ظهور ایده‌جکی کشف اولنه‌ماز ویاتیجهٔ ملحوظه‌نك کسنی‌یك قولای اولور •

بناء علیه، ادارهٔ سقیمه‌سی یوزندن اختلالاری منع ایده‌مه‌ین حکومت هیچ اولمزسه افراد ملتك شجاعت وحمیتندن استفاده ایله بو مخاطرهٔ عظیمه‌یی دفعه چالیشملیدر • بونك منی، بلغارستانك امید موفقیتنی سلب ایده‌جك ویاپر شیئه تشبثی حالنده ایلك حمله‌ده اوکا اقتدار سزلغنی آکلاته‌جق قوهٔ عظیمه‌یك آلده بولنه‌دیکنه متوقفدر • اوت! یا بلغارلر قالقاملی ویا ایلك مصادمه‌ده ازیلیدرلر • بو ایلك مصادمه‌یك مهمدر • اردوی عثمانینك ایلك تصادمنده موفقیتسزلکی بوتون حکومتی جلب ایله روم ایلیی غائب ایتمه‌مزه سبب اولهبیلیر • بو سبدن حکومت تدارکات سفریه‌سیله بلغارلری امیدسز براقمه ویاایلك مصادمه‌ده استحصال موفقیته غیرت ایتملیدر • ده •

روسیه وآوستریا دولتلرینك نوطه‌سی

روم ایلی بلغار اختلالی اوزرینه دولت مختلفه‌یك نظر ایتدیکی اصلاحات قرارنامه‌سنی کافی کورمیهن روسیه‌وآوسترياـ مجارستان دولتلری طرفندن، سلانیك، مناستر وقوصوه ولایتلرنده تطبیق اولنمق اوزره تنظیم ایدیلوب، دول مشار الیهمك استانبول سفیرلری واسطه سیله ۸ شباط ۱۲۱۸ده باب عالی یه تقدیم ایدیلن نوطه‌نك صورت مفرحه‌سیدر:

« برزمانلرده سلانیك قصبه، مناستر ولایتلرنده متصدی اغتشاشات اسبابنك اعدامی آرزوی صمیمیسی ایله‌بن آوسترياـمجارستان وروسیه حکومتلری، و مقصده آتحق، ولایات مذکوره اهالیسنك استکمال اسباب استراحتی کامل اصلاحات تطبیق ایله وصول قابل اولمه جهته قانع اولمشلردر • اخیراً باب عالی طرفندن استانبولده مقیم سفرایه ایدیلن تبلیغاتدن اکلاشیلدیغی اوزره حکومت عثمانیه دنی، قوانینك حسن تطبیقی تأمین وبو استعمالاتك منع جاریه‌لرینه توسل لازمکلیکی بالذات قبول ایلمشدر • آوسترياـمجارستان وروسیه حکومتلری اشبو بیانات خیرخواهانه‌یی سند اتخاذ ایتمکله برابر، بالاده مذکور مواقعده آسایش وانتظامك تأمینی ایچون آخیراً ترتیب ایدیلن اناماتك اکمالی مولی العباده مهم کورمرك بوخصوصده، بروجه آتی خلاصه ایدیلن بعض تشکیلاتك تطبیقی حکومت عثمانیه‌یه توصیه ایتمك لزومی مقتضه المحالرأی بولنمقده‌درلر:

مفتش عمومیه‌نك ادیم ایدیلن وظیفه‌نك موفقیته اقترانی تأمین ایچون مشارالیه برقاچ سنه‌لك مقتضی مدت مأموریتنده الغا اولنه‌جق واول امرده دول معظمه‌دن استصدار ایدیلمکسزین بودتك انقضاسندن مقدم عزل ایدیلمه‌مکدر • بنه ومقصد ایچون مشار الیه « انضباط عمومیه‌نك محافظه‌سی ایچاب ایتدیرديکی تقدیرده هر دفعه‌سنده حکومت مرکزیه‌یه مراجعت

EK-24: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 25.sayı.

ایکنجی سنه

۱ محرم ۱۳۲۱ بازار ایرتسی ۳۰ مارت ۱۹۰۳

محل مراجعت :
جمعیتك وغزتهنك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
Paris, 4, Place Monge, 4.

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزتهنك امور اداره‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه‌لك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

افاده

شورای امت غزته‌سی برنجی سنه سنی بتیروب بو نسخه ایله ایکنجی سنه سنه ابتدا ایلمشدر .

وطنداشلرمزی ایچنده بولندقلری آلام ومصائبه قارشی متیقظ وتدبیرلی بولندیرمق وحال واستقبالك کافهٔ احتمالاتی ایچون تنبیه وتنویر ایتمك مسلکنده‌یز‌ه پاره‌سیله ، قلیله ، وجودیله بر چوق خدمتلر ایدن باجمله اخوانه تشکرات صمیمه عرض ایلرز .

ای بیله‌رك ، طوغری وخیرلی ظن ایده‌رك طوتدیغمز شومسلکی تمامیله قبول ایتمه‌ین واجراآت وفعلیاتمزی غیر کافی گورنلره‌ده فکرلرندن وسوزلرندن آلدیغمز عبرتلره مقابلةً بر حصهٔ شکران افراز ایده‌رز .

بك چوق زماندن بری بیلدیگمز وبیلمکله آنی ایچون متسلی اولدیغمز برشی واردرکه اوده خلقمزك دائما متزاید اولان حس حیتاری وبو حسك مقتضیاتندن اولهرق حقمزده گوسترمکده‌کی توجه ومحبتلریدر . تربیهٔ مدنیه وسیاسیه‌نك أك بویوك اثری اولان بو حس عالی استقبال وطن ایچون أك بویوك بر بشارتدر . بر ملت منفعت سیاسیه‌سنی نه قدر بیلیرسه او قدر سور وبزملته او منفعتی بیلدیرمك وسودیرمك مسلکنده یز .

بو گون جهان انسانیتی اشغال ایدن مسائلك أك مهملرنده علاقه دار اولان عثمانلیلردر ، بناءً علیه بوگون بلاد متمدنه‌نك کافه‌سنده بك گورولتولی نمایشلرده ، مملکتلرنده بك مؤثر فعلیاتده بولنان ملل واقوامك کافه‌سندن زیاده چالیشمق ، چالیشمالری تشویق ایتمك بزه دشر ، که بوده بر چالیشمق دیمکدر .

مسلمانلر دینا دخی مساعی سیاسیه‌ایله مکلفدرلر . وطننی سومك ایماندندر . خیری بالذات ایشلهمك ، ویا خیر ایشلینه معاونت ایتمك ویا خیر ایشلهمك اخطارنده بولنمقدیر . با خصوص که زمانمز ازمنهٔ ماضیه‌نك کافه‌سندن مهمدر : شوگچن آلتی بوز سنه‌نك هیچ بر دقیقه‌سی ، بزم ملتمز ایچون ایچنده بولندیغمز دقیقه‌لر قدر سیاه ومخاطره‌لی دگلدر . دین ، ملت ، دولت ، حیثیت ، هب حیات وممات آره‌سنده متردد بولنیور .

بردین ، بر ملت بردن بره ، دفعة اورته‌دن قالقه‌ماز ، فقط بزم چکدیگمز آلام سیاسیه بر ملت ودولتی ، اونلرك ده عمر طبیعیسیله متناسب ، دها صحیحی غیر متناسب ، سریع بر صورتده اورته‌دن قالدیرمغه کافل بلیات هائله‌دندر .

بلغارلر وارمنیلر گبی ادارهٔ عثمانیه‌ده بولنان اقوامك بوزلرجه‌حال ونوعده‌کی مساعیٔ مناد یه‌لرینه مقابل ، بزم یالکز بر ایکی غزته‌مز اولمسی ، جهان مدنیتنده‌کی موقعمزك بویوکلگنه بك دلالت ایتمز . باخصوص که انسانیت و ، انسانیتك ادارهٔ مرکزیه سی دیمك لایق اولان آوروپادن دها بویوك اثرلر ، بزی واستقبالمزی حقلی بر حیات‌ایله یاشاتدیره‌حق ایشلر بکلیور . بناء علیه بزنه قدر گوزمزی آچارسه ق ، نه قدر چالیشیرسه ق ینه آزدر ، باخصوص دین وملتك اك بویوك دشمنی کندی ایمجمزده ، کندی بادشاهمزدر .

ایشته بر سنه‌دن بری دخی ایتدیگمز فریادلر بو زخم والمدن متحصللدر . اصح تمنیات وأتم نیاتمز ترکیه‌ده بولنان باجمله عثمانلی وطنداشلرمزك ادارهٔ مستقیمهٔ مشروطه ایله قریباً نائل فوز وامان اولمری وموجود اولان استبداد رذیلانه‌نك اندراس واندفاعیدر .

مقالات سیاسیه

روم ایلی اصلاحاتی

شو اون بش گون ظرفنده روم ایلی به متعلق ایکی مهم وقوعات میدانه گلدی . روسیه‌نك ، بو اسلاو حامیٔ مقتدرینك ویردیگی امر اوزرینه بلغارستان حکومتی ، ماکدونیا قومیته‌لرینی رسمی اولهرق لغو ورؤساسندن بعضلرینی توقیف ایتدی . آوروپانك مساعدهٔ ضمنیسی ایله ، بالقان مسئلهٔ حاضره‌سنده دول معظمه به پیشوالق ایدن روسیه وآوسترپا دولتلری مشترکاً تنظیم وحکومات سائره‌یه محرمانه تبلیغ ایلیه‌رك تصویب ایتدیرد کلری اصلاحات پروژه‌سنی باب عالی یه ویردیلر . پادشاه ، هرکسی شاشیرتمحق ، عادتا ، جدیق خصوصنده شهبه یه دوشوره‌جك درجه‌ده سرعتله پروژه‌یی قبول ایلدی . آرتق ، بوگون تکمیل انظار سیاسیه اصلاحات مجموعه‌نك تطبیقنه متوجه . اکثریتله عالم مدنیت عجالةً ایدیان بو وعدك انجازینه منتظر بولنیور .

لایحهٔ مذکوره ، حکومتلرك مظهر تصویبی اولدوغی حالده ینه برچوق پولتیقه‌جیلرك اعتراضنه اوغرادی . بونلرك اکثریتی لایحه‌نك وسعت کافیه‌یی حائز اولدیغنی ادعا ایدیورلر . فی الحقیقه غزته‌مزك دیگر جهتنده گورولدیگی وجهله ، بو اصلاحات توصیه نامه‌سی دولت علیه‌نك روم ایلیدن دفعتی ویا بر مراقبهٔ دولیه تحته آلنمسی ایسته‌ین عثمانلی دشمنلرینی وخصوصیله احتلال‌جیلری ممنون ایده‌جك گبی دگلدیر . آوروپادن امید ایدیلیه‌جك درجه‌ده معتدل اولان بو پروژه ، دولتك اعلان ایتدیگی روم ایلی اصلاحاتندن فضله اولهرق باشلیجه مقتش عمومینك واسع اقتدارله وسعتلی بر مدت ایچون تعیینی ، ژاندارمه تنسیقاتی ایچون آوروپا ضابطلرك استخدامنی واردات ولایتك بانق عثمانی طرفندن قونترول ایدیلهرك اولا ولایات مصارفته صرفنی توصیه ایلمکده‌در .

شرائط مجموعه اسلامیت وعثمانلیلغه دشمنلقدن نیاشقا بر حس طاشیایانلره آز گلیور ، فقط بزجه کافی وحتی فضله‌در ، بیله‌ جونکه ، مقتن زمانلی مقتش تعیینی ایله واردات ولایتك ولایتلره حصری نیم امتیاز دیمکدر . منافع متضادهٔ وکثیرهنك ملتقاسی اولان سلانك قوصوه ومناستر ولایتلرینه امتیاز اداره اعطاسی شو آناده غیر قابلدی . توسیع نفوذ مقصدی‌ایله بالقان حکوماتنی مجادلات وخیمه‌یه القا ایده‌جك بویله بر صورت حله یونانیلیلر ، صربلر ، آوسترپا وحتی فرانسز وروسلر معارض ایدیلر . بو سبیدن لابحه‌ده‌کی طرز قبول اولوندی .

بو شرائط ، نیم امتیاز تولید ایدیوردیمشدك . في الحقیقه ، مقتش عمومی استنی طاشیان وغایت واسع اقتداره مالك اولان بو بویوك مأمور دائما تجدید ایدیله‌جکی جهتله بر مقتش دگل بر والیٔ عمومی دیمکدر . مشار الیه ، مقتن بر مدت ایچون تعیین اولنه‌جق ودول معظمه‌دن استفسار ایدیلمدن عزل ایدیله میه‌جکدرکه بو صورتله مقتش عمومی بر درجه به قادار دول معظمه به مستند وتابع بولنه‌جقدر . بوگون اسلامدن تعین ایدیله‌جك مقتش عمومینك ، یارین ، گوچك بر اختلاف نتیجه‌سنده خرستیاندن اولمسی طاب اولنمق ممکندرکه بو حالده ، روم ایلی‌نك سابق روم ایلی شرفیدن فرقی بك آزقالمش اولور .

بو شرط ، معنوی بر امتیاز بخش ایتمکده‌در . واردات ولایتك ولایاتلره حصری ایسه مادی بر ممتازیت تشکیل ایدر . شرط اخیر بوگون واردات عمومیهٔ دولتك تناقصنی موجب اولمه‌جندن باشقا اقتصاداً بو ولایتلرك آبریلمسی دیمکدر .

خلاصه ، روسیه حکومتك جریدهٔ رسمیه سنده‌کی تبلیغاتده گورولدیگی وجهله « مستقبلاً بر صورت واسعه‌ده تزیید واکمالی قابل » وتطبیقاتی ، سفیرلر اداره‌سنده قونسولوسلر طرفندن اجرا ایدیله‌جك ، تفتیشات مکمله « ایله تأمین اولنه‌جق بو اصلاحات ، مرغوب زمان اولان سیاست مادیت پروراته‌نك بر محصول مکملیدر : آز سوز ، چوق

تبعه . مع مافیه ، تکمیل بو قصورلریله برابر حائزی . حال بر ملال مملکتی دوشونه‌رك ، لایحهٔ مذکوره‌نك قبولی لزم عد وحق ایی بر حکومتك بو قصورلری بالفعل رفع ایده‌بیله‌جکی امید ایلیورز .

فی الحقیقه ، مفتش عمومی حقنده عرض ایتدیکمز ملاحظات بدیهانه‌نك ، مأموریت مذکوره‌یه مقتدر ، مستقیم ، وطنپرور ، فعال ، ایجابنده وطنی اوغورنده استراحتی فدایه حاضر وزرا تعیین ایدرك اوکی آلق ، واردات خصوصنده‌ده ، آدمه ایش بولمق اصولی ترك ایله مأمورین ولایتی لزومی درجه‌سنه ایندیرمك ، مقتدر آدملر استخدام ایتمك صورتلریله وملکتك ترقیات اقتصادیه‌سنه جالیشه‌رق وارداتی تزیید ایله تلافی ایتك قابلدر . فقط ، حکومت حاضره بونلری یاپابیلرمی ؟ اعتیادات سیئه‌سنی ، التماسی ، ارتشاسنی ، رخاوتنی ترك ایدرمی ؟ آه ! ایشته آك مظلم نقطه بوراسی دگلمیدر ؟ مملکتك هر اوکنه گلن قوی دولت آلنده بازیچه اولمسنه ، سوگیلی وطنمزك احتلالرله ، حریلرله ، حتی ظفرلرله پارچه پارچه دوکولمسنه ، شو گوردوگمز بو گونکی مداخلهنك وقوع بولمسنه هب سبب بو حکومت دگلمیدر ؟ اگر پادشاه صدارته اقتدار مشروع تابر محیی ویرسه ایدی ، روم ایلی صدر اعظمی دیمك اولان بو مقتش عمومی یه محل قالیرمی ایدی ؟ بیت المال ملت ، بیلدیز سفاهتخانه‌سنه نقل اولنمسه ، کاسه‌لیسان زمان حیلرنده ، پاشا البه‌لی جولوق چوجوق آلنده محو وافنا ایدیلمسه ایدی ، روم ایلی اموالنك ، افتراق حقیقی مستقبله پیشدار اولهرق اموال عمومیه‌دن تفریقه احتیاجی قالیردی ؟

فقط نه چاره ، که بو گونکی حالمز بویله‌در .

ایشته بو سبیدن ، بنه منافع عالیهٔ عثمانیه‌یی دوشونه‌رك ، شرائط مذکوره‌نك پادشاه طرفندن قبولی مناسب کورویورز . استانبولدن یکی گلن خبرلره گوره ، پادشاه ، اصلاحات مجموعه‌نك بو تون ، روم ایلی یه تشمیلی اراده ایتمشدر . بو قرار ، « ماکدونیانك » روم ایلی ایچریسنده طاغیلمسنه ، ماکدونیا استقبالنك بوتون روم ایلی یه ربطنه جالیشمق دیمك اولدوغندن سیاسةً فائده‌لیدر . فی الحقیقه اوج ولایت یرینه آلتی ولایت وارداتندن اکثریتله واز گچمك آناطولو ولایاتی ایچون بر بار ثقیل تشکیل ایدرسه‌ده عرض ایتدیکمز وجهله اصلاحات اداره اجرا اولنورسه بو سوکره‌کی محذوره قالمز .

لایحهنك بو صورتله قبولندن صوکره ، الك برنجی ایش بونی تماماً تطبیقه غیرت ایتمکدر . عکسی حالده احتلالجیلرك حرکاتنه ، دها چوق مداخلهلرك وقوعنه سبب اولمقدن اولورز . اصلاحات موعودهنك تطبیقی ایچون‌ده فکر مزجه الك لزوملی شئی ، روم ایلیده مقتدر ومستقیم مأمورین استخدامیدر . دولتلر ، مع التأسف بو خصوصده‌یك فقیردر . مع مافیه اوتهدن ، یریدن ، بالخاصه اونوتولمش ، منکوب ومتقی فوق العاده مقتدر دگلسه‌ده حسن نیت صاحبی آدملر بولمق قابلدر . ایشته حکومت ، پادشاه منافع عمومیه قارشیسنده بر لحظه‌حق منفعت شخصیه‌سنی ونوتوب بونلری روم ایلی یه یوللامالی ، حسین حلمی وناصر پاشالرك گوچوك بر تفتیش اوزرینه ایجنده یوزلرجه اقتدارسز ، عایل باخصوص خرسز ضابط وافراد جیقاروب زاندارمه گبی امور ملکیه ، بالخاصه مالیه‌ده ، ممکن اولدوغی قادار تطهیر ایدملیدر . بو تون آرزومز ، مملکتمزك هر طرفنده بردن ظلم واعتسافك رفعی ، بوتون وطنداشلریمزك هپ بردن مساواتاً نعمت رفاهه مظهر اولمسیدر . فقط مادامکه بو گون روم ایلی تهلکه‌دهدر ، بالجمله اقتداریمزی اورانك تداویسنه حصر ایتمهلیز .

بو طرزده حرکت اولنورسه روم ایلینك اولدقجه راحت ایده‌جکی واحتلالك بر زمان ایچون غائب اولهجغی امید ایدرز . مع مافیه بو نتیجه‌نك استحصالی ، حکومت حاضره‌نك اقتدارسزلغی اونوتملیه‌یله ، بر چوق زمانه توقف ایده‌جکندن بو گونکی اصلاحات لایحه‌سی ایله‌ده روم ایلی تهلکه‌سنك ختام بولدوغی ظن اولونهاملیدر . روسیه بالاده مبحوث تبلیغات رسمیه‌سنده « ۰۰۰۰ اگر اسلاو حکوماتی کندیلرینه وقت وزمانیله اعطا ایدیلن نصایح حکیمانه خلافنه حرکتله وسائط جبریه واحتلالیه ایله بالقان شبه جزیره‌سنده‌کی وضعیت حاضره‌نك تعدیلی استحصاله قرار ویرملرسه اونوتهاملیدرلرکه ، روسیه ، نه اولادلرینك بر طمله قانی ، نه روس اهالیسی میراثنك (ثرونتك) الگ گوچوك بر پارچه‌سنی فدا ایتز . » دیبور . بو بیانات قسماً عثمانیلرجه امید بخشدر . روسیه‌نك امر قطعیسی ایله ماکدونیا قومیته‌لرینی رسمی اولهرق لغو ورؤساسندن بعضلرینی توقیف ایله بن بلغارستان حکومتی ، مجلس مبعوثانك بو خصوصده‌کی اعتراضاته « ۰۰۰ بلغارستان گوچوك برحکومت اولوب ماکدونیا مسئله‌سنك حلی درعهده ایده‌میه‌جکنی ، بو سبیدن ماکدونیالیلره امید ویرمه‌مك لازم » اولدوغنی بیان ایتشدر . داتف افندینك بو جوابی‌ده محظوظیتبخشدر . فقط بونکله برابر نظردن قاچیرماملیدرکه ، بوبوك بلغارستان چارلغی وجوده گتیرمك بلغارلرك الکبوبوك امليدر . بلغار حکومتی بر طرفدن قومیته‌لری لغو ابتدیگی حالده اهالینك وماکدونیالیلرك محبتنی ساب ایتمهمك ایچون ، دیگر طرفدن بعض رؤسانك ، بالخاصه صراقوفك قاچمسنه میدان ویرمشدر . بوندن باشقا بلغارستان ، « مهاجرلرله ، بلغارستانده طوپلانان اشقیانك حدود عثمانیی گچمه‌ملری ایچون (!) » حدوده‌کی عسکریی هب تقویه ایتمکده خصوصیله ادرنه جهتنه قوهٔ عظیمه تحشید ایتمکده‌در .

احتلالجیلره کلیرسه‌ك ، بونلر اصلاحاتدن هیچ‌ده ممنون دگلدرلر . گلن خبرلر ، بر چوق جهتلرك دائما حاضرلانوب حدودی گچدیگنی بیلدیرمکده ، « تشکیلات داخلیه » ایچنی آلان روم ایلی ولایاتنده کی احتلالجیلرك ایلك بهارده احتلاله قرار ویرد کلرینی اوگرتمکده در .

خلاصه ، اوروپا دولتلری وروسیه افکار صلحجویانه‌لرینی سویله‌مکله ، بلغارستان ، قومیته‌لری لغو ایتمکله برابر احوال کسب سکونت ایتمه‌مشدر . حتی هر درلو احتمالاته قارشی آوستریا وروسیه‌نك بعض تهیئات عسکریه‌ده بولندقلری ، بالقان حکومات صغیره‌سنك هپ حاضرلاندیغی معلومدر .

روم ایلی‌ده سریعاً باصدیر بلامامش بر احتلال ، بلغارستانك ماکدونیایی الحاق آرزوسی ، فردیناندك ، بو اجنبی پرنسك تختنی بوبوك بلغارستان اساس عظیم وقویسی اوزرینه قورمق ایسته‌مسی بوتون بو طوپلانمش صواعق بالای روم ایلی یه چکه بیلیر . بناء علیه حکومت عثمانیه‌نك ، اصلاحات وسائره گورولتولرینه قاپیله‌رق حاضرلغی اهمال ایتمه‌مسی ، سفر برلکنه دوام ایله ایلك حمله‌ده گرك بلغارلره ، گرك عصابه قائق بولمق امکانی استحضار ایتمسی لزمدر . بوگون ، روم ایلی وقوعاتنك اوکی آنجق فائقیت عسکریه سایه‌سنده آلنه‌بیلیر .

بوگون دگل ، یارین ، او برگون ۰۰۰۰۰ هرگون ده بویله در . « الحکم لمن غلب »

عبد الحمیدك خلعی

ماکدونیا وارمنی مسئله‌لری حقنده گچن گون ویرلدیگنی یازدیغمز وموضوعنی خلاصةً غزته‌مزه درج ایلدیگمز قونفرانسدن صوکره ، بو قونفرانس ارکانندن اولان ، علوم سیاسیه معلمی موسیو لوروا بولیو ، « لوروبه‌دن » غزته‌سنه یازدیغی بر مقالهٔ مهمه‌ده [عبد الحمیدك شخصنی قالدیرمقدن باشقا چاره یوقدر ؛ بوده ترکلرك پیشوالغنه ، اوك آیاق اولملرینه متوقفدر !] دیبور .

موسیو لوروا بولیو مسائل سیاسیه‌ده اشخاص ایله اوغراشمنی شعار ومسلك اتخاذ ایتمین وقوعات عالمی دائما اسباب ونتایجیله محاکمه مسلکنده اولان علمای سیاستدندر . شو صوك کونلرگی ، بر قاچ ملتك حیات ومماتی وبر دولت معظمه‌نك استقبال واستقلالی خصوصلرنده بر قرار اتخاذیله اشتغال ایدیلن نازك زمانلرده ، سوزی جهان انسانیت طرفندن دیکلنیلن هر دیپلوماتك ، هر عالمك ، هر صلاحیتدارك بر منشائه قصور اسناد ایتمکدن پك قورقدیغی شو کونلرده موسیو لوروا بولیونك ، مسائل شرقیه‌نك ملل شرقیه لهنه حلی ضمننده ، [عبد الحمیدك وجودینی قالدیرمقدن باشقا چاره یوقدر !] دیمسی ایچون بو عبدالحمید دیمکله خلیطهٔ خلقتك زوالنی نه درجه‌لره سوق ایتدیگنی وترکیه احوالنك نه قدر وخامتلر ایچنده بولندیغنی ادراك وتأمل لازمدر .

[عبدالحمیدك تخت عثمانیدن وجودینی قالدیرملیدر !]

سوزی یکی بر سوزمیدر ؟ موسیو لوروا بولیونك بو قولی اقوال جدیده‌دن بر شمیدر ؟ بو حقیقت ویالزوم یکیمی کشف اولندی ؟

[عبدالحمیدك تخت عثمانیدن وجودینی قالدیرملیدر !]

سوزینك بر تاریخی یاپمق ایچون بو پك آز ناموسلی پادشاهك جلوسنك ایرتسی کونته قدر ارجاع فکر وخیال ایتملیدر . خارجیه ناظری مرحوم صفوت پاشا برنجی دفعه اولهرق عبد الحمید ایله ملاقاتنی متعاقب دیمشدرکه :

« بکا سلطان مراد حضرتلرینك عقلیلغی وپادیلیگی حقنده مکرراً سئوالار ایراد ایدلدی . بن مشار الیهك ملاقاتیله هیچ مشرف اولمدیغم ایچون ، بر جواب ویرمه‌مدم ، فقط اك بویوك دلی آرانیرسه

شمدیکی افندمزدر ! تخت عثمانیدن همان یونی خلع ایتمدیلر ! »

اوگوندن بو گونه قدر بوسوز، بیان بیلمین، بو عقلسز پادشاهك زخم وظلمی حس ایدن ایچون بیکدرجه لسانلردن، بیکدرجه طرز وحاله ایشیدلمشدر . فقط بو گونکی قدر اهمیتلی ومؤثر بر طرزده تلفظ اولنمامشدر . بوگون وقوعات وحادثات جدیه محاکاتنده اشخاص تسمیه ایتمکسزی مغایر نزاهت ونزاکت عد ایدن وقوعاتی دائما سوق اولندیغی وسوق ایتدیگی اسباب وحالات ایله محاکمه ایدن بر چوق لسانلر بیله بو « عبدالحمیدی خلع ایتمدیلر ! » ترکیبنی وَ « عبد الحمید » کلمه‌سنی اولانجه قوت لفظیه‌سیله فریاد وَ « یگرمنجی عصرده میلیونلرجه خلقك ، ترکلرك ، ارمنیلرك ، ماکدونیالیلرك ، عربلرك بو چکدکلری اذا وظلمی کم ایقاع وارتکاب ایدیبور ؟ » دیتلدیگی زمان ، میلیونلرجه یار ماقلر عبد الحمیدك فرسز کوزلرینه دوغرو اوزاتارق « هپ بو ارتکاب ایدیبور ! » دیه اونی تسمیه ایدیبورلر . ایشته معلم محترم لوروابولیونك بو گونکی وغلاد — ستونك بوندن اون سنه اولکی تسمیه وفریادلری وَاوزاتدقلری دیللر وَیارماقلر ، هپ او آدمیتله مناسبتی اولیان فنا آدمه معطوفدر . — او حالده بو آدم نه ایچون تختدن آشاغی آتلدی ؟ دیمه‌جك .

فی الحقیقه بو سئوال هر وقت ایراد اولنیور . ژون ترکلر فرقه‌سی ، عثمانلی اردوسی ، جهت روحانیه ، جهات جسمانیه هپ بو سئوال ایله ازعاج واتهام اولنیور : نیچون عبد الحمید تخت عثمانیدن خلع وعزل اولنیور ؟

بز بوراده یالکز یاپاجغی ایشك نتیجه‌سنه اولدن ملاحظه ایله حرکت ایدن گنج ترکلرك ، یعنی ملتك ترقیات صمیمیه طرفداری اولان فرقه‌سنك بر انقلاب عمومی وجوده گتیرمکده بو گونه قدر گوستردکلری تأملك سببنی شرح ودها صحیحی اشارتله اکتفا ایده‌جکز .

طب قانونی علماسندن موسیو دوبویصون بر مدتدن بری پارسده سنت آنتوان دار التعلیم عمومیسنده بر قونفرانس سلسله‌سیله فرانسه‌ده اختلال تاریخی یاپیور . فرانسه اختلال کبیرینك ویا اختلالات سازه‌سنك دگل ، هربرده وبا خصوص فرانسه‌ده کی اختلالرك تاریخی ، بو اختلالرك نتایج وثقیلیاتنك صفحاتی شرح ایلیور . بویوك اختلالدن باشلایه‌رق ، — حق انسان — طبیعت بشریه‌دن چکیلوب قوپار یلیرجه‌سنه ، قانلر ایچنده استحصال واعلان اولندقدن صوکره اون آلتنجی لویه‌لرله ، ماری آنتوانتله‌یه‌قدر تکمیل بویوك اصلاحاته متشبث آدملرگی ، دانتونلرك ، روبسپیرلرك ، مارالرك‌ده قفاری بو وار لانمسی متعاقب دیدرو ایله دالامبرك ، وولتره روسونك عظام رسمیه‌سی بلکه قبرلرنده رزان وَفقط خندان اولمشکن ، نصل اولوب‌ده ناپولیون نامنده گوچوك بر قورسیقه‌لینك بونجه موضوعات معظمه‌نك اوزرینه جیزمه‌لریی اوزاتدیغی ، صوکره او « بیاض دهشت » ك نصل سیم سیاه اورته‌لی قابلادیغی ، خلقك اونوز اختلاله نصل مجبور اولدیغی . اون سکرسنه صوکره ۴۸ اویلاسی ، صوکره ، سدان غائله‌سی ایجاب ایدن برعجیبه‌نك نصل گتیرلدیگنی ، بو پریشان رئیس جمهورك ۲ کانون اوّل لطیفه‌سنده خلقك طرز مسکنتی ، نه یه بو « لطیفه » نی گیسه‌نك پروتستو اجتدیگنی ودها بر چوق نتایج اختلالات ایله اختلالاتی مقایسه وتفسیر ایتمکده‌در .

گچنلرده بو تلقیناتی صره سنده معلم دیمشدرکه :

« هپ بو نتایجه نظراً حق بشرك زمانمزده دخی چارهٔ یکانهٔ استحصالی اولان اختلالدر آثار خیریه‌سنك سوره کلی وبقالی اولمسی ایچون خلقك افکاریی اوّلدن حاضرلامیدر . خلق حرکتی بر ماکنه گبی دگل ، او حرکتی بیله‌رك ، اوحرکتك لزومنی روحنده طوبه‌رق ، او عزیز حریتی آلمق ایچون او حرکتدن باشقه چاره اولمدیغنی حس ایده‌رك وَبو حسدن اوّل حریتنك عزیزلگنی ، قدسیتی اکلایه‌رق اجرا ایتمیدر . اگر اختلالدر بویله اجرا ایدلزسه نتیجه‌لری پایدار اولماز . ظالملر اهالی بی حریتله آولارلر ، اسارتله محو ایدرلر . ظلم وظالم بنه غلبه ایدر . بو گون بر ملت واردرکه ماضیده پك چوق مفاخری وقوعه گلمشدی . عسکرلرینك شجاعتی ، امراسنك متانت وسلابتی ، هر برینك قوت عزمی مثل سائر اولمغه لایقدر . بو ملت ترك ملتیدر . بو ملت ، نصل اولیورده بوگون عبد الحمید نامنده ، کوللگه‌سندن قورقان بر جاینك اسیری اولیور ؟ نه ایچون اختلال ایتمیور ؟... عدالت وحریتنك استحصالی ایچون مساعیٔ جمیله صرف ایتمکده ، بك عاقلانه چالیشمقده اولان — گنج ترکلر — بو حقیقتی غایت ابی ادراك ایتمشلردر . داخلده وخارجده اولانلری ، تکمیل غیرتلریی اهالینك تنویر فکرینه صرف ایدیبورلر ، جدی واساسلی برتحول حاضرلایورلر . الی اخره ... »

معلمك شو تشخیص صحیحنه طرفزدن باشقاریشی علاوه ایتمك ایسته میورز : ادراك واذعانی اولانلرك تقدیر وتصویبنه نائل اولانلر ، ادراکسزلرك لوم واتهامنی پك دون وسفیل بولورلر .

فی الحقیقه ، بویوك بر شاعرك دیدیگی گبی ، دگرمنی بیقمق کافی دگلدر ، اود گرمنی چویرن روزگارك اوکنی کسملیدر . فقط بیقمق حرکتی بذاتها ایمیدر ؟ هیهات ، او بر « عملیات » درکه صحت ایچون اختیار اولنور .

بو گون عصرلرك اسمی ایستر اوتنجی ، ایستر یگرمنجی اولسون ، حق عمومیی استحصال ایتمگه محکمه‌لر ، موضوعات موجوده ، کافل وکافی دگلدر . بر انسان دائما ایکی انساندر : بری کندی کندندن ، دیگری تکمیل همنوعلرندن مرکبدر . بو ایکنجینك حق آنجق کندینك تشکیل ابده‌جکی بر محکمهٔ هرج مرجده ، یعنی انسانیتك ، اوکلیت مهیبه‌نك جوشانلی دیمك اولان اختلال وانقلاب ایله استحصال ایدیلیر .

فرانسه اختلالی جمیع بشریه‌نك بر دوگونیدر دیتلیور . نه چاره که بودوگوندن صوکره زوج وزوجه یعنی فرانسه‌والسانیت ، دوکیگی قان بهاسنده ، دیرلك دوزنلك ، گوکل خوشلغی گوره‌میدی . نیچون ؟ قان دوکنلر ایچنده‌قان دوکیشنك سببنی بیلمیلرك چوق اولدیغی ایچون .

فرانسه اختلالی میلاد عیسادن صوکره بشریتك آتدیغی ترقی آدیملرینك الك بویوگیدر ، دیتلیور ، ظهور اسلامدن صوکره انسانیتك آتدیغی ترقی آدیملرینك الك بویوگی اولدیغنده شبه یوقدر . فقط بواختلالده فرانسه یورغونلغی نسبتنده پول آلامدی . نیچون ؟ یورولانلر آره‌سنده نیچون یورولدقلریی بیلنلر پك آز اولدیغی ایچون .

شو قدر وار که زمان آوروپا ایچون پك چوق دکیشمشدر . اون طقوزنجی عصر میلادی ، اونجی عصر هجری گبی ، بر تقلیب وتقلب عصری اولدی . هنوز سیریلر ، فیزانلر ، عبد الحمیدلر ، کیوپنلر ، محاربهٔ دولیه‌لر ، مقاتلهٔ داخلیه‌لر ، رسمی قاتللر ، تختلی ادبسز ، تاجلی جلادلر وارسه‌ده ، مقابلهٔ ثقات اولمرق سوریونلر ، تولستویلر ، هوغولر ، ایکی معناسیله‌ده مطبوع اولمرق باغرانلری آصمیان حکومتلر ، بو باغرمه‌لری دیکلین قولاقلر بو باغرمه‌لری حس ایدن یورکلر ، بو باغرمه‌لردن اغلایان گوزلر دخی واردر . هم او بر طرف آزالمقده ، ضعیفلامقده ، بو طرف چوغالمقده قوتلنمکده‌در . حق وحریت طبیعت بشریه‌ده مکنوز درکه اووفاخانهٔ خلقته غلط طبیعتلرك سونگولری طوپلری داخل اولهماز . بناء علیه هر شیئه پك حاضر اولان آوروپاده بو زمانده قوپاجق اولان بر اختلال پك مؤسس اولهجغی قدر پك دهشتلی اولهجقدر . وحشت قوّتنك ذکا قوّتنه غلبه‌سنی اومق ایچون انسانك عبد الحمید قدر اجهل وبی ادراك اولمسی لازم گلیر .

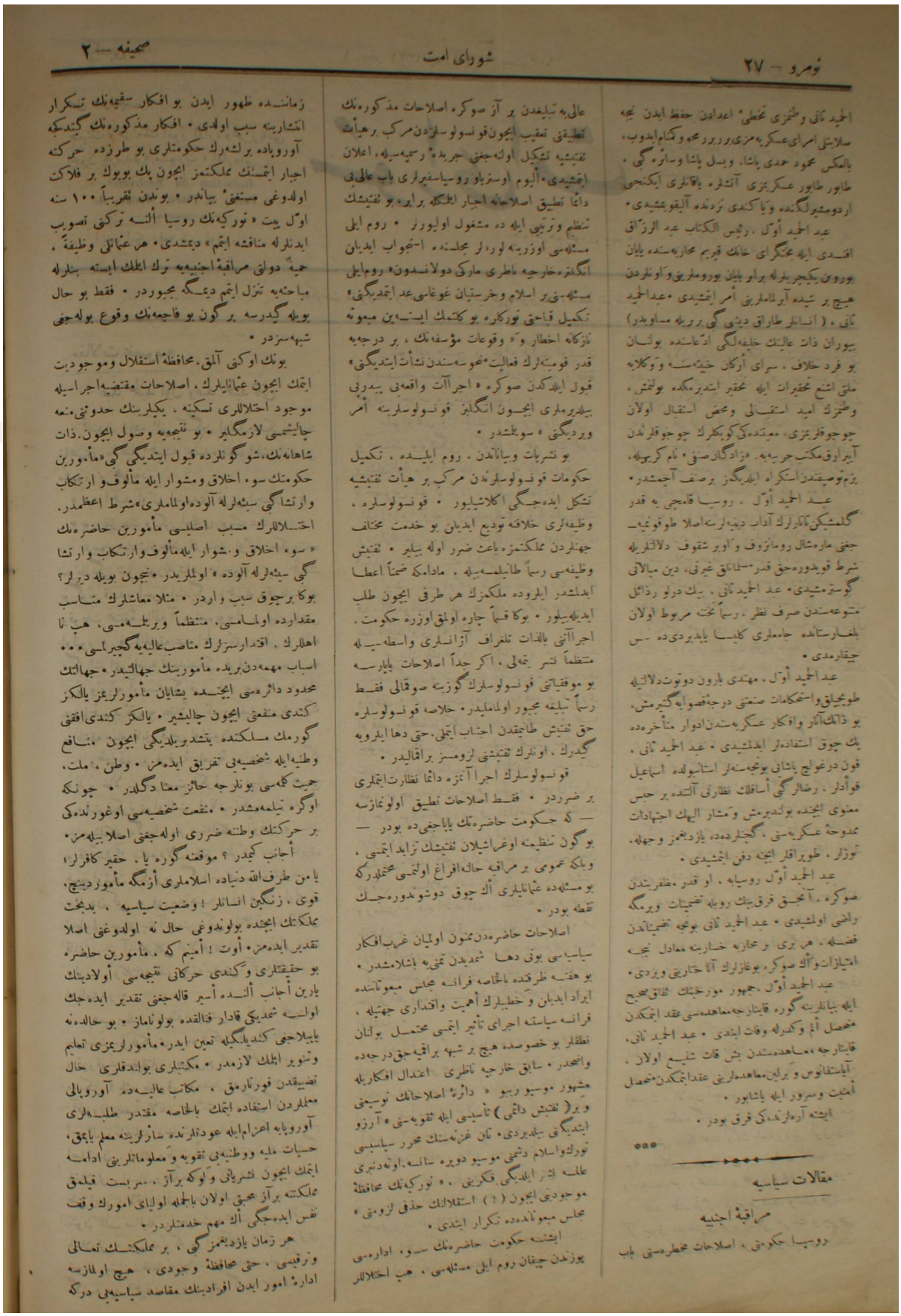
مظلوم وعالی ملتمزك ده ، کندی کندیلرینه ، تعلیم وتعلم خصوصنده دخی کیمه‌نك بارمنق آلتنده قالمقسزین نه بو یوك مراحل ترقی قطع ایتمکده اولدقلری وَتقریباً آوروپالیلرله هر نقطه‌ده هم ادراك اولهجقلری هر حالمزی یاقینندن تدقیق ایدنلره معلومدر .

عبد الحمیدك تخت عثمانیدن خلعی خصوصنه گلنجه ، بونك اساسلی بر اختلال ، یعنی تحولات جدیه وخیریه ایله اصلا مناسبتی یوقدر . بالعکس بو تحولی وجوده گتیرمك اسبابندن بری اولهرق دخی اونك خلعی مقتضی اولدیغنده فرقه‌مزك شبهه وتردد قالمامشدر . بر محترم آرقه‌داشمز مشورتنك صوك نسخه‌سنده بو لازمه‌یی تکراراً بیان وایضاح ایتمشدی .

عبد الحمیدك خلعی بر حدودك اخذ واستیصالی حکمنده‌در . بو گون اوروپادخی بو خصوصده یکدل ویك جهتدر . ملتمزك ترقی بولنده دیکلین وَعبدالحمید دینلن بو قازیغی قوپاراجق اولان سیل خروشان حق ومعصومیتك اوکنه بر ایکی قازاق سد حائل اولهمیه‌جقدر . علما ومجاهدین اسلامیه ایله ، فلکك صیحاغنی صوتوغنی قومسلر ، قارلر آلتنده‌کی ظلم مکتبلرنده تعلیم ایدن ملتمز افرادینه جهان مدنیتك شو آرزوسنی تبشیر وشو آرزوی عالیٔ خیر خاهانه‌یی ویره‌جکلری جواب فعلی ایله مدنیت ایچنده یاشامغه استحقاق کوستره‌جکلرینی تأمین ویبان ایلرز .

***

EK-25: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 27.sayı.

نومرو — ۲۷ شورای امت صحیفه — ۲

الحید ثانی وطنڭزی تحطی٭ اعدادن حفظ ایدن نجه سلاتین امرای عسکریه مزی بر بر نجه وکمام ایدوب، بالعکس محمود حدی پاشا، وبسل پاشا وسائره گبی، طاوور طاوور عسکریڭزی آتشلره یاقانلری ایکنجی اردومشیر لگنده وبا کندی ئردنده آلیقویمشیدی٭

عبد الحید أوّل ـ رئیس الکتاب عبد الرزّاق افندی ایله محکمگرای خانك قریم محاربه سنده یابان بورون یکیجریلرله برلو یابان بورومللرلی وآولنلردن هیچ بر شیده آرمایان لری أمر ایتمشیدی ٭عبدالحید ثانی ٭ (انسانلر طاراق دیدیگی گبی بر ریله مساویدر) بیوران ذات عالینك خلیفه لگی ادّعاسنده بولنان بو فرد خلاف ـ سرای أرکان حربیه سنه وکلاسیه ملتی اشنع تحقیرات ایله تحقیر ایتدیرمکده بولنمش، وطنڭزك امید استقبالی ومحض استقبال اولان جوجوقلریمزی، معبئده کی کوبکلرك جوجوقلرندن آیرا رق مکتب حربیه یه، «زادگان صفی» نام کریهه، بزم توصیفندن استکراه ایلدیگمز برصنف آچمشدر٭

عبد الحید أوّل ـ روسیا قدمچی یه قدر گلمشکن تاتارلرك آداب دینیه لرینه اصلا طوقونمیه جغی مارمشال رومانزوف وآوبر شقوف دلالتلریله شرط قویدوروه حق قدر مسلمانق غیرتی، دین میالاتی گوسترمشیدی٭ عبد الحید ثانی ـ یك درلو رذائل متنوعه سندن صرف نظر ـ رسماً تخته مربوط اولان بلغارستاندہ جامعلری کلیسا یابدیردی ده ـ س جیقارمدی ٭

عبد الحید أوّل ـ مهندی بارون دوتوت دلالتیله طوپجیلق واستحکامات صنعتی درجه قصوایه گتیرمش، بو ذاتك آثار وافکار عسکریه سندن ادوار متأخره ده پك چوق استفاده لر ایدلشیدی ٭ عبد الحید ثانی ـ فون درغولج پاشانی یوخیه لر استانبولده اسماعیل فوآدلر ـ رضالر گبی أساقلت نظارتی آلتنده بر حبس معنوی ایچنده بولندیرمش وکمشار الیهك اجتهادات ممدوحهٔ عسکریه سنی ـ گچیلرده ده یازدیغمز وجهله، توزلر ـ طوپراقلر ایچنه دفن ایتمشیدی ٭

عبد الحید أوّل روسیایه ـ او قدر مظفریتدن صوکره ـ آنجق فرق بیك روبله تضمینات ویرمکله راضی اولمشیدی ٭ عبد الحید ثانی بوخیه تضمیناتدن فضله ـ هر بری بر محاربه خسارینه معادل نجه امتیازات وأك صوکره یوغازلرك آتا خارینی ویردی ٭

عبد الحید أوّل ـ جمهور مورخینك اتفاق صحیح ایله بیانلرینه گوره قایناتارجه معاهده سی عقد ایتمکدن منحصل ألم وکدرله وفات ایتدی ٭ عبد الحید ثانی، قایناتارجه معاهده سندن بش قات شنیع اولان، آیاستفانوس وبرلین معاهدلرینی عقد ایتمکدن منحصل أمنیت وسرور ایله یاشیور ٭

ایشته آرهلرنده کی فرق بودر ٭

٭٭٭

مقالات سیاسیه

مراقبهٔ اجنبیه

روسیا حکومتی ـ اصلاحات مخطرهسنی باب عالی به تبلیغدن بر آز صوکره اصلاحات مذکوره نك تطبیقی تعقیب ایچون قونسولسلردن مرکب بر هیأت تفتیشیه تشکیل اولنه جغی جریدهٔ رسمیه سیله، اعلان ایتمشیدی ٭ألیوم اوسترياو روسیاسفیرلری باب عالیی دائما تطبیق اصلاحاته اجبار ایتمکده برابر، بو تفتیشك تنظیم وترتیبی ایله ده مشغول اولیورلر ٭ روم ایلی مسئله سی اوزرینه لوردلر مجلسنده استجواب ایدیلن انگلتره خارجیه ناظری ماورکی دولانسدون٭ روم ایلی مسئله سنی بر اسلام وخرستیان غوغاسی عد ایتمدیگنی، تکمیل قیاحق تورکیه یه بوکلتمك ایسته دیگنی، نازکانه اخطار وه وقوعات مؤسفه نك، بر درجه یه قدر قومیته لرك فعالیت مخصوصه سندن نشأت ایتدیگنی، قبول ایلدکدن صوکره ٭ اجرا آت واقعه یی پیدرپی بیلدیرملری ایچون انگلیز قونسولسلریته أمر ویردیگنی ٭ سویلمشدر ٭

بو نشریات ویاناندن ـ روم ایلیده ـ تکمیل حکومات قونسولسلردن مرکب بر هیأت تفتیشیه تشکل ایده جگی اکلاشیلیور ٭ قونسولسلره ـ وظیفه لری خلافته تودیع ایدیلن بو خدمت مختاف جهتلردن مملکتمزه باعث ضرر اوله بیلیر ٭ تفتیش وظیفه سی رسماً طانیلمه یه بیله ـ مادامکه ضمناً اعطا ایدلمشدر ایلرودہ ملکمزك هر طرفی ایچون طلب ایدیله بیلور ٭ بوکا قسماً چاره اولمق اوزره حکومت ـ اجرآتنی بالذات تلغراف آژانسلری واسطه سیله منتظماً نشر یتملی ـ اکر جداً اصلاحات بابارسه بو موفقیاتی قونسولسلرك گوزینه صوقمالی فقط رسماً تبلیغه مجبور اولمامایدر ٭ خلاصه قونسولسلره حق تفتیش طانیمقدن اجتناب ایتملی ـ حتی دها ایلرویه گیدرك ـ اونلرك تفتیشنی لزومسز براقمالیدر ٭

قونسولسلرك اجرا آتنزه دائما نظارت ایتملری بر ضرردر ٭ فقط اصلاحات تطبیق اولونمازسه — که حکومت حاضره نك یاپاجغی ده بودر — بو گون تنظیمنه اوغراشیلان تفتیشك ترایدایتمسی ـ وبلکه عمومی بر مراقبه حالنه افراغ اولنمسی محتملدر که بو مشاهده عثمانلیلرك آك چوق دوشوندورمجك نقطه بودر ٭

اصلاحات حاضره دن ممنون اولمیان غرب افکار سیاسیسی بونی دها ثمدیدن تخویه باشلامشدر ٭ بو هفته ظرفنده بالخاصه فرانسه مجلس مبعوثانده ایراد ایدیلن وخطیلرك أهمیت واقتداری جهتیله ـ فرانسه سیاسته اجرای تأثیر ایتمسی محتمل بولنان نطقلر بو خصوصده هیچ بر شبهه براقمیه جق درجه ده واضحدر ٭ سابق خارجیه ناظری اعتدال افکاریله مشهور موسیو ریبو ٭ دائرهٔ اصلاحاتك توسیعی ویرکه (نفتیش دائمی) تأسیسی ایله تقویه سنی ٭ آرزو ایتدیگنی بیلدیردی ٭ ثانی غرتهسنك محرر سیاسیسی تورك واسلام دشمنی موسیو دوپره سانسه ـ اونه دنبری علنه نشر ایلدیگی فکریتی ٭ تورکیه نك محافظهٔ موجودینی ایچون (۱) استقلالنك حذفی لزومنی ٭ مجلس مبعوثانده تکرار ایتدی ٭

ایشته حکومت حاضره نك سوء اداره سی یوزندن جیفان روم ایلی مسئله سی ـ هب اختلالاتر زمانسده ظهور ایدن بو افکار سقیمه نك تسکرار انتشاریته سبب اولدی ٭ افکار مذکوره نك گیتدکجه آوروپاده پرلشه رك حکومتلری بو طرزده حرکته اجبار ایتمسنك مملکتمز ایچون پك بویوك بر فلاکت اولدوغنی مستغنی بیاندر ٭ بوندن تقریباً ۱۰۰ سنه اوّل پیت ٭ تورکیه نك روسیا آلتنه ترکنی تصویب ایدنلرله مناقشه ایتمه ٭ دیمشدی ٭ هر عثمانلی وظیفةً ـ حیةً دولتی مراقبهٔ اجنبیه یه ترك ایتمك ایسته ینلرله مباحثه یه تنزل ایتمه دیگمه مجبوردر ٭ فقط بو حال بویله گیدرسه برگون بو فاجعه نك وقوع بولمه جغی شبهه سزدر ٭

بونك اوكنی آلمق، محافظهٔ استقلال وموجودیت ایتمك ایچون عثمانلیلرك ـ اصلاحات مقتضیه اجرا سیله موجود احتلالاتی تسکینه ـ یکیلرینك حدوثنی منعه چالیشمسی لازمکلیر ٭ بو نتیجه یه وصول ایچون ذات شاهانه نك، شو گونلرده قبول ایتدیگی گبی «مأمورین حکومتك سوء اخلاق ومشوار ایله مألوف وارتکاب وارتشا گبی سیئه لرله آلوده اولملری» شرط اعظمدر ٭ احتلالاتك مسبب اصلیسی مأمورین حاضره نك «سوء اخلاق وشوار ایله مألوف وارتکاب وارتشا گبی سیئه لرله آلوده» اولملریدر ٭ نجون بویله در لر؟ بوکا برچوق سبب واردر ٭ مثلا معاشلرك مناسب مقدارده اولمامسی، منتظماً ویرلمه مسی، هب نا اهللرك ـ اقتدارسزلرك مناصب عالیه یه گچیرلمسی ٭٭٭ اسباب مهمه دن بریده مأمورینك جهالتیدر ٭ جهالتك محدود دائره سی ایچنده یشایان مأمورلرینز یالکز کندی منفعتی ایچون چالیشیر ٭ یالکز کندی افقی گورمك مسلکنده یتشدیریلدیگی ایچون منافع وطنیه ایله شخصیه یی تفریق ایده مز ٭ وطن، ملت، حیث کلمه سی بونلرجه حائز معنا دگلدر ٭ چونکه اوگره تیلمه مشدر ٭ منفعت شخصیه سی اوغورنده کی بر حرکتك وطنته ضرری اولهجغنی اصلا بیله مز ٭

أجانب کیمدر ؟ موقعته گوره یا، حقیر کافرلر، یا من طرف الله دنیاده اسلاملری أزمگه مأمور دینیچ، قوی ـ زنگین انسانلر ! وضعیت سیاسیه ـ بدبخت مملکتك ایچنده بولندوغی حال نه اولدوغنی اصلا تقدیر ایده مز ٭ أوت ! أمینم که ـ مأمورین حاضره بو حقیقتلری وکندی حرکاتی نتیجه سی أولادینك یارین أجانب آلتنده أسیر قاله جغنی تقدیر ایده جك اولسه شمدیکی قادار فنالقده بولونماز ٭ بو حالده نه یاپیلاجغنی کندیلگیله تعین ایدر ٭ مأمورلریمزی تعلیم وتنویر ایتمك لازمدر ٭ مکتبلری بولندقلری حال تضییقدن قورتارمق ـ مکاتب عالیه ده آوروپالی معلملردن استفاده ایتمك بالخاصه مقتدر طلبه لری آوروپایه اعزام ایله عودتلرنده سائرلرینه معلم یاپمق، حسیات ملیه ووطنیه یی تقویه وکمعلوماتلریی ادامه ایتمك ایچون نشریاتی وکوکه برآز ـ سرباست قیلمق مملکته برآز محیق اولان باالجمله اولیای امورك وقف نفس ایده جکی أك مهم خدمتلردر ٭

هر زمان یازدیغمز گبی ـ بر مملکتك تعالی وترقیسی ـ حتی محافظهٔ وجودی ـ هیچ اولمازسه ادارهٔ امور ایدن افرادینك مقاصد سیاسیه یی درکه

مقتدر اولهرق مقصد مقدسی اوغورنده آل برلکیله جالیشمسی سایه‌سنده قابلدر. مدیر و محرك نه قادار فعال اولسه‌ده بو قوجه ماکنه‌یی، یتون بر سلطنت اداره‌سنی باشقا صورتده ایشلهمك ممکن دکلدر.

حکومتك بو بداهتلره اهمیت ویرمیه‌رك مأمورین واهالیی جهالتده ابقا ایتمی حالنده ایسه، مملکتمزك تقسیمی ویا مراقبهٔ اجنبیه تحتنده ادخالی محققدر.

د.

فران ماصونلر

پارس فران ماصون جمعیتلرندن برینك واسطهٔ نشر افکاری اولان (آقاسیا) مجموعهٔ سیاسیه وفلسفیه‌سی گچن شباط تاریخلی نسخه‌سنده شرق مسئله‌سنه وبکی عثمانلیلرك مقاصد ونشریاتنه دائر مهم برمقاله درج ایتدیکی گبی «ماکدونیا وارمنستان مظلومینی» نامنه یایلان قونفرانسك رئیسنه‌ده ترجمه‌سی آتیده مندرج آجیق مکتوبی یولامشدر.

آوروپاده سریست اجتماع ایتمکه یازی یازمغه مساعده اولمدیغی زمانلر حریت وترقی فکرلرینی تعمیمه ماصون جمعیتلرینك پك بویوك خدمتلری سبقت ایتمش، حتی ماصونلرك گیزلی نشریاتی فرانسه ده احتلال کیرك سرعت وسهولتله وقوعنه یاردم ایلمشدی.

حر ومدنی مملکتلرده بو گبی گیزلی جمعیتلرك آرتق پك لزومی قالمدیغندن ماصونلرك بر قسمی خارجده جریان ایدن امور سیاسیه‌یه یاپانجی دورمامق وقوتلرینی ظلم واستبدادك هر طرفده دفع وازاله‌سنه صرف ایتمك عزمنده‌در.

فرانسه حکومتك یرزماندنبری اقصای شرقده جین اهالیسی مضرتنه تعقیب ایتمکده اولدیغی بولتیقه‌یی پارس ماصون جمعیتلری شدتله مؤاخذه وتقبیح ایلدیلر. اعیان ومبعوثان مجلسلرنده بولنان فران ماصونلر شرقده میسیونر یاپانلره تخصیص ایدیلن اعانهٔ نقدیه‌نك بودجه‌دن بسبتون لغوی طرفدار یدرلر. آقاسیا هیئتی بو دفعه دها ایلرویه گیدرك ممالك عثمانیه‌ده یالکز خرستیانلر نامنه واسلام ضررینه هردرلو تکلیفاتی شان انسانیته موافق گورمیور، چارهٔ اصلاحی عمومك مساواة حصه دار حریت وسعادت اولمسنده وهر شیدن اوّل بد استبدادك کسیلمسنده بولیور. آقاسیانك بوفکر وتکلیفی دیگر ماصون جمعیتلری طرفندنده قبول ایدیلدیگی حالده وطنمزه پك بویوك فائده‌سی اولهجغی شبهه سزدر.

عبد الحمید ماصون جمعیتلرینك اهمیتی وخاقان مظلوم سلطان مراد حضرتلری حقنده‌کی حسیات احترامکارانه‌سی بیلدیکندن بو جمعیتلره رشد ردیگی بر چوق حفیه‌لر واسطه‌سیله افکار وحرکات جمعیتی تجسس ایتمکده‌در. آلمیزه گچن رسمی بر تلغرافنامه‌ده مصر وآفریقا ماصون جمعیتنه منسوب بر پاشا زاده‌نك پادشاهه جاسوسلق ایتدیگی و «ماصون جمعیتی گیسه‌سه یه ایراث مضرت اولمق آرزو ایتمك قاعده‌لری مقتضاسندن اولدیغی ایجون أرمنیلر بیلدز جوارنده دینامیت وضعیله اجرای خیانت ایده‌جکلری جمعیتجه استخبار قلندیغندن تعمیدن وقتیله بوکا قارشو تدابیر اتخاذی ایجون ۵۰۰۰۰ اشعار کیفیت» ایلدیگی محرردر.

فران ماصون جمعیتلری عبد الحمیدك بو گبی تدابیر تجسسکارانه‌سنه واقف اولدیلر، بوندن بویله یابه جقلری ایشلری بر حسن نتیجه‌یه ایصال ایجون احتیاطه رعایت ایدرلر امیدندویز.

***

ارمنی وماکدونیا اهالیسی مغدوره‌سی لهنه ایدیلن اجتماع رئیسی موسیوده ستورنل دوفونستانه آقاسیا هیئتی طرفندن گوندریلن مکتوبك ترجمه‌سی

رئیس افندی،

اوکومزده کی پنجشنبه کونی وقوع بوله‌جق اجتماع ایجون کوندرمش اولدیغکز ایکی کشیلك دعوتنامه‌دن طولایی، ماصون تشبثاتنه دائر نشر اولنان (آقاسیا) مجموعه‌سی هیأت اداره‌سی عرض تشکر ایدر. فارماصونلر اهالی مظلومه‌نك مدافعهٔ حقوق ایجون ایدیلن بروتستوی تقدیر وتحسین‌دن باشقه برشیء ایتمز، فی الحقیقه، عائد بولندقلری جمعیتك اس الاساسی، دین، ملیت، جنس تفریق ایتمکسزین انسانلر آزاده سنده اخوّت تشکیلدر؛ اونلر بالجمله مظلومینه آجیرلر، شفقت ومحبت ایدرلر.

ملفوفاً برنسخه‌سی کوندریلن، شباطده‌منتشر (آقاسیا) مجموعه‌سی ده (فارماصونلق ومسئلهٔ شرقیه) یه دائر برمقاله یازمشدی. یونکله برابر دعوتکزی قبول ایده میه‌جکز. بوکا سبب ایسه ساحهٔ بحث وتوجهکزك بزمك محدود کورونمسی، وموقع خطابتجه‌جك ذواتك افکار مختلفه اصحابندن اولمسنه رغماً بیله اجتماعك بالخاصه دینی برزمك آلیرکی اولمسیدر. بز، سلطانك منفور حکومت مطلقه‌سی آلتنده‌جان چکیشن أرمنیلره خرستیان ماکدونیالیلری سورز. فقط عین حکومتك تحت تضییقده یولنان وأوتوکیلردن آزطلبیده اولیان اسلاملری‌ده سورز. یشنه، اجتماعی یاپانلرك، عثمانلی تومك بوموم تسمنی نظردقت واهمیتدن دورطوتارکی کورونمسنه مبنیدرکه فارماصون حسیاتنز اجتماعکزه اشتراکه مانع اولیور.

دیکرجهتدن، شوراسی بیلیورزکه یونانستان، رومانیا، صربیا، بلغارستان، کریت کبی ممالك عثمانیه‌نك انقاضلرندن تشکل ایدن حکومتلرده‌ملت حاکمهٔ خرستیانیه، تعصب دینی نتیجه‌سی اولهرق، اسلام وطنداشلرینه — هرنه مجبور ایدهرك مالارینی ضبط ایده یایمك ایجون — اوتده بره ظلم ایتمکده ایدیلر والآن‌ده ایتمکده‌درلر.

شوراسی‌ده بیلیورزکه بالقان شبه جزیره سنده‌کی بنه اوخرستیانلردن یونان، اسلاو، بلغار، صرب، قره طاغلی کبی محتلف جنسلر بربرلرینك دشمنیدر. اورنه‌ده آل برلکیله ظلم وتضییق ایتمکلری ترکلری بولامایه‌جکندی آرملرنده حرب وجدال چیقاره جقلری طبیعیدر.

حاصل کلام بنه شوراسی‌ده بیلیورزکه بتون وکوچوك، بویوك طمملرك فوقنده، مثالی درجه‌سنده مدهش برطرح، برحرص‌دها موجوددر. فورقارزکه بوکونکی حرکت وهیجان استانبول وبوغازلر مسئله‌سی میدانه چیقارمسون — که، بوده هیچ شهه یوق آوروپاده برحرب عمومی اشعالنه سبب اولور.

— ۱۸۵۴ ایله ۱۸۷۷ بی تخطر ایدیلم.

ایشته بو اسباب مختلفه‌یه مبنی، بوغازلرك حاکمی اولان حکومت عثمانیه‌نك پادشاهی آنسابق اصلاح وتجدیدی وغایت ملکیه سنك محافظه‌سی صورتیله مسئلهٔ شرقیه‌نك حلی طرفداری یز. یونك ایچون ایسه موقتاً تعطیل ایدلش بولنان ۱۸۷۶ قانون اساسیسنك اعاده‌سیله، اهالی مسلمه‌نك کریده ومتازلرندن اولهرق «کیچ ترکلر» دك بالفعل چالیشانلر قسمی تشکیل ایدن اون بیك عثمانلی بی حبس ومنفالردن کتیرمه‌رك قانون مذکورك یکیدن اجراسنی اونلره اعاده‌ایتمك کافیدر.

بوقانون اساسی، دین وجنس تفریقی ایتمکسزین بتون امت عثمانیه‌یه، اصول مشروطیتله اداره اولنان آوروپا حکوماتی درجه‌سنده وسیع اولهرق، عین حقوق ومین حریتی بخش ایدییور.

فی الحقیقه‌ده بونك ایچون مقامنده خوظر، دهشتلر ایچنده طوران سلطان عبد الحمیدی عزل وخلع ایله یرینه، بغیر حق خلع وحبس ایدیلن برادری سلطان مرادی چیقارمق لازمدر.

فقط فالنی برقالنی غدّاری خلعه‌سی، بوتمه آوروپایی آتشه ویرمه‌جك بر محاربهٔ بین الدوله منجر اولمسی طبیعی بولنان محاربات داخلیه چیقار مقدمه‌سی؟

شونی‌ده علاوه ایده‌لم که بوکون بوحرب میدانه کله‌جك اولسه فرانسه نك موقعی پك مشکلشیر. ایمدی، وطنپورلرك، فارماصونلره شوکوستریلن صورت حلی، بزی دعوت ایتدیککز اجتماع مؤسسلرینك تکرارلنده مکتوز ومندمج اولان ممالك عثمانیه‌نك تفریق وتقسیمی چارمسنه ترجمهٔ أس وتوصیه ایدییور.

رئیس افندی، (آقاسیا) هیأت اداره‌سی احساسات قلبیه‌سنك دوام، بقاسندن امین اولمکزی رجا ایدر.

هیوام م..

تقاعد

گچنکی نسخه‌لریمزدن برنده اردولریمزده تقاعده مستحق ضابطانك فوق العاده کثیر بولندوغنی وملکتمزك مدافعه‌سی امر مهمی جهتیله موما الیهمك تبدیلی اقتضا ایتدیگنی یازمشدق.

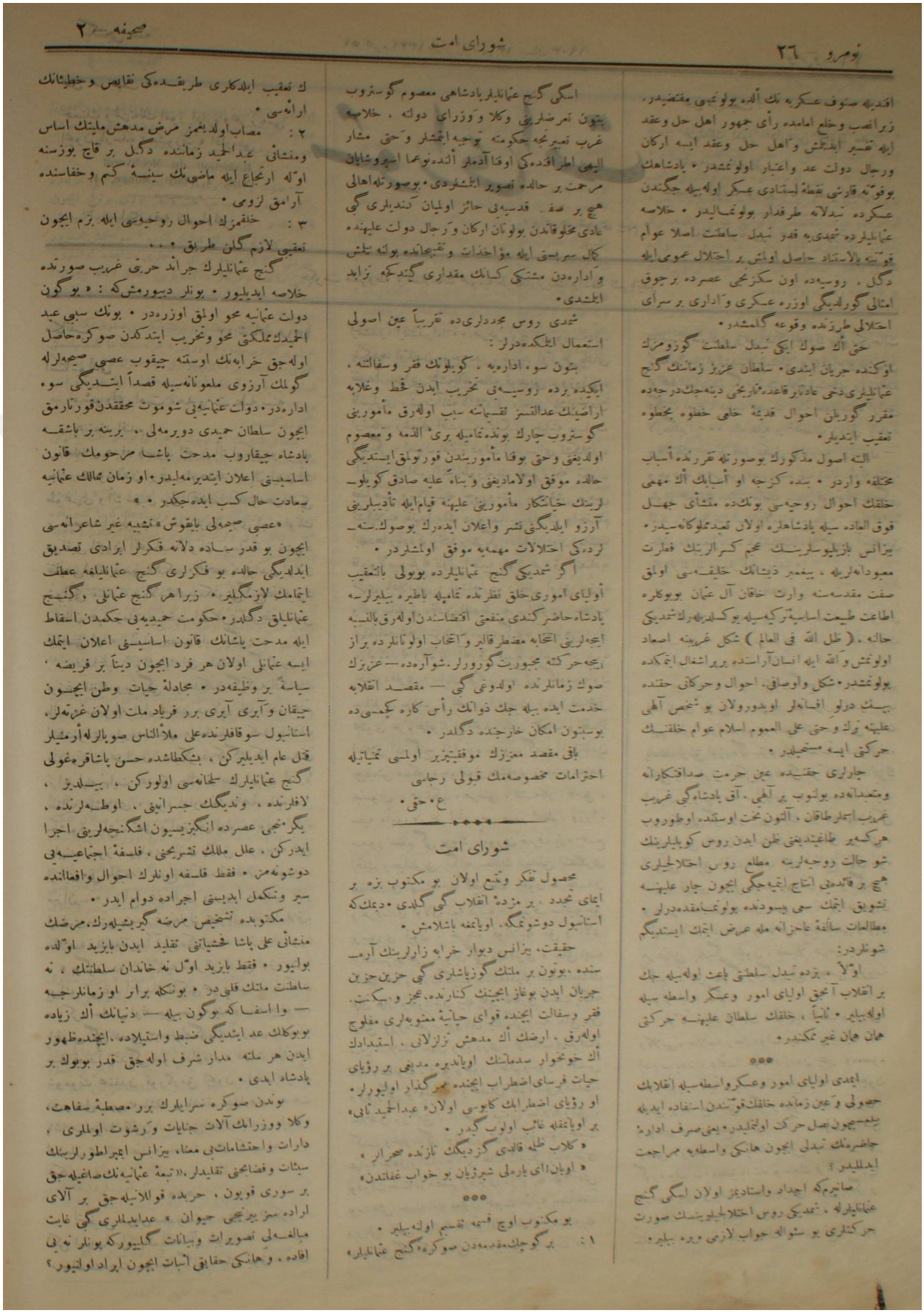
بوکره اقدام غرّه‌سی «امرا وضابطان عسکریه‌دن اولوب خدمت مقدسهٔ عسکریه‌لریی ایفا ایده‌میه‌جك درجه‌ده معلول اولانلرك اطبای عسکریه معرفتیله معاینه‌لرینك اجراسیله تقاعدلریی ایجاب ایده‌جك درجه‌ده بولنانلرك راپورلرینك ارسالی لزومی طرف والای سر عسکریدن منسوب اولدقلری اردوی همایون مشیرینه جلیله‌سنه اشعار قلندیغنی» یازییور.

جمع اولهرق باشلایوب مفرد اولهرق نهایت بولان بو سطرلرك عموم اردولرمی ویا یالکز بر اردویمی منسوب اولدوغنی اکلامق مشکله‌ده بز بومشکلاتی حلدن صرف نظرله یالکز بو خصوصه‌کی فکریمزی عرض ایتمك ایستر.

اکر بو اعلان دوغرو ایسه، تقاعد ایچون یالکز طبیبك راپورینه لزوم گورولوب، تقاعد ایدیله‌جك ضابطك رضاسی استحصال ایدیلمکدن صرف نظر اولونیور دیمکدر. بویله بویوك بر ترقیدر. مع‌مافیه آرزو ایدیلن مقصده ایصال ایچون بوده کافی دگلدر. معلول اولانلرك یالکز اطبای عسکریه طرفندن معاینه‌سی یتشمز. اطبای عسکریه‌یله بر ضابطی خصوصی بر آدم گی معاینه ایدر. کور وطوپال اولوب اولمدیغنه باقمقله اکتفا ایلر. حالبوکه ظاهراً یکیه صاغلام گورونن ضابطلر واردرکه بر ساعت یول یورمکدن ویاقول آغامی فوقنده ایسه قطعیاً آنه یمکدن عاجزدر.

بوندن باشقا گرك اطبا معرفتیله گرك آلایلر حتی ارکان حربیه‌لر وبالذات مشیرلر واسطه‌سیله تفتیش ایدیلیه معلول اولانلر حقیقله تفریق اولونمازلر. بر محلده بولنان اردو فرقه والای امرا وضابطانی

EK-26: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 26.sayı.

نومرو ٢٦ — شورای امت — صحیفه ٢

اقدیله صنوف عسکریه نك آلده بولونمیسی مقتضیدر. زیرا نصب وخلع امامده رأی جمهور اهل حل وعقد ایله تفسیر ایدیلش واهل حل وعقد ایسه ارکان ورجال دولت عد واعتبار اولونمشدر. پادشاهك بوقوته قارشی نقطهٔ ابتدای عسکر اولهٔ بیله جگندن عسکرده تبدلاته طرفدار بولونمالیدر. خلاصه عثمانلیلرده شمدیه قدر تبدل سلطنت اصلا عوام قوتیه بالاستناد حاصل اولمش بر اختلال عمومی ایله دگل. روسیه‌ده اون سکزنجی عصرده برجوق امثالی گورلدیگی اوزره عسکری واداری بر سرای احتلالی طرزنده وقوعه گلمشدر.

حتی آك صوك ایکی تبدل سلطنت گوزومزك اوکنده جریان ابتدی. سلطان عزیز زمانك گنج عثمانلیلری دخی عادتبر قاعده تاریخی دینه‌جك درجه‌ده مقرر گورلین احوال قدیمهٔ خلی خطوه بخطوه تعقیب ایتدیلر.

البته اصول مذکورك یوصورتله تقرر ندهٔ أسباب مختلفه واردر. بنده کزجه او أسبابك أهمی خلقك احوال روحیه‌سی بونك‌ده منشأی جهل فوق العاده سیله پادشاهلره اولان تعبد مملوکانه‌سیدر. یزانس بازیلیوسلرینك محیم کسرالزینك فعارت معبودانه‌لریله، پیغمبر ذیشانك خلیفه‌سی اولق صفت مقدسه‌سنه وارث خاقان آل عثمان بویوکلره اطاعت طبیعت اساسیهٔ ترکیه‌سیله یوکسلدیرلدکدن صوکره حالته. (ظل الله فی العالم) شکل غریبنه اصعاد اولونمش واله ایله انسان آراسنده بر پرستش اتخاذ ایدلمش بولونمشدر. شکل واوصافی، احوال وحرکاتی حقنده بیلك درلو افسانه‌لر اویدورولان بو شخص آلهی علیهنه ترك وحتی علی العموم اسلام عوام خلقنك حرکتی ایسه مستحیلدر.

جارلری حقیقده عین حرمت صداقتکارانه ومتعبدانه‌ده بولونوب بر آلهی. آق پادشاه‌گی غریب غریب اسمارطاقان، آلتون تخت اوستنده اوطوروب هرکسه‌یر طاغیتدیغی ظن ایدن روس کویلیلرینك شو حالت روحیه‌لرینه مطلع روس اختلالجیلری هیچ بر فائده‌ی انتاج ایتیه‌جکی ایچون جار علیهنه تشویق ایتمك سعی بیهوده‌دن بولونمامقده‌درلر. مطالعات سالفهٔ عاجزانه‌مله عرض ایتمك ایستدیکم شونلردر:

اولاً، یزده تبدل سلطنتی باعث اولهٔ بیله جك بر انقلاب آنجق اولیای امور وعسکر واسطه‌سیله اولهٔ بیلیر. ثانیاً، خلقك سلطان علیهنه حرکتی همان هیچ غیر تمکندر.

***

ایمدی اولیای امور وعسکر واسطه‌سیله انقلابك حصولی وعین زمانده خلقك قوتندن استفاده ایدیله بیلمسیچون نصل حرکت اولنمالیدر. یعنی صرف ادارهٔ حاضرمزك تبدلی ایچون هانکی واسطه‌یه مراجعت ایدلملیدر؟

صانیرم که اجداد واستادیمز اولان اسکی گنج عثمانلیلرله، شمدیکی روس اختلالجیلرینك صورت حرکتلری بو سؤاله جواب لازمی ویره بیلیر.

اسکی گنج عثمانلیلر پادشاهی معصوم گوستروب پشون تعرضلریی وکلا وَوزرای دولته، خلاصه غرب تعبیرنجه حکومته توجیه ایتمشلر وحتی مشار الیهی اطراقده‌کی اوقات آدملر آلنده نوعما اسیر وشایان مرحمت بر حاله تصویر ایتمشلردی. بوصورتله اهالی هیچ بر صفت قدسیه‌یی حائز اولمیان کندیلری گبی عادی مخلوقاتدن بولونان ارکان وَرجال دولت علیهنده کال سربستی ایله مؤاخذات وتقبیحاتده بولنه بیلش وَاداره‌دن مشتکی کسانك مقداری گیتدکجه تزاید ایتمشدی.

شمدی روس مجددلری‌ده تقریباً عین اصولی استعمال ایتمکده‌درلر:

پشون سوء اداره‌یه، گویلونك فقر وسفالته، ایکیده بر ده روسیه‌یی تخریب ایدن خط وغلابه اراضیسنك عدالتسز تقسیمانه سبب اولهٔ رق مأموریی گوستروب چارك بوندهٔ تمامیله بریء الذمه ومعصوم اولدیغنی وحتی بوفا مأموریندن فورتولق ایستدیکی حالده موفق اولامادیغنی وَبناءً علیه صادق گویلولرینك خیانتکار مأموریی علیهنه قیام ایله تأدیبلریی آرزو ایلدیگنی نشر واعلان ایدرك یوصوك سنه‌لرده‌کی احتلالات مهمه‌یه موفق اولمشلردر.

اگر شمدیکی گنج عثمانلیلرده یوبولی بالتعقیب اولیای اموری خلق نظرنده تمامیله باطیره بیلیرلرسه پادشاه حاضر کندی منفعتی اقتضاسندن اولهٔ رق بالنسبه ایچه‌لرینی انتخابه مضطر قالیر وَانتخاب اولونانلرده براز ایچه‌حرکته مجبوریت گورورلر. شوآره‌ده — عزیزك صوك زمانلرنده اولدوغی گبی — مقصد انقلابه خدمت ایده بیله جك ذوانك رأس کاره گچمسی‌ده یوسیتون امکان خارجنده دگلدر.

باقی مقصد معززك موفقیتیزیر اولمسی تمنیاتیله احترامات مخصوصه‌مك قبولی رجاسی

ع. حقی.

شورای امت

محصول تفکر وتتبع اولان بو مکتوب بزه بر ایمای تجدد، بر مژدهٔ انقلاب گبی گلدی. دیمك که استانبول دوشونمکه، اویانمغه باشلامش.

حقیقت، یزانس دیوار خرابه زارلرینك آرمسنده، بونون بر ملتك گوزیاشلری گبی حزین حزین جریان ایدن بوغاز ایچینك کنارنده، عجز وسکوت، فقر وسفالت ایچنده قوای جانیهٔ معنویه‌لری مفلوج اولهٔ رق، ارضك آك مدهش تزلزلاتی، استبدادك آك خونخوار سدمانتك اویاندیره مدیغی بر رؤیای حیات فرسای اضطراب ایچنده عمر گذار اولیورلر. او رؤیای اضطرابك کابوسی اولان «عبدالحمید ثانی» بر اویانمقله غائب اولوب گیدر.

«کلاب ظله قالدی گزدیکث تازنده صحرالر،
«اویان ای یارملی شیرژیان بو خواب غفلتدن»

***

بو مکتوب اوچ قسمه تقسیم اولهٔ بیلیر.

١: بر گوچلك مقدمه‌دن صوکره «گنج عثمانلیلره» ك تعقیب ایلدکاری طریقه‌کی نقایص وخطیاتك ارائه‌سی.

٢: مصاب اولدیغمز مرض مدهش ملیتك اساس ومنشائی عبدالحمید زمانندهٔ دگل بر قاچ یوزسنه اولهٔ ارتجاع ایله ماضیدن سینهٔ کتم وخفاسنده آرامق لزومی.

٣: خلقمزك احوال روحیه‌سی ایله بزم ایچون تعقیبی لازم گلن طریق...

گنج عثمانلیلرك جرائد حربی غریب صورتده خلاصه ایدیلیور. یونلر دیبورمشکه: «بوگون دولت عثمانیه محو اولمق اوزره‌در. بونك سببی عبدالحمیدك مملکتی محو وتخریب ایتدکدن صوکره حاصل اولهٔ حق خرابه‌نك اوسته چیقوب عصبی صیحه‌لرله گوملك آرزوی ملعونانه‌سیله قصداً ایتدیگی سوء اداره‌در. دولت عثمانیه‌یی شوموت محققدن قورتارمق ایچون سلطان حمیدی دویرمه‌لی. یرینه بر باشقه پادشاه چیقاروب مدحت پاشا مرحومك قانون اساسیسنی اعلان ایتدیرمه‌لیدر. او زمان ممالك عثمانیه سعادت حال کسب ایده‌جکدر..»

«عصی صیحه‌لی بایقوش» نشریه غیر شاعرانه‌سی ایچون بو قدر ساده دلانه فکرلر ایرادی تصدیق ایتدیگی حالده بو فکرلری گنج عثمانلیلره عطف ایتمك لازمگلیر. زیرا هر گنج عثمانلی، گنجیج عثمانلیلق دگلدر. حکومت حمیدیه‌یی حکمدن اسقاط ایله مدحت پاشانك قانون اساسیسنی اعلان ایتمك ایسه عثمانلی اولان هر فرد ایچون دیناً بر فریضه، سیاسةً بر وظیفه‌در. مجادلهٔ حیات وطن ایچون حیقان وَآیری آیری بر فریاد ملت اولان غزته‌لر، استانبول سوقاقلرنده‌علی ملأالناس صوبالرله أرمنیلر قتل عام ایدیلیرکن، بشکطاشده حسن پاشاقره‌غولی گنج عثمانلیلرك سلحانه‌سی اولورکن، بیلدیز، لافلرنده، وندیگك جسرانیی، اوطه‌لرنده، یگرمنجی عصرده انگیزیسیون اشکنجه‌لریی اجرا ایدرکن، علل مالك تشریحی، فلسفهٔ اجتماعیه‌یی دوشونه‌من. فقط فلسفه اونلرك احوال وافعالنده سیر وتکمل ایدیسنی اجراده دوام ایدر.

مکتوبده تشخیص مرضه گیریشیلدیرك، مرضك منشائی علی پاشا خشیانتی تقلید ایدن بایزید اوّلده بولیور. فقط بایزید اوّل نه خاندان سلطنتك، نه سلطنت ملتك قلبی‌در. بونلکه برابر او زمانلرجه — وا اسفا که بوگون بیله — دنیانك آك زیاده بویوکلك عد ایتدیگی ضبط واستیلاده، ایچنده ظهور ایدن هر سلله مدار شرف اولهٔ حق قدر بونوك بر پادشاه ایدی.

بوندن صوکره سرایلرك بر مصطبهٔ سفاهت، وکلا ووزرانك آلات جنایات وَرشوت اولمالری، دارات واحتشاماتك بی معنا، یزانس امپراطورلرینك سیئات وفضاحتی تقلیدلر، «تبعهٔ عثمانیه‌نك صاغیله حق بر سوری قویون، حربده قوللانیله حق بر آلای اراده میز بیرنجی حیوان» عدایدلمزی گبی غایت مبالغه‌لی تصویرات وبیانات گلییورکه یونلر نه‌یی افاده، وهانکی حقایقی اثبات ایچون ایراد اولنیور؟

عیسا او زمان انگلتره ، فرانسه ، اسپانیا ، آوسترپا سرایلری برر محفل عرفان وأدب ، وکلا ورجالی اخلاق فاضلهٔ انسانیه ایله مذهب میدیلر ؟ بزم منشأ مرصمز گوستریلن بایزید اوّلك سرایی اوچیوز سکسان بش سنه صوکره گلن اون بشنجی لوئینك سرایی قدر متنع فضایح وسیئات می ایدی ؟ شوراسنی اونوتمامل که بایزید اوّل نیمور گی پیشگاه صولتنه دنیالر طیانه میدان بر جهانگیر خونخوارك اردولری ایجنده شهادتی آرایه‌رق آسیردوشمشدی .

منشأ مرصمز ایجون « بوتون جمیت عثمانیه جاهل برأشقیا چنه‌سی حالنه گلدیگی زماندنبری ! ... » دینلیور . واقعا اعتراف ایتملی درکه بر زمان سیاستی قتلدن ، ترقی یغمادن ، اداره‌سی زورپردن عبارت بر جمیت حالنه گلمش . فقط دنیاده هانگی ملت آز چوق « بر أشقیا » چنه‌سی حالنه گلمامش . بر ایکی درها استثنا ایدلدیگی حالده بوتون قرون وسطی یه جاهل بر أشقیا چنه‌سی دینله‌مزمی ؟

ترکلرك ترقی دائما یغمادن ، جمیتلری دائما جهالتدن عبارت دگلدی . بوتون دنیا بر وشت سرای جهالت حالنده ایکن سلیمان قانونینك ، فاتحك ، سلیم اوّلك آوان سلطنتلری او زمان حکمنجه بر دور عرفان ومعرفت ایدی .

شوکت وعظمتله جهانك أك مهیب أك منیت اقسامنده بر سلطنت عظیمه تشکیل ایدن عثمانلیلر دینلدیگی گی « خلق ایسه آنجق یغما وغارتله گچینور » یگانه صنعت اولق اوزره حرب ووغایی بیلیر ، بشقه درلو اسباب تعیشك همان‌همان وجودندن بیله بی خبر » قللا مشاردی . آق دکز تجارت ایدر گیلره ، آناطولی نفش کرگف ایشلرنده ، خالیجیلقده صنایع نفیسه‌یه مالك ایدی . ترکلر کندی یوردلرنده دگل آورویاده ، آسیاده ، آفریقاده برأشمکده اولدقلرندن قوّتجه غلبه ایتدکلری بی حد وحساب أجناس مختلفه آره‌سنده ، ضبط ایتدکلری مملکتلرده سلاح ألده اولهرق شرقدن ، غربدن ، شمالدن ، جنوبدن أسن هر روزگاره قولاق قابارتیر بر قره‌غول گی ایدیلر . بناء علیه عثمانلیلر ایجنده بولندقلری محیط ایله وضعیت جغرافیاری حکمنجه تامیله تجار وصنعتکار مات اولهمزلردی . دور عظیم استیلالری جهتیله ، سیبسز اولیان غرور حاکیتلری باعث زوال وتدنیلری اولهجق بر درجهٔ مفرطه‌یه گلهرك تجارت وصنعتی وحریدن بشقه هر درلو مساعی‌یی استصغار واستحقاره باشلادیلر . بنه ایجنده بولندقلری محیطك ممتنع الاجتناب تأثیراتندرکه قوای سائرهٔ معنویه‌نك ضررینه اولهرق تکمل ایدن وممالك اجنبیه‌نك ابواب خزائن ثروتی قیران قوّتهٔ بازولرینه یوسیوتون استنادایله سرای سعادت افزای معرفتك مفتاح مذهبی اولان فکر ومعنایی اهمال ونسیانه قالقشدیلر . شرعك جواز وبردیگی اموال غنایه استناد واعتمادلری او درجه‌ده ایدیکه ، مثلا بر حرم آغاسی مصرك کوپارینی ، کندیسنك مالکانه‌سی بر یکیچری ضابطی ویانه‌ده کی برده‌ستگاهی کندیسنك عقاری ، بر سپاهی سواریسی تبریزك محصول صنایعی مال مشروعی گی گوره‌رك حرب ایستیوردی . بو حال وموقعده بولنان هانگی ملت — او زمان حکمنجه — یغماوغارته میل ایتمزدی . بو درلو الجاآت زمانی ، أسباب فلسفه‌یی بر طرف ایده‌رك شبهه‌یوقکه حب وطندن گلن بر یأس ایله وأك مدهش اسباب مشدده ایله بوتون جمیت عثمانیه‌یه « جاهل بر اشقیا چنه‌سی » دیمك هیچ بر صورتله جائز اولهماز .

« بو قدیم ومزمن خسته‌لغك اسبابنی یگرمی یش اوتوز سنه‌لك بر زمانده دگل ، درت عصرك سینهٔ خفایاسنده آرامگه لازمگله جگی و یوخسته‌لق بر شخصك زوالی ، بر قانونك تأسیسیله افاقت یاب صحت اولمسی امید ایتمك مقارن صواب اولهمیه‌جنی ، بر حقیقت حکمتدر . فقط عصرلردن عصره توارث ایلیه‌رك زمانمزه انتقال ایدن فضایح وسیئاتك یگرمنجی عصرده وارث ومدافعی اولانلری ازاله وحیات ملیتی تأمین ایده‌جك بر قانونی دست مظالم شکست حریته احاله ایلیه‌یه‌جك اسبابده « مریض عصر دیده‌نك » شفا یاب اولمسنه پك بویوك امیدلر واردر .

مکتوبده ، ترك ملتنك احوال روحیه‌سنه انتقال مقال ایله خلقمزیادشاهلری ، بزاتس بازیلیورسلرینك ، عجم کسرالرینك تحت معبودانه‌لرینه اصعاد ایله تعبد مملوکانه‌ده بولندقلری ، ایراد ایدیلور . احوال روحیهٔ مایه‌نك أك باشلیجه سیدرکه ترك ألهدن بشقه کیمسه‌یه طاپمز . أك عادی بر کویلی ترك ، سن پادشاهه طاپارمیسك ؟ گی بر سؤالی ، کندیسنه تکلیف کفر اولنور گی عد ایدر . عوامك زیاده‌سی اولان ترکجه شعرلرده : « بوقدر طابه‌جق چلابدر آنجق » گی سوزلر ، حکمت عوام اولان ضروب أمثالنده بو فکری تصریح واثبات ایدر حدسز حسابسز مثاللر ترکك احوال روحیه‌سنی گوسترر .

« ظل الله في الارض » و « سایهٔ یزدان » گی عربیدن ، فارسیدن ترکیب ایدیلن بر چوق تعبیرات پادشاهلرك ندمای وکلاسی ، مأمورلری ، احسان شاهانه یه نائل اولق ایچون ارادهٔ سنیه ایله تاریخ یازان وقعه نویسلری طرفندن ویرلمش عنوانلردر .

بوگون احمد مدحتلرك ، طاهرلرك ، اقدملرك ، صباحلرك ایشکلری نبصصلر ، ویردکلری عنوانلر خلقمزك احوال روحیه سندنیدر ؟ خالقك بونلره قارشو بوگون گوسترديگی تحمل ومسامحه‌یه بوتون تاریخ عثمانی بر مثال ارائه ایده‌مز .

جنتمکان عبد العزیز دور سلطنتنده : سنك لیل جلوسکك قدری ، لیلهٔ قدردن بالاتردر . دیین نصیرت عزتمی صاحب امتیازینه باب مشیخنده علی ملاء الناس تجدید ایمان ونکاح ایتدیرمشدی .

ترکلر پادشاهلرینه « الله ایله انسان آره‌سنده بر اشغال ایتدیرن خلق والده سلطانلری ده حضرت مریم ایله قادین آره‌سنده عد ایتمی لازم گلمز میدی ؟

ویقوت « دولازوتکه ر » یازدیغی عثمانلی تاریخنده ، محمود ثانی ایله بویوك پترونی مجددلکده مقایسه ایدرك محمود ثانینك مساعی وموفقیتی دها بویوك بولیور . چونکه بویوك پتر و تحت اداره‌سنده هر أمره ایگیلیر . هر طلبه راضی روس کویلیرینی ، موجیقلرینی بولدی . محمود ثانی ایسه عصرلردنبری پادشاهلره ، وهیچ بر شیئه رام اولمق بیلمز بر قوهٔ غیر مطیعه قارشو سنده بولنیوردی دییور .

بوندن ممالك عثمانیه‌ده وقوعه گلن قیاملردن ، خلعلردن بحث ایله بو آغیر ، بو مهم مسئله‌لره شو بولده حکم ایدیلیور . « خلاصه عثمانیلرده شمدی یه قدر تبدل سلطنت اصلا عوام قوّتنه بالاستناد حاصل اولمش بر اختلال عمومی ایله دگل ، روسیه ده اون سکزنجی عصرده بر چوق امثالی گورلدیگی اوزره عسکری واداری بر سرای اختلالی طرزنده وقوعه گلمشدر . »

احوال روحیه‌لری ، فروعات حیاتیه‌لری روسلرك ضد کاملی اولان ترکلر روسلرله قیاس ایدلدیکه ، تدقیقات نه قدر عمیق اولورسه اولسون — نتیجهٔ قیاس حقیقت وسلامته اقتران ایده‌مز . یزده قیاملرك منصوب ومعزول وکلا ، رؤسای عسکریه ، وجالدن یعنی یوفاریدن ظهور ایتمسنه ، سلامت انسانیق تأمین ایدن انگلتره ، فرانسه اختلالاریده بر مثال گوسترر . انگلیز اختلالی فرومولك أثری اولدیغی گی فرانسه اختلالی ده وولتیرك ، ژان ژاق روسولرك افعاله انقلاب ایچون افکار یدر . حالبوکه دولت عثمانیه‌ده امثالی گورلمامش صورتده دینه جك قدر عمومی اولان بر قاچ اختلال عظیم طوغریدن طوغری یه عوام طرفندن ظهور ایتمشدر . احمد ثالث خلع ایدن ، سفاهته ابتلاسی ، ذوق وصفایه اتهماك گی قصورلریله برابر بر چوق گلمشدیکه ، بادشاهلر اهالینك افکاریی یوقلامدقده بایاغی اذن آمدقده صیغه وشتائیه لرینه نقل ایده مزلردی . اکثر أدرنه‌ده اختیار اقامت ایتمك ویا آوله چوق اشتغال ایلمك گی احوالدن دولایی ایکی مهم وجداً بویوك پادشاه خلع ایدلمشدی .

« متعبدانه بر صورتده جاولرینه بر آلهی ، آق پادشاه گی غریب غریب اشعار طاقان » روس کویلیرینه یکزدیلن توکلرك — بغدادی شاه عباسدن استرداد گی بویوك بر مظفریتی اولان — قاتلی سلطان مراد رابعی تعقیب ایدن سلطان ابراهیمك دور مجنونانه ومخربانه‌سندن بیزار اولهرق : یزده وندیك جمهوریتی گی اداره اولنسه‌لم ، دیدکلری وخاندان سلطنت حقنده ترك حرمتله ، سلطان ابراهیمك حرم همایونده مهام امور دولتنه عائد وقوعه گلن حیل ودسائس جهتیله : والده سلطانی سرایدن چیقارسونلر بریسیله أولنه‌بیلیرسینلردیه تکلیف ایتدکلری تاریخده مذکوردر .

بادشاهلره الله ایله انسان آره‌سنده بر اشغال ایتدیرن خلق والده سلطانلری ده حضرت مریم ایله قادین آره‌سنده عد ایتمی لازم گلمز میدی ؟

ویقوت « دولازوتکه ر » یازدیغی عثمانلی تاریخنده ، محمود ثانی ایله بویوك پترونی مجددلکده مقایسه ایدرك محمود ثانینك مساعی وموفقیتی دها بویوك بولیور . چونکه بویوك پترو تحت اداره‌سنده هر أمره ایگیلیر . هر طلبه راضی روس کویلیرینی ، موجیقلرینی بولدی . محمود ثانی ایسه عصرلردنبری پادشاهلره ، وهیچ بر شیئه رام اولمق بیلمز بر قوهٔ غیر مطیعه قارشو سنده بولنیوردی دییور .

بوندن ممالك عثمانیه‌ده وقوعه گلن قیاملردن ، خلعلردن بحث ایله بو آغیر ، بو مهم مسئله‌لره شو بولده حکم ایدیلیور . « خلاصه عثمانیلرده شمدی یه قدر تبدل سلطنت اصلا عوام قوّتنه بالاستناد حاصل اولمش بر اختلال عمومی ایله دگل ، روسیه ده اون سکزنجی عصرده بر چوق امثالی گورلدیگی اوزره عسکری واداری بر سرای اختلالی طرزنده وقوعه گلمشدر . »

احوال روحیه‌لری ، فروعات حیاتیه‌لری روسلرك ضد کاملی اولان ترکلر روسلرله قیاس ایدلدیکه ، تدقیقات نه قدر عمیق اولورسه اولسون — نتیجهٔ قیاس حقیقت وسلامته اقتران ایده‌مز . یزده قیاملرك منصوب ومعزول وکلا ، رؤسای عسکریه ، وجالدن یعنی یوفاریدن ظهور ایتمسنه ، سلامت انسانیق تأمین ایدن انگلتره ، فرانسه اختلالاریده بر مثال گوسترر . انگلیز اختلالی فرومولك أثری اولدیغی گی فرانسه اختلالی ده وولتیرك ، ژان ژاق روسولرك افعاله انقلاب ایچون افکار یدر . حالبوکه دولت عثمانیه‌ده امثالی گورلمامش صورتده دینه جك قدر عمومی اولان بر قاچ اختلال عظیم طوغریدن طوغری یه عوام طرفندن ظهور ایتمشدر . احمد ثالث خلع ایدن ، سفاهته ابتلاسی ، ذوق وصفایه اتهماك گی قصورلریله برابر بر چوق

فضائل انسانیه یه مالك اولان داماد ابراهیم پاشانك محو واتلاف ایله استانبولی سراسر آتش ایچنده براقان احتلال عظیمی ، آقسرای حاملرینك برنده خدمتجی اولان خلیل پاطرونه وجوده گتورمشدی.

آحاد ناسدن بر قباقچی ، جنتمکان سابع ثالث حاملرینه ، مصطفی رابعك جلوسنه سبب اولهرق استانبولی اك قانلی بر احتلال ایچنده براقدی .

تاریخك ، ترك احوال روحیه‌سنی ، واحتلالك عمومیتی گوسترن شایان عبرت مثالرندندرکه ، تجدیکی اصول اداره‌یه صدارت مستشاری اولان کتخدای صدر عالی ، مشهور کوسه کهیا مصطفی رشید افندی ، قباقچی اختلاندره . آتیمی‌سنی یانه چاغیرارق : سن البت طانیرسك ، قباقچی اوغلومه سلام ایدرم . شویارهیی مقصد اوغرینه صرف ایتك ایچون کندیسنه ویره ، بنده اونك فکرندیم دیمشدی ، حالبوکه مصطفی رشید افندینك افکاری، قباقچی‌نك مقصدینه تمامیله مخالفدی .

یکیچرینك اصلاح ویا الغاسی نظام جدیدك تأسیسی ناگنج سلطان عثمان زمانندنبری مقصد اقصای دولت ایدی . فقط بو « مقصد » دهشت ومهابتی جهتیله دائما خفی‌طوتلمقله برابر سلطان عثمان گی بر پادشاه معصوم ومظلوم ایله سلیم ثالث گی بر سلطان عالی استعدادك آلیم صورنده شهادتلرینه سبب اولدی . محمود ثانی ایسه عصرلردنبری تأسس ایدن ایشته بو یکیچریلکی تمامیله عوامك قوتی سایه سنده انحا یه موفق اولدی . « رای قپوسنك اوکنده آچدیغی » ، یکیچریلردن آرتق یزار اولان عوامك فوج فوج التحاقی گوردکجه پادشاه ایله ارکان دولت بربرلرینی تبشیر ایدیورلردی .

اجداد واستادمز اولان اسکی گنج عثمانلیلرك ، عبد العزیز جنتمکانی معصوم گوسترمرك وکلایه مجموم ایتملری روس احتلال پروپاگنك حرکتلری گی احوال روحیهٔ ملیه‌یی نظر دقته آلمازدن دگل حقیقت حالك اوبولده اولمسندن نشأت ایدییوردی. وطنه برنجی درجه‌ده منتظم ومسلح برارمدو ایله ایکنجی درجه‌ده بر دونما حاضریان سلطان عبد العزیز معصوم زمانشده عالی پاشا — قائله جنت مستنا — عبد الحمید قدر مستبد ایدی . سلطان عبد العزیز بو سیوتون باب عالی یه ، وکلایه تفویض امور ایتمشدی ، اودرجه ده که باب عالی . باب سر عسکری اك مهم مسائل ایله اشتغال ایدرکن آرسلان قدر گوزل ، مقام سلطنتیله متناسب اولهجق قدر ناموسلی اولان عبد العزیز گوکصویه . علم طاغنه نزهه گیدردی . شمدی یزده جنتمکان زمانندهکی گنج ترکلری تقلید ایده‌رك وکلا دیلیان اوشاق یوزمه‌سی، جاسوس اسگیسی ر طاقم خذلانه حصر تصبح وتوبیخ ایدرمك عبد الحمیده قیزوب تعریفی دوگمگه بکزرمی ؟

فکر عاجزانه مزجه ، وطن ایچون قابل الحصول بر جارهٔ نجات وارسه — امکانسزلغی جهتیله عبد الحمید مستنا اولهرق — خاندان سلطنت ایله ملت آره‌سنده حسیات متقابله‌دن متحصل بر موازنه وجوده گتورمرك اتلاف ایتمکده‌در . نتیجهٔ اتلاف اولهرق بر زمان گلیرکه اوخاندان وطنك تأمین سلامتنه، ملتك ترقیٔ سعادتنه حایل‌شیر. یزده تخت عدالتلرینك اطرافنده فدای جانه مهیا اولهرق خدمت ایدهرز .

مکاتیب

بروکسلدن :

بروکسلده ماکدونیایه دائر بر (مه تینغ) — مساعی مسبوقه‌یك آثار مشکورهسی .

بلجیقالیلرده فرانسزلره امتثالاً بوهفته ماکدونیا حقنده بر (مه‌تینغ) یاپدیلر . بو (مه تینغ) مجلس مبعوثان حریتپروران فرقه‌سنه منسوب موسیو (هکتوردهن) یك ریاستی آلتنده تشکل ایده‌رك (واندرولد) و (لوران) کبی عین فرقه خطباسنه وخارجدن دهاسائر بعض ذواته بروسیلهٔ بلاغت اولدی .

رئیس مناسب بر ایکی سوزله اجتماعی کشاد ایتدکدن صکره (مه تینغ) ، کله مین بعض ذوات مشهوره‌یه اعتذار نامه‌لریی اوقودی . بو میانده احمد رضا بکك مکتوبی بیکی متجاوز سامعین طرفندن کمال دقته دیکلندی . مبرموما الیه ، بو مکتوبنده ، ممالك عثمانیه‌ده ارمنیلر ، ماکدونیالیلر هنده یاپیله حق اجراآت فرعیه‌یه یك هیچ بر حکمی اولمیه جغنی واصلاحات عمومی اولمسی بالیان آوروپا جداً انسانیته خادم اولمق ایستیورسه ، مملکتزده شوصوك زمانلرده‌سرزده ظهور اولان شدن فسالفلرك یکانه سبب وفاعلی اولان سلطان حمیده مجلس مبعوثانکزی تکرار آچدیرمق بولنده حمد مساعی ایتمسی لازمکله جکنی بیلدیریوردی .

موسیو (واندرولد) حزن آلود بر آهنك صدا ایله آوروپاده فتوحات عثمانیه‌یك تاریخچه‌سنی یاپدی . ماکدونیانك احوال جغرافیا سندن و (واردار) وادیسنك تهدی اوزرنده کدرلرن ایتکدهن اولان فاجعه‌لرله حزن بر تضاد کوسترن استعداد وقابلیت زراعیه‌سندن بحث ایتدی . حکومت حمیدیه‌یك سوء اداره‌سی شدتله مؤاخذه ایده‌رك پادشاه عالیشاه حقنده (قرمزی سلطان) (بوبوك قاتل) و (مجنون) کبی کندیسنك هرزه‌لولیا قبیله برار مجرد ترکلکه وخاندان سلطنت اولان نسبت واضافتلرندن دولایی یه دلخون اولدن ایشتکمه‌مقتدر اولهمدیغی برچوق کلمات غلیظه استعمال ایلدی .

آوسترالیا وروسیه دولتلری طرفندن تکلیف اولنان اصلاحات پروژه‌سنی ماکدونیاده ایشلین یارمیه کافی بردوا بولدی . نهایت سوزلرینی « ماکدونیا اطرافنده‌کی دولتلرك هیچ بریسنه عائد اولمقسزین کندی باشنه بر مختاریت اولیدیر» یولنده‌بر نتیجه‌یه ربط ایدرك وشهریار دارا حشمه‌تکرار تکرار کفرلر یاغدیرمرق سوزی رفیق موسیو لوراله ، براقدی .

موسیو (لوران) منتظم بر (تز) تعقیب ایتدی متفرق فصلیات ومشاهداتله سامعینی مستفید ایتمك طرفنی طوتدی . احمد رضا بکله اولان معارفه‌سندن اوزون اوزادیه بحث ایدرك بلجیقا حکومتنك موما الیه قارشو « واکوردیکی معامله‌یی تقبیح ایلدی . احمد رضا بك وبوتون احرار ملتك فکر واملی وجهله مملکتزده بر مجلس مبعوثان تشکیلی بو آوانق مستبعد کورمرك « هپ ترکلر » گنج ترکلر کبی اولمه ملل متحده آراسنده ممتاز بر موقع آله بیلیرلردی . فقط مع الأسف اکثریت هنوز اسکیلرده‌در » دیدی . اوده موسیو (واندرولد) کبی آوروپانك اخیراً سلطان حمیده قبول ایتدیریدیکی اصلاحات حقنده بدین کوردی . ماکدونیایه هیچ اولمزسه بیلدیزدن قورقوچی بر آوروپالی والی بك تعیینی لزومنی سرد ایتدی . دیکر خطیلرده هپ بو وادیده ادارهٔ کلام ایدرك وهپ غائماً خذکاره عائد اولمق اوزره جریقه آلتشلر تحریکه مساعد نتیجه کدرلر صرف ایدرك ، صیصالر چیقاردقدن ، تهدیکارانه اوضاع واطوار خطیبانه ایله اجتماعکاهك ذاتاً آلتشلمش اولان هواسنی برکات دعا حرکته کتیرمرك پارسك (شانزه‌لیزه) اجتماعندن اتخاذ اولنان قرارك عینی بر قرارله (مه تینغ) ه ختام ویرلدی .

بو (مه تینغ) ده عثمانلیلر ایچون فوق العاده شایان دقت برنقطه‌وادر : (مه تینغ) ترکلر علیهنده دگل منحصراً سلطان حمید علیهنده ایدی . (بهانزن) کبی آفریقا اقوام وحشیه‌سی قرالاری حقنده یله شمدیکه قدر قوللانلیان کفرلر بیحاره — أوت جداً بیحاره دیمك لازمکلیور — معلولك باشنه یاغمورکبی یاغار ایکن بالعکس ترکلر بونك ظلم واعتسافندن ارمنیلر ، ماکدونیالیلرکبی مغدور کورینیوردی . (واندرولد) و (لوران) نطقلرنده دفعاتله « سلطان حمید یالکز خرستیانلری اُزدیکی ایچون دگل مسلم وغیر مسلم بتون تبعه‌سی حقنده بر آفت خاتمانسوز اولدیغی ایچون بودرجه لعنت خان اولیورز » دیدیلر . شو طرز لسان بزم ایچون بك مهمدر . اوتاری تویله‌دیمیوردیلر . ترکلر پادشاهلرله بر عداولتیوردی. مملکتمزده‌کی ملل خرستیانیه بك حقوق مدافعه اولندیغی وقت تحقیر وتمریضه بتون ترکلر هدف اولیوردی . فقط شوصوك سنه‌لرده جداً خیلی قوت کسب ایدن گنج عثمانیلر قرهسی آوروپانك شوطرز تلقیسی تعدیل وتغییره موفق اولدی ، ترکلك وحکومت حمیدیه‌یك بشقه بشقه شیلر اولدیغی کوسترمدی . ایشته آنك ایچون بروکسل (مه‌تینغ) نده بتون مؤاخذات مخصراً خنکاره کیدییور ، اسلاملرده خرستیانلرکبی مغدور کورینیوردی

آوروپاده بویله برطرز تلقینك ظهوری جداً فرقهٔ احرار ایچون بویوك بر موفقیتدر . بوندن شوق وغیرته کلهرك دها فداکارانه چالیشملی ووطن ومات ایچون‌دها بشقه‌درلو مهم تحریکات اسباب حصولی احضار ایتملیز .

شئونات

اشخاص مضره‌دن اولوب اونه کمی بریکی تضییقله پاره طلب وبزار ایدن مترووپچه لی صالح بن علی نام شخصی یرقاچ‌کره حبس وتبعید ایدلمشده اصلاح حال ایتمه مسیله تهذیب اخلاق ایدنجیه قدر اوزاق بر محله تغریبی ضمننده پرشته متصرفلقندن استانبوله کوندرلدیکی واوراده‌ن ده مجازات اولهرق ازمیره اعزام اولندیغی استانبول غزته‌لرنده محرردر .

ازمیر ممالك عثمانیه‌نك اك کوزل یرلرندن برینی وحتی استانبولدن صوکره برنجیسیدر . هیچ کیمسه‌یه بر فنالق ایتمین وکندی اخلاقیتی‌تهذیب ایله وطنته مفید اولمق ایچون مکتبنده ویاخاله سنده بعض آثار مفیدهٔ ادبیه اوقودیغی جنابتیله (؟؟) عکاره ، فیزا لره ، بتیلسلره آتیلان بیکلرجه اولاد وطن ، پادشاهلرینك جانی نوازلقده‌کی مرتبهٔ حیدودانه‌سنی صالحه وبردیکی شوجزادن اکلامایدرلر !

هم نصل اولیوردهپرشته متصرق بر اخلاقسزك شرندن تحفظ ایچون اونی تبعیددن باشقه چاره بولهمیور ؟ پرشتهٔ کبی بوکون آتشلر ایچنده یانان بر یرده اتخاذ ایدیلن شو تدبیر مضحکه نظراً حکومتمك بوقدر ولولهلره رغماً حالا اسکی اوغوسنده ، اسکی تدبیرسزلکنده اولدیغی اکلاییورز .

ازمیرده یارمسی غصب ایدیله‌جك انسان یوقی؟ کندیلریی یلامدن طاغه قالدیرتان وبوصورتله حکومتمدن تضمینات طولاندیران اجنبیلر اکثریتله ازمیرده دکلیدر ؟ قاباجه متعهدی موسیومیل وساره وقعه‌لریی حکومت اوتوتیوریی؟ ملکك اك کوزل یرلریی طاغ جیودلریته ، طولاندیریجیلره کویا مجلس اتخاذ ایلك وتزیه ومعصوم اولاد وطنی نزاهت ومعصومیتلریته جزا اولهرق بتلیس قارلریته ، فیزان قوملریته دفن ایتك دهانه وقته قدر یرعادت اولوب کیدهجك ؟

— استانبول درسعاملرینك معاشاتنك بعدما ماه بماه منتظماً تسویه‌سی وایشلمش اولانلریته همان اعطاسی خصوصه اراده صادر اولمشدر .

استانبولده معاشله کچین ارباب احتیاج ساده مدرس افندیلردن عبارت دکلدر . فقط بو ارادهٔ نك نصل برحس خائفانه ایله صادر اولدیغی معلوم اولدیغندن یضاح حاله لزوم کورمدك .

اخطار

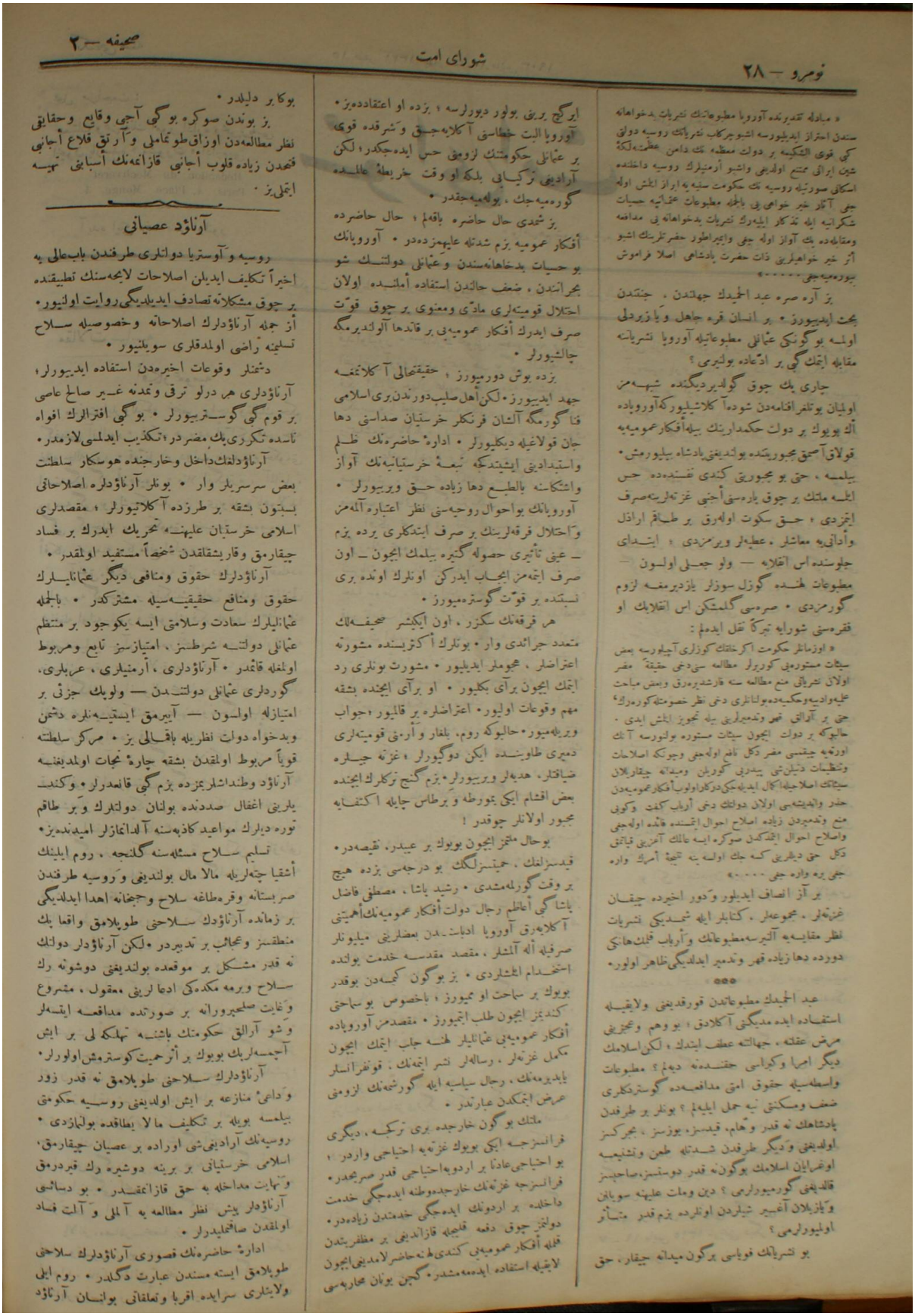
شورای امته آیه اولق ، مقاله کوندرمك وسائر بر شی ایچون بزمدن ایسته‌ین ذوات آیده‌کی آدرسلردن هانکیسنی کندیلرنجه دها قولای ایسه اوکا مراجعت ایده بیلیرلر .

پارسده مرکز جمعیت اولان مشورت اداره‌سنه
4, Place Monge 4, Paris

مصرده مصر شعبه سی مدیری احمد صائب بکه
صندوق الپوسته ٢٥٢

مصر ده طبع اولنمشدر

EK-27: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 28.sayı.

صحیفه — ۲ شورای امت نومرو — ۲۸

« مبادله تقدیر ندمه آوروپا مطبوعاتنك نشریات بدخواهانه سندن احتراز ایدیلورسه اشبو جرکات نشریاتك روسیه دولتی کی قوی التکیه بر دولت معظمه نك دامن عظمتنه لکه شین ایراق ممتنع اولدیغی واشبو آرمیلرك روسیه داخلنده اسکای صورتیله روسیه نك حکومت سنیه به ابراز ایلش اولدقلری جی آثار خیر خواهی یی بالجمله مطبوعات عثمانیه حسیات شکرانیه ایله تذکار ایلیه رك نشریات بدخواهانه یی مدافعه ومقابله ده بك آواز اولمه جغی واپیراطور حضرتلرینك اشبو اثر خیر خواهیلریی ذات حضرت پادشاهی اصلا فراموش بیورمیه جغی ..... »

بز آره سره عید الحمیدك جهلندن ، جنندن بحث ایدییورز . بر انسان قره جاهل ویا زیردلی اولسه بو گونکی عثمانلی مطبوعاتیله آوروپا نشریاتنه مقابله ایتمك گی بر ادعاده بولنیرمی ؟

جاری یك جوق گولدیردیگنده شبهه مز اولمیان بوتلمز اقامه دن شوده آکلاشیلیور که آوروپاده آلك بویوك بر دولت حکمدارینك بیله افکار عمومیه یه قولاق آصمق مجبوریتنده بولندیغنی پادشاه بیلیورمش . بیلمسه ، حتی بو مجبوریتی کندی نفسنده ده حس ایلسه ملتك بر جوق یاره سنی أجنبی غزته لرینه صرف ایتزدی ، حتی سکوت اولهرق بر طبقه اراذل وأدانی یه معاشلر ، عطیه لر ویرمزدی ، ایتدای جلوسنده اس اساس اقلابه — ولو جمعلی اولسون — مطبوعات طنسه گوزل سوزلر یازدیرمغه لزوم گورمزدی . صره سی گلمشکن اس اقلابك او فقره سنی شورایه تبرکاً نقل ایدهلم :

« اوزمانلر حکومت اگر خلقك گوزلری آچیلورسه بعض سیئات مستورهیی گورمیور مطالعه سنه قارشدیرمرق وبعض مباحث علیه وادبه وحکیمانه مطالعاتلری دخی نظر خصوصله گورمرك حتی بر آزاقی قهر وتدمیرلریی بیله تجویز التش ایدی . حالبوکه بر دولت ایچون سیئات مستوره بولونورسه آتك اورتهیه چیقسی مضر دکل نافع اولهجغی وچونکه اصلاحات وتنظیمات ذیلنده پیدریی گورلیور ومیدانه چیقاریلان سیئاتك اصلاحیله اکمال ایدیلهجکی درکاراولوب أفکار عمومیه دن حذر واتخذیته سی اولان دولتك دخی أربابی کبی وکویی منع وتدمیردن زیاده اصلاح احوال اتخذنده قالمه اولهجغی واصلاح احوال اتخذکدن صوکره ایسه مالك آمزیقی قیاتنی دکل حتی دیلریی کسه جك اولسه یه تنبیه أمریك واره جغی یره واره جغی ..... »

بر آز انصاف ایدیلور وَدور اخیره ده جیقان غزته لر ، مجموعه لر ، کتابلر ایله شمدیکی نشریات نظر مقایسه یه آلنیرسه مطبوعاتمك وأرباب قلمك هانکی دوره ده زیاده قهر وتدمیر ایدلدیکی ظاهر اولور .

ooo

عبد الحمیدك مطبوعاتدن قورقدیغی ولایقیله استفاده ایده مدیکی آکلادق ، بو وهم وعجزیی مرض عقله ، جهالته عطف ایتدك ، لکن اسلامك دیگر امرا وکبرای حقسزه نه دیهلم ؟ مطبوعات واسطه سیله حقوق امتی مدافعه ده گوسترد کلری ضعف ومسکنتی نیه حمل ایلیهلم ؟ بونلر بر طرفدن پادشاهك نه قدر وهام ، قیدسز ، یوزسز ، بحرکسز اولدیغنی وَدیگر طرفدن شدتله طعن وتشنیعه اوغرایان اسلامك بوگونه قدر دوستسز ، صاحبسز قالدیغنی گورمیورلرمی ؟ دین وملت علیهنه سویلنن وَیازیلان آغیر تیلردن اونلرده یزم قدر متأثر اولمیورلرمی ؟

بو نشریاتك فوایسی برگون میدانه چیقار ، حق ایرگچ یریی بولور دیورلرسه ، بزده او اعتقاددهیز . آوروپا الیت خطاسنی آکلایه جق وَ تشرقده قوی بر عثمانلی حکومتنك لزومی حس ایده جکدر ، لکن آرادیغی ترکیایی بلکه او وقت خریطهٔ عالمده گوره میه جك ، بوله میه جقدر .

بز شمدی حال حاضره باقهلم ، حال حاضرده أفکار عمومیه بزم شدتله علیهمزده در . آوروپانك بو حسیات بدخواهانه سندن وعثمانلی دولتنك شو بحرانندن ، ضعف حالندن استفاده أمانده اولان احتلال قومیته لری مادّی ومعنوی بر جوق قوّت صرف ایدرك أفکار عمومیه یی بر قاندها آلوندیرمکه چالشیورلر .

بزده بوش دورمیورز ، حقیقتعالی آکلاتمغه جهد ایدییورز . لکن أهل صلیب دورندن بری اسلامی فنا گورمکه آلشان فرنکلر خرستیان صداسنی دها جان قولاغیله دیکلیورلر . اداره حاضره نك ظلم واستبدادینی ایشیتدکجه تبعهٔ خرستیانیه نك آواز واشتکاسنه بالطبع دها زیاده حسق ویریبورلر . آوروپانك بو احوال روحیه سنی نظر اعتباره آلهمز وَاحتلال فرقه لرینك بر صرف ایتدکاری پرده یزم — عینی تأثیری حصوله گتیره بیلمك ایچون — اون صرف اتهمز ایجاب ایدرکن اونلرك اوندهبری نسبتده بر قوّت گوسترهمیورز .

هر فرقه نك سکزر ، اون ایکیشر صحیفه لك متعدد جرائدی وار . بونلرك أکثریسنده مشورته اعتراضلر ، مجوملر ایدیلیور . مشورت بونلری رد ایتمك ایچون برأی بکلیور . او برأی ایجنده بشقه مهم وقوعات اولیور . اعتراضلره بر قاییور ، جواب ویریلهمیور ، حالبوکه روم ، بلغار وَارمنی قومیته لری دمیری طاوشنده ایکن دوگیورلر ، غزته جیلره ضیافتلر ، هدیه لر ویریبورلر ، یزم گنج ترکلرك ایچنده بعض اقشام ایکی بتورطه وَبرطاس چایله اکتفایه مجبور اولانلر چوقدر !

بوحال متغیر ایچون بویوك بر عیبدر ، نقیصه در . قیدسزلغك ، حیثسزلگك بو درجه سی یزده هیچ بر وقت گورلهمشدی . رشید پاشا ، مصطفی فاضل پاشا گی أعاظم رجال دولت أفکار عمومیه نك أهمیتی آکلایه رق آوروپا ادباسندن بعضلریی میلیونلر صرفیله آله آلمشلر ، مقصد مقدسه خدمت بولنده استخدام ایتمشلردی . بز بوگون کیمه دن بوقدر بویوك بر سماحت او میورز ، باخصوص بو سماحتی کندیز ایچون طلب ایتمیورز . مقصدمز آوروپاده أفکار عمومیه یی عثمانلیلر لهنه جلب ایتمك ایچون مکمل غزته لر ، رساله لر نشر اتهمك ، قونفرانسلر یاپدیرمهمك ، رجال سیاسیه ایله گورشمهمك لزومنی عرض اتمکدن عبارتدر .

ملتك بوگون خارجده برى ترکیه ، دیگری فرانسزجه ایکی بویوك غزته یه احتیاجی واردر ، بو احتیاجی عادتا بر اردویه احتیاجی قدر ضروریدر . فرانسزجه غزته نك خارجده وطنه ایده جکی خدمت داخلده بر اردونك ایده جکی خدمتدن زیاده در . دولتز چوق دفعه قلمیله قازاندیغی بر مظفریتدن قبله أفکار عمومیه یی کندی لهنه حاضرلامدیغی ایچون لایقیله استفاده ایدهمه مشدر . گیچن یونان محاربه سی بوکا بر دلیلدر .

بز بوندن صوکره بوگی آچی وقایع وحقایقی نظر مطالعه دن اوزاق طوتماملی وَآرتق قلاع أجانبی فتحدن زیاده قلوب أجانبی قازانمهنك أسبابنی تهیه ایتملیز .

آرناؤد عصیانی

روسیه وَآوستریا دولتلری طرفندن باب عالی یه اخیراً تکلیف ایدیلن اصلاحات لایحه سنك تطبیقنده بر چوق مشکلاته تصادف ایدیلدیگی روایت اولنیور . أز جمله آرناؤدلرك اصلاحاته وخصوصیله سلاح تسلیمنه راضی اولمدقلری سویلنیور .

دشمنلر وقوعات اخیره دن استفاده ایدییورلر ، آرناؤدلری هر درلو ترقی وتمدنه غیر صالح عاصی بر قوم گی گوسترییورلر . بوگی افترالرك افواه ناسده تکرری بك مضر در ، تکذیب ایدلمسی لازمدر .

آرناؤدلغك داخل وخارجنده هوسکار سلطنت بعض سرسریلر وار . بونلر آرناؤدلره اصلاحاتی یبتون بشقه بر طرزده آکلاتیورلر ، مقصدلری اسلامی خرستیان علیهنه تحریك ایدرك بر فساد چیقارمق وقاریشقالقدن شخصاً مستفید اولمقدر .

آرناؤدلرك حقوق ومنافعی دیگر عثمانلیلرك حقوق ومنافع حقیقیه سیله مشترکدر . بالجمله عثمانلیلرك سعادت وسلامتی ایسه یکوجود بر منتظم عثمانلی دولتنه شرطسز ، امتیازسز تابع ومربوط اولمغله قائمدر . آرناؤدلری ، أرمنیلری ، عربلری ، گوردلری عثمانلی دولتندن — ولویك جزئی بر امتیازله اولسون — آیرمق ایستیه نلره دشمن وبدخواه دولت نظریله باقمالی یز . مرکز سلطنت قویاً مربوط اولمقدن بشقه چارهٔ نجات اولمدیغنه آرناؤد وطنداشلریمزده یزم گی قانعدرلر . وکذلك یارینی اغفال صددنده بولنان دولتلرك وَبر طاقم توره دیلرك مواعید کاذبه سنه آلدانمازلر امیدندهیز .

تسلیم سلاح مسئله سنه گلنجه ، روم ایلینك أشقیا جته لریله مالا مال بولندیغی وَروسیه طرفندن صربستانه وقره طاغه سلاح وجبخانه اهدا ایدلدیگی بر زمانده آرناؤدك سلاحنی طوپلامق واقعا بك منطقسز وعجائب بر تدبیردر . لکن آرناؤدلر دولتك نه قدر مشکل بر موقعده بولندیغنی دوشونه رك سلاح ورمه مکدمکی ادعالریی معقول ، مشروع وَغایت صلحپرورانه بر صورتده مدافعه ایتسه لر وشو آرالق حکومتك باشنه تهلکه لی بر ایش آچمسه لریك بویوك بر أثر حیت کوسترمش اولورلر .

آرناؤدلرك سلاحنی طوپلامغی نه قدر زود وَداعیٔ منازعه بر ایش اولدیغنی روسیه حکومتی بیلمسه بویله بر تکلیف مالا یطاقده بولنمازدی . روسیه نك آرادیغنی شی اورادہ بر عصیان چیقارمق ، اسلامی خرستیانی بر برینه دوشیره رك قیردرمق وَنهایت مداخله به حق قازانمقدر . بو دسائسی آرناؤدلر پیش نظر مطالعه یه آلمالی وَآلت فساد اولمقدن صاقنمهلیدرلر .

ادارهٔ حاضره نك قصوری آرناؤدلرك سلاحنی طوپلامغی ایسته مسندن عبارت دگلدر . روم ایلی ولایتلری سرایده اقربا وتعلقاتی بولنان آرناؤد

متقابلنی آلیسه عادتا کسیمه ویرلدی . ملکی تخریب ویعماده بونلرکده خیلی دخلی اولدی . بلغار احتلالنه، روسیه وآوسترپا دولتلرینك مداخله‌سنه ، اصلاحات تکلیفنه هپ آرناؤدبکلرینك ظلمی سبب گوسترپلیور . آرناؤدلر أجانبك بو ادعاسنی قولاً وفعلاً تکذیبه تشبث ایده‌جك یره دولتك منافع سیاسیه‌سنه غایت مضر حرکتلریله بر قاچدها تصدیق ایتمش اولیورلر . بیکلرجه مساوی وفضائحه بوگونه قدر سبب چیقارمیان آرناؤدلرك شمدی تام اصلاحاته باشلاندیغی وهم آرناؤد قومنه منسوب بر صدر اعظمك تحت نظارتنده اصلاح آحواله تشبث اولندیغی بر زمانده باش قالدیرمه‌لرینه حقیقتاً تعجب وتأسف اولنور !

حکومت بو دفعه‌ده اصلاحات موعوده‌یی اجرا ایده‌مزسه اقتدارسزلغی عالمه بسبتون اعلان ایتمش اولهجقدر . بو موفقیتسزلك حقوق واستقلال دولته بویوك بر ضربه دها اوردیرمغه سبببت ویره‌جکدر .

آرناؤدلر عصرلردنبری بو دولتك اعتلای شوکتنه وبر چوق تهلکه‌لردن قورتیلمسنه یاردم ایتدیلر ؛ هیچ بر وقت دولتی ضعیف واجنبیلر نظرنده گوچلی دوشورمك ایسته‌مزلر صانیرز .

عثمانلی عسکری روم ایلنده بلغار اشقیاسیله اوغراشیور . روسیه محاربه‌سی‌ده أوّلا بویله أشقیا چته‌لری وصوکره صرب وقره طاغ عسکرلریله باشلامشدی . روسیه‌نك آرزوسی اوفق محاربه‌لرله عسکرمزك قوتنی آزالتمق، انتظامنه خلل گتیرمکدر .

آرناؤد عصیانی بیوه‌رك قوّة عسکریه‌مزی بر مدت اشغال ایده‌جك اولورسه بلغارلرك غیرت وقوّتی بالطبع آرتار . اصلاحات موقع اجرایه قونامز ، دولتك حالی پك مشکلدشیر . حالبوکه آرناؤدلرك منافعی دولتك ضعیفلامه‌سنده دگل، بلکه کسب قوّت ایتمسنده‌در . دولتمزك شان وشوکتنی محافظه ایتمك ، نفوذ واقتدارینی چوغالتمه جالیشمق بزه هردانم وخصوصیله شو آرالق آك بویوك بر وظیفه‌در .

شربینانك وفاتی

روسیه‌نك مترووبچه قونسولوسی موسیو شربینا، ابراهیم نامنده بر آرناؤد نفر طرفندن آلدیغی جریحه‌دن متأثراً وفات ایتمشدر .

عبد الحمید ، غیدك ، جاویدلرك قاتللری گی، هرآرناؤد قاتلی اولدورمکدن قورقدیغندن وچونکه کندی قوللاندیغی قاتللردنی أکثریتله آرناؤد اولدیغندن ، شربینانك جریحه‌سنی آکلار آکلامز، ایکی گون ایچنده قاتل ابراهیمك اون بش سنه کورگه محکومیتی حکم ایتدیرمك گی غایت عادی بر حیله کارلغه باش اورمشدر .

قانونده عیناً شو عباره یازیلیدر :

« قتل قصدیله تشهیر سلاح ایدوبده أسباب مانعه حیلولتیله مادّة قتل فعله گتیره‌مینلر بش سنه‌دن آشاغی اولامق اوزره موقتة کورگه قونیلیر »

موقت کورك جزاسی‌ده اوچ سنه ایله اون بش سنه آراسنده‌ دکیلدر .

بو جزا استانبولده‌کی روسیه سفیری موسیو زینوویه‌فه باب عالی طرفندن تبلیغ ایدلدیگی زمان، غزته‌لرك روایتنه گوره ، ابراهیم معصوم ایسه صالیورسین، دگلسه اعدام اولنسین» دیه‌رك حکمی اعاده ایتمش ایمش . بز بو جوابك موسیو زینوو یه‌فدن صادر اولدیغنده تردد ایتمك ایسترز . زیرا بر آدم هم مجرم اولور ، هم ده اعدام اولنماز . نته‌کیم اگر موسیو شربینا وفات ایتمسه‌یدی ، ابراهیمك اعدام ایدلمسی حفیز اولوردی .

بو خصوصده آك زیاده دقت عمومیه‌یی جلب ایدن شی قورقاق عبد الحمیدك ابراهیمه حکم ویرمکده گوسترديگی عجله‌در . بو استعجالك کیمسه‌نك نظر دقتندن قورتولیسه جغنی بیلمه‌مسی ده بو پادشاه قیرتیسنك نه قدر قیصه عقللی اولدیغنی گوسترر .

یگرمی یدی سنه‌دن بری ترکیه‌نك باشنه گان هر بلادن عبد الحمیدك شخصی مسئول طوتانلرینه بو یوك اصابت ایتمشلردر ! اگر اطرافنده آرناؤد محافظلر ، جثه خلیل آغالر ، سعادتلو طاهر آغالر اولمسه‌یدی ، عبد الحمید آرناؤدلر حقنده‌ده اقتضا ایدن معامله‌دن چکنمزدی . ودیگر طرفدن بر ملتك قاتللرینی عفو ایتمك وبر ملتی قتله تشویق ایتمکله او ملته بر ابیلك ایدلمش اولدیغی‌ده آرناؤدلر آکلارلردی . فقط ظالم ومجنون عبد الحمید ، ایکی اوچ قاتلك خاطری ایچون بو یوك بر ملتی لکه‌دار ایتمشدر .

واقعا روسیه ایچون عبد الحمیدك وجودی موسیو شربینانك وجودندن مقدس ایسه‌ده، یارین بر قاچ قازاق آلاینك ، ویا بالوکاله ، بر آوسترپا اردوسنك شربینانك انتقامنی آلمغه گلمیه‌جکنی کیم تأمین ایدر ؟ اگر بو ایش بویله بالمداخله یاپلمازسه روسیه‌نك عبد الحمیدك قولاغنی چکه چکه آرناؤدلر حقنده بر روس جنرالنك یاپاجغنی هر شیئی اوکا یاپدیرمیه‌جغنی کیم بیلیر ؟

شورای‌ده بك شایان دقتدرکه عبد الحمید بو ایشده روسیه‌دن زیاده آرناؤدلردن قورقدیغنی گوسترمشدر . تکمیل جاهللر بویله‌در : بو یوك وفقط اوزاقده اولان بر تهلکه‌دن زیاده گوجوك فقط یاقنده اولان تهلکه‌دن قورقارلر . روسیه عبد الحمیدی تخت عثمانیدن قوغه بیلیر، فقط تفنگچی طاهر وخلیل بر قاچ ضربه‌سیله اولدورور ؛ آره لرنده‌کی فرق بودر ، وعبد الحمید شق ثانیدن دها زیاده احتراز ایدر .

عبد الحمید بو یاکلش حکم وحرکتلرینك جزاسنی چکمیه جکمیدر ؟ قانون طبیعت اونك قانونی دگلدر که استثنا‌سی اولسون ؟ جلادلرینه گوزی اوکندیه‌بیلدیگی وملتك جگرگاهی ایچون حاضر لاندیغی سلاحلردن برینك ، بلکه بك یاقنده، کندی قلبگاهنه اتجا ایده جگنی بیلمیلیدر : قرآن کریم « قاتل قتل ایله تبشیر ایدیکز ! » دیور ، بزم شو سوزلرمزده او تبشیردن باشقه برشی دگلدر .

عبد الحمید تکمیل جانیلر گی قورقاقدر، اونك بو ضعف وخوفندن بالاستفاده روسیه اوکا بعض شیلر یاپدیرابیلیر ، روسیه نبعه‌سی ترکیه‌ده لایحطی وفرمان فرما اولور ، محکمه‌لرمز روسیه تبعه‌سی علیهنه حکم ویرمز ! موسیو ماکسیموف نفرات عسکریه‌مزی طوقاتلر ، روم مزه یولیسلری یزر روسیه قونسولوسی حکمنه گچر ، روم تبعه‌مزدن ویرگی آلامز اولورز ، بر روم فاحشه قاری سودیگی بر طولومبه‌جی یه وارمق ایچون مسلمان اولورکن روسیه ترجمانی مداخله ایدر، مفتی افندی‌یه چیقیشیر ، بو « کوچوك » شیلاردن آك بویوگنه فیرلایه‌لم: ضمان عمومی‌ دولهمغایر اولهرق بوغازلردن روس زرهلیلری گچر، دلی هیچ بر مخالفت ایتمز. فقط اونك محیطی هپ روس محیطی دگلدر . ترکلرله دائما تماسده‌در ، جهان اسلامیتی آلداتمق ایچون عربلردن استمداد ایدییور ، بناءً علیه عربلره ده تماشاته مجبوردر . نته کیم روسیه دولتی بوندن بر قاچ سنه أوّل جدّه‌ده دخی مترووبچه‌ماگلتجه‌ سنه بکزر بر اگلتجه‌یه اوغرامشیدی . حیاتی ، هرنه دنسه ، آرناؤدلره أمانت ایتمش بولنیور ، حتی صدر اعظمی بر آرناؤددر ، بناءً علیه هیچ بر آرناؤدی قیره‌من . حتی آرناؤدلری صو صدورمق ایچون قوللاندیغی وسایطك آك مهمی اونلره یاره کوندرمکدر . [تأمس غزته‌سی بوندن بحث ایدرکن « یاره بنیچه‌یه قدر آرناؤدلرك صوصمسی محتملدر » دییوردی]

بو شربینا وقعه‌سی پك أبی گوسترمشدر که عبد الحمید گی بر قورقاق آدم ، حیاتی وحکومتی محافظه ایدنلره قارشی ده لدی الحاجه خائن اولهبیلیور . بو آدمك فنالغنه گوز یومانلر واونی فنالغه تشویق ایدنلر ، او فنالقدن بر قسمنك ده کندیلرینه اصابت ایده‌جکنی بیلیدرلر . عبد الحمیدی وطنمز علیهنه اولان حرکتنده روسیه سربست براقدی، اوکا حین حاجتده معاونت ایده‌جکنی وعد ایتدی، بو معاونتی ده دریغ ایلمدی . فقط بو — فارت بلانش — بو گون موسیو شربینانك قاتیله قیپ قیرمزی اولمشدر .

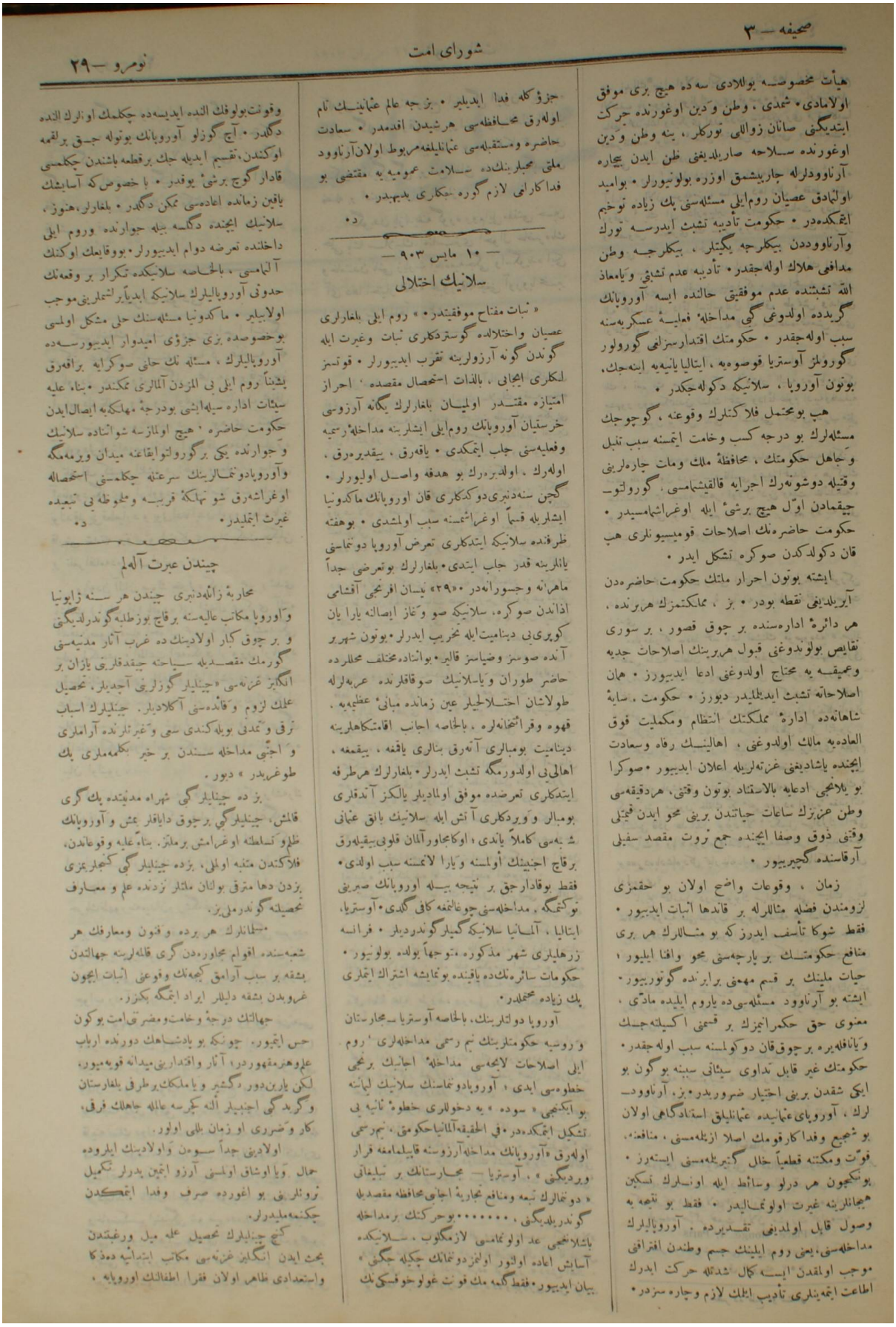
روسیه ایمپراطورینك صلحپرور لکنی، تربیه‌لی وآنی بر آدم اولدیغنی ، فان دوکمکدن حظ ایتمدیگنی ، أکر ایسته‌یدی شمدی ایشلرك دها فنا گیتمش اولهجغنی اعتراف ایتمکله برابر ، بز ، ژون ترکلر ، روس حکومتی محی دگلز . زیرا وطن محی بز . فقط وظیفه‌سنه قربان اولان ویا « قربان ایدیلن » موسیو شربینایه آجیرز . روسیه دیپلوماسیسنك پاولاق امیدلرندن بری اولان بو گنجك وقاتنده قاتل مادّیسی ابراهیم ایسه‌ده ، ابراهیمه بو حس خونیی ویرن عبد الحمیدی قوجا قلایان بنه روسیه‌در .

***

حکومت حاضره، بالخاصه ذات شاهانه، منفعت خصوصیهٔ سفیله‌سنه تبعاً دولت عثمانیه‌یی بر مهلکهٔ عظیمه‌یه ، بو احتمال مدهش وجوده بولنه‌بیله ، یکی بر درکهٔ منلته سوق وایصال ایدییور .

روسیه حکومتی، روم ایلیده، بالخاصه آرناؤدلقده گیندکچه توسع ایدن آوسترپا محاولات سیاسیه‌سنی دها یاقنده تعقیب وقوصو ملایتده ساکن صرپلرك ، آرناؤدلرك احوالنی دائمی صورتده تدقیق ایتمك ایچون گچن سنه مترووبچه‌ده بر شهندرلك احداث ایتمشدی .

EK-28: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 29.sayı.

صحیفه — ۳ — شورای امت — نومرو — ۲۹

هیأت مخصوصه یوللادی سه ده هیچ بری موفق اولامادی. شمدی، وطن و دین اوغورنده حرکت ایتدیکمز صاتان زواللی تورکلر، بنه وطن و دین اوغورنده سلاحه صاریلدیغی ظن ایدن بیچاره آرناوودلرله جاریشمق اوزره بولونیورلر. بوامید اولنلر صدق عصیان روم ایلی مسئله سنی بك زیاده توخیم ایتمکده در. حکومت تأدیبه تشبث ایدرسه تورك و آرناوودلر بیکلرجه یکیتلر، بیکلرجه وطن مدافعی هلاك اولهجقدر. تأدیبه عدم تشبثی ویاخود الله تشبثنده عدم موفقیتی حالنده ایسه آوروپانك گریده اولدوغی گبی مداخلهٔ فعالیهٔ عسکریه سنه سبب اولهجقدر. حکومتك اقتدارسزلغی گورولور گورولمز آوستریا قوصوه یه، ایتالیا یانیه یه اینه جك، بونون آوروپا، سلانیکه دکوله جکدر.

هپ بوحتمل فلاکتلرك وقوعنه، گوچوجك مسئله لرك بو درجه کسب وخامت ایتمسنه سبب تنبل و جاهل حکومتك، محافظهٔ ملك ومات جاره لرینی وقتیله دوشونه رك اجرایه قالقیشمامسی، گورولتو — چیقمادن اوّل هیچ برشیٔ ایله اوغراشمامسیدر. حکومت حاضره نك اصلاحات قومیسیونلری هپ قان دکولدکدن صوکره تشکل ایدر.

ایشته بوتون احرار ملتك حکومت حاضره دن آیریلدیغی نقطه بودر. بز، مملکتمزك هر بر نده، هر دائرهٔ اداره سنده بر چوق قصور، بر سوری نقایص بولوندوغنی قبول هر بریمنك اصلاحات جدیه وعمیقه یه محتاج اولدوغنی ادعا ایدیورز. همان اصلاحاتك تشبث ایدیلمیدر دیورز. حکومت، سایهٔ شاهانه ده ادارهٔ مملکتك انتظام ومکملیت فوق العاده یه مالك اولدوغنی، اهالینك رفاه وسعادت ایچنده یاشادیغنی عزتله لریله اعلان ایدییور. صوکرا بو یالانجی ادعایه بالاستناد بوتون وقتنی، هر دقیقه سنی وطن عزیزك ساعات حیاتندن بریی محو ایدن قیمتلی وقتنی ذوق وصفا ایچنده جمع ثروت مقصد سفیلی آرقاسنده گچیریییور.

زمان، وقوعات واضح اولان بو حقمزی لزومندن فضله مثاللرله بر قاتدها اثبات ایدییور. فقط شوکا تأسف ایدرز که بو مثاللرك هر بری منافع حکومتمك بر پارچه سنی محو وافنا ایلیور، حیات ملیتك بر قسم مهمنی برباد ایدن گوتوریییور. ایشته بو آرناوود مسئله سی ده یاروم ایلیده مادّی، معنوی حق حکمرانیمزك بر قسمنی اکسیلته جمك و یاناقله یره بر چوق قان دوکولمسنه سبب اولهجقدر. حکومتك غیر قابل تداوی سیئاتی سببنه بوگون بو ایکی شقدن بریی اختیار ضرور یدر. بز، آرناوودلرك، آوروپای عثمانیده عثمانلیلق استعدادگاهی اولان بو شجیع وفداکار قومك اصلا ازیلمه سنی، منافعنه، قوّت ومکنته قطعیاً خلل گتیرمه سنی ایسته رز. بونگچون هر درلو وسائط ایله اونلرك تسکین هیجانلرینه غیرت اولونمالیدر. فقط بو نتیجه یه وصول قابل اولمدینی تقدیرده، آوروپالیلرك مداخله سنی، یعنی روم ایلینك جسم وطندن افتراقی موجب اولمقدن ایسه کال شدتله حرکت ایدرك اطاعت ایچه نلری تأدیب ایتمك لازم وچاره سزدر.

جزؤ کله فدا ایدیلیر. بز چه عالم عثمانینك تام اولهرق محافظه سی هرشیدن اقدمدر. سعادت حاضره ومستقبله سی عثمانلیلغه مربوط اولان آرناوود ملتی محبانه ده سلامت عمومیه یه مقتضی بو فداکارلغی لازم گوره جکاری بدیهیدر.

د.

— ۱۰ مایس ۹۰۳ —

سلانیك اختلالی

« ثبات مفتاح موفقیتدر. » روم ایلی بلغارلری عصیان واختلاله گوسترد کلری ثبات وعبرت ایله گوندن گونه آرزولرینه تقرب ایدییورلر. قوتسز لکلری ایجابی، بالذات استحصال مقصده، احراز امتیازه مقتدر اولمیان بلغارلرك یگانه آرزوسی خرستیان آوروپانك روم ایلی ایشلرینه مداخلهٔ رسمیه وفعلیه سنی جلب ایتمکدی. یاقه رق، بیقدیره رق، اولهرك، اولدیره رك بو هدفه واصل اولیورلر. گچن سنه دنبری دوکدکاری قان اوروپانك ماکدونیا ایشلریله قسماً اوغراشمسنه سبب اولمشدی. بوهفته ظرفنده سلانیکه ایتدکاری تعرض آوروپا دونمامسی یانلرینه قدر جلب ایتدی. بلغارلرك بوتعرضی جداً ماهرانه وجسورانه در. ۲۹۰۰ نیسان افرنجی آقشامی اذاندن صوکره، سلانیکه صو وگاز ایصالنه یارا یان کوپری بی دینامیتله تخریب ایدرلر. بوتون شهر بر آنده صوسز وضیاسز قالیر. بواثناده مختلف محللرده حاضر طوران ویا سلانیك صوقافلرنده عربه لرله طولاشان اختلالجیلر عین زمانده مبانیٔ عظیمه یه، قهوه وقرائتخانه لره، بالخاصه اجانب اقامتگاهلرینه دینامیت بومبالری آتمه رق بنالری یاقمه، بیقمه، اهالیی اولدورمکه تشبث ایدرلر. بلغارلرك هرطرفه ایتدکاری تعرضده موفق اولامادیلر یالکز آندقلری بومبالر وسوریدکاری آتش ایله سلانیك یانق عثمانی شبه سی کاملاً یاندی، اوکا مجاور آلمان قلوبی بیقیله رق برقاچ اجنبیك اولمسنه ویارا لانمسنه سبب اولدی. فقط بوقادار حق بر نتیجه یه اوروپانك صبریی توکتمکه، مداخله سنی جوغالتمغه کافی گلدی. آوستریا، ایتالیا، آلمانیا سلانیکه گمیلر گوندردیلر. فرانسه زرهلیلری شهر مذکوره متوجهاً بولنه بولونیور. حکومات سائره نك ده یاقینده بونمایشه اشتراك ایتمکی پك زیاده محتملدر.

آوروپا دولتلرینك، بالخاصه آوستریا — مجارستان وروسیه حکومتلرینك نیم رسمی مداخله لری، روم ایلی اصلاحات لایحه سی مداخلهٔ اجانبك برنجی خطوه سی ایدی. آوروپادونمامسنك سلانیك لیمانه بو ایکنجی « سوده » یه دخوللری خطوهٔ ثانیه یی تشکیل ایتمکده در. فی الحقیقه آلمانیا حکومتی، نیم رسمی اولهرق « آوروپانك مداخله آرزوسنه قابیلمامغه قرار ویردیکی »، آوستریا — مجارستانك بر تبلیغاتی « دونمالرك تبعه ومنافع تجاریهٔ اجانبی محافظه مقصدیله گوندریلدیکی، ..... بوحرکتك برمداخله یاشلانمجی عد اولونمامسی لازمگلوب، سلانیکده آسایش اعاده اولنور اولنمز دونمانك چکیله جکی » بیان ایدییور. فقط گمیه مك قوت غولوخوفسکنك وقوعنه بولوفك الندن ایدیسه ده چکلمك اونلرك الندن دگلدر. آچ گوزلو آوروپانك بوتوله جق برلقمه اوکندن، تقسیم ایدیله جك برقطعه باشندن چکلمسی قادار گوچ برشیٔ یوقدر. با خصوص که آسایشك یاقین زمانده اعادهسی ممکن دگلدر. بلغارلر، هنوز، سلانیك ایچنده دگلسه بیله جوارنده وروم ایلی داخلنده تعرضه دوام ایدییورلر. بووقایعك اوکنك آلنمسی، بالخاصه سلانیکده تکرار بر وقعه نك حدوثی آوروپالیلرك سلانیکه ایدیاًرلشملرینی موجب اولابیلیر. ماکدونیا مسئله سنك حلی مشکل اولمسی بوخصوصده بزی جزؤی امیدوار ایدییورسه ده آوروپالیلرك، مسئله نك حانی صوکرایه براقه رق بشبناً روم ایلی بی المزدن آلمانرك ممکندر. بناء علیه سیئات اداره سیله ایشی بودرجهٔ مهلکه یه ایصال ایدن حکومت حاضره، هیچ اولمازسه شواناده سلانیك وجوارنده یکی بر گورولتو ایقاعنه میدان ویرمه مکه وآوروپادونمالرینك سرعتله چکلمسنی استحصاله اوغراشه رق شو تهلکهٔ قریبه ومخوفه یی تبعیده غیرت ایتملیدر.

د.

چیندن عبرت آلملم

محاربهٔ زائله دنبری چیندن هر سنه ژاپونیا وآوروپا مکاتب عالیه سنه برقاچ یوز طلبه گوندرلدیکنی و بر چوق کبار اولادینك ده غرب آثار مدنیه سنی گورمك مقصدیله سیاحته چیقدقلرینی یازان بر انگلیز غزته سی « چینلیلر گوزلرینی آچدیلر. تحصیل علمك لزوم وفائده سنی آکلادیلر. چینلیلرك اسباب ترقی وتمدنی بویله کندی سنی وتغیرلرنده آرامارق وآجنبی مداخله سندن بر خیر بکلمه مارق پك طوغریدر » دیور.

بز ده چینلیلر گبی شهراه مدنیتده پك گری قالمش، چینلیلر گبی برچوق دایاقلر یمش و آوروپانك ظلم وتسلطه اوغرامش برملتز. بناءً علیه وقوعاندن، فلاکتدن متنبه اولملی، بزده چینلیلر گبی کنجلریمزی یزدن دها مترقی بولنان ملتلر یزدنده علم و معارف تحصیله گوندرملیز.

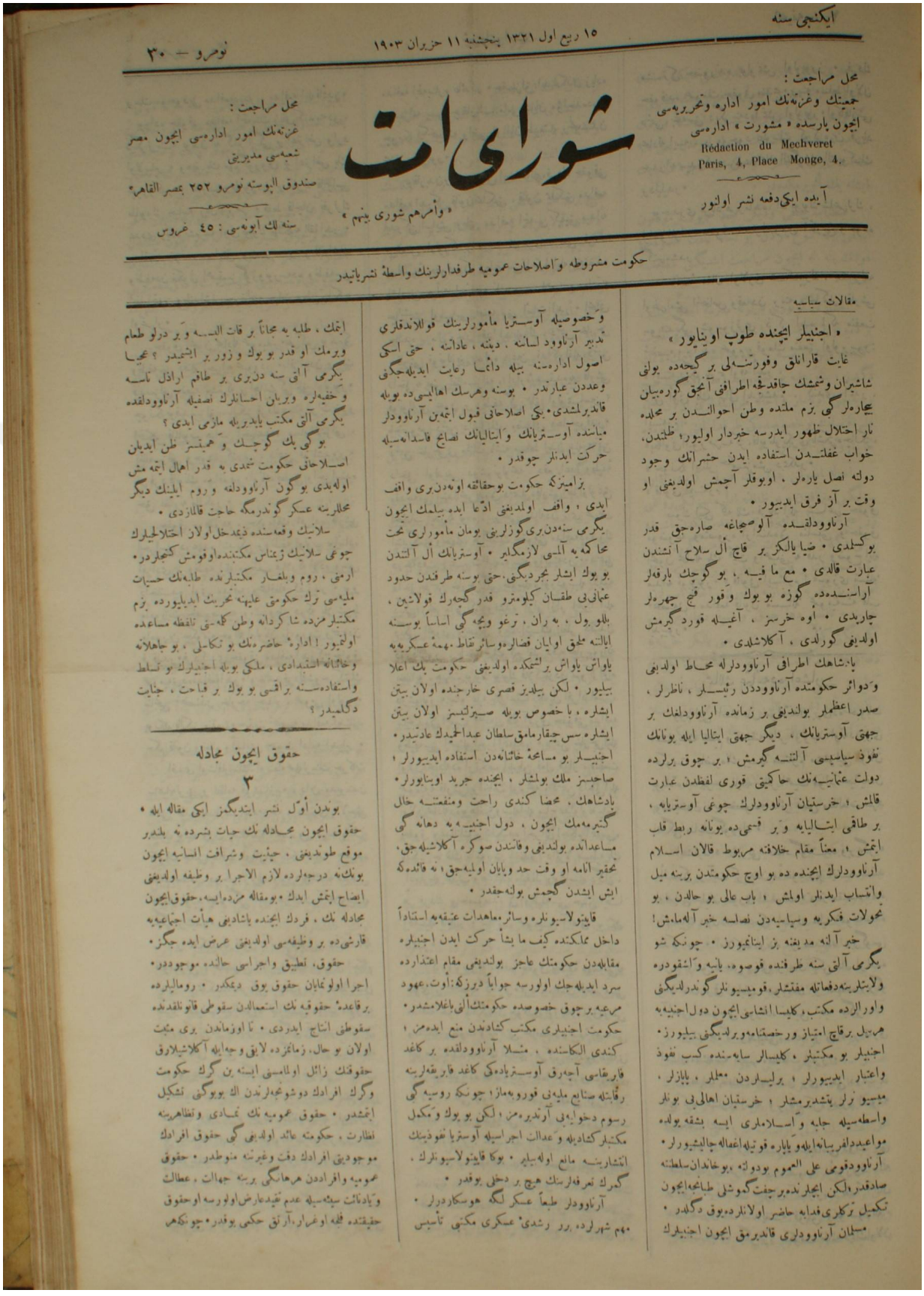
« ملتلرك هر برده وفنون ومعارفك هر شعبه سنده اقوام مجاوره دن گری قاله لرینه جهالتدن یشقه بر سبب آرامق گچه مك وقوعی اثبات ایچون غروبدن یشقه دلیللر ایراد ایتمگه بکیرز.

جهالتك درجهٔ وخامت ومضرتی امت بوگون حس ایتمیور. چونکه بو پادشاهك دورنده ارباب علم وهنر مقهوردور. آثار واقتدارینی میدانه قویه میور، لکن یارین دور دگشیر ویا ملکك بر طرفی یلغارستان وگریدگی اجنبیلر الله گرسه عالله جاهلك فرقی، کار وضرری او زمان بللی اولور.

اولادینی جداً سومن وآولادینك ایلروده حال ویا اوشاق اولمسنی آرزو ایتمین پدرلر تکمیل ثروتلرینی بو اغورده صرف وفدا ایتمکدن چکنمه ملیدرلر.

کنج چینلیلرك تحصیل علمه میل ورغبتدن بحث ایدن انگلیز غزته سی مکاتب ابتدائیه ده ذکا واستعدادی ظاهر اولان فقرا اطفالك اوروپایه

EK-29: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 30.sayı.

ایکنجی سنه

۱۵ ربیع اول ۱۳۲۱ پنجشنبه ۱۱ حزیران ۱۹۰۳

نومرو — ۳۰

محل مراجعت :
جمعیتك وغزتهنك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
Paris, 4, Place Monge, 4.

آیده ایکی‌دفعه نشر اولنور

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزتهنك امور اداره‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه‌لك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

مقالات سیاسیه

« اجنبیلر ایچنده طوپ اویناییور »

غایت قاراناق وفورتنه‌لی بر گیجه‌ده یولنی شاشیران وشمشك جاقدیغه اطرافی آنجق گوره‌بیلن بیچاره‌لر گبی بزم ملتده وطن احوالندن بر محله نار اختلال ظهور ایدرسه خبردار اولیور، ظلتدن، خواب غفلتدن استفاده ایدن حشراتك وجود دولته نصل یاره‌لر ، اویوقلر آچمش اولدیغنی او وقت بر آز فرق ایدییور .

آرناوودلقده آلوصچاغه صاره‌حق قدر بوکسلدی . ضیا پاشالکر بر قاچ آل سلاح آتشدن عبارت قالدی . مع ما فیه ، بو گوچك بارقه‌لر آراسنده‌ده گوزه بویوك وقور قیچ جهره‌لر چاریدی . اوه خرسز ، آغیله قورد گیرمش اولدیغی گورلدی ، آکلاشلدی .

پادشاهك اطرافی آرناوودلرله محاط اولدیغی وَدوائر حکومتده آرناوودلردن رئیسلر ، ناظرلر ، صدر اعظملر بولندیغی بر زمانده آرناوودلغك بر جهتی آوسترپانك ، دیگر جهتی ایتالیا ایله یونانك نفوذ سیاسیسی آلتنه گیرمش ، بر جوق برلرده دولت عثمانیه‌نك حاکمیتی قورای لفظدن عبارت قالمش ، خرستیان آرناوودلرك جوغی آوسترپایه ، بر طاقمی ایتالیایه وبر قسمی‌ده یونانه ربط قلب ایتمش ، معناً مقام خلافته مربوط قالان اسلام آرناوودلرك ایچنده ده بو اوج حکومتدن برینه میل وانتساب ایدنلر اولمش ، باب عالی یو حالدن ، بو تحولات فکریه وسیاسیه‌دن نصلسه خبر آله‌مامش!

خبر آلنه مدیغنه بز اینانمیورز . چونکه شو بگرمی آلتی سنه طرفنده قوصوه، یانیه وآشقودره ولایتلرینده‌فعالته مفتشلر، قومیسیونلر گوندرلدیگی واورالرده مکتب، کلیسا انشاسی ایچون دول اجنبیه‌یه مراجعتله برقاچ اعتیاز ورخصتنامه‌ویرلدیگنی بیلیورز . اجنبیلر یو مکتبلر ، کلیسالر سایه‌سنده کسب نفوذ واعتبار ایدییورلر ، برلیسلردن معلم ، پاپازلر ، میسیونرلر پتشدیرمشلر ، خرستیان اهالیی یونلر واسطه‌سیله جابه واسلاملری ایسه بشقه یولده مواعیددالفریبانه‌ایله‌وپاره قوتیله‌اغفاله چالیشیورلر . آرناوودقومی علی العموم بودولته ، بوخاندان سلطنته صادقدر ، لکن ایجلرنده برجفت گوشلی طپانچه‌ایچون تکمیل ترکلری فدایه حاضر اولانلرده یوق دگلدر . مسلمان آرناوودلری قادیرمق ایچون اجنبیلرك وَخصوصیله آوسترپا مأمورلرینك قولاندقلری تدبیر آرناوود لسانله ، دینله ، عادتله ، حتی اسکی اصول اداره‌سنه بیله دائماً رعایت ایدیلمه‌جکنی وعدندن عبارتدر . یوسنه وهرسك اهالیسی‌ده بویله قاندیرلمشدی . یکی اصلاحاتی قبول ایتمه‌ین آرناوودلر میانده آوسترپانك وَایتالیانك نصایح فاسدانه‌سیله حرکت ایدنلر چوقدر .

بزامیزکه حکومت بوحقائقه اونه‌دن‌بری واقف ایدی ، واقف اولدیغنی ادّعا ایده‌بیلمك ایچون یگرمی سنه‌دن‌بری گوزلرینی یومان مأمورلری تحت محاکمه یه آلمسی لازمگلیر . آوسترپانك آل آلتندن بو یوك ایشلر بجردیگی، حتی بوسنه طرفندن حدود عثمانی‌یی طقسان کیلومترو قدر گچه‌رك قولاشین ، بللو یول ، به ران ، ترغو ویچه گی اساساً بوسنه ایالتنه ملحق اولمایان قضالره‌وسائر نقاط مهمهٔ عسکریه‌یه یاواش یاواش پرلشمکده اولدیغنی حکومت بك اعلا بیلیور . لکن بیلدیز قصری خارجنده اولان بیتن ایشلره ، باخصوص بویله صیزلتیسز اولان بیتن ایشلره سس چیقارمامق سلطان عبدالحمیدك عادتیدر . اجنبیلر بو مسامحهٔ خائنانه‌دن استفاده ایدییورلر ، صاحبسز ملك بولنلر ، ایچنده جرید اویناییورلر . پادشاهك ، محضا کندی راحت ومنفعتنه خلل گتیرمه‌مك ایچون ، دول اجنبیه‌یه دهانه گی مساعدتده بولندیغی وقاندن صوکره آکلاشیله‌جق، تحقیر ائامه او وقت حد ویایان اولیه‌جق، نه فائده‌که ایش ایشدن گچمش بولنه‌جقدر .

قاپیتولاسیونلره وسائر معاهدات عتیقه‌یه استناداً داخل مملکتده کیف ما یشأ حرکت ایدن اجنبیلره مقابله‌دن حکومتك عاجز بولندیغی مقام اعتداردده سرد ایدیله‌جك اولورسه جواباً دیرزکه : أوت، عهود مرعیه یرجوق خصوصده حکومتك آلی یاغلامشدر . حکومت اجنبیلرك مکتب کشادندن منع ایده‌مز ، کندی الکاسنده ، مثلا آرناوودلقده بر کاغد فاریقاسی آچمرق آوسترپاده‌کی کاغد فاریقه‌لرینه رقابتله صنایع ملیه‌ی فوروبه‌مازمی ؟ چونکه روسیه گی رسوم دخولیه‌ی آرتدیره‌مز ، لکن بو یوك وَمکمل مکتبلر کشادیله وَعدالت اجراسیله آوسترپا نفوذینك انتشارینه مانع اولنه‌بیلیر . بوکا قاپیتولاسیونلرك گرك تعرفه‌لرینك هیچ بر دخلی یوقدر .

آرناوودلر طبعاً عسکر لگه هوسکاردرلر . مهم شهرلرده بر رشدیهٔ عسکری مکتبی تأسیس ایتمك ، طلبه یه مجاناً بر قات البسه وَبر درلو طعام ویرمك او قدر بو یوك و زور بر ایشمیدر ؟ عجبا بگرمی آلتی سنه دنبری بر طاقم اراذل ناسه وَخفیه‌لره ویریان احسانلرك نصفیله آرناوودلقده بگرمی آلتی مکتب یاپدیریله مازمی ایدی ؟

بو گی پك گوچك وَهیچ‌سز ظن ایدیلن اصلاحاتی حکومت شمدی یه قدر اهالی ایچه مش اولدیغی بو گون آرناوودلنه وَروم ایلینك دیگر محللرینه عسکر گوندرمگه حاجت قالمازدی .

سلانیك وقعه‌سنده ذیعدخل اولان اختلالجیلرك جوغی سلانیك زیمناس مکتبنده اوقومش کنجلردر . ارمنی ، روم وبلغار مکتبلرنده طلبه‌نك حسیات ملیه‌سی ترك حکومتی علیهنه تحریك ایدیلیوردی . بزم مکتبلرمزده شاکردانه وطن کلمه‌سی تلفظه مساعده اولنیور ! اداره‌ٔ حاضره‌نك بو تکاملی ، بو جاهلانه وخائنانه استبدادی ، ملکی بویله اجنبیلرك بو تسلط واستفاده‌سنه براقمسی بو یوك بر قباحت ، جنایت دگلمیدر ؟

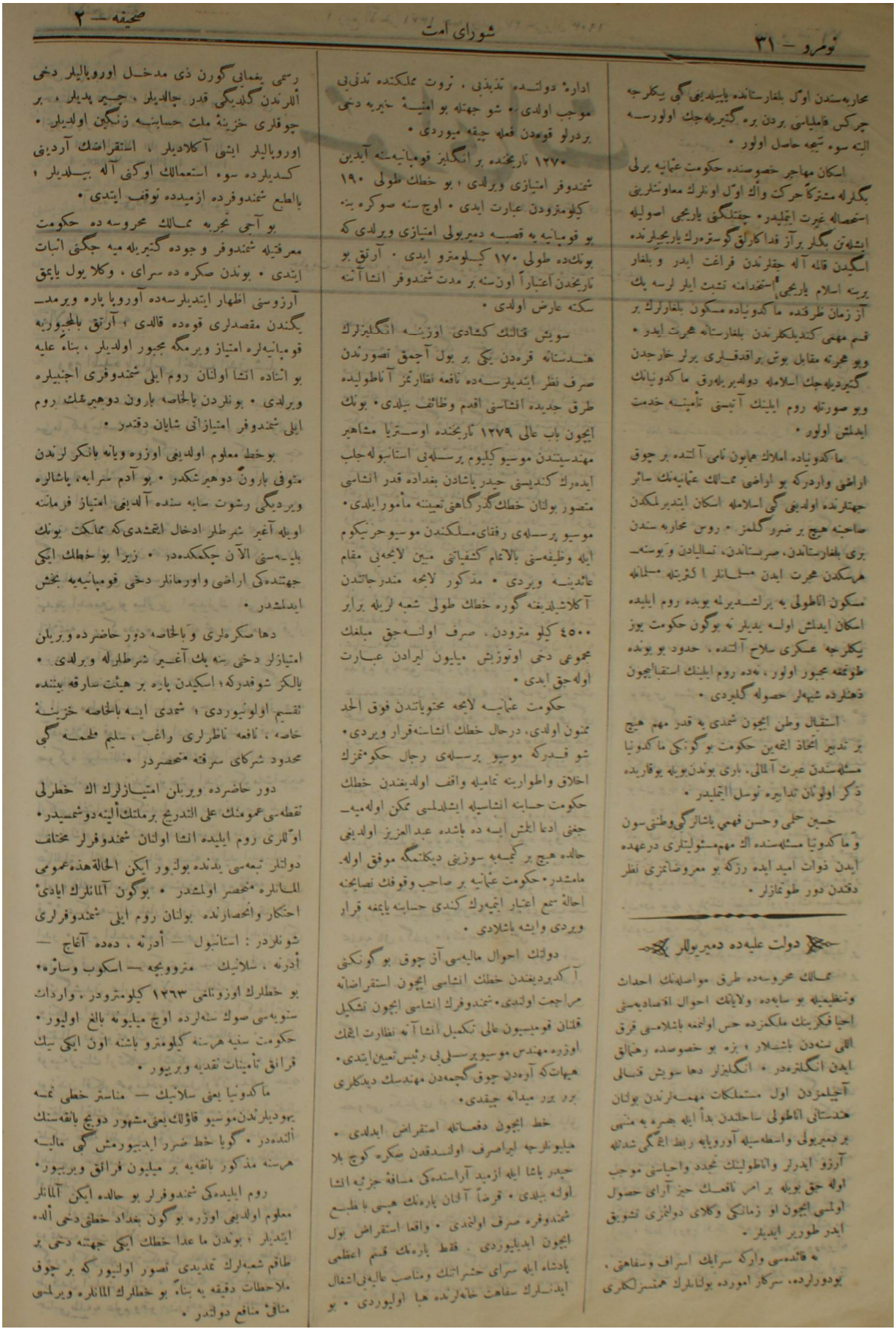
حقوق ایچون مجادله

۳

بوندن أوّل نشر ایتدیگمز ایکی مقاله ایله ، حقوق ایچون مجادله نك حیات بشریده نه یلدیر موقع طوتدیغنی ، حیثیت وشرافت انسانیه ایچون بونك نه درجه‌لرده لازم الاجرا بر وظیفه اولدیغنی ایضاح ایتمش ایدك . بومقاله مزده ایسه ، حقوق ایچون مجادله نك ، فردك ایچنده یاشادیغی هیأت اجتماعیه‌یه قارشی‌ده بر وظیفه‌سی اولدیغنی عرض ایده جگز .

حقوق ، تطبیق واجراسی حالنده موجوددر . اجرا اولونمایان حقوق یوق دیمکدر . رومالیلرده بر قاعده ٔ حقوقیه نك استعمالدن سقوطی قانوناً قابل دگلدر . سقوطی انتاج ایدردی . نا اوزماندن بری مثبت اولان بو حال ، زمانمزده لایق وجهایله آکلاشیلارق حقوقك زائل اولامیه‌جنی یرگ حکومت وگرك افرادك دوشونجه‌لرندن اك یوکسگی تشکیل ایتمشدر . حقوق عمومیه نك تمادی وتظاهریله نظارت ، حکومته عائد اولدیغی گی حقوق افرادك موجودیتی افرادك دقت وغیرتنه منوطدر . حقوق عمومیه وافراددن هرهانگی بریله جهالت ، عطالت وَیادائت سیئه‌سیله عدم تقیدعارض اولورسه اوحقوق حقیقتده فیله اوغرار، آرتق حکمی یوقدر . چونکه هر

EK-30: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 31.sayı.

نومرو — ۳۱ شورای امت صحیفه — ۲

محاربه‌سندن اول بلغارستانده یاپیلدیغی گی یکگرجه چرکس قاملیاسی بردن بره گتیریلمکده ایسه‌ده نتیجه حاصل اولور • البته سوء نتیجه حاصل اولور •

اسکان مهاجر خصوصنده حکومت عثمانیه یرلی بگلرله مشترکاً حرکت وأی اولی اولدیغی معاونتلریی استحصاله غیرت ایتملیدر • چفتلکلی یاریجی اصولیله ایشلهتن بگلر برآز فداکارلق گوستروب یاریجیلرنده اسکیدن قاله آله جقلرندن فراغت ایدر و بلغار یرینه اسلام یاریجی استخدامنه تشبث ایلرسه بك آز زمان ظرفنده ماکدونیاده مسکون بلغارلرك بر قسم مهمی کندیلکلرندن بلغارستانه هجرت ایدر • ویو هجرته مقابل بوش براقدقلری یرلر خارجدن گتیردیلمکده اسلامله دولدیریلدیغی ماکدونیانك ویو صورتله روم ایلینك آتیسنی تأمینه خدمت ایدلش اولور •

ماکدونیاده املاك همایون نامی آلتنده بر چوق اراضی واردرکه بو اراضی ممالك عثمانیه‌نك سائر جهتلرنده اولدیغی گی اسلامله اسکان ایتدیرلمکدن صاحبنه هیچ بر ضرر گلمز • روس محاربه سندن بری بلغارستاندن، صربستاندن، تسالیادن و یونسه‌ستاندن هجرت ایدن مسلمانلر اکثریتله مسلمانله مسکون اناطولی یه یرلشدیرلمکده بولنده روم ایلیده اسکان ایدلش اولسه یدیلر نه بوگون حکومت یوز یکگرجه عسکری سلاح آلتنده، حدود بو یولده طوتمغه مجبور اولور، نه ده روم ایلینك استقبالیچون ذخائرده شیمدیکی حصوله گلیردی •

استقبال وطن ایچون شمدی یه قدر مهم هیچ بر تدبیر اتخاذ ایتمه‌ین حکومت بوگونکی ماکدونیا مسئله‌سندن عبرت آلمالی، یارین بوندن بویله بوقاریده ذکر اولونان تدابیره توسل ایتملیدر •

حسین حلمی وحسن فهمی پاشالرگی وطنی سون ماکدونیا مسئله‌سنده اك مهم مسئولیتلری درعهده ایدن ذوات امید ایده رزکه بو معروضاتمزی نظر دقتدن دور طوتمازلر •

دولت علیه‌ده دمیریولر

ممالك محروسه‌ده طرق مواصلهنك احداث وتنظیمیله بو سایه‌ده ولایتك احوال اقتصادیه‌سنی احیا فکرینك ملکزده حس اولنمه باشلامسی فرق اللی سنه‌دن باشلار، یزه بو خصوصده رهنمالق ایدن انگلیزلر‌در • انگلیزلر دها سویش قنالی آچیلمزدن اول مستملکات مهمه‌لرندن بولنان هندستانی اناطولی ساحللرندن بدأ ایله بصره یه منتهی بر دمیریولی واسطه‌سیله آوروپایه ربط الفگی شدتله آرزو ایدرلر واناطولینك تجدد واحیاسنی موجب اولهجق بویله بر امر نافعدن حیز آرای حصول اولمسی ایچون او زمانکی وکلای دولتلری تشویق ایدر طورییر ایدیلر •

نه قائدهسی وارکه سرایلك اسراف وسفاهتی، بودورلرده، سرکار امورده بولنانلرك همتسزلکلری ادارهٔ دولتده تدنیی، ثروت مملکتده تدنیی موجب اولدی • شو جهتله بو امنیهٔ خیریه دخی بردرلو قوه‌دن فعله چیقه میوردی •

۱۲۷۰ تاریخنده بر انگلیز قومپانیه‌سنه آیدین شمندوفر امتیازی ویرلدی، بو خطك طولی ۱۹۰ کیلومتردن عبارت ایدی • اوچ سنه صوکره یینه بو قومپانیه یه قصبه دمیرپولی امتیازی ویرلدی که بونکده طولی ۱۷۰ کیلومترو ایدی • آرتق بو تاریخدن اعتباراً اون سنه بر مدت شمندوفر انشا آتنه سکته عارض اولدی •

سویش قنالنك کشادی اوزینه انگلیزلرك هندستانه قره‌دن یکی بر یول آچمق تصورندن صرف نظر ایتدیلرسه‌ده نافعه نظارتمز آناطولیده طرق جدیده انشاسنی اقدم وظائف بیلدی • بونك ایچون باب عالی ۱۲۷۹ تاریخنده اوسترپا مشاهیر مهندسیندن موسیو کیلیوم پرسله‌یی استانبوله جلب ایده‌رك کندیسی حیدر پاشادن بغداده قدر انشاسی متصور بولنان خطك گذرگاهنی تعیینه مأمور ایلدی • موسیو پرسله‌ی رفقای مسلکندن موسیو حرتیکوم ایله وظیفه‌سنی بالاتمام کشفیاتی مبین لایحه‌یی مقام عالیه‌ینه ویردی • مذکور لایحه مندرجاتندن آکلاشیلدیغنه گوره خطك طولی شعبه لریله برابر ۴۵۰۰ کیلو مترودن، صرف اولنه‌جق مبلغك مجموعی دخی اوتوزبش میلیون لیرادن عبارت اولهجق ایدی •

حکومت عثمانیه لایحه محتویاتندن فوق الحد ممنون اولدی، درحال خطك انشاسنه قرار ویردی • شو قدرکه موسیو پرسله‌ی رجال حکومتمزك اخلاق واطوارینه تمامیله واقف اولدیغندن خطك حکومت حسابنه انشاسیله ایشلدلمسی ممکن اولهمیه‌جغنی ادعا الکش ایسه ده باشده عبد العزیز اولدیغی حالده هیچ بر کیمسه‌یه سوزینی دیکتمگه موفق اولهمامشدر • حکومت عثمانیه بر صاحب وقوفك نصایحنه احالهٔ سمع اعتبار ایتمه‌رك کندی حسابنه یاپمغه قرار ویردی وایشه باشلادی •

دولتك احوال مالیه‌سی آن چوق بوگونکنی آکدیریدیغندن خطك انشاسی ایچون استقراضانه مراجعت اولندی • شمندوفرك انشاسی ایچون تشکیل قلنان قومیسیون عالی تکمیل انشا آتنه نظارت اتمك اوزره مهندس موسیو پرسلی یی رئیس تعیین ایتدی • هیئت که آوه‌دن چوق گچمه‌دن مهندسك دیکلری یره یرر میدانه چیقدی •

خط ایچون دفعاتله استقراض ایدلدی • میلیونلرجه لیرا صرف اولندقدن صکره کوچ بلا حیدر پاشا ایله ازمید آراسنده‌کی مسافهٔ جزئیه انشا اولنه بیلدی • فرضاً آلتان پارهنك هپسی مأطبع شمندوفره صرف اولندی • واقعا استقراض یول ایچون ایدیلیوردی • فقط پارهنك قسم اعظمی پادشاه ایله سرای حشراتك ومناصب عالیه‌ی اشغال ایدنلرك سفاهت خانه‌لرنده هبا اولیوردی • بو رسمی یغمایی گورن ذی مدخل اوروپالیلر دخی آلمرندن گلدیگی قدر چالدیلر، چیر پدیلر، بر چوقلری خزینهٔ ملت حسابنه زنگین اولدیلر •

اوروپالیلر ایشی آکلادیلر، استقراضك آردینی کسدیرده سوء استعمالك اوکنی آله بیلدیلر، باالطبع شمندوفرده ازمیده توقف ایتدی •

بو آچی تجربه ممالك محروسه‌ده حکومت معرفتیله شمندوفر وجوده گتیریلمیه جگنی اثبات ایتدی • بوندن صکره ده سرای، وکلا یول یاپمق آرزوسنی اظهار ایتدیلرسه‌ده آوروپا پاره ویرمدیگندن مقصدلری قوه‌ده قالدی • آرتق بالمجبوریه قومپانیه‌لره امتیاز ویرمگه مجبور اولدیلر، بناءً علیه بو اثناده انشا اولنان روم ایلی شمندوفری اجنبیلره ویرلدی • بوندن بالخاصه بارون دوهیرشك روم ایلی شمندوفر امتیازاتی شایان دقتدر •

بوخط معلوم اولدیغی اوزره ویانه بانکر لرندن متوفی بارون دوهیرشکدر • بو آدم سرایه، پاشالره ویردیگی رشوت سایه سنده آلدیغی امتیاز فرمانله اویله آغیر شرطلر ادخال اتمشدیکه ممالکت بونك یلیه‌سنی الآن چکمکده‌در • زیرا بو خطك ایکی جهتنده‌کی اراضی واورمانلر دخی قومپانیه‌یه بخش ایدلمشدر •

دها صکره‌لری وبالخاصه دور حاضرده ویریلن امتیازلر دخی بنه یك آغیر شرطلرله ویرلدی • بالکز شوقدرکه اسکیدن پاره بر هیئت سارقه بینده تقسیم اولونیوردی، شمدی ایسه بالخاصه خزینهٔ خاصه، نافعه ناظرلری راغب، سلیم فلمسه گی محدود شرکای سرقته منحصردر •

دور حاضرده ویریلن امتیازلرك اك خطرلی نقطه‌سی عمومنك علی التدریج برملتك آلینه دوشمیدر • اوّللری روم ایلیده انشا اولنان شمندوفرلر مختلف دولتلر تبعه‌سی یدنده بولنیور ایکن الحالهٔ هذه عمومی المانلره منحصر اولمشدر • بوگون آلمانلرك ایادیٔ احتکار وانحصارنده بولنان روم ایلی شمندوفرلری شونلردر: استانبول — أدرنه، دده آغاج — أدرنه، سلانیك — مترووبجه — اسکوب وسائره • بو خطلرك اوزونلغی ۱۲۶۳ کیلومترودر، وارداتی سنویه‌سی صوك سنه‌لرده اوچ میلیونه بالغ اولیور • حکومت سنیه هرسنه کیلومترو باشنه اون ایکی بیك فرانق تأمینات نقدیه ویرییور •

ماکدونیا یعنی سلانیك — مناستر خطی نمسه یهودیلرندن موسیو قاؤلك یعنی مشهور دویچ بانقه‌سنك اثریدر • گویا خط ضرر ایدییورمش گی مالیه هرسنه مذکور بانقه‌یه بر میلیون فرانق ویرییور •

روم ایلیده‌کی شمندوفرلر بو حالده ایکن آلمانلر معلوم اولدیغی اوزره بوگون بغداد خطنی دخی آلده ایتدیلر، بوندن ما عدا خطك ایکی جهتنه دخی بر طاقم شعبه‌لرك تمدیدی تصور اولنیور که بر چوق ملاحظات دقیقه یه بناءً بو خطلرك المانلره ویرلمسی منافع دولتدر •

بر مملکتده شمندوفر انشاسی ازهر جهت موجب فوائددر : شو قدرکه بوامر خیری ایادی اغیاره تودیع موجب خسران وندامتدر . شاید اجانبه مراجعتده مضطر قالینرسه مختلف قومپانیه‌لر آره‌سنه رقابت دوشورمه‌رك انفع انتخاب واختیار اولنمایدر . عکس حالده مملکتك ثروت عمومیه‌سی بر نوع انحصار آلتنه آلنمش اولور .

بالخاصه بو سوك نقطه دولت عالیه‌یی داخلاً وخارجاً ضعیف بولنان مملکتلر ایچون داعی محاذیردر ، دیگر مملکتلرده بو گبی صرف معاملات تجاریه‌دن عبارت بولنان‌اموره‌سیاست قاریشدیرلمدینی حالده بزده درحال بر رنك سیاست ایله تجلی ایدیوبریبور . بالفرض گچن سنه آلمانلر بغداد خط کبیرینك امتیازینی آلدیلر . بوندن استدلال اولنیورکه او تاریخده استانبولده ، علی الخصوص سرایده آلمانیانك رجحان نفوذی جاری بولنیور . باری نفع مملکت نظر دقته آلنسه‌ده امتیاز اویله ویرلسه ! پادشاهك آلمانلره میل وتوجهی بزده هر قوته غلبه ایدییور ، مزاجگیرلگی حد غایه‌یه ایصال ایدن رجالمز مرضی شاهانه‌دن بشقه برشی دوشمیورلر . بو امتیازلره مالك بولنان قومك بر گون مملکتمزك حاکم مطلقی کسیله‌جگنی خاطر لرینه بیله گتیرمیورلر .

مقالهٔ مخصوصه

شاپور سعید پاشا

بعض اسملر واردرکه اونلر لقبسز سویلنمز ، سویلنسه‌ده آکلاشیلمز . سعید پاشا نامی‌ده او سلسلهٔ اسامی‌یه داخل اولدیغی ایچون عثمانیلر « شاپور » آوروپالیلر « گوچك » سعید پاشادیرلر . « شاپور » « گوچك » هرنه اولورسه اولسون ، داغا وطنك فلاکت وماتمیله نهایت بولمش وقوعات فوق العاده‌یه قاریشان بو اسمی حقلی حقسز بر عثمانلی تویلری اوزرینه بیله تلفظ ایده‌مز .

گچنلرده آوروپا غزته‌لری یازییوردی ، شاپور سعید پاشا اغلب احتمال ، مدعو اولدیغی معایده رسمنه زمین ذات‌وعبودیته یوزیلی‌سورمکه گیدرکن ، یولبلسز وجههٔ عزیمتی چویره‌رك قوناغنه اعاده ایتمشلر . قوناغنده‌ده بر مدت خفیه‌لر گندیلی گوز حبسنه آلمشلر . گوچك حقنده ایدیلان بو معامله‌دن دولای روسیه ، انگلتره سفیرلری — محقق سورنده وقوع بولان التجاسی اوزرینه — بیلدیرزده اجرای نفوذ حمایت کارانه‌ده بولنمشلر . غریب بر کنایهٔ حیات ! بو وقعه بزده نه قدر مؤثر ، نه قدر شدید ، نه قدر زوال نابذیر آحیسلره مالی ، ذی حیات اضطراب . خاطرات الیمه‌یی تحریك وتهیج ایتدی . دها دون مدحت پاشا جهانك الك گوزل ، الك مهم برینه قورولمش نامزد اقبال واستقبال اولان سلطنت عثمانیه‌یی ضربات مهلکه سیله موجودیتنی تهدید ایدن دواهی اضمحلالدن قورتارمق ایچون بر قانون اساسی ، بر ملت مجلسی اعلان ایدییوردی . او زمانده ، اودور تخلیص وطنده ، قلبلر وطنی قورتاره بیلمك ایچون شهره واحترازلر ایچنده‌یی قرار خلجان ایکن بو گوچك سعید پاشا ، مطبوعاتدن ، شاشی گبی ، کمال گبی قلملریله ملك هویت معنویه سنه وسعت وعلویت ویره‌رك شمشعهٔ عرفانلریله عثمانلیلرده بر سلطنت ادبیه وجوده گتیرن ایکی نادرهٔ خلقته تجاوزلر تعرضلر ایتدکدن ، چهرهٔ دهای امته بر چوق مرکب توکوردکدن صوکره مالا مال کین وغرض اولهٔرق سرایه ، ترتیب واحضار ایتدیگی بیك درلو حیل ودسائسله حلول ایلیوردی .

آه او مشئوم زمان ! بوتون بر ملت عظیم بر یأس ومأتم ، نهایتسز بر ظلام ایچنده تتره‌یرك افق استقبال وطنه نصب نگاه جان ایله طلوع ایده‌جك خورشید حریتی بکلرکن ممرای — سعید پاشا اك ایلرووده اولهٔرق — بر قاچ عونه‌سیله رهگذار استقبال ملته حفرلر ، نهایتسز اوچورومار آچیوردی . سعید پاشا رهبر اولهٔرق آچیلان او نهایتسز اوچورومار ، نه بویوك امیدلرك ، نه عالی املرك ، نه قدسی مقصدلرك مقبره‌سی اولدی . سعید پاشا مغرور اولدیغی کتابیله کتابهٔ افعالنسك باشنه او مقبره‌نك اوستنه :

« وطنك نوردیده‌سی ، عثمانلیرك جگر پاره‌سی اولان استقبال بوراده یاتیور ! » عباره‌سنی یازمغه حق وصلاحیت قزانمشدر .

اوت ! او آنناده مدحت پاشا عبد الحمیدی تخت سلطنته ، ملتی‌ده تختگاه حقوق وحریتنه اجلاس ایتمشدی . مرونسز پادشاه ، وفاسز ملت . بری محیی دولتی قاتل عد ایتدی . دیگری مجاهد ومجددینی قاتلرك آلته ترك ایلدی .

اوت : سعید پاشا بویوك بر کین وغرض ، عظیم بر حرص اقبال ایله او آنناده سرایه دخول ایده‌رك اوراده بولدیغی مجنون خوف وهراس ، مغلوب نفس لئیم ، بر پادشاهك بوتون آمال مجنونانه ومخربانه سنه مالك اولدیغی مهارت اداره‌ایله بولار گوستره‌رك وکلادن اولمسنه ، صدارته گلمسنه مانع عد ایتدیگی قانون اساسینك ، مدحت پاشانك محو وتغریبنه چالشدی . وطنك سلامتی ، ملتك حقوق حریتی تأمینه چالیشان بر قانون نجاتك استردادینه ، مؤسس قانون مدحت پاشانك ازالهٔسنه موفقیتی کندیجه اك شائق بر ظفر عد ایدن وخاقمزی حقوق انسانیه‌نك کافه‌سندن حتی حق حیاتدن بیله محروم ایلیان پادشاهك مستشار خاص الخاصی ، رهبر افعال وحرکاتی اولان بو سعید پاشا بوگون او پادشاهه قارشو تأمین نفس وحیات ایچون انگلتره سفارتنه قاچیور . روسیه سفیرینه صیغینیور !

۱۲۹٤ ! بو تاریخ ، بر بویوك ملتك دنیاده‌کی موقعنی ، انسانیتده‌کی طالعنی تعیین وتقدیر ایدن بو تاریخ فلاکت حافظهٔ عثمانیدن بلکه خاطرهٔ انسانیدن سیلتمز برباد ایدی . حزینسدر . شمالك بوزلی طاغلرندن ، اعماق مخوفندن چیقوب گلن فوجا فوج اردولر ، قره طاغیلره ، صرپلیلره ، بلغارلره اتحاق ایدییور ، وطنك قلبنده پرینار طاغ گبی بر هول وآتش اولان بو اسلاو قوتی ترك عنصریتی بوسبوتون دنیادن قالدیرمق ایچون اردهاندن طوته بوینه قدر ممالکی قالم ایچنده یراقیورکن شاپور سعید پاشا حرص جاه واقبالنك استناگاه یگانه‌سی عد ایتدیگی افندیسی عبد الحمید ایله باش باشه ویره‌رك وطنمزی ، ملیتمزی ، عنصریتمزی ، جنسیتمزی اعما ایچون اولنان بو محاربه یه مدهش بر جهالت سوقی ، امثالی گورلمامش بر محافظهٔ نفس داعیه‌سی ایله قوماندا ایدییورلردی . اونودملز خاطره‌لر ! او آنناده استانبوله گلمگه باشلایان پاره لیرلره گوز باشلری ایچنده‌کی یاپنخته قدر جریان ایدن قانلره رغماً شمالك ایدییورمش گبی ضیاره ، نورلره غرق اولان بیلدیز ، نه گوچك بر تأثر ، نه بر عقده وجدان کوستریبور ! نه‌ده یوز بیکلرجه دشمن عسکریته روم ایلی آقافته بوکسلان آوازهٔ مظفریتی ایله عصرلردن بری تمکن ایتدکاری مملکتلرندن ، وطنلرندن سونگولرله چیقاریلان کفن بر دوش هجرت یوزیکلرجه اهالیٔ اسلامیه‌نك فریاد وفغانی ایشیدییور ، بالعکس بو محشر اضمحلال ایچنده ، گوچك سعید پاشانك رهبرلگی ودلالتی وبر طاقم خونهٔ وطنك معاونتی ایله مدحت پاشانك اعدامنه ، خاعده بولندیغی ایچون سلیمان‌پاشانك محوینه حیله‌لر ، دسیسه‌لر ترتیبیله مشغول اولیوردی .

محاربه نهایت بولوبده ، اك مدهش بر زلزله‌نك فردای دهشت افزای تخریبنده بولنیورمش گبی خرابه‌لر ایچنده ، اموات آراسنده قالان خلق ، ایدیلن خطالرك ، خیانتلرك ، جنایتلرك تصحیحنی ، جزاسنی بکلرکن سعید پاشا اك اوکنده اولهٔرق مؤسس قانون حریت مدحت پاشا محاکمه سنه باشلادیلر .

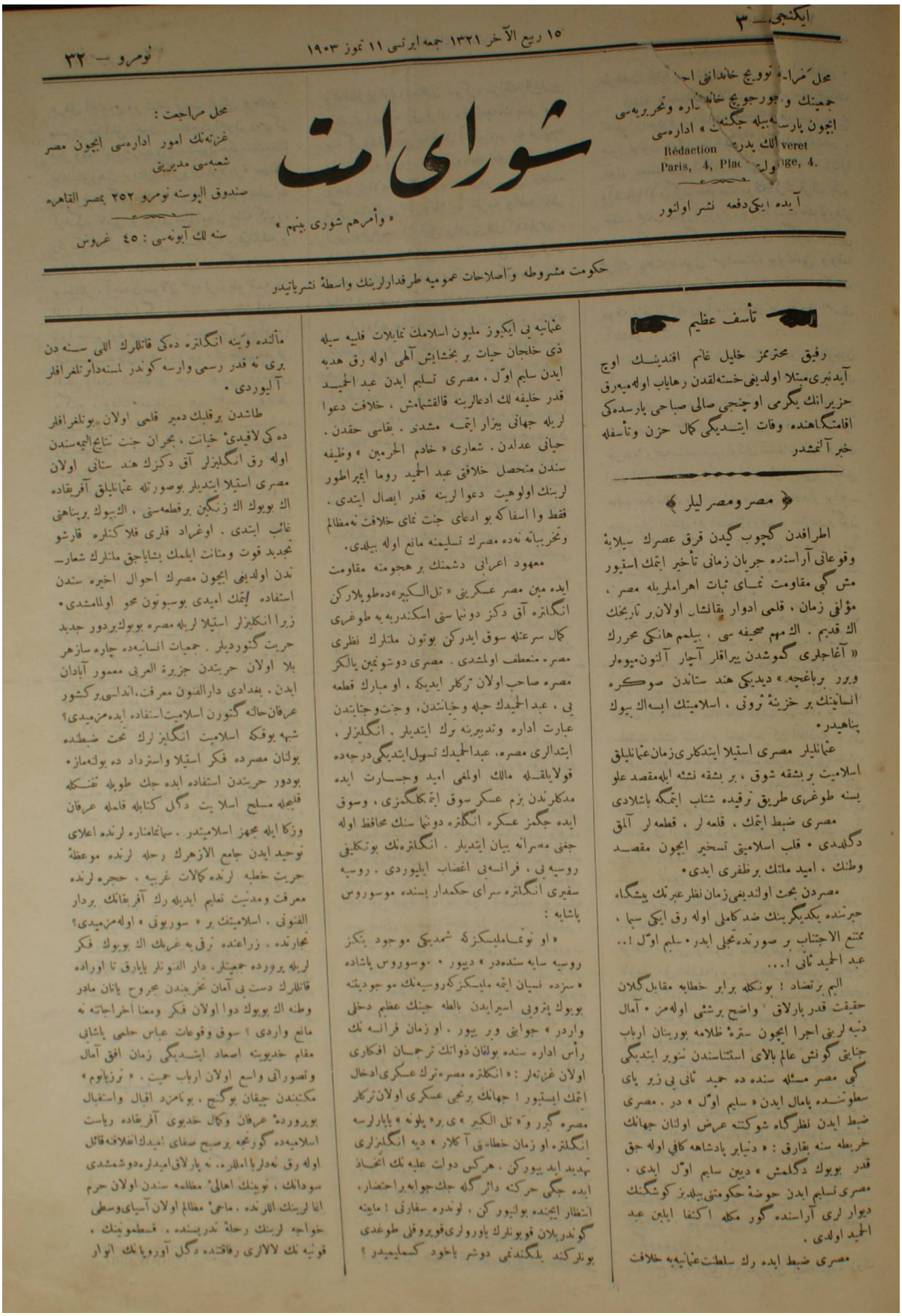
ایشته آوروپالیلرك « گوچك » عثمانیلرك « شاپور » دیدیگی بو سعید پاشا مملکتی بوحاله گتوردکدن ، پادشاهی بو یوله سوق ایتدکدن صوکره ، بوگون او پادشاهه قارشو انگلتره سفارتنه قاچیور ، روسیه سفیرینه صیغینیور !

ذات شاهانه وخاصه اردوی همایون

اخیراً استانبولدن آلان خصوصی مکتوبلره نافیلیوسه ، یلفراوده وقوعه کلن فاجعه ، ذات شاهانه‌یی دهشتلر ایچنده براقمشدر . مجرد عسکرك هیئت میدانه کلن شوکتی اغلاه استانبوله میدان ویرمك اوزره بر چوق تهایپر دوشونیلمکده ، وبونك ایچوندر پای تخت عسکریتك ترتیب وتنظیمنه فوق العاده همتلر ابراز ایدلمکده‌در .

معلومدرکه ذات شاهانه‌نك تخته جلوس ایتدیکی گوندن بری پوروللر بر غیرتله چالیشدیغی برتبی وارسه ، بوده گندی سلطنتك طول مدت دوامی تأمین ایتمك وخصوصه سنك عاقبته اوغرامامق فکریله انسان ایچون ممکن اولان حرکات اعطیانکارانه‌یی آلده ایتمك معنی اولمشدر . بو اعتبارده ایدیلن هر اکارلقلر تعداد ایدیلمیه جك اولورسه برقاچ جلد کتابلر یازمق لازم گله جگی شبهه سزدر .

EK-31: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 32.sayı.

ایکنجی — ۳

۱۵ ربیع الآخر ۱۳۲۱ جمعه ایرتسی ۱۱ تموز ۱۹۰۳

نومرو — ۳۲

محل مراجعت : غزته‌نك امور اداره‌سی ایجون مصر شعبه‌سی مدیریتی صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه‌لك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت : نوویج خاندانی احـ جمعیتك و جورجویج خاندانی اداره وتحریریه‌سی ایجون پارسه‌بیله جگنه‌ت » اداره‌سی Rédaction Alexandre Millerand Paris, 4, Place du Théâtre-Français.

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

تأسف عظیم

رفیق محترمز خلیل غانم افندینك اوج آیدنبری مبتلا اولدیغی خسته‌لقدن رهایاب اولهمیه‌رق حزیرانك یکرمی اوچنجی صالی صباحی پارسده‌کی اقامتگاهنده وفات ایتدیکی کمال حزن وتأسفله خبر آلنمشدر

مصر ومصرلیلر

اطرافدن کچوب کیدن فرق عصرك سیلابهٔ وقوعاتی آراسنده جریان زمانی تأخیر ایتمك استیور مش کبی مقاومت نمای ثبات اهرامله‌یله مصر ، مؤلفی زمان ، قلمی ادوار یقالشان اولان بر تاریخك اك قدیم . اك مهم صحیفه سی ، بیلهم هانکی محررك « آغاجلری کوشدن پیراقار آچار آلتون‌میوه‌لر وبر برباغچه » دیدیکی هند ستاندن صوکره انسانیتك بر خزینهٔ ثروتی ، اسلامیتك ابه‌اك بیوك پناهیدر .

عثمانلیلر مصری استیلا ایتدکلری زمان عثمانلیلق اسلامیت بر بشقه شوق ، بر بشقه نشئه ایله‌مقصد علو یسنه طوغری طریق ترقیده شتاب ایتمکه باشلادی

مصری ضبط ایتمك ، قلعه لر ، قطعه لر آلمق دکلدی . قلب اسلامیتی تسخیر ایجون مقصد وطنك ، امید ملتك برظفری ایدی .

مصردن بحث اولندیغی زمان نظر عبرتك پیشکاه حیرتنده یکدیگرینك ضد کاملی اوله رق ایکی سیما ، ممتع الاجتناب بر صورتده تجلی ایدر . سلیم اوّل !.. عبد الحمید ثانی !...

الیم بر تضاد ! بونکله برابر خطابه مقابل کلان حقیقت قدر بارلاق ، واضح برشئی اوله‌مز . آمال دنیه لریتی اجرا ایچون ستره ظلامه یورینان ارباب جنایق کونش عالم بالای استئناسندن تنویر ایتدیکی کبی مصر مسئله سنده ده حمید ثانی پی زیر پای سطوتنده پامال ایدن « سلیم اوّل » در . مصری ضبط ایدن نظرگاه شوکتنه عرض اولنان جهانك خریطه سنه بقارق : « دنیاپر پادشاهه کافی اوله حق قدر بویوك دکلمش » دیین سلیم اوّل ایدی . مصری تسلیم ایدن حوضهٔ حکومتی بیلدیز کوشکنك دیوار لری آراسنده کور مکله اکتفا ایلین عبد الحمید اولدی .

مصری ضبط ایده رك سلطنت عثمانیه‌یه خلافت عثمانیه یی ایکیوز ملیون اسلامك نمایلات قلبیه سیله ذی خلجان حیات بر بخششایش آلهی اوله رق هدیه ایدن سلیم اوّل ، مصری تسلیم ایدن عبد الحمید قدر خلیفه لك ادعالرینه قالقشمامش ، خلافت دعوا لریله جهانی یزار ایتمه مشدر . بقاسی حقدن . حیاتی عدالدن . شعاری « خادم الحرمین » وظیفه سندن متحصل خلافتی عبد الحمید روما ایمپراطور لریتك اولوهیت دعوا لرینه قدر ایصال ایتدی . فقط وا اسفاکه بو ادعای جنت نمای خلافت نه مظالم وتخریباته نه‌ده مصرك تسلیمنه مانع اوله بیلدی .

معهود اعرابی دشمنك بر هجومنه مقاومت ایده مین مصر عسکرینی « تل الکبیر »ده طوپلارکن انکلتره آق دکز دونه سنی اسکندریه یه طوغری کمال سرعتله سوق ایدرکن بوتون ملتلرك نظری مصره منعطف اولمشدی . مصری دوشونمین پالکز مصره صاحب اولان ترکلر ایدیکه ، او مبارك قطعه یی ، عبد الحمیدك حیله وخیانتدن ، وجنایتدن عبارت اداره وتدبیرینه ترك ایتدیلر . انکلیزلر ، ابتدالری مصره ، عبد الحمیدك تسهیل ایتدیکی درجه‌ده قولایلقله مالك اولمغی امید وجسارت ایده مدکلرندن بزم عسکر سوق ایتمکلکزی ، وسوق ایده جکمز عسکره انکلتره دونمه سنك محافظ اوله جغنی مصرلیه بیان ایتدیلر . انکلتره‌نك بوتکلیفی روسیه یی ، فرانسه‌یی اغضاب ایلیوردی . روسیه سفیری انکلتره سرای حکمدار یسنده موسوروس پاشایه :

« او نوعاملیکزکه شمدیکی موجود یکز روسیه سایه سنده‌در » دییور . موسوروس پاشاده « سزده نسیان ایتمه ملیکزکه روسیه‌نك موجودیتنه بویوك بترونی اسیرایدن بالطه جینك عظیم دخل واردر » جوابنی ویر ییور . او زمان فرانسه‌نك رأس اداره سنده بولنان ذوانك ترجمان افکاری اولان غزته‌لر : « انکلتره مصره ترك عسکری ادخال ایتمك ایستیور ! جهانك برنجی عسکری اولان ترکلر مصره کیرر وه تل الکبیر » ی بر « پلونه » یاپارلرسه انکلتره او زمان خطه‌ده آکلار » دیه انکلیزلری تهدید ایدیورکن ، هرکس دولت علیه‌نك اتحاد ایده جکی حرکته دائر کله جك جوابه براحتضار ، انتظار ایچنده بولنیورکن ، لوندره سفارتی ! ماینه کوندریلان قوبونلرك یاورولری قویروقلی طوغدی بونلرکندیلکندنمی دوشر یاخود کسلیمیدر ؟ مألنده ویرنه انکلتره ده‌کی قاتللرك الی سنه دن بری نه قدر رسمی وارسه کوندر لسنه‌دار تلغرافلر آلیوردی .

طاشدن برقلبك دمیر قلمی اولان بوتلغرافلر ده‌کی لافیدی خیانت ، بحران جنت نتایج الیمه‌سندن اوله رق انکلیزلر آق دکزك هند ستانی اولان مصری استیلا ایتدیلر بوصورتله عثمانلیلق آفریقاده اك بویوك اك زنکین برقطعه‌سنی ، الیوك برپناهی غائب ایتدی . اوغرادقلری فلاکتلره قارشو تجدید قوت ومتانت ایلمك یشاياجق ملتلرك شعار ـ ندن اولدیغی ایجون مصرك احوال اخیره سندن استفاده ایتمك امیدی بوسبوتون محو اولمامشدی . زیرا انکلیزلر استیلا لریله مصره بویوك بردور جدید حریت کتوردیلر . جمعیات انسانیه‌ده چاره سازهر بلا اولان حریتدن جزیرة العربی معمور آبادان ایدن ، بغدادی دارالفنون معرفت ، اندلسی برکشور عرفان حاله کتورن اسلامیت استفاده ایده‌مزمیدی؟ شبه یوقکه اسلامیت انکلیزلرك تحت ضبطنده بولنان مصرده فکر استیلا واسترداد ده بولنه‌مز . بودور حریتدن استفاده ایده جك طویله تفنکله قیلجله مسلح اسلایت دکل کتابله قلمله عرفان وزکا ایله مجهز اسلامیتدر . سیاسامناره لرنده اعلای توحید ایدن جامع الازهرك رحله لرنده موعظهٔ حریت خطبه لرنده کالات غربیه ، حجره لرنده معرفت ومدنیت تعلیم ایدیله رك آفریقانك بردار الفنونی ، اسلامیتك بر « سوربونی » اوله‌مزمیدی؟ تجارتده ، زراعتده ترقی به غربك اك بویوك فکر لریله پرورده جمعیتلر ، دار الفنونلر یاپارق تا اورادە قاتللرك دست بی آمان تخریبندن مجروح یاتان مادر وطنه اك بویوك دوا اولان فکر ومعنا اخراجاتنه نه مانع واردی ؟ سوق وقوعات عباس حلمی پاشانی مقام خدیویته اصعاد ایتدیکی زمان افق آمال وتصوراتی واسع اولان ارباب حیت ، « ترزیانوم » مکتبندن جیفان بوکنج ، بونامزد اقبال واستقبال بورودهٔ عرفان وکمال خدیوی آفریقاده ریاست اسلامیه‌ده کورمجه پرصبح صفای امیدك اغلاقه قائل اوله رق نه‌درجه یا املاکز ، نه پارلاق امیدلره دوشمشدی سودانك ، تونینك اهالیٔ مظلومه سندن اولان حرم اغالرینك الدرنده . ماحیٔ مظالم اولان آسیای وسطی خواجه لرینك رحلهٔ تدریسنده ، قسطمونینك ، قونیه نك لالالری رفاقتنده دکل آوروپانك انوار

عرفانی ایجنده برور شباب تربیت اولمش بوخدیو ، مصری عثمانیلیق ایچون ، اسلامیت ایچون برمرکز فکر ومعنا ایده مزمیدی ؟ استانبول حکومتنك مظالم خائنانه سوزندن پریشان وگریزان اولانلرله جهانك هر طرفندن گله جك علما وادبای مصره جلب ایله آرامگاه اقامتی بر سرای معالیٔ معانی حالنه کتوره رك سکنهٔ تدنی یه دوشن اسلامیته ، عثمانیلغه بر حیات تازه ویره مزمیدی ؟ . وا اسفا که بوتصورلر بو خیاللر ، آچمدن صولان غنچه لر ، طوغمه دن افول ایدن یلدیز لرگبی بی نصیب حیات ایمش . زیرا خدیو اولدیغندن برآز مدت صوکره ، آوروپا نك مستفید کاملی ، « ترزیا نوم » نك طالب معرفتی افکار وآمال شباننه بر حیات اولمسی لازمگلن بوگنج ، یوذات مستقل ، عبد الحمیده ، اوقاتلر ایجنده بویومش اختیار ظالمه طوغری شتاب ایده رك خلوصلره ، مداهنه لره باشلادی . بوتون عثمانیلغه اسلامیته قارشو عبد الحمیدك نشان افتخاریی یگانه مدار افتخار عد ابتدی . حالا بوگون استانبولده بولنیور ! بویوکلگی ، علویتی اسلامك ، عثمانیلغك قلوب متکسره سنده خزائن ذهن وعرفانده دگل عبد الحمیدك لطف والتفاتده آرییور . !...

انگلیز لرك مصره گتور دکلری او بویوك دور حریتدن مصرلیلرنه استفاده ایتدیلر ؟ — برقاچ ارباب عرفان وحمیت مستثنا اولهرق — مملکتلرینه مادروطنه نه خدمتده ، بولندیلر ؟ بالعکس بویوك حریت ، طاغ باشلرینك ، عمانلرك هوای جدیدینه قارشوبی تاب دوشن ضعفاگبی ، قوای معنویه دن محروم برحیق مصر پاشالرینی ، بگلربنی بتیر مگه باشلادی . بونلرك بر جوقلری نه قابلرنده بر حس تخلیص ، نه ذهنلرنده بر فکر ترقی ؛ گوردکلری ضیایه قارشو اوجوشوب یانان پروانه لر گبی ، مملکت نور وضیا اولان پارسه قوشوشیورلر . قار خانه لرده ، آت پاریشلرنده ، ماقسیملرده هدر اولوب گیدییورلر . دها باشلیلری ، دها عاقل گیننلری برنشان ، بر رتبه استحصالی ایچون بیك منت ومسکنتله حیدیوینه التجا ایدییورلر .

دور حریت بو صنف مصر لیلری ، داروینك « سلکسیون » اصولی فلسفیسی اوزره غائب اولوب گیتمگه محکوم ایدییور سه بنه او اصول فلسفی اقتضا سنجه بر تربیه املا ایده جك صنوف متحابه سایه سنده مصرك ممالك اسلامیه آراسنده مساعی وذکاسیله کسب امتیاز ایله جگنی امید ایتمك استرز .

مقالهٔ سیاسیه

— ۲۲ حزیران ۹۰۳ —

بلغراد سلهٔ سیاستی (٥)

۱۱ حزیران اقرنجی گیجه سی بلغراد ده ، فجیع ومدهش بر سلهٔ سیاست وقوعه گلمشدر . بلغراد وجوارنده مقیم آلایلر امرا وضابطانی مذکور گیجه ده سرایی عسکریه آیلوقه ایتدکدن محافظلری اولدوردکدن صوکره سرایك قاپیلریق دیبانیت ایله آتمه رق قرال وقرالیچه نك یتاق اوطه سنه گیرمشلر واوراده قرال آلکساندر ایله قرالیچه داراغاچی رو ولوور ، قلیچ وبالطه ایله قرق ، الی پرچندن پارالایه رق اولدورمشلردر . عین زمانده دیگر ضابطلر رئیس وکلا ایله حربیه ونافعه ناظر لرینی وقرالیچه نك ایکی برادرینی قتل ایتمشلردر . ضابطلرك بو اجرا آتی متعاقب سابق ناظر لردن وبعض بولتیقه جیلردن مرکب بر حکومت موقته اداره امورك در عهده ایلمشدر .

اردوایله بولتیقه جیلرك برلشه رك بو احتلاله تشبثلری متوقع قرالك حرکات غیر معقوله سیله هرایکی طرفی دلگیر ایتمسندن متولد در . قرال آلکساندرك اك بویوك قصوری بر حکمداره الزم اولان عزم ومتانته ، سلامت فکره مالك اولمیه رق عقلاً ضعیف بولونمسی ایدی . تخته قعود ندن بری امور سیاسیه ده بر طریق سلیم تعقیب ایتمیوب ندماسنك فکر لرینه تبعاً بر بولتیقه دن دیگرینه گچمسی ، بابامی میلاك نفوذینه اطاعتله برچوق خلافگیرانی نفی وحبس ایلمسی ، بالخاصه سر بستیٔ حرکاتنی تقیید ایدن ضرب قانون اساسینی لغوه قالقیشمسی ، صربستان سیاسیونی کندیسندن تبعید ایتدیگی گبی ، پدرینك والده سنك توصیه لرینه ، بوتون ضرب اردوسنك آرزوسنه رغماً برطول قادینی ، دراغاماشینی تحت ازدواجنه آلمسی اونك مقربانه بالخاصه قاردشلرینه رتبه لر ، منصبلر طاغمسی اردونك اوبره تووبچ خاندانی حقنده کی محبتی نفرت وعداوته تحویل ایلمشدر . چارك آلکساندر ایله دراغانك زیارتلرینی عدم قبولی ایسه ، شبهه سز صر بلرك بو محقر عائلهٔ حکمداریدن قورتولمق آرزو لرینی تشدید وتقویه یه واسطه اولمشدر .

اوبره تووبچ خاندانه نهایت ویرن بودهشتلی سلهٔ سیاسینك سهولتله اجراسی اسبابندن بری ده هنوزیکی متشکل صرب حکومتنده خاندان قرالینك تمامیله برلشه مه مسندن صر فنظر ایکی خاندانك عین تخته حق قعود ادعا ایتملریدر . بالخاصه بو مسئله صر بستانی بر چوق گره لر راحتسز ایتمشدر . بلغراد قوماندانی حاجی مصطفی پاشانی اولدوروب بلغرادی الارنه آلان یکیچری داییلرینی لاجل التأدیب حکومتمز طرفندن تسلیح ایدیلن قره جورج قوماندا سندهکی ایلك صرب چته سنك دولتمز علیهنه قیامنك هنوز یوزنجی سنهٔ دوریه سنه یتشه مه ین صر بلیلر بو قیصه مدت ظرفنده بویله یدی سکز وقعه گور مشلردر . بوگونه قدر صربیه ده حکم سورن آلتی پرنس وقرالدن اوچی خلع ونفی دیگر اوچ دانه سی قتل ایدلمش بولنیور .

بوسلهٔ سیاستلرده یکدیگرینه رقیب اوبره تووبچ وقارا جورجویچ خاندانلرنك اکثریتله ذیمدخل اولدقلری مشهود در . بالخاصه میشل اوبره تووبچی بلغراد ده طوبچی دره ده اولدورن قاتلك بوگونکی قرالك بابامی طرفندن تسلیح اولندوغنی ادعا ایدیلش وبو سببدن آلکساندر قاراجورجویچ بلغرادمحکمه سی طرفندن غیاباً ایکیوب یانقی طوپ ایله رومایدیلمشدر .

ایشته بوماسبقدن ایمش ذاتك دگ ، سقوبجینانك اتفاق آراسیله قرال اتخابنه خطی ! . قاراجورجویچ هنوز بوتون دولتلر طرفندن دیپلماتیك طانیلمامشدر . دول معظمه دن انگلتره ، بوغطسه ، ایتالیا وآلمانیا الآن گرك حکومت موقته گرك قرال پترو حقنده مجتنب طاورانیورلر . لوردلانسدونك لوردلر مجلسنده کی بیاناتنه گوره بلغراددهکی انگلیز ایلچیسی قرالك پایتخته دخولی مراسمنده بولونمامق وقوعه یه عدم اشتراکلری ثابت اولنجه یه قدر حکومت موقته وقرال ایله رسماً مناسبتدن صاقنمق امرینی آلمشدر .

روسیه ایله آوستریا بو مسئله ده دول سائره دن آیری بر خط حرکت اتخاذ ایتدیلر . چار ، قرالك اتخابی ایله برابر هرکسدن اوّل ، بلا قید وشرط پترویچ صرب حکمداری طانیدی . فقط مؤخراً جریدهٔ رسمیه سنده نشر اولنان تبلیغات ایله قرالك ایلك ایشی جانیلری تأدیب ایتمك اولهجغنی ، عکس حالده حکومتك صربیه ایله مناسبتی خللدار بولنه جغنی بیان ایتدی . فرانسوا ژوزف ، چارلدن برگون صوکره گوندردیگی تلغرافنامه ایله پترویچ رسماً صربستان قرالی اولهرق قبول وقوعه متجاسرلرینك تأدیبی لزومنی ایما ایدییوردی .

صربلرك اك بویوك املی بوسنه — هرسکگ ضبط ایله بویوك صربستانی وجوده کتیرمك ایسه ده اسگوب ولایتی علی العموم ماکدونیا حقنده کی افکاریله دولتمزك روم ایلی پولتیقه سنده صربستان اولدقجه مهم برموقع اشغال ایتمکده در . بناءً علیه دولت عثمانیه ده بو تبدل سلطنت مسئله سنده بر خط حرکت اتخاذینه ، یکی قرالی طانیوب ، طانیمامق خصوصلرلدن برینی اختیاره مجبوردر . فکر بزجه آوستریانك طرز حرکتنی تعقیب ایتمك بزم ایچون اك فائده لیدر . صربیه ایله مناسبتلری آز بولنان دول معظمهٔ غربیه نك بر آز صوکره پترویچ طانیه جقلری ، آوستریا ایله روسیه نك ده ، تأمین ایدیله جك بعض منافع مقابلنده متجاسرلرك تأدیبندن واز گچه جکلری قویاً مظنوندر . بناءً علیه نتیجه سز بر استکافدن ایسه شمدیدن طانیه رق قرالك جزئی اولسون منتدارلغنی جلب ایتمك لازمدر . فی الحقیقه اوبره تو ویچار قاراجورجویچار ه نسبتاً دولتمزله دها زیاده حسن مناسبتده بولونمشدی . بالخاصه میلوش جوق زمان صلحجویانه وقت گچیرمش وحتی بو سایه ده صربیه نك امتیازینی تأمین وتأیید ایتمشدی . میلان ، بو سنه عصیانی تشویق ایدرك محاربهٔ زائله ده باشنزه بر جوق مشکلات چیقارمش ایدیسه ده اکثر زمان سلطنتنده بالقانك صلح وسکونه طرفدار ، آوستریایه محب اولهرق اداره امور ایتمشدی .

عکسنه قاراجورجویچ ایلك استقلال محاربه سنی آچمش ، روسیه ایله مشترکاً دولتمزله حرب ایتمشدی . بوگونکی قرال روسیه سرایینه منتسب بولونیور . چوجقلری روسیه حربیه سنده تحصیل گورمکده در .

مع مافیه آرتق ۱۱ حزیران گیجه سنده زوال

---

coup d' etat ترجمه سی

EK-32: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 33.sayı.

ناموسنه ، حیاتنه تعرضی ، امثالی تاریخ عثمانی وبلکه انسانیده گورلمامش بر درجه یه کتور- دیکمکدر ملتك بوسکوت وعجزینی ابدی عد ایده بیلور میسکز ؟ موتالره یاقیشان بوسکوت عمیقه ، طوپراقلرك آلتنده گوزه گورنمز بر صورتده بهاری یتشدیرن عناصر گی برحیات تازه موجوده گتورمسی بوسبوتون محالیدر ؟

جهانك بوتون موانعی پامال ایدوب گچن قانون طبیعی تکمله یالکز باشکزه قارشو طوره بیله جکمکزه ، آتیوزسنه‌لك بر ماضی هیجان انگیزی اولانلر ملتك بوسکوت وتحملی دوام ایده جکنه امین میسکز ؟

یگرمی بش سنه‌در گوستردیگی عجز وسکوتیله جهانی حیرتده براقان بوملتدن اوقدر امین اولیکز. آتش بو جگنك یردن یره شمشك ، قیوپاجمك وولقان اولدیغی ملتلرك تاریخنده چوق گور لمشدر .

— ٤ تموز ۹۰۳ —

دولت علیه وبلغارستان

صربستان وقعهٔ خیمه‌سی ، بر زمان ایچون آوروپا افکار عمومیه سنی طرفه جلب ایتمش ، مطبوعات غربیه‌ی کندیسنه حصر التشدی ، بوآشاده روم ایلی احتلالی اتونولور گی اولدی. فقط اساسی باقی اولدوغی ایچون افکار عمومیه‌نك هیجانی سکونت بولوب ، محافل سیاسیه صوری بر سرزنشدن صوکره عصردیده خط حرکتنی تعقیب ایله اولمش یتمش قبول ایدنجیه مسئله میدانه چیقدی ، روم ایلی قاریشقلغنك هنوز دوام ایتدیگی گورلدی . یکیدن ستونلر طولدورمغه باشلایان حوادثك گوره بلغار جنه‌لری الآن روم ایلی عثمانی‌یی باشدن باشه طولاشوب کویلیلری احتلاله تشویق ایتمکده ، یالکز راست گلدکلری مسلمینی وحشیانه قتل التمکده ، شمندوفرلری دینامیتله آتمغه چالیشمقده دولر .

بلغارلرك ثبات ومتانتی ، عناد واصرارینی گوسترن بو احتلال ، بر ، بر یچق سنه درکه بلااقطاع دوام ایدیبور فقط بدایتندن بری وقوعاتی تعقیب ایدنلرجه احتلال شدتنك شوگونلرده گیتدکجه آزالدیغی مشهوددر . بونك باشلیجه سببی ، آوروپانك شو انناده مداخله ومعاونتدن مجتنب طوراغمسی وحکومت عثمانیه‌نك ۲۰۰ بیکه قریب عسکری روم ایلیه جلب وجمع واحتلالجیلرك دفع وتکلیفه حصر التمسیدر . هرنه اولورسه اولسون ظن اولنورکه ، آرتق حکومتك احتلالجیلردن بك زیاده قورقسنه محل یوقدر ، فقط هرزمان تکرار ایتدیکمز گی روم ایلی احتلالینك اصل مدیری بلغارستان بر نجی ستادگاهی بلغار اهالی‌ده موجود هیجان افکاردر . بناءً علیه قوهٔ قائمهٔ عسکریه سیله چته‌لری مغلوب ایدن حکومت عثمانیه‌نك بوگون اپلك وظیفه‌سی بلغارستانك راحت طورمسنی تأمین وبلغار هیجانی تسکین ایتمکدر . بلغار مطبوعاتی طرفندن تحریك ایدیلن بوهیجان بر چوق موفیتسز لکله برابر هنوز سکوت بوللمامشدر . حتی بوندن خوف ایتدیگی جهتله درکه ، باب عالینك سلانیك وقعه‌سی عقبنده بلغارستانه ویردیگی حریجو ، فقط غایت قوارسز ، متانتسز ، یاری بولدن گری دون نوطه‌سی اوزرینه پرنس فردیناند روسیه‌یه مماشاتاً بلغارلری تسکینه اوغراشان دائمه قابینه‌سنی تبدیله واعضاسی ایچنده آمال مایه‌یی تعقیبه طرفدار گوزوکن ناظرلری حاوی پتروف قابینه‌سنی تشکیله مسارعت ایتمدیر . بلغارستان اهالیسی ، بوصورتله ، هرواسطه‌یه بلغارجه حتی ایجاب ایدرسه حرب ایدرك ماکدونیا ، ایله معاونت ایتمك فکرنده بولونمقده‌در . فقط بلغار حکومتنك عین فکره خدمت ایتدیگی مشکوکدر . گرك دائمه قابینه سنك ، گرك بوگون موقع اقتداره بولنان هیأت نظارتك حرکاتنه باقیلیرسه بلغار حکومتنك دولتمزله شمدی حرب ایتمکه پك خواهشکر اولدیغی گورولیور . اویله‌ظن اولنورکه یونان محاربه سندن قورقان ، روم ایلی احتلالنی لزومی قدر واسع ومهم گورمه‌ین پرنس فردیناند یونانی فیلیپ حقیدی ، وقایع غیر مترقبه ایله اجبار ایدیلمه دکجه ، تیجه‌سی هر حالده شبهه‌لی بر حربه آتیامق ایستمه‌مکده‌در . پتروف قابینه‌سنه ترك یولیقه‌سنه طرفدار استامبولوف پارتیسندن بر قاچ ذاتك قبولی وتاجویچ افندینك برای ائتلاف استانبوله اعزامی یوقطهٔ نظری مویددر .

شوآشاده بلغار قابینه سنك دولت علیه‌نك تدارکات حربیه سندن برای شکایت دول معظمه‌یه یکی پرنوطه ویرمسی ظن ایدرزکه جداً عثمانیلرك تعرضندن قورقسندن ایلری گلمش ، ژنرال پتروفك برغرفه مخبرینه اولان بیانات حربجویانه‌سی ایسه ، ایکنجی دفعه استانبوله اعزام ایدیلمه‌جگی روایت اولنان تاجویچ افندینك مأموریت سیاسیه‌سنی تقویه مقصدینه مبنی بولنمشدر . فی الحقیقه برمحاربه‌یه تشبثی حائزه مادةً یوبوك ضرردره گرفتار اولمسی قابل اولان بلغار ستانك بلکه صلحاً کندیسنه — ماکدونیایه دگل — نافع برچوق شیلر استحصال ایتمسی قابلدر . پرنس آلکساندر دویاتتبغ سلطان حمید ایله طوغرودن طوغرویه او یوشه‌رق روم ایلی شرقی‌یی بلغار ستانه فعلاً الحاق ایتدیرمشدی. پرنس فردیناند عین پادشاه ایله باش‌باشه ویره‌رك ، سلاح باطلاتمادن ، کندینی تهلکه‌یه آتمادن روم ایلی ولایتلرینك ، بلغارستانه الحاقی دگلسه بیله ، امتیاز اداره‌سنك استحصالنی امید ایده مزمی ؟

هر حالده ، احوال وقوعات بلغارحکومتنك ایقاع حربه طرفدار اولیوب صلحاً استحصال امله غیرت ایتدیگنی گوستر مکده‌در . فقط محیا ، دولت عثمانیه‌نك طرز حرکت اتخاذ ایده جکدر ؟ تعرضه جسارت ایده بیله جکمیدر واتجه لیمیدر ؟

اوّل امرده شو تسلیم اولنمالیدرکه حکومت حاضره سیأت دائمه‌سی اقتضاسی بوگون غایت مشکل بر موقعده بولنمقده‌در . لزومسز ، حسابسز صرف واسراف اموال ایتدیگی ایچون دائما پاره‌سز اولان بوحکومت الیوم چفتندن چیوغندن ، اوندن ، تارلاسندن آریلش ایکیبوز بیك عسکری ، ابکنجی واوچنجی اردوینك سلاح آلتنده بولنان بوتون نظامیه ورديف قطعاتی آیلرجه بسلهمك مجبوریتنده بولونیور .

حکومات مقتدره‌یی قورقوته حق بویله بربار ثقیل عثمانی مالیه‌سنی بوسبوتون تخریب ایده‌جکنده شبهه یوقدر . ایشته بو مشکل حالدن قورتوله بیلمك آرزوسیله درکه بعضیلری همان بلغار ستانه اعلان حربله مغلوب ایدرك وروم ایلی بلغارلرینك هردرلو امیدلرینی محو ایتمکی توصیه ایدیبورلر . فی الحقیقه اطرافیله دوشونولهرك ایقاع ایدیلش برحرب افکار عمومیهٔ اهالیی‌یی تبدیل وباشقاجهته سوق واماله ایچون اونه‌دن بری قوللانیلان وسائط سیاسیه دندر . فقط بوگون بلغارستانه قارشی ایدیله‌جك بر اعلان حرب منافع عثمانیه‌یه مفید میدر ، مضرمیدر ؟ اولاً اخرستیان بلغارلره مساعد گوزکه‌بن آوروپانك بالخاصه روسیه ایله آوستریانك بوتون بالقانی ایلغه قالدیره‌یله‌جك ، دولت علیه‌یه یکی برغلبه‌قزاندیره‌یله‌جك بر حربك عثمانلیلر ، اسلاملر ، طرفندن ایقاعنه مساعده ایدوب ایتمیه جکلری یك شبهه لیدر . آوستریا وروسیه قابینه لرینك بلغارستانك سوك نوطه‌سنه جوابلری ، عثمانلیلرك تعرضنه اصلا مساعده ایتمیه جکلرینی حتی روسیه‌نك کی ، فضله اولهرق تورکلرك تسلیماتنه مانع اولهجغنی حاویدر .

مع مافیه بیانات مذکوره خلافنه فرض ایدهلم که دول معظمه بیطرف قالسینلر وبرز اعلان حرب ایده بیلهلم ، نه فائده استحصال ایده بیله‌جکز ؟ اولاً بلغارستانی حکومات سائره معاونت واتفاقندن تجریده ، صربلری ، یونانلیلری ، حتی قره طاغلیلری حال صلحده ابقا ایچون یونان حربی اتناسنده بلغارستان وصربستانه اولدوغی گی اونلره بعض منافع تأمین وعدایتك لازمکلهجکدرکه اولورسه اولسون یونانر یزم ایچون برر ضرردر .

ثانیاً ایکی دولت آراسنده وقوعبولان برحربده طرفیندن برینك مغلوب اولمسی طبیعیدر . اگر ، بز ، عثمانلیلر مغلوب اولورسه‌ق — حرب توصیه ایدن ذوات هیچ بواحتمالی قاله آلیورسه‌ده هر طرفی حریص تعرض دشمنلرله محاط ولایتلرینك بر قسمی اختلاجیلرله مسکون دولتمزك بلغارستانه قارشی نظامیه ، ردیف ، علاوه اوجیوز بیکه قریب سوق ایده بیله‌جکی ، ترتیبه‌سی ناقص عسکره مقابل بلغارلرك ۲۰۰ بیك قدر هر حالده تربیه‌جه یزمکنه فائق عسکر طوپلیه بیله جکلری دوشونولورسه بواحتمالی تماماً اونوتمق جائز اولمالز ظن ایدرز — اوت ، یامغلوب اولورسه‌ق ، ایدیله‌جك مصارف وبلقاندن صرفنظر اعلان حربله برابر اعلان استقلال ایده‌جکی طبیعی بولنان بلغارستان تماماً کسب استقلال

ایلیه جکدر ۱۸۸۵ دن بری بالفعل اکامر بوط روم ایلی شرقینك ده اوندن آیرلمیه جغی محقق اولدیغندن دیون عمومیهٔ عثمانیه اداره سنك شمدی یه قدر آلدیغی روم ایلی شرق ویرکیسی ده غائب ایدیله جکدر. بونکله برابر ماکدونیانك برقسمنی بلغارستانه الحاق ایتلسیده قابلدر. اصل دها مهم اولهرق بلغارتبعهٔ عثمانیه نك امیدسز قالهجق یره امیدلری تزاید ایده جك، بلغارلرك استانبول وبالخاصه ماکدونیایه طوغرو ایلرلیلسی، عکسی وعد ایتمه لریله، صربلرك، رومانلرك ویلکه روم ایلی یی کندیلرینه آلیقوینمق ایسته ین آوروپا لیلرك ماکدونیایه گیرمسنه سبب اولهجقدر. معاذ الله بوحال روم ایلینك ضیاعی دیمکدر.

احتمال غالب عثمانلیلرك مظفر اولمریدر. بو حالده شبهه سز بعض فوائد ملحوظدر. ایلك اولمق، روم ایلی بلغارلرینسك استادگاهی، نقطهٔ امیدی ازبلش اولور. عسکریمز شدتله محتاج فقط مع التأسف محروم اولدوغی برمانوره گورر. اك مهم فائده اولهرق شمدی یه قدر اکثریتله شرف مدافعه ایله اکتفا ایتمش اردومز گوجوك برشرف تعرض قزانمش اولور. یونان، بلغارحکومتی نه دیمك اولدوغنی تقدیر ایده میه ن صاف عثمانلیلر، بدبخت اسلاملر بوظفردن استقبال ایچون امیدوار اولورلر. بوفائده لر اغماز ایدیله جك شیلردگلدر. فقط یالکز اولمق، بر طاقم محذورلریده برابرنده طاشیمق شرطیله دگل. حالبوکه وکوکه غالبیتله نتیجه لنه جك بر بلغارحربنك بعض نتایج مضره تولید ایتمی بك محتملدر. یونانستانله ایتدیگمز حرب گوز اوکنده در: بز تعرض ایتمه دك. رومانلرك بر چوق تجاوزلرندن صوکره ایلریله دك. اوطریس طاغلرینه، لامیه‌یه آتکلرینه قدر یورودك. فقط هلالدن صلیبه کچن قطعاتی هلاله اعاده ایتمه مکه عهد ایدن آوروپا قارشیسنده بونون فتوحاتمزی ترکه مجبور اولدق. بلغارستانك اعلان حربمزله برابر اعلان استقلال ایده جکی شبهه سزدر دیمشدك. غالب اولسه ق بیله خرستیان آوروپانك مداخله ایدرك بر چوق قاریشقلقلره میدان ورن بو فعلاً مشکوك پرنسلکی قالدیرمغه غیرت ایده جکی وروم ایلی شرقی یی بو خصوصده بلغارستاندن آیرمیه جغی اغلب احتمالدر. بوندنباشقا بوگی حربلره سبب اولان ماکدونیا احوالیله عریض وعمیق اوغراشمق، موجب نزاع مسئله یی اورته دن قالدیرمق ده آوروپانك اك برنجی آرزولرندن بری اولمه جقدر. اگر دول معظمه روم ایلی یی کندی آره لرنده ویابلقان حکومتی آراسنده تقسیمه موفق اولامازسه بیله ولایات مذکوره یه گیرمده اولدوغی گی بعض امتیازلر اعطا ایده جکدرکه، بوده روم ایلینك ضیاعه طوغرو ایلك آدیمی دیمکدر. خلاصه اعلان حرب ایتدیگمز حالده گرك مغلوب گرك غالب اولالم روم ایلی تهاکیه او غرایه جقدر. بناء علیه بلغارستانك تعرضی حالنده سریعاً حدیق بیلدیرمکه حاضر اولمقله برابر ممکن اولدوغی قدر دولتمزك تعرض ایتمکدن اجتناب ایتمی لازمدر.

ایکی یوزبیك عسکری آیاره جاه سلاح آلتنده طونمق دولته بك بویوك یر رخنه در. فقط اهون شریمك ترجیحی لازمدر. هم حکومت حاضره آلتنده دولتمزك یالکز رخنه دار اولدوغی نقطه بو راسمیدر؟

د.

آناطولی مکتوبلری [*]

یازگونلرینك اونحمل فرسا، آتشین صیجاقلرندن، هنوز گونشك بقیهٔ حرارتیله یورغون سالرك زمینه قطیملر صاچان ییلدیزلی گیجه لرندن قورتولمشدم. او بحرانلی گیجه یارلری عادی نخته دن معمول کرموت طرزنده کی — بیاض تولبند جبنلکله اطرافی صیم صیقی صارلمش — سدیر خوابمده آغیر بر هوای محمومك ثقلتیله بی مجال حرکت یاتیردم. صانکه: قراکلقلرله محاط جبنلکم بر لحد سنگین و بن ایجنده بر جسد بی روح!...

آره صره بیلانلرك اعصابی خردخاش ایدن قیصیق، مستهزی ایصلقاریله اویانه رق، وقت وقت طلواندن جبنلکمك اوسته دوشن قورقنج، ایری عقربلرك، اوروحکارك مشی سیاهی حس ایدرك تویلرم اورپردی. بعضاً کندمدن او قدر گچمش، موجودیتمدن او قدر اوزاقلاشمش بولنوردم که بو حشرات قبرینی مونك برودتیله تکفین ایدردی.

آرتق قیش گلمش. او لیال کابوسك خیالمده یاپشقان قره سینکلر گبی خاطرات مزعجه سندن باشقه بر شی قالمامشدی. هنوز اورته لق قراکلقدی. خلاف معتاد خدمتکارم اوطه مك قپوسنی اوره رق بنی اویاندیرییوردی. او اثناده قصبه‌نك ایکنجه بر فریاد وفغان ایکیله ایکیله گیجه‌نك سکون یتابنی اورکوره رك اقامتگاهمه قدر عکس ایدییوردی. او دقیقه ظن ایتدم که: آنجق اویومقله سکون تسلی بولان خلق، اندیشهٔ صباح ایله بی حضور، اوگون چکه جکی مشاق ومظالمك خاطرات سیاهندن قاچارق بوتون صوقاقلره دوکولمشلر، « نیجون اویاندق! نیجون اویاندق!.. » دیه رك ایله آغلاشیورلردی. هله کوپکلر! قصبه‌نك سکون معتادینی اخلال ایدن بو تیقظ آنی یه قارشی درحال رفع آواز شکایته باشلادیلر. بزده کوپکلر لزومندن فضله محافظه کاردیرلر... اعتیاد شیانه لری اولان سکون وظلمت خلافنده بر گوجوك اثر حیات وحرکت، بر های وهوی فعالیت طوبدیلرمی طاقم طاقم صوقاقلری جولان ایدرك. انسانلری حرکتدن، شهرلری نور مدنیتدن الیقومق ایسترلر. بونك ایچون اولمالی که صوقاق کوپکلریله کلاب استبداد پیشنده بر قرابت حسیه موجوددر.

گیندیکه یاقینلاشان بو قافلهٔ جوشان بر آز صوکره أومك اوکنده توقف ابتدی. خدمتکارم بکا خطاباً:

— حاضرلانکز! جامع شریف ایچون طاش قیرمغه گیده جکسکز! سزی بکله یورلردیدی.

درحال اینی آکلادم. هان گیده‌رك قبوده بکله ین جماعته التحاق ایتدم.

قصبه‌نك چارشی یه یقین بر موقعنده بولنان بو جامع « جامع کبیر » دینلمکله مشهوردر. بوندن باشقه ایکی گوجوك مسجد دها واردر. سنه ده بر قاچ دفعه لر بو دیار مصائبك زائر مردمخواری اولان زلزله دن قسماً خراب ومنهدم اولمش وسکز طقوز آیدن بری اعانهٔ اهالی ایله یکیدن تعمیر واحیاسنه باشلانمشدی. یگرمی بدی سنه دن بری بوتون جوامع ومساجده صلاة جمه دن اوّل خلیفهٔ مسلمینك نام عدالت عنوانله اوقونان خطبه لر سمایه یوکسلمکدن عار وحجاب ایله زیر زمینی صارصه رق عبادتخانه لری خراب وعدالتسز خطبه اوقونمز تنیه جلیلی اشراب ایدییوردی. زلزله دن، قورقدن، باخصوص عبدالحمیددن بر دری بر کیسك حالنده جانلرندن بزن خلق آرتق کیکلرینی جامعك انشاسنه، دریلریده بوشیده اولمق اوزره دروننه وقف ایتمشلردی.

بو فریضهٔ دینیهٔ مناوبهٔ هفته ده بر هی محله ده مقیم یا اشراف بلده، ویا مأموریندن بری اهالینك باشنه گچه‌رك ایفا ایدییوردی. بو دفعه نوبت خدمت بزم محله یه گلمشدی. قرق التی گشیلك بر قافلهٔ لیلیه‌نك باشنده بن بواش بواش قصبه یه یگرمی دقیقه مسافه ده بر طاغ اتکنده طاش قبردقلری محله طوغری گیدییوردك. گاه فصولیدن، گاه نابیدن عرفه آغری یاتیق یاتیق مناجاتلر، نعتلر اوقونیور.

آره صره الله! الله! ندالری ایشیدیله یوردی. اورته مزده نخته تابوت گبی سوروکلدیگمز بر طاش عربه سی مخرش غیجر دیلریله دهشت ویریوردی. آرتق قصبه‌دن اوزاقلاشمش باغلقلرك ایچنه گیچیوردك. سحر قوشلری یولزدن بر پرواز سریع ایله قاچیور، بیراقلر تازه یور، شمشکلر افقلری طوتشدیره یور، بو موکب ماتمه قارشی تمایله ساکن ساکن آغلایوردی.

شوندن بوندن

غزته لرکین سنه دولمای همایونك مجدداً ومکملاً انشا ایدیله جکی یازمشلردی، وو تشنی پادشاهك بك بویوك بر اثر موفقیتی کی کوسترمه‌رك برچوق دعاسنده ثنا سنده بولنمشلردی. بز او وقت و یالانلره، غیثانلره اینانمق جائز اولمدیغنی بیلدیرمشدك. زمان بزی تصدیق ایتدی. آرهدن بر سنه گچدی. دگره هنوز بر زرهل دگل صالایوریا ایندیرملدی.

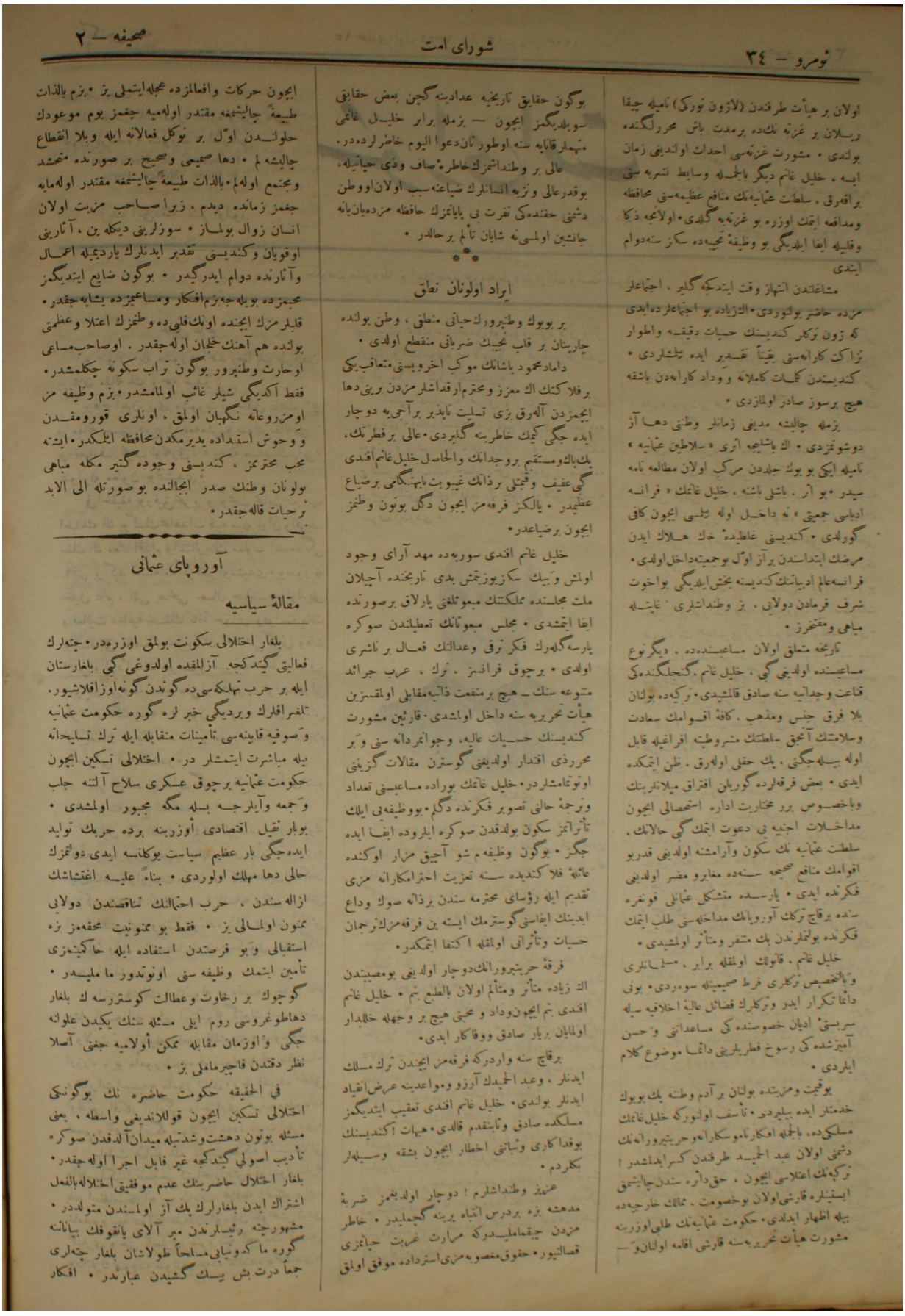
بز گیلرك یاپیلدیغنه، دونمانك بویله پریشان قالدیغنه تعجب ایتیورز. اداره‌نك حاضر اولدیغنه بشقه برشی بگلییورزکه تعجب ایدهلم. بزی حیرتده براقان برشی وارسه اوده بر سنه صوکره عینی غزته لرده عینی ماده حقنده‌کی اسکی یالانلرك تکرار ابدلسی ویو غزته لره، یو ادارمیه، او خائن تحریه ناظریله اونی جلیه ایدن پاشاهه قارشو ملتده موجود ظن ایتمه‌یکدر حس تفرك حالا بر شکایت عامه طرزنده غلیان ایتمه‌مسیدر.

شو بر آی ظرفنده الیوزه یکن غزته لر دونمای همایونه دائر نه یازمشلردی:

« آلمانیانك گیل ترسانه سنده تعمیراتی اجرا ایدلمکده اولان (آثار توفیق) زرهلی» همایونك انشاآت داخلیه سنه کال کرمیتله چالیشلمقده در.

[*] حضرتصور مقالاتمدن یازیلان بو مکتوبلرك ایلك اوچ عددی محمالیده طبع اولنمشیدی.

EK-33: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 34.sayı.

نومرو — ۳٤ شورای امت صحیفه — ۲

اولان بر هیأت طرفندن (لازون تورکی) تأمیله جیقا ریلان بر غزته نك ده برمدت باش محرر لگنده بولندی • مشورت غزته سی احداث اولندیغی زمان ایسه ، خلیل غانم دیگر بالجمله وسایط نشریه سنی براقمرق ، سلطنت عثمانیه نك منافع عظیمه سنی محافظه ومدافعه ایتمك اوزره بو غزته یه گلدی • اولانجه ذکا وقابلیه ایله ایلدیگی بو وظیفهٔ نجیبه ده سکز سنه دوام ایتدی

مشاغلدن انتهاز وقت ایتدکجه گلیر ، اجتماعلر مزده حاضر بولوردی • الترزیاده بو اجتماعلرده ایدی که زون ترکار کندیسنك حسیات دقیقه ، واطوار نزاکت کارانه سنی یقیناً تقدیر ایده جکلردی • کندیسندن کلمات کاملانه و وداد کارانه دن باشقه هیچ برسوز صادر اولمازدی •

بزمله جالیشه مدیغی زمانلر وطنی دها آز دوشونمزدی • الك پاشایجه اثری « سلاطین عثمانیه » تأمیله ایکی بیوك جلددن مرکب اولان مطالعه نامه سیدر • بو اثر ، پاشی پاشته ، خلیل غانمك « فرانسه ادبای جمعیتی » نه داخل اولمه جلسی ایچون کافی گورلدی • کندیسی غاطیهٔ خاك هلاك ایدن مرضك ابتداسندن برآز اول بو جمعیته داخل اولدی • فرانسه عالم ادبیاتنك کندیسنه بخش ایلدیگی بو اخوت شرف قرمادن دولایی ، بز وطنداشلری غایتله مباهی ومفتخرز •

تاریخه متعلق اولان مساعیسنده ، دیگر نوع مساعیسنده اولدیغی گبی ، خلیل غانم گنجلکنده کی قناعت وجدانیه سنه صادق قالمشیدی • ترکیه ده بولنان بلا فرق جنس ومذهب ، کافهٔ اقوامك سعادت وسلامتنك آنجق سلطنتك مشروطیتنه اقترانیله قابل اولهبیله جکنی ، یك حقلی اولهرق ، ظن ایتمکده ایدی • بعض فرقه لرده گورلن افتراق میللرینك وبالخصوص برر مختاریت اداره استحصالی ایچون مداخلات اجنبیه یی دعوت ایتمك گبی حالتك ، سلطنت عثمانیه نك سکون وآرامشته اولدیغی قدر بو اقوامك منافع صحیحه سنه ده مغایر و مضر اولدیغی فکرنده ایدی • پارسده متشکل عثمانلی قونفره سنده برقاچ ترکك آوروپالیك مداخله سنی طلب ایتمك فکرنده بولنمارندن یك متنفر ومتأثر اولمشیدی •

خلیل غانم ، قانونك اولمقله برابر ، مسلمانلری وبالخصوص ترکلری فرط صمیمیتله سوه ردی • بونی دائما تکرار ایدر وترکلرك فضائل عالیهٔ اخلاقیه سیله سریستهٔ ادیان خصوصنده کی مساعدتنی وحسن آمیزشده کی رسوخ فطریلرینی دائما موضوع کلام ایلردی •

بوقیمت ومزیتده بولنان بر آدم وطنه یك بیوك خدمتلر ایده بیلیردی • تأسف اولنورکه خلیل غانمك مسلکی ده ، بالجمله افکارنامه سکارانه وحریتپرورانه سنك دشمنی اولان عبد الحمید طرفندن کسر ایدلمشدر ! ترکیه نك اعتلاسی ایچون ، حق دائره سندن جالیشمق ایستیلره قارشی اولان بوخصومت ، ممالك خارجیه ده بیله اظهار ایدلدی • حکومت عثمانیه نك طلبی اوزرینه مشورت هیأت تحریریه سنه قارشی اقامه اولنان وـ

بوگون حقایق تاریخیه عدادینه گیرن بعض حقایق سویلدیگمز ایچون — بزمله برابر خلیل غانمی متهم قلمایه سنه اوطور مان دعوا الیوم حاضر لرده در •

عالی بر وطنداشمزك خاطرهٔ صاف وذی حیاتیله ، بوقدر عالی ونزیه انسانلرك ضیاعنه سبب اولان اووطن دشمنی حقنده کی نفرت بی پایانمزك حافظه مزده یاپان جانشین اولمسی نه شایان تأثم برحالدر •

* * *

ایراد اولونان نطق

بر بیوك وطنپرورك حیاتی منطق ، وطن بولنده جاریسنان بر قلب نجیبك ضربانی منقطع اولدی •

داماد محمود پاشانك موکب اخرویسنی متعاقب یکی برفلاکتك الك معزز ومحترم ارقداشلرمزدن بریني دها ایجمزدن آلهرق بزی تسلیت نابذیر برآجیه دوچار ایده جکی کیمك خاطرینه گلیردی • عالی برفطرتك ، بك پاك ومستقیم بروجدانك والحاصل خلیل غانم افندی گبی عفیف وفیتلی برذاتك غیبوبت نابهنگامی برضیاع عظیمدر • یالکز فرقه مز ایچون دگل بوتون وطنمز ایچون برضیاعدر •

خلیل غانم افندی سوریه ده مهد آرای وجود اولمش وبیك سکزیوزتمش بدی تاریخنده آچیلان ملت مجلسنده مملکتنك مبعوثلغنی یارلاق برصورتده ایفا ایتمشدی • مجلس مبعوثانك تعطیلندن صوکره پارسه گلهرك فکر ترقی وعدالتك فعال برناشری اولدی • برچوق فرانسز ، ترك ، عرب جرائد متنوعه سنك — هیچ برمنفعت ذاتیه مقابلی اولمقسزین هیأت تحریریه سنه داخل اولمشدی • قارئین مشورت کندیسنك حسیات عالیه ، وجوانمردانه سنی وبر محرردی اقتدار اولدیغنی گوسترن مقالات گزینی اونوتمامشلردر • خلیل غانمك برادره مساعیسنی تعداد وترجمهٔ حالنی تصویر فکرنده دگلم • بووظیفه یی ایلك تأثراتمز سکون بولدقدن صوکره ایلروده ایفا ایده جکز • بوگون وظیفه م شو آجیق مزار اوکنده عائلهٔ فلاکتزده سنه تعزیت احترامکارانه مزی تقدیم ایله رؤسای محترمه سندن برذاته صوك وداع ایدیمك ایفاسنی گوسترمك ایسته بن فرقه مزك ترجمان حسیات وتأثراتی اولمقله اکتفا ایتمکدر •

فرقهٔ حریتپرورانك دوچار اولدیغی بومصیبتدن الك زیاده متأثر ومتألم اولان بالطبع بنم • خلیل غانم افندی نم ایچون وداد و محبتی هیچ بر وجهله خلیلدار اولمایان بریار صادق ووفاکار ایدی •

برقاچ سنه واردرکه فرقه مز ایچندن ترك مسلك ایدنلر ، وعبد الحمیدك آرزو ومواعدینه عرض انقیاد ایدنلر بولندی • خلیل غانم افندی تعقیب ایتدیگمز مسلکده صادق وثابتقدم قالدی • هیهات ! کندیسنك بوفداکاری وثباتنی اخطار ایچون بشقه وسیلهلر بکلردم •

عزیز وطنداشلرم ! دوچار اولدیغمز ضربهٔ مدهشه یی بردرس اثناء یرینه گچملیدر • خاطر مزدن چیقمامالیدرکه مرارت غربت حیاتمزی قصالتیور • حقوق مغصوبه مزی استردادده موفق اولمق ایچون حرکات وافعالمزده عجله ایتمملی یز • بزم بالذات طبیعةً جالیشمغه مقتدر اولهمیه جغمز یوم موعودك حلولندن اوّل بر توکل فعالانه ایله وبلا انقطاع جالیشه لم • دها صحیحی وصحیح بر صورتده متحشد ومجتمع اولهلم • بالذات طبیعةً جالیشمغه مقتدر اولهمایه جغمز زمانده دیدم ، زیرا صاحب مزیت اولان انسان زوال بولماز • سوزلرینی دیکله بن ، آثارینی اوقویان وکندیسنی تقدیر ایدنلرك یاردیمیله اعمال وآثارنده دوام ایدرگیدر • بوگون ضایع ایتدیگمز محبمزده بویله جه بزم افکار ومساعیزده یشایه جقدر • قابلرمزك ایچنده اونمك قابلی ده وطنمزك اعتلا وعظمتی بولنده هم آهنك خلجان اوله جقدر • اوصاحب مساعی اوحارث وطنپرور بوگون تراب سکونه چکلمشدر • فقط آکدیگی شیلر غائب اولمامشدر • بزم وظیفه مز اومزروعاته نگهبان اولمق ، اونلری قورومقدن وحوش استداده یدیرمکدن محافظه ایتمکدر • ایشته محب محترمز ، کندیسنی وجوده گتیر مکله مباهی بولونان وطنك صدر انجالنده بوصورتله الی الابد ترحیات قاله جقدر •

آوروپای عثمانی

مقالهٔ سیاسیه

بلغار اختلالی سکونت بولمق اوزره در • چته لرك فعالیتی گیتدکجه آزالمقده اولدوغی گبی بلغارستان ایله بر حرب تهلکه سی ده گوندن گونه اوزاقلاشیور • تلغرافلرك وبردیگی خبر لره گوره حکومت عثمانیه وصوفیه قاینه سی تأمینات متقابله ایله ترك تسلیحاته بیله مباشرت ایتمشلر در • اختلالی تسکین ایچون حکومت عثمانیه برچوق عسکری سلاح آلتنه جلب وجمعه وآیلرجه بسله مکه مجبور اولمشدی • بوبار ثقیل اقتصادی اوزرینه برده حربك تولید ایده جکی بار عظیم سیاست یوکلنسه ایدی ، دولتمزك حالی دها مهلك اولوردی • بناءً علیه اغتشاشك ازاله سندن ، حرب احتمالنك تناقصندن دولایی ممنون اولمالی یز • فقط بو ممنونیت محفه مزك بزه استقبالی وبو فرصتدن استفاده ایله حاکمیتمزی تأمین ایتمك وظیفه سنی اونوتدورمامالیدر •

گوچوك بر رخنه وعطالت گوسترسه ك بلغار دهاطوغروسی روم ایلی مسئله سنك یکدن علوانه جگی واوزمان مقابله سی ممکن اولامیه جغی آصلا نظر دقتدن قاچیرمامالی یز •

فی الحقیقه حکومت حاضره نك بوگونکی اختلالی تسکین ایچون قوللاندیغی واسطه ، یعنی مسئله یی تون دهشت وشدتیله میدان آلدقدن صوکره تأدیب اصولی گیتدکجه غیر قابل اجرا اوله جقدر • بلغار اختلال حاضریسنك عدم موفقیتی اختلاله بالفعل اشتراك ایدن بلغارلرك یك آز اولمسندن متولددر • مشهورچته رئیسلرندن میر آلای یانقوفك بیاناتنه گوره ما کدونیایی مسلحاً طولاشان بلغار چته لری جمعاً درت بش یوزك گشیدن عبارتدر • افکار

احتلالیه نك گیندکجه دائرهٔ سرایتنی توسیع ایده‌جکی ودولتك بودرت بشیك بلغاری تأدیب ایچون ۲۰۰ بیکه قریب عسکری سلاح آلتنه طوبلا دینی دوشونولورسه معاذالله ایلریده ۴۰:۳۰ بیك مسلح ودینامیتله دنیایی آتمه حاضر بلغارچه لرینك بو اصول عتیقه وجاهلانه ایله باصدیریله میه‌جغی آکلاشیلیر • بناءً علیه خسته‌لغك ظهورندن صوکره تداویسی عادتندن صرفنظر له مملکتمزی مع التأسف دائماً راحتسز ایدن بوقارشقلقلرك اسباب حصولنی تدقیق وتدابیر احتیاطیه اتخاذیله وقوع وظهوریني منع ایتمك چاره‌لریني دوشونمه‌لی‌یز • فکر بمزجه بو اختلالرك اسباب وجودی حکومت عثمانیه نك آرتق تفصیلندن اوصاندیغمز ادارهٔ سقیمه وظالمه سی ایله • بالخاصه دولت علیه‌نك تشکلات سیاسیه‌سی وبعض جهتلرنده‌پك آز ترك ایله قاریشیق دین وملیت نقطه سندن اصلا متحد اولمیان تبعهٔ عثمانیه آراسنده فکر ملیت واستقلالك انتشاریدر • بوایکی نقیصه یکدیگرینی تشدید ایدرك دولتمزك انحطاط سیاسی سنه باشلیجه سبب اولمشدر •

عثمانیلرك برزمانلر حدود لرینه صیغامیه‌رق طونه وادیلرینی بویدن بویه کزن ، ویانه قاپیلری ، ساقسونیا شهر لری اوکنده جولان ایدن یوجسور ملتك ۱۷ نجی عصر میلادی اواخرندن بدأ ایله یوتون ۱۸ نجی عصر ده دوام ایدن مغلوبیت وانهزاملری ، قارلوفجه لر ، پساروفجه لر ، قاپانارجه‌لر ، هنوز آیاقده قالان خرستیانلرك بالاتفاق تعرض وهجوملرندن وضعف داخلیدن نشأت ایتمشدی • فقط عثمانیلرده دها مرحمتسز اولان ۱۹ نجی عصر میلادی رجعتلری طوغرودن طوغرویه یوقاریده سویلدیکمز ایکی نقیصه‌دن تولد ایتدی • عثمانیلرك دین وطبیعتلری اجانب ممالك مفتوحه ده‌کی اقوامك دینله، ملیتله، لسانلرینه تعرض ایتمه مشلر ،اونلرك سربستی وجدان وحق سربستی اداره لرینه رعایت ایلشلردی • عثمانلی تبعه سی مملکتی اداره‌ایدن پاشاوبکلرك ، مأمور وعسکرلرك ادارهٔ سطحیه لری آلتنده‌وپك آز مقداردهٔ مملکته یرلشن ترکلر واسلاملرایله اصلا فاتحلرله برلشمیه رك آیریجه بر حیات سوروپوردیلر • بو تشکلات غیر مکملهٔ سیاسیه یه ، فرانسه اختلالنك اطرافه صاچدیغی فکر ملیت وحکومت عثمانیه نك قوتسز لکیله برابر ظلم واعتسافی بر لشدی • یونانستان ، رومانیا ، صربیه ، قره طاغ ، بوسنه ، بلغارستان وروم ایلی شرقی ، گرید استقلال ویا افزاقلری وقوعه گلدی • ایشته فکر بمزجه ، بوگونکی بلغار ویاروم ایلی مسئله‌سی‌ده بو مسئلهٔ عصر دیده‌نك ما بعدیدر • فی الحقیقه الیوم آلمزده قالان شکلسز روم ایلی پارچه سنده نه تشکیلاتده‌کی ، نه‌ده اداره ده‌کی بو نقایص اکسیك دگلدر • آوروپای عثمانی پك آز مقداردهٔ ترکی حاوی اولهرق دینجه ، لسانجه اخلاقجه ، املجه ، بر برندن تماماً آیری ، حتی بر برینه دشمن ۱۰:۸ نوع ملل واقوام ایله مسکوندر • ملیت ولسانجه تقریباً ۱ میلیون ترك ، ۱٬۷۰۰٬۰۰۰ آرناوود ، ۱٬۳۵۰٬۰۰۰ روم ، ۷۰۰٬۰۰۰ بلغار ، ۷۰۰٬۰۰۰ صرب ، ۲۰۰٬۰۰۰ اولاح ، ۱۵۰٬۰۰۰ موسوی ، ۱۰۰٬۰۰۰ چنگانه وسائره‌دن مرکبدر • دینجه . ترکلرله آرناوودلرك قسم اعظمی (۱ میلیون وبیافضله‌سی) اسلامدر • رومار ، صربلر ، اولاحلر استانبول روم بطریقنی طانیرلر • بلغارلر استانبولده‌کی اکثر خلرینه تابعدرلر • ادارهٔ حاضره ایسه اعتسافات قدیمه‌یی آراتدیرمقدهدر •

احتلالك اسباب وجودی بو صورتله تشریح ایدیلمکله صورت تداویسی‌ده بر درجه یه قدر تظاهر ایلر • عثمانیلر روم ایلینی محافظه ایتمك ایستر لرسه اوراده ممکنسه اسلامی وترکی نژیده جایشملی وادارهٔ ظالمه‌لرینی بر ادارهٔ عادله ومستقیمیه تبدیل ایتملیدر لر •

بوهد فلره ناصل وصول قالدر ؟ اصلاحات اداره ایچون شمدی یه قدر سویلنمه مش بر جمله قالمامشدر ظن ایدرز • دولتك شرف وقوتی ، تبعه نك رفاه وسعادتی نظر دقته آلنه رق یاپیلاجق قانونلری حسن نیت صاحبی ، مستقیم ومعلوماتلی مأمورلرك ایادیسی تطبیقنه تودیع ایتمك بوخصوصده اساسی تشکیل ایدر • فقط دیگر نقطه ، یعنی اسلامك ، ترکك نژیدی پك دیکنلی وپك کوچ بر مسئله در • بو خصوصده دولت عثمانیه‌یی تخریب ایتمك ، پارچالامق واستقلال قزانمق ایچون اوغراشان ملل خرستیانیه نك توسل ایتدکلری وسائطی تدقیق‌پك استفاده ایدر • أوت ! استقلال قزانمق وعناصر سائره یه حاکمیتی تأمین ایتمك ایچون دین وملت قاردشلرینك نژیدی الزم اولدوغندن بزم تدقیق ایتمك ایسته دیگمز مسئله‌یی اونلر برچوق سنه لردر موقع اجرایه قویمشلر در • بوخصوصده استعمال ایتدکلری وسائطك باشلیجه سی کلیسا ، مکتب ، تعمیم دین ، تعمیم لسان ومدنیتدر •

هردین ویا فرقهٔ دینك مکمل پاپاس مکتبلرنده ویا اجانبده تحصیل گورمش معلوماتلی پاپاسلری کویدن کویه طولاشه رق ، تفرعات دینیه سنی بیلمه ین خلقی کندی آیینه تحویل ایچون هیچ بر مشکلاتك اوکندن قاچامقدهدر لر • اشپاسنی حامل اشگی آرقه سندن صبورانه یوروین بوراهبلر روم ایلی یولاری اوزرنده، آوروپای عثمانی کویلری ایچنده اصلا اکسیك اولمامقده در لر

مکتب بوگون دنیاده هربرده اولدیغی گبی روم ایلی ده ده بر آلت جدال ملیت کسیلمشدر • هرملت بوخصوصده یوتون اقتدارینی صرف ایتمکده در • بوسعی منادی نتیجه سندندرکه الیوم ترك مکتبلرندن استفاده ایدن آرناوود لردن باشقالریلی باشلی روم ایلی ملتلرینك هیسنك خصوصی مکتبلری واردر • موسیولر آیانس اسرائیلیت ایله برابر ۱۰ رشدیه یه ، ۲۰۰ قدر خاخام ابتدائی مکتبنه مالکدر لر • روم حکمندن قورتولق ایسته ین اولاحلر هیچ‌بوقدن صوك یکرمی سنه ظرفنده متناسبده بر اعدادیه یه ٤ رشدیه واللی قدر ابتدائیه یه صاحب اولمشلردر • صربلرك اولدقجه مکمل ۲ زیمناز ایله قوصوه ولایتنده ٤ رشدیه‌وَ ۱۰۰ قدر ابتدائیه لری واردر •

مکتب تأسیسنه پك اسکیدن باشلیان صربلر روم ایلی ده‌عددلرینك آزلغندن طولایی بردن آچدقلری برچوق مکاتبی قپامغه مجبور اولمشلردر • فقط نشر دین خصوصنده اولدوغی گبی نشر لسان ومدنیت مسئله سنده‌ده روم ایلی ده‌اك یوبوك ایکی رقیب اولان روم‌وبلغار لرك مکتبلری شایان حیرت درجه ده جوقدر • رومارسلانیك تجارت‌مکتبندن باشقا ۱٦ زیمناز ٤٥ رشدیه ویکی ٭مجاوز ابتدائیه‌یه مالکدر • رومار قدر اسکی مؤسسه‌لری بولونمیان، اصل تأسیسات مکاتب اکثر خلفك وبلغارستان پرنسلگنك تأسسندن یعنی تقریباً ۳۰ سنه دنبری باشلایان بلغار لرایسه همان همان رقیلری درجه‌سنه یاقلاشمقده در • بلغار لرك بوگون ٥ زیمناز ، ۳۰ رشدیه وَ ٦۰۰ ابتدائیه لری موجوددر • بومکتبلر هنوز ملیتی حقنده هیچ بر معلوماتی اولمیان صاف ومعصوم قلبلری الرینه آله رق اونی ، بلغارایسه بلغار روم‌ایسه روم قالبنه صوقه رق یراقمقده در • بلغار مکتبنده اوقودیسه بلغاراملری ، یوبوك بلغارستان خیاللرینه ، روم مکتبنده تحصیل گوردیسه روم مدنیتی ، روم « فکر عظیمی » ایله پرورده‌اولان یو وجودلر رقابت ملیه اردو لرینك ممتع الغلبه برر عسکری کسیلمکده درلر • ایشته عین نتیجه یه واصل اولمق ایچون حکومت عثمانیه نك ده‌قو الاناجغی وسائط : تقویهٔ دین ، نشر لسان ومعارف عثمانیه •

یو توصیه مزله اصلا تبعهٔ خرستیانیه نك دینه ملل سائره نك ملیته تعرض ایدیلسنی تکلیف ایتمك ایسته میوزر • بزم گی ضعیف بر حکومتك روم ایلیده خرستیانلرك تحویل دینه قالقیشمسی دگل بونی اعلان ایتمسی یله یوتون عالم نصرانیتك کندی علیهنه قیامی ایچون کافیدر • تقویهٔ دیندن مقصدیمز یالکز تفرعات دینیه سندن بی خبر بولنان اسلام قاردشلریمزی تنویر در • نشر لساندن مقصدیمز ایسه بر آراده یشامغه محتاج بولنان عین مملکت چوجقلری ، قارد شلری آراسنده بر واسطهٔ مناسبت تشکیل ایتمکدر • بوگون حکومت عثمانیه نك الك زیاده ایفاسنه غیرت‌ایده جکی خدماتدن ایکیسی بونلر در • سلطان عبد الحمید احتمال که بونلره اوقه دنبری اهمیت ویردیکنی ظن ایدر • اسلامیت یولتیقه سی ومکتبلر تأسیس ایتدیردیکی معلومدر • فقط ذات شانه لرینه عرض ایدرز ، امین اولسونلرکه تقویهٔ دین ایچون بوللادقلری جاهل صوفته لر اطرافه بریکمش مسلینه (ع)نك یلم قاچ معناسنی ایضاح ایله مشغولدر • تأسیس ایتدکلری مکاتب ایسه لزومه نسبتاً آز وتشکیلات وتدریساتجه فوق‌العاده یاغیدر • رومارك یالکز باشلرینه ۱٦ زیمنازلری وارکن بلا تفریق جنس ومذهب یوتون روم ایلی عثمانیلرینك تحصیلته مخصوص اولان عثمانی اعدادیلری آنجق ۱۸ دانه در • بعض ولایتده ، مثلا اشقودره ده پرداینه‌یله‌موجود دگلدر .رشدیه لره مملکتمزده الك اوکجه تأسیسه‌باشلایان یوقدمهٔ معارف ۱۰۰ عدد قدر موجود سه ده جزوی

اصلاح ایدیلش ابتدائیه لرك عددی آنجق یوتون روم ایلی ایچون ٨٠٠٠ بالغ اولمقده در . کوریلیور که بو مکاتبك مقداری لزمندن یك آزدر . فقط اصل قصور آزالدیرنده دگل جهات عدیده جه غیر مکمل اولوشدرنده در . تشکیلاتك منطقسزلغی معلمریك آزلغی (اکثری اعداد یلر ٤ معلملی اداره اولنمقده در ، رشدیه لرك نصفنه قریب یالکز بر معلمی مالکدر) بو معلملرك اقتدار سز لغلری ، پروغرامارك نقایصی (تاریخ عمومی در سنك تماماً الغاسی ، ظن ایدرم تاریخ ، ترکیه دن باشقاهیچ بر برده گورمه مش وتعلیم ائمه مشدر) یونلرك فائده سز هیچ درجه سنه اینمیر مکده در . بومکتبلر بر ملت مدافعی قهرمان دگل آنجق بر قورقاق جاسوس یتیشدیر مکده در .

حکومت عثمانیه نك ألنده کی وسائط بوکاده منحصر دگلدر . بر حکومت نه قدر ضعیف واقتدار سز بولونمسه ده یه تبعه سنك بهرندن قویدر . مثلا وسائل مختلفه استعمالیله احتلالجی ملتلرك ممالك سائریه نقله وياجکلمسه غیرت اولنه یلیر . یوقابل اولمیه ده مهاجر اسکانیله قوتسز بولونان برده اسلام وترك عنصرینی جوغالتمق قابلدر . بوندنباشقا تبعهٔ صادقه نك زراعی ، صناعی ، تجاری معلوماتلرینی توسیع ایدرك ، مجاور لریله فائقانه رقابت اقتصادیه ده بولونمسنه بو وجهله اسباب سعادت واستراحتلرینی تأمینه چالیشمقده اولدقلرك تزاید تعوسنی بادی اولور . ذکی بر حکومت یونك گی دها دیگر واسطه لر بولنمقده ده گوجلك چکمز . خلاصه دولت عثمانیه نك آوروپاده بقا ودوامی اوراده اصلاحات مقتضیه نی اجرا واسلام وترك قوتنی تزیید ائمسیله ممکندر .

شئونات

استانبول غزته لرینه عفو عالی سرلوحه سی آلتنده لطف ومرحمت شاهانه نك مجرملرحقنده ده مبذول ورایگان اولدیغنی اوزون اوزادی یه آکلاتلدقدن صوکره جرائم حقیقه المحابندن برچوق کیسه لرك نجاتنه سبابه مساعده بیورلدیغی یازیلیور .

جرائم حقیقه المحابندن عد ایدیلن حریفلر یاغمر احتلال چته لرینه منسوب اولوب عثمانلی عسکری وژاندارمه سی اوزرینه دفعاتله قورشون ویوماآتمش جانیلردر . نفس شاهانه یه ضرر وزیانی دوقونمیان وافعال وحرکاتی دولت وملتی یارچه لامقدن عبارت اولان خائنلر ، قاتللر حقنده عبد الحمیدك مساعده ومرحمتی معلوم ایسه ده بونلری بویله ایکیده برده عفو ایتمسی — غزته لرك دیدکلری گی — مرحمتلی اولمندن دگل ، روسیه نك امریله اجرایه شخصاً لزوم گورمسندندر .

جانیلر موسقوفك حمایه والتماسی سایه سنده قورتلدقلرینی بیلدکلرندن حبسخانه دن چیقارکن « یشاسون روسیه چاری » دیه باغیرورلر ، حکومت عثمانیه یه برتشکر بیله ایتمیورلر .

روسیه چاری یقولا اسلاو قومیته سنه منسوب احتلالجیلری ترك ضابطه سی التندن قورتارمقله تعهد وقوتی بوتون خرستیانلره اعلان ایتمش . وعبد الحمید ایسه اسلامه فلاح چکن اعدای دین وملتی عفو ایتمکله عجز ومسکنتی ، خائنلگنی بوصورتله ده گوسترمش اولیور .

بلغار حکومتی طرفندن مأموریت مخصوصه ایله استانبوله گوندریلن — واستانبول غزته لرینك تعبیرنجه مصالحذاتیه سنك تسویه سی ایچون درسعادته گلن — ناجه ویچ افندی صوفیه یه عودتنده حضور شاهانه ده مظهر اولدیغی التفاتدن پك زیاده ممنون قالدیغنی آکلاتدیغی صره ده « ذات شاهانه بتون ترکلر ایچنده بلغارستانك یگانه خیر خواهیدر » دیور . ناجه ویچ افندینك بوفکریتی یزده تصدیق ایدرز . منفعت سیاسیه سنی متبوع مفخمی اولان عثمانلی دولتنك ضرر نده آرایان بر بلغارستانی ، یعنی بلغار حکومتی سلطان عبد الحمیددن بشقه بر ترك سوه مز .

طرنوه یه یش ساعت مسافه ده ترکیا ویونان حدودینك برقره قولی بولغان درهلی قره قولنده یونان اوج درت آی مقدم (لامبرو) استندیر بلغار قومیته شعبه مأموری بر تفریله عثمانلی پاسابورت مأموری طرفندن دردست وآلاصونیه یه گوندیلر . بو آدم بش آلتی سنه ظرفنده یونانستاندن ماکدونیایه گچیردیگی اسلحه نك مقداری غلوسنده طوپلان دفترلردن آکلاشیلدیغنه گوره اون ایکی بیك توفنگه بالغ اولمشدر . بوراسی محقق ایکن مرقوم اونبش گونده خلاص اولهرق تکرار یونانستانه گلمش وترك حکومتی آلدانمق قدر قولای هیچ برشی اولمدیغنی سویلیور .

اصلاحات مالیه قومیسیونك توحید دیون حقنده قبله آلدیغی لایحه صرف ایتام واوامل حقوقندن مدخر خزینهٔ خاصه شاهانه نك ، جیب احتلاس همایونك منافعنه تماس ایتدیگی دها طوغریسی عهد سلطنتی ملتنك ، حکومتك محو وخرابیسنه حصر ایدن عبد الحمید . نك حسیات خیانتکارینی اوقشامدیغی ایچون بعض برلری طی وتعدیل ایدیلدرك قومیسیون مذکوره یرای ختم اعاده ایدیلور . قومیسیون اعضاسندن عبد الرحمن پاشا بوخلیفهٔ نوین شاهانه نك منافع مالیه ومالیه یه موافق اولمدیغندن بحث ایله امضاسنی قومقدن اجتناب ایدر . بواجتنابندن پرآتش اولان ذات همایون درحال یاوران شاهانه لرینی مشار الیهك قوناغنه اعزام وتصدیق لزومنك قطعی اولمغله برابر محظوظیت فوق العادهٔ شوکتلرینی مستلزم بولنان بویله بر امردن پاشای مشار الیهك بروقت اجتناب ایتمه جکنی امید ایتدیگنی سویلتر ایسه ده هیچ برثمره حاصل اولمدیغنی گورنجه قومیسیون مخصوصك ریاست همایونلری آلتنده انعقاد ایتمك اوزره اعضالرینی مابینه دعوت ایدر . عبد الرحمن پاشا مدعو عین میانسنده بولندیغی ایچون بالطبع اجابت ایدر . ذات شاهانه ایسه اوتلجه ترتیب ایتدیگی پلان موجنجه پاشایی بر دائره ده توقیف واوغلینی لایحه یی تصدیق ایچون یانه گوندرر . ایکی ساعت قدر پدر واوغل بینده دوام ایدن محاوره نتیجه سی ایشسك وخامت عافیتی تقدیر ایدیلهرك لایحه تحریر وبوصورتله مشار الیه پاشایقه یی قورتاریر .

ترانسوال قطعه سنده متمکن اهالیٔ اسلامیه یاسلطان عبد الحمیدك خلیفهٔ مسلمین دعواسنده بولندیغنی تیلدکارندن ویاخود بوقوری لفظی دعوانك شایان امن واعتماد اولمدیغنی تجربه ایله آکلادقلرندن اهالیٔ سائره نك حائز اولدیغی حقوق حریت وسربستیدن کندیلرینك ده حصه دار اولملرینی مستعطف بر مضبطه یی قرال ادوارد حضرتلرینه تقدیم ایتمك اوزره خدیو مصر عباس پاشایه گوندر مشلر . خدیو حضرتلری ایسه بو مضبطه یی پارسده آلیر . هیئت قارشولوندره دن عودت ایتدیگی ایچون قرال مشار الیه حضرتلرینه یداً بید تسلیم ایده میه جك ایسه ده پارس انگلتره سفیری واسطه سیله عرض ایتدیرمگی وعد ایتدیگنی مصر غزته لرنده گورلمشدر .

کندیسنك زیر تابعیتنده بولنان بر وزیرینه متبوع مفخمنمز ، ملجأ وپناهمز ، حامیٔ اسلام القابنی یازدیرمغه قدر مسلمانلری مجبور ایدن مسلمانلغی ، عثمانلیغی بیوایه یراقان بوقوجه خلیفه یه نه دیملی ؟ تیلیز .

تلغراف حوادثلری

٨ آغستوس افرنجی

سورویچ قریبنده بیك یدی یوز بلغار ایله درت طابور عساکر عثمانیه آراسنده وقوعبولان مصادمه بلغارلرك انهزام واضمحلالیله نتیجه لنمشدر .

---

٩ : مناستر ولایتنده عموم آرناوودلر هیجان ایدرك بلغار قومیته لرینه بر حرکت متقابله ده بولنمق ایستدکلرندن رشدی پاشا اونوز بیك عسکر ایله درحال جانب مذکوره حرکت ایتمشدر .

---

٩ : روسیه دولتك مناستر قونسولوسی موسیو روستوسکی تنزهدن عودتنده مملکته یاقین برعثمانلی ژاندارمه سی طرفندن قورشون ایله قتل اولنمشدر

ژاندارمه قونسولوسه احترامات مخصوصه ده بولنمدیغندن قونسولوس حدتلنه رك اسباب قتلی اتناج ایدن بر مبارزه یه سبب اولمشدر .

موما الیه قونسولوس بلغار قومیته افرادینی تهییج وتشجیعه بذل اهتمام ایتدیگی دخی جملهٔ روایاتدندر .

نشریات جدیده

« وظیفه ومسئولیت » احمد رضابك

« رهنمای انقلاب » احمد صائب بك

بوایکی رساله یوسته اجرتی گوندرلمه مجاناً تقدیم اولنور .

« وقعهٔ سلطان عبد العزیز » محرری احمد صائب بك

بو کتاب پوسته اجرتیله برابر ٣ فرانقدر .

شورای امته آیونه اولنی ، مقاله گوندرمك وسائر بر شی ایچون یازمق ایسته ین ذوات آنیمه کی آدرسلرندن هانکیسنی گنه یازمنجه دها قولای ایسه اوکا مراجعت ایده یلیرلر .

یازرسده مرکز جمعیت اولان مشورت اداره سنه

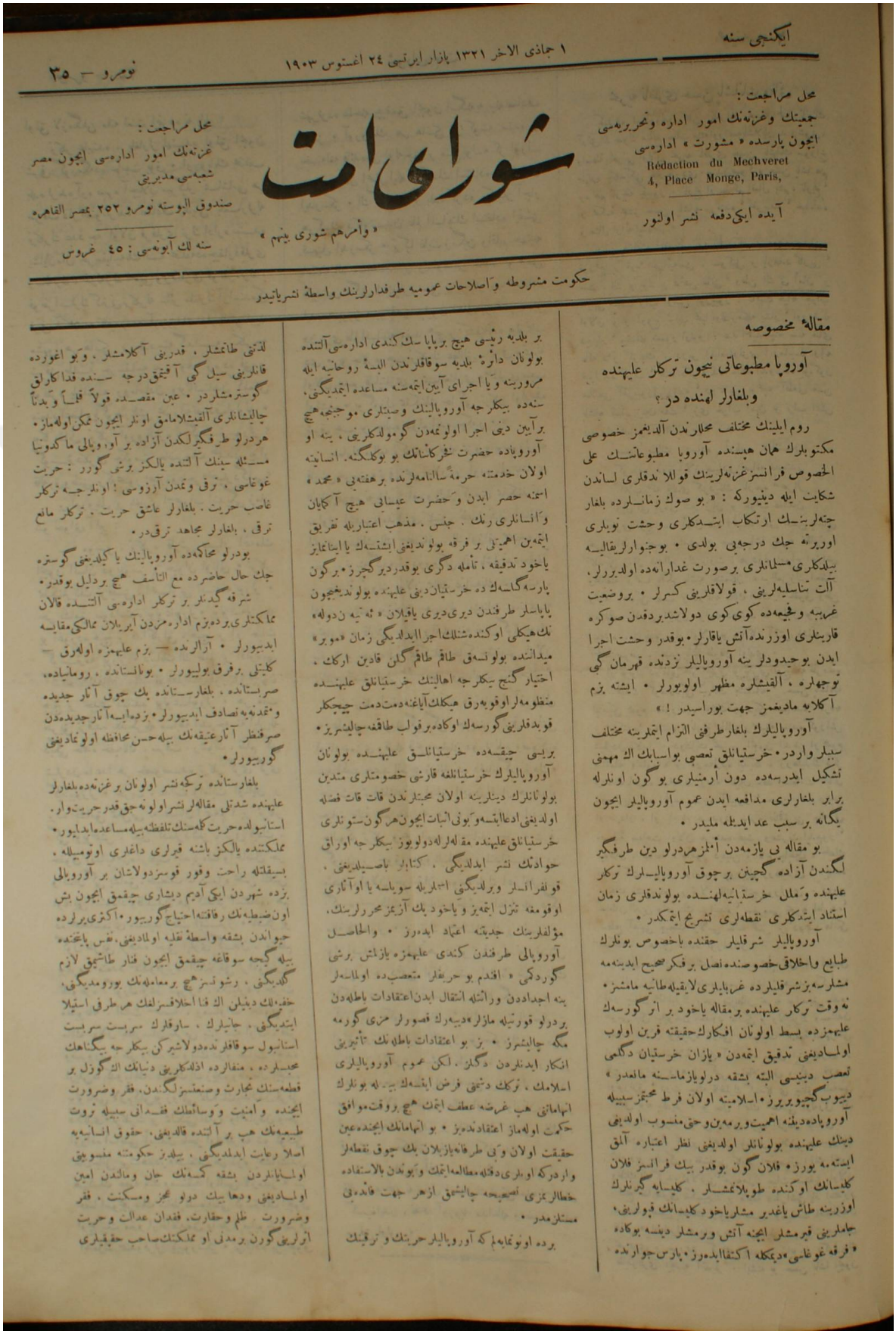
4, Place Monge 4, Paris

مصرده مصر شعبه سی مدیری احمد صائب بك

صندوق البوسته ٢٥٢

مصر ده طبع اولنمشدر

EK-34: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 35.sayı.

ایکنجی سنه

۱ جمادی الاخر ۱۳۲۱ پازار ایرتسی ۲۴ اغستوس ۱۹۰۳

نومرو — ۳۵

محل مراجعت :
جمعیتك وغزتهنك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
4, Place Monge, Paris,

آیده ایکی‌دفعه نشر اولنور

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزتهنك امور اداره‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه لك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

مقالهٔ مخصوصه

آوروپا مطبوعاتی نیچون ترکلر علیهنده وبلغارلر لهنده در ؟

روم ایلینك مختلف محللرندن آلدیغمز خصوصی مکتوبلرك همان هپسنده آوروپا مطبوعاتنك علی الخصوص فرانسز غزتهلرینك قوللاندقلری لساندن شکایت ایله دینیورکه : « بو صوك زمانلرده بلغار چته‌لرینك ارتکاب ایتدکلری وحشت نویلری اوروپه‌یه جك درجه‌یی بولدی . بوجنوارلریقالیه بیلدکاری مسلمانلری برصورت غدارانه‌ده اولدیررلر . آلت تناسلیه‌لرینی . قولاقلرینی کسرلر . بروضعیت غریبه وفجیعه‌ده کوی کوی دولاشدیردقدن صوکره قاربنلری اوزرنده آتش یاقارلر . بوقدر وحشت اجرا ایدن بوجیدولر یینه آوروپالیلر ترددنه قهرمان گی توجهلره . آلقیشلره مظهر اولیورلر . ایشته بزم آکلایه مادیغمز جهت بوراسیدر ! »

آوروپالیلرك بلغارطرفنی التزام ایتمریته مختلف سبیلر واردر . خرستیانلق تعصبی بواسبابك اك مهمنی تشکیل ایدرسه‌ده دون أرمنیلری یوگون اونلرله برابر بلغارلری مدافعه ایدن عموم آوروپالیلر ایچون یگانه بر سبب عد ایدیلمك ملیدر .

بو مقاله بی یازمه‌دن أملزم‌درلو دین طرفگیر لکندن آزاده گچین برچوق آوروپالیلرك ترکلر علیهنده وَمللی خرستیانیه‌لهنده بولوندقلری زمان استناد ایتدکلری نقطه‌لری تشریح ایتمکدر .

آوروپالیلر شرقلیلر حقنده باخصوص بونلرك طبایع واخلاقی خصوصنده نصل برفکر صحیح ایدینه‌مه مشارسه‌یز شرقلیلرده غربالیلری لایقیله طانیه مامشز . نه وقت ترکلر علیهنده برمقاله یاخود بر اثر گورسه‌ك علیهمزده بسط اولونان افکارك حقیقته قرین اولوب اولمادیغنی تدقیق ایتمه‌دن « یازان خرستیان دگلمی تعصب دینیسی البته بشقه درلو یازماسنه مانعدر » دیيوب گچیوبریرز . اسلامیته اولان فرط محبتز سبیله آوروپاده دینه اهمیت وبرمه‌مین وحتی منسوب اولدیغی دینك علیهنده بولونانلر اولدیغنی نظر اعتباره آلمق ایسته‌مه یورز . فلان گون بوقدر بیك فرانسز فلان کلیسانك اوکنده طوپلانمشلر . کلیسایه گیرنلرك اوزرینه طاش یاغدیر مشلریاخود کلیسانك قبولرینی جاملرینی قیرمشلر ایچنه آتش ورمشلر دینسه بوکاده « فرقه غوغائی » دیمکله اکتفا ایده‌رز . پارس جوارنده بر بلده رئیسی هیچ بر یایا سك کندی اداره‌سی آلتنده بولونان دائرهٔ بلدیه سوقاقلرندن البسهٔ روحانیه ایله مرورینه ویا اجرای آیین ایتمه‌سنه مساعده ایتمدیگنی ، سنه‌ده بیکرجه آوروپالینك وصیتلری موجبنجه هیچ برآیین دینی اجرا اولونمه‌دن گومولدکلرینی ، یینه او آوروپاده حضرت نخرکلسانك بو بولکنکنه . انسانیته اولان خدمتنه حرمةً سالنامه‌لرنده برهفته‌یی « محمد » اسمنه حصر ایدن وَحضرت عیسایی هیچ آکایان وَانسانلری رنك . جنس . مذهب اعتباریله تفریق ایتمین اهیتلی بر فرقه بولوندیغنی ایشتمه‌ك یاایشتمامیز یاخود تدقیقه ، تأمله دگرمی بوقدر دیرگچرز ، بر گون پارسه گلسه‌ك ده خرستیان دینی علیهنده بولوندیغچون پاپاسلر طرفندن دیری دیری یاقیلان « ثه تیه ن دوله » نك هیکلی اوکندنه شتلك اجرا ایدلدیگی زمان « موبر » میدانندہ بولونسه‌ق طاقم طاقم گلن قادین ارکك ، اختیار گنج بیکرجه اهالینك خرستیانلق علیهنده منظومه‌لر اوقویه‌رق هیکلك آیاغنه دمت دمت چیچکلر قویدقلرینی گورسه‌ك اوکادهٔ برقولب طاقمه چالیشمریز .

بریسی چیقسه‌ده خرستیانلق علیهنده بولونان آوروپالیلرك خرستیانلغه قارشی خصومتلری متدین بولونانلرك دینلرینه اولان محبتلرندن قات قات فضله اولدیغنی ادعا ایتسه‌ده وَبونی اثبات ایچون هرگون ستونلری خرستیانلق علیهنده مقاله‌لرله دولیوز بیکرجه اوراق حوادثك نشر ایدلدیگی . کتابلر باصیلدیغنی . قونفرانسلر وبرلدیگنی اشتمریله سویلسه یا اوآثاری اوقومغه تنزل ایتمیز و یاخود بك آزیمز محررلرینك ، مؤلفلرینك جدیتله اعتماد ایده‌رز . والحاصل آوروپالی طرفندن کندی علیهمزه یازلمش برشی گوردکمی « اقدم بو حریفلر متعصبده اولمامه‌لر ینه اجدادندن وراثته انتقال ایدن اعتقادات باطله‌دن بردرلو قورتیله مازلر » دیيه‌رك فصولر مزی گورمه مگه چالیشمرز . بز بو اعتقادات باطله‌نك تأثیرینی انکار ایدنلردن دگلز . لکن عموم آوروپالیلری اسلامك ، ترکك دشمنی فرض ایتسه‌ك بیله بونلرك اتهاماتی هب غرضه عطف ایتمك هیچ بروقت موافق حکمت اولهماز اعتقاد ندیرز . بو اتهاماتك ایچنده عین حقیقت اولان وَیی طرفانه بازیلان بك چوق نقطه‌لر واردرکه اوبابده دقتله مطالعه ایتمك وَیوندن بالاستفاده خطالرینی تصحیحه چالیشمق ازهر جهت فائده‌یه مستلزمدر .

بردہ اونو تمایه‌لم که آوروپالیلر حریتك و ترقیتك لذتنی طانمشلر ، قدرینی آکلامشلر ، وَبو اغوزده قانلرینی سیل گی آقیتمق درجه سنده فدا کارلق گوسترمشلردر . عین مقصده قولاً فعلاً وَیداً جانیشانلری آلقیشلامامق اونلر ایچون ممکن اولهماز . هردرلو طرفگیرلکدن آزاده بر آوروپالی ماکدونیا مسئله سینك آلتنده یاتکز برشی گورر : حریت غوغاسی ، ترقی وتمدن آرزوسی ! اونلرجه ترکلر غاصب حریت . بلغارلر عاشق حریت . ترکلر مانع ترقی ، بلغارلر مجاهد ترقی‌در .

بودرلو محاکمه‌ده آوروپالینك یاکیلدیغنی گوسترمه جك حال حاضرده مع التأسف هیچ بردلیل بوقدر .

شرقه گیدنلر بر ترکلر اداره‌سی آلتنده قالان ممالکنلری برده‌زم اداره‌سی آلتنده قالان ممالکی مقایسه ایدیورلر . آرالرنده — بزم علیهمزه اولهرق — کلیتلی برفرق بولییورلر . یونانستانده ، رومانیاده ، صربستانده ، بلغارستانده بك چوق آثار جدیده وتمدنیه نصادف ایدییورلر . بزده ایسه آثار جدیده‌دن صرفنظر آثار عتیقه‌نك بیله حسن محافظه اولونمادیغنی گورییورلر .

بلغارستانده ترکچه نشر اولونان برغزته‌ده بلغارلر علیهنده شدتلی مقاله‌لر نشر اولونه‌جق قدر حریت وار . استانبولده حریت کلمه‌سنك تلفظنه بیله مساعده ایدیلیور . مملکتنده یالکز باشته قیرلری داغلری اوتومبیلله ، بسیقلته راحت وقور فوسزدولاشان بر آوروپالی بزده شهردن ایکی آدیم دیشاری چیقمق ایچون بش اون ضبطیه‌نك رفاقتنه احتیاج گوریيور . اکثری برلرده حیواندن بشقه واسطهٔ نقلیه اولمادیغی ، نفس پاکیزه بیله گیجه سوقاقه چیقمق ایچون فنار طاشیمق لازم گلدیکنی ، رشوتسز هیچ برمعامله‌نك یورومدیکنی ، خفیه‌نك دیدیکی اك فنا اخلاقسزلغك هر طرفی استیلا ایتدیکنی ، جانیرك ، سارقلرك سربست سربست استانبول سوقاقلرنده دولاشیرکن بیکرجه بیگناهك محبسلرده ، منفالرده اذلت‌کاریق دنیانك اك گوزل بر قطعه‌سنك تجارت وصنعتسز لکندن ، فقر وضرورت ایچنده وَامنیت وَوسائطك فقدانی سبیله ثروت طبیعیه‌نك هب بر آلتنده قالدیغنی ، حقوق انسانیه‌یه اصلا رعایت ایدلدیگنی ، بیلدیز حکومتنه منسوبیق اولمایانلردن بشقه کیسه‌نك جان ومالندن امین اولمادیغنی ودهابیك درلو عجز ومسکنت ، فقر وضرورت ظلم وحقارت ، فقدان عدالت وحریت اثرلریی گورن برمدنی او مملکتك صاحب حقیقلری

اولق لازمگلن ملته لعنت ایتمزده نه یاپار ؟

ترکلر علیهنده ، بلغارلر لهنده اولق ایجون شرق گورمگه‌ده حاجت یوق • آوروپانك هر مختلف بلده لرنده آره صره آچیلان سرگیلر تماشاسی هر طرفك دار الفنونلرنده تصادف ایدیلن بلغارلرله ترکلرك عدد جه اولان فرقلری ترك اداره سنده یاشایان مال خرستیانیه‌نك السنهٔ مختلفه‌ده‌جه‌قدر فکری رسالهلرك ، غزتهلرك اهمیتی وردکلری قوتلره‌لرك ، قوتلرانسلرك کثرتی ترکلرله سائر ملتلرك آراسنده‌کی فرق آکلامغه کافیدر • آوروپانك دار الفنونلریله مشهور هر هانکی بر بلده سنه گیدلسه بیکلرجه شرقلی طلبهٔ خرستیانیه یه ، وهر نره ده فنی بر قوتلره یاپیلسه روماییادن ویونانستاندن گلمش متعدد اعضا ویاگوندرلش محررانه تصادف اولونور • بوکا مقابل ترکلر آوروپالیلره نه گوسترییورلر ؟ گوسترد کلری حکومت حاضره‌نك ظلندن بیزار قالهرق وطنی ترکه مجبور بیچاره وعاجز ملتجیلر دگلمی؟ بر آوروپالی بر بلغاری استجواب ایتدیگی زمان شو جوابی آلیر :

ـ « موسیو ، ترکلره قارشی عصیان ایتمهمك ایجون انسان دویغوسز بر حیوان اولمالی • ترکلر مملکتلرینك ترقیسنی ، اعمارینی ایستمه یورلر • حر یشامق سوداسنده بولونمایورلر • بولونسهلر بیله بو اغورده هیچ بر فداکارلق ، هیچ بر اثر حیات گوسترمه یورلر • دنیانك اك ظالم بر اداره‌سی آلتنده یشادقلری حالده او اداره‌دن فوق تیلق ایجون هیچ بر جدی تشبثده بولونمایورلر • هر ملت طریق ترقیده یکدیگریله مسابقه ایدرجه‌سنه ایلریله دیگی حالده خفیه‌لك ، سرقت ، رشوت ، ظلم گی شیلردن ماعدا هر خصوصده ترکلر گری گری گیدییورلر • حریت ، عدالت وامنیت اولمایان بر برده یشامق ممکنمی که عصیان ایتیهلم ؟ بز ترکلر گی اویوشمش ، تنبل آدملردگلز ، ترقی ایتمك ، حقوق انسانیه‌مزه رعایت ایتدیرمك والحاصل حر وانسان گی یشامق ، طبیعتك مملکتمزه بخش ایتمش اولدیغی استعداد وقابلیتدن هم کندیمز استفاده ، هم ده همجنسلرمزی مستفید ایتمك ایسترز • باقکز بو گون طریق ترقیده خیلی ایلری گیدن ، منتظم بولدیغمز ، متعدد شعبه‌لرله ، الکتریقلی تراموایلرله ، تلفونلرله ، گوزل وتمیز شهرلره ، مکتبلره ، حریت مطبوعاته ، امنیت شخصیه ، ومساوات حقوقیه یه مالك اولان بلغارستان یگرمی بش سنه اوّل ، فقر وضرورت ، ظلم واسارت ویك درلو جنایت ایچنده ازیلن ماکدونیانك ، دنیانك اك زیاده رقابه‌حال ایچنده بولونمامسی لازم گلن بو زوالهلی مملکتك ، حالتدن فرقلی دگلدی • ترکلرك بر مملکتی اداره واعمار دن وحتی اورادهٔ آسایشی تأمیندن عاجز اولدقلرینه شو گونکی حال جاللی برشاهددر • طبیعتك هر درلو بخشایشندن هر کسك حصه مند ومستفید اولمسی لازمدر • سز محضا اسویجره‌نك مناظر طبیعیه‌سنی گوسترمك ایچون اوچ بیك متر ارتفاعنده‌کی داغلره میلیونلر صرف ایده‌رك تحتدوفرلر یاپیورسکز • ترکیاده بر چوق شهرلرده ساحله جیقمق ایچون اسکله‌یه بیله تصادف ایدلز • آوروپانك هر هانکی بر کوشه سنده بر خسته‌لغه قائده‌سی اولهجق بر منبع بولسه کز اورادن در حال اعمار ایله هرکسك استفاده‌سنه عرض ایدرسکز • اك گوچك بر بلده کزده مکتبلر آچار هرکسك ذکاوتسدن عالم انسانیتك استفاده ایتمسی تسهیل ایدرسکز • ترکیا غایت زنگین واقلیم جهتیله اسکانه اك مساعد بر ر اولدیغی حالده بو فیض طبیعتدن دگل اجنبیلر ، حتی بز بر ایلر بیله استفاده ایده‌مه یورز • بو قدر میلیون اهالی بو قدر عصر دن بری عالم انسانیته مفید هیچ بر کشفیاتده بولونمادی • بو حالهره هب ترکلرك عطالتی ، ترقی وتمدنه اولان عدم قابلیتلری ، مسافعتلری وظلملری سبب اولمشدر • بو گوزل مملکتك حاکمی ترکلر اولدقجه شرق هب بو حالده دوام ایده جکدر • »

بلغارك مبالغه وکین وغرضله ممزوج بوسوزلرینه قارشی حریت وترقی محبی اولان بر آوروپالی بلغاری التزام ایتمزده نه یاپار ؟ آوروپالیلر کندی مملکتلرنده تداول ایتدیره مدکلری کلیتلی نقدلرندن استفاده ایجون دنیانك اك صیماق ، اك اوزاق محتجه اك مضر یرلرینه گیدوب دوریرکن یانی باشلرنده حقیقةً بر خزینهٔ ثروت اولان ممالك عثمانیه‌نك خرابیته ، اداره سزلك یوزندن هردرلو تشبثات صناعیه وتجاریه یه قارشی عنیم براقیلدیغنه نصل گوز یومابیلر ؟ بو جهتله ده مملکتك حاکم حقیقیسی اولان ترکلره نصل اولورده بعض وعداوت بسله مزلر ؟

بز ترکلر اساساً برارمنیلر وگیا بلغارك آوروپالی یه علیهمزه سویلدیگی گی حریت وترقی دشمنی اولمادیغمزی وقتیله قاچ وسلیمان دورلرنده وصوکره عبد الحمید وعبد العزیز زمانلرنده دفعاتله گوسترمدك ، حریت وترقینك دشمنی اولق ایجون انسان هر درلو حیات عالیهٔ بشریه‌دن محروم اولمالسی ایجاب ایدر • حالبوکه ترکلر وعلی العموم مسلمانلر — ینه شرقی گورن بر چوق آوروپالینك وطنداشلرینه زدن منصف اولان خرستیان وموسویلرك اعترافلرینه گوره — ذات ، حیات وحیثیت اعتباریله دیگر ملله فائقدرلر • بز ترك ومسلمانلرك بر قصورمز وار ایسه اوده حقیقةً هر درلو ترقی وتمدنه وفضائل انسانیه یه دشمن اولان شو ادارهٔ حاضره‌نك مملکتمزده یشامامسنه مساعده ایتمکلکمزدر • بر آوروپالی حکومت حاضرهٔ ظالمه‌یی بر ترك حکومتی اولق اوزره طانیسه‌یغیمیون بو حکومتك هر درلو سیئاتندن ترکلری مسئول طوتمه‌ده معذور در • بو صدد ده معذور طوتیلهجك مایه‌حق برشی وارسه اوده بو قدر پارلاق ماضی یه مالك اولمش بولونان ، بوقدر قهرمان یتشدیرن بر ملته بویله عاجز ، ظالم ، قوفش بر حکومتی بیقامامسی کیفیتیدر •

ترك ملتی بو آفتی • بویوز قاره سنی اورته دن قالدیرمه یجه نه مدنی انسانلرك محبتنی جلبه استحقاق کسب ایدر ، نه ده آوروپا مداخله ومضرتنی دفعه موفق اولور •

بحریه ناظری حسن پاشانك وفاتی

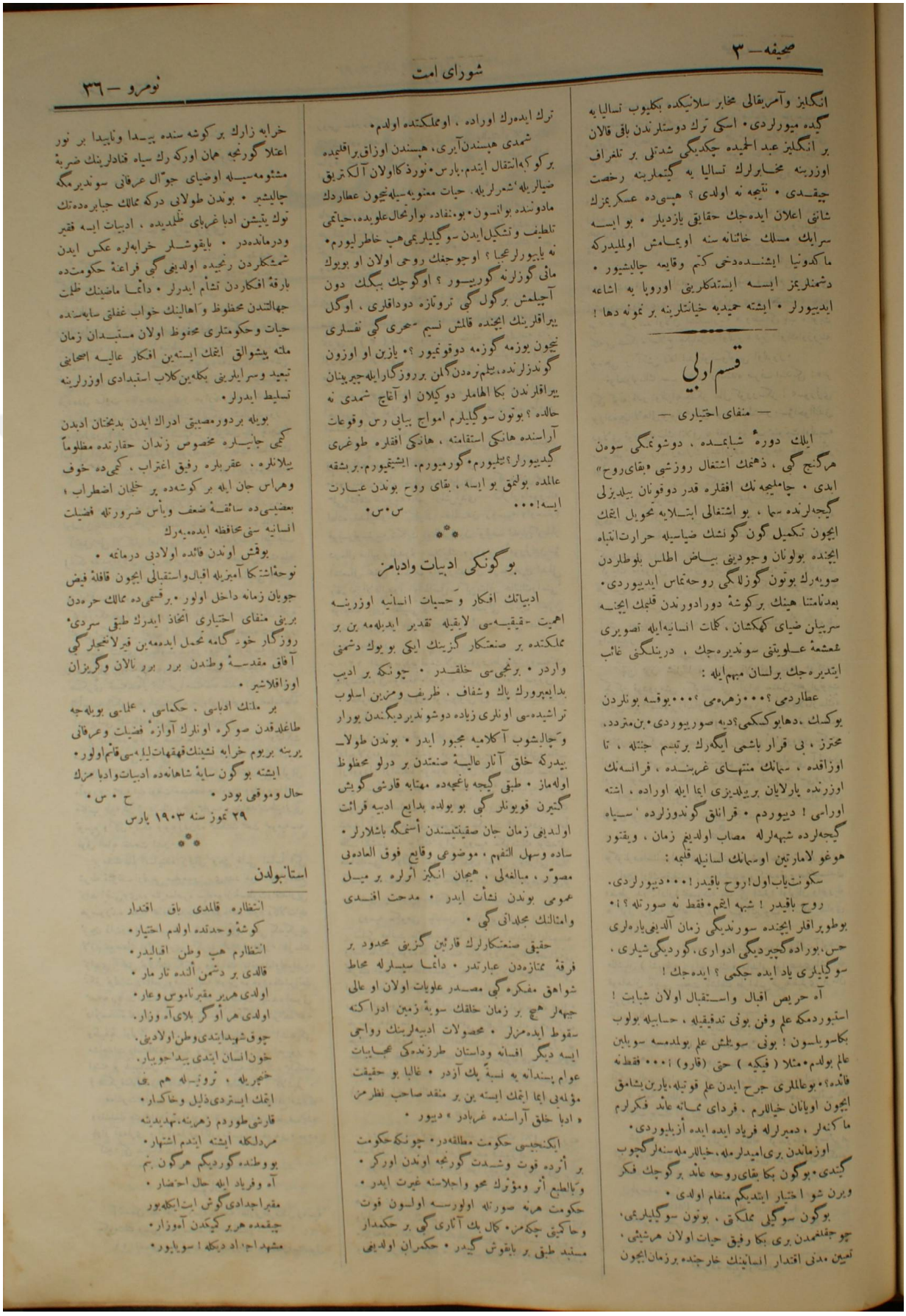
یکیرمی اوچ سنه اوّل عبد الحمید ثانی حسن پاشایی بحریه ناظری نصب ایتدی • حسن پاشا بحریه نظارتنه کلدیکی زمان عبد العزیزك ، اوت ! هردرلو امواج اعتراض ومخالفته رغماً یاکز پاشانه جنتمکان عبد العزیزك احضار وتهیه ایتدیکی مهیب بر دونمایه مالك ایدك • حقوق وطن وملتك مدافعه‌سی ایچون سواحله دهشت نما اولان بو آهنین لمه‌لره ، دریاده سیار اولان بو هیاکل آتش فشانه عبد الحمید صرصر ، حسن پاشا طوفان اولدی •

او بویوك دونمایی محو ایچون بو یکرمی اوچ سنه ظرفنده عبد الحمیدك کوسترد یکی تهالك منتقمانه ، حسن پاشانك ایتدیکی هجوم عثورانه ، ملتك وریدیکی مساعدهٔ مخربانه بر مملکتده برملتده ، تاریخ عالمك برصحیفه سنده کورلمش شیلردن دکلدر • دونمانك تخریبی ایچون ایدیلن او هجوم منتقمانه وعثورانه بر درجه‌لرده ایدیکه ، زرهلیرك دکر لرده عمانلرده سلامت وطنه تعیین خط استقامت ایدن دومنلریق عبد الحمید یلدیزه آلیور ، حسن پاشا دیلیان او سردار ، او یام یام حیدود سفره طاقلریق چاله‌رق مصطبهٔ سفاهت اولان حرمنده عیش وعشرت ایدییور ، قبودان ، ضابط ، مأمور دینلن بر قاچ چاپقین ، خلجلك او ساکت صولری اوزرنده چورپن زرهلیری ، ایچنده چیچك یشدیریلیر بر ترلا حالنه کتیریپورلردی • دومنی سلطان البرین وبحرینك سرایندهٔ ، سیغرمسی بحریه ناظرندهٔ سطح آهنینی چیچك ترلاسی حالنه کلش بر دونما هانکی مملکتده ، هانکی ملتده کورلمشدر ؟ .

قانونی سلطان سلیمانك تخلنده عبد الحمیدثانی ، بار بارووس خیر الدین پاشانك موقعنده حسن پاشا ، هنید دکرلرینه قدر چیقان عثمانلیلرك برنده ضابطان بحریه بولندیغی حالده ، نفوسی اکی میلیوندن ، حدود مملکتی بر ولایتمزك وسعتندن عبارت اولان یونانلره قارشی ، اجانبك قوقهٔ استهزاسی ارباب حمیتك سیلابهٔ اشکی آرامنده سوق ایتدکلری بر قاچ چورپش زرهلی گمیی سقطلاه‌رق ، گمی قاره یه اوتورارق ، درت چفته قاغلرك کیتدکاری جناق قلعه‌سنی آتمجق بوله یلدیلر • بو حال الیمك نتیجه‌سی اولهرق آق دکرك اك بویوك آطه‌سی اولان کریدك المزدن کیتدی •

دونمامزك تخریبی ایچون یاپیلان پیلان پوتون اتمام وبو یولده‌کی موفقیتلریق کاملاً استحصال ایتمك ایچون وطنك اك کریده اولادیغی بحریه‌مزك حیات مستقبلی اولان کنج ضابطلری شکسپیرك بر فاجعهٔ دلخراشی یاد ایتدیرن صورده حسن پاشانك ترتیبله سیر وسیاحت اقتدارندن قالش « ارطغرل » واپورنه بندیردیلر • حیات مستقبل بحریمزی بر چوریمش گمینك ایچنده زابونیا دکرلرینك طابونلری ایچنه آتدیلر • ایشته بو حسن پاشا ایچون

EK-35: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 36.sayı.

صحیفه — ۳ شورای امت نومرو — ۳۶

انگلیز وآمریقالی مخابر سلانیکده بکلیوب تسالیایه گیده میورلردی • اسکی ترك دوستلرندن باقی قالان بر انگلیز عبد الحمیده چکدیکی شدتلی بر تلغراف اوزرینه مخابرلرك تسالیا یه گیتمارینه رخصت چیقدی • نتیجه نه اولدی ؟ هپسی‌ده عسکر یمزك شانی اعلان ایده‌جك حقایق یازدیلر • بو ایسه سرایك مسلك خائنانه سنه اویمامش اولملیدرکه ماکدونیا ایشنده‌دخی کتم وقایعه چالیشیور • دشمنلریمز ایسه ایستدکلرینی اوروپا یه اشاعه ایدییورلر • ایشته حمیدیه خیانتلرینه بر نمونه دها !

قسم اولی

— منفای اختیاری —

ایلك دورهٔ شبابمده ، دوشونمکی سودن مرگنج گی ، ذهنمك اشتغال روزشی «بقای روح» ایدی • چاملیجه‌نك افقلره قدر دوقونان بیلدیزلی گیجه‌لرنده سما ، بو اشتغالی ابتدایه تحویل ایتمك ایچون تکمیل گون گونشك ضیاسیله حرارت انتباه ایچنده بولونان وجودینی بیاض اطلس بلوطلردن صویه‌رك بوتون گوزللگی روحه‌تماس ایدییوردی • بعدنامتنا هینك برگوشهٔ دورادورندن قلیمك ایچنه سرپیان ضیای کهکشان ، کلمات انسانیه‌ایله تصویری شعشعهٔ علویتی سوندیره‌جك ، درینلکی غائب ایتدیره‌جك برلسان مبهم‌ایله :

عطاردمی ؟ ••• زهره‌می ؟ ••• یوقسه بونلردن بوکسك ، دهابوکسکمی ؟ دیه صورییوردی • بن متردد، محترز ، بی قرار باشمی ایکه‌رك برتبسم جنتله ، تا اوزاقده ، سمانك منتهای غربنده ، فرانسه‌نك اوزرنده پارلایان بریلدیزی ایما ایله اوراده ، اشته اورامی ! دییوردم • قرانلق گوندوزلرده ، سیاه گیجه‌لرده شبهه‌لرله مصاب اولدیغ زمان ، ویقتور هوغو لامارتین اوسمانك لسانیله قلبمه :

سکونت‌یاب اول ! روح باقیدر ! ••• دییورلردی •

روح باقیدر ! شبهه ایتمم • فقط نه صورتله ؟ ! • بوطوپراقلر ایچنده سوریندیکی زمان آلدینی یاره‌لری حس ، بوراده گچیردیکی ادواری ، گوردیکی شیلری ، سوگیلیلری یاد ایده جکمی ؟ ایده‌جك !

آه حریص اقبال واستقبال اولان شبابت ! استیوردمکه علم وفن بوتی تدقیقله ، حسابیله بولوب بکاسویلسون ! بوتی سویلش علم بولدمسه سویلین عالم بولدم • مثلا (فیکیه) حقی (فاروه) ••• فقط نه فائده ؟ • بوعللری جرح ایدن علم قوتیله ، یارین یشامق ایچون اویانان خیالارم ، فردای ممانه عائد فکرلرم ماکنه‌لر ، دمیرلرله فریاد ایده ایده آزیلیوردی •

اوزمانلرده بری امیدلرمله ، خیالارمله سنه‌لرگچوب گیتدی • بوگون بکا بقای روحه عائد بر گوچك فکر ویرن شو اختیار ایتدیگم منفام اولدی •

بوگون سوگیلی مملکتی ، بوتون سوگیلیلریمی ، چوجقلغمدن بری بکا رفیق حیات اولان هرشیئی ، تعیین مدتی اقتدار انسانینك خارجنده بر زمان ایچون ترك ایده‌رك اوراده ، اوممکنتده اولدم •

شمدی هپسندن آیری ، هپسندن اوزاق براقلمیده بر گوکه انتقال ایتدم ، پارس • نوردکا اولان آلکه‌تریق ضیالریله شعرلریله ، حیات معنویه‌سیله‌نیچون عطاردك مادونده بولنسون • بو • نفاده بولرنحال علویده ، حیاتمی تلطیف وتشکیل ایدن سوگیلیلریمی هپ خاطرلیورم • نه یاپیورلرمجبا ؟ اوچوجقلرم روحی اولان او بویوك مانی گوزلرینه گوریپور ؟ اوگوچك بیگك دون آچیلمش برگول گبی تروتازه دوداقلری ، اوگل بیراقلرینك ایچنده قالمش نسیم سحری گبی نفسلری نیچون یوزمه گوزمه دوقونیور ؟ • یازین او اوزون گوندزلرنده ، یلمز نه‌دن گمان بر روز گارایله چیرپینان بیراقلرندن بکا الهاملر دوکیلان او آغاج شمدی نه حالده ؟ بوتون سوگیلیلرم امواج بیانی رس وقوعات آراسنده هانکی استقامته ، هانکی افقلره طوغری گیدییورلر ؟ دیلیورم • گورمیورم • ایشتمیورم • بر شقه عالمده بولنمق بو ایسه ، بقای روح بوندن عبارت ایسه ! ••• س • س •

***

بو گونکی ادبیات وادبامز

ادبیاتك افکار وحسیات انسانیه اوزرینه اهمیت حقیقیه‌سی لایقیله تقدیر ایدیلمه‌مین بر مملکتده بر صنعتکار گزینمك ایکی بویوك دشمنی واردر • برنجیسی خلقدر • چونکه بر ادیب بدایعپرورك پاك وشفاف ، ظریف ومزین اسلوب تراشیده‌سی اونلری زیاده دوشوندیردیکندن پورار وحاییشوب آکلامیه مجبور ایدر • بوندن طولا بیدرکه خلق آثار عالیهٔ صنعتدن بر درلو محظوظ اولهماز • طبقی گیجه یاغمجه‌ده مهتابه قارشی گویش گتیرن قویونلر گبی بو یولده بدایع ادبیه قرائت اولدیغی زمان جان صفیتیسندن آشمگه باشلارلر • ساده وسهل التفهم ، موضوعی وقایع فوق العاده‌یی مصوّر ، مبالغه‌لی ، هیجان انگیز آثاره بر میل عمومی بوندن نشأت ایدر • مدحت افندی وامثالنك مجلداتی گبی •

حقیقی صنعتکارلرك قارئین گزینی محدود بر فرقهٔ ممتازه‌دن عبارتدر • دائما سیاسلره محاط شواهق مفکره گبی مصدر علویات اولان او عالی جبهه‌لر هیچ بر زمان خلقك سویهٔ زمین ادراکنه سقوط ایده‌مزلر • محصولات ادبیه‌لرینك رواجی ایسه دیگر افسانه وداستان طرزنده‌کی عجایبات عوام پسندانه یه نسبةً پك آزدر • غالبا بو حقیقت مؤلمه‌یی ایما ایتمك ایسته‌ین بر منقد صاحب نظرمن « ادبا خلق آراسنده غربادر » دییور •

ایکنجیسی حکومت مطلقه‌در • چونکه حکومت بر أثره قوت وشدت گورنجه اوندن اورکر • وبالطبع أثر ومؤثرك محو واجلاسنه غیرت ایدر • حکومت هرنه صورتله اولورسه اولسون قوت وحاکمیتی چکدمز • کال پك آثاری گی بر حکمدار مستبد طبق بر بایقوش گیدر • حکمران اولدیغی خرابه زارك بر گوشه سنده پیدا ونابیدا بر نور اعتلا گورنجه همان اورکه رك سیاه قنادلرینك ضربهٔ مشئومه‌سیله اوضیای جوّ آل عرفانی سوندیرمکه چالیشیر • بوندن طولایدرکه ممالك جبابره‌ده‌تك توك یتیشن ادبا غربای ظلمدیده ، ادبیات ایسه فقیر ودرمانده‌در • بایقوشلر خرابه‌لره عکس ایدن شمشکلردن رنجیده اولدیغی گبی فراعنهٔ حکومت‌ده بارقهٔ افکاردن تشأم ایدرلر • دائما ماضینك ظلمات جهالتدن محفوظ وآهالینك خواب غفلتی سایه‌سنده حیات وحکومتلری محفوظ اولان مستبدان زمان ملته پیشوالق ایتمك ایسته‌ین افکار عالیه اصحابی تبعید وسرایلرینی یکه‌ین کلاب استبدادی اوزرلرینه تسلیط ایدرلر •

بویله بردور مصیبتی ادراك ایدن بدبختان ادبدن گیمی جانیلره مخصوص زندان حقارتنده مظلوماً بیلانلره ، عقربلره رفیق اغتراب ، گیمی‌ده خوف وهراس جان ایله بر گوشه‌ده پر خلجان اضطراب ، بعضیسی‌ده سائقهٔ ضعف ویأس ضرورتله فضیلت انسانیه سنی محافظه ایده‌میه‌رك

یوقسه اوندن فائده اولادی درمانده •

نوحه‌خانشکا آمیزیله اقبال واستقبالی ایچون قافلهٔ فیض جویان زمانه داخل اولور • بر قسمی‌ده ممالك حره‌دن بریی منفای اختیاری اتخاذ ایدرك طبق سردی روزگار خود گامه تحمل ایده‌مه‌ین قیرلانجیلر گبی آفاق مقدسهٔ وطندن برو برو تالان وگریزان اوزافلاشیر •

بر ملتك ادبای ، حکماسی ، علماسی بویله‌جه طاغلدقدن صوکره اونلرك آوازهٔ فضیلت وعرفانی یرینه بریوم خرابه نشینلك قهقهات‌لیاسی قائم اولور •

ایشته بوگون سایهٔ شاهانه‌ده ادبیات وادبا مزك حال وموقعی بودر •

ح • س •

۲۹ تموز سنه ۱۹۰۳ پارس

***

استانبولدن

انتظاره قالدی باق اقتدار
کوشهٔ وحدتده اولدم اختیار •
انتظارم هپ وطن اقبالیدر •
قالدی بر دشمن آلنده تار مار •
اولدی هربر مقبرهٔ ناموس وعار •
اولدی هر أوگر بلای آه وزار •
چوق شهید ایتدی وطن اولادینی •
خون انسان ایتدی پیدا جویار •
خنجریله ، تروتله هم بی
ایتمك ایسته‌دی ذلیل وخاکسار •
قارشی طوردم زهرینه تهدیدینه
مردانه‌کله ایشته ایتدم اشتهار •
بو وطنده گوردیگم هرگون بنم
آه وفریاد ایله حال احضار •
مقبرا جدادی گوش ایت ایکه‌بور
چیقمده هربر گیکدن آموزار •
مشهد اجداد دیکله ! سویلیور •

جسم وجاندن ایلدکده پرستار •
بو ممالك ، بودکزلر هب بوتون
روحمزدن ، جسممزدن یادگار •

معاینه خانه لرك ژومی

« جریده اطفال خسته خانه سی ومعاینه خانهٔ جدیدی » عنوانی تحته سنه استیولده جیقان « معلومات »ك نسخ متعدده سندهکی مقالهٔ نظر دقتمزی جلب ایتمشدی •

بونلرك احتوا ایتدیکی سطرلردن ، پادشاهمز زیاکارانه ومتفقانه اولان « دعا وشاکرلق ایدلکدن صوکره » دنیاده اعلای وظیفه ایدن طبیب « منتظماً ایشلرماکه ، اصول فن داژه سنده انسا اولنمش خسته خانه هیچ کورمه مش ، ایشتمه مش کبی جاهلانه جیرتلر » سرایا خطالرله مملو تعریفات وتوصیفات یازدقدن عبارت برقاچ جمله ، یلدیز جوارنده اطفاله مخصوص برخسته خانه ایله معاینه خانه انشا ایتمیر لدیکنی اشعار ایدیور • بومقاله لردن (محرر لرینك ده شمه سنی فکر مدن یله کچیرن) اساسلی ایکی کیفیت مستبان اولیورکه بری « ملت عثمانیه نك فطرة ترقیاته مستعد اولمسی » بری ده بو مثلو آثار ومؤسسات خیریه یه جوفدن بری شدته محتاج بولنمیدر •

پادشاه بوخسته خانه ی ولوکه کوز بویامق یتیله یاپدیرمش اولسون مادامکه وطنمزه نافعدر بزجه موجب تمنویتدر • آنجق علی الاکثر اهالیسی زنکین ، خانه لرینه اطباجلب ایتمکه مقتدر اولان یلدیز جوارنده اطفاله مخصوص خسته خانه ومعاینه خانه انشا سنه لرزوم کورلمش ایسه اهالیسی بالنسبه فقراطاقندن اولوب یلدیز معاینه خانه سنه خسته جوقلریی کوتورمکه جیلرنده وابور ویاترامولی یارمسی اولیان محزه ایچون اسکدار « ایوب » یدی قه کی مواقعده دخی بر معاینه خانه کشادی درجه وجوبده در • وبالجمله اولرسه آورپاده اولدیغی کبی پای تختك مواقع مختلفه سنده موجود بولونان عسکری خسته خانه لر ایله غیر خسته خانه سنده (شهر مزده مع الاسف یالکز برغرباخسته خانه مزوار) دخی بر معاینه خانه آچدیرلمسی شمدیلك بالضروری کفایت ایدر •

بر مملکتده بولونان خسته خانه لر ، معاینه خانه لر اوملکت نفوس صحتی (یوکسك مؤسسات خیریه نك درجهٔ تکمیلیت واتظامی نسبتنده) تأمین ایتدیکی کبی مستخدمین بولونان مأمورین صحیه ایله اوقات معینه ده مداومت وملازمت ایدن مکاتب طبیه شاکرد لرینك دخی ممارسه ومشاهدات طبیه لریی توسیع واکمال ایتمکه وبویوزدن ده مملکتك صحت عمومیه سنه فوق العاده خدمت ایدر •

بر مملکتده نفوس خسته خانه لر ، معاینه خانه لر اوملکت نفوس صحتی (یوکسك مؤسسات خیریه نك درجهٔ تکمیلیت واتظامی نسبتنده) تأمین ایتدیکی کبی مستخدمین بولونان مأمورین صحیه ایله اوقات معینه ده مداومت وملازمت ایدن مکاتب طبیه شاکرد لرینك دخی ممارسه ومشاهدات طبیه لریی توسیع واکمال ایتمکه وبویوزدن ده مملکتك صحت عمومیه سنه فوق العاده خدمت ایدر •

بر مملکتك عالم انسانیته ترقیاتی وحق قاضی اساساً ایکی شرطه متوقف اولدیغی معلومدر : بری عدد نفوسك لایقطع تزاید ایتمسی بری ده ملل معاصره سیله موازنهٔ سطوت واقتدار یی هرصورتده حقیله محافظه ایدهبلمك درجه ده تعلوم وکالات ایله تزیین ذات وصفات ایلمسیدر • ترقیك بو ایکی شرطی یکدیکریله لازم غیر منفك اولوب بری دیکریی استلزام ایدر • نفوسك تزایدی آنجق تولدات تکثری ووفیات تناقصیله اولهبیلیر • تکثر تولدات وتناقص وفیات ایسه نفوس موجوده نك شرائط صحیه وعنایت ایتسه وخسته افرادینك طبابت جدیده اصولی دائر مسنده تداوی اولنمسه متوقفدر • بر مملکتده شرائط صحیه وطبیه اولونمان رعایت اولنمسه نفوسك تزاید ایتدیکی مشاهدات واستطلاعات طبیه وصحیه ایله وثبات ایدیبور • ایشته بو جهتلردن خسته خانه لرك ، معاینه خانه لرك بر مملکتده (عسکر قشله لرندن (زاویه) لرزمیت قطعیه سی آکلاشیلر •

معاشرت بشر (سوسیولوژی) علمك « منافع مشترکه ومتسلسله نك محافظهٔ موازنتی » قانونجه علوم ومعارف ایله یاوار آدملری و اوآدملرده آثار ومؤسسات خیریه یی وجوده کتیردیکی بدیهیدر •

مشونات

آتیده کی تلغرافلر روسیه خارجیه نظارتی طرفندن روسیه حکومتنك رسمی غزته سنده نشر ایدلمشدر •

١١ اغستوس : فوت لامسدورف طرفندن استانبول روس سفیرینه کتیریلن ایدیلن تلغرافك صورتی :

شهزاده احمد امندینك زیارتی ، صدر اعظمك ، وکلا ورجال سازهٔ عثمانیه نك تعزیه لری بزم ایچون بر ترضیهٔ کافیه اولهماز •

قونسولوس شریوناك قتلنده — قاتل « سلطانه او زمان عاصی بولونان آرناوود ملتندن اولدیغیچون — مساعده کارانه حرکت ایتشدم • مناستر جنایق پشته بزرنکی حاژ وشدیده بر جرای مستلزمدر • آتیده کی مطلوبانه دائر ایدیلهجك مبهم وعدلرك زدیی چار سزه اسر ایدر :

(١) قونسولوس رستووسکی یی اولدیرنك بلا افاقهٔ وقت الك شدتلی جزا ایله جزالاتمسی » (٢) قونسولوسك آرابه سنه سلاح آتانك توقیفی وامثالنه عبرت اولهجق برصورتده تأدیبی • (٣) مناستر والیسنك حقیقةً نی اولدیغنه دائر اوراق مثبته ارائهسی • (٤) بوفعل قتلده مسئولیتی اولان مأمورین ملکیه وعسکریه نك شدیداً جزایه چارپدیرلمری •

سفیر « بوندن پشته ، ولایشده اسایشك تأمینی ایچون اجراسی لزم اولان آتیده کی موادك عرضنده مأمور ایدلمشدر :

افعال وحرکاتیله اسکوب قونسولوسی وقعه سنه سبیت ویرن ترك مأمورلرینك کافهسی الك شدتلی جزالرله جزالاتمالیدر • مأموریتدن عزل ایدیلن اسماعیل حقی — که مفتش عمومی حلمی پاشانك تقدیرینه مظهر اولمش ایدی — تکرار مأموریته اعاده ایدلمليدر • ترکلرك مغالطهسی روسیه واوسترپا قونسولوسلرینه شکایت ایتدکلریچون توقیف ایدیلن کویلیلر درحال صالیورلمليدرلر • سلانیك وبرزرین مأمورلرندن سؤ استعمالی تحقق ایدنلرهم مأمورینلریدن درحال عزل ایدلملی وهم جزالاتمالیدرلر • والحاصل « اکن یشایان اهالینك راحتی » قوانینك تمامی « تطبیقی وآسایشك حصولی تأمین ایچون ژاندارمه وپولیس ادارهلرینه بلا افاقهٔ وقت اجنبی ضابطانی تعیین ایدلملیدر •

١٢ اغستوس ده : فوت لامسدورف طرفندن روسیه نك بلغارستاندهکی بوتیقه مأمورینه چکیلن تلغرافك صورتی :

حکومت اعلیه طوره قونسولوس روستفو وسکینك قتلی جزاسز بکیشدیریلمه جکدر •

شمدیدن حال ومواقعك اجابته کوره ترضیه ویرلمسی ایچون تدابیر لازمه اخذ ایتمشدر • قونسولوس شریوناك قاتلی متعاقب آرناوودلر آراسنده موجود اولان فکر عصیانك تسکینی فصل مصراً طلب ایتدیسه شمدیده اهالیٔ خرستیانیه یه قارشی ایدیلن ظلمده مسئول اولان باالجمله مأمورین ملکیه وعسکریه نك شدیداً تأدیب ایدلدیری خصوصنی حکومت عثمانیه دن رسماً طلب ایلمشدر • بونکله برابر روسیه حکومتنك بوشدتلی مداخله سنی « اولکی تبلیغاتنده تعیین ایدیلن پروغرامی اصلا دکشدیرمه مشدر • بلغار حکومتی وماکدونیا قومیته لری بو مداخله یی بر تعدیل مسلك کبی تلقی ایتمليدرلر •

روسیه حکومتی جابندن آلنان بو تدابیر اکر بلغارستانکی فعالیت خائنانه سیله ماکدونیادهٔ آسایشك اعادهسنه واصلاحات موعودهنك اجراسنه مانع اولان حرکات عصیانیه یی تحریك مقصدیله اتخاذ ایدلمش تدابیر تشویقیه صورتنده تلقی ایدرسه غایت محاطانهلی برخطاده بولنمش اولور •

روس قونسولوسلرینك رابورلرندن مستبان اولیورکه اهالیٔ خرستیانیه نك ساکن بشایان قسمی ترکلرك جانیانه وتهاکرانه حرکاتندن زیاده قومیته لرك اعمالندن ضرردیده اولیورلر • بو خصوصات نظردقته آلنمیه بقالنده حصوله کلن اختلالك تسکینی نقطهٔ نظرندن بلغار حکومتنك حرکات عصیانیه یی باصدیرمق ایچون الك مؤثر چارهلره لزوم تسولی ظاهر ایدر •

***

روس قونسولوسی روستفو وسکینك اتلاف اوزرینه مناسبتدن آلدیغمز مکتوبلرك برنده دینیورکه :

قونسولوس کویا تبدیل هوا ایچون بر زمان دن بری مناستر جوارنده بر بلغار قوواخانده اقامت ایدر ، اوزادن وترك دشمنلرینك سرفرازانهٔ ابدی • مأموریته دائما متأثر ده ، بلغار اهالی فسادیه ده صمیمی مناسباتده بولونور واعمال حرکاتیله اوکلره تعلیمات خطیه ولازمه ویردیکنده کیسه ده شبهه یراقایوردی • وقعه کونی یانلنده بولونانلره فسنده دن بریلغار ابدی • شهره اینمك ایچون مناسترك خارجنده بر قره قول جوارلرندن بیرکن بونلجی طرفندن سلاملانمادیغنی کورنجه تهورله آرابه سندن اینر • ایچون بکا سلام دورمادك دیه رك نفره یکی توفك آتار • نفرك « یولنه دوامی و برشکایتی وارسه قومیسرلکه مراجعتی اخطار ایتمسی اوزرینه دها زیاده حدتله رك باستونی وسایت بونکله ده تسکین حدت ایدهمه یجه رووروریی استعماله باشلار • بونلجی بوتهور وتهدیدك قارشیسنده بر ایکی کره باغیروب قونسولوسی سکوته دعوت ایدر • فقط حیاتك تهلکه ده اولدیغنی کورنجه تفنکی یوشالتیر • ایلك آتشده قونسولوسی اولدیره من • غوغا وسلاح پاترد یسی ایشیدوب دیشاری یه جیقان نفرلردن بری بونجیجینك « نه یاپه یم ؟ » طرزنده اولان استفسارینه « وظیفه کی یاپ ، نوبت بکله ین عسکره سلاح چیکملز ، اولدیر » دیر • اونك اوزرینه بونجی بر آتش دها ایدر قونسولوسی اولدیرر •

قونسولوسك سب وشتم اراسنده صرف ایتدیکی : « بر ایکی کونه قدر اوغرایه جقکز حالی کورورسکز ! » سوزلری برادهبین الاهالی بویوك هیجانی موجب اولمشدر • سؤاحوالندن دولایی قونسولوسك اتلافی نه قدر موجب ممنونیت اولدیسه متهم طوتیلان ژاندارمه لرك اعدامی ده اودرجه باعث تأثر اولمشدر •

دیکر برمکتوبده :

اولدیرلن قونسولوس ترك دشمنلرینك آزغینلرندن بری ایدی • عسکر اولدیغی حالده محضاً ورا اهالی خرستیانیه سنی روس الیسهٔ عسکریه سنه آلیشدیرمق ایچون عادی کویلرده بیله روس ضابطی الیسه سیله کزر ، راست کلدیکی کوچك مأمورین عثمانیه یی تحقیر وتکدیردن متلذذ اولوردی هرکس بو آدمك شمار قلفندن وتربیه سزلکندن صوك درجه یه قدر بیزار قالش ایدی • بوکون مناستر ولایتنده بارلایان آتش عصیان هیچ شبهه یوقدرکه بو آدمك أثر تشویق واغاتیدر •

سبب وصورت قتلی :

بکن کون شهرك قرینده برقره قول خانه اوکندن بکرکن قودورمش برکوپك کبی آرابه سندن صچرارتوبت بکله ین حایه استعمال برژاندارمه یه : « ایچون بنی سلاملامازمسك » دیه عادتی وجهله زوالینی اوزرینه صالدیرر • توفك اتمنه باشلار • صوکره ده نوبتجینك اوزرینه اوچ آل رووده ورچکر • اووك نوبتجی سلاحنی استعمال ایله قونسولوسی آلتندن اورر • بوصورتله چوقدن بری مستخی اولدیغی جزاسنی ورر •

احتمالکه بر ایکی ولایتك آلمزدن جیقماسنه سبب اولهجق اولان بو وقعه بویولده جریان ایتمشدر

***

بوکونلرده استانبولدن کلن برمکتوبده شو حوادث ویریلیور :

امین اولك حقیقتدر : عبدالحمید بو برکنده قوم صانجیسندن مضطر بدر ؛ ادارهٔ مخصوصه نك یکی اشترا اولونان وابوریله هرکون بروسه قاپلیجه لرندن صوکتیرتوب آنکله تداوی اولونیور •

رمضانك اون ایکنده عبدالحمیدك وجود خیانت آلودینی طاتیسان (تشویقیه) وابورینك قوماندانی لوا عبدی پاشا ایله قوماندان ثانیسی بهجت پاشانك طرابلس غربه نفیلری فرمان بیورلمشدر •

نشریات جدیده

« وظیفه ومسئولیت » احمد رضا بك

« رهنمای انقلاب » احمد صائب بك

ایکی رساله یوسته اجرتی کوندرلره مجاناً تقدیم اولنور •

« وقعهٔ سلطان عبدالعزیز » محرری احمد صائب بك یوکتاب یوسته اجرتیله برابر ٣ فرانقدر •

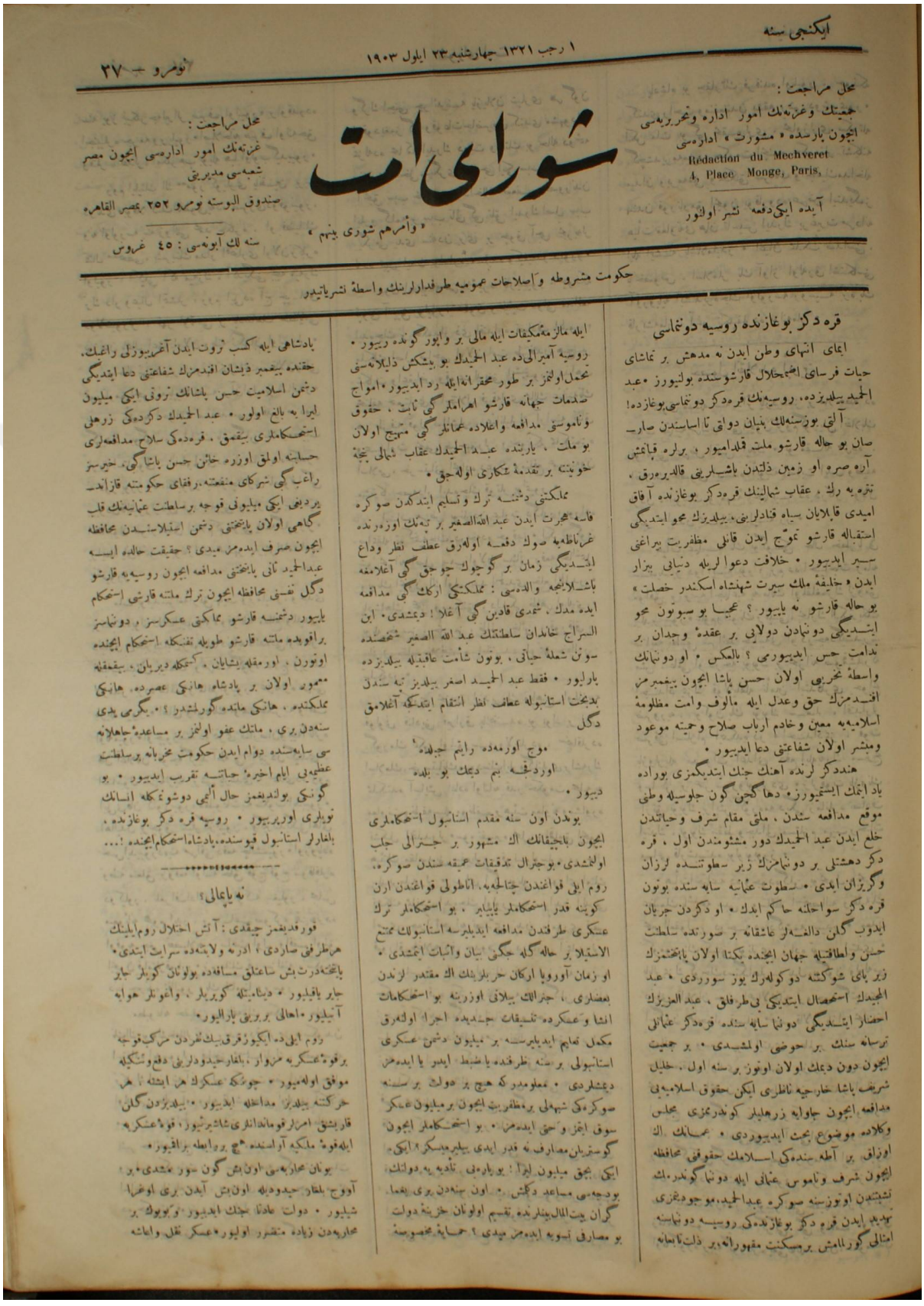
شورای امته آیونه اولمق ، مقاله کوندرمك وسائر بر شی ایچون یازمق ایسته ین ذوات آتیده کی آدرسلردن هانکیسی کندیلرینه دها قولای ایسه اوکا مراجعت ایده بیلیرلر •

پارسده مرکز جمعیت اولان مشورت ادارهسنه
4, Place Monge 4, Paris

مصرده مصر شعبه سی مدیری احمد صائب بك
صندوق البوسته ٢٥٢

مصر ده طبع اولنمشدر

EK-36: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 37.sayı.

ایکنجی سنه

۱ رجب ۱۳۲۱ چهارشنبه ۲۳ ایلول ۱۹۰۳

نومرو ۳۷

محل مراجعت :
جمعیتك وغزته‌نك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
4, Place Monge, Paris.

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزته‌نك امور اداریه‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه لك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

قره دکز بوغازنده روسیه دونمه‌سی

ایمای انهای وطن ایدن نه مدهش بر تماشای حیات فرسای اضمحلال قارشوسنده بولنیورز . عبد الحمید بیلدیزده ، روسیه‌نك قره دکز دونمه‌سی بوغازده ! آلتی بوز سنه‌لك بنیان دواتی تاسیسندن صاره صان بو حاله قارشو ملت قلدامیور ، برلره قپاتمش آره صیره او زمین ذلتدن باشلرینی قالدیره‌رق ، نتره به رك ، عقاب شمالینك قره دکز بوغازنده آفاق امیدی قابلایان سیاه قنادلرینی بیلدیزك محو ایتدیکی استقباله قارشو تموج ایدن قانلی مظفریت بیراغنی سیر ایدیبور . خلافت دعوا لریله دنیایی بزار ایدن « خلیفهٔ ملك سیرت شهنشاه اسکندر خصلت » بو حاله قارشو نه یاپیور ؟ عجبا بو سبوتون محو ایتدیکی دونمادن دولایی بر عقدهٔ وجدان بر ندامت حس ایدیبورمی ؟ بالعکس . او دونمانك واسطهٔ تخریبی اولان حسن پاشا ایچون پیغمبرمز افندمزك حق وعدل ایله مألوف وامت مظلومهٔ اسلامیه‌یه معین وخادم ارباب صلاح وحمیته موعود ومبشر اولان شفاعتی دعا ایدیبور .

هندکر لرنده آهنك جنك ایتدیکمزی بوراده یاد ایتمك ایستمیورز . دها گچن گون جلوسیله وطنی موقع مدافعه سندن ، ملتی مقام شرف وحیاتدن خلع ایدن عبد الحمیدك دور مشئومندن اول ، قره دکز دهشتلی بر دونمامزك زیر سطوتنده لرزان وگریزان ایدی . سطوت عثمانیه سایه سنده بوتون قره دکز سواحلنه حاکم ایدك . او دکردن جریان ایدوب گلن دالغه‌لر عاشقانه بر صورتده سلطنت حسن واطاعتیله جهان ایچنده یکتا اولان پادشاهمزك زیر پای شوکتنه دوکولمك یوز سوردی . عبد الحمیدك استحصال ایتدیکی بی‌طرفلق ، عبد العزیزك احضار ایتدیکی دونما سایه سنده قره دکز عثمانی ترسانه سنك بر حوضی اولمشدی . بر جمعیت ایچون دون دیمك اولان اوتوز بر سنه اول . خلیل شریف پاشا خارجیه ناظری ایکن حقوق اسلامیه‌یی مدافعه ایچون جلوایه زرهلیلر کوندرمکی مجلس وکلاده موضوع بحث ایدیبوردی . عمالك اك اوزاق بر آطه سنده‌کی اسلامك حقوقی محافظه ایچون شرف وناموس عثمانی ایله دونما گوندرمك تشبثندن اوتوز سنه سوکره عبد الحمید موجود دیگزی بولدیغ ایچون قره دکز بوغازنده‌کی روسیه دونماسنه امثالی گورلمامش برمسکنت مقهورانه‌یه ذلت نامانه ایله مالزمه‌کیفات ایله مالی بر واپور گونده ریبور . روسیه آمیرالی‌ده عبد الحمیدك یو بیشکش ذلیلانه‌سنی تحمل اولنمز بر طور محقرانه‌ایله رد ایدیبور . امواج صدمات جهانه قارشو اهراملر گی ثابت ، حقوق وناموسنی مدافعه واغلاده عمالتلر گی متهیج اولان بو ملت ، یارینده عبد الحمیدك عقاب شمالی پنجهٔ خونینه بر تقدمهٔ شکاری اولهجق .

مملکتی دشمنه ترك وتسلیم ایتدکدن صوکره فاسه هجرت ایدن عبد الله الصغیر بر تمك اوزه‌رنده غرناطه‌یه صوك دفعه اولهرق عطف نظر وداع ایتدیکی زمان بر گوجوك چوجق گی آغلامقه باشلایجه والده‌سی : مملکتکی ارکك گی مدافعه ایده مدك ، شمدی قادین گی آغلا ! دیمشدی . ابن السراج خاندان سلطنتك عبد الله الصغیر شخصنده سون شمعهٔ حیاتی ، یونون شامت عاقبتله بیلدیزده یاریور . فقط عبد الحمید اصغر بیلدیز ته سندن بدبخت استانبوله عطف نظر انتقام ایتدکجه آغلامق دگل

موج اورمه‌ده رایتم جبلده
اوزدیغمه بنم دیمك یو بلده

دیبور .

یوندن اون سنه مقدم استانبول احکاملری ایچون باجیقلنك اك مشهور بر جنرالی جلب اولنمشدی . بوجنرال تدقیقات عمیقه سندن صوکره روم ایلی فواغندن چتالجه‌یه قاطولی فواغندن ارن کوینه قدر استحکاملر یاپیلیور . بو استحکاملر ترك عسکری طرفندن مدافعه ایدیلرسه استانبولك ممتنع الاستیلا بر حاله گله جگنی بیان واثبات ایتمشدی . او زمان آوروپا ارکان حربلرینك اك مقتدر ارکندن بعضلری ، جنرالك بیلائی اوزرینه بو استحکامات انشا وعسکرده تشیقات جدیده اجرا اولهرق مکمل تعلیم ایدیلرسه بر میلیون دشمن عسکری استانبولی بر سنه ظرفنده یاسخط ایدیر یا ایده‌مز دیمشلردی . معلومدرکه هیچ بر دولت بر سنه صوکره‌کی شهملی برمظفریت ایچون بر میلیون عسکر سوق ایتمز و حتی ایده‌مز . بو استحکامل ایچون گوستریلن مصارف نه قدر ایدی بیلیرمیسکز ؟ ایکی ایکی بچق میلیون لیرا ! یارهبلی تادیه یه دولتك بودجه‌سی مساعد دگلش . اون سنه‌دن بری یغما گران بیت المال پنلرنده تقسیم اولونان خزینهٔ دولت بو مصارف نسویه ایده‌مز میدی ؟ حمایهٔ مخصوصهٔ پادشاهی ایله کسب ثروت ایدن آغریبوزلی راغبك حقنده پیغمبر ذیشان افندمزك شفاعتی دعا ایتدیکی دشمن اسلامیت حسن پاشانك ثروتی ایکی میلیون لیرا یه بالغ اولور . عبد الحمیدك دکردمکی زرهلی استحکاملری بیقمق . قره دمکی سلاح مدافعه‌لری حسابنه اولمق اوزره خائن حسن پاشا گی خیرسز راغب گی شرکای منفعته‌رفقای حکومته قازاندیرديکی ایکی میلیونی قوجه بر سلطنت عثمانیه‌نك قلب گاهی اولان پایتختی دشمن استیلاسندن محافظه ایچون صرف ایده‌مز میدی ؟ حقیقت حالده ایسه عبد الحمید ثانی پایتختی مدافعه ایچون روسیه‌یه قارشو دگل نفسی محافظه ایچون ترك ملته قارشی استحکام یاپیور دشمنسه قارشو مماکتی عسکرسز ، دونمامز براقویده ملته قارشو طوپله تفنکله استحکام ایچنده اوتورن ، اورمقله پشایان ، کچکله دیریان ، یقمقله معمور اولان بر پادشاه هانکی عصرده ، هانکی مملکتده ، هانکی ملتده گورلمشدر ؟ . بگرمی یدی سنه‌دن بری ، ملتك عفو اولنمز بر مساعدهٔ جاهلانه‌سی سایه‌سنده دوام ایدن حکومت مخربانه پر سلطنت عظیمه‌نی ایام اخیره حیاتنه تقریب ایدیبور . بو گونکی بولدیغمز حال آلمی دوشونمکله انسانك تویلری اوریریور . روسیه قره دکز بوغازنده ، یابانلرلر استانبول قپوسنده ، پادشاه استحکام ایچنده ! ...

نه یاپمالی ؟

فوردیغمز چیقدی : آتش اختلال روم ایلینك هر طرفی صاردی ، ادرنه ولایتنده سرایت ایتدی . پایتخته درت بش ساعتلق مسافه‌ده بولونان کوپرلر چابر چابر یاقیلیور . دینامیتله کوپرلر ، واغونلر هوایه آتیلیور . اهالی بر برینی پارالیور .

روم ایلی ده ایکیوزفرق بیك نفردن مرکب قوجه بر قوهٔ عسکریه مزوار ، یابانرجیدوداغی دفع وتسکیله موفق اولهمیور . چونکه عسکرك هر ایشته ، هر حرکتنه یلدیز مداخله ایدیبور . یلدیزدن گلن قاریشق امرلر قوماندانلری شاشیرتیور ، قوهٔ عسکریه ایله قوهٔ ملکیه آراسنده هیچ بر رابطه برافیور .

یونان محاربه‌سی اون بش گون صورمشدی . بر آووچ بلغار حیدودیله اون بش آیدن بری اوغرا شیلیور . دولت عادتا جنك ایدیبور . کویوك بر محاربه‌دن زیاده متضرر اولیور . عسکر نقل وایاشه

EK-37: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 38.sayı.

ایکنجی سنه

۱۵ رجب ۱۳۲۱ صالی ٦ تشرین اول ۱۹۰۳

نومرو — ۳۸

محل مراجعت :
جمعیتك وغزتهنك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
4, Place Monge, Paris,

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزتهنك امور اداره‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه لك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

محاربه اوله جقمی ؟

روم ایلی قارشقلغی گچن آی ایچنده پك زیاده کسب وخامت ایتمشدی . دولت عثمانیه ایله بلغار حکومتی آراسنده محاربه آچیلمه سنه‌جوق برشی قالمامشدی . بزی بویله گوچلك احتلالارله ضعیفلاتهرق ، خفیف آتشلر اوستنده یافه رق محو ایتمك روسیه نك مسلکنه دها موافق گلدیگندن ایشی محاربه‌یه قدر واردیرمق ایستمدی .

بونکله برابر ، بلغار حکومتی محاربه ایتمك مجوریتدن هنوز قورتلمدی . حدود عثمانیه بی بغتهً گچه بیلمك ایچون وسیله‌لر آرایور . فرصتلر قوللانور ، محاربه‌نی کندینه عادتا بر بلای ضروری ، بر چارهٔ سلامت گبی گورپور . چونکه بلغارستانك حالی بوگون پك فنادر . روم ایلی ولایتلریله اولان مناسبات تجاریه‌سی بسبتون منقطع اولدی . ایکی بیلدنبری دوام ایدن احتلالار یوزندن اهالی هرطرفده پك فقیر دوشدی . واردانك قسم اعظمی تجهیزات عسکریه یه ، احتلال قومیته لرینه صرف ایدلدیگندن حکومت فوق العاده بر ضرورت ایچنده‌در ، اهالی‌یه وباخصوص مهاجرینه معاونت ایده میور ، بومضایقهٔ مالیه یه بر چاره بوله میور ، آنیسی دوشونلمه‌یرك طوتشدیرلمش اولان آتش احتلالك داخل مملکته سرایت ایتمه سندن قورقیور ، رطاقم آج وحریص جاه وتاراج اولان سرسریلری اوکه‌سوره‌رك هرچه باد آباد میدان حربه آتیلمق مجوریتنده بولنیور .

فی الحقیقه محاربه دن گله جك ضرر بوقیشی محاربه‌سز گچیرمکدن کی تهلکه‌یه نسبتله پك خفیفدر . محاربه‌ده غالب گلمك احتمالی‌ده واردر . صربلیلری ، قره طاغلیلری قاندیرمق ایچون ایدیلن تشبثات فسادیه‌نمره‌دار اولورده محاربه یه برقاچ قولدن باشلارسه غلبه احتمالی دها زیاده کسب قوت ایدر .

بو اتفاقه میدان ویرمیه رك سرعتلی وشدتلی برحرکت عسکریه ایله بلغارستانه حدیدی بیلدیرمك بزه البته خیر ایدر . بوگون أتیقیا آرفه سنده اوچیوز بیك عسکر بوادیرمه نك وطنه تفدآ ، بدناً بر محاربه دن زیاده زیانی اولیور . بونکله برابر ، بز محاربه طرفداری دگلز . چونکه محاربه وفوعنده روسیه‌دن بلغارستانه بر چوق گوکلی ضابطلر گله جکی وگاندریله جکی گی هنوز منازع فیه اولان بعض مسائل سیاسیه‌یی صورت قطعیه‌ده حل ایتمك امیدیله فرصتدن استفاده ایدرك صربك ، قره طاغك وبلکه یونانك بیله میدان جنك وجداله آتیله‌جغی ، خرستیان آرناؤدلرك ده محتاریت فکریله رفع لواء عصیان ایتمه‌لری محتملدر . سرایك قوماندایه قاریشه‌رق اردولریمزی هزیمتدن هزیمته اوغرامه‌جغی گون گبی آشکاردر . بو مغلوبیتدن صکره بزم آرتق روم ایلی ده اوطوره میه جغمز وآناطولی‌ده بیله ارمنیلره بعض امتیازلر ورمك مجوریتنده بولنه جغمز شبهه سزدر .

ایشته بو گبی دها بر چوق تهلکه‌لری نظر مطالعه‌یه آلدیغمز ایچون محاربه‌نك علیهنده بولنیورز . ومسائل حاضره‌ی محاربه سز حل ایده بیلمك ایچون اولاً : بلغار حکومتنه محاربه فرصتی ویرمه‌مك ، ثانیاً : احتلالجیلرك غایت شدتلی فقط مشروع ومعقول بر صورتده کوکلرینی کاملاً قورونمق ، ثالثاً : اصلاحات موعوده‌یی حرفیاً اجرا ایتمکدن بشقه چاره کوره میورز .

بوگون روم ایلی‌نی وحقوق مستقلهٔ دولتی محافظه ایده بیلمك ایچون اصول اداره حکومتی دگشدیرمك قطعیاً لازمدر . احتلالجیلرك یوزده بلکه طقسانی حریت وعدالت طلب ایتمك یتیله قیام ایلیور . آنجق اهالی هر طرفده ظلمدن بیزار اولدیغندن دشمن زمینی احتلاله مساعد بولیور . اصلاحات اجرا ایدیله جك اولورسه احتلال فرقه‌لری هیچ برطرفده دیکیش طوتدیره مازلر ، وآوروپا معطوعاتنك بویله علناً حمایه سنه نائل اوله مازلر .

اصلاحات اجرا ایتمه‌مك برفنالغی‌دها اولیورکه : ادارهٔ اموری ترکلك آلدن آلمق ، خرستیان والیلر ، اجنبی مفتشلر تعیین ایتدیرمك ایسته‌ین دشمنلرمز بو فرصتدن استفاده ایدیورلر ، قصوری ترکلرك وعلی‌العموم مسلمانلرك جهلنه ، اقتدار سزلغنه عطفله تفوق واعتبار سیاسیمزی قیرمغه چالشیورلر .

عبد الحمیدك عناد وسیئاتی یوزندن امنك باشنه گلن بلالر پك چوقدر ، لکن معناً ایدیلن ضرر دوچار اولدیغمز فلاکتلرك هپسندن زیاده‌در . بویله اغورسز وخائن بر آدمك تحت اداره سنده بولنان حکومتدن اصلاحات بکلمك ، بر اثر خیر اومق خطادر . پادشاه اصلاحات اجراسنی دگل ، بلکه اصلاحاتی تأخیره بر بهانه یولق ایچون احتلالك دوامنی آرزو ایدیور ، یگرمی یدی بیلدنبری هپ بویله یلاندن وعدلرله عثمانیلری ، آوروپاحکومتلرینی آلداتیور .

ترکلر بو حاله بلکه بر زمان دها تحمل ایدرلر ، لکن آوروپاده بزدن آرتق ایستیه‌ن فرقه‌لری حمایه ایدنلر گیندکجه چوغالیور . بونلر حکومتلرینی مداخله یه مجبور ایده جکلر ، واداره ملکه‌نك ألیزدن جیقمه‌سنه سبب اوله‌جقلر . بز اگر دولتك حقوق استقلالنی محافظه املنده ایسه‌ك دول معظمه‌نك مداخله‌سنی دعوت ایده جك افعالدن صاقنملی یز . وعبدالحمیدی برآن اول تختدن ایندیرمگی کندیمزه وظیفه بیلملی یز .

گریدك یونانستانه التحاق

دول اربعه‌نك گرید قومسری پرنس ژورژ ، یوسنه دخی ، آوروپا سیاحت معتاده سنه جیقدی . پرنسك بو دفعه‌کی سیاحتی ، ابتدا آتنه‌یه واورادن ، بیوك پدری دانیارقه قرالی ایله گورشمك ایچون قوپنهاغه وبعده ، برادری پرنس آندره آتنك ولیعهده حاضر بولنمق اوزره ، لوندره‌یه گیتمکه مختصر قاله‌جق ایمش . دیمك ، دفعات سائره‌ده اولدیغی گبی تحتهٔ التحاق ایچون ، دول أربعهٔ حامیه پادشاهلرینی زیارت ایتمیه‌جك ایمش .

پروغرامك شو وجهله محدودیتی ویرده گریدن جیقمالی ایی گونلر گچمش اولدیغی حالده ، جزیره‌نك یونانستانه التحاقه دائر خبرلر ، بندلر یازمامقده‌کی یونان جریده لرینك ، خلاف معتاد وانتظار ، سکوتی ، گچن سنه بویله بر سیاحت نتیجه سنده آوروپا دولتلری طرفندن وبرلین نصیحتکارانه وسرد — ذاتاً بویله اولدیغی جهتله تمامیله میدانه جیقلمسی تجویز ایدلمه‌مش اولان — عادتا عتاب آمیز جوابك وایدیلن توصیه‌نك تأثیری اولدیغی حکمنی هرکسه ویردیریور ایدی .

فقط ، یونان غزته‌لرینك ، نصلریتی ضبط ایتمك ایچون ، وارقوتلریتی صرف ایده‌رك ، آغنلرینه طاقدقلری شو سکوت طیفاجی ، شیشهٔ ضمیرلرنده مترا کم‌بدبول خیال غازی تصفیه‌یه ، بودفعه اسگیلردن

دهاغریب، دها گوزلج برصورتده باطلایوب، آجیلدی، گویا، امر واقع اولان وآرتق دولتلرجه قبول وتصدیق، یه دول مشار الیهمجه شیدیدن متحصل ائتلاف اوزرینه، روسیه جارینك قریباً وقوعبوله جق تکلیفته منحصر بولنان، گرید التحاقدن صوکره پرنس زورز – طیبی گریدده ایشی قالیه جقدن – قبریس قومیسرلگنه تعیین ایدیلدیجك ایشتی: ... «قد زاده فی الطنبور نغمهً اخری» ...

واقعا شو خیال، شو تصور، شو آرزو فنا دگلدر، حیت ملیه، غیرت وطنپرورانه اعتباریله بیوکدر، شایان تقدیردر، باخصوص شو حینه، شو غیرته خیالپروریٔ یونانی بولشدیقدن، بویله گوزلج ژاژ خایلر اصلا چوق گورلمه ملیدر.

بز، فکر سیاسیدن بی نصیب اولان شو یاوه چانی بی چوق گورمرك موآخذه ایدهجك دگلز، بالکز بو مناسبت اوزرینه التحاق حقنده بعض مطالعاتمزی مختصراً سویلمك ایستهرز. یوقه بز قبریس آطه سنك انگلتره دولتلك آله گچمسی بر تعهد عظیم ایچون معاهدهٔ خصوصیه ایله واداره سی بالآخره یونانلی پرنسه حواله اولنان گرید جزیره سی اشغال مشترکنده کی ائتلاف دول بیوك بر اختلاف وتضاد منافعدن طولایی تعهدات مشترکهٔ متقابله ایله اولدیغی وشو معاهدهٔ خصوصیه ایله تعهدات مشترکه خطوط التصاقیه سنك اوجلری «شرق مسئله سی»، «بحر سفید حاکمیتی» دنیان مدهش «بیلر»، «موصول وملتصق بولندیغی بیلیورز. فقط آرزو ایدیبور ایدك، کیونان خاندان قرالیسی، یونانیلر وکیونان غیرتجیلری، بزله برابر بورا لرینی بیلسونلر وکشوبیلردن حاصل اولان جریانلر تقدیر تهلکه لی اولوب، اویله هر ایستینك هر ایستدیکی وهر ایستدیکی وقتده قاریشماسنه مساعد بازیچهٔ، اطفال اولدقلرینی آکلاسونلر. نابهنگام لافلر، مطالعهسز تشبثلر اکثریا ندامتی منتج اولورلر.

بز شو قبریس خیال واسعی، شو بیوك رؤیا وخرافهٔ معنا ایچون «خیردر انشا الله» دیه جك قدرسیله کندیزی یورمیزاندگورمرك. وقاریده دیدیکمز کبی، بالکز گرید حقنده سوزیزی بورو تیورز:

فکر مزجه، هیچ بر حقوقه، هیچ بر حقوق دوله مستند اولمیه رق، فصل ایسه بر سهو سیاسی نتیجه سنده، هی مأمولك، هی امیدك خارجنده، بك خارجنده گریدك اغراغ اولدیغی شیدیکی حال ایچون، دول معظمه نك لطف وتوجه جوانمردانه سنه، خاندان قرالی داخل اولدیغی حالده یتون یونانیلر وگرید رومللری «بك برکت ویرسون!» دیه لی وشو استقلالیت اداره ده تفیض وتعالی بی آرامالیدرلر.

گرید جزیره سی وضعیت جغرافیه، لطافت اقلیمیه، برکت زراعیه، نقطهٔ تجاریه اعتباریله هر درلو تفیضات ومظهریانه مستعددر. فقط آسایش داخلیه یه، سکونت ذهنیه وفکریه یه، همت خیر خواهانه وترقیپرورانه یه محتاجدر. یونانستانله التحاق – اشاغیده بر نبزه بحث ایدیلهجك اسبابدن طولایی – بو احتیاجی هیچ بر حال وکارده تأمین ایتز. ایده من «ایده مدیگندن غیری»، کلیاً موجب پریشانیسی اولهجقدر. اهالیسنك ذهنی، فکریی آره لقده بر عین «یالن» ایله تغلیط واشغال ایتمه ملی، زراعی زراعتله، تجاری تجارتله تشجیع ایدهرك راحتده راقالی، یولیقه کشمکشدن فارغ ایتمه لی؛ عین زمانده علم ومعارفك توسیعنه چالیشمالی، حرف وصنایع محلیه وجوده گتیرمگه باقمالیدر. کیسهٔ سماحتارینك آغزینی بوله آچان زوار اجنبیه ایچون، «زوییتر» لك مسقط رأسی اولان «ایدا» جبل مشهوری گرید اوزرنده «ریگی» طاغی وَ «لفقا اوری» سلسله سی عین معناده اولان اسوجره نك «مون بلان» ی حکمنه اقراغ ایدیله ایدر، گریدك لاقلری (گوللری) یوق ایسه ده آنی احاطه ایدن بحر سفید حوض لطیفی بو جهتی تلافی ایتدکدنبشقه دکریله همرنك اولان او برّاق سمای کبود فامی شو إطافت اوستنه لطافت قاتیور.

گریدك، نه دن یته عین مالداران اجنبیه یه او نمیز برّاق وسکونتلی آق دکزده، او اقلیم معتدلده مثلا «نیس»، «اوستاند» وسائره یه ادعای رجحان واولویت ایدهجك درجه یه گتیرلمسنه باقلسون؟ هجرت قسریه ایله گوندن گونه آزالمقده بولنان وآزالدقلرندن طولایی – مجرد اسلام اولدقلرندن – نظر تمتوینله گورلمکده اولان سکنه نك، ایادیٔ فعالانه نك آزالمسنه دگل، بر قائدها چوغالماسنه نه دن اهمیت ویرلمسونده معموریت وآبادانیٔ انحطاط طنه سد چکلمسون وَ، نفاست وبرکت محصولات جهتیله دنیی، گرید جزیره سی بر ایکنجی «سجیلیا» اولمسون؟

نه دن تجارتك، تجارت بحریه سنك جانلاندیرلمسنه، بحریهٔ تجاریه سنك احیاسنه محتاج اولان وسائط وسائله توسل اولنمسونده گرید آوروپا، آسیا، آفریقا امتعه وموارداتیچون، یته آوروپا، آسیا وآفریقا ایچون مهم بر آنبار، بر مقسم، سوده کورفزی امین بر مرکز اولمه صالح ایدلمسون؟

استقلالیته قریب ممتاز اداره سنی آغیر گورهرك، ادعای حریتله، دائما مساعده کارانه وتسامحانه طاورانان دولت عثمانیه نك فداکار آلتدن چیقمق ایچون اولادینسك یوغه قالدری دوکیان دونکی گریدك، شیدیکی حال استقلالی اکتساب ایتدکدن صوکره، اداره سی، اضباطی، برباد، استقبالی مخاطره لی، مالیه سی خراب اندر خراب اولان، یونانستان کبی کوچوك، ضعیف هر طرفی خسته بر حکومتله، التحاقی ایستمك، گوز گوره، انتحاریی تمنی دیمك دگلمیدر؟ عادتا هردرلو انبساط وتکملات عضویه یه، تفیضات مستقبله یه مستعد بر صیٔ قوی البنیه یی، گوناگون عال واسقاملهٔ تنفسخ اولهرق، هوای محیطی بیله آلوده امراض ایدن خسته لکلی دایه نك آغوش ارضاع وتربیه سنه ویروب، تکمیلی، انبساط عضویسنی آرامقله مساوی دگلمیدر؟

بز، دول اربعه نك ضمان وحمایتی تحتنده بولنان گریدك، آنجق اداره، مستقلهٔ حاضره سنك حسن استعمالیله سعادت حالیه ومستقبله سنی تأمین ایده بیلدیگی فکرنده وَ بزمله برابر هر بر عقل سالم شو حکمه مزده هم رأی اولدیغی امنیه سنده بولیورز.

جزیره نك، کندیلرینك منافعنه، سعادت حقیقیه سنه تعمیق فکر ونظر ایدن دور اندیش وعاقبت بین گرید رومللرینك بیله، اعماق قلبیه وَ وجدانیه لری تحسس ایدیلهجك اولورسه – گاه وبیگاه ابرازدن خالی قالمدقلری گوریلن غیرت یونانیه نمایشلریله برابر – التحاقدن تولد ایدهجك خرابی واضمحلالدن، خرابی واضمحلال محققدن، بحق، بغایت منده شن اولدقلری گورپلور. وحتی یك چوغی، یونانستانله حاصل اولان شیدیکی قریبتدن رونما اولمغه باشلایان سفالت، بحران مالی، معاملات عمومیه ده طورغونلق، تدنیٔ قیمت املاك وسائره دولت عثمانیه نك آیاغی چکلدکدن صوکره، نحوستك، برکتسزلکك آیاق باصدیغنی، آغزدن قولاغه، سویلدکاری ایشیدیلور. فقط کندیلرینه خیانت ملیه نهمتی اسناد ایدلمك قورقوسندن، حتی جان، حیات هولندن شو طوغری کشفیاتی، شو وجدانی حسیات کال اهمیتله کتم واخفا ایلدکلری گوریلور.

اداره، مستقلهٔ حاضره لریله یونانستانه التحاقلری خصوصی قیاس ایدیلهجك اولورسه، گریدلیلر، کندی باشلرنده فاعل مختار احرار ایکن اسیر، حاکم ایکن محکوم، هم گوچوك، ضعیف، اداره سی فقر آلود بر حکومت تحتنده محکوم، چهره نمای ابتسام اولدیغی گوریلن سعادات وتفیضات مستقبله یرینه فقر وضرورته گرفتار اولهجق، کندیمیلرینك صاحبی ایکن آغیر ویرگولر، نحملفرسا تکلیفلرله بل قالدیره میه جق وآلتنك ترینه بشقه سنی تشریك ایده جکلردر.

یاشو تقدیر ده مرخص عالینك موقعی زده قالور؟ مشار الیه بو مرخصیته، بو مختاریت واستقلالیت اداره ایله، جنت اسابر برده، اساطین اربعهٔ حامیه یه منکی بر خدیو بالانشین، عادتا بر حکمدار بر «مینوس» ایکن عکس حالنده اسکیسی گبی بالکز یونان خاندان قرالیسنه منسوب بر پرنس اولمقدنبشقه برشی قالیه جقدر.

الحاصل، التحاقله گریدك عمران وسعادتی، اهالینك تفیضات مادیه ومعنویه سی، پرنسك خدیویتی، حاکمیتی، اهمیت سیاسیه سی سونمه جك یته جك.

اشبو نقاطی پیش نظره الوب، عالم سیاستده آرتق

یك طوز سز ، طاتسز قاچان شو صیقی فیق التحاق ایجون تمنیلره ، تمایشلره امر واقع اشاعاتله بدل برنس، اهالی وغزته‌لر طرفندن یوقاریده‌دنیلدیکی اوزره — جزیره‌نك معارفه ، صناعته ، زراعته ، تجارته ، نافعه سنه ، معموریته خلاصه سعادت حال واستقبالنه صرف همت ایدلسه گریدك درد اصلیسنه علاج ترتیب ایدلمش اولور ، بندمزی اشبو نقاطی پیش نظره آلوب، عالم سیاسیاتده آرتق حاکیتی ، اهمیت سیاسیه‌سی سونه‌جك ، بیته‌جکدر ، شوراده ختامه ایردیردیکمزده ، تریسته‌ده چیقان « نه آیه‌ره‌را » غزته سنك متوفی سر محرری وزیرانده‌یوسك اواخر انفاس حیاتیه‌سنه تصادف ایدن برنس ژورژك گریده تعیینی اوزرینه مشار الیهه خطاباً مذکور غزته به درج ایلدیکی آجیق مکتوب ، او وصیتنامهٔ سیاسی خاطرمزه گلدی ، بتکرار مطالعه‌سنی ، برنسه ، گریدلیره یونان غزته‌جیلرینه — حتی بعض نقطه‌لردن طولایی — دولتمزك رجال سیاسیه‌سنه توصیه ایتمکدن کندیمزی آلهه‌مدق .

نشانجیلق

گچن یونان محاربه سنده بولنمش ضابطاندن بر قاچیله گورشدك ، بونلرزه عسکریمزك شجاعتنی ، قناعتنی حکایه ایتدکلری صره ده تعلیم وانتظامجه اولان قصوریتی ده آکلاتدیلر ، واك زیاده نشانجیلقده‌کی عجیلیکندن شکایت ایلدیلر .

مانن غزته‌سی طرفندن روم ایلی ولایتنده‌کی قاریشقلغی تجسسه گوندریلن مخبر احوال محلیه‌یه دائر والیلرك رأیلریق غزته سنه نقل ایتدیکی گبی بلغار اختلال قومیته سی رؤساسندن میر آلای یانقوفك مطالعاتی ده یازمشدی .

میر آلای یانقوف دولت عثمانیه ایله بلغارامارتی آراسنده بر محاربه آچیلاجق اولورسه غالبیتك بلغار طرفنده قاله جغنی ظن ایدرك دیبورکه : « ترك عسکریله بزم اختلال فرقه لری دفعاتله چاربشدیلر ، بوگوچك محاربه لرده بلغارلرك الك زیاده نظر دقتی جلب ایدن وجسارتی آرتدیران شی ترك عسکرینك عادتاً قارانلغه قورشون صیقار درجه ده هیچ نشان آلیه‌رق وهدفه اوندە بر قورشون اصابت ایتدیره میه‌رك جبخانه یی بوش یره یاقوب هبا ایتمسی اولمشدی ، عسکر سلاح آتمسنی بیلمیوردی ، لکن جسور ایدی ، حال بوکه ضابطاندە او مزیت ده یوقدی ، چوغی طابورك آرقه سنه گیزلنیور ، قورقوسندن میدانه چیقه میوردی . »

میر آلای یا نقوفك یوسوزلری ، بالخصوص نشانجیلغه عائد مطالعاتی بزم ضابطلرك شکایاتنی تصدیق ایدییور ، خفیه لکی ، دقائق سایه سنده ایلرولمش بر ضابطدن میدان محاربه ده مردلك بکلنمه یه جکی طبیعیدر ، بز شمدیلك ضابطانك احوالنی بر طرفه براقه رق بورادە یالکز نشانجیلق ماده سنی تدقیق ایتمك ایستر ز .

خنکار قورقیور ، عسکره فشنك ویردیرمیور ، انداخت تعلیمیی ایتدیرمیور ، عسکر سلاح استعمالنی اوگرنه مدیگندن محاربه اوفق بر حیدوده‌جه‌سی بزم بر طابورمزی دوت سیلکر گبی یره سریبور ، پادشاهك وهم وجنتی بیکارجه مسلمانك بیهوده یره ویرمله سنه یوصورتله ده سبب اولیور .

هرکس بیلیرکه عسکرلك بوگون یالکز جسارتدن عبارت دگلدر ، تعلیم ومعارف ایله اکتساب ایدیلر غایت زور بر صنعت اولمشدر ، بزده عسکر لکك بوقدر مشکل اولمدیغی زمانلر بیله تعلیمه وسلاح قوللانمغه فوق العاده اعتنا ایدیلردی ، علاءالدین پاشانك ، سلطان سلیمانك وضع ایتمش اولدقلری تعلیملر سلطان سلیم ثالث دورینه قدر مرعی الاجرا ایدی ، بایر اقدار مصطفی پاشانك یکیچریلری قالدیرمق ایچون گوسترديگی سببلردن بری ده یکیچریلرك تعلیمدن استنکاف ایتمه لری ایدی .

انداخت تعلیمنك عسکرلك نقطهٔ نظرندن اهمیتی پك بویوکدر ، فرانسه ده هر نفر بر سنه طرفنده اوچیوز فشنك یاقیور ، آلمانده کی فشنگك منزلی اوگرنیور ، عمرنده ماوزر تفنگی دگل کتابه فشنگی باطلا تمامش بر نفرحسابی گوچ یکی اوصولده مکرر آتشی بر تفنگله ایکی یك آدیمده بریمورطه قدر آنجق گورینن دشمنی نصل تپسه لیه بیلیر ؟ آلمانده کی سلاحه — کندیسنه آغیر بروك اولمقدن بشقه بر ایشه یارامایان اوصوڤق دمیر پارچه‌سنه — گوونمه ین بر عسکر دشمنك اوزرینه رامنیت تا ماله البت هجوم ایده من ، سلاحه گوونمه مك بالطبع جسارتی قیرار ، تکمیل اردونك یوزلرسنه سبب اولور .

بزده ردیفلر ، مستحفظلر هپ مارتینی تفنگی سوه‌رلر ، اونکله محاربه ایتمك ایستر لر ، چونکه سلطان عزیز زمانده اونفنگله تعلیم ایتمش ، نشان آتمی اوگرنمشلر ، شمدی ماوزر تفنگی آلدیرینه آنجق محاربه یه گیدر کن آلیورلر ، وایلك آنی دشمدن قارشوسنده تجربه ایدییورلر ، حال بوکه دوبده صندقلر ایچنده فشنگلر چوریور ، هرسنه یوزده اوتوزچوروك فشنك هبا اولوب گیدییور .

پادشاهك — بر وهم وعناد نتیجه‌سی اولەرق — انداخت تعلیمنه مساعده ایتمه مسی بزده‌ برچوق ضرر وزیانی موجب اولدقدن بشقه عسکر لکك دەاساسنی محو ایدییور ، عسکر مزی بویوك دولتلرك دگل ، فورشون آتمقده کی مهارتلریله بزه تفوق ایدن بلغارلرك ، قره طاغلیلرك بیله هجوملرینه مقاومت ایده مه‌جك بر حال تدنی ده بولندیریور .

هنوز دیواره رسملری بیله گورلمه ین زرهلی گمیلر ، وضع وتعبیه اولنمق اوزره سیارش ایدیلن سریع آنشلی طوپلره دور بینلی نشانگاهلر قونه جغنی غزته لرده‌ارقودق ، بزبوطوپلری حین حاجتده قوللانمق ایچون نمی ، یوقسه دشمنه ترك ایتمك ایچون نمی آلیورز ؟ قوللانمق ایچون ایسه عادی برطوپی دها آتشله مه مش جاهل برطوپجی نظری قروب فابریقه سنك صوك اختراعی اولان برطوپی محاربه‌ده بردن بره نصل قوللانه بیلیر ؟

امت هم جاشدن اولیور هم پاره سندن ، طوپ تفنك آله جق ، زرهلی گمی یاپدیریله جق دیسه بیت المال صویبلیور ، حال بوکه آلمان اسلحه مجمعی نفرات آلنده بر صویا قدر ده ایش گوره‌میور ، وطنی مدافعه یه یارامایان بوتفکلردن یرینك قوندا غنی یگرمی یدی سنه دن بری سبب فلاکتمز اولان خائنك باشنده پارالایه رق تامنی مانه شکر ومحمدتله تجیسل ایتدیره جك بر مرد بودورده عجبا یتشمیه جکمی ؟

شوندن بوندن

یارس مطبوعاتی آوسترپا غزته‌لرندن نقلاً ویانه سفارت سابه سنده وقوعه کلن شایان تأسف حادثه یی شوصورتده یازیلدیریور :

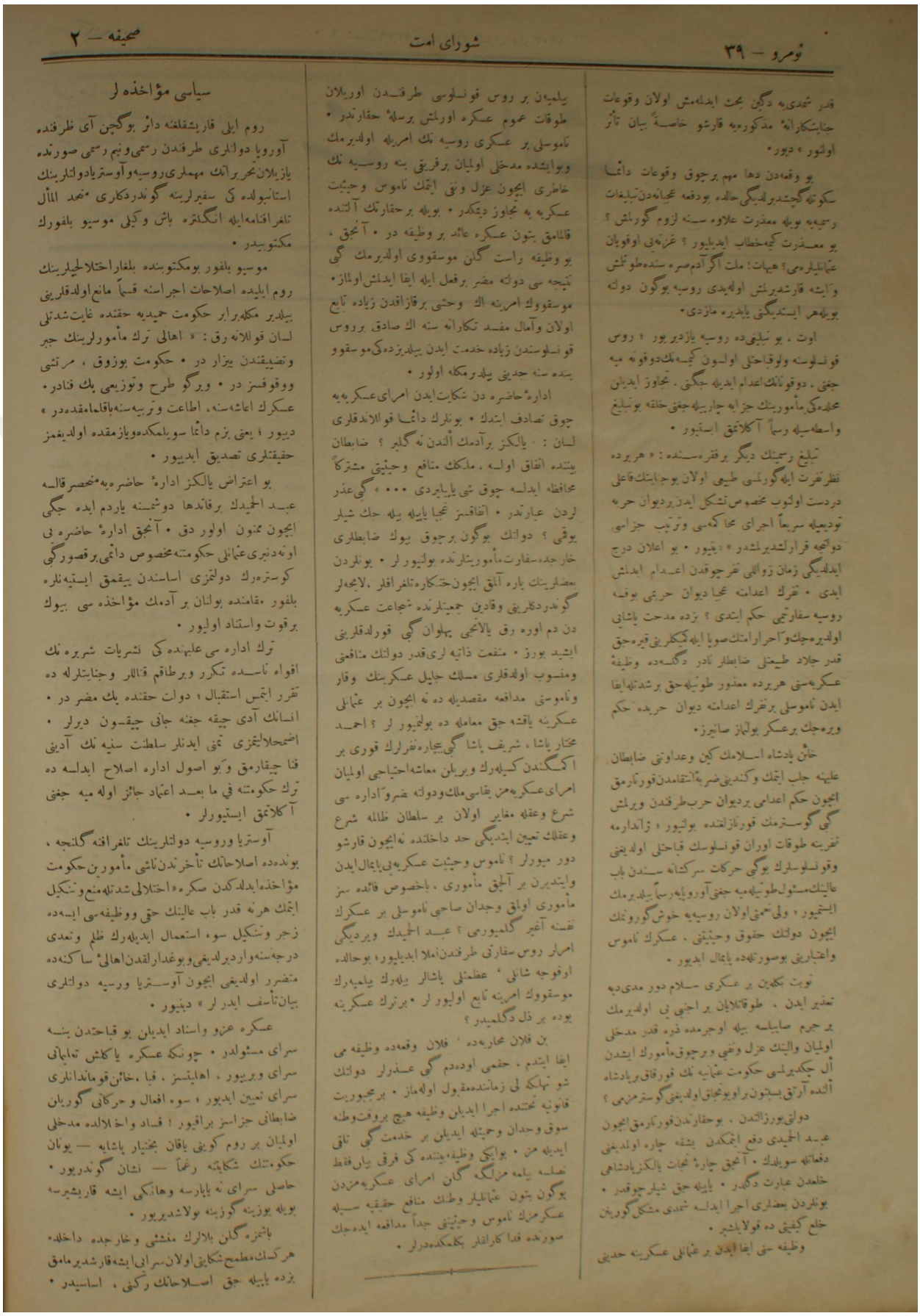
« سفارت عثمانیه دوقتوری عبدالله مودت بك سفارتخانه‌ده واپکی کاتب اکسنده سفیر محمود ندیم بکی دوکشدیر ، سفیرك آوسترپا خارجیه ناظرته مراجعتی اوزرینه جودت بك حضوردن دیشاری چیقارلمشدر ، سبب مازعه شودور : جلوس مراسمی یونان کونی سفارتخانه‌ده متکمل ومطنطن برضیافت ویرلدیکنه دائر صباح غزته سنه برنسه یازلمش ، جودت بك اوکونی سفارتخانه‌ده ضیافت ویرلدیکی واونسدك محضا ضیافت مصارفی نامیله برباد قوبارمق ایچون محمود ندیم بك طرفندن مخصوصاً یازدیرلمش اولدیغی وبانه غزته‌لردن برینه خبرویرر ، سفیر یونی دوبچه دوقتوری چاغیرر تکذیر ایدر ، دوقتور مقابله ده بولنور ، سفیرك اوزرینه آتیلیر ، قولافی چکر ، یوزینه درت طوقات اورير ، همان تلفراف‌خانه‌یه غزته‌له ذات شاهانه‌یه کیفی یلدیرر ، عرض عبدیت ایدر ، وبانه‌دن طرد ایدلدیکی ایچون سفیردن تضمینات نقدیه دعوا ایتمك مقصدیله نودرمیه کیدر . »

بو وقعه‌یی شورای امتده ج اچدن مقصد من نه عبدالله جودت افندی‌یی آوسترپادن قوندیریلی ایچون وندە محمود ندیم بکی پیچکی دایاقدن طولایی تنزیه ایلمکدر ، بزم بو حادثه‌ده کال تأسفله کوردیکمزشی بو غوغانك وبانه گی فائده ، ادب ومراسمه فوق تماده رعایت ایدیلن یرده وقوعه گلمیدر .

ادب ، عفت ترکك الك بیوك فضیلتیدر ، بزده فاتاً اجنبیلره کوسترمه‌جك یوندن بشقه برمزیت قالمدی ، حالبوکه برچوق محلده سفارت خلق فضائل ملیه یی اعلا دگل بالعکس پایمال ایدیور ، سفارتخانه عیاشلر ، قمار بازلر ، خوارده‌لر پناهی اولیور ، فیل پاشازاده‌ها یکلرده وبانه سفارتی ارباب ناموس وحیثیت نظرنده لکه‌دار ایلمشدی ، وطنرك حیات وممات دیمك اولان روم ایلی مسئله‌سنك حادثه الك زیاده علاقه‌دار بولنان بر حکومت نزدنده‌کی سفیرمزك ضربهٔ لطفره اوغرامسی وبانه غزته‌لرینه مسخره اولمسی اعتبارسیاسیمزه بیوك خیصه‌در ، عفتا نیلیله برابر وجهه تعلق ایدن وضروری دوشوندیکمز معینه‌مکدن دایانق التظام آلان مأموری استخدام ایدن حکمدارله غیرت اتخاذمك انسانك آلندن گلیور .

اصدقای جنکان آراسنده وبانه طوقات محق اولدیغمز ایکی طرفده عطیه‌لر ، رتبه‌لر ورمك ، مأموریق دائماً برلرینه

EK-38: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 39.sayı.

قدر شمدیه دگین بحث ایدلهمش اولان وقوعات جنایتکارانهٔ مذکوره یه قارشو خاصةً بیان تأثر اولنور » دیور •

بو وقعه دن دها مهم برحوق وقوعات دائما سکوته گچشدیر لدیگی حالده بو دفعه نجیانه دن تبلیغات رسمیه یه بویله معذرت علاوه سنه لزوم گورلمش ؟ بو معذرت کیمه خطاب ایدیلیور ؟ غرنه نی اوقویان عثمانیلرمی ؟ هیهات : ملت اگر آدم صره سنده طوتلمش وآیشه قارشدیرلمش اولهیدی روسیه بوگون دولته بویله هر ایستدیگی یاپدیره مازدی •

اوت ، بو تبلیغی ده روسیه یازدیریور ؛ روس قونسلوسنه ولوقاحتلی اولسون گیه نك دوقوزنه میه جغنی ، دوقوزنك اعدام ایدیلمه جگنی ، تجاوز ایدیان محلده کی مأمورینك جزایه چارپیلمه جغنی خلقه بو تبلیغ واسطه سیله رسماً آکلاتمق ایستیور •

تبلیغ رسمینك دیگر برفقره سنده : « هرپرده نظرتفرت ایله گورلمسی طبیعی اولان بوحرکتك فاعلی دردست اولتوب مخصوص تشکل ایدن بردیوان حربه تودیعیله سریعاً اجرای محاکمه سی وترتیب جزاسی دولتجه قرارلشدیرلمشدر » دینیور • بو اعلان درج ایدلدیگی زمان زوالی تفرجوقدن اعدام ایدلمش ایدی • تفرك اعدامنه محیا دیوان حربنی بوقسه روسیه سفارتیمی حکم ایتدی ؟ بزده مدحت پاشایی اولدیره جك وآحرارامتك صوبا ایله گیکلرینی قیره جق قدر جلاد طبیعتلی ضابطلر نادر دگلسه ده وظیفهٔ عسکریه سنی هرپرده معذور طوتیله حق برشدتله ایفا ایدن ناموسلی برتفرك اعدامنه دیوان حربده حکم ویره جك برعسکر بولنماز صانیرز •

خائن پادشاه اسلامك کین وعداوتی ضابطان علیهنه جلب ایتمك وکندینی ضربهٔ انتقامدن قورتارمق ایچون حکم اعدامی بردیوان حرب طرفندن ویرلمش گی گوسترمك قورتارلمقده بولنیور ؛ زائدارمه تفرینه طوقات اوران قونسلوسك قباحتلی اولدیغی وقونسلوسك بوگی حرکات سرکشانه سندن باب عالینك مسئول طوتیله میه جغنی آوروپایه رسماً بیلدیرمك ایستیور ؛ ولی تعمق اولان روسیه یه خوش گورونمك ایچون دولتك حقوق وحیثیتی ، عسکرك ناموس واعتباریني بوصورتله ده پایمال ایدیور •

نوبت بکلهین بر عسکری سلام دور مدی دیه تعذیر ایدن ، طوقاتلایان بر اجنبی نی اولدیرمك بر جرم صایلیسه بیله اوجرمده ذره قدر مدخلی اولیان والینك عزل ونفی وبرحوق مأمورك ایشدن آل چکدیرلمسی حکومت عثمانیه نك قورقاق پادشاه آلتده آرتق بستون راو بونجاق اولدیغنی گوسترمزمی ؟

دولتی بورزالتدن ، بوحقارتدن قورتارمق ایچون عبد الحمیدی دفع ایتمکدن بشقه چاره اولدیغنی دفعاتله سویلدك • آنجق چارهٔ نجات یالکز پادشاهی خلعدن عبارت دگلدر • یاپیله حق شیلر چوقدر • بونلردن بعضلرینی اجرا ایدلسه شمدی مشکل گورینن خلع کیفیتی ده قولایلشیر •

وظیفه سنی ایفا ایدن بر عثمانلی عسکرینه حدیثی بیلمیه ن بر روس قونسلوسی طرفندن اوریلان طوقات عموم عسکره اورلمش برسلهٔ حقارتدر • ناموسلی بر عسکری روسیه نك امریله اولدیرمك وبوایشده مدخلی اولیان برفریق یینه روسیه نك خاطری ایچون عزل ونفی ایتمك ناموس وحیثیت عسکریه یه تجاوز دیمکدر • بویله برحقارتك آلتنده قالمامق بتون عسکره عائد بر وظیفه در • آنجق ، بو وظیفه راست گلن موسقووی اولدیرمك گی نتیجه سی دولته مضر برفعل ایله ایفا ایدلمش اولماز • موسقووك امرینه الك وحشی برقازاقدن زیاده تابع اولان وآمال مفسد نکارانه سنه الك صادق برروس قونسلوسندن زیاده خدمت ایدن بیلدیرزده کی موسقووینده سنه جدیني بیلدیرمکله اولور •

ادارهٔ حاضره دن شکایت ایدن امرای عسکریه یه چوق تصادف ایتدك • بونلرك دائما قولاندقلری لسان : « یالکز برآدمك آلتدن نه گلیر ؟ ضابطان بیتده اتفاق اولسه ، ملکك منافع وحیثیتی مشترکاً محافظه ایدلسه چوق شی یاپیاردی ... » گی عذر لردن عبارتدر • اتفاقسز نجیا یاپیله یه جك شیلر یوقمی ؟ دولتك بوگون برحوق بیوك ضابطلری خارجده سفارت مأمورینلرنده بولنیور لر • بونلردن بعضلرینك باره آلمق ایچون ختکاره تلغرافلر ، لایحه لر گوندردکلرینی وقادین جمعیتلرنده شجاعت عسکریه دن دم اوره رق یالانجی پهلوان گی قورلدقلرینی ایشید یورز • منفعت ذاتیه لری قدر دولتك منافعنی ومنسوب اولدقلری مسلك جلیل عسکرینك وقار وناموسنی مدافعه مقصدیله ده نه ایچون بر عثمانلی عسکریه یاقشه جق معامله ده بولنیور لر ؟ احمد مختار پاشا ، شریف پاشا گی بچاره تفرلرك قوری بر آکسگندن کیه رك ویرلین معاشه احتیاجی اولمیان امرای عسکریه من یقاسی ملك ودولته ضرر آداره سی شرع وعقله مغایر اولان بر سلطان ظالمه شرع وعقلك تعیین ایتدیگی حد داخلنده نه ایچون قارشو دور میورلر ؟ ناموس وحیثیت عسکریه ی پایمال ایدن وایتدیرن بر آلچق مأموری ، بالخصوص فائده سز مأموری اولمق وجدان صاحبی ناموسلی بر عسکرك نفسنه آغیر گلمیورمی ؟ عبد الحمیدك ویردیگی امرلر روس سفارتی طرفندن املا ایدیلیور ، بوحالده اوقوجه شانلی ، عظمتلی پاشالر یاپه رك یاپمیه رك موسقووك امرینه تابع اولیور لر • برترك عسکرینه یوده بر ذل دگلمیدر ؟

بن فلان محاربه ده ، فلان وقعه ده وظیفه می ایفا ایتدم ، حقمی اوده دم گی عذرلر دولتك شو تهلکه لی زمانده مقبول اولهماز • برمجبوریت قانونیه تحتنده اجرا ایدیلن وظیفه هیچ بروقت وطنه سوق وجدان وحیثیله ایدیلن بر خدمت گی تلقی ایدیله من • بوایکی وظیفه یینده کی فرقی بیان فقط نصلسه یاپمه مزلگه گان امرای عسکریه مزدن بوگون بتون عثمانیلر وطنك منافع حقیقیه سیله عسکرمزك ناموس وحیثیتی جداً مدافعه ایده جك صورنده فدا کارلقلر بکلمکده درلر •

سیاسی مؤاخذه لر

روم ایلی قاریشقلغنه دائر بوگچن آی ظرفنده آوروپا دوائرلری طرفندن رسمی ونیم رسمی صورتده یازیلان تحریراتك مهملری روسیه وآوستریا دولتلرینك استانبولده کی سفیرلرینه گوندردکاری متحد المآل تلغرافنامه ایله انگلتره باش وکیلی موسیو بلفورك مکتوبیدر •

موسیو بلفور بومکتوبنده بلغاراختلالجیلرینك روم ایلیده اصلاحات اجراسنه قسماً مانع اولدقلرینی بیلدیر مکله برابر حکومت حمیدیه حقنده غایت شدتلی لسان قوللانه رق : « اهالی ترك مأمورلرینك جبر وتضییقندن بیزار در • حکومت بوزوق ، مرتشی ووقوفسز در • ورگو طرح وتوزیعی بك فنادر • عسکرك اعاشه سنه ، اطاعت وتربیه سنه باقلمامقده در » دیور ؛ یعنی بزم دائما سویلمکده ویازمقده اولدیغمز حقیقتلری تصدیق ایدییور •

بو اعتراض یالکز ادارهٔ حاضره یه مخصر قالسه عبد الحمیدك برقاندها دوشمسنه یاردم ایده جکی ایچون ممنون اولور دق • آنجق ادارهٔ حاضره نی اونه دنبری عثمانلی حکومتنه مخصوص دائمی برقصور گی کوسترمك دولتمزی اساسندن بیقمق ایستیه نلره بلفور مقامنده بولنان بر آدمك مؤاخذه سی بیوك برقوت واستناد اولیور •

ترك اداره سی علیهنده کی نشریات شریره نك افواه ناسده تکرر وبرطاقم قالار وجنابتلرله ده تقرر ایتمس استقبال ؛ دولت حقنده بك مضر در • انسانك آدی چیقه جغنه جانی چیقسون دیرلر • اضمحلالیتمزی تمنی ایدنلر سلطنت سنیه نك آدینی فنا چیقارمق وکبو اصول اداره اصلاح ایدلسه ده ترك حکومتنه في ما بعد اعتماد جائز اولهمیه جغنی آکلاتمق ایستیورلر •

آوستریا وروسیه دولتلرینك تلغرافنه گلنجه ، بوندهده اصلاحاتك تأخرندن ناشی مأمورین حکومت مؤاخذه ایدلدکدن صکره « اختلالی شدتله منع وتنکیل ایتمك هرنه قدر باب عالینك حق ووظیفه سی ایسه ده زجر وتنکیل سوء استعمال ایدیلهرك ظلم وتعدی درجه سنه واردیرلدیغی وبوغدارلقدن اهالیٔ ساکنه ده متضرر اولدیغی ایچون آوستریا ورسیه دولتلری بیان تأسف ایدرلر » دینیور •

عسکره عزو واسناد ایدیلن بو قباحتدن بنسه سرای مسئولدر • چونکه عسکره یاکلش تعلیماتی سرای ویریور ، اهالیتمز ، قبا ، خائن قوماندانلری سرای تعیین ایدیور ، سوء افعال وحرکاتی گوریلن ضابطانی جزاسز براقیور ! فساد واخلاله مدخلی اولیان بر روم گورینی یاقان بختیار پاشایه — یونان حکومتمك شکایتنه رغماً — نشان گوندریور • حاصلی سرای نه یاپارسه وهانکی ایشه قاریشیرسه بویله یوزینه گوزینه بولاشدیریور •

باشمزه گلن بلالرك منشئی وخارجده داخلده هرکسك مطمح شکایتی اولان سرایی ایشه قارشدیرمامق بزده یاپیله حق اصلاحاتك رکنی ، اساسیدر •

ظلم وجوره سرایك سبب اولدیغی هرکس قبول وتصدیق ایدیور • اسبابی بو درجه عیان ومحقق اولان برمرضك علاجی بولمق زور دگلدر • بزبونك ایچون الك مؤثر واك آز مضر بر دوا اولق اوزره قانون اساسینك اجرای احکامیله اعیان ومبعوثان مجلسلرینك اجتماعنی گوستریورز • دها ایسنی بولان وارسه وطنك خیر وسلامتی نامنه بیلدیر سین •

مجلس مشورت

اصلاحاتك تعیین وتطبیقنه معاونت ایتمك اوزره روم ایلی مفتشی حلمی پاشانك ریاستی تحتنده اسلام وخرستیان پش اعضادن مرکب مختلط برقومیسیون تشکل ایده جگنی غزته لرده اوقودق •

هر ولایتده یهودی ، خرستیان ومسلمان اهالینك ایلروگلنلرندن برهیئت معاونه تشکیلی لزومنی ایکی آی اول بورایه یازمشدق • حکومتك بوایشه اوك آیاق اولمسی آرزوایتدیگمز بولده معاونته سکته وبره جکدر ، بونکله برابر بنه موجب ممنونیتدر • اهالی بردرجه یه قدر نظر اهمیته آلنمش ، ایشه قارشدیرلمش اولیور • آتی ولایته هرجماعتدن ایکی اعضا آلنه رق برهیئت قورولسه ، اشراف ومعتبران مملکتدن یتمش ایکی گشینك معاونتی بقامز اسبابنی تهیئه ده دولته نه بیوك برقوت اولور •

مجلس وکلامایینده طوپلاندیغی زمان مذاکراتك نتیجه سی بر طرفده مشاورین شهریاری اولان دالقاووقلره ، دیگر طرفده سفرای اجنبیه ترجمانلرینه تبلیغ اولنیور • شاید بو اوچ طاقم آراسنده اختلاف ظهور ایدرسه عبدالحمیدك روسیه دن بشقه استناد گاهی اولمدیغندن ألی آیاغی تتره مگه باشلایور • وهیئت وکلا ایسه بر ایش گورمه دن داغیلیور •

پادشاه بو وهمدن فورتیاسه ، بوعناده ، معاداته نهایت ویرسه ، بر آزده تبعه نك یاردیمنه ، قوتنه وخارجه قارشو منافعنی مدافعه ده طبیعی اولان مقاومته گوونسه اسلامه‌یك بیوك برحقارت ودولت حقنده بادیٔ ضعف وخجالت اولان بو اجنبی مداخله لرینك اوکی آلنیردی • نه فائده‌که سرایده معیت شاهانه ده روسیه سفارتنه منسوب آدملرواردر • بونلر روسیه دن خفیاً آلدقلری تعلیمات موجبنجه عبدالحمیدی دائما شاشیرتمق ، قورقوتمق ومملکتنه نافع اجرااتدن آلیقویمق وظیفه سیله موظفدرلر • واقعاپادشاه‌ده بونلری دیکلمگه استعدادوروسیه یه آیریجه برمیل واعتماد اولمه‌ایکیوز بیلدنبری وطن مقدسی پارچه پارچه یاوریار مقده اولان بردشمنك مقاصد ملعونانه‌سنی ترویج ایده‌جك بولده سوزسویلمگه کیمسه‌نك لسانی وارمازدی •

شرق خرستیانلرینك حامیسی صفتی وبهانه سیله ایشه‌یزه مداخله ایتمکده اولان روسیه حکومتی کندی ایشلریتی کندی آرالرنده رؤیت وتسویه ایتمك اوزره اسلامدن وخرستیاندن مرکب بر مجلس عمومینك اجتماعنه البته ممنون اولمازدق • والدن گلدیگی قدرمانع اولق ایستر • موسقوو دولتی کندی منفعتی یزمضرر مزده آرادیغی ایچون بزجه موجب نفع وترقی اولدیغی مسیقانی منعه چالشیرسه وظیفه‌سنی یاپمش اولور •

لکن بوملتك نان ونعمتیله پرورده اولان پرپادشاهه منفعت زائیه‌سنی تبعه‌سنك ، دولتنك ضرر نده آرامق ووطنی تهلکه‌دن قورتاره حق وسائطی استعمال ایتممك جنابت صایلیر •

قوصوه ده ، سلانیکده طوپلانه حق هیأت عثمانیه دن عبدالحمیده نه فنالق گله بیله جگنی دوشونیورز • بیچاره اسلامك مسقوو فساددن ومأمورینك سؤ افعالندن قورتیله رق بر آز نفس الدیغی گورمك عذابندن بشقه برشی بوله میورز •

قسم ادبی

لسان

شبهه یوقدرکه شعرك وطنی سهادر • سهای لاتناهینك ایسه حدودی ، ملیتی یوقدر • بزم استدیگمز اوسهای صفای لاتناهی به ترك دیلیله ، ترك قادیله امکان اعتلای تجربه ایتمك ، آکلامقدر • یزه بونی آکلاتمه حق مکالمه لر ، مباحثه لر ، مکابره لر دگل ترکجه ادبی مقاله ، ترکجه شعر لردر •

مقاله لرمك برنده دیمشدم که « سوزك ترکاره ، عرب ولاتین ملتلری قدر تأثیری اولمامسی بلکه کندی دیلارینی سویله مدیگمز دندر • » یوسوز ، دوشونن ذهنلر ایچون لاشی عد اولنه‌مز ظن ایده رم • مشهور اولان مؤلفلر مز اثرلرینك هیچ اولمزسه یگرمی اوتوز دفعه طبع اولنمامسندن شکایتده حقلری واردر • فقط سویلدیگمز یو فوق العاده گوزل ، یوپر آهنك معرفت لسان نه لسانیدر ؟ او تصویر ایدیلن عالی ، رقیق حسیات کیمك حسیاتیدر ؟ اعتراف ایدیلیر که یولسان وحسیات قانون تکمله تابع بریبوك تعالی وترقیدر • فقط بو ترقی وتعالی طبیعتمزدن ، اصلمزدن دگل غریدن • تقلیدك ، باقیلدك ، تایلدك او احتشام کلامی ، او دیدهٔ شعری اصل ونسلمزك طبیعتندن نشأت ایتمدیگی صناعیدر • پایه در • اسکی شاعرلرمزك همازهیسی « ده‌قادان » اولدقلری جهتله آهنك اسلوبلری • فوق العاده لگیله برابر قلبه دوقونمز ، برشیٔ سویله مز • دیوانلری بوگون استانبولدن زیاده شیرازده تأثیر حاصل ایده بیلیر • شمدی سویلدیگمز یازدیغمز بوگوزل لسانی بلکه طرابلس شام قسطمونیدن زیاده آکلار • بوحال ، بوگونکی لسان ادبی گوچك دوشورمز ، فقط تأثیر سز براقیر • بر لسانك منبعی بولملی ، جریان طبیعی سنه اعتنا ایتملی در که منصی قابلر اولسون • ترکجه عسکر لسانیدر • چونکه اونی سویلین ملتك گچیر دیگی ادوار علم واشعاردن زیاده دور اسنیلا در • شدائد حسیاتی تصویرده ، اوامر مدهشه نی اعطاده بك چوق لسانه تفوق ایدر • ترکجه یرگله آناطولیده یوطاغ ، بر جمله برکوی در • برترکك چوچقلغنده ، گنجلگنده برابر یشادیغی ، بوطاغه دگن باشندن گچمش حکایه لرینی ، افسانه لرینی ایشتدیگی اوطاغك معنای بلند وخفیسنی ، بالکز کندیسنك دگل اجدادینك یادحزن حیاتلری ، عصرلردنبری گلیه لرنده ، سوقاقلرنده ، مشهود سماسنده ، افقلرنده مرئی اولان کوینك قلبه نسبت خفیهٔ روحیه سنی دنیانك بوتون السنهٔ کاملی برآرایه گلسه ، ترکه ، ترکجه یرگله ، ترکجه بر جمله قدر افهام والهام ایده مز • تأثیر ائتلافی « عادت طبیعت ثانیه در » قولی تمامیله تبیین وتعیین ایدر • هرملتك قواعد لسانیه وادبیه سی اصل ونسلندن ، یوردندن ، یشایشندن ، ذوق وطبیعتدن تحصل ایتدیگی ولسانه باخصوص ادبیاتجان ویرن اوآهنك عمومیده ساری وجاری اولان روح قومیت اولدیغی حالده بزماورامه لنهرلیلر ذوقزله ، طبیعتمزله تمامیله آبری غیری اولان قواعد سامیه واوزان ایرانیه یی اوقدر یمسه مشترکه بوگون کندی دیلیمز ، کندی وزنمزیزه قبول اولنمز صورتده یباغچی گلیور • بز بونکله‌ده قناعت ایتمدکده استفان مالرمه ، فرانسزجه‌ده‌طبیعت لسانه مغایر حرکت ایدن وبوسبیله مسلك ادبیاری برقاچ « ادبی » بیراخانه لری تهییج ایتدکدن صوکره بوگون محو آبادنسیانه گیرن شاعرلره تقایده قالقیشه‌رق لسان وحسمزی اغلاقلره ، تعقیدلره دوشوردك •

قواعد سامیه اربابی دنیانك بیوك مدنیتلرندن برینه مالك ایدیلر • اوزان ایرانیه اصحابی فردوسیلر ، سعدیلر ، حافظلرله دنیایه عالی فکر لر ، عالی شعرلر کتوردیلر • بوگون بزم الموزه قلان بو فکر ومعنا عائلته ، بومدنیت ومعرفت ادوانه مفتونیتمزی بیان ایتمکله برابر بزم وزنمزك دها طبیعی اولدیغی سویلمکله کندیمزه بر حصهٔ مفخرت آیره بیلیور • ترکجه شعرلره گلنجه ، بوطبیعی شعرلرده ، بوحسابده بارماقلر ترك روح وقلبنك ابواب خزائنی حسنی آچمغه چالیشیور • موفقیت حصولیولورسه علم افکاره قارشو ترکلگك موجودیت معنویه سی اثبات ایدلش اولور •

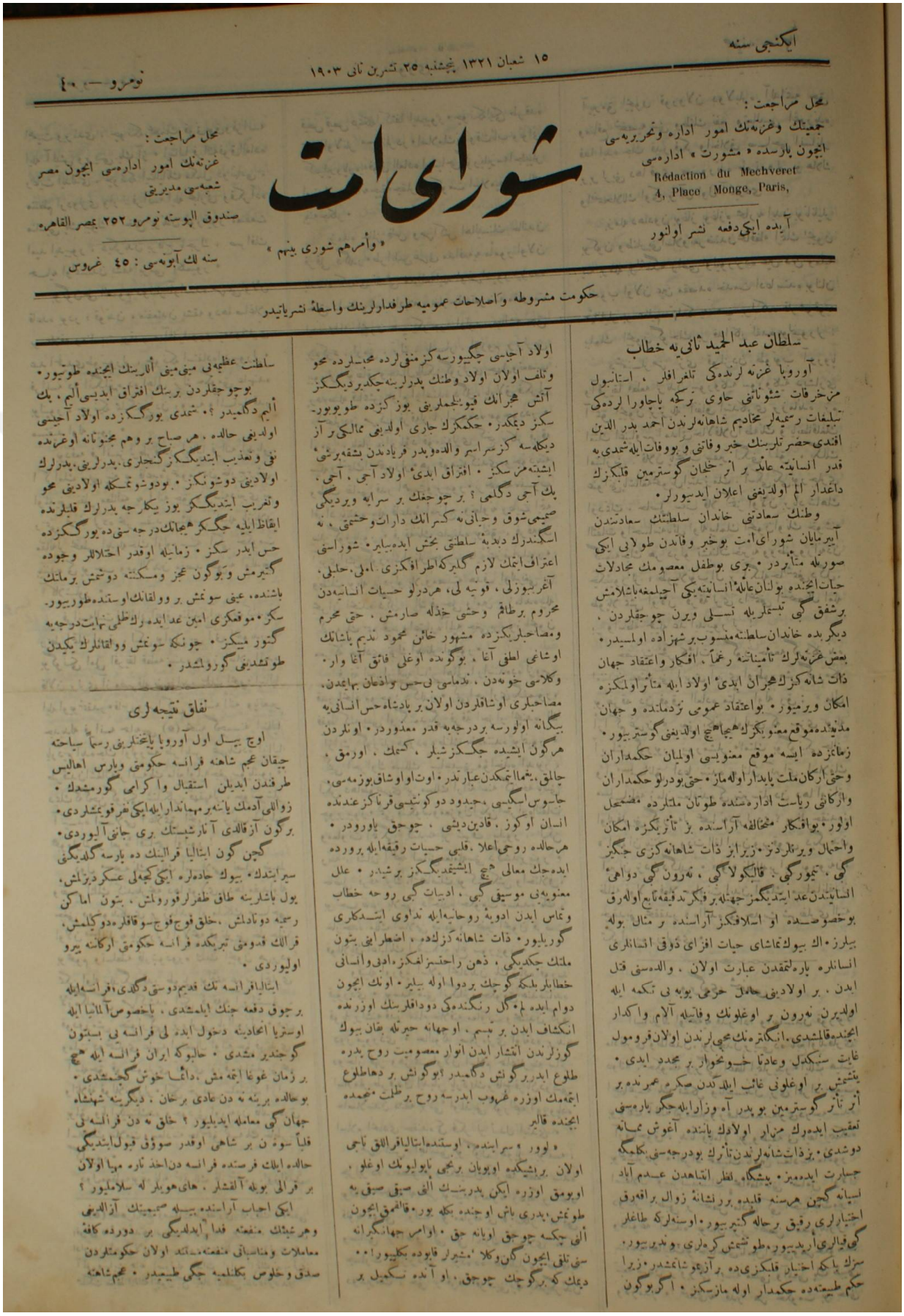
شورای امت

اهمیت مخصوصه سی جهتله بو بحثه دائر له‌ـ وعلیهنده گله‌جك مقالاتی کمال ممنونیتله درج ایده‌رز •

گرید مهاجرینی

فغان یأس وکدورتله زار وگریزنده
نظیر روضهٔ جنت عظیم بر بلده
الیم سینه‌سی خون سیله مالا مال
نهفته قطرهٔ اشکنده آه یأس وملال
بتون طروق وبیوت وترق آثاری
مدار زینت صحرا لطیف انهاری
هجوم آتش دهیای اختلالاتله
تعاقب ایلیان انواع اغتشاشاتله
سرایا طعمهٔ نیران بی امان اولدی
سیه بلوطلی ، فیلجملی بردومان اولدی
قویان بوحشتر هیجان رستخیز آسا
حزین مقابر خونینین الطش پیدا
یاتار اوحجره‌لر آلتنده : بی گناه ، مظلوم ،

EK-39: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 40.sayı.

ایکنجی سنه

۱۵ شعبان ۱۳۲۱ پنجشنبه ۲۵ تشرین ثانی ۱۹۰۳

نومرو — ۴۰

محل مراجعت :
جمعیتك وغزتهنك امور اداره وتحریریه‌سی
ایجون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
4, Place Monge, Paris,

آیده ایکی دفعه نشر اولنور

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزتهنك امور اداره‌سی ایجون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق الپوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه لك آبونه‌سی : ۴۵ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

سلطان عبد الحمید ثانی یه خطاب

آوروپا غزته لرنده‌کی تلغرافلر ، استانبول مزخرفات شئوناتی حاوی ترکچه یاپاجاورا لرده‌کی تبلیغات رسمیه‌لر مخادیم شاهانه‌لرندن احمد بدر الدین افندی حضرتلرینك خبر وفاتنی و بووفات ایله شمدی یه قدر انسانیته عائد بر اثر خلجان گوسترمین قلبکزك داغدار الم اولدیغنی اعلان ایدیورلر .

وطنك سعادتنی خاندان سلطنتك سعادتندن آیرمایان شورای امت بوخبر وفاتدن طولانی ایکی صورله متأثردر . بری بوطفل معصومك مجادلات حیات ایچنده بولنان عائلهٔ انسانیته بکی آچیلمغه باشلامش برشفق گی تبسملریله نسلی ویرن چوجقلردن ، دیگر بده خاندان سلطنته منسوب برشهزاده اولمسیدر . بعض غزته لرك تأمیناتنه رغماً ، افکار واعتقاد جهان ذات شاهانه کزك هجران ابدی‌لرینه اولاد ایله متأثر اولمکزه امکان ویرمیور ، بواعتقاد عمومی نزدمانده و جهان مدنیتده موقع معنویکزك هیچ اولدیغنی گوستریور . زمانمزده ایسه موقع معنویسی اولمیان حکمداران وحتی ارکان ملت پایدار اوله مازسکز . حتی بودرلو حکمداران وارکانی ریاست اداره سنده طوتان ملتلرده مضمحل اولور . بوافکار مخالفه آراسنده بز تأثر بکزه امکان واحتمال ویرمازدنز . زیرا بز ذات شاهانه کزی جنگیز گی ، تیمور گی ، قالیگولا گی ، نه رون گی دواهی انسانیتدن عد ایتدیگمز جهتله برفکر تدقیقه تابع اوله رق بوخصوصده او اسلافکز آراسنده بر مثال بوله بیلرز . اك بیوك شاهای حیات افزای ذوق انسانلری انسانلره پاره تقدن عبارت اولان ، والده‌سنی قتل ایدن ، بر اولادینی حامل حزنی بویه بی تکمه ایله اولدیرن نه رون بر اوغلونك وفاتیله آلام واکدار اولمیه‌جقالمشدی . انگلترهنك محبی لرندن اولان قرومول غایت سیکدل وعادتا خوشحوار بر مجدد ایدی . یتشمش بر اوغلونی غائب ایلدکدن صکره عمر نده بر اثر تأثر گوستره‌مین بو پدر آه وزاریله جگر پاره‌سنی تعقیب ایده‌رك منار اولادك یاشنده آغوش سمانه دوشدی . بزذات شاهانه‌لرندن تأثرك بودرجه‌سنی بکلمگه جسارت ایده‌میز . پیشگاه لطف اتباعدن عدم آباد لسیانه گچن هرسنه قلبده برزشانه زوال برافه‌رق اختیارلری رقیق برحاله گتیریور . اوسنه‌لرکه طاغلر گی قیالری آریدیوروه طوتمش کره‌لری ویدیریور . سزك یاکه اختیار فلکزی ده برآزچوشامشدر . زیرا حکم طبیعته‌ده حکمدار اوله مازسکز . اگر بوگون اولاد آجیسی چگیورسه کز منفی لرده محبسلرده محو وتلف اولان اولاد وطنك پدرلرینه جکدیردیگکز آتش هجرانك قیونجلرینی یوز کزده طویوبور . سکز دیمکدر . حکمکزك جاری اولدیغی ممالکی رآز دیکله‌سه کز سراسر والده وپدر فریادندن بشقه برشئ ایشیتمه‌مز سکز . افتراق ابدی اولاد آجی ، آجی . پك آجی دگلمی ؟ بر چوجغك بر سرایه ویردیگی صمیمی شوق وجانی نه کسرانك دارات وحشتی ، نه اسکندرك دیدهٔ سلطنتی بحش ایده‌بیلیر . شوراسنی اعتراف ایتمك لازم گلیرکه اطرافکزی ، املی ، حلیلی ، آغریوزلی ، قونه لی ، هردرلو حسیات انسانیه‌دن محروم برطاقم وحشی خدله صارمش ، حتی محرم ومصاحبلریکزده مشهور خائن محمود ندیم پاشانك اوشاغی لطفی آغا ، بوگونده اوغلی فائق آغا وار . وکلاسی خونه‌دن ، ندماسی بی‌حس وادغان بهایمدن ، مصاحبلری اوشاقلردن اولان بر پادشاه حس انسانی یه بیگانه اولورسه بردرجه‌یه قدر معذوردر . اونلردن هرگون ایشیده جکسکز شیلر ، کتمك ، اورمق ، چالمق ، یغمالایتمکدن عبارتدر . اوت اواوشاق بوزمه‌سی ، جاسوس اسگیسی ، حدود دوکونتیسی قرناکز عندنده انسان اوکوز ، قادین دیشی ، چوجق یاورودر . هرحالده روحی اعلا ، قلبی حسیات رقیقه ایله پرورده ایده‌جك معالی هیچ ایشیتمه‌یکسکز برشیدر ، عال معنویه‌ی موسیقی گی ، ادبیات گی روحه خطاب وتماس ایدن ادویهٔ روحانیه ایله نداوی ایتمکلری گوریلیور . ذات شاهانه کزلکده ، اضطرابی بتون ملتك چکدیگی ، ذهن راحتسزلفکزه ادبی وانسانی خطابلر بلکه گوچك بردوا اوله بیلیر . اونك ایچون دوام ایده‌لم . گل رنگنده‌کی دوداقلرینك اوزرنده انکشاف ایدن بر تبسم ، اوجهانه حیرتله بقان بیوك گوزلرندن انتشار ایدن انوار معصومیت روح پدره طلوع ایدر . بر گونش دگلمیدر ؟ بوگونش بر دهاطلوع ایتمك اوزره غروب ایدرسه روح بر ظلمت منجمده انجمده قالیر .

« لوور » سرایندهٔ اوستنده ایتالیا قرالاق ناجی اولان برباشیکده اوبویان برچجی ناپولیونك اوغلو ، اوبومق اوزره ایکن پدرینك آلتی صیق صیق یه طوتمش پدری باش اوجنده بکله یور . قالقمق ایچون آلتی جکمه چوچق اویانه حق . اوامر جهانگیرانه سنی تلقی ایچون گن وکلا مشیر فایوده بکلیورلر .. دیمك که بر گوچك چوچق ، او آنده تکمیل بر سلطنت عظیمه‌نی مبنی مبنی آلدینك ایچنده طوتیور .

بوچوچقلردن برینك افتراق ابدیسی آلیم ، بك آلیم دگلمیدر ؟ شمدی یورگکزده اولاد آجیسی اولدیغی حالده ، هر صباح بر وهم مجنونانه اوغرنده نفی وتعذیب ابتدیگکز گنجلری ، پدرلرینی ، پدرلرك اولادینی دوشونکز . بودوشونمکله اولادینی محو وتغریب ایتدیگکز یوز یکرمجه پدرلرك قلبلرنده ایقاظ ایلیه جگکز هیجانك درجه سنی ده یورگکزده حس ایدر سکز . زمانیله اوقدر اختلاللر وجوده گتیرمش وبوگون عجز ومسکنته دوشمش برملتك باشنده ، عینی سونمش بر وولقانك اوستنده طوریور . سکز . موقعکزی امین عد ایده‌رك ظلمی نهایت درجه‌یه گتور میکز . چونکه سونمش وولقانلرك یکیدن طوتشدیغی گورولمشدر .

نفاق نتیجه لری

اوچ بیل اول آوروپا پاپاغنلریی رسماً سیاحته چیقان عجم شاهنه فرانسه حکومتی وپاریس اهالیسی طرفندن ابدیلن استقبال واکرامی گورمشدك . زوالللی آدمك یانه بر مهماندارایله ایکی نفر قویمشلردی . برگون آزقالدی آنارشیستك بری جانی آلیوردی .

گچن گون ایتالیا قرالینك ده پارسه گلدیگنی سیر ایتدك . بیوك جاده‌لره ایکی گچه‌لی عسکر دیزلمش ، پول باشلرینه طاق طفرلر قورولمش ، بتون اماکن رسمیه دونادلمش ، خلق قوج قوج سوقاقلره دولمش . قرالك قدومنی تبریکده فرانسه حکومتی ارکانه پیرو اولیوردی .

ایتالیا فرانسه نك قدیم دوستی دگلدی ، فرانسه ایله برچوق دفعه جنك ایلمشدی ، باخصوص آلمانیا ایله اوسترپا اتحادینه دخول ایده‌لی فرانسه‌یی بستون گوجندیرمشدی . حالبوکه ایران فرانسه ایله هیچ بر زمان غوغا اچمه مش ، دائما خوش گچمشدی . بوحالده بریله نه دن عادی برخان ، دیگرینه شهنشاه جهان گی معامله ایدیلیور ؟ خلق نه دن فرانسه‌لی فیلاً سوه‌ن بر شاهی اوقدر سوه‌رك قبول ایتدیگی حالده ایلك فرستده فرانسه دن اخذ ثاره مبادرت اولان بر قرالی بویله آلقشلار ، های هویلر له سلاملیور ؟

ایکی احباب آراسنده بیله صمیمیتك آزالدیغی وهرشیئك منفعته فدا ایدلدیگی بر دوره‌ده کافهٔ معاملات ومناسباتی منفعت مستند اولان حکومتلردن صدق وخلوص بکلنلمیه جگی طبیعیدر . عجم شاهنه

EK-40: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 41.sayı.

شهر ایچنده آنه یتمك حقی حائز اولهلی دها چوق اولمادی . یکیچریلك بیلندیکی یتاغانك ایلك تجربه سنی بر خرستیان بویلسنده اجرا ایتدیکی هنوز خاطرلردن چیقمامشدر . واقعا ترکیاده شمدی یو ظلم اجرا ایدهلم یور . ایدهلم یور اما مسلمانلرله خرستیانلر آره سنه تفرقه دوشورمه دن متنفع اولان اجنبیلر وحتی بعض خرستیانلر یو آجی خاطره لری هر گون چوچقلرمزه تازه ایسه رك خرستیانلری مسلمانلردن اوزاقلاشدیرمغه چالشیورلر . هر ملتك تاریخنده آز چوق موجود اولان یوگی جنسزلقلری اونوتهلم ده حال حاضره گلهلم . مع التأسف بنه بر چوق بولسزلقلر گوزمزه چارپار : بوگون بر خرستیانك مسلمانه بر دعواسی اولسه مسلمان طرفی التزام ایتمك ایسته مهیه حق حاکمه یك آز تصادف اولنور . بر چوق قصه لرده رمضان گونی چارپتیلمده جیغاره ایچمك خرستیان ایچون حقارتی بعضاً ده دایانمی موجب اولور .. بو وبوبك گبی بیکلرجه حقسزلغه قارشی بر خرستیان بو حکومته نصل کندی حکومتی یشادیغی یره نصل وطن حقیقیسی گبی نظر ایده بیلرکه او حکومته ، او وطنسه اجنبیلرك — حقیقتده اولماسه بیله ظاهرده — خرستیان منفعتی نامنه اورمقلری بر ضربه دن متأثر اوله بیلسونلر ؟

بر خرستیان مشکلات وقوعنده روس قونسلوسنه مخابره سنی حکومت محلیه یه ترجح ایدییوسه حقنه رعایت ایتدیرمك ایچون ایدی . زنگین اولان بر خرستیان اجنبی نامینه گیرمك ایچون یارمسنی ویوز صویلی دوکرسه مال وملکنك محافظه سی . عرض وحقوقنك وقایه سی ایچون دوکر . بر روم روس قونسلوسنی استقبال ایچون بر قاچ ساعت یورومك زحمتی اختیار ایدرسه او قونسلوسك وجودندن حقوقنسك بر حامیسی . بر مدافعی گوردیگیچون ایدر . همدینکز اولان عربلر بیله حکومتکزك ظلمندن وقایهٔ نفس مقصدیله یتمده انگلیزلرك حمایه سنه گیرمك ایچون عدنه قدر گیدییورلر .

نه غریبدر وحکومتکز ایچون نه بیوك عیدر که انسان ترك مملکتنده حقی طانمدیغه بیلمك ایچون ترك تابعیتدن یشمه بر تابعیتده بولنمغه مجبوریتنده قالیور . بو غرابت ، بو خجالت دوام ایتدکچه خرستیانلری ، کندیلریچون باب سلامت اولان اجنبی بر ملتك حمایه سندن آیرمغه ممکن دگلدر . یوقسه مملکتمزده عدالت ومساوات اولسه ظن ایدرمیکز که بر روم عصرلر دنبری برابر یشادیغی بر ترکدن قات قات یاخچی اولان روسك حمایه سنی ایسته مك ذلتنی ارتکاب ایتسون ؟

محکمه لر کزده نه وقت طرفگیرلك یرینه عدالت حکم سورر . نه وقت اسلام ، خرستیان تعبیرلری اوراق رسمیه دن قالقار وبو تعبیرلر یرینه « عثمانلی » نام مشترکی قائم اولور . نه وقت ملت حاکمدلك ، رعایالق فکرلری بو بی محل غیرتدن تنزل حسلری اوتودولور ، نه وقت بیوك بر مأموریته برسی تعیین ایدلدیگی زمان اونك مسلمان ویاخرستیان اولمامسی تأملدن دورطوتیلور ونه وقت مکاتب عالیه یه واردوده یه مذهب تفریق ایدلمکسزین هرکس قبول اولنورسه ایشته او زمان نه ترکیانك ضررندن ممنون اولان ، نه ده کندی محکمه سنه مراجعت یرینه بر اجنبی حکومتك دست معاونتنی دیله ین بر خرستیان بولنور .

— ظن ایده رم که خرستیانلر اردومزه قبول اولونجه یه ، عسکرلك ایتمه یه اوقدر خواهشکر دگلدر لر . باخصوص بوصوك زمانلرده عسکرلك یوزندن مسلمانلرك اوغرادیغی ضررلرغبطه ایدیله جك حالدن اولماسه گرکدر .

— اسلاملرك عسکرلك یوزندن مال وجانجه دوچار اولدقلری ضررلر شبهه سز غبطه اولنه حق شیلر دن دگلدر . لکن عسکرلك ایتمه مکدن متولد مادی فوائدك قیمتی ، شرف عسکریدن محروم براقیلمقله خرستیانلرك عزت نفسنه اورولان ضربه نك آجیسی یاشنده هیچ قالیر . خدمت عسکریه یه قبول اولونجق دیمك وطنك مدافعه سنده حصه مند ووظیفه دار اولمق دیمکدر . او حصه دن ، او وظیفه دن محروم طوتیلان برملت افرادی کندیلرینی اووطنك اولادندن عدایتمه مکده معذور در لر .

برده خرستیانلر عسکره آلینسه لر یعنی اونلرده بو وطنك اولادی . مدافعی گبی تلقی ایدلسه لر او زمان او وطنك ضرری کندیلرینك ضرری دیمك اولور . وبوصورتله داخلی قاریشقلقلرك ظهورینه میدان ویرن اسبابك بر قسم کلیسی اورتهدن قالقمش اوله جغیچون مسلمان عنصرینك یواش یواش محویته سبب اولان ضیق ضیق سلاح آلتنه طوپلانمق فلاکتی بر طرف ایدلمش اولور .

والحاصل خرستیانلرك علی الخصوص روملرك که — ممالك عثمانیه ده یشایان خرستیانلرك قسم اعظمنی تشکیل ایدییورلر — سیزترکلردن علی الخصوص وطنك استقبالنی دوشونن پارلاق فکرلی قسمکز دن پکله دکلری شی یزه جداً وطنسداش معامله سی ایتمکلکنکز ، حاکملکی ، رعایالغی ، آیریلغی غیر یلکی اونوتمامکزه وبوخصوصده خرستیان قلبلرنده اعتماد تامه حصوله گتیر مکلکنکز در . قوت واکثریت سزده اولدیغیچون اعتمادك حصول کیفیتنده اوك آیاق اولمق سزه دوشر .

بواعتمادك ، بو حقیقی وطنداشلغك بومساواتك تولدندن الك زیاده متنفع اوله حق امین اولکزلکه گنه سیزترکلر سکز . اوندن صکره آسایش داخلیکز تأمینی ، حکومتك اصلاحی وبوتك نتایج طبیعیه سندن اوله رق هم مملکتنك هیچ بر یاخچی اولان اجنبیلرك مداخله لری گبی تحقیراندن قورتیلماسی هم ده آل پرلکیله وطن مشترکزك اعماری واوکزده کی آثار عالیه گبی آثارك کندی یوردیکزده حصولی ممکن اولور .

اویله گیردیکمز زمان ایلك ایشمز بو روم وطنداشمه آرزولرینه مطابق اولان جمعیتمزك پروغرامنی گوندرمك اولدی .

شئونات

— جارك امپراطور فرانسوا ژوزوفی زیارتی اتناسنده روم ایلی اصلاحاتنك توسیعی حقنده ایکی دولت خارجیه ناظرلری آراسنده تصمیم ایدیلن مقررات ۲۳ تشرین اول ده بر مخطره صورتنده باب عالی یه تبلیغ ایدلدیگی معلومدر . مقررات مذکوره نك محتویاتی بروجه آتیدر :

آوسترپا — مجارستان وروسیه حکومتلری ایکی سنه ما کدونیا ولایاتنك تکمیل شعبات اداره سنی تفتیش ونظارت ایده جکلردر . مفتش حلمی پاشایه بر آوسترپالی وبر روسیه لی ایکی معاون تعیین اولنه جقدر . بو معاونلر ولایاتی کشت وگذار ایده رك مأمورین ولایاتك باالجمله حرکات واجرا آتنی تدقیق ایلیه جکلر وحلمی پاشایه نصایح لازمه اعطاسیله مکلف اوله جقلردر . ژاندارمه اداره سی دولت علیه خدمتنده بولنان آوروپالی بر جنرالك تودیع ایدیله جك ومعیتنه لسان محلی یه آشنا موسقوف ونمچه ضابطلری ویریله جکدر . لزومی حالنده موسقوف ونمچه گوچك ضابطلری ده استخدام ایدیله جکدر

بنه مذکور مخطره یه کوره ناحیه لره امتیازات اداره اعطا اولنمق ومختلف الجنس ومذهب اهالی نی جنسلرینه کوره تقسیم ایله استراحتلرینی تأمین ایچون نواحیٔ موجوده حدودی اصلاح وتعدیل ایدیلمك لازمگله جکدر .

مخطرهٔ مجونه نك ، اثنای ، احتلالنده تخریب ایدیلن یانغار کوی ، مکتب وکلیسالرینك تعمیری ایچون یانغار متجیلرینه معاونت لازمه ده بولنمق وغیر منتظم عساکر عثمانیه نك مملکتلرینه اعاده سیله ، باشی بوزوق عساکر معاونه سنك استخدامنه مانع اولمق خصوصلرندن ده باحث بولندوغی روایت اولنیور .

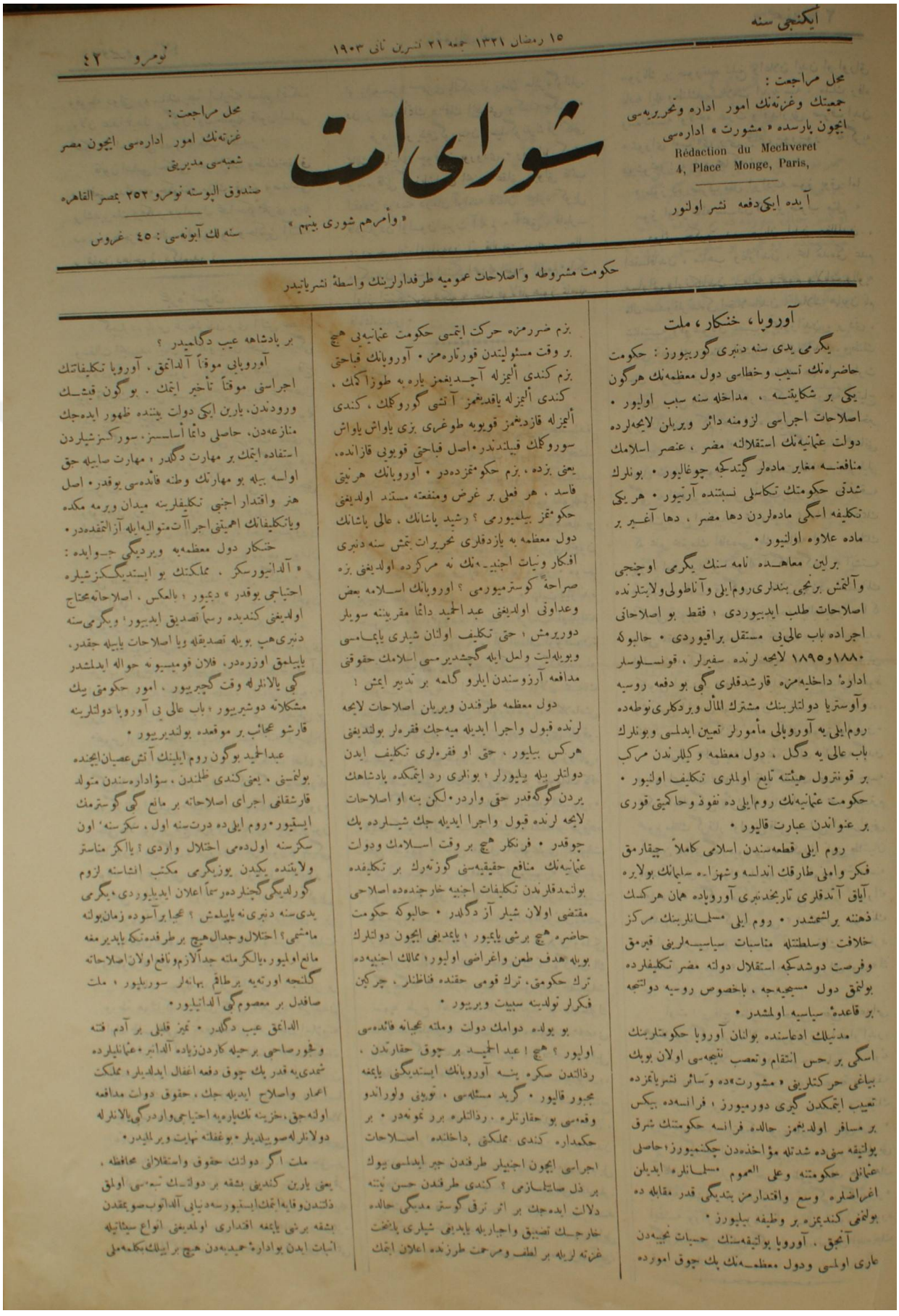
— باب عالی آوسترپا وروسیه صلاحات مخطره سی حقنده فرانسه ، انگلتره ، ایتالیا وآلمانیا حکومتلرینك فکرلرینی استفسار ایتدی . بو مراجعتی آوسترپا وروسیا مطالبانه قارشی حکومات مذکوره ده بر استنادگاه بولمق آرزوسنه مبنیدر .

— حکومات عثمانیه ، خارجیه ناظری توفیق پاشایی بیهوده یره ، روسیه وآوسترپا سفارتخانه لرینه اعزام ایله مخطره موادندن استقلال سلطنتی واردوی عثمانیینك شرفنی مخل اقسامك تعدیلنی طلب ایتدکدن صکره ، مواد مذکوره یی قبول ایده میه جکنی مشعر ، روسیه وآوسترپا سفیرلرینه بر مخطرهٔ جوابیه ارسال ایتمشدر .

— آوسترپا وروسیه سفیرلری ، موثر چسته غ ، ده تقرر ایدن اصلاحات مخطره سنه ذیل اولمق اوزره ، باب عالیدن ، دیگر بعض مطالبده بولنمشلردر . مطالب مذکوره بر وجه آتی ایکی ماده یی محتویدر : اولا ، روسیه وآوسترپا دولتلری ، ماکدونیاده کی قونسلوسخانه لری ، مأمورینی تزیید ایده یلمك حقی حائز بولنه جقلردر . ثانیاً حکومتین مشار الیهما ، اختلالله اشتراك ایدن ماکدونیا لیلردن ، اعدام جزاسنه مستحق اولهجق صورنده جنایات ارتکاب ایتمه ینلردن ماعدا سی حقنده بر عفو عمومی طلب ایتمك حقنه مالك اوله جقلردر .

— استانبولدن ویریلن صوك تلغرافه باقیلرسه حکومت عثمانیه بالاده ذکر اولنان نمچه وروس حکومتلرینك نوطه سنده مندرج کافهٔ موادی قبول ایتمشدر .

EK-41: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 42.sayı.

ایکنجی سنه

۱۵ رمضان ۱۳۲۱ جمعه ۲۱ تشرین ثانی ۱۹۰۳

نومرو — ٤٢

محل مراجعت :
جمعیتك وغزتهنك امور اداره وتحریریه‌سی
ایچون پارسده « مشورت » اداره‌سی
Rédaction du Mechveret
4, Place Monge, Paris,

آیده ایکی‌دفعه نشر اولنور

شورای امت

« وأمرهم شوری بینهم »

محل مراجعت :
غزتهنك امور اداره‌سی ایچون مصر
شعبه‌سی مدیریتی
صندوق البوسته نومرو ۲۵۲ بمصر القاهره

سنه لك آبونه‌سی : ٤٥ غروش

حکومت مشروطه واصلاحات عمومیه طرفدارلرینك واسطهٔ نشریاتیدر

آوروپا ، خنکار ، ملت

یکرمی یدی سنه دنبری گوریپورز : حکومت حاضره‌نك تسیب وخطاسی دول معظمه‌نك هرگون یکی بر شکایتنه ، مداخله سنه سبب اولیور . اصلاحات اجراسی لزومنه دائر ویریلن لایحه‌لرده دولت عثمانیه‌نك استقلالنه مضر ، عنصر اسلامك منافعنه مغایر ماده‌لر گیتدکجه چوغالیور . بونلرك شدتی حکومتك تکاسلی نسبتنده آرتیور . هر یکی تکلیفه اسکی ماده‌لردن دها مضر ، دها آغیر بر ماده علاوه اولنیور .

برلین معاهده نامه سنك یکرمی اوچنجی وآلتمش برنجی بندلری روم‌ایلی وآناطولی ولایتلرنده اصلاحات طلب ایدیبوردی ، فقط بو اصلاحاتی اجراده باب عالی‌نی مستقل براقیوردی . حالبوکه ۱۸۸۰ و۱۸۹۵ لایحه لرنده سفیرلر ، قونسلوسلر ادارهٔ داخلیه‌مزه قارشدقلری گی بو دفعه روسیه وآوسترپا دولتلرینك مشترك المآل وبردکاری نوطه‌ده روم‌ایلی یه آوروپالی مأمورلر تعیین ایدلسی وبونلرك باب عالی یه دگل ، دول معظمه وکیللرندن مرکب بر قونترول هیئتنه تابع اولمری تکلیف اولنیور . حکومت عثمانیه‌نك روم‌ایلی ده نفوذ وحاکمیتی قوری بر عنواندن عبارت قالیور .

روم ایلی قطعه‌سندن اسلامی کاملاً چیقارمق فکر واملی طارقك اندلسه وشهزاده سلیمانك بولاریه آیاق آندقلری تاریخدنبری آوروپاده همان هرکسك ذهننه برلشمشدر . روم ایلی مسلمانلرینك مرکز خلافت وسلطنتله مناسبات سیاسیه‌لرینی قیرمق وفرصت دوشدکجه استقلال دولته مضر تکلیفلرده بولنمق دول مسیحیه‌جه ، باخصوص روسیه دولتجه بر قاعدهٔ سیاسیه اولمشدر .

مدنیلك ادعاسنده بولنان آوروپا حکومتلرینك اسکی بر حس انتقام وتعصب نتیجه‌سی اولان بویك بیاغی حرکتلرینی « مشورت »ده وسائر نشریاتمزده تعیب ایتمکدن گیری دورمیورز ، فرانسه‌ده بیکس بر مسافر اولدیغمز حالده فرانسه حکومتنك شرف پولتیقه سنی شدتله مؤاخذه‌دن چکنمیورز ؛ حاصلی عثمانلی حکومتنه وعلی العموم مسلمانلره ایدیلن اغراضلره وسع واقتدارمز پتدیکی قدر مقابله ده بولنمغی کندیمزه بر وظیفه بیلیورز .

آنجق ، آوروپا پولتیقه‌سنك حسیات نجیبه‌دن عاری اولمسی ودول معظمه‌نك بك چوق اموره بزم ضررمزه حرکت ایتمسی حکومت عثمانیه‌یی هیچ بر وقت مسئولیتدن قورتارهمز . آوروپانك قباحتی بزم کندی أیزله آچدیغمز یاره یه طوزاکمك ، کندی أیزله قازدیغمز قویویه طوغرمی بزی یاواش یاواش سوروکلك قیلندیغمز ، اصل قباحتی قویویی قازانده ، یعنی بزده ، بزم حکومتمزده‌در . آوروپانك هرنیتی فاسد ، هر فعلی بر غرض ومنفعته مستند اولدیغنی حکومتمز بیلمیورمی ؟ رشید پاشانك ، عالی پاشانك دول معظمه یه یازدقلری تحریرات یتمش سنه‌دنبری افکار ونیات اجنبیه‌نك نه مرکزده اولدیغنی بزه صراحةً کوسترمیورمی ؟ اوروپانك اسلامه بعض وعداوتی اولدیغنی عبد الحمید دائما مقربینه سویلر دورمش ، حتی تکلیف اولنان شیلری یاپمامسی وبویله‌لیت ولعل ایله گچشدیرمسی اسلامك حقوقنی مدافعه آرزوسندن ایلرو گلمه بر تدبیر ایمش !

دول معظمه طرفندن ویریلن اصلاحات لایحه لرنده قبول واجرا ایدیله میه‌جك فقره‌لر بولندیغنی هرکس بیلیور ، حتی او فقره‌لری تکلیف ایدن دولتلر بیله بیلیورلر ، بونلری رد ایتمکده پادشاهك یردن گوگه‌قدر حقی واردر . لکن بنه او اصلاحات لایحه لرنده قبول واجرا ایدیله جك شیلرده پك چوقدر . فرنکلر هیچ بر وقت اسلامك ودولت عثمانیه‌نك منافع حقیقیه‌سنی گوزتهرك بر تکلیفده بولنمدقلرندن تکلیفات اجنبیه خارجنده‌ده اصلاحی مقتضی اولان شیلر آز دگلدر . حالبوکه حکومت حاضره هیچ برشی یاپیور ، یاپدیغی ایچون دولتلرك بویله هدف طعن واغراضی اولیور ، ممالك اجنبیه‌ده ترك حکومتی ، ترك قومی حقنده فناظنلر ، چرکین فکرلر تولدینه سببیت ویریور .

بو یولده دوامك دولت وملته نجیانه فائده‌سی اولیور ؟ هیچ ! عبد الحمید بر چوق حقارتدن ، رذالتدن سکره بنه آوروپانك ایستدیکنی یاپمغه مجبور قالیور . گرید مسئله‌سی ، تویینی ولورانده وقعه‌سی بو حقارتلره . رذالتلره برر نمونه‌در . بر حکمداره کندی مملکتی داخلنده اصلاحات اجراسی ایچون اجنبیلر طرفندن جبر ایدلسی یوك بر ذل صایلماز‌می ؟ کندی طرفندن حسن نیته دلالت ایده‌جك بر اثر ترقی گوستر مدیکی حالده خارجدن تضییق واجباریله یاپدیغی شیلری پادشاه غزتهلریله بر لطف ومرحمت طرزنده اعلان ایتمك بر پادشاهه عیب دگلمیدر ؟

آوروپانی موقتاً آلداتمق ، آوروپا تکلیفاتنك اجراسنی موقتاً تأخیر ایتمك ، بوگون قبشمك ورودندن ، یارین ایکی دولت یننده ظهور ایده‌جك منازعه‌دن ، حاصلی دائما أساسسز ، سورکسز شیلردن استفاده ایتمك بر مهارت دگلدر ، مهارت صاحبله حق اولسه بیله بو مهارتك وطنه فائده‌سی یوقدر . اصل هنر واقتدار اجنبی تکلیفلرینه میدان ویرمه مکده ویاتکلیفاتك اهمیتنی اجراآت متوالیه‌ایله آزالتمقده‌در .

خنکار دول معظمه‌یه ویردیگی جوابده : « آلداتیورسکز ، مملکتك بو ایستدیگکز شیلره احتیاجی یوقدر » دیبور ؛ بالعکس ، اصلاحاته محتاج اولدیغنی کندیده رسماً تصدیق ایدییور ؛ ویگرمی‌سنه دنبری‌هپ بویله تصدیقله ویا اصلاحات یاپیله جقدر ، یاپیلمق اوزره‌در ، فلان قومیسیونه حواله ایدلشدر گبی یالانلرله وقت گچیریور ، امور حکومتی یك مشکلانه دوشیریور ؛ باب عالی نی آوروپا دولتلرینه قارشو محجاب بر موقعده بولندیریور .

عبد الحمید بوگون روم ایلینك آتش عصیان ایچنده بولنمسی ، یعنی کندی ظلمندن ، سؤ اداره‌سندن متولد قارشقلغی اجرای اصلاحاته بر مانع گی گوسترمك ایستیور . روم ایلی ده درت سنه اول ، سکرسنه اون سکرسنه اول ده‌می اختلال واردی ؟ یاالکز مناستر ولایتنده یکدن یوزیگرمی مکتب انشاسنه لزوم گورلدیگی گچنلرده رسماً اعلان ایدییوردی ، یگرمی بدی‌سنه دنبری نه یاپیلمش ؟ مجبا برآسوده زمان بولنه ماهشمی ؟ اختلال وجدال هیچ بر طرفده تکه یاپدیرمغه مانع اولمیور ، بالکز ملته جدآلازم ونافع اولان اصلاحاتله گلنجه اورتهیه پرطاقم بهانه‌لر سوریلیور ، ملت صافدل بر معصوم گی آلداتیلیور .

الداتمق عیب دگلدر . لیز قابلی بر آدم فتنه وشورصاحبی برحیله کاردن زیاده آلداتیر ، عثمانلیلرده شمدی‌یه قدر پك چوق دفعه اغفال ایدلدیلر ، مملکت اعمار واصلاح ایدیله جك ، حقوق دولت مدافعه اولنه جق ، خزینه نك یارمیه احتیاجی واردر گی یالانلرله دولاتلرله صویلندیلر ، بوغفلته نهایت ویرلمیدر .

ملت اگر دولتك حقوق واستقلالنی محافظه ، یعنی یارین کندینی بشقه بر دولتك تبعه‌سی اولمق ذلتندن وقایه‌ایتمك ایستیورسه دنیای آلداتوب صویمقدن بشقه برشی یاپمغه اقتداری اولدیغنی انواع سیئاتیله اثبات ایدن بوادارهٔ حمیدیه‌دن هیچ برایلك بکلمه‌ملی

وقوجه دولتی روسیانك پنجهٔ اسارتنه تسلیم ایتمکده اولان عبدالحمیدك برگون اول خلعیله قانون اساسی احکامنك اجراسنی مصرانه طلب ایتمکدیدر .

قانون اساسی احکامنی اجرا ایتمك وطنك حقوق ومنافعنی مدافعه‌ده حکومتله ملتك قوت وصداسنی برلشدیرمك دیمکدر . بواصول محیا حکومتمزی یوبله ضعیف، عاجز برحالده واجنبی نفوذ وحاکیتی آلتنده براقمقدن دهاخیرلی دگلمیدر ؟

عجزهٔ نسوان

گچنلرده پارس غزته‌لرندن بری آتش عصیان وسفالت ایچنده یانان ماکدونیادن بحث ایتدیکی صره ده آج ، اوکسوز ، در مانسز قالمش بر قاچ یوز قادینك مفتش حسین حلمی پاشایه عرضحال ایده یلمك ایچون متحداً مناسبتله طوغری یوله دوزلدیکنی یازمشدی . اجنبی غزته‌لك عادی بر روایت قیلندن اولهرق درج ایتدیکی بو قیام وحرکت بزجه حجاب وناسفله تلقی اولنه‌حق وقوعاندن بریدر . روم ایلینك کویلی قادینلرینی آتمك استمك ایچون آیاقلانديرانلرك احتیاج ضروری محافظهٔ حیات ایچون حیوانلرده بیله موجود بولنان حس طبیعینك الجاسندن بشقه بر شی دگلدر . محیا هیچ اوفق بر حرکت ، نافع بر غیرت ایچون اوگونلری ، او آجلق گونلرینی بکلیورز ؟

استانبول غزته‌لرنده « اتفیا طرفندن خانه‌لری خراب ودوچار فقر وضرورت اولانلرك بر آن اول امدادلرینه یتیشلمسی » حقنده ارادهلر اوقیور . بر آیت کبرای لطف وسماحت عد ایدیلن بو منحوس ارادهلر اهالینك یالکز اتفیا طلبه اوغرایان قسمنی امداده محتاج گوستریور ، مملکتك نصل بر گریوهٔ بلا ایچنده محو اولوب گیدیکنی یوسورتمله ده گزملك ایستیور . حیات ملت نهلکه‌ده . سونیور ، خلق حالا بوکا بر قاچ غروش اعانه ایله چاره بولنور صانیور ، هرگون ، هربردن ، هر صورتله یدیکی توقاله ، اوغرادیغی حقارته صبر وتحمل ایدییور ، مسحوق اولیور . روم ایلینك او بیچاره کویلی قادینلری آجلقدن اولمك تهلکه سیله دیرلدی ، بز او تهلکه‌ی دعوت ایدنلرك فعله ، شریته غفلت وسکوتمزله اشتراك ایدییورز .

جهالت سوقیله قدرتمز آجالدی ، استقبالمز بر ورطهٔ هولناکه دوشدی قالدی ، هربرده هرشیدن اول طلب علمی ، تأمین عدالتی امر ایدن اسلامیته منسوبتمز یله آزالدی ، کفر وذات ، ظلم ومسکنت ایچنده چوریدك ، اجنبیك اوشاغی اولدق ، یارین اجدادمزك قانی بهانه قزانمش طوپراغلردن آسیا جوالرینه طوغری قوغولمه جغز ، طاغلردن حالا عنان‌لرك ، خداوندگارلرك عکس صدای مهیبی ایشیدیلن اوبرلرده بیله بارینه حق ، صیغه‌حق بر گوشه ، بر چاق بوله میه‌جغز ، یتون حقوقمز المزدن آلنه‌حق ، وطنك نسیم پاکنی نفسه بیله حقمز ، قدرتمز قالیه‌حق ، دست اتحادی بر پریشزه او زمان، او اطراف‌زده طوغه‌حق بر قالدیغی زمانمی او زمانه‌جغز ؟ سسمزی یالکز او زمان حاملزه گولنلر . دن بر لقمه آتمك دیمك ایچونمی بوکسلنه‌جکز ؟ .

فردا قدر یقین گوریه‌ن اوسیاه گونلرك قراکلمی ممالك عثمانیه‌یی چوقدن بورودی . روم ایلی کوشه لرنده قانلی گوزیاشلری ایچنده عقلی ، بولنی غائب ایتمه‌دن دردینه درمان آرامغه قالقان بیچاره کویلی قادینلردن اولسون عبرت آله‌لم . آنجق ، قابلر ـ یمزده حسیات انسانیه‌دن اثر قالدیغنی بویله بر حال مسکنتدن نفرت واستکراهمزله اظهار ایده‌لم . بلکه آواز اشتکامزی دیکله یه جك قولاقلر هنوز تمامیله قاپانمامشدر .

مکاتیب

سلانیکدن

جریدهٔ معتبره گزنك ٣٩ نومرولی نسخه سنده سلانیکدن آلدیغمز بر مکتوبك محتویات حیرتبخشا سندن بحث ایله بعض تمهیداتده بولنیورسکز . مساعده بیوریلور ایسه مکتوب حقنده برقاچ سوز سویله‌لم :

انسان یشادیغنه گوریور . گوردیکه هله بو گی غرائبه تصادف ایتدکجه حلی ، ادراکی ایچون عقابی . فکرینی صرف ایتمکدن یورولیور . موسم یرینك حلولندن اولی اختیارلیور . نهایت یایازاندہ حسن نیت ویا اقویازده استعداد فراست اولمدیغنه ضروری حکم ایدییور . بر آز انصاف اولونسون : او محبر محترمدن بشقه هیچ بر کسه ترکیه‌ده ، او حکومت جنگیزیه اداره‌سی آلتنده اولان ممالك خرابه نشاندہ یشامامش ، گورمه‌مش ، آکلامامش گی تشریاتکرك قائده سندن زیاده ضرری طوقونديغنی بروا سویلیور . گویا اهالی ، او زوالی ، او بدبخت اهالی اسلامیه ویردیککر معلومانك کافه سنه آگاه اولدیغنی ده علاوةً درمیان ایدییور . دیمك که بو اهالیی به بخشایش طبیعت بشقه بر طرزده تجلی ایدییور . حس قبل الوقوعلری تشریات کزدن مستغنی بر موقعده بولندیریور . محیا روم ایلی عثمانیه یوز بیکلرله تفنك ، روور ، دینامیت بومبه‌سی ادخال ایدن ، تا سلانیك والیلرندن ، مشیر لرندن ، پولیس مدیرلرندن خلاصه عسکری وملکی قونترول ، أمورلرینك ، محافظلرك تا بیوکندن الك گوچکنه قدر درت بیك وکسور لیرا تخصیصات سنویه طرح ایدن فداکار قهرمانلیلر یو سلاحلرك تأثیرات فعالیه‌لرینه خدمت ایدن مطبوعات مهیجه‌یی ادخاله گوچلك چکه جکلرمی ؟ ایشته روم ایلی اهالیسنك ایدنکلری معلومات اولسه‌اولسه یونان ، صرب ، بولغار ، اولاح اوراق مضره سندن شایع زهاتدر . او حالده حکومت عثمانیه‌نك سیئاتندن ، عساکر واهالی اسلامیه‌نك شناعت ووحشتدن بشقه هیچ برشی یازمیان یو اوراق عادیه‌یی روم ایلی اهالیسی حیات معنویه لرینك ایقاسنه ، وطن مقدسلرینك حفظ وسلامتنه بر حجت ، بر سند طوتمه‌لری جائز میدر ؟ بوقصه محبر محترم روم ایلی حیات سیاسیه‌سك صوك نفسنی سیاه سطر لریله آچی ، سوزنك بر صورتده تبلیغ واعلان ایدن او اوراق عادیه ایله وطنك سلامت ابدیه سنه ، ملتك رفاه وسعادتنه اولانجه غیرت واقتداریمی صرف ایدن « شورای امت »ی برمی قیاس بیوریبور ؟ نه گریه دوشونجه ! نه بارد محاکمه !

« سوز ده ضرب مثل ایرادینه سوز یوق اما سوز اودر عاله سندن قاله بر ضرب مثل »

دوائر حکومتمزده جریان ایدن مظالمدن ، اعتسافاتدن ، مناهب وغاراتدن ، محاکمه‌کی عدم مساواتی وارتکاباتدن ، مالیه وعموم ولایات والویه مال صندوقلرندکی اختلاساتدن ، املاك همایون نام شائعاتنه وقوعبولان غضب وتجاوزاتدن ، بر دتی ، عادی شخصك منفعتنه باغشلانان امتیازاتدن ، وطنك حال حزین خرابیسندن ، ملتك هله او حارث حقوق وطن وملت فداکار عسکرلرك درجهٔ احتیاج وپریشانیسندن کیم بحث ایده بیلیور . کیم کیمه خبر ویریبور . ملت بونلرك کافه سنه آگاه ایسه هیجانی نصل ضبط ایدییور . بو حکومت ظالمه به صربلیلر گی نه ایچون بر درس تأدیب ویرمیور . بوقصه بو ملت حس انسانیدن محرومیمدر ؟ حاشا .. دیمك که مخبر محترمك افاده‌سی یك مبالغه ایدر . ملتك یوزده اونی بیله بو احواله آگاه دگلدر . ایشته « شورای امت » گیروده قالان یوزده طقسانك فکرینی تنویره ، حیاتنی تهییجه چالیشیور . تا که وطن مقدس بر صباح الخیر نجاته ، سعادته رسیده اولسون . تا که بو ملت مظلومه اوزرلرینه جوکن کابوس استبداد وهلاکی سیلکه‌رك اجنبیلرك نفوذ وتحکمی آلتندن قورتلسون . کندی مملکتلرنده ، خانه‌لرنده راحت، گنیش برنفس آلمغه موفق اولسون .

حسین حلمی پاشا صویحه سنك نامنه گیدن « شورای امت »دن بر قاچ گشینك نفیه ، حبسه محکوم ایدلدیکنی تأثرلر له بیان ایدن مخبر محترم عموم ملتك گرفتار اولدیغی قانلی مصائبی، اوغرادیغی آتشین بلایای گورمیورمی ؟ بوحکمدار نامنی طاشیان پادشاه کندی‌عونه واشقیاسیله برابر قودورمشجه‌سنه بیچاره ملته هرگون هر ساعت سیلی سیبسز عقورانه صالدیردقلرینی گورمیورمی ؟ او کلاب خونه‌نك دندان حرص ووحشتدن آزاده قالمش بر فرد حیتشعار وارمیدر ؟ بونلره ده « شورای امت »ك بر نسخه‌سی سبب اولیور یا ؟

اوت ! بر قاچ مظلومك حبسی ، نفی ، اعدامی هیزك بوره گنی پارچه لار ، درونمزی داغدار ایدر ، آجیندیرر ، آغلاتیر . لکن ایوجه بیاملی که اونه طرفده ده او اشقیا سرگرده سنه ، عونهٔ وحشته قادر قوصه‌دیرر . ملتده فکر حریت وترقینك اویاندیغنی تصور ایتدکجه بوره کلرینك یاغی اریر . عمر جنگیزانه لرینك سلم انتها سنه واردقلرینی آکلارلر . باشلرنده حریت طوپلرینك همان همان پاطلایه جغنی ادراك ایتدکجه نمرودلر گی دوگونورلر . ایشته بورالری ده یزه مدار تسلی اولور . بوره گزمك آتشی تسکین دگل ایسه‌ده تعدیل ایده‌جك قدر مبرتلندیریر .

EK-42: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 43.sayı.

یالکز زمان اولورکه بو ظلمتده گوزلرم
بعضاً بر افق مبهم وتاریکه بوکسلیر ،
اوردن طلوعی موعود بر صباحی بکلرم
یادمده بر سهای امل توکشاده‌در .
٢٧ تشرین اول ١٣١٩

عثمانلی پوسته‌خانه‌لرینه ویریلان تعلیمات خفیه‌نك عیناً صورتیدر .

١ . — آلدن گچن مکتوبلر پوسته پاکتلری داعیٔ شبهه گوروله‌یجکی تقدیرده جمله‌سنك همان ماپن همایونه گوندرلمسی . اگر بومکتوبلر تهلکه‌لی اشخاص طرفلرندن گوندرلمامشسه تکرار پوسته خانه یه اعاده اولنمسی .

٢ . — مکتوب آلمق ایچون بك اوغلی ، غلطه پوسته خانه‌لرینه صیق صیق گلانلرك کیم اولدقلرینك اوگرنیلمسی .

٣ . — مکتوبلری معاینه یه گلنجه — (مکتوب آچمغه دائر اولان تعلیمنامه یه مراجعت اولنه) بو خصوصك اجراسی نجارب عدیده وعهم متوالیه لری مشهود ومسلم اولان پوسته مدیر لرینه حواله اولنلیدر .

٤ . — مرسل الیهك گلوب پوسته‌دن آلمسی لازم اولان مکتوبلر ، پاکتلر سرای نظرنده دائما داعیٔ شبهه اولدیغندن بو درلو مکتوبلرك مرسل الیهلری دولت علیه تبعه‌سندن ایسه استحضارجه بالالتزام تشویشات ومشکلات وجوده گتیرمك لازمدر .

٥ . — پوسته معاملات معتادهسنی اخلال ایتمك ایچون ، شبهه‌لی گورینن مکاتیبك بر مأمور مخصوصه توديعاً سرعت ایله ماپن همایونه گوندریلهرك بعد المعاینه توزیع زمانی گیجیرمامك ایچون همان اعادهسی .

٦ . — حقلرنده نظر دقت واهتمامکری جلب ایتدیکمز کبرای مأمورینه گلهجك مکتوبلر بلا استثنا ماپن همایونه تسلیم اولنه‌جقدر .

٧ . — درسعادتده متمکن بعض افکار مضره اربابنه مکتوب ، کتاب ، پاکت گی شیلر گتیرمامکری ایچون اسکله‌لرده ممالك اجنبیه‌دن گلنلره دقت ایدلسی .

٨ . — گیدیکی لیاقده بولندیغی اثناسنده طبشاری جیقمغه مساعده آلان اجنبی ویهود ، بلکن گیدیکی ، بالتحمی قابغی طائفه‌لری بالخاصه نظر دقت واهتمامده طوتیلمی .

٩ . — شبهه‌لی آدملرك مکتوب ، کتاب ویاکت گی شیلری آلمق ویاتسلیم ایتمك ایچون کندیلرینی طائفه پرینه قومیلرینه مانع اولمسی .

١٠ . — خارجدن درسعادته گلن تبعهٔ عثمانیه‌نك دولت علیه قونسولخانه‌لری طرفندن ویرلمش منتظم پاسپورطلری حامل بولنماری ویو پاسپورطلره وضع ایدیلن بعض اشارالك معاینه‌سی ایچون دوات مرقومه‌نك مختلف بهانه لرله بر قاچ ساعت بکلمه‌دلسی لازمدر .

شئونات

— بغداد خط کیریسنك صورت تمدیدینه دائر آلمان بانق مدیری موسیو ارتورگوبرك ریاستی آلتنده اناطولی ثمندوفری مدیر عمومیسی موسیو زاندر ، مدیر ثانیسی موسیو هوکنف ، دیون عمومیه مجلس اداره سی رئیسی قوماندان برزه ، آلمان دایملرندن وکیلی موسیو تستا ، بغداد خطی مجلس اداره‌سی اعضاسندن موسیو شواباخ ، خطوط حدیدیهٔ عثمانیه ادارهٔ تفتیشیه سی وکیلی موسیو شنوایله اعضای سائره‌دن مرکب انعقاد ایدن بر مجلس خصوصیده :

اولاً : مذکور خطك مجلس اداره‌سنی تشکیل ایدن اون طقوز اعضایه استعفای بروجه آتی سکز گشینك دهاعلاوهٔ انتخابی ، بانق عثمانی مدیر عمومیسی موسیو رفی ، مالیه مستشاری پانجیری بك ، تلغراف ویوسته نظارتی مستشاری هوانه‌افندی ، درسعادت ترامواپلر مجلس اداره سی رئیسی موسیو وانیره ، عثمانلی دایملر وکیلی حمدی بك ، درسعادت مولاتندن بدروس افندی عازریان ، موسیو اوکینیدس ، موسیو قارلوارسزل .

ثانیاً : بروجه آتی بر هیئت اداره تشکیلی

رئیس : موسیو ارتورگوبر
« ثانی « رفس
« « « تستا
اعمالات واداره مفتشی موسیو زاندر
« « مفتش وکیلی موسیو هوکنف

ثالثاً : اناطولی تیمور یولی شرکتی بعض حقوق خصوصیه سی مستثنا اولمق اوزره امتیازینك بغداد خط کیری شرکتی ایله تألیفی قرارلشدیریله رق اقتضا ایدن ضبطه تنظیم وعموم طرفندن ختم ایدلشدر .

مجلسك تعطیلی متعاقب رئیس موسیو گوبر مجلس اعضاسی نامنه اوتل پرابالاسده غایت مکلف وپارلاق برضیافت کشیده ایلش وایرتسی گونی آلمانیایه متوجهاً درسعادتدن حرکت ایلشدر .

— روسیه‌نك بلغارستان ایله اولان مناسبات ومعاملاتی بوصوك زمانلرده پك فنا برنهج کسب ایتدیکی ویو برودت ایسه استانبولوف فرقه‌سنك رأس اداره‌یه گچمسندن نشئت ایتدیکی معلومدر .

روسیه غزته‌لری بوفرقه حکومتی أله آلیر آلماز بلغارستانه هجوم وبالخاصه برنس فردیناندہ اسنادات غرضکارانه یاغدیرمقدن گیرو طورمیورلر . فقط صوفیه‌دن صوك دفعه آلنان حوادثه باقیرسه بر آیدن زیاده سوزده صلابه گلمش اولان بلغارستانك پترسبورغده‌کی ازتق موسیو استانقوف محل مأموریتنه عودت وروسیه ایله برنسك آرالرینی بولمغه غیرت ایده جکمش .

— روم ایلی قونزول نخته آلمق مسئله‌سی پیلدیزی پك یوك اندیشه‌یه دوچار ایتمکده اولدیغی آوروپا غزته‌لری یازیورلر . پیرامك اوچنجی گونده پیلهروسیه وتمسه سفیرلری پیلدیزی تکراراً صفیشدیرمشلر . سرای یقاسنی قورتارمق ایچون انواع دسیسه‌لره مراجعت ایتمکدن گیرو طورمایورسه‌ده پیلدیزده حیله ودسیسه سرمایه‌سی بیتمش اولمالی که برنسی یاپامایور . قونسولولی مع التأسف قبوله مجبور اولیور .

— درسعادت اوراق حوادثی انگلتره حکومتنك محمستانده موجود کافهٔ معادنك — معدن کومری ایله طوز مستثنادر . — طقسان میلیون روبله مقابلنده ایران حکومتندن اشتراطلبنده بولندیغی روایت ایدییور .

— فرانسه حکومتی بیروت قونسولوسی موسیو بیان فیسه شامه تعیین ایدیلن مصر قونسولوسنك وظیفه‌سنی تکلیف ایتمش ایسه‌ده مومی الیه خدمت مذکوره‌یی قبول ایده میه جکنی رسماً بیلدیرمشدر .

— روسیه اردولرنده مستخدم درت یوزیکه قریب اسلام افراد وضابطان فرائض دینیه‌لرینی تعلیم وتلقین ایده‌جك ائمهنك عدم وجودندن بحث ایله بومهمه‌یه روسیه ایمپراطوریسنك لطفاً عطف لحاظهٔ مرحمت ایتمسنی بامضبطه استدعا ایتمکری اوزرینه مشارالیه حضرتلری درحال ضابطان وافراد مسلمه‌دن مرکب طابورلره برر امامك تعیینی امر ایلشدر .

***

تلغراف حوادثلری

پترسبورغ : روسیه مطبوعاتی مانجوریده باش گوستران چین قومیته‌لرینه قارشو اظهار اندیشه ایدییور .

روایته گوره بوقومیته‌لر صوك سیستم اسلحه‌ایله مجهز اولدقلری گبی بتون بولدری کسه‌رك نواحی وقصبانی غارت ایله اهالینك صوك درجه خوف وخلجانینی موجب اولمقده‌ایمش . روس عسکری قومیته‌لرك طردوتنکیلنده صوك درجه مشکلاته اوغرادقلری تحقق ایتمشدر .

پترسبورغ : روس محافل سیاسیه‌سی چین اردوسنك تسلیح وتنظیمنی نیکبینانه برنظر ایله گوره‌میور . حرکت مذکوره چینلیلرك روسیه‌یه قارشو امنیت واعتمادلری اولمدیغنی گوستریور .

پاریس : فرانسه خارجیه ناظری موسیو دلقاسه فرانسه وروسیه اتفاقنه دائر ملاحظات نیکبینانه ده بولنمش وبوایکی اردونك آوروپا صلح وسلامتنه بر ضمان اولدیغنی علاوه ایلشدر

پاریس : موسیو دلقاسه مراکش حکومتنك استقلالنی محافظه یه فرانسه حکومتنك قطعیاً قرار ویردیکنی مجلسه قارشو بیان ایتمشدر .

پاریس : انگلتره وایتالیا ایله حاصل اولان روابط محکمهٔ دوستانه دن طولایی فرانسه خارجیه ناظری سروریتی اظهار ایلشدر .

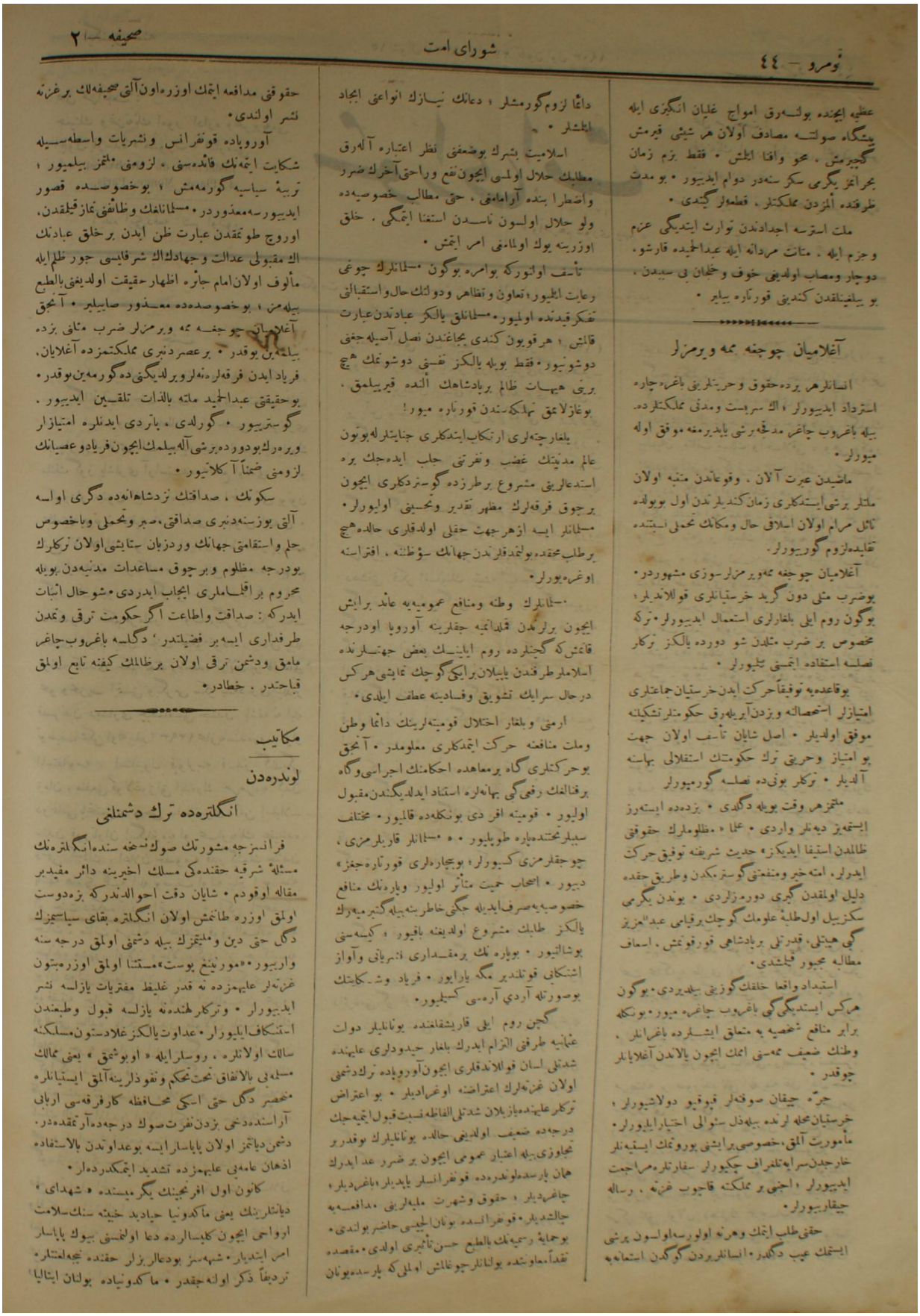
اخطار

شورای امته آیونه اولنی ، مقاله گوندرمك وسائر بر شی ایچون یازمغی ایسته‌ین ذوات آنیده‌مك آدرسلرندن هانگیسی کندیلرینه دها قولای ایسه اوکا مراجعت ایده بیلیرلر .

یازیلده مرکز جمعیت اولان مشورت اداره‌سنه
4, Place Monge 4, Paris
مصرده مصر شعبه سی مدیری احمد صائب بکه
صندوق البوسته ٢٥١

مصرده طبع اولنمشدر

EK-43: *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi 44.sayı.

عظیم ایچنده بولنه‌رق امواج غلیان انگیزی ایله پیشگاه سولتنه مصادف اولان هر شیئی قیرمش گچیرمش ، محو واقعا ایلمش • فقط بزم زمان بحرانجز یگرمی سکز سنه‌در دوام ایدییور • بو مدت ظرفنده ألمزدن مملکتلر ، قطعه‌لر گیدی •

ملت استرسه اجدادندن توارث ایتدیگی عزم وجزم ایله ، متانت مردانه ایله عبدالحمیده قارشو ، دوچار ومصاب اولدیغی خوف وخطحان بی سبیدن ، بو بیلغیناقدن کندینی قورتاره بیلیر •

آغلامیان چوجغنه ممه ویرمزلر

انسانلرهر پرده حقوق وحریتلرینی باغیه‌چاره استرداد ایدییورلر ، الك سریعست ومدنی مملکتلرده بیله باغیروب چاغیر مدخنه‌یرینی بایدیرمنه موفق اوله میورلر •

ماضیدن عبرت آلان ، وقوعاتدن متنبه اولان ملتلر برشی ایستدکلری زمان کندیلرندن اول بوبولده تائل مرام اولان اسلافی حال ومکانك تحملی استبتده تقلیده لزوم گورمیورلر •

آغلامیان چوجغنه ممه ویرمزلر سوزی مشهوردر • یوضرب مثلی دون گرید خرستیانلری قوللاندیلر ، بوگون روم ایلی بلغارلری استعمال ایدییورلر • ترکه مخصوص بر ضرب مثلدن شو دوردنه یالکز ترکلر نصلسه استفاده ایتمش ییلیورلر •

بوقاعده‌یه توفیقاً حرکت ایدن خرستیان جماعتلری امتیازلر استحصالنه ویزدن آریه‌رق حکومتلرتشکیلنه موفق اولدیلر • اصل شایان تأسف اولان جهت بو امتیاز وحریتی ترك حکومتلك استقلالی بهاسنه آلدیلر • ترکلر بونی‌ده نصلسه گورمیورلر

ملتزمز وقت بوبله دگلدی • یزده‌ده ایسته‌رز ایستمیز دیه‌نلر واردی • عملا ، مظلوملرك حقوقی ظالملدن استیفا ایدیکزه ، حدیث شریفنه توفیق حرکت ایدرلر ، امته خیر ومنفعتی گوسترمکدن وطریق حقده دلیل اولمقدن گیری دورمزلردی • یوندن یگرمی سکزییل اول طلبهٔ علومك گوچك برقیامی عبدالعزیز گی هیتلی ، قدرتلی پرپادشاهی قورقوتمش ، اسعاف مطالبه مجبور قیلمشدی •

استبداد واقعا خلقك گوزینی بیلدیردی • بوگون هرکس ایستدیگی گی باغیروب چاغیره میور • بونکله برابر منافع شخصیه یه متعلق ایشلرده باغیرانلر ، وطنك ضعیف ممه‌سی اتمك ایچون یالاندن آغلایانلر چوقدر •

جرّه چیقان صوفه‌لر قپوقپو دولاشیورلر ، خرستیان محله لرنده بیله ذل سؤالی اختیار ایلیورلر • مأموریت آلمق ، خصوصی برایشی یوروتمك ایسته‌نلر خارجدن سرایه تلغراف چکیورلر سفارتلره مراجعت ایدییورلر ، اجنبی بر مملکته قاچوب غزته ، رساله چیقاریورلر •

حقنی طلب ایتمك وهرنه اولورسه‌اولسون پرشی ایستمك عیب دگلدر • انسانلردن گوگدن استمانه یه دائما لزوم گورمشلر ، دعانك نیازك انواعنی ایجاد ایتمشلر •

اسلامیت بشرك بوضعفنی نظر اعتباره آله‌رق مطلبك حلال اولمسی ایچون نفع وراحتی آخرك ضرر واضطرابنده آرامامنی ، حتی مطالب خصوصیه‌ده ولو جلال اولسون ناسدن استغنا ایتمگی ، خلق اوزرینه یوك اولمامنی امر ایتمش •

تأسف اولنورکه بوامره بوگون مسلمانلرك جوغی رعایت ایلیور ، تعاون وتظاهر ودولتك حال واستقبالنی تفکر قیدنده اولمیور • مسلمانلق یالکز عبادتدن عبارت قالمش ، هرقوبون کندی بچاغندن نصل آسیله جغنی دوشونیور • فقط بویله یالکز نفسی دوشونمك هیچ بربی هیبات ظالم بربادشاهك آلنده قیپیلمق ، بوغازلامق تهلکه‌سندن قورتاره میور !

بلغارچه‌لری ارتکاب ایتدکلری جنایتلرله بوتون عالم مدنیتك غضب ونفرتی جلب ایده‌جك یره استدعالرینی مشروع برطرزده گوسترمکلری ایچون برجوق فرقه‌لرك مظهر تقدیر وتحسینی اولیورلر • مسلمانلر ایسه ازهرجهت حقلی اولدقلری حالده هیچ برطلب محققه بولنمدقلرندن جهانك سؤظنته ، افتراسنه اوغره‌یورلر •

مسلمانلرك وطنه ومنافع عمومیه‌یه عائد برایش ایچون برلرندن قپدقلرینه جقلرینه آوروپا اودرجه قانعش که گچنلرده روم ایلینك بعض جهتلرنده اسلاملر طرفندن یاپیلان برایکی گوچك تعایشی هرکس درحال سرایك تشویق وفسادینه عطف ایلدی •

ارمنی وبلغار احتلال قومیته‌لرینك دائما وطن وملت منافعنه حرکت ایتمکلری معلومدر • آنجق بوحرکتلری گاه برمعاهده احکامنك اجراسی وگاه برفعالیتك رفعی گی بهانه‌لره استناد ایدلدیگندن مقبول اولیور • قومیته افردی بونکله‌ده قالیور • مختلف سیلرتحتنده پاره طوپلیور • • مسلمانلر قاریلرمزی ، چوجقلرمزی گسیورلر ، بوچاره‌لری قورتاره‌جغز دییور • اصحاب حمیت متأثر اولیور وپاره‌نك منافع خصوصیه‌یه صرف ایدیلمه جگنی خاطرینه بیله گتیرمیه‌رك یالکز طلبك مشروع اولدیغنه باقیور ، کیسه‌سنی بوشالتیور • بوپاره‌نك برمقداری انسانیتی وآواز اشتکاسنی قوتلندیرمگه یارایور • فریاد وفغانلرینك بوصورتله آردی آره‌سی کسیلیور •

گچن روم ایلی قاریشقلغنده یونانلیلر دولت عثمانیه طرفنی التزام ایدرك بلغار حیدودلری علیهنده شدتلی لسان قوللاندقلری ایچون آوروپاده ترك دشمنی اولان عنصرلرك اعتراضنه اوغرادیلر • بو اعتراض ترکلر علیهنده یازیلان شدتلی الفاظه نسبت قبول ایتمه‌جك درجه‌ده ضعیف اولدیغی حالده یونانلیلرك بوقدر بر تجاوزی بیله اعتبار عمومی ایچون بر ضرر عد ایدرك همان پارسدملونده‌ده قونفرانسلر یاپدیلر ، باغیردیلر ، چاغیردیلر ، حقوق وشهرت ملیه‌لرینی مدافعه‌یه چالشدیلر • قونفرانسده یونان الچیسی حاضر بولندی • بوحمایهٔ رسمیه‌نك بالطبع حسن تأثیری اولدی • مقصده تقدماً معاونتده یولداشلرچوغالمش اولمق که پارسده یونان حقوقی مدافعه ایتمك اوزره اون آلتی صحیفه‌لك برغزته نشر اولندی •

آوروپاده قونفرانس ونشریات واسطه‌سیله شکایت ایتمك فائده‌سنی ، لزومنی ملتمز بیلمیور ، تربیهٔ سیاسیه گورمه‌مش ، بوخصوصنده قصور ایدییورسه معذوردر • مسلمانلغك وظائفنی نمازقیلمقدن ، اوروچ طوتمقدن عبارت ظن ایدن برخلق عبادتك الك مقبولی عدالت وجهادك الك شرفایسی جور ظلم ایله مألوف اولان امام جائره اظهار حقیقت اولدیغنی بالطبع بیله‌من ، بوخصوصنده معذور صایبلیر • آنجق آغلایان چوجغنه ممه ویرمزلر ضرب مثلی بزده بیله‌مین بوقدر • برعصردنبری مملکتمزده آغلایان ، فریاد ایدن فرقه‌لره‌نه‌لرویرلدیگنی ده گورمه‌مین بوقدر • بوحقیقتی عبدالحمید ملته بالذات تلقین ایدییور • گوسترییور • گورلدی ، یاتردی ایدنلره امتیازلر ویره‌رك بودوردنه برشی آله بیلمك ایچون فریادوعصیانك لزومنی ضمناً آکلاتیور •

سکوتك ، صداقتك نزدشاهانه‌ده دگری اولسه آلتی یوزسنه‌دنبری صداقتی ، صبر وتحملی وباخصوص حلم واستقامتی جهانك وردزبان ستایشی اولان ترکلرك بودرجه مظلوم وبرجوق مساعدات مدنیه‌دن بویله محروم براقیلمامارینی ایجاب ایدردی • شوحال اثبات ایدرکه : صداقت واطاعت اگرحکومت ترقی وتمدن طرفداری ایسه‌بر فضیلتدر ، دگلسه باغیروب چاغیر مامق ودشمن ترقی اولان برظالمك کیفنه تابع اولمق قباحتدر ، خطادر •

مکاتیب

لوندره‌دن

انگلتره‌ده ترك دشمنلغی

فرانسزجه مشورتك صوك نسخه سنده انگلتره‌نك مسئلهٔ شرقیه حقنده‌کی مسلك اخیرینه دائر مفیدبر مقاله اوقودم • شایان دقت احوالدندرکه بزه‌دوست اولمق اوزره طانمش اولان انگلتره بقای سیاسیمزك دگل حتی دین ومليتمزك بیله دشمنی اولمق درجه سنه وارییور • • مورنینغ پوست ، مستقل اولمق اوزره بتون غزته‌لر علیهمزده نه قدر غلیظ مفتریات یازلسه نشر ایدییورلر • وترکلرطرفنده‌نه یازلسه قبول وطبعندن استنکاف ایلیورلر • عداوت یالکز غلادستون مسلکنه سالك اولانلره ، روسلرایله « اوبوشمق » یعنی ممالك مسلمه‌یی بالاتفاق تحت تحکم ونفوذلرینه آلمق ایستیانلره منحصر دگل حتی اسکی محافظه کارفرقه‌سی ارباب آراسنده‌دخی بزدن نفرت صوك درجه‌ده آرتمقده‌در • دشمن دیاتمز اولان پاپاسارایسه بوعداوتدن بالاستفاده اذهان عامه‌یی علیهمزده تشدید ایتمکدرده‌لر •

کانون اول افرنجینك یگرمیسنده « شهدای » دیانتلرینك یعنی ماکدونیا جهادید خیته سنك سلامت ارواحی ایچون کلیسالرده دعا اولنمسی بیوك پاپاسار امر ایتدیلر • شبهه‌سز بودعالرزلزار حقنده نجه‌لعنتلره تردیفاً ذکر اولنه‌جقدر • ماکدونیاده بولنان ایتالیا

اولسیدق آکلایانلری دیگلر وآنلره نظر نفرت وحقارتله باقاز ایدك. ایشته بو جهالت نتیجه سیدر. بوندن بویله کتابهٔ سنك مزارلر مزسر لوحه سنه: آه من اللوت یریه آه من الجهل بازلمليدر.

جهالتك فنا اولدیغی اهالی یلمیور سه خلافتده می یلمیور؟ بوگون مملکتمزده بش اون قانونیك بولنیور. بونلرك بر ذکور برده آنانه مخصوص اولهرق ایکی مکمل مکتبلری موجوددر. حالبوکه حکومت عثمانیه‌نك بوراده اولدقجه برحق حکمرانیسی واردر. شمدی یه قدر بر اعدادی یاخود مکمل بر رشدی مکتبی یاپمق خاطرندن یله کچه‌مشدر. بشقه دولتلر دیگر بر ملکده بر مکتب تأسیس ایتمك ایچون هر فداکارلغی کوزه آلدیریور. حتی ممالعت ایدیلهجك اولورسه طوپه طوتمقه قدر یله قیام ایدیورلر. بزم ایسه بورالرده بوقدر ملتمز تابعیت وقرابتمز حسبیله بو قدر متاسترز بولندیغی حالده شمدی یه قدر تشبث ایدیلهمسی خلافتك اسلامارینه رادهلره قدر محافظه وحمایه استدیکی آشکاره کافیدر صانیرم.

شو کتابك خفیه معاشاتنك اون کوتلکنی فدا ایدرك بویله بر امرخیره صرف ایتمش اولسیدی کنرتلی اولان مملکت وقضامز مسلمانلرینك بوگون یاریسی حسالقدن. سنم وتحقیردن قورتیلور، اتحادلر وخصوصات سائره‌دن برطاقم آنترقه‌لره قابیلمیه‌رق حقلرینی گوزلهه مدافعه ومحافظه ایده‌بیلیردی. افسوس!

بوسونی بوکش ملت پریشان
دشمن آلدهٔ اسلام هراسان
یز محترمدك وقتیله، شمدی
حیفاکه اولدق محقیره شایان

شرق خرستیانلری لهنده نمایش

آشاغیدهکی مکتوب، شرق خرستیانلری لهنده ترتیب اولنان اجتماع رئیسی موسیودستورنل دوقونستانه مامون رسالهٔ موقوفه‌سی مدیریتی طرفندن ارسال اولنمشدر.

ارمنستان وماکدونیاملل مظلومه‌سی لهنده ترتیب اولنان اجتماع رئیسی افندی،

پاریس ۸ شباط ۱۹۰۲

رئیس افندی،

کله‌جك پنجشنبه وقوع بوله‌جق اجتماع ایچون کوندردیککز ایکی بیلدن طولایی (آقاسیا) مدیریتی عرض تشکرات ایدر. مختلف افکار سیاسیه‌یه مالك ذاتلردن مرکب برقومیته نك شوده‌تنده مدیریت، فراقی مامولفکده افکار عمومیه‌نك بردکن مهمی کبی قبول اولدیغنی کوریور.

فراقی مامولرده، مثل مقدوره لهنده‌کی پروتستولریی تقدیر ایدرلر. منسوب بولندقلری جمعیت، دین، ملیت، جنسیت تفریق ایتمکسزین عموم انسانلر آراسنده اخوت تأسیس کیفیتی اس حرکت اتخاذ ایتمشدر.

آقاسیا، برصدیق تقدیم ایتدیکمز شباط نمره‌سنده، «فراقی مامولق وشرق مسئله‌سی» اوزرینه برمقاله نشر ایتمشدر. بونکله برابر کندیسیدی دعوتکزه اجابت مجبوریتنده کورمیورز. چونکه دائره توجهکزی محدوددر، اجتماعده ابرازنطق ایدهجك خطیبلرك افکارنده‌کی اختلاف‌دهدین خرستیانی به قارشی ابراز رجحایت‌اوله حقی کوستریرلر.

سلطانك ادارهٔ مشئومه‌سی آلتنده اکثرین خرستیان ماکدونیالیلرایله ارمنیلره یزدره توجهز واردر. فقط عین ادارهٔ تابع، واولکیلردن آز مقدور اولیان مسلمانلرایچوندهه اوتوجهی طاشیورز. اجتماعی وجوده کتیرن ذواتك امت عثمانیه‌نك برقسم مهمی نسیان ایتمسی، فراقی مامولن حسیاتیله متحس بزلری نمایشکره اشترا کدن منع ایتمشدر.

بوندن باشقه، معلومزدرکه دولت عثمانیه اغاضی اوزرینه قورولمش یونانستان کی، رومانیا کبی، صربستان وبلغارستان کبی، کریدکبی حکومات خرستیانیه‌دهکی ملل غالبه، «تعصب دینی الهاسیله» یاخود کندیلرینی هجرته مجبور ایده‌رك مالارینه تصاحب دوشونجه‌سیله مسلمانوطنداشلرینی پك چوق ازدیلر. حالاده ازیورلر.

یه معلومزدرکه بالقان شبه جزیره سنده‌کی یونان واسلاو (بلغار، صرب، قره داغلی) عناصر مختلفه‌سی یکدیکرینه دشمندرلر. برتضییق مشترکه دعوتلرینی فصل ایده‌جك ترکلرك چکیلدیکی کون یکدیکریله بوغاز بوغازه کلیجکدر.

نهایت معلومزدرکه وتون بو احترصات محلیه اوزرینه، مدهش اولدیغی درجه‌ده مؤثر براحتصاص کوللکه‌سی اوچیور. وقورقوریورزکه بوکونکی عصیان ایستانبول وبوغازلرمسئله‌سنی اوبالدیره‌رق آوروپا حرب عمومیسنی اشعال ایتمسین. (۱۸۰٤) و (۱۸۷۷) ی درخاطر ایدملم.

اسباب مختلفهٔ مذکوره‌دن دولایی شرق مسئله‌سنك حلی بوغازلرمحافظی دوات عثمانیه‌نك تمامیٔ ملکیسی وقایه‌ده، اونك برمجدد تامه مظهر یتنده کوروبورز. بونك ایچون ده ۱۸۷۶ قانون اساسیسی موقع اجرایه قویمق کافیدر ظننده‌یز. ملت اسلامیه‌نك ممتازلری اولوب (یکی عثمانیلر) فرقه‌سنی تشکیل ایدن اون بك عثمانلی بی محمدن جیقارتملی، منفادن کتیرتملی، قانون اساسی مذکورك اجرای ایجابی آلمرینه تسلیم ایتمایدر. آوروپالی غرض حکومات مشروطه‌سی تبعه سنك حائز اولدیغی درجه‌ده واسع برحق وحریتی بوقانون، جنس ومذهب تفریق ایتمکسزین، وتون عثمانیلره ویریبور

بوخصوص ایچون واقعا خوف وهراس ایله ادامهٔ سلطنت ایدن سلطان عبدالحمیدی خلع، وحقسزیره خلع وحبس ایدیلن برادری سلطان مرادی اجلاس ایجاب ایده‌جك. فقط اهون شرّین هانکیسنده‌در: خونخوار برمستبدی خلع ایتمکده‌می، یوقسه تکمیل آوروپالی آتش ایچنه قویاجق محاربات بین المللی مستلزم برحرب داخلیه میدان ویرمکه‌می؟

علاوهً بیان ایده‌رزکه بویله برحال وقوعنده فرانسه‌نك یاکش بر موقعده قالش اولهجقدر. بناءً علیه وطنپرورلرك فراقی مامولرده، ودعوت اولوندیغمز اجتماع مرتبلرینك مافی الضمیری اولان «ترکیه‌نك تقسیمی صورتیله حل مسئله‌یه» بالاده ذکر اولنان صورت حلی ترجیحی امر ایدر.

آقاسیا مدیریتی حسیات فائقه سنك قبولی تمنی ایلهرم افندم.

هیرام م.

متنوعه

§ یکی یایلان مکتب طبیه‌نك تفصیلات وتفرعات انشائیه‌سنی، سکزنجی حمامه وارنجه‌یه قدر استانبول غزته‌لرنده کوردك. سلطان عبدالحمیدك مکتب طبیه‌یی حیدر پاشایه نقل ایتمسنك پاشلیجه‌سی، اختلال اوجاغی عدایدیکی بومنبع علم عثمانی‌یی طوپخانه‌یو سرایی ایچریسنده اوزاقلاشدیرمق مقدر، حکمدار، بو واسطه‌ایله خوف دائمیدن قورتولدی، ممنوندر، بزده مکدر دکلز: بلکه بوامنیت مقابلنده طبه‌یه طلبه‌سی متورم ایدی اذا واشکنجه‌سی تخفیف ایدر، دییورز.

یه عین سیدن والحاصله هرگون اراده حیقمادن تعالیم ایده بیلدیکی ایچون حربیه ومهندسخانه طلبه سنك ده بیلدیز جوارندن اوزاقلشدیرلمرینی تمنی ایدیبورز

بالعرض چاملیجه جهتلرنده «شان عالی‌یه موافق» برمکتب حربیه بنا ایدیلدیرك پیاده، سواری، طوپجی واستحکام صنفلرینك بر آرادہ، مذکور مکتبده تدریس وتعلیملرینی، پادشاه حاضری دوشونه‌رك مناسب کوروبورز.

برایده دار الفنون سرای ایمپراطوری قارشیسنده‌در. وروسیه فرانسزی یومنبع علم وادبی طبقی اردو ومأمورینی سیمای سلطنتلرینك بر استنادکاهی عد ایدرلر. پادشاهزمکتبلری، امید ترقیامز اولان بومؤسسه‌لری آلندن کلمه قونیه‌یه تی واجلا ایده‌جك.

§ حکومت حاضره، کویاقاپیتولاسیونلری الغا وتنقیصه غیرت ایدییور. بعض معاهده‌نامه‌لرده امتیازات مذکوره‌نی تعدیله چالیشیور. فقط موفق اولامایور. بوموفقیتسزلکده حدت اتخاذ ایتملیدر. چونکه دوام امتیازاتله سبب کندیسیدر، کندی خطای فاحشیدر: «طوپخانه‌ده دفتردار بوقوشنده کائن اولوب اولجه آلتنجی دائرهٔ بلدیه‌یه عائد ایکن بالآخره ایتالیا خسته خانه‌سنه فروخت اولنان عرصه نك وبرکویه اولان دینك عفوی خصوصنه اراده سنیهٔ حضرت پادشاهی شرفصدور بیورلمشدر.» بوحرکتك قاپیتولاسیونلره مناسبتی بوقدر. یه یلیز، فقط البته، قانونه، نظاماته عدم رعایتك برمثالیدر، یا! ذاتاً قاپیتولاسیونلرده، اجانبه بوطرزده وبریلش واورپالیلرده‌ت فرانسه‌یه کسب تقویت ایتمش امتیازات خصوصیه وفوق العاده دکلیدر؟ پادشاه، اکر فرانسه خسته خانه سنه‌هدیه ایتدیکی عرصه اوزرینه بعض فرانسز غزته‌لرنده کوردوکی مدایحدن خوشلانه‌رق ایتالیانلره ده بویله برجمله یاپمق ایستدی ویاوکا مجبور اولدیسه باشقا طرزده حرکت ایده مزمیدی؟ قانونه تمامیله رعایتکار کورونه‌رك مذکور ویرکی یی «لطفاً» جیب همایون ملوکانه‌لرندن «تسویه ایتدیره مزلرمیدی؟ اداره حاضره‌یی طاتیانلرجه بونك ایکیسنك ده‌یرقابلیه‌یه جیقدیغی معلومدر. فقط بوحالده حکومت، ایسته‌دیکی زمان، آوروپا حکومتلرینك اولدوغی کبی، قانونك حمایه‌سنی الهه فضه‌جیله‌لردن صاقینه بیلیردی. لکن، بو دقیقه‌یی آکلایه‌جق پادشاه ویابونی اخطار ایده‌جك خیرخواه مأمورین بوله‌مدی؟

حوادث

— دولت علیه روم ایلی ده روسیه وتمسه حکومتلرینك تطییق ایتمك ایستدکلری «قونترول» قبول ایتمشدر. بوایشده خنکار ایسه ممانعت کوسترمك ایستدی ایسه‌ده حقیقت حالده بو تشبث دولت علیه نك حقوقنی محافظه ایتمك دکل «قونترول» دن شخصی ایچون وقوعی ملحوظ بولنان فنالقلری دوشوندیکندن ایلرو کلدیکی محققدر. سلطان حمید آوروپا حکومتلرینك آلدرنده دکل، برچوق دفعه لرروم، صرب، وصوك زمانلرده بلغارلرك ایونجمی اولهکلدیکی معلومدر. فقط بوحمی اهالی یه یعنی ممالك محروسه اهالیسنه بیلدیرمسی استمز. «قونترول» مسئله‌سی حقیقت حال یعنی حکومت عثمانیه‌نك آوروپانك نزدنده حیثیت واعتباری یه درجه‌ده اولدیغنی آب آچیق کوسترهجکدر.

مجرد شوملاحظاته مبنی خنکار آوروپالیلرك روم ایلی زائدارهء قومانداناتلغنه تعیینی مناسب کوردکلری جنرالك قبولی مسئله‌سنده برهفته‌دن زیاده تردد کوستردی. جنرال ایتالیان جنسنه منسوب اولوب خارجدن کله جك ایدی. خنکار برموقعه اونه دنیری دولت علیه خدمتنده بولنان اجنبی پاشالرمزدن بریسنی تکلیف ایتدی. بونکلیف شبهه‌سز کویا هیچ برشیدن خبری اولمیان اهالیمزك کوزلریی بویامق ایچون ایدی. مقصدینه موفق اوله‌مدی. اجنبیلرك اصرارینی اجرایه مجبور اولدی. دولت علیه قوجه‌یر ولایتنه ایتالیا حکومتی کندی جنرالرندن مناسب کوردیکی برذاتی تعیین ایتدی.

دون استانبولدن کلن رسمی تلغرافه کوره مذکور قومانداناتلغه جنرال «ده زورزیسی» نامنده بریسی تعیین ایدلمشدر.

اخطار

شورای امته آیونه اولمق، مقاله کوندرمك وسائر بر شی ایچون یازمق ایسته‌ین ذوات آتیده‌کی آدرسلردن هانکیسی کندیلرنجه دها قولای ایسه اوکا مراجعت ایده بیلیرلر.

پارسده مرکز جمعیت اولان مشورت اداره‌سنه
4, Place Monge 4, Paris

مصرده مصر شعبه سی مدیری احمد صائب بکه
صندوق البوسته ۲۵۲

مصرده طبع اولنمشدر

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Trabzon'da doğdu. Aynı yıl İstanbul'a yerleştikleri için ilk, orta ve lise eğitimini İstanbul'da tamamladı. Lisans eğitimine 1997 yılında İstanbul Üniversitesi Tarih bölümünde başlayıp eğitimi 2001 yılında tamamladı. Tarih Öğretmenliği formasyon eğitimi için tezsiz yüksek lisansına 2002 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde başlayıp, tezsiz yüksek lisans eğitimini 2003 yılında tamamladı. Tezli yüksek lisans eğitimine 2012 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalında başladı. 2010 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Tarih öğretmenliği yapmaya devam etmektedir